# Chambre des Représentants

SESSION 1979-1980

5 DÉCEMBRE 1979

## PROJET DE LOI

## modifiant les lois coordonnées sur les sociétés commerciales

## EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

Dès la fin de la guerre, il est apparu nécessaire de procéder à une révision d'ensemble du régime légal des sociétés commerciales. La loi fondamentale du 18 mai 1873 qui, complétée par une longue série de lois et d'arrêtés postérieurs, demeure la base du régime en vigueur, ne répond plus aux besoins actuels de la pratique des affaires.

La même nécessité a d'ailleurs été ressentie dans les pays voisins qui, tous, ont procédé depuis 1945 à une refonte plus ou moins complète de leur législation en cette matière.

Dès 1951, le Ministre de la Justice de l'époque, M. Moyersoen, avait pris l'initiative de constituer une commission de spécialistes chargée de préparer un avant-projet de loi sur les sociétés commerciales. Cette commission, présidée par feu M. Paul Struye, s'est divisée en sections qui ont poursuivi séparément d'abord puis en séances plénières, l'élaboration de l'avant-projet (1). Ses travaux se sont prolongés fort longtemps et n'ont pu être terminés qu'en 1968.

Leur lenteur s'explique à la fois par leur complexité et par la nécessité de procéder à des études préparatoires de droit comparé ainsi qu'à des enquêtes dans les milieux intéressés. De plus, en ce qui concerne plus particulièrement la section des sociétés anonymes, le cours normal des tra-

(1) Section des sociétés anonymes (Président: M. le Professeur Baron L. Frédéricq, auquel a succédé feu M. le Professeur René Piret, puis, depuis 1958, M. le Professeur J. Van Ryn), section des sociétés de personnes à responsabilité limitée (Président: M. Hendrickx, président de chambre honoraire à la Cour d'appel de Bruxelles, auquel a succédé feu M. le Professeur J. Limpens); section des sociétés coopératives (Président: feu M. le Référendaire De Swaef, auquel a succédé feu M. le Professeur Renauld); section des sociétés de personnes (Président: feu M. le Bâtonnier Van Reepinghen, auquel a succédé feu M. le Bâtonnier Marissiaux); section centrale (Président: feu M. Paul Struye).



# Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1979-1980

5 DECEMBER 1979

## WETSONTWERP

## tot wijziging van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen

## MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Reeds bij het einde van de oorlog is de noodzakelijkheid gebleken de wettelijke regeling betreffende de handelsvennootschappen aan een algehele herziening te onderwerpen. De wet van 18 mei 1873 die de grondslagen van die regeling heeft gelegd en met een lange reeks wetten en besluiten werd aangevuld, beantwoordt niet meer aan de huidige behoeften van het zakenleven.

Dezelfde noodzakelijkheid werd trouwens aangevuld in de buurlanden, die alle na 1945 tot een min of meer volledige hervorming van hun wetgeving op dit stuk zijn overgegaan.

Reeds in 1951 heeft de heer Moyersoen, toenmalig Minister van Justitie, een commissie van specialisten ingesteld, belast met de voorbereiding van een voorontwerp van wet op de handelsvennootschappen. Die commissie, die onder het voorzitterschap werd geplaats van wijlen Paul Struye, heeft zich gesplitst in afdelingen die eerst afzonderlijk en vervolgens in voltallige vergadering, het voorontwerp hebben tot stand gebracht (1). De werkzaamheden namen veel tijd in beslag en waren pas in 1968 voltooid.

De lange duur moet worden toegeschreven aan de ingewikkeldheid van de stof en aan de noodzakelijkheid van een voorbereidende studie van vergelijkend recht en van onderzoekingen in de betrokken kringen. Voorts werden, vooral voor de afdeling naamloze vennootschappen, de

(1) Afdeling naamloze vennootschappen (Voorzitter: Professor Baron L. Frédéricq, die werd opgevolgd eerst door wijlen Professor René Piret en vervolgens, sedert 1958 door Professor J. Van Ryn); afdeling personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (Voorzitter: de heer Hendrickx, Erekamervoorzitter van het Hof van Beroep te Brussel, opgevolgd door wijlen Professor J. Limpens); afdeling vennootschappen met veranderlijk kapitaal (Voorzitter: Professor J. Heenen); afdeling coöperatieve vennootschappen (Voorzitter: de heer De Swaef, Referendaris, opgevolgd door wijlen Professor Renauld); afdeling personenvennootschappen (Voorzitter: wijlen Stafhouder Van Reepinghen opgevolgd door wijlen Stafhouder Marissiaux); centrale afdeling (Voorzitter: wijlen Paul Struye).

vaux fut parfois interrompu par la nécessité de formuler un avis sur une proposition de loi qui relevait de sa compétence ou d'élaborer des projets de loi qui requéraient une urgence particulière (1). Enfin il convient de tenir compte du fait que cette vaste réforme fut menée à bien grâce au concours purement bénévole de spécialistes qualifiés dont la plupart étaient retenus principalement par des occupations professionnelles absorbantes. La prolongation des travaux préparatoires a eu par ailleurs l'avantage de permettre à la commission de tenir compte des directives mises en vigueur par la C. E. E. ou en cours d'élaboration.

Un comité restreint, composé de MM. Jean Van Ryn, Jacques Heenen et Pierre Van Ommeslaghe, professeurs à l'Université libre de Bruxelles et spécialistes de droit commercial, ainsi que de M. J. Warnant, magistrat délégué au Ministère de la Justice, a été chargé ensuite d'une dernière revision de l'avant-projet et de la coordination de ses diverses parties, ainsi que de la mise au point du commentaire des articles.

Le texte de la Commission de réforme à été soumis une première fois à la délibération du Conseil des Ministres le 9 juillet 1971 et envoyé pour avis au Conseil d'Etat.

A la même date, il a été demandé aux différents départements ministériels de faire parvenir au Ministère de la Justice leurs observations éventuelles.

Le Conseil d'Etat a transmis son avis le 9 août 1973 et le projet de loi a été adapté à cet important document soit en apportant au texte même du projet les corrections, rectifications ou ajoutes suggérées soit en modifiant ou en précisant l'exposé des motifs.

Quant aux observations formulées par les différents départements ministériels, elles ont fait l'objet d'un examen approfondi au sein d'un groupe de travail interministériel institué par le Conseil des Ministres, le 21 décembre 1973.

Ce groupe de travail, présidé par M. de Granges de Surgeres, chargé de mission auprès du Ministre de la Justice a procédé entre le 5 mars 1974 et le 27 avril 1976 à l'élaboration de divers amendements tendant, d'une part, à assurer une meilleure protection des actionnaires minoritaires au sein des sociétés de capitaux et, d'autre part, à adapter le statut des sociétés coopératives aux petites et moyennes coopératives, spécialement agricoles.

Le premier point a été mené à bien après consultation de la Commission bancaire, le second grâce à la collaboration du Conseil national de la coopération.

Ainsi remanié, le projet de loi a été soumis le 10 avril 1978 à une nouvelle délibération du Conseil des Ministres, qui l'adoptait le 17 juillet 1978 après y avoir apporté d'ultimes amendements inspirés du souci d'améliorer encore la protection de l'épargne publique et d'harmoniser le texte avec les derniers développements législatifs du droit commercial notamment en matière de « Centrale des bilans » (loi du 24 mars 1978 sur la publicité des comptes annuels), de gestion assistée (Doc. Sénat n° 1030 du 27 janvier 1977) et enfin de responsabilité des administrateurs et gérants en cas de

(1) Tous ces projets ont été votés par le Parlement. Il s'agit de la loi du 6 janvier 1958 relative à la modification de l'objet social, de la loi du 30 juin 1961 concernant les apports en nature, de celle du 23 juillet 1962 qui a trait aux obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription et, enfin de la loi du 23 février 1967 sur la transformation des sociétés.

normale werkzaamheden soms onderbroken, doordat de afdeling werd verzocht van advies te dienen over wetsvoorstellen die tot haar werkkring behoorden, of wetsontwerpen op te stellen die bijzondere spoed vergden (1). Ten slotte moet er rekening mee gehouden worden dat die uitgebreide hervorming tot stand is gekomen dank zij de belangloze medewerking van uitmuntende specialisten, die het merendeel door drukke beroepswerkzaamheden in beslag waren genomen. De lange duur van de voorbereidende werkzaamheden heeft trouwens het voordeel gehad dat de commissie heeft kunnen rekening houden met richtlijnen die door de E. E. G. werden uitgevaardigd of bij haar in behandeling zijn.

Een beperkt comité, bestaande uit de heren Jean Van Ryn, Jacques Heenen en Pierre Van Ommeslaghe, professoren aan « l'Université libre de Bruxelles » en specialisten in handelsrecht, alsmede de heer J. Warnant, magistraat met opdracht bij het Ministerie van Justitie, werd vervolgens belast met een laatste herziening van het voorontwerp, de coördinatie van de diverse gedeelten, en de afwerking van de commentaar op de artikelen.

De tekst van de commissie voor de herziening van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen is een eerste maal aan de Ministerraad ter bespreking voorgelegd op 9 juli 1971; ook werd hij voor advies aan de Raad van State toegestuurd.

Op dezelfde datum werden de verschillende ministeriële departementen verzocht hun eventuele opmerkingen te doen geworden aan het Ministerie van Justitie.

De Raad van State heeft zijn advies medegedeeld op 9 augustus 1973 en het ontwerp van wet werd aangepast aan dat belangrijk bescheid door in de tekst van het ontwerp zelf de voorgestelde verbeteringen, rectificaties en bijvoegingen aan te brengen of door het wijzigen of verduidelijken van de memorie van toelichting.

De opmerkingen van de verschillende ministeriële departementen zijn grondig onderzocht door de interministeriële werkgroep ingesteld door de Ministerraad op 21 december 1973.

Die werkgroep met als voorzitter de heer de Granges de Surgeres, opdrachthouder bij de Minister van Justitie, heeft tussen 5 maart 1974 en 27 april 1976 verscheidene amendementen uitgewerkt met het oog op een betere bescherming van de aandeelhouders met een minderheidsdeelneming in kapitaalvennootschappen eensdeels en anderdeels de aanpassing van het statuut van de coöperatieve vennootschappen aan de kleine en middelgrote coöperaties, in het bijzonder de landbouwcoöperaties.

Het eerste punt is na raadpleging van de Bankcommissie tot een goed einde gebracht, het tweede dank zij de medewerking van de Nationale Raad voor de coöperatie.

Het aldus gewijzigde ontwerp van wet is op 10 april 1978 opnieuw ter bespreking voorgelegd aan de Ministerraad die het op 17 juli 1978 heeft goedgekeurd met de allerlaatste amendementen die waren ingegeven door de zorg om de bescherming van het openbaar spaarwezen nog te bevorderen en de tekst in overeenstemming te brengen met de laatste evolutie inzake de wetgeving op het gebied van het handelsrecht, met name inzake de « balansencentrale » (de wet van 24 maart 1978 betreffende de openbaarmaking van de jaarrekeningen), het beheer met bijstand (Gedr. Stuk

(1) Al deze ontwerpen werden door het Parlement goedgekeurd. Het betreft hier de wetten van 6 januari 1958 betreffende de wijziging van het vennootschapsdoel, de wet van 30 juni 1961 betreffende de inbreng in natura, die van 23 juli 1962 betreffende de in aandelen converteerbare obligaties of obligaties met voorkeursrecht en ten slotte de wet van 23 februari 1967 betreffende de omzetting van vennootschappen.

faillite (loi du 4 août 1978 de réorientation économique, en particulier son chapitre relatif aux pratiques des pourvoyeurs de main-d'œuvre).

L'ensemble des 452 articles du projet soumis à vos délibérations constitue un véritable Code des sociétés commerciales, divisé en 16 chapitres. Le premier contient les dispositions générales très importantes qui couvrent l'ensemble de la matière. Les chapitres suivants (II à VII) sont consacrés aux divers types de sociétés commerciales dotées de la personnalité juridique, parmi lesquels figure un type nouveau : la société à capital variable, tandis que l'une des formes anciennes (la société en commandite par actions) n'est pas maintenue, et qu'une autre change de dénomination (la société de personnes à responsabilité limitée devient la société privée à responsabilité limitée). Pour éviter de nombreux renvois, qui rendent malaisée la compréhension des textes légaux à leur simple lecture, et aussi pour éviter d'innombrables et fastidieuses répétitions, qui auraient inutilement alourdi et allongé l'ensemble, plusieurs matières communes aux principaux types de sociétés personnalisées ont été groupées dans un chapitre spécial (VIII). Les chapitres IX à XI traitent d'institutions importantes, qui concernent toutes les sociétés dotées de la personnalité juridique (l'émission d'obligations, la transformation, la fusion et la liquidation). Les chapitres XII et XIII groupent les dispositions relatives aux sociétés commerciales sans personnalité juridique et aux sociétés constituées à l'étranger. Le hapitre XIV — le plus bref — contient les règles de prescription extinctive propre aux actions judiciaires en matière de société. Le chapitre XV réunit l'ensemble des sanctions pénales qui ont paru indispensables. Le dernier chapitre est consacré aux dispositions modificatives, abrogatoires, diverses et transitoires.

Le projet apporte au régime antérieur d'importantes corrections et améliorations. Nous citerons ci-après les plus importantes : une nouvelle définition des sociétés commerciales; le remaniement profond du régime de gestion et de contrôle des sociétés anonymes; la simplification des règles propres à la cession et à la transmission des parts dans les S. P. R. L. et, d'une manière plus générale, une assimilation plus poussée de cette forme de société aux sociétés de capitaux; l'organisation pour les sociétés coopératives d'un régime tenant compte du caractère propre de ces sociétés; une réforme complète des règles relatives au fonctionnement des assemblées générales, aux modifications des statuts, aux redditions de compte annuelles — réforme qui a permis dans une large mesure l'unification de ces règles pour les principaux types de sociétés.

De nombreuses lacunes ont été comblées. Il serait trop long d'en faire l'énumération complète, et il faut se borner ici à quelques exemples : le projet comporte une réglementation précise de l'achat par une société de ses propres actions ou parts; le régime des sociétés en nom collectif, fort sommaire dans la loi actuelle, a été complété et précisé; la protection des minorités, très insuffisante actuellement, a été organisée notamment sous la forme du rétablissement de l'action minoritaire en responsabilité contre les administrateurs, gérants et commissaires, et, pour les sociétés anonymes, d'une action individuelle en dissolution; le projet prévoit le groupement des porteurs d'obligations en une masse ayant ses organes : il comble enfin une lacune très importante en exprimant les règles légales applicables en cas de fusion.

Senaat nr 1030 van 27 januari 1977) en de aansprakelijkheid van bestuurders en zaakvoerders in geval van faillissement (wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, in het bijzonder het hoofdstuk betreffende de praktijken van de koppelbazen).

Het geheel van de 452 artikelen van het ontwerp dat u ter bespreking wordt voorgelegd vormt een werkelijk Wetboek van de handelsvennootschappen, ingedeeld in 16 hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk is gewijd aan zeer belangrijke algemene bepalingen die de gezamenlijke stof overkoepelen. De volgende hoofdstukken (II tot VII) betreffen de verschillende rechtsvormen van de handelsvennootschappen die met rechtspersoonlijkheid zijn begiftigd, waaronder een nieuwe vorm : de vennootschap met veranderlijk kapitaal, terwijl een van de oude vormen (de commanditaire vennootschap op aandelen) niet meer wordt in stand gehouden, en een andere haar benaming wijzigt (de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid). Om talrijke verwijzingen te voorkomen, waarbij de wetsteksten bij gewone lezing moeilijk verstandbaar zouden zijn, en ook om talrijke en saaie herhalingen te vermijden, die het geheel nodeloos zouden hebben verzwaard en verlengd, werden tal van onderdelen die aan de voornaamste vormen van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid gemeen zijn, in een bijzonder hoofdstuk (VIII) gegroepeerd. De hoofdstukken IX tot XI behandelen de belangrijkste instellingen die al de vennootschappen met rechtspersoonlijkheid betreffen (de uitgifte van obligaties, de omzetting, de fusie en de vereffening). In de hoofdstukken XII en XIII worden de bepalingen opgenomen betreffende de handelsvennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid en de in het buitenland opgerichte vennootschappen. Hoofdstuk XIV, het kleinste, bevat de regels van de verjaring die de rechtsvorderingen terzake van Vennootschappen doen vervallen. In hoofdstuk XV worden de nodig geachte strafrechtelijke sancties gezamenlijk ondergebracht. Het laatste hoofdstuk is gewijd aan wijzigings- en opheffingsbepalingen, diverse bepalingen en overgangsbepalingen.

Het ontwerp brengt in de vorige regeling talrijke rectificaties en verbeteringen aan. De voornaamste daaronder zijn : een nieuwe bepaling van de handelsvennootschap; de grondige omwerking van de regels voor beheer en toezicht in de naamloze vennootschap; de vereenvoudiging van de regels betreffende de overgang en de overdracht van de aandelen in de B. V. en, in het algemeen, en grotere gelijkstelling van die vennootschapsvorm met de kapitaalvennootschappen; voor de coöperatieve vennootschappen een regeling die beter past bij de eigen aard van die vennootschappen; een volledige hervorming van de regels betreffende de werking van de algemene vergaderingen, de statutenwijzigingen, het doen van rekening en verantwoording. Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om die regels eenvormig te maken voor de voornaamste vennootschapsvormen.

Talrijke leemten worden aangevuld. Daar een volledige opsomming te lang zou zijn, wordt met enkele voorbeelden volstaan : het ontwerp behelst een uitgewerkte regeling betreffende de inkoop door een vennootschap van eigen aandelen; de regeling voor de vennootschap onder firma, die in de huidige wet zeer beknopt is, werd aangevuld en verduidelijkt; de bescherming van de minderheden, die thans zeer onvoldoende is, werd georganiseerd, onder meer door het opnieuw invoeren van de aansprakelijkheidsvordering door een minderheid van vennoten tegen de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen en, in naamloze vennootschappen, van een individuele vordering tot ontbinding; het ontwerp voorziet in de vereniging van obligatiehouders in een groep van eigen organen; ten slotte wordt een belangrijke leemte verholpen door het invoeren van wettelijke regels die op de fusie toepasselijk zijn.

Le projet comporte aussi plusieurs innovations importantes : la création d'un type nouveau de sociétés commerciale — la société à capital variable — qui donnera notamment un cadre approprié à de nombreuses entreprises qui adoptent aujourd'hui, faute de mieux ou parfois d'une manière abusive, la forme de la société coopérative.

Une attention toute particulière a été accordée à la protection de la petite épargne. A cet effet le projet a considérablement élargi les possibilités d'informations des actionnaires par l'obligation périodique ou occasionnelle imposée aux administrateurs d'informer l'actionnariat de tout fait ou décision qui, s'il était connu, serait de nature à influencer de manière sensible le cours de bourse. Il associe aussi plus étroitement l'actionnaire à la vie de la société par la faculté qu'il accorde au Roi d'organiser le vote par correspondance et par la sollicitation publique des mandats pour voter aux assemblées générales.

Enfin, il renforce le contrôle des actionnaires par l'instauration d'une action sociale minoritaire et l'extension du régime d'intervention des commissaires investigateurs.

Les dispositions pénales, enfin, instituent de nouvelles infractions afin de permettre la répression d'abus qui sont actuellement dépourvus de toute sanction efficace. Citons en particulier l'abus de biens sociaux ainsi que l'abus dans l'usage d'informations privilégiées en vue de procéder à des opérations en bourse.

* * *

La Commission s'est également préoccupée des relations entre les sociétés qui aboutissent à la constitution de groupes. Elle a renoncé à prévoir une réglementation d'ensemble destinée à organiser les groupes de sociétés comme tels — ainsi que le font quelques rares législations étrangères. Elle a proposé de limiter actuellement l'intervention du législateur à l'énoncé de quelques règles fondamentales destinées à éviter que, par le truchement d'une société filiale ou d'une société faisant partie d'un même groupe, l'on ne commette certains abus ou que l'on ne tourne certaines règles fondamentales organiques de la société anonyme, destinées à protéger le public et les actionnaires.

De l'avis du Gouvernement, la définition de la société filiale telle qu'elle figure à l'article 36 du projet ne peut donc servir de base à une organisation générale des groupes de sociétés qui fera l'objet à bref délai d'un chapitre supplémentaire présenté sous forme d'amendements du Gouvernement au présent projet. Ce chapitre nouveau tiendra compte de la jurisprudence de la Commission bancaire en la matière ainsi que des travaux des Communautés européennes, en particulier la proposition de directive de la Commission sur les groupes de sociétés qui devrait être présentée au Conseil des Ministres des Communautés dans un délai rapproché.

* * *

Par ailleurs et conformément à sa Déclaration d'investiture, il appartient au Gouvernement d'examiner la question de la démocratisation de l'entreprise et présenter au Parlement, dans le cadre d'un projet séparé, la solution le plus appropriée après concertation avec les interlocuteurs sociaux.

In het ontwerp komen ook tal van nieuwigheden voor : de instelling van een nieuwe vennootschapsvorm — de vennootschap met veranderlijk kapitaal — waarbij een passende structuur wordt geboden aan talrijke ondernemingen die thans bij gebrek aan beter, of soms verkeerdelijk, de rechtsvorm van de coöperatieve vennootschap aannemen.

Aan de bescherming van de kleine spaarder is bijzondere aandacht besteed. Daartoe heeft het ontwerp de informatiemogelijkheden van de aandeelhouders aanzienlijk verruimd door de verplichting opgelegd aan de bestuurders om op geregelde tijdstippen en bij bepaalde gelegenheden aan de aandeelhouders informatie te verstrekken omtrent feiten en of beslissingen die, mochten zij bekend zijn, de beurskoers gevoelig kunnen beïnvloeden. Het ontwerp betrekt de aandeelhouders nauwer bij het leven van de vennootschap door aan de Koning de bevoegdheid te verlenen om de stemming per brief te regelen en door het openlijk verzoek tot verlening van volmacht om te stemmen op de algemene vergaderingen.

Ten slotte verscherpt het ontwerp het toezicht van de aandeelhouders door de invoering van een aansprakelijkheidsvordering door een minderheid van stemmen en door de uitbreiding van de regeling met betrekking tot de tussenkomst van de onderzoekscommissarissen.

Ten slotte komen in de strafbepalingen nieuwe strafbare feiten voor, zodat bepaalde misbruiken kunnen worden bestreden waartegen thans geen doelmatig optreden mogelijk is. Inzonderheid moet worden gewezen op het misbruik van vennootschapsgoederen alsmede op het misbruik met het oog op beursverrichtingen van informatie die uit een bevoorrechte positie is verkregen.

* * *

De Commissie heeft ook aandacht gehad voor de verhouding tussen vennootschappen die ertoe strekken zich in concerns te verenigen. Zij heeft ervan afgezien een gezamenlijke regeling uit te werken om concerns van vennootschappen als dusdanig te organiseren, zoals buitenlandse wetgevingen weleens doen. Zij geeft in overweging dat de bemoeiing van de wetgever thans beperkt zou blijven tot enkele grondregels om te voorkomen dat bepaalde misbruiken door toedoen van een dochtermaatschappij of een vennootschap die tot een zelfde concern behoort, worden gepleegd en dat bepaalde hoofdregels worden omzeild waaraan de naamloze vennootschappen ter bescherming van het publiek en van de aandeelhouders onderworpen zijn.

Naar het oordeel van de Regering kan de omschrijving van de dochtermaatschappij zoals in artikel 36 van het wetsontwerp geen grondslag zijn voor een algemene rechtsregeling van het concern; deze aangelegenheid zal aan de orde komen in een bijkomend hoofdstuk van dit ontwerp dat binnenkort in de vorm van een amendement door de Regering in overweging zal worden gegeven. In dit nieuw hoofdstuk zal rekening worden gehouden met de rechtspraak van de bankcommissie op dat gebied, alsmede met de werkzaamheden van de Europese Gemeenschap, inzonderheid met een voorstel voor een richtlijn van de commissie betreffende het concern dat eerlang aan de Raad van Ministers van de Gemeenschap zal worden voorgelegd.

* * *

In overeenstemming met haar investituurverklaring, is het overigens aan de regering om de kwestie van de democratisering van de onderneming te onderzoeken en om na overleg met de sociale gesprekspartners, in een afzonderlijk ontwerp, aan het Parlement de meest aangepaste oplossing voor te stellen.

Les dispositions du projet de loi ayant pour objet d'adapter les lois coordonnées sur les sociétés commerciales à la deuxième directive du Conseil des Ministres de la C. E. E. du 13 décembre 1976 relative à la constitution des sociétés anonymes, au maintien de l'intégrité de leur capital et aux modifications de ce capital, seront insérées dans le présent projet dès qu'elles auront été approuvées par le Parlement.

## EXAMEN DES ARTICLES

### CHAPITRE I

### Dispositions générales

#### Article 1

Le projet définit les sociétés commerciales par leur objet, conformément à la règle actuellement en vigueur, mais en ajoutant la notion d'« entreprise commerciale » à celle, souvent critiquée aujourd'hui, d'« acte de commerce ».

On entend par entreprise, au sens économique du terme, toute organisation dont l'objet est de pourvoir à la production, à l'échange ou à la circulation des biens et des services (1). Le Code de Commerce, tout entier basé sur la notion anachronique d'« acte de commerce » ne fait qu'une place limitée à la notion d'entreprise : certaines opérations ne se voient reconnaître un caractère commercial que si elles sont accomplies d'une manière répétée dans le cadre d'une activité continue.

Mais les sociétés commerciales dotées de la personnalité juridique ne sont précisément créées que pour constituer un organisme permanent chargé de poursuivre d'une façon durable l'exercice d'une activité économique déterminée. Il est donc plus normal et plus rationnel de définir les sociétés commerciales par le but de l'entreprise dont elles seront le cadre. Toutefois comme le droit en vigueur ne confère pas un caractère commercial à toutes les activités économiques mais, par une limitation arbitraire (due à la tradition historique) seulement aux activités entrant dans l'énumération des actes de commerce par les articles 2 et 3 du Code, il a fallu définir les sociétés commerciales, non par référence aux entreprises économiques en général, mais par référence aux entreprises « commerciales », c'est-à-dire par référence aux seules entreprises économiques auxquelles la loi, dans son état actuel, reconnaît un caractère commercial.

La référence aux actes de commerce ne présente d'utilité que pour englober dans les sociétés commerciales, les sociétés momentanées ou en participation, qui n'ont pas la personnalité juridique et qui sont normalement formées pour accomplir seulement certaines opérations déterminées.

L'objet de la société n'est cependant plus le critère exclusif pour déterminer si une société est soumise au régime des sociétés commerciales. Le projet prévoit, à cet égard, deux extensions importantes :

(1) La Cour de Justice des Communautés s'est efforcée de traduire en termes juridiques cette définition : l'entreprise est « une organisation unitaire d'éléments personnels, matériels et immatériels, rattachés à un sujet juridique autonome et poursuivant d'une façon durable un but économique déterminé », (arrêt Klöckner Werke, *Recueil de la Jurisprudence de la Cour*, 1962, Vol. VIII, N° 646).

De bepalingen van het wetsontwerp dat ertoe strekt de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen aan te passen aan de tweede richtlijn van de Ministerraad van de E. E. G. van 13 december 1976, waarin regels worden voorgeschreven met betrekking tot de oprichting van naamloze vennootschappen, de instandhouding van hun kapitaal en de wijziging van dat kapitaal, zullen in dit ontwerp verwerkt worden zodra deze bepalingen door het Parlement zullen zijn goedgekeurd.

## ONDERZOEK DER ARTIKELEN

### HOOFDSTUK I

### Algemene bepalingen

#### Artikel 1

In het ontwerp wordt bij de omschrijving van de handelsvennootschap uitgegaan van het nagestreefde doel, net zoals het thans de regel is, maar aan het vaak bekritiseerde begrip « daad van koophandel » wordt het begrip « handelsonderneming » toegevoegd.

In economische zin wordt onder onderneming verstaan, een organisatie gericht op de produktie, de uitwisseling en het verkeer van goederen en van diensten (1). Het Wetboek van Koophandel, dat volledig is opgebouwd op de anachronistische « daad van koophandel », ruimt slechts een beperkte plaats in voor het begrip onderneming : bepaalde handelingen worden eerst dan als daden van koophandel aangemerkt indien zij bij herhaling worden verricht in een duurzame bedrijfsuitoefening.

De handelsvennootschappen met rechtspersoonlijkheid worden nu juist als een vast lichaam slechts opgericht om bij voortduring een bepaalde economische bedrijvigheid uit te oefenen. Derhalve is het normaal en rationeel de handelsvennootschap te omschrijven uitgaande van het bedrijf van de onderneming waarvan ze de rechtsvorm is. Daar de bestaande wetten niet aan alle economische bedrijvigheden het karakter van een daad van koophandel toekennen, doch daarvan in de artikelen 2 en 3 van het Wetboek van Koophandel een opsomming geven die willekeurig is beperkt (te wijten aan de historische traditie), moest de handelsvennootschap worden gedefinieerd, niet ten opzichte van de economische onderneming in het algemeen, maar ten opzichte van de « handels » onderneming, te weten die economische ondernemingen waaraan in de huidige stand van de wetgeving een handelskarakter wordt toegekend.

De verwijzing naar « daden van koophandel » heeft geen ander nut dan de tijdelijke vennootschappen en de vennootschappen bij wijze van deelneming, die geen rechtspersoonlijkheid bezitten en normaal met het oog op bepaalde verrichtingen worden aangegaan, eveneens als handelsvennootschap te kunnen aanmerken.

Het doel is echter niet meer de enige maatstaf om uit te maken of een vennootschap aan de regeling van de handelsvennootschappen onderworpen is. Het ontwerp voorziet in twee belangrijke uitbreidingen :

(1) Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen heeft het begrip « onderneming » in juridische termen omschreven als volgt : « een onderneming bestaat uit een, tot een zelfstandig rechtssubject behorende geheel van persoonlijke, materiële en immateriële factoren, waarmede op duurzame wijze een bepaald economisch doel wordt nagestreefd » (Arrest Klöckner Werke, *Jurisprudence van het Hof van Justitie*, 1962, Deel VIII, bl. 646).

1° Les sociétés dont l'objet est civil, mais qui ont adopté l'un des cadres de sociétés de capitaux à responsabilité limitée organisés par la loi commerciale (société anonyme, société privée à responsabilité limitée, société à capital variable, société coopérative) sont considérées comme des sociétés commerciales en raison de leur forme et, à ce titre, elles sont soumises à toutes les règles de droit commercial.

Cette réforme répond au vœu unanime de la doctrine et de la pratique; elle met un terme aux difficultés provoquées actuellement par les sociétés dont l'objet est mixte et par le régime hybride actuellement appliqué aux sociétés civiles qui, conformément à l'article 212 des lois coordonnées en vigueur, ont adopté l'une des formes de sociétés commerciales; on applique à ces sociétés certaines règles du droit commercial (celles qui régissent le fonctionnement des sociétés commerciales), mais elles échappent à d'autres règles telles les dispositions qui gouvernent la comptabilité commerciale ou la faillite, par exemple. Cette anomalie a été critiquée à juste titre (v. De Page, t. V, p. 36, note 1, Van Ryn, *Principes de droit commercial,* t. I, n$^{os}$ 147 et 148).

Désormais, à côté des sociétés commerciales par leur objet, il en existera d'autres, qui tiendront leur caractère de la forme qu'elles auront adoptée. Les unes et les autres seront sans restriction soumises au droit commercial.

Le projet ne va toutefois pas aussi loin que la loi française du 24 juillet 1966, dont l'article 1$^{er}$ déclare commerciales à raison de leur forme, non seulement les sociétés à responsabilité limitée et les sociétés par actions, mais aussi les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite simple. Il s'inspire en revanche du droit allemand selon lequel ces deux derniers types de société doivent avoir pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale; en Allemagne, seules la société par actions et la société à responsabilité limitée sont commerciales, quel que soit leur objet.

Le système allemand a paru préférable parce que la commercialité en raison de la forme s'impose seulement lorsque les fondateurs ont estimé devoir exercer leur activité sous le couvert d'une institution typiquement commerciale. Tel est le cas des sociétés de capitaux à responsabilité limitée. La limitation de la responsabilité de tous les associés à leurs apports est, en quelque sorte, une « concession octroyée aux besoins du commerce ». La contrepartie en est tout naturellement, pour la société, le statut du commerçant, avec les charges qui s'y attachent. La commercialité par la forme ne se justifie pas, en revanche, pour les sociétés de personnes, dans lesquelles une partie au moins des associés sont personnellement et indéfiniment responsables des dettes sociales et où les rapports entre les associés sont essentiellement de nature contractuelle. Le système français présente d'ailleurs en pratique l'inconvénient de rendre malaisée la distinction entre la société en nom collectif et la société constituée suivant les règles du Code civil (cf. Champaud, Rev. tr. dr. comm. 1967, 183).

Le corollaire de ce système est la disparition de la disposition de l'article 212 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales. Il ressort en effet de l'article 1$^{er}$ du projet qu'une société ayant un objet civil peut adopter l'une des formes indiquées par l'alinéa 2, mais qu'elle devient alors

1°. De vennootschappen waarvan het doel van burgerlijke aard is, doch die een van de rechtsvormen heeft aangenomen waarin de handelswet voorziet voor kapitaalvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (naamloze vennootschap, besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, vennootschap met veranderlijk kapitaal, coöperatieve vennootschap) worden als handelsvennootschap aangemerkt wegens hun rechtsvorm en zijn als dusdanig aan al de regels van het handelsrecht onderworpen.

Deze hervorming beantwoordt aan een algemeen aanvaarde stelling van leer en rechtspraak; zij maakt een einde aan de moeilijkheden die thans rijzen wegens de vennootschappen met gemengd doel en de tweeslachtige regeling voor de burgerlijke vennootschappen, die overeenkomstig artikel 212 van de bestaande gecoördineerde wetten een van de rechtsvormen van de handelsvennootschap hebben aangenomen; op die vennootschappen worden sommige regels van het handelsrecht toegepast (die betreffende de werking van de handelsvennootschappen), terwijl andere voorschriften niet gelden zoals bijvoorbeeld de bepalingen ter zake van de koopmansboekhouding of het faillissement. Zulks werd terecht aangeklaagd (zie De Page, dl. V, bl. 36, noot 1, Van Ryn, *Principes de droit commercial,* dl. 1, n$^{rs}$ 147 en 148).

Voortaan zullen er naast de handelsvennootschappen wegens hun doel ook andere bestaan die dit kenmerk verkrijgen door de rechtsvorm die ze hebben aangenomen. Beide vallen zonder enig voorbehoud onder het handelsrecht.

Het ontwerp gaat echter niet zover als de Franse wet van 24 juli 1966, waarvan artikel 1 handelsrechtelijk wegens hun vorm verklaart, niet alleen de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en de vennootschappen op aandelen, maar ook de vennootschappen onder firma en de gewone commanditaire vennootschappen. Daarentegen leunt het aan bij het Duitse recht, volgens hetwelk beide laatste vennootschappen de exploitatie van een handelsonderneming tot doel moeten hebben; in Duitsland zijn alleen de vennootschappen op aandelen en de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid handelsvennootschappen ongeacht hun doel.

Het Duitse stelsel blijkt verkieslijk te zijn daar het handelskarakter wegens de vorm, zich alleen opdringt wanneer de oprichters gemeend hebben hun werkzaamheid te moeten uitoefenen onder de dekking van een typisch handelsrechtelijke instelling. Dit is het geval met de kapitaalvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. De beperking van de aansprakelijkheid van al de vennoten tot hun inbreng is enigszins een « toegeving aan de behoeften van de handel ». Als tegenhanger ervan verkrijgt de vennootschap de rechtspositie van de koopman, met de daaraan verbonden lasten. Het handelskarakter wegens de vorm is daarentegen niet gerechtvaardigd voor de personenvennootschappen, waarin ten minste een gedeelte van de vennoten persoonlijk en onbeperkt instaan voor de schuld van de vennootschap en waarin de betrekkingen onder vennoten in wezen op een overeenkomst berusten. In de praktijk is aan het Franse stelsel trouwens het bezwaar verbonden dat minder goed het onderscheid kan worden gemaakt tussen een vennootschap onder firma en een vennootschap opgericht volgens de regels van het Burgerlijk Wetboek (zie Champaud, *Rev. tr. dr. com.*, 1967, 183).

Het gevolg van dit stelsel is de verdwijning van de bepaling van artikel 212 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen. Uit artikel 1 van het ontwerp blijkt immers dat een vennootschap waarvan het doel van burgerlike aard is, een van de in het tweede lid

commerciales. D'autre part, pour les raisons indiquées ci-dessus, il paraît peu souhaitable d'autoriser sauf dans le cas particulier prévu ci-après sub. 2°, la création de sociétés en nom collectif ou en commandite ayant un objet civil, dotées de la personnalité juridique et restant civiles. En fait, d'ailleurs, l'article 212, qui ouvrait cette possiblité, paraît être resté lettre morte sur ce point. En revanche, il va de soi qu'une société momentanée ou une société en participation peut sans inconvénient avoir un objet civil. Ces sociétés sont alors soumises exclusivement aux dispositions du Code civil.

2° Les sociétés autres que celles prévues ci-dessus sub 1° pourront également avoir un caractère commercial en raison de la qualité de leurs associés : si ces derniers sont *exclusivement* soit des sociétés commerciales par leur objet, soit des sociétés qui ont adopté l'une des formes de société commerciale à responsabilité limitée soit encore les personnes physiques ayant la qualité de commerçant, la société ainsi formée sera commerciale.

Cette deuxième extension peut être considérée comme une application largement entendue de la théorie classique de l'« accessoire ». Il devient de plus en plus fréquent que des sociétés industrielles désirent créer ensemble un organisme doué d'une personnalité distincte, chargé de procéder à des travaux ou à des études susceptibles de favoriser le développement de leurs activités et dont elles entendent supporter le passif éventuel. Cet organisme n'a pour objet propre ni une activité désintéressée, ni une activité commerciale, mais il se rattache étroitement, par sa finalité, à l'activité des entreprises commerciales qui l'ont constitué. Il est légitime, pour cette raison, de lui reconnaître aussi un caractère commercial. L'on permettra de cette manière aux sociétés commerciales qui le désirent de constituer entre elles une société de personnes (dont les associés seront personnellement tenus des dettes sociales) douée de la personnalité juridique, mais ayant un objet de nature civile.

Les sociétés qui ne tiennent le caractère commercial que de la qualité de leurs associés se trouveraient automatiquement dissoutes et entreraient en liquidation si elles cessaient de remplir la condition prévue par l'article 1, 2°, c'est-à-dire si tous leurs associés n'étaient pas — ou n'étaient plus — des sociétés commerciales par leur objet, des sociétés à responsabilité limitée, commerciales par leur forme, ou des personnes physiques ayant la qualité de commerçant.

Les sociétés constituées dans un intérêt public (soit entre pouvoirs publics et des personnes privées, soit entre pouvoirs publics seuls) doivent rationnellement être considérées comme des sociétés commerciales lorsqu'elles ont pour objet l'exploitation d'une entreprise de nature commerciale ou lorsqu'elles sont constituées dans l'une des formes commerciales prévues au paragraphe I. A fortiori doit-il en être ainsi lorsque ces deux conditions sont simultanément remplies comme c'est le plus souvent le cas en pratique.

La disposition du paragraphe II a pour but de mettre fin à la situation incohérente créée par les diverses lois particulières : alors que le caractère commercial de la Société Nationale des Chemins de fer, de la Société des Chemins de fer vicinaux, de la SABENA, de la Banque Nationale,

genoemde rechtsvormen kan aannemen, doch alsdan handelsrechtelijk wordt. Om de hierboven opgegeven redenen lijkt het anderzijds niet wenselijk te zijn, behalve in het bijzonder geval waarvan hierna onder 2° sprake is, de oprichting mogelijk te maken van vennootschappen onder firma of van commanditaire vennootschappen waarvan het doel van burgerlijke aard is, die rechtspersoonlijkheid zouden bezitten en toch civielrechtelijk blijven. Trouwens het artikel 212, dat in die mogelijkheid voorzag, is in feite op dat punt dode letter gebleven. Daarentegen spreekt het vanzelf dat een tijdelijke vennootschap of een vennootschap bij wijze van deelneming zonder bezwaar een civielrechtelijk doel mag bevorderen. Die vennootschappen zijn alsdan uitsluitend aan de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek onderworpen.

2° De andere dan de hiervoren onder 1° genoemde vennootschappen kunnen eveneens een handelskarakter hebben wegens de hoedanigheid van hun vennoten : indien deze laatsten *uitsluitend* handelsvennootschappen zijn wegens hun doel, handelsvennootschappen die de rechtsvormen hebben aangenomen van een van de handelsvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, dan wel natuurlijke personen die koopman zijn, zal de aldus gevorde vennootschap handelsrechtelijk zijn.

Die tweede uitbreiding kan worden aangemerkt als een ruim opgevatte toepassing van de klassieke theorie van de « bijzaak ». Het komt steeds vaker voor dat industriële ondernemingen samen een instelling met rechtspersoonlijkheid willen tot stand brengen, met het oog op het uitvoeren van werken of met het ondernemen van studie die de ontwikkeling van hun werkzaamheden kunnen bevorderen, en het passief van die instelling te hunner laste nemen. Het eigen doel van die instelling is niet een belangloze activiteit, noch een handelsbedrijvigheid, maar is door haar opzet nauw verbonden met de werkzaamheden van de handelsondernemingen die haar hebben opgericht. Om deze reden is het redelijk ook aan zodanige instellingen het handelsrechterlijk karakter toe te kennen. Aldus geeft men aan handelsvennootschappen de gelegenheid om onder elkaar een personenvennootschap (waarvan de vennoten persoonlijk voor de schulden van de vennootschap instaan) met rechtspersoonlijkheid op te richten, waarvan het doel van burgerlijke aard is.

De vennootschappen die handelsrechterlijk zijn wegens de hoedanigheid van de vennoten zouden automatisch zijn ontbonden en in vereffening treden indien zij niet meer aan de voorwaarde van artikel 1, 2°, zouden voldoen, te weten indien de vennoten niet of niet meer handelsvennootschappen zijn wegens hun doel, vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid die handelsvennootschappen zijn wegens hun rechtsvorm, of natuurlijke personen die koopman zijn.

De vennootschappen die tot nut van het algemeen zijn opgericht (hetzij tussen openbare besturen en particulieren, hetzij tussen openbare besturen alleen) moeten in redelijkheid als handelsvennootschappen worden beschouwd wanneer zij strekken tot de exploitatie van een onderneming van handelsrechtelijke aard, of wanneer zij bij hun oprichting de rechtsvorm hebben aangenomen van een van de handelsvennootschappen, in de vorige paragraaf genoemd. Zij moeten uiteraard als een handelsvennootschap worden aangemerkt wanneer zij tegelijk aan beide voorwaarden voldoen, wat in de praktijk het meest het geval is.

De bepaling van paragraaf II heeft tot doel een einde te maken aan een onsamenhangende toestand ontstaan uit de bijzondere wetten : terwijl de Nationale maatschappij der Belgische spoorwegen, de Nationale maatschappij der Belgische buurtspoorwegen, SABENA, de Nationale bank,

de l'Institut de réescompte et de garantie (1) est reconnu par la loi ou par la jurisprudence, ce même caractère est refusé aux sociétés intercommunales et interprovinciales, à la Société Nationale de distribution d'eau, à la Société Nationale du Logement.

Il n'est pas possible de justifier rationnellement ces discordances. Le caractère économique des activités exercées paraît justifier par lui-même, l'application des règles du droit commercial et, notamment, la reconnaissance du caractère commercial de la société qui assure l'exploitation de l'entreprise.

La nature commerciale de ces sociétés ne fait cependant pas obstacle à l'application des règles de droit administratif dans toute la mesure où l'activité de l'organisme est celle d'un service public : on lui appliquera la loi de continuité et de régularité du service public, la loi d'égalité des usagers, les mesures de contrôle et le régime de comptabilité institués par la loi du 16 mars 1954.

Les biens affectés au service public font partie du domaine public. Mais les opérations de la société d'intérêt public par lesquelles se traduit l'exploitation de l'entreprise commerciale qui en constitue l'objet statutaire, doivent être soumises aux règles du droit commercial, spécialement adaptées à ce genre d'activité. Ainsi en est-il des contrats de transport passés avec les voyageurs ou avec les expéditeurs de marchandises, des contrats de crédit ou des contrats d'entreprises de travaux, etc.

Etant des sociétés commerciales, elles doivent se faire immatriculer au registre du commerce et observer les règles de la comptabilité commerciale; leurs engagements seront commerciaux. Elles peuvent éventuellement exercer les actions judiciaires qui sanctionnent les actes de concurrence prohibée ou déloyale et, si elles remplissent les conditions prévues par la loi, se prévaloir du régime spécial des baux commerciaux. Les règles relatives aux émissions publiques de titres de société leur sont en principe applicables.

## Art. 2

Comme l'actuel article 2 des lois coordonnées, le projet énumère les sociétés commerciales que la loi reconnaît. Il précise que ces sociétés sont dotées de la personnalité juridique, conformément à la doctrine unanimement enseignée en Belgique, nonobstant les critiques que l'on a pu faire valoir contre la personnalité juridique des sociétés en nom collectif par exemple. Le maintien de celle-ci répond à la tradition en vigueur dans notre pays, même si l'on peut penser que cette personnalité juridique est « moins complète » que celle que l'on reconnaît aux sociétés par actions.

Les sociétés en commandite par actions, devenues de plus en plus rares n'ont pas été maintenues, ce type de société était surtout employé lorsque la société anonyme était soumise à un régime d'autorisation préalable. Il paraît désormais abandonné par les praticiens. Les sociétés en commandite par actions créées antérieurement subsisteront et elles font l'objet de mesures transitoires appropriées, jusqu'à leur disparition ou à leur transformation.

En revanche, le projet consacre une nouvelle forme de société commerciale : la société à capital variable, destinée à fournir un statut approprié aux entreprises très variées

(1) Cet Institut est en réalité une société de capitaux dotée d'un statut très particulier : cf. Van Ryn et Heenen, *Principes de Droit Commercial*, t. II, n° 1178.

het Herdisconterings- en waarborginstituut (1) volgens de wet of de reschtspraak handelsrechterlijk zijn, wordt dit karakter ontzegd aan de intercommunale en interprovinciale maatschappijen, de Nationale maatschappij der waterleidingen, de Nationale maatschappij voor de huisvesting.

Deze tegenstrijdigheden kunnen redelijkerwijs niet worden verantwoord. Daar de uitgeoefende bedrijvigheden van economische aard zijn, ligt het voor de hand dat de regels van het handelsrecht toepassing moeten vinden en dat de vennootschap die een onderneming exploiteert als een handelsvennootschap moet worden aangemerkt.

Dat die vennootschappen van handelsrechtelijke aard zijn is geen beletsel dat de regels van het bestuursrecht ten volle op de instelling worden toegepast in de mate waarin haar werkzaamheid die is van een openbare dienst : de wet van de continuïteit en de regelmatigheid van de openbare dienst, de wet van de gelijkheid van de gebruikers, de controlemaatregelen en de voorschriften inzake boekhouding van de wet van 16 maart 1954 worden op haar toegepast.

De tot de openbare dienst bestemde goederen behoren tot het openbaar domein. De verrichtingen behorende onder de exploitatie van de handelsonderneming die de maatschappijen tot nut van het algemeen bij hun statuten als hun doel hebben omschreven, moeten worden onderworpen aan de regels van het handelsrecht, die speciaal aan de aard van deze bedrijvigheden zijn aangepast. Dit is met name het geval met de vervoerovereenkomsten met de reizigers of de verzenders van goederen, de kredietovereenkomsten of de overeenkomsten tot aanneming van werken, enz.

Daar zij handelsvennootschappen zijn moeten zij zich laten inschrijven in het handelsregister en de regels van de koopmans-boekhouding in acht nemen; hun verbintenissen zijn handelsrechtelijk. Zij kunnen rechtsvorderingen instellen inzake verboden of oneerlijke mededinging en indien zij voldoen aan de bij de wet gestelde voorwaarden, kunnen zij zich op de bijzondere regeling van de handelshuur beroepen. De regels inzake de openbare uitgifte van vennootschapseffecten zijn in beginsel op hen van toepassing.

## Art. 2

Zoals het huidige artikel 2 van de gecoördineerde wetten, geeft het ontwerp de opsomming van de handelsvennootschappen die door de wet worden erkend. Het bepaalt tevens dat die vennootschappen rechtspersoonlijkheid bezitten, zulks in overeenstemming met de algemene in België onderwezen leer, niettegenstaande de bezwaren die tegen de rechtspersoonlijkheid bijvoorbeeld van de vennootschap onder firma worden ingebracht. Met de handhaving van de bestaande bepaling wordt verder een in ons land traditionele opvatting gevolgd, zelfs indien men kan overwegen dat die rechtspersoonlijkheid van een vennootschap onder firma « minder volledig » is dan die welke aan vennootschappen op aandelen wordt toegekend.

De commanditaire vennootschappen op aandelen, die steeds zeldzamer worden, verdwijnen. Dat soort vennootschap werd vooral aangewend toen de naamloze vennootschap aan een regeling van voorafgaande verklaring van geen bezwaar onderworpen was. Thans lijkt die rechtsvorm niet meer de gunst te genieten. De vroeger opgerichte commanditaire vennootschappen op aandelen blijven met passende overgangsmaatregelen voortbestaan tot zij verdwijnen of worden omgezet.

Daarentegen brengt het ontwerp een nieuwe vorm van handelsvennootschap tot stand : de vennootschap met veranderlijk kapitaal, begiftigd met een rechtspositie die zeer

(1) Dit Instituut is in werkelijkheid een kapitaalvennootschap met een bijzondere rechtsregeling : zie Van Ryn en Heenen, *Principes de Droit Commercial*, dl. II, nr 1178.

qui, sans être de véritables sociétés coopératives, adoptent néanmoins, faute de mieux, cette forme juridique parce que c'est la seule qui permette la variabilité du capital social ainsi que l'entrée et la sortie des associés. Ce sont de « fausses » sociétés coopératives; elles trouveront désormais dans la société à capital variable la forme juridique qui leur convient.

Art. 3

Ce texte reprend l'actuel article 3 des lois coordonnées, en corrigeant une terminologie dont l'impropriété a été souvent dénoncée. Les sociétés momentanées et en participation sont bien des sociétés, qui poursuivent un but de lucre et non des associations (De Page, t. V, nos 4 et 5, A).

Art. 4

Cette disposition a été introduite pour renforcer la portée de l'article 2 et de la « reconnaissance » qu'il comporte, suivant l'expression, d'ailleurs très heureuse, utilisée par les auteurs de la loi de 1873.

Elle se borne à confirmer une solution qui est admise d'une façon pratiquement unanime en doctrine et très généralement par une abondante jurisprudence, selon laquelle la société commerciale de droit commun est la société en nom collectif. Lorsque les parties n'ont pas manifesté la volonté de former une société commerciale d'un autre type, elles sont soumises au droit commun des sociétés commerciales, c'est-à-dire celui de la société en nom collectif.

Cette solution a reçu l'appui de la plupart des commentateurs (1).

La même solution était d'ailleurs admise en France, avant l'entrée en vigueur de la loi du 24 juillet 1966 (Escarra, *Cours*, no 600; Ripert et Roblot, 4e éd., no 565; Hamel et Lagarde, I, nos 437 et 438). Depuis lors, la question est devenue douteuse, pour des raisons techniques propres à la nouvelle législation française (Bastian, *Semaine Juridique*, 1967, I, 2121, nos 97 et 98).

Une jurisprudence extrêmement abondante (2), spécialement ces dernières années et, à l'exception de quelques décisions isolées, s'y était ralliée également. Elle a récemment reçu l'approbation de la Cour de cassation qui, par un arrêt rendu en audience plénière le 17 mai 1968, sur les conclusions de M. Ganshof van der Meersch, alors premier avocat général, a définitivement consacré l'opinion généralement adoptée par la doctrine.

Un passage essentiel du rapport de Pirmez confirme que la solution actuellement admise était celle à laquelle se ralliait le législateur de 1873 et qu'il considérait comme toute naturelle (Guillery, *Comment. législ.*, II, no 29). Cette solution correspondait d'ailleurs à une tradition immémoriale, puisque, dans l'Ancien droit, dès que plusieurs per-

(1) Beltjens, *Comment. Code commerce*, t. II, sous art. 18, no 72, Frédéricq, t. IV, no 167 — *Rép. prat. dr. bel.*, vo société en nom collectif, no 4 et les réf. — Van Ryn, *Principes*, t. 1er, ns 145 et 406; Heenen, « Société en nom collectif et société de fait », *Rev. crit. jurisp. bel.*, 1955, p. 31, spécialement no 4, p. 33 et les réf. — Van der Mensbrugghe. « Des sociétés constituées sans acte écrit ou dont l'acte constitutif n'a pas été publié », *Rev. prat. soc.*, 1957, p. 103, spécialement nos 3 et 5 et les réf. — Adde : note in *Rev. prat. soc.*, 1959, p. 124, qui synthétise très clairement la position de la doctrine et de la jurisprudence majoritaire — P. Van Ommeslaghe « Les sociétés de fait », *J. T.*, 1957, p. 107, spécialement nos 5 et 6 — Obs. P. Demeur in *Rev. prat. soc.*, 1959, p. 53.

(2) Voy. les références dans l'étude citée de M. Van der Mensbrugghe.

geschikt is voor allerlei bedrijven die, bij gebrek aan een betere keuze, de rechtsvorm van de coöperatieve vennootschap aannemen, daar deze vorm de enige is waarin de schommeling van het maatschappelijk kapitaal alsmede de in- en uittreding van vennoten mogelijk is. Die « oneigenlijke » coöperatieve vennootschappen vinden voortaan in de vennootschap met veranderlijk kapitaal de rechtsvorm die hun past.

Art. 3

De tekst is overgenomen uit artikel 3 van de huidige gecoördineerde wetten, doch met verbetering van de terminologie die dikwijls werd aangeklaagd als niet accuraat. De tijdelijke vennootschappen en de vennootschappen bij wijze van deelneming zijn wel degelijk vennootschappen die een winstoogmerk hebben, en geen verenigingen (De Page, dl. V, nrs 4 en 5, A).

Art. 4

Die bepaling werd in het ontwerp opgenomen tot ondersteuning van de strekking van artikel 2 en van de daaruit voortvloeiende « erkenning », een trouwens zeer rake uitdrukking die reeds door de auteurs van de wet van 1873 werd gebruikt.

Het artikel bevestigt een oplossing die nagenoeg algemeen in de leer en ten overvloede door de rechtspraak wordt aanvaard, volgens welke de gemeenrechtelijke handelsvennootschap de vennootschap onder firma is. Wanneer partijen niet hun wil te kennen hebben gegeven een handelsvennootschap naar een andere rechtsvorm op te richten, zijn zij onderworpen aan het gemeenrecht inzake handelsvennootschappen, te weten de vennootschap onder firma.

Deze oplossing wordt gesteund door het merendeel van de rechtscommentatoren (1).

Dezelfde oplossing geldde trouwens in Frankrijk vóór de inwerkingtreding van de wet van 24 juli 1966 (Escarra, *Cours*, nr 600; Ripert en Roblot, 4de uitg., nr 565; Hamel en Lagarde, I, nrs 437 en 438). Sedertdien is de vraag om technische redenen die aan de Franse wetgeving eigen zijn, twijfelachtig geworden (Bastian, *Semaine juridique*, 1967, I, 2121, nrs 97 en 98).

Een zeer omvangrijke rechtspraak (2), vooral uit de laatste jaren, waarop slechts enkele verspreide beslissingen een uitzondering maken, luidt in die zin. Onlangs heeft het Hof van Cassatie in een arrest in voltallige vergadering gegeven op de conclusie van de heer Ganshof van der Meersch, toen eerste advocaat-generaal, de algemeen door de leer gehuldigde opvatting definitief bevestigd.

In een voorname passus uit het preadvies van Pirmeze wordt verklaard dat de thans aanvaarde oplossing dezelfde is als die welke door de wetgever van 1873 werd voorgestaan en als voor de hand liggend werd beschouwd (Guillery. *Comment. législ.* II. nr 29). Die oplossing sloot immers aan bij een aloude traditie, aangezien in het Oud recht per-

(1) Beltjens, *Comment. Code commerce*, dl. II, onder art. 18, nr 72; Frédéricq, dl. IV, nr 167, *Rép. prat. dr. bel.*, Vo société en nom collectif, nr 4 en de verw.; Van Ryn, *Principes*, dl. 1, nrs 145 en 406; Heenen « Société en nom collectif et société de fait », *Rev. crit. jurisp. bel.*, 1955, bl. 31, inzonderheid nr 4, blz. 33 en de verw.; Van der Mensbrugghe « Des sociétés constituées sans acte écrit ou dont l'acte constitutif n'a pas été publié », *Rev. prat. soc.*, 1957, blz. 103, inzonderheid nrs 3 en 5 en de verw.; Adde : noot in *Rev. prat. soc.*, 1959, blz. 124 en vlg. die een heldere samenvatting geeft van de positie van de overwegende leerstellingen en rechtspraak; P. Van Ommeslaghe « Les sociétés de fait », *J. T.*, 1957, blz. 107, inzonderheid nrs 5 en 6; Opm. P. Demeur in *Rev. prat. soc.*, 1959, blz. 53.

(2) Zie de verwijzingen in de genoemde studie van M. Van der Mensbrugghe.

sonnes s'associaient pour exercer le commerce, elles constituaient une « société générale », c'est-à-dire une société en nom, à moins qu'elles n'aient valablement adopté un autre « vêtement » pour leur société (Cfr. parmi les auteurs plus anciens : Pardessus, *Cours*, t. II, n° 1004 — Alauzet, *Commentaire du Code de commerce*, 3e éd., t. II, nos 512 et 513).

Indépendamment de tout argument d'autorité, il semble bien que cette solution soit la seule possible.

En effet, ainsi que l'expose notamment M. Van der Mensbrugghe (voy. aussi les études précitées de J. Heenen et P. Van Ommeslaghe) il n'y a pas de place, dans notre organisation des sociétés, pour une société « innomée » dénuée de personnalité juridique. La société en nom collectif est la plus simple et elle n'exige aucune autre condition que d'une part, les conditions fondamentales, prévues par l'article 1832 du Code civil, pour qu'une société existe, et d'autre part, la poursuite d'une entreprise commerciale. Ainsi que l'expose M. Heenen (étude citée, n° 4) l'obligation au passif social qui pèse sur les associés en nom est la conséquence voulue ou non par les associés, de la création d'une société en nom collectif.

Les associés en nom peuvent d'ailleurs fort bien, dans leurs relations entre eux, convenir que certains associés ne contribueront au passif social que dans une mesure limitée, mais, à l'égard des tiers, la loi impose leur responsabilité solidaire. D'autre part, la raison sociale, qui constitue sans doute une caractéristique de la société en nom, ne réclame pas davantage d'intervention volontaire des associés; elle peut être expresse, mais, si les associés, n'ont rien prévu, elle est tacite (Heenen, étude citée n° 3 — Cass. 18 mars 1954, *Rev. Crit. jur. belg.*, 1955, p. 26 — Van der Mensbrugghe, étude citée in *Rev. prat. soc.*, 1959).

Dès lors on cherche vainement quelle serait la différence entre une société commerciale innomée — dont on admet que les associés répondraient solidairement envers les tiers des dettes sociales — et une société en nom collectif.

Cette société innomée devrait comporter les éléments essentiels à tout contrat de société — à peine de n'être pas une société. Elle devrait poursuivre une activité commerciale, à peine de ne pas être une société commerciale. Elle devrait ne comporter aucun des caractères essentiels des autres sociétés commerciales prévues par la loi, à peine de n'être point innomée. Une conclusion s'impose alors : cette société serait nécessairement une société en nom collectif, que les associés l'aient ou non qualifiée telle. Il ne serait pas raisonnable, en effet, et il serait contraire aux règles d'interprétation les mieux établies, de faire dépendre la nature de la société de la qualification qu'il plairait aux associés de donner à leur contrat (cfr. Heenen, étude citée nos 7 et 8).

Le choix du statut de la société en nom collectif comme statut de droit commun ne demande pas de longue justification : c'est évidemment le régime le plus simple, dont l'application est la plus aisée, même en l'absence de convention écrite régulière. C'est aussi le régime qui donne aux tiers la plus grande sécurité grâce à la responsabilité solidaire et illimitée des associés. On imaginerait mal que le statut de droit commun autorise la limitation de la responsabilité, en l'absence des garanties, de plus en plus nombreuses, dont doit être accompagné le privilège exceptionnel que constitue la responsabilité limitée, et qui sont prévues pour toutes les formes légales de société comportant ce privilège.

sonen die zich verenigden om een handel uit te oefenen een « algemene maatschap » vormden, dit is een vennootschap onder firma, tenzij zij op geldige wijze een andere verschijningsvorm voor hun vennootschap hadden aangenomen (zie onder de oudste auteurs : Pardessus, *Cours*, dl. II, nr 1004 — Alauzet, *Commentaire du Code de commerce*, 3de Uitg., dl. II, nrs 512 en 513).

Los van ieder gezagsargument lijkt deze oplossing de enige mogelijke te zijn.

Immers, zoals onder meer M. Van der Mensbrugghe betoogt (zie ook de vorengenoemde studie van J. Heenen en P. Van Ommeslaghe) is er in onze vennootschapsregeling geen plaats voor een vennootschap « zonder naam » en zonder rechtspersoonlijkheid. De vennootschap onder firma is de eenvoudigste en aan geen enkele andere voorwaarden moet worden voldaan dan enerzijds, aan grondvereisten die bij artikel 1832 van het Burgerlijk Wetboek voor het bestaan van een vennootschap zijn gesteld, en anderzijds, de uitoefening van een handelsbedrijf. Zoals wordt uiteengezet door J. Heenen (vorengenoemde studie nr 4), is de aansprakelijkheid voor het passief van de vennootschap die op de firmanten rust, een gevolg van de oprichting van een vennootschap onder firma of de vennoten die wensen of niet.

Het staat de vennoten onder firma evenwel vrij in hun onderlinge betrekkingen overeen te komen dat bepaalde vennoten slechts in beperkte mate in het passief van de vennootschap zullen bijdragen, doch jegens derden zijn zij volgens de wet hoofdelijk aansprakelijk. Ook voor de handelsnaam, ongetwijfeld een van de kenmerken van de vennootschap onder firma, is een vrijwillig optreden van de vennoten niet vereist; die naam kan wel uitdrukkelijk worden vastgesteld, maar indien de vennoten zulks niet doen, komt hij stilzwijgend tot stand (Heenen, vorengenoemde studie, nr 3, Cass. 18 maart 1954, *Rev. Crit. jur. belg.*, 1955, blz. 26 — Van der Mensbrugghe, vorengenoemde studie in *Rev. prat. soc.*, 1959).

Men zou dus vergeefs zoeken naar een verschil tussen de handelsvennootschap waaraan geen naam wordt gegeven — waarvan men aanvaardt dat de vennoten jegens derden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de schulden van de vennootschap — en een vennootschap onder firma.

Zodanige vennootschap zonder naam moet in zich alle wezenlijke bestanddelen insluiten van elk vennootschapscontract — op straffe geen vennootschap te zijn. Zij moet een handelsbedrijf uitoefenen, op straffe van geen handelsvennootschap te zijn. Zij moet geen enkel wezenlijk bestanddeel van andere bij de wet bepaalde handelsvennootschappen vertonen, op straffe geen vennootschap zonder naam te zijn. Het besluit ligt dus voor de hand : deze vennootschap is noodzakelijk een vennootschap onder firma, om het even of de vennoten ze aldus hebben bestempeld. Het zou met de rede in strijd zijn en tegen de stevigste interpretatieregels indruisen, de aard van de vennootschap te doen afhangen van de benaming die de vennoten naar welbehagen aan hun contract geven (zie Heenen, vorengenoemde studie, nrs 7 en 8).

De keus van de rechtsregeling van de vennootschap onder firma als gemeenrechtelijke rechtsregeling vergt geen lang betoog : zij is uiteraard het eenvoudigste stelsel dat gemakkelijk kan worden toegepast, zelfs bij het ontbreken van een schriftelijke overeenkomst. Die rechtsregeling biedt ook aan derden de grootste zekerheid, dank zij de hoofdelijke en onbeperkte aansprakelijkheid van de vennoten. Men kan zich moeilijk inbeelden dat de gemeenrechtelijke rechtsregeling de beperking van de aansprakelijkheid zou toelaten zonder de zekerheden, die steeds in grotere mate als tegenwicht voor het uitzonderlijke voorrecht van een beperkte aansprakelijkheid, worden geëist, terwijl die zekerheden worden verlangd van de vennootschappen met een rechtsvorm die dit voorrecht genieten.

L'article 4 est donc l'un des éléments essentiels du régime des sociétés commerciales (voy. aussi le commentaire de l'article 22).

Les objections d'ordre pratique que l'on a parfois adressées à ce système sont rendues sans objet par l'exclusion de la nullité pour les sociétés en nom collectif constituées sans écrit (voir le commentaire de l'article 5).

En exigeant que les fondateurs désireux de choisir un des autres types de société, en manifestent la volonté, l'article 4 se réfère à un critère de fond et non de forme. Conformément aux règles générales d'interprétation, la qualification adoptée par les parties sera déterminante si les statuts ne la contredisent pas. En pratique, on devra notamment considérer comme étant en nom collectif — en dehors du cas où celle-ci a été constituée conformément à l'article 5 — la société ayant pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale et fonctionnant sans acte écrit, ainsi que la société dont l'acte constitutif est en contradiction avec les caractères essentiels du type prétendûment choisi par les fondateurs. Toutefois, ne pourra jamais être tenue pour une société en nom collectif celle dont l'objet est l'accomplissement d'une ou de plusieurs opérations déterminées et non l'exploitation d'une entreprise commerciale — ni la société occulte qui ne met pas, comme tels, les associés en relation juridique avec les tiers. La première est une société momentanée, la seconde une société en participation.

## Art. 5

L'avant-projet reprend les dispositions en vigueur concernant l'obligation de constater par écrit les sociétés qui jouissent de la personnalité morale.

L'innovation principale que comporte l'article 5 combiné avec l'article 22, est l'exclusion de la nullité lorsque la société constituée sans acte écrit est une société en nom collectif. L'expérience a montré que l'application de l'article 4 des lois coordonnées actuelles aux sociétés en nom collectif constituées sans acte écrit conduit à des conséquences inéquitables et excessives : les tiers qui ont traité avec la société peuvent pratiquement se soustraire à l'exécution des engagements qu'ils ont souscrits, en opposant à la société la nullité fondée sur l'article 4, tandis qu'à l'action qu'intenteraient contre eux les associés ils objecteront qu'il n'y a pas de lien de droit entre les parties, puisque c'est avec la société qu'ils avaient traité.

Le seul remède à cette situation est le recours éventuel, et souvent fort aléatoire, à l'action fondée sur l'enrichissement injuste.

Ce sont ces conséquences excessives qui ont été invoquées par certaines décisions judiciaires, pour tenter de faire admettre la possibilité de créer, en dehors des cadres légaux obligatoires, des sociétés commerciales dénuées de personnalité juridique (voy. ci-dessus le commentaire de l'article 4). Elles disparaîtront si l'absence d'acte écrit n'est plus une cause de nullité de la société en nom collectif. En pareil cas, les tiers disposeront de deux moyens de défense fort efficaces qui suffisent à la sauvegarde de leurs intérêts tout en contraignant les associés à se mettre en règle et à établir l'acte écrit qu'ils auraient négligé de dresser :

1° la fin de non recevoir à toute action judiciaire aussi longtemps que l'acte n'est pas publié (art. 16);

De bepaling van artikel 4 is dus een van de wezenlijke bestanddelen van de regeling voor de handelsvennootschappen (zie ook commentaar op art. 22).

De praktische bezwaren die men wel eens tegen dit stelsel heeft aangevoerd, worden verholpen door de uitsluiting van de nietigheid voor de vennootschappen onder firma die zonder geschrift tot stand zijn gebracht (zie commentaar op art. 5).

Door het vereiste van een wilsuiting van de oprichters verlangend om een andere vennootschapsvorm te kiezen, stelt artikel 4 een maatstaf die het wezen zelf van de maatschap betreft en niet de vorm. Overeenkomstig de algemene regels van de uitlegging, is de door partijen aangenomen rechtsvorm doorslaggevend als zulks in de statuten niet wordt tegengesproken. In de praktijk zal men met name als vennootschap onder firma moeten aanmerken — buiten de gevallen waarin deze overeenkomstig artikel 5 wordt opgericht — de vennootschap die de exploitatie van een handelsonderneming tot doel heeft en zonder schriftelijke akte werkzaam is, alsmede de vennootschap waarvan de oprichtingsakte in strijd is met de wezenlijke kenmerken van de rechtsvorm die de oprichters bewezen te hebben gekozen. Als vennootschap onder firma kan echter nooit worden aangemerkt, een vennootschap die een of meer bepaalde verrichtingen tot doel heeft en niet de exploitatie van een handelsonderneming, noch een niet openlijke vennootschap waarin de vennoten niet als dusdanig met derden in rechtsbetrekkingen treden. De eerste is een tijdelijke vennootschap, de tweede een vennootschap bij wijze van deelneming.

## Art. 5

Het voorontwerp neemt de bestaande bepalingen over betreffende de verplichting de oprichting van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid schriftelijk vast te leggen.

De voornaamste nieuwigheid die volgt uit de met elkaar in verband gebrachte artikelen 5 en 22, is dat de nietigheid niet kan worden ingeroepen wanneer de niet bij schriftelijke akte opgerichte vennootschap, een vennootschap onder firma is. Uit de ervaring is gebleken dat de toepassing van artikel 4 van de huidige gecoördineerde wetten op de zonder schriftelijke akte opgerichte vennootschappen onder firma onbillijke en buitensporige gevolgen heeft gehad : derden die met de vennootschap hadden gehandeld, konden zich vrijwel aan de uitvoering van de aangegane verbintenissen onttrekken door tegen de vennootschap een op artikel 4 gegronde nietigheid in te roepen, terwijl derden, tegen wie de vennoten een vordering hadden ingesteld, konden tegenwerpen dat er tussen partijen geen rechtsverhouding bestond aangezien zij met de vennootschap hadden gehandeld. Het enig middel om die toestand te verhelpen was de hantering van de meestal zeer wisselvallige vordering gegrond op de onrechtmatige verrijking.

Sommige rechterlijke beslissingen hebben deze buitensporige gevolgen aangevoerd om het denkbeeld te doen aanvaarden dat handelsvennootschappen zonder rechtspersoonlijkheid mogelijk zijn buiten de verplichte wettelijke regeling (zie hierboven commentaar op art. 4). Van deze gevolgen zal er geen spraak meer zijn wanneer het ontbreken van een schriftelijke akte niet meer een grond van nietigheid is voor de vennootschap onder firma. Aldus beschikken derden over twee zeer doelmatige verweermiddelen die volstaan om hun belangen te vrijwaren, en die tevens de vennoten kunnen aanzetten om een schriftelijke akte op te maken :

1° rechtsvorderingen zijn niet ontvankelijk zolang de akte niet is bekendgemaakt (art. 16);

2° l'inopposabilité des clauses dérogatoires au droit commun en l'absence de publication (art. 15; voy. aussi le commentaire de cet article *in fine*).

La réglementation nouvelle ainsi proposée rapprochera d'autre part notre législation des régimes appliqués dans la plupart des autres pays, qui admettent à la fois le système des cadres légaux obligatoires et de la nullité en cas d'absence d'acte constitutif dressé par écrit, mais en excluant de cette nullité les sociétés en nom collectif.

Art. 6

Ce texte reprend l'idée exprimée par l'actuel article 5 des lois coordonnées, mais l'étend à l'application de tous les modes de preuve admissibles en matière commerciale. Il s'agit seulement de la confirmation du droit commun.

Art. 7

Cette disposition reprend le texte de l'actuel article 6, sauf pour ce qui concerne les sociétés coopératives.

Art. 8

L'article 8 applique le même principe que l'actuel article 7 mais en l'améliorant dans la forme et en apportant quelques précisions au sujet des extraits à publier. Il le complète en outre en tenant compte des modifications apportées au régime des différentes sociétés.

Art. 9 et 10

Le texte des dispositions des lois coordonnées telles qu'elles ont été modifiées par la loi du 24 mars 1978 (*Moniteur belge* du 7 avril 1978), est maintenu en tenant compte seulement de la suppression de la société en commandite par actions et de la consécration de la société à capital variable.

Art. 11 à 15

Ces articles adaptent les formalités du dépôt et de la publication des actes ou des extraits d'actes ainsi que les conditions dans lesquelles ils sont opposables aux tiers, aux exigences formulées par la Première Directive arrêtée par le Conseil des Ministres de la C. E. E.

L'inopposabilité aux tiers des dispositions non publiées a comme conséquence que, lorsque l'acte entier n'est pas publié, les tiers sont fondés à considérer la société comme régie, non point par les dispositions de cet acte, mais par le droit commun de la société commerciale, c'est-à-dire, suivant l'article 4, par les règles organiques de la société en nom collectif. Cette option des tiers, à deux branches, est distincte de l'optique que leur conserve l'article 22 en cas de vice de forme.

Art. 16

La sanction de la non recevabilité des actions, en cas d'absence de publication, est maintenue dans les termes

2° op bepalingen die afwijken van het gemeen recht kan geen beroep worden gedaan indien zij niet zijn bekendgemaakt (art. 15; zie ook commentaar op dit artikel).

De voorgestelde nieuwe regeling brengt anderzijds onze wetgeving nader tot de regelingen die in het merendeel van de landen worden toegepast, te weten een systeem van wettelijk verplichte rechtsvormen en de nietigheid bij het ontbreken van een schriftelijke oprichtingsakte, met uitsluiting, wat die nietigheid betreft, van de vennootschap onder firma.

Art. 6

De tekst heeft dezelfde strekking als het huidige artikel 5 van de gecoördineerde wetten, doch de toepassing wordt uitgebreid tot al de in handelszaken toegelaten bewijsmiddelen. Het gaat hier om de bevestiging van het gemeen recht.

Art. 7

Deze bepaling is een herhaling van de huidige tekst van artikel 6, tenzij wat de coöperatieve vennootschappen betreft.

Art. 8

Artikel 8 past hetzelfde beginsel toe als het huidige artikel 7; de tekst werd verbeterd naar de vorm en enkele verduidelijkingen werden gegeven betreffende de bekend te maken uittreksels. Ook werden daarin aanvullende bepalingen opgenomen in verband met de wijzigingen die in de regeling van verschillende vennootschappen werden aangebracht.

Artt. 9 en 10

De tekst van de bepalingen van de gecoördineerde wetten, zoals zij zijn gewijzigd bij de wet van 24 maart 1978 (*Belgisch Staatsblad* van 7 april 1978), werd behouden, doch aangepast aan de omstandigheid dat de commanditaire vennootschap op aandelen vervalt en de vennootschap met veranderlijk kapitaal wordt ingevoerd.

Artt. 11 tot 15

In deze artikelen worden de voorschriften ter zake van de vormen die moeten worden nageleefd voor de neerlegging en bekendmaking van de akten en uittreksels van akten, en de voorwaarden waaronder zij tegen derden kunnen worden ingeroepen, aangepast aan de vereisten van de Eerste Richtlijn van de Raad van Ministers van de Europese Gemeenschappen.

De omstandigheid dat niet bekendgemaakte bepalingen niet tegen derden kunnen worden ingeroepen heeft tot gevolg dat, wanneer de akte niet in haar geheel is bekendgemaakt, derden gerechtigd zijn aan te nemen dat de vennootschap niet wordt beheerst door de bepalingen van die akte, maar wel door de gemeenrechtelijke regeling van de handelsvennootschappen, d.i., volgens artikel 4, de wettelijke regeling van de vennootschappen onder firma. Deze tweevoudige keus ten behoeve van derden staat los van de keus waarin artikel 22 in geval van vormgebrek voorziet.

Art. 16

De sanctie van de niet-ontvankelijkheid van de vorderingen in geval van het ontbreken van de bekendmaking, wordt

mêmes où elle est instituée par l'article 11 des lois coordonnés actuellement en vigueur. La publication qui serait faite après l'intentement de l'action ne rendrait pas celle-ci recevable. La société devra donc introduire une nouvelle procédure.

Art. 17

Cette disposition reproduit celle qui figure actuellement à l'article 11*bis* des lois coordonnées. La nullité qui sanctionne l'irrégularité de forme n'est pas d'ordre public et ne pourrait donc être soulevée d'office. Les tiers auront le choix d'accepter ou de rejeter la modification apportée aux statuts.

Les règles spéciales prévues aux articles 22 et 24 en cas de nullité pour défaut d'acte constitutif régulier sont applicables à la nullité prévue par l'article 17 sous la seule réserve que les tiers ne bénéficieront pas des trois branches de l'option prévue à l'article 22, § 1, alinéa 2. La faculté de considérer la société comme étant une société en nom collectif n'aurait en effet aucune raison d'être dans le cas prévu à l'article 17.

Art. 18 à 20

Ces dispositions reprennent les textes tels qu'ils résultent de la loi du 24 mars 1978 sur la publicité des actes et des comptes annuels des sociétés commerciales ou à forme commerciale.

L'article 20 rend applicable à ces cas la règle exprimée par l'article 15; le commentaire de cet article peut donc être repris ici.

Art. 21

Cette disposition confirme le principe actuellement en vigueur (cf. article 14 des lois coordonnées).

Art. 22

L'article 22 maintient en principe le régime actuel des nullités pour vice de forme. Il l'exprime cependant en des termes moins elliptiques que le législateur de 1873. Il tranche quelques difficultés que le régime actuel a fait naître et tient compte des prescriptions de la première Directive de la C. E. E. Il écarte, enfin, la nullité lorsqu'il s'agit d'une société en nom collectif, ce qui constitue une innovation importante expliquée ci-dessus à propos de l'article 5.

Les associés peuvent demander la nullité de la société en cas d'absence d'acte ou lorsque l'acte est entaché d'une irrégularité qui la prive de la qualité d'acte authentique ou d'acte sous seing privé, selon les cas.

Ils peuvent aussi la demander si l'acte est incomplet mais la première Directive indique à titre limitatif les lacunes qui seules pourront être une cause de nullité (cf. art. 11, § 2, litt. c de cette directive). Le texte de l'article 22 s'y conforme en étendant la règle de la directive aux autres types de sociétés, à l'exception des sociétés en nom collectif et, dans une mesure limitée, des sociétés en commandite. Pour ces dernières, en effet, le défaut d'indication des apports des commanditaires, non exigé par l'article 8, § 3, ne pourrait être une cause d'annulation.

gehandhaafd in dezelfde bewoordingen van artikel 11 van de thans geldende gecoördineerde wetten. Een bekendmaking nadat de vordering is ingesteld, heeft niet tot gevolg dat deze ontvankelijk wordt. De vennootschap zal dus een nieuwe rechtspleging moeten inleiden.

Art. 17

Deze bepaling is een herhaling van die welke thans in artikel 11*bis* van de gecoördineerde wetten voorkomt. De nietigheid waarmee wordt gedreigd in geval van onregelmatigheid in de vorm is niet van openbare orde en kan dus niet ambtshalve worden opgeworpen. Derden hebben de keus de in de statuten aangebrachte wijziging te aanvaarden of te verwerpen.

De bijzondere regels die in de artikelen 22 en 24 worden gesteld in geval van nietigheid wegens het ontbreken van een rechtsgeldige akte van oprichting, vinden toepassing op de nietigheid waarin artikel 17 voorziet, onder het enkel voorbehoud dat de derden niet beschikken over de drie keuzemogelijkheden van artikel 22, § 1, tweede lid. De mogelijkheid om de vennootschap als een vennootschap onder firma te beschouwen, heeft immers in het geval van artikel 17 geen reden van bestaan.

Artt. 18 tot 20

In die bepalingen wordt de tekst overgenomen van de wet van 24 maart 1978 betreffende de openbaarmaking van de akten en van de jaarrekening van de handelsvennootschappen en van de burgerlijke vennootschappen die de rechtsvorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen.

Artikel 20 verklaart de regel van artikel 15 op die gevallen van toepassing; naar de commentaar op dat artikel kan dus worden verwezen.

Art. 21

Deze bepaling bevestigt een thans geldend beginsel (zie art. 14 van de gecoördineerde wetten).

Art. 22

Artikel 22 handhaaft in beginsel de huidige regeling van de nietigheid wegens vormgebrek. De lezing is echter uitvoeriger dan die van de wetgever van 1873. Het artikel lost enkele moeilijkheden uit de huidige regeling op en houdt rekening met de Eerste Richtlijn van de raad van de E.E.G. Tenslotte wordt nietigheid uitgesloten wanneer het een vennootschap onder firma betreft, wat een belangrijke nieuwigheid is, reeds besproken naar aanleiding van artikel 5.

De vennoten kunnen de nietigheid van de vennootschap vorderen ingeval een oprichtingsakte ontbreekt, of wanneer de akte is aangetast door een onregelmatigheid die haar naar het geval het kenmerk van authentieke akte of van onderhandse akte ontneemt.

Zij kunnen ook de nietigheid vorderen wanneer de akte onvolledig is, maar de Eerste Richtlijn somt op beperkende wijze de leemten op die een grond tot nietigheid kunnen zijn (zie art. 11, § 2, c, van die richtlijn). De tekst van artikel 22 is daarmee in overeenstemming en breidt de regel van de richtlijn uit tot de andere vormen van vennootschap, met uitzondering van de vennootschap onder firma en, in beperkte mate, de commanditaire vennootschap. Voor deze laatste kan het ontbreken van de vermelding van de inbreng van de commanditaire vennoten, die niet vereist is bij artikel 8, § 3, niet als een grond tot nietigverklaring worden aangevoerd.

Les tiers jouissent d'une option à trois branches, conformément à la doctrine communément admise (cf. J. Van Ryn, *Principes*, I, n° 386) : il peuvent reconnaître la société telle que les associés l'ont constituée; ils peuvent admettre l'existence d'une société en nom collectif; ils peuvent enfin opter pour la nullité. Le texte précise, suivant une solution unanimement admise, que les tiers ne peuvent opter dans des sens différents au cours d'une même contestation. La contestation, au sens de ce texte, est une notion plus étendue que celle de litige ou d'instance. Si une même contestation donne lieu à plusieurs procès, l'option exercée dans un sens demeure acquise.

Des difficultés surgissent en cas d'options exercées par plusieurs personnes dans des sens différents. Le régime de la nullité doit alors prévaloir, comme le prévoit l'article 25.

Le § 2 de l'article 22 maintient la règle selon laquelle les associés ne peuvent se prévaloir de la nullité pour vice de forme à l'égard des tiers. Bien que la suppression de l'effet rétroactif rapproche sensiblement la situation des tiers et celle des associés eux-mêmes, il serait choquant, même sous le régime nouveau, qu'un associé puisse prendre l'initiative d'opposer la nullité à un tiers qui aurait opté en faveur de la reconnaissance de la société. Mais les associés peuvent opposer la nullité aux tiers si elle a déjà été prononcée par un jugement régulièrement publié, que ce soit à la requête d'un tiers ou à la requête de l'un des associés agissant contre les autres.

Art. 23

La première Directive indique les seuls cas dans lesquels la nullité d'une société anonyme ou d'une société privée à responsabilité limitée peut être prononcée. L'article 23 reprend ces règles mais les étend aux autres sociétés commerciales.

Comme l'existence de clauses dites « léonines » ne peut plus désormais, dans les sociétés que concerne l'article 23, constituer une cause de nullité, la même disposition prescrit que ces clauses seront désormais réputées non écrites, c'est-à-dire que la répartition des bénéfices et des pertes se fera suivant les règles du droit commun (cfr. art. 1853 du Code civil).

Art. 24

La règle selon laquelle la nullité de la société doit être prononcée par décision judiciaire est exprimée par la première Directive (art. 11, § 1) pour les sociétés de capitaux.

L'article 24 l'étend à toutes les sociétés commerciales, dotées de la personnalité. Comme tous les jugements de la même nature, la décision prononçant la nullité produit ses effets dès qu'elle est rendue. Mais la nullité n'est opposable aux tiers (sous réserve d'un recours éventuel par voie de tierce opposition) qu'à partir de la publication par extrait prévue à l'article 18, et aux conditions de l'article 14, alinéa 1. C'est le régime décrit par la première Directive (art. 12, n° 1).

Art. 25

La première Directive a supprimé l'effet rétroactif de la nullité des sociétés de capitaux. L'article 25 généralise cette suppression à tous les cas de nullité d'une société commerciale dotée de la personnalité juridique. Les alinéas 2 et 3 s'inspirent de l'article 12, n$^{os}$ 3 et 4 de la première Directive.

Overeenkomstig de algemeen aanvaarde leer beschikken derden over een drievoudige keuze (zie J. Van Ryn, *Principes*, I, n$^{r}$ 386); zij kunnen de vennootschap erkennen zoals zij door de vennoten is opgericht; zij kunen het bestaan aanvaarden van een vennootschap onder firma; zij kunnen ten slotte hun keus bepalen tot de nietigheid. In overeenstemming met een algemeen aanvaarde regel, wordt in de tekst verduidelijkt dat derden in de loop van een zelfde betwisting van keuze kunnen veranderen. De betwisting, in de hier gebruikte betekenis, is een ruimer begrip dan dat van geschil of geding. Indien een zelfde betwisting aanleiding geeft tot verschillen processen, staat de keuze vast zoals zij in de ene of de andere zin is gedaan.

Moeilijkheden kunnen zich voordoen indien de door verschillende personen gedane keuze uiteenlopend is. De nietigheid heeft alsdan volgens artikel 22 de voorrang.

Artikel 22, § 2, handhaaft de regels volgens welke de vennoten zich jegens derden niet op vormgebreken kunnen beroepen. Hoewel de opheffing van de terugwerkende kracht de toestand van de derden merkelijk in overeenstemming brengt met die van de vennoten zelf, zou het niet denkbaar zijn dat, zelfs onder de nieuwe regeling, een vennoot het initiatief neemt om de nietigheid aan te voeren tegen een derde die zijn keus zou hebben bepaald op de erkenning van de vennootschap. De vennoten kunnen zich nochtans tegen derden op de nietigheid beroepen indien deze is uitgesproken door een naar voorschrift bekendgemaakt vonnis, ongeacht of die uitspraak is geschied op vordering van een derde of op vordering van een vennoot die tegen de andere vennoten optreedt.

Art. 23

De Eerste Richtlijn somt de enkele gevallen op waarin de nietigheid van een naamloze vennootschap en van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan worden uitgesproken. Artikel 23 neemt die regels over en breidt ze uit tot de andere handelsvennootschappen.

Aangezien leonische bedingen in de vennootschappen genoemd in artikel 23 niet meer als een grond tot nietigverklaring worden aangemerkt wordt in dat artikel nader gesteld dat die bedingen voortaan voor niet geschreven worden gehouden, wat betekent dat de verdeling van winst en verlies zal geschieden overeenkomstig de regels van het gemeen recht (zie art. 1853 van het Burgerlijk Wetboek).

Art. 24

De regel waarbij de nietigheid van de vennootschap steeds door de rechter wordt uitgesproken, vindt men voor de kapitaalvennootschappen terug in de Eerste Richlijn (art. 11, § 1).

Artikel 24 breidt die regel uit tot alle handelsvennootschappen met rechtspersoonlijkheid. Zoals alle vonnissen van die aard, heeft de beslissing tot nietigverklaring gevolg vanaf haar uitspraak. Maar de nietigheid kan tegen derden (behoudens derden-verzet) slechts worden ingeroepen vanaf de bekendmaking bij uittreksel, overeenkomstig artikel 18 en volgens de regels van artikel 14, eerste lid. Deze regels komen uit de Eerste Richtlijn (art. 12, n$^{r}$ 1).

Art. 25

De Eerste Richtlijn heeft voor de kapitaalvennootschappen de terugwerkende kracht van de nietigheid afgeschaft. Artikel 25 voorziet in een algemene toepassing daarvan op alle gevallen van nietigheid van een handelsvennootschap met rechtspersoonlijkheid. De leden 2 en 3 zijn geïnspireerd op

Faisant usage de la faculté expressément réservée à la législation de chaque Etat membre, l'article 25, alinéa 3 confère aux tribunaux le pouvoir de régler la répartition du solde de l'actif entre les associés. Toutefois, ce pouvoir discrétionnaire ne se justifie pas lorsqu'il s'agit seulement d'une nullité de forme : il n'est pas nécessaire, en ce cas, de permettre aux tribunaux de s'écarter des dispositions des statuts qui règlent les modalités de la législation. C'est ce que prévoit également l'article 25, alinéa 3, in fine.

Art. 26

Cet article reprend le principe de la représentation des sociétés commerciales par leurs organes, tel que le formule actuellement l'article 13 des lois coordonnées, en l'adaptant aux exigences imposées par l'article 8 de la première Directive pour assurer la sécurité des tiers.

Art. 27

Cette disposition ne fait que consacrer, sous une forme légèrement différente, la règle exprimée par l'article 7 de la première Directive. Elle comble ainsi une lacune du régime actuel qui laisse sans recours ceux qui ont fait confiance aux futurs associés et les ont considérés comme représentant valablement une société en formation (voy. par exemple jugement trib. civ. Bruxelles, 14 février 1968, *Rev. prat. soc.*, 1968, p. 251).

Art. 28 à 32

Ces dispositions concernent la raison sociale et la dénomination des sociétés. Elles maintiennent, à l'instar de la plupart des législations étrangères, la nécessité, pour les sociétés de personnes, d'être désignées par une « raison sociale » comprenant le nom de tous les associés indéfiniment responsables ou le nom d'un ou plusieurs d'entre eux suivis des mots « et compagnie » (art. 30), tandis que la dénomination des autres sociétés commerciales peut être choisie librement par les fondateurs (art. 31), comme le permet actuellement, pour les sociétés anonymes, l'article 28 des lois coordonnées. Ces sociétés peuvent aussi adopter un sigle ou une dénomination abrégée qu'elles utiliseront soit avec leur dénomination proprement dite, soit isolément; cette disposition consacre une pratique devenue fréquente, mais dont la légalité pouvait être discutée.

La raison sociale ou la dénomination particuliere doit être indiquée dans l'acte constitutif (art. 29).

Toutefois, comme la loi exige désormais que l'une et l'autre soient suivies de l'indication de la forme juridique de la société (articles 29 et 30, alinéa 3), soit *in extenso*, soit par les initiales indiquées à l'article 31, la distinction entre le régime des sociétés de personnes et celui des sociétés de capitaux n'a pas dû être maintenue avec rigidité; il est permis aux premières de compléter leur raison sociale par une appellation particulière, tandis que la dénomination particulière des secondes peut comprendre le nom d'un ou de plusieurs associés. Ainsi se trouvera légalisée une pratique courante, mais qui n'est pas conforme à l'article 28 des lois coordonnées en vigueur.

artikel 12, nrs 3 en 4 van de Eerste Richtlijn. Onder gebruikmaking van de mogelijkheid die uitdrukkelijk aan de wetgeving van elke Lid-Staat wordt gelaten, verleent artikel 25, derde lid, aan de rechtbanken de bevoegdheid om de uitkering van het batig saldo onder de vennoten te regelen. Het is echter niet verantwoord die discretionaire bevoegdheid toe te kennen wanneer het enkel om een vormgebrek gaat. In die gevallen is het niet nodig aan de rechtbanken de mogelijkheid te geven om af te wijken van de statutaire bepalingen die de vereffening regelen. Dit voorschrift is ook opgenomen in artikel 25, derde lid, in fine.

Art. 26

Dit artikel herhaalt het beginsel van de vertegenwoordiging van de handelsvennootschappen door hun organen, zoals dit thans is neergelegd in artikel 13 van de gecoördineerde wetten maar met een aanpassing aan de vereisten die bij artikel 8 van de Eerste Richtlijn worden gesteld ten behoeve van de rechtszekerheid van derden.

Art. 27

Deze bepaling bevestigt, onder een enigszins gewijzigde vorm, het voorschrift van artikel 7 van de Eerste Richtlijn. Aldus wordt voorzien in de leemte dat zij die vertrouwen hebben geschonken in aanstaande vennoten en hun als geldige vertegenwoordigers van de vennootschap in oprichting hebben beschouwd, geen mogelijkheid tot voorziening hebben (zie bv. vonnis van de burgerlijke rechtbank Brussel, 14 februari 1968, *Rev. prat. soc.*, 1968, blz. 251).

Artt. 28 tot 32

Deze bepalingen betreffen de handelsnaam en de benaming van de vennootschappen. Zij handhaven, zoals het merendeel van de buitenlandse wetgevingen, het voor de personenvennootschappen gestelde voorschrift dat zij een « handelsnaam » moeten voeren waarin de naam van al de onbeperkt aansprakelijke vennoten voorkomt, dan wel de naam van verschillende onder hen, gevolgd door de woorden « en compagnie » (art. 30). De benaming van de andere handelsvennootschappen mag echter door de oprichters vrij worden gekozen (art. 31) zoals thans naar luid van artikel 28 van de gecoördineerde wetten voor de naamloze vennootschappen mogelijk is. Die vennootschappen mogen ook een letterwoord of een verkorte benaming aannemen, die zij met hun eigenlijke benaming of afzonderlijke kunnen gebruiken; deze bepaling bevestigt een veel gevolgde handelwijze waarvan echter de wettelijkheid kon worden betwist.

De handelsnaam of de bijzondere benaming moet in de oprichtingsakte worden vermeld (art. 29).

Daar de wet verlangt dat deze steeds gevolgd worden door de vermelding van de rechtsvorm van de vennootschap (artt. 29 en 30, derde lid), hetzij voluit ofwel afgekort zoals is bepaald in artikel 31, moest het onderscheid tussen de regeling voor de personenvennootschappen en die voor de kapitaalvennootschappen niet meer zo strak worden gehouden; aan de eerste wordt de mogelijkheid verleend om hun handelsnaam aan te vullen met een bijzondere benaming, terwijl in de bijzondere benaming van de tweede de naam van een of meer vennoten mag worden opgenomen. Aldus wordt een wettelijke grondslag gegeven aan een dagelijks gebruik, dat echter niet in overeenstemming was met het oude artikel 28 van de gecoördineerde wetten.

L'article 32 généralise la règle qui n'est énoncée actuellement que pour les sociétés anonymes par l'article 28 des lois coordonnées. Il a paru nécessaire d'en étendre également l'application au cas où la dénomination ou la raison sociale d'une société commerciale serait identique ou trop semblable à la dénomination adoptée précédemment, non pas seulement par une autre société commerciale, mais par tout autre organisme doté de la personnalité juridique (une association sans but lucratif, par exemple).

Le texte nouveau prévoit également le cas où la dénomination comporterait l'un ou l'autre terme susceptible d'induire en erreur sur la nature juridique de la société. Tel serait le cas si une société anonyme utilisait le mot « coopérative » dans sa dénomination.

Art. 33

Sous le régime actuel, les sociétés anonymes, les sociétés de personnes à responsabilité limitée et les sociétés coopératives ne peuvent être constituées pour une durée supérieure à 30 ans (art. 102, 139 et 145, 1°, des lois coordonnées). Cette limitation, traditionnellement justifiée par la crainte de la mainmorte, oblige les sociétés à se proroger à plusieurs reprises. Dans la plupart des pays, aucune limitation de ce genre n'est imposée par la loi. On concevrait mal la raison pour laquelle une crainte aujourd'hui surannée devrait continuer à imposer ce régime exceptionnel, d'ailleurs dérogatoire au droit commun des sociétés, puisque, en principe, les associés sont libres de convenir que leur société sera formée pour une durée déterminée ou pour une durée illimitée (cf. art. 1869 du Code civil).

C'est à ce régime de droit commun que l'article 33 soumet désormais les sociétés commerciales, en précisant que, si aucune durée n'a été fixée dans l'acte constitutif, la société sera à durée illimitée. Il ne sera donc plus nécessaire de recourir à des prorogations successives.

Toutefois, il n'est pas possible que chaque associé puisse toujours, par sa seule volonté, mettre fin à la société commerciale formée sans durée déterminée, comme le prévoient cependant, en termes généraux, les articles 1865, 5°, et 1869 du Code civil. Cette faculté est tout à fait superflue et serait une source de perturbation injustifiable dans les sociétés où la sortie des associés est permise, soit grâce à la possibilité de démissionner (société coopérative et société à capital variable), soit, plus simplement encore par la vente des titres négociables représentatifs des droits de l'associé (société anonyme et société privée à responsabilité limitée).

Aussi, l'article 33, alinéa 2, écarte-t-il expressément la faculté accordée par l'article 1865, 5°, du Code civil pour ces quatre catégories de sociétés.

Art. 34

Le principe énoncé actuellement par l'article 197 des lois coordonnées doit logiquement trouver sa place parmi les dispositions générales, puisqu'il détermine le domaine d'application de la législation belge en matière de sociétés commerciales.

L'expression « siège social », habituellement employée, a paru préférable à celle de « principal établissement », qui

Artikel 32 veralgemeent de toepassing van de regel die bij artikel 28 van de gecoördineerde wetten voor de naamloze vennootschappen is gesteld. Het is nodig gebleken de toepassing ervan eveneens uit te breiden tot het geval waarin de benaming of de handelsnaam van een handelsvennootschap gelijk zou zijn aan of te veel gelijkenis zou vertonen met een reeds bestaande benaming, niet alleen van een andere handelsvennootschap, maar ook van een andere instelling met rechtspersoonlijkheid (bv. een vereniging zonder winstoogmerk).

De nieuwe tekst heeft het ook over het geval waarin de benaming een of andere term zou omvatten die nopens de rechtsvorm van de vennootschap kan misleiden. Dit zou met name het geval zijn wanneer een naamloze vennootschap het woord « coöperatief » in haar benaming zou opnemen.

Art. 33

Onder de huidige regeling mogen de naamloze vennootschappen, de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve vennootschappen niet voor meer dan 30 jaar worden opgericht (artt. 102, 139 en 145, 1°, van de gecoördineerde wetten). Door deze beperking, die traditioneel gerechtvaardigd wordt door de vrees voor de dode hand, waren de vennootschappen verplicht herhaaldelijk de duur waarvoor zij werden aangegaan te verlengen. In het merendeel van de landen wordt een dergelijke beperking niet wettelijk opgelegd. Men kan zich moeilijk een reden indenken waarom een vrees, die behoort tot de voorbije tijd, verder tot een uitzonderlijke regeling zou moeten aanleiding geven, te meer dat zulks afwijkt van het gemeen recht inzake vennootschappen volgens hetwelk de vennoten in beginsel vrij zijn om overeen te komen dat hun vennootschap voor een bepaalde tijd of voor een onbeperkte duur wordt aangegaan (zie art. 1869 van het Burgerlijk Wetboek).

Artikel 33 onderwerpt voortaan de handelsvennootschappen aan deze gemeenrechtelijke regeling met de verduidelijking dat de vennootschap voor onbepaalde tijd wordt aangegaan als in de oprichtingsakte geen tijd wordt bepaald. Opeenvolgende verlengingen zullen dus niet meer nodig zijn.

Het zou echter tot een onmogelijke toestand leiden als iedere vennoot door zijn eigen wil een einde zou kunnen maken aan voor een onbepaalde tijd aangegane vennootschap, zoals in algemene bewoordingen gesteld in de artikelen 1865, 5°, en 1869 van het Burgerlijk Wetboek. Deze mogelijkheid is hier totaal overbodig en zou een bron zijn van onverantwoorde stoornis in de vennootschappen waarin vennoten kunnen uittreden, hetzij door opzegging (coöperatieve vennootschap en vennootschap met veranderlijk kapitaal) hetzij gewoon door de verkoop van verhandelbare effecten die de rechten van de vennoten vertegenwoordigen (naamloze vennootschap en besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid).

Voor die vier categorieën van vennootschappen sluit artikel 33, tweede lid, dan ook uitdrukkelijk deze door artikel 1865, 5°, van het Burgerlijk Wetboek gelaten mogelijkheid uit.

Art. 34

Het beginsel dat thans wordt gehuldigd door artikel 197 van de gecoördineerde wetten moet logischerwijs zijn plaats vinden in de algemene bepalingen, aangezien daarin het toepassingsgebied van de Belgische wet inzake handelsvennootschappen nader wordt omschreven.

De gewoonlijk gebruikte uitdrukking « maatschappelijke zetel » werd verkozen boven het onvolmaakt equivalent

en est un équivalent imparfait, car c'est le lieu où se trouve la direction de l'entreprise qui est déterminant pour décider si la législation belge est applicable, et c'est ce lieu qui permet de situer le siège social. Ce dernier ne sera donc pas nécessairement l'endroit où se trouve le siège d'exploitation le plus important. La convention internationale sur la reconnaissance mutuelle des sociétés et personnes morales conclue le 29 février 1968 en exécution de l'article 220 du Traité de Rome a apporté quelques dérogations au principe de l'article 197. Il va de soi que l'article 34 du projet n'a point pour effet de faire échec à l'application de cette convention.

L'alinéa 2 du même article permet aux tiers de s'en tenir au siège statutaire indiqué par les statuts, pour déterminer le tribunal territorialement compétent, s'ils intentent une action contre la société. Mais il leur est loisible aussi de se prévaloir du siège réel, si celui-ci est situé en un autre lieu. Cette disposition consacre, en la précisant dans l'intérêt des tiers, l'opinion actuellement adoptée par la doctrine et par la jurisprudence (voy. sur ce point, Van Ryn et Heenen, *Principes,* t. II, n° 1126).

Il ne serait pas admissible, toutefois, de faire dépendre la loi applicable à la société d'un choix exercé par un tiers. Aussi la disposition de l'alinéa 2 n'est-elle applicable que lorsque siège statutaire et siège réel sont tous deux situés en territoire belge. S'il y a un élément d'extranéité, l'on appliquera les règles du droit international privé ou celles des conventions ratifiées par la Belgique.

Art. 35

La disposition de l'article 190 actuel des lois coordonnées est applicable à toutes les sociétés commerciales. Il paraît rationnel, dès lors, de l'insérer parmi les dispositions générales.

Art. 36

De nombreux articles, dans les chapitres consacrés aux diverses sociétés, se réfèrent à la notion de société filiale et à celle — corrélative — de société dominante. Ce sont là des concepts généraux dont une définition doit logiquement se trouver dans les dispositions applicables à toutes les sociétés.

La définition de la société filiale proposée à l'article 36 n'a cependant aucune signification absolue. Son application est limitée aux dispositions de la loi qui traitent expressément des rapports entre les sociétés-mères et leurs filiales. Ces dispositions sont destinées à éviter l'abus consistant à recourir à l'intervention d'une société filiale pour éluder l'application de règles d'ordre public organiques du fonctionnement de la société elle-même. La définition ne peut donc servir de base à une organisation générale des groupes de sociétés qui fera l'objet, à bref délai, comme indiqué dans l'introduction générale du présent projet, d'un chapitre supplémentaire présenté sous forme d'amendements du Gouvernement.

La définition ne concerne que les sociétés dont le siège social est situé en Belgique. Il n'a pas paru possible, malgré les inconvénients que cela présente, de l'étendre aux sociétés étrangères, qui ne sont pas soumises à la loi belge et sont régies par la législation du pays où elles ont leur siège ou sont « enregistrées ». L'interposition d'une société étrangère peut cependant être combattue le cas échéant par les règles de droit commun.

daarvan « hoofdvestiging », aangezien de plaats waar zich de leiding van de onderneming bevindt, beslist of de Belgische wet toepasselijk is, en ook die plaats de maatschappelijke zetel bepaalt. Dit is niet noodzakelijk de plaats van de voornaamste bedrijfszetel. In de internationale overeenkomst nopens de onderlinge erkenning van de vennootschappen en rechtspersonen, die op 29 februari 1968 in uitvoering van artikel 220 van het Verdrag van Rome werd gesloten, komen enkele afwijkingen op het beginsel van artikel 197 voor. Het spreekt vanzelf dat artikel 34 van het ontwerp geen afbreuk wil doen aan de toepassing van die overeenkomst.

Het tweede lid van dat artikel geeft aan derden de mogelijkheid om zich te beroepen op de maatschappelijke zetel die in de statuten is vermeld, bij voorbeeld voor de vaststelling van de territoriaal bevoegde rechtbank in een vordering tegen de vennootschap. Zij kunnen zich echter ook op de werkelijke zetel beroepen indien deze elders is gelegen. Deze bepaling bevestigt in het belang van derden, een opvatting die thans door de leer en de rechtspraak wordt gehuldigd (zie op dat punt, Van Ryn en Heenen, *Principes,* deel II, n$^{r}$ 1126).

Het is echter onaanvaardbaar de toepasselijke wet te laten afhangen van een keus van een derde. Daarom is het tweede lid slechts van toepassing wanneer de statutaire zetel en de feitelijke zetel in België zijn gevestigd. Is er binding met het buitenland, dan zijn de regels van het internationaal privaatrecht of die van de door België bekrachtigde overeenkomsten van toepassing.

Art. 35

De bepaling van het huidige artikel 190 van de gecoördineerde wetten is op alle handelsvennootschappen toepasselijk en wordt derhalve onder de algemene bepalingen ondergebracht.

Art. 36

In de hoofdstukken gewijd aan de diverse vennootschappen verwijzen talrijke artikelen naar de begrippen dochtermaatschappij en de daarmee samenhangende dominerende vennootschap. Dit zijn algemene begrippen die beter kunnen worden ondergebracht onder de bepalingen die op alle vennootschappen toepasselijk zijn.

De omschrijving van de dochtermaatschappij die in artikel 36 wordt voorgesteld, heeft echter geen absolute strekking. De toepassing ervan is beperkt tot het toepassingsgebied van de bepalingen van de wet die uitdrukkelijk handelen over de verhoudingen tussen de moedermaatschappijen en de dochtermaatschappijen. Die bepalingen zijn bestemd om het misbruik te voorkomen dat erin zou bestaan een dochtermaatschappij te laten handelen om de toepassing te omzeilen van regels van openbare orde waaraan de vennootschap zelf wettelijk onderworpen is. De omschrijving kan dus niet worden gebruikt als grondslag voor een algemene regeling voor concerns die zoals is aangegeven in de algemene inleiding bij dit ontwerp, op korte termijn in een bijkomend hoofdstuk zal worden vastgelegd in de vorm van een amendement van de Regering.

De omschrijving geldt alleen voor de vennootschappen waarvan de maatschappelijke zetel in België is gevestigd. Het is niet mogelijk gebleken, ondanks de bezwaren die daaruit voortvloeien, ze uit te breiden tot de buitenlandse vennootschappen die niet onderworpen zijn aan de Belgische wet en onder de regeling vallen van de wetgeving van het land waarin zij hun zetel hebben of zijn « geregistreerd ». Het bedekt optreden van een buitenlandse vennootschap kan echter, zo nodig, op grond van de gemeenrechtelijke regels worden bestreden.

Par siège social, il faut entendre, suivant l'acception admise en Belgique, le siège social réel.

La définition s'applique à tous les types de sociétés. Peu importent les formes adoptées par les sociétés mères et filiales. Toutefois, ce sont les règles propres à chaque type de sociétés qui déterminent si et dans quelle mesure il y a lieu d'appliquer la définition à telle ou telle circonstance.

La définition comprend trois volets.

En premier lieu, est affirmé le principe qui doit guider le juge ou l'interprète dans la recherche de l'existence d'un lien de dépendance entre deux ou plusieurs sociétés. L'élément déterminant est l'abdication par la société filiale de son indépendance et la circonstance que la société-mère, par ses organes, jouit en réalité du pouvoir soit de disposer des biens de la filiale soit de diriger son activité. Cette circonstance peut résulter de liens de droit : par exemple de la conclusion de « conventions de domination » établies entre les sociétés en cause ou de l'usage par la société-mère des pouvoirs qu'elle tient de sa participation dans le capital de la société filiale. Elle peut aussi résulter de circonstances de pur fait, que le juge doit déterminer en cas de contestation.

Le second volet comprend une présomption irréfragable de dépendance résultant des trois éléments décrits dans le second alinéa du texte. Une société qui bénéficie au sein d'une autre société, soit d'un pouvoir de vote dépassant la moitié des voix attachées à l'ensemble des actions ou parts, soit d'actions ou de parts représentant plus de la moitié du capital social, est considérée comme dominante en tout cas. Cette même présomption s'attache au droit de désigner la majorité des membres de l'organe chargé de la gestion et de la représentation de la société — par exemple dans les sociétés de personnes qui ne connaissent ni droit de vote ni capital social. Cette circonstance pourrait résulter, par exemple, de conventions relatives à l'exercice du droit de vote dans les sociétés où ces conventions seront désormais licites en principe.

Le troisième volet institue enfin une présomption « juris tantum », de subordination; elle vise la situation si fréquente de la majorité de fait, qui permet souvent d'asseoir un lien de dépendance. Toutefois, comme il faut éviter que des situations dues à des hasards ou à un absentéisme d'autres associés ne donnent naissance au lien de dépendance dans des conditions arbitraires, il est toujours loisible à tout intéressé de renverser la présomption en démontrant l'absence de lien de dépendance en fait.

Bien entendu, en dehors des cas visés aux 2° et 3° alinéas du texte, il est toujours loisible à celui qui doit faire application de la loi de reconnaître l'existence d'un lien de dépendance, rentrant dans la définition générale de l'alinéa 1er.

Art. 37

Le projet propose une solution au problème difficile des participations réciproques. Tout le monde s'accorde à reconnaître que ces situations sont néfastes, qu'elles mettent en péril la réalité du capital social, qu'elles peuvent conduire à des abus dans l'utilisation des fonds sociaux ou au

Onder maatschappelijke zetel moet volgens een in België gangbare opvatting worden verstaan, de werkelijke zetel van de vennootschap.

De omschrijving van de dochtermaatschappij geldt voor alle vennootschapsvormen. De rechtsvorm van de moedermaatschappij en die van de dochtermaatschappijen heeft geen belang. Nochtans voor iedere vennootschapsvorm zijn het de eigen regels die bepalen in welke mate de omschrijving in deze of gene omstandigheid toepassing vindt.

De omschrijving van de dochtermaatschappij steunt op drie maatstaven.

Eerst wordt het beginsel gesteld dat voor de rechter of de uitlegger een toetssteen is of er een band van afhankelijkheid tussen verschillende vennootschappen bestaat. De doorslaggevende factor is de afstand door de dochtermaatschappij van haar onafhankelijkheid en de omstandigheid dat de moedermaatschappij door haar organen in werkelijkheid over het vermogen van de dochtermaatschappij kan beschikken of haar bedrijvigheid leiden. Deze omstandigheid kan het gevolg zijn van een rechtsbetrekking : bij voorbeeld het afsluiten van een « domineringsovereenkomst » tussen de betrokken vennootschappen of de aanwending door de moedermaatschappij van haar macht die zij ontleent aan een deelneming in het kapitaal van de dochtermaatschappij. Het kan ook gaan om feitelijke omstandigheden die in geval van geschil door de rechter moeten worden vastgesteld.

Een tweede maatstaf is het onwederlegbaar rechtsvermoeden van de afhankelijkheidsband die het gevolg is van de drie in het tweede lid van de tekst beschreven toestanden. Wanneer een vennootschap in een andere vennootschap een stemrecht heeft dat groter is dan de helft van de aan de gezamenlijke aandelen verbonden stemmen of in het bezit is van aandelen die meer dan de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, wordt zij in ieder geval als dominerende vennootschap beschouwd. Hetzelfde vermoeden volgt uit het recht om de meerderheid aan te wijzen van de leden van de organen die met het beheer en de vertegenwoordiging van de vennootschap zijn belast — bij voorbeeld in de personenvennootschappen, waarin geen sprake is van stemrecht of van maatschappelijk kapitaal. Deze omstandigheid zou met name het gevolg kunnen zijn van afspraken betreffende de uitoefening van het stemrecht in de vennootschappen, waarin zodanige afspraken voortaan in beginsel zijn geoorloofd.

De derde maatstaf ten slotte is het wederlegbaar rechtsvermoeden van de afhankelijkheid; hier wordt gedacht aan de toestand die zich vaak voordoet, dat een feitelijke meerderheid de gelegenheid krijgt om een band van afhankelijkheid tot stand te brengen. Er moet echter worden vermeden dat toestanden die het gevolg zijn van het toeval of van de afwezigheid van andere vennoten, aanleiding geven tot een wisselvallige band van afhankelijkheid; alsdan heeft iedere belanghebbende de mogelijkheid om dat vermoeden om te keren door te bewijzen dat een band van afhankelijkheid in feite niet aanwezig is.

Het is echter wel verstaan dat, buiten de in het tweede en derde lid van de tekst aangehaalde gevallen, een ieder die de wet heeft toe te passen, vrij is een band van afhankelijkheid te erkennen als die kan worden ondergebracht onder de algemene omschrijving volgens het eerste lid.

Art. 37

Het ontwerp geeft een oplossing in overweging voor het moeilijk vraagstuk van de wederzijdse deelneming. Algemeen wordt aanvaard dat zodanige toestand schadelijk is, niet alleen wat betreft de overeenstemming van het maatschappelijk kapitaal met de werkelijkheid, maar ook het

renforcement dans des conditions critiquables des groupes dirigeant les sociétés entre lesquelles ces participations sont créées. La Commission bancaire, à l'occasion des dossiers d'émissions dont elle a eu à connaître s'est toujours efforcée de persuader les sociétés intéressées de mettre un terme aux participations réciproques dont elle constatait l'existence.

La solution proposée s'inspire notamment des moyens utilisés sur le conseil de la Commission bancaire; elle s'inspire aussi des techniques en vigueur dans certains pays étrangers.

Elle tient compte du fait que la participation réciproque n'est pas dangereuse ou, en tout cas, qu'elle ne requiert pas l'intervention du législateur, lorsqu'elle ne dépasse pas 10 % de part et d'autre.

Lorsqu'une société devient titulaire de plus de 10 % du capital d'une autre société, elle doit avertir celle-ci. Toute modification ultérieure de l'importance de la participation doit également faire l'objet d'une notification.

Lorsqu'il apparaît ainsi que deux sociétés se trouvent dans la situation de posséder réciproquement plus de 10 % de leurs capitaux respectifs, elles peuvent en premier lieu s'entendre sur des modalités amiables destinées à mettre fin à la situation. Elles disposent d'un an pour dénouer la situation. Il suffit, à cet effet, que l'une d'elle ramène sa participation à moins de dix pour-cent.

A défaut d'accord, c'est la société dont la participation est la moins élevée qui doit obligatoirement — à peine de sanction pénale — procéder à l'aliénation d'une quantité de titres telle que sa participation descende au-dessous de 10 %. Elle dispose, pour réaliser cette aliénation, d'un nouveau délai d'un an qui prend cours au moment de l'expiration du délai imparti aux sociétés intéressées pour réaliser une solution amiable.

Il faut cependant éviter la manœuvre qui consisterait pour une société, au moment où elle apprend qu'une autre société possède une participation de plus de 10 % dans son capital, à acquérir ensuite une participation supérieure pour contraindre cette autre société à aliéner la sienne. A cette fin, le projet prévoit que si une société a acquis sa participation égale ou supérieure à 10 % ou l'a accrue pour la porter à ce taux après avoir reçu la notification émanant d'une autre société que celle-ci possède plus de 10 % dans son capital, c'est à cette société qu'incombera l'obligation d'aliéner prévue par le texte, sa participation fût-elle la plus élevée.

Les participations à prendre en considération comprennent celles dont une société est indirectement titulaire, par personnes interposées ou à l'intervention de sociétés filiales sans quoi il serait trop aisé d'éluder l'application des dispositions du texte.

Cette organisation du régime des participations réciproques ne s'applique qu'aux sociétés entre lesquelles n'existe pas un lien de filiation tel qu'il est défini par l'article 36. En effet, si une société est la filiale d'une autre, l'acquisition par elle de parts de la société dominante — susceptible de créer la participation réciproque — est réglée par l'article 89 s'il s'agit d'une acquisition originaire (souscription par la filiale des actions de la société qui la domine ou par l'article 87, § VI, s'il s'agit d'une acquisition dérivée (acquisition par la société filiale des actions de la société-mère) (1). Dans ce cas la participation réciproque est donc complètement interdite. L'hypothèse où la société

(1) Ces dispositions, insérées dans le Chapitre des sociétés anonymes, sont aussi applicables aux S. P. R. L. (art. 160) et aux sociétés à capital variable (art. 218).

gevaar voor misbruik bij de aanwending van de gelden van de vennootschap of voor een betwistbare versterking van leidende groepen in de vennootschappen tussen welke zodanige deelneming bestaat. Ter gelegenheid van de behandeling van de dossiers die haar naar aanleiding van uitgiften worden voorgelegd, heeft de Bankcommissie de betrokken vennootschappen steeds ertoe aangezet een einde te maken aan vastgestelde wederzijdse deelnemingen.

Bij de hier voorgestelde oplossing wordt onder meer gesteund op raadgevingen van de Bankcommissie; ook wordt gebruik gemaakt van technieken die in sommige landen worden toegepast.

Zij houdt rekening met de omstandigheid dat een wederzijdse deelneming die elk 10 % niet te boven gaat, niet gevaarlijk is, althans niet zo gevaarlijk dat het optreden van de wetgever geboden is.

Wanneer een vennootschap meer dan 10 % van het kapitaal van een andere vennootschap verkrijgt, moet zij die vennootschap verwittigen. Ook van elke latere wijziging in de omvang van de deelneming moet worden kennis gegeven.

Blijkt aldus dat beide vennootschappen zich in een toestand bevinden waarin zij wederzijds in het bezit zijn van meer dan 10 % van hun respectief kapitaal, dan moeten zij eerst trachten daaraan bij een minnelijke regeling een einde te maken. Zij beschikken over een jaar om de toestand te klaren. Het volstaat immers dat een van hen haar deelneming tot beneden tien ten honderd vermindert.

Wordt geen overeentemming bereikt, dan moet de vennootschap met de kleinste deelneming, onder strafrechtelijke bedreiging, overgaan tot de vervreemding van een zodanige hoeveelheid effecten, dat haar deelneming beneden 10 % komt te liggen. Voor die vervreemding beschikt zij over een nieuwe termijn van een jaar die ingaat bij het verstrijken van de termijn die aan de betrokken vennootschappen is gelaten om een oplossing in der minne tot stand te brengen.

Voorzorgsmaatregelen zijn echter geboden om te voorkomen dat een vennootschap die verneemt dat een andere vennootschap in het bezit is van een deelneming van meer dan 10 % van haar kapitaal, haar deelneming opvoert tot een hoger bedrag ten einde de andere vennootschap te dwingen haar deelneming te vervreemden. Te dien einde wordt in het ontwerp bepaald dat een vennootschap die een deelneming gelijk aan of hoger dan 10 % verkrijgt, of haar deelneming verhoogt om dit percent te bereiken, na van de andere vennootschap de kennisgeving te hebben gekregen dat zij meer dan 10 % van haar kapitaal bezit, verplicht is te vervreemden, zelfs indien haar deelneming de hoogste is.

De deelnemingen die hier in aanmerking komen, zijn die welke de vennootschap rechtstreeks, door tussenpersonen of door toedoen van de dochtermaatschappijen bezit, anders zou het wel te gemakkelijk zijn de bepalingen van de tekst te omzeilen.

De regeling van de wederzijdse deelneming vindt alleen toepassing op de vennootschappen waartussen geen band van afhankelijkheid bestaat als bedoeld in artikel 36. Wanneer een vennootschap dochtermaatschappij is van een andere, valt de verkrijging van de aandelen van de dominerende vennootschap waaruit de wederzijdse deelneming kan ontstaan, onder het voorschrift van artikel 89 indien het een oorspronkelijke verkrijging betreft (inschrijving door de dochtermaatschappij op aandelen van de haar dominerende vennootschap, of van artikel 87, § 6, als het gaat om een verkapte verkrijging (verkrijging door de dochtermaatschappij van de aandelen van de moedermaatschappij) (1).

(1) Die bepalingen zijn opgenomen onder het hoofdstuk betreffende de naamloze vennootschappen, maar zij ook toepasselijk op de B. V. (art. 160) en op de vennootschappen met veranderlijk kapitaal (art. 218).

dominante acquiert des titres ou parts d'une société déjà titulaire de ses actions et en fait une filiale est déjà réglée par l'article 87, § VI. En d'autres termes, dès que l'une des participations est d'une importance telle qu'elle crée un lien de domination, la situation échappe à l'article 37 pour se trouver régie par les dispositions propres aux rapports entre sociétés-mères et sociétés filiales; il en est de même si les participations sont peu importantes et si le lien de dépendance repose sur un autre élément.

## CHAPITRE II

### Sociétés en nom collectif

#### Art. 38

L'article 38 maintient les éléments essentiels qui caractérisent la société en nom collectif selon les articles 15, 16 et 17 des lois coordonnées actuelles. Cette forme de société commerciale est la plus élémentaire : c'est elle qu'adoptent ceux qui veulent simplement exercer ensemble une activité commerciale et constituent dans ce but une société entre eux. La société en nom collectif se rattache étroitement au contrat de société du Code Civil : ce sont les associés qui exerceront eux-mêmes l'activité commerciale commune; sans doute, la société constituera une entité juridique distincte, mais elle sera désignée par le nom des associés ou de certains d'entre eux (c'est la « raison sociale »), et ceux-ci seront tenus solidairement et indéfiniment des engagements sociaux sur leurs biens personnels.

La société en nom collectif a nécessairement une raison sociale, mais celle-ci peut être déterminée par un accord tacite entre les associés. Si la raison sociale n'est pas indiquée dans les statuts, les tiers seront admis à prouver par tous moyens de droit que les signatures portées sur les documents qu'ils ont reçus constituaient la raison sociale tacite de la société avec laquelle ils ont traité. Le projet n'entend pas écarter cette solution enseignée notamment par M. le Professeur Baron Frédéricq (Traité IV, n° 192).

Il a paru plus rationnel d'insérer le texte de l'article 189 des lois coordonnées immédiatement après la disposition qui définit le statut des associés en nom collectif.

#### Art. 39

Les associés en nom collectif se sont toujours vu reconnaître la qualité de commerçants, puisque ce sont eux qui exercent en réalité une activité commerciale sous la raison sociale (cf. J. Van Ryn, *Principes*, I, n° 407; arg. art. 470 de la loi sur les faillites, qui ordonne, en cas de faillite d'une société en nom collectif, l'apposition des scellés non seulement au siège de la société, mais aussi au domicile de chacun des associés solidaires). L'article 39 consacre expressément cette qualification traditionnelle, tout en précisant, pour éviter toute équivoque, que les associés ne doivent pas tenir les livres imposés par le Titre III, du Livre I du Code de Commerce.

Comme ils tiennent leur qualité de l'existence même de la société, il est logique qu'ils la conservent aussi longtemps que cette dernière (c'est-à-dire jusqu'à la clôture de sa liquidation) et qu'ils puissent être déclarés en faillite aussi

In dat geval is dus de wederzijdse deelneming volledig verboden. Het geval waarin een dominerende vennootschap de aandelen verkrijgt van een vennootschap die reeds in het bezit is van haar aandelen, en van die vennootschap een dochtermaatschappij maakt, is reeds geregeld bij artikel 97, § 6. Anders gezegd, zodra een van de deelnemingen van zodanige omvang is dat daaruit een domineringsband ontstaat, valt de toestand buiten het voorschrift van artikel 37, maar onder de regeling eigen aan de verhouding tussen moedermaatschappijen en dochtermaatschappijen; hetzelfde geldt indien de deelnemingen niet zeer belangrijk zijn en indien de band van afhankelijkheid op een andere grondslag rust.

## HOOFDSTUK II

### Vennootschap onder firma

#### Art. 38

Artikel 38 handhaaft de wezenlijke kenmerken van de vennootschap onder firma zoals bij de artikelen 15, 16 en 17 van de huidige gecoördineerde wetten omschreven. Die vennootschapsvorm is de eenvoudigste en is bedoeld voor hen die gewoon samen een koopmansbedrijf willen uitoefenen en daartoe een maatschap aangaan. De vennootschap onder firma is nauw verwant met het contract van vennootschap uit het Burgerlijk Wetboek : het zijn de vennoten zelf die het gemeenschappelijk koopmansbedrijf uitoefenen; de vennootschap is wel een onderscheiden rechtspersoon, doch zij zal worden genoemd naar de naam van de vennoten of van sommige onder hen (dit is de « firma ») en dezen zijn op hun persoonlijke goederen hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor de verbintenissen van de vennootschap.

De vennootschap onder firma heeft noodzakelijkerwijs een handelsbenaming, maar deze kan worden vastgesteld bij stilzwijgende instemming van de vennoten. Indien de handelsnaam niet in de statuten is vermeld, kunnen derden met alle rechtsmiddelen bewijzen dat de handtekeningen die op ontvangen stukken voorkomen, de stilzwijgend vastgestelde handelsnaam is van de vennootschap waarmee zij hebben gehandeld. Het ontwerp heeft deze oplossing niet afgewezen die in de leer, onder andere door professor Baron Fredericq wordt voorgestaan (Traité IV, nr 192).

Het leek rationeel de tekst van artikel 189 van de gecoördineerde wetten in het ontwerp op te nemen onmiddellijk na de bepaling die de rechtspositie van de vennootschap onder firma omschrijft.

#### Art. 39

Aan de vennoten onder firma werd steeds de hoedanigheid van koopman toegekend aangezien zij in feite onder de handelsnaam een koopmansbedrijf uitoefenen (zie J. Van Ryn, *Principes*, I, nr 407; arg. art. 470 van de faillissementswet waarbij wordt bepaald dat in geval van faillissement de zegels niet alleen worden gelegd op de zetel van de vennootschap maar ook ten huize van elke hoofdelijk aansprakelijke vennoot). Artikel 39 bevestigt de traditionele toekenning van de hoedanigheid van koopman, maar voegt eraan toe, om ieder misverstand te voorkomen, dat zij niet verplicht zijn de boeken te houden als voorgeschreven bij Titel III van Boek I van het Wetboek van koophandel.

Aangezien zij hun hoedanigheid ontlenen aan het bestaan van de vennootschap, is het logisch dat zij die bewaren zolang als deze laatste (dit is tot de sluiting van de vereffening) en dat zij failliet kunnen worden verklaard zolang

longtemps que la société peut l'être elle-même. Telle est la portée du texte proposé, qui mettra fin à toute incertitude, en consacrant l'opinion générale de la doctrine.

Art. 40

Cette disposition consacre, à propos de la cession des parts, les règles habituellement admises par la doctrine et par la jurisprudence (cf. J. Van Ryn, *Principes*, I, n°. 413), mais elle impose deux conditions impératives :

1° si les statuts permettent la cession des parts avec l'accord de la majorité des associés, encore cette majorité ne peut-elle être inférieure aux 3/4 — sans tenir compte des parts dont la cession est projetée;

2° étant une importante modification des statuts, la cession doit être constatée par écrit, à peine de nullité. Elle n'est opposable à la société et aux tiers que si elle a été signifiée à la société ou acceptée par celle-ci conformément à l'article 1690 dudit Code civil. Elle n'est opposable aux tiers que par l'effet de la publication prévue à l'article 18 des dispositions générales.

Art. 41

Selon le droit commun, il n'est possible à un associé en nom collectif de se retirer de la société qu'en provoquant la dissolution de celle-ci, ce qu'il ne peut faire, par une manifestation unilatérale de volonté, que si la société a été constituée sans durée déterminée (Code civil, art. 1865, 5° et 1869). L'admission d'un nouvel associé, d'autre part, comporte normalement la constitution d'une société nouvelle entre les associés anciens et celui qui vient se joindre à eux.

L'article 41 ne modifie pas ces principes, mais il permet aux associés d'adopter un régime plus souple, et de prévoir la possibilité soit de la retraite d'un associé soit de l'admission d'un associé nouveau, sans constitution d'une société nouvelle, moyennant l'accord des autres associés ou de la majorité des trois quarts. Cette majorité se calcule en principe d'après l'importance des droits des associés dans l'avoir social. Lorsqu'il s'agit de la retraite d'un associé, il n'y a pas lieu de tenir compte, pour le calcul de la majorité, des droits de l'associé qui veut se retirer.

Art. 42

L'article 42 confirme le principe selon lequel la société en nom collectif, conformément au droit commun des sociétés (cf. art. 1865, 3° et 4°) prend fin par le décès, par la faillite ou par l'interdiction d'un associé ainsi que par la dissolution de la personne morale qui a la qualité d'associé. Il confirme également la possibilité pour les associés de prévoir dans les statuts de leur société que celle-ci continuera, dans ces diverses hypothèses, avec les autres associés.

Pour ce qui concerne plus particulièrement le cas de décès d'un associé, le texte proposé autorise explicitement diverses formules utilisées dans la pratique et qui ont parfois donné lieu à certaines controverses.

1° La clause la plus simple consiste à prévoir qu'en cas de décès d'un associé la société continuera avec les héritiers de l'associé décédé. Il est parfois stipulé que les héritiers du prédécédé entreront dans la société en qualité de commanditaires.

dit voor de vennootschap zelf mogelijk is. Dit is de strekking van de voorgestelde tekst, die alle twijfel hieromttrent opheft en een bevestiging is van een algemene opvatting en van de leer.

Art. 40

Deze bepaling bevestigt de regels voor de overdracht van aandelen die algemeen door de leer en de rechtspraak worden aanvaard (zie J. Van Ryn, *Principes*, I, nr 413), maar twee vereisten van dwingend recht worden gesteld :

1° de statuten moeten voorzien in de mogelijkheid van de overdracht van aandelen met goedvinden van een meerderheid van de vennoten die niet kleiner mag zijn dan 3/4 — waarbij geen rekening wordt gehouden met de aandelen waarvan de overdracht in overweging wordt genomen;

2° daar het een belangrijke wijziging van de statuten betreft, moet de overdracht op straffe van nietigheid schriftelijk worden vastgesteld. Zij kan pas tegen de vennootschap en tegen derden worden ingeroepen wanneer zij aan de vennootschap is betekend en door haar is aanvaard overeenkomstig artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek. Aan derden kan zij pas worden tegengeworpen na de bekendmaking overeenkomstig artikel 18 van de algemene bepalingen.

Art. 41

Volgens het gemeen recht kan een vennoot onder firma niet uit de vennootschap treden dan door de ontbinding ervan uit te lokken, wat hij door een eenzijdige wilsuiting niet kan doen, tenzij de vennootschap voor onbepaalde tijd is aangegaan (Burgerlijk Wetboek, art. 1865, nr 5 en 1869). De opneming van een nieuwe vennoot geschiedt normaal door de oprichting van een nieuwe vennootschap tussen de oude vennoten en degene die zich bij hen vervoegt.

Artikel 41 wijzigt die beginselen niet, doch het geeft aan de vennoten de mogelijkheid om een minder strakke regeling uit te werken waarbij een vennoot de vennootschap kan verlaten en een nieuwe vennoot kan worden opgenomen zonder dat een nieuwe vennootschap moet worden opgericht; hiertoe is het eenparig goedvinden van de andere vennoten of een drievierde meerderheid vereist. Deze meerderheid wordt in beginsel berekend naar de omvang van de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap. Wanneer een vennoot zich wil terugtrekken worden bij de berekening van de meerderheid zijn rechten buiten beschouwing gelaten.

Art. 42

Artikel 42 bevestigt het beginsel dat een vennootschap onder firma, overeenkomstig het gemeen recht inzake vennootschappen (zie art. 1865, 3 en 4), wordt beëindigd door het overlijden, de faillietverklaring of het onbekwaamworden van een vennoot evenals door de ontbinding van de rechtspersoon die vennoot is. Het bevestigt ook de mogelijkheid voor de vennoten om bij de statuten van hun vennootschap te bepalen dat deze in die diverse gevallen met de overige vennoten voortduurt.

Wat inzonderheid het geval van overlijden betreft, voorziet de voorgestelde tekst thans uitdrukkelijk in diverse formules die in de praktijk gangbaar zijn doch soms tot bepaalde betwistingen aanleiding hebben gegeven.

1° De eenvoudigste bepaling is dat de vennootschap bij overlijden van een vennoot met de erfgenamen van de overleden vennoot wordt voortgezet. Soms wordt bepaald dat de erfgenamen van de overledene in de vennootschap treden

ditaires, ce qui leur évitera d'acquérir la qualité de commerçant. L'application de cette modalité entraînera nécessairement un changement de la forme de la société qui deviendra une société en commandite. Cette transformation s'accomplira néanmoins sans formalité : en effet, l'article 349 dispense expressément des formalités spéciales prévues pour la transformation des sociétés commerciales le cas de la société en nom collectif qui devient une société en commandite par l'effet d'une clause des statuts aux termes de laquelle, en cas de décès d'un associé, la société subsiste avec les héritiers de celui-ci, qui auront la qualité de commanditaires.

Les intérêts des tiers seront sauvegardés par la publication obligatoire des nouveaux statuts de la société (art. 11) et de la substitution de nouveaux associés à l'associé décédé (art. 18, § 1, 2°).

L'alinéa 2 de l'article 42 prévoit d'autre part le cas où l'un des héritiers de l'associé décédé serait un mineur non émancipé. Dans ce cas, la clause de continuation de la société avec les héritiers ne sera pas rendue inapplicable, comme c'était le cas jusqu'à présent. Par l'effet de la loi, l'héritier mineur non émancipé deviendra de plein droit associé commanditaire.

2° Il est possible aussi de prévoir qu'en cas de décès d'un associé la société continuera avec certains héritiers de l'associé décédé, avec son conjoint survivant ou avec toute autre personne désignée soit dans l'acte de société soit, si cet acte l'autorise, par disposition testamentaire. Une modalité spéciale peut prévoir que l'entrée de ce nouvel associé n'aura lieu que moyennant son agrément préalable par les associés survivants. Si l'agrément est refusé, la société continuera entre les associés restants.

Lorsque les statuts ont ainsi réservé à certaines personnes déterminées la possibilité, en cas de décès d'un associé, d'entrer dans la société, il va de soi que la désignation ne pourra avoir d'effet à l'égard de celles des personnes désignées qui seraient encore des mineurs non émancipés au moment de l'application de la clause.

L'alinéa dernier de l'article 42 prévoit enfin que dans le cas de l'insertion dans les statuts d'une des clauses appartenant au deuxième groupe analysé ci-dessus, tous ceux qui acquièrent la qualité d'associé par l'application desdites clauses sont redevables solidairement envers la succession de l'associé précédé de la valeur de la part de ce dernier.

Art. 43

Lorsque la société subsiste entre les associés restants, après le décès, la faillite ou l'interdiction, l'associé sortant ou ses ayants cause ont droit au remboursement de la valeur de leur part.

Ce remboursement incombe aux associés, puisque la part de l'associé sortant ou défunt échoit aux autres, qui en recueillent chacun une fraction proportionnelle à son intérêt. Il est normal qu'ils doivent, dans la même proportion, en rembourser la valeur.

Sauf disposition contraire des statuts, la valeur de cette part est déterminée à la date du décès ou de l'événement qui a entraîné la perte de la qualité d'associé et son calcul sera établi par un expert choisi de commun accord entre les parties, ou, à défaut, par un expert désigné par le Prési-

als commenditair vennoot, wat hun bespaart de hoedanigheid van koopman te verkrijgen. De toepassing van die regeling geeft noodzakelijk aanleiding tot een wijziging van de rechtsvorm van de vennootschap, die alsdan een commanditaire vennootschap wordt. Deze omzetting geschiedt echter zonder verdere vormen; artikel 349 verleent immers uitdrukkelijk vrijstelling van de bijzondere formaliteiten die bij de omzetting van vennootschappen moeten worden inachtgenomen, in het geval waarin een vennootschap onder firma een commanditaire vennootschap wordt ingevolge een statutaire bepaling waarbij is bedongen dat de vennootschap bij overlijden van een vennoot blijft voortbestaan met de erfgenamen van de overleden vennoot, die alsdan de hoedanigheid van commanditair vennoot verkrijgen.

De belangen van derden worden gevrijwaard door de verplichting tot bekendmaking van de nieuwe statuten (art. 11) en van de vervanging van de overleden vennoot door de nieuwe vennoten (art. 18, § 1, 2°).

Het tweede lid van artikel 42 voorziet ook in het geval waarin een erfgenaam van de overleden vennoot een niet ontvoogde minderjarige is. De bepaling betreffende de voortzetting van de vennootschap met de erfgenamen wordt nu ook in dit geval toepasselijk, wat vroeger niet waar was. De niet ontvoogde minderjarige erfgenaam wordt ingevolge de wet rechtens commanditair vennoot.

2° Het is ook mogelijk te bepalen dat de vennootschap in geval van overlijden van een vennoot blijft voortbestaan met bepaalde erfgenamen van de overleden vennoot, met de overlevende echtgenoot of een ander in de vennootschapsakte of, indien zulks in de akte is bepaald, bij testamentsbeschikking, aangewezen persoon. Een bijzondere regel kan voorschrijven dat de opneming van de nieuwe vennoot aan de voorafgaande toestemming van de overlevende vennoten is onderworpen. Wordt het goedvinden onthouden, dan blijft de vennootschap onder de overblijvende vennoten voortbestaan.

Wanneer de statuten aldus aan bepaalde personen de mogelijkheid laten om in geval van overlijden van een vennoot in de vennootschap te treden, spreekt het vanzelf dat die aanwijzing geen gevolg kan hebben ten aanzien van personen die op het ogenblik van de toepassing van de bepaling niet ontvoogde minderjarigen zijn.

Het laatste lid van artikel 42 bepaalt ten slotte dat in geval van opneming in de statuten van een van de bepalingen behorende tot de tweede van de hierboven besproken groepen, zij die op grond van voornoemde bepalingen de hoedanigheid van vennoot verkrijgen, aan de nalatenschap van de vooroverleden vennoot hoofdelijk de waarde van het aandeel van deze laatste verschuldigd zijn.

Art. 43

Wanneer de vennootschap bij uitbreiding, overlijden, faillietverklaring of onbekwaam worden van een vennoot onder de overige vennoten blijft voortbestaan, is de uitgevallen vennoot of zijn rechtverkrijgende gerechtigd op de uitkering van zijn aandeel.

De verplichting tot uitkering valt op de vennoten aangezien het aandeel van de overleden vennoot hun toevalt in verhouding tot hun deelneming. Het is normaal dat zij in dezelfde verhouding de uitkering op zich nemen.

Behoudens andersluidende bepalingen in de statuten wordt de waarde van het aandeel op de dag van het overlijden of van de gebeurtenis waardoor de hoedanigheid van vennoot verloren werd, vastgesteld, door een deskundige gekozen in overleg van partijen of, indien er geen overeen-

dent du Tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège, sur requête de la partie la plus diligente.

Il est toutefois loisible aux associés d'adopter d'autres modalités. Il sera prudent, notamment, si la faculté de se retirer de la société est prévue par les statuts, de régler les modalités du calcul de la part de l'associé sortant de manière à déjouer la manœuvre de celui qui, se rendant compte d'une évolution défavorable des affaires sociales, déciderait de se retirer pour pouvoir bénéficier encore, en vue du calcul de sa part, d'une situation relativement favorable mais qui est en voie de dégradation. Il suffirait, pour déjouer ce calcul, d'adopter des modalités semblables à celles qui sont prévues pour les sociétés coopératives. Toutefois, comme la faculté de se retirer de la société en nom collectif est, en cette matière, dérogatoire au droit commun, il appartient aux associés qui désirent insérer cette faculté dans les statuts de la société, d'en prévoir les modalités de la manière la plus appropriée. Il était donc superflu de régler cette question par des dispositions législatives plus détaillées. La règle supplétive énoncée par l'alinéa 2 a paru suffisante.

Art. 44

Dans l'intérêt des tiers, il convient de consacrer le principe que le cessionnaire d'une part d'intérêt ou le nouvel associé admis dans la société sont responsables solidairement et indéfiniment non seulement des engagements ultérieurs de la société, mais également de ceux qui étaient contractés avant leur entrée dans la société.

Cette solution rigoureuse peut cependant être écartée, mais il faut alors que la disposition expresse qui dispense de supporter le passif antérieur à l'entrée dans la société soit insérée dans la convention de cession ou dans l'acte par lequel l'admission est constatée et, surtout, qu'elle soit publiée conformément aux articles 12 à 14. En revanche, celui qui sort de la société, de même que les héritiers de l'associé décédé et qui ne deviennent pas eux-mêmes associés, cessent d'être tenus des obligations contractées par la société à dater du jour où la perte de leur qualité d'associé ou le décès de leur auteur sont publiés et ainsi rendus opposables aux tiers.

Art. 45

Les modalités de la gestion des sociétés en nom collectif doivent être laissées à l'appréciation des fondateurs. Les statuts peuvent soit désigner eux-mêmes un ou plusieurs gérants, soit en prévoir la désignation par un acte ultérieur ou par une décision ultérieure des associés. Dans tous les cas, le gérant peut être soit un associé, soit une personne non associée.

Les statuts n'étant plus désormais intangibles (v. art. 50), le gérant statutaire ne sera plus irrévocable. Toutefois, la révocation d'un gérant étant une décision grave, — qu'il soit un gérant statutaire ou non — sa révocation ne peut avoir lieu que dans les mêmes conditions que celles qui sont requises pour la modification des statuts. Il est cependant permis aux associés d'en disposer autrement dans les statuts de la société.

stemming is, door een deskundige die op verzoek van de meest gerede partij wordt benoemd door de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel in welker gebied de vennootschap haar zetel heeft.

De vennoten kunnen echter omtrent een andere regeling overeenkomen. Het is voorzichtig, vooral wanneer volgens de statuten de uittreding mogelijk is, nader te bepalen op welke wijze het aandeel van de uittredende vennoot wordt berekend, ten einde te voorkomen dat hij die heeft ingezien dat de zaken van de vennootschap een ongunstige wending nemen, zijn toevlucht neemt tot een kunstgreep en beslist zich terug te trekken om bij de berekening van zijn aandeel te kunnen genieten van een toestand, die nog betrekkelijk voordelig is maar zich ongunstig ontwikkelt. Om zulks te verijdelen volstaat het af te spreken dat een gelijksoortige berekeningswijze zal worden toegepast als die voorgeschreven voor de coöperatieve vennootschap. Daar de mogelijkheid om uit een vennootschap onder firma te treden afwijkt van het gemeen recht, moet aan de vennoten die ze in de statuten van de vennootschap wensen op te nemen, worden aangeraden een passende berekeningswijze te bedingen. Het is dus overbodig in de wet omtrent deze aangelegenheid in bijzonderheden te treden. Met de regel van aanvullend recht die in het tweede lid is neergelegd kan dus blijkbaar worden volstaan.

Art. 44

In het belang van derden moet het beginsel worden bevestigd dat de overnemer van een aandeel in de vennootschap of de nieuwe tot de vennootschap toegelaten vennoot hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk is, niet alleen voor de latere verbintenissen van de vennootschap, maar ook voor die welke vóór zijn opneming werden aangegaan.

Aan die strenge oplossing kan nochtans worden ontkomen, doch daartoe moet een uitdrukkelijke bepaling tot opheffing van de aansprakelijkheid voor het passief van vóór de opneming in de vennootschap, worden opgenomen in de overeenkomst tot overdracht van het aandeel of in de akte waarbij de opneming in de vennootschap wordt vastgesteld, en het is uitdrukkelijk vereist dat het ontslag van aansprakelijkheid overeenkomstig de artikelen 12 tot 14 wordt bekendgemaakt. Daarentegen geldt de regel dat de uittredende vennoot alsmede de erfgename van de overleden vennoot die niet zelf vennoot worden, ophouden aansprakelijk te zijn voor de door de vennootschap aangegane verbintenissen te rekenen van de dag waarop het verlies van hun hoedanigheid van vennoot of het overlijden van hun rechtsvoorganger is bekendgemaakt en dus tegen derden kan worden ingeroepen.

Art. 45

De wijze waarop de vennootschap onder firma wordt beheerd moet aan de beoordeling van de oprichters worden overgelaten. Bij de statuten kunnen een of meer zaakvoerders worden aangewezen of worden bepaald dat die aanwijzing zal geschieden bij een latere akte of bij een latere beslissing van de vennoten. In ieder geval kan de zaakvoerder al of niet vennoot zijn.

Daar de statuten voortaan niet meer onveranderlijk zijn (zie art. 50), is de bij de statuten aangewezen zaakvoerder niet meer onafzetbaar. Daar echter het ontslag van een zaakvoerder een ernstige aangelegenheid is — onverschillig of hij al dan niet bij de statuten is benoemd — kan dat ontslag niet worden gegeven dan volgens de regels die voor de statutenwijziging zijn gesteld. Nochtans kunnen de vennoten in de statuten van de vennootschap anders overeenkomen.

L'article 45 généralise enfin la possibilité pour tout associé de demander en justice la révocation du gérant pour justes motifs. Cette possibilité n'est plus limitée au seul cas du gérant statutaire. En revanche, l'intentement de cette action ne doit pas nécessairement entraîner la dissolution de la société. Selon les circonstances, l'associé qui demande la révocation du gérant pourra en même temps demander au tribunal de prononcer la dissolution de la société, mais le tribunal appréciera s'il y a lieu de faire droit à cette demande.

Si les statuts sont muets au sujet de la désignation des gérants, tous les associés ont cette qualité sans que cependant leurs pouvoirs soient limités aux seuls actes d'administration comme le prévoient les articles 1859 et 1860 du Code civil. Ils auront l'étendue déterminée par l'article 46.

Art. 46

Cette disposition consacre les larges pouvoirs qui sont reconnus par la doctrine et la jurisprudence aux gérants d'une société en nom collectif : en principe, le gérant peut accomplir tous les actes utiles ou nécessaires à l'accomplissement de l'objet social. Seule une disposition particulière des statuts peut limiter ses pouvoirs.

S'il y a plusieurs gérants, chacun d'eux détient séparément le même pouvoir étendu, sauf le droit pour chacun des autres de s'opposer à toutes opérations avant qu'elles soient conclues. Le conflit qui surgit ainsi doit être tranché par les associés. C'est également à ceux-ci qu'il y a lieu d'en référer pour les actes qui dépassent les pouvoirs reconnus aux gérants, soit par la loi, soit par les statuts.

Art. 47

A l'égard des tiers les gérants engagent la société par tous les actes qui entrent dans le cadre de l'objet social. Les tiers peuvent donc s'en tenir à l'apparence, sans devoir tenir compte des clauses statutaires limitant les pouvoirs des gérants. Ces clauses n'ont d'imporatnce que dans les rapports des associés entre eux. Leur méconnaissance par les gérants n'aurait d'autre conséquence que leur responsabilité éventuelle. C'est le régime applicable aux sociétés de capitaux en vertu de la première directive qui est ainsi étendu, pour la protection des tiers, aux gérants des sociétés de personnes.

Pour les mêmes raisons l'opposition formée par l'un des gérants aux actes d'un autre est sans effet à l'égard des tiers, à moins qu'il ne soit établi qu'ils en ont tous eu connaissance.

Art. 48

La reddition des comptes dans les sociétés en nom collectif ainsi que le droit de contrôle des associés non gérants, ne font l'objet, sous la loi actuelle, d'aucune disposition expresse, ce qui a donné lieu à des difficultés et à des contestations. Suivant le texte proposé, les gérants doivent faire rapport et dresser un bilan et un compte de résultats; ces documents doivent être soumis à l'approbation des associés dans le délai de six mois à compter de la clôture de l'exercice.

Ten slotte voorziet artikel 45 op algemene wijze in de mogelijkheid voor iedere vennoot om het ontslag om gegronde redenen in rechte te vorderen. Die mogelijkheid is niet meer beperkt tot de enkele zaakvoerder die bij de statuten is aangewezen. Het instellen van die vordering heeft evenwel niet noodzakelijk de ontbinding van de vennootschap ten gevolge. De vennoot die het ontslag van de zaakvoerder vordert kan naar omstandigheden tevens de rechtbank verzoeken de ontbinding van de vennootschap uit te spreken, maar de rechtbank oordeelt vrij of die aanvraag moet worden ingewilligd.

Bij stilzwijgen van de statuten omtrent de aanwijzing van de zaakvoerders, hebben al de vennoten die hoedanigheid, zonder dat hun bevoegdheid is beperkt tot de enkele daden van beheer zoals bepaald in de artikelen 1859 en 1860 van het Burgerlijk Wetboek. Hun bevoegdheid zou de omvang hebben omschreven in artikel 46.

Art. 46

Die bepaling bevestigt de ruime bevoegdheden die volgens leer en rechtspraak aan de zaakvoerders van vennootschappen onder firma toekomen : in beginsel kan de zaakvoerder alle handelingen verrichten die voor het bevorderen van het vennootschapsdoel dienstig of noodzakelijk zijn. Alleen een bijzondere bepaling in de statuten kan zijn bevoegdheden beperken.

Indien er verschillende zaakvoerders zijn hebben zij elk afzonderlijk dezelfde ruime bevoegdheid, behoudens het recht van eenieder van hen om zich, vooraleer ze is aangegaan, tegen elke verrichting te verzetten. De aldus ontstane geschillen worden onder de vennoten beslecht. Zij treden eveneens op in handelingen die verder reiken dan de bevoegdheden die bij de wet of de statuten aan de zaakvoerders zijn toegekend.

Art. 47

In de betrekkingen met derden verbindt iedere zaakvoerder de vennootschap door de handelingen die binnen het vennootschapsdoel vallen. Derden kunnen dus voortgaan op de schijn, zonder rekening te moeten houden met de statutaire bepalingen die de bevoegdheden van de zaakvoerders mochten begrenzen. Die bepalingen hebben slechts belang voor de betrekkingen van de vennoten onder elkaar. De overtreding ervan door de zaakvoerders heeft geen enkel ander gevolg dan hun eventuele aansprakelijkheid. Dit is de regeling die ingevolge de eerste richtlijn toepasselijk is op de kapitaalvennootschappen; zij wordt dus met het oog op de bescherming van derden tot de zaakvoerder van de personenvennootschappen uitgebreid.

Om dezelfde reden blijft het verzet door een van de zaakvoerders tegen de handelingen van een andere jegens derden zonder gevolg tenzij wordt aangetoond dat zij er kennis van droegen.

Art. 48

Het doen van rekening en verantwoording in de vennootschappen onder firma, alsmede het recht van controle van de vennoten die geen zaakvoerder zijn, wordt in de huidige wet door geen enkele uitdrukkelijke bepaling nader geregeld, wat aanleiding heeft gegeven tot moeilijkheden en betwistingen (zie J. Van Ryn, *Principes*, dl. I, nr 434). Volgens de voorgestelde tekst moeten de zaakvoerders een verslag, een balans en een resultatenrekening opmaken; deze jaarstukken moeten binnen zes maanden na de afsluiting van het boekjaar aan de vennoten ter goedkeuring worden voorgelegd.

D'autre part, les associés non gérants ont le droit d'obtenir deux fois par an la communication des livres et des documents sociaux et de poser des questions par écrit sur la gestion sociale. La réponse à ces questions doit également être fournie par écrit. Sauf disposition spéciale des statuts, ce droit d'investigation est exercé au milieu et à la fin de l'exercice social.

Art. 49

Il est admis, en général, que les associés dans les sociétés en nom collectif peuvent prendre certaines décisions à la simple majorité si les statuts le prévoient. La disposition de l'article 49, tout en maintenant le principe de l'unanimité consacre la possibilité de déroger ainsi à ce principe, sauf dans les cas où la loi elle-même requiert l'unanimité. Il est toutefois précisé que la majorité requise par les statuts ne peut, en aucun cas, être inférieure aux trois quarts et qu'elle se calcule d'après les droits des associés dans l'avoir social. Il ne serait pas équitable, en effet, de compter les voix par tête, sans tenir compte de l'importance relative, qui peut être différente, des apports faits et des responsabilités encourues par les divers associés.

Il est cependant loisible aux fondateurs d'en décider autrement ou d'exiger une double majorité, en nombre et en valeur.

Art. 50

Cet article accentue nettement la caractère institutionnel de la société en nom collectif en autorisant, contrairement à ce qui a été généralement admis jusqu'à présent, la modification des statuts. En principe, cette modification, comme celle d'un contrat, ne peut avoir lieu qu'à l'unanimité des associés, ce qui est la solution antérieurement admise. L'innovation consiste à permettre qu'une disposition expresse des statuts autorise les modifications à la majorité prévue par l'article 49, alinéa 3, pour autant qu'il ne s'agisse ni de l'objet social ni du partage des bénéfices et des pertes, — clauses considérées comme fondamentales et auxquelles l'on ne peut admettre une modification sans l'accord unanime des intéressés.

Une dérogation à cette dernière règle est cependant prévue par l'article 41, lorsque la modification du partage des bénéfices et des pertes est seulement la conséquence de la retraite d'un associé ou de l'admission d'un associé nouveau (pour autant que l'une et l'autre soient expressément autorisées par les statuts).

CHAPITRE III

Sociétés en commandite

Art. 51

Une définition nouvelle de la société en commandite est indispensable, en présence des insuffisances, souvent dénoncées, de la définition donnée par l'article 18 des lois coordonnées actuelles. Il est précisé, notamment, que les commanditaires sont des associés responsables seulement à concurrence de leurs apports, et non pas de « simples bailleurs de fonds », comme il est dit à l'article 18 actuel.

Voorts hebben de vennoten die geen zaakvoerder zijn het recht om tweemaal per jaar inzage te nemen van de boeken en bescheiden van de vennootschap en om schriftelijke vragen te stellen omtrent het beheer. Die vragen moeten schriftelijk worden beantwoord. Tenzij bij de statuten anders is bepaald, wordt dit recht van onderzoek in het midden en aan het einde van het boekjaar uitgeoefend.

Art. 49

Algemeen wordt aanvaard dat de vennoten in vennootschappen onder firma, indien de statuten in die mogelijkheid voorzien, bepaalde beslissingen kunnen nemen bij gewone meerderheid van stemmen. Artikel 49 handhaaft het beginsel van de eenparigheid, doch huldigt de mogelijkheid om daarvan af te wijken, tenzij de eenparigheid door de wet wordt voorgeschreven. De meerderheid die bij de statuten mocht worden bepaald, mag echter in geen geval lager zijn dan het drievierde gedeelte van de stemmen berekend naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap. Het zou niet billijk zijn de stemmen per hoofd te tellen, zonder rekening te houden met de betrekkelijke belangrijkheid van ieders inbreng en verantwoordelijkheid, die zeer verschillend kan zijn.

Het staat echter de oprichters vrij een andere regeling te treffen of een dubbele meerderheid te eisen : het aantal stemgerechtigden en de waarde van hun aandeel.

Art. 50

Dit artikel versterkt gevoelig het institutioneel karakter van de vennootschap onder firma door, in tegenstrijd met hetgeen tot nog toe algemeen was aanvaard, de mogelijkheid in te voeren om de statuten te wijzigen. In beginsel kan die wijziging, net zoals een overeenkomst, niet geschieden dan met eenparig goedvinden van de vennoten, en dit was de vroeger aanvaarde oplossing. De nieuwigheid bestaat hierin dat bij een uitdrukkelijke bepaling van de statuten in de mogelijkheid tot wijziging van de statuten met een bij artikel 49, derde lid, bepaalde meerderheid kan worden voorzien, voor zover de wijziging geen betrekking heeft op het doel van de vennootschap of de verdeling van winst en verlies. Deze laatste bepalingen zijn hoofdzakelijk en de wijziging ervan zonder algemeen goedvinden van de betrokkenen, kan niet worden aanvaard.

Een afwijking hiervan is echter mogelijk op grond van artikel 41, wanneer de wijziging van de grondslag van de verdeling van winst en verlies enkel het gevolg is van de uittreding van een vennoot of de opneming van een nieuwe vennoot (voor zover een en ander uitdrukkelijk bij de statuten is toegestaan).

HOOFDSTUK III

Commanditaire vennootschap

Art. 51

Wegens de herhaaldelijk aangeklaagde leemten van de bepaling van de commanditaire vennootschap, gegeven in artikel 18 van de huidige gecoördineerde wetten, is een nieuwe omschrijving noodzakelijk. Daarin wordt thans inzonderheid verduidelijkt dat de commanditaire vennoten, vennoten zijn die enkel ten belope van hun inbreng aansprakelijk zijn, en niet « eenvoudige geldschieters », zoals in het huidige artikel 18 kan worden gelezen.

D'autre part, la société en commandite par actions étant destinée à disparaître, il n'est plus nécessaire d'ajouter l'adjectif « simple » pour qualifier la société en commandite.

Art. 52

Les apports effectués par les commanditaires devant servir à la garantie des créanciers ,il convient de préciser qu'ils doivent consister en choses ou en biens susceptibles de réalisation forcée. Un apport en industrie ne répondrait pas à cette exigence.

Art. 53

Cet article indique les dispositions relatives aux sociétés en nom collectif qui peuvent être appliquées, sans réserve ni modification, aux sociétés en commandite.

Art. 54

Cette disposition renvoie à deux articles relatifs aux sociétés en nom collectif qui sont applicables aux associés commandités seulement, ces derniers étant pratiquement dans la même situation que les associés en nom collectif.

Art. 55

Les articles 49 et 50, qui organisent les conditions dans lesquelles les associés peuvent se prononcer lorsque leur consentement est requis, notamment pour la modification des statuts, sont également rendus applicables aux sociétés en commandite, mais sous une réserve importante, qui tient compte de la situation particulière des associés commandités. Ces derniers constituent, au sein de la société, une catégorie distincte d'associés, caractérisée par la responsabilité indéfinie à l'égard des tiers. Les actes relatifs au fonctionnement de la société sont d'une importance particulière pour ces associés là. Aussi convient-il que les conditions de majorité requises en général par les articles 49 et 50 relatifs à la société en nom collectif se trouvent également réunies au sein de cette catégorie. C'est ce qu'exprime le second alinéa de l'article 55.

Art. 56

En ce qui concerne la gérance, il est également renvoyé aux dispositions relatives aux sociétés en nom collectif, sous réserve de la situation spéciale qui doit être faite aux associés commanditaires : ces derniers ne peuvent jamais être choisis en qualité de gérants. En conséquence, si les statuts sont muets, ce sont les associés commandités qui, seuls, auront la qualité de gérants. D'autre part, l'associé commanditaire ne peut, même en vertu d'une procuration, agir au nom de la société à l'égard des tiers. Cette disposition ne fait que reproduire, en précisant la rédaction, le texte actuel de l'article 22, alinéa 1er.

Art. 57

Cette disposition reprend, sous réserve de quelques modifications de rédaction, le texte de l'article 22, alinéa 2, et de l'article 23 actuels.

Daar de commanditaire vennootschap op aandelen zal verdwijnen, is het niet meer nodig het hoedanigheidswoord « gewone » te gebruiken in de benaming van de commanditaire vennootschap.

Art. 52

Daar de inbreng van de commanditaire vennoten dient tot zekerheid van de schuldeisers, moet worden verduidelijkt dat die inbreng moet bestaan uit zaken of goederen die voor gerechtelijke tegelde making vatbaar zijn. De inbreng van nijverheid zou dus niet aan dat vereiste voldoen.

Art. 53

In dit artikel worden de bepalingen betreffende de vennootschap onder firma genoemd, die zonder enig voorbehoud of wijziging op de commanditaire vennootschappen toepasselijk zijn.

Art. 54

Deze bepaling verwijst naar twee artikelen betreffende de vennootschap onder firma die enkel toepasselijk zijn op de gewone vennoten, aangezien dezen zich vrijwel in dezelfde toestand bevinden als de vennoten onder firma.

Art. 55

De artikelen 49 en 50, die voorzien in een regeling volgens welke de vennoten zich kunnen uitspreken wanneer hun toestemming is vereist, inzonderheid bij wijziging van de statuten, worden ook toepasselijk verklaard op de commanditaire vennootschap, doch met een belangrijk voorbehoud in verband met de bijzondere toestand waarin de gewone vennoten zich bevinden. Dezen vormen in de vennootschap een onderscheiden categorie van vennoten daar zij onbeperkt aansprakelijk zijn jegens derden. De akten die betrekking hebben op de werking van de vennootschap zijn voor die vennoten bijzonder belangrijk. Derhalve moet aan de vereisten inzake meerderheid, die bij de artikelen 49 en 50 op algemene wijze voor de vennootschap onder firma zijn bepaald, eveneens binnen die categorie van vennoten worden voldaan. Dit is de strekking van het tweede lid van artikel 55.

Art. 56

Ook voor het beheer wordt verwezen naar de desbetreffende bepalingen die voor de vennootschap onder firma gelden, onder voorbehoud van de bijzondere toestand waarin de commanditaire vennoten zich bevinden; dezen mogen nooit als zaakvoerder worden aangewezen. Bij stilzwijgen van de statuten zijn het dus de gewone vennoten alleen die als zaakvoerder optreden. Voorts kan een commanditair vennoot, zelfs niet krachtens een volmacht, jegens derden ten name van de vennootschap handelen. Deze tekst is een herhaling onder een duidelijker vorm van de huidige lezing van artikel 22, eerste lid.

Art. 57

Deze bepaling neemt met enkele vormwijzigingen de tekst over van de huidige artikelen 22, tweede lid, en 23.

Art. 58

Cet article accorde à l'associé commanditaire le même droit de surveillance et de contrôle qui est reconnu, dans les sociétés en nom collectif, aux associés non gérants par l'article 48, en y ajoutant la faculté de se faire éventuellement assister par un expert, les commanditaires, à la différence des associés en nom collectif, n'étant pas nécessairement initiés au genre d'affaires que pratique la société.

Art. 59

Cette disposition reprend, sauf une modification de rédaction, le contenu de l'article 21 des lois coordonnées.

## CHAPITRE IV

### Sociétés anonymes

#### I. *Champ d'application de la forme « anonyme »*

La forme anonyme doit être réservée aux entreprises d'une certaine dimension, pour lesquelles elle a été conçue, puisqu'elle est essentiellement un mécanisme permettant de faire appel publiquement à l'épargne et de drainer ainsi des capitaux importants. Telle était d'ailleurs la conception du législateur en 1873, mais les précautions prises pour éviter les emplois abusifs se sont révélées illusoires. L'un des moyens pour restituer à la société anonyme son véritable caractère est la fixation d'un capital minimum. Plusieurs législations étrangères l'ont adopté et le projet a suivi la même voie en reprenant le montant minimum d' 1 250 000 F fixé par la loi du 1er février 1977 et conforme d'ailleurs aux exigences de la 2e directive des Communautés européennes du 13 décembre 1976 sur la constitution de la société anonyme ainsi que le maintien et les modifications de son capital.

Ce procédé n'a cependant qu'une efficacité limitée en raison des dépréciations monétaires, ainsi qu'en témoignent certaines expériences faites à l'étranger. Le but recherché sera probablement atteint plus sûrement encore par la réglementation plus sévère et plus complexe qu'impose le projet en de nombreux domaines : division de l'administration de la société en deux branches, obligation pour tous les commissaires, sans distinction, d'être reviseur d'entreprise, publication d'un bilan, d'un compte de résultats et d'une annexe détaillés, etc...

Ce régime est de nature à dissuader les petites entreprises de recourir à une forme de société qui n'a pas été conçue pour elles et rend désormais superflue l'exigence d'un minimum de sept associés, d'ailleurs souvent méconnue en fait.

C'est en fonction de cette idée que la réforme a été conçue : il s'agit de tracer le cadre des sociétés d'une certaine dimension, qui font presque toujours appel au public — fût-ce d'une manière indirecte et par le seul fait que leurs actions sont au porteur ou sont cotées en bourse.

Les sociétés qui ne font pas appel au public, qui n'ont pas besoin de rechercher des capitaux au dehors, n'ont aucune raison de prendre la forme anonyme. Si elles le font

Art. 58

Dit artikel kent aan de commanditaire vennoot hetzelfde recht van toezicht en controle toe als dat waarin bij artikel 48 is voorzien voor de vennootschappen onder firma ten behoeve van de vennoten die geen zaakvoerder zijn, onder toevoeging van de mogelijkheid om zich door een deskundige te laten bijstaan; de commanditaire vennoten zijn niet, zoals de vennoten onder firma, noodzakelijk bekend met het bedrijf dat door de vennootschap wordt uitgeoefend.

Art. 59

Deze bepaling herhaalt, met wijzigingen betreffende de vorm, het huidige artikel 21 van de gecoördineerde wetten.

## HOOFDSTUK IV

### Naamloze vennootschap

#### I. *Toepassingsgebied van de rechtsvorm « naamloze vennootschap »*

De rechtsvorm van de naamloze vennootschap moet bestemd blijven voor ondernemingen met een bepaalde omvang; die vennootschapsvorm werd voor zodanige ondernemingen gedacht aangezien hij in wezen is opgevat als een mechanisme dat de openbare aantrekking van spaargelden mogelijk maakt, zodat aanzienlijke kapitalen kunnen worden bijeengebracht. Dit was trouwens ook de zienswijze van de wetgever van 1873, doch de voorzorgen ter voorkoming van verkeerd gebruik zijn niet afdoende gebleken. Een van de middelen om het eigen karakter van de naamloze vennootschap gaaf te houden, is de vaststelling van een minimumkapitaal. In dat opzicht ligt het ontwerp in de lijn van verschillende buitenlandse wetgevingen mede ingevolge het overnemen van het minimumbedrag van 1 250 000 F vastgesteld bij de wet van 1 februari 1977 wat trouwens in overeenstemming is met de vereisten van de tweede richtlijn van de Europese Gemeenschappen dd. 13 december 1976 met betrekking tot de oprichting van de naamloze vennootschap, alsook de instandhouding en de wijziging van haar kapitaal.

Die handelwijze heeft echter wegens de muntontwaardingen slechts een beperkte doeltreffendheid, wat ook in het buitenland is gebleken. Meer zekerheid dat het nagestreefde doel wordt bereikt, geven wellicht ook de strengere en meer in bijzonderheden uitgewerkte voorschriften op talrijke gebieden bij het ontwerp opgelegd : splitsing van het bestuur van de vennootschap in twee takken, de verplichting voor de commissarissen om zonder onderscheid bedrijfsrevisor te zijn, bekendmaking van een gespecificeerde balans, resultatenrekening en toelichting, enz...

Dit stelsel moet de kleinere ondernemingen ertoe aanzetten liever geen gebruik te maken van een vennootschapsvorm die niet voor hem is ontworpen en maakt voortaan het vereiste van ten minste zeven vennoten overbodig, dat trouwens in feite dikwijls wordt omzeild.

De hervorming berust op dat denkbeeld : een rechtsvorm uitwerken ten behoeve van grote vennootschappen, die schier altijd een beroep doen op het publiek, zelfs onrechtstreeks, al was het maar door het enkel feit dat hun aandelen aan toonder luiden of ter beurs worden genoteerd.

De vennootschappen die tot geen openbare aantrekking van spaargelden overgaan, die geen behoefte hebben aan kapitaal van buiten uit, hebben geen reden om de rechts-

néanmoins, elles devront en toute hypothèse se soumettre au régime légal.

La réforme entraînera l'obligation pour les petites sociétés anonymes qui, dans bien des cas, ne sont qu'un vêtement juridique dissimulant une entreprise individuelle d'adopter une forme juridique plus conforme à leur nature réelle. Si ces sociétés veulent conserver l'avantage de la responsabilité limitée, elles devront adopter la forme de la S. P. R. L. ou de la société à capital variable.

Beaucoup de sociétés anonymes actuellement existantes sont des sociétés de famille. Il s'agit d'entreprises que leur fondateur — ou ses enfants — ont « mises en société anonyme ». Elles sont souvent très importantes. Si leur capital dépasse un million deux cent cinquante mille francs, elles pourront conserver la forme anonyme mais à charge de se conformer aux règles légales nouvelles. Il avait été proposé de consacrer l'existence de sociétés anonymes privées qui seraient dispensées de l'observation de certaines prescriptions (de publicité notamment). Mais les critères permettant de distinguer ces sociétés des autres sont difficiles à préciser. A l'image du droit anglais, on pourrait retenir le caractère nominatif des actions, la limitation du nombre des associés, et l'existence de clauses statutaires restreignant la négociabilité des actions. Mais ces particularités cadrent précisément avec la forme de la S. P. R. L. — ou de la société à capital variable; il n'est donc pas nécessaire de prévoir, à l'intérieur des sociétés anonymes, une catégorie spéciale de sociétés privées.

II. *Réformes de structures proposées par le projet*

Des remaniements importants ont été apportés à la structure traditionnelle de la société anonyme.

Ils sont inspirés tout d'abord des nécessités révélées par l'expérience. Ils tiennent compte des réformes déjà réalisées par certaines législations étrangères. Ils ont été conçus aussi de manière à rendre peut-être moins ardue l'harmonisation du régime des grandes sociétés commerciales dans les six pays du Marché Commun.

Les réformes de structures prévues dans le projet peuvent être résumées comme suit :

1) *Capital de la société anonyme*

Sans vouloir modifier la notion même du capital social telle qu'elle est reconnue dans les pays d'Europe occidentale, le projet introduit, avec prudence et en lui donnant des effets limités, la notion du « capital autorisé », connue en droit anglo-saxon. Elle permet d'augmenter les moyens financiers de la société avec beaucoup plus de souplesse que dans le système actuel, selon lequel le capital est fixé d'une manière rigide et ne peut être augmenté qu'au prix d'une modification des statuts dont la procédure est relativement longue, compliquée et coûteuse. La possibilité d'émettre des obligations convertibles en actions, déjà admise par la loi du 23 juillet 1962, rendait d'ailleurs pratiquement indispensable la consécration du capital autorisé — qui, seule, permet la réalisation aisée de la conversion des obligations en actions.

2) *Organes de la société anonyme*

a) L'organe de gestion a été profondément remanié, pour tenir compte des exigences de la pratique, et en s'inspi-

vorm van de naamloze vennootschap aan te nemen. Mochten zij het toch doen, dan zijn zij in alle geval aan de wettelijke regeling voor de vennootschapsvorm onderworpen.

De hervorming beoogt de kleine naamloze vennootschappen waarvoor de hier besproken rechtsvorm in veel gevallen slechts een juridische dekmantel voor een individuele onderneming is, te verplichten een vorm aan te nemen die beter in overeenstemming is met hun werkelijke aard. Indien die ondernemingen het voordeel van de beperkte aansprakelijkheid willen blijven behouden, moeten zij de rechtsvorm aannemen van een B. V. of van een vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Veel van de thans bestaande naamloze vennootschappen zijn familievennootschappen. Het gaat hier om ondernemingen die door hun oprichter of diens kinderen als een naamloze vennootschap werden « opgezet ». Dikwijls zijn zij zeer belangrijk. Indien hun kapitaal een miljoen frank overschrijdt, kunnen zij de rechtsvorm van de naamloze vennootschap behouden, mits zich naar de nieuwe wetsvoorschriften te gedragen. Er werd voorgesteld de besloten naamloze vennootschap tot stand te brengen die van bepaalde regels zou zijn vrijgesteld, onder meer inzake openbaarmaking. De maatstaven die de ene vennootschappen van de andere onderscheiden zijn echter moeilijk te omlijnen. Zoals in het Engels recht zou men kunnen aanmerken : de op naam gestelde aandelen, de beperking van het aantal vennoten en het bestaan van statutaire bepalingen die de verhandelbaarheid van de aandelen beperken. Die kenmerken vallen nu juist onder de rechtsvorm van de B. V. of van de vennootschap met veranderlijk kapitaal; het is dus niet nodig binnen de naamloze vennootschap een bijzondere categorie van de besloten vennootschap in te stellen.

II. *In het ontwerp voorgestelde structuurhervormingen*

De traditionele structuur van de naamloze vennootschap heeft belangrijke wijzigingen ondergaan.

Hierbij werd in de eerste plaats voorzien in regelingen waarvan de noodzakelijkheid uit de ervaring is gebleken. Er werd rekening gehouden met de hervormingen die reeds in bepaalde buitenlandse wetgevingen werden ingevoerd. De nieuwe voorschriften werden tevens zo opgevat, dat het wellicht minder moeilijk zal zijn de regelingen voor de grote handelsvennootschappen in de zes Euromarktlanden in overeenstemming te brengen.

De structuurhervormingen uit het ontwerp kunnen als volgt worden samengevat :

1) *Kapitaal van de naamloze vennootschap*

Zonder te willen raken aan het begrip zelf van het maatschappelijk kapitaal zoals dit in de Westeuropese landen wordt opgevat, voert het ontwerp met voorzichtigheid en slechts met beperkt gevolgen, het begrip in van het « toegestane kapitaal », bekend in het Angelsaksisch recht. Daardoor kan de verhoging van de financiële middelen van de vennootschap geschieden met meer soepelheid dan onder het huidig stelsel, dat voor de vaststelling van het kapitaal een strakke regeling oplegt, te weten de wijziging van de statuten, waarvan de procedure betrekkelijk lang, ingewikkeld en kostbaar is. De mogelijkheid om in aandelen converteerbare obligaties uit te geven, waarin reeds is voorzien bij de wet van 23 juli 1962, maakte het in feite onmisbaar het begrip « toegestaan kapitaal » op te nemen; alleen daardoor kan de conversie van obligaties in aandelen gemakkelijk worden uitgevoerd.

2) *Organen van de naamloze vennootschap*

a) De bestuursorganen werden grondig gewijzigd ten einde rekening te houden met de vereisten van de praktijk;

rant d'ailleurs des systèmes consacrés par plusieurs droits étrangers — surtout par le droit allemand.

Dans le système actuel la gestion est confiée toute entière à un organe collectif, le conseil d'administration. Seule la gestion journalière peut être exercée par une ou plusieurs personnes déléguées à cette fin. En pratique, la loi n'est pas respectée surtout dans les grandes sociétés; leurs conseils d'administration délèguent presque toujours à un organe plus restreint (comité ou conseil de direction) des pouvoirs beaucoup plus étendus que la simple gestion journalière — le Conseil d'administration lui-même ne tenant que des réunions relativement espacées et se bornant le plus souvent à exercer une sorte de contrôle sur la gestion. Il faut bien reconnaître d'ailleurs que le fonctionnement efficace de la société anonyme ne pourrait être assuré si l'on s'en tenait aux prescriptions légales.

Le projet s'efforce de mettre le droit nouveau de la société anonyme en concordance avec la pratique, telle qu'elle s'est instituée sous la pression d'une véritable nécessité.

A cette fin, l'« administration » de la société anonyme, au sens large, est confiée à deux organes : l'un chargé de la gestion proprement dite, l'autre d'un contrôle portant sur cette gestion et sur l'orientation générale de la politique de la société. C'est à peu près l'équivalent de la distinction faite depuis longtemps en droit allemand entre le « Vorstand » et l'« Aufsichtsrat ».

Cet aménagement permet une répartition des tâches plus rationnelle que dans le système actuel. Elle a pour corollaire naturel l'institution d'un régime relativement stable au profit de ceux qui consacrent tout leur temps à la gestion : ils ne sont pas révocables *ad nutum*.

La réforme proposée n'entraîne qu'une modification insignifiante dans le nombre de personnes chargées de l'administration : au lieu de trois personnes au minimum comme l'exige actuellement l'article 55 des lois coordonnées, il en faudra quatre (la gestion pouvant être conférée à un administrateur gérant unique tandis que le conseil de surveillance doit comprendre trois membres au moins).

b) La surveillance de la société est aussi organisée d'une manière différente. Compte tenu du contrôle exercé sur la gestion par le Conseil de surveillance, le rôle des commissaires devra surtout consister, d'une part, à vérifier attentivement la situation financière et en particulier les comptes sociaux et, d'autre part, à exercer une surveillance de la société sous l'angle de la régularité des actes de gestion et spécialement de la manière dont il est rendu compte à l'assemblée. Le projet prévoit que ne seront admis auprès des sociétés anonymes que des contrôleurs des comptes compétents et indépendants. La loi de 1953 avait déjà marqué une première étape dans ce sens, mais la réforme réalisée par cette loi est seulement fragmentaire et laisse notre législation encore en deçà du degré d'efficacité obtenu en Grande-Bretagne et en Allemagne.

c) L'assemblée générale est, depuis longtemps, l'« organe malade » de la S. A., par suite de ce que l'on a appelé l'absentéisme des actionnaires. Il ne paraît guère possible d'y porter remède par des dispositions légales. Il s'agit d'une évolution dont les causes sont connues et qui semble bien, dans l'ensemble, irréversible.

L'inertie des assemblées générales a certes faussé le fonctionnement de la société anonyme tel que le législateur l'avait conçu en 1873. Les « pouvoirs les plus étendus » qu'il leur avait donnés (art. 70) sont demeurés le plus souvent sans efficacité et, en particulier, ce n'est pas sur les

daarbij werd trouwens aangeleund bij stelsels die in verschillende buitenlandse rechtsstelsels, vooral in het Duitse recht, worden gehuldigd.

In de huidige regeling wordt de algehele leiding toevertrouwd aan een collectief orgaan, de raad van bestuur. Alleen de dagelijkse leiding kan door een of meer daartoe gemachtigde personen worden uitgeoefend. In de praktijk wordt de wet niet geëerbiedigd, vooral niet in grote vennootschappen; hun raden van bestuur dragen bijna steeds aan een beperkt orgaan (directiecomité of directieraad) bevoegdheden op die ver uitgaan boven de dagelijkse leiding, terwijl de raad van bestuur zelf er zich toe bepaalt op betrekkelijk ver van elkaar liggende tijdstippen bijeen te komen en een soort toezicht op het beheer uit te oefenen. Het moet trouwens worden toegegeven dat de doelmatige werking van de naamloze vennootschap niet kan worden verzekerd indien men zich aan de wettelijk voorschriften zou houden.

Het ontwerp wil het nieuwe recht van de naamloze vennootschap in overeenstemming brengen met de praktijk zoals die zich onder de druk van werkelijke noodzakelijkheden heeft ontwikkeld.

Te dien einde wordt het bestuur van de naamloze vennootschap toevertrouwd aan twee organen : het ene is belast met het beheer, het andere met het toezicht op dat beheer en op het algemeen beleid van de vennootschap. Dit is ongeveer in overeenstemming met het onderscheid dat sedert lang in het Duitse recht bestaat tussen « Vorstand » en « Aufsichtsrat ».

Met deze aanpassing wordt een betere verdeling van de taken mogelijk dan in het huidige stelsel. Het voor de handliggend gevolg daarvan is de invoering van een regeling die voorziet in de betrekkelijk vaste aanwijzing van diegenen die hun tijd volledig aan het beheer wijden : zij kunnen niet meer *ad nutum* worden ontslagen.

De voorgestelde hervorming wijzigt slechts in geringe mate het aantal personen die met het bestuur zijn belast : in de plaats van ten minste drie personen, zoals thans bij artikel 55 van de gecoördineerde wetten is voorgeschreven, worden er vier vereist; het beheer kan worden opgedragen aan een enkele bestuurder-zaakvoerder, terwijl de raad van toezicht ten minste uit drie leden moet bestaan.

b) Het toezicht op de vennootschap wordt ook op een andere wijze ingericht. Rekening gehouden met het toezicht op het beheer dat door de raad van toezicht wordt uitgeoefend, zal de taak van de commissarissen hoofdzakelijk bestaan enerzijds, in het toezicht op de financiële toestand, inzonderheid de verificatie van de rekeningen, en anderzijds, in het toezicht op de vennootschap ter zake van de regelmatigheid van de beheershandelingen en vooral van de wijze waarop daarvan aan de vergadering verantwoording wordt gedaan. Het ontwerp schrijft voor dat in de naamloze vennootschappen alleen bevoegde en onafhankelijke financiële commissarissen mogen worden toegelaten. De wet van 1953 was een eerste stap in die richting maar de hervorming die bij deze wet werd ingevoerd was slechts gedeeltelijk en zo bleef onze wetgeving ten achter ten opzichte van de in Groot-Brittannië en in Duitsland bekomen doelmatigheid.

c) De algemene vergadering is sedert lang het « zieke orgaan » van de N. V. wegens wat men noemt het absenteïsme van de aandeelhouders. Het lijkt niet mogelijk dit door wettelijke bepalingen te verhelpen. Het gaat hier om een evolutie waarvan de oorzaken gekend zijn en die in het algemeen onomkeerbaar is.

De inertie van de algemene vergaderingen heeft stellig een verkeerde wending gegeven aan de werking van de naamloze vennootschap zoals die door de wetgever in 1873 was opgevat. De « meest uitgebreide bevoegdheden » die hun werden toegekend (art. 70) zijn meestal zonder

assemblées générales que l'on peut compter pour assurer une surveillance efficace de la gestion.

Il faut tenir compte de cet échec et chercher ailleurs les compensations nécessaires, notamment par une meilleure organisation de la gestion elle-même, par une vérification attentive de la situation financière confiée à des contrôleurs spécialisés, par des mesures de protection en faveur des minorités, par des interventions éventuelles de la Commission bancaire.

La protection des minorités a été recherchée essentiellement par le moyen de l'action en responsabilité que le projet permet à un certain nombre d'actionnaires d'intenter contre les administrateurs.

Il n'a cependant pas paru opportun de supprimer ou de limiter les pouvoirs de l'assemblée en ce qui concerne la nomination des membres du conseil de surveillance et des commissaires, la révocation des administrateurs et des commissaires, la reddition des comptes et la modification des statuts. Sans doute exerce-t-elle rarement certains de ces pouvoirs d'une manière effective, mais il reste souhaitable qu'elle continue à en disposer pour pouvoir en faire usage si les circonstances l'exigent. Il est légitime d'ailleurs que ceux à qui la gestion est confiée demeurent comptables de cette gestion envers ceux qui représentent les capitaux investis dans la société, et qu'ils puissent éventuellement être révoqués par eux. Si cette dépendance était abolie, les pouvoirs des gérants perdraient leur raison d'être, ils n'auraient plus aucune justification rationnelle, et la société anonyme elle-même verrait à juste titre sa légitimité — en tant qu'institution privée — mise en doute.

3) Le régime des obligations, tel qu'il a été organisé par les lois de 1913, 1919 et 1962 a été amélioré en donnant à la « masse » des obligataires une organisation plus complète et plus efficace, comme en France par exemple.

4) A côté des obligations, le projet propose l'introduction de nouvelles catégories de valeurs mobilières auxquelles les sociétés pourront avoir recours et qui sont d'ailleurs utilisées dans plusieurs pays. Tel est le cas des bons de souscription (les « warrants » des pays anglo-américains) conférant le droit de souscrire par préférence à une augmentation de capital à décider ultérieurement et qui pourront dorénavant circuler comme des valeurs mobilières indépendantes.

Il prévoit aussi l'institution, dans des limites qu'il trace, d'actions sans droit de vote, mais assorties d'avantages patrimoniaux privilégiés; ces valeurs mobilières se situeront donc entre les obligations et les actions traditionnelles; elles permettront aux sociétés de recourir au marché des capitaux sans mettre en péril la permannce de la direction fondée sur une majorité stable.

## III. *Commentaire des articles*

### SECTION PREMIERE

**Définition et constitution des sociétés anonymes**

#### Art. 60

La définition proposée est inspirée de celle de l'actuel article 26 des lois coordonnées sur les sociétés commercia-

uitwerking gebleven en het is voorzeker niet op de algemene vergaderingen dat kan worden gerekend voor een doeltreffend toezicht op het beheer.

Met die mislukking moet rekening gehouden worden en moet een tegenwicht worden gezocht in andere regelingen : een betere organisatie van het beheer, een nauwgezette verificatie van de financiële toestand door gespecialiseerde controleurs, beschermingsmaatregelen ten behoeve van de minderheden, eventueel optreden van de Bankcommissie.

Voor de bescherming van de minderheden werd hoofdzakelijk gedacht aan de aansprakelijkheidsvordering die volgens het ontwerp door een bepaald aantal aandeelhouders tegen de bestuurders kan worden ingesteld.

Het is echter niet wenselijk gebleken de bevoegdheden van de algemene vergadering af te schaffen en te beperken terzake van de benoeming van de leden van de raad van toezicht en van de commissarissen, het ontslag van de bestuurder en van de commissarissen, de goedkeuring van de rekeningen en de wijziging van de statuten. Thans worden sommige van die bevoegdheden door de algemene vergadering weliswaar zelden uitgeoefend, maar het blijft toch wenselijk dat zij zulks kan doen wanneer de omstandigheden het vereisen. Het is trouwens normaal dat zij aan wie het bestuur van de vennootschap is toevertrouwd verantwoording verschuldigd zijn aan hen die de daarin belegde kapitalen vertegenwoordigen, en eventueel door dezen kunnen worden ontslagen. Zonder die verhouding zou het geen zin hebben aan de bestuurders bevoegdheden toe te kennen en zou zulks trouwens niet kunnen worden verantwoord. Tevens zou alsdan de rechtmatigheid van de naamloze vennootschap als private instelling ten zeerste kunnen worden betwijfeld.

3. De regeling voor de obligaties, ingericht bij de wetten van 1913, 1919 en 1962, werd verbeterd door aan de « groep » van obligatiehouders een organisatie te geven die volledíger en doelmatiger is, zoals bijvoorbeeld in Frankrijk.

4. In het ontwerp wordt voorgesteld, naast de obligaties, nieuwe soorten van roerende waarden in te voeren waartoe de vennootschappen hun toevlucht kunnen nemen, zoals trouwens reeds in verschillende landen het geval is. Dit is met name het geval met de optiebewijzen (de « warrants » van de Anglo-amerikaanse landen) die voorkeursrecht verlenen bij de inschrijving op nieuwe aandelen ter gelegenheid van een later te beslissen kapitaalverhoging en voortaan in omloop zullen kunnen worden gebracht als zelfstandige roerende waarden.

Het ontwerp laat ook, binnen bepaalde grenzen, aandelen zonder stemrecht toe, waaraan bevoorrechte vermogensvoordelen worden verbonden; die roerende waarden zullen dus een plaats innemen tussen de obligatie en het traditioneel aandeel; zij stellen de vennootschappen in staat zich tot de kapitaalmarkt te wenden zonder dat de leiding, gevestigd op een vaste meerderheid, gevaar loopt te worden omvergeworpen.

## III. *Commentaar op de artikelen*

### AFDELING 1

**Aard en oprichting van naamloze vennootschappen**

#### Art. 60

De voorgestelde omschrijving is geïnspireerd op die van het huidige artikel 26 van de gecoördineerde wetten betref-

les. Pour éviter toute équivoque, le texte précise, à l'exemple de la loi luxembourgeoise, que chacun des associés bénéficie de la responsabilité limitée.

Le texte met en relief l'une des caractéristiques essentielles de la société anonyme : les droits des actionnaires sont représentés par des titres négociables, c'est-à-dire par des documents appelés à circuler selon les modes particuliers du droit commercial.

Art. 61

Ainsi qu'il a été indiqué plus haut, il a paru raisonnable de maintenir le montant du capital minimum à la somme d'un million deux cent cinquante mille francs (cfr. loi du 1er février 1977). Sans doute ce montant n'est-il pas très important mais un examen des statistiques a démontré que la fixation du capital minimum à cinq millions de francs, par exemple, aurait obligé plus des deux tiers des sociétés anonymes actuelles à choisir une autre forme. En vue toutefois de lier l'importance du capital à l'activité projetée, le projet reprend la disposition de la loi du 4 août 1978 de réorientation économique (art. 89).

Si, par suite de pertes, l'actif social net n'atteignait plus le montant du capital minimum, la société ne perdrait pas son caractère de société anonyme. Mais les actionnaires ne pourraient procéder à des répartitions qu'après avoir préalablement reconstitué le capital minimum, sans qu'il leur fût permis, pour échapper à cette obligation, de procéder à une réduction du capital (par consolidation des pertes) qui abaisserait ce dernier au-dessous du minimum légal.

Le texte ne requiert plus que sept personnes au moins participent à la fondation de la société. Cette exigence, destinée à éviter l'adoption de la forme anonyme par de petites sociétés, a complètement manqué son but, car la règle a été aisément tournée par l'intervention de prête-noms. Désormais, pour la société anonyme, comme pour toute autre forme de société, il suffit que deux personnes participent à la constitution, sous réserve du cas particulier prévu par l'article 64.

La souscription et la libération du capital ont lieu suivant les règles actuellement en vigueur.

Toutefois, les règles relatives à la libération du capital doivent être assouplies lorsqu'il s'agit des apports prévus par l'article 63, § 11. En effet, certains des apports qui seront dorénavant autorisés moyennant les modalités prévues par cet article, ne peuvent être matériellement réalisés instantanément, que ce soit en totalité ou pour partie.

Par exemple, si les apports portent sur le droit de recourir à des laboratoires ou aux services techniques d'une autre société, un tel apport fait par nature l'objet de prestations successives. Dans cette mesure, il peut dès lors être dérogé à la règle de la libération immédiate d'un cinquième des apports. La dérogation est cependant strictement limitée à cette hypothèse.

Il faut d'autre part, conformément au droit commun, que l'apport lui-même ait fait l'objet d'une souscription ferme, définitive et non conditionnelle.

Art. 62

Ce texte est semblable à celui de la loi récente sur les apports en nature. Toutefois, l'intervention du Président du tribunal de commerce dans la désignation des réviseurs a été supprimée. La procédure est ainsi mise en concordance

fende de handelsvennootschappen. Om ieder misverstand te voorkomen wordt naar Luxemburgs voorbeeld in de tekst verduidelijkt, dat iedere vennoot de beperkte aansprakelijkheid geniet.

De tekst legt de nadruk op een van de wezenlijke kenmerken van de naamloze vennootschap : de rechten van de vennoten worden vertegenwoordigd door verhandelbare effecten, d.w.z. door papier dat in omloop wordt gebracht volgens regels die aan het handelsrecht eigen zijn.

Art. 61

Zoals hiervoren betoogd, is het redelijk gebleken het bedrag van het minimumkapitaal te behouden op een miljoen tweehonderd vijftigduizend frank (zie de wet van 1 februari 1977). Het moet worden toegegeven dat dit bedrag niet zeer hoog ligt, maar in de statistieken blijkt dat met het vaststellen van het minimumkapitaal op bijvoorbeeld vijf miljoen, twee derden van de naamloze vennootschappen zouden worden genoopt een andere rechtsvorm te kiezen. Ten einde de omvang van het kapitaal aan te passen aan de voorgenomen werkzaamheid, neemt het ontwerp de bepaling over van de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering (art. 89).

Indien het eigen vermogen van de vennootschap ingevolge verlies niet meer het bedrag van het minimumkapitaal bereikt, zou de vennootschap haar karakter van naamloze vennootschap niet verliezen. De uitkeringen aan aandeelhouders kunnen echter niet geschieden dan nadat het minimumkapitaal is hersteld, en het is niet mogelijk, om aan die verplichting te ontsnappen, tot kapitaalvermindering over te gaan( door het verlies niet aan te zuiveren), waarbij het kapitaal beneden het minimumkapitaal zou komen te liggen.

Het is niet meer vereist dat ten minste zeven personen aan de oprichting van de vennootschap deelnemen. Zulks was bedoeld om te voorkomen dat kleine vennootschappen de rechtsvorm van de naamloze vennootschap aannemen; dit voorschrift heeft zijn doel niet bereikt daar het gemakkelijk met stromannen kan worden omzeild. Voortaan volstaat voor de naamloze, zoals voor alle andere vennootschapsvormen, dat twee personen aan de oprichting deelnemen, behoudens het bijzonder geval waarvan sprake is in artikel 64.

De plaatsing en de volstorting van het kapitaal geschiedt overeenkomstig de thans geldende regels.

De regels betreffende de volstorting van het kapitaal dienen echter minder strak gemaakt te worden wanneer het gaat om inbreng als bepaald in artikel 63, § 2. Immers, bepaalde inbreng die voortaan met inachtneming van de regels van dat artikel is toegelaten, kan in feite niet onmiddellijk worden te gelde gemaakt, zelfs niet gedeeltelijk.

Bijvoorbeeld, een inbreng bestaande in het recht om gebruik te maken van de laboratoria of de technische diensten van een andere vennootschap, kan alleen in opeenvolgende prestaties worden belichaamd. Hier kan worden afgeweken van de regel van de onmiddellijke storting van een vijfde van de inbreng. Die afwijking is echter strikt tot zulke gevallen beperkt.

Voorts moet, overeenkomstig het gemeen recht, de inschrijving betreffende de inbreng vast, bepaaldelijk en niet voorwaardelijk zijn.

Art. 62

De tekst heeft gelijkenis met die van de recente wet betreffende de inbreng in natura. Nochtans werd de bemiddeling van de voorzitter van de rechtbank van koophandel bij de aanwijzing van de revisoren weggelaten. De pro-

avec celle que l'on suit en cas d'augmentation du capital. Au surplus, la pratique a révélé que les Présidents des tribunaux de commerce désignent le plus souvent le réviseur dont le nom leur est suggéré par les parties requérantes.

Mieux vaut alors laisser à celles-ci la responsabilité du choix qu'elles feront elles-mêmes.

Art. 63

Le capital social étant la garantie des créanciers, il ne peut être représenté, lors de la constitution de la société, que par des apports pouvant être réalisés au profit des créanciers sociaux. Les autres apports, tels le résultat d'études ou de recherches, des procédés de fabrication etc..., ne peuvent donc, en règle générale, être rémunérés que par des titres non représentatifs du capital.

Toutefois, la création de parts bénéficiaires entraîne les inconvénients inhérents à l'existence de plusieurs catégories de titres et, notamment, la difficulté de maintenir longtemps un équilibre satisfaisant entre action et titres bénéficiaires. L'ntervention des porteurs de parts dans la vie des sociétés rend le fonctionnement de celles-ci parfois malaisé.

D'autre part, afin de faciliter la participation à des sociétés belges, d'entreprises ressortissant à des pays où la notion de capital est moins rigide qu'en Belgique, il paraît souhaitable d'assouplir quelque peu notre conception traditionnelle du capital.

Les apports non susceptibles de réalisation forcée peuvent en effet avoir une grande valeur pour la société et même conditionner son avenir, en lui permettant d'économiser des dépenses importantes. Par exemple, la société, à laquelle est apportée le droit de recourir aux laboratoires et aux services de recherches d'un groupe puissant, pourra, de ce fait, se dispenser d'installer à ses propres frais de tels services, extrêmement coûteux, mais indispensables.

Des précautions doivent cependant être prises en vue d'éviter que le capital social cesse de remplir son rôle normal. C'est pourquoi le projet prévoit que le capital social minimum doit être représenté par des apports susceptibles de réalisation forcée au profit des créanciers. Sous cette réserve, des « apports » non susceptibles de réalisation forcée seront admis pour la formation du capital social, mais à concurrence de 50 % de ce dernier au maximum.

Cette quotité peut paraître importante. Elle a été retenue afin de permettre notamment la constitution de sociétés où collaborent deux groupes, dont l'un apporte les capitaux et l'autre les connaissances techniques et les procédés de fabrication. Chacun recevant la moitié des titres et du pouvoir de vote. Bien entendu, il s'impose que la valeur des apports susceptibles de réalisation forcée atteigne au minimum un million deux cent cinquante mille francs, c'est ce que prescrit le § 1 de l'article.

Ces apports particuliers devront présenter un avantage certain pour la société, de l'avis du reviseur appelé à les vérifier, par application de l'article 62. Ils devront, en toute hypothèse, être amortis dans un délai maximum de dix ans, même si cet amortissement a pour effet de mettre la société en perte. L'existence de bénéfices d'exploitation permettant de réaliser cet amortissement, sans qu'une perte apparaisse, sera précisément de nature à démontrer la valeur réelle des apports en question. Pour éviter enfin les spéculations et les combinaisons qui avaient justifié l'intervention du législateur en 1913, le texte proscrit toute répar-

cedure is aldus in overeenstemming met die gevolgd bij kapitaalverhoging. Daarenboven is uit de praktijk gebleken dat de voorzitters van de rechtbanken van koophandel meestal de revisoren benoemen die door de verzoekende partijen worden voorgesteld.

Het is derhalve beter aan laatstgenoemden de verantwoordelijkheid te laten van hun eigen keuze.

Art. 63

Daar het maatschappelijk kapitaal een vorm van zekerheid is voor de schuldeisers, kan het bij de oprichting van de vennootschap enkel worden vertegenwoordigd door inbreng die ten voordele van de schuldeisers van de vennootschap kan worden te gelde gemaakt. Andere inbreng, zoals de uitslag van studie of onderzoek, fabricageprocédés enz... kan dus als regel alleen worden vergoed door effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen.

De invoering van winstbewijzen en soortgelijke effecten heeft het bezwaar verbonden aan het bestaan van verschillende soorten effecten, met name de moeilijkheid om geruime tijd een voldoende evenwicht tussen de aandelen en de winstbewijzen te handhaven. Het aanwezig zijn van houders van winstbewijzen maakt de werking van de vennootschappen soms moeilijk.

Anderzijds, om de deelneming in Belgische vennootschappen te vergemakkelijken van ondernemingen uit landen waar het begrip kapitaal minder strak is dan in België, lijkt het wenselijk onze traditionele opvatting van het kapitaal iets buigzamer te maken.

Inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is, kan voor een vennootschap van grote waarde zijn en zelfs haar toekomst bepalen door haar de mogelijkheid te geven belangrijke bedragen uit te sparen. Bijvoorbeeld, de vennootschap waarbij het recht wordt ingebracht om gebruik te maken van de laboratoria en van de onderzoeksdiensten van een machtige groep, kan daardoor niet meer zijn genoopt die dure maar onmisbare diensten op eigen kosten in te richten.

Er moeten echter voorzorgsmaatregelen worden genomen om te voorkomen dat het maatschappelijk kapitaal ophoudt zijn normale rol te vervullen. Daarom bepaalt het ontwerp dat het minimumkapitaal moet zijn vertegenwoordigd door inbreng die voor gerechtelijke tegeldemaking ten voordele van de schuldeisers vatbaar is. Onder dit voorbehoud is inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is, voor de samenstelling van het maatschappelijk kapitaal toegelaten, doch enkel ten belope van ten hoogste 50 % van dat kapitaal.

Deze verhouding kan groot lijken. Zij werd echter aanvaard om de oprichting van vennootschappen mogelijk te maken waarin twee groepen samenwerken, waarvan een groep het kapitaal inbrengt en de andere de technische kennis en de fabricageprocédés en waarbij ieder een helft van de effecten en van het stemrecht verkrijgt. Het is wel verstaan dat de waarde van de voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng ten minste een miljoen frank moet zijn, zodat aan § 1 van het artikel is voldaan.

De bijzondere inbreng moet naar het oordeel van de revisor die de verificatie ervan verricht overeenkomstig artikel 62, de vennootschap bepaald tot voordeel strekken. Die inbreng moet in alle geval binnen ten hoogste tien jaar zijn afgeschreven, zelfs indien die afschrijving tot gevolg heeft dat de rekeningen met verlies afsluiten. Het bestaan van exploitatiewinst die zodanige afschrijving mogelijk maakt zonder dat verlies wordt geboekt, is nu juist een toetssteen voor de feitelijke waarde van de hier besproken inbreng. Om de speculaties en combinaties te voorkomen die hebben geleid tot de tussenkomst van de wetgever in 1913,

tition de dividende avant l'amortissement complet des apports non susceptibles de réalisation forcée. Il n'est donc pas possible de constituer une société avec des apports d'une valeur illusoire, de les évaluer généreusement et de distribuer ensuite les quelques actifs réels sous la forme de bénéfices.

Art. 64

Cette disposition paraîtra, à première vue, quelque peu révolutionnaire, puisqu'une société suppose, par définition, l'intervention d'au moins deux personnes qui s'associent.

Elle doit être mise en rapport avec l'article 142, qui indique les conditions dans lesquelles une société anonyme peut subsister même lorsque tous ses titres sont aux mains d'un seul actionnaire.

Elle s'inspire également, en particulier dans son alinéa 2 de l'article 3*sexies* introduit par la loi du 30 mars 1976 dans la loi du 2 avril 1962 constituant la Société nationale d'investissement et des sociétés régionales d'investissement agréées.

On sait que de nombreux pays tiennent la société d'une personne pour valable lorsque les actions sont réunies entre les mains de cette personne pendant le cours de la vie sociale; c'est ce que prévoit, sous certaines réserves, l'article 142. Mais les législations étrangères n'autorisent généralement pas, cependant, la création immédiate d'une société par une seule personne. On y retrouve dès lors, au moment de la constitution de sociétés, notamment par d'autres sociétés anonymes, l'intervention de prête-noms pour « faire le nombre ». L'article 64 cherche à rendre cette simulation inutile et complète ainsi l'article 142.

Ces deux articles répondent à un besoin évident de la pratique.

Les nécessités de la gestion et de l'organisation financière des entreprises conduisent souvent non seulement à maintenir en vie une société qui n'a plus qu'un seul actionnaire, mais à constituer une ou plusieurs sociétés filiales dont une société souscrit et conserve la quasi-totalité du capital. Actuellement, on voit généralement intervenir à côté de la société fondatrice six personnes qui, chacune, souscrivent une action, dans le seul but de réunir les sept fondateurs exigés par l'article 29 actuel. Ces six personnes ne sont, le plus souvent, que des prête-noms.

Il paraît dès lors préférable de permettre de réaliser ouvertement ce qui, aujourd'hui, ne peut se faire qu'au prix d'une fiction ou d'une simulation toujours incertaine et précaire.

Dans le cas envisagé par l'article 64, les vrais associés sont, à travers la construction juridique, les actionnaires de la société fondatrice. On assiste, le plus souvent, à une division de celle-ci, en deux patrimoines distincts, pour des raisons techniques, d'administration, ou financières. La dérogation au principe selon lequel une société suppose nécessairement l'intervention de plusieurs personnes est ainsi plus apparente que réelle.

Une même société anonyme peut, bien entendu, constituer ainsi plusieurs filiales dont elle sera l'actionnaire unique. Le texte est seulement destiné en effet à permettre les constructions les plus usuelles qui interviennent dans le cadre des sociétés anonymes. Il ne pourrait au contraire justifier la « mise en société » d'une exploitation individuelle et permettre ainsi la limitation de la responsabilité d'une personne physique.

verbiedt de tekst iedere uitkering van dividend vooraleer de niet voor gerechtelijke tegeldmaking vatbare inbreng volledig is afgeschreven. Het is dus niet mogelijk een vennootschap op te richten met inbreng van een denkbeeldige waarde, deze ruim te waarderen en vervolgens enkele werkelijke activa onder de vorm van winst uit te keren.

Art. 64

Deze bepaling lijkt op het eerste gezicht enigszins revolutionair aangezien een vennootschap, volgens haar omschrijving, het optreden van ten minste twee personen vereist die een vennootschap aangaan.

Zij moet in verband worden gebracht met artikel 142, waarin gehandeld wordt over de voorwaarden waaronder een naamloze vennootschap kan blijven voortbestaan als al de effecten ervan in het bezit van één enkele aandeelhouder zijn.

Bij voornoemde bepaling is in het bijzonder voor het tweede lid ook uitgegaan van artikel 3*sexies*, door de wet van 30 maart 1976 ingevoegd in de wet van 2 april 1962 tot oprichting van een nationale investeringsmaatschappij en van erkende gewestelijke investeringsmaatschappijen.

Men weet dat in verschillende landen een eenmansvennootschap bestaanbaar wordt geacht wanneer zich in de ontwikkeling van de vennootschap de toestand voordoet dat de aandelen in handen van één persoon zijn verenigd; dit vindt men met enkele punten van voorbehoud terug in artikel 142. De buitenlandse wetgevingen maken echter over 't algemeen de rechtstreekse oprichting van een vennootschap van een persoon niet mogelijk. Bij de oprichting van vennootschappen, onder meer door andere naamloze vennootschappen, zou in feite gebruik worden gemaakt van stromannen om aan het vereiste inzake het aantal vennoten te voldoen. Artikel 64 wil die schijntoestand overbodig maken en is aldus een aanvulling van artikel 142.

Beide artikelen beantwoorden aldus aan een behoefte.

Voor het bestuur en de financiële organisatie van de onderneming kan het niet alleen noodzakelijk zijn vennootschappen waarin nog slechts één persoon aandeelhouder is in stand te houden maar ook een of meer dochtermaatschappijen op te richten waarbij een vennootschap op het kapitaal inschrijft en het schier geheel aan zich houdt. Thans is het gewoonlijk zo, dat naast de oprichtende vennootschap zes personen optreden die elk op een aandeel inschrijven, zodat er zeven personen zijn als verlangd door het huidig artikel 29. Deze zes personen zijn meestal niet meer dan stromannen.

Derhalve lijkt het verkieslijk te zijn toe te staan dat die handeling openlijk geschiedt in plaats van een fictie in stand te houden of zijn toevlucht te nemen tot een schijncontract dat steeds onzeker is en kan vervallen.

In het geval van artikel 64 zijn de werkelijke vennoten, doorheen de rechtsconstructie, de aandeelhouders van de oprichtende vennootschap. Meestal wordt die vennootschap alsdan om technische, administratieve of financiële redenen in twee onderscheiden vermogens gesplitst. Aldus is de afwijking van het beginsel volgens hetwelk een vennootschap noodzakelijk het optreden van verschillende personen onderstelt, meer schijnbaar dan werkelijk.

Een zelfde vennootschap kan uiteraard verschillende dochtermaatschappijen oprichten waarvan zij de enige aandeelhouder is. De strekking van de tekst is immers niets anders dan de mogelijkheid te openen tot de meest gebruikelijke constructies in het bestek van de naamloze vennootschap. Daarentegen zou de oprichting van een individueel bedrijf in de rechtsvorm van de naamloze vennootschap niet kunnen worden gerechtvaardigd, indien daaruit de beperking van de aansprakelijkheid van een natuurlijk persoon zou volgen.

C'est également en raison du caractère personnel des relations qui s'instituent entre les associés au sein des sociétés de personnes que la règle n'a pas été étendue à l'hypothèse où l'actionnaire unique serait une société de personnes.

Les dispositions proposées à l'égard des sociétés faisant partie d'un même « groupe » permettront d'éviter que la faculté prévue par l'article 64 ne soit utilisée pour échapper à la publication des comptes annuels ou en vue d'autres abus au détriment des actionnaires.

Il ne s'agit nullement, d'autre part, de rendre licites des combinaisons qui, dans l'état actuel de notre droit, pourraient être attaquées par l'action paulienne ou par l'action en déclaration de simulation. La création d'une société, effectuée en vertu de l'article 64 pourra être annulée à la requête des créanciers de la société qui fait l'apport, par la voie de l'action paulienne, lorsque les conditions d'application de cette disposition seront réunies.

Il faut d'autre part que les deux sociétés aient des administrations séparées, des patrimoines et des comptes distincts; il est indispensable qu'elles soient toutes deux gérées régulièrement, conformément à la loi. La confusion entre les patrimoines, le mélange des comptabilités pourront conduire à décider, conformément d'ailleurs à la jurisprudence actuelle relative aux personnes physiques agissant sous le couvert d'une personne morale, qu'il n'y a, en réalité, qu'une seule personne morale, ou encore que l'une des personnes morales est le prête-nom de l'autre, suivant les circonstances.

Art. 65

Ce texte ne comporte pas de modification substantielle par rapport à la disposition correspondante des lois coordonnées sur les sociétés commerciales actuellement en vigueur.

L'opportunité de soumettre les avantages éventuellement réservés aux fondateurs à l'examen du réviseur d'entreprise, comme en matière d'apports en nature, a été examinée. Cette idée a finalement été rejetée.

Ces avantages qui ne peuvent être rémunérés par des titres représentatifs du capital, sont généralement d'appréciation et d'évaluation difficiles parce que leur consistance dépend fréquemment de l'évolution des affaires ou de la rentabilité de l'entreprise. Il eût été délicat de charger le réviseur d'une évaluation dépendant dans une large mesure de l'avenir. Il a paru dès lors préférable de laisser aux fondateurs seuls le soin d'apprécier ces avantages. Ceux-ci doivent d'ailleurs, en vertu de l'article 65, 7°, être décrits avec précision dans l'acte de société.

Art. 66

Cette disposition correspond à celle de l'article 31 actuellement en vigueur.

Art. 67

Cette disposition ne comporte, par rapport aux textes actuellement en vigueur, que des adaptations de forme.

Art. 68

La procédure actuellement en vigueur en matière de constitution par souscriptions n'est pas modifiée.

Wegens de persoonlijke aard van de betrekkingen tussen vennoten in een personenvennootschap, werd deze regeling niet doorgetrokken tot het geval waarin de enige aandeelhouder een personenvennootschap zou zijn.

De bepalingen die ten aanzien van vennootschappen die van eenzelfde « groep » deel uitmaken worden in overweging gegeven zijn bedoeld om te voorkomen dat van de mogelijkheid geboden door artikel 64, gebruik wordt gemaakt om te ontsnappen aan de bekendmaking van de jaarrekening of om op enige wijze de aandeelhouders te benadelen.

Voorts is het niet de bedoeling combinaties toe te laten die in de huidige stand van ons recht zouden kunnen worden bestreden door de Pauliana-vordering of door een vordering tot vaststelling van verdichting. Een op grond van artikel 64 opgerichte vennootschap kan op verzoek van de schuldeisers van de inbrengende vennootschap, door middel van de Pauliana-vordering nietig worden verklaard indien de voorwaarden voor de aanwending van die voorziening aanwezig zijn.

Voorts is het vereist dat beide vennootschappen een afzonderlijke administratie hebben, alsmede onderscheiden vermogens en rekeningen; het is noodzakelijk dat zij beide naar voorschrift van de wet worden beheerd. De vermenging van de vermogens en van de rekeningen kan leiden tot de beslissing, die trouwens in overeenstemming is met de huidige rechtspraak betreffende natuurlijke personen die handelen onder de dekking van een rechtspersoon, dat er in feite slechts een enkele rechtspersoon is, of dat een van de rechtspersonen een stroman is voor de andere.

Art. 65

In de tekst werden geen grondige wijzigingen aangebracht ten opzichte van de overeenstemmende bepaling van de thans geldende gecoördineerde wetten betreffende handelsvennootschappen.

Een onderzoek werd gewijd aan de vraag of het wenselijk is de eventueel aan de oprichters toegekende voordelen aan een verificatie door de bedrijfsrevisor te onderwerpen, zoals dit geschiedt voor de inbreng in natura. Uiteindelijk werd dat denkbeeld verworpen.

Zodanige voordelen, die niet kunnen worden vergoed door aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen kunnen over 't algemeen moeilijk gewaardeerd daar de omvang ervan dikwijls afhangt van het verloop van de zaken of van de rentabiliteit van de onderneming. Het zou een kiese taak voor de bedrijfsrevisor zijn tot een waardering te moeten overgaan die in grote mate betrekking heeft op de toekomst. Het is derhalve verkieslijk gebleken de waardering van die voordelen aan de oprichters over te laten. Die voordelen moeten trouwens naar voorschrift van artikel 65, 7°, nauwgezet in de vennootschapsakte worden beschreven.

Art. 66

Deze bepaling stemt overeen met die van het bestaande artikel 31.

Art. 67

Deze tekst herhaalt, met enkele verwijzingen, de thans van kracht zijnde teksten.

Art. 68

De huidige regeling ter zake van de oprichting bij inschrijving werd niet gewijzigd.

Le texte prévoit expressément la possibilité de constituer la société avec un capital inférieur au montant initialement prévu lorsque les souscriptions recueillies ne permettent pas d'atteindre ce capital initial. Il faut toutefois que l'acte prévoie cette faculté. Ainsi se trouve tranchée une question qui fait actuellement l'objet de controverses. Bien entendu, il faut que le capital retenu ne soit en aucun cas inférieur au minimum prévu par l'article 61; les conditions de fond requises pour la constitution d'une société anonyme doivent, en toute hypothèse, être réunies.

Art. 69

Le projet maintient le régime des fondateurs, tel qu'il fut institué en 1886. Ce régime a fait amplement la preuve de ses qualités.

L'article 35 actuel a été simplement adapté, compte tenu des modifications apportées aux conditions de fond requises pour la constitution de la société. L'allusion aux sept fondateurs a été supprimée. D'autre part, la responsabilité des fondateurs a été étendue au cas où une société serait constituée avec un capital inférieur au minimum légal.

On a également supprimé les mots « des engagements pris par les incapables » qui figurent dans le texte actuel. C'est qu'en réalité, dans la mesure où la souscription faite par des incapables est annulée, la partie capital correspondante n'a pas été valablement souscrite. En conséquence, les fondateurs en sont tenus en vertu du 1° et le 5° de l'article 35 actuel apparaît ainsi superflu.

Pour le surplus et conformément à l'article 90 de la loi de réorientation économique, le projet rend, dans les conditions fixées au 4°, les fondateurs responsables des engagements de la société faillie dans les trois ans de sa constitution.

*Commentaire relatif à la suppression des articles 36 à 40, 84 à 88 et 199, alinéa 1, actuels des lois coordonnées.*

De l'avis de la Commission bancaire la notice légale prévue par les articles 36 à 40, 84 à 88 et 199, alinéa 1, des lois coordonnées, ne présente plus aucune utilité pour l'information du public; cette information est assurée d'une manière plus complète par les prospectus d'émission ou d'admission établis sous le contrôle de la Commission bancaire. D'autre part, les délais que cette publicité comporte constituent fréquemment une entrave à l'adaptation rapide des conditions d'émission, c'est le cas chaque fois que l'opération se fait au prix du marché.

La suppression des articles précités des lois coordonnées rendra évidemment nécessaire une mise en concordance des dispositions du titre II de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques et le régime des émissions des titres et valeurs, qui contient quelques références à ces dispositions.

SECTION 2

**Des titres émis par les sociétés anonymes**

Art. 70

Ce texte est inspiré de l'article 41 des lois coordonnées actuellement en vigueur dont il reprend les dispositions.

De tekst opent uitdrukkelijk de mogelijkheid om een vennootschap op te richten met een kapitaal dat kleiner is dan het aanvankelijk vastgesteld bedrag wanneer met de ingekomen inschrijvingen het oorspronkelijk kapitaal niet kan worden bereikt. In de akte moet daartoe echter in die mogelijkheid worden voorzien. Aldus wordt een bestaande twistvraag beslecht. Het is wel te verstaan dat het uiteindelijk kapitaal niet kleiner mag zijn dan dat voorgeschreven bij artikel 61; aan de hoofdvereisten voor de oprichting van de naamloze vennootschap moet in ieder geval zijn voldaan.

Art. 69

Het ontwerp handhaaft de regeling van de aansprakelijkheid van de oprichters zoals die in 1886 werd ingevoerd. Die regeling heeft reeds ruimschoots het bewijs van haar degelijkheid geleverd.

Het bestaande artikel 35 werd gewoon aangepast met inachtneming van de gewijzigde hoofdvereisten voor de oprichting van de vennootschap. Er is geen sprake meer van de zeven oprichters. Voorts werd de aansprakelijkheid van de oprichters uitgebreid tot het geval waarin de vennootschap wordt opgericht met een kapitaal dat beneden het wettelijk minimum ligt.

Ook de woorden « verbintenissen aangegaan door onbekwamen » uit de bestaande tekst, werden weggelaten, aangezien op het kapitaal niet rechtsgeldig is ingeschreven in de mate waarin de inschrijvingen door onbekwamen gedaan, worden nietigverklaard. De regel dat de oprichters voor die inschrijvingen aansprakelijk zijn volgens het 1° en het 5° van het huidige artikel 35, is derhalve overbodig.

In overeenstemming met artikel 90 met de wet tot economische heroriëntering stelt het ontwerp voor het overige de oprichters, onder de in 4° vastgestelde voorwaarden, aansprakelijk voor de verbintenissen van de vennootschap die binnen drie jaar na de oprichting failliet wordt verklaard.

*Commentaar op de opheffing van de artikelen 36 tot 40, 84 tot 88 en 199, eerste lid, van de huidige gecoördineerde wetten.*

Volgens het advies van de Bankcommissie heeft het bericht waarover wordt gehandeld in de artikelen 36 tot 40, 84 tot 88 en 199, eerste lid, geen enkel nut meer voor de voorlichting van het publiek; een betere voorlichting geschiedt door middel van uitgifte- of toelatingsprospectussen die onder het toezicht van de Bankcommissie worden opgemaakt. Voorts zijn de termijnen van deze openbaarmaking dikwijls hinderlijk voor een vlugge aanpassing van de uitgiftevoorwaarden, zoals bijvoorbeeld wanneer de verrichting geschiedt op grond van de marktprijs.

De opheffing van vorengenoemde artikelen van de gecoördineerde wetten vergt natuurlijk de aanpassing van titel II van het koninklijk besluit nr 185 van 9 juli 1925 op de bankcontrole en het uitgifteregime voor titels en effecten, waarin verwijzingen naar vorengenoemde bepalingen voorkomen.

AFDELING 2

**Door de naamloze vennootschap uitgegeven effecten**

Art. 70

Die tekst leunt aan bij artikel 41 van de bestaande gecoördineerde wetten, waaruit de bepalingen zijn overgenomen.

Il apporte une précision sur le sens qu'il faut donner à l'expression : actions représentatives du capital. Il faut entendre par là non seulement les actions émises en contre-partie d'un apport pris en considération pour la détermination du capital, mais encore les actions émises à l'occasion d'une incorporation de réserves ou encore les actions émises à l'occasion d'une opération d'unification de titres, par exemple en échange de parts bénéficiaires, dans les conditions prévues par l'article 294. Dès le moment où, après l'opération considérée, ces titres sont représentatifs de montants incorporés dans le capital, ils constituent des actions.

Cette précision est destinée à mettre un terme à une controverse : il a été soutenu, en effet, que, sous l'empire des dispositions actuellement, seuls les titres émis en représentation d'apports peuvent être considérés comme représentatifs du capital, tout au moins pour l'exercice du droit de vote.

Art. 71

Cette disposition est nouvelle dans notre droit : elle répond cependant à un besoin de la vie économique qui mérite de retenir l'attention. Elle est destinée à permettre un accès plus aisé au marché des capitaux au profit d'entreprises ou de sociétés d'importance moyenne sans que la stabilité de la gestion de ces sociétés, reposant sur une majorité constante au sein des assemblées générales ne soit mise en péril. Elle correspond d'ailleurs à des institutions similaires que l'on rencontre dans plusieurs autres pays.

Le système proposé paraît réaliser un équilibre raisonnable entre les exigences de la protection légitime des actionnaires et les besoins dont il est question ci-dessus. Il a paru de loin préférable à d'autres techniques susceptibles d'atteindre des résultats comparables, et notamment à la pratique, suivie dans certains pays, d'émettre en représentation des actions des certificats privés du droit de vote ou encore d'attacher à certaines actions des privilèges en rapport avec la désignation des administrateurs dans des conditions incompatibles avec le principe de l'égalité des actionnaires. D'autre part, il est apparu que les inconvénients du vote plural, souvent dénoncés, et qui conduisirent à la réglementation de 1934, ne manqueraient pas de surgir à nouveau si cette technique était autorisée comme autrefois.

Au contraire l'émission d'actions qui sont privées du droit de vote mais disposent en revanche de droits patrimoniaux privilégiés ne paraît pas avoir conduit à des inconvénients sérieux dans les pays où elle est pratiquée — surtout si elle est limitée à une certaine proportion du capital social, comme le projet le prévoit. Ce type d'actions sera normalement destiné aux investisseurs qui sont plus attachés aux attributs patrimoniaux de l'action qu'à la participation au fonctionnement de la société — ce qui est le cas de nombreux actionnaires.

La privation, même temporaire, des avantages patrimoniaux, privilégiés entraîne la renaissance automatique du droit de vote — qui permet alors aux porteurs d'intervenir éventuellement dans la gestion de la société pour la sauvegarde de leurs droits.

On ne peut d'autre part porter atteinte aux droits des porteurs de ces actions, sans qu'ils aient, conformément au droit commun, le droit d'exprimer leur opinion en un vote par catégorie (art. 272).

Le texte définit le contenu minimum des avantages qui doivent être accordés aux actions sans droit de vote. Si ces dispositions n'étaient pas respectées, les actions seraient

De uitdrukking « aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen » behoeft een nadere verklaring. Onder aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen moet worden verstaan, niet alleen de aandelen uitgegeven als tegenwaarde van inbreng die voor de vaststelling van het kapitaal in aanmerking is genomen, maar ook de aandelen uitgegeven ter gelegenheid van de opneming van reserves in het kapitaal of ter gelegenheid van een unificatie van de effecten, bijvoorbeeld ter vervanging van winstbewijzen onder de voorwaarden bepaald in artikel 294. Zodra die effecten, de na de verrichting, in het kapitaal opgenomen bedragen vertegenwoordigen, zijn zij aandelen.

Deze verduidelijking moet een einde maken aan een twistvraag. Er werd immers beweerd dat onder de gelding van de bestaande bepalingen alleen ter vertegenwoordiging van inbreng uitgegeven effecten als aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen in aanmerking komen, althans voor de uitoefening van het stemrecht.

Art. 71

Die bepaling is nieuw in ons recht : zij beantwoordt nochtans aan een behoefte van het economische verkeer die de aandacht verdient. Zij moet de toegang tot de kapitaalmarkt vergemakkelijken van middelgrote vennootschappen, zonder dat de stabiliteit van het bestuur van die vennootschappen, die berust op een vaste meerderheid, in de algemene vergaderingen in het gedrang kan worden gebracht. Men vindt trouwens gelijkaardige instellingen in verschillende andere landen.

De voorgestelde regeling lijkt een redelijk evenwicht tot stand te brengen tussen de vereisten van een rechtmatige bebescherming van de aandeelhouders en de behoeften waarvan sprake is hierboven. Zij lijkt veruit de voorkeur te verdienen boven andere technieken die tot vergelijkbare uitslagen kunnen leiden, inzonderheid boven de handelwijze, in sommige landen, die bestaat in de uitgifte ter vertegenwoordiging van aandelen, van private stemrechtcertificaten dan wel van aandelen waaraan, onder voorwaarden die niet bestaanbaar zijn met het beginsel van de gelijkheid van aandeelhouders, voorkeursrecht wordt verbonden met betrekking tot de aanwijzing van de bestuurders. Anderzijds is het klaar dat de bezwaren verbonden aan het meervoudig stemrecht, die dikwijls werden aangeklaagd en geleid heeft tot de reglementering van 1934, opnieuw zouden te voorschijn treden indien deze techniek opnieuw mogelijk wordt gemaakt als voorheen.

Daarentegen heeft de uitgifte van aandelen zonder stemrecht maar waaraan als tegenhanger bevoorrechte vermogensrechten zijn verbonden blijkbaar niet tot ernstige bezwaren aanleiding gegeven in de landen waar zulks wordt toegepast, vooral indien ze is beperkt tot een bepaalde verhouding ten opzichte van het maatschappelijk kapitaal, zoals in het ontwerp voorgesteld. Zodanige aandelen zijn normaal bestemd voor beleggers die meer belangstelling hebben voor de vermogensvoordelen van het aandeel dan voor de deelneming aan de werking van de vennootschap wat het geval is met veel aandeelhouders.

Indien de bevoorrechte vermogensvoordelen wegvallen, zelfs tijdelijk, hebben die aandelen automatisch stemrecht, zodat de houders de mogelijkheid hebben zich ter vrijwaring van hun rechten met het beleid van de vennootschap te bemoeien.

Aan de rechten van aandeelhouders kan geen afbreuk worden gedaan zonder dat zij, overeenkomstig het gemeen recht, hun mening kunnen doen kennen door een stemming per categorie (art. 272).

De tekst schrijft voor welke voordelen ten minste aan de aandelen zonder stemrecht moeten worden verbonden. Wordt aan dit voorschrift tekort gedaan, dan zijn de aande-

valablement émises, mais elle jouiraient de plein droit du droit de vote. Le dividende privilégié doit être récupérable, et il n'exclut nullement la participation de ces actions au « superdividende », dans une proportion à déterminer par les statuts.

Il est légitime que les actions privilégiées sans droit de vote confèrent à leurs titulaires le droit de participer à la souscription préférentielle d'autres actions sans droit de vote privilégiées, mais non à une souscription préférentielle en cas d'augmentation du capital par l'émission d'actions ordinaires; la solution contraire aboutirait en effet à rendre les porteurs de ces titres titulaires d'actions ordinaires et à leur restituer par ce biais le droit de vote et l'intervention dans le fonctionnement de la société que l'on a précisément entendu leur retirer.

Art. 72

Le projet ne supprime pas les parts bénéficiaires, qui subsistent avec leurs caractéristiques actuelles et qui pourront comme précédemment, être utilement créées pour rémunérer des apports immatériels ou des services rendus. On peut prévoir cependant que la possibilité de recourir aux modes de rémunération institués par les articles 63 et 73 rendra beaucoup moins fréquente la création de parts bénéficiaires.

Art. 73

Cette disposition est destinée à permettre l'introduction dans notre pays, d'une pratique connue dans certains pays étrangers, spécialement aux Etats-Unis d'Amérique : l'émission de titres, appelés « warrants », conférant à leurs titulaires le droit de souscrire à des augmentations de capital de la société. Ces titres sont fréquemment émis pour intéresser certaines personnes aux résultats de l'activité sociale; ils permettent d'arriver à ce résultat sans offrir les inconvénients des parts bénéficiaires, puisqu'ils n'engendrent pas plusieurs catégories d'actions ni surtout de titres non représentatifs du capital. Ces « warrants » peuvent aussi être utilisés pour donner une certaine compensation à des actionnaires dont les titres ont été annulés en exécution d'une réduction de capital par suite de perte. Ils peuvent conférer un attrait supplémentaire à l'émission de certaines catégories d'actions représentatives du capital, par exemple d'actions privilégiées. Leur valeur réelle est naturellement liée à la prospérité de l'entreprise : il n'y a d'intérêt à bénéficier d'un droit de souscription préférentiel que si la situation de la société est telle que la souscription de nouveaux titres au pair ou même au-dessus du pair présente un avantage.

Il faut toutefois éviter que, par ce biais, il ne soit porté indûment atteinte au droit de souscription préférentiel des actionnaires que le projet admet d'autre part en principe (art. 127).

Aussi des conditions particulières sont-elles prévues pour l'émission de ces titres, du moins lorsqu'elle intervient dans le cours de la vie de la société. L'intervention de la Commission bancaire, qui vérifiera les informations spécialement données aux actionnaires à cette occasion, est de nature à leur donner une garantie sérieuse, dont l'efficacité pratique n'est plus à démontrer. Le projet s'inspire d'ailleurs de l'expérience faite antérieurement à propos de l'émission d'obligations convertibles ou assorties d'un droit de souscription préférentiel.

La protection accordée aux porteurs de ces titres, à partir du moment de leur émission, est assurée de la même façon que pour les obligations convertibles ou assorties d'un droit de souscription préférentiel. Les problèmes posés sont d'ailleurs exactement les mêmes.

len wel op geldige wijze uitgegeven, maar zijn rechtens stemgerechtigd. Het bevoorrecht dividend moet cumulatief zijn, wat geenszins uitsluit dat die aandelen gerechtigd zijn op het extra dividend, in een verhouding als bepaald in de statuten.

Het is normaal dat de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht aan hun houder voorkeursrecht verlenen voor inschrijving op andere bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, maar niet het voorkeursrecht op gewone aandelen in geval van kapitaalverhoging door uitgifte van nieuwe aandelen; mocht aan de houders van die effecten de mogelijkheid worden gegeven houders te worden van gewone aandelen, zouden zij langs een omweg het recht verkrijgen om te stemmen en in het beleid van de vennootschap te treden, een bevoegdheid die men hen niet wil toekennen.

Art. 72

Het ontwerp schaft de winstbewijzen niet af; ze blijven voortbestaan met hun huidige kenmerken en kunnen zoals vroeger worden uitgegeven als vergoeding voor onlichamelijke inbreng of bewezen diensten. Men kan echter verwachten dat de wijze van vergoeding, nader omschreven in de artikelen 63 en 73, de uitgifte van winstbewijzen zeldzamer zal maken.

Art. 73

Die bepaling wil in ons land een praktijk invoeren die in bepaalde landen en inzonderheid in de Verenigde Staten van Amerika bestaat : de uitgifte van effecten die « warrants » worden genoemd en aan hun houder het recht verlenen om op aandelen in te schrijven ter gelegenheid van een verhoging van het kapitaal van de vennootschap. Die effecten worden vaak uitgegeven om bepaalde personen in de bedrijfsuitslagen van de vennootschap te betrekken; dit kan worden bereikt zonder de bezwaren die aan de winstbedrijven verbonden zijn, aangezien zij geen aanleiding geven tot het invoeren van verschillende soorten van aandelen, inzonderheid van effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen. Deze warrants kunnen ook worden gebruikt om een zekere compensatie te geven aan aandeelhouders wier aandelen van onwaarde werden gemaakt bij een kapitaalvermindering wegens verlies. Zij kunen ook een bijkomende aantrekkingskracht uitoefenen bij de uitgifte van bepaalde aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen, bijvoorbeeld bevoorrechte aandelen. Hun werkelijke waarde is uiteraard gekoppeld aan de bloei van de onderneming : het voorkeursrecht heeft slechts belang wanneer de toestand van de vennootschap zodanig is dat de inschrijving a pari of zelfs boven pari voordelig is.

Het moet echter worden voorkomen dat langs die omweg aan het voorkeursrecht dat elders in het ontwerp principieel aan de aandeelhouders wordt toegekend, afbreuk wordt gedaan (art. 127).

Derhalve worden voor de uitgifte van die effecten bijzondere voorwaarden gesteld, althans wanneer deze tijdens het bestaan van de vennootschap geschiedt. De bemoeiing van de Bankcommissie, die de inlichtingen bij die gelegenheid aan de aandeelhouders verstrekt, speciaal zal nazien, is voor hen een ernstige waarborg. Het ontwerp bouwt trouwens voort op de ervaring die werd opgedaan naar aanleiding van de uitgifte van obligaties met omwisselings- of voorkeursrecht.

De bescherming die aan de houders van die effecten van bij de uitgifte wordt geboden, wordt verzekerd op dezelfde wijze als voor de obligaties met omwisselings- of voorkeursrecht. De vraagstukken die daarbij aan de orde komen zijn juist dezelfde.

Art. 74

Ce texte reprend, sans le modifier, l'article 42 actuel des lois coordonnées.

Art. 75

Ce texte est inspiré de l'article 43 des lois coordonnées. Il autorise expressément la création de certificats à ordre d'actions nominatives. La rédaction en a, toutefois, été modifiée pour permettre l'inscription dans le registre des parts bénéficiaires et des bons de souscription. Ainsi se trouve tranchée une question controversée. Au surplus, la création de tels certificats est indispensable pour rendre possible la négociabilité en bourse des actions nominatives.

Conformément à l'interprétation unanimement admise, le texte précise que les dispositions de l'alinéa trois s'appliquent dans les rapports avec la société et avec les tiers. Entre parties, la cession s'opère *solo consensu*.

Lorsque le législateur de 1913 introduisit dans l'article 43 des lois coordonnées la règle selon laquelle la cession d'actions nominatives peut également s'opérer par les règles établies pour les cessions de créances, il ne prit pas garde au conflit susceptible de se produire si un même titre se trouvait cédé à deux personnes différentes utilisant chacune l'un des modes de cession autorisés (comp. art. 1141 du Code civil). En pareil cas, il convient de donner la préférence à la cession transcrite dans le registre (comp. en matière de meubles corporels : la possession). Le texte le précise.

Art. 76

Cet article, conformément à une pratique très généralement suivie, étend au gage et à l'usufruit la solution consacrée actuellement par l'article 43, alinéa dernier en matière de copropriété.

Art. 77 et 78

Ces articles reproduisent les textes des articles 43*bis* et 44 des lois coordonnées.

Art. 79

La rédaction de l'article 45 des lois coordonnées n'est que très partiellement exacte. En effet, que ce soit entre parties ou à l'égard des tiers, les actions au porteur peuvent parfaitement, dans certains cas, se transmettre *solo consensu* ou au moment de leur individualisation.

En fait, il est unanimement admis que les actions au porteur doivent, pour ce qui concerne leur transmission, être soumises au même régime que les meubles corporels. C'est en ce sens que l'article 45 était interprété. Le texte proposé est donc plus exact. Il ne modifie rien à l'interprétation actuellement reçue.

Il n'exclut pas, cela va de soi, l'application des règles spéciales de la loi du 24 juillet 1921 relative à la dépossession involontaire des titres aux porteurs. Cette loi a précisément pour objet de déroger, dans la mesure qu'elle définit, aux articles 2279 et 2280 du Code civil.

Art. 74

Die tekst neemt het huidig artikel 42 van de gecoördineerde wetten zonder wijziging over.

Art. 75

Die tekst leunt aan bij artikel 43 van de gecoördineerde wetten. Hij voorziet uitdrukkelijk in de mogelijkheid tot afgifte van aan order luidende certificaten van aandelen op naam. De redaktie werd enigszins gewijzigd om de inschrijving in het register mogelijk te maken van winstbewijzen en van optiebewijzen. Aldus wordt een twistvraag beslecht. Daarenboven zijn die certificaten onmisbaar voor de verhandelbaarheid ter beurs van de aandelen op naam.

In overeenstemming met een algemeen aanvaarde uitlegging, verklaart de tekst dat de bepalingen van het derde lid toepassing vinden in de rechtsbetrekkingen van de vennootschap met derden. Tussen partijen geschiedt de overdracht door enkele toestemming.

Toen de wetgever van 1913 in artikel 43 van de gecoördineerde wetten de regel opnam volgens welke de overdracht ook kan geschieden volgens de regels betreffende overdracht van schuldvorderingen, heeft hij geen aandacht gehad voor het geschil dat kan ontstaan wanneer eenzelfde effect op een van de verschillende toegelaten wijzen van overdracht aan twee onderscheiden personen wordt overgedragen (verg. art. 1141 van het Burgerlijk Wetboek). In zodanig geval moet de voorkeur worden gegeven aan de in het register aangetekende overdracht (verg. inzake lichamelijk onroerend goed : het bezit). Nu is de tekst op dat punt duidelijk.

Art. 76

De oplossing die volgens het huidige artikel 43, laatste lid, ter zake van de medeëigendom geldt, wordt in het ontwerp op de pandgeving en het vruchtgebruik toegepast, zodat een handelswijze wordt bevestigd die reeds ruimschoots wordt gevolgd.

Art. 77 en 78

Deze artikelen zijn een herhaling van de tekst van de artikelen 43*bis* en 44 van de gecoördineerde wetten.

Art. 79

De redactie van artikel 45 van de gecoördineerde wetten is slechts ten dele juist. In bepaalde gevallen kunnen aandelen aan toonder immers zeer wel, onder partijen of jegens derden rechtsgeldig worden overgedragen door enkele toestemming of bij hun tenaamstelling.

In feite wordt algemeen aanvaard dat de aandelen aan toonder wat hun overdracht betreft vallen onder dezelfde regeling als het lichamelijk roerend goed. In die zin werd artikel 45 uitgelegd. De voorgestelde tekst is dus juister. Aan de thans geldende uitlegging wordt niets veranderd.

Het spreekt vanzelf dat de toepassing niet wordt uitgesloten van de bijzondere regels van de wet van 24 juli 1921 op de ongewilde buitenbezitstelling van de titels aan toonder. De opzet van die wet was nu juist in zekere mate af te wijken van de artikelen 2279 en 2280 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 80

Ce texte s'inspire de l'article 46 des lois coordonnées. Toutefois, il n'est plus précisé à l'alinéa premier que les cessions d'actions ne seront valables qu'après le versement d'un cinquième de l'import des actions. Cette disposition ne présente plus d'intérêt actuellement, puisque la loi impose, au nombre des conditions de constitution, le versement d'un cinquième de l'import des titres. En fait, ce membre de phrase avait été ajouté par la loi du 25 mai 1913 pour les sociétés qui, constituées antérieurement à cette loi, pouvaient se contenter d'une libération d'un dixième.

Suivant une interprétation unanimement admise, la règle est étendue à l'augmentation du capital.

*Les articles 81 et 83* sont les mêmes que les articles 47 et 50 des lois coordonnées.

Art. 82 et 84

Les règles des articles 75, 79 et 80 doivent évidemment être étendues aux bons de souscription puisqu'ils confèrent un droit à des actions et sont eux-mêmes des titres négociables. S'ils sont émis après la constitution de la société, ils peuvent circuler après la décision prise par l'assemblée générale de les émettre — étant entendu que l'augmentation du capital à laquelle ils permettront de participer ne sera elle-même décidée qu'ultérieurement.

* * *

Il avait été envisagé d'édicter un texte relatif aux restrictions conventionnelles à la cessibilité des titres, à l'exemple de plusieurs législations étrangères.

Suivant la conception la plus récente, les clauses conventionnelles restreignant la cessibilité des actions dans les sociétés anonymes sont valables à moins qu'elles n'aboutissent à rendre en fait les titres incessibles, ce qui serait contraire à l'essence même de la société anonyme. Si elles avaient cet effet, ces clauses doivent être tenues pour nulles.

Sans doute une partie de la jurisprudence et certains commentateurs de la loi de 1873 ont-ils admis, par application des articles 1134 et 1122 du Code civil, qu'il serait licite d'introduire dans les statuts des clauses subordonnant la cession des actions à l'approbation de l'acquéreur par le conseil d'administration ou par l'assemblée générale, sans que ces organes aient à justifier leurs décisions (en ce sens, Resteau, sociétés anonymes, t. I, n$^{os}$ 701 et 702, *Rép. prat. dr. belge*, v$^{o}$ S. A. n$^{os}$ 554 et 555; Frédéricq, *Traité*, t. IV, n$^{o}$ 391, Bruxelles, 21 juin 1952, *Rev. prat. soc.*, 1964, p. 75).

Toutefois, à l'exemple d'une jurisprudence française pratiquement unanime et d'une doctrine française qui approuve cette jurisprudence, d'autres commentateurs et d'autres décisions de justice ont considéré que de telles clauses seraient contraires aux caractères essentiels de la société anonyme. L'article 1134 du Code civil, qui régit la matière des contrats, ne peut être considéré comme déterminant en l'espèce, suivant cette opinion (en ce sens, Com. Brux., 1$^{er}$ décembre 1948, *J. T.* 1949, p. 215 et la note Coppens. P. Coppens, « L'abus de majorité dans les sociétés anonymes », 1947, n$^{os}$ 143 à 148; Van Ryn, *Principes de droit commercial belge*, t. I, n$^{os}$ 545 et suiv.; en France : *Encycl. Dalloz*, droit commercial, v$^{o}$ actions, n$^{o}$ 363 et les très nombreuses références).

Cette jurisprudence et cette doctrine paraissent justifiées. Mais elles supposent précisément un large pouvoir d'appré-

Art. 80

Die tekst volgt het patroon van artikel 46 van de gecoördineerde wetten. Nochtans wordt in het eerste lid niet meer gesteld dat de overdracht van aandelen alleen geldig is na storting van een vijfde van het bedrag van de aandelen. Deze bepaling is nu niet meer dienstig aangezien de wet onder de oprichtingsvoorwaarden de storting oplegt van een vijfde van het bedrag van de effecten. In feite had de hiervoren bedoelde bepaling, die bij de wet van 25 mei 1913 aan de tekst is toegevoegd, de vennootschappen op het oog die voor de inwerkingtreding van voornoemde wet konden volstaan met de storting van een tiende.

Volgens een algemeen aanvaarde interpretatie geldt de regel ook bij de kapitaaluitbreiding.

*De artikelen 81 en 83* komen overeen met de artikelen 47 en 50 van de gecoördineerde wetten.

Art. 82 en 84

De regels van de artikelen 75, 79 en 80 zijn uiteraard mede van toepassing op de optiebewijzen, aangezien zij een recht op aandelen verlenen en ook verhandelbare effecten zijn. Zij worden na de oprichting van de vennootschap uitgegeven en kunnen in omloop worden gebracht na een desbetreffende beslissing van de algemene vergadering, met dien verstande, dat de beslissing omtrent de kapitaalverhoging waarin zij kunnen deelnemen, later zal worden genomen.

* * *

Er werd overwogen een tekst uit te vaardigen betreffende de bedongen beperking van de verhandelbaarheid van de effecten, zoals dit in verschillende buitenlandse wetgevingen te vinden is.

Volgens de jongste opvattingen zijn de bedingen die de verhandelbaarheid van de effecten beperken geldig, behalve indien zij de volledige onverhandelbaarheid van de effecten tot gevolg zou hebben, wat in strijd is met het wezen zelf van de naamloze vennootschap. Mochten die bedingen zodanig gevolg hebben dan moeten zij voor niet geschreven worden gehouden.

Een gedeelte van de rechtspraak en enkele commentatoren van de wet van 1873, steunend op de artikelen 1134 en 1122 van het Burgerlijk Wetboek, hebben de wetmatigheid aanvaard, van bepalingen in de statuten die de overdracht van de aandelen afhankelijk stellen van de toelating van de verkrijger door de raad van bestuur of door de algemene vergadering, zonder dat die organen hun beslissing hebben te verantwoorden (in die zin Restau, sociétés anonymes, deel I, n$^{rs}$ 701 en 702, *Rép. prat. dr. belge*, v$^{o}$ S. A. n$^{rs}$ 554 en 555; Frédéricq, Traité, deel IV, n$^{r}$ 391, Brussel, 21 juni 1952, *Rev. prat. soc.*, 1964, blz. 75).

Andere commentatoren en andere rechterlijke beslissingen hebben echter naar het voorbeeld van de schier eensluidende Franse rechtspraak en van de Franse leer die deze rechtspraak beaamt, geoordeeld dat die bepalingen strijdig zijn met de wezenlijke kenmerken van de naamloze vennootschap. Volgens die zienswijze kan artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek, dat toepasselijk is op overeenkomsten, in deze aangelegenheid niet worden aangemerkt als doorslaggevend (in die zin Kooph. Brus., 1 december 1948, *J. T.* 1949, blz. 215 en noot Coppens, P. Coppens, « L'abus de majorité dans les sociétés anonymes », 1947, n$^{rs}$ 143 tot 148; Van Ryn, *Principes de droit commercial belge*, deel I, n$^{rs}$ 545 en vlg.; in Frankrijk : *Encycl. Dalloz*, droit commercial, v$^{o}$ actions, n$^{r}$ 363 en de talrijke verwijzingen).

Die rechtspraak en deze leer lijken op goede grond te steunen. Zij onderstellen echter een ruime beoordelings-

ciation des clauses et des formules très variées que l'on rencontre dans la pratique : clauses d'agrément avec obligation de motiver le refus, clauses d'agrément assorties de clauses de préemption, etc. Les clauses de préemption permettent normalement d'éviter qu'un actionnaire soit « prisonnier de ses titres ». Encore faut-il cependant qu'elles ne le mettent pas dans l'alternative soit de conserver ses titres, soit de les aliéner à un prix dérisoire.

Il a paru préférable, dans ces conditions, de laisser à la jurisprudence son pouvoir d'appréciation, étant entendu que l'idée fondamentale selon laquelle les statuts ne peuvent rendre les titres de sociétés anonymes pratiquement innégociables n'a jamais été contestée.

Art. 85

Ce texte maintient le système de l'actuel article 51 dans son principe. Il apporte certaines précisions quant à son fonctionnement. La liste des actionnaires n'intéresse pas tous les tiers, mais seulement les créanciers de la société. Le défaut de publication d'un changement d'actionnaire rend ce changement inopposable aux créanciers; ceux-ci peuvent néanmoins s'en prévaloir.

Les titulaires d'actions émises par application de l'article 63, § 2, ne doivent pas figurer dans cette liste, puisqu'ils demeurent personnellement tenus de la libération de leurs apports, même en cas de cession de leurs actions (cf. art. 86).

Art. 86

Ce texte reprend le système en vigueur sous l'empire des lois coordonnées, tel qu'il a été précisé par les arrêts de la Cour de cassation des 31 janvier 1889 (Ch. réunies, Pas. I. 101) et 29 mars 1900 (Pas. I. 192).

Au dernier alinéa, repris de l'ancien article 52, il précise que le recours du cédant pourrait être supprimé, de commun accord, par une clause de la convention de vente conclue entre lui et son cessionnaire.

Une exception est faite pour les actions émises en vertu de l'article 63, § 2 : leurs titulaires demeurent personnellement tenus de la libération totale de leur apport, nonobstant la cession de leurs actions.

Art. 87

La question tranchée par cet article a fait l'objet d'abondantes discussions. Les solutions les plus diverses rencontrent en droit comparé, depuis l'interdiction pure et simple du rachat, jusqu'à des régimes autorisant ces opérations assez largement.

Les autorités chargées de la protection de l'épargne en Belgique sont hostiles aux rachats d'actions. Les cas qu'il leur a été donné de rencontrer les ont conduites à penser que ces opérations ont le plus souvent lieu au détriment soit de la société, soit de certains groupes d'actionnaires.

Une large enquête a été menée auprès des praticiens de la vie des sociétés. Elle n'a pas permis de dégager une opinion commune. Si de nombreuses réponses se montrent hostiles à une intervention pure et simple, aucun des exemples invoqués en faveur de la licéité de l'opératon n'a paru réellement déterminant. Au contraire, les inconvénients de l'opération et la difficulté d'arriver à une réglementation satisfaisante ont été mis en relief.

bevoegdheid ten aanzien van de zeer verscheidene bepalingen en formules die in de praktijk worden aangetroffen : toelating met verplichting tot motivering van de weigering, van toelating met een recht van voorkoop, enz. Het recht van voorkoop moet het normaal mogelijk maken te voorkomen dat een aandeelhouder niet de « gevangene van zijn aandelen » wordt, maar het mag ook niet tot gevolg hebben dat hij voor de keus wordt gesteld zijn effecten te behouden, of ze tegen een spotprijs te moeten verkopen.

In die omstandigheden is het verkieslijk gebleken de beoordeling aan de rechtspraak over te laten, met slechts de grondgedachte voor ogen dat de statuten de effecten in feite niet onverhandelbaar mogen maken.

Art. 85

De tekst handhaaft in beginsel de regeling van het huidige artikel 51, maar verduidelijkt deze op bepaalde punten. De lijst van de aandeelhouders heeft geen belang voor alle derden, maar alleen voor de schuldeisers van de vennootschap. Niet bekendgemaakte veranderingen van aandeelhouder kunnen tegen schuldeisers niet worden ingeroepen, doch deze laatsten kunnen er zich wel op beroepen.

De houders van aandelen die met toepassing van artikel 63, § 2, zijn uitgegeven moeten niet in die lijst worden opgenomen aangezien zij persoonlijk aansprakelijk zijn voor de storting van hun inbreng, zelfs wanneer zij hun aandelen hebben overgedragen (zie art. 86).

Art. 86

De tekst neemt de regeling over uit de gecoördineerde wetten, zoals die is verduidelijkt door het arrest van het Hof van Cassatie van 31 januari 1889 (Veren. kamers, Pas. I. 101) en 29 maart 1900 (Pas. I. 192).

In dit laatste lid, overgenomen uit artikel 52, wordt nader gesteld, dat de overdrager en de overnemer in de koopovereenkomst kunnen bedingen dat de overdrager van zijn verhaalsrecht afziet.

Een uitzondering wordt gemaakt voor de aandelen die met toepassing van artikel 63, § 2, zijn uitgegeven : de houders van zodanige aandelen blijven voor de volstorting van hun inbreng persoonlijk aansprakelijk niettegenstaande de overdracht van die aandelen.

Art. 87

Het vraagpunt dat bij dit artikel wordt beslecht, heeft aanleiding gegeven tot lange besprekingen. In het vergelijkend recht vindt men de meest uiteenlopende oplossingen, van het gewone verbod tot voorzieningen die de inkoop zo ruim mogelijk maken.

De autoriteiten die belast zijn met de bescherming van het spaarwezen in België zijn tegen de inkoop van aandelen. De gevallen waarmee ze te maken hebben gehad, hebben het vermoeden gewekt dat die verrichtingen meestal gedaan worden ten nadele van de vennootschap of van bepaalde categorieën van aandeelhouders.

Een uitgebreid onderzoek in het vennootschapswezen gaf geen gemeenschappelijke zienswijze te kennen. Talrijke antwoorden waren tegen het verbod zonder meer, en geen enkel voorbeeld ten voordele van de toelaatbaarheid van de verrichting was werkelijk overtuigend. Integendeel de bezwaren die aan de verrichting kleven en de moeilijkheid om een afdoende regeling op te bouwen, kwamen goed in het licht.

Cette difficulté tient à plusieurs considérations : il s'est avéré pratiquement impossible de déterminer d'une manière satisfaisante les hypothèses dans lesquelles l'opération de rachat pourrait réellement s'imposer ou, au moins, être préférable à d'autres solutions. Ensuite, il est apparu très difficile de retenir les quelques cas exceptionnels où l'opération aurait pu être utile, tout en organisant d'autre part un régime de publicité et d'information des actionnaires suffisant pour éviter les abus auxquels les achats donnent facilement lieu; en fait, il aurait été nécessaire de prévoir des conditions telles que le rachat ne présentait plus guère d'intérêt pratique. Il s'est avéré aussi malaisé d'organiser des techniques d'achat permettant de respecter de manière suffisante le principe de l'égalité entre les actionnaires. Le sort des actions rachetées a, enfin, fortement divisé les opinions. L'annulation des titres, considérée par certains comme une conséquence nécessaire de leur acquisition par la société, était incompatible avec certains des buts proposés (par exemple, à le supposer admissible, le soutien des cours des actions). Finalement, en l'absence de raison déterminante d'autoriser l'opération et en considération des abus certains auxquels elle peut conduire, il a paru sage de l'interdire plutôt que de mettre sur pied une réglementation complexe dont la conséquence principale aurait été de la rendre sans intérêt pratique.

Toutefois, dans les sociétés groupant un nombre réduit d'actionnaires, une opération d'achat peut présenter des avantages pratiques; si tous les actionnaires sont d'accord, elle ne présente alors aucun inconvénient. Tel peut être le cas par exemple, dans des sociétés anonymes à caractère familial, lors du décès d'un actionnaire ou lorsqu'un actionnaire désire quitter la société sans que ses co-associés désirent racheter eux-mêmes sa participation. Il peut alors être utile de conserver les titres en portefeuille pendant le temps nécessaire pour trouver un nouvel actionnaire, par exemple. C'est pourquoi le texte autorise une telle opération, mais en la réglementant. Le délai maximum de conservation des titres par la société est de deux ans. Passé ce délai, les actions doivent être annulées. Les achats ne peuvent avoir lieu à l'aide du capital social ou de la réserve légale. Les droits afférents aux titres sont suspendus. La réalisation est soumise à la même intervention unanime des actionnaires pour éviter qu'elle ne puisse avoir lieu au détriment de certains d'entre eux.

Les autres dispositions de l'article sont rendues nécessaires par la prohibition de principe qu'il contient; il faut en excepter les hypothèses où une société devient propriétaire de ses propres titres autrement que par achat ou échange, par exemple à la suite d'une fusion, ou enfin le cas où elle agit pour compte de tiers. Les opérations de réduction ou d'amortissement du capital sont également exceptées de la prohibition; il n'a pas paru nécessaire de le dire dans cet article, ces opérations étant réglementées par des dispositions spéciales (art. 131 et 132).

Le § 4 interdit enfin à une société filiale d'acquérir les actions de la société qui la domine. Il vise donc à empêcher que le recours à une société filiale ne permette d'éluder les règles gouvernant l'acquisition par la société elle-même de ses propres actions. L'interdiction pure et simple se justifie ici par la circonstance qu'il ne serait pas possible techniquement — en cas d'acquisition par une société filiale d'assurer le respect des conditions prévues par les §§ 1 (adhésion unanime de tous les actionnaires de la société-mère, qui peuvent être différents des actionnaires de la

Die moeilijkheden houden verband met verschillende beschouwingen : het is in feite onmogelijk ter algemene voldoening de gevallen te bepalen waarin de verrichting van de inkoop werkelijk kan nodig zijn, althans de voorkeur zou verdienen boven een andere oplossing. Vervolgens was het zeer moeilijk enkele uitzonderlijke gevallen te onderkennen waarin de verrichting dienstig kan zijn, waarbij tevens zou moeten worden voorzien in een regeling van openbaarmaking en van voorlichting van de aandeelhouders, om misbruik, waartoe de inkoop gemakkelijk aanleiding kan geven, te voorkomen; in feite zouden zodanige vereisten moeten worden gesteld, dat de inkoop in de praktijk geen belang meer zou hebben. Het is ook moeilijk gebleken inkooptechnieken te ontwerpen waarbij het beginsel van de gelijkheid van de aandeelhouders voldoende wordt geëerbiedigd. Ten slotte waren de meningen zeer verdeeld nopens de aan ingekochte aandelen te geven bestemming. De vernietiging van de effecten, die door sommigen als een noodzakelijk gevolg van de verkrijging door de vennootschap wordt aangemerkt, is onbestaanbaar met andere nagestreefde doeleinden (bv. in de veronderstelling dat zulks toegelaten zou zijn, om de koers van aandelen te ondersteunen). Wegens het ontbreken van doorslaggevende redenen om de verrichtingen toe te staan en gelet op het misbruik waartoe ze aanleiding kan geven, is het uiteindelijk verkieslijk gebleken ze te verbieden, veeleer dan een ingewikkelde regeling tot stand te brengen met als voornaamste gevolg dat ze in feite geen belang meer zou hebben.

Nochtans kan de verrichting van de inkoop in vennootschappen met een beperkt aantal aandeelhouders enig voordeel bieden; indien alle aandeelhouders daarmee instemmen vervallen de aan de inkoop verbonden bezwaren. Dit kan met name het geval zijn met naamloze vennootschappen waarvan de aandeelhouders tot een familie behoren, bij het overlijden van een aandeelhouder of wanneer een aandeelhouder de vennootschap wenst te verlaten zonder dat de medevennoten zijn deelneming wensen af te kopen. Alsdan kan het bijvoorbeeld dienstig zijn de effecten in portefeuille te bewaren tot een nieuwe aandeelhouder wordt gevonden. Daarom wordt bij de tekst in de mogelijkheid van die verrichting voorzien, doch met nadere regels. De vennootschap mag de effecten ten hoogste twee jaar onder zich houden. Na die tijd moeten deze van onwaarde worden gemaakt. De inkoop mag niet geschieden met behulp van het maatschappelijk kapitaal of uit de wettelijke reserve. De aan de effecten verbonden rechten worden opgeschort. De tegeldemaking is eveneens onderworpen aan algemene toestemming van de aandeelhouders, om te voorkomen dat die verrichting sommigen onder hen benadeelt.

Wegens het beginsel van verbod dat in het artikel is neergelegd zijn andere bepalingen nodig. Een uitzondering moet worden gemaakt voor het geval dat een vennootschap eigenaar wordt van haar aandelen op een andere wijze dan door inkoop of ruiling, bijvoorbeeld ingevolge fusie, dan wel het geval dat zij voor rekening van een derde handelt. Ook de verrichtingen van vermindering of afschrijving van het kapitaal worden van dat beginsel uitgesloten; het was niet nodig dit met zoveel woorden in dat artikel te verduidelijken aangezien die verrichtingen vallen onder bijzondere bepalingen (art. 131 en 132).

Ten slotte verbiedt § 4 van dat artikel aan een dochtermaatschappij de aandelen van een haar dominerende vennootschap te verkrijgen. Het doel ervan is te beletten dat door de inschakeling van een dochtermaatschappij de regels worden omzeild die op de verkrijging door de venootschap van haar eigen aandelen toepasselijk zijn. Het verbod zonder meer is hier verantwoord door de omstandigheid dat het, in geval van verkrijging door een dochtermaatschappij, technisch niet mogelijk is de nakoming af te dwingen van de voorwaarden die in § 1 zijn gesteld (eenparig goedvinden

filiale) et 2 (utilisation des réserves et des bénéfices à l'acquisition, à l'exclusion du capital social, condition qui ne pourrait être vérifiée dans le chef de l'ensemble formé par la filiale et la société-mère que si une situation consolidée des deux sociétés était établie). Il peut certes se produire qu'une société soit déjà actionnaire d'une autre société au moment où elle devient la filiale de cette dernière; il faut alors mettre fin à cette situation par une aliénation à réaliser par la société devenue filiale dans un délai d'un an.

A l'égard des bons de souscriptions, l'interdiction de les acquérir doit être plus radicale encore : c'est ce que prévoit le paragraphe 7.

Art. 88

Cette disposition reprend une règle actuellement contenue dans l'article 206 des lois coordonnées où elle a la forme d'une disposition pénale. Une exception a cependant été introduite pour l'hypothèse d'opérations de crédit rentrant dans le cadre des opérations courantes de la société et consenties à des conditions normales et sous les garanties usuelles. En ce cas on n'aperçoit en effet aucune raison d'interdire la constitution des garanties formées par les actions de la société elle-même; en cas de défaillance du débiteur, ces actions seront normalement aliénées dans les conditions prévues en matière de gage et la société n'en deviendra donc pas elle-même propriétaire.

Art. 89

Cet article procède de l'idée déjà exprimée notamment à propos de l'article 87, paragraphe 6. De même il est interdit à une société de souscrire elle-même, directement ou par personnes interposées, ses propres actions, de même il faut interdire à une société filiale de souscrire au capital ou aux actions ou parts de la société qui la domine — cette opération pouvant être assimilée à la souscription par la société elle-même.

SECTION 3

**De l'administration et de la surveillance des sociétés anonymes**

Les modalités de la gestion sont profondément modifiées par le projet. La portée et la raison de cette réforme ont été exposées plus haut.

Les administrateurs sont désormais répartis entre deux organes distincts (art. 90) : les administrateurs gérants, chargés de la gestion des affaires sociales et le conseil de surveillance, chargé de contrôler la gestion. Le mot « administrateur », lorsqu'il est employé dans le projet sans autre qualification, désigne conjointement les membres du conseil de surveillance et les administrateurs gérants.

I. *Les administrateurs gérants : articles 91 à 98*

Selon le projet, la gestion effective et permanente de la société est confiée soit à une seule personne — l'administrateur gérant — soit à un groupe de dirigeants actifs, qui consacrent tout leur temps aux affaires sociales et qui forment le « conseil de gestion ». Telle est d'ailleurs en fait la situation réelle dans la plupart des sociétés anonymes.

van al de aandeelhouders van de moedermaatschappij, die kunnen verschillen van de aandeelhouders van de dochtermaatschappij) en in § (bestemming van de reserves en van de winst op de verkrijging, onder uitsluiting van het maatschappelijk kapitaal, een voorwaarde die in het geheel, gevormd door de dochtermaatschappij en de moedermaatschappij, enkel kan worden nagegaan indien de gezamenlijke toestand van beide vennootschappen wordt opgemaakt). Het kan wel voorkomen dat een vennootschap reeds aandeelhouder van een andere vennootschap is op het ogenblik dat zij dochtermaatschappij van deze laatste wordt; alsdan moet aan die toestand een einde worden gemaakt door een vervreemding waartoe de vennootschap, die dochtermaatschappij is geworden, binnen een jaar moet overgaan.

Voor optiebewijzen moet het verbod nog strenger zijn; dit is de strekking van § 7.

Art. 88

Deze bepaling neemt een regel over die thans in artikel 206 van de gecoördineerde wetten onder de vorm van een strafbepaling voorkomt. Op die regel wordt evenwel een uitzondering gemaakt voor het geval dat de kredietverrichting tot de gewone bedrijfsuitoefening van de vennootschap behoort en plaats heeft onder de voorwaarden en met de zekerheden die gewoonlijk worden geëist. In zodanige gevallen is er immers geen enkele reden om te verbieden dat zekerheid wordt gesteld aan de hand van de aandelen van de vennootschap zelf; blijft de schuldenaar in gebreke, dan worden aandelen normaal vervreemd onder dezelfde voorwaarden als inzake pandgeving, en de vennootschap wordt er dus geen eigenaar van.

Art. 89

Dit artikel gaat uit van de gedachte die reeds naar aanleiding van artikel 87, § 6 werd uiteengezet. Net zoals het voor een vennootschap verboden is rechtstreeks of bij tussenpersoon op eigen aandelen in te schrijven, moet worden verboden dat een dochtermaatschappij inschrijft op de aandelen of de effecten van de haar dominerende vennootschap, aangezien die handelswijze kan worden gelijkgesteld met de inschrijving door de vennootschap zelf.

AFDELING 3

**Bestuur en toezicht**

De wijze waarop de naamloze vennootschap wordt bestuurd ondergaat in het ontwerp ingrijpende wijzigingen. De strekking en de reden van deze hervorming werden reeds hierboven uiteengezet.

De bestuurders worden voortaan ingedeeld bij twee onderscheiden organen (art. 90) : de bestuurders-zaakvoerders, belast met het beheer van de zaken van de vennootschap, en de raad van toezicht belast met het toezicht op het beheer. Het woord « bestuurder » duidt tegelijk op de leden van de raad van toezicht en op de bestuurders-zaakvoerders.

I. *De bestuurders-zaakvoerders : art. 91 tot 98*

Volgens het ontwerp wordt de werkelijke en bestendige leiding van de vennootschap toevertrouwd hetzij aan één persoon- de bestuurder-zaakvoerder — hetzij aan een groep actieve leiders ,die al hun tijd aan de zaken van de vennootschap besteden en de « raad van beheer » vormen. Dit is trouwens de feitelijke toestand in het merendeel van de naamloze vennootschappen.

Ces dirigeants sont naturellement au rang hiérarchique le plus élevé dans les cadres de la société. Ils y parviennent souvent à la fin d'une carrière qui les a fait monter progressivement en grade et les a portés finalement à la tête de l'entreprise.

Sous la législation actuelle, ils cessent alors d'être des « préposés », des membres du personnel, — et ils perdent le bénéfice des garanties de stabilité et de sécurité que la législation sociale confère à la situation des salariés. Ils deviennent de simples « mandataires », révocables « ad nutum » par l'assemblée générale et reçoivent en général du conseil d'administration une « délégation » — qui est encore un mandat — dont l'objet devrait se limiter, en vertu de l'article 63 actuel des lois coordonnées à la gestion journalière, mais qui en fait, s'étend souvent à la gestion pure et simple des affaires sociales. Pour tenter de restituer à ces anciens directeurs, devenus de simples mandataires révocables, la stabilité et la sécurité dont ils jouissaient, l'on recourt souvent à l'artifice — juridiquement contestable — d'un contrat de louage de services « doublant » en quelque sorte le mandat. Ce contrat est généralement fictif, les fonctions de l'administrateur et celles du prétendu « directeur » étant les mêmes; les tribunaux doivent alors lui refuser toute validité.

Il convient de remplacer le système suranné de la loi de 1873 par un régime qui tienne compte des réalités. Les dirigeants des sociétés anonymes, qui consacrent à leur tâche de gestion une activité quotidienne, doivent bénéficier d'un statut analogue à celui des employés supérieurs de la société. Sans doute, ne sont-ils ni des employés, ni des préposés, puisqu'ils donnent des ordres sans en recevoir de personne. Ils sont en somme les « fonctionnaires » qui représentent la société; c'est par eux qu'elle agit; ils sont l'« organe » de la personne morale. Mais rien n'empêche d'élaborer pour cet « organe » de la société un statut juridique qui lui donne les mêmes avantages de permanence et de stabilité que s'il s'agissait d'un contrat de louage de services.

C'est à quoi tendent les articles 92 à 94 du projet.

Sous le régime actuel, la situation précaire des administrateurs résulte principalement du fait que leur mandat ne peut jamais leur être accordé pour une durée supérieure à six ans et qu'ils sont toujours révocables « ad nutum » par l'assemblée générale. Suivant le projet, au contraire, les administrateurs gérants, nommés par le conseil de surveillance et dont le nombre est librement fixé — sous la seule réserve qu'il doit être inférieur au nombre des membres du conseil de surveillance — exerceront leurs fonctions à des conditions (y compris leur rémunération) arrêtées par le conseil de surveillance au moment de leur nomination, et qui ne pourront être modifiées sans le consentement des intéressés eux-mêmes (art. 92).

Ils sont, en règle générale, désignés pour une durée indéterminée et ne peuvent être révoqués sans préavis, si ce n'est pour motif grave — c'est-à-dire lorsque l'administrateur gérant, par son propre fait, a rendu impossible le maintien de la confiance que la société lui accordait. Le délai minimum du préavis est de six mois pour ceux qui sont nommés depuis moins de cinq ans; il est augmenté de trois mois dès le commencement de chaque nouveau terme de cinq ans. La durée du préavis peut être fixée par les statuts ou par les conditions arrêtées lors de la nomination des administrateurs-gérants, mais sans pouvoir descendre en dessous du minimum légal et sans que le délai puisse jamais être supérieur à cinq ans — afin d'éviter que la société ne soit liée d'une manière pratiquement définitive (art. 94, paragraphe 2).

Die leiders zijn uiteraard bekleed met de hoogste hiërarchische rang van het kaderpersoneel van de vennootschap. Dikwijls worden zij, na geleidelijk in rang te zijn verhoogd, aan het hoofd van de onderneming geplaatst als bekroning van hun loopbaan.

Volgens de huidige wetgeving houden zij alsdan op « aangestelden », dus leden van het personeel, te zijn en verliezen zij de waarborgen van stabiliteit en zekerheid die door de sociale voorzieningen aan werknemers worden toegekend. Zij worden gewone « lasthebbers », die door de algemene vergadering *ad nutum* kunnen worden ontslagen en krijgen gewoonlijk van de raad van beheer een « opdracht » — steeds een lastgeving — die overeenkomstig artikel 63 van de huidige gecoördineerde wetten moet beperkt zijn tot de dagelijkse leiding, maar die zich in feite uitstrekt tot het beheer van de zaken van de vennootschap als dusdanig. Ten einde aan die voormalige directeurs, die gewone afzetbare lasthebbers zijn geworden, opnieuw de stabiliteit en zekerheid te geven die zij vroeger genoten, past men een kunstgreep toe die uit een juridisch oogpunt verwerpelijk is, bestaande in een arbeidsovereenkomst die enigermate de lastgeving « doubleert ». Die overeenkomst is gewoonlijk fiktief daar de taak van de beheerder en die van de « directeur » dezelfde zijn; de rechtbanken moeten alsdan aan die overeenkomst iedere rechtsgeldigheid ontkennen.

Het voorbijgestreefde stelsel van de wet van 1873 moet worden vervangen door een regeling die met de werkelijkheid rekening houdt. De leiders van naamloze vennootschappen die hun dagelijkse werkzaamheid aan hun beheerstaak wijden, moeten een rechtspositie bekomen die gelijkaardig is met die van de hogere bedienden van de vennootschap. Zij zijn echter geen bedienden of aangestelden aangezien zij orders geven, zonder die van iemand te ontvangen. Zij zijn enigszins de « ambtenaren » die de vennootschap vertegenwoordigen; de vennootschap handelt door hen; zij zijn het « orgaan » van de rechtspersoon. Voor dat « orgaan » van de vennootschap kan dus zonder hinder een rechtspositie worden uitgewerkt die aan de betrokkenen dezelfde voordelen van vastheid verzekeren alsof het om een arbeidsovereenkomst ging.

Dit is de strekking van de artikelen 92 tot 94 van het ontwerp.

Onder de huidige regeling was het gebrek aan vastheid van hun toestand vooral het gevolg van de regel dat hun opdracht nooit voor meer dan zes jaar mocht worden toegekend en dat zij te allen tijde door de algemene vergadering *ad nutum* konden worden ontslagen. Volgens het ontwerp worden de beheerders-zaakvoerders benoemd door de raad van toezicht, wordt het aantal vrij vastgesteld — onder voorbehoud dat het lager is dan het aantal leden van de raad van toezicht —, oefenen zij hun opdracht uit op de voorwaarden (met inbegrip van hun bezoldiging) die bij hun benoeming door de raad van toezicht worden bepaald en niet kunnen worden gewijzigd dan met de instemming van de betrokkenen zelf (art. 92).

De algemene regel is dat zij voor onbepaalde tijd worden benoemd en niet zonder opzegging kunnen worden ontslagen, tenzij om gewichtige redenen — dit is wanneer de bestuurder-zaakvoerder door eigen toedoen het onmogelijk heeft gemaakt verder te blijven genieten van het vertrouwen dat de vennootschap hem had geschonken. De opzeggingstermijn is ten minste zes maanden voor hem die sedert ten minste vijf jaar is benoemd; met ingang van elk verder tijdvak van vijf jaar wordt die termijn met drie maanden verlengd. De duur van de opzeggingstermijn — die niet kleiner mag zijn dan het wettelijk minimum — kan worden bepaald bij de statuten of ter gelegenheid van de benoeming van de bestuurder-zaakvoerder, zodat het mogelijk is te voorkomen dat de vennootschap in feite voor altijd zou verbonden zijn (art. 94, § 2).

Les dispositions de l'article 94 ne font nullement obstacle à la faculté pour le conseil de surveillance d'affecter la nomination d'une condition résolutoire, opérant par le seul accomplissement de l'événement incertain (perte d'une qualité déterminée ou cessation des fonctions en raison desquelles la désignation a eu lieu).

Les statuts peuvent néanmoins prévoir que les administrateurs gérants seront nommés pour une durée déterminée, qui, comme actuellement, ne peut excéder six ans. Mais pendant la durée de leurs fonctions, ils ne pourront être révoqués que pour motif grave. Les statuts peuvent aussi fixer une limite d'âge (art. 94, paragraphe 1).

Une révocation sans motif grave et sans préavis ou avant la terme convenu, bien qu'irrégulière, ne permet évidemment pas à l'administrateur gérant de se maintenir en fonction contre le gré de la société, mais celle-ci est alors redevable d'une indemnité correspondant à la rémunération pendant une période égale à la durée du préavis ou au temps restant à courir jusqu'au terme.

Il a paru légitime, en contrepartie de ces avantages, de soumettre la démission de l'administrateur gérant à des règles analogues (art. 94, paragraphe 2) de lui interdire d'exercer aucune fonction en vertu d'un contrat de louage de travail conclu avec la société (art. 93). Il va de soi qu'un administrateur gérant ne peut être en même temps membre du conseil de surveillance (même article).

La nature même des fonctions de l'administrateur gérant implique nécessairement que les personnes physiques seules peuvent être désignées en cette qualité (art. 91).

Les pouvoirs des administrateurs gérants sont conçus très largement. Le principe de la plénitude de leurs pouvoirs est consacré par l'article 96, l'assemblée générale conservant seulement les pouvoirs prévus par la loi.

L'organe de gestion doit cependant conserver avec le conseil de surveillance les contacts nécessaires pour que ce dernier puisse assumer à son tour ses responsabilités lorsque les décisions importantes ou délicates doivent être prises; tel est l'objet de l'article 96, paragraphe II, qui oblige les administrateurs gérants à obtenir dans certains cas l'autorisation préalable du conseil de surveillance.

L'autorisation est toujours requise pour les actes ou les décisions qui sont susceptibles d'exercer une influence durable sur l'activité de la société : c'est ce que l'article 96, paragraphe II, entend par les actes ou décisions engageant la politique générale de la société. Les statuts peuvent les préciser et ajouter éventuellement d'autres cas dans lesquels cette autorisation sera requise. Le conseil de surveillance lui-même peut subordonner certains actes à son autorisation.

Le projet laisse aux rédacteurs des statuts la plus grande liberté pour l'organisation interne de la gestion : il peut n'y avoir qu'un seul administrateur gérant; s'ils sont plusieurs, ils forment ensemble le conseil de gestion, qui est un collège délibérant, dont le fonctionnement est librement arrêté par les statuts — les règles ordinaires des assemblées délibérantes n'étant applicables qu'a titre supplétif (art. 95). Le projet permet aussi aux membres de ce collège de se répartir entre eux les tâches de la gestion — mais sans que cette répartition soit opposable aux tiers (art. 97, paragraphe 1) et sans qu'elle fasse obstacle à la responsabilité solidaire instituée par l'article 108. Le conseil peut naturellement choisir en son sein un Président.

A l'égard des tiers, et en justice, la société est représentée par l'administrateur gérant ou par le conseil de gestion (organe collectif) : article 96, § I. Toutefois, le projet consacre (art. 97, § 2) la possibilité d'insérer dans les statuts des clauses donnant qualité à un administrateur gérant (le pré-

Artikel 94 belet ook niet dat de raad van toezicht aan de benoeming een ontbindende voorwaarde kan hechten die gevolg zou hebben wanneer zich en onzekere gebeurtenis voordoet (verlies van een bepaalde hoedanigheid of beëindiging van een opdracht in aanmerking waarvan de aanwijzing is geschied).

Bij de statuten kan worden bepaald dat de bestuurders-zaakvoerders voor een bepaalde tijd worden benoemd die, zoals thans, niet langer mag zijn dan zes jaar. Alsdan zullen zij alleen om gewichtige redenen kunnen worden ontslagen. Bij de statuten kan ook een leeftijdsgrens worden gesteld (art. 94, § 1).

Een ontslag zonder gewichtige redenen en zonder opzegging of vóór de bepaalde tijd is wel onregelmatig, doch verhindert uiteraard dat de bestuurder-zaakvoerder zijn opdracht verder uitoefent tegen de wil van de vennootschap in. Deze is alsdan een vergoeding verschuldigd gelijk aan de bezoldiging voor de duur van de opzeggingstermijn of van de nog lopende opdracht.

Als tegenwicht voor de voordelen is het billijk het aftreden van de bestuurder-zaakvoerder aan overeenkomstige regels te onderwerpen (art. 94, § 2) en hem te verbieden een betrekking uit te oefenen op grond van een met de vennootschap aangegane arbeidsovereenkomst (art. 93). Het spreekt vanzelf dat een bestuurder-zaakvoerder niet tegelijk lid van de raad van toezicht kan zijn (zelfde artikel).

Uit de aard zelf van de taak van bestuurder-zaakvoerder vloeit voort dat alleen natuurlijke personen in die hoedanigheid kunnen worden benoemd (art. 91).

De bevoegdheden van de bestuurders-zaakvoerders werden ruim opgevat. Het beginsel van hun algemene bevoegdheid is neergelegd in artikel 96, terwijl de algemene vergadering enkel de bevoegdheden heeft die bij de wet zijn bepaald.

Het beheersorgaan moet echter met de raad van toezicht de nodige contacten onderhouden opdat deze op zijn beurt zijn verantwoordelijkheid kan uitoefenen wanneer belangrijke en kiese beslissingen moeten worden genomen; dit is de strekking van artikel 96, § 2, waarbij wordt bepaald dat de bestuurders-zaakvoerders in sommige gevallen vooraf door de raad van toezicht moeten zijn gemachtigd.

Die machtiging is steeds vereist voor de handelingen of beslissingen die de bedrijvigheid van de vennootschap op duurzame wijze kunnen beïnvloeden : dit is de betekenis die moet worden gehecht aan hetgeen in artikel 96, § 2, genoemd wordt : handelingen of beslissingen die bepalend zijn voor het algemeen beleid van de vennootschap. In de statuten kan nader worden verklaard in welke gevallen die machtiging is vereist en er kunnen ook andere gevallen worden aan toegevoegd. Ook de raad van toezicht kan bepaalde handelingen van zijn machtiging afhankelijk stellen.

Het ontwerp laat aan de opstellers van de statuten de ruimste vrijheid ten aanzien van de organisatie van het beheer binnenshuis : het kan voorkomen dat er slechts één bestuurder-zaakvoerder is; zijn er verschillende, dan vormen zij tezamen de raad van beheer; dit is een beraadslagend college waarvan de werkwijze bij de statuten kan worden vastgesteld — de gewone regels van vertegenwoordigende lichamen zijn hier slechts als aanvullend recht van toepassing (art. 95). Het ontwerp geeft ook aan de leden van dat college de mogelijkheid om de beheerstaken onder elkaar te verdelen, evenwel zonder dat die toewijzing van taken tegen derden kan worden ingeroepen (art. 97, § 1) en zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de hoofdelijke aansprakelijkheid overeenkomstig artikel 108. De raad kan natuurlijk uit zijn midden een voorzitter kiezen.

Jegens derden en in rechte wordt de vennootschap vertegenwoordigd door de bestuurder-zaakvoerder of door de raad van beheer (collectief orgaan) : art. 96, § 1. Het ontwerp (art. 97, § 2) geeft de mogelijkheid om in de statuten bepalingen op te nemen waarbij een bestuurder-zaakvoerder

sident du conseil de gestion, par ex.) ou à plusieurs d'entre eux pour représenter la société dans les actes ou en justice, soit seuls, soit conjointement. La signature de ces personnes engagera donc valablement la société envers les tiers, qui n'auront pas l'obligation de se faire exhiber la preuve d'une délibération conforme du conseil de gestion.

En revanche, ni les limitations apportées par les statuts aux pouvoirs des administrateurs gérants, ni la répartition des tâches entre eux, ni même d'absence d'autorisation du conseil de surveillance dans les cas où la loi requiert cette autorisation ne sont opposables aux tiers (article 97, § 1). Ce sont là des mesures d'ordre purement interne, dont l'inobservation peut seulement mettre en jeu la responsabilité de ceux qui les auraient méconnues, sans que l'on puisse astreindre les tiers à vérifier si elles ont été respectées. D'autre part, les actes dépassant le cadre de l'objet social lieraient néanmoins la société envers les tiers qui auraient été induits en erreur sur ce point par une apparence trompeuse.

L'ensemble de ces dispositions, relatives aux relations de la société avec les tiers, est en harmonie avec la directive de la C. E. E. du 9 mars 1968.

L'article 98 consacre au profit des administrateurs gérants la faculté, déjà reconnue à présent au conseil d'administration, de déléguer à des agents, associés ou non, les pouvoirs nécessaires à l'exercice d'activités déterminées (gestion d'une succursale ou d'un établissement à l'étranger, par ex.) ou à l'accomplissement de certains actes. Mais toute délégation générale portant sur la gestion, même journalière, de l'ensemble des affaires de la société est désormais interdite : il appartient aux administrateurs gérants, et à eux seuls, d'assurer cette gestion, au besoin en se répartissant les tâches selon leurs convenances; rien ne les empêcherait de confier à l'un d'entre eux tout ou partie de la gestion journalière.

Les tiers qui entreront en rapport avec les agents auxquels ont été données des délégations spéciales devront naturellement s'assurer, conformément au droit commun du mandat, des pouvoirs de ceux avec lesquels ils traitent.

### II. *Le conseil de surveillance : art. 99 à 103*

Le conseil de surveillance groupe en un organe distinct ceux qui, dans les conseils d'administration actuels, jouent le rôle d'administrateurs « non actifs » et n'assistent qu'aux réunions plénières du conseil, au cours desquelles sont prises les décisions importantes. Il est plus rationnel de réunir ces administrateurs, qui ne prennent pas une part active et permanente à la gestion, en un organe séparé, ayant ses responsabilités propres, et exerçant une haute surveillance sur la gestion, pour le compte des actionnaires.

C'est tout naturellement à l'assemblée générale des actionnaires qu'il appartient d'élire les membres de ce collège, qui doivent être trois au minimum. Leur nombre est illimité. Un minimum supérieur à trois, ainsi qu'un nombre maximum, pourraient être fixés par les statuts; ceux-ci pourraient aussi attribuer à l'assemblée générale le pouvoir de régler cette question. Le statut des administrateurs actuels convient très logiquement à ces « contrôleurs » délégués par les actionnaires pour surveiller la gestion, car les raisons qui justifient pour les administrateurs gérants un statut qui leur procure un minimum de stabilité sont ici sans valeur : il ne s'agit pas de personnes qui consacrent tout leur temps aux affaires de la société.

(bijvoorbeeld de voorzitter van de raad van beheer) of verschillende onder hen gemachtigd worden de vennootschap in de handelingen of in rechte hetzij alleen, hetzij gezamelijk, te vertegenwoordigen. De handtekening van die personen verbindt dus de vennootschap rechtsgeldig jegens derden, die dus niet genoodzaakt zijn zich een eensluidend besluit van de raad van beheer te doen vertonen.

Daarentegen kunnen noch de beperkingen die bij de statuten aan de bevoegdheden van de bestuurders-zaakvoerders zijn gesteld noch de verdeling onder elkaar van de beheerstaken, noch het ontbreken van de machtiging van de raad van toezicht in de gevallen waarin deze machtiging bij de wet is voorgeschreven, tegen derden worden ingeroepen (art. 97, § 1). Dit zijn louter huishoudelijke maatregelen die, wanneer zij niet worden opgevolgd, alleen de verantwoordelijkheid kunnen in het gedrag brengen van hen die ze niet hebben in acht genomen, zonder dat derden kunnen worden genoopt na te gaan of die regels werden geëerbiedigd. De handelingen die het vennootschapsdoel overschrijden, verbinden de vennootschap jegens derden die ter zake door uiterlijke schijn bedrieglijk werden misleid.

Het geheel van die bepalingen betreffende de betrekkingen tussen de vennootschap en derden, is in overeenstemming met de richtlijn van de E. E. G. van 9 maart 1968.

Artikel 98 voorziet ten behoeve van de bestuurders-zaakvoerders in de mogelijkheid, die reeds aan de raad van beheer is verleend, om aan gemachtigden die vennoot zijn of niet, de nodige bevoegdheid op te dragen om bepaalde werkzaamheden uit te oefenen (leiding van een filiaal of een vestiging in het buitenland) of voor de vervulling van bepaalde handelingen. Nochtans is voortaan iedere algemene opdracht betreffende het beheer, zelfs de dagelijkse leiding, van het geheel van de zaken van de vennootschap verboden : de bestuurders-zaakvoerders, en zij alleen, moeten dit beheer uitoefenen, desnoods met verdeling onder elkaar van de taken zoals zij dat goedvinden; niets belet dat de dagelijkse leiding geheel of ten dele aan een van hen wordt toevertrouwd.

In de rechtsbetrekkingen met gemachtigden waaraan bijzondere opdrachten werden gegeven, moeten derden zich natuurlijk vergewissen van de bevoegdheden van hen met wie zij handelen, overeenkomstig het gemeen recht inzake lastgeving.

### II. *Raad van toezicht : art. 99 tot 103*

De raad van toezicht verenigt in een onderscheiden orgaan zij die, in de huidige raden van beheer, de taak van « niet-actieve » bestuurders vervullen en slechts de voltallige vergaderingen bijwonen waarin de belangrijke beslissingen worden genomen. Het is doelmatiger die bestuurders, die niet actief en voortdurend aan het beheer deelnemen te verenigen in een afzonderlijk orgaan met eigen verantwoordelijkheden, dat voor rekening van de aandeelhouders het hoog toezicht op het beheer uitoefent.

Het komt de algemene vergadering toe de leden van dat college te benoemen, dat ten minste uit drie leden moet bestaan. Hun aantal is onbeperkt. Een hoger minimum dan drie, alsmede een maximum kan bij de statuten worden vastgesteld; de statuten kunnen ook aan de algemene vergadering de bevoegdheid overlaten om die aangelegenheid te regelen. De rechtspositie van de huidige bestuurders kan zeer logisch worden toegepast op die « controleurs » die in opdracht van de aandeelhouders toezien op het beheer, maar hier gelden niet de redenen die in aanmerking werden genomen om aan de bestuurders-zaakvoerders een rechtspositie te verlenen die hen een minimum aan stabiliteit verzekert; het gaat niet om personen die zich voltijds aan de zaken van de vennootschap wijden.

Ils sont donc, comme les administrateurs actuels, révocables ad nutum par l'assemblée générale et sont désignés pour un terme de six ans au maximum. Ils peuvent, pour la première fois, être désignés dans les statuts (sur tous ces points : article 99).

Mais pour garantir leur impartialité, il faut leur interdire d'exercer une autre fonction dans la société (même article). L'article 99, § 3, limite le nombre de cumuls de fonctions pour une même personne physique. Cette disposition inspirée de la législation française, répond au souci de veiller à ce que les personnes désignées puissent véritablement consacrer le temps voulu à l'exercice de leur mandat.

En cas de vacance d'une place au sein du conseil, il appartient en principe à l'assemblée générale d'y pourvoir lors de sa première réunion. La faculté de cooptation prévue à l'article 55 des lois coordonnées actuelles n'a été maintenue que dans le cas où la vacance rend la composition du conseil irrégulière ou fait descendre le nombre de ses membres au-dessous de la moitié (article 100).

La mission essentielle du conseil de surveillance est d'exercer sur l'activité des administrateurs gérants un contrôle permanent : article 101.

Mais ils ont en outre un rôle important à remplir dans le fonctionnement de la société : c'est à eux qu'il incombe de désigner les administrateurs gérants (article 92). Ils prennent donc à l'égard de l'assemblée générale, la responsabilité du choix qu'ils auront fait.

Ils peuvent assurément désigner en qualité d'administrateur gérant un des membres de leur propre collège. Celui qui aura été choisi cessera naturellement de faire partie du conseil de surveillance, et il devra y être remplacé si le nombre minimum fixé par la loi ou par les statuts n'est plus atteint.

Le conseil de surveillance ne peut intervenir directement dans la gestion des affaires (article 101). Dans un seul cas il se substitue au conseil de gestion : pour les litiges avec les administrateurs gérants ou avec l'un d'eux, la société est représentée par le conseil de surveillance (même article).

Ce dernier exerce sa mission de contrôle en délibérant sur les autorisations que l'administrateur gérant ou le conseil de gestion sont tenus de lui demander dans les cas prévus par l'article 96, § II. Il examine les rapports que les administrateurs gérants doivent lui adresser au moins tous les trois mois sur la marche des affaires de la société (article 102).

Il peut aussi prendre certaines initiatives : le projet lui permet de demander aux administrateurs gérants, à tout moment, un rapport particulier sur l'une ou l'autre question; cette demande peut même être faite par certains membres du conseil (deux au minimum : article 102, alinéa 3). Tous les membres de celui-ci ont un droit illimité de regard et de contrôle sur toutes les opérations et sur toutes les écritures de la société (article 102, alinéa 1). Le fait de ne pas faire usage de ces pouvoirs, alors que les circonstances par eux connues auraient dû les inciter à y recourir, pourrait suffire à engager la responsabilité des membres du conseil de surveillance.

Il ne faut pas que les administrateurs gérants et le conseil de surveillance qui, sous la loi actuelle, siègent ensemble demeurent séparés par une cloison étanche : pour faciliter les contacts entre eux, et pour rendre plus efficace le contrôle de la gestion, le projet permet aux administrateurs gérants d'assister aux séances du conseil de surveillance, auquel ils pourront ainsi donner toutes les explications souhaitables. Ils ne peuvent naturellement qu'y prendre la parole, sans y voter; d'autre part, il est toujours loisible au

Zij kunnen dus, zoals de huidige « beheerders », door de algemene vergadering ad nutum worden ontslagen en worden voor ten hoogste 6 jaar aangewezen : zij kunnen de eerste maal worden aangewezen bij de statuten (omtrent deze punten zie artikel 99).

Voor hun onpartijdigheid is vereist dat hun het verbod wordt opgelegd enige andere taak in de vennootschap uit te oefenen (zelfde artikel). Artikel 99, § 3, beperkt de cumulatie van taken voor een zelfde natuurlijke persoon. Die bepaling die aanleunt bij de Franse Wetgeving, is ingegeven door de zorg om ervoor te waken dat de aangewezen personen werkelijk de gewenste tijd kunnen besteden aan de uitoefening van hun opdracht.

Bij het openvallen van een plaats in de raad, dient de algemene vergadering daarin in beginsel ter gelegenheid van haar eerstkomende vergadering te voorzien. De mogelijkheid tot coöptatie als bepaald bij artikel 55 van de huidige gecoördineerde wetten wordt alleen behouden voor het geval dat door het wegvallen van een lid de samenstelling van de raad onregelmatig wordt of het aantal leden tot beneden de helft daalt (art. 100).

De hoofdtaak van de raad van toezicht is de uitoefening van een voortdurende controle op de werkzaamheden van de bestuurders-zaakvoerders : art. 101.

Daarenboven heeft die raad een belangrijke taak te vervullen bij de werking van de vennootschap, te weten de aanwijzing van de bestuurders-zaakvoerders (art. 92). Hij is dus jegens de algemene vergadering voor de gedane keuze verantwoordelijk.

Zij kunnen een lid van hun eigen college als bestuurder-zaakvoerder aanwijzen. De betrokkene houdt dan uiteraard op deel uit te maken van de raad van toezicht en hij moet worden vervangen indien het minimumaantal vastgesteld door de wet of bij de statuten niet meer is bereikt.

De raad van toezicht kan niet rechtstreeks tussenkomen in het beheer van de zaken van de vennootschap (101). In één geval treedt hij op in de plaats van de raad van beheer : in de geschillen met de bestuurders-zaakvoerders of met een van hen wordt de vennootschap vertegenwoordigd door de raad van toezicht (hetzelfde artikel).

De raad van toezicht oefent zijn controle uit door te beraadslagen over de machtigingen die de bestuurder-zaakvoerder of de raad van beheer hem in de gevallen van artikel 96, § 2, moet vragen. Hij onderzoekt de verslagen die de bestuurders-zaakvoerders hem ten minste om de drie maanden betreffende de gang van zaken van de vennootschap moeten voorleggen (art. 102).

De raad van toezicht kan ook op bepaalde gebieden uit eigen beweging handelen : het ontwerp geeft hem de mogelijkheid om te allen tijde aan de bestuurders-zaakvoerders een bijzonder verslag over enige aangelegenheid te vragen : dit verslag mag zelfs worden gevraagd door sommige leden van de raad (ten minste twee : art. 102, derde lid). Al de leden van de raad van toezicht hebben een onbeperkt recht van toezicht en controle op alle verrichtingen en op alle geschriften van de vennootschap (art. 102, eerste lid). Geen gebruik maken van dat recht wanneer zulks geboden is in omstandigheden waarvan zij kennis hebben, kan voldoende zijn om de aansprakelijkheid van de leden van de raad van toezicht in het gedrang te brengen.

De bestuurders-zaakvoerders en de raad van toezicht — die volgens de huidige wet samen vergaderen — moeten ook niet door een muur worden gescheiden : om de betrekkingen tussen hen te vergemakkelijken en om de controle op het beheer doelmatiger te maken, wordt in het ontwerp bepaald dat de bestuurders-zaakvoerders de vergaderingen van de raad van toezicht kunnen bijwonen en er alle gewenste toelichtingen geven. De bestuurders-zaakvoerders mogen er alleen het woord nemen, en niet stemmen; voorts

conseil de surveillance de se réunir hors de la présence des administrateurs gérants, s'il le juge opportun (sur tous ces points : art. 103).

Sous le régime actuel, l'on voit souvent siéger dans le conseil d'administration d'une société anonyme des personnes qui n'ont été élues administrateurs que pour représenter au conseil telle autre société en sa qualité d'actionnaire important. Il est tout à fait légitime que cette dernière société désire s'assurer un droit de regard sur la gestion, mais la situation de l'administrateur qu'elle délègue à cette fin est cependant équivoque puisqu'en fait il ne siège au conseil que pour le compte de cette société alors qu'il ne peut cependant trahir le secret des délibérations auxquelles il prend part. Un arrêt de la Cour de cassation a permis de porter remède à cette situation, puisqu'il décide qu'il est permis à une société de devenir elle-même administrateur d'une société anonyme. Le projet (article 99) consacre cette possibilité, tout au moins pour les membres du conseil de surveillance, mais il prévoit en outre les modalités qui permettront à la société administrateur d'exercer pratiquement ses fonctions — question que l'arrêt de la Cour de cassation n'avait pas eu à envisager. Le projet s'inspire à cet égard de la loi française du 24 juillet 1966 (art. 135), qu'il se borne à compléter sur quelques points : la « société administrateur » devra désigner un représentant permanent pour exercer les fonctions de membre du conseil de surveillance.

Art. 104 à 113

Ces articles contiennent un ensemble de règles communes à tous les administrateurs, — aussi bien aux administrateurs gérants qu'aux membres du conseil de surveillance.

1) *Cautionnement.*

Les inconvénients des articles 57 à 59 de la loi actuelle qui imposent l'affectation par tout administrateur d'un certain nombre d'actions à la garantie de sa gestion ont été soulignés par tous les commentateurs de cette loi. Il a paru préférable de renoncer à imposer la constitution de cette garantie illusoire, tout en laissant naturellement aux rédacteurs des statuts la possibilité de prescrire un cautionnement ou une garantie qui seront imposés aux administrateur (art. 104).

2) L'article 105 traite de l'important problème de la rémunération.

Le principe même du droit à une rémunération est consacré par cet article. Les fonctions d'administrateur ne sont gratuites que si les statuts le prévoient expressément.

Mais il ne convient pas que le montant et les modalités de la rémunération soient fixés par ceux-là mêmes qui en sont les bénéficiaires. C'est aux statuts qu'il appartient en premier lieu de déterminer ces rémunérations, ou de fixer éventuellement les limites des rémunérations susceptibles d'être accordées. Sous cette réserve, les émoluments des administrateurs gérants sont arrêtés par le conseil de surveillance pour la durée de leurs fonctions et au moment de leur désignation. S'ils ne conviennent pas aux intéressés, ceux-ci refuseront d'accepter leur désignation et seront remplacés; en pratique, les émoluments arrêtés auront généralement reçu l'agrément préalable de ceux qui seront désignés. Une fois fixés, les émoluments ne peuvent plus être modifiés qu'avec l'accord des bénéficiaires.

Quant aux émoluments des membres du conseil de surveillance, ils sont déterminés par l'assemblée générale, dans les limites prévues éventuellement par les statuts.

En dehors des émoluments proprement dits, les statuts peuvent attribuer aux administrateurs des tantièmes annuels calculés et prélevés sur les bénéfices nets. Cette praxis de raad van toezicht vrij te vergaderen zonder de aanwezigheid van de bestuurders-zaakvoerders (over deze punten : art. 103).

Onder de huidige regeling stelt men vast dat soms in de raad van beheer van een naamloze vennootschap personen zitting hebben die enkel tot bestuurder werden verkozen om een andere vennootschap in die raad te vertegenwoordigen in haar hoedanigheid van belangrijke aandeelhouder. Men kan begrijpen dat die laatste vennootschap een blik wil hebben op het beheer, doch de toestand van de bestuurder die zij daartoe afzendt is dubbelzinnig daar hij in feite enkel voor rekening van die vennootschap in de raad optreedt, terwijl hij gehouden is tot het geheim van de beraadslagingen. Een arrest van het Hof van Cassatie opent de mogelijkheid om deze toestand te verhelpen door te beslissen dat een vennootschap zelf bestuurder van een naamloze vennootschap kan zijn. Het ontwerp (art. 99) gaat ook die richting uit, althans voor de leden van de raad van toezicht, en regelt de wijze waarop een vennootschap-bestuurder in feite haar taak dient uit te oefenen — een punt dat het arrest van het Hof van Cassatie niet had te regelen. Het ontwerp leunt in deze aangelegenheid aan bij de franse wet van 24 juli 1966 (art. 135), maar het wordt op enkele punten aangevuld : de vennootschap-bestuurder moet voor de uitoefening van de opdracht van lid van de raad van toezicht een vaste vertegenwoordiger aanwijzen.

Art. 104 tot 113

Deze artikelen vormen een geheel van bepalingen die alle bestuurders betreffen; zowel de bestuurders-zaakvoerders als de leden van de raad van toezicht.

1) *Borgtocht*

Alle commentatoren hebben gewezen op de bezwaren opgeleverd door de artikelen 57 en 59 van de huidige wet, waarbij iedere bestuurder de verplichting wordt opgelegd een bepaald aantal aandelen te deponeren tot zekerheid van zijn optreden. De voorkeur werd eraan gegeven deze denkbeeldige waarborg niet meer als voorschrift op te nemen en aan de opstellers van de statuten de mogelijkheid te laten om van de bestuurders een borgtocht of zekerheid te eisen (art. 104).

2) Artikel 105 behandelt het belangrijke punt van de bezoldiging.

In dit artikel wordt het beginsel gesteld van het recht op bezoldiging. De opdracht van bestuurder wordt alleen dan niet vergoed indien de statuten zulks uitdrukkelijk stellen.

Het gaat echter niet op dat het bedrag en de verdere bijzonderheden van die bezoldiging worden vastgesteld door diegenen die ze ontvangen. In de eerste plaats moeten die bezoldigingen, of althans de grenzen ervan, bij de statuten worden bepaald. Onder dit voorbehoud wordt de bezoldiging van de bestuurders-zaakvoerders bij hun aanwijzing voor de duur van hun opdracht vastgesteld door de raad van toezicht. Indien de betrokkenen met die bezoldiging niet kunnen instemmen, weigeren zij hun aanwijzing en worden zij vervangen; in de praktijk zal de vastgestelde bezoldiging vooraf zijn goed bevonden door hen die zullen worden aangewezen. Eens de bezoldiging vastgesteld, kan zij niet meer worden gewijzigd dan met instemming van de betrokkenen.

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht wordt binnen de grenzen die eventueel bij de statuten zijn bepaald, vastgesteld door de algemene vergadering.

Buiten die eigenlijke bezoldiging kunnen bij de statuten aan de bestuurders jaarlijkse tantièmes worden toegekend die worden berekend op en afgenomen van de nettowinst.

tique constante paraît pouvoir être conservée; il est souhaitable que les statuts précisent séparément les quotités respectives attribuées aux administrateurs gérants et aux membres du conseil de surveillance; la répartition à l'intérieur de chacune de ces catégories de personnes pourra se faire, comme actuellement, selon leurs convenances ou moyennant un accord entre elles.

Quant aux émoluments eux-mêmes, ceux du conseil de surveillance ne peuvent consister qu'en une somme fixe ou en jetons de présence. En revanche, le projet ne fait pas obstacle à ce que la rémunération des administrateurs gérants comprenne une partie variable, en rapport avec le résultat de leur gestion.

Le calcul des tantièmes et les formules dites « d'intéressement » aux résultats ont parfois donné lieu à des excès ou à des abus contre lesquels la Commission bancaire s'est élevée et qu'elle s'est efforcée d'éliminer chaque fois qu'elle en a eu l'occasion. L'article 105 du projet n'entend nullement, cela va sans dire, consacrer à cet égard un régime de liberté absolue qui rouvrirait la porte aux abus et aux excès relevés par la Commission bancaire. Mais il a paru difficile et peu opportun de traduire en règles rigides dans le projet lui-même les directives judicieuses dont la Commission bancaire s'est inspirée et qu'elle est en mesure d'appliquer elle-même, avec toute la souplesse souhaitable, et en tenant compte des situations particulières dont elle est saisie. Le texte proposé ne peut porter aucune atteinte à ces pouvoirs de la Commission et il permettra à celle-ci d'en faire le même usage salutaire que par le passé.

3) *Art. 106 et 107*

Il arrive que l'intérêt de la société et l'intérêt personnel d'un de ses administrateurs ne concordent point, ou qu'ils soient même en opposition. Ces situations doivent être évitées, dans la mesure du possible, et, en toute hypothèse, la société doit être protégée contre les conséquences défavorables que cette discordance ou ce conflit d'intérêts pourraient entraîner pour elle.

C'est à quoi tend l'article 60 de la loi actuelle, mais tous les commentateurs sont d'accord au sujet de l'insuffisance et de l'inefficacité de cette disposition.

L'article 106 à l'exemple de nombreuses législations étrangères, prohibe un genre d'opérations qui, par sa nature même, suscite un conflit d'intérêts manifeste; c'est l'octroi d'un crédit, sous une forme quelconque (y compris l'aval ou le cautionnement) par la société à l'un de ses administrateurs. Une exception est cependant prévue pour le cas où il s'agirait d'une opération entrant dans le cadre de ses opérations courantes (si celle-ci est une banque ou une entreprise de financement, par exemple) et pour autant qu'elle soit conclue aux conditions et avec les garanties normalement stipulées des autres clients de l'entreprise.

L'article 107 est destiné à remplacer l'article 60 actuel. Il s'applique à tous les cas dans lesquels un administrateur a un intérêt personnel, direct ou indirect, à une opération ou à une série d'opérations à réaliser par la société ou encore à une décision qu'elle est appelée à prendre. Le projet ne se contente pas d'envisager le cas où il existe une « opposition » d'intérêts, comme l'article 60 de la loi actuelle. Le danger existe en effet dès qu'il existe un intérêt personnel; il suffit que cet intérêt soit différent de celui de la société ou même qu'il soit seulement plus important, bien que de même nature.

Les mots « opérations » et « décisions » ont été juxtaposés pour donner à l'article 107 le champ d'application le plus large; ils englobent tous les cas soumis au jugement et à la décision des organes sociaux. L'opération sera souvent

Deze vaste praktijk blijkt te kunnen worden gehandhaafd; het is wenselijk dat bij de statuten afzonderlijk wordt bepaald welk gedeelte respectievelijk aan de bestuurders-zaakvoerders en aan de leden van de raad van toezicht toekomt; binnen elke categorie kan de verdeling zoals thans geschieden naar keuze of op grond van afspraken.

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht mag slechts bestaan in een vast bedrag of in presentiegelden. Daarentegen mag, volgens het ontwerp, de bezoldiging van de bestuurders-zaakvoerders mede bestaan in een veranderlijk gedeelte, in verhouding tot de uitkomsten van hun beheer.

De berekening van de tantièmes en de zogenoemde formules van « deelhebbing » in de uitkomsten hebben soms aanleiding gegeven tot overdrijvingen en misbruik, waartegen de Bankcommissie is opgekomen en die zij heeft trachten uit te schakelen telkens wanneer daartoe gelegenheid was. Artikel 105 van het ontwerp heeft dan ook op dat gebied geen stelsel van algehele vrijheid willen invoeren.

Het was echter moeilijk en bezwaarlijk in het ontwerp de strakke regels op te nemen van de oordeelkundige richtlijnen waarop de Bankcommissie steunt; zij zelf kan dit met de nodige buigzaamheid toepassen, rekening houdend met de bijzondere gevallen die haar worden voorgelegd. De voorgestelde tekst mag geenszins afbreuk doen aan de bevoegdheden van de Commissie; haar wordt verder de mogelijkheid gelaten om daarvan het heilzaam gebruik te maken zoals vroeger.

3) *Artikelen 106 en 107*

Het kan voorkomen dat het persoonlijk belang van een van de bestuurders niet in overeenstemming is, en zelfs strijdig, met de belangen van de vennootschap. Zodanige toestand moet zoveel mogelijk worden voorkomen en in ieder geval moet de vennootschap worden beschermd tegen de nadelige gevolgen ervan.

Dit is de strekking van het bestaande artikel 65, doch alle commentaren wijzen eensgezind op de ontoereikendheid en ondoelmatigheid van die bepaling.

Naar het voorbeeld van talrijke buitenlandse wetgevingen, verbiedt artikel 106 een soort verrichting die in zich zelf een kennelijke tegenstrijdigheid van belangen insluit, te weten het toestaan van krediet (met inbegrip van aval of borgstelling) onder welke vorm ook, door de vennootschap aan een van haar bestuurders. Er is nochtans een uitzondering voor het geval dat het gaat om een verrichting die tot haar gewone bedrijfsuitoefening behoort (indien deze bv. een bank of een financieringsmaatschappij is), voor zover die verrichting plaats heeft onder de voorwaarden en met de zekerheden die zij normaal voor sortgelijke verrichtingen van andere klanten verlangt.

Artikel 107 vervangt het huidige artikel 60. Het is toepasselijk in al de gevallen waarin een bestuurder rechtstreeks of onrechtstreeks een persoonlijk belang heeft bij een verrichting of een reeks verrichtingen die de vennootschap wil doen of bij een beslissing die zij dient te nemen. Het ontwerp beperkt zich niet tot het geval waarin een « strijd » van belangen bestaat, zoals in artikel 60 van de huidige wet. Het gevaar is immers aanwezig zodra er een persoonlijk belang voorhanden is; het volstaat dat zijn belang verschilt van dat van de vennootschap, of, indien het van gelijke aard is, een grotere omvang heeft.

De woorden « verrichtingen » en « beslissingen » worden naast mekaar geplaatst ten einde het toepassingsgebied van artikel 107 te verruimen; hier zijn alle gevallen bedoeld waarover de organen van de vennootschap te oordelen of

un contrat à conclure avec des tiers; mais il s'agira parfois aussi d'une décision purement interne (le renvoi d'un employé, par exemple).

Il suffit d'un intérêt indirect, qui pourrait résulter notamment du fait que l'administrateur fait également partie du conseil de surveillance ou du conseil de gestion de la société avec laquelle l'on se propose de traiter, ou qu'il possède une participation importante dans cette société.

Dès qu'à propos d'une opération à conclure ou d'une décision à prendre se révèle un intérêt personnel dans le chef d'un administrateur, l'intéressé doit aviser par écrit tant les administrateurs gérants que le conseil de surveillance et les commissaires; il devra faire acter sa déclaration au procès-verbal de la plus prochaine réunion du conseil de surveillance.

La décision sera prise sans qu'il puisse assister à la délibération ni prendre part au vote. S'il s'agit d'un administrateur gérant et que la décision relève de la gérance seule, deux hypothèses peuvent se présenter :

a) il n'y a qu'un seul administrateur gérant : il pourra, après avoir averti le conseil de surveillance et les commissaires, prendre la décision, mais elle devra faire l'objet d'une autorisation spéciale par le conseil (art. 96, § II);

b) il y a plusieurs administrateurs gérants : la décision sera prise, le cas échéant, par les autres, mais elle devra également être autorisée par le conseil de surveillance.

S'il arrivait que deux membres sur trois du conseil de gestion aient un intérêt à l'opération à conclure ou à la décision à prendre, le troisième membre, par dérogation à l'article 95, prendra seul la décision.

L'assemblée générale doit être informée de ces opérations; elle le sera par le rapport spécial et circonstancié que les commissaires lui feront à ce sujet lors de sa première réunion (art. 107, § 1, alinéa 3).

Mais c'est l'absence de sanction qui constitue le défaut principal du régime actuel. L'article 107, § 2, s'efforce d'y remédier par deux mesures :

1) s'il s'agit d'une opération conclue avec un administrateur, l'inaccomplissement des formalités obligatoires rend l'opération annulable pendant cinq ans à la demande de la société, à moins que l'assemblée générale, lorsqu'elle est informée de l'opération, ne décide expressément, sur rapport des commissaires, de la ratifier;

2) la seconde sanction s'applique dans tous les cas où l'opération ou la décision a entraîné un dommage ou une perte pour la société. L'inobservation des formalités obligatoires entraîne automatiquement, en pareil cas, l'obligation solidaire, pour tous les administrateurs, d'indemniser la société — sans que celle-ci soit obligée d'établir un lien de causalité entre les préjudice et l'inobservation des formalités légales, comme c'est le cas sous le régime actuel. Pour échapper à cette garantie solidaire, il faudrait démontrer avoir ignoré l'existence d'une discordance d'intérêts et, dès qu'on en a eu connaissance, avoir dénoncé cette discordance au conseil de gestion, au conseil de surveillance et aux commissaires ainsi qu'à la plus prochaine assemblée générale si le fait n'a pas été porté à sa connaissance par le conseil de surveillance ou les commissaires.

te beslissen hebben. De verrichting zal dikwijls een overeenkomst zijn die met derden wordt aangegaan; maar het kan ook gaan om een beslissing binnen in de vennootschap, zoals bv. het ontslaan van een bediende.

Een onrechtstreeks belang volstaat : het kan onder meer voortvloeien uit de omstandigheid dat een bestuurder eveneens lid is van de raad van toezicht waarmee de vennootschap voornemens is te handelen, of een belangrijke deelneming in die vennootschap bezit.

Zodra in een overwogen verrichting of beslissing van een persoonlijk belang in hoofde van een bestuurder blijkt, moet betrokkene schriftelijk daarvan bericht geven zowel aan de bestuurders-zaakvoerders als aan de raad van toezicht en de commissarissen; hij moet zijn verklaring doen opnemen in de notulen van de eerstvolgende vergadering van de raad van toezicht.

De beslissing wordt genomen zonder dat hij de beraadslaging bijwoont of aan de stemming deelneemt. Indien het een bestuurder-zaakvoerder betreft en de beslissing enkel het beheer betreft kunnen twee gevallen zich voordoen :

a) er is slechts één bestuurder-zaakvoerder : na de raad van toezicht en de commissarissen te hebben verwittigd neemt hij de beslissing, doch enkel op grond van een bijzondere machtiging van de raad (art. 96, § 2);

b) er zijn verschillende bestuurders-zaakvoerders : de beslissing wordt eventueel genomen door de anderen, maar ook hier is de machtiging van de raad van toezicht vereist.

Mocht het voorkomen dat twee van de drie leden van de raad van beheer belang hebben bij een verrichting of beslissing van de vennootschap, dan neemt het derde lid, in afwijking van artikel 85, alleen de beslissing.

Van die verrichtingen moet aan de algemene vergadering kennis worden gegeven : dit geschiedt door middel van het bijzonder en omstandig verslag dat de commissarissen op de eerstvolgende vergadering uitbrengen (art. 107, § 1, derde lid).

De voornaamste leemte in de huidige regeling is het ontbreken van enig dwangmiddel. Artikel 107, § 2, tracht daarin door twee maatregelen te voorzien :

1) indien het een verrichting betreft die met een bestuurder is aangegaan heeft het ontbreken van de voorgeschreven formaliteiten tot gevolg dat de vennootschap gedurende vijf jaar de nietigverklaring ervan kan vorderen, tenzij de algemene vergadering de verrichting, op verslag van de commissarissen, uitdrukkelijk bekrachtigt;

2) het tweede dwangmiddel vindt toepassing in al de gevallen waarin de verrichting of de beslissing de vennootschap benadeelt of haar verlies toebrengt. In dergelijk geval heeft de niet-nakoming van voorgeschreven formaliteiten automatisch tot gevolg dat al de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de vergoeding van de door de vennootschap geleden schade, zonder dat deze verplicht is het oorzakelijk verband tussen haar nadeel en de nietnakoming van de bij de wet voorgeschreven formaliteiten te bewijzen, wat wel het geval is onder de huidige regeling. Om aan die hoofdelijke aansprakelijkheid te ontsnappen moeten de bestuurders bewijzen dat zij geen kennis droegen van het uiteenlopende belang of hiervan zodra hun dit bekend was, aangifte hebben gedaan aan de raad van beheer, aan de raad van toezicht en aan de commissarissen, alsmede aan de eerstvolgende algemene vergadering, indien het feit haar niet ter kennis is gebracht door de raad van toezicht of door de commissarissen.

4) *Articles 108 à 113*

Ces articles concernent la responsabilité des administrateurs. Le principe de cette responsabilité, tel qu'il est exprimé par l'article 62 actuel, n'a pas subi de transformation essentielle. Les administrateurs n'étant pas, à proprement parler, des mandataires, il a paru préférable de préciser que « leur responsabilité s'apprécie comme en matière de mandat ». En d'autres termes, les juges devront vérifier si les administrateurs se sont conduits comme l'auraient fait dans des circonstances de fait identiques des mandataires rémunérés normalement diligents.

Le projet apporte cependant au système actuel une modification importante, en consacrant la solidarité des administrateurs même à l'égard de la société, et pour les fautes commises dans l'accomplissement de leur mission, alors que l'article 62 actuel ne les déclare solidaires que dans le cas où ils sont rendus responsables en raison d'une infraction à la loi ou aux statuts.

Tout en maintenant la responsabilité solidaire à l'égard des tiers dans les cas d'infraction à la loi ou aux statuts — ce qui se justifie par le fait que les tiers ont le droit de compter que la loi et les statuts (qui sont publiés) seront respectés — le projet généralise la solidarité et l'étend à tous les cas où la responsabilité des administrateurs peut être engagée en raison de leurs fonctions, même lorsqu'ils ont fait usage de la faculté de se répartir entre eux les tâches de la gestion (cf. art. 95, alinéa 2). Cette solidarité est la conséquence normale de la participation de tous les administrateurs à un devoir unique qu'ils assument ensemble : la gestion régulière et « en bon père de famille » des affaires sociales, et il n'y a pas de motif de la limiter aux cas de violation de la loi ou des statuts. On a dit parfois que c'étaient là les fautes les plus graves, mais il n'en est pas nécessairement ainsi : de simples fautes de gestion ou de surveillance peuvent en pratique être beaucoup plus graves et entraîner des conséquences beaucoup plus importantes pour la société que la méconnaissance d'une disposition accessoire de la loi ou des statuts.

La solidarité est nécessaire, au surplus, pour rendre effective la responsabilité qui pèse sur chacun : il ne faut pas imposer à la société, aux actionnaires ou aux tiers, la charge de démontrer quels sont les administrateurs auxquels l'acte dommageable doit être imputé. C'est aux administrateurs mis en cause qu'il incombera de se disculper, s'ils le peuvent, en démontrant qu'ils n'ont pas pris part à l'acte incriminé, qu'aucune faute ne leur est imputable (un défaut d'assiduité pourrait suffire à constituer une faute) et qu'ils ont dénoncé les faits dommageables à l'assemblée la plus prochaine après qu'ils en ont eu connaissance.

C'est à l'assemblée générale que le projet (art. 109) attribue compétence pour décider l'intentement d'une action en responsabilité. Elle peut charger un ou plusieurs mandataires de l'exécution de cette décision; si elle s'en abstient, c'est au conseil de surveillance qu'il incombera d'engager et de poursuivre la procédure (cf. art. 101, alinéa 2).

Depuis longtemps l'on recommande de réintroduire dans notre loi la possibilité pour les actionnaires eux-mêmes de mettre en jeu la responsabilité des administrateurs, si l'assemblée générale, dominée par les groupes auxquels appartiennent les administrateurs eux-mêmes, s'en abstient ou refuse de le faire. On sait que l'« action individuelle », jadis admise à certaines conditions, a été supprimée lors de la réforme de 1913.

Le projet s'efforce à la fois de combler une lacune, et d'éviter les écueils auxquels est exposée toute œuvre législative en ce domaine délicat. Ses dispositions (art. 110 à 112)

4) *Artikelen 108 tot 113*

Deze artikelen betreffen de aansprakelijkheid van de bestuurders. Die aansprakelijkheid heeft in beginsel ten opzichte van het huidige artikel 62, geen wezenlijke veranderingen ondergaan. Daar de bestuurders geen eigenlijke lasthebbers zijn, is het verkieslijk gebleken te verduidelijken dat « hun aansprakelijkheid wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving ». Anders gezegd, de rechter zal moeten nagaan of de bestuurders zich hebben gedragen zoals een zorgzaam bezoldigd lasthebber in gelijke omstandigheden zou hebben gedaan.

Het ontwerp brengt echter in de huidige regeling een belangrijke wijziging aan door te bepalen dat de bestuurders, zelfs jegens de vennootschap. hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de fouten die zij in de uitoefening van hun opdracht begaan, terwijl het huidige artikel 62 alleen in die hoofdelijkheid voorziet in de gevallen waarin de aansprakelijkheid het gevolg is van de overtreding van de wet of van de statuten.

Het ontwerp handhaaft de hoofdelijke aansprakelijkheid jegens derden bij overtreding van de wet of van de statuten — derden hebben het recht er te kunnen op rekenen dat de wetten en de statuten (die worden bekend gemaakt) worden in acht genomen — en strekt die hoofdelijkheid uit tot al de gevallen waarin op de bestuurders aansprakelijkheid rust, uit hoofde van hun opdracht, zelfs indien zij gebruik hebben gemaakt van de hun gelaten mogelijkheid om de taken onder elkaar te verdelen (zie art. 95, tweede lid). Die hoofdelijkheid is het normale gevolg van de deelneming van al de bestuurders aan één enkele taak waarvoor zij samen instaan, te weten de juiste behartiging « als goede huisvader » van de zaken van de vennootschap; er is geen reden om die hoofdelijkheid te beperken tot de enkele gevallen van overtreding van de wet. Men beweert soms dat deze laatste overtreding de zwaarste tekortkoming is, doch dat is niet noodzakelijk zo : gewone tekortkomingen in het beheer of in het toezicht, kunnen in feite veel ernstiger zijn voor de vennootschap dan de miskenning van een bijkomstig voorschrift uit de wet of de statuten.

De hoofdelijkheid is noodzakelijk. Om de aansprakelijkheid doeltreffender te maken mag daarenboven aan de vennootschap, de aandeelhouders of derden niet de last worden opgelegd het bewijs te moeten leveren aan welke bestuurders de onrechtmatige daad moet worden toegeschreven. De last om zich van de aansprakelijkheid te bevrijden rust op de bestuurders, die indien zij daartoe in staat zijn, moeten aantonen dat zij geen deel hebben genomen aan de betwiste handeling, dat hun geen schuld kan worden toegeschreven (gebrek aan oplettendheid kan als schuld volstaan) en zij de schadelijke feiten hebben aangeklaagd op de eerste algemene vergadering nadat zij ervan kennis hebben gekregen.

Het ontwerp draagt aan de algemene vergadering (art. 109) de bevoegdheid op om te beslissen over de instelling van een aansprakelijkheidsvordering. Zij kan een of meer gemachtigden met de uitvoering van die beslissing belasten; indien zij zulks niet doen, komt het aan de raad van toezicht toe de rechtspleging in te leiden en te vervolgen (zie art. 101, tweede lid).

Sedert lang wordt aanbevolen opnieuw in onze wetgeving aan de aandeelhouders zelf de mogelijkheid te geven om de aansprakelijkheidsvordering tegen de bestuurders in te stellen, zo de algemene vergadering, beheerst door groepen waartoe de bestuurders behoren, zich onthoudt of weigert zulks te doen. Men weet dat de « individuele vordering » die vroeger onder bepaalde voorwaarden kon worden ingesteld, door de hervorming van 1913 werd afgeschaft.

Het ontwerp wil deze leemte verhelpen, maar ontkomen aan de hindernissen waaraan iedere wetgeving op dit kiese gebied is blootgesteld. De bepalingen van het ontwerp

ont pour objet essentiel de pallier la carence éventuelle de l'assemblée générale, et de procurer à la société elle-même la réparation à laquelle elle a droit en cas de faute de gestion démontrée.

Il n'a point paru judicieux, en revanche, de permettre à tout actionnaire isolément, ni même à une minorité d'entre eux, de réclamer pour leur compte et à leur profit personnel une quote-part des dommages-intérêts auxquels les administrateurs auraient pu être condamnés envers la société, si celle-ci avait décidé d'agir contre eux. C'est ce que l'on appelle en France l'action sociale exercée à titre individuel.

Le projet se borne à permettre à une minorité d'actionnaires (représentant au moins soit 1/20 des voix attachées à l'ensemble des titres, soit un cinquième des voix attachées à l'ensemble des titres pour lesquelles il a été pris part au vote à l'assemblée générale qui s'est prononcée sur la décharge des administrateurs), d'exercer en lieu et place de la société, mais en son nom, pour son compte et à son profit, l'action dont l'assemblée générale a refusé de décider l'intentement. La minorité peut donc se substituer à la majorité défaillante et prendre ainsi en main l'intérêt social mal défendu ou sacrifié par cette majorité.

Les actions privilégiées sans droit de vote doivent être traitées comme des actions ordinaires pour l'application de cette disposition : elles sont comptées à la fois pour déterminer le nombre total des voix, pour constater si le vingtième des voix est réuni ou pour calculer le montant minimum de capital détenu : les titulaires de ces actions ont donc le droit d'intenter l'action sociale et d'y participer.

Pour éviter l'exercice abusif de cette faculté exceptionnelle l'article 110 prévoit deux précautions :

1) Il faut tout d'abord subordonner le succès de l'action à l'existence d'une faute de gestion ou d'une méconnaissance de l'intérêt social, sans toutefois imposer aux demandeur le fardeau de la preuve sur ces deux points, ce qui pourrait rendre leur tâche très malaisée; aussi l'article 110 dispose-t-il que l'action « n'est pas accueillie si les défendeurs démontrent qu'aucune faute ne leur est imputable et qu'ils ont agi pour la réalisation de l'objet social à l'avantage commun des associés ».

2) L'intentement d'une action, soit inconsidérée et engagée avec légèreté, soit introduite dans le seul but d'exercer sur les administrateurs une pression illégitime, expose les demandeurs, non seulement à une condamnation personnelle aux dépens, mais également au paiement de dommages-intérêts.

L'exercice de l'action sociale par la minorité soulève de nombreuses difficultés que le projet s'efforce de rencontrer. Il convient d'éviter notamment que la majorité ou les administrateurs ne tentent de faire échec à l'action par des manœuvres de division ou par la conclusion d'une transaction :

a) les actionnaires qui n'ont pas voté la décharge peuvent seuls être comptés dans la minorité d'1/20e, à moins que la décharge n'ait pas été régulièrement donnée : article 110;

(art. 110 en 112) beogen inzonderheid te voorzien in het eventueel in gebreke blijven van de algemene vergadering en bevorderen dat de vennootschap de schadevergoeding kan verhalen die haar toekomt ingeval een tekortkoming in het bestuur wordt bewezen.

Het is daarentegen niet dienend gebleken aan een aandeelhouder afzonderlijk, of zelfs aan een minderheid van aandeelhouders, de mogelijkheid te geven om voor hun rekening en eigen voordeel een gedeelte van de schadevergoeding te eisen waartoe de bestuurders jegens de vennootschap mochten worden veroordeld zo deze laatste beslist had tegen hen op te treden. Dit noemt men in Frankrijk de individueel uitgeoefende vennootschapsvordering.

Het ontwerp beperkt zich ertoe aan een minderheid van aandeelhouders (die ten minste 1/20ste van de aan de gezamenlijke aandelen verbonden stemmen vertegenwoordigen dan wel een vijfde van de aan de gezamenlijke effecten verbonden stemmen waarvoor aan de stemming is deelgenomen in de algemene vergadering die zich over de kwijting van de bestuurders heeft uitgesproken) de mogelijkheid te verlenen om die vordering, waartoe de algemene vergadering weigert te beslissen, in de plaats van de vennootschap in te stellen, doch in haar naam, voor haar rekening en te haren voordele. De minderheid kan dus optreden in de plaats van de in gebreke blijvende meerderheid en de belangen van de vennootschap in handen nemen die door bedoelde meerderheid slechts worden behartigd of opgeofferd.

De bevoorrechte aandelen zonder stemrecht moeten voor de toepassing van die bepaling als gewone aandelen worden beschouwd : zij komen in aanmerking om het aantal van die stemmen vast te stellen, om te bepalen of het twintigste van de stemmen voorhanden is of om het bedrag van het vereiste minimumkapitaal te berekenen : de houders van die aandelen hebben dus het recht om de vordering van de vennootschap in te stellen en daaraan deel te nemen.

Om een verkeerd gebruik van die uitzonderlijke mogelijkheid te voorkomen, neemt artikel 110 twee voorzorgen.

1) Eerst wordt de goede uitslag van de vordering afhankelijk gesteld van het bestaan van een tekortkoming in het bestuur of van een miskenning van het belang van de vennootschap, zonder dat evenwel aan de eisers op beide punten de bewijslast wordt opgelegd, wat hun taak zeer moeilijk zou maken; artikel 110 bepaalt dan ook dat de vordering niet toegewezen wordt als de verweerders het bewijs leveren dat hun geen schuld te wijten is en dat zij hebben gehandeld tot bevordering van het doel van de vennootschap in het gemeenschappelijk voordeel van de vennoten.

2) Een vordering die onbezonnen en lichtvaardig wordt ingesteld of met het oog op de bestuurders een onrechtmatige druk uit te oefenen, kan voor de eisers het gevolg hebben dat zij niet alleen in de kosten worden verwezen, maar ook veroordeeld worden tot schadevergoeding.

De uitoefening van de aansprakelijkheidsvordering door een minderheid gaat gepaard met talrijke moeilijkheden waarin het ontwerp tracht te voorzien. Het moet onder meer worden voorkomen dat de meerderheid of de bestuurders trachten de vordering ongedaan te maken door tweespalt te zaaien of een dading aan te gaan :

a) alleen de aandeelhouders die niet voor de kwijting hebben gestemd komen voor de berekening van de minderheid van 1/20ste in aanmerking, tenzij de kwijting niet naar voorschrift werd gegeven : artikel 110;

b) pour que l'action puisse être effectivement exercée et poursuivie, il faut que les demandeurs, qui pourraient être fort nombreux dans certains cas, désignent dès l'origine un mandataire commun, dont le nom sera indiqué dans l'exploit, et qui poursuivra le procès sans devoir à chaque démarche de la procédure solliciter l'accord unanime des demandeurs.

Ce mandataire sera responsable envers la société, représentée par les demandeurs, de la bonne exécution de sa mission.

Le mandataire doit jouir d'un statut aussi stable que possible, pour que l'action puisse se poursuivre sans heurt : il n'est révocable qu'avec l'accord unanime des mandants, ou, en cas de cause légitime, par une décision de justice rendue comme en matière de référés. Son remplacement, s'il n'a pas lieu à l'unanimité, sera également assumé par décision du président du tribunal de commerce;

c) il faut prévoir le cas où certains des demandeurs — peut-être influencés par les défendeurs ou par les groupes de la majorité — changeraient d'avis ou cèderaient leurs titres pendant que la procédure est en cours.

Ces circonstances demeureront sans influence sur la poursuite de l'action, qui sera continuée par les autres actionnaires demandeurs (art. 110, § 2);

d) il se peut que l'assemblée générale, mieux éclairée ou venue à résipiscence, ou encore dans l'espoir de se substituer à la minorité et de pouvoir conduire le procès avec moins de rigueur, décide d'introduire l'action en responsabilité alors que l'action minoritaire est déjà en cours. Les instances seront alors jointes pour connexité;

e) les groupes de la majorité pourraient s'efforcer de protéger les administrateurs contre l'action minoritaire par le moyen d'une transaction conclue entre eux et la société. Pour déjouer ce calcul, le projet prévoit deux moyens distincts : si la transaction était déjà conclue avant l'intentement de l'action minoritaire, les demandeurs dans cette action pourront la faire annuler si elle n'a pas été conclue en vue de l'avantage commun de l'ensemble des actionnaires; après l'intentement de l'action, aucune transaction n'est valable sans le consentement unanime des demandeurs (art. 110, § 2).

5) *Article 113*

L'article 113 apporte à notre législation un complément dont la nécessité est reconnue depuis longtemps et qui existe d'ailleurs dans plusieurs droits étrangers : lorsqu'une société anonyme tombe en faillite, il est choquant que les administrateurs qui ont conduit l'entreprise à sa perte échappent complètement aux conséquences pécuniaires de leur mauvaise gestion et laissent les créanciers sociaux en présence d'un actif souvent dérisoire ou devenu inexistant. Pour permettre aux tribunaux de sanctionner d'une manière efficace la conduite de ceux qui sont responsables de la faillite, l'article 113 permet de demander au tribunal de déclarer personnellement tenus, avec ou sans solidarité, de tout ou partie des dettes sociales « tout administrateur ou ancien administrateur, ainsi que toute personne qui a participé effectivement à la gestion des affaires sociales ».

Les conditions de cette règle spéciale de responsabilité sont reprises de l'article 91 de la loi du 4 août 1978 sur la réorientation économique.

b) opdat de vordering daadwerkelijk kan worden ingesteld en vervolgd moeten de eisers, die in sommige gevallen zeer talrijk kunnen zijn, van meet af aan een gemeenschappelijk gemachtigde aanstellen, wiens naam in de dagvaarding wordt vermeld en die het geding zal voeren zonder dat enige handeling in de rechtspleging het goedvinden behoeft van de eisers.

Deze gemachtigde is jegens de vennootschap, vertegenwoordigd door de eisers, voor de goede uitvoering van zijn opdracht verantwoordelijk.

De gemachtigde moet een zo vast mogelijke rechtspositie hebben opdat hij zonder moeilijkheden het geding kan voeren : hij kan niet worden ontslagen dan met eenparig goedvinden van de lastgevers of, om een wettige reden, bij een rechterlijke beslissing te geven als in kort geding. Indien over zijn vervanging geen eenstemmigheid bestaat, wordt daarin voorzien bij beslissing van de voorzitter van de rechtbank van koophandel.

c) men moet ook het geval beschouwen waarin sommige eisers — wellicht beïnvloed door de verweerders of meerderheidsgroepen — van mening veranderen of staande de rechtspleging hun effecten overdragen.

Die omstandigheden hebben geen terugslag op het verder verloop van de vordering : deze wordt door de andere aandeelhouders-eisers voortgezet (art. 110, § 2).

d) het kan voorkomen dat een beter voorgelichte algemene vergadering, of die tot andere gevoelens is gekomen dan wel hoopt in de plaats van de minderheid te kunnen treden en aldus het geding met minder strengheid te kunnen voeren, beslist de aansprakelijkheidsvordering in te stellen terwijl de vordering van de minderheid aan de gang is. De gedingen worden alsdan gevoegd wegens samenhang;

e) de meerderheidsgroepen zouden aan de hand van een dading tussen hen en de vennootschap kunnen pogen de bestuurders tegen de vordering van de minderheid te beschermen. Om dit te verijdelen voorziet het ontwerp in twee middelen : indien dading reeds was aangegaan vooraleer de minderheidsvordering werd ingesteld, kunnen de eisers in die vordering ze doen nietigverklaren als ze niet tot het gemeenschappelijk voordeel van de gezamenlijke aandeelhouders strekt; na het instellen van de vordering is geen dading rechtsgeldig zonder het eenparig goedvinden van de eisers (art. 110, § 2).

5) *Artikel 113*

Artikel 113 begiftigt onze wetgeving met een aanvullende regeling waarvan de noodzakelijkheid sedert lang is ingezien en die trouwens in het merendeel van de buitenlandse wetgevingen terug te vinden is : wanneer een vennootschap failliet gaat, geeft het aanstoot dat de bestuurders die de onderneming door hun wanbeheer ten gronde hebben gericht en aan de schuldeisers van de vennootschap slechts een onbenullig of onbestaand actief overlaten, aan de geldelijke gevolgen van hun slecht bestuur ontsnappen. Om aan de rechtbanken de mogelijkheid te geven op doeltreffender wijze op te treden tegen hen die voor het faillissement verantwoordelijk zijn voorziet artikel 113 in de mogelijkheid om de rechtbank te verzoeken, « iedere bestuurder of gewezen bestuurder, alsmede ieder ander persoon die ten aanzien van de zaken van de vennootschap werkelijke bestuursbevoegdheid heeft gehad » persoonlijk aansprakelijk te verklaren, met of zonder hoofdelijkheid, voor het geheel of een deel van de schulden.

De voorwaarden van die bijzondere aansprakelijkheidsregel zijn overgenomen uit artikel 91 van de wet tot economische heroriëntering.

## SECTION 4

### Des commissaires

Art. 114 à 123

Les règles relatives au contrôle exercé par les commissaires ont déjà été modifiées par la loi du 1er décembre 1953. Mais la réforme ainsi réalisée est généralement considérée comme incomplète et imparfaite.

Les innovations du projet peuvent être résumées comme suit :

1) Le projet met fin à l'anomalie qu'admet la loi de 1953 : la co-existence dans une même société, de commissaires spécialisés et d'autres qui n'ont pas cette qualité. Ce régime singulier ne peut se justifier par aucune raison valable. Il est peu logique, notamment, de mettre sous les yeux de l'assemblée deux rapports de commissaires, l'un rédigé par les commissaires sans qualification particulière, l'autre par le commissaire-reviseur.

Le statut des reviseurs d'entreprises faisant actuellement l'objet d'un profond remaniement destiné à être repris dans un projet de loi, le présent projet ne veut pas anticiper sur cette réforme. Aussi l'article 114, alinéa 1er, se réfère-t-il au statut qui sera fixé par cette loi spéciale.

Des mesures transitoires appropriées remédieront au fait que, pendant plusieurs années, le nombre des reviseurs d'entreprise qualifiés sera certainement inférieur au nombre des postes à pourvoir dans les sociétés anonymes.

2) Le projet comble une lacune certaine de la réforme de 1953 en indiquant avec précision — à l'instar d'autres législations, notamment de la loi anglaise — les points sur lesquels doit au moins porter le rapport annuel des commissaires.

Les commissaires, s'ils sont plusieurs, forment un collège, mais il leur est permis de se répartir entre eux les tâches du contrôle (art. 114, alinéa 3). Le projet prévoit le cas où une société anonyme se trouverait en fait sans commissaire : tout intéressé peut alors demander au président du tribunal de commerce de désigner un reviseur d'entreprise qui exercera le contrôle jusqu'au moment où des commissaires auront été désignés par l'assemblée générale : article 114, alinéa 5.

Les articles 115 et 116 reprennent, en ce qui concerne les incompatibilités et les interdictions, les règles introduites par la loi de 1953 et qui figurent sous les articles 64*quater* et 64*quinquies*. Mais les règles que ce dernier article énonce à l'égard des seuls « commissaires-reviseurs » seront désormais indistinctement applicables à tous les commissaires, puisqu'ils devront tous être membres de l'Institut des reviseurs d'entreprise.

L'interdiction d'exercer aucune autre fonction dans la société (art. 64*quater* actuel) a été complétée, pour mettre fin à certaines controverses, par l'interdiction « d'accepter aucun mandat ou aucune mission soit directement soit indirectement, en dehors des cas prévus par la loi ». L'indépendance du commissaire doit en effet demeurer aussi complète que possible.

La fixation des émoluments des commissaires fait l'objet de l'article 117. Il convient d'éviter que le commissaire puisse être contraint de se retirer par une diminution arbitraire de

## AFDELING 4

### Commissarissen

Art. 114 tot 123

De regels betreffende de controle door de commissarissen werden reeds gewijzigd bij de wet van 1 december 1953. De toen doorgevoerde hervorming wordt echter algemeen als onvolledig en onvolmaakt aangemerkt.

De nieuwe voorzieningen van het ontwerp kunnen als volgt worden samengevat :

1) Het ontwerp maakt een einde aan een anomalie die door de wet van 1953 was aanvaard : het samenbestaan in een zelfde vennootschap, van gepescialiseerde commissarissen en van andere die niet die hoedanigheid hebben. Dit zonderlinge stelsel kan door geen enkel geldige reden worden gerechtvaardigd. Het is weinig logisch onder ogen van de vergadering *twee* verslagen van de commissarissen te brengen, het ene opgemaakt door de commissarissen zonder bijzondere hoedanigheid, het andere door de commissaris-revisor.

De rechtspositie van de bedrijfsrevisoren wordt thans grondig herzien met het oog op een nieuwe wettelijke regeling. Dit ontwerp wil niet vooruitlopen op die hervorming. Derhalve wordt in artikel 114, eerste lid, verwezen naar het statuut dat bij die bijzondere wet zal worden vastgesteld.

Met passende maatregelen zal worden voorzien in de omstandigheid dat het aantal bevoegde bedrijfsrevisoren gedurende verschillende jaren voorzeker kleiner zal zijn dan het aantal in de naamloze vennootschappen te begeven posten.

2) Het ontwerp verhelpt ook een leemte in de hervorming van 1953 door, zoals in andere wetgevingen, ook de Engelse wet, nader op te geven welke punten in het jaarlijks rapport van de commissarissen zeker moeten worden behandeld.

Indien er verschillende commissarissen zijn, vormen zij een college, doch zij kunnen hun controletaken onder elkaar verdelen (art. 114, derde lid). Het ontwerp voorziet in het geval waarin de naamloze vennootschap in feite zonder commissaris zou vallen : iedere belanghebbende kan zich alsdan tot de voorzitter van de rechtbank van koophandel wenden om een bedrijfsrevisor te benoemen die de controle zal uitoefenen zolang de algemene vergadering niet een of meer commissarissen heeft aangewezen (art. 114, vijfde lid).

In de artikelen 115 en 116 vindt men ter zake van de onverenigbaarheden en de verbodsbepalingen, de regels terug die door de wet van 1953 werden ingevoerd en de artikelen 64*quater* en 64*quinquies* van de bestaande gecoördineerde wetten vormen. De regels die bij dit laatste artikel worden gesteld ten aanzien van de enkele « commissarissen-revisoren », vinden thans toepassing op de commissarissen, aangezien zij allen lid moeten zijn van het Instituut der Bedrijfsrevisoren.

Het verbod om in de vennootschap een andere opdracht te vervullen (het huidige art. 64*quater*) werd aangevuld om een einde te maken aan een twistpunt : nu gaat het om het verbod « rechtstreeks of onrechtstreeks een andere opdracht te aanvaarden buiten de gevallen bij de wet bepaald ». De onafhankelijkheid van de commissarissen moet immers zo volledig mogelijk zijn.

De vaststelling van de bezoldiging van de commissarissen wordt behandeld in artikel 117. Het moet worden voorkomen dat de commissaris genoopt wordt zich terug te trekken

ses émoluments. D'autre part, l'article 117 autorise l'octroi d'une rémunération fixe spéciale pour les autres missions prévues par la loi et dont le commissaire serait chargé (par exemple, l'établissement d'un rapport sur l'estimation des apports en nature en cas d'augmentation du capital : art. 125 alinéa 5). C'est la contrepartie de l'interdiction complémentaire commentée dans l'alinéa précédent.

L'article 117 du projet prévoit également la possibilité pour l'assemblée générale de modifier les émoluments pendant le cours des fonctions du commissaire, mais aux mêmes conditions que s'il s'agissait de ne pas renouveler le mandat du commissaire ou de le remplacer. Cette disposition spéciale sera commentée en même temps que l'article 119.

L'un des reproches souvent adressés à la loi de 1953 est de ne pas garantir aux commissaires la stabilité de leur fonction, puisqu'ils demeurent toujours révocables par l'assemblée générale (art. 64, alinéa 3). L'article 64*bis* se borne à exiger, s'il s'agit de révoquer un « commissaire-reviseur », que sa qualité soit « clairement » indiquée dans l'ordre du jour, précaution qui paraît assez dérisoire. La menace d'une révocation *ad nutum* n'en reste pas moins, en effet, de nature à tempérer fâcheusement le zêle du commissaire.

Le projet s'efforce de déjouer les procédés plus ou moins astucieux par lesquels l'assemblée générale, instiguée par les administrateurs lorsque ceux-ci y sont assurés d'une majorité, ce qui est fréquent, tenterait de substituer à un commissaire jugé trop rigoureux un remplaçant qui se montrerait plus docile ou plus timide.

L'un de ces procédés est le « non renouvellement du mandat »; il peut être d'une efficacité d'autant plus redoutable que la durée du « mandat » est plus brève; or la loi actuelle ,si elle fixe un maximum de six ans à la durée des fonctions des commissaires, ne prévoit aucun minimum.

Après mûre réflexion, il est apparu que le système institué par les articles 118 et 119 est de nature à rendre très malaisé le remplacement « subreptice » ou brutal d'un commissaire par un autre.

Le projet commence par fixer à neuf ans, *ne varietur*, la durée des fonctions du commissaire auprès d'une même société ou de ses filiales. Le projet se conforme ainsi à l'avis du 12 juillet 1972 rendu par le Conseil central de l'Economie sur le revisorat. Au cours de ces neuf exercices, pour que le renouvellement tacite de ses fonctions ne se produise pas, il faut, soit que le commissaire y renonce lui-même, soit que l'assemblée générale désigne un autre commissaire, ou décide expressément de ne pas renouveler le mandat; or, elle ne peut prendre aucune de ces deux décisions sans observer les formalités longues et compliquées prévues par l'article 119.

Pendant le cours du mandat, l'assemblée générale ne pourrait révoquer un commissaire que « pour motif grave » et les motifs invoqués seront éventuellement soumis par le commissaire à l'appréciation des tribunaux. Si ceux-ci décident qu'il ne s'agit pas d'un « motif grave » (par exemple : incapacité physique, négligence dans l'accomplissement de ses devoirs, ou tout autre circonstance, imputable au commissaire, et qui rendrait impossible le maintien de la confiance de la société), le commissaire sera réintégré dans ses fonctions et celles de celui qui aurait été désigné pour le remplacer prendront fin.

L'article 118 déjoue également l'artifice qui consisterait à insérer dans les statuts une clause fixant une limite d'âge

door en willekeurige vaststelling van zijn bezoldiging. Anderzijds is het nu volgens artikel 117 mogelijk een bijzondere bezoldiging onder de vorm van een vast bedrag toe te kennen ter vergoeding van andere bij de wet bepaalde opdrachten waarmee de commissaris mocht worden belast (bv. het opstellen van een verslag betreffende de waardering van inbreng in natura in geval van kapitaalverhoging : art. 125, vijfde lid). Dit is de tegenhanger van het bijkomend verbod besproken in het vorige lid.

Artikel 117 van het ontwerp voorziet ook in de mogelijkheid voor de algemene vergadering om de bezoldiging in de loop van de opdracht van de commissaris te wijzigen, doch onder dezelfde voorwaarden alsof het ging om de vernieuwing van de opdracht van de commissaris of om zijn vervanging. Deze bijzondere bepaling zal samen met artikel 119 worden besproken.

Een van de verwijten die vaak ten aanzien van de wet van 1953 wordt gemaakt is dat aan de commissarissen niet de vastheid van hun opdracht is verzekerd, aangezien zij te allen tijde door de algemene vergadering kunnen worden ontslagen (art. 64, derde lid). Artikel 64*bis* bepaalt zich ertoe te eisen, dat wanneer het gaat om het ontslag van een « commissaris-revisor », zijn hoedanigheid « duidelijk » op de agenda van de algemene vergadering dient te worden vermeld. Deze voorzorg heeft echter geringe betekenis. De dreiging van een ontslag ad nutum blijft steeds nadelig op de ijver van de commissaris werken.

Het ontwerp tracht de min of meer spitsvondige handelwijzen te voorkomen waarbij de algemene vergadering, daartoe aangezet door de bestuurders die, wat vaak voorkomt een meerderheid achter zich hebben, zou trachten een te streng geachte commissaris te vervangen door een ander die volgzamer of minder opdringerig is.

Een van die praktijken bestaat in de « niet vernieuwing van de opdracht » : de doelmatigheid van die handelwijze kan des te groter zijn naarmate de duur van de « opdracht » kleiner is. De huidige wet bepaalt echter dat de opdracht van de commissarissen over te hoogste zes jaar mag lopen, maar bepaalt geen minimumduur.

Uit een grondig onderzoek is gebleken dat met de regeling waarin de artikelen 118 en 119 voorzien, een « tersluikse » of een brutale vervanging van een commissaris zeer moeilijk is.

Het ontwerp begint met de duur van de opdracht van commissaris in dezelfde vennootschap of in haar dochtermaatschappijen onveranderlijk vast te stellen op negen jaar. Het ontwerp volgt aldus het advies dd. 12 juli 1972 van de Centrale Raad van het Bedrijfsleven met betrekking tot het revisoraat. Om tijdens die negen boekjaren de stilzwijgende hernieuwing van zijn opdracht ongedaan te maken moet ofwel de commissaris zelf daarvan afzien, of moet de algemene vergadering een andere commissaris aanwijzen of uitdrukkelijk beslissen de opdracht niet te hernieuwen; geen van deze beide maatregelen kan echter worden genomen zonder inachtneming van de lange en ingewikkelde formaliteiten bepaald bij artikel 119.

In de loop van de opdracht kan de algemene vergadering de commissaris alleen « om gewichtige redenen » ontslaan en de aangevoerde beweegredenen kunnen eventueel door de commissaris aan de boordeling van de rechtbanken worden onderworpen. Indien deze beslissen dat er geen « gewichtige reden » (bv. lichamelijke ongeschiktheid, nalatigheid bij de vervulling van de opdracht, of andere aan de commissaris te wijten omstandigheden waarbij hij onmogelijk verder het vertrouwen van de vennootschap kan blijven genieten) aanwezig is, wordt de commissaris in zijn opdracht hersteld en eindigt de opdracht van de inmiddels aangewezen plaatsvervanger.

Artikel 118 voorkomt ook de kunstgreep die erin bestaat in de statuten een bepaling op te nemen waarbij voor de

pour les commissaires. Pareille clause est assurément licite, mais la limite fixée ne peut être inférieure à 65 ans, afin qu'elle ne puisse être utilisée pour se débarasser d'un commissaire jugé gênant.

Si l'assemblée générale est appelée à délibérer au sujet du non renouvellement du mandat d'un commissaire ou de la désignation d'un autre commissaire pour le remplacer, il faudra que la mesure envisagée soit annoncée deux mois à l'avance au commissaire intéressé : article 119. Il pourra adresser à la société des observations écrites à ce sujet, et exiger, sous certaines réserves pour éviter les abus (art. 119, alinéa 2) que ces observations soient communiquées aux actionnaires qui en feront la demande et à ceux qui auront déposé leurs titres en vue de l'assemblée.

Ces observations seront en tout cas jointes aux documents communiqués aux actionnaires en vue de l'assemblée.

La même procédure est imposée si l'assemblée est invitée à se prononcer sur une modification des émoluments d'un commissaire. Le droit à ces émoluments est renouvelé tacitement chaque année en même temps que le mandat lui-même (v. plus haut), mais l'assemblée pourrait en décider autrement ,tout comme elle pourrait décider de ne pas renouveler le mandat. Le commissaire, si l'assemblée, passant outre à ses observations éventuelles, décide de diminuer ses émoluments, peut évidemment démissionner.

Les pouvoirs des commissaires sont définis par l'article 120 du projet dans des termes différents de ceux de l'article 65 actuel.

Ils peuvent exercer ces pouvoirs ensemble ou individuellement.

Si les commissaires décident de se faire aider ou de s'éclairer des lumières d'un spécialiste, ils peuvent le faire, mais ils en supporteront les frais et devront répondre de ceux auxquels ils s'adressent (art. 120, alinéa 3).

L'article 121 leur reconnaît le droit d'assiter aux assemblées générales et d'y prendre la parole; ils peuvent également demander à être entendus par le conseil de surveillance.

Le projet précise d'autre part les devoirs des commissaires. Il va de soi qu'ils doivent exercer leur mission de contrôle avec toute la diligence requise. S'ils manquent à ce devoir, leur responsabilité solidaire est engagée; elle est organisée de la même manière que celle des administrateurs (art. 123), mais il n'a pas paru nécessaire de permettre à une minorité d'actionnaires d'exercer l'action en responsabilité contre les commissaires.

Les commissaires doivent soumettre à l'assemblée générale annuelle un rapport écrit et circonstancié indiquant spécialement les six points énumérés par l'article 122. Il va de soi qu'ils devraient y ajouter toutes les autres remarques qui leur paraîtraient opportunes dans le cadre de leu mission. Les précisions données dans ce rapport en vertu de la loi sont de nature à rendre effectives tant la valeur du contrôle confié aux commissaires — puisque leur résultat circonstancié sera porté à la connaissance des actionnaires — que leur responsabilité éventuelle en cas de défaillance.

Les commissaires sont tenus d'assister à toute assemblée générale, lorsque leur présence est demandé par des porteurs de titres disposant d' 1/20 des voix : article 121. Ils répondent aux questions qui leur sont posées au sujet de l'exécution de leur mission, à moins que l'assemblée, consultée sur ce point, ne s'y oppose.

Les commissaires sont également entendus par le conseil de surveillance, quand celui-ci leur en fait la demande.

commissarissen een grensleeftijd wordt gesteld. Een dergelijke bepaling is natuurlijk geoorloofd, doch de grens mag niet liggen beneden 65 jaar, zodat ze niet kan worden gehanteerd om zich van een hinderlijk geachte commissaris af te maken.

Indien de algemene vergadering dient te beraadslagen over de niet-vernieuwing van de opdracht van een commissaris of over een aanwijzing van een ander commissaris om hem te vervangen, moet de overwogen maatregel twee maanden te voren aan de betrokken commissaris ter kennis worden gebracht : artikel 119. Deze kan aan de vennootschap dienaangaande schriftelijk zijn opmerkingen doen geworden en eisen, dat die opmerkingen, onder zeker voorbehoud ten einde misbruik te voorkomen (art. 119, tweede lid), worden meegedeeld aan de aandeelhouders die zulks verlangen en aan hen die hun effecten met het oog op de vergadering hebben neergelegd.

Die opmerkingen worden in alle geval gevoegd bij de stukken die aan de aandeelhouders met het oog op de vergadering worden meegedeeld.

Dezelfde handelwijze wordt gevolgd wanneer de vergadering wordt verzocht zich uit te spreken over een wijziging van de bezoldiging van een commissaris. Het recht op die bezoldiging wordt elk jaar stilzwijgend vernieuwd, samen met de opdracht zelf (zie hierboven), doch de vergadering kan er anders over beslissen, net zoals zij kan beslissen de opdracht niet te vernieuwen. Indien de vergadering ondanks de opmerkingen van de commissaris mocht beslissen zijn bezoldiging te verminderen, kan deze natuurlijk aftreden.

De bevoegdheden van de commissarissen worden in artikel 120 van het ontwerp in andere bewoordingen omschreven dan in het huidige artikel 65.

Zij kunnen die bevoegdheden samen of individueel uitoefenen.

De commissarissen kunnen beslissen zich te doen helpen of zich door een specialist te laten voorlichten, doch zij moeten de kosten daarvan dragen en zij staan in voor diegenen waartoe zij zich wenden (art. 120, derde lid).

Artikel 121 kent hun het recht toe om de algemene vergadering bij te wonen en er het woord te voeren; zij kunnen ook verlangen door de raad van toezicht te worden gehoord.

In het ontwerp worden ook de plichten van de commissarissen omschreven. Het spreekt van zelf dat zij hun controle-opdracht met de vereiste zorgvuldigheid moeten vervullen. Bij tekortkoming aan deze verplichting komt hun hoofdelijke aansprakelijkheid in het gedrang; hier gelden dezelfde regels als voor de hoofdelijke aansprakelijkheid van de bestuurders (art. 123), maar het is niet nodig gebleken te voorzien in de aansprakelijkheidsvordering van een minderheid van aandeelhouders jegens de commissarissen.

De commissarissen moeten jaarlijks aan de algemene vergadering een schriftelijk en omstandig rapport voorleggen, inzonderheid over de in artikel 122 vermelde punten. Het spreekt van zelf dat zij daaraan ook alle opmerkingen moeten toevoegen die zij in het bestek van hun opdracht geboden achten. De verduidelijkingen die volgens de wet in dat rapport moeten worden gegeven, zetten de aan de commissarissen opgedragen controle kracht bij, aangezien gespecificeerde bevindingen ter kennis van de aandeelhouders worden gebracht, en hun aansprakelijkheid goed tot uiting komt indien zij in gebreke blijven.

De commissarissen moeten de algemene vergadering bijwonen indien hun aanwezigheid wordt verlangd door houders van effecten die bevoegd zijn tot het uitbrengen van 1/20 van de stemmen : artikel 121. Zij antwoorden op de vragen die hun met betrekking tot de uitoefening van hun opdracht worden gesteld, tenzij de vergadering, na op dit punt te zijn geraadpleegd, zich daartegen verzet.

De commissarissen worden eveneens door de raad van toezicht gehoord indien deze zulks verlangt.

## SECTION 5

### De l'augmentation, de la réduction et de l'amortissement du capital social

Le pouvoir de l'assemblée générale, en ce qui concerne l'augmentation du capital, est confirmé par l'article 124. Mais l'alinéa 2 du même article introduit dans notre législation, dans une mesure limitée, la notion du capital « autorisé », bien connue en droit anglo-saxon, et qui permet d'adapter les ressources propres de la société, en cas de besoin, sans devoir recourir au mécanisme relativement lent et coûteux, de l'augmentation de capital par voie de modification des statuts. Ceux-ci pourront contenir l'autorisation donnée aux administrateurs-gérants d'augmenter le capital, en une ou plusieurs fois, par l'émission d'actions contre apports en espèces, à concurrence d'un montant maximum déterminé par les statuts.

Il ne s'agit pas cependant d'une autorisation permanente. Elle n'est valable que pour trois ans; mais elle peut être introduite dans les statuts par voie de modification de ceux-ci; elle sera également en ce cas, valable pendant trois ans. Il faut pour qu'elles soient valables, que les augmentations autorisées, soient décidées et effectuées avant l'expiration de ce délai.

Chaque émission doit être autorisée par le conseil de surveillance. La réalisation de l'augmentation sera constatée par un acte authentique dressé à la requête des administrateurs-gérants, sur présentation des documents justificatifs des souscriptions et des versements : article 125, alinéa 4, in fine.

Quant aux formes de l'augmentation de capital, l'article 125 confirme la règle selon laquelle l'on doit appliquer les formes et les conditions prescrites pour la constitution des sociétés.

Le même article ainsi que les articles 126 à 130 formulent en outre quelques prescriptions particulières :

a) deux règles concernent l'augmentation par le moyen de souscriptions : si l'augmentation n'est pas entièrement souscrite, le capital est néanmoins augmenté à concurrence des souscriptions recueillies, mais seulement si les conditions de l'émission prévoyaient cette possibilité (art. 125, alinéa 3). L'article 125, alinéa 4, confirme l'opinion généralement admise actuellement, selon laquelle il n'y a pas lieu de réunir une assemblée des souscripteurs : la réalisation de l'augmentation peut être constatée par un acte authentique dressé à la requête des administrateurs-gérants.

b) si l'augmentation se réalise par des apports en nature, le rapport prévu à l'article 62 sera fait par les commissaires de la société : article 125. Ce rapport sera joint au rapport spécial imposé par l'article 296, § 1;

c) en cas d'apport en espèces, la quotité de la souscription dont le versement est exigé ne peut être supérieure à la quotité la plus importante appelée sur les actions anciennes : article 126. Cette solution a paru plus équitable que celle qui imposerait en tout cas la libération intégrale des actions anciennes avant toute augmentation de capital;

d) l'émission des actions nouvelles en dessous du prix des actions anciennes de même catégorie n'est pas interdite. Mais comme il s'agit d'une opération quelque peu insolite, des informations spéciales devront être données aux actionnaires dans un rapport spécial établi conformément à l'article 296, § 1.

## AFDELING 5

### Verhoging, vermindering en afschrijving van het maatschappelijk kapitaal

De bevoegdheid van de algemene vergadering met betrekking tot de uitbreiding van het kapitaal wordt bij artikel 124 bevestigd. Het tweede lid van dat artikel voert echter in onze wetgeving, in beperkte mate althans, het begrip in van « toegestaan » kapitaal, dat zeer bekend is in het Angelsaksisch recht en het mogelijk maakt zo nodig de eigen middelen van de vennootschap aan te passen, zonder een beroep te moeten doen op de betrekkelijk moeizame en dure handelwijze van de kapitaalverhoging door middel van een wijziging van de statuten. Bij de statuten kan volgens de voorgestelde nieuwe regeling aan de bestuurders-zaakvoerders de bevoegdheid worden verleend om in eens of in verschillende malen tot kapitaalverhoging over te gaan door uitgifte van aandelen tegen inbreng in geld, ten belope van een in de statuten bepaald maximumbedrag.

Het gaat hier echter niet om een vaste mogelijkheid. Zij kan slechts gedurende drie jaar worden gehanteerd. De machtiging kan ook in de statuten worden opgenomen bij wijze van statutenwijziging; ook in dat geval is zij drie jaar geldig. Voor de geldigheid van de toegestane verhoging is vereist dat zij voor afloop van die termijn wordt besloten en uitgevoerd.

Voor iedere uitgifte is de toestemming van de raad van toezicht vereist. De totstandkoming van de kapitaalverhoging wordt vastgesteld bij een authentieke akte, die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders wordt opgemaakt op vertoon van de stukken tot staving van de inschrijvingen en stortingen : artikel 125, vierde lid, in fine.

Met betrekking tot de vorm van de kapitaalverhoging bevestigt artikel 125 het voorschrift dat hier de regels naar vorm en inhoud betreffende de oprichting van vennootschappen toepassing vinden.

Bij hetzelfde artikel alsook bij de artikelen 126 tot 130 worden bovendien enkele bijzondere regels gesteld :

a) twee regels hebben betrekking op de kapitaalverhoging bij inschrijving ; indien de verhoging niet volledig is geplaatst kan het kapitaal toch ten belope van de opgenomen inschrijvingen worden verhoogd ,doch alleen indien de uitgiftevoorwaarden in deze mogelijkheid voorzien (art. 125, derde lid). Artikel 125, vierde lid, bevestigt de thans algemeen gehuldigde mening, volgens welke er geen grond toe bestaat de vergadering van inschrijvers bijeen te roepen : de totstandkoming kan worden vastgesteld bij een authentieke akte die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders wordt opgemaakt;

b) indien de kapitaalverhoging geschiedt door inbreng in natura, wordt het bij artikel 62 vereiste verslag opgemaakt door de commissarissen van de vennootschap : artikel 125. Dit verslag wordt gevoegd bij het bijzonder verslag dat bij artikel 296, § 1, wordt voorgeschreven;

c) in geval van inbreng in geld, mag het gedeelte van de inschrijving waarvan de storting onmiddellijk wordt geëist, niet groter zijn dan het grootste gedeelte dat op de oude aandelen is gevraagd : art. 126. Deze oplossing leek billijker te zijn dan die waarbij de volstorting van de oude aandelen vóór iedere kapitaalverhoging zou worden verlangd;

d) de uitgifte van nieuwe aandelen beneden de prijs van de oude aandelen van dezelfde soort is niet geoorloofd. Daar het echter om een ongewone verrichting gaat, moet aan de aandeelhouders speciale voorlichting worden verstrekt in een bijzonder verslag dat overeenkomstig artikel 291, § 1, wordt opgemaakt.

Le projet comble une lacune du droit actuel en organisant le droit de préférence des actionnaires anciens. Le principe de ce droit est consacré et précisé par l'article 127. Il ne peut être écarté par les statuts, et doit pouvoir être exercé pendant quinze jours au moins à dater de la publication de l'ouverture de la souscription.

Le régime est différent pour les actions privilégiées sans droit de vote, en cas d'émission d'actions avec droit de vote : leurs porteurs n'ont pas de droit de préférence à l'égard d'une telle émission, si les statuts ne le prévoient pas expressément. D'autre part, les statuts peuvent supprimer ou limiter le droit de préférence pour la souscription des actions nouvelles à émettre par les administrateurs-gérants en vertu de l'autorisation prévue par l'article 124, alinéa 2.

Enfin, le droit de préférence ne peut évidemment faire échec aux droits des porteurs de bons de souscription émis conformément à l'article 73.

L'article 128 permet d'éviter que l'augmentation de capital ne rompe l'équilibre entre les actions représentatives du capital et les parts bénéficiaires : il prévoit, en pareil cas, la possibilité de l'attribution de parts bénéficiaires supplémentaires pour maintenir l'équilibre antérieur entre les deux groupes de titres.

L'augmentation de capital sans apports nouveaux, et par simple incorporation de réserves, est admise et pratiquée depuis longtemps. L'article 130 confirme cette possibilité, en y ajoutant une règle restrictive (il faut que les pertes éventuelles aient été préalablement comblées) et une extension : les simples plus-values non réalisées pourront aussi être incorporées au capital, mais seulement lorsque leur caractère durable aura été attesté par leur maintien au bilan de deux exercices sociaux au moins.

Pour la réduction du capital, le projet (art. 131) maintient le système de l'article 72 actuel, qui ne semble avoir donné lieu ni à des critiques ni à des difficultés d'application. Ce système a dû cependant être complété pour tenir compte du capital minimum exigé dans les sociétés anonymes.

En revanche, le projet, dans un but de clarification et pour éviter certaines confusions parfois commises dans la pratique, consacre explicitement la possibilité de procéder à l'amortissement du capital social, sans réduction, et à l'aide de bénéfices, moyennant échange des titres remboursés contre des actions de jouissance qui confèrent les mêmes droits que les titres annulés à l'exception du droit au remboursement au pair : article 132.

## SECTION 6

### De l'émission des obligations Des obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription préférentiel

L'émission des obligations est régie par le chapitre IX (art. 318 à 340).

En ce qui concerne les obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription, le projet reprend les dispositions de la loi du 23 juillet 1962 à ce sujet (art. 101*bis* à 101*octies* des lois coordonnées), sans guère y apporter de modifications (art. 134 à 139). Il est apparu, en effet, à la lumière de quelques années d'application pratique de cette loi, qu'elle était de nature à établir un équilibre satisfaisant entre les droits des différentes parties intéressées à l'opération et à assurer une bonne protection tant des actionnaires anciens que des porteurs de ces obligations. En dehors de quelques améliorations de pure forme, le projet, tenant compte d'observations faites par les praticiens, pré-

Het ontwerp vult een leemte in het huidige recht aan door aan de oude aandeelhouders een voorkeursrecht toe te kennen. Het beginsel van dit recht is neergelegd in artikel 127 en het wordt daarin nader omschreven. De statuten mogen dit recht niet ongedaan maken en het moet alleszins gedurende ten minste vijftien dagen te rekenen van de opening van de inschrijving, kunnen worden uitgeoefend.

De regeling voor de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht is anders in geval van uitgifte van bevoorrechte aandelen met stemrecht : de houders ervan hebben ten aanzien van een zodanige uitgifte geen voorkeursrecht indien de statuten zulks niet uitdrukkelijk bepalen. Voorts kan bij de statuten het voorkeursrecht voor inschrijving op nieuwe aandelen, die de beheerders-zaakvoerders op grond van de in artikel 124, tweede lid, bepaalde machtiging uitgeven, worden afgeschaft of beperkt.

Ten slotte mag het voorkeursrecht geen afbreuk doen aan de rechten verbonden aan de op grond van artikel 73 uitgegeven optiebewijzen.

Artikel 128 biedt de mogelijkheid om te voorkomen dat de kapitaalverhoging het evenwicht verstoort tussen de aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen en de winstbewijzen : er kunnen bijkomende winstbewijzen worden toegekend, ten einde het vroeger evenwicht tussen beide groepen effecten te handhaven.

De kapitaalverhoging zonder nieuwe inbreng, door gewone opneming van reserves in het kapitaal, is aanvaard en wordt sedert lang beoefend. Artikel 130 bevestigt deze mogelijkheid, doch met een beperkende regel (eventueel verlies moet eerst worden aangezuiverd) en een uitbreidende regel : niet gerealiseerde herwaarderingswinst mag in het kapitaal worden opgenomen, doch pas wanneer van haar duurzaamheid is gebleken door in de balans van ten minste twee opeenvolgende boekjaren voor te komen.

Voor de kapitaalvermindering handhaaft het ontwerp (art. 131) de regeling van het huidige artikel 72, dat blijkbaar geen aanleiding heeft gegeven tot kritiek of tot toepassingsmoeilijkheden. De regeling werd echter aangevuld om rekening te houden met het minimumkapitaal in naamloze vennootschappen.

Om meer klaarheid te scheppen en om misverstanden te voorkomen die in de praktijk wel eens worden aangetroffen, bevestigt het ontwerp uitdrukkelijk de mogelijkheid om het maatschappelijk kapitaal zonder de vermindering ervan met behulp van de winst af te schrijven, mits in ruil van de terugbetaalde effecten bewijzen van deelgerechtigdheid worden afgegeven die een gelijk recht verlenen als dat van de van onwaarde gemaakte effecten, met uitzondering van het recht op terugbetaling tegen pariwaarde . artikel 132.

## AFDELING 6

### Uitgifte van obligaties Converteerbare obligaties Obligaties met voorkeursrecht

De uitgifte van obligaties is de stof van hoofdstuk IX (art. 318 tot 340).

Ter zake van de in aandelen converteerbare obligaties of obligaties met voorkeursrecht, neemt het ontwerp de desbetreffende bepalingen over uit de wet van 23 juli 1962 (art. 101*bis* tot 101*octies* van de gecoördineerde wetten) zonder daaraan iets te veranderen. Het is immers na enkele jaren praktische toepassing van deze wet gebleken dat zij een voldoende evenwicht vrijwaart tussen de verschillende partijen die bij de verrichting belang hebben en dat zij goed in de bescherming voorziet zowel van de oude aandeelhouders als van de houders van bedoelde obligaties. Naast enkele verbeteringen die enkel de vorm betreffen, wordt in het ontwerp het voorschrift opgenomen dat ook

voit que le taux de conversion ou le prix d'émission devront également être déterminés par les conditions d'émission (art. 134).

Le droit de préférence des actionnaires doit pouvoir être exercé pendant un délai de quinze jours au minimum (au lieu d'un mois) : article 136. La société n'est plus frappée d'une paralysie complète comme le prévoyait l'article 101*quinquies* : si une opération envisagée porte atteinte aux avantages attribués aux obligataires et aux titulaires de droits de souscription, elle pourra être réalisée si une « adaptation » corrélative de ces avantages est consentie par compensation (art. 137). La constatation des conversions et des émissions (avec les modifications des statuts qu'elles emportent) aura lieu tous les six mois au moins et en tout cas huit jours avant toute assemblée d'actionnaires (art. 139). En cas d'augmentation du capital, ceux qui ont demandé la conversion ou déclaré vouloir souscrire pourront participer à l'augmentation même si la constatation authentique prévue par l'article 139 n'a pas encore eu lieu (même article, dernier alinéa).

## SECTION 7

### De la dissolution des sociétés anonymes

Le projet supprime la règle selon laquelle une société ne peut être formée pour, on l'a vu (art. 33), une durée de plus de trente ans, règle inspirée par la « crainte de la mainmorte » devenue assez vaine aujourd'hui.

Bien entendu, il demeurera toujours loisible aux fondateurs de stipuler un terme. Mais celui-ci ne sera plus désormais obligatoire et la société pourra donc être formée pour une durée indéterminée. Il ne pourra, en ce cas, y être mis fin que par une décision de l'assemblée générale statuant dans les conditions requises pour la modification des statuts.

L'on a fait valoir que bien souvent les minorités peuvent, à l'occasion de la prorogation, en raison de leur concours indispensable pour le vote de celle-ci, mieux se faire entendre des majorités parfois abusives. Cet avantage — incontestable — doit en effet être mis en balance avec l'inconvénient de véritables chantages parfois pratiqués par certaines minorités dans la même occasion. En réalité, la protection des minorités doit résulter d'autres mesures, que le projet comporte par ailleurs et notamment de l'action sociale minoritaire.

Sur le plan fiscal, la suppression du droit de prorogation rend la réforme proposée plus aisée à accueillir.

Le principe de la dissolution à l'intervention de l'assemblée générale en cas de perte du capital social est maintenu par l'article 140. L'assemblée doit être convoquée par les administrateurs-gérants et elle délibère dans les formes requises pour la modification des statuts. Lorsque la perte atteint les trois quarts du capital social, la dissolution aura lieu si elle est approuvée par un quart des voix émises à l'assemblée. Cette formule a paru préférable à celle de l'article 103 (« les actionnaires possédant un quart des actions pour lesquelles il est pris part au vote »).

On devra tenir compte de tous les titres conférant un droit de vote — même s'il ne s'agit pas à proprement parler d'actions mais par exemple de parts bénéficiaires et à l'ex-

de conversievoet en de uitgifteprijs in de uitgiftevoorwaarden moeten worden vastgesteld (art. 134); aldus wordt tegemoet gekomen aan opmerkingen van praktici.

Het voorkeursrecht van de aandeelhouders moet ten minste gedurende vijftien dagen kunnen worden uitgeoefend (in plaats van een maand) (art. 136). De vennootschap wordt niet volledig lam gelegd zoals bij de toepassing van artikel 101*quinquies* : een verrichting die afbreuk zou doen aan de voordelen die een obligatiehouders of houders van een voorkeursrecht zijn toegekend, kan toch worden uitgevoerd indien als compensatie een overeenkomstige « aanpassing » van die voordelen wordt toegestaan (art. 137). De conversies en de plaatsingen (met de bijbehorende wijzigingen van de statuten) moeten ten minste om de zes maanden worden vastgesteld en in alle geval acht dagen vóór iedere vergadering van de aandeelhouders (art. 139). Zij die in geval van kapitaalverhoging de omwisseling hebben gevraagd of verklaard hebben van hun voorkeursrecht te willen gebruik maken, kunnen aan de kapitaalverhoging deelnemen, zelfs indien de vaststelling bij authentieke akte als bepaald in artikel 139 nog niet heeft plaatsgehad (zelfde artikel, laatste lid).

## AFDELING 7

### Ontbinding van naamloze vennootschappen

Het ontwerp laat de regel weg volgens welke een vennootschap, zoals wij hebben gezien (art. 33), niet voor een langere tijd dan dertig jaar kon worden opgericht. Die regel berustte op de « vrees voor de dode hand », thans louter denkbeeldig.

De oprichters hebben welverstaan steeds de vrijheid om een tijd te bepalen. Zulks is echter niet meer verplicht en de vennootschap kan voor onbepaalde tijd worden aangegaan. In dat geval kan zij worden beëindigd door een beslissing van de algemene vergadering die beraadslaagt en besluit overeenkomstig de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

Men heeft doen gelden dat minderheden, wier medewerking onontbeerlijk is, bij de goedkeuring van de verlenging dikwijls meer gehoor krijgen bij meerderheden, waarvan de vorming toch soms op misbruik berust. Dit is onbetwistbaar een goede zaak, maar daartegenover staat het bezwaar dat bij dezelfde gelegenheid door bepaalde minderheden werkelijk chantage kan worden gepleegd. In feite moet in de bescherming van de minderheden door andere maatregelen worden voorzien. Die zijn trouwens in het ontwerp te vinden, onder meer de minderheidsvordering tegen bestuurders.

De opheffing van het recht geheven bij de verlenging van een vennootschap maakt op fiscaal gebied de voorgestelde hervorming beter aanvaardbaar.

Het beginsel van de ontbinding door toedoen van de algemene vergadering in geval van verlies van het maatschappelijk kapitaal wordt in artikel 140 gehandhaafd. De vergadering moet door de bestuurders-zaakvoerders worden bijeengeroepen en haar besluitvorming geschiedt overeenkomstig de regels gesteld voor de wijziging van de statuten. Wanneer het verlies drie vierde van het maatschappelijk kapitaal bereikt, heeft de ontbinding plaats indien zij wordt goedgekeurd door een vierde van de ter vergadering uitgebrachte stemmen. Deze formule leek de voorkeur te verdienen boven die van artikel 103 (de aandeelhouders die een vierde gedeelte van de aandelen bezitten waarvoor aan de stemming wordt deelgenomen).

Rekening moet worden gehouden met de effecten die stemrecht verlenen, zelfs indien zij geen eigenlijke aandelen zijn, maar bijvoorbeeld winstbewijzen, nochtans onder

clusion des actions ne jouissant pas de droit de vote — et le quart doit se calculer après la réduction éventuelle prévue par l'article 70 pour les parts bénéficiaires; la question de la réduction du pouvoir de vote d'un même actionnaire ne se pose plus puisque la règle prévue par l'actuel article 76 est supprimée par le projet. D'autre part, le texte est impératif, en ce sens que les statuts pourraient seulement prévoir des règles plus rigoureuses.

La jurisprudence démontre que l'obligation de convoquer l'assemblée demeure, sous l'empire du texte actuel, bien souvent inefficace; il appartiendrait en effet aux actionnaires, demandeurs en responsabilité, de démontrer à charge des administrateurs qui auraient omis de convoquer l'assemblée générale non seulement la faute — qui est patente — mais encore le lien entre cette faute et le dommage dont ils pourraient se plaindre, ce qui implique la preuve que si l'assemblée avait été convoquée, elle aurait décidé la dissolution de la société (cfr. Commerce Liège, 18 décembre 1952, *Rev. prat. soc.*, 1956, p. 166; Van Ryn et Van Ommeslaghe, Examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales, *Rev. crit. jurisprudence belge*, 1958, p. 80, n° 25). Cette preuve est évidemment très difficile. Le projet donne en tout cas au tribunal la faculté de rendre personnellement et solidairement responsables de tout ou partie de l'accroissement de la perte les administrateurs-gérants qui auraient omis de convoquer l'assemblée générale en violant ainsi l'article 140.

Il s'agit d'une faculté dont le tribunal fera usage lorsqu'il apparaîtra que l'omission est volontaire ou témoigne d'une négligence grave dans la gestion des affaires sociales compte tenu notamment de l'état de l'information réelle des actionnaires (comp. la faculté prévue par l'article 113 pour le cas de faillite).

L'application de la sanction n'est donc plus subordonnée à la démonstration formelle d'un lien de causalité entre l'omission et l'accroissement du passif.

L'application aux sociétés anonymes de l'article 1871 du Code civil, qui permet de demander la dissolution pour de « justes motifs », est controversée. La jurisprudence belge y est généralement hostile, tandis qu'une partie de la doctrine y est favorable, conformément à la jurisprudence française (voy. Lehrer, La dissolution des sociétés pour justes motifs, *Rev. prat. soc.*, 1962, p. 173).

Indépendamment de cette question juridique, il convenait de rechercher quelle solution serait la plus opportune.

L'étude de la jurisprudence française relative à l'article 1871 démontre que les décisions refusant l'application de cet article sont les plus nombreuses et, d'autre part, que les quelques décisions qui accueillent l'action se rapportent presque toutes à des hypothèses où la dissolution se justifiait par le blocage du fonctionnement des organes sociaux par suite d'une mésintelligence entre les actionnaires; tel est le cas notamment de sociétés où se rencontrent deux groupes d'actionnaires hostiles ayant des pouvoirs de vote identiques et empêchant ainsi la société de prendre la moindre décision.

La dissolution envisagée comme remède possible aux abus de la majorité et à la gestion « abusive » d'une société par une majorité a également été examinée notamment à la lumière des enseignements de la pratique anglaise.

Au terme de cet examen, il a paru préférable de ne pas adopter une règle aussi générale que celle de l'article 1871 du Code civil, mais de viser nommément les deux cas où cette règle générale trouve son application la plus fréquente,

uitsluiting van de aandelen zonder stemrecht — en het vierde moet worden berekend na de eventuele vermindering waarvan sprake is in artikel 70 voor de winstbewijzen; de vraag van de vermindering van het stemvermogen van een zelfde aandeelhouder is niet meer aan de orde, aangezien de regel gesteld bij het huidige artikel 76 niet in het ontwerp is overgenomen. Voorts is de tekst een voorschrift van dwingend recht in die zin dat bij de statuten alleen strengere regels kunnen worden gesteld.

Uit de rechtspraak blijkt dat de verplichting om de algemene vergadering bijeen te roepen onder huidige regeling dikwijls ondoeltreffend is; de aandeelhouders die de aansprakelijkheidsvordering willen instellen, zouden ten laste van de bestuurders die verzuimd hebben de algemene vergadering bijeen te roepen, niet alleen schuld — die klaarblijkelijk is — maar ook het verband tussen die schuld en de opgelopen schade moeten bewijzen — wat insluit het aantonen dat indien de algemene vergadering was opgeroepen, deze tot ontbinding van de vennootschap zou hebben besloten (zie Rechtb. v. Kooph. Luik, 18 december 1952, *Rev. prat. soc.*, 1956, blz. 166; Van Ryn en Van Ommeslaghe, examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales, *Rev. crit. jurispr. belge*, 1958, blz. 80, nr 25). Dit bewijs is uiteraard moeilijk te leveren. In alle geval kent het ontwerp aan de rechtbank de bevoegdheid toe om de bestuurders-zaakvoerders die met overtreding van artikel 140 verzuimd hebben de algemene vergadering bijeen te roepen, persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk te verklaren voor het geheel of een deel van het verdere verlies.

Het gaat hier om een mogelijkheid die door de rechtbank zal worden gehanteerd wanneer blijkt dat het verzuim opzettelijk is gepleegd of getuigt van grove nalatigheid in het beheer van de zaken van de vennootschap, met inachtneming onder meer van de staat van voorlichting van de aandeelhouders (vgl. de mogelijkheid waarin artikel 113 voorziet in geval van faillissement).

De dwangmaatregel is niet meer afhankelijk gesteld van het bewijs van het oorzakelijk verband tussen het verzuim en de verhoging van het passief.

De toepassing op de naamloze vennootschappen van artikel 1871 van het Burgerlijk Wetboek, waarbij de mogelijkheid wordt verleend om de ontbinding « om wettige redenen » te vorderen is een betwiste aangelegenheid. Ook de Belgische rechtspraak is ertegen gekant terwijl een gedeelte van de leer, en de Franse rechtspraak er gunstig tegenover staat (zie Lehrer, la dissolution des sociétés pour justes motifs, *Rev. prat. soc.*, 1962, blz. 173).

Afgezien van dit rechtspunt, was het de vraag welke oplossing het meest ter zake dienend is.

Uit een onderzoek van de Franse rechtspraak betreffende artikel 1871 blijkt dat de beslissingen tot afwijzing van de toepassing van dat artikel het grootst in aantal zijn, en anderzijds dat de enkele beslissingen die op de vordering zijn ingegaan, meestal betrekking hebben op gevallen waarin de ontbinding was verantwoord door de lamlegging van de werking van de organen van de vennootschap door het ontbreken van de verstandhouding tussen de aandeelhouders : dit is namelijk het geval met vennootschappen waarin twee tegen elkaar gekante groepen van aandeelhouders een gelijk stemvermogen hebben en het onmogelijk is een beslissing te nemen.

De ontbinding als mogelijk middel tegen het misbruik van meerderheid en tegen het misbruik bij het beheer van een vennootschap door een meerderheid, werd eveneens getoetst aan de praktijk in Engeland.

Dit onderzoek heeft uitgewezen dat het de voorkeur verdient niet een zo algemene regel als die van artikel 1871 van het Burgerlijk Wetboek in het vennootschapsrecht op te nemen, doch een regeling te treffen voor de twee geval-

à savoir : le cas où la mésintelligence est telle qu'elle empêche le fonctionnement des organes sociaux et celui de la disparition complète de l'actif, rendant impossible la poursuite de l'objet social (suivant d'ailleurs certaines suggestions formulées en Belgique : voy. Coppens, « Le cas des sociétés anonymes paralysées par deux groupes hostiles et le juste motif de dissolution de l'article 1871 du Code civil », *Rev. prat. soc.*, 1954, p. 209 et l'exemple de certaines lois étrangères).

C'est l'objet de l'article 141 qui comble une incontestable lacune de notre régime actuel, où aucune solution ne peut intervenir lorsque les rouages d'une société se trouvent dans l'impossibilité de fonctionner par suite de dissentiments profonds et prolongés entre les actionnaires, ou encore quand l'activité sociale est paralysée par la perte de l'actif (cas de la faillite notamment).

La règle nouvelle ne pourra s'appliquer que dans l'hypothèse d'une impossibilité sérieuse de fonctionner, et non en raison de simples difficultés susceptibles d'être résolues par la majorité, sous le contrôle des tribuaux, qui sanctionneront les abus éventuels de cette majorité. Le tribunal appréciera en fait si les conditions légales sont remplies.

En outre, cette disposition nouvelle ne peut porter préjudice à la législation sur la gestion assistée de telle sorte que le juge, saisi en même temps des deux procédures, peut être amené, si les conditions requises pour l'octroi d'une gestion assistée sont remplies, à se prononcer en faveur d'une telle procédure, tenant compte en particulier de la possibilité dans ce cadre d'être attentif non seulement aux intérêts des actionnaires mais également à l'emploi des travailleurs qu'une dissolution de la société mettrait irrémédiablement en péril.

Quant à la dissolution considérée comme un moyen de protection des minorités elle a été écartée en raison des incertitudes graves qu'elle pourrait faire peser sur les sociétés. En Angleterre, cette mesure ultime, qui peut être décidée par le tribunal (art. 210 du *Companies Act*) fait partie d'un ensemble de mesures, moins draconiennes, que le juge a à sa disposition pour imposer le cas échéant d'autres remèdes à l'abus qu'il constaterait; ces mesures ne peuvent être transposées dans notre droit avec lequel elles seraient incompatibles; elles ne sont pas conformes à notre tradition judiciaire ni à notre pratique des sociétés. En outre la dissolution peut se retourner contre la minorité elle-même, lorsqu'elle permet ensuite à la majorité d'acquérir les actifs sociaux à un prix avantageux pour continuer l'activité sociale après avoir ainsi expulsé la minorité.

L'article 142 traite de la réunion de tous les titres entre les mains d'un actionnaire unique. Dorénavant cette opération n'entraînera pas la dissolution immédiate et automatique de la société, ce qui ne manquait pas de présenter des inconvénients pratiques sérieux dans le système actuel, particulièrement lorsque la dissolution n'était pas suivie d'une liquidation effective et que la société continuait son activité nonobstant cette dissolution bien souvent ignorée des tiers et cependant irréversible.

L'actionnaire unique pourra faire constater par acte authentique sa volonté de dissoudre la société; cet acte sera publié et la société entrera en ce cas en liquidation. Si cette mesure n'est pas prise, la société pourra continuer son activité, mais l'actionnaire unique demeurera solidairement et indéfiniment responsable de toutes les dettes contractées par elle jusqu'à la publication de la dissolution. La conséquence pratique la plus importante du nouveau système est que

len waarin de algemene regel het vaakst wordt toegepast : het geval van de slechte verstandhouding die de werking van de organen van de vennootschap verhindert en het geval van volledig gebrek aan baten waarbij het verder onmogelijk wordt het vennootschapsdoel te bereiken (dit ligt trouwens in de lijn van bepaalde voorstellen die in België in overweging werden gegeven : zie Coppens, « Le cas des sociétés anonymes paralysées par deux groupes hostiles et le juste motif de dissolution de l'article 1871 du Code civil », *Rev. prat. soc.*, 1954, blz. 209, en het voorbeeld van bepaalde buitenlandse wetgevingen).

Dit is de strekking van artikel 141, dat ongetwijfeld een leemte in onze huidige regeling aanvult, daar er vroeger geen enkele oplossing was voor het geval waarin de werking van een vennootschap onmogelijk werd door de aanhoudende slechte verstandhouding tussen de aandeelhouders, dan wel de bedrijvigheid van de vennootschap wegens verlies van het actief is lam gelegd (onder meer het geval van faillissement).

De nieuwe regeling zal alleen toepassing vinden in het geval van ernstige onmogelijkheid van werking en niet bij gewone moeilijkheden die door de meerderheid kunnen worden opgelost — onder toezicht van de rechtbank die eventueel tegen het misbruik van die meerderheid zal ingrijpen. De rechtbank oordeelt in feite of de wettelijke voorwaarden zijn vervuld.

Voorts mag deze nieuwe bepaling geen afbreuk doen aan de wetgeving betreffende het beheer met bijstand, zodat de rechter bij wie tegelijk twee procedures aanhangig zijn zich ten gunste van het beheer met bijstand kan uitspreken wanneer de voorwaarden daartoe vervuld zijn, gezien de mogelijkheid door deze rechtspleging geboden om niet alleen oog te hebben voor de belangen van de aandeelhouders maar ook voor de tewerkstelling, die bij de ontbinding van de vennootschap onherstelbaar zou teloorgaan.

De ontbinding als middel tot bescherming van minderheden werd terzij gelaten wegens de drukkende onzekerheid die zij voor een vennootschap kan betekenen. In Engeland maakt deze uiterste maatregel, die alleen door de rechtbank kan worden beslist (art. 210 van de Companies Act) deel uit van een geheel van maatregelen, waaronder minder strenge, die ter beschikking van de rechter staan om in voorkomend geval het vastgesteld misbruik met andere middelen te bestrijden; die maatregelen kunnen niet in ons recht worden overgenomen daar zij ermee onbestaanbaar zijn; zij stroken niet met onze rechtstraditie of met onze vennootschapspraktijk. Voorts kan de ontbinding zelf voor de minderheid nadelig uitvallen wanneer de meerderheid daardoor de gelegenheid krijgt het actief van de vennootschap tegen een voordelige prijs te verwerven en de bedrijvigheid van de vennootschap voort te zetten na aldus de minderheid te hebben verdrongen.

Artikel 142 behandelt het geval waarin al de effecten in handen van een enkele aandeelhouder zijn verenigd. Voortaan zal die verrichting niet meer de onmiddellijke en automatische ontbinding van de vennootschap tot gevolg hebben; wat onder de huidige regeling heel wat practische bezwaren heeft opgeleverd, vooral wanneer de ontbinding niet werd gevolgd door de werkelijke vereffening en de vennootschap haar bedrijvigheid voortzette ondanks die niet meer te stuiten ontbinding, meestal buiten weten van derden.

De enige aandeelhouder kan bij authentieke akte zijn wil te kennen geven de vennootschap te ontbinden, deze akte wordt bekendgemaakt en alsdan treedt de vennootschap in vereffening. Indien die maatregel uitblijft kan de vennootschap haar bedrijvigheid voortzetten, doch de enige aandeelhouder is hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor alle schulden die tot aan de bekendmaking van de ontbinding worden aangegaan. Het belangrijkste praktisch gevolg van

si l'actionnaire unique vend certains titres avant que la dissolution ne soit prononcée, la situation redevient normale et la société reprend le caractère d'une société anonyme à responsabilité limitée.

La responsabilité illimitée de l'actionnaire unique est cependant écartée si celui-ci est une autre société anonyme, société à capital variable ou société privée à responsabilité limitée, conformément à la règle déjà admise par l'article 64.

Bien entendu l'actionnaire unique, même s'il est une autre société anonyme, pourrait toujours conformément au droit commun, être personnellement et directement tenu des engagements contractés par la société s'il agissait comme le maître de l'affaire dans les conditions dégagées par la jurisprudence et notamment s'il s'abstenait de faire fonctionner les organes légaux de la société, si la société ne tenait pas de comptabilité régulière, si son patrimoine et celui de l'associé étaient confondus (cf. *supra*).

L'exigence du nombre minimum de sept associés ayant été supprimée, il va de soi que la dissolution résultant de la concentration des actions entre les mains d'un nombre de personnes inférieur à sept est devenue sans objet.

## CHAPITRE V

## Sociétés privées à responsabilité limitée

### I. *Introduction générale*

La société de personnes à responsabilité limitée a été instaurée en Belgique par la loi du 9 juillet 1935. L'Allemagne l'avait créée en 1892 et la France en 1925. Depuis longtemps, les commerçants belges demandaient une forme nouvelle de société qui leur aurait permis de limiter leur responsabilité sans qu'il fût besoin d'avoir recours à l'appareil compliqué de la société par actions. La société anonyme exigeait des formalités multiples, onéreuses, parfois difficiles à observer, tandis que la société en nom collectif, qui rend les associés indéfiniment et solidairement responsables de tous les engagements sociaux, exposait chaque associé à payer de tout son patrimoine la faute, l'imprudence ou l'incompétence de son coassocié.

Pour remédier à ces inconvénients, le législateur créa la société de personnes à responsabilité limitée qui participe à la fois du caractère de la société de capitaux et de la société de personnes.

De nombreuses entreprises de caractère privé ou familial s'étaient déjà constituées en société anonyme pour bénéficier des avantages d'ordre juridique et fiscal que présentait ce type de société, formant ainsi, à l'instar de la « *Gesloten naamloze vennootschap* » en vigueur aux Pays-Bas, des sociétés à responsabilité limitée avant la lettre. Elles n'avaient toutefois pu adopter la forme anonyme qu'au prix de dispositions statutaires exceptionnelles qui imposaient une sorte de déformation au type normal de la société par actions.

Si la loi du 9 juillet 1935 a consacré en droit ce qui existait déjà plus ou moins en fait, il n'en est pas moins vrai que la nouvelle formule a rencontré un grand succès dès sa création.

Mais, comme le fait remarquer le professeur J. Van Ryn dans ses *Principes de droit commercial* (Tome 2, n° 877),

de nieuwe regeling is dat indien de enige aandeelhouder aandelen verkoopt alvorens de ontbinding wordt uitgesproken, de toestand opnieuw normaal wordt en dat de vennootschap haar karakter van naamloze vennootschap met beperkte aansprakelijkheid terugkrijgt.

De onbeperkte aansprakelijkheid van de enige aandeelhouder bestaat echter niet indien deze een andere naamloze vennootschap is, een vennootschap met veranderlijke kapitaal op een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, dit is in overeenstemming met de regel die reeds in artikel 64 ligt besloten.

Wel te verstaan kan de enige aandeelhouder, zelfs als deze een naamloze vennotschap is, steeds overeenkomstig het gemeen recht, rechtstreeks en persoonlijk aansprakelijk worden gesteld voor de door de vennootschap aangegane verbintenissen, indien hij, onder bepaalde uit de rechtspraak afgeleide voorwaarden als meester van de zaak optreedt, inzonderheid indien hij zich ervan onthoudt de wettelijke organen van de vennootschap te laten werken, indien de vennootschap geen regelmatige boekhouding voert of indien zijn vermogen met dat van de vennootschap is vermengd (zie *supra*).

Een minimumaantal van zeven vennoten wordt niet meer geëist en de ontbinding ingevolge de concentratie van de aandelen in handen van een kleiner aantal personen dan zeven, heeft dus geen reden van bestaan meer.

## HOOFDSTUK V

## Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

### I. *Algemene inleiding*

De personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid werd in ons land ingevoerd bij de wet van 9 juli 1935. In Duitsland bestond zij reeds sedert 1892, in Frankrijk sedert 1925. De Belgische kooplieden hadden reeds geruime tijd een nieuwe vennootschapsvorm gevraagd waarbij hun aansprakelijkheid zou zijn beperkt zonder een beroep te moeten doen op de onhandzame raderwerk van de vennootschap op aandelen. De naamloze vennootschap vergt ingewikkelde, dure en soms moeilijk te vervullen formaliteiten, terwijl in de vennootschap onder firma de vennoten onbeperkt en hoofdelijk aansprakelijk zijn, zodat elke vennoot het gevaar loopt de fout, de onvoorzichtigheid of de onbekwaamheid van een ander vennoot, met geheel zijn vermogen te moeten betalen.

Om dit te verhelpen, heeft de wetgever de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid ingesteld, waarin tegelijk vormen van de kapitaalvennootschap en van de personenvennootschap terug te vinden zijn.

Talrijke besloten of familiebedrijven hadden de rechtsvorm van een naamloze vennootschap aangenomen ten einde te genieten van de juridische en fiscale voordelen aan die vennootschapsvorm verbonden, en hadden aldus, zoals de « besloten naamloze vennootschap » in Nederland, aan de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid gestalte gegeven nog voor deze wettelijk bestond. De vorm van de naamloze vennootschap konden zij niet aannemen dan met behulp van uitzonderlijke statutaire bepalingen, waaruit een soort misvorming van het normaal type van de vennootschap op aandelen is gevolgd.

Al heeft de wet van 9 juli 1935 niet meer gedaan dan in rechte bevestigen wat min of meer in feite bestond, de nieuwe formule heeft van meet af aan een groot succes gekend.

Nochtans zoals Professor J. Van Ryn in zijn *Principes de droit commercial* (Deel 2, nr 877) zegt, « stemmen de aldus

« les sociétés ainsi constituées ne correspondent pas toujours à des sociétés réelles : leur capital moyen, extrêmement bas (350 000 F environ), révèle que l'institution nouvelle a été détournée de son but et est souvent employée pour permettre à un commerçant, chef d'une entreprise dont il est propriétaire, d'échapper à sa responsabilité personnelle et au risque de la faillite, tout en conservant, en qualité de gérant et d'associé, la direction et les profits de l'affaire ».

Les faillites, relativement nombreuses, n'atteignent personne, car la société seule est en faillite. Aussi la société à responsabilité limitée trouve-t-elle peu de crédit et le gérant doit-il souvent s'engager personnellement envers les créanciers ou envers certains d'entre eux.

Ces inconvénients, auxquels viennent s'ajouter la dépendance des associés vis-à-vis du gérant ainsi que les obstacles mis à la cessibilité des parts sociales, ont été souvent signalés.

D'autre part, il faut prendre en considération le nouveau statut de la société anonyme qui deviendra sensiblement plus complexe et plus onéreux et qui, en raison notamment de la fixation du capital minimal à 1 250 000 F ne conviendra pas à toutes les entreprises.

Les petites sociétés anonymes devront donc choisir un statut de remplacement, soit celui de la société à capital variable, soit celui de la société privée à responsabilité limitée. Dans cette optique, la première question qui se pose est de savoir s'il y a lieu de permettre aux associés d'une S. P. R. L. d'émettre des titres au porteur. L'utilisation de ces derniers pourrait entre autres se justifier par le souci, parfois légitime, des associés de ne pas divulguer des participations qu'ils possèdent dans certaines entreprises. Il n'en reste pas moins certain que l'introduction de pareils titres dans la S. P. R. L. réduirait à néant le caractère privé d'une telle société.

Le projet atténue toutefois considérablement la rigueur des dispositions relatives à la cession des parts sociales; celle-ci pourra dorénavant s'effectuer librement sous réserve de l'exercice par les associés ou par la société, d'un droit de préemption. Il règle aussi les conséquences de la saisie des parts.

Le projet prévoit encore d'autres innovations. La société privée à responsabilité limitée pourra admettre en son sein des personnes morales. Le nombre des associés ne sera plus limité à cinquante. Le capital minimal reste fixé à 250 000 F comme le prévoit la loi du 26 juin 1967 mais, en cas de faillite prononcée dans les trois ans de la constitution de la société, les fondateurs pourront être rendus responsables du passif de la société si le capital était, lors de la constitution, manifestement insuffisant pour assurer, pendant les deux premières années au moins, l'activité projetée.

Les gérants seront responsables solidairement envers la société des fautes commises par eux dans l'accomplissement de leur mission. Ils seront, en outre, tenus indéfiniment de toutes les dettes sociales s'ils ont compromis la situation financière de la société par des prélèvements effectués dans leur intérêt, si, par leur fait, la comptabilité ne permet pas de suivre l'évolution financière de celle-ci ou s'ils se sont rendus coupables de fraude commise au préjudice de l'ensemble des créanciers. En cas de faillite, ils pourront être rendus responsables de tout ou partie des dettes sociales nées pendant les cinq années qui la précèdent, s'ils n'ont pas apporté à la gestion des affaires sociales toute la diligence requise.

opgerichte vennootschappen niet steeds met werkelijke vennootschappen overeen : hun gemiddeld kapitaal, dat zeer laag ligt (ongeveer 350 000 F), wijst erop dat de nieuwe instelling van haar doel wordt afgewend en dikwijls wordt gebruikt om aan de koopman, hoofd van het bedrijf waarvan hij eigenaar is, de mogelijkheid te geven om aan zijn persoonlijke aansprakelijkheid en aan het risico van faillissement te ontsnappen, terwijl hij als zaakvoerder en vennoot, de leiding van de zaak en de voordelen ervan aan zich houdt ».

De betrekkelijke talrijke faillissementen raken niemand, aangezien het de vennootschap is die failliet gaat. De kredietwaardigheid van de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt dan ook niet zonder meer aanvaard en de zaakvoerder is dikwijls genoopt zich jegens schuldeisers of sommigen ervan persoonlijk te verbinden.

Die bezwaren, waarbij nog komt de afhankelijkheid van de vennoten ten opzichte van de zaakvoerder, alsmede de hindernissen die aan de overdracht van de aandelen zijn gesteld werden dikwijls bekritiseerd.

Voorts moet worden overwogen dat het nieuwe statuut van de naamloze vennootschap, dat merkelijk ingewikkelder wordt en met meer kosten gepaard gaat, en ook onder meer wegens de vaststelling van het minimumkapitaal op 1 250 000 F, niet voor alle bedrijven past.

De kleine naamloze vennootschappen zullen dus een andere rechtsvorm moeten kiezen : die van de vennootschap met veranderlijk kapitaal of die van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid. In dat opzicht rijst een eerste vraag : is het geboden aan de vennoten van een B. V. de mogelijkheid te geven om effecten aan toonder uit te geven ? Het gebruik van zulke effecten zou onder meer kunnen worden verantwoord door het soms gewettigd verlangen van de vennoten om hun deelneming in bepaalde ondernemingen niet bekend te maken. Toch kan het niet worden betwist dat de invoering van zodanige effecten in de B. V. het besloten karakter van die vennootschap geheel zou uithollen.

Het ontwerp vermindert echter aanzienlijk de strengheid van de bepalingen betreffende de overdracht van aandelen; deze overdracht kan voortaan vrij geschieden, onder voorbehoud van de uitoefening door de vennoten of door de vennootschap van een recht van voorkoop. Ook in de gevolgen van het beslag op aandelen wordt voorzien.

Nog andere nieuwigheden zijn in het ontwerp te vinden. De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan in haar midden rechtspersonen opnemen. Het aantal vennoten is niet meer beperkt tot vijftig. Het minimumkapitaal blijft vastgesteld op 250 000 F zoals bepaald bij de wet van 26 juni 1967, maar in geval van failliet verklaring binnen drie jaar na de oprichting van de vennootschap kunnen de oprichters voor het passief van de vennootschap aansprakelijk worden gesteld indien het kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was om de voorgenomen bedrijvigheid gedurende ten minste twee jaar uit te oefenen.

De zaakvoerders zijn voor hun tekortkomingen bij de vervulling van hun taak hoofdelijk met de vennootschap aansprakelijk. Buitendien zijn zij voor de schulden van de vennootschap onbeperkt aansprakelijk indien zij de financiële toestand in het gedrang hebben gebracht door afnemingen in hun voordeel of indien door hun toedoen de boekhouding niet de mogelijkheid geeft de financiële ontwikkeling van de vennootschap te volgen of nog, indien zij zich schuldig hebben gemaakt aan bedrog ten nadele van de gezamenlijke schuldeisers. In geval van faillissement kunnen zij aansprakelijk worden verklaard voor de gehele schuld van de vennootschap die gedurende de vijf voorafgaande jaren is ontstaan of voor een gedeelte ervan indien zij aan het beheer van de zaken van de vennootschap niet de vereiste zorg hebben besteed.

Les pouvoirs des commissaires et leur responsabilité ont également été accrus. Les auteurs du projet ont cependant jugé trop lourde pour les S. P. R. L. l'obligation faite aux sociétés anonymes d'avoir recours à un commissaire-reviseur. Ils ont toutefois maintenu la désignation d'un reviseur d'entreprise en cas d'apport en nature, lors de la constitution de la société, comme le prescrit la nouvelle loi du 26 juin 1967.

Il a paru nécessaire que les comptes des S. P. R. L. puissent fournir aux associés et à tout intéressé, une information adéquate. Si, en cette matière, des progrès considérables ont été accomplis par les grandes entreprises, de nombreuses lacunes subsistent encore, spécialement dans les sociétés familiales.

Le caractère restreint du cercle des associés, les relations personnelles qui s'établissent entre eux et la possibilité de veiller eux-mêmes, dans une large mesure, à la protection de leurs intérêts, permettent une organisation plus simple et plus souple de la gestion et du fonctionnement de la société et une discrétion mieux assurée dans les rapports avec les tiers.

En conclusion, le nouveau statut de la société privée à responsabilité limitée devrait en consolider le crédit et en favoriser le succès.

De nombreuses dispositions du projet ont été inspirées des règles qui gouvernent le projet relatif aux sociétés anonymes; elles n'appellent pas de remarques particulières et devront être interprétées suivant les mêmes principes.

## II. *Commentaire des articles*

### SECTION I

#### Définition et constitution

### Art. 143

La définition proposée, tout en étant inspirée de celle de l'actuel article 116 des lois coordonnées sur les sociétés comerciales, met l'accent sur le caractère privé de ce type de sociétés. C'est ainsi que l'appellation « société privée à responsabilité limitée » a été substituée à celle de « société de personnes à responsabilité limitée ».

La société privée à responsabilité limitée étant formée *intuitu personae*, ne pourra faire l'objet d'aucun appel public à l'épargne : aucune publicité ne sera donc admise en vue de réunir des capitaux sous quelque forme que ce soit, sous peine de voir déclarer nuls les engagements contractés à la suite d'une telle publicité (cf. art. 149).

Aux termes de l'article 118 des lois coordonnées, la S. P. R. L. ne peut avoir pour objet l'assurance, la capitalisation ou l'épargne — interdictions qui sont d'ailleurs prévues par des lois particulières. Cette énumération est, dans l'état actuel de la législation, incomplète. D'autres opérations, telles que l'intervention dans les prêts hypothécaires (arrêté royal du 7 janvier 1936, art. 40) et l'exercice de la profession d'agent de change (Code de commerce, art. 73) lui sont également interdites. C'est pourquoi les auteurs du projet ont estimé qu'il n'y avait pas lieu de reprendre l'article 118 des lois coordonnées. En conséquence, la sonction n'est plus nécessairement la nullité de la société, mais celle que prévoient les lois particulières ou le régime de droit commun, par application de l'article 23, 1°.

De bevoegheid en de aansprakelijkheid van de commissarissen werden eveneens uitgebreid. De auteurs van het ontwerp hebben het echter als een te zware last voor de B. V. beschouwd hun, zoals aan de naamloze vennootschappen, de verplichting op te leggen een beroep te doen op een commissaris-revisor. Toch blijft het verder een verplichting, zoals voorgeschreven bij de wet van 26 juni 1967, dat in geval van inbreng in natura bij de oprichting van de vennootschap, een bedrijfsrevisor moet worden aangewezen.

Het is nodig gebleken voor te schrijven dat de rekeningen van de B. V. aan de vennoten en aan iedere belanghebbende voldoende inzicht moeten verstrekken. Al werd op dat gebied aanzienlijke vooruitgang gemaakt in de grote bedrijven, vallen er nog talrijke leemten te bespeuren, vooral in familievennootschappen.

Wegens de beperkte kring van vennoten, de persoonlijke betrekkingen die onder hen ontstaan en de mogelijkheid die zij hebben om in ruime mate op de bescherming van hun belangen toe te zien, is het mogelijk het beheer en de werking van de vennootschap eenvoudiger en minder strak te organiseren en in de betrekkingen met derden aan de zaken van de vennootschap minder openbaarheid te geven.

Tot besluit kan men zeggen dat de nieuwe rechtsregeling van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid de kredietwaardigheid ervan zal tengoede komen en haar succes verzekeren.

Talrijke bepalingen uit het ontwerp leunen aan bij de regels die voor de naamloze vennootschap zijn gesteld; zij behoeven geen bijzondere commentaar en voor de uitlegging gelden dezelfde grondslagen.

## II. *Commentaar op de artikelen*

### AFDELING 1

#### Aard en oprichting

### Art. 143

De voorgestelde omschrijving leunt aan bij het huidige artikel 116 van de gecoördineerde wetten, maar legt de nadruk op het besloten karakter van die vennootschapsvorm. Aldus werd de vroegere benaming van « personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid » vervangen door « besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ».

Daar de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid *intuitu personae* wordt opgericht, kan zij op generlei wijze tot de openbare aantrekking van spaargelden overgaan : geen enkele publiciteit om kapitaal bijeen te brengen is, onder welke vorm ook, toegelaten, op straffe van nietigverklaring van de verbintenissen die ingevolge zodanige publiciteit zijn aangegaan (zie art. 149).

Naar luid van artikel 118 van de gecoördineerde wetten mag de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid geen verzekering, kapitalisatie of spaarverrichtingen ten doel hebben. Deze verbodsbepalingen vindt men trouwens in de bijzondere wetten terug. Die opsomming is in de huidige stand van de wetgeving onvolledig. Andere verrichtingen zoals bemiddeling in hypothecaire leningen (koninklijk besluit van 7 januari 1936, art. 40) en de uitoefening van het beroep van effectenmakelaar (Wetboek van Koophandel, art. 73) zijn haar eveneens verboden. Dit is de reden waarom de auteurs van het ontwerp gemeend hebben artikel 118 van de gecoördineerde wetten niet te moeten overnemen. Bijgevolg is de dwangmaatregel niet meer de nietigheid van de vennootschap, maar die waarin voorzien is bij de bijzondere wetten of, bij toepassing van artikel 23, 1°, de regeling van het gemeen recht.

D'autres éléments de la définition mettent encore en évidence le caractère privé de la S. P. R. L. : les parts sociales sont nominatives et elles ne sont pas librement transmissibles (art. 152 et suivants). Néanmoins, les conditions requises par l'actuel article 126 pour la cession de parts sociales ont été considérablement allégées; dorénavant la cession sera subordonnée au seul droit de préemption à exercer par les associés ou par la société.

Enfin, s'alignant sur les différentes législations des pays du Marché commun, les auteurs du présent projet n'ont pas maintenu l'interdiction faite aux personnes morales d'être associées d'une S. P. R. L.

Art. 144

Ce texte limite la portée de l'article 131. Il se borne à l'émission d'obligations à ordre et au porteur, permettant ainsi, *a contrario*, celle d'obligations nominatives.

Si l'émission d'obligations à ordre ou au porteur qui peuvent être répandues dans le public est évidemment en contradiction avec le caractère fermé de la S. P. R. L., l'émission d'obligations nominatives ne présente pas les mêmes inconvénients. En effet, ces dernières ne circulent pas avec la même facilité que les titres au porteur ou à ordre et ne peuvent donc servir à éluder l'interdiction de faire un appel public à l'épargne. Dans les S. P. R. L. familiales notamment, les associés non actifs ont parfois avantage à détenir des obligations nominatives dont l'intérêt est garanti, plutôt que des parts sociales que les associés actifs rémunèrent mal afin de pouvoir les racheter à vil prix.

L'émission d'obligations convertibles ou assorties d'un droit de souscription serait incompatible avec le caractère personnel de la S. P. R. L.

Art. 145

A l'exemple des législations allemande et italienne, les auteurs du projet n'ont pas cru devoir maintenir la limitation du nombre des associés. L'expérience a démontré que le maximum d'associés autorisé par la loi belge est très rarement atteint, la forme de société de personnes à responsabilité limitée ayant été adoptée dans la généralité des cas par des entreprises commerciales et industrielles d'importance moyenne, petite ou même minime.

L'absence de limitation du nombre des associés ne paraît pas devoir entraîner la perte du caractère privé de la société ni de l'esprit de confiance réciproque qui doit animer ses membres. Il importe d'ailleurs que la S. P. R. L. ne fasse pas obstacle, le cas échéant, à la participation du personnel au capital social.

La disposition de l'actuel article 119 relatif aux incapables et aux sociétés entre époux a été supprimée. Il convient de remarquer que les lois étrangères sur les sociétés ne contiennent pas de dispositions particulières relatives à la représentation des incapables : le droit commun suffit à résoudre cette question. Quant à la règle selon laquelle la société comprenant des conjoints devra être composée d'un minimum de trois associés, elle est unanimement critiquée.

L'article 120 des lois coordonnées sur les sociétés, modifié par la loi du 26 juin 1967, requiert, pour la constitution d'une S. P. R. L., un capital minimal de 250 000 F entièrement

Ook andere bestanddelen van de omschrijving, wijzen op het besloten karakter van de B. V. de aandelen zijn op naam gesteld en kunnen niet vrij worden overgedragen (art. 152 en volgende). Nochtans werden de vereisten voor de overdracht van aandelen zoals die bij het huidige artikel 126 zijn gesteld, aanzienlijk minder strak gemaakt; voortaan wordt de overdracht enkel afhankelijk gesteld van een door de vennoten of door de vennootschap uit te oefenen recht van voorkoop.

Ten slotte hebben de auteurs van dit ontwerp, om in de lijn te blijven van de verschillende wetgevingen van de Euromarktlanden, niet meer het verbod gehandhaafd waarbij rechtspersonen niet als vennoot in een B. V. in aanmerking konden komen.

Art. 144

Deze tekst beperkt de strekking van artikel 131. Er is slechts sprake van de uitgifte van obligaties aan order of aan toonder, en dus zijn obligaties op naam toegelaten.

De uitgifte van obligaties aan order of aan toonder, die onder het publiek kunnen worden verspreid, is uiteraard in tegenstrijd met het besloten karakter van de B. V. De uitgifte van obligaties op naam biedt niet hetzelfde bezwaar. Deze worden immers niet met hetzelfde gemak in omloop gebracht als de effecten aan toonder of aan order, en kunnen dus niet worden aangewend om te ontsnappen aan het verbod van openbare aantrekking van spaargeld. Inzonderheid in de familievennootschappen onder de vorm van de B. V. kunneen de niet-actieve vennoten er soms voordeel bij hebben obligaties op naam te bezitten waarvan de interest is gewaarborgd, veeleer dan aandelen in de vennootschap waarvan het rendement door vennoten kan worden gedrukt ten einde deze tegen een spotprijs te kunnen inkopen.

De uitgifte van obligaties die in aandelen converteerbaar zijn of waaraan een voorkeursrecht is verbonden, is niet bestaanbaar met het persoonlijk karakter van de B. V.

Art. 145

Naar het voorbeeld van de Duitse en van de Italiaanse wetgevingen hebben de auteurs van het ontwerp niet gemeend de beperking van het aantal vennoten te moeten handhaven. De ervaring heeft uitgewezen dat het maximumaantal vennoten bij de Belgische wet vastgesteld, zelden wordt bereikt, daar de rechtsvorm van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid over 't algemeen wordt aangenomen door handels- en nijverheidsondernemingen van gemiddelde, kleine en zelfs geringe omvang.

Het ontbreken van de beperking van het aantal vennoten lijkt niet tot gevolg te zullen hebben dat het besloten karakter van de vennootschap in het gedrang komt of dat de geest van wederzijds vertrouwen onder de leden zal worden aangetast. Dat de B. V. in voorkomend geval geen hinder is voor de deelneming van het personeel in het maatschappelijk kapitaal is trouwens geraden.

De bepalingen uit het huidige artikel 119 betreffende de onbekwamen en de vennootschap tussen echtgenoten, werden weggelaten. Er moet worden opgemerkt dat de buitenlandse wetten betreffende de vennootschappen geen bijzondere bepalingen betreffende de vertegenwoordiging van onbekwamen inhouden; het gemeen recht volstaat om dat punt op te lossen. Er zij op gewezen dat de regel volgens welke een vennootschap waarin echtgenoten aanwezig zijn, ten minste uit drie vennoten moet bestaan, eensgezind wordt bekritiseerd.

Artikel 120 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen, gewijzigd bij de wet van 26 juni 1967, schrijft voor dat bij de oprichting van een B. V. een

libéré. A cette exigence d'un capital minimal fixé en chiffres, et souvent inadéquat, les auteurs du projet avaient pensé substituer celle d'un capital « suffisant pour assurer, eu égard à des prévisions raisonnables, l'exploitation normale de l'entreprise ». Toutefois, en raison des difficultés pouvant surgir au sujet de la détermination du capital jugé suffisant, il a été décidé de maintenir le principe d'un capital minimal, en l'occurrence 250 000 F et de prévoir, notamment en cas de faillite, une sanction civile à charge des fondateurs si le capital s'avérait manifestement insuffisant pour assurer l'activité de la société pendant les deux premières années au moins de sa constitution (voir art. 151, 4°).

Le texte proposé maintient le principe de la libération intégrale du capital minimal. Il précise, d'autre part, que chaque part correspondant à un apport en numéraire doit être libérée de la moitié au moins. En proposant une règle plus rigoureuse que celle qui est prévue par la loi du 26 juin 1967, le projet entend mieux assurer le crédit des S. P. R. L.

Il n'a toutefois pas paru nécessaire de s'aligner sur la législation française qui prévoit la libération intégrale des parts sociales des S. P. R. L. (art. 38 de la loi du 24 juillet 1966).

Enfin le § 2 reprend également pour les S. P. R. L. l'exigence consacrée pour les S. A. par l'article 61, § 2, disposition elle-même reprise de la loi du 4 août 1978 de réorientation économique.

Art. 146

Le contrôle de l'évaluation des apports en nature présente un grand intérêt pour les tiers lorsque les associés ne sont pas personnellement responsables des engagements sociaux. M. Van Ryn, dans ses *Principes de droit commercial* (t. 2, n° 894), estime à juste titre que cette procédure de vérification est encore plus nécessaire pour les S. P. R. L. que pour les sociétés anonymes; aussi l'obligation de faire appel à un reviseur d'entreprise, introduite par la loi du 26 juin 1967, pour les apports en nature, a été maintenue. Les parts sociales qui correspondent à ces apports devront être entièrement libérées (art. 145, 3°). De plus, les fondateurs, et lors d'une augmentation de capital, les gérants seront solidairement tenus envers les intéressés de la réparation du préjudice qui serait une suite immédiate et directe de la surévaluation manifeste des apports en nature (art. 151, 3°).

Art. 147

Les mentions de l'article 7b des lois coordonnées et celles de l'article 30 auxquelles se réfère l'actuel article 121, ne sont pas toutes applicables à la S. P. R. L. Aussi est-il apparu opportun de ne les reprendre que dans la mesure où elles concernent les sociétés privées à responsabilité limitée.

Au 6°, le projet impose l'indication des jour et heure de l'assemblée ordinaire des associés appelés à statuer sur l'approbation des bilans (art. 7b, 10°, des lois coordonnées actuelles).

Au 9°, le projet prescrit une nouvelle obligation, celle de la désignation ou du mode de désignation des personnes chargées de contrôle de la société.

gestort kapitaal van 250 000 F moet worden ingelegd. De auteurs van het ontwerp hadden dit niet steeds passende vereiste van een in cijfers uitgedrukt minimumkapitaal willen vervangen door dat van « kapitaal dat voldoende is om met inachtneming van redelijke vooruitzichten, de normale exploitatie van het bedrijf te verzekeren ». Wegens de moeilijkheden die zouden kunnen ontstaan met betrekking tot de vaststelling van dat voldoende geacht kapitaal werd echter besloten het beginsel van het minimumkapitaal te handhaven, dit is 250 000 F, met dien verstande dat voor het geval van faillissement, een burgerlijke dwangmaatregel ten aanzien van de oprichters kan worden opgelegd indien het kapitaal kennelijk onvoldoende is gebleken om de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar uit te oefenen (zie art. 151, 4°).

De voorgestelde tekst handhaaft het beginsel van de volstorting van het minimumkapitaal. Anderzijds wordt voorgeschreven dat op ieder met inbreng in geld overeenstemmend aandeel ten minste de helft moet worden gestort. Door deze strengere regels dan die uit de wet van 26 juni 1967, wil het ontwerp de kredietwaardigheid van de B. V. in de hand werken.

Het is echter niet noodzakelijk gebleken om, zoals in de Franse wetgeving, de volstorting van de aandelen in een B. V. te verlangen (art. 38 van de Franse wet van 24 juli 1966).

In § 2 wordt voor de B. V.'s ook het vereiste overgenomen dat bij artikel 61, § 2 voor de N. V.'s is gesteld. Deze laatste bepaling is zelf ontleend aan de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering.

Art. 146

De controle op de waardering van de inbreng in natura is voor derden van groot belang, vooral wanneer de vennoten niet persoonlijk aansprakelijk zijn voor de verbintenissen van de vennootschap. In zijn *Principes de droit commercial* (dl. 2, nr 894) is M. Van Ryn terecht van oordeel, dat die verificatie zich nog meer opdringt voor de B. V. dan voor de naamloze vennootschap; de verplichting om een beroep te doen op een bedrijfsrevisor voor de waardering van inbreng in natura, bij de wet van 26 juni 1967 ingevoerd, werd dan ook gehandhaafd. De aandelen die met die inbreng in natura overeenstemmen, moeten volgefourneerd zijn (art. 145, 3°). Bovendien zijn de oprichters, en bij kapitaalverhoging de zaakvoerders, jegens belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk voor de vergoeding van de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is van de kennelijke overwaardering van inbreng in natura (art. 151, 3°).

Art. 147

De vermeldingen van artikel 7b van de gecoördineerde wetten en die van artikel 30 waarnaar in het huidige artikel 121 wordt verwezen, zijn niet alle op de B. V. toepasselijk. Daarom is het wenselijk ze te herhalen, in de mate waarin zij de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid betreffen.

Het ontwerp legt in onderdeel 6 van het hier besproken artikel de verplichting op om in de vennootschapsakte de dag, het uur en de plaats te vermelden van de gewone algemene vergadering van de vennoten die over de goedkeuring van de balansen moet beslissen (art. 7 b, 10° van de huidige gecoördineerde wetten).

In onderdeel 9 wordt een nieuwe verplichting opgelegd : de aanwijzing of de wijze van aanwijzing van de personen die met het toezicht op de vennootschap zijn belast.

Les mentions prévues pour les sociétés anonymes par l'article 65, nos 6 à 11, sont également obligatoires dans l'acte constitutif d'une S. P. R. L.

Art. 148

Cette disposition est conçue dans le même esprit que l'article 63 pour les sociétés anonymes. Elle précise que seuls peuvent être pris en considération pour la détermination du capital social, les apports susceptibles de réalisation forcée.

Bien qu'il appartienne à la jurisprudence d'apprécier ce qu'il y a lieu d'entendre par « apports susceptibles de réalisation forcée », il va de soi que cette notion recouvre, entre autres, les brevets, les marques de fabrique, les dessins et modèles, les fonds de commerce et le droit d'exploitation d'une concession.

En ce qui concerne les apports non susceptibles de réalisation forcée dont la valeur pour la société peut être parfois considérable, il a été jugé préférable de ne pas reprendre le système du § 2 de l'article 63 du projet « société anonyme » qui semble difficilement applicable aux S. P. R. L.

L'apport en industrie, apport de services futurs, ne peut être pris en considération parce que non susceptible d'exécution forcée.

Art. 149

L'interdiction de tout appel public à l'épargne tant pour la constitution du capital social, que pour la conclusion d'emprunts obligataires et pour le transfert de titres créés à cet effet, constitue un élément essentiel du caractère privé de la S. P. R. L.

La nullité prévue pour les engagements contractés à la suite d'une publicité prohibée par l'article 149 est une nullité relative au profit du souscripteur ou cessionnaire et, comme toute nullité relative, elle est susceptible de confirmation.

Art. 150

Le projet admet (art. 64 et 142) qu'une société anonyme puisse n'avoir qu'un actionnaire unique, pour autant que celui-ci soit une autre société anonyme. Il consacre ainsi une situation de fait qui se rencontre très fréquemment dans la pratique des sociétés anonymes actuelles, en admettant en pareil cas le maintien de la personnalité morale distincte et l'absence de dissolution de la société en cause soit que celle-ci soit constituée dès l'origine par cet actionnaire unique soit que toutes ses actions soient réunies entre les mains de l'actionnaire unique pendant le cours de la vie sociale.

En revanche, lorsque l'actionnaire unique est une personne physique, le projet admet le maintien de la société comme entité distincte mais l'actionnaire personne physique sera responsable sur ses propres biens de toutes les dettes sociales aussi longtemps que la société n'aura que ce seul actionnaire.

Ces règles s'appliquent pour autant que l'actionnaire unique « respecte les règles du jeu » et que la société soit gérée de la même manière que si elle avait plusieurs action-

De vermeldingen die in de onderdelen 6 tot 11 van artikel 65 voor de naamloze vennootschap zijn voorgeschreven, moeten ook in de oprichtingsakte van de B. V. worden opgenomen.

Art. 148

Deze bepaling is opgevat in dezelfde geest als die waarvan artikel 63 voor de naamloze vennootschap uitgaat. Er wordt verduidelijkt dat voor de vaststelling van het maatschappelijk kapitaal alleen inbreng in aanmerking komt die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

Hoewel het aan de rechtspraak toekomt te beoordelen wat dient te worden verstaan onder « inbreng die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is », spreekt het vanzelf dat onder meer de octrooien, fabrieksmerken, tekeningen en modellen, handelszaken en concessierechten door dat begrip worden gedekt.

Wat betreft de inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is en die voor de vennootschap van aanzienlijke waarde kan zijn, werd het verkieslijk geacht niet het stelsel over te nemen waarin bij artikel 63, § 2, ten aanzien van de naamloze vennootschap is voorzien, daar dit blijkbaar moeilijk op de B. V. toepassing kan vinden.

Inbreng van nijverheid, inbreng van toekomstige diensten, kunnen niet in aanmerking komen aangezien zij niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar zijn.

Art. 149

Het verbod om zowel voor de samenstelling van het maatschappelijk kapitaal als voor het plaatsen van obligatieleningen en de overdracht van te dien einde uitgegeven effecten, tot openbare aantrekking van spaargeld over te gaan is een van de wezenlijke bestanddelen van het besloten karakter van de B. V.

De nietigheid van de verbintenissen aangegaan ten gevolge van een verboden publiciteit als bepaald bij artikel 149, is een betrekkelijke nietigheid die ten voordele strekt van de inschrijver, maar zoals iedere betrekkelijke nietigheid is zij voor bevestiging vatbaar.

Art. 150

Het ontwerp neemt aan (art. 64 en 142) dat de naamloze vennootschap kan bestaan uit een enkele aandeelhouder, mits deze een andere naamloze vennootschap is. Het bevestigt alsdus een feitelijke toestand die men vaak terugvindt in de hedendaagse praktijk in zake naamloze vennootschappen, doordat in zodanig geval de afzonderlijke rechtspersoon en het uitblijven van ontbinding van de betrokken naamloze vennootschap wordt aanvaard, om het even of de vennootschap van bij de aanvang door die enige aandeelhouder werd opgericht, dan wel in de loop van haar bestaan aan deze komt toe te behoren.

Is daarentegen de enige aandeelhouder een natuurlijke persoon, dan blijft de vennootschap verder als een rechtssubject bestaan, maar de natuurlijke persoon staat met zijn eigen goederen in voor de schulden van de vennootschap, zolang hij enige aandeelhouder blijft.

Die regels vinden toepassing voor zover de enige aandeelhouder de « regels van het spel » eerbiedigt en dat de vennootschap wordt bestuurd op dezelfde wijze alsof zij ver-

naires, qu'elle fonctionne normalement, qu'elle publie ses comptes, que son patrimoine demeure distinct de celui de son actionnaire, bref qu'elle présente les mêmes garanties et se présente sous les mêmes dehors que si elle avait plusieurs actionnaires. Dans le cas contraire, la jurisprudence relative à l'abus de la personnalité morale pourrait évidemment s'appliquer.

Les raisons qui justifient cette solution paraissent pouvoir s'appliquer aux sociétés à responsabilité limitée. En effet, suivant le projet, la société à responsabilité limitée pourra comprendre dorénavant des personnes morales parmi ses membres. Cette forme pourra être utilisée pour des sociétés qui actuellement prennent la forme de sociétés de capitaux, alors que le caractère privé de la société imposerait de ne pas recourir à la forme anonyme.

Les sociétés à responsabilité limitée devront dès lors pouvoir s'intégrer dans des groupes de sociétés, à l'image des *G. M. B. H.* en Allemagne et il semble tout à fait opportun de leur étendre le régime de la société d'une personne.

L'article 150 consacre pour la S. P. R. L. la licéité de la société d'une personne, sans responsabilité de l'associé unique, pour autant que celui-ci soit une autre S. P. R. L., une société anonyme ou une société à capital variable.

### Art. 151

Le premier alinéa de l'article 123 actuel a été supprimé. Il n'avait, en effet, d'autre portée que de distinguer la S. P. R. L. de la société anonyme dans laquelle, bien qu'ayant comparu à l'acte constitutif, l'associé peut ne pas encourir la responsabilité du fondateur.

Le 1° de l'article 123 a été également supprimé : cette disposition était, en effet, le corollaire de l'article 119, alinéa 3, qui a été abandonné dans le projet. Le 2° de l'article 123 a été complété par la mention « de la différence éventuelle entre le capital minimum prescrit par la loi et le montant des souscriptions ». Le 3° de l'article 123 est aussi supprimé et remplacé par le texte suivant : « 2°. de la libération effective des parts dans la mesure prévue par l'article 145, 3° et 4°, ainsi que de la partie du capital dont ils sont réputés souscripteurs en vertu de l'alinéa précédent ».

Le 4° du présent article constitue une innovation introduite par la loi du 4 août 1978 de réorientation économique en cas d'insuffisance de capital de la société lors de sa constitution. Lorsqu'une S. P. R. L. tombe en faillite, on constate fréquemment que le capital n'était pas suffisant pour assurer l'activité de la société. Le projet permet au juge, s'il constate que le capital était manifestement insuffisant pour assurer l'activité projetée pendant la période des deux premières années, de rendre les fondateurs responsables de l'ensemble ou d'une partie des engagements de la société.

Quant au 5°, il reproduit, en des termes mieux appropriés à la S. P. R. L., la disposition de l'article 69, alinéa dernier. Mandataires et porte-forts seront personnellement obligés si le mandat n'a pas été reconnu valable ou si l'engagement n'a pas été ratifié dans le mois.

schillende aandeelhouders had, dat haar organen normaal werken, dat zij haar rekeningen bekendmaakt, dat haar vermogen afgescheiden blijft van dat van haar aandeelhouder, in het kort, dat zij dezelfde waarborgen biedt als een vennootschap met verscheidene aandeelhouders en zich naar buiten op dezelfde wijze voordoet. In het tegenovergestelde geval zou de rechtspraak betreffende het misbruik van de rechtspersoonlijkheid kunnen worden ingeroepen.

De redenen die aan deze oplossing ten grondslag liggen, lijken ook op de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid toepassing te kunnen vinden. Inderdaad, volgens het ontwerp kunnen voortaan ook rechtpersonen als vennoot in een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid worden opgenomen. Die rechtsvorm zou passen voor de vennootschappen die de vorm van een kapitaalvennootschap wensen aan te nemen, maar waarvoor, wegens het besloten karakter van de vennootschap, de vorm van de naamloze vennootschap minder aangewezen is.

De vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid zouden zich dan ook, zoals de G. M. B. H. in Duitsland, in concerns van vennootschappen moeten kunnen integreren en het lijkt dus volkomen wenselijk ook voor hen de regel van de eenmansvennootschap te doen gelden.

Artikel 150 bevestigt voor de B. V. de mogelijkheid van eenmansvennootschap zonder aansprakelijkheid van de enige aandeelhouder, mits deze een andere B. V., een naamloze vennootschap of een vennootschap met veranderlijk kapitaal is.

### Art. 151

Het eerste lid van het huidige artikel 123 werd weggelaten. Het had immers geen andere strekking dan een onderscheid te maken tussen de B. V. en de naamloze vennootschap waarin een vennoot geen oprichtersaansprakelijkheid kan oplopen, zelfs indien hij bij de oprichtingsakte is verschenen.

Onderdeel 1 van artikel 123 werd eveneens weggelaten; deze bepaling was immers een uitvloeisel van artikel 119, derde lid, dat niet in het ontwerp is opgenomen. Onderdeel 2 van artikel 123 werd aangevuld met de vermelding, « voor het eventueel verschil tussen bij de wet voorgeschreven minimumkapitaal en het geplaatst bedrag ». Ook onderdeel 3 van artikel 123 werd weggelaten en door de volgende bepaling vervangen : « 2°. voor de werkelijke storting van de aandelen naar de verhouding bepaald bij artikel 145, 3° en 4°, alsmede van het gedeelte van het kapitaal waarvoor zij krachtens onderdeel 1° als inschrijvers worden beschouwd. »

In onderdeel 4 van dit artikel vindt men een nieuwe voorziening ingevoerd bij de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering voor het geval dat het kapitaal bij de oprichting van de vennootschap ontoereikend is. Wanneer een B. V. failliet gaat, stelt men dikwijls vast dat het kapitaal voor de bedrijvigheid van de vennootschap ontoereikend was. Het ontwerp kent aan de rechter die vaststelt dat het kapitaal kennelijk ontoereikend was voor de uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar, de bevoegdheid toe om de oprichters aansprakelijk te verklaren voor het geheel of een gedeelte van de verbintenissen van de vennootschap.

In onderdeel 5° wordt met bewoordingen die beter voor de B. V. passen, de bepaling herhaald van artikel 69, derde lid. De lastgevers en hen die zich sterk hebben gemaakt zijn persoonlijk aansprakelijk indien de lastgeving niet als geldig wordt erkend of de verbintenis niet binnen een maand wordt bevestigd.

## SECTION 2

### Des parts et de leur transmission

### Art. 152

L'article 152 ne s'écarte guère du texte de l'article 124 actuel. Toutefois, il prévoit la possibilité de créer des parts privilégiées en faveur des associés qui ne détiennent pas effectivement le pouvoir de gestion. Cette disposition a pour but d'empêcher que des associés actifs majoritaires ne s'opposent, parfois à leur profit, à la rémunération des parts sociales au détriment des associés non actifs. En outre, cette dualité de parts sociales pourrait, en certaines circonstances, faciliter la réorganisation financière de la société. Si les associés non actifs étaient appelés à exercer le pouvoir de gestion, ils ne pourraient plus jouir du dividende privilégié qui leur aurait été attribué.

### Art. 153

Dans les cas d'indivision, d'usufruit ou de gage, l'on appliquera l'article 76.

### Art. 154

La plupart des modifications apportées au texte actuel de l'article 125 sont de pure forme et ne nécessitent pas de commentaire. Il faut cependant remarquer qu'en cas de transmission de parts sociales pour cause de mort, les attributions consécutives au partage doivent être indiquées dans le registre des associés. Il est apparu nécessaire de compléter la loi actuelle sur ce point : en effet, en cas de succession, les mentions du registre des associés relatives au nombre des parts qui appartiennent à chaque associé, ne correspondent plus, dans de nombreux cas, à la réalité.

Le nouveau texte précise que les tiers peuvent se prévaloir des cessions, transmissions ou attributions, même si celles-ci ne sont pas inscrites dans le registre des associés. C'est évidemment à l'égard des parties et de la société que les tiers peuvent se prévaloir desdites cessions, transmissions ou attributions.

L'avant-dernier alinéa de l'article 154 s'inspire d'une disposition analogue relative aux actions nominatives des sociétés anonymes (art. 75). Il n'a d'autre but que de permettre au propriétaire de parts sociales de détenir une reproduction des inscriptions du registre qui constituent son titre de propriété.

### Art. 155

Dans le but de renforcer la publicité des mentions portées au registre des associés, qui présentent le plus grand intérêt tant pour les tiers que pour les associés, l'article 155 prévoit que le gérant doit déposer, dans le mois de leur date, une copie conforme des inscriptions du registre des associés au greffe du tribunal de commerce du siège social de la société.

C'est à dater de ce dépôt que les cessions, transmissions ou attributions sont opposables aux tiers. Il est précisé toutefois que les tiers peuvent s'en prévaloir, même si elles ne sont pas inscrites dans le registre des associés ou si la copie de ces inscriptions n'a pas encore été déposée. C'est

## AFDELING 2

### Aandelen en overdracht van aandelen

### Art. 152

Artikel 152 wijkt schier niet af van het huidige artikel 124. Het voorziet nochtans in de mogelijkheid om ten behoeve van de vennoten die geen werkelijke beheersbevoegdheid bezitten, bevoorrechte aandelen uit te geven. Deze bepaling belet dat een meerderheid van actieve vennoten zich ten nadele van de niet actieve vennoten tegen een behoorlijk rendement van de aandelen zou kanten. Het bestaan van deze twee soorten aandelen kan ook in bepaalde omstandigheden een financiële reorganisatie van de vennootschap in de hand werken. Mochten de niet actieve vennoten tot de uitoefening van een beheersbevoegdheid geroepen worden, dan kunnen zij niet meer genieten van het bevoorrecht dividend dat hun was toegekend.

### Art. 153

In geval van onverdeeldheid, vruchtgebruik of pand is artikel 76 toepasselijk.

### Art. 154

Het merendeel van de wijzigingen in de tekst van het huidige artikel 125 betreffen enkel de vorm en vergen dus geen commentaar. Het moet echter worden opgemerkt dat de toewijzingen bij verdeling in geval van overgang van aandelen wegens overlijden, in het register van vennoten moeten worden opgetekend. Het is nodig gebleken de huidige wet op dat punt aan te vullen : bij erfopvolging komt het immers dikwijls voor dat de vermeldingen in het register van de aandeelhouders betreffende het aantal aandelen die aan ieder van de vennoot toebehoren, niet meer in overeenstemming zijn met de werkelijkheid.

De nieuwe lezing verduidelijkt dat derden zich kunnen beroepen op de overdracht, overgang of toewijzing, zelfs indien daaromtrent niets in het register van vennoten is opgetekend. Hier wordt natuurlijk bedoeld dat derden zich daarop wel kunnen beroepen tegen partijen en tegen de vennootschap.

Het voorlaatste lid van artikel 154 is geïnspireerd op een gelijkaardige bepaling betreffende de aandelen op naam van de naamloze vennootschap (art. 75). Het heeft geen andere strekking dan aan de eigenaar van aandelen de mogelijkheid te geven om een afschrift te verkrijgen van de inschrijvingen in het register die als eigendomstitel gelden.

### Art. 155

Met het oog op een grotere openbaarheid van de in het register van vennoten opgetekende vermeldingen, die zowel voor derden als voor de vennoten van groot belang zijn, bepaalt artikel 155 dat de zaakvoerder binnen een maand na de inschrijving, een gewaarmerkt afschrift daarvan in het register van vennoten moet neerleggen ter griffie van de rechtbank van koophandel van de maatschappelijke zetel van de vennootschap.

Vanaf die neerlegging kan de overdracht, overgang of toewijzing aan derden worden tegengeworpen. Derden kunnen er zich evenwel op beroepen, zelfs indien zij niet zijn ingeschreven in het register van vennoten of indien een afschrift van die inschrijvingen niet is neergelegd. Het is

évidemment à l'égard des parties et de la société que les tiers peuvent se prévaloir des dites cessions, transmissions ou attributions.

Art. 156

Selon la loi en vigueur, la cession et la transmission des parts doivent, en principe, être approuvées par la majorité des associés représentant au moins les trois quarts du capital social. On justifie en général ce régime d'incessibilité et d'intransmissibilité relatives, institué par l'article 126, en invoquant l'*intuitus personae* dans les S. P. R. L. Cette considération paraît insuffisante, puisque d'autres exceptions ont été apportées au caractère personnel de la S. P. R. L. : en effet, la société n'est pas dissoute en cas de faillite, d'interdiction ou de déconfiture d'un associé, elle n'est pas frappée de nullité en cas de vice entachant le consentement de l'un des associés et le pacte social peut être modifié par une majorité qualifiée.

La limitation de la cessibilité des parts se justifie mieux par la nécessité d'éviter que celles-ci deviennent des valeurs mobilières et constituent de ce fait un moyen de placement. Mais pour atteindre ce résultat, la procédure actuelle paraît inutilement lourde et complexe. Il a paru suffisant de subordonner, en principe, toute cession entre vifs ou transmission à cause de mort à l'exercice d'un droit de préemption des associés ou de la société; pour l'exercice de ce droit, les associés ont priorité sur la société.

Au principe de la préemption, l'alinéa 2 apporte une quadruple exception pour les personnes visées à l'article 126, alinéa 2, actuel. Les statuts peuvent, il est vrai, prévoir des dispositions plus sévères en ce qui concerne ces catégories de personnes.

Quoique le texte ne le dise pas expressément, il va de soi qu'il s'agit, en l'occurrence, des ascendants et descendants en ligne directe.

Art. 157

L'article 127 actuel prévoit que lorsque le refus d'agrément de la moitié des associés possédant les trois quarts du capital social est jugé arbitraire par le tribunal, les associés opposants ont trois mois à dater de l'ordonnance pour trouver acheteur. Ce système soulève de nombreuses objections : il laisse tout d'abord trop longtemps le cédant dans l'expectative, alors qu'il est injustement lésé dans ses intérêts puisqu'il s'est vu arbitrairement refuser l'autorisation sollicitée.

La disposition actuelle ne précise pas non plus si les associés opposants doivent désigner un autre acquéreur à l'unanimité. Il n'est d'ailleurs pas équitable de laisser à ces seuls associés le soin de ce choix; les associés qui ont voté l'agrément, et même le cédant dans la mesure où il conserve des parts, devraient pouvoir participer à cette désignation.

Enfin, l'article 127 paraît considérer que la désignation d'un acquéreur par les associés opposants entraînera, à elle seule, la formation d'un lien de droit entre celui-ci et le cédant. En fait, il n'est pas exclu que le cessionnaire, quoique désigné dans le délai de trois mois prévu par la loi, ne fasse une offre qu'après expiration de ce délai.

L'exercice du droit de préemption, tel qu'il est organisé à l'article 157, remédie à ces lacunes. Les associés devront

uiteraard jegens partijen en jegens de vennootschap dat derden zich op zodanige overdracht, overgang of toewijzing kunnen beroepen.

Art. 156

Volgens de geldende wet moet de overdracht of de overgang van aandelen in beginsel worden goedgekeurd door vennoten die ten minste drie vierde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen. Over het algemeen wordt ter rechtvaardiging van deze bij artikel 126 ingestelde regeling waarbij de overdracht of overgang op beperkte wijze mogelijk is, de *intuitus personae* in de B.V. aangevoerd. Zulks lijkt niet doorslaggevend te zijn aangezien andere uitzonderingen met betrekking tot het persoonlijk karakter van de B. V. aanwezig zijn : inderdaad, de vennootschap is niet ontbonden in geval van het faillissement, het onbekwaam worden of het kennelijk onvermogen van een vennoot, zij is niet nietig in geval van gebrek in de toestemming van een vennoot en de vennootschapsakte kan door een versterkte meerderheid worden gewijzigd.

De beperking van de mogelijkheid tot overdracht van de aandelen is beter verantwoord door de overweging dat het noodzakelijk is te voorkomen dat die aandelen roerende waarden worden en aldus een middel tot geldbelegging. Om die uitslag te bereiken lijkt de huidige handelwijze overbodig zwaar en ingewikkeld te zijn. Het leek voldoende de overdracht onder de levenden of de overgang wegens overlijden in beginsel afhankelijk te stellen van de uitoefening van een recht van voorkoop ten voordele van de vennoten of van de vennootschap, waarbij de vennoten voorrang hebben boven de vennootschap.

Het tweede lid maakt op het recht van inkoop een vervoudige uitzondering ten behoeve van de personen genoemd in het huidige artikel 126, tweede lid. De statuten kunnen evenwel wat die categorieën van personen betreft, strengere regels stellen.

Hoewel zulks niet met zoveel woorden in de tekst wordt gezegd, spreekt het vanzelf dat het hier gaat om bloedverwanten in de opgaande lijn en in de nederdalende lijn.

Art. 157

Het huidige artikel 127 bepaalt dat indien de weigering van toestemming door de helft van de vennoten die drie vierde van het maatschappelijk kapitaal bezitten, door de rechtbank willekeuring wordt geacht, de vennoten die zich verzetten drie maanden hebben te rekenen van de beschikking om kopers te vinden. De bezwaren tegen deze regeling zijn talrijk : in de eerste plaats wordt de overdrager te lang in de onzekerheid gelaten in een omstandigheid waarin hij op onbillijke wijze in zijn belangen wordt benadeeld aangezien hem de gevraagde toestemming op willekeurige wijze werd geweigerd.

De huidige bepaling schrijft ook niet meer voor dat de vennoten die zich verzetten met eenparig goedvinden een andere koper moeten aanwijzen. Het is trouwens niet billijk de keus aan die enkele vennoten over te laten; de vennoten die zich voor de toestemming hebben uitgesproken en zelfs de overdrager in de mate waarin hij nog aandelen blijft behouden, moeten bij deze aanwijzing kunnen tussenkomen.

Ten slotte lijkt artikel 127 te stellen dat de aanwijzing van een koper door de vennoten die zich verzetten op zich zelf een rechtsverhouding tussen dezen en de overdrager doet ontstaan. In feite is het niet uitgesloten dat de overnemer, hoewel binnen de drie maanden aangewezen zoals bij de wet is bepaald, pas na het verstrijken van die termijn een aanbod doet.

De uitoefening van een recht van voorkoop, zoals bij artikel 157 is ingericht, verhelpt deze leemten. De vennoten

se prononcer sur leur droit de préemption dans le mois de la notification par les intéressés et informer dans ce même délai le gérant s'ils se portent acquéreurs.

Le but de l'alinéa 2 est d'assurer le principe de l'égalité des associés.

L'alinéa 3 organise la procédure de rachat par la société des parts entièrement libérées qui n'auraient pas fait l'objet du droit de préemption par les associés, ceux-ci conservant l'exercice de ce droit jusqu'à la décision prise par l'assemblée générale.

S'il est fait usage du droit de préemption dans le délai de deux mois, le prix et les modalités en seront déterminés conformément aux statuts ou, à défaut, par le juge qui ne pourra accorder un délai supérieur à un an. Dans cette dernière hypothèse, les acquéreurs seront nécessairement liés par l'évaluation du juge. Aussi, les rédacteurs des statuts de S. P. R. L. auront intérêt d'y prévoir l'insertion d'une clause qui détermine la manière dont se calculera le prix des parts cédées, tel, par exemple, le recours à l'expertise. Il va sans dire que les intéressés pourront toujours convenir d'un prix qui ne serait pas celui déterminé par les statuts ou en confier la fixation à des arbitres.

Il convient de préciser que, dans le silence des statuts, le « prix » n'est pas déterminé par la valeur comptable. Il s'apprécie dans tous ses éléments, y compris ceux qui n'apparaissent pas dans les écritures sociales, tels que par exemple, la clientèle de l'entreprise et les réserves occultes.

Si le droit de préemption n'est pas exercé dans le délai prévu à l'alinéa 4, la cession ou la transmission projetée pourra valablement avoir lieu dans les deux mois qui suivent. Il paraît évident que si ce dernier délai s'écoulait sans qu'il y ait eu cession, il faudrait alors recommencer la procédure de préemption.

Il y a lieu de faire observer que ce droit de préemption est un élément essentiel de la S. P. R. L. Les statuts ne peuvent pas le supprimer mais peuvent, en outre, prévoir des clauses plus strictes, par exemple en instituant une procédure d'agréation.

Enfin, s'inspirant de la pratique, la possibilité a été admise de prévoir, dans les statuts, l'exercice du droit de préemption par priorité au sein de certains groupes d'associés à condition, toutefois, qu'il n'en résulte pas un allongement du délai de deux mois prescrit à l'alinéa 4. De la rédaction du dernier alinéa, il découle que la clause qui ne respecterait pas la condition relative à ce délai devrait être considérée comme nulle et non avenue.

D'autre part, l'introduction d'une telle clause ne pourrait évidemment avoir pour effet d'exclure le droit de préemption des autres associés au cas où les groupes prioritaires renonceraient à leur droit de préemption ou n'en ferait usage que pour partie.

## Art. 158

Les obligations respectives du cédant et du cessionnaire envers la société sont réglées conformément à l'article 86.

## Art. 159

Cet article prévoit que les associés dûment informés par le gérant, ou la société, pourront, en cas de vente de parts sociales à la suite d'une saisie, empêcher la vente publique de la totalité ou d'une partie des parts. Deux possibilités sont offertes : l'indication d'autres biens suffisants, le paie-

moeten zich omtrent hun recht van voorkoop uitspreken binnen een maand na de kennisgeving door de betrokkenen en binnen dezelfde termijn de zaakvoerder ter kennis brengen dat zij koper zijn.

Het tweede lid beoogt de gelijkberechtiging onder de vennoten.

Het derde lid regelt de wijze waarop de vennootschap de volgestorte aandelen kan inkopen omtrent welke de vennoten van hun recht van voorkoop geen gebruik hebben gemaakt, met dien verstande dat zij dit recht tot aan de beslissing van de algemene vergadering kunnen uitoefenen.

Indien het recht van voorkoop binnen twee maanden wordt uitgeoefend, worden de prijs en andere bijzonderheden vastgesteld overeenkomstig de statuten of, indien daarin bepalingen dienaangaande ontbreken, door de rechter, die echter geen termijn van meer dan een jaar mag toestaan. In dit laatste geval zijn de afnemers gebonden door de waardering van de rechter. De ontwerpers van de statuten van een B. V. hebben er dan ook belang bij, daarin een beding op te nemen waarbij wordt bepaald op welke wijze de prijs van over te dragen aandelen wordt berekend, bij voorbeeld door een beroep te doen op een deskundige. Het spreekt vanzelf dat de betrokkenen steeds kunnen overeenkomen omtrent een andere prijs dan die bepaald bij de statuten, of de vaststelling ervan overlaten aan scheidsmannen.

Het past hier nader te verklaren dat de « prijs » bij stilzwijgen van de statuten niet bepaald wordt door de boekwaarde. Alle factoren komen in aanmerking, ook die welke niet uit de geschriften blijken, zoals bijvoorbeeld de cliënteel van het bedrijf en de stille reserves.

Indien het recht van voorkoop niet binnen de bij het vierde lid bepaalde termijn is uitgeoefend, kan de voorgenomen overdracht of overgang rechtsgeldig geschieden binnen twee daaropvolgende maanden. Indien die laatste termijn verstrijkt zonder dat de overdracht heeft plaatsgehad, moet de procedure van de voorkoop worden overgedaan.

Er valt op te merken dat het recht van voorkoop een van de wezenlijke bestanddelen van de B. V. is. Bij de statuten kan dat recht niet worden opgeheven, maar wel aan strengere bepalingen onderworpen, bijvoorbeeld een regeling voor de toestemming.

Uitgaande van de praktijk werd ten slotte voorzien in de mogelijkheid om bij de statuten te bepalen dat het recht van voorkoop bij voorrang binnen bepaalde groepen van vennoten wordt uitgeoefend, op voorwaarde echter dat daardoor de bij het vierde lid bepaalde termijn van twee maanden niet wordt verlengd. Naar luid van het laatste lid wordt een bepaling waarbij die voorwaarde betreffende de termijn wordt miskend, voor niet geschreven gehouden.

Voorts zou de opneming van een zodanige bepaling niet tot gevolg kunnen hebben dat andere vennoten van het recht van voorkoop worden uitgesloten indien de groepen die voorrang hebben, van hun recht van voorkoop geen of slechts gedeeltelijk gebruik maken.

## Art. 158

Voor de respectieve verplichtingen jegens de vennootschap van de overdrager en de overnemer wordt naar artikel 86 verwezen.

## Art. 159

Bij voorkoop van aandelen na beslag kunnen de vennoten, die hiervan behoorlijk in kennis moeten worden gesteld, de openbare verkoop van de aandelen of van een gedeelte ervan verhinderen. Daartoe beschikken zij over twee mogelijkheden : de aanwijzing van andere goederen

ment des sommes dues au créancier ou l'acquisition, à concurrence de la créance, des parts saisies conformément aux articles 156 et 157. Il importe de souligner que si la société intervient, elle ne pourra faire usage du capital social; elle utilisera, par exemple, des bénéfices réservés.

Le 2° de l'article 159 reconnaît à la société ou aux associés qui ont payé la dette, le bénéfice de la subrogation. Selon le droit commun, les parts ne peuvent être vendues sur saisie que dans les conditions où elles pourraient être cédées. Si lors d'une adjudication publique, elles ne sont pas adjugées à l'une des personnes visées à l'article 156, alinéa 2, il appartiendra au saisissant de prendre l'initiative de déclencher la procédure de préemption organisée par l'article 157.

### Art. 160

Cet article étend aux S. P. R. L. les règles prévues dans le cadre des sociétés anonymes pour l'achat par une société de ses propres actions ou parts (art. 87).

Les §§ 2 et 3 de l'article 87 ne sont pas englobés dans le renvoi, étant donné qu'ils feraient double emploi avec l'article 161. D'autre part, il faut rappeler que le projet prévoit déjà deux cas spéciaux dans lesquels une S. P. R. L. peut acheter les parts d'un associé (art. 157, alinéa 3, et 159).

L'interdiction de consentir des prêts ou avances garantis par ses propres actions ou parts, par celles de la société qui la domine, ou par celles d'une société filiale (art. 88), ainsi que l'interdiction pour la filiale de souscrire des parts de la société qui la domine (art. 89) sont également étendues aux S. P. R. L.

### Art. 161

Cet article précise les modalités du rachat par la société de ses parts sociales, notamment lorsqu'elle exerce son droit de préemption. Le rachat s'effectuera au moyen des réserves et la décision sera prise, conformément à l'article 157, à la majorité absolue compte non tenu des voix afférentes aux parts dont la cession est proposée. Les parts ainsi rachetées pourront être aliénées par la société dans les deux ans de l'acquisition, sous réserve du droit de préemption des associés. Le texte n'exclut évidemment pas qu'un associé puisse prendre l'initiative de la procédure de rétrocession. A défaut d'aliénation régulière dans le délai de deux ans, les parts seront annulées de plein droit.

## SECTION 3

**De la gestion et du contrôle des sociétés privées à responsabilité limitée**

### Art. 162

La société privée à responsabilité limitée est administrée par un ou plusieurs gérants, associés ou non. Quoique les associés d'une S. P. R. L. puissent être des personnes morales, encore convient-il de réserver la gestion aux personnes physiques seules.

die voldoende dekking bieden, de betaling van de aan de schuldenaar verschuldigde bedragen, of de verkrijging tot het bedrag van de schuldvordering van de overeenkomstig de artikelen 156 en 157 in beslag genomen aandelen. Indien de vennootschap optreedt mag zij — en dit moet met nadruk worden gezegd — geen misbruik maken van het maatschappelijk kapitaal, wel eventueel van de ingehouden winst.

Onderdeel 2° van artikel 159 verleent in de plaatsstelling aan de vennootschap of de vennoten die de schuld hebben gekweten. Volgens het gemeen recht kunnen de aandelen niet op beslag worden verkocht dan voor zover zij voor overdracht vatbaar zijn. Wanneer zij bij de veiling niet worden toegewezen aan een van de personen bedoeld in artikel 156, tweede lid, moet de beslaglegger zijn toevlucht nemen tot de procedure van voorkoop waarin bij artikel 157 is voorzien.

### Art. 160

Bij dit artikel worden de regels die voor de naamloze vennootschap met betrekking tot de inkoop door een vennootschap van eigen aandelen gelden (art. 87), mede van toepassing verklaard op de B. V.

De §§ 2 en 3 van artikel 87 komen in de verwijzing niet voor daar zulks ingevolge artikel 161 overbodig is. Voorts moet er worden aan herinnerd dat het ontwerp reeds heeft voorzien in twee gevallen waarin een B. V. de aandelen van een vennoot kan inkopen (artt. 157, derde lid, en 159).

Ook het verbod voor een naamloze vennootschap om leningen of voorschotten toe te staan met als zekerheid de eigen aandelen of de aandelen van de vennootschap die haar domineert of van die van een dochtermaatschappij (art. 88), alsmede het verbod voor een dochtermaatschappij om in te schrijven op aandelen van de vennootschap die haar domineert (art. 89), wordt tot de B. V. uitgebreid.

### Art. 161

Dit artikel regelt de bijzonderheden van de inkoop door een vennootschap van haar eigen aandelen, inzonderheid wanneer zij gebruik maakt van haar recht van voorkoop. De inkoop geschiedt uit de reserves en de beslissing wordt genomen overeenkomstig artikel 157, bij volstrekte meerderheid van stemmen maar zonder inachtneming van de stemmen die verbonden zijn aan de aandelen waarvan de overdracht in uitzicht is gesteld. De aldus ingekochte aandelen kunnen door de vennootschap binnen twee jaar worden vervreemd, behoudens het recht van voorkoop van de vennoten. De tekst verbiedt uiteraard niet dat een vennoot het initiatief neemt van een procedure van wederafstand. Indien de aandelen niet binnen de termijn van twee jaar op geldige wijze zijn vervreemd, worden zij rechtens van onwaarde gemaakt.

## AFDELING 3

**Beheer en toezicht**

### Art. 162

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt beheerd door een of meer zaakvoerders, al dan niet vennoten. Al kan een rechtspersoon in een B. V. vennoot zijn, het beheer komt alleen aan natuurlijke personen toe.

### Art. 163 à 165

L'article 164 précise que les gérants sont nommés pour un temps limité ou sans durée déterminée. Dans cette dernière hypothèse, leur nomination ne devra donc pas être renouvelée par l'assemblée générale; toutefois, s'il s'agit de gérants dits statutaires, ils ne seront plus réputés nommés pour la durée de la société. Ils pourraient l'être néanmoins, mais seulement par une disposition expresse et pour autant que la durée de la société n'excède pas vingt ans.

Les fonction de gérant sont désormais incompatibles avec l'existence d'un contrat d'emploi (art. 163). Par analogie avec le statut des administrateurs-gérants de la société anonyme, et pour les mêmes raisons, il convient d'assurer aux fonctions du gérant une certaine stabilité dans des conditions analogues à celles prévues par le projet mais en tenant compte de la double hypothèse, propre aux S. P. R. L., du gérant statutaire et du gérant non statutaire. Le gérant nommé pour un temps déterminé ne pourra être révoqué que pour des motifs graves. Celui nommé pour une durée indéterminée ne pourra l'être, sauf motifs graves, qu'avec préavis. En tout état de cause, le gérant statutaire ne pourra être révoqué que par l'assemblée générale délibérant comme en matière de modification des statuts. Par ailleurs, afin d'alléger les charges qui pourraient en résulter pour les S. P. R. L. à capitaux réduits, le délai minimum du préavis a été ramené de 6 mois à 4 mois.

La révocation sans motifs graves ou sans préavis avant le terme convenu ne permet pas au gérant de se maintenir en fonction contre le gré de la société. Celle-ci serait alors redevable d'une indemnité égale à la rénumération pendant une période correspondant à la durée du préavis ou au délai restant à courir jusqu'au terme.

La démission est soumise au régime prévu pour les S. A. par l'article 94, § 3.

### Art. 166

Actuellement, il est possible aux fondateurs d'une S. P. R. L. de choisir soit le régime de la gestion collégiale, soit celui repris du droit commun, selon lequel chaque gérant possède la totalité du pouvoir de gestion et de représentation.

Il a paru souhaitable de maintenir ces deux régimes qui correspondent, d'ailleurs, à des situations assez différentes. En effet, dans certaines S. P. R. L. à caractère familial, on souhaite assurer à chacun des gérants la totalité du pouvoir de gestion ou de représentation; en revanche, dans d'autres cas, il arrive que l'on désire que les gérants agissent en collège. Dans ce dernier cas, le collège lui-même est l'organe et non chaque gérant individuellement, mais les gérants peuvent convenir d'une répartition des tâches entre eux (cf. art. 95, auquel l'art. 166 renvoie).

### Art. 167

Les pouvoirs des gérants sont conçus très largement. Le principe de la plénitude de leurs pouvoirs et l'inopposabilité aux tiers des restrictions statutaires sont consacrés par référence aux articles 96, § 1er et 97.

### Artt. 163 tot 165

Artikel 164 bepaalt dat de zaakvoerders voor een bepaalde of voor onbepaalde tijd worden benoemd. In dat laatste geval moet hun benoeming niet door de algemene vergadering worden vernieuwd. Indien het gaat om zogenoemde statutaire zaakvoerders, worden zij niet meer geacht te zijn benoemd voor de duur van de vennootschap. Zij kunnen het echter zijn onder voorwaarde dat zulks geschiedt aan de hand van een uitdrukkelijke bepaling en de duur van de vennootschap twintig jaar niet overschrijdt.

Voortaan is de opdracht van zaakvoerder onbestaanbaar met een andere betrekking op grond van een arbeidsovereenkomst (art. 163). Naar analogie van de rechtspositie van de bestuurder-zaakvoerder van de naamloze vennootschap, en om dezelfde redenen, past het aan de opdracht van zaakvoerder een zekere stabiliteit te geven onder gelijkaardige voorwaarden als die welke in het ontwerp voor de N. V. worden voorgesteld, doch met inachtneming van een dubbele toestand die aan de B. V. eigen is, te weten die van de statutaire zaakvoerder en die van de niet-statutaire zaakvoerder. De zaakvoerder die voor een bepaalde tijd is benoemd kan alleen om gewichtige redenen worden ontslagen. Hij die voor onbepaalde tijd is benoemd kan, behoudens om gewichtige redenen, alleen met opzegging worden ontslagen. Hoe dan ook, de bij de statuten benoemde zaakvoerder kan alleen door de algemene vergadering worden ontslagen, die beraadslaagt en besluit zoals inzake statutenwijziging. Voorts werd de minimumtermijn van de opzegging van zes maanden op vier maanden verminderd ten einde de lasten te drukken die daaruit kunnen volgen voor een B. V. met klein kapitaal.

Het ontslag zonder gewichtige redenen of zonder opzegging voor het verstrijken van de bepaalde tijd brengt de zaakvoerder in de onmogelijkheid om tegen de wil in van de vennootschap verder zijn taak uit te oefenen. Deze is alsdan een vergoeding verschuldigd gelijk aan de bezoldiging voor de duur van de opzeggingstermijn of van de nog lopende opdracht.

Het aftreden volgt de regeling die bij artikel 94, § 2, voor de N. V. is bepaald.

### Art. 166

Volgens de huidige regeling hebben de oprichters van een B. V. de keus tussen een collegiaal beheer of een beheer volgens het gemeen recht, waarbij iedere zaakvoerder algehele beheers- en vertegenwoordigingsbevoegdheid toekomt.

Het is wenselijk gebleken beide regelingen te handhaven, die trouwens aan onderscheiden toestanden beantwoorden. Immers, in bepaalde B. V., die familievennootschappen zijn, wenst men dat elke zaakvoerder algehele beheers- en vertegenwoordigingsbevoegdheid heeft; in andere B. V. wenst men daarentegen dat de zaakvoeders in college optreden. In dit laatste geval is het college zelf het orgaan en niet elke zaakvoerder afzonderlijk, doch de zaakvoerders kunnen omtrent de verdeling van de taken onder elkaar overeenkomen (zie art. 95 waarnaar art. 166 verwijst).

### Art. 167

De bevoegdheden van de zaakvoerders werden zeer ruim opgevat. Het beginsel van de volle bevoegdheid en van de omstandigheid dat de statutaire beperking van die bevoegdheid niet tegen derden kan worden ingeroepen geldt ook hier als voorschrift door verwijzing naar de artikelen 96, § 1, en 97.

Leur responsabilité est la même que celle des administrateurs-gérants d'une S. A. (art. 108).

Le caractère personnel du mandat de gérant s'oppose à une délégation générale de la gestion, même journalière. Il a paru superflu de rappeler explicitement dans le texte du projet cette application du droit commun.

Art. 168

Les dispositions de cet article reprennent dans une large mesure le texte du projet « société anonyme ». Elles ont pour but de pallier la carence éventuelle de l'assemblée générale et de procurer à la société la réparation à laquelle elle a droit en cas de faute de gestion démontrée.

Si l'assemblée générale, dominée par les groupes auxquels appartiennent les gérants eux-mêmes, s'abstient ou refuse d'intenter l'action sociale, une minorité d'associés représentant au moins un dixième des voix attachées à l'ensemble des parts, pourra l'exercer en lieu et place de la société, mais en son nom, pour son compte et à son profit. La minorité peut donc se substituer à la majorité défaillante et prendre ainsi en mains l'intérêt social mal défendu ou sacrifié par cette majorité.

Art. 169

En cas de faillite de la société, le tribunal de commerce pourra rendre les gérants responsables, solidairement ou non, de tout ou partie des dettes sociales, en raison de faute grave et caractérisée, ayant contribué à la failite : l'article 169 rend applicable en ce cas l'article 113.

L'alinéa 2 repris de la loi du 4 août 1978 de réorientation économique, limite toutefois l'application de cette disposition aux moyennes et grandes S. P. R. L.

Art. 170

Cet article étend aux S. P. R. L. le principe de l'interdiction des crédits au profit des gérants (art. 106).

Lorsqu'un gérant a un intérêt personnel à une opération ou à une décision, il est tenu de se conformer à des règles inspirées par l'article 107 qui traite de la même question à propos des administrateurs de sociétés anonymes. Il a fallu tenir compte cependant du fait qu'il n'y a pas de conseil de surveillance dans les S. P. R. L.

Si l'opération a entraîné un dommage ou une perte pour la société, l'inobservation des formalités prescrites par cet article aura pour effet d'obliger solidairement les gérants à indemniser la société sans que celle-ci doive établir un lien de causalité entre le préjudice et l'inobservation des formalités légales. Seule l'ignorance d'une discordance d'intérêt ou la dénonciation de cette dernière, dès qu'on en aura eu connaissance à la plus prochaine assemblée générale, permet aux gérants d'échapper à cette garantie solidaire. Ce système est consacré, en matière de sociétés anonymes, par l'article 107, § 2, dernier alinéa.

Hun aansprakelijkheid is dezelfde als die van de bestuurder-zaakvoeder van een N. V. (art. 108).

Wegens het persoonlijk karakter van de opdracht van zaakvoerder, is het niet mogelijk het beheer, of zelfs de dagelijkse leiding, op algemene wijze aan een gemachtigde over te laten. Het is overbodig gebleken in de tekst van het ontwerp uitdrukkelijk te herinneren aan deze toepassing van het gemeen recht.

Art. 168

De bepalingen van dit artikel herhalen grotendeels de tekst van het ontwerp betreffende de naamloze vennootschap. Men wil hier voorzien in het eventueel in gebreke blijven van de algemene vergadering bij de vordering van de schadeloosstelling waarop de vennootschap recht heeft in geval van bewezen tekortkoming in het beheer.

Indien de algemene vergadering die beheerst wordt door groepen waartoe de zaakvoerders behoren, zich ervan onthoudt of weigert de aansprakelijkheidsvordering tegen de zaakvoerders in te stellen, kan deze in de plaats, ten name en ten behoeve van de vennotschap worden uitgeoefend door een minderheid van vennoten die ten minste een tiende vertegenwoordigen van de aan de gezamenlijke aandelen verbonden stemmen. De minderheid kan dus in de plaats treden van de in gebreke blijvende meerderheid en aldus de belangen van de vennootschap in handen nemen die door deze meerderheid slechts werden verdedigd of opgeofferd.

Art. 169

In geval van faillissement van de vennootschap kan de rechtbank van koophandel de zaakvoerders al dan niet hoofdelijk aansprakelijk verklaren voor het geheel of voor een gedeelte van de schulden van de vennootschap, wanneer een door hen begane kennelijke grove fout heeft bijgedragen tot het faillissement; artikel 169 verklaart hier artikel 113 van overeenkomstige toepassing.

Het tweede lid, overgenomen uit de wet van 4 augustus 1978 tot economische heroriëntering, beperkt de toepassing van die bepaling tot de middelgrote en grote B V.'s.

Art. 170

Dit artikel breidt het beginsel van het verbod om aan zaakvoerders krediet toe te staan uit tot de B. V. (art. 106).

Wanneer een zaakvoerder bij een beslissing persoonlijk belang heeft, moet hij zich gedragen naar de regels die op artikel 107 zijn geïnspireerd, en dezelfde aangelegenheid betreffen ten aanzien van de bestuurders van een naamloze vennootschap. Er moet echter rekening worden gehouden met de omstandigheid dat er in de B. V. geen raad van toezicht is. ?

Indien de verrichting aan de vennootschap schade of verlies heeft toegebracht, heeft de niet-naleving van de bij vorengenoemd artikel voorgeschreven formaliteiten tot gevolg dat de zaakvoerders hoofdelijk verplicht zijn de vennootschap schadeloos te stellen, zonder dat deze genoopt is het bewijs te leveren van een oorzakelijk verband tussen de schade en de niet-naleving van de wettelijke voorschiften. Alleen de onbekendheid met een strijdig belang of de kennisgeving ervan zodra men daarvan wetenschap heeft, op de eerstvolgende algemene vergadering, kan de zaakvoerders van die hoofdelijke aansprakelijkheid ontslaan. Deze regeling ligt voor de naamloze vennootschap besloten in artikel 107, § 2, laatste lid.

Art. 171 à 179

Ces différents articles ont trait au contrôle de la société privée à responsabilité limitée.

L'article 171 nouveau maintient la possibilité, actuellement prévue par l'article 134, alinéa 3, de ne pas nommer de commissaire lorsque le nombre des associés ne dépasse pas 5. Les textes du projet relatifs aux commissaires, ne sont donc applicables qu'aux sociétés qui ont l'obligation d'en désigner ou à celles qui en ont désigné malgré qu'elles n'y soient pas tenues.

Comme dans les sociétés anonymes, la tâche des commissaires est l'exercice d'un droit illimité de surveillance et de contrôle sur toutes les opérations de la société ainsi que sur sa situation financière. De même que pour les sociétés anonymes, c'est une loi spéciale qui fixera le statut des personnes appelées à exercer ces fonctions.

L'article 172 prévoit que les commissaires seront nommés dans l'acte constitutif ou par l'assemblée générale. Ils pourront l'être pour un temps limité ou non, suivant ce que les statuts prévoient, et seront toujours révocables à la majorité simple. Il ne leur est pas imposé d'être membres de l'Institut des reviseurs d'entreprise. S'ils sont plusieurs, ils forment un collège délibérant (art. 173).

L'article 174 rend applicable aux commissaires des S. P. R. L. les incompatiblités et les interdictions prévues par les articles 115 et 116 pour les sociétés anonymes. Les unes et les autres sont indispensables pour assurer le caractère sérieux du contrôle, qui implique évidemment l'indépendance et l'impartialité des contrôleurs.

Quant aux émoluments des commissaires, ils consistent en une somme fixe établie au début et pour la durée du mandat par l'assemblée générale. En dehors de ces émoluments, la société ne peut consentir aux commissaires aucun avantage ni aucun crédit sous quelque forme que ce soit, si ce n'est pour rénumérer d'autres missions prévues par la loi (art. 175, avec renvoi à l'art. 117, alinéas 2 et 3).

L'article 176 donne aux commissaires des pouvoirs semblables à ceux que prévoit, pour les sociétés anonymes, l'article 120.

Le recours éventuel à des experts est cependant organisé d'une manière un peu différente, qui tient compte du caractère privé de la S. P. R. L.

Les obligations et la responsabilité des commissaires sont réglées par des dispositions analogues à celles qui concernent les sociétés anonymes : articles 177 à 179.

SECTION 4

**De l'augmentation et de la réduction du capital social**

Art. 180

L'assemblée générale pourra procéder à l'augmentation du capital dans les conditions requises pour la modification des statuts. Les formalités, le contrôle des apports en nature, l'augmentation du capital par l'incorporation des bénéfices, les modalités d'exécution (en cas de réduction du capital) sont analogues mais non identiques à ce qui est prévu pour les sociétés anonymes.

En revanche, aucune des raisons qui justifient la notion nouvelle du capital autorisé dans le cadre de la société anonyme ne paraît exister en ce qui concerne les S. P. R. L.; aussi n'a-t-elle pas été reprise par le projet.

Art. 171 tot 179

Deze artikelen betreffen de controle op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

Het nieuwe artikel 171 handhaaft de mogelijkheid die thans in artikel 134, derde lid, is neergelegd, om geen commissarissen aan te wijzen indien het aantal vennoten niet hoger is dan 5. De tekst van het ontwerp betreffende commissarissen is aldus alleen toepasselijk op de vennootschappen die verplicht zijn er aan te wijzen en op die welke er hebben aangewezen zonder daartoe verplicht te zijn.

Zoals in de naamloze vennootschap is de taak van de commissarissen het uitoefenen van een onbeperkt recht van toezicht en controle op alle verrichtingen van de vennootschap en op haar financiën. Zoals voor de naamloze vennootschappen, wordt de rechtpositie van de personen aan wie die taak wordt opgedragen bij een bijzondere wet geregeld.

Artikel 172 stelt dat de commissarissen worden aangewezen bij de akte van oprichting of door de algemene vergadering. Zij kunnen al of niet voor een bepaalde tijd worden aangesteld naargelang zulks bij de statuten is bepaald en kunnen steeds bij een gewone meerderheid van stemmen worden ontslagen. Zij zijn niet verplicht lid te zijn van het Instituut van de bedrijfsrevisoren. Indien er verschillende zijn, besluiten zij in college (art. 173).

Artikel 1974 verklaart op de commissarissen van de B. V. mede van toepassing de onverenigbaarheden en de verbodsbepalingen die bij de artikelen 115 en 116 voor de naamloze wennootschap worden gesteld. Een en ander is noodzakelijk voor een ernstige controle, waarbij de controleurs uiteraard moeten kunnen optreden in alle onafhankelijkheid en onpartijdigheid.

De bezoldiging van de commissarissen bestaat in een vast bedrag dat door de algemene vergadering bij de aanvang en voor de duur van hun opdracht wordt vastgesteld. Buiten die bezoldiging mag de vennootschap aan de commissarissen geen voordeel of krediet toestaan onder welke vorm ook, tenzij de beloning van andere bij de wet bepaalde opdrachten (art. 175, met verwijzing naar art. 117, tweede en derde lid).

Artikel 176 kent aan de commissarissen gelijkaardige bevoegdheden toe als het artikel 120 betreffende de naamloze vennootschap.

Een eventueel beroep op deskundigen wordt nochtans op enigszins andere wijze geregeld, met inachtneming van het besloten karakter van de B. V.

De verplichtingen en de aansprakelijkheid van de commissarissen worden geregeld door gelijke bepalingen als die betreffende de naamloze vennootschap : artikelen 177 tot 179.

AFDELING 4

**Verhoging en vermindering van het maatschappelijk kapitaal**

Art. 180

De algemene vergadering kan tot verhoging van het maatschappelijk kapitaal besluiten volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten. De formaliteiten, de controle op de inbreng in natura, de kapitaaluitbreiding door opneming van winst, de uitvoeringsvoorzieningen (in geval van kapitaalvermindering) zijn gelijkaardig maar niet dezelfde als die voor de naamloze vennootschap.

Daarentegen lijken ten aanzien van de B. V. geen van de redenen aanwezig te zijn die in het bestek van de naamloze vennootschap, het nieuwe begrip van toegestaan kapitaal rechtvaardigen; dat begrip werd dus hier niet in het ontwerp opgenomen.

L'augmentation du capital ne peut se faire par appel au public; elle doit respecter le caractère privé de la société : les nouveaux souscripteurs devront être, soit des personnes auxquelles des parts sont librement cessibles (art. 156, alinéa 2) soit des personnes agréées par tous les associés.

Quant à l'amortissement du capital social par voie de tirage au sort, il n'apparaît pas que cette opération doive être prévue pour les S. P. R. L.; les parts de jouissance y sont d'ailleurs interdites.

## SECTION 5

### De l'émission d'obligations

### Art. 181

Il a paru utile de confirmer expressément le droit pour les S. P. R. L., d'émettre des obligations. Celles-ci devront toutefois avoir la forme nominative (cf. art. 144). Sous cette réserve, leur émission sera régie par les articles 318 à 340. L'émission d'obligations convertibles serait évidemment incompatible avec le régime des parts sociales dans les S. P. R. L.

## SECTION 6

### De la dissolution des sociétés de personnes à responsabilité limitée

### Art. 182 à 185

Le principe de la consultation de l'assemblée générale en cas de perte de la moitié du capital social est maintenu (art. 182). L'assemblée doit être convoquée par les gérants et elle délibère dans les formes requises pour la modification des statuts. Lorsque la perte atteint les trois quarts du capital social, la dissolution aura lieu si elle est approuvée par les associés possédant un quart des parts pour lesquelles il est pris part au vote. La sanction est la même que dans les S. A. puisque l'article 140, alinéa 3 est rendu applicable aux gérants des S. P. R. L.

L'article 183 reprend l'alinéa 3 de l'article 140 tel qu'il a été modifié par la loi du 26 juin 1967 en remplaçant toutefois la notion de « capital social » par celle « d'avoir social ».

Selon la jurisprudence, l'article 1871 du Code civil qui permet de demander la dissolution pour « justes motifs » n'est pas applicable aux sociétés anonymes, alors qu'il l'est aux sociétés de personnes et aux S. P. R. L. L'article 184 confirme cette solution.

L'article 185 traite de la réunion de toutes les parts entre les mains d'une seule personne. Dorénavant, cette opération entraînera les conséquences que prévoit l'article 142 dans le cas.

## CHAPITRE VI

### Sociétés coopératives

L'ensemble de ce chapitre a fait l'objet, suite aux travaux de la Commission de Réforme du droit des sociétés, d'un examen approfondi par le Conseil national de la Coopé-

Kapitaalverhoging kan niet geschieden door middel van de openbare aantrekking van spaargeld; het besloten karakter van de vennootschap moet worden geëerbiedigd : de nieuwe inschrijvers moeten ofwel personen zijn aan wie aandelen vrij kunnen worden overgedragen (art. 156, tweede lid) of personen die door al de vennoten worden toegelaten.

Afschrijving van het maaatschappelijk kapitaal bij loting, lijkt niet voor de B. V. mogelijk te moeten worden gemaakt; winstbewijzen zijn hier overigens verboden.

## AFDELING 5

### Uitgifte van obligaties

### Art. 181

Het is nuttig gebleken het recht voor de B. V. om obligaties uit te geven uitdrukkelijk te bevestigen. Deze obligaties moeten echter op naam luiden (zie art. 144). Onder dit voorbehoud valt de uitgifte ervan onder de regels van de artikelen 318 tot 340. De uitgifte van converteerbare obligaties is uiteraard onbestaanbaar met de regeling van de aandelen van de B. V.

## AFDELING 6

### Ontbinding van besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid

### Art. 182 tot 185

Het beginsel van de raadpleging van de algemene vergadering in geval van verlies van de helft van het maatschappelijk kapitaal wordt gehandhaafd (art. 182). De vergadering moet door de zaakvoerders worden bijeengeroepen en zij beraadslaagt en besluit in de vormen als vereist voor de wijziging van de statuten. Bereikt het verlies het drievierde gedeelte van het maatschappelijk kapitaal, dan wordt tot ontbinding overgegaan indien zij wordt goedgekeurd door de vennoten die een vierde bezitten van de aandelen waarvoor aan de stemming wordt deelgenomen. De gevolgen zijn dezelfde als die voor de N. V., aangezien artikel 140, derde lid, van overeenkomstige toepassing wordt verklaard op de zaakvoerders van de B. V.

Artikel 183 is een herhaling van het derde lid van artikel 140 zoals dit bij de wet van 26 juni 1967 is ingevoerd, met vervanging evenwel van het begrip « maatschappelijk kapitaal » door dat van « vermogen van de vennootschap ».

Volgens de rechtspraak is artikel 1871 van het Burgerlijk Wetboek dat de mogelijkheid biedt om de ontbinding wegens « wettige redenen » te vorderen, niet toepasselijk op de naamloze vennootschap, doch wel op de personenvennootschappen en op de B. V. Artikel 184 bevestigt deze oplossing.

Artikel 185 handelt over de vereniging van al de aandelen in het bezit van een enkel persoon. Voortaan heeft die verrichting de gevolgen waarin artikel 142 voor dat geval heeft voorzien.

## HOOFDSTUK VI

### Coöperatieve vennootschap

Na de werkzaamheden van de Commissie voor de Hervorming van het vennootschapsrecht, heeft de Nationale raad voor coöperatie de gezamenlijke bepalingen van dit

ration dont il a été tenu compte très largement des observations.

Ce type particulier de société, poursuivant un but spécial, basé sur des principes fondamentaux et caractérisé par des traits spécifiques, occupe dans la réalité économique et sociale une place dont nul ne conteste aujourd'hui l'importance.

En outre, la réalité coopérative a subi ces dernières années, une évolution socio-économique importante.

Il importait dès lors de créer un instrument juridique répondant pleinement à ces données, s'y adaptant d'une manière souple et aménageant pour la société coopérative des règles d'organisation interne spécifiques.

Il est donc apparu utile d'expliquer brièvement ici les éléments fondamentaux sur lesquels repose le phénomène coopératif et qui le distinguent des autres types de sociétés commerciales.

Au départ et contrairement aux autres types de sociétés, la société coopérative n'a pas directement pour but de faire fructifier les capitaux des associés, mais bien de rechercher la satisfaction de besoins qui se retrouvent chez tous les associés, et qui concernent soit leur activité professionnelle, soit leur vie privée.

Par ailleurs, la société coopérative est une société de personnes dans laquelle les relations entre les sociétaires ne sont pas fondées — comme dans les autres sociétés commerciales — exclusivement sur l'apport en capital et le droit à la répartition des bénéfices, mais essentiellement sur la participation des membres à l'activité économique de la société et donc sur leur collaboration étroite à la vie de la société. En effet la coopération véritable implique que les associés fournissent eux-mêmes les produits ou le travail nécessaire (coopérative de production) ou qu'ils soient acheteurs des produits fabriqués ou distribués par la société (coopérative de consommation et de distribution) ou encore qu'ils soient les bénéficiaires des services rendus par elle (coopérative de services).

La coopération donne à ses membres un pouvoir économique qui est directement tributaire de la participation active de chacun de ceux-ci en leur « double qualité » de client ou de fournisseur de la société et de membre de celle-ci.

On le constate donc, l'élément dynamique de l'engagement du coopérateur, à quelque niveau que ce soit, conditionne directement la vie même de la société et est une des caractéristiques fondamentales et spécifiques de la coopération.

Nous l'avons dit, la société coopérative est une société de personnes, mais aussi une société ouverte à toute personne qui remplit les conditions d'affiliation et qui est agréée comme telle par les organes statutaires de la société. Il en résulte que l'effectif et le capital de la société coopérative sont essentiellement variables. C'est le principe de « la porte ouverte ».

Ce principe est postulé par la logique interne de la coopération qui, en tant que mouvement économique, vise à développer et occuper des champs d'activité très vastes et, en tant que mouvement social, cherche à accroître le nombre de ses adhérents, en encourageant et en aidant les individus à s'affilier à des coopératives répondant à leurs besoins, en assumant la défense de leurs intérêts collectifs ou individuels.

Une autre règle essentielle de la coopération est le respect de l'égalité entre les membres en matière de droits et obligations.

Toutefois, certains impératifs sociaux et économiques (comme par exemple, la participation différente de chacun à l'activité économique de la société) peuvent amener des dérogations mineures à cette règle.

hoofdstuk aan een grondig onderzoek onderworpen. Met de in overweging gegeven opmerkingen werd in zeer ruime mate rekening gehouden.

Deze vennootschap heeft een bijzondere vorm, bevordert een doel dat haar eigen is, berust op grondbeginselen met specifieke kenmerken en neemt in het economisch en sociaal verkeer een plaats in waarvan thans niemand meer het belang betwist.

Bovendien heeft het coöperatiebeeld in de jongste jaren een belangrijke sociaal-economische evolutie gekend.

Er moest dus een juridisch instrument worden ontwikkeld dat ten volle aan die gegevens beantwoordt, daaraan gemakkelijk kan worden aangepast, met tevens voor een coöperatie-vennootschap specifieke interne organisatieregels.

Het is derhalve wenselijk in het kort te verklaren op welke grondslagen het coöperatie-verschijnsel berust, waarbij deze vorm van de andere vorm van handelsvennootschap is onderscheiden.

Het uitgangspunt is dat de coöperatieve vennootschap, in tegenstelling met de andere vennootschapsvormen, niet rechtstreeks een rentegevende belegging van het kapitaal van de vennoten tot doel heeft, doch de voldoening van behoeften die alle vennoten gemeen hebben en hun beroepsuitoefening of hun privé-leven betreffen.

Voorts is de coöperatieve vennootschap een personenvennootschap waarin de betrekkingen tussen de vennoten niet uitsluitend steunen op inbreng van kapitaal en het recht op winstuitkering — zoals in de andere vennootschapsvormen — maar hoofdzakelijk op de deelneming van de leden aan het bedrijf van de vennootschap. De werkelijke coöperatie onderstelt immers dat de vennoten zelf de nodige produkten of arbeid leveren (produktie-coöperatie) of dat zij afnemer zijn van de door de vennootschap verwaardigde of verdeelde produkten (verbruiks- en verdelingscoöperatie), dan wel de gerechtigden op door haar verstrekte diensten (dienstencoöperatie).

De coöperatie geeft aan haar leden een aanspraak op de economische voordelen die rechtstreeks afhankelijk zijn van de actieve deelneming van ieder van hen in hun « dubbele hoedanigheid »; als klant of leverancier van de vennootschap en als lid.

Het is dus duidelijk dat de werkdadige deelneming van de leden, op welk niveau ook, een factor is die rechtstreeks het leven van de vennootschap bepaalt, en die tevens een van de hoofdkenmerken is van de coöperatie.

De coöperatieve vennootschap is een personenvennootschap, maar zij staat open voor een ieder die aan de vereisten voor toetreding voldoet en wordt toegelaten door de organen die bij de statuten van de vennootschap worden ingesteld. Daaruit volgt dat het aantal vennoten en het kapitaal van de coöperatieve vennootschap in wezen veranderlijk zijn. Dit is het beginsel van de « open deur ».

Op dit beginsel berust de strekking van de coöperatie : als economische beweging zoekt zij steeds verdere ontwikkeling en wil zij haar werkzaamheden zo ruim mogelijk vertakken; als sociale beweging wil zij het aantal van haar leden opvoeren door personen tot samenwerking aan te sporen en bevorderen dat zij toetreden tot cöoperaties die in hun behoeften voorzien, dan wel hun collectieve of individuele belangen verdedigen.

Een andere essentiële regel van de coöperatie is de eerbiediging van de gelijkheid van de leden, zowel wat de rechten als wat de verplichtingen betreft.

Nochtans kunnen bepaalde sociale of economische vereisten (bijvoorbeeld, verschillen in de deelneming aan de bedrijvigheid van de vennootschap) tot kleinere afwijkingen van die regel leiden.

Dans une société de type démocratique il va de soi que l'assemblée générale désigne les membres du Conseil d'administration et du Collège des commissaires. Même dans les cas où la société coopérative fait référence aux articles 90 à 107, les membres du Conseil de Surveillance sont désignés par l'assemblée générale et donc élus directement par les coopérateurs. Ce n'est que par le respect de cette condition que l'on peut être assuré que l'administration et le contrôle de la société seront confiés aux représentants réels des intérêts des coopérateurs.

Le mandat des administrateurs et commissaires, en vertu d'un principe constant, est exercé à titre gratuit. S'il est entendu qu'il peut leur être accordé des jetons de présence et d'autres rémunérations dans le cas où certains administrateurs et commissaires se voient chargés d'une délégation comportant des prestations spéciales ou permanentes, ces rémunérations ne peuvent, en aucun cas, consister en une participation aux bénéfices ou être proportionnelle au chiffre d'affaires de la société.

Enfin, dans la société coopérative, lorsque le résultat économique est réparti, il ne peut l'être, en principe, qu'en fonction des opérations traitées avec les bénéficiaires de cette répartition. La notion et le vocable de « ristourne » caractérise ce mode de répartition.

Toutefois lorsqu'une partie de ce résultat rémunère le capital mis à la disposition de la société par ses membres, il ne peut l'être que sous la forme d'un intérêt limité.

En effet, si la nécessité d'une juste rémunération du capital apparaît évidente, une limite est cependant fixée à cette rémunération qui, par sa nature même, ne peut être confondue avec un dividende illimité comme il est d'usage dans les sociétés anonymes.

Le projet corrige dans cet esprit la législation actuelle qui permet notamment aux fondateurs de sociétés coopératives d'adopter dans leurs statuts des dispositions autorisant la répartition de bénéfices au prorata du montant des parts sociales (« fausses coopératives »).

* * *

L'adoption pour les coopératives d'un statut spécifique exclusif et impératif va évidemment de pair avec l'introduction d'un type nouveau de société — la société à capital variable — permettant l'admission aisée de nouveaux membres et la sortie des associés, indépendamment de tout esprit « coopératiste » au sens spécifique du terme.

Ce statut fait l'objet du chapitre VII.

*Commentaire des articles*

SECTION 1

**Définition et constitution**

Art. 186

La définition de la société coopérative fait ressortir, ce qui n'était pas le cas dans le texte actuel de l'article 141 des lois coordonnées, les caractéristiques essentielles de cette forme de société, à savoir : la participation à l'activité de l'entreprise, la variabilité du capital et le caractère *intuitu personae* par la nature nominative des parts.

Contrairement au régime actuel qui prévoit que, à défaut de dispositions statutaires, les associés sont tous solidaires, le projet abandonne cette présomption et limite la responsa-

In een vennootschap beheerst door het democratisch beginsel, worden de leden van de raad van bestuur en het college van commissarissen door de algemene vergadering aangewezen. Zelfs wanneer de coöperatieve vennootschap bestuurd wordt overeenkomstig de artikelen 90 tot 107, worden de leden van de raad van toezicht door de algemene vergadering aangewezen, dus rechtstreeks door de leden van de coöperatieve vennootschap. Alleen de naleving van dit voorschrift geeft zekerheid dat het bestuur van de vennootschap en het toezicht daarop in handen zal zijn van de werkelijke vertegenwoordigers van de belangen van de leden.

Ingevolge een vast beginsel wordt de opdracht van bestuurder en van commissaris niet bezoldigd. Al kunnen presentiegelden of andere beloningen worden toegekend aan bestuurders en commissarissen die met bijzondere taken of vaste opdrachten worden belast, kan de bezoldiging in geen geval bestaan in een deelneming in de winst of in een beloning die evenredig is met het omzetcijfer van de vennootschap.

Wanneer in een coöperatieve vennootschap het bedrijfsresultaat wordt uitgekeerd, kan zulks alleen geschieden op grond van de verrichtingen die met die deelgerechtigden zijn gedaan. Het begrip « omzetdividend » is kenschetsend voor deze wijze van winstverdeling.

Wanneer een gedeelte van dat resultaat bestemd is tot vergoeding van het kapitaal dat door de leden ter beschikking van de vennootschap wordt gesteld, kan er alleen van een beperkte interest sprake zijn.

Het is duidelijk dat het kapitaal op billijke wijze moet worden vergoed, doch deze vergoeding moet binnen perken worden gehouden daar zij wegens haar aard niet mag worden verward met een onbeperkt dividend zoals gebruikelijk in de naamloze vennootschappen.

Dit ontwerp is in die zin een correctie op de huidige wetgeving, daar deze onder meer aan de oprichters van coöperatieve vennootschappen de mogelijkheid liet om in de statuten bepalingen op te nemen waarbij de winst naar verhouding van het bedrag van de andelen kon worden uitgekeerd (valse coöperaties).

* * *

De invoering van een specifieke en dwingende rechtsregeling voor de coöperatieve vennootschap, moet samengaan met de instelling van een nieuwe vennootschapsvorm — de vennootschap met veranderlijk kapitaal — waarin de vennoten gemakkelijk kunnen toe- en uittreden, maar waarvan de grondslag niet de « coöperatiegeest » is in eigenlijke zin.

Deze rechtsregeling is uitgewerkt in hoofdstuk VII.

*Commentaar op de artikelen*

AFDELING 1

**Aard en oprichting**

Art. 186

Anders dan in het huidige artikel 141 van de gecoördineerde wetten, wordt in de omschrijving van de coöperatieve vennootschap de nadruk gelegd op de wezenlijke kenmerken van deze vennootschapsvorm, te weten : de werkdadige deelneming aan het bedrijf, de veranderlijkheid van het kapitaal en het karakter *intuiti personae* doordat de aandelen op naam moeten zijn gesteld.

Anders dan in de huidige regeling waarbij alle vennoten hoofdelijk aansprakelijk zijn indien de statuten niet anders bepalen, wordt dat vermoeden in het ontwerp weggelaten

bilité des associés à leur mise. Il s'est avéré en effet « qu'en pratique les statuts excluent presque toujours la solidarité entre les membres et précisent qu'ils ne sont tenus des engagements sociaux que jusqu'à concurrence du montant de leurs parts » (Van Ryn, *Principes de droit commercial*, t. II, 984).

La coopérative réalisera son but de différentes manières soit en prestant à ses membres des services (ex. location de machines agricoles), soit en leur vendant au meilleur prix des matières premières ou des produits de consommation, soit en groupant leur production pour la vendre à des tiers. Normalement le but principal de la coopérative doit donc être d'effectuer avec ses membres les opérations visées à son acte constitutif.

Ces opérations elles-mêmes constituent son objet.

Elles peuvent concerner la production, la circulation, la consommation des biens, ou le crédit, l'assurance, etc. et dans chacun de ces domaines, elles peuvent porter sur toutes sortes de produits ou de services.

Les modalités selon lesquelles les associés seront appelés à participer à l'activité de l'entreprise pourront être fort diverses. Ces modalités, de même que les conditions ou les conséquences financières de la participation, seront réglées librement par les statuts, sans que l'intervention du législateur soit nécessaire ni même souhaitable.

La définition rappelle enfin qu'à côté de la pousuite d'intérêts matériels, la coopérative peut aussi prendre en considération les intérêts moraux de ses membres. Ce dernier trait est repris, sous une formulation différente, de la loi hollandaise (art. 1). Il y avait intérêt à le dire de manière à supprimer toute controverse sur le point de savoir si une coopérative peut à titre accessoire poursuivre un but philanthropique ou social, ou encore subordonner l'admission des sociétaires à leur adhésion à certaines opinions pihlosophiques, politiques ou religieuses (voy. Resteau, Soc. Coop., n° 47, *Rép. prat. droit belge*, V° Sociétés coopératives, n$^{os}$ 73 et s., Van Ryn et Heenen, *Principes*, t. II, n° 998).

Le vœu a été parfois exprimé que, d'une manière générale, toute société coopérative puisse, dans le cadre de son objet social, défendre en son nom les intérêts individuels des associés. Il semble cependant que tel n'est pas le rôle normal d'une société coopérative mais bien celui d'une union professionnelle (loi du 31 mars 1898). En revanche, il serait certainement souhaitable que lui soit reconnu explicitement le droit de défendre ses membres contre des agissements contraires aux usages honnêtes en matière commerciale, au même titre que les groupements professionnels auxquels l'article 1 de l'arrêté royal n° 55 du 23 décembre 1934 confère le droit d'agir en pareil cas.

## Art. 187

Le texte ne requiert plus que sept personnes au moins participent à la fondation de la société.

Une modification analogue a été prévue pour les sociétés anonymes (art. 61); toutefois, alors que cette dernière forme de société peut être constituée par deux personnes, la société coopérative doit l'être par trois au moins, une véritable coopération exigeant ce nombre au moins. Il s'était d'ailleurs avéré que le nombre de sept était trop élevé pour certaines coopératives telles que les sociétés coopératives de production agricole.

Les conditions requises pour la constitution d'une société coopérative comprendront désormais la souscription intégrale du capital social indiqué ainsi que l'exigence de la libération effective d'un quart de chaque part souscrite en numéraire et la libération intégrale des apports en nature.

en wordt de aansprakelijkheid van de vennoten tot hun inleg beperkt. Het is immers gebleken dat in de praktijk schier altijd bij de statuten de hoofdelijkheid van de leden wordt uitgesloten en dat dezen voor de verbintenissen van de vennootschap alleen ten belope van het bedrag van hun aandeel aansprakelijk worden gesteld (Van Ryn, *Principes de droit commercial*, deel II, 984).

De coöperatie kan haaar doel op verschillende manieren bevorderen : door het leveren van diensten aan haar leden (bv. verhuring van landbouwmachines), door hun tegen de laagste prijs grondstoffen of verbruiksprodukten te verkopen, door hun voortbrengst samen te brengen met het oog op de verkoop ervan aan derden. Het normale hoofddoel van de coöperatie is dus met haar leden de verrichtingen te doen die bij de oprichtingsakte nader worden bepaald.

Die samenwerking zelf is haar vennootschapsdoel.

Zij kan betrekking hebben op de voortbrengst, het verkeer, het verbruik van goederen, het verlenen van krediet, de verzekering, enz.; op elk van die gebieden kan het gaan om produkten of diensten allerhande.

De wijze waarop de vennoten aan de bedrijvigheid van de vennootschap kunnen deelnemen, kan zeer divers zijn. Deze bijzonderheden, alsmede de voorwaarden en de financiële gevolgen van de deelneming worden vrij bij de statuten bepaald, zonder dat het optreden van de wetgever nodig noch wenselijk is.

De omschrijving herinnert er ten slotte aan dat de coöperatie naast de behartiging van materiële belangen, ook zedelijke belangen van haar leden kan bevorderen. Dit laatste kenmerk is onder andere bewoordingen overgenomen uit de Nederlandse wet (art. 1). Het was geboden dit te zeggen teneinde eventuele betwistingen te vermijden nopens de vraag of een coöperatie op bijkomstige wijze een menslievend of sociaal oogmerk kan nastreven, dan wel de toelating van leden afhankelijk kan stellen van het aankleven van een wijsgerige, politieke of godsdienstige mening (Zie Resteau, Soc. Coop., n$^{r}$47, *Rép. prat. droit belge*, V° Société coopératives, n$^{rs}$ 73 en v.; Van Ryn en Heenen, *Principes*, deel II, n$^{r}$ 998).

Soms werd uiting gegeven aan het verlangen dat elke coöperatieve vennootschap, op algemeen wijze, binnen haar vennootschapsdoel, in haar naam individuele belangen van vennoten zou kunnen verdedigen. Dit lijkt echter niet de normale rol van een coöperatieve vennootschap te zijn, maar wel die van een beroepsvereniging (wet van 31 maart 1898). Het zou daarentegen ongetwijfeld wenselijk zijn dat aan de coöperatieve vennootschap uitdrukkelijk het recht wordt toegekend om haar leden te verdedigen tegen oneerlijke handelspraktijken, net zoals de beroepsgroeperingen zulks op grond van artikel 1 van het koninklijk besluit n$^{r}$ 55 van 23 december 1945 kunnen doen.

## Art. 187

Het ontwerp verlangt niet meer dat ten minste zeven personen aan de oprichting van de vennootschap deelnemen.

Een dergelijke wijziging werd ook voor de naamloze vennootschap aangebracht (art. 61) : voor deze laatste vennootschapsvorm zijn twee personen vereist, terwijl voor de coöperatieve vennootschap tenminste drie personen als oprichters moeten optreden. Het is ook gebleken dat voor bepaalde coöperaties zeven personen een te hoog aantal was, onder meer voor de coöperatieve vennootschappen voor algemene produktie.

Onder de vereisten voor de oprichting van een coöperatieve vennootschap vindt men voortaan de volledige plaatsing van het vastgestelde maatschappelijk kapitaal alsmede de werkelijke storting van een vierde van de inbreng in geld en de volfournering van de inbreng in natura.

Cette exigence a semblé utile pour retenir les souscripteurs de s'engager sans réflexion, pour procurer à la société un minimum de liquidités et pour garantir aux tiers une certaine protection. Le premier de ces motifs vaut aussi lorsqu'il s'agit de souscriptions de parts durant l'existence de la société (voy. art. 196, al. 2).

L'expression « capital social » a été préférée à celle de « fonds social », en vue de simplifier la terminologie du droit des sociétés et spécialement en vue d'éviter toute confusion entre cette notion et celle d'« actif social ». Il va de soi qu'en matière de sociétés coopératives le « capital social » est variable. Cette circonstance n'empêche point cependant qu'il joue fondamentalement le même rôle dans les sociétés coopératives que dans les sociétés à capital fixe à la fois comme garantie des tiers et comme mesure des droits respectifs des associés en cas de liquidation.

Dans le système proposé, le montant du capital social souscrit lors de la constitution de la société constitue son capital minimum sauf si les statuts en disposent autrement (cf. art. 188, 6°).

### Art. 188

Cet article impose la constatation dans l'acte constitutif des conditions requises par l'article 187 ainsi que les indications caractéristiques essentielles.

### Art. 189

Cet article prévoit, comme sous la législation actuelle que la constitution de la société coopérative devra se faire par un ou plusieurs actes authentiques ou sous seing privé.

Initialement cependant, il avait paru indiqué que les garanties de constitution régulière soient contrôlées par un notaire, l'acte sous seing privé étant dès lors exclu, et ce contrôle semblait se justifier d'autant plus que les règles de constitution prévues par le présent projet sont plus élaborées et plus complexes que sous le régime actuel. Le régime aurait dès lors été unifié pour les sociétés anonymes, les sociétés à responsabilité limitée, les sociétés coopératives et les sociétés à capital variable, ces dernières faisant l'objet du chapitre suivant.

Un régime de ce type est toutefois très désavantageux pour les petites sociétés coopératives et augmente leurs charges notariales. Par conséquent, il a finalement été jugé préférable de maintenir les dispositions actuellement en vigueur.

### Art. 190

Cet article reprend la disposition de l'article 63 § 1er, à savoir que seuls les apports susceptibles de réalisation forcée peuvent être pris en considération pour la détermination du capital social. Cette règle est d'ailleurs en voie d'être adoptée sur le plan de l'harmonisation du droit des sociétés dans le cadre de la C. E. E. et il s'indique qu'elle soit étendue à la société coopérative.

### Art. 191

Cet article est la reproduction de l'article 62 relatif aux sociétés anonymes, et se rapporte aux évaluations des apports en nature et au blocage provisoire des apports en numéraire en attendant la constitution de la société.

### Art. 192

Il a paru préférable de ne point autoriser l'attribution d'avantages particuliers aux fondateurs. Cette règle est de nature à faciliter le passage éventuel d'un régime à l'autre.

Dit vereiste is nuttig gebleken om lichtvaardige inschrijvers te weren, aan de vennootschap een minimum aan geldmiddelen te verschaffen en aan derden en zekere bescherming te bieden. De eerste van die redenen geldt ook wanneer het gaat om inschrijvingen staande de vennootschap (zie art. 196, tweede lid).

De uitdrukking « maatschappelijk kapitaal » werd verkozen boven die van « maatschappelijk fonds » ten einde de terminologie van het vennootschapsrecht te vereenvoudigen en vooral om iedere verwarring te voorkomen tussen dat begrip en het begrip « actief van de vennootschap ». Het spreekt vanzelf dat in de coöperatieve vennootschap het « maatschappelijk kapitaal » veranderlijk is. Deze omstandigheid belet evenwel niet dat het in die vennootschap feitelijk dezelfde rol speelt als in de vennootschap met vast kapitaal, tegelijk als zekerheid jegens derden en als maatstaf voor de respectieve rechten van de vennoten bij vereffening.

In het voorgestelde stelsel wordt het bedrag van het bij de oprichting van de vennootschap geplaatste maatschappelijk kapitaal als het minimumkapitaal aangemerkt, tenzij bij de statuten anders is bepaald (zie art. 188, 6°).

### Art. 188

Naar voorschrift van dit artikel moet in de oprichtingsakte worden vastgesteld dat aan de vereisten van artikel 187 is voldaan en moeten daarin haar voornaamste kenmerken worden vermeld.

### Art. 189

Dit artikel schrijft voor dat de oprichting van een coöperatieve vennootschap bij een of meer authentieke of onderhanse akten moet geschieden, net zoals dit het geval is onder de huidige wetgeving.

Nochtans werd het aanvankelijk wenselijk geacht de regelmatigheid van de oprichting door het optreden van een notaris te waarborgen, met uitsluiting van de onderhanse akte, te meer daar de regels voor de oprichting in dit ontwerp nader zijn uitgewerkt en ingewikkelder zijn dan onder de huidige regeling. Aldus zou een gelijk stelsel tot stand komen voor de naamloze vennootschap, de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de coöperatieve vennootschap en de vennootschap met veranderlijk kapitaal waaraan het volgende hoofdstuk is gewijd.

Dergelijk systeem is echter erg nadelig voor de kleine coöperatieve vennootschappen en verzwaart hun notariële kosten. Vandaar dat uiteindelijk de voorkeur wordt gegeven aan het behoud van de huidige regeling.

### Art. 190

In dit artikel worden de bepalingen van artikel 63, § 1, overgenomen, te weten dat voor de samenstelling van het maatschappelijk kapitaal alleen inbreng in aanmerking komt die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is. Deze regel wordt trouwens gevolgd op het vlak van de harmonisatie van het vennootschapsrecht in het kader van de E. E. G. en het is dus wenselijk dat hij ook voor de coöperatieve vennootschap geldt.

### Art. 191

Dit artikel neemt de bepalingen over van artikel 62 betreffende de naamloze vennootschap. Het gaat hier om het verslag over de waardering van inbreng in natura en de voorlopige vastlegging van de inbreng in geld in afwachting dat de vennootschap wordt opgericht.

### Art. 192

Het is wenselijk gebleken het toekennen van bijzondere voordelen aan de oprichters te verbieden. Met deze regel is het gemakkelijker van een rechtsvorm naar een andere over te gaan.

Des motifs analogues conduisent à exclure l'émission de parts bénéficiaires (art. 210). Elles seraient d'ailleurs difficilement compatibles avec la variabilité du capital. Le porteur de parts bénéficiaires devrait en effet pouvoir être exclu tout comme les titulaires de parts représentatives du capital. Or, le calcul de la valeur respective des parts représentatives du capital et des parts bénéficiaires serait extrêmement complexe.

Art. 193 et 194

Ces articles reprennent ou adaptent les dispositions de l'article 69 correspondant, relatif aux sociétés anonymes, en ce qui concerne la responsabilité des fondateurs lorsque les conditions légales ne sont pas respectées et dans le cas d'une surévaluation des apports en nature. La même garantie incombe aux administrateurs en fonction si les conditions imposées par la loi cessent d'être observées.

SECTION 2

**De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé
De la souscription et du retrait des parts
Des cotisations**

Art. 195

Selon le régime actuel (art. 46, 2°), le pouvoir d'agréer les demandes d'admission ou de souscription de parts nouvelles appartient à l'assemblée générale lorsque les statuts n'en disposent pas autrement. En réalité, ceux-ci le confient généralement au conseil d'administration pour des raisons de facilité évidentes. Il a paru opportun d'adapter le droit à la pratique généralement suivie.

Les sociétés coopératives continueront à fixer elles-mêmes, dans leurs statuts, les diverses conditions et modalités d'admission des associés, suivant la nature et le caractère de l'activité sociale.

Conformément au principe énoncé ci-dessus et à la jurisprudence de la Cour de cassation (5 mars 1953, Pas. 1953, I, 519), le projet n'a pas consacré au profit des tiers qui remplissent les conditions prévues par les statuts, un droit à la qualité d'associé. La décision d'agrément est donc libre et ne doit point être motivée.

Les décisions relatives à l'agrément sont prises par les organes compétents aux conditions usuelles de quorum et de majorité; mais ici encore pleine liberté est laissée aux statuts.

Toutefois, la faculté d'agrément ne pourrait être utilisée dans le dessein de léser une minorité ou certains associés. Si l'organe était animé d'un tel mobile, les règles sur l'abus ou le détournement de pouvoir seraient applicables. L'abus devra cependant s'apprécier en tenant compte de la variabilité du personnel et du capital, qui est inhérente à ce type de société.

L'agrément requis pour devenir associé l'est aussi pour qu'un associé puisse souscrire des parts nouvelles, car cette souscription risque de modifier la structure interne de la société.

Om dezelfde redenen wordt de uitgifte van winstaandelen uitgesloten (art. 210). Deze soort effecten zijn moeilijk in overeenstemming te brengen met de veranderlijkheid van het kapitaal. De houders van winstaandelen zouden moeten kunnen worden uitgesloten, net zoals de houders van aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen. De berekening van de respectieve waarde van de aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen en van de winstbewijzen zou alsdan zeer ingewikkeld zijn.

Artt. 193 en 194

Deze artikelen nemen, met de nodige aanpassingen, de bepalingen over van het overeenkomstige artikel 69 dat de naamloze vennootschap betreft, in verband met de aansprakelijkheid van de oprichters in het geval dat de wettelijke voorschriften niet worden opgevolgd en in het geval van overwaardering van de inbreng in natura. Dezelfde aansprakelijkheid rust op de zaakvoerders in functie wanneer de bij de wet opgelegde voorwaarden ophouden te zijn vervuld.

AFDELING 2

**Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot
Inschrijving op en terugneming van aandelen
Bijdragen**

Art. 195

Volgens de huidige regeling (art. 46, 2°) behoort de bevoegdheid tot inwilliging aan aanvragen om toetreding of om inschrijving op nieuwe aandelen aan de algemene vergadering, tenzij bij de statuten anders is bepaald. In feite wordt gewoonlijk die bevoegdheid om voor de hand liggende redenen aan de raad van bestuur opgedragen. Het is wenselijk gebleken het recht aan deze algemeen gevolgde handelwijze aan te passen.

De coöperatieve vennootschappen blijven zelf, zoals voorheen in hun statuten de toetredingsvoorwaarden en andere bijzonderheden bepalen, volgens de aard en de kenmerken van hun bedrijvigheid.

Overeenkomstig het hierboven gestelde beginsel en de rechtspraak van het Hof van Cassatie (5 maart 1953, Pas. 1953, I, 519) geeft de vervulling van de bij de statuten gestelde voorwaarden geen recht op de hoedanigheid van vennoot. De beslissing over de toelating is dus vrij en dient niet met redenen te worden omkleed.

De beslissingen over de toelating worden door de bevoegde organen genomen volgens de gewone regels inzake quorum en meerderheid; maar ook hier wordt aan de statuten algehele vrijheid gelaten.

De bevoegdheid om vennoten toe te laten mag echter niet worden uitgeoefend met het inzicht een minderheid of bepaalde andere vennoten te schaden. Mocht het orgaan zodanig opzet hebben, dan zouden de regels van misbruik of afwending van bevoegdheid toepassing vinden. Bij de beoordeling van dit misbruik moeten echter de veranderlijkheid van het personeel en van het kapitaal, die kenmerkend is voor deze vorm van vennootschap, in aanmerking worden genomen.

De toelating die is vereist om vennoot te worden, geldt ook voor de inschrijving op nieuwe aandelen door oude vennoten aangezien die inschrijving de inwendige struktuur van de vennootschap kan wijzigen.

Art. 196

L'admission de nouveaux associés ou la souscription de parts nouvelles par les associés anciens entraînent l'augmentation du capital souscrit.

Les règles relatives à la souscription et à la libération des parts lors de la constitution s'appliquent *mutatis mutandis*.

La responsabilité qui pèse sur les fondateurs incombe aux administrateurs, en cas de violation des dispositions relatives à l'augmentation du capital.

Les règles concernant les apports en nature ont été adaptées compte tenu des conditions dans lesquelles le capital peut être augmenté, sans intervention de l'assemblée générale. Il appartient à l'organe de gestion (les administrateurs ou administrateurs-gérants selon le cas), de faire vérifier les apports par le commissaire-réviseur de la société ou par un réviseur d'entreprise (art. 196, al. 4). Les administrateurs doivent établir eux-mêmes un rapport. Ces rapports sont soumis à la première assemblée générale suivant l'augmentation du capital et l'assemblée se prononce sur la valeur attribuée aux apports et sur leur rémunération, à la majorité des trois quarts des voix présentées ou représentées, les voix attachées aux parts émises en échange de l'apport qui fait l'objet du vote n'entrent pas en ligne de compte.

Le défaut de ratification par l'assemblée n'entraîne pas par elle-même l'annulation de l'apport ni celle de l'augmentation du capital. Son seul effet est d'engager éventuellement la responsabilité des membres de l'organe d'administration envers la société.

Art. 197 à 200

Le départ d'un associé peut résulter soit de sa volonté (démission), soit de circonstances indépendantes de sa volonté (exclusion, déconfiture, faillite, interdiction, décès). C'est ce qui résulte des articles 197 à 200 du projet.

Les statuts peuvent cependant stipuler que la déconfiture, la faillite ou l'interdiction d'un associé n'entraîneront pas son départ (art. 200, al. 1er), ou que les héritiers de l'associé décédé deviendront associés, mais seulement dans les conditions prévues aux articles 204, alinéa 1 et 218, alinéa 2.

La dissolution d'une société associée n'a pas été visée expressément, parce qu'elle n'entraîne pas la disparition de la personnalité morale et que rien ne s'oppose donc à ce que la société en liquidation reste associée; il appartiendra à ses liquidateurs de prendre les mesures utiles : démission, retrait ou cession de parts.

L'exclusion est prononcée par l'organe auquel les statuts donnent compétence à cet effet (art. 199, al. 3). A défaut de précision dans les statuts, cette décision est, en raison de son importance, de la compétence de l'assemblée générale. Mais les statuts demeurent libres de déroger à cette règle, ce qui peut être souhaitable pour des motifs d'efficacité ou de discrétion. Les statuts peuvent aussi déroger aux règles usuelles de fonctionnent de l'organe compétent pour accroître les garanties données aux associés, en renforçant la majorité nécessaire; ils peuvent organiser le droit pour l'associé menacé d'exclusion d'être entendu et de défendre son point de vue. Il va de soi cependant que les droits de la défense doivent être en tout cas respectés; l'associé menacé d'exclusion devra donc être entendu s'il en manifeste le

Art. 196

De toetreding van nieuwe vennoten of de inschrijving op nieuwe aandelen door oude vennoten hebben verhoging van het geplaatste kapitaal tot gevolg.

De regels betreffende de inschrijving en de storting van de aandelen bij de oprichting, zijn van overeenkomstige toepassing.

In geval van overtreding van de bepalingen betreffende de verhoging van het kapitaal valt de aansprakelijkheid die op de oprichters rust, op de beheerders.

De regels betreffende de inbreng in natura werden aangepast met inachtneming van de voorwaarden waaronder het kapitaal kan worden verhoogd zonder de tussenkomst van de algemene vergadering. Het met het beheer belaste orgaan (de bestuurders of de bestuurders-zaakvoerders naar het geval) hebben de verplichting de inbrengen te doen verifiëren door de commissaris-revisor van de vennootschap of door een bedrijfsrevisor (art. 196, vierde lid). De bestuurders zelf moeten een verslag opmaken. Deze verslagen worden voorgelegd aan de eerste algemene vergadering die op de kapitaalverhoging volgt en de vergadering spreekt zich uit omtrent de aan de inbreng toe te kennen waarde en de vergoeding ervan, bij een drievierde meerderheid van de aanwezige of vertegenwoordigde stemmen, waarbij de stemmen verbonden aan de aandelen die in ruil van de inbreng worden uitgegeven, niet in aanmerking komen.

De niet-bekrachtiging door de algemene vergadering heeft op zichzelf geenszins de nietigheid van de inbreng of van de kapitaalverhoging tot gevolg. De enkele uitwerking ervan is de eventuele aansprakelijkheid van de leden van het bestuursorgaan jegens de vennootschap.

Artt. 197 tot 200

De uittreding van een vennoot kan het gevolg zijn van zijn wilsuiting (opzegging van lidmaatschap), of van omstandigheden buiten zijn wil (uitsluiting, kennelijk onvermogen, faillissement, onbekwaam worden, overlijden). Dit kan men lezen in de artikelen 197 tot 200 van het ontwerp.

Bij de statuten kan evenwel worden bepaald dat het kennelijk onvermogen, het faillissement of het onbekwaam worden niet de uittreding van een vennoot tot gevolg heeft (art. 200, eerste lid), of dat de erfgenamen van de overleden vennoot, vennoot worden, doch alleen onder de voorwaarden waarin is voorzien bij de artikelen 204, eerste lid, en 218, tweede lid.

De ontbinding van een vennootschap die vennoot is, wordt niet uitdrukkelijk vermeld, aangezien zij niet de verdwijning van de rechtspersoon tot gevolg heeft en er dus geen beletsel is dat de vennootschap in ontbinding vennoot blijft : de vereffenaars behoren de dienstige maatregelen te treffen : opzegging van lidmaatschap, terugneming of overdracht van aandelen.

De uitsluiting wordt uitgesproken door het orgaan waaraan bij de statuten die bevoegdheid is verleend (art. 199, derde lid). Indien de statuten daaromtrent niets bepalen, komt die beslissing, wegens haar belangrijkheid, aan de algemene vergadering toe. De statuten mogen echter van die regel afwijken, wat uit een oogpunt van doelmatigheid en geheimhouding wenselijk is. Bij de statuten mag ook worden afgeweken van de gangbare regels voor de werking van het bevoegde orgaan ten einde de aan de vennoten geboden waarborgen op te voeren, door strengere eisen te stellen inzake meerderheid; zij kunnen aan de vennoot die met uitsluiting wordt bedreigd het recht toekennen om te worden gehoord en zijn standpunt te verdedigen. Het spreekt echter vanzelf dat de rechten van de verdediging in alle geval

désir, sans qu'on puisse lui objecter l'absence de clause statutaire sur ce point.

L'exclusion peut être prononcée pour des justes motifs ou pour d'autres causes indiquées dans les statuts. Toute contestation sur la réalité des motifs donnés à l'appui de l'exclusion pourra être portée devant les tribunaux.

Parmi les « justes motifs » qui pourront être invoqués à l'appui d'une décision d'exclusion, il faut mentionner le fait que l'associé ne participe pas à l'activité de la société conformément aux prescriptions des statuts. Pour éviter les malentendus et les abus, il sera prudent d'annoncer dans les statuts, avec la plus grande précision possible, les obligations imposées aux associés à cet égard, l'inexécution de ces obligations pourrait d'ailleurs entraîner, en dehors de l'exclusion éventuelle, l'application d'amendes ou d'autres sanctions prévues par les statuts.

Toutefois, compte tenu du nombre souvent élevé des associés dans les sociétés coopératives, il a paru prudent de prescrire des conditions de forme qui permettront de vérifier aisément la régularité de la procédure suivie.

Ces conditions de forme font l'objet de l'article 200. Il n'est pas permis de les modifier par des clauses statutaires, comme c'est d'ailleurs le cas sous l'empire de l'article 152 actuel.

Les statuts peuvent toutefois donner à l'organe compétent le pouvoir de prononcer une exclusion sans la motiver, afin d'éviter les lenteurs, les incertitudes et la publicité d'une procédure judiciaire. De telles clauses sont d'ailleurs fréquentes en pratique.

L'exclusion est alors considérée comme une mesure administrative d'ordre intérieur, en vue de la bonne marche de l'entreprise et comme une sorte de contrepartie du droit de se retirer (Van Ryn et Heenen, *Principes de droit commercial*, II, n° 1001). Elle ne saurait cependant être admise dans les sociétés qui ont fait publiquement appel à l'épargne pour la souscription des parts. L'appel au public comporte en effet la promesse d'un placement stable; il est donc inconciliable avec une faculté d'exclusion discrétionnaire.

Le départ d'un associé peut aussi résulter de sa démission. A la démission est assimilé le retrait d'une partie des parts souscrites, opération non prévue par les lois coordonnées sur les sociétés commerciales, mais que le projet admet (art. 197). Ce retrait est, en quelque sorte, la contrepartie de la possibilité que possèdent les associés, d'augmenter par de nouvelles souscriptions le nombre de parts dont ils sont titulaires, dans les conditions prescrites par les statuts.

Il convient toutefois d'empêcher que les associés les mieux informés de l'évolution de l'affaire, ne démissionnent peu avant la clôture d'un exercice, dont ils seraient les seuls à connaître le résultat défavorable. C'est pourquoi, l'article 197 prévoit que les démissions et les retraits ne pourront avoir lieu que dans les six premiers mois de chaque exercice social; la règle est inspirée de l'article 149 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales.

Diverses précautions sont aussi prises pour éviter que la société ne soit placée dans une situation difficile par des démissions intempestives.

moeten worden geëerbiedigd. De vennoot die met uitsluiting wordt bedreigd moet dus op zijn verlangen worden gehoord, zonder dat men hem de afwezigheid van een statutaire bepaling op dat punt kan tegenwerpen.

De uitsluiting kan worden uitgesproken om gegronde redenen of uit andere oorzaken vermeld in de statuten. Iedere betwisting over de werkelijkheid van de redenen die voor de uitsluiting worden aangevoerd kan voor de rechtbanken worden gebracht.

Onder de « gegronde redenen » die tot staving van een beslissing tot uitsluiting kunnen worden aangevoerd, moet de omstandigheid worden vermeld dat de vennoot niet deelneemt aan de bedrijvigheid van de vennootschap overeenkomstig het voorschrift van de statuten. Om misverstand en misbruik te voorkomen is het voorzichtig in de statuten de in dat opzicht aan de vennoten opgelegde verplichtingen met de grootst mogelijke nauwkeurigheid te omschrijven. De niet-nakoming van die verplichtingen kan trouwens naast de uitsluiting, ook de toepassing tot gevolg hebben van bij de statuten vastgestelde boeten of andere dwangmiddelen.

Nochtans, met inachtneming van het dikwijls groot aantal vennoten in de coöperatieve vennootschap, is het voorzichtig gebleken vormvereisten voor te schrijven waarbij gemakkelijk kan worden nagegaan of de gevolgde handelwijze regelmatig is.

Die vormvereisten worden nader omschreven in artikel 200. Een wijziging daarvan bij statutaire bepalingen is niet geoorloofd, trouwens ook niet onder de gelding van het huidige artikel 152.

Bij de statuten kan echter aan het bevoegde orgaan de bevoegdheid worden verleend om de uitsluiting uit te spreken zonder deze met redenen te omkleden, zodat de trage afwikkeling, de onzekerheid en de openbaarheid van een justitiële rechtpleging worden vermeden. Zodanige bepalingen vindt men trouwens dikwijls in de praktijk terug.

De uitsluiting wordt alsdan beschouwd als een administratieve maatregel van huishoudelijke aard, met het oog op de goede gang van het bedrijf en als een soort tegenhanger van het recht om af te treden (Van Ryn en Heenen, *Principes de droit commercial*, II, nr 1001). Zij kan nochtans niet worden aanvaard in de vennootschappen die voor de plaatsing van de aandelen tot de openbare aantrekking van spaargeld zijn overgegaan. Een beroep op het publiek houdt immers de belofte in van een vaste belegging; de mogelijkheid tot vrije uitsluiting is daarmee onbestaanbaar.

Het uittreden van een vennoot kan het gevolg zijn van zijn opzegging van lidmaatschap. Met de opzegging van lidmaatschap is gelijkgesteld de terugneming van een gedeelte van de aandelen waarop is ingeschreven — een verrichting die niet voorkomt in de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen in de regelen voor de coöperatieve vennootschappen, maar die in het ontwerp is aanvaard (art. 197). Die terugneming is in enige mate het tegenwicht van de mogelijkheid die de vennoten hebben om door middel van nieuwe inschrijvingen het aantal aandelen waarvan zij houder zijn te verhogen, onder de voorwaarden bij de statuten gesteld.

Er moet echter worden voorkomen dat de vennoten die beter bekend zijn met het verloop van de zaken, hun lidmaatschap opzeggen juist vóór de afsluiting van het boekjaar, waarvan alleen zij weten dat de uitslag ongunstig zal zijn. Daarom bepaalt artikel 197 dat de uittreding en de terugneming van aandelen slechts kan geschieden binnen de eerste zes maanden van ieder boekjaar; de regel is afgeleid van artikel 149 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen.

Diverse voorzorgsmaatregelen worden genomen om te voorkomen dat de vennootschap in een moeilijke toestand geraakt door ongelegen uittreding.

Il est en effet parfois indispensable qu'elle ait la certitude de pouvoir disposer du produit des souscriptions pour toute la période initiale de son activité. D'autre part, elle a souvent besoin d'un certain délai pour faire face aux remboursements qu'entraînent les démissions.

Ces préoccupations se traduisent dans le texte de l'article 197.

Les statuts peuvent disposer que les démissions ne pourront être données avant l'expiration d'un certain délai à dater de la souscription des parts (dix ans au maximum). Ils peuvent également prévoir que les démissions notifiées ne sortiront leurs effets qu'après un délai qui ne peut toutefois dépasser 18 mois à partir de l'avis de démission donné à la société. Ces deux délais ne peuvent être augmentés dans le cours de la vie sociale que de l'accord unanime des associés, car cette augmentation affecte le droit de se retirer, qui est de l'essence de ce type de société.

Art. 201 à 203

La perte de la qualité d'associé, le décès et le retrait de parts donnent ouverture au droit d'obtenir le remboursement de la valeur d'un certain nombre de parts sous déduction des sommes représentant le montant non libéré de ces parts. Corrélativement, le montant du capital souscrit est réduit de la valeur nominale de ces mêmes parts.

En déterminant la valeur des parts à rembourser, il convient d'assurer un juste équilibre entre les divers intérêts en présence : la société, les associés sortant ou leurs ayants-cause, et ceux qui restent. En particulier, il faut tenir compte de la possibilité d'exclure un associé par une décision discrétionnaire d'un organe social; cette exclusion doit trouver sa contrepartie dans un remboursement adéquat.

Plusieurs méthodes d'évaluation de la valeur des parts sociales ont été proposées en théorie et se rencontrent en pratique. Il est difficile d'imposer un système de préférence à un autre; les circonstances propres à chaque entreprise peuvent être profondément différentes et justifier un mode d'évaluation approprié. La liberté de choisir le mode d'évaluation qui leur paraît le plus adéquat a donc été laissée aux fondateurs. Il serait cependant excessif d'obliger la société à supporter les charges fiscales d'un tel remboursement, charges qui sont actuellement fort lourdes; aussi, l'article 202 prévoit-il que si les statuts n'en disposent pas autrement, les impôts dus par la société en raison du remboursement sont déduits de la somme revenant théoriquement à l'associé.

Des clauses ayant pour effet de priver l'associé sortant ou ses ayants-cause, de leurs parts dans les réserves sont admissibles dans les sociétés coopératives, parce que celles-ci ne visent pas essentiellement à réaliser des bénéfices distribuables.

L'alinéa 2 de l'article 202 permet de telles clauses lorsque conformément à l'article 243, le solde disponible après les opérations de liquidation n'est pas partagé entre les associés.

En effet, lorsque le « boni de liquidation » n'est pas partagé entre les associés, comme les statuts peuvent le prévoir suivant l'article 243, il est normal que les associés qui se retirent ou dont certaines parts sont remboursées ne peuvent obtenir une valeur de remboursement qui comprenne

Het is immers soms noodzakelijk dat zij de zekerheid heeft te kunnen beschikken over de opbrengst van de inschrijvingen voor de gehele aanlooptijd van haar werkzaamheid. Voorts heeft zij dikwijls een bepaalde termijn nodig om het hoofd te kunnen bieden aan de terugbetalingen die op de uittredingen volgen.

Een en ander wordt bij artikel 197 geregeld.

De statuten kunnen ook bepalen dat de aftreding eerst kan geschieden na verloop van een gestelde termijn te rekenen van de inschrijving op aandelen (ten hoogste tien jaar). Zij kunnen ook bepalen dat de opzegging van lidmaatschap eerst gevolg heeft na een termijn die niet langer mag zijn dan 18 maanden na de aan de vennootschap gedane opzegging. Beide termijnen mogen staande de vennootschap niet worden verlengd dan met eenparig goedvinden van alle vennoten, daar deze langere termijnen het recht om zich terug te trekken aantasten, terwijl dat recht een wezenlijk bestanddeel is van deze vennootschapsvorm.

Art. 201 tot 203

Het verlies van de hoedanigheid van vennoot, het overlijden en de terugneming van de aandelen openen het recht op de terugbetaling van de waarde van een bepaald aantal aandelen, onder aftrek van het bedrag dat niet op die aandelen is gestort. Het bedrag van het geplaatste kapitaal ondergaat ten gevolge hiervan een vermindering gelijk aan de nominale waarde van die aandelen.

Bij het vaststellen van de terug te betalen waarde van de aandelen, moet een billijk evenwicht worden nagestreefd tussen de diverse aanwezige belangen : de vennootschap, de uittredende vennoten of hun rechtverkrijgenden, en de overblijvende vennoten. Inzonderheid moet worden acht gegeven op de mogelijkheid om een vennoot uit te sluiten bij een discretionaire beslissing van een orgaan van de vennootschap; als tegenhanger van die uitsluiting moet worden voorzien in een passende terugbetaling.

Verschillende theoretische en in de praktijk voorkomende grondslagen voor de waardering van de aandelen van de vennootschap werden voorgesteld. Het is moeilijk bij het opleggen van een regel de voorkeur te geven aan een of ander stelsel; de omstandigheden kunnen van vennootschap tot vennootschap grondig verschillen en een eigen wijze van waardering rechtvaardigen. Aan de oprichters werd dus de vrijheid gelaten om de wijze van waardering te kiezen die hun het meest geschikt lijkt. Het zou echter buitensporig zijn de vennootschap te verplichten de fiscale lasten van een zodanige terugbetaling te dragen, die thans zeer zwaar zijn; artikel 202 schrijft dan ook voor dat indien daaromtrent niets bij de statuten is bepaald, de belastingen die de vennootschap uit hoofde van een terugbetaling heeft gekweten, van het theoretisch aan de vennoot toekomend bedrag worden afgehouden.

De bepalingen waarbij aan uittredende vennoten of hun rechtverkrijgenden aanspraak op een aandeel in de reserves wordt ontzegd, kunnen wellicht in de coöperatieve vennootschappen worden aanvaard, daar deze niet hoofdzakelijk zijn gericht op de verwezenlijking van uitkeerbare winst.

Het tweede lid van artikel 202 geeft de mogelijkheid zodanige bepalingen in de statuten op te nemen wanneer het batig saldo na de vereffeningsverrichtingen overeenkomstig artikel 243 niet aan de vennoten wordt toebedeeld.

Wanneer het vereffeningsoverschot niet onder de vennoten wordt verdeeld, zoals de statuten volgens artikel 243 kunnen voorzien, is het normaal dat de vennoten die uittreden of aan wie bepaalde aandelen worden terugbetaald, niet een waarde kunnen ontvangen waarin de vroeger aan-

les réserves antérieurement constituées, à peine de quoi un régime différent serait applicable suivant le moment où les parts sont remboursées.

L'alinéa 3 de l'article 202 autorise néanmoins les statuts à prévoir en ce cas que le remboursement correspondra à la valeur originaire de la part, indexée selon les modalités qu'ils prescrivent. Bien entendu, on ne pourra rembourser la valeur indexée que s'il existe des réserves suffisantes pour que le capital ne soit pas, par là, entamé.

Normalement les statuts prévoiront la même indexation pour le cas de remboursement en termes de liquidation.

* * *

Le bilan à prendre en considération est celui de l'exercice pendant lequel le fait qui donne lieu au remboursement s'est produit, pour les raisons qui justifient l'actuel article 153 des lois coordonnées.

Lorsque l'évaluation des parts est, d'une façon quelconque, liée au bilan de l'exercice en cours, les associés sortants ne pourront toucher la valeur de leurs parts qu'un mois après que l'assemblée se sera prononcée. Si celle-ci retardait anormalement sa décision, ils pourraient, cependant, comme tout créancier dont les droits dépendent du bilan — notamment les employés dont la rémunération dépend des bénéfices — assigner la société aux fins de faire déterminer la valeur de leurs parts.

Si, au contraire, la valeur de la part doit être calculée indépendamment des comptes de l'exercice, le remboursement doit être effectué immédiatement. Il faut toutefois respecter la règle de l'article 203, alinéa 2; s'il est apparu, après l'approbation des comptes de l'exercice, que la somme payée est inférieure à ce qui est dû en vertu du bilan, la différence deviendra exigible un mois après cette approbation.

L'article 203 ne porte évidemment aucune atteinte aux dispositions de l'article 197. Dès lors, si, par exemple, les statuts prévoient que la démission ou le retrait ne sortiront leurs effets qu'après un certain délai (art. 197, al. 3), aucun remboursement n'aura lieu avant son expiration.

## Art. 204 à 206

Le projet réglemente les répercussions que les remboursements de parts pourraient exercer :

1° sur le capital souscrit d'une part, et
2° sur le patrimoine social, d'autre part.

Ces répercussions pourraient affecter les premières le crédit de la société, les secondes, la garantie des tiers.

1) Le départ d'un associé ou le retrait de parts entraînent nécessairement une réduction du montant nominal du capital souscrit : cette réduction est égale à la valeur nominale ou au pair comptable des parts dont le retrait est demandé.

Dès lors que les sociétés coopératives ont un capital minimum fixé par les statuts, il est indispensable que le capital souscrit ne puisse jamais descendre au-dessous du niveau de ce capital minimum. La société pourra notamment assurer son crédit envers les tiers en fixant un capital minimum relativement élevé; elle pourra également veiller par ce moyen à disposer des ressources nécessaires.

gelegde reserves worden doorberekend, anders zou er een regeling worden toegepast die verschilt naar gelang van het ogenblik waarop de aandelen worden terugbetaald.

Nochtans kan volgens het derde lid van artikel 202 in de statuten worden gesteld dat het terug te betalen bedrag in zodanig geval kan gelijk zijn aan de oorspronkelijke waarde van het aandeel, geïndexeerd op de wijze die zij nader bepalen. Het is wel verstaan dat de geïndexeerde waarde alleen kan worden uitgekeerd wanneer er voldoende reserves aanwezig zijn en het kapitaal niet wordt aangetast.

Normaal zullen de statuten dezelfde indexering voorschrijven voor de terugbetaling bij vereffening.

* * *

De balans die hier in aanmerking komt is die van het boekjaar waarin de gebeurtenis die tot de terugbetaling aanleiding geeft zich heeft voorgedaan, die om dezelfde redenen als die waarop het huidige artikel 153 van de gecoördineerde wetten berust.

Wanneer de waardering van de aandelen op enigerlei wijze gekoppeld is aan de balans van het lopende boekjaar, kunnen de uittredende vennoten de waarde van hun aandelen pas ontvangen een maand nadat de algemene vergadering zich heeft uitgesproken. Mocht deze op abnormale wijze haar beslissing vertragen, dan zouden zij net zoals al de schuldeisers wier rechten van de balans afhangen — bijvoorbeeld de bedienden wier bezoldiging op de winst is afgestemd — de vennootschap kunnen dagvaarden ten einde de waarde van hun aandelen te doen vaststellen.

Daarentegen, wanneer de waarde van het aandeel wordt berekend onafhankelijk van de jaarrekening moet de terugbetaling dadelijk geschieden. Nochtans moet de regel van artikel 203, tweede lid, worden geëerbiedigd : indien na de goedkeuring van de jaarrekening blijkt dat het uitgekeerde bedrag kleiner is dan dat verschuldigd op grond van de balans, wordt het verschil een maand na die goedkeuring opeisbaar.

Artikel 203 doet vanzelfsprekend geen afbreuk aan de bepalingen van artikel 107. Wanneer bijvoorbeeld bij de statuten is bepaald dat de uittreding of de terugneming van aandelen pas na een bepaalde termijn gevolg hebben (art. 197, derde lid), wordt vóór het verstrijken van die termijn geen terugbetaling gedaan.

## Art. 204 tot 206

Het ontwerp regelt de mogelijke gevolgen van de terugbetaling van aandelen :

1° op het geplaatste kapitaal enerzijds en
2° op het vermogen van de vennootschap anderzijds.

Deze gevolgen zouden kunnen inwerken, de eerste op de kredietwaardigheid van de vennootschap, de tweede op de zekerheid van derden.

1) Het uittreden van een vennoot of de terugneming van aandelen leidt noodzakelijk tot een vermindering van het nominaal bedrag van het geplaatste kapitaal : die vermindering is gelijk aan de nominale waarde of fractiewaarde van de aandelen waarvan de terugneming wordt gevraagd.

Wanneer de coöperatieve vennootschappen in de statuten een minimumkapitaal hebben vastgesteld, is derhalve vereist dat het geplaatste kapitaal nooit beneden het minimumkapitaal komt te liggen. De vennootschap kan haar kredietwaardigheid jegens derden opvoeren door een betrekkelijk hoog minimumkapitaal vast te stellen; op die wijze kan zij er ook voor zorgen dat zij steeds over voldoende middelen beschikt.

Il en résulte une première règle selon laquelle les retraits de parts ou les départs d'associés ne peuvent avoir lieu si la réduction du capital qui en est la suite nécessaire a pour conséquence de ramener le niveau du capital souscrit au-dessous du minimum fixé par les statuts ou par la loi.

L'article 204 prévoit ce cas.

2) D'autre part, les tiers créanciers doivent puiser dans le capital minimum statutaire la garantie que leur procure le capital social des sociétés anonymes. Les associés ne peuvent donc, par des répartitions faites en leur faveur, ramener l'actif social net au-dessous du montant du capital minimum statutaire.

Il en résulte que même si la première règle ne fait pas obstacle à la réduction du capital et donc au retrait de parts, ou au départ d'un associé, le remboursement effectif de ces parts ne pourra avoir lieu que si ce remboursement n'a pas pour effet de ramener l'actif social net au-dessous du montant du capital minimum prévu par les statuts.

C'est l'article 205 qui consacre cette exigence.

Il convient de bien préciser la portée de ces deux dispositions importantes.

a) L'obligation de rembourser la valeur des parts entraîne évidemment une réduction du capital souscrit à concurrence de la valeur nominale ou du pair comptable des parts retirées. Mais le capital souscrit ne peut devenir inférieur au minimum statutaire.

Dès lors, si par suite de la réduction, le montant nominal du capital souscrit devait descendre au-dessous du minimum statutaire, le droit au remboursement serait remplacé par la possibilité de céder aux autres associés, pour leur valeur calculée conformément à l'article 202, les parts à retirer : article 204.

Lorsqu'une année s'est écoulée sans qu'il y ait eu soit une réduction régulière du capital minimum statutaire, soit achat des parts par les autres associés, les ayants-droit acquièrent (ou recouvrent) *de plano* la qualité d'associé jusqu'au moment de la réduction du capital souscrit ou de l'achat de leurs parts : même article.

Les remboursements seront effectués, s'ils ne peuvent l'être tous ensemble, dans l'ordre des dates des évènements qui y donnent lieu. Pour éviter que le capital minimum statutaire ne soit augmenté pour faire échec aux remboursements, il est précisé que le montant du capital minimum statutaire à considérer est celui qui existait à la date des évènements donnant ouverture au remboursement.

b) L'article 205 tend à empêcher que le remboursement ne compromette la garantie que constitue pour les tiers le capital minimum statutaire. Cette garantie n'aurait en effet aucun sens si l'on pouvait, par des distributions en faveur d'associés ou d'anciens associés, ramener l'actif social net au-dessous de ce montant. L'actif social net doit, pour l'application de cette disposition, être diminué de la valeur des apports qui, aux termes de l'article 188, ne peuvent constituer la contrepartie du capital minimum, s'ils ne sont pas amortis.

Aussi le droit au remboursement est-il suspendu lorsque, en raison de son exercice, l'actif net deviendrait inférieur au capital minimum statutaire. Les associés sortants ou leurs

Daaruit wordt een eerste regel afgeleid volgens welke de terugneming van aandelen of de uittreding van vennoten niet kan geschieden indien door de vermindering van het kapitaal, die er het noodzakeijk gevolg van is, het geplaatste kapitaal zou dalen beneden het bij de wet of bij de statuten vastgestelde minimumkapitaal.

Deze regeling vindt men in artikel 204.

2) Anderzijds moeten derden-schuldeisers in het minimumkapitaal de zekerheid terugvinden die door het maatschappelijk kapitaal in de naamloze vennootschap wordt geboden. De vennoten mogen dus niet door opeenvolgende uitkeringen te hunnen behoeve, het eigen vermogen van de vennootschap onder het bedrag van het statutaire minimumkapitaal brengen.

Daaruit volgt dat, zelfs indien de eerste regel geen beletsel is voor de vermindering van het kapitaal, en dus voor de terugneming van aandelen of de uittreding van een vennoot, niet mag worden overgegaan tot de werkelijke terugbetaling van zijn aandelen, tenzij het eigen vermogen van de vennootschap steeds boven het peil blijft van het bij de statuten vastgestelde minimumkapitaal.

Artikel 205 voorziet in dat voorschrift.

Het is geboden de strekking van deze twee belangrijke bepalingen nader toe te lichten.

a) De verplichting om de waarde van de aandelen terug te betalen brengt uiteraard de vermindering van het geplaatste kapitaal met zich ten belope van de nominale waarde of van de fractiewaarde van de teruggenomen aandelen. Het geplaatste kapitaal mag echter niet dalen beneden het statutaire minimumkapitaal.

Derhalve, indien het nominaal bedrag van het geplaatste kapitaal ten gevolge van een vermindering beneden het statutaire minimum mocht dalen, wordt het recht op terugbetaling vervangen door de mogelijkheid om de terug te nemen aandelen over te dragen aan andere vennoten, tegen hun waarde berekend overeenkomstig de regels van artikel 202 : artikel 204.

Wanneer een jaar is verlopen zonder een voorschriftmatige vermindering van het statutaire minimumkapitaal of een aankoop van aandelen door de andere vennoten, verkrijgen (of herkrijgen) de rechthebbenden *de plano* de hoedanigheid van vennoot tot op het ogenblik van de vermindering van het geplaatste kapitaal of van de aankoop van hun aandelen : zelfde artikel.

Indien de aandelen niet tegelijk in aanmerking kunnen komen, worden zij terugbetaald volgens de datum van de gebeurtenis die ertoe aanleiding geeft. Om te vermijden dat het statutaire minimumkapitaal wordt verhoogd om de terugbetalingen te ontwijken wordt nader gesteld dat het in aanmerking komende statutaire minimumkapitaal, dat is bestaande op de dag van de gebeurtenis die tot de terugbetaling aanleiding geeft.

b) Artikel 205 wil voorkomen dat de terugbetaling afbreuk doet aan de zekerheid die derden in het statutaire minimumkapitaal vinden. Deze zekerheid zou immers geen hechte grondslag hebben indien de mogelijkheid bestond door uitkeringen aan vennoten of gewezen vennoten, het eigen vermogen van de vennootschap beneden dat bedrag te brengen. Voor de toepassing van die bepaling moet van het eigen vermogen van de vennootschap de waarde worden afgetrokken van de inbreng die als hij niet is afgeschreven, naar luid van artikel 188 geen tegenwaarde mag zijn van het minimumkapitaal.

Het recht op terugbetaling wordt dan ook opgeschort wanneer de uitoefening ervan tot gevolg zou hebben dat het eigen vermogen beneden het statutaire minimumkapitaal

ayants cause deviennent créanciers de la société jusqu'à ce que l'actif net permette de rembourser leurs parts.

Les associés sortants qui deviennent ainsi créanciers de la valeur de leurs parts, ne peuvent cependant porter préjudice aux autres créanciers. En conséquence, en cas de concours avec les créanciers de la société, ils ne peuvent obtenir le remboursement de leurs parts qu'après le paiement desdits créanciers et dans la mesure où l'actif net subsistant le leur permet.

Il arrivera que l'actif net, tout en dépassant le capital minimum statutaire, soit insuffisant pour payer toutes les parts remboursables. La question peut être réglée dans les statuts. Sinon, les personnes dont le droit au remboursement est né pendant un même exercice, forment une même masse, entre lesquelles les fonds disponibles sont répartis au marc le franc; les masses les plus anciennes sont remboursées en premier lieu.

Comment faut-il évaluer l'actif social net ?

C'est évidemment au bilan qu'il convient de se référer. Il en résulte que pour les remboursements qui devraient avoir lieu entre deux bilans, le conseil d'administration ou les gérants apprécieront s'il y a lieu d'établir une situation afin de vérifier s'ils peuvent effectuer le remboursement sans contrevenir à la loi.

La garantie fondée sur la notion du capital minimum souscrit permet de renoncer à l'article 155 des lois coordonnées sur les sociétés. Le système prévu par ce texte, s'il est réellement appliqué, doit d'ailleurs conduire à des difficultés inextricables; il peut aussi entraîner une grande insécurité, car il permet, au moins théoriquement, de remettre en cause des remboursements déjà effectués, sans d'ailleurs que les conséquences de la contribution par un ancien associé aux dettes sociales, ni l'ordre dans lequel ces contributions peuvent être appelées soient réglées.

En résumé, un remboursement de parts ne peut être effectué par la société que si deux conditions sont remplies :

1° il faut que la réduction du capital souscrit corrélative au remboursement n'ait pas pour effet de faire descendre ce capital au-dessous du chiffre du capital minimum statutaire (art. 204).

2° le remboursement ne peut avoir pour effet de ramener l'actif social net à une valeur inférieure au montant du capital minimum statutaire (art. 205).

Tenant compte des inconvénients que présentent les articles 204 et 205 pour les associés qui perdent cette qualité ou pour leurs ayants cause, l'article 206 prévoit qu'ils auront droit à un intérêt au taux légal sur la valeur de leurs parts, aussi longtemps qu'ils demeurent dans l'incertitude.

Art. 207 et 208

Beaucoup de sociétés coopératives imposeront sans doute à leurs associés, comme le permet l'article 207, l'obligation de payer des cotisations sous la forme de versements ou de retenues sur les dividendes. Comme c'est actuellement le cas dans de nombreuses sociétés coopératives, les frais de fonctionnement de la société seront souvent couverts de cette façon.

komt te liggen. De uittredende vennoten of hun rechtverkrijgenden worden schuldeisers van de vennootschap tot dat het eigen vermogen zodanig is, dat hun aandelen kunnen worden terugbetaald.

De uittredende vennoten die aldus schuldeisers worden voor de waarde van hun aandelen, mogen echter andere schuldeisers niet benadelen. Indien zij samen met andere schuldeisers van de vennootschap opkomen, kunnen zij op de treugbetaling van hun aandeel slechts bekomen na de betaling van die schuldeisers, voor zover het overblijvende eigen vermogen nog voldoende is.

Het kan voorkomen dat het eigen vermogen groter is dan het statutaire minimumkapitaal, maar toch niet toereikt om al de terugbetaalbare aandelen uit te keren. Deze aangelegenheid kan bij de statuten worden geregeld. Indien zulks niet het geval is, vormen zij wier recht gedurende hetzelfde boekjaar is ontstaan, een groep waaronder de beschikbare gelden evenredig worden verdeeld; de oudste groepen komen het eerst voor terugbetaling in aanmerking.

Hoe moet het eigen vermogen worden gewaardeerd ?

Daartoe wordt uiteraard de balans tot grondslag genomen. Bij de terugbetaling tussen twee balansen in, hebben de raad van bestuur of de zaakvoerders derhalve te oordelen of een financieel overzicht moet worden opgemaakt om na te gaan of zij tot de terugbetaling kunnen overgaan zonder de wet te overtreden.

De zekerheid gesteund op het begrip van het geplaatst minimumkapitaal is van die aard dat artikel 155 van de gecoördineerde wetten betreffende de vennootschappen kan vervallen. Trouwens, indien deze tekst werkelijk wordt toegepast kunnen daaruit moeilijkheden ontstaan die niet gemakkelijk te ontkluwen zijn; die tekst kan ook tot grote onzekerheid aanleiding geven daar hij, theoretisch althans, de mogelijkheid laat om reeds gedane terugbetaling opnieuw ter sprake te brengen, trouwens zonder dat daarbij de gevolgen de bijdrage van een gewezen vennoot in de schulden van de vennootschap, noch de volgorde waarin die bijdragen kunnen worden opgeëist, worden geregeld.

Als samenvatting van het bovenstaande kan men zeggen dat de vennootschap tot terugbetaling van de aandelen niet kan overgaan, tenzij twee voorwaarden zijn vervuld :

1° de vermindering van het geplaatste kapitaal als gevolg van de terugbetaling mag niet tot gevolg hebben dat dit kapitaal beneden het statutaire minimumkapitaal komt te liggen (art. 204);

2° de terugbetaling mag er niet toe leiden dat het eigen vermogen van de vennootschap verminderd wordt tot een waarde beneden het bedrag van het statutaire minimumkapitaal (art. 205).

Met inachtneming van de bezwaren die door artikel 204 en 205 worden opgeleverd ten aanzien van de vennoten die hun hoedanigheid verliezen of hun rechtverkrijgenden, wordt bij artikel 206 gesteld dat zij zolang zij in de onzekerheid blijven, aanspraak hebben op een interest op de waarde van hun aandeel berekend tegen de wettelijke rentevoet.

Art. 207 en 208

Veel coöperatieve vennootschappen zullen ongetwijfeld met gebruikmaking van de bij artikel 207 gelaten mogelijkheid, aan hun leden de verplichting opleggen een bijdrage te betalen in de vorm van een storting of een inhouding op het dividend. Zoals thans het geval is in talrijke coöperatieve vennootschappen, worden de werkingskosten van de vennootschap op die wijze gedekt.

C'est une dérogation au principe selon lequel les associés à responsabilité limitée ne sont jamais tenus, envers la société, que de faire l'apport promis. Elle se justifie par des raisons pratiques et par la faculté de démissionner que possède en principe tout associé.

Encore faut-il éviter certains abus possibles.

La cotisation est fixée chaque année par l'assemblée générale. Mais elle doit être prévue par les statuts et il faut que ceux-ci en déterminent les bases, les modes de calcul et le maximum. Sinon, les décisions pourraient être prises impunément en faveur de certains associés et au détriment d'autres.

Les statuts peuvent librement déterminer les bases de la cotisation et son mode de calcul. Par exemple, la cotisation pourrait être proportionnelle au chiffre d'affaires des membres, à l'importance des opérations conclues entre les associés et la société ou encore à des chiffres de production, à des surfaces de terres cultivées, à l'importance du personnel utilisé pour certaines activités, aux dépenses consenties par la société au profit des membres, etc. Plusieurs espèces de cotisation, reposant sur des bases différentes, pourraient d'ailleurs être prévues, ainsi que cela se rencontre dans la pratique. Quant au maximum, il ne doit pas être indiqué dans les statuts sous la forme d'un montant déterminé; il peut être défini par rapport à un facteur variable, par exemple, un pourcentage des souscriptions ou du chiffre d'affaires de chacun des associés avec la société.

En vue d'éviter l'arbitraire, l'assemblée doit arrêter le montant de la cotisation chaque année pour l'année suivante.

Art. 209

Les cotisations constituent parfois pour la société un moyen de financement de l'ensemble de ses activités. En ce cas, elles peuvent être affectées à n'importe quelles dépenses ou charges sociales, y compris éventuellement le remboursement de parts sociales.

Parfois, au contraire, elles sont perçues en vue d'une fin déterminée (par exemple : le financement d'une foire ou le fonctionnement d'un système de péréquation entre les associés).

Les statuts peuvent donner aux cotisations une telle affectation précise. Celle-ci peut aussi être décidée par l'assemblée générale, mais exclusivement au moment du vote de la cotisation car cette affectation sera déterminante de la décision à prendre par les associés.

Dans cette hypothèse, les cotisations ne pourraient plus être utilisées par exemple au remboursement de parts sociales.

Lorsque les cotisations reçoivent une affectation précise, il pourra arriver qu'elles excèdent la charge prévue. Les statuts peuvent dès lors autoriser le remboursement de l'excédent. L'assemblée générale peut également prendre cette décision au moment du vote de la cotisation. En dehors de ces cas, les cotisations ne sont pas remboursables.

Le remboursement ne peut jamais avoir lieu au détriment des tiers. Il est donc prohibé s'il a pour effet de ramener l'actif social net au-dessous du capital minimum statutaire. Il s'agit d'une nouvelle application du principe que le capital minimum statutaire représente la garantie des tiers.

Het gaat hier om een afwijking van het beginsel waarbij vennoten met beperkte aansprakelijkheid jegens de vennootschap geen enkele andere verplichting hebben dan het storten van de beloofde inbreng. Die afwijking kan worden verantwoord, eerst op praktische redenen en vervolgens door de vrijheid van uittreding die elke vennoot in beginsel heeft.

Toch moeten de nodige voorzieningen worden getroffen om misbruik te voorkomen.

De bijdrage wordt ieder jaar door de algemene vergadering vastgesteld, maar zij moet bij de statuten zijn ingesteld onder nadere bepaling van de grondslagen, de berekeningswijze en het maximumbedrag. Zonder dit laatste voorschrift zouden de beslissingen immers straffeloos ten voordele van sommige vennoten en ten nadele van andere kunnen worden genomen.

De grondslagen van de bijdrage en de berekeningswijs kunnen bij de statuten vrij worden bepaald. De bijdrage kan aldus worden vastgesteld op een bedrag dat evenredig is aan het omzetcijfer van de leden, of aan de omvang van de verrichtingen tussen de vennoten en de vennootschap, dan wel worden bepaald op grond van de produktiegegevens, de oppervlakte van de bebouwde grond, het personeel dat voor bepaalde werkzaamheden wordt ingezet, de uitgaven van de vennootschap ten behoeve van leden enz... Er zouden trouwens verschillende soorten van bijdragen kunnen worden geheven, zoals dit wel eens in de praktijk voorkomt. Het maximumbedrag ervan hoeft niet in de statuten in de vorm van een welbepaald bedrag worden opgegeven; het kan worden vastgesteld ten opzichte van een veranderlijke factor, bijvoorbeeld een percent van de inschrijvingen of van het omzetcijfer van ieder van de vennoten met de vennootschap.

Om iedere willekeur te vermijden moet de algemene vergadering ieder jaar het bedrag van de bijdrage voor het volgende jaar vaststellen.

Art. 209

Soms zijn de bijdragen voor de vennootschap een middel om haar gezamenlijke werkzaamheden te financieren. In dat geval mogen zij worden gebruikt voor om het even welke uitgaven en lasten, met inbegrip van de eventuele terugbetaling van aandelen.

Daarentegen worden zij soms geheven met een bepaald doel (bijvoorbeeld de financiering van een jaarmarkt of de invoering van een vereveningstelsel onder vennoten).

Bij de statuten kan ader worden bepaald welke bestemming aan de bijdragen worden gegeven. Die bestemming kan ook door de algemene vergadering worden beslist, doch alleen op het ogenblik waarop over de bijdrage zelf wordt gestemd aangezien de bestemming van overwegend belang is voor de beslissing die de vennoten hebben te nemen.

In dat geval zouden de bijdragen niet kunnen worden gebruikt voor andere doeleinden, zoals de terugbetaling van aandelen.

Wanneer aan de bijdragen een bepaalde bestemming is gegeven, kan het voorkomen dat zij meer opbrengen dan de te betalen lasten. Bij de statuten kan derhalve worden bepaald dat het overschot kan worden terugbetaald. De algemene vergadering kan ook die beslissing nemen op het ogenblik dat over de bijdrage beslist wordt. Buiten die gevallen is de bijdrage niet terugbetaalbaar.

De terugbetaling kan nooit ten nadele van derden geschieden. Zij is dus verboden indien zij tot gevolg heeft dat het eigen vermogen van de vennootschap beneden het statutaire minimumkapitaal komt te liggen. Het gaat hier opnieuw om een toepassing van het beginsel dat het statutaire minimumkapitaal een zekerheid voor derden vertegenwoordigt.

L'assemblée générale ne pourrait modifier par un vote majoritaire ni l'affectation d'une cotisation dont elle décide la perception, ni le sort de l'excédent éventuel de la cotisation sur les charges que celle-ci est destinée à couvrir. En effet, les divers éléments de la décision prise par elle forment un tout indivisible. C'est en fonction de cet ensemble que chaque associé exprime son vote. Percevoir une cotisation tout en supprimant ultérieurement, par exemple, l'affectation qu'elle devrait recevoir, serait donc porter atteinte aux droits individuels des associés.

## SECTION 3

### Des parts sociales et de leur transmission — Du registre

### Art. 210

Les apports des associés peuvent consister soit en numéraire, soit en biens corporels ou incorporels. Le texte n'interdit pas la création de plusieurs catégories de parts sociales, à condition qu'elles soient représentatives du capital.

### Art. 211, 212 et 213

Le régime de la publication des parts non libérées, les obligations des souscripteurs, de la réglementation de la cession des parts et des prêts, des avances au moyen de fonds sociaux, est repris des dispositions correspondantes pour les sociétés anonymes.

Il y a lieu de remarquer que la publication de la liste des coopérateurs qui n'ont pas encore libéré leurs parts pourra se faire, dorénavant, par une simple mention aux Annexes du *Moniteur belge* du dépôt de cette liste au dossier de la société au registre du commerce.

### Art. 214

Le projet maintient l'obligation de tenir un registre, qui indiquera pour chaque associé la date de son admission, de sa démission ou de son exclusion, le nombre de ses parts, ainsi que leurs cessions et le montant des remboursements éventuels.

Ce registre devant pouvoir être établi par des procédés mécanographiques, il n'a pas paru possible d'exiger la signature par l'associé de toutes les mentions qui le concernent. Pour se réserver la preuve des opérations mentionnées, la société devra faire signer par l'associé les documents qui s'y rapportent, et conserver ceux-ci en annexe au registre, de manière à rendre aisée la consultation de ce dernier et sa vérification.

L'acte constitutif devant désormais toujours être authentique, il n'y a plus de raison d'obliger à en reproduire le texte en tête du registre.

### Art. 215

Cet article reprend en substance les dispositions de l'article 156 actuel, sauf qu'il n'impose plus l'inscription, sur le titre, des versements et retraits des sommes (ceux-ci figurent sur le registre des associés : art. 214).

Rien n'empêche les fondateurs de reprendre dans l'acte constitutif des dispositions analogues à celle de l'article 156 actuel mais même alors les mentions du registre prévaudront

De algemene vergadering zou op grond van een meerderheid van stemmen niet de bestemming kunnen wijzigen van een bijdrage die zij beslist te heffen, noch beslissen omtrent de aanwending van het eventueel overschot van de bijdragen met betrekking tot bepaalde lasten. De diverse bestanddelen van de beslissing van de algemene vergadering vormen immers een onsplitsbaar geheel. Het is uit aanmerking van dat geheel dat iedere vennoot zijn stem heeft uitgebracht. Een bijdrage heffen en, bijvoorbeeld nadien de bestemming ervan afschaffen, zou afbreuk doen aan de individuele rechten van de vennoten.

## AFDELING 3

### Aandelen en overgang van aandelen — Register

### Art. 210

De inbreng van de vennoten kan hetzij bestaan in geld, hetzij in lichamelijke of onlichamelijke goederen. De tekst verbiedt niet dat verschillende soorten aandelen worden uitgegeven, op voorwaarde dat zij het kapitaal vertegenwoordigen.

### Art. 211, 212 en 213

De regels voor de openbaarmaking van niet gestorte aandelen, de verplichtingen van de inschrijvers, de voorschriften ter zake van de overdracht van aandelen en van leningen en voorschotten verstrekt met gelden van de vennootschap, zijn overgenomen uit de overeenkomstige bepalingen voor de naamloze vennootschap.

Er valt op te merken dat de bekendmaking van de lijst van de vennoten van een coöperatieve vennootschap voortaan kan geschieden in de vorm van de mededeling in de Bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*, van de neerlegging van die lijst in het dossier van de vennootschap dat bij het handelsregister is aangelegd.

### Art. 214

Het ontwerp handhaaft de verplichting om een register bij te houden waarin voor iedere vennoot de datum van zijn toetreding, van zijn uittreding of van zijn uitsluiting worden aangetekend, alsmede het aantal van zijn aandelen, de overdracht van aandelen en het bedrag van eventuele terugbetalingen.

Daar dit register aan de hand van een mechanisch procédé moet kunnen worden gevoerd, is het niet mogelijk de handtekening van de vennoot te eisen voor iedere verklaring hem betreffende. Als bewijs van de aangetekende verrichtingen moet de vennootschap de daarop betrekking hebbende stukken laten tekenen en deze als bijlage van het register bewaren, zodat de inzage en de verificatie ervan gemakkelijk kan geschieden.

Nu de oprichtingsakte in authentieke vorm moet worden opgemaakt, is er geen aanleiding meer toe om de tekst ervan vooraan in het register te doen opnemen.

### Art. 215

Dit artikel neemt in hoofdzaak de bepalingen over van het huidige artikel 156, met dien verstande dat op het effect niet meer de storting en terugneming van gelden moet worden vermeld (deze worden in het register van vennoten aangetekend : art. 214).

Niets belet de oprichters in de oprichtingsakte gelijke bepalingen als die van het huidige artikel 156 op te nemen, maar ook dan hebben de vermeldingen in het register de

sur celles qui figurent sur le titre. On évitera aussi les contestations pouvant naître de discordances entre le registre et le titre de l'associé.

Le certificat est émis en double lors de l'admission, il doit être signé tant par l'associé que par un admniistrateur. Il fait preuve de l'admission.

Art. 216 et 217

Comme sous l'empire des lois actuelles, le titre des droits de chaque associé se trouve dans l'inscription figurant à son nom dans le registre prévu par l'article 214. Le régime applicable en ce qui concerne la preuve de la propriété des parts et les transferts de celles-ci sera donc analogue à celui des actions nominatives dans les sociétés anonymes : telle est la raison du renvoi aux articles 75 et 80, al. 1. Pour éviter toute équivoque, il est précisé que l'émission de certificats à ordre, permise par l'article 75, al. 2, est exclue pour les coopératives, ainsi que cela résulte d'ailleurs déjà du texte de l'article 215.

Le certificat est émis en double lors de l'admission; il doit être signé par l'associé et par un administrateur. Il fait preuve de l'admission. Il fait aussi preuve, par ses mentions, signées de la même manière, de la souscription de parts nouvelles, de la libération des parts ou de leur retrait, mais, pour ces diverses opérations, il ne constitue pas le seul instrument de preuve admissible. Les mentions appropriées peuvent aussi être portées d'office par la société dans le registre, sur la foi de documents attestant l'accord de l'associé au sujet de ces opérations.

Le régime applicable en cas de copropriété, d'usufruit, de gage est celui des sociétés anonymes (art. 76).

Art. 218

La personnalité des associés, leur domiciliation ou leur profession étant des éléments essentiels du contrat il s'indiquait de préciser qu'à défaut de clause statutaire, les parts sociales ne peuvent être ni cédées ni transmises à cause de mort.

Art. 219

La saisie des parts sociales dans les sociétés coopératives soulevait des difficultés considérables, ce qui en rendait par voie de conséquence la mise en gage difficile sinon impossible (voy. Philips, « Le nantissement des parts de sociétés coopératives », *Rev. prat. soc.*, 1959, p. 65; Van Ryn et Heenen, *Principes de droit commercial*, t. II, nos 992 et 996).

Il importe, dès lors, de régler la question.

Suivant l'article 219 du projet, le créancier d'un associé peut obtenir à son profit le remboursement de la valeur des parts de son débiteur dans les mêmes conditions que ce dernier. Il peut donc même sans l'accord du débiteur provoquer le retrait des parts.

Il doit, pour ce faire, suivre les règles de la saisie-arrêt. Le débiteur pourra dans le cours de cette procédure et suivant les mêmes règles qu'en matière de saisie-arrêt, faire connaître éventuellement ses objections et ses moyens. Le

voorrang boven die op het effect. Aldus worden ook betwistingen voorkomen die mochten ontstaan bij tegenstrijdigheden tussen het register en het effect van de vennoot.

Het certificaat wordt bij de toetreding in tweevoud opgemaak en moet zowel door de vennoot als door een bestuurder worden getekend. Het levert bewijs op van de toetreding.

Daar de oprichtingsakte voortaan in zijn geheel moet worden bekendgemaakt, is de reproduktie ervan op de certificaten niet meer vereist.

Art. 216 en 217

Zoals onder de regeling van de huidige wetten bestaat de rechtstitel van ieder vennoot in de inschrijving die op zijn naam voorkomt in het register dat bij artikel 214 is voorgeschreven. De regeling die van toepassing is ter zake van het bewijs van de eigendom van de aandelen en van de overgang van aandelen zal dus van gelijke aard zijn als die voor de aandelen op naam in de naamloze vennootschap : dit is de reden van de verwijzing naar de artikelen 75 en 80, eerste lid. Om alle misverstand te voorkomen wordt nader verklaard dat de uitgifte van certificaten aan order waartoe op grond van artikel 75, tweede lid, kan worden overgegaan, uitgesloten is voor de coöperatieve vennootschap, wat trouwens reeds blijkt uit de tekst van artikel 215.

Het certificaat wordt bij de toetreding in tweevoud uitgegeven. Het moet door de vennoot en een bestuurder worden ondertekend en is het bewijs van de toetreding. Het is ook het bewijs, door de daarop voorkomende vermeldingen, die op dezelfde manier worden ondertekend, van de inschrijving op nieuwe aandelen, de stortingen op aandelen of hun terugneming, toch voor die diverse verrichtingen vormen zij niet het enige toegelaten bewijs. Passende vermeldingen kunnen ook ambtshalve door de vennootschap in het register worden aangebracht op grond van stukken waaruit blijkt dat de vennoot met die verrichtingen heeft ingestemd.

Voor de medeëigendom, het vruchtgebruik, de inpandgeving gelden dezelfde regelingen als die voor de naamloze vennootschap (art. 76).

Art. 218

Daar de persoon van de vennoot, zijn woonplaats en zijn beroep wezenlijke bestanddelen zijn van het contract, was het nodig te stellen dat bij het ontbreken van een desbetreffende statutaire bepaling, de aandelen niet vatbaar zijn voor overdracht of voor overgang wegens overlijden.

Art. 219

In de coöperatieve vennootschap heeft het beslag op aandelen tot aanzienlijke moeilijkheden aanleiding gegeven — wat bijgevolg de pandgeving bezwaarlijk, en zelfs onmogelijk heeft gemaakt (zie Philips, « Le nantissement des parts de sociétés coopératives », *Rev. prat. soc.*, 1959, blz. 65; Van Ryn en Heenen, *Principes de droit commercial*, d. II, nrs 992 en 996).

Het was derhalve nodig deze aangelegenheid te regelen.

Naar luid van artikel 219 van het ontwerp, kan een schuldeiser van een vennoot te zijnen voordele de terugbetaling verkrijgen van de waarde van de aandelen van zijn schuldenaar onder dezelfde voorwaarden als deze laatste. Hij kan dus zelfs zonder de instemming van de schuldenaar de terugneming van aandelen uitlokken.

Daartoe moet hij zijn toevlucht nemen tot het derdenbeslag. De schuldenaar kan in de loop van deze rechtspleging en volgens dezelfde regels als inzake derdenbeslag, zijn bezwaren en zijn middelen voordragen. De schuldeiser moet

créancier devra suivre les règles prévues par la loi et par les statuts en ce qui concerne l'évaluation des parts, les délais et les modalités de remboursement. Le créancier suit, en effet, la foi de son débiteur.

Saisissables dans ces conditions, les parts pourront être données en gage, mais le créancier gagiste aura seulement un droit de préférence sur la valeur des parts. L'exécution du gage se fera, s'il s'agit d'un gage commercial, suivant la procédure prévue par la loi du 5 mai 1872 sur le gage commercial et selon les règles de la saisie-arrêt, s'il s'agit d'un gage civil.

Ce système permet de concilier les intérêts légitimes des créanciers, ceux des associés qui désirent utiliser les parts en vue de garantir des crédits, ceux de la société et des autres associés qui voudront maintenir à la société son caractère personnel.

## SECTION 4

### De l'administration et du contrôle

L'article 145 actuel laisse aux fondateurs la plus grande liberté pour déterminer le mode d'administration des sociétés coopératives. C'est seulement à titre supplétif que l'article 146 prévoit qu'elles seront gérées par un administrateur unique. En pratique, le cas de l'administrateur unique est rare; il existe le plus souvent un conseil d'administration et un gérant chargé de la gestion journalière.

### Art. 220 à 227 et 232

Le projet consacre la pratique habituellement suivie : les articles 220 à 227 prévoient que les sociétés coopératives seront administrées par un conseil d'administration, c'est-à-dire un collège composé de trois membres au moins nommés pour six ans au plus par l'assemblée générale (ou, pour la première fois, dans les statuts) et toujours librement révocables par elles.

En pratique, cependant, les conseils d'administration dans beaucoup de sociétés coopératives, délèguent à un organe plus restreint (comité ou conseil de direction) des pouvoirs qui dépassent la simple gestion journalière. Dans ce cas, le conseil d'administration n'exerce que la surveillance de la gestion et ne statue que sur les questions importantes. Tenant compte de cette pratique, et pour en consacrer la légitimité, le projet permet que les statuts, par dérogation au régime organisé par les articles 221 et suivants, adoptent le système d'administration prévu pour les sociétés anonymes (distinction entre conseil de gestion et conseil de surveillance).

Par contre, le projet impose le régime d'administration des sociétés anonymes, en vue de garantir les associés et les tiers, aux sociétés coopératives qui font appel au public soit pour la souscription de parts ou la réception de fonds remboursables soit pour les emprunts par voie d'obligations à ordre ou au porteur.

Le système ainsi organisé se distingue du régime des sociétés anonymes par quelques particuliarités et il bénéficie aussi de certaines améliorations :

1° les administrateurs ne peuvent être que des personnes physiques (art. 221 al. 2);

zich gedragen naar de regels die bij de wet en de statuten inzake de waardering van aandelen, de termijnen en de terubetaling zijn gesteld. Hij staat immers tot de vennootschap in dezelfde rechtsverhouding als de schuldenaar.

Daar de aandelen onder die voorwaarden voor beslag vatbaar zijn, kunnen zijn in pand worden gegeven; de schuldeiser-pandhouder heeft echter slechts een recht van voorkeur op de waarde van de aandelen. De tegeldemaking van het pand geschiedt, als het een handelspand betreft, volgens de procedure bepaald bij de wet van 5 mei 1872 op het handelspand en volgens de regels van het derdenbeslag indien het een burgerrechtelijke pandgeving betreft.

Deze regeling geeft de mogelijkheid om de rechtmatige belangen van de schuldeisers te verenigen met die van de vennooten die hun aandelen wensen te gebruiken als zekerheid voor opgenomen krediet, en met die van de vennootschap en van de andere vennoten die het persoonlijk karakter van de vennootschap willen vrijwaren.

## AFDELING 4

### Bestuur en toezicht

Artikel 145 laat aan de oprichters de ruimste vrijheid om de wijze te bepalen waarop de coöperatieve vennootschap wordt bestuurd. De bepaling uit artikel 146 zeggende dat haar leiding op en enkele bestuurder rust is slechts een bepaling van aanvullend recht. In de praktijk zijn de gevallen van de enige bestuurder zeldzaam; meestal vindt men een raad van bestuur en een zaakvoerder belast met het dagelijks beheer.

### Art. 220 tot 227 en 232

Het ontwerp bevestigt de gewoonlijk gevolgde praktijk : de artikelen 220 tot 227 bepalen dat er in elke coöperatieve vennootschap een raad van bestuur is, te weten een college dat bestaat uit ten minste drie leden die door de algemene vergadering ten minste voor zes jaar worden benoemd (of, de eerste maal, bij de statuten) en die te allen tijde door haar kunnen worden ontslagen.

In de praktijk stelt men echter in vele coöperatieve vennootschappen vast dat de raden van bestuur aan een meer beperkt orgaan (directiecomité of directieraad) bevoegdheden opdraagt die het gewoon dagelijks beheer te boven gaan. In dat geval oefent de raad van bestuur enkel het toezicht uit over dat beheer en beslist het enkel over belangrijke aangelegenheden. Met inachtneming van die praktijk en om de wettelijkheid ervan te bevestigen, voorziet het ontwerp in de mogelijkheid om bij de statuten, in afwijking van de regeling die in de artikelen 221 en volgende is neergelegd, het bestuurspatron van de naamloze vennootschap aan te nemen (onderscheid tussen de raad van beheer en de raad van toezicht).

Daarentegen legt het ontwerp, als waarborg voor de vennoten en van derden, de bestuursregeling van de naamloze vennootschap op aan de coöperatieve vennotschappen die een beroep doen op het publiek hetzij voor de plaatsing van aandelen of de opneming van terugbetaalbare gelden, hetzijn leningen aangaan door uitgifte van obligaties aan order of aan toonder.

Deze regeling, waarin ook bepaalde verbeteringen zijn opgenomen, onderscheidt zich van die betreffende de naamloze vennootschappen door enkele bijzonderheden :

1° alleen natuurlijke personen kunnen bestuurder zijn (art. 221, tweede lid);

2° leurs fonctions sont gratuites (art. 225). Cette gratuité correspond à l'idéal coopératif. Elle contribuera, d'autre part, à dissuader les fondateurs d'une société à but capitaliste d'adopter la forme coopérative.

Si les statuts le prévoient, l'assemblée générale peut toutefois accorder aux administrateurs des jetons de présence ou indemnités et une rémunération équitable aux administrateurs chargés de fonctions spéciales ou de fonctions de gestion journalière quel que soit le régime de gestion adopté par la société.

Cependant, pour conserver à la société coopérative son caractère propre, ces indemnités et ces rémunérations doivent être d'un montant fixe, ce qui exclut leur calcul par référence aux bénéfices ou au chiffre d'affaires.

Les crédits aux administrateurs sont interdits comme et avec la même exception, dans les sociétés anonymes;

3° les pouvoirs des administrateurs ont la même étendue que ceux des administrateurs-gérants d'une société anonyme (art. 223). Les restrictions apportées à ces pouvoirs sont inopposables aux tiers, même si elles sont publiées : le système introduit par la Première Directive de la C. E. E. est ainsi généralisé (art. 224 qui renvoie aussi à l'article 97, §§ 2 et 3);

4° le principe de la responsabilité solidaire est consacré par l'article 232. La sanction nouvelle instituée en cas de faillite par l'article 113 est étendue aux sociétés coopératives, quel que soit leur mode de gestion;

5° le cas du conflit d'intérêts entre l'administrateur et la société est réglé comme le fait l'article 106 pour les sociétés anonymes, et la méconnaissance des prescriptions légales entraînera la même responsabilité spéciale que celle prévue dans le cas des sociétés anonymes par l'article 107, § 2, 2e alinéa.

Art. 228 à 231.

Ces articles organisent le statut des commissaires. Ils reprennent le système actuellement en vigueur pour les sociétés anonymes mais étendent aux commissaires les règles relatives à la rémunération des administrateurs et à leur responsabilité. De même, les prêts, crédits ou garanties au profit des commissaires sont interdits.

Il va de soi qu'en cas d'appel public à l'épargne, le contrôle doit s'effectuer par des commissaires-reviseurs.

L'article 231 impose aux commissaires l'obligation de justifier dans leur rapport, de la nécessité de se faire assister par un expert. Cette exigence nouvelle a été considérée comme une garantie complétant celle de l'agréation de l'expert; les deux conditions visent à éviter l'ingérence non justifiée de tiers.

Art. 232 et 233.

Ces articles étendent aux commissaires les règles de l'article 123 concernant la responsabilité et celles des articles 225, concernant leur rémunération, et. 226, § 1er, concernant l'octroi de crédit par la société.

2° hun opdracht is niet bezoldigd (art. 225). Dit beantwoordt aan de ideële strekking van de coöperatie. Deze omstandigheid zal er ook toe bijdragen dat de oprichters van een vennootschap met een beleggingsdoel minder geneigd zullen zijn de vennootschapsvorm van de coöperatie aan te nemen.

Bij de statuten kan worden bepaald dat de algemene vergadering aan de bestuurders presentiegeld of vergoedingen kan verlenen, alsook een billijke beloning kan toekennen aan de bestuurders die met een bijzondere taak, dan wel met het dagelijks beheer zijn belast, zulks ongeacht de bestuursregeling van de vennootschap.

Opdat de coöperatieve vennootschap haar eigen kenmerken zou behouden, worden deze vergoedingen en beloningen op een vast bedrag vastgesteld : bij de berekening ervan komt de winst of de omzet niet in aanmerking.

Net zoals in de naamloze vennootschap mag aan de bestuurders geen krediet worden verstrekt behoudens dezelfde uitzondering;

3° de bevoegdheden van de bestuurders zijn even ruim als die van de bestuurders-zaakvoerders van een naamloze venootschap (art. 223). Beperkingen aan deze bevoegdheden kunnen tegen derden niet worden ingeroepen, ook indien zij bekendgemaakt zijn : aldus krijgt de regeling van de Eerste Richtlijn van de E. E. G. een algemene toepassing (art. 224 dat ook verwijst naar art. 97, §§ 2 en 3);

4° artikel 232 huldigt het beginsel van de hoofdelijke aansprakelijkheid. De nieuwe sanctie in geval van faillissement waarin is voorzien bij artikel 113, wordt uitgebreid tot de coöperatieve vennootschappen, ongeacht hun bestuursregeling;

5° het geval waarin een bestuurder een strijdig belang heeft met de vennootschap wordt op dezelfde wijze geregeld als bij artikel 106 voor de naamloze vennootschappen, en de niet nakoming van de wettelijke voorschriften heeft dezelfde bijzondere aansprakelijkheid tot gevolg als die bepaald bij artikel 107, § 2, tweede lid.

Art. 228 tot 231

Deze artikelen organiseren de rechtspositie van de commissarissen. De regeling die thans voor de naamloze vennootschap geldt, wordt overgenomen, doch de bepalingen betreffende de bezoldiging van de bestuurders en hun aansprakelijkheid worden tot de commissarissen uitgebreid. Ook is het verboden aan de commissarissen leningen, krediet of zekerheid te verstrekken.

Het spreekt vanzelf dat bij openbare aantrekking van spaargeld de controle moet worden uitgeoefend door commissarissen-revisoren.

Artikel 231 legt aan de commissarissen op in hun rapport de noodzakelijkheid aan te tonen om zich door een deskundige te laten bijstaan. Dit nieuwe vereiste wordt beschouwd als een waarborg die de toelating van de deskundige aanvult; beide regels willen voorkomen dat derden zich op niet verantwoorde wijze met de zaken van de vennootschap bemoeien.

Art. 232 en 233

Deze artikelen verklaren op de commissarissen de regels van toepassing die in artikel 123 zijn neergelegd betreffende de aansprakelijkheid, die van artikel 225 betreffende hun bezoldiging en die van artikel 226, § 1, betreffende de toekenning van een opzeggingsvergoeding door de vennootschap.

## SECTION 5

### De l'affectation des bénéfices

### Art. 234 et 236

La répartition des bénéfices prévue à titre supplétif par l'article 146, 5°, actuel, n'est guère satisfaisante, car elle ne tient pas compte de la pratique des ristournes qui est une des conséquences de l'esprit « coopératif ». La répartition des bénéfices en proportion des mises est au contraire peu compatible avec cet esprit.

On peut admettre cependant que les statuts autorisent l'octroi d'un intérêt (qui ne peut excéder le taux légal) destinés à compenser l'immobilisation des fonds apportés par les associés. Cet intérêt ne pourra être payé que si les résultats de l'exercice le permettent et après prélèvement pour la réserve légale. Il n'est récupérable sur les résultats des exercices suivants que si les statuts le permettent.

Pour le surplus, les bénéfices, s'ils ne sont pas conservés par la société pour être, soit utilisés par elle, soit mis en réserve, pourront seulement être attribués aux associés en proportion des opérations traitées par la société avec chacun d'eux. Si les statuts le permettent, des ristournes proportionnelles pourront également être accordées aux clients non associés. Aucune autre répartition n'est permise, les réserves antérieurement constituées ne pourraient pas faire l'objet d'une distribution entre les associés. Si l'article 202 permet d'en tenir compte, en principe, pour le calcul de la valeur des parts à rembourser c'est parce qu'il s'agit, en pareil cas, d'une restitution de capital, et non d'une répartition de revenus ou de bénéfices.

## SECTION 6

### Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale (art. 236 à 238)

### Art. 236

Entre parties, l'évaluation conventionnelle des apports correspond au capital souscrit. Le capital soucrit ne peut être inférieur au capital minimum statutaire (art. 187).

Celui-ci joue, dans le type de société coopérative, le rôle du capital fixe dans les sociétés anonymes; il représente la garantie des tiers en ce sens que les associés ne peuvent ramener l'actif social net au-dessous de ce montant par suite de distributions à leur profit.

Lorsque les statuts ne fixent pas le montant du capital minimum statutaire, celui-ci est réputé être égal au capital souscrit lors de la constitution de la société (art. 226, alinéa 1er).

Tout comme le capital des sociétés anonymes ou des S. P. R. L., le capital minimum statutaire peut être augmenté ou réduit, ce qui implique une modification des statuts. L'augmentation peut avoir lieu avec ou sans apports extérieurs (art. 237, § 1er).

Le droit de réduire ou d'augmenter le capital minimum statutaire est toutefois limité par les droits des tiers : la réduction ne peut avoir pour effet de porter préjudice

## AFDELING 5

### Bestemming van de winst

### Art. 234 en 235

De verdeling van de winst waarin bij het huidige artikel 146, 5°, als een bepaling van aanvullend recht wordt voorzien, geeft geen voldoening daar er geen rekening wordt gehouden met de uitkering van omzetdividend die een gevolg is van de coöperatie. De verdeling van de winst naar evenredigheid van de inleg is daarentegen niet in overeenstemming met die vorm van samenwerking.

Nochtans kan men er geen bezwaar tegen hebben dat bij de statuten mag worden voorzien in de mogelijkheid om een rente toe te kennen (die de wettelijke interest niet mag te boven gaan) als vergoeding voor de vastlegging van de gelden die door de vennoten worden ingebracht. Alsdan zou deze rente alleen worden uitgekeerd indien de uitkomsten van het boekjaar na de afneming van de wettelijke reserve toereikend zijn. Die uitkering kan niet worden verhaald op de uitkomsten van de volgende boekjaren, tenzij zulks bij de statuten is toegestaan.

Voor het overige kan de winst, als zij niet door de vennootschap wordt bewaard, gebruikt of in reserve gehouden, aan de vennoten enkel worden uitgekeerd in verhouding tot de verrichtingen die de vennootschap met ieder van hen heeft gedaan. Indien bij de statuten daartoe de mogelijkheid wordt gelaten, kan evenredig omzetdividend worden toegekend aan klanten die geen vennoot zijn. Geen enkele andere besteding is geoorloofd; de vroeger aangelegde reserves kunnen onder de vennoten niet worden verdeeld. Overeenkomstig artikel 202 is het wel in beginsel mogelijk met die reserves rekening te houden bij de berekening van het terug te betalen aandeel, maar in dit geval gaat het om de teruggave van het kapitaal en niet om de verdeling van inkomsten of winst.

## AFDELING 6

### Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij beslissing van de algemene vergadering (art. 236 tot 238)

### Art. 236

Tussen partijen stemt de bedongen waardering van de inbreng overeen met het geplaatste kapitaal. Het geplaatste kapitaal mag niet kleiner zijn dan het wettelijk minimumkapitaal (art. 187).

Dit laatste kapitaal speelt in de hier besproken vennootschapsvorm de rol van het vast kapitaal in de naamloze vennootschap; het is voor derden een zekerheid, in die zin dat de vennoten het eigen vermogen van de vennootschap niet beneden dat bedrag mogen verminderen door uitkeringen te hunnen behoeve.

Wanneer het statutaire minimumkapitaal niet bij de statuten is vastgesteld, wordt dit geacht gelijk te zijn aan het bij de oprichting van de vennootschap geplaatste kapitaal (art. 226, eerste lid).

Net zoals het kapitaal van de naamloze vennootschap en van de B. V. B. A., kan het statutaire minimumkapitaal worden verhoogd of verminderd, wat een wijziging van de statuten onderstelt. De verhoging kan geschieden met of zonder inbreng van buiten uit (art. 237, § 1).

Het recht om het statutaire minimumkapitaal te verminderen of te verhogen is echter beperkt door rechten van derden : de vermindering mag niet tot gevolg hebben dat

aux droits de ceux-ci (art. 236, alinéa 3). Cette règle correspond à celle de l'actuel article 72 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales.

Enfin, le capital souscrit peut faire l'objet d'augmentation par l'incorporation de réserves, à la suite d'une décision de l'assemblée générale en observant les conditions de convocation, de présence et de majorité requises pour la modification des statuts (art. 237); toutefois cette opération n'entraîne aucune modification des statuts. L'augmentation ne doit donc pas être constatée par acte authentique.

Le 2e paragraphe de l'article 237 a été introduit à la demande du Conseil national de la Coopération. Il s'agit d'une disposition exceptionnelle et propre à la société coopérative. Elle permet d'augmenter le capital en accroissant les engagements de tous les associés par une décision de l'assemblée générale prise aux conditions de quorum et de majorité prévues à l'article 291.

## SECTION 7

### De l'émission d'obligations

#### Art. 239

Le régime prévu est le même que pour l'émission d'obligations par les sociétés à responsabilité limitée. Les critères pour déterminer s'il existe une offre ou une émission publique seront les mêmes que pour les autres sociétés.

## SECTION 8

### De la dissolution

#### Art. 240 à 242

Indépendamment de l'arrivée du terme lorsque la société a été explicitement formée pour une durée limitée (cf. art. 33) la société coopérative pourra être dissoute par décision de l'assemblée générale, moyennant les quorum de voix déterminés par l'article 240, lorsque l'actif social net tombe en dessous, soit de la 1/2, soit des 3/4 du capital minimum statutaire. Elle pourra, également, être dissoute par jugement prononçant la dissolution pour de justes motifs (art. 242).

La même solution est consacrée par l'article 184 pour les sociétés de personnes à responsabilité limitée, en application du principe exprimé par l'article 1871 du Code civil.

La réunion de toutes les parts entre les mains d'un seul associé peut, également, entraîner la dissolution. Les effets de cette réunion des parts sont les mêmes que ceux prévus pour les sociétés anonymes.

## CHAPITRE VII

### Sociétés à capital variable

#### I. *Introduction*

La forme de la société coopérative ne devrait être normalement utilisée que par les entreprises fonctionnant dans un

derden worden benadeeld (art. 236, derde lid). Deze regel stemt overeen met het huidige artikel 72 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen.

Ten slotte kan het geplaatste kapitaal het onderwerp zijn van een verhoging door opneming van reserves, doch daartoe is een beslissing van de algemene vergadering nodig waarbij aan de vereisten inzake bijeenroeping, aanwezigheid en meerderheid, zoals voor de wijziging van de statuten, moet worden voldaan (art. 237); die verrichting brengt echter geen wijziging van de statuten met zich, zodat de verhoging niet bij een authentieke akte moet worden vastgesteld.

De tweede paragraaf van artikel 237 werd opgenomen op verzoek van de Nationale raad voor coöperatie. Het gaat hier om een uitzonderlijke bepaling die aan de coöperatieve vennootschap eigen is. Zij maakt de verhoging van het kapitaal mogelijk door aan alle vennoten zwaardere verbintenissen op te leggen, maar daartoe is een besluit van de algemene vergadering nodig, te nemen met quórum en meerderheid als vereist bij artikel 291.

## AFDELING 7

### Uitgifte van obligaties

#### Art. 239

De voorgestelde regeling is dezelfde als die voor de uitgifte van obligaties door vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. De criteria om uit te maken of er een aanbod of een openbare uitgifte is, zijn dezelfde als die voor de andere vennootschappen.

## AFDELING 8

### Ontbinding

#### Art. 240 tot 242

Naast het verstrijken van de vastgestelde termijn wanneer de vennootschap uitdrukkelijk voor een bepaalde tijd is aangegaan (zie art. 33), kan de coöperatieve vennootschap worden ontbonden bij beslissing van de algemene vergadering, die beraadslaagt en besluit met een quorum en meerderheid als vereist bij artikel 240, wanneer het eigen vermogen, hetzij beneden de helft, hetzij beneden drievierde van het statutaire minimumkapitaal is gedaald. Zij kan het eveneens worden bij een vonnis dat de ontbinding wegens gegronde redenen uitspreekt (art. 242).

Dezelfde oplossing wordt in artikel 184 gehuldigd voor de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, dat op zijn beurt steunt op het in artikel 1871 van het Burgerlijk Wetboek neergelegde beginsel.

De vereniging van alle aandelen in het bezit van een enkel vennoot kan eveneens ontbinding tot gevolg hebben. De gevolgen van zodanige toestand zijn dezelfde als voor de naamloze vennootschap.

## HOOFDSTUK VII

### Vennootschap met veranderlijk kapitaal

#### I. *Inleiding*

De rechtsvorm van de coöperatieve vennootschap dient normaal alleen te worden gebruikt door ondernemingen die

esprit « coopératif » dont les caractéristiques ont été décrites dans le commentaire du chapitre VI relatif aux sociétés coopératives. La coopération véritable implique notamment que les associés fournissent eux-mêmes les produits ou le travail nécessaire à l'utilisation des moyens de production (coopératives de production) ou qu'ils soient les acheteurs des produits fabriqués ou distribués par la société (coopératives de consommation), ou encore les bénéficiaires des services rendus par elle.

Il est cependant notoire que la forme de la société coopérative est actuellement utilisée par des sociétés qui ne répondent aucunement à ces caractéristiques.

D'une part, on voit adopter la forme de la société coopérative par de véritables sociétés de capitaux, qui se déguisent ainsi pour échapper à certaines prescriptions gênantes ou pour bénéficier des avantages fiscaux notamment, accordés aux sociétés coopératives.

D'autre part, certaines entreprises qui, par leur objet ou par leur nature, ont besoin de la structure d'une société ouverte, adoptent la forme coopérative parce que c'est la seule structure de société ouverte existant actuellement dans notre droit.

S'il est indispensable de réformer le régime de la société coopérative pour qu'il soit désormais réservé aux entreprises qui ont véritablement ce caractère, et tel est l'objet du chapitre précédent, il s'impose aussi d'organiser une forme distincte de société ouverte, destinée aux entreprises qui, sans être d'esprit « coopératif » requièrent la possibilité de la sortie des associés et de l'entrée de nouveaux membres, avec la variabilité du capital qui en est le corollaire. Cette forme nouvelle de société ouverte est la société à capital variable qui fait l'objet du présent chapitre.

Cette double réforme éliminera automatiquement les abus actuellement existants, puisque les « fausses » coopératives devront nécessairement se transformer soit en sociétés anonymes, soit en S. P. R. L., soit en sociétés à capital variable.

La société à capital variable sera notamment utilisée par des groupements de producteurs pour vendre leurs produits ou pour se procurer des matières premières, par des magasins pour faire des achats en commun, par des groupements d'agriculteurs, par des sociétés d'études en commun, par des fédérations industrielles. Elle pourra aussi servir de cadre à certaines entreprises familiales qui empruntent aujourd'hui la forme de la société anonyme ou celle de la société de personnes à responsabilité limitée qui, trop souvent, laissent les associés minoritaires à la merci de ceux qui possèdent le contrôle. La société à capital variable permettra aux associés lésés par la majorité de se retirer en obtenant le remboursement de la valeur de leurs parts. Sans doute, la variabilité du capital peut constituer en ce cas, un inconvénient. Mais les fondateurs pourront aisément en éviter les excès par la fixation d'un capital minimum statutaire important et par l'introduction, dans les statuts, des clauses autorisées par l'article 197 (alinéas 2 et 3) auquel il est fait référence dans l'article 255.

Le type nouveau de société s'efforce de combiner certains des caractères propres à la société anonyme ou à la société privée à responsabilité limitée avec la variabilité du personnel et du capital qui caractérise la société coopérative.

Pas plus que dans la société anonyme et dans la société privée à responsabilité limitée ni dans la société coopérative, les associés ne sont personnellement tenus des engagements sociaux. Le capital social constitue la garantie des

in een geest van « coöperatie » werkzaam zijn en waarvan de kenmerken nader zijn toegelicht in de commentaar op hoofdstuk VI betreffende de coöperatieve vennootschap. De werkelijke coöperatie onderstelt onder meer dat de vennoten zelf de produkten of de arbeid leveren die voor de produktie nodig zijn (produktiecoöperaties) of dat zij de afnemer zijn van de door de vennootschap vervaardigde of verdeelde produkten (verbruikscoöperaties), dan wel de gerechtigden op door haar verstrekte diensten.

Het is algemeen bekend dat de rechtsvorm van de coöperatieve vennootschop ook wordt gebruikt door vennootschappen die geenszins aan deze kenmerken beantwoorden.

Men stelt eveneens vast dat de rechtsvorm van de coöperatieve vennootschap wordt aangenomen door feitelijke kapitaalvennootschappen, die zich aldus vermommen om aan sommige hinderlijke voorschriften te ontsnappen of om de fiscale voordelen te genieten die aan coöperatieve vennootschappen worden verleend.

Voorts hebben bepaalde ondernemingen die wegens hun doel of hun aard de structuur van een open vennootschap nodig hebben, de rechtsvorm van de coöperatieve vennootschap aangenomen aangezien deze de enige open maatschap is die thans in ons recht bestaat.

Al is het noodzakelijk de regeling van de coöperatieve vennootschap te hervormen opdat zij voortaan alleen in aanmerking komt voor ondernemingen die werkelijk aan de kenmerken van de coöperatie beantwoorden — deze regeling werd in het vorige hoofdstuk uitgewerkt — het is eveneens noodzakelijk te voorzien in een onderscheiden vorm van open vennootschap, ten behoeve van de ondernemingen die niet van de « coöperatiegedachte » uitgaan maar toch gebruik moeten kunnen maken van de mogelijkheid van de toe- en uittreding van leden, met als gevolg de veranderlijkheid van het kapitaal. Deze nieuwe vorm van open vennootschap is de vennootschap met veranderlijk kapitaal waarover dit hoofdstuk handelt.

Die dubbele hervorming wil meteen al het thans bestaande misbruik opruimen : de « valse » coöperaties zullen zich noodzakelijk moeten omvormen in een naamloze vennootschap, een B. V. of een vennootschap met veranderlijk kapitaal.

De vennootschap met veranderlijk kapitaal zal onder meer worden gebruikt door groeperingen van voortbrengers om hun produkten te verkopen of zich grondstoffen te verschaffen, door winkels om hun inkopen gemeenschappelijk te doen, door landbouwersgroeperingen, door vennootschappen voor gemeenschappelijke onderzoekingen, door industriefederaties. Zij kan ook worden gebruikt door familiebedrijven die thans de vorm van de naamloze vennootschap of van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid hebben aangenomen en waarin de vennoten die de minderheid vormen al te dikwijls overgeleverd zijn aan de willekeur van hen die de vennootschap onder hun controle hebben. De vennootschap met veranderlijk kapitaal geeft aan de vennoten die zich benadeeld voelen, de mogelijkheid om uit te treden en de terugbetaling van de waarde van hun aandeel te verkrijgen.De veranderlijkheid van het kapitaal kan in dat geval wel een bezwaar zijn. De oprichters kunnen dit echter gemakkelijk verhelpen. door een hoog statutair minimumkapitaal vast te stellen en door invoeging in de statuten van bepalingen op grond van artikel 197 (tweede en derde lid), waarnaar in artikel 255 wordt verwezen.

De nieuwe vennootschapsvorm wil bepaalde aspecten van de naamloze vennootschap en van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijheid in zich verenigen met de veranderlijkheid van leden en van kapitaal die de coöperatieve vennootschap kenmerkt.

Net zoals in de naamloze vennootschap, de private vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve vennootschap kunnen de vennoten niet persoonlijk aangesproken worden voor de verbintenissen van de ven-

tiers. Les décisions sont prises à la majorité des associés. Ceux-ci peuvent être des personnes morales. Ils peuvent aussi n'avoir eu en vue, en souscrivant des parts, qu'une opération de placement. Les bénéfices sont répartis chaque année dans les mêmes conditions que dans les sociétés anonymes.

Mais, comme dans la coopérative, des parts nouvelles peuvent être souscrites, soit par des associés nouveaux, sans modification des statuts. Des parts peuvent aussi être annulées à la suite de la démission ou du décès d'un associé, ou encore d'un retrait de parts, c'est-à-dire de la demande de remboursement formulée par un associé pour une partie de ses parts. D'autre part, les droits des associés ne sont pas représentés par des titres négociables. Leur cession et leur transmission sont interdites à moins que les statuts les autorisent dans les conditions prévues par l'article 215 du projet auquel il est fait référence dans l'article 263. L'exclusion d'un associé est possible même pour d'autres causes que l'inexécution de ses engagements.

Le statut de la société à capital variable se concilie parfaitement avec le système des ristournes actuellement consenties par certaines sociétés coopératives dont l'activité principale consiste dans la vente ou l'achat de produits pour le compte de leurs affiliés et que l'article 235 du projet consacre. Les bénéfices réalisés grâce à ces transactions, sont remboursés en fin d'exercice sous la forme de ristournes. Celles-ci sont en somme le correctif d'un prix de vente trop élevé ou d'un prix d'achat insuffisant.

Le projet ne pouvait cependant se contenter de juxtaposer des dispositions prises dans les autres types de société. Le caractère « capitaliste » de la société à capital variable exige en effet une adaptation des règles de la société coopérative relatives, notamment, aux démissions, aux retraits de parts, aux exclusions et à l'admission de nouveaux associés. D'autre part, la variabilité du capital entraîne tout naturellement l'obligation d'organiser d'une façon nouvelle le régime du capital social, tant dans les rapports entre les associés qu'à l'égard des tiers.

L'on aurait pu songer à introduire la variabilité du capital dans le régime de la société anonyme et dans celui de la société privée à responsabilité limitée, dont elle n'aurait alors été qu'une modalité. Mais cette méthode aurait été dangereuse car la variabilité du capital se répercute sur de nombreuses règles ainsi qu'on vient de le souligner. Il a donc paru préférable de créer un type nouveau de société, tout en se référant, chaque fois que c'est possible, à des dispositions déterminées des S. A. ou des S. P. R. L.

Pour toutes les questions qui ne sont pas particulières à la société à capital variable (ou pour lesquelles il n'est pas fait une référence expresse à des dispositions régissant les sociétés coopératives), celle-ci est en principe soumise au régime des sociétés anonymes. Mais les fondateurs peuvent y substituer celui de la société privée à responsabilité limitée, si la société ne fait pas, directement ou indirectement appel au public pour obtenir des capitaux et que son objet ne comporte aucune des activités interdites aux S. P. R. L. Il n'y a en effet aucune raison, en ce cas, de soumettre les sociétés à capital variable aux règles plus strictes et plus compliquées de la société anonyme.

nootschap. Het maatschappelijk kapitaal strekt voor derden tot zekerheid. De beslissingen worden genomen door de meerderheid van de vennoten. Deze kunnen rechtspersonen zijn. Zij kunnen ook bij hun inschrijving op aandelen alleen geldbelegging op het oog hebben. De winsten worden ieder jaar uitgekeerd onder dezelfde voorwaarden als in de naamloze vennootschap.

Maar zoals in de coöperatieve vennootschap, kunnen oude of nieuwe vennoten op een nieuw aandeel inschrijven zonder wijziging van de statuten. Aandelen kunnen ook van onwaarde worden gemaakt ten gevolge van de uittreding of het overlijden van een vennoot, dan wel de terugneming van aandelen, dit is wanneer een aandeelhouder vraagt dat hem een gedeelte van zijn aandeel wordt terugbetaald. Voorts zijn de rechten van de vennoten niet vertegenwoordigd door verhandelbare effecten. De overdracht of overgang van aandelen is niet geoorloofd, tenzij de statuten zulks toestaan op de voorwaarden als bepaald bij artikel 215 van het ontwerp waarnaar in artikel 263 wordt verwezen. De uitsluiting van een vennoot is mogelijk zelfs uit andere oorzaken dan de niet-naleving van zijn verbintenissen.

De rechtsregeling van de vennootschap met veranderlijk kapitaal leent zich zeer goed tot het stelsel van het omzet dividend dat thans in gebruik is in bepaalde coöperatieve vennootschappen waarvan de bedrijvigheid vooral bestaat in de koop en verkoop van produkten voor rekening van de leden, zoals dit door artikel 235 van het ontwerp wordt bevestigd. De winst die dank zij deze verrichtingen ontstaat, wordt aan het einde van het boekjaar in de vorm van omzetdividend uitgekeerd. Deze zijn in enige mate een correctief op een te hoge verkoopprijs of een te lage inkoopprijs.

In het ontwerp kon er echter niet mee worden volstaan de bepalingen genomen uit andere vennootschapsvormen naast elkaar te plaatsen. Het « kapitalistisch » karakter van de vennootschap met veranderlijk kapitaal vergt immers een aanpassing van de regels van de coöperatieve vennootschap, onder meer ter zake van het uittreden, de terugneming van aandelen, de uitsluiting en de opneming van nieuwe vennoten. Anderzijds is het wegens de veranderlijkheid van het kapitaal vereist de regeling van het maatschappelijk kapitaal op een nieuwe wijze in te richten, zowel in de verhouding tussen vennoten als ten aanzien van derden.

Het denkbeeld kon ook opkomen de veranderlijkheid van het kapitaal in te voeren in de regeling van de naamloze vennootschap of in die van de private vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, waarvan die veranderlijkheid alsdan slechts een nadere uitvoeringswijze zou zijn. Deze methode is echter niet zonder gevaar, aangezien de veranderlijkheid van het kapitaal, zoals hierboven betoogd, een terugslag heeft op tal van regels. Het is dus verkieslijk gebleken een nieuwe vennootschapsvorm in te voeren, met dien verstande dat telkens wanneer zulks mogelijk is, verwezen wordt naar bepaalde voorschriften voor de N. V. of de B. V.

Voor iedere aangelenheid die niet eigen is aan de vennootschap met veranderlijk kapitaal of waarvoor niet uitdrukkelijk wordt verwezen naar bepalingen die de coöperatieve vennootschap betreffen is de vennootschap met veranderlijk kapitaal in beginsel onderworpen aan de regeling van de naamloze vennootschap. De oprichters kunnen echter in de plaats ervan die van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid verkiezen, op voorwaarde nochtans dat zij niet rechtstreeks of onrechtstreeks een beroep doen op het publiek met het oog op het verkrijgen van kapitaal en de vennootschap geen doel bevordert waarin een voor de B. V. verboden bedrijvigheid voorkomt. In zodanige gevallen zijn er geen redenen om de vennootschappen met veranderlijk kapitaal te onderwerpen aan de regels van de naamloze vennootschap, die strakker en omslachtiger zijn.

Il ressort de ce qui précède que les dispositions communes aux sociétés à capital variable et aux sociétés anonymes ou aux S. P. R. L. doivent être interprétées d'une manière identique. Au contraire, on ne saurait, si ce n'est avec prudence, étendre par analogie aux sociétés à capital variable les dispositions régissant les sociétés coopératives, ni s'inspirer de l'interprétation qui en serait donnée (sauf dans les cas de référence expresse au texte régissant ces dernières) car le but de ces deux types de sociétés est entièrement différent.

La notion de capital reçoit, dans le texte nouveau, plusieurs acceptions qu'il convient de distinguer et qui correspondent, d'ailleurs, pour l'essentiel, aux matières reprises en matière de société coopérative.

1) Le capital souscrit correspond au total de la valeur nominale ou du pair comptable des parts existantes. Il doit être libéré dans la proportion indiquée par les articles 245 (constitution de la société) et 253 (augmentation du capital). A la différence du capital minimum (voir ci-après), le montant du capital souscrit ne doit pas être inséré dans les statuts.

Le montant du capital souscrit peut varier de deux façons :

a) il peut être augmenté ou réduit en raison de la souscription ou du retrait de parts, ou encore de la sortie d'associés. Les souscriptions peuvent émaner d'associés anciens ou nouveaux. Ces opérations n'entraînent aucune modification des statuts. Elles se constatent par des mentions appropriées dans le registre des parts sociales;

b) le capital souscrit peut être augmenté également par l'incorporation de bénéfices ou de réserves au capital, tout comme dans les sociétés à capital fixe (art. 271). Il peut, d'autre part, faire l'objet d'une réduction nominale, par exemple pour absorber des pertes (art. 272).

Ces opérations entraînent une modification du pair comptable ou de la valeur nominale des parts sociales, mais non une modification des statuts. Elles ne doivent donc pas être constatées dans un acte authentique. En raison de leur importance, elles doivent cependant être prises par une assemblée générale dont la convocation et la délibération sont soumises aux règles prescrites pour les modifications des statuts.

2) Ceux-ci doivent d'autre part fixer le montant du capital minimum statutaire (art. 245 et 270). Il s'agit d'un chiffre au-dessous duquel le capital souscrit ne peut être réduit, que ce soit par suite du départ d'un associé, du retrait de parts ou d'une décision de l'assemblée sauf après que les statuts eux-mêmes ont été modifiés (art. 270).

Le capital minimum statutaire joue dans les rapports avec les tiers, le même rôle de garantie que le capital social dans les sociétés à capital fixe.

Dès lors, il est interdit aux associés, de faire descendre l'actif social net au-dessous du montant du capital minimum statutaire par des distributions de dividendes, par des remboursements de parts sociales (art. 258), ou de cotisations (art. 259), ou par d'autres répartitions en leur faveur. Cette règle constitue l'équivalent de l'interdiction de la distribution des dividendes fictifs dans les sociétés à capital fixe, mais adaptée aux particularités propres à la société à capital variable.

3) Le capital minimum légal exprime le montant au-dessous duquel les statuts ne peuvent fixer le capital minimum

Uit wat voorafgaat volgt, dat de regels die gemeen zijn aan de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de naamloze vennootschap of de B. V., op gelijke wijze moeten worden uitgelegd. Het was echter niet mogelijk, tenzij op schuchtere wijze, de bepalingen betreffende de coöperatieve vennootschap analogisch toe te passen op de vennootschap met veranderlijk kapitaal, noch de aan die bepalingen gegeven uitlegging als uitgangspunt te nemen, daar het oogmerk van beide vennootschapsvormen geheel verschilt.

Het begrip kapitaal krijgt in de nieuwe tekst, verschillende betekenissen die moeten worden afgebakend : in hoofdzaak stemmen zij overeen met omschrijvingen die voor de coöperatieve vennootschap in dezelfde aangelegenheden zijn gegeven.

1) Het geplaatste kapitaal is gelijk aan het totaal van de nominale waarde of de fractiewaarde van de bestaande aandelen. Het moet worden gestort in de verhouding die bij de artikelen 245 (oprichting van de vennootschap) en 253 (kapitaalverhoging) is bepaald. Het geplaatste kapitaal moet niet, zoals het minimumkapitaal (zie hieronder) bij de statuten worden vastgesteld.

Het bedrag van het geplaatste kapitaal kan op twee wijzen veranderen :

a) het kan worden verhoogd of verminderd ingevolge de inschrijving op of de terugneming van aandelen, dan wel de uittreding van vennoten. De inschrijving kan worden gedaan door oude of nieuwe vennoten. Die verrichtingen geven geen aanleiding tot wijziging van de statuten. Zij worden vastgesteld door passende aantekeningen in het aandelenregister;

b) het geplaatste kapitaal kan ook worden verhoogd door opening in het kapitaal van de winst of de reserves, zoals in vennootschappen met vast kapitaal (art. 271). Voorts kan dat kapitaal een nominale vermindering ondergaan, bij voorbeeld om het verlies te delgen (art. 272).

Die verrichtingen hebben een wijziging van de fractiewaarde of van de nominale waarde van de aandelen tot gevolg, doch geen wijziging van de statuten. Zij moeten dus niet bij authentieke akte worden vastgesteld. Daar het hier om een belangrijke aangelegenheid gaat, moet daartoe worden beslist door een algemene vergadering die bijeen geroepen wordt, beraadslaagt en besluit volgens de regels die voor de wijziging van de statuten zijn voorgeschreven.

2) Bij de statuten moet het bedrag van het minimumkapitaal worden vastgesteld (art. 245 en 270). Het gaat hier om een cijfer beneden hetwelk het geplaatste kapitaal niet mag worden verminderd, om het even of zulks geschiedt ingevolge de uittreding van een vennoot, de terugneming van aandelen of een besluit van de algemene vergadering, tenzij vooraf de statuten zelf worden gewijzigd (art. 270).

Het statutaire minimumkapitaal heeft als zekerheid voor derden dezelfde betekenis als het maatschappelijk kapitaal in de vennootschappen met vast kapitaal.

Het is derhalve aan de vennoten het eigen vermogen van de vennootschap beneden het statutaire minimumkapitaal te doen dalen door uitkering van dividend, terugbetaling van aandelen (art. 258), of van bijdragen (art. 259), of door andere toedelingen te hunnen behoeve. Deze regel is het equivalent van het verbod tot uitkering van fictief dividend in vennootschappen met vast kapitaal, doch aangepast aan de bijzonderheden die eigen zijn aan de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

3) Het wettelijke minimumkapitaal is het bedrag waaronder het minimumkapitaal van de vennootschap niet mag

de la société. Faute de disposition expresse sur ce point, le capital minimum statutaire est réputé être égal au minimum légal.

Ce capital minimum légal est, suivant les distinctions faites par l'article 187, celui de la société anonyme ou celui de la S. P. R. L.

Le capital minimum peut être modifié dans le cours de la vie de la société par une modification des statuts (art. 270). Toutefois, il ne peut jamais être ramené à un montant inférieur au minmum déterminé par la loi, que ce soit au moment de la constitution de la société ou dans le cours de la vie de celle-ci.

L'application de ces principes conduit à l'énoncé de règles techniques assez complexes, destinées à assurer tant pour les associés que pour les tiers les garanties indispensables à toutes sociétés de capitaux.

La société à capital variable suppose un élément personnel qui pourra aller de l'*intuitus personae* pur et simple à la prise en considération dans le chef des associés de certains caractères objectifs correspondant à l'objet social et qu'il incombera aux fondateurs de définir dans les statuts. Les associés ne peuvent donc être simplement « l'accessoire de leurs titres ». Cet élément d'*intuitus personae* largement entendu explique les dispositions sur les conditions de l'admission et du départ des associés, des souscriptions et des retraits de parts, ainsi que les textes relatifs à la cessibilité et à la transmissibilité des parts.

Les restrictions à la négociabilité des parts excluent que celles-ci fassent l'objet de cotations en Bourse. La forme nouvelle pourra donc être malaisément utilisée par de grandes sociétés. Néanmoins, il n'est pas interdit de faire de la publicité en vue de la souscription des parts, auquel cas, bien entendu, seul le régime inspiré de la société anonyme pourra être utilisé; dans cette hypothèse, les règles sur les appels publics à l'épargne s'appliqueront. Certaines règles sont particulièrement prévues pour le cas où il a été fait appel au public pour la souscription des parts.

Le projet tient compte de la pratique, dans la mesure où celle-ci ne soulève aucune objection. C'est notamment pour cette raison qu'est réglementée la cotisation, c'est-à-dire une charge qui peut, suivant certaines modalités, être imposée aux associés indépendamment de leur souscription.

Le projet laisse aux fondateurs une grande liberté dans le choix des solutions possibles de manière à donner au régime nouveau une grande souplesse, tout en sauvegardant l'intérêt des créanciers et des tiers.

## II. *Commentaire des articles*

### SECTION 1

#### Définition et constitution

### Art. 244

La définition relève les caractéristiques essentielles de la société à capital variable :

worden vastgesteld bij de statuten. Indien bij de statuten daaromtrent niets uitdrukkelijk is bepaald, wordt het statutaire minimumkapitaal geacht gelijk te zijn aan het wettelijk minimum.

Het wettelijk minimumkapitaal is volgens het onderscheid gemaakt in artikel 187, dat van de naamloze vennootschap of dat van de B. V.

Het minimumkapitaal kan staande de vennootschap worden veranderd door een wijziging van de statuten (art. 270). Het kan echter nooit, noch bij de oprichting van de vennootschap, noch tijdens haar bestaan, beneden het bij de wet bepaalde minimumbedrag worden verminderd.

De toepassing van deze beginselen leidt tot een betrekkelijk ingewikkelde technische regeling, die zowel ten behoeve van de vennoten als jegens derden wil voorzien in zekerheden, welke onmisbaar zijn in iedere kapitaalvennootschap.

De vennootschap met veranderlijk kapitaal berust op een persoonlijke factor die gaat van het gewone *intuitus personae* tot bepaalde objectieve kenmerken in verband met het vennootschapsdoel die in hoofde van de vennoten worden geacht aanwezig te zijn en door de oprichters in de statuten nader worden omschreven. De vennoten mogen dus niet gewoon als een « bijkomstigheid van hun effect » worden aangemerkt. Dit element *intuitus personae,* in ruime zin verstaan, verklaart de vereisten ter zake van de toe- en uittreding van de vennoten, de inschrijving op en de terugneming van aandelen en de overdracht of overgang van aandelen.

De beperkingen op de verhandelbaarheid van de aandelen sluit hun notering ter beurze uit. De nieuwe vorm zal dus bezwaarlijk door grote maatschappijen kunnen worden aangewend. Het is echter niet verboden reclame te maken met het oog op de plaatsing van de aandelen, in welk geval, wel te verstaan, enkel een regeling die op de naamloze vennootschap is afgestemd in aanmerking komt; in dit geval zijn de bepalingen betreffende de openbare aantrekking van spaargeld toepasselijk. Bepaalde regels werden speciaal in het ontwerp opgenomen voor het geval dat op het publiek een beroep wordt gedaan met het oog op de plaatsing van aandelen.

Het ontwerp houdt rekening met de praktijk, voor zover daartegen niets is in te brengen. In die zin wordt onder meer de bijdrage aan een regeling onderworpen : daar het hier immers gaat om een last die op een bepaalde wijze aan de vennoten kan worden opgelegd onafhankelijk van hun inschrijving.

Het ontwerp laat aan de oprichters een grote vrijheid in de keus van de mogelijke oplossingen, zodat de nieuwe regeling gemakkelijk aan de behoeften kan worden aangepast, wel verstaan onder vrijwaring van de belangen van de schuldeisers en van derden.

## II. *Commentaar op de artikelen*

### AFDELING 1

#### Aard en oprichting

### Art. 244

In de omschrijving van de vennootschap met veranderlijk kapitaal vinden wij haar voornaamste kenmerken terug :

1) il s'agit d'une société à responsabilité limitée dans laquelle les associés n'engagent que leur apport, sous réserve de ce qui est dit ci-après à propos des cotisations;

2) son capital souscrit est susceptible de varier pour des raisons diverses. Il peut augmenter en raison de souscriptions de parts émanant d'associés anciens ou nouveaux. Il peut être réduit par suite de la sortie d'associés — ce qui ouvre en principe à leur profit le droit au remboursement de leurs parts — ou du retrait de parts, c'est-à-dire du remboursement d'une partie seulement des parts d'un associé;

3) les parts sont obligatoirement nominatives et non librement cessibles.

Art. 245

Les conditions requises pour la constitution d'une société à capital variable sont les mêmes que pour la constitution d'une S. P. R. L., sauf en ce qui concerne le nombre des associés qui doit être de trois au moins, comme dans les sociétés coopératives.

Toutefois, si la société fait appel au public soit en vue de la souscription de parts, soit pour obtenir des fonds remboursables (comparer la loi du 10 juin 1964 sur les appels publics à l'épargne, où cette expression est utilisée), ou encore lorsqu'elle émet des obligations à ordre ou au porteur — toutes opérations qui sont interdites aux S. P. R. L. — le capital minimum devra être d'un million deux cent cinquante mille francs au moins (art. 245, § 2).

Le minimum à souscrire lors de la constitution de la société est donc soit de 250 000 F, soit de 1 250 000 F. C'est là le capital minimum légal. Les statuts pourraient, ainsi qu'il a été exposé, fixer un minimum statutaire supérieur, qui devrait, bien entendu, être intégralement souscrit.

Art. 246

Contrairement à ce qui est prévu pour les sociétés coopératives (art. 190), cet article permet les apports non susceptibles de réalisation forcée et renvoie à l'article 63. L'admissibilité de ce genre d'apport se justifie dans la société à capital variable, plus encore peut-être que dans la société anonyme : des sociétés constituées en vue de la préparation d'un projet ou du lancement d'un produit nouveau comporteront tout naturellement des apports non susceptibles d'exécution forcée et elles adopteront probablement la forme de la société à capital variable.

Le deuxième alinéa de l'article 246 a pour but d'empêcher que l'on élude les effets de la réglementation grâce à un remboursement des parts émises en contrepartie d'un apport soumis à amortissement; en ce cas, celui-ci serait en réalité exclusivement supporté par les associés ayant fait les apports susceptibles de réalisation forcée. Il s'explique donc par les particularités propres à la société à capital variable.

Les parts émises en contrepartie de ces apports sont incessibles jusqu'à l'achèvement de l'amortissement de ces mêmes apports; mention en est faite dans le registre des parts. Les effets du retrait de telles parts ou du départ de leurs titulaires seront suspendus pendant la même période. La situation est comparable à celle qui se présente lorsqu'un retrait de parts aurait pour conséquence de faire

1) het gaat hier om een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, waarin de vennoten slechts hun inbreng verbinden, onder voorbehoud van wat verder betreffende de bijdrage wordt gezegd;

2) het geplaatste kapitaal ervan kan om verschillende redenen veranderen. Het kan worden verhoogd bij wege van inschrijving op aandelen door oude of nieuwe vennoten. Het kan worden verminderd ingevolge de uittreding van vennoten — waarbij hun in beginsel het recht opkomt op terugbetaling van hun aandelen — of de terugneming van aandelen, te weten de terugbetaling van slechts een gedeelte van het aandeel van een vennoot;

3) de aandelen moeten verplicht op naam worden gesteld en kunnen niet vrij overgedragen worden.

Art. 245

De vereisten voor de oprichting van een vennootschap met veranderlijk kapitaal zijn dezelfde als die voor de oprichting van een B. V., met dien verstande dat er ten minste drie vennoten moeten zijn zoals in de coöperatieve vennootschap.

Nochtans, indien de vennootschap een beroep doet op het publiek hetzij met het oog op de plaatsing van aandelen, hetzij ter verkrijging van terugbetaalbare fondsen (vergelijk de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden, waarin die uitdrukking wordt gebruikt) — dan wel obligaties aan order of aan toonder uitgeeft — al deze verrichtingen zijn voor de B. V. verboden — moet het minimumkapitaal ten minste een miljoen tweehonderd vijftigduizend frank bedragen (art. 245, § 2).

Het minimum van het bij de oprichting te plaatsen kapitaal is dus 250 000 F, of 1 250 000 F. Dit is het wettelijk minimumkapitaal. Bij de statuten kan, zoals reeds hierboven uiteengezet, een hoger statutair minimumkapitaal worden vastgesteld dat, wel te verstaan, volledig moet worden geplaatst.

Art. 246

In tegenstelling met hetgeen voor de coöperatieve vennootschap is bepaald (art. 190), wordt bij dit artikel de inbreng toegestaan die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is; daarbij wordt naar artikel 63 verwezen. In de vennootschap met veranderlijk kapitaal is de toelating van zulke inbreng wellicht nog meer verantwoord dan in de naamloze vennootschap : een vennootschap die wordt opgericht met het oog op de voorbereiding van een ontwerp of het op de markt brengen van een nieuw produkt, bestaat uiteraard ook uit inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is, en zal waarschijnlijk een voorkeur hebben voor de rechtsvorm van de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Het tweede lid van artikel 246 wil voorkomen dat men aan de opzet van de regeling zou kunnen ontsnappen door de terugbetaling van aandelen die zijn uitgegeven als tegenwaarde van een aan afschrijving onderworpen inbreng; in dit geval zou die terugbetaling in werkelijkheid uitsluitend worden gedragen door de vennoten wier inbreng voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is. Dit lid kon dus worden verklaard door de bijzonderheden die de vennootschap met veranderlijk kapitaal kenmerken.

De aandelen die als tegenwaarde voor die inbreng zijn uitgegeven, kunnen niet worden overgedragen zolang deze niet geheel is afgeschreven; van die afschrijving wordt melding gemaakt in het aandelenregister. De gevolgen van de terugneming van zodanige aandelen of het heengaan van hun houder, worden voor een gelijke tijd opgeschort. De toestand kan worden vergeleken met die welke ontstaat

descendre le capital souscrit au-dessous du minimum statutaire; en conséquence, les dispositions de l'article 205 auquel se réfère l'article 257 qui réglementent cette situation, s'y appliqueront également.

Art. 247

Cet article se réfère aux dispositions des articles 191 et 192 qui, en ce qui concerne les sociétés coopératives, comportent les règles relatives aux apports et l'interdiction d'avantages particuliers aux fondateurs.

Des motifs analogues conduisent à exclure l'émission de parts bénéficiaires (art. 261). Elles seraient d'ailleurs difficilement compatibles avec la variabilité du capital. Le porteur de parts bénéficiaires devrait en effet pouvoir être exclu tout comme les titulaires de parts représentatives du capital. Or, le calcul de la valeur respective des parts représentatives du capital et des parts bénéficiaires serait extrêmement complexe.

Les articles 248 à 250 relatifs aux actes constitutifs et à la responsabilité du fondateur renvoient aux articles correspondant relatifs aux sociétés anonymes ou aux sociétés coopératives sous réserve de quelques adaptations indispensables.

SECTION 2

**De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé. De la souscription et du retrait des parts. Des cotisations**

Cette section traite de la caractéristique essentielle de la société à capital variable par rapport aux autres formes de sociétés que la société coopérative.

Art. 251

Il ne se conçoit point qu'un tiers puisse s'imposer à la société, ni qu'un associé puisse imposer à celle-ci une augmentation de sa participation.

Il est donc indispensable de subordonner la souscription de parts à l'agrément des gérants ou de l'assemblée générale. Des conditions d'admission peuvent être prescrites par les statuts. De telles clauses sont d'ailleurs usuelles dans les statuts des sociétés qui, selon toute vraisemblance, opteront pour le régime nouveau.

Les fondateurs jouissent à cet égard d'une liberté complète. Ils pourront adapter les statuts aux nécessités propres à chaque société. Par exemple, il pourra être requis que l'associé soit producteur de tel bien ou qu'il exerce une activité déterminée.

Les statuts peuvent également désigner l'organe social compétent pour statuer sur l'agrément des candidats. S'ils sont muets, ce sera l'organe chargé de la gestion.

Pour le surplus, il y a lieu de se reporter au commentaire de l'article 195 qui constitue le pendant du présent article pour les sociétés coopératives.

Art. 252

La souscription de parts nouvelles procure au souscripteur un avantage injustifié lorsque leur pair comptable est inférieur à leur valeur réelle. Dans les sociétés anonymes, il est porté remède à cette situation grâce au droit de souscription préférentiel. Mais celui-ci est inconciliable avec le

wanneer de terugneming van aandelen tot gevolg zou hebben dat het geplaatste kapitaal kleiner wordt dan het statutaire minimum; de bepalingen van artikel 205, waarnaar artikel 257 verwijst, die in die toestand voorzien, zijn derhalve ook hier mede van toepassing.

Art. 247

Dit artikel verwijst naar de artikelen 191 en 192 die ten aanzien van de coöperatieve vennootschap de regels stellen inzake inbreng en het verbod om aan de oprichters bijzondere voordelen toe te staan.

Gelijke redenen leiden ertoe de uitgifte van winstbewijzen (art. 261) uit te sluiten. Die uitgifte is immers moeilijk te verenigen met de veranderlijkheid van het kapitaal. De houder van winstbewijzen moet kunnen worden uitgesloten net zoals de houders van aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen. De becijfering van de respectieve waarde van aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen en van de winstaandelen zou uiterst ingewikkeld zijn.

*De artikelen 248 tot 250* betreffende de oprichtingsakten en de aansprakelijkheid van de oprichters verwijzen naar de overeenkomstige artikelen betreffende de naamloze vennootschap en de coöperatieve vennootschap, behoudens enkele noodzakelijke aanpassingen.

AFDELING 2

**Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot. Inschrijving op en terugneming van aandelen. Bijdragen**

Deze afdeling handelt over de wezenlijke kenmerken van de vennootschap met veranderlijk kapitaal ten opzichte van de andere vennootschapsvormen dan de coöperatieve vennootschap.

Art. 251

Men kan zich niet indenken dat een derde zich aan de vennootschap kan opdringen of dat een vennoot haar kan dwingen zijn deelneming te verhogen.

Het is dus onontbeerlijk dat de inschrijving op aandelen onderworpen wordt aan de goedvinding van de zaakvoerders of van de algemene vergadering. Bij de statuten kunnen toelatingsvoorwaarden worden gesteld. Zodanige bepalingen zijn trouwens gebruikelijk in de statuten van de vennootschappen die naar alle waarschijnlijkheid de nieuwe rechtsvorm zullen kiezen.

De oprichters hebben op dat punt algehele vrijheid. Zij kunnen de statuten aan de eigen behoeften van iedere vennootschap aanpassen. Zo zal kunnen worden gesteld dat een vennoot een bepaald produkt moet voortbrengen of een bepaalde werkzaamheid uitoefenen.

Bij de statuten kan ook een orgaan van de vennootschap worden aangewezen dat bevoegd is om zich over de toelating van gegadigden uit te spreken. Bij stilzwijgen van de statuten is dat orgaan het beheersorgaan.

Voor het overige wordt verwezen naar artikel 195, dat de tegenhanger is van dit artikel voor de coöperatieve vennootschap.

Art. 252

De inschrijving op nieuwe aandelen verleent aan de inschrijver een onrechtmatig voordeel wanneer de fractiewaarde ervan beneden hun werkelijke waarde ligt. In de naamloze vennootschap wordt die toestand verholpen door middel van het voorkeursrecht. Dit recht is echter onbe-

mécanisme de la société à capital variable qui implique la faculté d'admettre des tiers en qualité d'associés. Le seul moyen d'éviter un enrichissement injuste des souscripteurs consiste dès lors à leur imposer le paiement d'une prime d'émission.

Le mode de calcul de la prime est librement fixé par les statuts mais ceux-ci ne produisent d'effets sur ce point que si la prime est au moins égale à celle qui serait établie sur la base des données du bilan. Si la clause statutaire entraînait le paiement d'une somme inférieure, la prime serait donc calculée de la manière indiquée par l'article 252.

Toutefois, l'intérêt social peut exiger que, pour une opération déterminée, il soit renoncé au paiement d'une prime; c'est l'équivalent de la renonciation au droit préférentiel en matière de sociétés anonymes.

La renonciation sera décidée par l'assemblée générale, statuant à la majorité des trois quarts des voix présentes ou représentées, sur le vu d'un rapport établi par l'organe chargé de la gestion. Si la société est administrée comme les sociétés anonymes, le rapport devra avoir reçu l'approbation du conseil de surveillance. Les dispositions de l'article 296, § 1, sont en outre applicables.

### Art. 253 et 254

Le commentaire des dispositions de ces articles est celui de l'article correspondant pour les sociétés coopératives (art. 196). Il y a toutefois lieu de noter que, contrairement à ce qui est prévu pour ces dernières :

1) les apports peuvent être effectués dans les conditions prévues par l'article 63;

2) les émissions de parts en dessous du pair sont interdites, ne pouvant se justifier dans une société de ce type.

### Art. 255

Les dispositions prévues en matière de démission, de déconfiture, de faillite, d'incapacité ou d'exclusion d'un associé d'une société coopérative (art. 197, 198, 199, 200 et 201) sont applicables aux associés des sociétés à capital variable.

### Art. 256 et 257

La perte de la qualité d'associé, le décès et le retrait de parts donnent ouverture au droit d'obtenir le remboursement de la valeur d'un certain nombre de parts. Corrélativement, le montant du capital souscrit est réduit de la valeur nominale de ces mêmes parts.

Si des clauses ayant pour effet de priver l'associé sortant, ou ses ayants cause, de leurs parts dans les réserves sont admissibles dans les sociétés coopératives véritables qui ne visent pas essentiellement à réaliser des bénéfices distribuables, elles ne se justifient pas, en revanche, dans une société de capitaux. En cas d'exclusion non motivée, il pourrait d'ailleurs s'agir d'une véritable expropriation. Sans doute, l'obligation de rembourser une partie des réserves mettra-t-elle parfois la société dans l'embarras, mais il lui est aisé de se prémunir contre cet inconvénient, en fixant dans les statuts un capital minimum suffisamment élevé.

staanbaar met de werking van de vennootschap met veranderlijk kapitaal wegens de mogelijkheid derden als vennoot op te nemen. Het enige middel om de onrechtmatige verrijking van de inschrijvers te voorkomen is dus te voorzien in de betaling van een opgeld.

De berekening van het opgeld wordt vrij bij de statuten bepaald, doch zij kan alleen rechtsgevolgen hebben, indien het opgeld ten minste gelijk is aan dat vastgesteld op grond van de gegevens van de balans. Mocht de toepassing van de statutaire bepalingen leiden tot de betaling van een kleiner bedrag, dan wordt het opgeld berekend op de wijze bepaald bij artikel 252.

Het belang van de vennootschap kan echter vereisen dat voor een bepaalde verrichting van de heffing van een opgeld wordt afgezien; dit is het equivalent van de afstand van het voorkeursrecht in een naamloze vennootschap.

Tot de niet-heffing moet worden beslist door de algemene vergadering met een drievierde meerderheid van de aanwezige of vertegenwoordigde stemmen, op zicht van een verslag opgemaakt door het orgaan dat met het beheer is belast. Indien de vennootschap wordt bestuurd als een naamloze vennootschap, moet het verslag de goedkeuring hebben verkregen van de raad van toezicht. Voorts zijn de bepalingen van artikel 296, § 1, van toepassing.

### Artt. 253 en 254

De commentaar op die bepalingen is dezelfde als die op het overeenkomstige artikel voor de coöperatieve vennootschap (art. 196). Er valt echter op te merken dat, in tegenstelling met hetgeen voor deze laatste vennootschapsvorm is bepaald :

1) de inbreng kan geschieden volgens de voorschriften gesteld in artikel 63;

2) de uitgifte van aandelen beneden pari overbodig is. De uitgifte van zodanige aandelen kan in deze vennootschapsvorm niet worden verantwoord.

### Art. 255

De bepalingen inzake opzegging van lidmaatschap, onvermogen, faillissement, onbekwaam worden of uitsluiting van een vennoot in een coöperatieve vennootschap (artt. 197, 198, 199, 200 en 201), zijn van toepassing op de vennoten in een vennootschap met veranderlijk kapitaal.

### Artt. 256 en 257

Het verlies van de hoedanigheid van vennoot, het overlijden en de terugneming van de aandelen openen het recht op de terugbetaling van de waarde van een bepaald aantal aandelen, onder aftrek van het bedrag dat niet op die aandelen is gestort. Het bedrag van het geplaatste kapitaal ondergaat ten gevolge hiervan een vermindering gelijk aan de nominale waarde van die aandelen.

Bepalingen die tot gevolg hebben dat de uittredende vennoot of zijn rechthebbenden aanspraak op een aandeel in de reserves wordt ontzegd, kunnen wel worden aanvaard in werkelijke coöperatieve vennootschappen die niet hoofdzakelijk zijn gericht op de verwezenlijking van uitkeerbare winst, zodanige bepalingen kunnen daarentegen in de kapitaalvennootschappen niet worden gerechtvaardigd. In geval van een niet verantwoorde uitsluiting zou zulks neerkomen op een werkelijke onteigening. De verplichting om een gedeelte van de reserves terug te betalen kan wellicht de vennootschap in moeilijkheden brengen, maar zij kan zich gemakkelijk tegen dat bezwaar beschermen door een voldoende hoog minimumkapitaal vast te stellen.

Pour sauvegarder le droit dans les réserves, le projet prévoit que les méthodes d'évaluation appliquées en vertu des clauses statutaires ne pourront sortir d'effet que si elles confèrent le droit à une somme au moins égale à la valeur de la part déterminée sur la base du bilan de l'exercice durant lequel l'associé a perdu cette qualité, est décédé ou a retiré des parts. C'est également ce mode de calcul qui sera appliqué si les statuts sont muets.

Le bilan à prendre en considération est celui de l'exercice pendant lequel le fait qui donne lieu au remboursement s'est produit, pour les raisons qui justifient l'actuel article 153 des lois coordonnées.

Sans doute, suivant ce système, les réserves occultes n'entrent-t-elles pas en ligne de compte; mais si les fondateurs estiment devoir adopter un mode d'évaluation qui tienne compte des réserves occultes ou d'autres éléments, il leur suffira de rédiger les statuts en conséquence.

Ce système ne risque-t-il pas de donner lieu à des abus dans l'autre sens, en sanctionnant des évaluations manifestement trop élevées et en permettant de ce fait aux associés sortants de réaliser un bénéfice indu au détriment de la société et des associés restants ? Cette crainte paraît plutôt théorique. Les évaluations sont normalement faites en considération de l'avantage de la société plutôt que de celui des associés sortants.

Les clauses des statuts fixant le mode d'évaluation de la valeur des parts sont le plus souvent insérées dans l'intérêt des associés. Il avait dès lors été proposé de les déclarer intangibles, sauf accord unanime des associés. A la réflexion, une telle solution a paru excessive; une modification de la méthode d'évaluation peut être tout à fait justifiée, même sans l'accord de tous les associés, par exemple en cas de modification de l'activité sociale ou des conditions économiques ou encore si l'expérience montre que le régime adopté par les fondateurs est peu approprié et aboutit à des évaluations déraisonnables. Pour concilier cet impératif avec la légitime protection des associés, il est prévu que la modification ne produira ses effets qu'après un délai de deux ans à dater de sa publication aux annexes du *Moniteur belge*.

Les nouveaux associés seront ainsi avertis en temps utile. Quant aux anciens associés qui ne seraient pas disposés à accepter la nouvelle disposition, ils pourront, pendant ce délai, démissionner en demandant le bénéfice de l'ancien mode de calcul. Celui-ci continuera à leur être applicable.

### Art. 257

L'article 257 est identique à l'article 203 relatif aux sociétés coopératives au commentaire duquel il suffit de se référer.

### Art. 258 et 259

Ces articles reprennent ou se réfèrent aux dispositions correspondantes des articles 204, 205 et 206 des sociétés coopératives qui ont été largement commentées ci-avant. Ils n'en diffèrent que par la référence à l'article 63, § 2, puisque, dans le régime de la société à capital variable certains apports non susceptibles de réalisation forcée sont admis comme dans les sociétés anonymes.

Om dat recht in de reserves te vrijwaren wordt in het ontwerp gesteld dat de op grond van de statutaire bepalingen aangewende waarderingswijzen slechts gevolg kunnen hebben indien zij recht geven op een bedrag dat ten minste gelijk is aan de waarde van het aandeel berekend op de grondslag van de balans van het boekjaar waarin de vennoot die hoedanigheid heeft verloren, is overleden of zijn aandelen heeft teruggenomen. Deze berekeningswijze wordt ook gevolgd wanneer op dat punt bij de statuten in geen nadere regeling is voorzien.

De balans die hier in aanmerking komt is die van het boekjaar waarin de gebeurtenis die tot de terugbetaling aanleiding geeft zich heeft voorgedaan, dit om dezelfde redenen als die waarop het huidige artikel 153 van de gecoördineerde wetten berust.

Volgens dit stelsel wordt wel geen rekening gehouden met de stille reserves, maar als de oprichters menen een andere waarderingswijze te moeten aanvaarden waarbij met de stille reserves of andere factoren rekening wordt gehouden, kunnen zij gewoon de statuten in die zin opstellen.

Maar zou dit stelsel geen aanleiding kunnen geven tot misbruik in de andere zin, bijvoorbeeld, door de mogelijkheid tot kennelijke overdreven waardering, wat aan uittredende vennoten de gelegenheid zou geven om ten nadele van de vennootschap en de overblijvende vennoten winst te maken die hun niet toekomt ? Deze vrees lijkt eerder theoretisch te zijn. De waarderingen worden normaal gedaan met het voordeel van de vennootschap voor ogen, veeleer dan dat van de uittredende vennoten.

De bepalingen tot vaststelling van de wijze van waardering van de waarde van de aandelen, worden meestal in de statuten opgenomen ten behoeve van de vennoten. Er werd derhalve overwogen te verklaren dat die bepalingen niet voor wijziging vatbaar zijn, tenzij met eenparig goedvinden van de vennoten. Bij nadere beschouwing is die oplossing te streng gebleken; een wijziging van de waarderingswijze kan volkomen gewettigd zijn, zelfs zonder de instemming van al de vennoten, bijvoorbeeld in geval van verandering van de werkzaamheden van de vennootschap of van de economische toestand, dan wel wanneer uit de ervaring blijkt dat de regeling die door de oprichters werd uitgewerkt weinig geschikt is en tot onredelijke waarderingen aanleiding geeft. Om die noodzakelijkheid te verenigen met een rechtmatige bescherming van de vennoten, wordt voorgeschreven dat de wijziging eerst gevolg heeft na een termijn van twee jaar te rekenen van de bekendmaking ervan in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*.

De nieuwe vennoten zijn dus tijdig verwittigd. De oude vennoten die het met de nieuwe bepalingen niet eens zijn, kunnen binnen die termijn uittreden met toepassing van de oude berekeningswijze. Deze blijft op hen toepasselijk.

### Art. 257

Artikel 257 stemt overeen met artikel 203 betreffende de coöperatieve vennootschap. Naar de commentaar op dat artikel wordt verwezen.

### Art. 258 en 259

Deze artikelen nemen de tekst over van, of verwijzen naar de overeenkomstige bepalingen van de artikelen 204, 205 en 206 betreffende de coöperatieve vennootschappen, waarop hierboven ruim commentaar is gegeven. Het enig verschil is de verwijzing naar artikel 63, § 2, aangezien in de rechtsregeling van de vennootschap met veranderlijk kapitaal, net zoals in die van de naamloze vennootschap, inbreng mogelijk is die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

Art. 260

Le régime des cotisations, commenté aux articles 207, 208 et 209, est identique à celui des sociétés coopératives.

SECTION 3

**Des parts sociales et de leur transmission**

Art. 261

La variabilité du capital et l'élément d'*intuitus personae* au sens large qui caractérise la société, imposent que les parts soient et demeurent nominatives (art. 261).

Les parts peuvent avoir une valeur nominale ou être émises sans mention de valeur (art. 210).

Il peut exister plusieurs catégories de parts représentatives du capital social. On ne peut, au contraire, émettre des parts bénéficiaires.

Art. 262

L'article 262 est relatif au registre des parts sociales.

Art. 263

Cet article étend aux sociétés à capital variable les dispositions commentées ci-avant des articles 215 à 219. Il importe spécialement d'avoir l'attention attirée sur le fait que comme la société à capital variable pourra être utilisée à diverses fins, la personnalité des associés sera parfois un élément essentiel du contrat; dans d'autres cas, l'élément pris en considération se réduira à telle ou telle caractéristique objective; participation à un même groupe familial, s'il s'agit d'une société de famille, domiciliation dans une même région s'il s'agit d'une société de coopération régionale, exercice d'une même profession ou de professions complémentaires s'il s'agit d'un bureau d'études ou de vente, etc... Il s'indiquait donc que la cession et la transmission des parts fassent l'objet de règles suffisamment souples. Il convenait aussi d'attirer l'attention des fondateurs sur le problème, en donnant à leur silence éventuel une signification précise : à défaut de clause statutaire, les parts sociales ne peuvent être ni cédées, ni transmises pour cause de mort. Ces motifs déterminent aussi la portée du mot « catégorie » dans le même article.

Art. 264

En dehors des retraits de parts et du départ d'associé, qui entraînent une réduction du capital, la société à capital variable ne peut acquérir ses propres parts.

C'est pourquoi l'article 217 précise que la société ne peut acquérir ses parts par achat ou échange.

Le seul moyen pour un associé d'obtenir la contre-valeur de sa part est de retirer celle-ci dans les conditions et avec les garanties que la loi organise de façon précise.

Art. 260

De regeling met betrekking tot de bijdragen, nader besproken bij de artikelen 207, 208 en 209, is dezelfde als die voor de coöperatieve vennootschap.

AFDELING 3

**Aandelen en overdracht van aandelen**

Art. 261

De veranderlijkheid van het kapitaal en de factor *intuitus personae* in ruime zin die de vennootschap kenmerken, zijn de grondslagen van het vereiste dat de aandelen op naam moeten zijn gesteld en zulks blijven (art. 261).

De aandelen kunnen een nominale waarde hebben of zonder vermelding van waarde worden uitgegeven (art. 210).

Er kunnen ook verschillende soorten aandelen zijn die het kapitaal vertegenwoordigen. Daarentegen mogen winstbewijzen niet worden uitgegeven.

Art. 262

Dit artikel betreft het register van de aandelen.

Art. 263

Dit artikel verklaart de bepalingen die hierboven nader zijn besproken naar aanleiding van de commentaar op de artikelen 215 tot 219, van toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal. Er zij echter op gewezen dat deze vennootschapsvorm voor diverse doeleinden in aanmerking komt, en het kan voorkomen dat de persoonlijkheid van de vennoten een hoofdbestanddeel van het contract uitmaakt; in andere gevallen is de te beschouwen factor een of ander objectief kenmerk : het behoren tot een zelfde familiegroep, indien het gaat om een familievennootschap, zijn woning hebben in een zelfde streek, indien het gaat om een streekcoöperatie, uitoefening van hetzelfde beroep of van een aanvullend beroep, indien het gaat om een studie- of verkoopsbureau, enz. Het was dus nodig voor de overdracht en overgang van aandelen regels te stellen die voldoende aan de omstandigheden kunnen worden aangepast. Het was ook geboden door aan hun stilzwijgen een duidelijke betekenis te geven : indien bij de statuten daaromtrent niets is bepaalt, kunnen de aandelen niet worden overgedragen of overgaan wegens overlijden. De strekking van het woord « categorie » in artikel 218, tweede lid, wordt ook door deze redenen bepaald.

Art. 264

Buiten de terugneming van aandelen en de uittreding van vennoten met als gevolg de vermindering van het kapitaal, kan de vennootschap met veranderlijk kapitaal haar eigen aandelen niet verkrijgen.

Daarom bepaalt artikel 217 dat de vennootschap door inkoop of ruiling geen eigen aandelen mag verkrijgen.

Het enige middel voor een vennoot om de tegenwaarde van zijn aandeel te bekomen is de terugneming ervan onder de voorwaarden en met de zekerheden waarin de wet op nauwkeurige wijze heeft voorzien.

La société à capital variable pourrait cependant devenir propriétaire de ses propres parts à la suite d'autres opérations, par exemple à la suite d'une fusion avec une société qui aurait dans son patrimoine de telles parts. En ce cas, les parts doivent être annulées; le régime appliqué est le même que celui prévu en pareil cas pour les sociétés anonymes.

Art. 265

Cet article rend applicables aux parts dans les S. C. V. diverses règles prévues pour les actions des sociétés anonymes.

SECTION 4

**De l'administration et du contrôle des sociétés à capital variable**

L'administration et la surveillance de la société de même que le contrôle de sa situation financière sont soumises, en principe, aux règles prévues pour les sociétés anonymes. Les fondateurs ont toutefois la faculté d'opter pour le régime de la S. P. R. L. si la société ne fait pas directement ou indirectement appel au public pour se procurer des capitaux (art. 266).

L'article 267 organise le changement du régime adapté de la société anonyme en régime de S. P. R. L.

Si une société organisée selon le régime de la S. P. R. L. se trouve, après sa constitution, dans l'un des cas prévus par l'article 245, § 2, il incombe aux gérants de convoquer l'assemblée générale qui devra pourvoir à la gestion, à la surveillance et au contrôle des comptes conformément aux règles de la société anonyme, et apporter aux statuts les modifications nécessaires; ces modifications comprendront, s'il échet, l'augmentation du capital souscrit de manière que les conditions prévues par l'article 245, § 2, soient remplies.

Si les gérants omettent de convoquer l'assemblée générale, une sanction grave leur est infligée; ils peuvent être déclarés personnellement et solidairement responsables de tout ou partie des dettes sociales (art. 266, alinéa 2).

S'ils convoquent l'assemblée mais que celle-ci ne prend pas les dispositions requises, toute personne intéressée peut provoquer la dissolution de la société; le tribunal peut cependant accorder à la société un délai de grâce pour régulariser sa situation (*id.*).

Pour éviter que le changement de régime ne soit la conséquence de décisions ou d'actes accomplis à l'insu des associés, l'article 269 dispose que l'accomplissement de l'une des opérations prévues par l'article 245, § 2 (l'appel au public en vue de la souscription des parts ou en vue de recevoir des fonds remboursables, ou l'emprunt par voie d'obligations à ordre ou au porteur) ressortit à la compétence de l'assemblée générale, délibérant aux conditions de convocation, d'information et de majorité prévues par les articles 290 et 291 — à moins, bien entendu, que l'administration et le contrôle de la société ne soient déjà ceux de la société anonyme.

De vennootschap met veranderlijk kapitaal zou evenwel door andere verrichtingen eigenaar van haar eigen aandelen kunnen worden, bijvoorbeeld door fusie met een vennootschap die zodanige aandelen bezit. In dat geval moeten de aandelen van onwaarde worden gemaakt; hier geldt dezelfde regeling als die welke in zodanig geval op de naamloze vennootschap van toepassing is.

Art. 265

Dit artikel verklaart diverse regels die voor de aandelen van de naamloze vennootschappen gelden, van overeenkomstige toepassing op de aandelen van de V. V. K.

AFDELING 4

**Bestuur en toezicht**

Voor het bestuur van de vennootschap, het toezicht daarop en de controle op haar financiële toestand, gelden in beginsel dezelfde regels als die voor de naamloze vennootschap. De oprichters hebben nochtans de vrijheid om de regeling voor de B. V. te kiezen, indien de vennootschap zich niet rechtstreeks of onrechtstreeks tot het publiek wendt om in het bezit te komen van kapitaal (art. 266).

Artikel 267 regelt de overgang van het aangepaste stelsel van de naamloze vennootschap naar de regeling voor de B. V.

Indien een vennootschap die de regeling voor de B. V. heeft aangenomen, na de oprichting verkeert in een van de gevallen bepaald bij artikel 245, § 2, moeten de zaakvoerders de algemene vergadering bijeen roepen die in het bestuur, het toezicht en de controle op de rekeningen moet voorzien overeenkomstig de regels die voor de naamloze vennootschap gelden en in de statuten de nodige wijzigingen aanbrengen. Onder die wijzigingen is zo nodig ook begrepen de verhoging van het geplaatste kapitaal, ten einde aan de voorwaarden van artikel 245, § 2, te voldoen.

Indien de zaakvoerders verzuimen de algemene vergadering bijeen te roepen, vallen zij onder een ernstige dwangmaatregel : zij kunnen zelf en hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor de schulden van de vennootschap of voor een gedeelte ervan (art. 266, tweede lid).

Indien de algemene vergadering is bijeengeroepen, doch deze niet de vereiste maatregelen treft, kan iedere belanghebbende de ontbinding van de vennootschap vorderen; de rechtbank kan evenwel aan de vennootschap een termijn toestaan om de toestand te regulariseren (*id.*).

Om te voorkomen dat een wijziging van stelsel ontstaat uit beslissingen of handelingen die buiten medeweten van de vennoten tot stand komen, bepaalt artikel 269 dat tot de verrichtingen bedoeld in artikel 245, § 2, (beroep op het publiek met het oog op de plaatsing van aandelen of de opneming van terugbetaalbare gelden, dan wel leningen uitschrijft bij wege van obligaties aan order of aan toonder) tot de bevoegdheid van de algemene vergadering behoren die beraadslaagt en besluit volgens de vereisten inzake bijeenroeping, voorlichting en meerderheid bepaald bij de artikelen 290 en 291 — tenzij, wel te verstaan, het bestuur van, en de controle op de vennootschap reeds dezelfde is als die voor de naamloze vennootschap.

## SECTION 5

### Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale

Les développements qui précèdent ont permis de préciser le rôle joué par le capital social, en ses différentes acceptions, dans le nouveau type de société.

Entre parties, l'évaluation conventionnelle des apports correspond au capital souscrit. Le capital souscrit ne peut être inférieur ni au capital minimum légal, fixé par l'article 245, ni au capital minimum statutaire (art. 270).

Celui-ci joue, dans le type de société considéré comme dans le cas des sociétés coopératives le rôle du capital fixe dans les sociétés anonymes.

Si le capital minimum statutaire ne peut être inférieur au minimum légal, rien n'interdit évidemment, de le fixer à un montant plus élevé.

Des dispositions correspondantes (art. 236, 237 et 238) figurent dans le chapitre relatif aux sociétés coopératives, sauf la disposition du § 2 de l'article 237 qui est propre à cette forme de société.

L'article 270, alinéa 4, précise que la réduction du capital demeurerait sans effet dans la mesure où elle réduirait le capital minimum statutaire au-dessous du montant du capital minimum légal fixé à l'article 245.

L'absence d'effet de cette décision implique pour les tiers, et en particulier les créanciers, le maintien du montant de ce capital minimum au niveau du minimum légal et dès lors la possibilité de demander en justice le remboursement à la société des versements indûment consentis aux associés.

## SECTION 6

### De l'émission d'obligations

L'article 273 autorise cette émission aux mêmes conditions que celles prévues par l'article 181 pour les S. P. R. L.

## SECTION 7

### De la dissolution des sociétés à capital variable

Comme les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable pourront être constituées sans limite de durée.

Les causes de dissolution sont, au surplus, les mêmes que dans les sociétés anonymes. L'article 274 oblige les dirigeants de la société à convoquer l'assemblée générale en cas de perte de la moitié du capital souscrit et non pas seulement en cas de perte de la moitié du capital minimum statutaire. Il s'agit en effet d'une mesure prise surtout dans l'intérêt des associés eux-mêmes.

## CHAPITRE VIII

### Dispositions communes aux sociétés anonymes, aux sociétés privées à responsabilité limitée, aux sociétés à capital variable et aux sociétés coopératives

## SECTION 1

### Des assemblées générales

Les pouvoirs les plus étendus étant désormais attribués aux administrateurs ou aux gérants, le principe de la sou-

## AFDELING 5

### Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij besluit van de algemene vergadering

De toelichtingen hierboven verduidelijken de rol die het maatschappelijk kapitaal in zijn verschillende opvattingen in de nieuwe vennootschapsvorm te vervullen heeft.

Tussen partijen beantwoordt de bedongen waardering van de inbreng aan het geplaatste kapitaal. Het geplaatste kapitaal mag niet kleiner zijn dan het wettelijk minimumkapitaal, bepaald bij artikel 245, of kleiner dan het statutaire minimumkapitaal (art. 270).

Dit heeft in de vennootschapsvorm waarover het hier gaat, en in de coöperatieve vennootschap, de rol van het vaste kapitaal in de naamloze vennootschap.

Het statutaire minimumkapitaal mag niet kleiner zijn dan het wettelijk minimumkapitaal, maar niets belet dat het op een hoger bedrag wordt vastgesteld.

In het hoofdstuk betreffende de coöperatieve vennootschap komen overeenkomstige bepalingen voor (art. 236, 237 en 238), behoudens de bepaling van artikel 237, § 2, die eigen is aan deze laatste vennootschapsvorm.

Volgens artikel 270, vierde lid, heeft de kapitaalvermindering geen gevolg in zover het statutaire minimumkapitaal daardoor verminderd wordt beneden het wettelijk minimumkapitaal bepaald in artikel 245.

De omstandigheid dat deze beslissing geen gevolg heeft, betekent voor derden, inzonderheid voor de schuldeisers, dat dit minimumkapitaal wordt gehandhaafd op het bedrag van het wettelijk minimumkapitaal en dat zij derhalve de mogelijkheid hebben om in rechte de terugbetaling aan de vennootschap te vorderen van stortingen die deze ten onrechte aan de vennoten heeft gedaan.

## AFDELING 6

### Uitgifte van obligaties

Artikel 273 maakt deze uitgifte mogelijk onder dezelfde voorwaarden als die gesteld bij artikel 181 voor de B. V.

## AFDELING 7

### Ontbinding

De vennootschap met veranderlijk kapitaal kan, zoals de naamloze vennootschap, voor onbepaalde tijd, worden aangegaan.

Ook de oorzaken van de ontbinding zijn dezelfde als die voor de naamloze vennootschap. Artikel 274 legt aan de leiders van de vennootschap de verplichting op om in geval van verlies van de helft van het geplaatste kapitaal, en niet enkel in geval van verlies van de helft van het statutaire minimumkapitaal, de algemene vergadering bijeen te roepen. Het gaat hier om een maatregel die in het belang van de vennoten is voorgeschreven.

## HOOFDSTUK VIII

### Bepalingen gemeen aan de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de coöperatieve vennootschap en de vennootschap met veranderlijk kapitaal

## AFDELING 1

### Algemene vergaderingen

Nu aan de bestuurders en zaakvoerders de ruimste bevoegdheden worden toegekend, kan het beginsel dat alle

veraineté de l'assemblée générale consacré notamment par l'article 70 actuel, ne pouvait évidemment être maintenu. Aussi l'article 275 précise-t-il que l'assemblée générale des associés a seulement les pouvoirs qui lui sont reconnus par la loi et par les statuts.

En revanche, il n'a point paru nécessaire de modifier la terminologie utilisée jusqu'à présent, selon laquelle l'assemblée ordinaire est celle qui doit avoir lieu chaque année pour la reddition des comptes, toutes les autres réunions, quel qu'en soit l'objet, étant par conséquent des assemblées « extraordinaires ».

Le principe de l'assemblée annuelle obligatoire est maintenu (art. 276, § 1). Le pouvoir de convoquer d'autres réunions de l'assemblée est reconnu distributivement aux administrateurs-gérants, au conseil de surveillance, aux gérants, au conseil d'administration et aux commissaires ainsi qu'à leur collège (art. 276, § 2); le pouvoir d'ordonner la convocation d'une nouvelle réunion est reconnu à l'assemblée elle-même dans le cas visé par l'article 277 (v. ci-après).

La possibilité, pour une minorité d'associés, de requérir la convocation d'une assemblée est maintenue également, mais avec quelques modifications et précisions : la minorité doit disposer d'un vingtième des voix attachées à l'ensemble des titres dans les sociétés anonymes et les sociétés à capital variable; la quotité du cinquième, actuellement requise, est en effet excessive lorsqu'il s'agit de sociétés importantes; d'autre part, la formule actuellement en vigueur exclut les porteurs de parts bénéficiaires. S'il s'agit de S. P. R. L. ou de sociétés coopératives, la minorité doit disposer d'au moins un cinquième des voix attachées aux parts.

Le délai dans lequel les personnes visées doivent donner suite à la réquisition, sous peine de voir leur responsabilité engagée, est allongé : un mois, au lieu de trois semaines prévues actuellement( dans une disposition d'ordre pénal : art. 201, 5°). Le texte nouveau n'affecte aucunement la jurisprudence actuelle qui reconnaît aux requérants dont la demande serait restée sans suite, le droit de s'adresser aux tribunaux.

Pour les modalités des convocations, le système actuel, qui ne semble pas avoir donné lieu à des critiques, est également confirmé, sous réserve de quelques modifications de détail (art. 276, § 3) :

1° les mots « ou de l'arrondissement » ont été supprimés comme inutiles;

2° l'on pourra se contenter d'une seule publication dans les cas de convocation d'urgence prévus par l'article 277, alinéa 3 (v. ci-après);

3° le dernier alinéa de l'article 73 actuel a été modifié, pour lui donner une portée plus générale.

Des dispositions spéciales ont été prévues pour les sociétés coopératives pour tenir compte notamment de pratiques actuellement suivies par les sociétés coopératives de consommation, de production ou de distribution notamment lorsqu'elles comptent un grand nombre de membres.

### I. *Règles générales concernant la tenue des assemblées*

#### A. *Ordre du jour : article 277*

Il est de principe que la compétence d'une assemblée délibérante est délimitée par le contenu de l'ordre du jour, c'est-à-dire du programme arrêté d'avance par ceux qui ont

beslissingen uiteindelijk aan de algemene vergadering toekomen, zoals dit in het huidige artikel 70 is neergelegd, niet meer worden in stand gehouden. Artikel 275 bepaalt dan ook dat de algemene vergadering van vennoten alleen de bevoegdheden heeft die haar door de wet of bij de statuten worden toegekend.

Daarentegen leek de tot nog toe gebruikte terminologie niet te moeten worden gewijzigd, volgens welke de gewone algemene vergadering of jaarvergadering, die is waarop rekening en verantwoording wordt gedaan, terwijl de andere vergaderingen ongeacht hun aanleiding « buitengewone vergaderingen » zijn.

Het beginsel van de verplichte jaarvergadering werd gehandhaafd (art. 276, § 1). De bevoegdheid om de andere vergaderingen bijeen te roepen komt afzonderlijk toe aan de bestuurderszaakvoerders, aan de raad van toezicht, aan de zaakvoerders, aan de raad van bestuur en aan de commissarissen, alsmede hun college (art. 276, § 2); de bevoegdheid om de bijeenroeping van een nieuwe vergadering te gelasten is ook aan de vergadering zelf toegekend in het geval bedoeld in artikel 277 (zie hierna).

Ook werd de mogelijkheid tot bijeenroeping van een vergadering door een minderheid gaaf gehouden, doch met enkele wijzigingen en nadere regels : in de naamloze vennootschappen en vennootschappen met veranderlijk kapitaal moet de minderheid beschikken over een twintigste van de stemmen die aan de gezamenlijke effecten zijn verbonden; het thans vereiste vijfde leek overdreven streng, vooral in belangrijke vennootschappen en men herinnere zich dat in de thans geldende regeling de houders van winstbewijzen zijn uitgesloten. Als het gaat om een B. V. of een coöperatieve vennootschap, moet de minderheid beschikken over ten minste een vijfde van de aan de aandelen verbonden stemmen.

De termijn waarbinnen de bedoelde personen aan een verzoek om bijeenroeping moeten gevolg geven — anders komt hun aansprakelijkheid in het gedrang — wordt verlengd : een maand in plaats van drie weken (zoals thans in een strafbepaling is gesteld : art. 201, 5°). De nieuwe tekst doet geenszins afbreuk aan de huidige rechtspraak volgens welke de verzoekers wier aanvraag zonder gevolg blijft, het recht hebben om zich tot de rechter te wenden.

De nadere regels betreffende de oproeping hebben in de bestaande wetgeving tot geen kritiek aanleiding gegeven; zij werden dan ook bevestigd, behoudens enkele wijzigingen van bijkomende aard (art. 276, § 3).

1° de woorden « of van het arrondissement » werden als overbodig weggelaten;

2° men kan volstaan met een enkele bekendmaking bij spoedbijeenroeping als bepaald in artikel 277, derde lid (zie hierna);

3° het laatste lid van het huidige artikel 73 werd gewijzigd en krijgt een ruimere strekking.

Voor de coöperatieve vennootschappen werd in een bijzondere regeling voorzien, ten einde onder meer rekening te houden met de praktijken die thans in verbruiks-, produktie- en verdelingscoöperaties worden gevolgd, inzonderheid wanneer zij een groot aantal leden tellen.

### I. *Algemene regels betreffende de vergaderingen*

#### A. *Agenda : art. 277*

Als regel geldt dat de bevoegdheid van een vertegenwoordigend lichaam beperkt is tot de agenda, dit is een programma dat vooraf is vastgesteld door degenen die het initiatief

pris l'initiative de la convocation ou, le cas échéant, par l'assemblée elle-même au cours d'une réunion précédente.

Cette règle essentielle est destinée à éviter les surprises et les improvisations, grâce auxquelles l'on pourrait provoquer des décisions précipitées, souvent nuisibles à l'intérêt social.

Suivant une partie notable de la doctrine et de la jurisprudence (voy. notamment Wauwermans, n° 560), le principe souffre cependant une exception dans le cas d'urgence. Mais cette opinion est controversée (voy. en sens contraire : P. Demeur, *étude* dans la *Rev. prat. des soc.* 1955, p. 65; Frédéricq, t. V, n° 423). Il a paru prudent d'adopter une solution plus nuancée : l'article 277 précise tout d'abord — pour éviter qu'une interprétation trop étroite ne soit donnée au principe consacré par l'alinéa 1 — que l'assemblée peut toujours entendre une communication ou examiner une question qui seraient l'une et l'autre étrangères à l'ordre du jour, pourvu qu'aucun vote n'ait lieu à cette occasion. Il est souhaitable, en effet, que l'assemblée lorsqu'elle est réunie puisse recevoir toutes les informations qu'elle jugerait utiles.

D'autre part, si, au cours de la réunion, apparaît la nécessité de prendre d'urgence une décision sur un point qui ne figure pas à l'ordre du jour, l'assemblée peut, en indiquant les motifs d'urgence, décider qu'elle sera convoquée à nouveau dans un délai abrégé, avec l'ordre du jour que l'assemblée fixera elle-même. Cette procédure, tout en évitant les votes de surprise, permet à l'assemblée d'intervenir avec célérité, mais après un appel régulier à tous ceux qui sont en droit de participer à la réunion. Il convient d'observer que l'exemple le plus souvent cité, pour justifier la nécessité de permettre à l'assemblée, en cas d'urgence, de statuer sur un point étranger à son ordre du jour — nécessité de révoquer sur le champ un administrateur ou un gérant malhonnête — ne se présentera plus pour les sociétés anonymes, puisque, suivant le projet, le conseil de surveillance a le pouvoir, en cas de motif grave, de prononcer la révocation nécessaire. Quant aux membres du Conseil de surveillance eux-mêmes, on peut penser que leur révocation, dans le système préconisé, ne revêtira plus, normalement un caractère d'urgence puisqu'ils n'interviennent pas dans la gestion proprement dite.

B. *Personnes pouvant prendre part à la réunion et droit de vote : articles 278 à 282 et 285*

Les statuts pourront comme actuellement (art. 74 de la loi) déterminer les formalités nécessaires pour être admis à l'assemblée : article 278 du projet.

Celui-ci maintient la possibilité du vote par écrit dans les S. P. R. L., sauf pour les modifications des statuts. Il habilite également le Roi à prévoir le vote par correspondance dans les sociétés anonymes. Le droit de vote par mandataire est généralisé.

Chaque action ou chaque part donne droit à un nombre de voix proportionnel à la partie du capital qu'elle représente. Dans les sociétés coopératives, où prévaut un esprit égalitaire plus marqué, chaque associé dispose d'une voix, sous réserve des tempéraments limités que prévoit l'article 278, § 2, alinéa 2.

Le projet maintient les principes antérieurs (sauf pour les coopératives) ainsi que celui de la suspension du droit de vote lorsque les versements appelés et exigibles n'ont pas été effectués, mais il les généralise, en assouplit quelque peu l'application et les complète à la fois pour mettre fin à cer-

van een bijeenroeping hebben genomen of, in voorkomend geval, door de vergadering zelf tijdens een vroegere vergadering.

De navolging van dit hoofdbeginsel voorkomt verrassingen en improvisaties die tot overhaaste maatregelen kunnen leiden, dikwijls ten nadele van de belangen van de vennootschap.

Volgens een belangrijk deel van de leer en de rechtspraak (zie onder meer Wauwermans, nr 560), kan op dit beginsel uitzondering worden gemaakt in spoedgevallen. Die zienswijze wordt echter betwist (zie in tegenovergestelde zin : P. Demeur, *studie* in *Rev. prat. des soc.* 1955, blz. 65; Frédéricq, dl. V. nr 423). Een meer geschakeerde oplossing lijkt hier geraden : artikel 277 stelt eerst — om te voorkomen dat het beginsel van het eerste lid te strikt zou worden uitgelegd — dat de vergadering steeds een mededeling kan horen of een punt onderzoeken zonder dat zulks op de agenda voorkomt, mits niet tot een stemming wordt overgegaan. Het is immers wenselijk dat de vergadering in bijeenkomst iedere informatie kan krijgen die zij wenselijk acht.

Indien het staande de vergadering blijkt dat dringend een beslissing moet worden genomen ter zake van een aangelegenheid die niet op de agenda voorkomt, kan de vergadering onder vermelding van de reden van de spoed, beslissen dat zij binnen een verkorte termijn opnieuw zal worden bijeengeroepen met de agenda die door de vergadering zelf wordt vastgesteld. Aldus worden bij verrassing verkregen stemmingen voorkomen en kan de vergadering met de vereiste spoed optreden, doch na de regelmatige oproeping van allen die het recht hebben de vergadering bij te wonen. Er zij opgemerkt dat het meest aangehaalde voorbeeld ter rechtvaardiging van de mogelijkheid voor een vergadering om in spoedgevallen te beslissen omtrent een punt dat niet op de agenda voorkomt, te weten de noodzakelijkheid om op staande voet een oneerlijk bestuurder of zaakvoerder te ontslaan, zich voortaan in de naamloze vennootschap niet meer zal voordoen, aangezien het ontwerp aan de raad van toezicht de bevoegdheid heeft opgedragen het om gewichtige redenen noodzakelijk geachte ontslag uit te spreken. Wat de leden van de Raad van toezicht zelf betreft, kan worden aangenomen dat hun ontslag normaal niet meer dringend zal zijn aangezien zij volgens het ontwerp niet meer aan de eigenlijke leiding deelnemen.

B. *Personen die de vergadering mogen bijwonen en stemrecht : artikelen 278 tot 282 en 285*

Zoals thans kan bij de statuten worden bepaald (art. 74 van de wet) aan welke formaliteiten moet worden voldaan om tot de vergadering te worden toegelaten : artikel 278 van het ontwerp.

Voor de B. V. wordt de mogelijkheid gehandhaafd om in andere aangelegenheden dan de statutenwijziging schriftelijk te stemmen. Aan de Koning wordt de bevoegdheid opgedragen om in de naamloze vennootschap de stemming per brief in te voeren. Het recht om bij gemachtigde te stemmen wordt voor alle vennootschapsvormen mogelijk.

Elk aandeel geeft recht op een aantal stemmen in verhouding tot het gedeelte van het kapitaal dat het vertegenwoordigt. In de coöperatieve vennootschap, die meer op het gelijkheidsbeginsel steunt, beschikt iedere vennoot over één stem, behoudens de kleine afwijkingen die volgens het bepaalde bij artikel 278, § 2, tweede lid, mogelijk zijn.

Het ontwerp handhaaft de vroegere beginselen (behalve voor de coöperatieve vennootschappen), met inbegrip van het beginsel van de opschorting van het stemrecht wanneer de opgevraagde opeisbare stortingen niet zijn verricht; die beginselen worden thans met de nodige aanpassingen en

taines controverses et pour tenir compte des nouvelles variétés de titres qu'il organise par ailleurs.

Les alinéas 3 et 4 de l'article 74 actuel ont été remplacés par une règle générale unique (art. 278, § 2), qui laisse aux rédacteurs des statuts plus de liberté : il leur est loisible d'attribuer aux titres plus d'une voix, mais à la condition que la proportionnalité exigée par la loi soit respectée.

Le système du vote plural, dont le procès n'est plus à faire, demeure donc condamné, toutes les fois qu'il tend à réserver aux porteurs de certaines actions un pouvoir de vote sans relation avec l'importance relative des apports rémunérés par ces titres.

Peut-on considérer, comme étant des actions représentatives du capital, au point de vue du droit de vote, les actions de jouissance remises en échange d'actions de capital remboursées au moyen des bénéfices ou les actions attribuées à la suite d'une augmentation du capital par simple incorporation des réserves ?

Le projet met fin aux controverses soulevées par ces deux questions, auxquelles une réponse affirmative est donnée par l'article 278, § 2, alinéa 3 (pour la première) et par l'article 70, § 1, alinéa 2 (pour la deuxième : voy. ci-avant le commentaire de cet article; la solution adoptée consacre à tout le moins une assimilation légale de ces titres aux actions représentatives du capital).

L'article 279 indique les cas exceptionnels dans lesquels les porteurs d'actions privilégiées sans droit de vote, émises en vertu de l'article 71, peuvent néanmoins participer aux délibérations.

L'un de ces cas est celui où la délibération porte précisément sur l'émission éventuelle de nouvelles actions jouissant de droits privilégiés. L'autre est celui où les dividendes privilégiés, promis aux porteurs n'ont pas été mis en paiement ni récupérés pendant deux exercices successifs. La privation du droit de vote devient alors sans contrepartie et doit être provisoirement écartée; la solution ainsi consacrée est celle qu'adoptent également d'autres législations.

Le projet maintient les règles actuelles au sujet de l'octroi d'un droit de vote aux porteurs de parts bénéficiaires : article 280. Mais il innove en tant qu'il reconnaît en toute hypothèse aux porteurs de ces titres le droit d'assister aux assemblées avec voix consultative. Il était en effet peu logique de ne pas leur accorder une faculté que la loi actuelle accorde aux porteurs d'obligations (art. 90 actuel), et que le projet leur confirme (art. 282). Le même article étend aussi cette faculté aux porteurs d'actions privilégiées sans droit de vote et aux porteurs de bons de souscription. Consacrant un usage, il reconnaît le même droit aux administrateurs, gérants et commissaires, même s'ils ne sont pas associés. Pour éviter des discussions, notamment au sujet de la présence d'un expert ou d'un conseil juridique lors de la réunion de l'assemblée, le projet donne explicitement à celle-ci le pouvoir d'autoriser toute personne qu'elle désigne à assister à la réunion mais, naturellement, sans pouvoir prendre part au vote.

Le projet s'efforce de trancher avec netteté deux questions qui ont donné lieu à des discussions souvent fort vives et au sujet desquelles la jurisprudence se prononce en sens divers :

1° la première est celle des procurations permanentes et des pouvoirs en blanc. Elle fait l'objet de l'article 281, § 1, qui, tenant compte de la légitimité de certaines demandes de procuration, évite cependant qu'il n'en soit abusé en fixant

aanvullingen op algemene wijze toegepast tegelijk om een einde te maken aan bepaalde twistpunten en om rekening te houden met nieuwe soorten effecten, elders in het ontwerp behandeld.

De leden 3 en 4 van het huidige artikel 74 werden verwerkt in één enkele algemene regel (art. 278, § 2), die aan de opstellers van de statuten meer vrijheid laat om aan de effecten meer dan een stem toe te kennen, op voorwaarde dat de bij de wet voorgeschreven verhouding wordt geëerbiedigd.

Het stelsel van het meervoudig stemrecht blijft dus verworpen telkens als het strekt om aan de houders van bepaalde aandelen een stemvermogen toe te kennen buiten verhouding tot de betrekkelijke waarde van de inbreng door die effecten vertegenwoordigd.

Kunnen de bewijzen van deelgerechtigdheid die worden uitgereikt in de plaats van aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen en uit de winst zijn terugbetaald, of van aandelen die worden toegekend ingevolge een kapitaalverhoging door enkele opneming van reserves, uit een oogpunt van het stemrecht worden beschouwd als aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen ?

Het ontwerp maakt een einde aan de twistpunten die door zodanige vragen worden opgeworpen en geeft daarop een bevestigend antwoord in artikel 278, § 2, derde lid (eerste vraag); en in artikel 70, § 1, tweede lid (tweede vraag : zie hierboven de commentaar op dat artikel; de aangenomen oplossing bevestigt op zijn minst de wettelijke gelijkstelling van die effecten met aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen).

Artikel 279 vermeldt de uitzonderlijke gevallen waarin de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, die op grond van artikel 71 worden uitgegeven, toch aan de besluitvorming kunnen deelnemen.

Een van die gevallen is nu juist de beslissing betreffende de eventuele uitgifte van nieuwe aandelen waaraan voorrechten worden verbonden. Het andere geval is dat waarin het aan de houders beloofde bevoorrecht dividend niet betaalbaar werd gesteld of gedurende twee opeenvolgende boekjaren niet werd verhaald. Alsdan heeft het ontbreken van stemrecht geen tegenwicht en moet dat recht voorlopig worden toegekend; de hier gegeven oplossing wordt ook door andere wetgevingen gehuldigd.

Het ontwerp handhaaft de bestaande regels betreffende de toekenning van stemrecht aan de houders van winstbewijzen : artikel 280. Nieuw is echter dat die houders in ieder geval het recht hebben om de vergaderingen met raadgevende stem bij te wonen. Het is inderdaad niet zeer logisch dat hun een mogelijkheid wordt ontzegd die aan obligatiehouders is toegekend bij de huidige wet (art. 90) en bij het ontwerp (art. 282). Hetzelfde artikel kent die mogelijkheid eveneens toe aan de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht en aan de houders van optiebewijzen. Het kent zelfs dat recht toe aan de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen, zelfs indien zij geen vennoot zijn, wat een bevestiging is van het gebruik. Om twistvragen te voorkomen, onder meer met betrekking tot de aanwezigheid van een deskundige of een rechtskundig raadsman, kent het ontwerp uitdrukkelijk aan de vergadering de bevoegdheid toe om ieder door haar aangewezen persoon toe te laten, die wel te verstaan niet aan de stemming mag deelnemen.

Het ontwerp wil op duidelijke wijze twee punten beslechten die tot heftige betwisting aanleiding hebben gegeven en ter zake waarvan de rechtspraak het niet eens is :

1° het eerste punt betreft de vaste volmacht en de blanco volmacht. Dit wordt in artikel 281, § 1, behandeld. Er werd rekening mee gehouden dat bepaalde volmachten billijk zijn, doch ter voorkoming van enig misbruik wordt de duur van

à 18 mois au plus la durée de ces mandats. Un régime plus rigoureux est institué à l'égard des procurations qui se présentent dans des conditions plus ou moins suspectes : les mandats en blanc, ou ceux qui sont donnés à la société elle-même, à un de ses administrateurs ou gérants ou à l'un de ses préposés, à une société filiale, à un administrateur, à un gérant ou à un préposé de celle-ci. Ces mandats sont toujours révocables, nonobstant toute stipulation contraire.

Le droit garanti au mandant de révoquer à tout moment sa procuration a paru une précaution suffisante, sans qu'il faille aller jusqu'à une prohibition absolue de pratiques qui, dans certains cas, peuvent se justifier par des circonstances particulières;

2° la seconde question controversée concerne les contestations soulevées, à l'ouverture de l'assemblée, au sujet de l'admissibilité de l'un ou l'autre participant. Ce dernier peut-il prendre part au vote qui tranchera provisoirement (sous réserve du contrôle a posteriori des tribunaux) la contestation ?

Le projet (art. 285) l'admet toutes les fois que l'intéressé s'est conformé à la loi et aux statuts, en vue de participer à l'assemblée. Si, par exemple, il a déposé en temps utile les actions pour lesquelles il entend prendre part au vote, il pourra voter sur sa propre admissibilité, parce que les apparences sont alors pour lui : provision est due au titre; il ne suffit pas qu'un tiers lui conteste la propriété des actions pour qu'il soit contraint de s'abstenir. Dans les autres cas au contraire, celui dont la prétention est contestée ne peut participer au vote sur l'admission. S'il s'agit d'un mandataire, il sera admis à voter sur l'admission de son mandat toutes les fois que la procuration dont il est muni présentera l'apparence de la régularité.

Commenté ci-dessus, l'article 281, § 1, du présent projet de loi contient quelques règles destinées à protéger l'associé qui se fait représenter par un tiers. Le Gouvernement estime cependant nécessaire de prévoir une organisation spécifique de la sollicitation publique de mandats. Reconnaître et institutionnaliser celle-ci permettra sans doute d'accroître la participation des associés à la vie de la société. Encore faut-il que certaines précautions soient prises. Tel est le but des dispositions qui sont proposées et qui viennent compléter l'article 281, § 1. Celui-ci sera applicable lorsque la sollicitation sera privée ou lorsque ce sera l'associé qui prendra l'initiative de se faire représenter.

Les règles prévues par le § 2 visent les sollicitations publiques de mandats en vue d'exercer le droit de vote à une assemblée générale. Elles s'inspirent très largement de la proposition de cinquième directive élaborée par la Commission des Communautés européennes. La protection des associés qui sont invités à conférer des mandats est réalisée par quatre types de mesures :

a) nonobstant toute disposition contraire, le mandat n'est donné que pour une seule assemblée et il est toujours révocable. Il a toutefois paru utile, pour des raisons pratiques, de prévoir que le mandat valait aussi pour une seconde assemblée ayant le même ordre du jour;

de hier besproken machtigingen op ten hoogste 18 maanden vastgesteld. Een strengere regeling wordt ingevoerd voor de volmachten die in min of meer verdachte omstandigheden worden verstrekt : blanco volmachten dan wel volmachten die worden gegeven aan de vennootschap zelf, aan een van haar bestuurders of zaakvoerders of aan een van haar aangestelden, aan een dochtermaatschappij, of een bestuurder, zaakvoerder of aangestelde van deze laatste. Deze volmachten kunnen steeds worden herroepen, ondanks enig andersluidend beding.

Het recht van de volmachtgever om op ieder ogenblik zijn volmacht te herroepen, leek een voldoende voorzorgsmaatregel te zijn, en het was dan ook niet noodzakelijk te voorzien in het volstrekt verbod van bepaalde praktijken, te meer daar sommige ervan in bijzondere omstandigheden zouden kunnen worden verantwoord;

2° het tweede punt betreft de moeilijkheden die bij de opening van de vergadering met betrekking tot de toelaatbaarheid van een of ander deelnemer kunnen rijzen. Mag deze laatste deelnemen aan de stemming waarbij de betwisting voorlopig wordt beslecht (onder voorbehoud van latere controle door de rechtbanken) ?

Het ontwerp (art. 285) luidt in bevestigende zin bijaldien de betrokkene zich met het oog op zijn deelneming aan de vergadering naar de voorschriften van de wet en van de statuten heeft gedragen. Bijvoorbeeld, indien hij de aandelen waarvoor hij aan de stemming wenst deel te nemen tijdig heeft neergelegd, kan hij deelnemen aan de stemming omtrent zijn eigen toelaatbaarheid aangezien hij, naar 't uiterlijke beoordeeld, in aanmerking komt : de titel is geloofwaardig; het volstaat niet dat een derde de eigendom van de aandelen betwist om de houder ervan de stemming te ontzeggen. In de andere gevallen daarentegen mag hij wiens aanspraak op stemming wordt betwist, niet aan de stemming betreffende zijn toelating deelnemen. Betreft het een gemachtigde, dan zal hij aan de stemming over de toelating van zijn volmachtgever kunnen deelnemen telkens wanneer de volmacht die hij vertoont, uiterlijk regelmatig is.

In artikel 281, § 1, van dit wetsontwerp komen enkele regels voor, waarop hierboven commentaar is gegeven, die willen voorzien in de bescherming van de vennoot die zich door een derde laat vertegenwoordigen. De Regering is niettemin van oordeel dat het nodig is het openlijk verzoeken om verlening van volmacht aan een specifieke regeling te onderwerpen. Het openlijk verzoeken om verlening van volmacht erkennen en als een instelling invoeren, zal het wellicht mogelijk maken de deelneming van de vennoten aan de werking van de vennootschap te verhogen. Bepaalde voorzorgmaatregelen zijn echter nodig. Dit is de strekking van de in overweging gegeven bepalingen die artikel 281, § 1, aanvullen. Dit laatste voorschrift is toepasselijk wanneer de machtigingen privaat worden gevraagd of de vennoot zich uit eigen beweging laat vertegenwoordigen.

De regels van de tweede paragraaf betreffen het openlijk verzoeken om verlening van volmacht voor de uitoefening van het stemrecht op een algemene vergadering. Ze zijn ruim geïnspireerd op het voorstel voor een vijfde richtlijn dat door de Commissie van Europese Gemeenschap is uitgewerkt. De bescherming van de vennoten die om verlening van zodanige volmachten worden verzocht, komt in 4 soorten maatregelen tot uiting :

a) niettegenstaande enige strijdige bepalingen wordt de volmacht slechts voor één enkele vergadering gegeven en kan zij steeds worden herroepen. Om praktische redenen is het echter dienstig gebleken te stellen dat de machtiging geldig blijft voor een tweede vergadering met dezelfde agenda;

b) le projet de loi organise ensuite l'information minimale qui devra être fournie aux associés. Les diverses composantes de cette information ne nécessitent pas de commentaire particulier. Elles sont directement reprises de la proposition de cinquième directive, sauf une : l'identité de celui qui sollicite des mandats et ses objectifs. Il importe en effet que l'associé soit clairement informé quant à l'identité de celui qui lui propose de le représenter à l'assemblée générale, ainsi que quant aux objectifs qu'il poursuit. En posant cette exigence, l'on veut veiller à ce que celui qui sollicite des mandats indique clairement pourquoi il le fait. Il s'agit là d'un élément d'information important qui peut influencer de manière sensible l'attitude des associés et qui ne fait nullement double emploi avec l'obligation d'indiquer, dans la demande, le sens dans lequel le mandataire exercera le droit de vote en l'absence d'instructions de l'associé. Bien entendu, le terme identité doit être compris dans un sens large qui englobe notamment les relations entre le demandeur de mandats et la société concernée;

c) le mandat doit être écrit. Ceci implique que l'on ne pourra considérer que l'associé a donné tacitement mandat;

d) il faut enfin, comme le fait d'ailleurs la proposition de cinquième directive à laquelle ces dispositions sont également empruntées, veiller au respect des instructions qui auront été données par l'associé. Le mandataire devra s'y conformer. Ceci implique aussi que celui qui aurait demandé des mandats ne pourrait refuser d'exercer les droits de vote parce qu'il aurait reçu des instructions allant dans un sens différent de celui dans lequel il se proposait de voter. Si l'associé n'a pas donné d'instruction, le mandataire devra voter dans le sens qu'il avait indiqué dans la demande de mandats. L'on peut présumer que l'associé l'a implicitement approuvé. Le projet prévoit cependant, pour rencontrer des cas particuliers, que le mandataire pourra s'écarter des instructions reçues ou des indications données s'il existe des circonstances inconnues lors de l'envoi des instructions ou de la demande de mandats et si les intérêts de l'associé risquent d'être compromis s'il votait selon les instructions reçues ou les indications fournies. Il devra cependant s'en justifier sans délai. Si les conditions prévues ne se trouvaient pas remplies, la responsabilité du mandataire pourrait être engagée conformément au droit commun.

Les demandes de mandats en vue de l'exercice du droit de vote seront vraisemblablement les plus nombreuses. Il pourra toutefois arriver que des associés soient invités à donner mandat pour l'exercice d'autres droits que la loi leur confère, par exemple exiger la convocation d'une assemblée, intenter une action en responsabilité contre les administrateurs ou demander au tribunal la désignation d'un commissaire investigateur. Dans ces cas également, les associés doivent être informés. C'est pourquoi le § 3 prévoit que celui qui demandera publiquement des mandats devra indiquer son identité, le droit qu'il souhaite exercer, le sens dans lequel il compte le faire et ses objectifs.

Les règles qui viennent d'être commentées s'appliquent à toutes les sollicitations publiques de mandats effectuées en Belgique. Peu importe la forme juridique et la nationalité

b) het ontwerp schrijft vervolgens voor welke informatie aan de vennoten moet worden gegeven. De verschillende bestanddelen van die informatie behoeven geen bijzondere commentaar. Zij zijn rechtstreeks overgenomen uit een voorstel voor een vijfde richtlijn, met uitzondering van het gegeven betreffende identiteit van hem die de volmacht verzoekt en betreffende zijn oogmerk. Het is van belang dat de vennoot duidelijk weet welke de identiteit is van diegene die voorstelt hem op de algemene vergadering te vertegenwoordigen, en bekend is met een oogmerk dat hij nastreeft. Door dit vereiste te stellen kan van hem die de volmacht verzoekt worden geëist dat hij duidelijk opgeeft waarom hij zulks doet. Het gaat hier om een belangrijk gegeven dat het standpunt van de vennoten ten zeerste kan beïnvloeden en dat geenszins hetzelfde is als de verplichting om in het verzoek te vermelden in welke zin de gemachtigde het stemrecht zal uitoefenen wanneer hij daaromtrent geen instructies van de vennoot heeft gekregen. Het is wel verstaan dat de terme identiteit in zijn ruimste zin moet worden verstaan met onder meer de relatie van hem die om verlening van volmacht verzoekt en de betrokken vennootschap;

c) de volmacht moet schriftelijk zijn gegeven. Dit betekent dat een stilzwijgende machtiging van een vennoot niet wordt aanvaard;

d) tenslotte moet — zoals trouwens in het voorstel voor een vijfde richtlijn waaruit de hier besproken bepalingen eveneens zijn overgenomen — erop worden toegezien dat de door de vennoot gegeven instructies worden opgevolgd. De gemachtigde moet zich naar die instructies gedragen. Een ander gevolg daarvan is ook dat hij die om verlening van volmacht heeft verzocht, niet kan weigeren het stemrecht uit te oefenen omdat hij instructies heeft gekregen in een andere zin dan die waarin hij zich voorgenomen had te stemmen. Indien de vennoot geen instructies heeft gegeven, moet de gemachtigde stemmen op de wijze die hij in het verzoek tot verlening van volmacht heeft meegedeeld. Men kan vermoeden dat de vennoot daarmee stilzwijgend heeft ingestemd. Het ontwerp bepaalt echter dat in bijzondere gevallen de gemachtigde gerechtigd is om van ontvangen instructies of van de gegeven mededelingen af te wijken wanneer er zich omstandigheden voordoen die bij het geven van die instructies of bij de verzending van het verzoek tot verlening van volmacht onbekend waren en de vennoot gevaar loopt in zijn belangen te worden geschaad zo hij volgens de ontvangen instructies of gegeven mededelingen zou stemmen. Deze afwijkende stemming moet hij zonder verwijl verantwoorden. Mocht aan de voorwaarden als hierboven niet worden voldaan, dan zou de gemachtigde aansprakelijk kunnen worden gesteld overeenkomstig het gemeen recht.

Waarschijnlijk zullen de verzoeken tot verlening van volmacht voor de uitoefening van het stemrecht het talrijkst zijn. Het zou echter ook kunnen voorkomen dat de vennoten om volmacht worden verzocht voor de uitoefening van andere rechten die zij volgens de wet hebben, bijvoorbeeld het recht om de bijeenroeping van een vergadering eisen, het recht om een aansprakelijkheidsvordering tegen de bestuurders in te stellen of het recht om aan de rechtbank de aanwijzing van een onderzoekscommissaris aan te vragen. Ook in deze gevallen moet aan de vennoten informatie worden verstrekt. Daarom wordt in § 3 gesteld dat hij die openlijk om verlening van volmacht verzoekt, zijn identiteit, het recht dat hij wenst uit te oefenen en de zin waarin hij zulks wil doen alsmede zijn oogmerk moet vermelden.

De hierboven besproken regels vinden toepassing op alle openlijke verzoeken tot verlening van volmacht in België gedaan, ongeacht de rechtsvorm en de nationaliteit van de

de la société concernée, la structure de son actionnariat, le lieu à partir duquel la sollicitation est effectuée et l'identité de son auteur.

Le Gouvernement a estimé nécessaire de prendre des mesures complémentaires lorsque la sollicitation publique porte sur des titres émis par une société anonyme ou une société à capital variable qui a accompli l'une des opérations prévues à l'article 245, § 2. L'on ne peut, en effet, ignorer que, parfois, celui qui sollicitera publiquement des mandats souhaitera conserver le contrôle qu'il exerce actuellement sur la société et qu'il sent menacé ou acquérir une position dominante qu'il ne possède pas encore. Dans l'un et l'autre cas, on assistera peut-être à un conflit entre groupes d'actionnaires comparable à celui qui peut éclater à l'occasion d'une offre et d'une contre-offre publiques, à ceci près que le moyen utilisé ne sera pas l'acquisition d'actions, mais la simple obtention de mandats. Un contrôle de l'information donnée aux associés est alors nécessaire, précisément parce qu'il y aura lutte pour l'acquisition ou la conservation du pouvoir dans la société.

Il est envisagé de le confier à la Commission bancaire compte tenu de ses compétences actuelles et de celles que le présent projet de loi envisage de lui attribuer.

Quiconque se propose de solliciter publiquement des mandats portant sur des titres émis par une société anonyme ou une société à capital variable qui a accompli une des opérations prévues à l'article 245, § 2, devra en aviser la Commission bancaire cinq jours ouvrables d'avance et lui adresser un dossier établi conformément à ses prescriptions. La Commission bancaire examinera si la demande de mandats contient toutes les indications prévues par la loi, si les informations sur l'identité du demandeur et ses objectifs sont suffisantes. A ce sujet une précision s'impose. Bien que soumises au contrôle de la Commission bancaire, les sollicitations publiques de mandats se font sous la seule et entière responsabilité de leur auteur.

Lorsque la Commission bancaire n'a pas été avisée ou n'a pas reçu de dossier ou lorsqu'elle estime que les associés sont insuffisamment informés ou risquent d'être induits en erreur sur l'identité ou les objectifs de l'auteur de la sollicitation, elle l'en informe immédiatement, ainsi que la société qui a émis les titres concernés. S'il n'est pas tenu compte des observations formulées, la Commission bancaire peut, par décision motivée et notifiée par lettre recommandée à l'auteur de la sollicitation et à la société qui a émis les titres concernés, suspendre la sollicitation pendant trois mois au plus. Ce délai court à partir du jour de la notification par lettre recommandée de la décision de la Commission. La Commission peut rendre sa décision publique.

Des sanctions pénales sont prévues.

Par ailleurs, conformément au droit commun, toute partie qui s'estimerait lésée ou craindrait de l'être à l'occasion d'une sollicitation publique de mandats, pourra intenter une action en référé.

Le projet supprime enfin la limitation du pouvoir de vote des actionnaires importants, prévue par l'article 76 actuel. Cette limitation singularise notre législation car elle ne se retrouve dans aucune autre. Son principe est contestable : elle est même en contradiction avec le système de l'assemblée générale omnipotente, dans laquelle les décisions se prennent à la majorité des voix, ainsi qu'avec la notion de la so-

betrokken vennootschap, haar aandeelhoudersstructuur, de plaats waaruit het verzoek wordt gedaan en de identiteit van de verzoeker.

De Regering heeft gemeend dat bijkomende maatregelen nodig zijn wanneer het openlijk verzoek om verlening van volmacht effecten betreft uitgegeven door een naamloze vennootschap of vennootschap met veranderlijk kapitaal die is overgegaan tot een van de verrichtingen waarvan sprake is in artikel 245, § 2. Het kan immers zijn dat hij die openlijk om verlening van volmacht verzoekt de controle die hij thans op de vennootschap heeft wenst te behouden, dat hij zich bedreigd voelt of dat hij een dominerende positie wil verwerven. In een en ander geval kan het een conflict betreffen tussen groepen aandeelhouders, zoals dit het geval kan zijn bij een openbaar aanbod of tegenaanbod op aandelen, met dien verstande dat het gebruikte middel niet de verkrijging van de aandelen is, maar de verkrijging van volmachten. In zodanige gevallen is een toezicht nodig op de informaite die aan de vennoten wordt verstrekt, aangezien het gaat om de verkrijging of het behoud van de macht over de vennootschap.

In het ontwerp wordt voorgesteld dit toezicht op te dragen aan de bankcommissie, zulks uit aanmerking van haar huidige bevoegdheden en van die welke haar bij dit ontwerp worden toegekend.

Hij die voornemens is openlijk om verlening van volmacht te verzoeken in verband met effecten uitgegeven door een naamloze vennootschap of een vennootschap met veranderlijk kapitaal die is overgegaan tot de verrichtingen waarvan sprake is in artikel 245, § 2, moet daarvan aan de bankcommissie 5 werkdagen vooraf bericht geven en haar een dossier voorleggen opgemaakt volgens de voorschriften die zij geeft. De bankcommissie onderzoekt of in het verzoek tot verlening van volmacht alle gegevens voorkomen die bij de wet zijn voorgeschreven en of de informatie betreffende de identiteit van de verzoeker en zijn oogmerk voldoende is. In dit verband is een verduidelijking noodzakelijk. Hoewel het openlijk verzoek tot verlening van volmacht aan de controle van de bankcommissie is onderworpen, geschiedt zij enkel onder de algehele verantwoordelijkheid van de verzoekers.

Wanneer de bankcommissie geen bericht heeft ontvangen of bij haar geen dossier is ingediend, dan wel indien zij oordeelt dat de vennoten onvoldoende zijn voorgelicht of gevaar lopen omtrent de identiteit of het oogmerk van de verzoeker te worden misleid, geeft zij daarvan onmiddellijk bericht aan de vennootschap die de betrokken effecten heeft uitgegeven. Indien met de opmerkingen geen rekening wordt gehouden kan de bankcommissie bij een met redenen omklede beslissing, waarvan bij een aangetekende brief aan de verzoeker en aan de vennootschap die de betrokken effecten heeft uitgegeven, kennis wordt gegeven, het verzoek tot verlening van volmacht gedurende ten hoogste 3 maanden opschorten. Deze termijn gaat in op de dag van de kennisgeving bij aangetekende brief aan de bankcommissie. Deze kan haar beslissing openbaar maken.

In strafrechterlijke straffen is voorzien.

Voorts kan, overeenkomstig het gemeen recht, een vordering in kortgeding worden ingesteld door iedere partij die zich ter gelegenheid van een openlijk verzoek tot verlening van volmacht benadeeld acht of vreest zulks te zullen zijn.

Uit het ontwerp wordt de in het huidige artikel 76 gestelde beperking van het stemvermogen van belangrijke aandeelhouders weggelaten. Deze beperking vindt men in geen enkele andere wetgeving terug. Het beginsel ervan is verwerpelijk : zij is zelfs strijdig met het beginsel van de almachtige algemene vergadering, waarin de besluiten met een meerderheid van stemmen worden genomen, alsmede met

ciété de capitaux, dans laquelle il est normal que la part d'influence de chaque associé soit fonction de l'importance du nombre de ses actions dans le capital. En pratique, cette limitation crée des situations fâcheuses, et permet parfois à une minorité de faire la loi à la majorité. Il n'est pas rare qu'elle soit écartée au moyen d'une adroite répartition des actions, par leur propriétaire, entre plusieurs personnes qui acceptent de jouer le rôle de prête-nom. Cette pratique est illicite (cf. art. 200 actuel) mais il est souvent difficile de prouver la simulation.

C. *Mode de délibération : article 283*

L'article 74 actuel se borne à laisser aux statuts le soin de déterminer le mode de délibération de l'assemblée et à renvoyer, si les statuts sont muets, aux règles ordinaires des assemblées délibérantes. Il a paru nécessaire de compléter ces dispositions et d'exprimer avec précision certaines règles à observer — sauf dispositions contraires des statuts. Tel est l'objet de l'article 283 du projet.

En règle générale, l'assemblée peut délibérer quel que soit le nombre des associés présents ou représentés. Sauf prescription expresse des statuts et en dehors de cas spéciaux où la loi l'exige, il n'y a pas de *quorum* imposé.

Le principe selon lequel les décisions se prennent à la majorité simple est explicitement consacré. Les statuts peuvent seulement exiger (dans certains cas déterminés, par exemple) une majorité plus importante; ils ne pourraient pas — comme cela s'est vu parfois — prévoir que certaines décisions seront considérées comme prises si elles recueillent, non la majorité des voix, mais une quotité inférieure à la moitié : une telle pratique serait incompatible avec le principe même de la délibération en assemblée.

Le projet consacre aussi la licéité de l'organisation pour la nomination, d'un mode de scrutin susceptible d'assurer la représentation proportionelle d'actionnaires ou de groupes d'actionnaires. Ces modes de scrutin doivent naturellement laisser intact le pouvoir qu'a l'assemblée de prendre elle-même la décision à la majorité.

Sous cette réserve, leur licéité a été reconnue par la doctrine qui se fonde notamment sur les *Notes posthumes* d'E. Pirmez (*Rev. prat. des soc.*, 1892, p. 266).

Pour le surplus, le projet énonce une série de règles supplétives qui seront appliquées en l'absence de dispositions statutaires, afin d'éviter toute incertitude (art. 283, § 3); elles concernent la présidence, la formation du bureau, la liste de présence, les cas où le vote aura lieu au scrutin secret, les procès-verbaux. C'est seulement « pour le surplus » qu'il est renvoyé aux règles ordinaires des assemblées délibérantes.

D. *Droit d'information des associés : articles 286 et 289*

L'article 286 du projet consacre le droit, pour les associés, de poser des questions aux administrateurs ou aux gérants — et d'obtenir réponse — au sujet de l'accomplissement de leur mission, de la situation de la société ou des points portés à l'ordre du jour. Si, pour quelque raison que ce soit, les administrateurs ou les gérants refusaient de répondre, ce serait à l'assemblée elle-même, consultée sur ce point, qu'il appartiendrait de décider s'il sera ou non répondu à la question. Un refus injustifié, même approuvé par un vote de l'as-

het begrip van de kapitaalvennootschap, waarin het normaal is dat de invloed van elke vennoot evenredig is aan het aantal van zijn aandelen in het kapitaal. Die beperking geeft in de praktijk aanleiding tot toestanden die uit den boze zijn en geeft soms aan een minderheid de mogelijkheid om aan de meerderheid de wet te stellen. Niet zelden wordt die beperking omzeild door een handige verdeling van de aandelen door hun eigenaar aan verschillende personen die aanvaarden als stroman op te treden. Deze praktijk is onwettig (zie het huidige art. 200), doch het is dikwijls moeilijk de veinzing te bewijzen.

C. *Besluitvorming : artikel 283*

Het huidige artikel 74 beperkt zich ertoe aan de statuten de zorg over te laten de wijze te bepalen waarop de besluitvorming geschiedt en verwijst, indien daaromtrent niets in de statuten wordt voorgeschreven, naar de gewone regels van de vertegenwoordigende lichamen. Het is nodig gebleken die bepalingen aan te vullen en enkele nauwkeurige voorschriften te stellen die, behoudens afwijkende regeling in de statuten, moeten worden opgevolgd. Daartoe strekt artikel 283 van het ontwerp.

De algemene regel is dat de vergadering kan beraadslagen en besluiten ongeacht het aantal van de aanwezige of vertegenwoordigde vennoten. Tenzij bij de statuten uitdrukkelijk anders is bepaald, en buiten de bijzondere gevallen waarin de wet zulks eist, is er geen verplicht *quorum*.

Het beginsel dat de besluiten met een gewone meerderheid van stemmen worden genomen wordt uitdrukkelijk bevestigd. Bij de statuten kan alleen in sommige welbepaalde gevallen een grotere meerderheid worden verlangd; zij kunnen niet bepalen — zoals men dat wel eens heeft aangetroffen — dat sommige besluiten worden geacht rechtsgeldig te zijn indien zij niet op grond van de meerderheid van de stemmen, maar op grond van een kleiner aantal stemmen dan de helft zijn genomen : een zodanige praktijk is onbestaanbaar met het beginsel zelf van de besluitvorming in vergadering.

Het ontwerp geeft ook de mogelijkheid om voor benoemingen te voorzien in een wijze van stemmen die een evenredige vertegenwoordiging van aandeelhouders of groepen aandeelhouders verzekert. Deze wijzen van stemmen moeten natuurlijk de bevoegdheid onverkort laten die de vergadering heeft om zelf bij meerderheid van stemmen te besluiten.

Onder dit voorbehoud worden die stemwijzen als wettelijk erkend door de leer, die onder meer steunt op de *Notes posthumes* van E. Pirmez (*Rev. prat. des soc.*, 1892, blz. 266).

Voor het overige geeft het ontwerp een reeks regels van aanvullend recht op, die bij stilzwijgen van de statuten toepassing vinden en alle onzekerheid opheffen (art. 283, § 3) : die regels betreffen het voorzitterschap, de samenstelling van het bureau, de presentielijst, de gevallen waarin bij geheime stemming wordt gestemd, de notulen. Slechts voor « het overige » wordt verwezen naar de gewone regels van de vertegenwoordigende lichamen.

D. *Recht op voorlichting van de vennoten : artikelen 286 en 289*

Artikel 286 van het ontwerp bevestigt het recht voor de vennoten om aan de bestuurders en zaakvoerders vragen te stellen — en daarop een antwoord te bekomen — betreffende de uivoering van hun opdracht, de toestand van de vennootschap en de op de agenda vermelde punten. Mochten de bestuurders of zaakvoerders om enige reden weigeren te antwoorden, dan beslist de algemene vergadering, die op dat punt geraadpleegd wordt, of al dan niet op de vraag dient te worden geantwoord. Een weigering die niet verant-

semblée, pourrait naturellement être invoqué ultérieurement, par exemple à l'occasion d'une action en responsabilité intentée par une minorité d'associés. La décision de l'assemblée pourrait même être annulée par les tribunaux, si elle était inspirée par des fins étrangères à l'intérêt social et constituait ainsi un détournement de pouvoir (v. ci-après le commentaire de l'art. 288).

L'article 289 donne aux associés le moyen de se documenter sur l'historique de la société en obtenant copie des procès-verbaux des assemblées générales ainsi que des documents communiqués aux associés à cette occasion. Toutefois, dans les S. P. R. L., les S. C. V. et les sociétés coopératives, il a paru nécessaire de tenir compte du caractère moins « ouvert » de l'institution et subordonner l'exercice du droit prévu à l'article 289 à la preuve que l'associé avait déjà la qualité d'associé à la date de l'assemblée.

Les associés peuvent aussi obtenir communication et copie des listes de présence, à condition, dans toutes les sociétés, d'avoir été déjà associé au moment de l'assemblée à laquelle la liste se rapporte.

Il n'a pas paru nécessaire de maintenir la disposition de l'article 74, 1er alinéa (in fine), actuel, qui exige la signature de la majorité des administrateurs et des commissaires sur les expéditions des procès-verbaux à délivrer aux tiers.

Cette formalité encombrante ne paraît pas justifiée; les expéditions peuvent être certifiées conformes par ceux qui ont qualité pour engager la société par leur signature.

E. *Les conventions de vote : article 287*

La validité des conventions relatives à l'exercice du droit de vote a donné lieu à de nombreuses contestations. Les dispositions adoptées par le projet sur ce point n'ont été élaborées qu'après une large consultation des milieux d'affaires. Dans de nombreux cas, il est tout à fait normal et légitime que des associés se concertent et décident de coordonner leurs votes; chacun est alors amené à voter dans un certain sens parce qu'il compte que ceux avec lesquels il s'est concerté feront de même. En frappant d'une nullité radicale et absolue pareils accords, l'on donnerait souvent, sans raison valable, une véritable prime à la mauvaise foi de ceux qui ne tiendraient point leur parole.

Mais il arrive que les conventions de vote ne soient au contraire que l'instrument qui permet de réaliser un abus de majorité ou un détournement de pouvoir, en réduisant un certain nombre d'associés à l'impuissance. Les engagements souscrits par ceux-ci ont alors été pris aveuglément par eux — soit par légèreté, soit moyennant des avantages qui leur ont été promis, soit sous l'influence de certaines pressions plus ou moins légitimes.

S'efforçant de séparer le bon grain de l'ivraie, le projet (art. 287) condamne les « conventions de vote » lorsqu'elles ont été conclues dans des conditions qui permettent de suspecter une intention illégitime; elles sont nulles lorsqu'elles obligent un associé à voter conformément à des directives données par la société, par une société dont elle dépend, par une société filiale, par les administrateurs ou les gérants de ces sociétés ou par l'un d'eux; elles sont nulles aussi lorsqu'elles comportent l'engagement pris envers ces sociétés ou ces personnes d'approuver les propositions émanant des administrateurs ou des gérants de la société.

woord is kan later, zelfs indien zij bij een stemming door de algemene vergadering, is goedgekeurd, ter sprake worden gebracht, bijvoorbeeld ter gelegenheid van een aansprakelijkheidsvordering die door een minderheid van vennoten mocht worden ingesteld. De rechtbanken zouden zelfs de beslissing van de vergadering kunnen nietigverklaren indien deze uitgaat van een opzet die met de belangen van de vennootschap geen uitstaans heeft en dus als een afwending van bevoegdheid zou kunnen worden aangemerkt (zie hierna de commentaar op art. 288).

Artikel 289 doet aan de vennoten het middel ter hand om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de vennootschap : de vennoten kunnen een afschrift verkrijgen van de notulen van de algemene vergaderingen, alsmede van de stukken die naar aanleiding daarvan aan de vennoten zijn meedegedeeld. In de B. V., de V. V. K. en de coöperatieve vennootschap was het wegens het meer besloten karakter van die instellingen nodig, het recht waarin artikel 289 voorziet, afhankelijk te stellen van het bewijs dat de vennoot reeds op de dag van de algemene vergadering de hoedanigheid van vennoot bezat.

In alle vennootschapsvormen kunnen de vennoten eveneens inzage verlangen en een afschrift krijgen van de presentielijsten, mits zij reeds vennoot waren op het ogenblik dat de vergadering, waarop de lijst betrekking heeft, werd gehouden.

Het werd niet meer noodzakelijk geacht de bepaling van het huidige artikel 74, eerste lid (in fine) te handhaven, waarbij wordt voorgeschreven dat de handtekening van de meerderheid van de bestuurders en commissarissen moet voorkomen op de uitgiften van notulen die aan derden worden afgegeven.

Dit hinderlijk vormvereiste lijkt niet te zijn verantwoord; de uitgiften kunnen worden gewaarmerkt door hen die bevoegd zijn om door hun handtekening de vennootschap te verbinden.

E. *Stemafspraken : artikel 287*

De geldigheid van de overeenkomsten betreffende de uitoefening van het stemrecht heeft aanleiding gegeven tot talrijke betwistingen. De bepalingen die op dat punt in het ontwerp voorkomen, werden opgesteld na een ruime raadpleging van de zakenwereld. In talrijke gevallen is het geheel normaal en gewettigd dat vennoten onderling overleg plegen en de uitbrenging van hun stem coördineren; een ieder dient alsdan in een bepaalde zin te stemmen want elkeen rekent erop dat zij met wie hij een afspraak heeft, hetzelfde zullen doen. Door dergelijke overeenkomsten met een radicale en volstrekte nietigheid te bedreigen zou men dikwijls, zonder geldige reden, de kwade trouw in de hand werken van hen die hun woord niet houden.

Die afspraken kunnen echter een instrument zijn voor misbruik van meerderheid of afwending van bevoegdheid, door het uitschakelen van een aantal vennoten en het kan voorkomen dat de verbintenissen met betrekking tot de uitoefening van het stemrecht blindelings, uit lichtvaardigheid, tegen beloofde voordelen of onder invloed van al of niet gewettigde druk, zijn aangegaan.

Het ontwerp wil het goede van het slechte onderscheiden en verwerpt (art. 287) de stemafspraken wanneer ze zijn aangegaan in omstandigheden die op een onrechtmatig oogmerk wijzen; die afspraken zijn nietig wanneer zij een vennoot verplichten te stemmen overeenkomstig richtlijnen gegeven door de vennootschap, een vennootschap waarvan zij afhangt, een dochtermaatschappij, de bestuurders of de zaakvoerders van die vennootschappen of door een van hen; zij zijn eveneens nietig wanneer de afspraak de verbintenis jegens die vennootschappen of personen insluit om de voorstellen van de bestuurders of van de zaakvoerders van de vennootschap goed te keuren.

Le vote émis en exécution d'une convention entachée de nullité est présumé contraire à l'intérêt social et, partant, il est également nul, à moins que la présomption ne soit renversée.

F. *Prorogation éventuelle de l'assemblée : article 284*

L'article 79 actuel consacre le droit du conseil d'administration de proroger, séance tenante, l'assemblée à trois semaines. Ce droit sera exercé, dit-on, lorsque l'assemblée est « mal composée » et qu'une majorité de rencontre, hostile au conseil s'y est constituée. Mais la prorogation décidée annule seulement, suivant l'interprétation unanimement admise (voy. notamment J. Van Ryn, *Principes de droit commercial*, n° 707), les décisions relatives au bilan, — ce qui paraît assez peu logique.

Il a paru utile de maintenir cette prérogative au profit des organes de gestion, ainsi que du conseil de surveillance dans les sociétés anonymes, mais en lui donnant des effets plus étendus : la prorogation annule toute décision prise (art. 284). Il est précisé que la nouvelle assemblée devra être convoquée dans les formes ordinaires prévues par l'article 276, § 3.

En revanche, et pour éviter qu'il ne soit abusé de cette prérogative exceptionnelle, l'article 284 ne permet d'y recourir qu'une seule fois à propos de la même assemblée, et il en prohibe l'utilisation lorsque ceux qui assistent à la première réunion représentent la moitié au moins du capital social, ou dans les sociétés coopératives, la moitié des associés, car cette circonstance démontre qu'il ne peut être question d'une simple majorité de rencontre, rendue possible par le nombre insuffisant des associés présents.

G. *Assemblées générales de sociétés coopératives*

Il existe d'assez nombreuses sociétés coopératives dans lesquelles les statuts ont organisé des assemblées locales ou encore des « assemblées de section », où les coopérateurs désignent des délégués appelés à les représenter aux assemblées générales de la société. Cette pratique s'est particulièrement développée au sein de coopératives comportant plusieurs milliers de membres et elle contribue à maintenir l'« intuitus personae » de la société alors même qu'il serait matériellement impossible de réunir l'assemblée générale de tous les associés. Elle permet aussi de diffuser au niveau des membres des informations et de mieux tenir compte des opinions des membres.

Ces usages ont été consacrés par le projet (art. 276, § 4), qui permet aux statuts d'instituer des assemblées primaires. Ces assemblées primaires n'ont pas de pouvoir délibératif; elles peuvent être consultées et elles peuvent débattre de questions intéressant la coopérative, mais le pouvoir de décision appartient exclusivement à l'assemblée générale. Les assemblées locales se bornent donc à élire des représentants à l'assemblée générale. Les statuts pourraient cependant prévoir que les délégués recevront un mandat impératif.

Les assemblées primaires fonctionnent en principe suivant les mêmes règles que les assemblées générales sous réserve de quelques modifications prévues par le texte.

Pour éviter que, par le biais des assemblées primaires, les règles relatives à l'attribution du droit de vote aux associés ne puissent être bouleversées, le projet prévoit que les délégués jouiront à l'assemblée générale d'autant de voix que les mandants qui les ont élus (art. 278, § 4). Il faut

De stemming ter uitvoering van een met nietigheid besmette afspraak wordt vermoed strijdig te zijn met de belangen van de vennootschap en zij is dan ook op haar beurt nietig, tenzij het vermoeden wordt weerlegd.

F. *Verdaging van de vergadering : artikel 284*

Het huidige artikel 79 kent aan de raad van beheer het recht toe om de zitting staande de vergadering drie weken te verdagen. Naar men zegt wordt van dit recht gebruik gemaakt wanneer de vergadering « slecht is samengesteld » en een toevallige meerderheid is ontstaan die tegen de raad is gekant. Volgens een algemeen aanvaarde uitlegging (zie onder meer J. Van Ryn, *Principes de droit commercial*, nr 707) heeft de verdaging alleen de nietigheid ten gevolge van de besluiten betreffende de balans, wat niet al te logisch lijkt.

Het is nuttig gebleken deze mogelijkheid ten behoeve van de beheersorganen alsmede van de raad van toezicht in de naamloze vennootschap te handhaven, doch met een ruimere uitwerking : de verdaging vernietigt ieder genomen besluit (art. 284). Verder wordt verduidelijkt dat de nieuwe vergadering moet worden bijeengeroepen in de gewone vormen voorgeschreven bij artikel 276, § 3.

Om te voorkomen dat van deze buitengewone mogelijkheid misbruik wordt gemaakt, kan zij naar voorschrift van artikel 284 slechts een maal in dezelfde vergadering worden gehanteerd; voorts kan van die mogelijkheid geen gebruik worden gemaakt wanneer zij die de eerste vergadering bijwonen ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal, of in de coöperatieve vennootschap, de helft van de vennoten vertegenwoordigen. Deze omstandigheid wijst er immers op dat er geen sprake kan zijn van een toevallige meerderheid als gevolg van een onvoldoende aantal aanwezige vennoten.

G. *Algemene vergaderingen van de coöperatieve vennootschappen*

In een betrekkelijk groot aantal coöperatieve vennootschappen hebben de statuten voorzien in plaatselijke vergaderingen of in « afdelingsvergaderingen », waarin de leden de afgevaardigden aanwijzen die hen in de algemene vergaderingen van de vennootschap moeten vertegenwoordigen. Dit vindt men vooral terug in coöperatieve vennootschappen waarin een zuilvorming van leden optreedt. Die handelwijze draagt ertoe bij het karakter « intuitus personae » van de vennootschap zelfs dan te bewaren, wanneer het materieel onmogelijk is de algemene vergadering van al de vennoten bijeen te roepen. Zij biedt ook de mogelijkheid om voorlichting te verstrekken op het vlak van de leden en beter rekening te houden met hun opinie.

Dit gebruik wordt in het ontwerp bevestigd (art. 276, § 4) doordat de mogelijkheid wordt verleend om bij de statuten voorvergaderingen in te stellen. Die voorvergaderingen zijn niet bevoegd tot besluitvorming; zij kunnen worden geraadpleegd en kunnen aangelegenheden met betrekking tot de vennootschap bespreken, doch de beslissing komt uitsluitend aan de algemene vergadering toe. De plaatselijke vergaderingen beperken er zich toe de vertegenwoordigers ter algemene vergadering te kiezen. De statuten kunnen echter bepalen dat aan de afgevaardigden een uitdrukkelijke opdracht wordt gegeven.

De werking van de voorvergaderingen volgt dezelfde regels als de algemene vergaderingen, behoudens enkele wijzigingen die in de tekst nader zijn bepaald.

Om te voorkomen dat langs de voorvergaderingen om de regels betreffende de toekenning van het stemrecht aan de vennoten worden verstoord, bepaalt het ontwerp dat de afgevaardigden ter algemene vergadering over zoveel stemmen beschikken als de opdrachtgevers die hen hebben geko-

à cet égard se référer aux personnes effectivement présentes à l'assemblée générale qui a procédé à leur élection. Les statuts peuvent éventuellement organiser une représentation proportionnelle si des opinions divergentes se manifestent ou s'il existe des groupes d'associés.

Au niveau de l'assemblée générale, les délégués se trouveront dans la même situation que les représentants des associés sous réserve que leur droit de vote ne sera pas limité à un dizième des voix représentées à l'assemblée.

D'autres dispositions particulières s'expliquent en raison des caractéristiques propres à la société coopérative.

Tel est le cas en premier lieu du mode de calcul du droit de vote; chaque associé dispose en principe d'une voix. Toutefois, les statuts peuvent attribuer au maximum neuf voix supplémentaires à un même associé, pour autant que ces voix supplémentaires soient calculées en fonction de la participation de cet associé au capital social ou de sa participation à l'activité économique de la société (par exemple en tenant compte des chiffres d'affaires traités avec la société) art. 278, § 2, alinéa 2.

Tel est le cas aussi des formalités simplifiées requises pour la convocation de l'assemblée générale.

### II. *Les cas de nullité : article 288*

En vue de mettre fin à des controverses qui ont nui à l'unité de la jurisprudence, et qui ont engendré aussi une insécurité fâcheuse, le projet règle d'une manière détaillée les conditions dans lesquelles la nullité des décisions prises par une assemblée générale peut être judiciairement constatée : article 288. Ces dispositions ont été rédigées en prenant en considération l'opinion exprimée au sujet de ces questions délicates par la majorité des commentateurs et par de nombreuses décisions judiciaires.

Il ne peut naturellement être question d'inviter les cours et tribunaux à se substituer aux organes sociaux compétents pour apprécier l'opportunité des décisions prises par une assemblée générale.

L'examen de l'objet même de ces décisions ne peut donc être entrepris que dans la mesure où il permet de déceler l'existence d'un excès de pouvoir ou d'un détournement de pouvoir. Depuis longtemps il a été reconnu que ces notions, propres au droit administratif, peuvent et doivent recevoir leur application à propos du fonctionnement des sociétés de capitaux — institutions privées, sans doute, mais qui, comme les administrations publiques, agissent par le moyen d'organes dotés d'attributions limitées et conditionnées par une fin propre.

Il faut éviter aussi que la violation des formes prescrites par la loi ou par les statuts n'entraîne en quelque sorte automatiquement l'annulation des décisions prises.

La nullité pour vice de forme ne peut être encourue que s'il s'agit de l'omission d'une formalité prescrite dans l'intérêt général des associés ou des tiers, telle que l'obligation de ne statuer que sur les points figurant à l'ordre du jour ou l'obligation de documenter préalablement, dans certains cas de modification des statuts, prévus par l'article 296, soit les associés soit la Commission bancaire au sujet des décisions à prendre.

zen (art. 278, § 4). In dat verband moet worden verwezen naar de personen die werkelijk aanwezig waren op de algemene vergadering waarin de verkiezing heeft plaats gehad. De statuten kunnen eventueel een regeling van evenredige vertegenwoordiging uitwerken, voor het geval dat uiteenlopende meningen tot uiting komen of groepen vennoten bestaan.

Op het vlak van de algemene vergadering zullen de afgevaardigden zich in dezelfde toestand bevinden als de vertegenwoordigers van de vennoten, onder het voorbehoud dat hun stemrecht niet is beperkt tot een tiende van de in de vergadering vertegenwoordigde stemmen.

Andere bijzondere bepalingen vinden hun verklaring in de eigen kenmerken van de coöperatieve vennootschap.

Dit is in de eerste plaats het geval met de wijze van berekening van het stemrecht; elke vennoot beschikt in beginsel over een stem. De statuten kunnen echter ten hoogste negen bijkomende stemmen aan een vennoot toekennen, mits die bijkomende stemmen worden berekend naar de deelneming van die vennoot in het maatschappelijk kapitaal of zijn aandeel in de bedrijvigheid van de vennootschap (bijvoorbeeld op grond van de omzet met de vennootschap) art. 278, § 2, tweede lid.

Dit is ook het geval met de vereenvoudiging van de formaliteiten die voor de bijeenroeping van de algemene vergadering zijn voorgeschreven.

### II. *Gevallen van nietigheid : artikel 288*

Om een einde te maken aan twistvragen die de eenheid van de rechtspraak hebben geschaad en aldus een betreurenswaardige onzekerheid in de hand hebben gewerkt, wordt in het ontwerp een meer in bijzonderheden tredende regeling opgenomen, met betrekking tot de voorwaarden waaronder de besluiten van een algemene vergadering door de rechter kunnen worden nietigverklaard : artikel 288. Bij het ontwerpen van die bepalingen werd rekening gehouden met de mening in deze kiese aangelegenheid van het merendeel van de commentatoren, en met de strekking van talrijke rechterlijke beslissingen.

Het gaat niet op dat de hoven en rechtbanken zouden kunnen worden aangesproken om voor de beoordeling van de wenselijkheid van de besluiten van de algemene vergadering in de plaats te treden van de bevoegde organen van de vennootschap.

Van een onderzoek betreffende het eigenlijke onderwerp van die besluiten mag slechts sprake zijn voor zover een overschrijding of een afwending van bevoegdheid aan het licht kan komen. Sedert lang wordt erkend dat die begrippen eigen, aan het administratief recht, kunnen en moeten worden toegepast bij de werking van de kapitaalvennootschappen, die wel private instellingen zijn maar toch, zoals de openbare besturen, optreden door middel van organen met beperkte bevoegdheden, afgestemd op een bepaald doel.

Er moet ook worden vermeden dat de niet-naleving van bij de wet of de statuten voorgeschreven vormen, om zo te zeggen automatisch tot de nietigverklaring van de besluiten leidt.

De nietigheid wegens vormgebrek is alleen dan geboden wanneer het gaat om een verzuim van een in het algemeen belang van de vennootschap of van derden voorgeschreven vorm, zoals de regel dat alleen besluiten kunnen worden genomen ter zake van punten die op de agenda voorkomen of het voorschrift dat in bepaalde gevallen van statutenwijziging overeenkomstig artikel 296, hetzij aan de vennoten, hetzij aan de Bankcommissie vooraf omtrent de te nemen beslissingen de nodige informatie moet worden verstrekt.

En dehors de ces cas, la violation des formes n'est une cause de nullité que si les règles relatives au fonctionnement des assemblées générales ont été méconnues dans une intention frauduleuse, ou encore si l'irrégularité commise a pu exercer une influence sur la décision prise.

La nullité encourue est couverte à l'égard de tous ceux qui ont voté la décision attaquée ou qui, d'une manière plus générale, ont renoncé à se prévaloir de l'irrégularité — sauf s'il s'agit de la violation d'une règle d'ordre public (par exemple la méconnaissance des obligations prescrites par l'article 296).

L'article 288, §§ 3 et 4, contient deux innovations importantes : il permet aux demandeurs en nullité, quand des motifs graves le justifient, de solliciter en référé la suspension provisoire de l'exécution des décisions attaquées; il prévoit d'autre part le cas où le droit du demandeur en nullité serait en conflit avec les droits acquis à l'égard de la société par des tiers de bonne foi, sur la base des décisions dont la nullité est alléguée; consacrant la solution généralement préconisée, le projet permet au tribunal de faire prévaloir l'intérêt de ces tiers et de refuser de prononcer la nullité, sous réserve du droit du demandeur à des dommages-intérêts, s'il y a lieu. Ceux-ci pourraient être réclamés conformément au droit commun, tant à la société qu'aux actionnaires qui ont contribué consciemment à faire prendre la décision irrégulière.

L'article 288 précise enfin que l'action est dirigée contre la société.

## SECTION 2

### La modification des statuts

### Art. 290 à 295

Il est essentiel, pour le bon fonctionnement des sociétés, que les dispositions de leurs statuts puissent être modifiées lorsque la nécessité s'en fait sentir. Aussi l'article 290 suivant l'exemple donné par le législateur français dès 1930 (loi du 1er mai 1930) — interdit que le pouvoir de modifier les statuts soit retiré à l'assemblée. Mais à la différence de la loi française, le projet permet que les statuts prescrivent des conditions de présence et de majorité plus rigoureuses : article 292. Ils ne pourraient en revanche, les rendre moins sévères.

Il est précisé que les modifications ne peuvent entraîner l'augmentation des engagements des associés (en leur imposant, par exemple, une souscription supplémentaire, sous réserve du régime spécial des cotisations dans les S. C. V. et les S. Coop).

En ce qui concerne les conditions de présence et de majorité, le projet supprime l'exigence du quorum pour les modifications statutaires — sauf pour les modifications les plus importantes qui portent atteinte à des éléments essentiels de la société. La pratique démontre en effet que le quorum est très rarement atteint, spécialement dans les sociétés qui comptent un nombre important d'associés et la réunion d'une seconde assemblée se traduit alors simplement par des frais supplémentaires sans qu'il en résulte réellement une garantie pour les actionnaires puisque cette seconde assemblée délibère quel que soit le nombre des actionnaires ou des associés présents.

En revanche, une garantie existe pour les actionnaires ou les associés lorsque, lors de la seconde assemblée, il faut qu'une certaine quotité du capital ou des voix attachées aux parts soit représentée : des majorités ne groupant qu'une

Buiten die gevallen is de schending van de vormen geen oorzaak van nietigheid, tenzij de regels betreffende de werking van de algemene vergaderingen met bedrieglijk inzicht werden miskend dan wel de onregelmatigheid een invloed heeft gehad op het genomen besluit.

De nietigheid is gedekt ten aanzien van allen die het bestreden besluit hebben goedgestemd of die, op algemene wijze ervan hebben afgezien zich op de onregelmatigheid te beroepen, tenzij het een regel van openbare orde betreft (bijvoorbeeld de miskenning van de bij artikel 296 voorgeschreven verplichtingen).

In artikel 288, §§ 3 en 4, vindt men twee nieuwigheden: de eisers tot nietigverklaring kunnen, om ernstige redenen, in kort geding de voorlopige opschorting verzoeken van de uitvoering van het bestreden besluit; ook wordt voorzien in het geval waarin de aanspraak van de eiser tot nietigverklaring strijdig is met de rechten die derden te goeder trouw jegens de vennootschap hebben verkregen op grond van het besluit waarvan de nietigheid wordt aangevoerd; het ontwerp bevestigt hier een algemeen aangeprezen oplossing die erin bestaat aan de rechtbank de mogelijkheid te laten om aan de belangen van die derden de voorkeur te geven en dus de nietigverklaring te weigeren, behoudens het recht van de eiser op schadevergoeding indien daartoe grond bestaat. Deze schadevergoeding kan overeenkomstig het gemeen recht worden gevorderd, zowel van de vennootschap als van de aandeelhouders die wetens tot het onregelmatige besluit hebben bijgedragen.

Artikel 288 verklaart ten slotte dat die vordering tegen de vennootschap wordt ingesteld.

## AFDELING 2

### Wijziging van statuten

### Art. 290 tot 295

Een hoofdzakelijk vereiste voor de goede werking van een vennootschap is de mogelijkheid tot wijziging van haar statuten indien daartoe behoefte is. Bij artikel 290 wordt dan ook verboden, naar het voorbeeld dat reeds sedert 1930 in de Franse wetgeving te vinden is (wet van 1 mei 1930), dat aan de vergadering de bevoegdheid zou kunnen worden ontzegd om de statuten te wijzigen. Het ontwerp verschilt echter hierin van de Franse wet, dat bij de statuten alleen strengere eisen inzake aanwezigheid en meerderheid kunnen worden gesteld : artikel 292; minder strenge eisen zijn niet toegestaan.

De tekst legt er de nadruk op, dat de wijzigingen niet de uitbreiding van de verbintenissen van de vennoten ten gevolge kunnen hebben (door hen bijvoorbeeld een bijkomende inschrijving op te leggen, behoudens de bijzondere regeling van de V. V. K. en de Coöp. V.).

Wat betreft de vereisten inzake aanwezigheid en meerderheid wordt in het ontwerp voor de statutenwijziging geen voorwaarde meer gesteld inzake het quorum — behalve voor zeer belangrijke wijzigingen die de wezenlijke bestanddelen van de vennootschap raken. Uit de ervaring is immers gebleken dat het quorum zeer zelden wordt bereikt, vooral in vennootschappen met een groot aantal vennoten. De bijeenkomst van een tweede vergadering betekent alsdan niet meer dan een bijkomende uitgaaf, en de aandeelhouders vinden daarin geen werkelijke waarborg, aangezien de tweede vergadering besluit ongeacht het aantal van de aanwezige aandeelhouders of vennoten.

Voor de aandeelhouders of de vennoten is het daarentegen een waarborg, dat in de tweede vergadering een bepaald deel van het kapitaal of van de aan de aandelen verbonden stemmen vertegenwoordigd moet zijn : aldus zijn meerder-

fraction infime des voix attachées à l'ensemble des titres ne pourront dès lors prendre des décisions modifiant les éléments essentiels de la société; c'est pourquoi l'exigence d'un quorum est maintenue dans ce cas.

Mais tandis que selon la loi en vigueur ces conditions spéciales permettent seulement de modifier l'objet social, le projet, en vue de donner aux sociétés les plus grandes facilités d'adaptation, de favoriser les « reconversions » et les fusions, confère à l'assemblée générale le pouvoir de modifier, moyennant ces conditions, tous les éléments essentiels de la société, — notamment sa forme juridique ou sa nationalité (qui peut être modifiée soit par un transfert du siège à l'étranger, soit par une fusion avec une société étrangère), ou la libre négociabilité des titres émis par elle. Le transfert du siège à l'étranger n'est cependant possible que si le pays dans lequel la société envisage de transférer son siège a conclu avec la Belgique une convention permettant cette opération et conservant à la société sa personnalité juridique : article 293. Il est vraisemblable qu'une telle convention sera conclue entre les six pays du Marché Commun par application de l'article 220 du Traité de Rome.

Le projet confirme (art. 294) le régime particulier organisé par l'article 71 actuel pour les modifications qui concernent les droits respectifs des diverses catégories d'actions, titres ou parts, et pour le remplacement des titres d'une catégorie par ceux d'une autre.

Il se borne à alléger le texte, à en généraliser la portée et à y apporter quelques précisions, rendues nécessaires par l'introduction dans notre législation des actions privilégiées sans droit de vote.

L'homologation éventuelle de la décision par la cour d'appel est rendue superflue par le contrôle préalable organisé par l'article 296.

Un régime spécial est institué par l'article 295 pour le groupement des titres des sociétés anonymes. Il reprend les dispositions introduites dans les lois coordonnées actuellement en vigueur, sous l'article 219, par la loi du 10 novembre 1953.

## Art. 296

Autorisant des modifications très fondamentales des statuts, le projet devait envisager les mesures de protection des associés dans les cas où l'assemblée générale serait appelée à voter sur ces modifications.

L'opportunité d'organiser un droit de retrait des associés dissidents, à l'exemple de certaines législations étrangères, a été attentivement examinée mais il y a été finalement renoncé. Loin de faciliter ces opérations — parfois essentielles à la survie de la société — le droit de retrait peut les rendre pratiquement impossibles notamment dans les sociétés importantes en raison des menaces que l'exercice de ce droit peut faire peser sur la société. L'obligation de rembourser les parts ou les actions des associés qui se retirent peut mettre en péril la situation financière de la société, peser très lourdement sur sa trésorerie et même la mettre en difficulté vis-à-vis de ses créanciers. Le droit de retrait suppose également résolue la question délicate de l'évaluation des actions ou parts dont le retrait est demandé.

heden die berusten op slechts een klein aantal van de aan de gezamenlijke effecten verbonden stemmen, nooit in staat beslissingen te nemen die de wezenlijke bestanddelen van de vennootschap betreffen. Dit verklaart waarom in zodanig geval het vereiste van een quorum wordt gehandhaafd.

Terwijl de bestaande wet met die bijzondere voorwaarden enkel de mogelijkheid geeft het vennootschapsdoel te wijzigen, verleent het ontwerp, ten einde aan de vennootschap grotere aanpassingsmogelijkheden te geven en de omzetting en fusie te bevorderen, aan de algemene vergadering, mits aan voornoemde vereisten is voldaan, de bevoegdheid om alle wezenlijke bestanddelen van de vennootschap te wijzigen, onder meer haar rechtsvorm of haar nationaliteit (die kan worden veranderd hetzij door de overbrenging van de zetel naar het buitenland, hetzij door een fusie met een buitenlandse vennootschap), of de vrije verhandelbaarheid van de door haar uitgegeven effecten. De overbrenging van de zetel naar het buitenland is echter slechts mogelijk indien het land naar hetwelk de vennootschap voornemens is haar zetel over te brengen, met België een overeenkomst heeft gesloten waarbij deze verrichting mogelijk is met behoud door de vennootschap van haar rechtspersoonlijkheid : artikel 293. Het is waarschijnlijk dat, bij toepassing van artikel 220 van het Verdrag van Rome, een zodanige overeenkomst tussen de zes E. E. G.-landen zal worden gesloten.

Het ontwerp (art. 294) bevestigt de bijzondere regeling waarin het huidige artikel 71 heeft voorzien ter zake van de wijziging van de respectieve rechten van de verschillende soorten van aandelen, winstbewijzen, enz., en ter zake van de vervanging van effecten van een soort door effecten van een andere.

De tekst wordt enkel minder stroef gemaakt, krijgt een algemene strekking en enkele nadere bepalingen worden ingelast die nodig zijn ingevolge de opneming in onze wetgeving van de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht.

De eventuele homologatie van het besluit door het hof van beroep is overbodig geworden door de voorafgaande controle waarin bij artikel 296 is voorzien.

In artikel 295 vindt men een bijzondere regeling voor de groepering van de effecten van de naamloze vennootschap. Hier worden de bepalingen herhaald die door de wet van 10 november 1953 in de huidige gecoördineerde wetten onder artikel 219 werden ingevoegd.

## Art. 296

Daar het ontwerp de mogelijkheid openstelt om zeer aanzienlijke wijzigingen in de statuten aan te brengen zijn in verband met de behandeling daarvan door de algemene vergadering maatregelen tot bescherming van de vennoten geboden.

De wenselijkheid van een recht van terugtrekking van vennoten die er een andere mening op nahouden, zoals dit in bepaalde buitenlandse wetgevingen te vinden is, werd zorgvuldig onderzocht. Uiteindelijk werd die strekking niet gevolgd. Ver van de statutenwijziging te vergemakkelijken, die soms hoofdzakelijk is voor het voortbestaan van de vennootschap, kan dat recht van terugtrekking deze in feite onmogelijk maken. Inzonderheid in de belangrijke vennootschappen kan de dreiging van de uitoefening van dat recht verlammend werken. De verplichting om de aandelen terug te betalen aan de vennoten die zich terugtrekken, kan de financiële toestand van de vennootschap in gevaar brengen, zeer bezwaarlijk zijn voor haar kaspositie en haar zelfs in moeilijkheden brengen jegens schuldeisers. Het recht van terugtrekking onderstelt ook dat het kiese vraagstuk is opgelost van de waardering van de aandelen waarvan de terugneming wordt gevraagd.

Il est pratiquement impossible de formuler des règles suffisamment précises et en même temps susceptibles de s'appliquer à toutes les sociétés. La différence inévitable entre les valeurs admises en cas de retrait et les cours de bourse pourraient provoquer de sérieuses perturbations de ces cours pendant les périodes au cours desquelles les décisions donnant lieu à d'éventuels retraits sont soumises aux délibérations des assemblées générales.

Le projet tend au contraire à assurer la protection des associés par un régime de publicité et d'information; l'innovation principale du projet à ce propos consiste dans l'extension à de nombreux cas du système spécial de contrôle et d'information préalables que la loi actuelle avait déjà esquissé mais d'une manière disparate et peu cohérente, à l'occasion de certaines mesures importantes proposées à l'assemblée générale et emportant modification des statuts (voy. les articles 71, alinéa 2, et 101*ter* de la loi en vigueur). La meilleure organisation de ce contrôle préalable a rendu superflue d'autre part l'homologation par la cour d'appel que prévoit dans plusieurs cas la loi actuelle (art. 71, littera B; art. 94, alinéas 5 à 9).

L'article 296 institue en premier lieu l'obligation, dans tous les cas importants, de donner préalablement aux associés des informations détaillées concernant l'objet et la justification de l'opération proposée. Ces informations sont contenues dans un rapport spécialement établi à cette fin par l'organe chargé de la gestion (et approuvé par le conseil de surveillance dans les sociétés anonymes). Il est annoncé dans l'ordre du jour. Une copie en est annexée à la convocation adressée aux associés. Les associés qui ont accompli les formalités nécessaires pour assister à l'assemblée peuvent également en obtenir copie. Tout associé a aussi le droit d'en recevoir un exemplaire, sur demande, huit jours avant l'assemblée.

Ce rapport spécial est imposé dans les cas suivants :

1° modification d'un élément essentiel de la société (art. 291);
2° toute opération de fusion (art. 351, 352 et 362);
3° émission d'actions sans droit de vote (art. 71, § 2), d'obligations convertibles ou avec droit de souscription (art. 135) ou de bons de souscription (art. 73);

4° modification des droits respectifs des catégories de titres (art. 294);
5° augmentation de capital par des apports en nature (art. 125, alinéa dernier);
6° autorisation d'augmenter le capital (art. 124);
7° limitation ou suppression, lors d'une augmentation du capital, du droit préférentiel de souscription (art. 127, alinéa dernier);
8° émission d'actions sans mention de valeur en dessous du pair des actions anciennes de même catégorie (art. 129);
9° renonciation à réclamer une prime d'émission (art. 195, alinéas 2 et 3);
10° groupement des titres (art. 295);
11° augmentation du capital souscrit par une modification des engagements des associés dans les sociétés coopératives (art. 237, § 2).

L'utilité de ce rapport spécial est double : tout d'abord il permet à l'assemblée de délibérer en connaissance de cause; mais surtout, il constituera un élément d'apprécia-

Het is vrijwel onmogelijk ten deze voldoende nauwkeurige regels te stellen die op alle vennootschappen toepassing kunnen vinden. Het onvermijdbaar verschil tussen de bij de terugtrekking vastgestelde waarde en de beursnoteringen kunnen een ernstige verstoring van die noteringen teweeg brengen gedurende de tijd dat de algemene vergaderingen beraadslagen over besluiten die tot eventuele terugtrekking aanleiding geven.

Het ligt in de strekking van het ontwerp in de bescherming van de vennoten te voorzien door een regeling van openbaarmaking en voorlichting; de voornaamste nieuwigheid in het ontwerp op dat punt bestaat in de uitbreiding van het bijzonder stelsel van voorafgaande controle en voorlichting, waarvan reeds sporen te vinden zijn in de huidige wet, doch met een verspreide en onsamenhangende toepassing tot talrijke gevallen in verband met bepaalde belangrijke maatregelen die aan de algemene vergadering worden voorgesteld en de wijziging van de statuten met zich brengen (zie de artikelen 71, tweede lid, en 101*ter* van de bestaande wet). De betere regeling van die voorafgaande controle maakt anderzijds de homologatie door het hof van beroep overbodig die in het merendeel van gevallen bij de bestaande wet is voorgeschreven (art. 71, littera B; art. 94, leden 5 tot 9).

Artikel 296 houdt in de eerste plaats het voorschrift in, dat aan de vennoten in alle belangrijke gevallen vooraf omstandige informatie moet worden verstrekt met betrekking tot het onderwerp en de strekking van de voorgestelde verrichting. Die informatie moet worden gegeven in een speciaal verslag, daartoe door het beheersorgaan opgemaakt (en in de naamloze vennootschap, goedgekeurd door de raad van toezicht). Dat verslag wordt op de agenda aangekondigd. Een afschrift ervan wordt gevoegd bij de aan de vennoten gerichte oproeping. De vennoten die de formaliteiten hebben vervuld die voor de bijwoning van de vergadering zijn vereist, kunnen er eveneens een afschrift van verkrijgen. Ook iedere vennoot kan er van een exemplaar verkrijgen op een daartoe strekkend verzoek, acht dagen vóór de vergadering.

Het bijzonder verslag is verplicht in de hierna volgende gevallen :

1° wijziging van een wezenlijk bestanddeel van de vennootschap (art. 291);
2° een fusieverrichting (art. 351, 352 en 362);
3° uitgifte van aandelen zonder stemrecht (art. 71, § 2), van obligaties die in aandelen converteerbaar zijn of waarvan een voorkeursrecht is verbonden (art. 135), dan wel van optiebewijzen (art. 73);
4° wijziging van de respectieve rechten van de soorten effecten (art. 294);
5° kapitaalverhoging door inbreng in natura (art. 125, laatste lid);
6° toestemming tot kapitaalverhoging (art. 124);
7° beperking of opheffing bij een kapitaalverhoging van het voorkeursrecht (art. 127, laatste lid);

8° uitgifte van aandelen zonder vermelding van waarde beneden de pariwaarde van de oude aandelen van dezelfde soort (art. 129);
9° afstand van de invordering van agio bij een uitgifte van aandelen (art. 195, tweede en derde lid);
10° groepering van effecten (art. 295);
11° verhoging van het geplaatste kapitaal door wijziging van de verbintenissen van de vennoten in de coöperatieve vennootschappen (art. 237, § 2).

Het nut van dit bijzonder verslag is tweeërlei : ten eerste krijgt de vergadering de mogelijkheid om met kennis van zaken te beraadslagen en te besluiten; vervolgens en vooral

tion essentiel si l'opération se révèle ultérieurement défavorable et donne lieu à un recours en responsabilité contre les administrateurs ou les gérants : les inexactitudes ou les omissions éventuelles du rapport seront retenues contre eux.

Ce devoir d'information préalable ne constitue cependant pas une garantie suffisante, pour les associés, dans les trois premiers cas énumérés ci-dessus. Compte tenu de l'importance exceptionnelle des opérations dont il s'agit dans ces trois cas et des conséquences incalculables que certaines d'entre elles peuvent avoir pour l'avenir de la société, le projet exige qu'elles fassent l'objet, en outre, d'une vérification préalable lorsqu'il s'agit d'une société anonyme ou d'une S. C. V. qui a accompli l'une des opérations prévues par l'article 187, § 2.

C'est à la Commission bancaire que cette mission nouvelle est tout naturellement confiée. Sans doute l'intervention de la Commission bancaire est-elle seulement prévue, en règle générale, lorsqu'il s'agit de titres placés dans le public. Mais le législateur lui a déjà précédemment attribué compétence même en l'absence d'appel au public (cf. l'article 101*ter* actuellement en vigueur qui impose le contrôle préalable de la Commission bancaire pour toute émission d'obligations convertibles, sans distinction ni réserve). On le comprend aisément, car la Commission, par l'expérience et par la documentation dont elle dispose, est mieux qualifiée que tout autre organisme pour l'exercice d'un contrôle de cette nature.

La procédure de vérification organisée par l'article 296, § 2, est calquée sur celle qu'institue l'arrêté royal n° 185; le délai minimum dans lequel la Commission doit être avisée de l'opération projetée est toutefois porté à un mois (au lieu de quinze jours). Les pouvoirs de la Commission sont sensiblement les mêmes que ceux prévus par ce même arrêté; elle peut les exercer lorsqu'elle n'a pas été avisée ou n'a pas reçu le dossier ou lorsqu'elle estime que le rapport « éclaire insuffisamment les associés ou lorsqu'il est de nature à les induire en erreur » (formule plus large que celle de l'article 29 de l'arrêté royal n° 185).

## SECTION 3

### De l'information périodique et occasionnelle des comptes annuels et de leur diffusion

### Art. 297

Le présent projet de loi apporte diverses améliorations à l'information des actionnaires. De plus, les arrêtés royaux qui ont été pris en exécution de la loi du 17 juillet 1975 sur la comptabilité et les comptes annuels des entreprises vont également dans ce sens. Toutefois, l'expérience a montré que l'information des actionnaires une fois l'an n'est pas suffisante. Ainsi, constatant que le laps de temps d'un an est trop long pour permettre aux associés de suivre correctement la marche de la société, plusieurs législateurs étrangers ont prévu qu'une information indépendante de celle diffusée à l'occasion des assemblées générales ordinaires, doit leur être fournie selon une périodicité déterminée. D'autre part, dans le prolongement des travaux qui ont abouti à la proposition de directive concernant le prospectus d'admission en bourse de valeurs mobilières, la Commission des Communautés européennes examine actuel-

wordt dat verslag een hoofdzakelijk beoordelingsgegeven voor het geval de verrichting later ongunstig mocht uitvallen en aanleiding geeft tot een aansprakelijkheidsvordering tegen de bestuurders of zaakvoerders : het is begrijpelijk dat de onjuistheden en weglatingen van dit verslag met veel kans op welslagen tegen hen zullen kunnen worden aangevoerd.

Die verplichting tot voorafgaande voorlichting is echter in de drie eerste van de gevallen hierboven voor de vennoten geen afdoende waarborg. Met inachtneming van de uitzonderlijke belangrijkheid van de verrichtingen waarom het in die drie gevallen gaat en van de onberekenbare gevolgen die sommige ervan op de toekomst van de vennootschap kunnen hebben, stelt het ontwerp daarenboven het vereiste van een voorafgaande verificatie indien het een naamloze vennootschap of een V. V. L. betreft die tot een van de verrichtingen, bepaald bij artikel 187, § 2, is overgegaan.

Die nieuwe taak wordt gans natuurlijk opgedragen aan de Bankcommissie. Het is wel zo dat het optreden van de Bankcommissie enkel als regel is voorgeschreven wanneer het gaat om bij het publiek geplaatste effecten, doch de wetgever heeft haar reeds vroeger bevoegdheden opgedragen, zelfs in gevallen waarin het geen beroep op het publiek betreft (zie het huidige artikel 101*ter* waarbij de voorafgaande controle van de Bankcommissie wordt opgelegd voor elke uitgifte van converteerbare obligaties, zonder onderscheid of voorbehoud). Door haar ervaring en de documentatie waarover zij beschikt, is de Bankcommissie meer dan gelijk welke andere, de aangewezen instelling om die controle uit te oefenen.

De andere voorschriften waarin is voorzien bij artikel 296, § 2, zijn afgestemd op die van het koninklijk besluit nr 185; de uiterste termijn waarbinnen van de voorgenomen verrichting aan de Bankcommissie bericht moet worden gegeven, wordt echter op een maand gebracht (in plaats van vijftien dagen). De bevoegdheid van de Commissie is ongeveer dezelfde als die bepaald in voornoemd besluit; de Commissie kan optreden als zij geen bericht heeft gekregen, niet het dossier heeft ontvangen en wanneer zij oordeelt dat het verslag de vennoten op onvoldoende wijze voorlicht of hen kan misleiden (formulering die ruimer is dan die van artikel 29 van het koninklijk besluit nr 185).

## AFDELING 3

### Informatie te verstrekken op geregelde tijdstippen of bij bepaalde gelegenheden — Jaarrekening Voorschriften betreffende de verspreiding

### Art. 297

Dit wetsontwerp verbetert in verscheidene opzichten de informatie van de aandeelhouders. De koninklijke besluiten genomen ter uitvoering van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen hebben dezelfde strekking. De ervaring heeft echter aangetoond dat een informatie van de aandeelhouders eens per jaar ontoereikend is. Zo hebben verscheidene buitenlandse wetgevers na te hebben vastgesteld dat voor de vennoten een tijd van een jaar te lang is om de gang van zaken van de vennootschap correct te kunnen volgen, een informatie op geregelde tijdstippen voorgeschreven ,onafhankelijk van die welke op de jaarvergadering wordt gegeven. In het verlengde van haar werkzaamheden die aanleiding hebben gegeven tot het voorstel voor een richtlijn betreffende het prospectus en de toelating tot een officiële notering aan een effectenbeurs, onderzoekt de Commissie van de Euro-

lement le problème de l'information périodique obligatoire des actionnaires. Le Gouvernement estime qu'introduire dans notre législation un tel dispositif constituerait une innovation heureuse.

En principe, prévoir une information périodique pour toutes les sociétés serait souhaitable, mais entraînerait une charge excessive pour maintes sociétés qui sont des petites et moyennes entreprises et dont les associés, peu nombreux, sont à même, peut-on présumer, de suivre plus aisément la marche de la société. C'est pourquoi le Gouvernement vous propose de ne viser, à l'exemple d'autres législations étrangères, que les sociétés anonymes et à capital variable qui ont accompli l'une des opérations prévues à l'article 245, § 2, du présent projet de loi.

Le Gouvernement s'est aussi demandé s'il convenait de réglementer dans la loi elle-même et dans les détails l'information périodique. De l'avis du Gouvernement, une formule plus souple est souhaitable pour plusieurs raisons. L'information périodique qui devra être donnée sera très largement influencée par les exigences en matière de bilans et de comptes de résultats. Or, en vertu de la loi du 17 juillet 1975, la présentation et le contenu sont fixés par arrêté royal. La formule de l'arrêté royal permettra aussi de régler plus facilement certaines modalités pratiques. Aussi le Gouvernement vous suggère-t-il d'inscrire dans la loi le principe d'une information périodique obligatoire et de déléguer au Roi les pouvoirs nécessaires pour déterminer, par arrêté délibéré en Conseil des Ministres, la teneur, la fréquence, les délais et les modalités de sa diffusion.

Le Roi pourra aussi prévoir que des dérogations aux arrêtés royaux qui seront pris pourront être autorisées dans des cas spéciaux.

Des sanctions pénales sont prévues à l'encontre de ceux qui ne se conformeront pas à la loi ou aux arrêtés pris pour son exécution.

L'amélioration de l'information poursuivie par le présent projet de loi contiendrait une lacune si n'était pas prévue une obligation de fournir certains renseignements dans certaines occasions. Il arrive en effet qu'au cours d'un exercice social se produisent des faits ou que soient prises certaines décisions dont la publicité n'est pas, par ailleurs, organisée de manière spécifique mais qui, en raison de leur importance, sont susceptibles d'influencer de manière sensible la valeur du titre de la société. C'est le cas lorsque se produisent des événements susceptibles d'avoir des répercussions importantes sur la consistance ou la liquidité du patrimoine ou sur la rentabilité de la société ou encore lorsque celle-ci prend des décisions ou conclut des opérations susceptibles d'avoir de telles répercussions. Il importe que ces faits ou décisions soient rendus publics sans délai. La nécessité d'une disposition légale s'impose plus spécialement lorsque les titres sont largement diffusés, car il y va alors de la protection des intérêts du public et du fonctionnement correct du marché boursier.

Tel est l'objectif de l'article 297, § 2, qui consacre diverses recommandations formulées dans le passé (voy. par exemple les « Recommandations relatives à l'information publiée par les sociétés » de 1968) et correspond à une pratique de plus en plus suivie spontanément par des sociétés de premier plan. Il est prévu que l'organe de gestion des sociétés dont les titres sont inscrits à la cote officielle ou traités aux ventes publiques est tenu de rendre public sans délai tout fait ou décision dont il a connaissance et qui, s'il était rendu public, serait de nature à influencer de ma-

pese Gemeenschappen thans het vraagstuk van de verplichte periodieke informatie van aandeelhouders. De Regering is van mening dat de invoering in onze wetgeving van zodanige voorschriften zeer aan te bevelen is.

In beginsel is het wenselijk alle vennootschappen tot periodieke informatie te verplichten. Dit zou echter voor talrijke vennootschappen een overdreven last betekenen, onder meer voor de kleine en middelgrote ondernemingen, terwijl kan worden vermoed dat de weinig talrijke vennoten van die vennootschappen in staat zijn de gang van zaken van dichtbij te volgen. Daarom stelt de Regering voor om, naar het voorbeeld van andere buitenlandse wetgevingen, die verplichting slechts op te leggen aan de naamloze vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal die tot een van de verrichtingen bedoeld in artikel 245, § 2, van dit wetsontwerp, zijn overgegaan.

De Regering heeft zich ook afgevraagd of de informatie op geregelde tijdstippen in de wet zelf en in bijzonderheden moest worden geregeld. Zij was van mening dat een soepelere formule om verscheidene redenen de voorkeur verdient. De informatie die op geregelde tijdstippen zal moeten worden verstrekt, zal sterk worden beïnvloed door de vereisten gesteld inzake balans en resultatenrekening. De voorstelling en de inhoud daarvan zijn krachtens de wet van 17 juli 1975 bij koninklijk besluit vastgesteld. Bij koninklijk besluit zal het ook mogelijk zijn bepaalde praktische aangelegenheden op vlottere wijze te regelen. De Regering stelt dan ook voor in de wet het beginsel van een verplichte informatie op geregelde tijdstippen te stellen, en aan de Koning de bevoegdheid op te dragen om, bij een in Ministerraad overlegd besluit te bepalen, op welke tijdstippen, binnen welke termijnen en op welke wijze die informatie moet worden gegeven, alsmede de inhoud ervan.

De Koning kan ook bepalen dat, in bijzondere gevallen, afwijkingen kunnen worden toegestaan van de koninklijke besluiten die tot uitvoering van dit artikel worden genomen.

Er is voorzien in strafsancties voor hen die de wet of de ter uitvoering daarvan genomen besluiten overtreden.

De verbetering van de informatie die door dit wetsontwerp wordt nagestreefd zou een leemte vertonen indien niet was voorzien in een voorschrift waarbij kan worden opgelegd dat bij bepaalde aangelegenheden nader omschreven inlichtingen moeten worden verstrekt. In de loop van een boekjaar kunnen zich immers feiten voordoen of kunnen beslissingen worden genomen, waarvan de openbaarmaking niet specifiek is georganiseerd, doch die wegens hun belangrijkheid, de waarde van het effect van de vennootschap gevoelig kunnen beïnvloeden. Dit is het geval wanneer zich gebeurtenissen voordoen die een grote terugslag kunnen hebben op de omvang of de likwiditeit van het vermogen, dan wel op de rendabiliteit van de vennootschap; dit is eveneens het geval wanneer de vennootschap beslissingen neemt of verrichtingen afsluit die zodanige terugslag kunnen hebben. Deze feiten of deze beslissingen moeten onverwijld bekend worden gemaakt. Een wetsbepaling is des te noodzakelijker wanneer de effecten ruim zijn verspreid, aangezien alsdan de bescherming van de belangen van het publiek en de juiste werking van de beursmarkt in het gedrang komen.

Dit is de bedoeling van artikel 297, § 2, waarbij wordt tegemoet gekomen aan diverse aanbevelingen die in het verleden werden gemaakt (zie bijvoorbeeld de « Aanbevelingen omtrent de door de vennootschappen gepubliceerde informatie » van 1968) en ingegaan wordt op een praktijk die steeds meer door vooraanstaande vennootschappen spontaan wordt gevolgd. Aan het beheersorgaan van de vennootschappen waarvan de effecten in een officiële beursnotering zijn opgenomen of aldaar op de veilingen worden verhandeld, wordt de onverwijlde bekendmaking opgelegd

nière sensible le cours de bourse, à moins qu'il puisse en résulter un préjudice important pour la société. Il est évidemment impossible de dresser une liste exhaustive de ces faits ou décisions. A titre d'exemple, on peut citer le changement dans le contrôle de la société, l'acquisition ou la vente de nouveaux actifs importants, la survenance de pertes ou de faits dommageables graves, les modifications substantielles envisagées dans le caractère ou la nature des activités de la société, la conclusion de contrats ou d'opérations importants...

C'est à l'organe chargé de la gestion des affaires sociales qu'il appartiendra d'apprécier, sous sa responsabilité, la signification des faits ou décisions en question, leur caractère suffisamment certain ou acquis, l'importance de leur influence possible sur le cours de bourse et, le cas échéant, de mettre ces éléments en balance avec l'intérêt de la société. Celui-ci peut en effet exiger qu'il ne soit pas procédé à une publicité dont la célérité, voire la précipitation peut compromettre l'objectif poursuivi. C'est, en effet, l'organe de gestion qui est le mieux à même d'apprécier les divers éléments qui devront être pris en considération.

Cette compétence de l'organe chargé de la gestion des affaires sociales ne fait toutefois pas échec à la disposition de l'article 96, § 2, alinéa 3, du projet qui permet aux statuts et au Conseil de surveillance lui-même de soumettre cette décision à l'autorisation du Conseil de surveillance.

Le Gouvernement est conscient de ce qu'il s'agit là d'une tâche délicate. L'expérience acquise jusqu'à présent constituera cependant un guide utile et, dans beaucoup de cas, suffisant. La pratique qui se développera sous l'impulsion de la Commission bancaire ira également dans ce sens. En effet, lorsque la Commission bancaire aura connaissance d'un fait ou d'une décision du type dont il s'agit ici et qui n'aura pas été rendu public ou ne l'aura pas été de manière adéquate, elle prendra contact avec la société et, au besoin, pourra lui enjoindre de le rendre public selon les modalités qu'elle déterminera et, à défaut, le faire elle-même. Il n'est toutefois pas envisagé de faire peser sur la Commission bancaire l'obligation positive de rechercher ces faits ou décisions.

Art. 298

Cet article reprend l'obligation, pour l'organe chargé de la gestion des affaires sociales et, rappelons-le, ces termes s'appliquent aux quatre formes de sociétés visées par le chapitre VIII, de dresser, chaque année, un inventaire et d'établir un bilan, un compte de résultats, une annexe et un rapport dont le contenu est précisé par l'article 303.

Pour le surplus, le texte reprend les dispositions de l'article 77 des lois coordonnées telles qu'elles ont été modifiées par l'article 11 de la loi du 24 mars 1978 relative à la publicité des actes et des comptes annuels des sociétés commerciales ou à forme commerciale.

Art. 299

Dans les sociétés anonymes, les sociétés coopératives et les sociétés à capital variable administrées suivant les arti-

van alle feiten of beslissingen waarvan dat orgaan wetenschap heeft die, door hun ruchtbaarheid de beurskoers gevoelig kunnen beïnvloeden, tenzij de vennootschap door deze publikatie aanmerkelijke schade zou kunnen lijden. Het is onmogelijk een exhaustieve lijst op te maken van deze feiten of beslissingen. Bij wijze van voorbeeld kunnen worden aangehaald de wijzigingen in het toezicht op de vennootschap, het verkrijgen of het verkopen van belangrijke nieuwe activa, het ontstaan van verliezen of van het gevaar voor ernstige schade, vooruitzichten van ingrijpende wijzigingen in de aard van de bedrijvigheden van de vennootschap, het afsluiten van belangrijke contracten of verrichtingen.

Het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast zal zich onder zijn verantwoordelijkheid een oordeel moeten vormen over de strekking van de betrokken feiten of beslissingen, of deze voldoende zeker of vast zijn, of zij van dien aard zijn dat zij de beurskoers kunnen beïnvloeden en in welke mate; het zal in voorkomend geval, deze factoren moeten afwegen tegen het belang van de vennootschap. Dit belang kan eisen dat niet wordt overgegaan tot een bekendmaking die wanneer zij te vlug of zelfs overhaast geschiedt het nagestreefde doel kan voorbijgaan. Het beheersorgaan is het best in staat de factoren te beoordelen waarmee rekening moet worden gehouden.

Deze bevoegdheid van het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast, laat echter de bepaling onverkort van artikel 96, § 2, derde lid, van het ontwerp, waarbij deze beslissing bij de statuten of door de Raad van toezicht zelf afhankelijk kan worden gesteld van de machtiging van de Raad van toezicht.

De Regering is er zich van bewust dat dit een kiese taak is. In de tot dusver opgedane ervaring zijn echter reeds nuttige en, in vele gevallen, voldoende aanwijzingen te vinden. De praktijk die zich onder impuls van de Bankcommissie zal ontwikkelen zal verder inzicht verschaffen. Wanneer de Bankcommissie kennis krijgt van een feit of van een beslissing waarvan hier sprake is, waaraan geen of niet passende bekendmaking is gegeven, zal zij contact opnemen met de vennootschap en haar desnoods tot bekendmaking verplichten op de wijze die zij nader zal bepalen; gaat de vennootschap daarop niet in, dan zal de Commissie zelf tot bekendmaking kunnen overgaan. Het is echter niet de opzet de Bankcommissie de verplichting op te leggen deze feiten of beslissingen op te sporen.

Art. 298

Dit artikel legt aan het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast, de verplichting op, om ieder jaar een inventaris, alsmede de balans der resultatenrekening en de bijlage tot de jaarrekening op te maken en daaraan een verslag te voegen waarvan de inhoud nader wordt omschreven in artikel 303. Het voorschrift vindt toepassing op de vier vennootschapsvormen in dit hoofdstuk bedoeld.

Voor het overige worden in de tekst de bepalingen overgenomen van artikel 77 van de gecoördineerde wetten, zoals die zijn gewijzigd bij artikel 11 van de wet van 24 maart 1978 betreffende de openbaarmaking van de akten en van de jaarrekening van de handelsvennootschappen en van de burgerlijke vennootschappen die de rechtsvorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen.

Art. 299

Voor de naamloze vennootschappen, de coöperatieve vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk

cles 90 à 113, les documents dont question aux deux articles précédents sont tout d'abord soumis au Conseil de surveillance.

Celui-ci n'a pas le pouvoir de modifier ou de compléter les situations et le rapport qui lui sont présentés, mais il devra formuler à leur égard un avis comportant toutes les observations éventuelles qu'il jugera opportunes. Cet avis indiquera en tout cas les demandes d'autorisation préalable adressées conformément à l'article 96, § 2, par les administrateurs-gérants au Conseil de surveillance et les suites qui leur auront été réservées.

Ces informations ne manqueront pas d'être utiles en vue de déterminer le cas échéant les responsabilités respectives des administrateurs-gérants et des membres du Conseil de surveillance. Il va de soi cependant que la procédure prévue à l'article 304 du projet est également applicable à cette disposition de l'article 299. Cet avis doit être annexé au rapport.

Art. 300

Un mois au moins avant l'assemblée générale ordinaire, les documents établis par l'organe chargé de la gestion des affaires sociales, accompagnés de l'avis du Conseil de surveillance en cas d'application de l'article 299, sont soumis aux commissaires.

Art. 301

En ce qui concerne les documents dont les associés peuvent prendre connaissance ou qui doivent leur être adressés, le texte nouveau se borne à ajouter à la liste prévue par l'article 78 actuel des lois coordonnées le rapport de l'organe chargé de la gestion et son annexe (avis du Conseil de surveillance) ainsi que l'annexe du bilan.

Le texte précise également que les associés pourront recevoir copie des documents dont ils ont le droit de prendre connaissance au siège social. Il a paru raisonnable de mettre à charge des sociétés les travaux de copie que, en toute hypothèse, les associés pourraient effectuer eux-mêmes. Cette obligation ne pourra que généraliser la pratique largement répandue consistant à mettre à la disposition des associés un document contenant les situations et rapports annuels.

Art. 302

Cette disposition reprend celle de l'alinéa 2 de l'actuel article 78, sauf qu'elle prévoit que les documents sont non seulement adressés aux actionnaires en nom mais, également aux associés convoqués par lettre missive dans les sociétés pour lesquelles la loi permet de telles convocations.

Art. 303

Après avoir défini de manière générale le contenu du rapport annuel des organes chargés de la gestion comme étant un exposé circonstancié de la situation de la société et de l'évolution de ses affaires pendant l'exercice, l'article 303 précise un certain nombre de points dont ce rapport devra traiter. Cet article se conforme ainsi à l'article 46 de la quatrième directive des C. E. relative aux comptes annuels de certaines formes de sociétés.

kapitaal bestuurd overeenkomstig de artikelen 90 tot 113, moeten de stukken waarvan sprake is in de twee vorige artikelen, vooraf aan de raad van toezicht worden onderworpen.

Deze heeft niet de bevoegdheid om de staten en verslagen die hem worden voorgelegd aan te vullen of te wijzigen, maar moet betreffende die stukken een advies geven met alle dienstig geachte opmerkingen. In dit advies wordt in alle geval melding gemaakt van de aanvragen om voorafgaande machtiging die de bestuurders-zaakvoerders overeenkomstig artikel 96, § 2, aan de Raad van Toezicht hebben gericht, en van het gevolg dat daaraan is gegeven.

Die inlichtingen zullen ongetwijfeld nuttig zijn om in voorkomend geval de respectieve aansprakelijkheid vast te stellen van de bestuurders-zaakvoerders en van de leden van de Raad van Toezicht. Het spreekt vanzelf dat de procedure bedoeld in artikel 304 van het ontwerp eveneens van toepassing is op die bepaling van artikel 299. Voornoemd advies moet aan het verslag worden gehecht.

Art. 300

Een maand vóór de jaarvergadering legt het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast de stukken die het heeft opgemaakt aan de commissarissen voor, samen met het advies van de Raad van Toezicht in het geval dat artikel 299 wordt toegepast.

Art. 301

De lijst van de jaarstukken waarvan de vennoten inzage kunnen nemen of die hun moeten worden toegezonden, thans te vinden in artikel 78 van de gecoördineerde wetten, wordt in de nieuwe tekst aangevuld met het jaarverslag dat door het beheersorgaan moet worden opgemaakt, de eventuele bijlage ervan (advies van de Raad van Toezicht) en de bijlage tot de jaarrekening.

De tekst verduidelijkt dat de vennoten een afschrift kunnen verkrijgen van de stukken waarvan zij het recht hebben op de zetel van de vennootschap inzage te nemen. Het is redelijk de kosten voor het vervaardigen van die afschriften ten laste van de vennootschap te leggen. Die afschriften mogen natuurlijk ook door de vennoten zelf worden gemaakt. Die verplichting voor de vennootschap zal uiteraard het reeds ruim verspreide gebruik veralgemenen, dat een document ter beschikking van de vennoten wordt gehouden waarin de jaarstukken en de jaarverslagen zijn opgenomen.

Art. 302

Dit artikel neemt de bepaling over van het tweede lid van het huidige artikel 78, met dien verstande dat er nu wordt voorgeschreven dat de stukken worden gericht niet alleen aan de houders van aandelen op naam, maar ook aan de vennoten die bij brief worden opgeroepen in de vennootschappen waarin zulks bij de wet is toegelaten.

Art. 303

Na op algemene wijze de inhoud van het jaarverslag van het met het beheer belaste orgaan te hebben omschreven als zijnde een in bijzonderheden tredende uiteenzetting van de toestand van de vennootschap en van de ontwikkeling van de zaken gedurende het boekjaar, geeft artikel 303 een bepaald aantal punten op die in dat verslag moeten worden behandeld. Dit artikel komt hierdoor in overeenstemming met artikel 46 van de Vierde Richtlijn van de E. G. betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen.

Ces points sont de nature à informer les associés, d'une manière à la fois complète et précise, de la situation exacte de la société et de tous les éléments connus qui permettent de prévoir une modification sensible de cette situation. Ainsi des informations relatives à certains problèmes importants tels que la situation sociale, la politique de l'emploi, les programmes d'investissement et leur exécution, les commandes etc., pourront être intégrées dans ce rapport. Le fait que ces éléments n'apparaissent pas de manière visible dans le bilan et le compte de résultats (contrats à long terme, accords entre sociétés par exemple) ou qu'ils n'ont pas encore exercé une influence apparente sur les actifs, les passifs ou les résultats n'autorise pas les organes de gestion à les passer sous silence. C'est à eux qu'il appartiendra de déterminer, le cas échéant, sous le contrôle du Conseil de surveillance et des commissaires, ceux des engagements et des événements de l'exercice dont l'importance exige qu'ils soient indiqués et commentés dans le rapport annuel.

Art. 304

Il n'est pas impossible, encore que ce cas devrait demeurer exceptionnel, que la mention dans le rapport de certaines informations prévues par l'article 303, soit susceptible, en fournissant par exemple une arme à la concurrence ou en provoquant de sa part des réactions dangereuses, d'occasionner un préjudice sérieux à la société. Il a paru raisonnable d'admettre que, dans une telle hypothèse, le droit à l'information des associés serait limité par l'intérêt de la société. Toutefois, la décision que prendraient les organes de gestion de ne pas fournir certaines informations est entourée de garanties.

Dans les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives, administrées suivant les articles 90 à 113, les administrateurs-gérants doivent faire part au Conseil de surveillance des informations qu'ils estiment ne pas devoir divulguer. Ils doivent obtenir l'accord du Conseil de surveillance pour ne pas mentionner ces informations dans leur rapport annuel. Les procès-verbaux de la réunion du Conseil de gestion et du Conseil de surveillance au cours de laquelle ces Conseils se sont prononcés doivent mentionner expressément les informations que l'on propose de ne pas divulguer et reproduire les opinions émises sur ce point par chacun des administrateurs.

Ce formalisme tend à attirer l'attention sur l'importance des délibérations consacrées à cet objet; de la sorte, la décision sera prise en pleine clarté. L'examen de ces procès-verbaux permettra en outre aux commissaires auxquels la décision sera obligatoirement communiquée en même temps que le rapport annuel, de se faire à leur tour une opinion et de prendre leurs responsabilités en pleine connaissance de cause.

Art. 305

Encore que l'opportunité de la réserve légale ait été souvent contestée, il a paru préférable de maintenir pour les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives, les dispositions actuellement en vigueur tant en ce qui concerne l'obligation de la réserve légale que les modalités de sa constitution. Il est souhaitable que des pertes apparaissant après une période de bénéfices ne s'imputent pas immédiatement sur le capital social mais qu'elles puissent, aussi longtemps qu'elles ne deviennent pas trop importantes, être couvertes par une réserve préalablement constituée.

Le but du fonds de réserve, dénommé souvent « réserve légale » étant de sauvegarder le capital il ne peut servir qu'à deux fins : soit à être incorporé au capital, soit, si les autres réserves n'y suffisent pas, à compenser les pertes. Dans les

Deze punten zijn op zodanige wijze gedacht, dat zij tegelijk een volledig en nauwkeurig inzicht geven in de juiste toestand van de vennootschap en in de bekende gegevens die een aanzienlijke verandering in die toestand laten voorzien. Aldus kunnen een aantal belangrijke aspecten zoals de sociale toestand, het tewerkstellingsbeleid, de investeringsprogramma's en hun uitvoering, het orderboekje enz., in dit verslag opgenomen worden. De omstandigheid dat die gegevens niet in de balans of resultatenrekening zichtzaar zijn (overeenkomstig op lange termijn, afspraken onder vennootschappen), of nog geen invloed hebben gehad die tot uiting is gekomen in de activa, passiva of uitkomsten, kan door het beheersorgaan niet worden aangevoerd om daarover te zwijgen. Dat orgaan moet, in voorkomend geval onder de controle van de Raad van Toezicht en van de commissarissen, bepalen welke tijdens het boekjaar aangegane verbintenissen zodanig belang vertonen, dat zij in het jaarverslag moeten worden behandeld.

Art. 304

Het kan voorkomen, doch uitzonderlijk, dat de vermelding in het jaaroverzicht van bepaalde inlichtingen als voorgeschreven bij artikel 303, de vennootschap aanmerkelijk kan benadelen, bijvoorbeeld doordat zij aan de mededinging middelen tot optreden ter hand stellen of bij haar gevaarlijke reacties kunnen uitlokken. In zodanige gevallen is het redelijk het recht van de vennoten op voorlichting, in het belang van de vennootschap te beperken. De beslissing van het beheersorgaan om bepaalde inlichtingen niet te verstrekken eist echter waarborgen.

In de naamloze vennootschappen en de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve vennootschappen die bestuurd worden volgens de regels van de artikelen 90 tot 113 moeten de bestuurders-zaakvoerders aan de Raad van Toezicht kennis geven van de inlichtingen die zij menen niet aan openbaarheid te mogen prijsgeven. Zij moeten de instemming van de Raad van Toezicht verkrijgen om die inlichtingen niet in het jaarverslag op te nemen. In de notulen van de desbetreffende vergadering van de Raad van Beheer en van de Raad van Toezicht moeten de gegevens waarvan wordt voorgesteld dat zij niet in het jaarverslag zullen worden opgenomen, uitdrukkelijk worden vermeld, samen met de mening die elke bestuurder op dat punt heeft uitgebracht.

Het doel van deze formaliteiten is de aandacht te vestigen op de belangrijkheid van de beraadslagingen over dit onderwerp; aldus zal de beslissing in volle klaarheid worden genomen. Het onderzoek van die notulen geeft daarenboven aan de commissarissen, aan wie de beslissing verplicht samen met het jaarverslag moet worden meedegedeeld, de mogelijkheid om zich op hun beurt een mening te vormen en met kennis van zaken hun verantwoordelijkheid op te nemen.

Art. 305

Niettegenstaande dat de wenselijkheid van een wettelijke reserve dikwijls wordt betwist, is het verkieslijk gebleken het huidige voorschrift voor de naamloze vennootschap en de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschap te handhaven, zowel wat betreft de verplichting tot het vormen van die reserve, als de wijze waarop zij moet worden aangelegd. Het is wenselijk dat het na een tijdperk van winst, geleden verlies niet onmiddellijk op het maatschappelijk kapitaal wordt aangerekend, maar zolang het niet te groot wordt, kan worden gedelgd uit een vroeger aangelegde reserve.

De opzet van het reservefonds, vaak ook genoemd « wettelijke reserve », is de vrijwaring van het kapitaal; dit fonds mag dus alleen voor twee doeleinden worden gebruikt : de opneming in het kapitaal, of indien de andere reserves

deux cas, le fonds de réserve doit être reconstitué par des prélèvements sur les bénéfices.

La possibilité d'incorporation de la réserve légale au capital constitue une innovation du projet. Il est apparu, en effet, qu'il n'y avait pas lieu de donner à la réserve légale un caractère plus intangible que le capital lui-même, lequel peut être réduit moyennant garanties des intérêts des tiers, par remboursement. Il en est d'autant plus ainsi que, sous l'angle de l'absorption des pertes, les prélèvements sur la réserve légale peuvent être opérés avant d'entamer le capital.

Par ailleurs, étant donné l'objet de cette réserve, et pour supprimer toute incertitude à ce sujet, l'article 305 précise expressément qu'elle ne peut être distribuée aux associés.

Le texte ne fait pas obstacle à ce que, selon une procédure encore assez souvent utilisée, la réserve légale soit alimentée, pour être portée rapidement à son montant maximum, par un prélèvement sur d'autres réserves antérieurement constituées (en cas d'augmentation de capital par exemple). Il conviendra toutefois que, dans cette hypothèse, des dispositions soient prises pour éviter qu'une telle décision ait ultérieurement pour conséquence un accroissement des tantièmes prélevés par les administrateurs; ce pourrait être le cas si, comme le prévoient de nombreux statuts, la base sur laquelle se calculent les tantièmes des administrateurs ne comprend pas les dotations à la réserve légale mais englobe les montants affectés à la constitution d'autres réserves.

Art. 306

Dans l'état actuel des lois coordonnées est prohibée la distribution de dividendes non prélevés sur le bénéfice réel (art. 205). Cette référence à la notion de « bénéfice réel » avait sa pleine signification à une époque où les éléments constitutifs du bénéfice exprimé dans les comptes annuels n'étaient pas définis par voie légale ou réglementaire et qu'il s'imposait dès lors d'éviter notamment la distribution d'un bénéfice résultant de plus-values simplement exprimées. Les dispositions arrêtées en application de la loi du 17 juillet 1975 en ce qui concerne l'établissement et la présentation des comptes annuels permettent de ne plus faire référence au concept de bénéfice réel, et de se reporter au bénéfice tel qu'il résulte du bilan et du compte de résultats.

Comme dans le régime actuel, toute distribution est subordonnée à l'apurement préalable des pertes, qu'il s'agisse de pertes reportées ou de la perte de l'exercice.

Sous réserve du régime spécial applicable aux sociétés coopératives, il paraît logique d'admettre la distribution, sous forme de dividendes, de réserves préalablement constituées au moyen de bénéfices nets, à l'exception toutefois de la réserve légale. L'utilisation de ces réserves aux fins d'une distribution devra être décidée aux mêmes conditions que leur constitution; ceci implique, par exemple, que la distribution d'une réserve constituée obligatoirement en exécution des statuts nécessitera une modification de la disposition statutaire.

La question des dividendes « intercalaires » a fait l'objet d'un examen approfondi. On sait qu'il s'agit de dividendes qu'une société s'engage à payer pendant la période de construction ou d'extension de ses installations quels que soient ses résultats et dès lors par prélèvement éventuel sur le capital.

onvoldoende zijn, de delging van het verlies. In beide gevallen moet het reservefonds opnieuw worden hersteld door inhouding op de winst.

De mogelijkheid om de wettelijke reserve in het kapitaal op te nemen is nieuw in het ontwerp. Het is immers gebleken dat er geen redenen zijn om aan de wettelijke reserve een grotere onaantastbaarheid toe te kennen dan aan het kapitaal zelf, dat door terugbetaling kan worden verminderd indien uiteraard de belangen van derden niet worden geschaad. Dit blijkt des te meer daar onder een oogpunt van aanzuivering van verlies, onttrekkingen aan de wettelijke reserves mogelijk zijn vooraleer het kapitaal wordt verminderd.

Uit aanmerking van de aard van deze reserve en om iedere zekerheid op te heffen, wordt bij artikel 305 uitdrukkelijk bepaald dat zij niet aan de vennoten kan worden uitgekeerd.

De tekst belet niet dat de wettelijke reserve, volgens een handelwijze die nog vaak wordt gebruikt om haar snel op haar maximumbedrag te brengen, gespijsd wordt door middel van een onttrekking aan andere vroeger aangelegde reserves (bijvoorbeeld bij kapitaalverhoging). In dat geval moeten echter de nodige maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat zodanige beslissing leidt tot verhoging van de tantièmes van de bestuurders; dit zou het geval kunnen zijn indien, zoals in talrijke statuten is bepaald, de grondslag waarop de tantièmes van de bestuurders worden berekend wel de bedragen omvat die voor de samenstelling van andere reservers worden gebruikt, doch niet de gelden die tot de wettelijke reserve worden bestemd.

Art. 306

Volgens het voorschrift van de huidige gecoördineerde wetten is dividend verboden als dit niet uit werkelijke winst wordt uitgekeerd (art. 205). Deze verwijzing naar « werkelijke winst » had betekenis toen de bestanddelen van de winst zoals die in de jaarrekening voorkomt niet bij een wettelijke of bestuursrechtelijke bepaling nader waren omschreven en het dus nodig was te voorkomen dat uitkeringen werden gedaan uit enkel in de boeken bijgeschreven waardevermeerderingen. De voorschriften uitgevaardigd op grond van de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de indeling en de inhoud van de jaarrekening maken het mogelijk niet meer met het begrip « werkelijke winst » te moeten werken maar wel met de winst die blijkt uit de balans en de resultatenrekening.

Net zoals in de huidige regeling wordt de uitkering van winst afhankelijk gesteld van de aanzuivering van het verlies, om het even of het gaat om uit vorige boekjaren overgedragen verlies of om verlies van het boekjaar.

Behoudens de bijzondere regeling die voor de coöperatieve vennootschap geldt, lijkt het in de rede te liggen de mogelijkheid te aanvaarden, om onder de vorm van dividend, uitkeringen te doen uit vooraf door middel van nettowinst samengestelde reserves, de wettelijke reserve uitgenomen. Tot de aanwending van die reserves met het oog op een uitkering moet worden beslist onder dezelfde voorwaarden als die welke voor hun samenstelling hebben gegelden; dit sluit bijvoorbeeld in, dat de uitkering van een reserve die verplicht op grond van de statuten moet worden aangelegd, de wijziging van de desbetreffende statutaire bepaling vereist.

De vraag of tijdens de aanlooptijd van de onderneming dividend moet kunnen worden uitgekeerd is het onderwerp geweest van een grondig onderzoek. Men weet dat het hier gaat om een uitkering waartoe de vennootschap zich verbindt gedurende de tijd van oprichting of uitbreiding van haar installaties, welke ook de jaaruitkomsten zijn, dus eventueel door afneming van het kapitaal.

La distribution de dividendes prélevés sur le capital est actuellement prohibée par les dispositions des lois coordonnées; suivant une doctrine importante, cette interdiction vaut pour les dividendes intercalaires. La distribution de semblables dividendes est cependant admise dans plusieurs pays étrangers (Allemagne, Suisse, Pays-Bas); elle y est justifiée par la prétendue nécessité, en vue d'attirer l'épargne, de lui assurer une rémunération immédiate.

Il ne paraît cependant pas opportun de modifier la législation actuelle et d'admettre la pratique des dividendes intercalaires. Les représentants des milieux économiques et financiers ont été interrogés sur ce point; dans leur très grande majorité, les réponses reçues ont été négatives. Les arguments invoqués sont le souci de n'apporter aucune exception au principe de la fixité du capital, la crainte des abus auxquels le procédé peut aisément conduire, l'existence d'autres formules beaucoup moins dangereuses permettant de ne pas différer la rémunération d'une épargne investie dans des installations dont la construction et la mise en œuvre nécessitent un certain délai; comme exemple de semblables formules, on peut citer l'émission d'obligations convertibles ou d'obligations avec droit de souscription, l'émission de groupes indivisibles d'actions et d'obligations, les dividendes garantis par une société-mère, etc... D'ailleurs, selon l'avis de milieux autorisés, il ne semble pas que l'octroi d'une garantie de rendement soit une condition déterminante ou un gage de succès d'une émission. Il résulte enfin d'une enquête entreprise que, dans les pays où les dividendes intercalaires sont autorisés, le recours à cette formule reste très exceptionnel. L'expérience ne semble nullement démontrer que la pratique des dividendes intercalaires y répondrait à de véritables besoins économiques ou financiers.

Pour ces différentes raisons, il n'y a pas lieu d'admettre une exception au principe général qui interdit toute distribution de dividendes prélevés sur le capital.

Art. 307 et 308

Comme la pratique consistant à payer des acomptes sur dividendes est largement répandue dans certains pays étrangers, que des sociétés belges y ont déjà recouru mais non sans difficulté et sans danger dans l'état actuel de la loi et qu'il s'agit, en définitive, d'un système susceptible d'exercer une influence favorable sur le fonctionnement du marché des capitaux, il a paru opportun d'admettre désormais explicitement la distribution de semblables acomptes tout en l'entourant des garanties nécessaires. Ces garanties peuvent être schématisées comme suit :

1) une clause expresse des statuts doit donner aux organes de gestion le pouvoir de distribuer un acompte sur le dividende qui sera alloué à la fin de l'exercice en cours;

2) la décision des administrateurs-gérants ne peut être prise qu'avec l'autorisation du Conseil de surveillance;

3) l'organe de gestion doit constater l'existence d'un bénéfice net suffisant, réalisé pendant la partie déjà courue de l'exercice; ce bénéfice ne peut donc comprendre aucun prélèvement sur des réserves, des provisions ou des reports à nouveau;

4) l'existence de ce bénéfice doit résulter d'un état résumant la situation active et passive de la société. Cet état est vérifié par les commissaires et soumis au Conseil de surveillance.

De uitkering van dividend door middel van afneming van het kapitaal is thans door de gecoördineerde wetten verboden; volgens een groot gedeelte van de leer geldt dat verbod voor het in de aanlooptijd uitgekeerd dividend, de bouwrente genoemd. Zodanige uitkering wordt nochtans in verschillende vreemde landen aanvaard (Duitsland, Zwitserland, Nederland); als verantwoording wordt aangevoerd dat het noodzakelijk is aan het kapitaal een onmiddellijke vergoeding te bezorgen, met het oog op betere aantrekking van spaargeld.

Het is echter niet wenselijk gebleken de bestaande wetgeving te wijzigen en de praktijk van de bouwrente in te voeren. De vertegenwoordigers van de economische en financiële kringen werden op dat punt ondervraagd; de overgrote meerderheid van de antwoorden waren negatief. De aangevoerde beweegredenen waren de bezorgdheid om geen uitzondering te maken op het beginsel van de vastheid van het kapitaal, de vrees voor misbruik waartoe die handelwijze gemakkelijk aanleiding kan geven, het bestaan van andere veel minder gevaarlijke formules voor de onmiddellijke vergoeding van spaargeld dat belegd is in installaties waarvan de ingebruikneming een zekere tijd zal vergen; als voorbeeld van zodanige formules kan men noemen de uitgifte van in aandelen converteerbare obligaties of van obligaties met voorkeursrecht, de uitgifte van onsplitsbare groepen van aandelen en obligaties, het dividend gewaarborgd door een moedermaatschappij enz. Trouwens volgens het advies van de betrokken kringen, lijkt het niet dat het verlenen van een waarborg van goed rendement een beslissende voorwaarde of een zekerheid voor het succes van een uitgifte is. Uit een onderzoek blijkt dat in de landen waar de bouwrente is toegelaten, deze formule slechts zeer uitzonderlijk wordt aangewend. Uit de ervaring kan geenszins worden afgeleid dat de praktijk van zodanige uitkering aan een werkelijke economische of financiële behoefte beantwoordt.

Om al deze redenen is er geen aanleiding om een uitzondering te aanvaarden op het algemeen beginsel volgens hetwelk iedere uitkering wordt verboden van dividend als dit van het kapitaal wordt afgenomen.

Art. 307 en 308

Daar de uitkering van interimdividend in bepaalde landen ruim is verspreid, en de belgische vennootschappen daartoe ook zijn overgegaan, ondanks de moeilijkheden en gevaren in de huidige stand van de wetgeving, en het hier uiteindelijk gaat om een stelsel dat de werking van de kapitaalmarkt gunstig kan beinvloeden kan uitkering van zodanig interimdividend worden aanvaard, maar dan met de nodige waarborgen. Die waarborgen kunnen als volgt worden omschreven :

1) een uitdrukkelijke bepaling van de statuten moet aan het beheersorgaan de bevoegdheid toekennen om een voorschot uit te keren op het dividend dat aan het einde van het lopende boekjaar zal worden toebedeeld;

2) in de naamloze vennootschappen kan de beslissing door de bestuurders-zaakvoerders niet worden genomen dan met goedvinden van de Raad van toezicht;

3) het beheersorgaan moet het bestaan vaststellen van voldoende nettowinst, verwezenlijkt gedurende de reeds verlopen tijd van het boekjaar; deze winst mag dus geen enkele afneming van de reserves, voorzieningen of overgeboekte saldi inhouden;

4) het bestaan van deze winst moet blijken uit een staat van actief en passief van de vennootschap. Deze staat wordt door de commissarissen nagezien en aan de Raad van toezicht voorgelegd.

Cet état ne doit pas être obligatoirement établi selon le schéma imposé pour la présentation du bilan; il appartiendra à l'organe de gestion, sous le contrôle du Conseil de surveillance et principalement des commissaires, de l'établir d'une manière telle qu'il synthétise correctement et sincèrement la situation de la société. Ceci implique, notamment, qu'il soit tenu compte de toutes les dépréciations survenues depuis le début de l'exercice et que les amortissements ou provisions nécessaires aient été déduits du résultat.

Etant donné le caractère « intérimaire » et en quelque sorte provisoire de la situation arrêtée par l'organe de gestion, il n'a pas paru opportun d'en imposer la publication;

5) si l'état sur base duquel le Conseil de surveillance sera appelé à donner son autorisation doit être suffisamment récent, il ne peut être antérieur de plus de deux mois à la décision de distribuer un acompte. Le moment auquel cette décision est prise est celui où les deux conditions nécessaires, délibération des administrateurs-gérants et autorisation du Conseil de surveillance, sont réunies; si cette délibération et cette autorisation interviennent à des dates différentes, la dernière de ces deux dates sera prise en considération;

6) il ne paraît pas souhaitable de permettre qu'un acompte soit distribué dès le début de l'exercice ou que de trop nombreux acomptes se succèdent dans le cours d'un même exercice.

C'est pourquoi la décision de distribuer un acompte ne peut être prise que six mois au moins après la clôture de l'exercice précédent, pour autant toutefois que le bilan se rapportant à cet exercice ait déjà été approuvé par l'assemblée générale. Un nouvel acompte ne pourra être ultérieurement attribué que trois mois après la décision précédente. Pour l'application de ces dispositions, la date à laquelle la décision de distribution est prise se détermine de la manière indiquée ci-avant.

Des dispositions qui viennent d'être commentées il résulte que, normalement, la société ne pourra distribuer au maximum que deux acomptes dans le courant d'un exercice;

7) il est possible que le bénéfice net dégagé à la clôture de l'exercice ne suffise pas à couvrir l'acompte payé antérieurement, ou que l'assemblée générale décide la distribution d'un dividende inférieur au montant de cet acompte. Dans la mesure où l'acompte excède ainsi le montant du dividende arrêté ultérieurement par l'assemblée générale, il sera considéré comme un acompte à valoir sur le dividende suivant. Ceci signifie, notamment, qu'au cours de l'exercice suivant, les organes de gestion devront imputer cet excédent sur le bénéfice existant avant de distribuer un acompte dans le cadre de cet exercice; c'est là une limitation, qui a paru suffisante, à la possibilité théorique de distribuer successivement des acomptes qui ne seraient jamais couverts par les bénéfices arrêtés en fin d'exercice;

8) étant donné les garanties qui viennent d'être décrites, il n'a pas paru nécessaire ni justifié d'insérer une disposition engageant spécialement la responsabilité civile des organes de gestion. Mais ils seront passibles de sanctions pénales s'ils ont décidé la distribution d'un acompte en l'absence de situation intérimaire, malgré cette situation (insuffisance du bénéfice existant) ou sur base d'une situation frauduleuse.

Art. 309 et 310

Ces articles n'apportent pas de modification majeure aux dispositions actuelles des lois coordonnées.

Die staat moet niet noodzakelijk worden opgemaakt naar het schema dat voor de opstelling van de balans is voorgeschreven; het beheersorgaan moet dit stuk onder de controle van de Raad van Toezicht en vooral van de commissarissen op zodanige wijze opmaken, dat het een juist en getrouw beeld geeft van de toestand van de vennootschap. Dit sluit onder meer in dat rekening moet worden gehouden met alle waardeverminderingen die zich sedert het begin van het boekjaar hebben voorgedaan, en dat de nodige afschrijvingen of voorzieningen in mindering van het resultaat zijn gebracht.

Wegens het « tussentijds » en enigszins voorlopig karakter van die door het beheersorgaan opgemaakte staat, is het niet wenselijk gebleken de openbaarmaking ervan voor te schrijven;

5) de staat waarop de Raad van toezicht voor zijn toestemming moet steunen, moet voldoende recent zijn : hij mag niet meer dan twee maanden oud zijn op het tijdstip van de beslissing tot uitkering van een voorschot. Het tijdstip van die beslissing is dat waarop twee noodzakelijke voorwaarden gezamenlijk zijn vervuld : het besluit van de bestuurders-zaakvoerders en de toestemming van de raad van toezicht; mocht het besluit en de toestemming op een verschillende dag worden gegeven, dan wordt de laatste datum in aanmerking genomen;

6) het lijkt niet wenselijk te zijn dat de mogelijkheid wordt gelaten een voorschot in het begin van het boekjaar uit te keren of dat in hetzelfde boekjaar te dikwijls daartoe wordt overgegaan.

Daarom kan de beslissing tot uitkering van een interimdividend pas ten minste zes maanden na de afsluiting van het vorige boekjaar worden genomen, en dan nog voor zover de balans met betrekking tot dat boekjaar reeds door de algemene vergadering is goedgekeurd. Nadien mag een nieuw voorschot pas drie maanden na de vorige beslissing worden toegekend. Voor de toepassing van dit voorschrift is de datum die van de beslissing als hiervoren bepaald.

Aldus kan de vennootschap normaal in een boekjaar ten hoogste twee voorschotten uitkeren;

7) het kan voorkomen dat de nettowinst die na afsluiting van het boekjaar blijkt, niet voldoende is om het vroeger uitbetaalde interimdividend te dekken, of dat de algemene vergadering beslist een lager dividend uit te keren dan het bedrag van het interimdividend. In de mate waarin het interimdividend aldus het bedrag van het later door de algemene vergadering vastgestelde dividend overschrijdt, zal het worden beschouwd als een voorschot op het volgende dividend. Dit betekent onder meer dat het beheersorgaan het verschil op de winst van het daarop volgende boekjaar zal moeten aanrekenen alvorens tot een uitkering van een voorschot in verband met dat boekjaar te kunnen overgaan; dit is een beperking, die als voldoende wordt beschouwd, van de theoretisch bestaande mogelijkheid dat achtereenvolgens voorschotten worden uitgekeerd zonder dat deze zouden gedekt zijn door bij jaarafsluiting vastgestelde winst;

8) uit aanmerking van de waarborgen die hierboven worden beschreven, is het niet nodig gebleken, en ook niet verantwoord, een bepaling op te nemen waarbij het beheersorgaan speciaal aansprakelijk wordt gesteld. Dat beheersorgaan kan strafrechtelijke straffen oplopen indien het tot de uitkering van een interimdividend heeft beslist zonder de tussentijdse staat, ondanks deze staat (ontoereikendheid van bestaande winst), of op de grondslag van een bedrieglijke staal.

Artt. 309 en 310

Die artikelen brengen geen ingrijpende wijziging in de bestaande bepalingen van de gecoördineerde wetten.

Ils précisent que c'est à l'assemblée générale qu'il appartient, après avoir entendu les rapports des administrateurs, gérants et commissaires, d'arrêter le bilan et le compte de résultats; c'est là un des pouvoirs essentiels que conserve l'assemblée. Elle pourra approuver le bilan établi par les organes de gestion, le refuser ou l'arrêter après avoir décidé d'y apporter des modifications. Sur base des propositions qui lui seront soumises par les organes de gestion, elle statuera sur l'affectation à réserver aux bénéfices et aux prélèvements opérés sur les réserves.

L'article 310 établit une règle de vote spécial de l'assemblée générale portant sur la décharge des administrateurs-gérants et commissaires.

Les conditions auxquelles cette décharge est valable ont été renforcées, dans le texte nouveau, en remplaçant d'une part, le mot « bilans » par l'ensemble des documents se rapportant aux comptes annuels, à savoir le bilan, le compte de résultats, l'annexe et les rapports et d'autre part, l'expression « actes faits en dehors des statuts » par celle « d'infractions aux statuts ou à la loi ».

Ainsi le fait de s'écarter de l'objet social constitue une infraction aux statuts et la décharge ne sera valable que si ce fait a été spécialement indiqué dans la convocation. Il en sera de même du fait d'avoir enfreint la loi. Il en résultera une situation plus nette et une meilleure protection des intérêts, notamment de ceux des minorités.

### Art. 311, 312, 313 et 313*bis*

Les dispositions relatives à la publication du bilan et du compte de résultats et de l'annexe sont mises en concordance avec les articles 12 à 14. Toutes les sociétés visées par le Chapitre VIII devront désormais déposer ces documents et le rapport des commissaires au greffe du tribunal de commerce, suivant les modalités indiquées par les articles 12 et 13. Le dépôt doit être fait dans les trente jours après l'approbation des comptes.

En ce qui concerne le rapport des commissaires, il est normal que ceux qui prennent connaissance d'un bilan et d'un compte de résultat soient informés en même temps de l'avis et, le cas échéant, des réserves formulées par les commissaires au sujet de ces documents.

Pour la même raison, l'article 311 s'inspirant sur ce point du régime anglais, défend de faire circuler ou de publier une copie du bilan sans son annexe et sans le rapport des commissaires.

Pour le surplus, les dispositions des articles 312, 313 et 313*bis* sont la reprise des dispositions de la loi du 24 mars 1978 sur « la centrale des bilans ».

## SECTION 4

**De certaines mentions à faire dans les actes**

### Art. 314 à 316

Les articles 314 à 316 reprennent en les complétant et en les généralisant à toutes les sociétés visées par le présent chapitre, les dispositions actuellement contenues dans les articles 81 à 83 des lois coordonnées.

In die artikelen wordt op klare wijze gezegd dat het aan de algemene vergadering toekomt de balans en de resultatenrekening vast te stellen, na het verslag van de bestuurders, zaakvoerders en het controlerapport van de commissarissen te hebben gehoord; het gaat hier om een van de wezenlijke bevoegdheden die de vergadering blijft behouden. Zij kan de door het beheersorgaan opgemaakte balans goedkeuren, die balans afwijzen of haar vaststellen na te hebben beslist daarin wijzigingen aan te brengen. Op grondslagen die haar door het beheersorgaan worden verstrekt, beslist zij over de bestemming van de winst en over onttrekkingen aan de reserves.

Artikel 310 bevestigt de regel van de afzonderlijke stemming van de algemene vergadering over de aan de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen te verlenen kwijting.

De vereisten waaraan deze kwijting moet voldoen werden in de nieuwe tekst strenger gemaakt, enerzijds door de vervanging van het woord « balans » door de gezamenlijke jaarstukken, te weten de balans, de resultatenrekening, de bijlage tot de jaarrekening en de verslagen, en anderzijds de vervanging van de uitdrukking « handelingen gedaan buiten de statuten » door « overtredingen van de statuten of van de wet ».

Aldus is de omstandigheid dat van het doel van de vennootschap wordt afgeweken, een overtreding van de statuten, en de kwijting zal alleen dan rechtsgeldig zijn wanner dit feit speciaal in de oproeping is vermeld. Hetzelfde geldt voor overtredingen van de wet. Een en ander zal leiden tot een klaardere toestand en tot een betere bescherming van de belangen, ondermeer die van de minderheden.

### Artt. 311, 312, 313 en 313*bis*

De bepalingen betreffende de openbaarmaking van de balans van de resultatenrekening en van de bijlage tot de jaarrekening worden in overeenstemming gebracht met de artikelen 12 tot 14. Alle vennootschappen behandeld in hoofdstuk VIII moeten voortaan die jaarstukken en het controlerapport van de commissarissen neerleggen ter griffie van de rechtbank van koophandel, volgens de nadere regels gesteld in de artikelen 12 tot 14. Die neerlegging dient te geschieden binnen dertig dagen na de goedkeuring van de jaarrekening.

Wat betreft het controlerapport van de commissarissen, is het normaal dat zij die kennis nemen van de balans en van de resultatenrekening, terzelfdertijd de mogelijkheid hebben bekend te zijn met het advies van de commissarissen en eventueel met hun voorbehoud betreffende die stukken.

Om dezelfde redenen verbiedt artikel 311, net zoals de Engelse regeling, een afschrift van de balans in omloop te brengen of bekend te maken zonder de bijlage tot de jaarrekening en zonder het controlerapport van de commissarissen.

Voor het overige worden in het voorschrift van de artikelen 312, 313 en 313*bis* de bepalingen overgenomen van de wet van 24 maart 1978 betreffende de « balansencentrale ».

## AFDELING 4

**Enkele in de akten op te nemen vermeldingen**

### Artt. 314 tot 316

De artikelen 314 tot 316 herhalen de artikelen 81 tot 83 van de gecoördineerde wetten, doch met aanvullingen en met uitbreiding van de toepassing ervan tot al de vennootschapsvormen die in dit hoofdstuk worden behandeld.

Toutefois, les dispositions concernant la mention du capital social ont été modifiées. Suivant l'interprétation actuellement donnée à l'article 81, l'expression « capital social » vise, dans ce texte, le patrimoine social net (Wauwermans, Manuel, n° 756 — Van Ryn, *Principes,* T. I., n° 469) ce qui démontre que le mot « capital » a été utilisé d'une manière critiquable. Dans d'autres pays et notamment dans les pays voisins, c'est effectivement le montant du capital social qui figure sur les documents émanant de sociétés, en sorte que la règle de l'article 81 actuel peut conduire à une appréciation erronée de la portée de la mention. Le projet corrige ces anomalies : le mot capital social est utilisé dorénavant dans son acception technique normale, dans le texte de l'article 314.

Néanmoins, il demeure indispensable d'éviter que des tiers puissent être induits en erreur sur la solvabilité de la société par la mention d'un capital important qui ne correspondrait à aucun actif net réel ou à un actif réel très inférieur. S'inspirant de la première directive de la C. E. E., le projet prévoit que si le bilan fait apparaître que le montant de l'actif net est inférieur au capital social, ce dernier ne peut être mentionné qu'avec l'indication de cet actif net.

## SECTION 5

### Des commissaires investigateurs

### Art. 317

Cette disposition s'inspire de l'article 191 actuel. Le principe même d'une investigation par des commissaires désignés en justice à cette fin constitue une mesure de protection efficace au profit de la société. Elle apparaît même indispensable pour donner un effet pratique aux dispositions qui organisent l'exercice de l'action en responsabilité par une minorité d'associés. Elle est également ouverte aux autorités publiques, à l'intervention du Ministre des Affaires économiques ou de l'Economie régionale ainsi qu'au Conseil d'entreprise, à la délégation syndicale ou aux créanciers. Cette extension des personnes ou institutions susceptibles de saisir le tribunal s'explique par le lien qu'une désignation de commissaires investigateurs peut avoir avec une procédure ultérieure de gestion assistée également offerte à ces mêmes requérants éventuels.

Pour ces mêmes raisons, la possibilité de recourir à cette mesure est aussi étendue à toutes les sociétés visées dans le chapitre VIII.

La rédaction proposée tient compte d'autre part de diverses critiques dirigées contre l'actuel article 191, notamment : — elle ne se réfère plus aux « circonstances exceptionnelles », jugées fort vagues et les investigations ne devront pas exclusivement porter sur des écritures comme sous l'empire du texte actuel, mais pourront éventuellement porter sur n'importe quelles opérations ou conventions.

Quant à l'expression d'« atteinte grave ou de risque d'atteinte grave aux intérêts de la société », elle doit être entendue non point au sens étroit de « violation directe de la loi ou des statuts » mais bien dans le sens large d'actes d'omissions ou de négligence susceptibles de porter préjudice aux diverses parties intéressées au sort de la société : actionnaires et créanciers dans leur patrimoine, travailleurs dans leur emploi, pouvoirs publics dans la responsabilité qui leur incombe au nom de l'intérêt général.

De bepalingen betreffende de vermelding van het maatschappelijk kapitaal werden gewijzigd. Volgens de thans aan artikel 81 gegeven uitlegging wordt in die tekst door « maatschappelijk kapitaal » bedoeld het nettovermogen van de vennootschap (Wauwermans, Manuel n[r] 756 — Van Ryn, *Principes,* dl. I, n[r] 469) wat erop wijst dat het woord « kapitaal » op een kritiseerbare wijze werd gebruikt. In andere landen, onder meer in onze buurlanden, wordt immers het bedrag van het maatschappelijk kapitaal vermeld op de documenten die van de vennootschap uitgaan, zodat de regel van het huidige artikel 81 kan leiden tot een verkeerd inzicht in de strekking van de vermelding. Het ontwerp verhelpt dat bezwaar : het woord « maatschappelijk kapitaal » wordt voortaan in de tekst van artikel 314 gebruikt in zijn normale technische betekenis.

Derden mogen echter niet omtrent de betaalkracht van de vennootschap worden misleid door de vermelding van een kapitaal dat met geen werkelijk eigen vermogen overeenstemt of met een eigen vermogen dat merkelijk lager is.

Overeenkomstig de eerste richtlijn van de E. E. G. wordt bij het ontwerp voorgeschreven : wanneer uit de balans blijkt dat het bedrag van het eigen vermogen lager is dan het maatschappelijk kapitaal, mag dit laatste niet worden vermeld dan met opgaaf van het eigen vermogen.

## AFDELING 5

### Onderzoekscommissarissen

### Art. 317

Deze bepaling is geïnspireerd op het huidige artikel 191. Het beginsel zelf van een onderzoek door daartoe in rechte benoemde commissarissen is een doeltreffende maatregel in het belang van de vennootschap. Zij blijkt zelfs onmisbaar te zijn om in de praktijk gevolg te geven aan de bepalingen die voorzien in de uitoefening van de aansprakelijkheidsvordering door een minderheid van vennoten. Zij is ook mogelijk voor de openbare overheden, door toedoen van de Minister van Economische Zaken of Streekeconomie, voor de ondernemingsraad, de vakbondsafvaardiging of de schuldeisers. Die uitbreiding van de personen of instellingen die zich tot de rechtbank kunnen wenden vindt haar verklaring in het verband dat er kan bestaan tussen een benoeming van onderzoekscommissarissen en een latere procedure van beheer met bijstand welke ook nog openstaat voor diezelfde eventuele verzoekers.

Daarom werd de mogelijkheid om die maatregel aan te wenden uitgebreid tot al de in hoofdstuk VIII behandelde vennootschappen.

De voorgestelde lezing houdt ook rekening met de kritiek die tegen het huidige artikel 191 wordt uitgebracht. Er is geen verwijzing meer naar « uitzonderlijke omstandigheden », een uitdrukking die als zeer vaag wordt bestempeld, en het onderzoek moet niet meer uitsluitend betrekking hebben op de boeken en rekeningen, zoals in de bestaande tekst, maar kan ook betrekking hebben op om het even welke verrichting of overeenkomst waarin de vennootschap is betrokken.

De uitdrukking « aanwijzingen van ernstige benadeling of van gevaar voor ernstige benadeling van de belangen van de vennootschap » moet niet worden verstaan in enge zin van een rechtstreekse schending van de wet of de statuten, maar in de ruime zin van handelingen, verzuim of nalatigheden die de diverse partijen die bij de gang van de vennootschap belang hebben, kunnen schaden : aandeelhouders en schuldeisers in hun vermogen, werknemers in hun werkgelegenheid, de overheidsbesturen in de verantwoordelijkheid die ze dragen met betrekking tot het algemeen belang.

Le texte confie en outre au tribunal le soin de déterminer la publicité à donner au rapport.

Il s'agit, en effet, d'un élément important d'information et, partant, de la protection des actionnaires minoritaires. Il convient cependant d'éviter que la diffusion du rapport puisse causer un préjudice grave à la société. La possibilité même que le rapport puisse être largement diffusé serait d'ailleurs susceptible, dans certains cas, d'en influencer la rédaction en ce sens que le commissaire-investigateur, dont il n'est certes pas question de mettre en doute l'indépendance, pourrait être tenté de ne pas inclure dans son rapport des données individualisées.

C'est pourquoi le projet se prononce en faveur d'une formule souple laissant une grande liberté d'appréciation aux tribunaux.

Enfin, il n'est sans doute pas inutile de rappeler que si cette action en investigation est rejetée, le droit commun applicable à une action vexatoire ou téméraire pourrait être invoqué. Les demandeurs pourraient être condamnés personnellement à des dommages-intérêts envers les défendeurs.

## CHAPITRE IX

### De l'émission d'obligations

L'ensemble de la matière des emprunts par obligations a été réexaminée afin de compléter des dispositions manifestement insuffisantes du texte actuel, pour mettre la loi en concordance avec des pratiques actuellement suivies qui ne sont pas toujours conformes à la loi en vigueur sans être cependant sérieusement critiquables, et pour assurer une meilleure organisation de la collectivité des obligataires. Cette organisation est conçue, non plus exclusivement dans l'intérêt de la société mais surtout dans celui des obligataires eux-mêmes, afin de leur permettre notamment la mise en œuvre collective de leurs droits contre la société.

a) *Définition et caractéristiques des obligations et des bons de caisses* (art. 318 à 324, 339 et 340).

### Art. 318

L'absence de définition légale des obligations a donné lieu, en pratique, à des contestations.

L'article 318 propose une définition des obligations qui correspond à la conception généralement admise par la doctrine et par les praticiens. Le caractère collectif de l'emprunt obligataire en constitue la caractéristique essentielle. Ce caractère collectif implique la pluralité des titres et, virtuellement tout au moins, la pluralité des titulaires; il n'implique pas cependant que tous les titres doivent être émis en une fois; les émissions « au robinet » répondent à la définition ainsi proposée lorsque les différents titres émis correspondent à des fractions d'un emprunt global. Il faut d'autre part que les titres confèrent des droits identiques pour une même valeur nominale.

Lorsque l'emprunt est remboursable par tranches et par voie de tirage au sort, chaque porteur doit avoir une vocation identique au remboursement et éventuellement à la modification du régime des intérêts qui suit parfois les remboursements; si cette condition est remplie, il s'agit effectivement d'un emprunt obligataire. De même la définition n'exclut pas des taux d'intérêts différents suivant les périodes de remboursement dès lors qu'au départ tous les porteurs ont la

Voorts wordt aan de rechtbank opgedragen te bepalen welke openbaarmaking aan het verslag moet worden gegeven.

Het gaat hier immers om een belangrijk bestanddeel van de informatie, dus ook om een belangrijke bescherming van minderheden van aandeelhouders. Anderzijds moet worden vermeden dat de verspreiding van het verslag aan de vennootschap ernstig nadeel zou berokkenen. De onderzoekscommissaris kan worden beïnvloed door de mogelijkheid dat zijn verslag ruime verspreiding zal kennen : het gaat hier niet zozeer om zijn onafhankelijkheid, maar hij zou uit schroom gegevens die kunnen worden geïndividualiseerd, uit zijn verslag kunnen weglaten.

Daarom wordt in het ontwerp een soepele formule gekozen, waarbij ter zake een ruime beoordelingsvrijheid aan de rechtbanken wordt gelaten.

Tenslotte is het wellicht nuttig erop te wijzen dat wanneer de rechtsvordering tot benoeming van onderzoekscommissarissen wordt afgewezen, men zich zou kunnen beroepen op de regels van gemeen recht die van toepassing zijn op een vordering met tergend of roekeloos karakter. De eisers kunnen persoonlijk worden veroordeeld tot schadeloosstelling van de verweerders.

## HOOFDSTUK IX

### Uitgifte van obligaties

De regeling van de obligatielening wordt volledig aan een nieuw onderzoek onderworpen met het inzicht, de huidige teksten, die kennelijk ontoereikend zijn, aan te vullen en aldus de wet in overeenstemming te brengen met de huidige praktijk die wel afwijkt van de bestaande wettelijke bepalingen, maar waartegen geen ernstig bezwaar kan worden ingebracht. Ook wordt beoogd de obligatiehouders als groep op betere wijze te organiseren, niet zozeer ten behoeve van de vennootschap, maar in het belang van de obligatiehouders zelf, daar deze met de nieuwe regeling in de mogelijkheid worden gesteld hun rechten gezamenlijk jegens de vennootschap te doen gelden.

a) *Omschrijving en kenmerken van de obligatie en van de kasbon* (artt. 318 tot 324, 339 en 340).

### Art. 318

Het ontbreken van een wettelijke omschrijving van de obligatie heeft in de praktijk tot betwistingen aanleiding gegeven.

In artikel 318 wordt een bepaling van de obligatie voorgesteld die beantwoordt aan een opvatting die algemeen door de leer en door de practici wordt gehuldigd. Het wezenlijk kenmerk van de obligatielening is de collectieve aard ervan, wat de pluraliteit van de effecten betekent en, virtueel, de pluraliteit van de houders; dit wil niet zeggen dat de effecten in eenmaal moeten worden uitgegeven; de « druppelsgewijze » uitgiften beantwoorden ook aan de in overweging gegeven bepaling wanneer de uitgegeven effecten gedeelten zijn van een gezamenlijke lening. Voorts is vereist dat de effecten gelijke rechten verlenen voor een gelijke nominale waarde.

Wanneer de lening bij gedeelten en bij loting wordt afgelost, moet elke houder gelijkgerechtigd zijn op de terugbetaling en eventueel op de wijziging van de rentevergoeding die soms op de terugbetalingen volgt; indien aan deze voorwaarden is voldaan, gaat het werkelijk om een obligatielening. De bepaling sluit niet uit dat de rentevoet verschilt volgens de tijdvakken van de aflossingen, mits de houders van in den beginne dezelfde kans hebben gehad om aan de

même chance de se trouver dans les conditions prévues par celles de l'émission, fût-ce après un tirage au sort. Les valeurs nominales de titres peuvent être différentes, dès lors que les mêmes droits sont attachés aux titres proportionnellement à leur valeur nominale.

Les bons de caisse, généralement remboursables à une échéance rapprochée, sont, suivant le projet, une variété d'obligations. La durée de l'emprunt n'est pas en effet un critère déterminant pour définir la nature des titres. Les bons de caisse présentent d'ailleurs tous les caractères des obligations et leurs porteurs sont titulaires de créances faisant partie d'un emprunt collectif et conférant des droits identiques en principe. Toutefois, l'échéance des différents titres, ainsi qu'éventuellement le taux d'intérêt convenu, peuvent varier en fonction de la date de leur émission. Tel est le cas par exemple d'un emprunt prévoyant que les titres sont remboursés cinq ans après leur émission, que l'intérêt est de 8,5 % pendant les deux premières années et de 8,75 % pendant les trois dernières, mais avec la particularité que les titres sont émis à des dates différentes en sorte que leurs échéances et la date à laquelle se produira le changement du taux de l'intérêt sont dès l'origine différentes pour tous les porteurs. Comme les intérêts des porteurs de bons de caisse ne sont pas les mêmes à un moment déterminé, il n'est pas possible de les organiser en une masse pourvue d'organes susceptibles d'assurer l'exercice collectif de ces droits. Dès lors toutes les dispositions relatives à l'organisation de la masse des obligataires demeurent étrangères aux bons de caisse, qui sont, pour le reste, soumis à toutes les autres règles relatives aux obligations.

Art. 319

Les règles de l'article 100 des lois coordonnées sur les obligations à lots et à primes ne sont plus appliquées depuis longtemps. Ce texte interdit les obligations à primes dès lors que leur amortissement a lieu par tirage au sort. L'opportunité de maintenir le principe consacré par l'article 100, éventuellement moyennant des assouplissements, a été examinée; les autorités chargées de la protection de l'épargne publique ont été consultées. Il est apparu que la meilleure protection des obligataires consiste en une publicité adéquate des conditions de l'emprunt lorsque celui-ci est émis dans le public et que, s'il s'agit d'une émission privée, les emprunteurs sont en situation d'apprécier eux-mêmes l'incidence des conditions qui leur sont proposées.

Les dangers qui ont justitié l'introduction de l'article 68, devenu successivement 99 puis 100 des lois coordonnées, sont actuellement éliminés, notamment par l'intervention de la Commission bancaire en matière d'émissions publiques. Il suffira dès lors que les prospectus et les documents relatifs à l'émission fassent clairement apparaître les taux, les primes et le rendement réel des obligations pour que le public soit protégé.

Toutefois, il a paru opportun d'éviter que des primes excessives, lors des émissions d'obligations remboursables par voie de tirage au sort, ne fassent dégénérer l'opération en une véritable loterie. Le projet limite le montant des primes à 10 % au maximum. L'exigence d'une annuité constante n'a pas été conservée; elle visait essentiellement à éviter les emprunts comportant des charges trop lourdes pendant les premières années ou dont les conditions au contraire rejetaient toute la charge du remboursement à la fin de la période d'amortissement de l'emprunt.

uitgiftevoorwaarden te voldoen, zelfs al wordt daarbij een loting toegepast. De nominale waarde van de effecten kan van elkaar verschillen, mits aan de effecten dezelfde rechten verbonden zijn, naar evenredigheid van hun nominale waarde.

De kasbons, die gewoonlijk op korte termijn worden terugbetaald, zijn volgens het ontwerp een soort obligaties. De duur van de lening is immers geen doorslaggevend criterium voor het bepalen van de aard van een effect. De kasbon vertoont trouwens alle kenmerken van de obligatie en de houders ervan bezitten schuldvorderingen met betrekking tot een collectieve lening waaraan, in beginsel, gelijke rechten zijn verbonden. Nochtans kan de vervaldag van de onderscheiden effecten en eventueel ook de bedongen interest veranderen naar gelang van de uitgiftedatum. Dit is bijvoorbeeld het geval met een lening waarbij wordt bepaald dat de effecten worden terugbetaald vijf jaar na hun uitgifte, dat gedurende de eerste twee jaren de rentevoet 8,5 % is en 8,75 % de drie daarop volgende jaren, maar met die bijzonderheid dat de effecten op verschillende data worden uitgegeven zodat de vervaldagen en het tijdstip waarop de verandering van rentevoet intreedt van in den beginne af voor de houders verschillen. Daar de rentevoet aldus op een bepaald ogenblik niet dezelfde zal zijn voor alle houders van kasbons, kunnen zij niet in een groep worden georganiseerd en begiftigd worden met organen waaraan de collectieve uitoefening van die rechten zou worden opgedragen. De bepalingen betreffende de organisatie van de groep van obligatiehouders gelden dus niet voor de kasbons, maar voor het overige zijn deze aan alle andere regels met betrekking tot de obligaties onderworpen.

Art. 319

De regels van artikel 100 van de gecoördineerde wetten, betreffende de uitlootbare obligaties en de premie-obligaties, worden sedert lang niet meer toegepast. Die tekst verbiedt de uitgiften van premie-obligaties die bij aanwijzing door het lot terugbetaalbaar zijn. Een onderzoek werd ingesteld naar de wenselijkheid het in artikel 100 gehuldigde beginsel in stand te houden, eventueel met enkele aanpassingen; de autoriteiten die met de bescherming van het spaarwezen zijn belast, werden geraadpleegd. Het is gebleken dat de beste bescherming van de obligatiehouder bestaat in een passende openbaarmaking van de uitgiftevoorwaarden indien het een openbare uitgifte is, terwijl bij een besloten uitgifte de opnemers beter in staat zijn de hun voorgestelde voorwaarden af te wegen.

De gevaren die hebben geleid tot de invoering van het voorschrift van artikel 68, dat achtereenvolgens artikel 99 en 100 van de gecoördineerde wetten is geworden, zijn thans niet meer aanwezig, wat onder meer het gevolg is van de bemoeiing van de bankcommissie inzake openbare uitgifte van effecten. Voor de bescherming van het publiek volstaat het dus dat in de prospectussen en andere documenten betreffende de uitgifte, op klare wijze de rentevoet, het agio en het werkelijk rendement van de obligaties wordt opgegeven.

Het werd echter geraden geacht dat bij de uitgifte van uitlootbare obligaties het agio niet te hoog zou zijn, zodat de uitgifte geen verrichting zou worden die werkelijk een loterij is. Het ontwerp beperkt het agio tot een maximum van 10 %. Het vereiste van een vaste annuïteit werd niet gehandhaafd. Dit vereiste was bedoeld om te voorkomen dat leningen worden aangegaan met te zware lasten gedurende de eerste jaren of waarin de gehele last van terugbetaling naar het einde van de aflossing wordt verschoven.

En réalité, ces écueils ne se rencontrent guère en pratique et, surtout, un traitement différent pour les emprunts remboursables par tirage au sort et à prime, d'une part, et les autres emprunts, d'autre part, n'est pas justifié; on n'aperçoit pas en effet pourquoi ce danger serait plus à craindre pour les premiers que pour les seconds.

"

Art. 320

L'article 320 relatif à la valeur nominale minimum des obligations n'appelle pas de commentaires particuliers.

Art. 321

L'article 101 des lois coordonnées a suscité des critiques; en effet, il est douteux que l'émission d'un emprunt obligataire puisse s'analyser en un contrat synallagmatique, comme ce texte l'implique. Ce n'est le cas que si, dans un emprunt par obligations la société demeure débitrice de la délivrance des titres, tandis que l'obligataire ne paie pas la totalité des sommes dues et en demeure débiteur de son côté. En ce cas l'article 1184 du Code civil pourrait éventuellement s'appliquer. Le plus souvent cependant les titres sont immédiatement remis au souscripteur et celui-ci verse la totalité du montant prévu, en sorte qu'il ne subsiste d'obligations que dans le chef de la société : celle de payer les intérêts et celle de rembourser à l'échéance. Il paraît plus exact dès lors d'analyser la sanction à appliquer en cas de défaillance de la société en une déchéance du bénéfice du terme — ce qui engendre pour la société l'obligation de rembourser immédiatement le montant de l'emprunt à l'obligataire. Bien entendu, comme il ne s'agit que d'une faculté pour l'obligataire, celui-ci pourrait en toute hypothèse se borner à poursuivre l'exécution des obligations de la société, soit par exemple le paiement des intérêts en souffrance. La déchéance du bénéfice du terme n'a, de toutes les façons, pas lieu de plein droit, le texte prévoit que le tribunal peut accorder à la société un délai suivant les circonstances.

Art. 322 à 324

Les articles 322 à 324 organisent les conditions de forme des obligations nominatives ou au porteur et la tenue du registre; ils n'appellent pas davantage de commentaires particuliers; ils ont été mis en concordance avec les dispositions correspondantes relatives aux actions. Les règles relatives à la cession et à la preuve de la propriété des actions s'appliquent, mutatis mutandis, aux obligations.

Art. 339

L'article 339 organise le régime des obligations hypothécaires; il résout quelques difficultés pratiques et certaines questions controversées. Il précise notamment contre qui doivent être exercées les poursuites tendant à la purge, à l'expropriation des immeubles grevés, à la réduction ou à la radiation d'une inscription hypothécaire, prise au profit d'obligataires : ce sera le représentant de la masse qui pourra libérer les sûretés même en l'absence d'un remboursement total si l'assemblée des obligataires conformément à l'article 334 l'y autorise.

In werkelijkheid komen die bezwaren in de praktijk niet voor. Geen verantwoording kan worden gevonden voor een ongelijke behandeling van uitlootbare obligaties en premieobligaties enerzijds en andere obligatieleningen anderzijds; men ziet immers niet in waarom het gevaar meer te vrezen valt voor de eerste van die obligatieleningen dan voor de tweede.

Art. 320

Artikel 320 betreft het minimumbedrag van de nominale waarde van de obligaties en behoeft geen bijzondere commentaar.

Art. 321

Artikel 101 van de gecoördineerde wetten heeft tot kritiek aanleiding gegeven; het kan immers worden betwijfeld of de uitgifte van een obligatielening als een wederkerige overeenkomst kan worden uitgelegd, zoals de tekst doet uitschijnen. Het is slechts het geval wanneer de vennootschap bij een obligatielening de uitreiking van de effecten schuldig blijft, terwijl de obligatiehouder de door hem verschuldigde bedragen niet volledig heeft betaald en van zijn kant schuldenaar blijft. In dat geval kan eventueel artikel 1184 van het Burgerlijk Wetboek toepassing vinden. In de meeste gevallen worden de effecten onmiddellijk aan de opnemer overhandigd en deze stort het volledig bedrag, zodat de vennootschap slechts als verplichting overblijft : de uitkering van rente en de aflossing op de vervaldag. Het lijkt derhalve juister te zijn het dwangmiddel voor het in gebreke blijven van de vennootschap te zoeken in het verval van tijdsbepaling, waarvan het gevolg voor de vennootschap is dat zij het bedrag van de obligatielening onmiddellijk moet terugbetalen. Daar het de obligatiehouder vrij staat van die mogelijkheid gebruik te maken, kan hij zich beperken de uitvoering van de verplichtingen van de vennootschap te vorderen, bijvoorbeeld tot betaling van de verschuldigde interesten. Het verval van tijdsbepaling heeft in geen geval rechtens plaats : de tekst bepaalt dat de rechtbank naar omstandigheden die vervallenverklaring kan uitspreken.

Art. 322 tot 324

De artikelen 322 tot 324 bepalen de vormvereisten waaraan de obligaties op naam of aan toonder moeten voldoen en de wijze waarop het register moet worden gehouden; zij behoeven geen verdere commentaar; deze voorschriften werden in overeenstemming gebracht met die betreffende de aandelen. De regels betreffende de overgang en het bewijs van de eigendom van de aandelen zijn op de obligaties van overeenkomstige toepassing.

Art. 339

Artikel 339 voorziet in een regeling voor hypothecaire obligaties; enkele moeilijkheden en betwiste punten werden opgelost. Het artikel bepaalt onder meer tegen wie de vorderingen met het oog op de zuivering, de uitwinning van de bezwaarde onroerende goederen, de vermindering of de doorhaling van hypothecaire inschrijvingen ten behoeve van een obligatiehouder, moetén worden ingesteld : het zal tegen de vertegenwoordiger van de groep zijn. Ook wordt nader bepaald dat de vertegenwoordiger met machtiging van de vergadering van obligatiehouders, gegeven overeenkomstig artikel 334, de zekerheden kan bevrijden, zelf indien de volledige terugbetaling is uitgebleven.

Art. 340

L'article 340, applicable à toutes les obligations, est destiné à remédier à certaines difficultés pratiques que l'on rencontre parfois; il permet à la société de se libérer de sa dette obligataire — et par conséquent de libérer les sûretés éventuellement fournies — en consignant les sommes dues à des obligataires dont les titres sont venus à échéance et qui ne se sont pas présentés dans l'année de l'échéance pour en encaisser la valeur. L'application du droit commun de l'article 1257 du Code civil serait en effet pratiquement irréalisable, notamment lorsque les obligations sont au porteur.

b) *Organisation de la masse des obligataires* (art. 325 à 338)

Art. 325

Suivant le projet les obligataires dont les titres ont été émis au cours d'une même émission forment une masse organisée par la loi. Si des questions intéressant en même temps plusieurs masses d'obligataires doivent être traitées, il est possible de convoquer plusieurs masses en une assemblée unique (art. 331). Si au cours de cette assemblée sont proposées des mesures de nature à modifier les droits respectifs des obligataires appartenant à plusieurs masses, il faudra procéder à un vote par catégories, c'est-à-dire par masses (art. 336). Ces questions peuvent aussi être examinées bien entendu au cours d'assemblées distinctes des masses. Sous cette réserve, les différentes masses forment des ensembles distincts, jouissant d'organes propres et fonctionnant en étroite relation avec la société. Elles ne sont pas dotées de la personnalité morale — cet attribut n'apparaissant nullement indispensable pour leur permettre de jouer leur rôle.

A l'inverse du système actuellement en vigueur — conçu dans l'intérêt essentiel sinon exclusif de la société — l'organisation de la masse est susceptible de fonctionner même si le cours de l'emprunt se déroule normalement et si la société remplit ses obligations; le projet s'inspire à cet égard des pratiques suivies dans les pays anglo-américains, aux Pays-Bas et en Suisse où il est d'usage de désigner un trustee lors de l'émission d'obligations.

Art. 326 à 329

Le représentant de la masse peut accomplir différents actes pour compte des obligataires et dans leur intérêt, notamment lorsqu'il s'agit d'emprunts assortis de garanties réelles; il pourra d'autre part assurer la défense de leurs intérêts si elle se révèle nécessaire. Le projet vise à lui assurer une indépendance suffisante envers la société. A côté du représentant, le projet maintient l'assemblée des obligataires tout en accroissant ses pouvoirs. L'existence conjointe de ces deux organes est connue dans plusieurs pays étrangers, dont la Suisse par exemple.

Le représentant de la masse peut être désigné par la société dans les conditions de l'émission; il sera normalement fait appel, dans ce cas, à des professionnels indépendants dont la compétence et la notoriété seront de nature à donner confiance aux obligataires — ainsi que cela se pratique pour les trustees désignés dans les emprunts anglo-américains. Les représentants ne peuvent être choisis parmi les administrateurs, gérants, commissaires ou préposés de la société.

Art. 340

Artikel 340, dat toepasselijk is op alle obligaties, beoogt bepaalde moeilijkheden van praktische aard te verhelpen; de vennootschap wordt in de mogelijkheid gesteld haar obligatieschuld te voldoen — dus ook de eventueel gestelde zekerheden te bevrijden — door het bedrag verschuldigd aan houders van vervallen effecten die zich niet binnen een jaar na de vervaldag hebben aangemeld, in bewaring te geven. Het gemeen recht, inzonderheid artikel 1257 van het Burgerlijk Wetboek, kan hier bezwaarlijk worden toegepast, vooral indien de obligaties aan toonder luiden.

b) *Organisatie van de groep van obligatiehouders* (art. 325 tot 338)

Art. 325

Volgens het ontwerp vormen de obligatiehouders wier effecten in de loop van een zelfde uitgifte zijn uitgegeven, een groep die bij de wet wordt georganiseerd. Voor punten die tegelijk verschillende groepen obligatiehouders betreffen, kunnen die groepen in één enkele vergadering worden bijeen geroepen (art. 331). Indien in die vergadering maatregelen worden voorgesteld met betrekking tot respectieve rechten van obligatiehouders die tot verschillende groepen behoren, moet de stemming reeksgewijs gebeuren, d.i. per groep (art. 336). Die aangelegenheden kunnen uiteraard ook worden behandeld in afzonderlijke vergaderingen van de groepen. Onder dit voorbehoud vormen de verschillende groepen onderscheiden vergaderingen die met eigen organen zijn begiftigd en in nauwe samenwerking met de vennootschap optreden. Zij hebben geen rechtspersoonlijkheid — die hoedanigheid lijkt geenszins nodig te zijn om hen in de mogelijkheid te stellen hun taak te vervullen.

In tegenstelling tot de huidige regeling — die hoofdzakelijk en zelfs uitsluitend is bedoeld in het belang van de vennootschap — kan de groep optreden zelfs wanneer de lening een normaal verloop kent en de vennootschap haar verplichtingen nakomt : het ontwerp heeft zich hierbij laten leiden door de praktijk in de Angelsaksische landen, in Nederland en in Zwitserland, waar het gebruikelijk is bij de uitgifte van obligaties een « trustee » aan te wijzen.

Art. 326 tot 329

De vertegenwoordiger van de groep kan voor rekening en in het belang van de obligatiehouders verschillende rechtshandelingen stellen, onder meer wanneer aan de lening zakelijke zekerheden zijn verbonden; zo nodig voorziet zij in de verdediging van hun belangen. Het ontwerp wil hem voldoende onafhankelijkheid toekennen ten opzichte van de vennootschap. Het ontwerp handhaaft naast de vertegenwoordiger, de vergadering van obligatiehouders en begiftigt haar met grotere bevoegdheden. Het naast elkaar bestaan van die twee organen kent men in verschillende landen, waaronder bijvoorbeeld Zwitserland.

De vertegenwoordiger van de groep kan in de uitgiftevoorwaarden door de vennootschap worden aangewezen; gewoonlijk wordt in dat geval een beroep gedaan op onafhankelijke beroepsmensen die wegens hun bevoegdheid en bekendheid het vertrouwen van de obligatiehouders genieten. Aldus wordt ook gehandeld voor de trustees bij Angelsaksische obligatieleningen. Die vertegenwoordigers kunnen niet worden gekozen uit de bestuurders, zaakvoerders, commissarissen of aangestelden van de vennootschap.

Le représentant peut aussi être désigné par l'assemblée générale des obligataires. Celle-ci peut d'ailleurs toujours révoquer le représentant même s'il a été désigné dans les conditions de l'émission.

Si aucun représentant n'a été désigné, il appartient, en cas d'urgence, à tout intéressé de provoquer la désignation d'un représentant par le Président du tribunal de commerce; celui-ci fixe les pouvoirs de ce représentant, qu'il pourra limiter à l'accomplissement de certains actes urgents. Le Président peut également révoquer pour justes motifs, à la requête de la société ou de tout obligataire, un représentant même nommé dans les conditions de l'émission ou par l'assemblée générale — ce qui constitue une garantie pour les obligataires.

Les émoluments du représentant sont supportés par la société; il s'agit en effet d'une charge accessoire à l'émission d'un emprunt obligataire; en cas de contestation, il appartiendra au Président du tribunal de commerce de les taxer (art. 329, alinéa 2).

Suivant l'article 328, la responsabilité du représentant s'apprécie comme en matière de mandat; elle existe à l'égard de chacun des obligataires individuellement. Le texte de l'article 328 permet de combler une lacune de la loi actuelle : on enseigne en effet qu'à défaut de précision sur les modalités de la mise en œuvre de la responsabilité des mandataires prévus à l'article 93 des lois coordonnées, la responsabilité de ceux-ci est purement illusoire (*Rep. prat. dr. belge* v° S. A. n° 2238).

Sans doute l'action en responsabilité individuelle aura-t-elle pour conséquence que le représentant pourrait difficilement obtenir une décharge. Mais si les obligataires sont organisés collectivement à certains égards dans leurs rapports avec la société, ils ne forment pas eux-mêmes une véritable société distincte, notamment dans leur rapport avec leur représentant; les droits collectifs dont celui-ci assure la défense ne sont formés en définitive que de l'addition des droits individuels des obligataires. Bien entendu, comme les décisions de l'assemblée générale régulièrement prises s'imposent à tous les obligataires, la responsabilité du représentant ne pourrait être engagée par les actes qui seraient seulement l'exécution des décisions de l'assemblée.

Les pouvoirs à attribuer au représentant de la masse (art. 327) ont fait l'objet de discussions approfondies. Le texte autorise des restrictions aux pouvoirs qu'il définit; en revanche, il ne serait pas possible de donner au représentant des pouvoirs plus larges. En effet ceux que le texte lui accorde sont déjà extrêmement étendus; d'autre part, l'extension des pouvoirs du représentant se traduit par une réduction concomittante des pouvoirs individuels des obligataires, ce qui peut présenter des inconvénients. Enfin, comme le représentant peut agir pour compte de la masse sans consulter nécessairement ses mandants, il convenait de conserver à ses pouvoirs des limites raisonnables, d'autant plus que les pouvoirs de l'assemblée sont eux-mêmes fort larges.

Le représentant est chargé de l'exécution des décisions prises par l'assemblée générale des obligataires; il peut accomplir les mesures conservatoires des droits des obligataires; il est chargé de la surveillance du service de l'emprunt (art. 327, 4°). Il peut accepter pour la masse des obligataires les sûretés destinées à garantir le paiement de la dette, quelles que soient ces sûretés; s'il s'agit d'un gage, il devra éventuellement veiller à l'accomplissement des formalités de dépossession; s'il s'agit d'une hypothèque, il

De vertegenwoordiger kan ook worden aangewezen door de vergadering van obligatiehouders; deze kan te allentijde de vertegenwoordiger ontslaan, zelfs indien deze bij de uitgiftevoorwaarden is aangewezen.

Indien geen vertegenwoordiger is aangewezen kan iedere belanghebbende in spoedgevallen de benoeming van de vertegenwoordiger door de voorzitter van de rechtbank van koophandel uitlokken; deze stelt de bevoegdheid van die vertegenwoordiger vast en kan die tot bepaalde spoedeisende handelingen beperken. De voorzitter kan ook op verzoek van de vennootschap of van een obligatiehouder de vertegenwoordiger om wettige redenen ontslaan, zelf indien hij is aangewezen bij de uitgiftevoorwaarden of door de algemene vergadering. Deze bevoegdheid is voor de obligatiehouders een waarborg.

De bezoldiging van de vertegenwoordiger komt ten laste van de vennootschap. Het gaat hier immers om een last die tot de uitgifte van een obligatielening behoort; in geval van betwisting wordt die bezoldiging door de voorzitter van de rechtbank van koophandel vastgesteld (art. 329, tweede lid).

Volgens artikel 328 wordt de aansprakelijkheid van de vertegenwoordiger beoordeeld zoals inzake lastgeving; zij bestaat ten aanzien van iedere obligatiehouder individueel. De tekst van artikel 328 geeft de mogelijkheid om een leemte in de huidige wet te verhelpen : geleerden stellen immers dat bij gebreke van nadere bepalingen met betrekking tot de wijze waarop de in bij artikel 93 van de gecoördineerde wetten bedoelde gevolmachtigden voor hun handelingen instaan, hun aansprakelijkheid louter denkbeeldig is (*Rep. prat. dr. belge*, v° S. A. n$^{r}$ 2238).

Anderzijds moet worden toegegeven dat de individuele aansprakelijkheidsvordering tot gevolg zou kunnen hebben, dat de vertegenwoordiger moeilijk kwijting kan verkrijgen. De obligatiehouders zijn wel collectief georganiseerd; maar vormen op zichzelf geen onderscheiden maatschap, ook niet in hun betrekkingen met hun vertegenwoordiger; de collectieve rechten die deze laatste heeft te verdedigen zijn ten slotte maar de optelling van de individuele rechten van de obligatiehouders. Daar de wettige besluiten van de vergadering van obligatiehouders verplicht zijn voor alle obligatiehouders, kan de vertegenwoordiger geenszins aansprakelijk worden gesteld voor de handelingen die de uitvoering zijn van de besluiten van die vergadering.

De bevoegdheden die aan de vertegenwoordiger van de groep (art. 327) moeten worden opgedragen werden breedvoerig besproken. De tekst laat de mogelijkheid om de omschreven bevoegdheden te beperken; daarentegen kan aan de vertegenwoordiger geen ruimere bevoegdheid worden toegekend. Die welke hem volgens de tekst zijn toegekend, zijn immers uiterst ruim. Daarenboven beantwoordt de uitbreiding van de bevoegdheden van de vertegenwoordiger aan een overeenstemmende vermindering van de individuele bevoegdheden van de obligatiehouders, wat alleen maar bezwaren oplevert. Ten slotte, daar de vertegenwoordiger voor rekening van de groep kan optreden zonder zijn lastgevers te moeten raadplegen, is het wenselijk gebleken die bevoegdheden binnen redelijke grenzen te houden, te meer daar de bevoegdheden van de vergadering van obligatiehouders zelf zeer ruim zijn.

De vertegenwoordiger is belast met de uitvoering van de besluiten van de vergadering van obligatiehouders, hij kan alle maatregelen nemen tot bewaring van de rechten van de obligatiehouders; hij is belast met het toezicht op het verloop van de lening (art. 327, 4°). Hij kan voor de groep van obligatiehouders zekerheden van welke aard ook, in ontvangst nemen als waarborg voor de betaling van de schuld; betreft het een pandgeving, dan zal hij eventueel toezien op de formaliteiten van ontzetting van bezit; betreft het een hypotheek, dan waakt hij voor de uitvoering van de formaliteiten

veillera à l'accomplissement des formalités indispensables prévues par l'article 339. Lorsque l'emprunt est remboursé — ce dont il doit s'assurer sous sa responsabilité — il peut libérer les sûretés, ce qui simplifie les formalités actuellement suivies. Il pourrait également les libérer sans remboursement moyennant l'accord de l'assemblée générale des obligataires. Il doit en cas de faillite produire au passif et sauvegarder ainsi les droits des obligataires négligents qui n'auraient pas respecté le délai de production; les obligataires peuvent cependant de leur côté produire eux-mêmes. La production par le représentant ne signifie pas cependant qu'une créance unique soit substituée aux créances individuelles des obligataires; il appartiendra au curateur après la vérification des créances, de rembourser les obligataires individuellement. Enfin le représentant agit pour le compte des obligataires en justice dans l'accomplissement de ses fonctions; à son intervention, les différents obligataires constituant la masse plaident en conséquence par procureur. Il peut convoquer l'assemblée générale des obligataires et doit même le faire s'il en est requis par des obligataires groupant un vingtième des obligations en circulation au sein d'une même masse (art. 330).

## Art. 330 à 336

Les pouvoirs de l'assemblée générale des obligataires ont été considérablement accrus par rapport à ceux qui lui sont reconnus actuellement. Outre la nomination du représentant de la masse et sa révocation et l'accomplissement d'actes conservatoires dans l'intérêt des obligataires, l'assemblée peut prendre toutes mesures destinées à assurer la défense des intérêts communs des obligataires et l'exercice par eux de leurs droits, y compris la création d'un fonds à cet effet (art. 334, 1°, 2°, 7° et 8°). On peut comparer cette extension de pouvoirs aux pouvoirs reconnus à l'assemblée générale des obligataires dans certains pays étrangers, comme la Suisse et la France. Ses pouvoirs en vue de la défense des intérêts communs des obligataires peuvent être exercés sans intervention de la société, dans l'intérêt des obligataires. L'assemblée est, d'autre part, compétente pour statuer sur les propositions de modification des conditions de l'emprunt formulées par la société, dans des conditions analogues à celles prévues par l'article 93 actuel des lois coordonnées (art. 334, 3°, 4°, 5° et 6°). Au 6°, il a été précisé conformément à l'interprétation donnée à l'article 93, 4°, que les actions dont la substitution aux obligations émises peut être décidée, pourraient être des actions émises par une autre société. L'on a étendu cette possibilité aux obligations émises par une autre société. Comme actuellement, l'assemblée ne peut modifier les intérêts déjà échus ni renoncer complètement aux intérêts. La libération complète du capital social préalablement à toute prorogation des intérêts ou des échéances de remboursement, à la modification des conditions de l'emprunt ou à la substitution d'autres titres aux obligations émises, est maintenue.

L'augmentation du capital éventuellement nécessaire en cas de substitution d'actions de la société aux obligataires ne pourrait avoir lieu suivant la procédure du capital autorisé, puisque celle-ci ne s'applique qu'aux augmentations de

waarvan sprake is in artikel 339. Wanneer een lening is afgelost — hij moet zich daarvan op zijn verantwoordelijkheid verzekeren — kan hij de zekerheden vrij geven. Deze regeling is een vereenvoudiging ten opzichte van de thans gevolgde formaliteiten. Hij kan die zekerheden ook bevrijden zonder dat de terugbetaling is geschied, doch alleen met de toestemming van de vergadering van obligatiehouders. Bij faillissement kan hij de schuldvorderingen indienen en aldus de rechten vrijwaren van onachtzame obligatiehouders die de indieningstermijn zouden hebben laten voorbijgaan; de obligatiehouders kunnen echter van hun kant zelf hun schuldvorderingen indienen. De indiening door de vertegenwoordiger betekent echter niet dat een enkele schuldvordering in de plaats wordt gesteld van de individuele schuldvorderingen van de obligatiehouders; de curator moet na het onderzoek van de schuldvorderingen de obligatiehouders individueel terugbetalen. Ten slotte treedt de vertegenwoordiger in de uitvoering van zijn taak, voor rekening van de obligatiehouders in recht op; aldus is hij de gemachtigde van de obligatiehouders die de groep vormen. Hij kan de vergadering van obligatiehouders bijeenroepen en moet dit zelfs doen indien hij daartoe wordt verzocht door obligatiehouders die een twintigste gedeelte vertegenwoordigen van de in dezelfde groep in omloop zijnde obligaties (art. 330).

## Art. 330 tot 336

De bevoegdheden van de vergadering van obligatiehouders werden aanzienlijk uitgebreid ten opzichte van die welke haar thans zijn toegekend. Naast de benoeming en het ontslag van de vertegenwoordiger van de groep, en de handelingen tot bewaring van recht ten behoeve van de obligatiehouders, kan de vergadering alle maatregelen nemen in verband met de verdediging van de gemeenschappelijke belangen van de obligatiehouders en met de uitoefening van hun rechten met inbegrip van het aanleggen van een daartoe bestemd fonds (art. 334, 1°, 2°, 7° en 8°). Die verruimde bevoegdheden kunnen vergelijking doorstaan met de bevoegdheden die aan de vergadering van obligatiehouders in bepaalde landen, zoals in Zwitserland en in Frankrijk, zijn toegekend. Die bevoegdheden met het oog op de verdediging van gemeenschappelijke belangen van obligatiehouders kunnen nu ten behoeve van de obligatiehouders worden uitgeoefend zonder de tussenkomst van de vennootschap. Voorts is de vergadering van obligatiehouders bevoegd om zich uit te spreken over voorstellen tot wijziging van de voorwaarden van de lening, die haar door de vennootschap worden voorgelegd. Hierbij worden regels gevolgd die aansluiten bij die van artikel 93 van de huidige gecoördineerde wetten (art. 334, 3°, 4°, 5° en 6°). Onder 6° wordt in overeenstemming met de thans aan artikel 93, 4°, gegeven uitlegging, nader verklaard dat de aandelen die in voorkomend geval ter vervanging van uitgegeven obligaties worden uitgereikt, aandelen van een andere vennootschap kunnen zijn. Die mogelijkheid werd tevens uitgebreid tot de vervanging door obligaties die door een andere vennootschap zijn uitgegeven. Zoals onder de huidige regeling is de vergadering niet bevoegd om reeds vervallen renten te wijzigen of om volledig van rentevergoeding af te zien. Het vereiste werd gehandhaafd dat het maatschappelijk kapitaal moet zijn volgestort vooraleer kan worden besloten tot enig uitstel van betaling van interest, verlenging van de aflossingstermijn, wijziging van de voorwaarden van de lening of vervanging van de uitgegeven obligaties door andere effecten.

De kapitaalverhoging die nodig mocht zijn voor de vervanging van de obligaties door aandelen van de vennootschap; kan niet geschieden volgens de procedure van het toegestane kapitaal, aangezien deze slechts toepassing vindt op

capital par des apports en espèces. Il faut donc une décision de l'assemblée générale, comme par le passé, pour décider l'augmentation du capital (art. 334, avant dernier alinéa).

Les règles de la convocation des assemblées générales d'obligataires sont inspirées des dispositions analogues à suivre pour les assemblées générales d'associés. Il en est de même du mode de délibération de l'assemblée, des mandats donnés pour représenter des obligataires à l'assemblée, et de la contestation éventuelle des pouvoirs des assistants (art. 332 et 333).

L'assemblée doit être particulièrement éclairée sur la situation de la société lorsqu'elle est appelée à se prononcer sur la modification des conditions de l'emprunt; le projet prévoit à cet effet qu'elle doit être saisie dès lors d'un état de sa situation, vérifié et certifié par les commissaires et ne remontant pas à plus de deux mois de la décision; les mesures proposées doivent être justifiées par un rapport spécial dressé par les organes chargés de la gestion et approuvé dans les sociétés anonymes par le Conseil de surveillance (art. 334, alinéa 2).

Les conditions de majorité et de quorum ont été modifiées; la procédure d'homologation devant la cour d'appel a été supprimée pour les motifs qui ont déjà justifié une telle mesure pour les assemblées générales d'associés. Les décisions relatives à la défense des intérêts des obligataires sont prises à la majorité simple des voix attachées aux titres représentés. Les mesures qui impliquent une modification des conditions de l'emprunt sont décidées à des conditions de quorum et de majorité qui rappellent celles requises des assemblées générales d'associés appelées à se prononcer sur une modification des statuts (art. 335). Ainsi qu'il a été déjà indiqué, les résolutions qui entraînent une modification des droits respectifs d'obligataires appartenant à plusieurs masses doivent être approuvées dans chacune des masses, que celles-ci votent en assemblées distinctes ou qu'elles soient réunies en une assemblée unique au sein de laquelle il serait alors voté par catégories (art. 336).

## Art. 337

Les règles gouvernant la nullité des assemblées sont inspirées des règles suivies pour les assemblées générales d'associés (art. 288) adaptées aux particularités propres aux assemblées d'obligataires. Le texte précise les causes de nullité substantielles et celles qui sont subordonnées à la preuve que l'irrégularité commise a eu une influence sur le résultat de la délibération. Le paragraphe 4 de l'article 288 substituant en certains cas une action en dommages-intérêts à l'action en nullité n'a pas dû être appliqué ici; on voit mal en effet comment et pourquoi la société serait tenue de dommages-intérêts en raison d'irrégularités commises par les obligataires ou leurs représentants.

## Art. 329

Les frais du fonctionnement des institutions de la masse des obligataires doivent être supportés tantôt par la société,

de kapitaalverhoging door inbreng in geld. Zoals in het verleden is dus een beslissing van de algemene vergadering vereist om tot de kapitaalverhoging over te gaan (art. 334, voorlaatste lid).

De regels voor de bijeenroeping van de vergadering van obligatiehouders sluiten aan bij de voorschriften die voor de algemene vergadering van vennoten toepasselijk zijn. Hetzelfde geldt voor de besluitvorming ter vergadering, de machtigingen gegeven met het oog op de vertegenwoordiging van obligatiehouders en de betwistingen ter zake van de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de aanwezigen (art. 332 en 333).

Wanneer de vergadering zich moet uitspreken over de wijziging van de voorwaarden van de lening moet zij met de toestand van de vennootschap bekend zijn. Te dien einde wordt in het ontwerp bepaald dat aan de vergadering een door de commissarissen nagezien en deugdelijk verklaard financiëel overzicht moet worden voorgelegd met betrekking tot de toestand van de vennootschap op een datum die niet meer dan twee maanden aan de beslissing voorafgaat; de voorgestelde maatregelen moeten worden verantwoord in een bijzonder verslag dat door het beheersorgaan is opgemaakt en, in de naamloze vennootschappen, door de raad van toezicht is goedgekeurd (art. 334, tweede lid).

De vereisten inzake meerderheid en quorum werden gewijzigd; de homologatieprocedure voor het hof van beroep werd afgeschaft om de zelfde redenen als die reeds aangevoerd voor een zodanige maatregel met betrekking tot de algemene vergadering van vennoten. De besluiten betreffende de verdediging van de belangen van de obligatiehouders worden genomen bij gewone meerderheid van de aan de vertegenwoordigde effecten verbonden stemmen. De beslissingen omtrent maatregelen die een wijziging van de voorwaarden van de lening tot gevolg hebben, worden genomen volgens gelijkaardige vereisten inzake quorum en meerderheid als die welke moeten worden inachtgenomen door een algemene vergadering van vennoten die zich over de wijziging van de statuten moet uitspreken (art. 335). Zoals reeds is gezegd, moeten de besluiten die een wijziging meebrengen van de respectieve rechten van obligatiehouders die tot verschillende groepen behoren, in elk van die groepen worden goedgekeurd, om het even of deze hun stem in afzonderlijke vergaderingen uitbrengen, dan wel in één enkele vergadering zijn bijeengekomen; al dan wordt in die vergadering reeksgewijs gestemd (art. 336).

## Art. 337

De regels betreffende de nietigheid van de vergaderingen zijn afgestemd op die voor de algemene vergaderingen van vennoten (art. 288) maar met de nodige aanpassingen om aan de eigen kenmerken van de vergaderingen van obligatiehouders te voldoen. De tekst verklaart nader welke de substantiële oorzaken van nietigheid zijn, alsmede de nietigheden die afhankelijk zijn van het bewijs dat een onregelmatigheid de uitslag van de beraadslaging heeft beïnvloed. Paragraaf 4 van artikel 288, waarbij in bepaalde gevallen de vordering tot nietigverklaring in de plaats kon worden gesteld van de vordering tot schadevergoeding, kon hier niet worden toegepast; men ziet immers niet goed in hoe en waarom de vennootschap tot schadevergoeding, zou kunnen worden aangesproken wegens onregelmatigheden begaan door de obligatiehouders of hun vertegenwoordigers.

## Art. 329

De kosten voor de werking van de instellingen van de groep van obligatiehouders komen nu eens ten laste van de

tantôt par la masse. A l'image de certaines lois étrangères, le projet met les frais normaux de fonctionnement de ces organes et ceux rendus nécessaires par l'attitude de la société elle-même, à charge de celle-ci; au contraire les frais exceptionnels doivent être avancés par la masse, sauf à être récupérés ultérieurement, conformément au droit commun, éventuellement à la suite d'accords entre la masse et la société. C'est ainsi que la société doit supporter les frais de fonctionnement de l'assemblée, les émoluments du représentant (sauf son recours pour les faire taxer s'il y a lieu) ainsi que les frais des actes conservatoires accomplis par le représentant pour assurer la sauvegarde des droits des obligataires. Les autres frais sont à supporter par les obligataires eux-mêmes, sans préjudice du droit pour le tribunal saisi d'une contestation de statuer conformément au droit commun sur les dépens. C'est notamment à cette fin que l'assemblée se voit reconnaître le pouvoir de constituer un fonds pour la défense des intérêts des obligataires; le représentant peut éventuellement poursuivre à charge des obligataires individuellement l'exécution des décisions prises à cet égard par l'assemblée. En pratique, spécialement si les obligations sont au porteur, la décision ne pourra être aisément mise en œuvre qu'en opérant un prélèvement sur les échéances d'intérêts ou d'amortissement à payer par la société. L'assemblée peut décider que les frais seront avancés de cette façon; il fallait cependant prévoir une limite à ne pas dépasser : le projet prévoit que l'avance ne pourra dépasser un dixième de l'intérêt net annuel. Si des contestations surgissent sur l'opportunité ou sur le montant de l'avance, le Président du tribunal de commerce peut en être saisi suivant une procédure sommaire, sur requête du représentant. Il statue en dernier ressort, après avoir dûment entendu ou à tout le moins appelé les parties (art. 329).

## Art. 338

Une des questions les plus délicates suscitées par le nouveau régime réside dans la conciliation des pouvoirs collectifs reconnus aux organes de la masse avec les droits individuels des obligataires qu'il convenait de ne pas vinculer — alors que l'organisation de la masse est spécialement conçue dans leur intérêt. Suivant le principe adopté par le projet, les obligataires conservent le droit d'exercer individuellement leurs droits et d'intenter toutes les poursuites contre la société. Toutefois leur action ne peut être incompatible avec les décisions prises par l'assemblée générale des obligataires, qui les lient. Si l'assemblée s'est prononcée sur une question, ils conservent dès lors le droit de mettre individuellement leurs droits en œuvre dans toute la mesure où les actes qu'ils accomplissent ne sont pas incompatibles avec les décisions de l'assemblée; si celle-ci a, par exemple, décidé un report d'échéance ou d'intérêts, ils ne peuvent évidemment poursuivre le paiement des intérêts reportés ni réclamer la déchéance du bénéfice du terme, mais ils conservent le droit de poursuivre individuellement le recouvrement des intérêts échus ou celui des intérêts reportés s'ils n'étaient pas payés à leur nouvelle échéance.

Les actes accomplis par le représentant indépendamment de toute décision de l'assemblée ne peuvent en revanche suspendre l'exercice individuel des droits des obligataires.

vennootschap, dan weer ten laste van de groep. Zoals in sommige, vreemde wetgevingen, wordt bij het ontwerp bepaald dat de normale werkingskosten van die organen en de kosten die voortvloeien uit de houding van de vennootschap zelf, door deze laatste moeten worden voorgeschoten, met dien verstande dat die kosten overeenkomstig het gemeen recht kunnen worden verhaald, eventueel in onderling overleg tussen de groep en de vennootschap. Aldus komen ten laste van de vennootschap : de huishoudelijke uitgaven van de vergadering, de bezoldiging van de vertegenwoordiger (behoudens zijn recht om ze te laten begroten indien daartoe aanleiding is), alsmede de kosten van de handelingen tot bewaring van recht die de vertegenwoordiger ter vrijwaring van de rechten van de obligatiehouders heeft verricht. De andere kosten moeten door de obligatiehouders zelf worden gedragen, onverminderd de mogelijkheid voor de rechtbank bij wie een desbetreffend geschil aanhangig is gemaakt, om over de kosten overeenkomstig het gemeen recht te beslissen. Dit is een van de redenen waarom aan de vergadering de bevoegdheid is toegekend om voor de verdediging van de rechten van de obligatiehouders een fonds samen te stellen. De vertegenwoordiger kan de beslissingen die door de vergadering in dit verband worden genomen tegen de obligatiehouders individueel uitvoeren. In de praktijk vooral wanneer de obligaties aan toonder luiden is een gemakkelijke uitvoering van de beslissing alleen mogelijk door een afneming op de rente- of aflossingsbedragen die door de vennootschap moeten worden uitgekeerd. De vergadering kan beslissen dat de kosten op die wijze worden voorgeschoten; er moest echter een grens worden gesteld; het ontwerp bepaalt dat het voorschot niet een tiende van de jaarlijkse interest mag overschrijden. Een betwisting die omtrent de wenselijkheid of het bedrag van het voorschot mocht ontstaan, kan volgens een vereenvoudigde procedure op verzoek van de vertegenwoordiger, aan de voorzitter van de rechtbank van koophandel worden voorgelegd. Deze doet uitspraak in laatste aanleg, partijen gehoord of behoorlijk opgeroepen (art. 329).

## Art. 338

Een van de moeilijkheden van de nieuwe regeling bestond erin een juiste middenweg te zoeken tussen de collectieve bevoegdheden van de organen van de groep en de individuele rechten van de obligatiehouders; die rechten mogen niet worden aan banden gelegd terwijl de organisatie van de groep speciaal in hun belang is bedoeld. Volgens de beginselen van het ontwerp behouden de obligatiehouders de mogelijkheid om hun rechten individueel uit te oefenen en om alle vorderingen tegen de vennootschap in te stellen. Hun optreden mag echter niet in strijd zijn met de besluiten die in de vergadering van obligatiehouders zijn genomen, want zij zijn erdoor gebonden. Wanneer de vergadering zich omtrent een punt heeft uitgesproken, behouden zij de mogelijkheid om hun rechten individueel te doen gelden, voor zover hun handelingen niet onbestaanbaar zijn met de besluiten van de vergadering; indien bijvoorbeeld deze laatste besluit de vervaldag van de interest op een latere datum vast te stellen, kunnen zij geen aanspraak maken op de uitkering van de uitgestelde interest, noch de vervallenverklaring van tijdsbepaling vorderen, doch zij behouden het recht om individueel de betaling te vorderen van de vervallen of uitgestelde interest die niet op de nieuwe vervaldag is uitgekeerd.

De handelingen die door de vertegenwoordiger los van enig besluit zijn verricht, kunnen daarentegen de individuele uitoefening van de rechten van de obligatiehouders niet opschorten.

Ceux-ci pourraient d'autre part prendre toutes les mesures conservatoires de leurs droits qui seraient justifiées nonobstant les pouvoirs concurrents reconnus en ce domaine à l'assemblée et au représentant de la masse.

Quant à l'exercice des actions en justice, il est suspendu à partir du moment où, l'assemblée générale des obligataires ayant décidé d'intenter collectivement des poursuites contre la société comme l'y autorise l'article 334 de la loi, cette action est introduite. La suspension n'a, toutefois lieu que dans la mesure de la décision prise par l'assemblée. Les actions tendant à d'autres fins que celles décidées par l'assemblée peuvent être poursuivies par les obligataires individuellement.

Si avant la décision de l'assemblée, des obligataires agissant individuellement avaient déjà obtenu un jugement définitif (c'est-à-dire, suivant les meilleures définitions, un jugement qui n'est plus susceptible d'une voie de recours ordinaire) contre la société, ce jugement pourrait être exécuté — étant entendu qu'il faudrait évidemment en tenir compte pour l'appréciation de l'action collective intentée d'autre part. Si des actions individuelles sont toujours pendantes alors que l'assemblée décide d'agir collectivement — les obligataires étant désormais représentés par un mandataire commun — les actions individuelles doivent être jointes à l'action collective et les obligataires sont considérés comme des parties intervenantes dans l'action collective où ils peuvent dès lors faire entendre leur voix et éviter toute collusion ou même toute négligence préjudiciable à la masse.

Les dépens relatifs à ces actions individuelles peuvent être mis à charge de la société si celle-ci succombe.

Des difficultés de procédure pourront certes surgir, par exemple si les actions sont pendantes devant des juridictions de degrés différents; en ce cas l'action individuelle des obligataires pendante en appel serait suspendue et la jonction ne pourrait éventuellement intervenir que dans la mesure où l'action collective arriverait à son tour devant la juridiction d'appel. Si les actions se trouvaient pendantes devant des tribunaux différents mais de même degré, les actions individuelles devraient être renvoyées devant la juridiction saisie de l'action collective. Normalement cependant cette situation ne se rencontrera guère puisque ces actions seront portées devant le tribunal du siège de la société défenderesse.

## CHAPITRE X

### De la transformation et de la fusion des sociétés

Les transformations de sociétés et les fusions présentent des affinités certaines. Les questions à résoudre sont en effet souvent semblables : dans l'un et l'autre cas, les associés se trouvent exposés à devenir membres d'une société différente de celle où ils étaient engagés. Les conditions de la décision à prendre doivent être logiquement semblables.

## SECTION 1

### De la transformation

Le projet reprend les dispositions essentielles de la loi du 23 février 1967 qui introduit dans notre droit la transformation des sociétés commerciales sans solution de continuité dans leur personnalité juridique.

Zij zouden alle maatregelen kunnen nemen die geboden zijn tot bewaring van hun recht, niettegenstaande de gelijke bevoegdheid die op dat gebied aan de vergadering en aan de vertegenwoordiger van de groep is toegekend.

De uitoefening van rechtsvorderingen wordt opgeschort vanaf de instelling van de vordering overeenkomstig het besluit van vergadering van obligatiehouders om zich op collectieve wijze tegen de vennootschap te voorzien, zoals artikel 334 daartoe de mogelijkheid laat. Deze opschorting vindt echter alleen plaats in de mate waarin de zaak betrekking heeft op het besluit van de vergadering. Vorderingen met andere oogmerken dan die van het besluit van de vergadering, kunnen door de obligatiehouders individueel worden ingesteld.

Indien individueel optredende obligatiehouders reeds vóór de beslissing van de vergadering tegen de vennootschap een onherroepelijk vonnis hebben verkregen (d.i. volgens de beste omschrijving een vonnis waartegen geen gewoon rechtsmiddel meer kan worden aangewend), kan dit vonnis worden uitgevoerd — met dien verstande dat men er uiteraard rekening zal moeten mee houden voor de beoordeling van de collectief ingestelde vordering. De individuele vorderingen die nog mochten aanhangig zijn op het ogenblik dat de vergadering besluit collectief op te treden — dan zijn de obligatiehouders vertegenwoordigd door een gemeenschappelijk gemachtigde — worden bij de collectieve vordering gevoegd en de obligatiehouders worden in de collectieve vordering als tussenkomende partijen behandeld, zodat zij gelegenheid hebben hun standpunt te verdedigen en heimelijke verstandhouding of nalatigheden ten nadele van de groep, te voorkomen.

De proceskosten betreffende de individuele vorderingen kunnen ten laste van de vennootschap worden gelegd indien deze in ongelijk wordt gesteld.

Proceduremoeilijkheden kunnen zich voordoen, bijvoorbeeld wanneer de vorderingen aanhangig zijn bij gerechten van verschillende aanleg; in dat geval zou de individuele vordering van een obligatiehouder die bij het hof van beroep aanhangig is, worden opgeschort, en de voeging zou eventueel kunnen plaatsvinden indien de collectieve vordering op haar beurt in hoger beroep wordt behandeld. Indien vorderingen aanhangig zijn bij verscheidene gerechten van dezelfde aanleg, worden de individuele vorderingen verwezen naar de rechter voor wie de collectieve vordering is aangebracht. Normaal zal die toestand zich niet voordoen, aangezien de vorderingen worden ingesteld bij de rechtbank van de zetel van de verwerende vennootschap.

## HOOFDSTUK X

### Omzetting en fusie van vennootschappen

De omzetting van vennootschappen en de fusie zijn verwante verrichtingen. De op te lossen vraagstukken zijn dikwijls gelijkaardig : in beide gevallen staan de vennoten voor het vraagstuk lid te worden van een andere vennootschap dan die waarin zij zijn verbonden. De voorwaarden waaronder de besluitvorming geschiedt, moeten dan ook gelijkaardig zijn.

## AFDELING 1

### Omzetting

Het ontwerp neemt de hoofdzakelijke bepalingen over van de wet van 23 februari 1967 waarbij in onze wetgeving de omzetting van handelsvennootschappen zonder onderbreking van hun rechtspersoonlijkheid wordt ingevoerd.

Les règles prévues par la loi du 23 février 1967 sont maintenues, mais adaptées pour tenir compte des caractéristiques nouvelles des sociétés en cause. Elles sont également mises en rapport avec les règles qui régiront désormais les fusions : il est normal que les conditions de la fusion et notamment celles auxquelles est subordonnée l'absorption d'une société par une société d'un autre type s'appliquent, *mutatis mutandis*, au changement de forme d'une société.

On retrouve dès lors, parmi les conditions de l'opération :

— la formalité de la passation d'un acte authentique en toute hypothèse;

— l'établissement d'un rapport par les organes chargés de l'administration de la société destiné à éclairer les associés sur la décision à prendre;

— la décision à prendre par les associés de la société, à quelque type qu'elle appartienne, dans les conditions requises pour la modification des statuts et les règles complémentaires qui se justifient en raison de l'importance de la décision à prendre;

— les conditions qui s'expliquent par la modification du statut juridique des associés à la suite de la transformation particulièrement lorsque le type nouveau adopté est celui de la société en nom collectif ou de la société en commandite;

— les règles particulières relatives aux sociétés coopératives et aux sociétés à capital variable, dans la mesure où elles concernent aussi la transformation;

— les règles relatives à l'obligation des associés au passif en cas de transformation en société à responsabilité illimitée ou en cas de transformation d'une telle société.

Certaines règles tiennent aux particularités propres à la transformation.

Quant au capital social, il doit en principe demeurer le même avant et après l'opération de transformation. Celle-ci n'affecte pas en effet la consistance du patrimoine social.

L'article 343 le précise. Si la société désire augmenter son capital social, notamment pour se conformer aux règles relatives au capital minimum se rapportant au nouveau type de société, elle doit le faire par une décision distincte et antérieure à la transformation — même si cette décision est prise au cours de la même assemblée générale.

Si le capital est partiellement perdu, cette circonstance n'empêche pas la transformation dans la mesure où le montant nominal du capital social n'y fait pas obstacle — par exemple parce qu'il serait inférieur au minimum légal à observer par la société après transformation.

Toutefois, les conséquences de la perte partielle du capital seront celles qui sont prévues pour le type nouveau de société. Le rapport du réviseur d'entreprise appelé à vérifier l'état résumant la situation active et passive de la société devra le mentionner et les tiers en seront avertis par la publication des conclusions du rapport.

La situation est quelque peu différente pour les sociétés qui ne comportent pas de capital exprimé, lorsqu'elles se transforment en une société impliquant au contraire l'expression d'un capital social. La transformation ne sera possible que si le capital social à exprimer correspond au moins à l'actif social net de la société; ce montant devra apparaître à la situation active et passive de la société. La transformation ne pourra être réalisée s'il n'est pas possible de

De bepalingen van de wet van 23 februari 1967 worden gehandhaafd, doch met aanpassingen vereist door de nieuwe kenmerken van de betrokken vennootschappen. Zij werden ook in verband gebracht met de regels die voor de fusie zullen gelden : het is normaal dat de voorschriften betreffende de fusie, inzonderheid die betreffende de overneming van een vennootschap door een vennootschap met een andere rechtsvorm, overeenkomstig toepassing vinden bij verandering van de rechtsvorm van een vennootschap.

Derhalve vinden wij onder de voorwaarden waaraan die verrichting onderworpen is :

— in alle geval het vereiste van een authentieke akte;

— het opmaken van een verslag door het bestuursorgaan van de vennootschap, bedoeld om de vennoten omtrent de te nemen beslissing voor te lichten;

— het besluit van de vennoten van de vennootschap, ongeacht haar rechtsvorm, moet worden genomen volgens de regels die voor de wijziging van de statuten zijn gesteld, met inachtneming van bijkomende regels, geboden door de belangrijkheid van de beslissing;

— de vereisten die verklaard kunnen worden door de wijziging van de rechtspositie van de vennoten ingevolge de omzetting, inzonderheid wanneer de nieuwe rechtsvorm die is van de vennootschap onder firma of van de commanditaire vennootschap;

— de bijzondere regels betreffende de coöperatieve vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal, voor zover zij ook verband houden met de omzetting;

— regels die voorschrijven dat de vennoten voor het passief instaan in geval van omzetting in een vennootschap met onbeperkte aansprakelijkheid of in geval van omzetting van een zodanige vennootschap.

Bepaalde andere regels houden verband met de eigen kenmerken van de omzetting.

In beginsel moet het maatschappelijk kapitaal na de omzetting hetzelfde blijven. Deze verrichting heeft immers geen invloed op de samenstelling van het vermogen van de vennootschap.

In artikel 343 wordt zulks met zoveel woorden gezegd. Indien de vennootschap wenst haar kapitaal te verhogen, onder meer om zich te gedragen naar de regels betreffende het minimumkapitaal voor de nieuwe vennootschapsvorm, moet zij zulks doen bij een afzonderlijk besluit die aan de omzetting voorafgaat — zelfs bij een besluit in de loop van een zelfde algemene vergadering genomen.

De omstandigheid dat het kapitaal gedeeltelijk verloren is verhindert de omzetting niet voor zover het nominaal bedrag van het maatschappelijk kapitaal geen beletsel is — bijvoorbeeld omdat het ligt beneden het wettelijk minimumkapitaal dat voor de vennootschap na de omzetting geldt.

De gevolgen van het gedeeltelijk verlies van het kapitaal zijn echter die welke voor de nieuwe vennootschap gelden. Van dat verlies moet melding worden gemaakt in het verslag van de bedrijfsrevisor die de staat van actief en passief van de vennootschap naziet; de openbaarmaking van de conclusies van het verslag strekt ter zake tot voorlichting van derden.

De toestand is enigszins verschillend voor een vennootschap, zonder vast kapitaal, die wordt omgezet in een vennootschap waarin het maatschappelijk kapitaal wel bij de statuten wordt vastgesteld. De omzetting is hier alleen mogelijk, indien het vast te stellen maatschappelijk kapitaal ten minste gelijk is aan het eigen vermogen van de vennootschap; die bedrag moet blijken uit de staat van actief en passief van de vennootschap. De omzetting kan niet wor-

constituer ce capital exprimé à défaut d'actif social net d'un montant au moins correspondant.

L'importance de ces règles explique que le texte impose la rédaction d'un état résumant la situation active et passive de la société arrêté à une date ne remontant pas à plus de trois mois et la vérification de cet état par un commissaire-réviseur d'entreprise; celui-ci peut être le commissaire de la société.

Si le capital social — qu'il s'agisse du capital antérieur ou du capital spécialement exprimé pour les sociétés en nom et les sociétés en commandite — était inférieur au minimum légal prévu pour le type de société correspondant, toute personne qui, en qualité de membre d'un organe de la société, aurait proposé, décidé ou exécuté la décision serait tenue — solidairement avec les autres personnes ayant commis cette infraction — de la différence entre le capital exprimé et le capital minimum légal; elle serait réputée de plein droit souscripteur de cette différence. Cette responsabilité peut notamment peser sur les membres de l'organe d'administration, à moins qu'ils ne se soient abstenus de toute proposition et de toute exécution de la mesure irrégulière.

L'article 349 permet, comme le faisait déjà la loi du 23 février 1967, que les clauses contenues dans les statuts de certaines sociétés en nom collectif, aux termes desquelles en cas de décès d'un associé, la société continuera comme société en commandite avec les héritiers de l'associé décédé, de sortir leurs effets sans que doivent s'appliquer les dispositions de la présente section.

## SECTION 2

### Des fusions

Le projet réunit l'ensemble des textes sur les fusions dans une même section et traite simultanément des fusions entre sociétés de même type et des fusions entre sociétés de types différents. Cette solution est celle de la loi française du 24 juillet 1966 (Section IV du Chapitre VI) et, dans la mesure où il s'agit de sociétés douées de la personnalité morale, de la loi allemande du 6 septembre 1965.

Les principes fondamentaux sur les fusions peuvent s'appliquer quelles que soient les sociétés en cause. Les textes proposés tiennent compte des conditions dans lesquelles les décisions peuvent être prises au sein des divers types de sociétés et des effets particuliers tenant aux caractéristiques spéciales de certaines sociétés.

L'absence de toute règle au sujet des fusions dans la loi actuelle a été la source d'inconvénients pratiques dont la jurisprudence s'est parfois fait l'écho. L'incertitude du régime juridique des fusions et des effets de cette opération rendait celles-ci difficiles dans certaines circonstances, par exemple pour des sociétés d'assurance ou de capitalisation (en raison du transfert des contrats en cours) ou pour les sociétés de banque (en ce qui concerne le transfert d'ouvertures de crédit assorties de garanties réelles).

Des difficultés — résolues d'une manière quelque peu empirique — ont surgi aussi quant aux modalités de la liquidation des sociétés absorbées ou dissoutes par suite de la fusion.

den uitgevoerd indien het onmogelijk blijkt het in de statuten vast te stellen kapitaal samen te stellen bij ontstentenis van een ten minste evenwaardig eigen vermogen.

Wegens de belangrijkheid van die regels schrijft de tekst voor dat de staat van actief en passief van de vennootschap niet meer dan drie maanden voordien mag zijn vastgesteld en dat deze staat door een bedrijfsrevisor moet worden nagezien; deze kan tevens commissaris zijn van de vennootschap.

Indien het maatschappelijk kapitaal — om het even of het gaat om het vroegere kapitaal dan wel het voor de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschappen speciaal vastgesteld kapitaal — kleiner is dan het wettelijk minimumkapitaal dat voor de overeenstemmende vennootschapsvorm is voorgeschreven, zou een ieder die in zijn hoedanigheid van lid van een vennootschapsorgaan het besluit heeft voorgesteld, genomen of uitgevoerd, met de andere personen die het voorschrift overtreden, hoofdelijk aansprakelijk zijn voor het verschil tussen het vastgesteld kapitaal en het wettelijk minimumkapitaal; hij zou rechtens als inschrijver voor het verschil worden beschouwd. Ook de leden van het beheersorgaaan kunnen worden aangesproken, tenzij zij aantonen dat zij geenszins aan het voorstel of aan de uitvoering van de onregelmatige maatregel hebben meegewerkt.

Artikel 349 laat de mogelijkheid open, zoals reeds ligt besloten in de wet van 23 februari 1967, dat de statutaire bepalingen van bepaalde vennootschappen onder firma, waarbij de vennootschap in geval van overlijden van een vennoot als commanditaire vennootschap met de erfgenamen van de overleden vennoot blijft voortbestaan, gevolg hebben zonder dat de voorschriften van deze afdeling moeten worden toegepast.

## AFDELING 2

### Fusie

In het ontwerp worden de gezamelijke teksten betreffende de fusie in een zelfde afdeling ondergebracht en wordt tegelijk de fusie tussen vennootschappen met dezelfde rechtsvorm behandeld. Deze oplossing vindt men terug in de Franse wet van 24 juli 1966 (Afdeling IV van hoofdstuk VI) en, voor zover het vennootschappen met rechtspersoonlijkheid betreft, in de Duitse wet van 6 september 1965.

De hoofdbeginselen betreffende de fusie kunnen worden toegepast om het even welke vennootschappen daarbij betrokken zijn. De voorgestelde teksten houden rekening met de regels volgens welke de besluiten in de diverse vennootschapsvormen worden genomen en met de bijzondere gevolgen in verband met de eigen kenmerken van bepaalde vennootschappen.

Het ontbreken van enige regel terzake van de fusie in de huidige wet, was de oorzaak van praktische moeilijkheden die soms in de rechtspraak aan de oppervlakte zijn gekomen. De onzekerheid ter zake van de rechtsvoorschriften betreffende de fusie en van de gevolgen ervan, maakten deze in bepaalde gevallen zeer bezwaarlijk, bijvoorbeeld voor de verzekeringsmaatschappijen of de spaarverenigingen (wegens de overgang van de lopende contracten) of voor de bankmaatschappijen (wat betreft de overgang van de kredietopeningen met zakelijke zekerheden).

Moeilijkheden — die op enigszins empirische wijze werden opgelost — zijn ook gerezen met betrekking tot de wijze van vereffening van de ingevolge fusie overgenomen of ontbonden vennootschappen.

a) *Caractères de l'opération*

Art. 350

Le régime proposé est fondé sur l'idée que la fusion, telle que l'article 350 la définit, entraîne de plein droit le transfert universel du patrimoine de la société absorbée à la société absorbante (absorption) ou celui du patrimoine des sociétés dissoutes à la société née de la fusion (fusion par création d'une société nouvelle). C'est la conception consacrée par la plupart des droits étrangers et admise le plus généralement en Belgique.

La personnalité morale de la société absorbée (1) disparaît formellement, mais elle se produit en quelque sorte dans la société absorbante, qui lui succède activement et passivement, sous la seule restriction des contrats conclus *intuitu personae*.

Ainsi conçue, la fusion entraîne la dissolution immédiate de la société absorbée mais cette dissolution n'ouvre pas sa liquidation. La fusion est traitée comme une dissolution sans liquidation.

Cette conception générale de la fusion a d'ailleurs été préparée par les lois fiscales, d'abord exceptionnelles puis permanentes, qui ont soumis ces opérations à un régime fiscal excluant la perception des impôts dus sur la liquidation d'une société et organisant un régime favorable en ce qui concerne les plus-values dégagées lors de la fusion (cfr. art. 124 du Code des impôts; voy. Van Beirs, « Le nouveau régime fiscal des fusions de sociétés », *Rev. prat. soc.*, 1959, p. 244).

La fusion comporte l'attribution aux associés des sociétés absorbées d'actions ou parts de la société absorbante (fusion par absorption) ou d'actions ou parts de la société nouvelle (fusion par constitution d'une société nouvelle : art. 361). Pour faciliter notamment la détermination de conditions pratiques d'échange des titres, il est admis que l'opération n'est pas dénaturée si les associés des sociétés absorbées ou qui fusionnent reçoivent, outre les actions ou parts de la société absorbante ou née de la fusion, une soulte en espèces — pour autant que cette soulte ne dépasse pas le dixième de la valeur nette des apports de la société absorbée ou des sociétés qui fusionnent (art. 350 et 361).

Bien que la rémunération des apports par des droits sociaux soit une caractéristique essentielle de l'opération, il peut arriver qu'aucune action ou part nouvelle ne soit créée par la société absorbante, par exemple si l'actif et le passif de la société absorbée s'équilibrent en sorte qu'il n'existe aucun apport net et partant aucune augmentation du capital de la société absorbante. En ce cas les actions ou parts des associés de la société absorbée devront être annulées; si les parts bénéficiaires ou autres titres non représentatifs du capital social de la société absorbante sont remis aux associés de la société absorbée, l'opération correspond à la définition de l'article 350.

La fusion, telle qu'elle est définie par l'article 350, peut aussi se réaliser par l'apport effectué par une société déjà dissoute entrée en liquidation, pour autant que l'ensemble des conditions prévues par le texte soient réunies.

(1) Pour simplifier, l'exposé se réfère à la fusion par absorption, tout ce qui est dit demeurant vrai, *mutatis mutandis*, pour la fusion par création d'une société nouvelle.

a) *Kenmerken van de verrichting*

Art. 350

De voorgestelde regeling steunt op het denkbeeld dat de fusie, zoals zij in artikel 350 is omschreven, rechtens de overgang ten gevolge heeft van het gehele vermogen van de overgenomen vennootschap naar de overnemende vennootschap, of van dat van de ontbonden vennootschap naar de vennootschap die ingevolge fusie is ontstaan (fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap). Dit is de opvatting die in het merendeel van de buitenlandse wetgevingen werd gehuldigd en algemeen in België wordt aanvaard.

De rechtspersoonlijkheid van de overgenomen vennootschap (1) verdwijnt uitdrukkelijk, maar zij bestaat enigszins voort in de overnemende vennootschap, die haar opvolgster is ter zake van haar actief en passief, met als enige beperking de *intuitu personae* aangegane overeenkomsten.

Aldus opgevat brengt de fusie de onmiddellijke ontbinding met zich, maar die ontbinding is niet de vereffening. De fusie wordt opgevat als een ontbinding zonder vereffening.

De opvatting van de fusie is trouwens ontstaan uit de toepassing van fiscale wetten, waarbij de verrichtingen van de fusie eerst op uitzonderlijke en vervolgens vaste wijze, werden behandeld volgens een fiscaal stelsel dat de heffing van de bij vereffening verschuldigde belastingen uitsloot en voorzag in een voordelige regeling ten aanzien van de uit de fusie opgekomen boekwinst (zie art. 124 van het Wetboek belastingen; zie Van Beirs, « Le nouveau régime fiscal des fusions de sociétés », *Rev. prat. soc.*, 1959, blz. 244).

De fusie behelst de toekenning aan de vennoten van de overgenomen vennootschappen van aandelen van de overnemende vennootschap (fusie door overneming) of van de aandelen van de nieuwe vennootschap (fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap : art. 361). Om onder meer de vaststelling te vergemakkelijken van praktische regelingen met betrekking tot de vervaldag van de effecten, wordt aanvaard dat de verrichting haar hoofdkenmerken niet verliest indien aan de vennoten van overgenomen vennootschappen of van samensmeltende vennootschappen, naast aandelen van de overnemende vennootschap of van de uit de fusie ontstane vennootschap, een bijslag wordt toegekend. Die bijbetaling mag echter niet hoger zijn dan een tiende van de nettowaarde van de inbreng in de overgenomen vennootschap of in de vennootschappen die samensmelten (art. 350 en 361).

Hoewel de vergoeding van de inbreng door rechten in de vennootschap een hoofdkenmerk is van de verrichting, kan het voorkomen dat door de overnemende vennootschap geen aandelen worden uitgegeven; bijvoorbeeld indien het actief en het passief van de overgenomen vennootschap tegen elkaar opwegen, zodat er geen netto-inbreng is en dus geen verhoging van het kapitaal van de overnemende vennootschap. In dat geval moeten de aandelen van de overgenomen vennootschap van onwaarde worden gemaakt; indien winstbewijzen of soortgelijke effecten die niet het kapitaal van de overnemende vennootschap vertegenwoordigen aan de vennoten van de overgenomen vennootschap worden uitgereikt, beantwoordt de verrichting aan de omschrijving gegeven in artikel 350.

Zoals de fusie bij artikel 350 is omschreven, kan zij ook tot stand komen door inbreng van een reeds ontbonden of in vereffening gegane vennootschap, met dien verstande dat aan al de bepalingen van de hier besproken voorschriften moet worden voldaan.

(1) Voor de eenvoudigheid wordt hier de fusie door overneming behandeld; deze uiteenzetting geldt *mutatis mutandis* voor de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap.

En revanche, ne constituerait pas une fusion l'apport de l'actif brut d'une société à une autre société même moyennant l'attribution de droits sociaux; dans ce cas les actions ou parts de la société absorbante ne sont pas remises directement aux associés de la société apporteuse; celle-ci doit supporter son propre passif et il y a donc lieu à liquidation. Le régime de droit commun de la liquidation doit dès lors s'appliquer; le transfert pourra être réglementé, le cas échéant, par les lois actuellement en préparation sur la cession du fonds de commerce.

Le transfert du patrimoine social (actif et passif) d'une société moyennant une somme d'argent ne rentrerait pas davantage dans la définition proposée; cette opération doit également s'analyser en un transfert de fonds de commerce; elle se différencie en effet fondamentalement de la fusion par la circonstance que les associés de la société absorbée perdent cette qualité, cessent d'être en risque et reçoivent restitution de leur mise; par conséquent, ils liquident en réalité leur participation — ce qui justifie l'application des règles de la liquidation.

La réunion de tous les titres ou parts d'une société dans le patrimoine d'une autre ne réalise pas une fusion; les conséquences de cette situation sont réglées par les articles 185, 227 et 266. Toutefois si la société décidait ensuite la dissolution et le transfert de l'intégralité du patrimoine (actif et passif) de la société dont elle possède les titres ou parts, cette dernière opération rentrerait également dans le cadre de la définition.

Le projet ne réglemente pas spécialement les opérations connues sous la dénomination d'«apports de branches d'activités » ou encore de « scissions » de sociétés. Il s'agit en réalité de l'apport partiel d'un patrimoine social, portant généralement sur une partie de l'actif et sur une partie du passif. Il paraît impossible de définir de façon précise les modalités de tels apports dans un texte de loi; elles dépendent des décisions des assemblées. Comme les apports ne portent pas sur la totalité du patrimoine des sociétés en cause, il est indispensable d'accomplir toutes les formalités relatives aux transferts de différentes catégories de biens ou de dettes apportés ou cédés, sans que le principe général d'un transfert de plano puisse s'appliquer en raison de l'indétermination des objets auxquels il se rapporterait. La seule consultation des procès-verbaux d'assemblée ne permet pas par exemple de savoir quelles créances ou quelles dettes sont apportées, quels biens sont compris dans l'apport. D'autre part, par suite de la scission du patrimoine, les créanciers ne sont pas sûrs de retrouver dans la société absorbante les éléments d'actif sur lesquels ils comptaient dans la société absorbée.

Ces opérations sont d'ailleurs considérées dans les pays étrangers qui réglementent les fusions — tels la Suisse et l'Allemagne notamment — comme n'étant pas à proprement parler des fusions, on les qualifie de « quasi fusions » ou de « fusions impropres » et elles sont soumises au régime juridique particulier applicable au transfert d'universalités (cfr. l'art. 181 du C. O. suisse, l'art. 255 de la loi allemande du 30 janvier 1937 et les art. 359 à 361 de la loi allemande du 6 septembre 1965). Seule, la France les réglemente depuis la loi du 24 juillet 1966. Peut-être sera-t-il nécessaire que ce genre d'opérations fasse l'objet d'une loi particulière.

La fusion peut avoir lieu avec des sociétés étrangères — que la société étrangère soit une société absorbée ou qu'elle soit une société absorbante ou encore que la société issue de la fusion par constitution d'une société nouvelle soit une

Daarentegen zou de inbreng als zodanig van het vermogen van een vennootschap in een andere vennootschap geen fusie zijn, zelfs indien in ruil daarvoor rechten in de vennootschap worden toegekend; in dat geval zouden immers de aandelen van de overnemende vennootschap niet rechtstreeks aan de vennoten van de inbrengende vennootschap worden uitgereikt; deze moet instaan voor haar eigen passief en er is dus aanleiding tot vereffening. Derhalve dient hier het gemeen recht van de vereffening te worden toegepast; de overgang zou aan een regeling kunnen worden onderworpen, eventueel in de wet betreffende de overgang van handelszaken, die thans in voorbereiding is.

De overdracht van het vermogen van de vennootschap (in- en uitschuld) tegen geld post ook niet in de voorgestelde omschrijving; deze verrichting moet worden opgevat als een overgang van een handelszaak; zij verschilt immers daardoor van de fusie, dat de vennoten van de overgenomen vennootschap die hoedanigheid verliezen, geen risico meer dragen en hun inleg terug verkrijgen; zij vereffenen in werkelijkheid hun deelneming — wat de toepassing van de regels van de vereffening rechtvaardigt.

De vereniging van al de aandelen van een vennootschap in het patrimonium van een andere, brengt de fusie niet tot stand; de gevolgen van die toestand worden geregeld bij de artikelen 185, 227 en 266. Mocht de vennootschap echter besluiten tot vereffening en overgang van het volledig vermogen (in- en uitschuld) van de vennootschap waarvan zij de aandelen in haar bezit heeft, dan zou deze laatste verrichting onder de omschrijving van de fusie vallen.

Het ontwerp geeft geen bijzondere regeling voor de verrichtingen die bekend staan onder de benaming « inbreng van takken van bedrijf » of nog « splitsing » van vennootschappen. Het gaat hier in werkelijkheid om een gedeeltelijke inbreng van het vennootschapsvermogen, dat gewoonlijk betrekking heeft op een gedeelte van het actief en een gedeelte van het passief. Het lijkt onmogelijk op duidelijke wijze regels voor zulke inbreng in de tekst van de wet nader te stellen; die regels hangen af van de besluiten van de vergaderingen. Daar de inbreng niet slaat op het volledige vermogen van de betrokken vennootschappen, is het noodzakelijk alle formaliteiten te verrichten met betrekking tot de overgang van de verschillende categorieën van goederen of schulden die worden ingebracht of overgedragen, maar zonder dat het algemeen beginsel van de overgang de plano moet worden toegepast, aangezien niet bepaald is waarop deze betrekking heeft. De enkele kennisneming van de notulen geeft bijvoorbeeld niet de mogelijkheid om te weten welke schuldvorderingen of welke schulden worden ingebracht, welke goederen in de inbreng zijn begrepen. Voorts zijn de schuldeisers, ingevolge de splitsing van het vermogen, niet zeker dat zij in de overnemende vennootschap de activa terugvinden waarop zij in de overgenomen vennootschap rekenden.

In landen die fusie aan een regeling onderwerpen — zoals Zwitserland en Duitsland — worden verrichtingen waarvan hierboven sprake is niet als een eigenlijke fusie beschouwd; zij worden « quasi-fusies » of « oneigenlijke » fusies genoemd en onderworpen aan de bijzondere rechtsvoorzieningen voor de overgang van volledige vermogens (zie art. 181 van de Zwitserse wet, art. 255 van de Duitse wet van 30 januari 1937 en de art. 359 tot 361 van de Duitse wet van 6 september 1965). Alleen in Frankrijk zijn ze aan een regeling onderworpen sinds de wet van 24 juli 1966. Misschien is het nodig dat soort verrichtingen in een bijzondere wet te behandelen.

De fusie kan ook geschieden met buitenlandse vennootschappen — om het even of de buitenlandse vennootschap een overgenomen of een overnemende vennootschap is, dan wel dat een vennootschap die uit de fusie door oprichting

société étrangère. Il n'a pas paru indispensable de prévoir spécialement la conclusion d'une convention entre la Belgique et le pays à la législation duquel est soumise la société étrangère. La législation étrangère s'appliquera en effet normalement à la société étrangère; quant aux sociétés belges en cause, si l'opération entraîne pour leurs associés la substitution à leurs titres de ceux de sociétés étrangères, l'opération sera simplement soumise aux conditions particulières de majorité et de quorum prévues par l'article 291. Si, dans le cas du transfert de siège de Belgique à l'étranger, une convention avec le pays d'accueil paraît indispensable, c'est pour conserver à la société le bénéfice de la personnalité morale nonobstant le changement de « nationalité » qui sans cela entraînerait une solution de continuité dans cette personnalité morale.

Etant donné que lors de la fusion, la personnalité morale des sociétés absorbées ou qui fusionnent disparaît, une convention internationale est inutile. D'ailleurs de telles fusions ont été pratiquées déjà, soit par l'absorption d'une société étrangère par une société belge soit par l'absorption d'une société belge par une société étrangère, en l'absence de toute convention et sans que cette situation engendre des difficultés; les inconvénients éventuels peuvent être d'ordre fiscal d'une part ou concerner les règles à suivre pour décider l'opération. Cette dernière difficulté est précisément résolue par le texte formel de l'article 291 qui permet l'opération aux conditions qu'il précise.

Il n'a pas paru opportun de suivre l'exemple de certaines législations étrangères, qui organisent la conclusion d'un véritable contrat de fusion entre les organes d'administration des sociétés en cause — contrat qui n'est point par lui-même générateur de droits et d'obligations mais qui fixe le cadre des décisions à prendre ensuite par les organes de ces sociétés et notamment par leurs assemblées générales. Si, en pratique la fusion est précédée de négociations entre les administrateurs des sociétés intéressées, il n'a pas paru utile de réglementer la forme de ces négociations qui ne donnent pas naissance, selon notre conception, à un véritable contrat; la fusion ne peut se réaliser que par l'effet des résolutions à prendre par les organes compétents des assemblées des sociétés en cause. De même il n'a pas paru utile de prévoir l'établissement d'un « bilan de fusion » destiné à servir de base — non point à la détermination des termes des échanges, qui fait toujours l'objet d'expertises et d'analyses extra-comptables — mais à l'établissement du bilan de la société issue de la fusion ou de la société absorbante après la fusion. Cette opération comptable se réalise sans difficulté, en pratique — notamment par l'effet des prescriptions d'ordre fiscal — sans qu'une intervention du législateur paraisse utile.

b) *Procédure de la fusion*

Les articles 351 à 360 précisent la procédure à suivre dans le cas de l'absorption, le régime de la fusion par constitution d'une société nouvelle étant ensuite inspiré du régime de l'absorption, *mutatis mutandis* (art. 361 à 363).

La fusion ressortit toujours à la compétence de l'assemblée générale extraordinaire des deux sociétés, en raison de son importance pour chacune d'elles — même si la so-

ontstaat, een buitenlandse vennootschap is. Het is noodzakelijk gebleken ten deze speciaal te voorzien in het sluiten van een overeenkomst tussen België en het land aan welke wetgeving de buitenlandse vennootschap onderworpen is. De buitenlandse wetgeving is immers normaal op de buitenlandse vennootschap toepasselijk; wat de betrokken Belgische vennootschappen betreft, zal de verrichting, indien zij voor de vennoten de vervanging van hun effecten door die van de buitenlandse vennootschap tot gevolg heeft, gewoon onderworpen zijn aan de vereisten inzake quorum en meerderheid bepaald bij artikel 291. De noodzakelijkheid om bij de overbrenging van de zetel van België naar het buitenland een overeenkomst met het ontvangende land te sluiten, houdt verband met het streven om de vennootschap verder te laten genieten van haar rechtspersoonlijkheid, niettegenstaande de verandering van « nationaliteit », welke anders een onderbreking in het bezit van die rechtspersoonlijkheid zou meebrengen.

Bij een fusie verdwijnt echter de rechtspersoonlijkheid van de overgenomen of van de samensmeltende vennootschappen en is dus een internationale overeenkomst overbodig. Zodanige fusies werden immers reeds uitgevoerd, hetzij door overneming van een buitenlandse vennootschap door een Belgische vennootschap, hetzij door overneming van een Belgische vennootschap door een buitenlandse vennootschap, zonder dat enige overeenkomst bestond en zonder dat die toestand tot moeilijkheden aanleiding heeft gegeven; de eventuele bezwaren kunnen van fiscale aard zijn of betrekking hebben op de regels die moeten worden gevolgd met het oog op het besluit tot de hier besproken verrichting. Deze laatste moeilijkheid wordt nu verholpen door de uitdrukkelijke tekst van artikel 291, waarbij de verrichting mogelijk wordt gemaakt onder de aldaar gestelde voorwaarden.

Het is niet wenselijk gebleken het voorbeeld na te volgen van bepaalde buitenlandse wetgevingen die de afsluiting voorschrijven van een werkelijk fusiecontract tussen de bestuursorganen van de betrokken vennootschappen — een overeenkomst die in zichzelf geen rechten en verplichtingen doet ontstaan maar een schema vaststelt voor de naderhand door de organen van die vennootschappen te nemen besluiten, inzonderheid door hun algemene vergaderingen. Het is welzo dat in de praktijk de fusie wordt voorafgegaan door onderhandelingen tussen de bestuurders van de betrokken vennootschappen, doch het is niet dienstig gebleken voor deze onderhandelingen nadere regels te stellen, daar zij naar onze opvatting niet tot een werkelijke overeenkomst aanleiding geven; de fusie kan slechts tot stand komen door de besluiten van de bevoegde organen van de vergaderingen van de betrokken vennootschappen. Het is evenmin dienstig gebleken het opmaken voor te schrijven van een « balans van de fusie », bestemd als grondslag — niet voor de vaststelling van de bijzonderheden van de ruil, die steeds worden vastgesteld op grond van deskundigen — onderzoeken en analyses buiten de boekhouding om — maar voor het opmaken van de balans van de vennootschap die uit de fusie is ontstaan of van de overnemende vennootschap na de fusie. Deze boekhoudkundige verrichting kan in de praktijk zonder moeilijkheden worden uitgevoerd — onder meer ingevolge voorschriften van fiscale aard — zonder dat een optreden van de wetgever dienstig lijkt.

b) *Procedure van de fusie*

De artikelen 351 tot 360 regelen de wijze waarop de fusie door overneming wordt uitgevoerd; voor de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap geldt een overeenkomstige regeling (art. 361 tot 363).

De fusie behoort steeds tot de bevoegdheid van de buitengewone algemene vergadering van beide vennootschappen daar ze belangrijk is voor ieder van hen — zelfs indien het

ciété absorbante ne doit pas augmenter son capital (par exemple parce que le passif et l'actif de la société absorbante se balancent ou parce qu'elle possède la totalité des actions de la société absorbée).

En raison de l'importance des décisions l'assemblée générale des deux sociétés doit se prononcer aux conditions de convocation, d'information, de quorum et de majorité prévues par les articles 290, 291, 292, 294 et 296, § 2 (y compris le contrôle de la Commission bancaire sur les rapports justificatifs et les conditions de majorité spéciale en cas d'absorption par une société étrangère).

Le contrôle des apports en nature n'a pas lieu dans les formes ordinaires; il est remplacé, conformément à la pratique, par des rapports établis par un reviseur d'entreprise désigné par l'organe chargé de l'administration ou par les commissaires lorsque ceux-ci ont la qualité de reviseurs d'entreprise. Ces rapports portent sur la situation des sociétés; les méthodes suivies au cours des négociations pour établir les termes d'échange proposés aux associés doivent y être spécialement indiquées et justifiées. Ces rapports sont soumis aux mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1, puisqu'ils constituent un élément d'information essentiel pour les associés des sociétés en cause.

L'article 352 prévoit les conditions spéciales qui devront être remplies pour les sociétés de personnes, qui ne comportent pas d'assemblée générale des associés.

Les actes constatant les décisions prises doivent toujours être des actes authentiques, même s'il s'agit d'une société en nom collectif ou en commandite, et reproduire les conclusions du rapport spécial des reviseurs.

Les articles 353 et 354 formulent certaines restrictions particulières, qui s'expliquent d'elles-mêmes, lorsqu'il s'agit de sociétés coopératives ou de sociétés à capital variable.

La fusion est réalisée de plein droit dès que les sociétés intéressées ont pris des décisions concordantes sur les modalités de l'opération (art. 355, alinéa 1er). Dans la pratique ces décisions sont généralement prises sous la condition suspensive de la décision à prendre au sein des autres sociétés intéressées à l'exception de la dernière en date, dont la décision sera nécessairement pure et simple. Cette pratique pourra être maintenue et elle n'offre pas de difficulté particulière. Dès que cette condition est réalisée, la fusion est effective entre les sociétés intéressées. Toutefois, conformément aux principes de notre régime de publicité, la fusion ne sortit ses effets envers les tiers qu'après la publication aux annexes du *Moniteur belge* de la dernière des décisions des assemblées générales intéressées. Ces décisions doivent donc être toutes publiées même si elles n'entraînent pas de modification des statuts.

A l'égard des tiers la fusion opère de plein droit le transfert de tous les droits, biens et obligations de la société absorbée à la société absorbante. Toutefois, conformément au droit commun auquel le texte n'entend pas déroger, les contrats conclus en considération de la personne même de la société absorbée ne sont pas transférés; la question de savoir dans quelle mesure les contrats sont conclus *intuitu personae* dans le chef de la personne morale est de pur fait; les tribunaux ne devront cependant pas admettre trop facilement qu'il en est ainsi, particulièrement si la société absorbante présente des caractéristiques qui ne sont pas de nature à la distinguer profondément de la société absorbée pour ce qui concerne l'exécution du contrat.

kapitaal van de overnemende vennootschap niet wordt verhoogd (bijvoorbeeld omdat het actief en het passief van de overgenomen vennootschap in evenwicht staan of omdat de overnemende vennootschap in het bezit is van alle aandelen van de overgenomen vennootschap).

Wegens de belangrijkheid van de beslissingen moet de algemene vergadering van beide vennootschappen zich uitspreken volgens de vereisten inzake bijeenroeping, voorlichting, quorum en meerderheid die bij de artikelen 290, 291, 292, 294 en 296, § 2, zijn gesteld (daaronder begrepen het toezicht van de Bankcommissie op de verantwoordingsstukken en de bijzondere vereisten inzake meerderheid in geval van overneming door een buitenlandse vennootschap).

De controle van de inbreng in natura geschiedt niet in de gewone vormen, zij wordt, overeenkomstig de praktijk, vervangen door verslagen die worden opgemaakt door een bedrijfsrevisor aangewezen door het bestuursorgaan, of door de commissarissen indien dezen de hoedanigheid hebben van bedrijfsrevisor. Die verslagen hebben betrekking op de toestand van de vennootschappen; de methode die in de loop van de onderhandelingen werd gevolg voor het vaststellen van de bijzonderheden van de aan de vennoten voor te stellen ruil, moeten speciaal worden vermeld en verantwoord. Deze verslagen zijn onderworpen aan de regels van openbaarmaking gesteld bij artikel 296, § 1, aangezien zij voor de vennoten van de betrokken vennootschappen wezenlijke informatiegegevens zijn.

Artikel 352 stelt de bijzondere voorwaarden vast die moeten worden nageleefd door de personenvennootschappen waarin geen algemene vergadering van vennoten bestaat.

De akten tot vaststelling van de besluiten moeten steeds authentieke akten zijn, zelfs voor de vennootschap onder firma of de commanditaire vennootschap, en daarin moeten de conclusies van het bijzonder verslag van de revisoren zijn opgenomen.

De artikelen 353 en 354 stellen enkele beperkingen, die geen nadere verklaring behoeven, toepasselijk op coöperatieve vennootschappen en vennootschappen met veranderlijk kapitaal.

De fusie bestaat rechtens zodra de betrokken vennootschappen overeenstemmende besluiten in verband met de uitvoering van de verrichting hebben genomen (art. 355, eerste lid). In de praktijk worden die besluiten gewoonlijk genomen onder de schorsende voorwaarde van het besluit dat in de betrokken vennootschappen moet worden genomen, met uitzondering van het laatste in datum, dat noodzakelijkerwijze een gewoon besluit zal zijn. Tegen deze praktijk is geen bezwaar en zij biedt geen bijzondere moeilijkheden. Zodra die voorwaarde is vervuld is de fusie tussen de betrokken vennootschappen voltrokken. Volgens de regeling voor de openbaarmaking, heeft de fusie echter voor derden pas gevolg na de bekendmaking ervan in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* van het laatste van de besluiten van de betrokken algemene vergaderingen. Al die besluiten moeten dus worden bekendgemaakt, zelfs indien er geen wijziging van de statuten mee gemoeid is.

Jegens derden heeft de fusie rechtens de overgang tot gevolg van al de rechten, goederen en verbintenissen van de overgenomen vennootschap op de overnemende vennootschap. Nochtans is er overeenkomstig het gemeen recht, waarvan hier niet wordt afgeweken, geen overgang van de overeenkomsten die uit aanmerking van de persoon zelf van de overgenomen vennootschap zijn aangegaan; in welke de mate de overeenkomsten *intuitu personae* in hoofde van de rechtspersoon zijn aangegaan is een louter feitelijke aangelegenheid; de rechtbanken zullen echter niet al te gemakkelijk aanvaarden dat zulks het geval is, vooral indien de overgenomen vennootschap kenmerken vertoont die haar wat de uitvoering van de overeenkomst betreft, in aard niet of weinig onderscheiden van de overnemende vennootschap.

Les contrats conclus *intuitu personae* prendraient fin, conformément au droit commun de ces contrats, à la disparition de l'un des contractants, conséquence de la fusion.

En principe le transfert des droits a lieu sans aucune formalité et de plein droit; il n'est donc pas nécessaire de signifier les cessions de créance, d'endosser les lettres de change ou les billets à ordre, de procéder à des inscriptions pour les marques ou les gages sur fonds de commerce ou à des transcriptions. Le texte admet cependant une exception pour les transferts de droits réels immobiliers, en considération des règles fondamentales de la publicité immobilière; ce transfert n'est opposable aux tiers que moyennant l'accomplissement des formalités prévues par les lois spéciales en la matière. En dehors de cette exception — d'interprétation restrictive — les transferts ne sont soumis à aucune formalité ni à aucune restriction.

Les créanciers de la société absorbée doivent cependant être protégés contre les inconvénients d'une fusion qui porterait préjudice à leurs droits. Cette protection se justifie par la disparition de leur débiteur et l'obligation où ils se trouvent d'en accepter un autre. A l'exemple de plusieurs lois étrangères, le projet leur reconnaît un droit d'opposition (art. 357), qu'ils peuvent faire valoir dans les deux mois de la publication aux annexes du *Moniteur belge*, de la décision prise par la société absorbée dont ils sont créanciers. Ils peuvent réclamer une sûreté; la société peut écarter cette prétention en leur payant leur créance, ce qu'ils ne peuvent refuser même s'ils sont créanciers à terme.

En cas de contestation, il appartient au président du tribunal de commerce de statuer par une procédure expéditive; le président peut déterminer la sûreté à fournir ou même décider qu'aucune sûreté ne devra être donnée si la société absorbante présente des garanties de solvabilité incontestable, si le créancier dispose déjà d'un privilège, bref si les craintes du créancier sont mal fondées ou s'il paraît vouloir exercer une pression indue sur son débiteur. Si la sûreté prescrite n'est pas fournie, la société débitrice est déchue du bénéfice du terme et la créance devient immédiatement exigible. Les créanciers ne peuvent donc pas faire échec à la fusion elle-même.

Si les deux sociétés veulent s'assurer, préalablement à la décision finale, qu'aucun créancier ne s'y opposera, il suffira de retarder la décision de l'assemblée générale de la société absorbante de deux mois au moins après la publication de la décision de l'assemblée générale de la société absorbée; si aucun créancier ne s'est manifesté dans l'intervalle, aucune crainte ne subsistera : si des créanciers se sont manifestés, l'assemblée générale de la société absorbante pourra surseoir à l'opération jusqu'au règlement des contestations ou même y renoncer. Les créanciers doivent donc agir pour la protection de leurs droits, même si la décision de l'assemblée générale de la société absorbée est conditionnelle et que, à défaut de décision de l'assemblée générale de la société absorbante, la condition ne soit pas encore réalisée.

Aucune protection spéciale n'est prévue pour les créanciers de la société absorbante; ceux-ci doivent en effet suivre la foi de leur débiteur, et subir les conséquences des opérations de ce dernier.

Bien entendu, en cas de fraude, les créanciers de l'une comme de l'autre société disposent des recours de droit com-

Overeenkomstig het gemeen recht zouden de contracten die *intuitu personae* zijn aangegaan zijn beëindigd door het wegvallen van een van de overeenkomstsluitende partijen ingevolg de fusie.

In het beginsel geschiedt de overgang van de rechten rechtens en zonder enige verdere formaliteit; het is dus niet nodig de overdracht van schuldvorderingen te betekenen, wissels of orderbriefjes te endosseren, inschrijvingen te nemen voor merken of pand op een handelszaak dan wel overschrijvingen uit te voeren. De tekst aanvaardt echter een uitzondering voor de overdracht van onroerende zakelijke rechten, zulks in overweging van de hoofdregels betreffende de openbaarmaking inzake onroerend goed; die overdracht kan slechts tegen derden worden ingeroepen indien de formaliteiten bepaald bij de bijzondere wetten ter zake zijn vervuld. Buiten die uitzondering — het gaat hier om een beperkende uitlegging — zijn de overgangen niet aan enige formaliteit of beperking onderworpen.

De schuldeisers van de overgenomen vennootschap moeten echter worden beschermd tegen een fusie die hun rechten zou benadelen. Deze bescherming vindt haar verantwoording in het verdwijnen van hun schuldenaar en in de verplichting die hun wordt opgelegd om de andere te aanvaarden. Zoals in vele buitenlandse wetgevingen wordt hun recht van verzet toegekend (art. 357) dat zij kunnen hanteren binnen twee maanden na de bekendmaking in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* van het besluit van de overgenomen vennootschap waarvan zij schuldeiser zijn. Zij kunnen zekerheid eisen; de vennootschap kan die aanspraak afwenden door betaling van de schuld, wat de schuldeisers niet mogen weigeren, zelfs indien het schuldvorderingen op termijn betreft.

In geval van betwisting doet de voorzitter van de rechtbank van koophandel uitspraak volgens een snelle rechtspleging; de voorzitter kan bepalen welke zekerheid moet worden gesteld dan wel beslissen dat geen zekerheid nodig is omdat de overnemende vennootschap onbetwistbaar waarborgen biedt inzake betaalkracht, de schuldeiser reeds een voorrecht geniet, de vrees van de schuldeiser ongegrond is of deze ten onrechte druk op zijn schuldenaar blijkt te willen uitoefenen. Indien de voorgeschreven zekerheid niet wordt gesteld, wordt de vennootschap die schuldenaar is vervallen verklaard van tijdsbepaling en wordt de schuld onmiddellijk opeisbaar. De schuldeisers kunnen dus de fusie niet verhinderen.

Indien beide vennootschappen zich voor het eindbesluit ervan willen vergewissen dat geen schuldeisers in verzet zal komen, is het voldoende het besluit van de algemene vergadering van de overnemende vennootschap uit te stellen tot ten minste twee maanden na de bekendmaking van het besluit van de algemene vergadering van de overgenomen vennootschap. Indien zich inmiddels geen schuldeiser heeft aangemeld, vervallen alle bezwaren : zijn er schuldeisers opgekomen, dan kan de overnemende vennootschap de verrichting verdagen tot de betwistingen zijn bijgelegd, dan wel ervan afzien. De schuldeisers moeten dus voor de bescherming van hun rechten handelen, zelfs indien het besluit van de algemene vergadering van de overgenomen vennootschap voorwaardelijk is en, bij ontbreken van een besluit van de algemene vergadering van de overnemende vennootschap, de voorwaarde nog niet is vervuld.

In geen enkele bijzondere bescherming is voorzien ten behoeve van de schuldeiser van de overnemende vennootschap; deze volgen immers hun verbondenheid met hun schuldenaar en ondergaan de gevolgen van de verrichtingen van deze laatste.

Het is wel verstaan dat in geval van bedrog de schuldeisers, zowel van de ene als van de andere vennootschap,

mun et notamment de l'action paulienne pour faire annuler l'opération.

L'article 356 organise les modalités de la répartition des actions ou parts de la société absorbante entre les associés de la société absorbée. A moins que les conditions de l'opération ne règlent autrement cette répartition, elle incombe aux organes chargés de l'administration de la société absorbée, sous leur responsabilité. Ils sont en effet les gardiens normaux des droits des associés de leur société dans une telle opération. Les frais en sont supportés par la société absorbante car ils constituent une charge de la fusion; au surplus, par suite de l'opération, la société absorbée est immédiatement liquidée et ne possède donc plus aucun patrimoine susceptible de supporter ces frais.

Pour les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite qui absorberaient une autre société, aucune formalité ne doit être accomplie.

Art. 358

La disparition de la société absorbée soulève une question pratique souvent résolue d'une façon empirique; comment assurer la reddition des comptes de l'exercice social en cours jusqu'à la date de la fusion ? Il faut un certain délai pour clôturer les comptes; ceux-ci ne peuvent pas être soumis à l'assemblée qui statuera sur la fusion; toutefois si cela est possible, il est évident que la loi ne l'interdit point. Si cela est impossible, comme les associés de la société absorbée ont perdu leur qualité et comme, d'autre part, c'est la société absorbante qui dorénavant supportera toutes les conséquences des actes accomplis antérieurement par les organes de gestion de la société absorbée, l'article 358 dispose que les associés de la société absorbante statueront sur l'approbation de ces comptes et sur les décharges à donner aux organes d'administration et de contrôle. L'action en responsabilité éventuelle contre les organes de gestion et de contrôle de la société absorbée pour la période antérieure à la fusion passe d'ailleurs à la société absorbante comme tous les autres droits et actions se trouvant dans le patrimoine de la société absorbée. Il est donc normal que ce soit la société absorbante qui statue sur le bilan et sur la décharge.

Cette décharge ne couvre pas cependant les opérations de fusion elles-mêmes où les intérêts des associés de l'une et de l'autre société sont évidemment divergents.

En effet, les opérations de fusions elles-mêmes peuvent engendrer une responsabilité des organes de gestion et de contrôle qui y ont participé. Sans doute les modalités de l'opération sont-elles approuvées par l'assemblée générale qui lie les associés même absents ou opposants; mais il pourra se produire très exceptionnellement vu les mesures de vérification prévues — qu'elle ait été mal informée, que les rapports soient inexacts ou incomplets et que la responsabilité des organes de gestion soit ainsi engagée. La nullité de l'assemblée ne pourra généralement pas être demandée car l'opération aura créé des droits au profit de tiers de bonne foi; seule subsisterait une action en dommages-intérêts (comp. art. 288, § 4); d'autre part les organes de gestion et de contrôle peuvent commettre des fautes dans l'exécution des opérations de fusion. Comme la société absorbée a disparu et que le préjudice ainsi causé l'est en

gemeenrechtelijke voorzieningen kunnen aanwenden, inzonderheid de Pauliana-vordering,ten einde de verrichting nietig te doen verklaren.

Artikel 356 stelt nadere regels ter zake van de verdeling van de aandelen van de overnemende vennootschap onder de vennoten van de overgenomen vennootschap. Tenzij de voorwaarden van de verrichting voorzien in een andere regeling voor die verdeling, behoort deze tot de taak van de organen die met het bestuur van de opgenomen vennootschap zijn belast, onder hun verantwoordelijkheid. Zij zijn immers in een zodanige verrichting de normale bewaarders van de rechten van de vennoten van hun vennootschap. De kosten worden gedragen door de overnemende vennootschap, aangezien zij tot de lasten van de fusie behoren; voor het overige wordt de overgenomen vennootschap door de verrichting onmiddellijk vereffend en zij beschikt dus niet meer over enige baten om die kosten te dekken.

Vennootschappen onder firma en commanditaire vennootschappen die een andere vennootschap overnemen moeten geen vormen nakomen.

Art. 358

Het verdwijnen van de overgenomen vennootschap geeft aanleiding tot een praktische moeilijkheid die dikwijls op empirische wijze wordt opgelost: hoe moet rekening en verantwoording worden gedaan voor het tot op de dag van de fusie lopende boekjaar ? Het afsluiten van de rekeningen vergt enige tijd; die rekeningen kunnen niet worden voorgelegd aan de algemene vergadering die omtrent de fusie uitspraak doet, doch als zulks mogelijk is vindt men hiertegen geen bezwaar in de wet. Indien het niet mogelijk is omdat de vennoten van de overgenomen vennootschap hun hoedanigheid hebben verloren en anderzijds de overnemende vennootschap instaat voor de gevolgen van de vroegere houdingen van de beheersorganen van de overgenomen vennootschap, bepaalt artikel 358 dat de vennoten van de overnemende vennootschap beslissen over de goedkeuring van die rekening en over aan de bestuurs- en toezichtorganen te verlenen kwijting. De eventuele aansprakelijkheidsvordering tegen de bestuurs- en toezichtorganen van de overgenomen vennootschap voor het tijdvak dat aan de fusie voorafgaat, wordt bij overdracht tegen de overnemende vennootschap ingesteld, aangezien ook alle andere rechten en vorderingen die tot het vermogen van de overgenomen vennootschap behoren overgaan. Het is dus normaal dat de overnemende vennootschap omtrent de goedkeuring van de balans en de kwijting beslist.

Die kwijting betreft echter niet de eigenlijke fusieverrichtingen, waarin de belangen van de vennoten van de ene en van de andere vennootschap uiteraard uiteenlopend zijn.

De eigenlijke fusieverrichtingen kunnen immers aanleiding geven tot de aansprakelijkheid van de bestuurs- en toezichtorganen die eraan hebben meegewerkt. De bijzonderheden van de verrichting zelf worden wel door de algemene vergadering goedgekeurd en dat besluit bindt de afwezige vennoten en zelfs vennoten die hun goedkeuring hebben onthouden. Het kan echter voorkomen — zeer uitzonderlijk uit aanmerking van de voorgeschreven verificatiemaatregelen — dat de algemene vergadering slecht werd voorgelicht, dat de verslagen onjuist of onvolledig waren en dat de aansprakelijkheid van de beheersorganen aldus in het gedrang komt. De gewone regel is dat de nietigverklaring van de vergadering niet kan worden gevorderd, aangezien de verrichting rechten heeft doen ontstaan ten behoeve van derden te goeder trouw; alleen de vordering tot schadevergoeding kan worden ingesteld (ver-

réalité à ses associés, la responsabilité est organisée au profit de ceux-ci individuellement (art. 360).

L'article 359 règle les conséquences de la fusion pour les associés dans les sociétés de personnes.

*La fusion par constitution d'une société nouvelle*

Art. 361 et 362

La procédure de fusion par constitution d'une société nouvelle n'appelle guère de commentaires; elle est calquée sur la procédure applicable en matière d'absorption, *mutatis mutandis*. La constitution de la société nouvelle est subordonnée à l'accomplissement de toutes les conditions de fond et de forme prévues pour la constitution d'une société de ce type, à l'exception des règles sur le contrôle des apports en nature puisque les modalités de la fusion auront fait l'objet des rapports des commissaires des sociétés qui fusionnent. Quant aux statuts ils devront avoir été préalablement approuvés sous forme de projet dans les diverses sociétés intéressées. La fusion est réalisée par la constitution de la société nouvelle et sortit ses effets envers les tiers par la publication de cette constitution.

Toutes les autres dispositions relatives aux assemblées générales, à la protection des créanciers, aux effets de la fusion, à l'approbation des bilans des sociétés liquidées en matière de fusion par absorption s'appliquent en matière de fusion par constitution d'une société nouvelle.

## CHAPITRE XI

### De la liquidation des sociétés dotées de la personnalité juridique

a) *Introduction*

Les dispositions relatives à la liquidation des sociétés introduites par le législateur de 1873 dans nos lois coordonnées sur les sociétés commerciales, bien conçues, ont rendu de grands services et ont permis de mener à bien les liquidations des sociétés dans des conditions satisfaisantes de sécurité juridique et de protection des différents intérêts en présence.

Elles ont été complétées par diverses règles, élaborées par la jurisprudence et par la doctrine, qui en forment le complément indispensable sur de nombreux points. Les plus importantes concernent les conséquences déduites de l'article 184 des lois coordonnées quant au concours que la mise en liquidation d'une société commerciale provoque entre les créanciers de cette société (Cass. 31 janvier 1964, *Rev. crit.* 1965, p. 99 et la note Renauld et Coppens), l'impossibilité de la compensation qui résulte de la mise en liquidation (Cass. 23 novembre 1939, Pas., I, 486) et plus généralement la constitution des créanciers de la société en liquidation en une véritable masse.

Il a paru indispensable de tenir compte de ce complément jurisprudentiel dans les dispositions du projet.

gel. art. 288, § 4); ook kunnen de bestuurs- en toezichtorganen tekortkomingen begaan in de uitvoering van de fusieverrichtingen. Daar de overgenomen vennootschap is verdwenen en het berokkend nadeel in feite de vennoten van die vennootschap betreft, wordt de aansprakelijkheid ingericht ten behoeve van deze laatsten individueel (art. 360).

Artikel 359 regelt de gevolgen van de fusie voor de vennoten van een personenvennootschap.

*Fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap*

Art. 361 en 362

De werkwijze bij de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap behoeft geen commentaar; zij is een weergave van de werkwijze die inzake fusie door overneming overeenkomstige toepassing vindt. De oprichting van de nieuwe vennootschap is onderworpen aan al de voorwaarden betreffende de vorm en inhoud die voor de oprichting van een vennootschap met die rechtsvorm zijn gesteld, met uitzondering van de regels betreffende de controle op de inbreng in natura, aangezien de commissarissen van de vennootschappen die samensmelten een verslag omtrent de bijzonderheden van de fusie moeten opmaken. Wat de statuten betreft, deze moeten vooraf in de vorm van een ontwerp door de diverse betrokken vennootschappen worden goedgekeurd. De fusie is voltrokken door de oprichting van de nieuwe vennootschap en heeft gevolg voor derden door de bekendmaking van die oprichting.

Alle andere bepalingen betreffende de algemene vergaderingen, de bescherming van de schuldeisers, de gevolgen van de fusie, de goedkeuring van de balans van de ingevolge fusie door overneming vereffende vennootschappen zijn toepasselijk op de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap.

## HOOFDSTUK XI

### Vereffening van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid

a) *Inleiding*

Van de bepalingen betreffende de vereffening van vennootschappen die door de wetgever van 1873 in onze gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen werden opgenomen, kan worden gezegd dat zij goed waren opgevat, grote diensten hebben bewezen en de vereffening van vennootschappen hebben mogelijk gemaakt onder voldoende voorwaarden van rechtszekerheid en bescherming van de aanwezige belangen.

Deze regels werden gestoffeerd met diverse regels, die op de rechtspraak en de rechtsleer steunden en op tal van punten als een onmisbare aanvulling werden aanzien. De belangrijkste hadden betrekking op de gevolgen van artikel 184 van de gecoördineerde wetten, te weten de samenloop van voorrecht in hoofde van de schuldeisers die uit de vereffening van een handelsvennootschap ontstaat (Cass. 31 januari 1964, *Rev. crit.* 1965, blz. 99 en noot Renauld en Coppens), de onmogelijkheid van schuldvergelijking die uit de vereffening voortvloeit (Cass. 23 november 1939, Pas., I., 486) en op algemene wijze de vereniging van de schuldeisers van de vennootschap in vereffening in een feitelijke groep.

Het is noodzakelijk gebleken deze aanvullende rechtspraak in de bepalingen van het ontwerp te verwerken.

D'autre part, un certain nombre de questions demeurent controversées et soulèvent des difficultés pratiques qu'il convient de résoudre. La jurisprudence récente, et notamment celle de la Cour de Cassation s'en fait l'écho (1).

La liquidation d'un certain nombre de sociétés importantes, notamment au cours de ces dernières années, a fait apparaître diverses lacunes du régime organisé par la loi.

Les principales lacunes concernent les points suivants :

1) les modalités de la clôture de la liquidation, les effets de cette clôture, notamment envers les tiers, et les conditions dans lesquelles peut être obtenue la réouverture éventuelle de la liquidation sont, dans l'état actuel de la jurisprudence, des questions controversées;

2) l'effet de la mise en liquidation sur le droit de poursuite individuel des créanciers paraît devoir être revu; le régime actuel demeure difficile sinon impossible à appliquer dans le cas où les liquidateurs sont, par exemple en raison de procès ou de contestations, dans l'impossibilité de déterminer le dividende revenant aux créanciers poursuivants;

3) les liquidateurs ont des responsabilités lourdes et des devoirs envers les créanciers. Cependant les conditions dans lesquelles ces derniers peuvent prendre connaissance des comptes et vérifier la manière dont les liquidateurs se sont acquittés de leur mission demeurent fort obscures et imprécises. La question est importante lorsque les créanciers n'ont pu obtenir le paiement intégral de leurs créances;

4) lorsque la liquidation est déficitaire pour les créanciers, ceux-ci dépendent entièrement des associés qui, seuls, peuvent désigner des liquidateurs, et ont le contrôle exclusif de la liquidation, à laquelle ils peuvent n'avoir en fait qu'un intérêt très réduit. Certains tribunaux, voire certains Parquets, interviennent d'ailleurs officieusement dans les liquidations lorsqu'ils sont saisis de « plaintes » émanant de créanciers, au prix de ce que l'on doit considérer dans l'état actuel des textes, comme un excès de pouvoir.

Le projet propose différents remèdes à ces inconvénients sans remettre en question la structure même du régime de la liquidation.

b) *Champ d'application; nomination et révocation des liquidateurs et des commissaires*

Il résulte de l'article 364 que les règles édictées concernent toutes les sociétés dotées de la personnalité morale. Conformément à la jurisprudence et à la doctrine en vigueur, elles ne s'appliquent pas aux sociétés sans personnalité morale (Van Ryn, « Examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales », *Rev. crit. jurisp. belge*, 1954, p. 231; Van Ryn et Heenen, t. II, n° 1059, Gand, 19 juin 1949, *Pas.*, 1950, II, 52).

Toutes les sociétés dont l'objet est civil, mais qui emprunteront les formes prévues par l'article 2, seront commerciales et donc soumises aux règles sur la liquidation sans aucun doute possible (question parfois controversée actuellement).

(1) Outre les arrêts cités I. 807 ci-dessus cf. Cass. 22 mars 1962, *Rev. crit.*, 1963, p. 42 et note Renauld, Pas. 1962, I. 807 et concl. Ganshof Van der Meersch; 8 février 1955, Pas. I. 617; 8 mai 1930, Pas. I. 202; 7 octobre 1958, Pas. 1959, I. 132. Adde Demeur « La survie de la société anonyme après dissolution », *Rev. prat. soc.*, 1959, p. 169. Sur les hésitations de la jurisprudence récente : Van Ryn et Van Ommeslaghe, « Examen de jurisprudence sur les sociétés », *Rev. crit.*, 1958, p. 86 et 1962, p. 412.

Een oplossing dient te worden gevonden voor een aantal punten die nog steeds aanleiding geven tot betwisting en moeilijkheden. Men vindt die terug in recente rechtspraak, onder meer van het Hof van Cassatie (1).

Eveneens naar aanleiding van de vereffening van een aantal belangrijke vennootschappen in de laatste jaren, is gebleken dat de wettelijke regeling diverse leemten vertoont.

Het gaat hier vooral om hierna volgende punten :

1) de nadere regels voor de afsluiting van de vereffening, de gevolgen van de vereffening, inzonderheid jegens derden, de voorwaarden voor een eventuele heropening van de vereffening, zijn in de huidige stand van de rechtspraak betwiste punten;

2) de gevolgen van de opening van de vereffening op het recht van de schuldeisers om individuele vorderingen in te stellen, lijkt te moeten worden herzien; de huidige regeling blijkt bezwaarlijk en zelfs onmogelijk te kunnen worden toegepast in het geval waarin de vereffenaars zich, bijvoorbeeld wegens een geding of een betwisting, in de onmogelijkheid bevinden het aandeel vast te stellen dat aan de vervolgende schuldeisers toekomt;

3) de vereffenaars hebben jegens de schuldeisers verplichtingen en een drukkende aansprakelijkheid. Nochtans zijn de voorwaarden waaronder deze laatsten inzage kunnen krijgen van de rekeningen en nagaan op welke wijze de vereffenaars zich van hun taak hebben gekweten, zeer duister en vaag. Dit punt is vooral belangrijk wanneer de schuldeisers de volledige betaling van hun schuldvordering niet hebben kunnen verkrijgen;

4) wanneer de vereffening met een tekort sluit, hangen de schuldeisers volledig af van de vennoten, die alleen bevoegd zijn om de vereffenaars aan te wijzen en uitsluitend op de vereffening controle kunnen uitoefenen; terwijl zij bij de vereffening slechts een zeer gering belang kunnen hebben. Sommige rechtbanken en zelfs parketten komen officieus in de vereffening tussen wanneer vanwege schuldeisers « klachten » worden voorgelegd, met het gevaar dat men zodanig optreden in de huidige stand van de teksten als een overschrijding van bevoegdheid zou kunnen brandmerken.

Het ontwerp stelt verschillende middelen voor om die bezwaren te verhelpen, zonder in de eigenlijke regeling van de vereffening te treden.

b) *Toepassingsgebied, benoeming en ontslag van de vereffenaars en van de commissarissen*

Uit artikel 364 blijkt dat alle regels betrekking hebben op de vennootschappen met rechtspersoonlijkheid. Overeenkomstig de rechtspraak en de leer, vinden zij geen toepassing op de vennootschappen die niet de rechtspersoonlijkheid bezitten (Van Ryn « Examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales », *Rev. crit. jurisp. belge*, 1954, blz. 231; Van Ryn en Heenen, dl. II, nr 1059, Gent, 19 juni 1949,*Pas.* 1950, II, 52).

Alle vennootschappen met een civielrechtelijk doel die een van de bij artikel 2 bepaalde rechtsvormen aannemen, zijn handelsvennootschappen en dus aan de regels van de vereffening onderworpen; op dit punt dat tot nog toe soms werd betwist, is er geen twijfel meer.

(1) Buiten de genoemde arresten hierboven zie Cass., 22 maart 1922, *Rev. crit.*, 1963, blz. 42 en noot Renauld, Pas. 1962, I., 807 en concl. Ganshof van der Meersch; 8 februari 1955, Pas. I., 617; 8 mei 1930, Pas. I., 202; 7 oktober 1958, Pas. 1959, I. 132, Adde Demeur « La survie de la société anonyme après dissolution », *Rev. prat. soc.* 1959, blz. 169. Betreffende de aarzelingen van de recente rechtspraak; Van Ryn en Van Ommeslaghe, « Examen de jurisprudence sur les sociétés ». *Rev. crit.* 1958, blz. 86 en 1962, blz. 412.

La transformation d'une société commerciale n'entraîne plus sa dissolution. Par conséquent, sans que le texte doive le préciser, il est évident que les règles sur la liquidation ne s'appliquent pas en pareil cas.

De même la fusion entraîne la disparition sans liquidation des sociétés absorbées ou des sociétés qui fusionnent par la constitution d'une société nouvelle. Par conséquent, ici encore les règles sur la liquidation demeurent sans application et le sort des sociétés qui disparaissent est entièrement réglé par les dispositions relatives aux fusions.

L'on a discuté l'opportunité de permettre à une société dissoute de revenir sur sa dissolution en mettant fin à l'état de liquidation. Il n'a pas semblé utile d'entrer dans cette voie en raison de grandes difficultés d'ordre pratique; en effet, il paraît impossible de revenir sur ce qui aura été fait sous l'empire des règles concernant la liquidation.

D'autre part, on n'aperçoit pas à quel besoin réel une telle disposition répondrait, particulièrement en présence de la suppression du terme obligatoire de trente ans et de la dissolution résultant automatiquement de la réunion de tous les titres ou de toutes les parts d'intérêt d'une société entre les mains d'une seule personne. Ainsi ont été pratiquement supprimées, en effet, les seules causes de dissolution susceptibles de sortir leurs effets à l'insu des associés et dont ceux-ci auraient pu légitimement désirer éviter les conséquences. Il ne faut pas d'autre part qu'une société puisse se dissoudre et bénéficier des règles spéciales en résultant, notamment envers les créanciers (cf. art. 375 et suiv.) mais avec l'arrière-pensée de reprendre ensuite sa vie normale.

L'article 365 reprend en substance l'article 178 des lois coordonnées qui consacre le principe de la survie limitée de la personnalité morale pour les besoins de la liquidation. Les conséquences de la survie limitée de la personnalité morale de la société sont clairement déduites de ce texte par la jurisprudence sans qu'il y ait lieu de prévoir d'autres dispositions.

L'article 366 précise le sort des organes en fonction au moment de l'entrée en liquidation.

Les fonctions de tous les membres des organes d'administration prennent fin par le fait de la dissolution de la société. Cette règle s'applique aussi aux membres des conseils de surveillance des sociétés anonymes ou des sociétés à capital variable.

Les organes chargés de l'administration doivent cependant établir un bilan, un compte de résultat et une annexe, et un rapport pour la partie de l'exercice prenant fin à la dissolution de la société et soumettre ces documents à l'assemblée générale, qui statue sur leur approbation et sur la décharge, suivant les règles propres à chaque type de société et pour autant que cette obligation existe pour la société en cause, en vertu de son statut propre.

Les fonctions des commissaires prennent fin également, sous réserve de leurs obligations au sujet des derniers comptes sociaux. Bien entendu, les commissaires dont les fonctions ont pris fin pourraient être désignés en qualité de commissaires de la liquidation suivant l'article 367.

La question de savoir dans quelle mesure l'Assemblée générale conserve ses pouvoirs — indépendamment des attributions particulières qui lui sont conférées pour la liquidation — demeure controversée (Cfr. Resteau, S. A., t. IV, n° 1859 et suiv.; Van Ryn et Heenen, *Principes*, t. II, n° 1052). Suivant l'article 367, l'assemblée conserve ses pouvoirs, y compris celui de modifier les statuts de la société, mais uniquement pour les besoins de la liquidation. Il faudra

De omzetting van een handelsvennootschap heeft niet meer haar ontbinding tot gevolg. Het is bijgevolg duidelijk, zonder dat dit nader in de tekst moet worden gesteld, dat de regels van de vereffening in zodanig geval niet toepasselijk zijn.

Ook de fusie heeft de verdwijning zonder vereffening tot gevolg van de overgenomen vennootschap en van de vennootschappen die door oprichting van een nieuwe vennootschap samensmelten. Ook hier vinden de regels betreffende de vereffening geen toepassing en de toestand van de vennootschappen die verdwijnen wordt geregeld aan de hand van de bepalingen betreffende de fusie.

De vraag werd gesteld of het wenselijk is aan een ontbonden vennootschap de mogelijkheid te laten om op de ontbinding terug te komen door aan de staat van vereffening een einde te maken. Het is niet wenselijk gebleken die weg op te gaan wegens de grote praktische moeilijkheden waarop men zou suiten; het lijkt immers onmogelijk te zijn hetgeen onder de regeling betreffende de vereffening is geschied, ongedaan te maken.

Men ziet ook niet goed in aan welke werkelijke behoefte een zodanige bepaling zou beantwoorden, vooral nu de voorgeschreven vennootschapstijd van dertig jaar is vervallen en de ontbinding automatisch het gevolg is van de vereniging van alle effecten of aandelen in handen van één enkel persoon. Aldus werden de enige oorzaken uitgesloten van een niet door de vennoten gewenste ontbinding die buiten hun weten om zou kunnen ontstaan. Aan de andere kant mag het niet zijn dat een vennootschap tot ontbinding kan overgaan en tevens genieten van de bijzondere regels, inzonderheid jegens de schuldeisers (zie art. 375 en volg.) met de bedoeling nadien haar normale werking voort te zetten.

Artikel 365 herhaalt het hoofdzakelijke uit artikel 178 van de gecoördineerde wetten, dat het beginsel huldigt van de beperkte voortleving van de rechtspersoon voor de behoeften van de vereffening. De gevolgen van dat beperkte voortbestaan van de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap werden door de rechtspraak op klare wijze van die tekst afgeleid, zodat nieuwe bepalingen ter zake overbodig zijn.

Artikel 366 verduidelijkt de toestand van de organen die werkzaam zijn bij de aanvang van de vereffening.

De opdracht van al de leden van de bestuursorganen, eindigt door de enkele omstandigheid van de ontbinding van de vennootschap. Die regel geldt ook voor de leden van de raad van toezicht in de naamloze vennootschappen of in vennootschappen met veranderlijk kapitaal.

Voor zover die verplichting in de regeling eigen aan de betrokken vennootschap voorkomt, maakt het orgaan dat met het beheer is belast een balans, een resultatenrekening en een verslag op, voor het gedeelte van het boekjaar dat met de ontbinding van de vennootschap eindigt; dat orgaan moet die stukken voorleggen aan de algemene vergadering, die over de goedkeuring ervan en over de kwijting moet besluiten volgens de regels die voor de vennootschapsvorm gelden.

Ook de opdracht van de commissarissen loopt ten einde, behoudens hun verplichtingen met betrekking tot de laatste vennootschapsrekeningen. De commissarissen wier opdracht aldus eindigt, komen wel verstaan in aanmerking voor aanwijzing als vereffeningscommissaris als bedoeld in artikel 367.

Het is nog steeds een betwiste vraag in welke mate de algemene vergadering andere bevoegdheden behoudt, dan die welke haar speciaal met het oog op de vereffening zijn toegekend (Zie Resteau, S. A., dl. IV, nr 1859 en volg.; Van Ryn en Heenen, *Principes*, dl. II, nr 1052). Volgens artikel 367 behoudt de vergadering haar bevoegdheid, met inbegrip van die om de statuten van de vennootschap te wijzigen, doch alleen voor de behoeften van de vereffening. Haar

donc toujours que son intervention se justifie par les nécessités de la liquidation. Les pouvoirs de l'assemblée se trouvent ainsi limités de la même manière que les pouvoirs de tous les organes sociaux et que la survie même de la personnalité morale de la société. Par exemple, l'assemblée pourrait modifier les statuts dans la mesure où ceux-ci déterminent le mode de nomination des liquidateurs, leurs pouvoirs, le mode de répartition du boni de liquidation, le mode de remboursement du capital dans le cours de la liquidation; elle pourrait éventuellement modifier la dénomination de la société à la suite d'une cession de cette dénomination dans le cadre de la liquidation.

L'article 367 confirme le pouvoir de l'assemblée générale de nommer les liquidateurs et de déterminer le mode de liquidation, sauf dispositions contraires des statuts, comme l'article 179 des lois coordonnées, il organise l'assemblée générale des associés dans les sociétés de personnes qui ne la connaissent pas légalement.

En outre, le texte proposé permet l'intervention du tribunal d'emblée lorsqu'il apparaît immédiatement qu'il ne sera pas possible d'obtenir la désignation d'un liquidateur par l'assemblée générale ou lorsque des conflits entre associés, justifiant l'intervention du tribunal, font craindre que la majorité ne profite de la situation pour désigner un liquidateur à sa dévotion. Il permet de faire l'économie d'une réunion de l'assemblée générale qui fréquemment constitue en pareil cas « un tour pour rien », avant de devoir revenir devant le tribunal.

Bien entendu si tous les associés sont d'accord pour la désignation d'un liquidateur même dans l'hypothèse prévue par le 2° du 2e alinéa, le tribunal, en pratique, désignera ce liquidateur.

Le texte permet également l'intervention des tribunaux pour la désignation des liquidateurs dans toutes les sociétés, quel qu'en soit le type. Il tranche ainsi une controverse. La solution proposée est celle à laquelle se range la majorité de la doctrine et de la jurisprudence.

Selon le droit actuel, des commissaires ne sont désignés pour vérifier les comptes des liquidateurs que lors de la première assemblée générale de clôture et leur mission est souvent, dans la pratique, réduite à sa plus simple expression. Le projet propose de soumettre obligatoirement la mission des liquidateurs pendant la durée entière de celle-ci, à la surveillance de commissaires. Il s'agit de l'une des mesures de sauvegarde des créanciers qui se justifie particulièrement dans notre régime, où la liquidation dépend en principe des associés. L'assemblée peut éventuellement nommer les commissaires en fonction au moment de la dissolution. Les commissaires sont nommés pour toute la durée de la liquidation, sauf leur droit de démissionner et le droit de l'assemblée de les révoquer. Dans les sociétés anonymes et dans les sociétés à capital variable ayant choisi la structure des sociétés anonymes, ils doivent répondre aux mêmes conditions d'éligibilité et sont soumis aux mêmes incompatibilités que les commissaires aux comptes.

Les commissaires donnent leur avis sur les rapports annuels des liquidateurs et sur le bilan qu'ils doivent établir dans certaines sociétés à l'issue de chaque exercice. Ils conservent le pouvoir de faire des communications éventuelles à l'assemblée des associés, qui peuvent les interroger sur le déroulement de la liquidation. Enfin, ils sont chargés de la mission de vérification des comptes finaux, prévue par

optreden moet dus steeds zijn verantwoord door de behoeften van de vereffening. De bevoegdheden van de algemene vergadering zijn aldus op dezelfde wijze begrensd als de bevoegdheden van al de organen van de vennootschap, net zoals de rechtspersoon in zijn voortbestaan is beperkt. De vergadering zou bijvoorbeeld de statuten kunnen wijzigen in de mate waarin deze bepalen op welke wijze de vereffenaars worden benoemd, hun bevoegdheden vaststellen, nadere regels stellen met betrekking tot de toedeling van het vereffeningsoverschot, en bepalen op welke wijze het kapitaal in de loop van de vereffening wordt terugbetaald; de vergadering zou eventueel ook de benaming van de vennootschap kunnen wijzigen indien die benaming in het bestek van de vereffening het voorwerp is geweest van een overdracht.

Artikel 367 bevestigt de bevoegdheden van de algemene vergadering om de vereffenaars aan te wijzen en de wijze van vereffening vast te stellen, tenzij bij de statuten anders is bepaald; zoals artikel 179 van de gecoördineerde wetten, voorziet het in een regeling van de algemene vergadering van vennoten ten behoeve van personenvennootschappen, waarvoor bij de wet niet in zodanige vergaderingen is voorzien.

Voorts wordt de regel voorgesteld dat de rechtbank zonder meer kan optreden wanneer dadelijk blijkt dat een aanwijzing van vereffenaar door de algemene vergadering onmogelijk is of wanneer het wegens geschillen tussen vennoten, die de oorzaak zijn van een tussenkomst van de rechtbank, kan worden gevreesd dat de meerderheid van de toestand gebruik zal maken om een vereffenaar aan te wijzen die haar onderdanig is. Met dit artikel kan een bijeenkomst van een algemene vergadering worden bespaard, die in zodanige gevallen gewoonlijk op niets uitloopt, zodat de rechtbank toch zal worden aangesproken.

Zijn alle vennoten het met de aanwijzing van een vereffenaar eens, dan zal de rechtbank geneigd zijn die vereffenaar te benoemen, zelfs in het geval onder 2°, van het tweede lid.

De rechtbank kan vereffenaars benoemen in alle vennootschappen, ongeacht hun rechtsvorm en aldus is een twistvraag beslecht. Die oplossing wordt door de meerderheid van de rechtsgeleerden gehuldigd en ook de rechtspraak gaat in die zin.

Volgens het bestaande recht worden de commissarissen voor de verificatie van de rekening van de vereffenaars pas op de eerste algemene vergadering na de sluiting aangewezen en is hun opdracht in feite uiterst beperkt. Het wetsvoorstel wil de controle van commissarissen op de uitvoering van de opdracht van de vereffenaars uitstrekken tot de gehele duur van de vereffening. Het gaat hier om een maatregel tot vrijwaring van de schuldeisers, die vooral noodzakelijk is in onze regeling waarin de vereffening in beginsel van de vennoten afhangt. De vergadering kan eventueel de commissarissen aanwijzen die op het ogenblik van de vereffening in functie waren. De commissarissen worden voor de gehele duur van de vereffening aangewezen, behoudens hun recht om af te treden en de bevoegdheid van de vergadering om hen te ontslaan. In de naamloze vennootschap en in de vennootschap met veranderlijk kapitaal die de structuur van de naamloze vennootschap heeft aangenomen, moeten zij voldoen aan dezelfde vereisten inzake verkiesbaarheid en vallen zij onder dezelfde regels met betrekking tot de onverenigbaarheden als de financiële commissarissen.

De commissarissen geven hun advies over de jaarverslagen van de vereffenaars en over de balans die dezen in bepaalde vennootschappen aan het einde van het boekjaar moeten opmaken. Zij hebben de bevoegdheid om mededelingen te doen aan de vergadering van vennoten, die vragen kunnen stellen over de afwikkeling van de vereffening. Ten slotte zijn de commissarissen belast met de verificatie

l'actuel article 188, sans qu'il soit besoin de tenir successivement deux assemblées. Ils seront d'ailleurs beaucoup mieux placés pour faire rapport sur les comptes finaux puisqu'ils auront suivi la liquidation pendant son déroulement.

Leur statut juridique, leurs responsabilités et leurs pouvoirs sont déterminés pour le surplus par référence à ceux des commissaires de sociétés anonymes.

L'article 368, alinéa 2, règle de la même façon que pour les membres du conseil de surveillance des sociétés anonymes le cas de la désignation d'une personne morale en qualité de membre d'un collège de liquidateurs (comp. art. 91, alinéa 2, du chapitre IV, S. A.). Toutefois, si une personne morale est désignée en qualité de liquidateur unique, elle peut exercer ces fonctions sans devoir désigner un représentant permanent à cette fin, puisque la question de la participation de cette personne morale aux délibérations d'un collège, qui justifie la règle spéciale de l'article 91 relatif aux S. A., ne se pose évidemment pas.

L'article 369 énonce en termes plus clairs la règle actuellement formulée dans l'article 180 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales en lui donnant la portée qui lui est reconnue en doctrine et en jurisprudence. Il précise d'autre part la responsabilité encourue par les organes d'administration en fonction au moment de l'entrée d'une société en liquidation lorsqu'il n'est pas procédé à la désignation de liquidateurs et lorsque les statuts ne pourvoient pas à cette désignation.

Les membres de l'organe d'administration qui désireraient échapper à cette sanction, alors que les associés se refuseraient à désigner des liquidateurs, pourraient trouver dans l'article 367 nouveau le droit de faire désigner les liquidateurs par le tribunal. Le texte de l'article 369 s'applique aux S. P. R. L., omises dans l'article 180 actuel. En ce qui concerne les S. A. et les sociétés à capital variable, la sanction pèse aussi bien sur les administrateurs-gérants que sur les membres du conseil de surveillance.

L'article 370 traite de la révocation des liquidateurs. Les conditions de la révocation de ceux-ci varient suivant la manière dont ils ont été nommés (cfr. Van Ryn et Heenen, t. II, n° 1071).

Il n'a pas paru utile d'entrer ici dans le détail des règles à suivre, qui n'ont pas soulevé de difficultés particulières. Les règles actuellement en vigueur restent donc valables.

Toutefois, on enseigne généralement que le tribunal ne peut révoquer un liquidateur — même pour motif grave ou juste motif — que s'il s'agit d'un liquidateur nommé par lui (cfr. Van Ryn et Heenen, *loc. cit.*; Resteau, t. IV, n° 1876). Il a semblé souhaitable d'accroître sur ce point la surveillance des tribunaux; en effet, les créanciers et même les associés n'ont guère de moyens d'action en présence d'un liquidateur négligent, voire même malveillant. Sans doute les actionnaires ou les associés peuvent-ils proposer la révocation à l'assemblée générale; si celle-ci est refusée, ils peuvent, le cas échéant, agir en nullité de la décision, sur la base de l'abus de majorité. Mais les conditions du succès de cette action demeurent aléatoires; d'autre part, même si elle réussit, il faudra réunir une nouvelle assemblée — et rien n'exclut que celle-ci n'use d'une nouvelle manœuvre pour écarter le recours de l'associé.

Le projet autorise le recours au tribunal par tout intéressé. Il va de soi que les tribunaux n'useront de leur droit de révocation qu'avec prudence et modération — s'il existe

van de eindrekeningen, waarvan sprake is in het huidige artikel 188, zonder dat het nodig is achtereenvolgens twee vergaderingen te houden; zij zijn beter dan wie ook in staat over de eindrekeningen verslag uit te brengen, aangezien zij het gehele verloop van de vereffening hebben gevolgd.

Voor het overige wordt voor de vaststelling van hun rechtspositie, hun aansprakelijkheid en hun bevoegdheid verwezen naar die van de commissarissen van naamloze vennootschappen.

Artikel 368, tweede lid, regelt de aanwijzing van een rechtspersoon als lid van een vereffeningscollege op dezelfde wijze als de aanwijzing van een rechtspersoon als lid van de raad van toezicht van een naamloze vennootschap (verg. art. 91, tweede lid, van hoofdstuk IV, N. V.). Wanneer echter een rechtspersoon aangewezen wordt als enige vereffenaar, kan hij die taak uitoefenen zonder daartoe een vaste vertegenwoordiger aan te wijzen, aangezien de vraag van de deelneming van die rechtspersoon aan de beraadslagingen van het college, grondslag van de bijzondere regel van artikel 91 ter zake van N. V., hier niet rijst.

Artikel 369 legt de regel die thans in artikel 180 van de gecoördineerde wetten betreffende de handelsvennootschappen is neergelegd in duidelijker bewoordingen vast en met de strekking die door leer en rechtspraak wordt voorgestaan. Voorts wordt met nadruk gewezen op de aansprakelijkheid van de bestuursorganen die bij de aanvang van de vereffening in functie zijn, ingeval geen vereffenaars worden aangewezen en wanneer de statuten in die aanwijzing niet voorzien.

De leden van het bestuursorgaan die, ingeval de vennoten weigeren de vereffenaars aan te wijzen, aan voornoemde dwangmaatregel willen ontsnappen kunnen in het nieuwe artikel 367 de bevoegdheid putten om de vereffenaars door de rechtbank te doen benoemen. De tekst van artikel 369 vindt toepassing op de B. V., wat niet het geval is met het huidige artikel 180. In de N. V. en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal worden zowel de bestuurders-zaakvoerders als de leden van de raad van toezicht met die aansprakelijkheid bedreigd.

Artikel 370 handelt over het ontslag van de vereffenaars. De voorwaarden van dat ontslag verschillen naargelang de wijze waarop de vereffenaars worden benoemd (zie Van Ryn en Heenen, deel II, nr 1071).

De thans toegepaste regels blijven gelden. Zij hebben geen aanleiding gegeven tot bijzondere moeilijkheden en het is niet dienstig gebleken die regels nader te stofferen.

Algemeen wordt echter onderwezen dat de rechtbank een vereffenaar slechts kan ontslaan — zelfs om een ernstige of een wettige reden — als het gaat om een door haar benoemde vereffenaar (zie Van Ryn en Heenen, *loc. cit.*; Resteau, deel IV, nr 1876). Het is wenselijk gebleken op dit punt het toezicht van de rechtbank te verruimen; de schuldeisers en zelfs de vennoten hebben schier geen middelen om tegen een nalatige en zelfs kwaadwillige vereffenaar op te treden. De aandeelhouders of de vennoten kunnen wel het ontslag aan de algemene vergadering voorstellen en, indien dit wordt geweigerd, kunnen zij de nietigverklaring van de beslissing in rechte vervolgen, op grond van misbruik van meerderheid, doch een ieder weet hoe wisselvallig een zodanige vordering is. Zelfs indien een goede uitslag wordt bekomen, moet een nieuwe algemene vergadering worden bijeengeroepen — en niets belet dat deze een nieuw maneuver toepast om de vordering van de vennoot te ontkrachten.

Het ontwerp geeft aan iedere belanghebbende de mogelijkheid om zich tot de rechter te wenden. Het spreekt vanzelf dat de rechtbanken van het recht tot ontslag slechts

un juste motif de remplacer un liquidateur. Ce motif doit s'apprécier d'après l'intérêt de la société et des créanciers.

Le tribunal pourra désigner lui-même un autre liquidateur s'il procède à la révocation. Cette menace incitera sans doute les associés majoritaires lorsqu'il existe de justes causes de mettre fin au mandat d'un liquidateur, à y procéder eux-mêmes, afin de pouvoir nommer un nouveau liquidateur de leur choix, plutôt que d'attendre le recours aux tribunaux.

La généralité du texte ouvre le recours non seulement aux associés, mais encore aux créanciers, qui se trouvent actuellement démunis de tout recours contre les liquidateurs négligents.

L'article 370 permet enfin à tout intéressé de faire nommer par le tribunal un liquidateur pour remplacer celui qui serait décédé, aurait démissionné ou serait devenu incapable, si les associés eux-mêmes négligent de pourvoir au remplacement dans les trois mois.

c) *Pouvoirs des liquidateurs*

Les articles 371 à 373 reproduisent les dispositions des articles 181 à 183 actuels, sauf quelques précisions destinées à lever certains doutes.

A l'article 371, il a été précisé que les liquidateurs peuvent accomplir les actes conservatoires et de simple administration — qui paraissent avoir été omis par inadvertance dans l'article 181. En outre, il est précisé qu'ils peuvent créer des chèques et des virements sans autorisation spéciale de l'assemblée, ce qui serait douteux dans une interprétation littérale des articles 181 et 182.

Si les liquidateurs réalisent une fusion, ce qui est permis et ce qui met fin à la liquidation en ce cas, les articles 350 à 363 de la section 2 du chapitre X seront d'application. Les liquidateurs rempliront les obligations et les devoirs imposés par ces textes aux organes d'administration de la société absorbée ou des sociétés qui fusionnent.

A l'article 373, la rédaction adoptée souligne suivant l'opinion presque unanime, qu'il appartient aux liquidateurs d'apprécier si les appels de fonds sont nécessaires et non, comme le soutiennent parfois les associés assignés en paiement, aux défendeurs eux-mêmes ou au tribunal. L'hypothèse de l'exercice de recours abusifs demeure réservée, sans que le texte doive le rappeler expressément. Les liquidateurs engageraient leur responsabilité en vertu du droit commun s'ils faisaient un abus manifeste de cette disposition, comme de toute autre disposition du projet.

d) *Paiement des créanciers — Droits de ces derniers*

Comme l'a décidé la Cour de cassation par son arrêt du 31 janvier 1964, l'entrée d'une société en liquidation provoque un concours entre ses créanciers. L'égalité entre les créanciers imposée par l'ancien article 184 est la consécration de ce principe. L'article 374 reprend le contenu de cet article et confirme ainsi la portée que la Cour de cassation lui avait reconnue.

met omzichtigheid en matigheid zullen gebruik maken, te weten indien er een wettige reden bestaat om de vereffenaar te vervangen. Die reden moet worden beoordeeld met inachtneming van het belang van de vennootschap en van de schuldeisers.

Zo de rechtbank tot het ontslag heeft beslist, kan zij een andere vereffenaar benoemen. Door die bedreiging zal de meerderheid van vennoten wellicht verkiezen de opdracht van de vereffenaars zelf te beëindigen als daartoe wettige reden zijn, zodat zij zelf een vereffenaar naar keuze kan aanwijzen, veeleer dan te wachten tot een beroep op de rechtbanken wordt gedaan.

De tekst wil een mogelijkheid tot voorziening toekennen niet alleen aan de vennoten, maar ook aan de schuldeisers, die thans verstoken zijn van enig middel om nalatige vereffenaars te vervolgen.

Artikel 370 verleent aan ieder belanghebbende de bevoegdheid om door de rechtbank een vereffenaar te doen benoemen ter vervanging van die welke is overleden, is afgetreden of onbekwaam is geworden, indien de vennoten zelf nalaten binnen drie maanden tot de vervanging over te gaan.

c) *Bevoegdheden van de vereffenaars*

De artikelen 371 tot 373 herhalen de bepalingen van de huidige artikelen 181 tot 183, maar dan met enkele verduidelijkingen om alle twijfelpunten weg te werken.

In artikel 371 wordt nader gesteld dat de vereffenaars alle handelingen verrichten tot bewaring van recht en ook die van louter beheer welke blijkbaar bij onachtzaamheid niet in artikel 181 zijn opgenomen. Voorts wordt met zoveel woorden gezegd dat zij cheques en overschrijvingsopdrachten kunnen uitschrijven zonder dat zij daartoe van de algemene vergadering een bijzondere machtiging hebben gekregen, wat zou kunnen betwijfeld worden als men zich tot een woordelijke uitlegging van de artikelen 181 en 182 zou beperken.

Indien de vereffenaars een fusie tot stand brengen, wat mogelijk is en in dat geval aan de vereffening een einde maakt, vinden de artikelen 350 tot 363 van afdeling 2 van hoofdstuk X toepassing. De vereffenaars komen de verbintenissen en verplichtingen na die bij voornoemde teksten aan de bestuursorganen van de overgenomen vennootschap of van de vennootschappen die samensmelten zijn opgelegd.

Zoals artikel 373 is gesteld ligt daarin volgens een schier algemeen aanvaarde mening besloten, dat de beoordeling of nieuwe geldstortingen moeten worden gevorderd, aan de vereffenaars toekomt, zoals soms wordt beweerd door vennoten die tot betaling worden gedagvaard, aan de verweerders zelf of aan de rechtbank. Het geval van de met misbruik ingestelde voorziening blijft voorbehouden, zonder dat de tekst zulks uitdrukkelijk hoeft te stellen. Bij kennelijk misbruik van deze bepaling, dan wel van alle andere bepalingen van het ontwerp, zou de aansprakelijkheid van de vereffenaars overeenkomstig het gemeen recht worden beoordeeld.

d) *Voldoening van de schuldeisers — Hun rechten*

Zoals het Hof van Cassatie in zijn arrest van 31 januari 1964 heeft beslist, ontstaat met het ingaan van de vereffening samenloop van voorrecht in hoofde van de schuldeisers. De gelijkheid van de schuldeisers, zoals bij het oude artikel 184 voorgeschreven, is een bevestiging van dat beginsel. Artikel 374 neemt de inhoud van dat artikel over en bekrachtigt aldus de zienswijze van het Hof van Cassatie.

De ce principe découlent diverses conséquences, notamment :

— l'interdiction de la compensation consacrée par l'arrêt du 23 novembre 1939 (Pas. I. 486);
— l'inopposabilité aux liquidateurs de la résolution d'une vente d'objets mobiliers lorsque l'intention de résoudre la vente s'est manifestée postérieurement à la mise en liquidation (arrêt du 31 janvier 1964).

D'autres conséquences de la notion de concours pourraient certainement être dégagées par la jurisprudence à l'avenir (voy. notamment Renauld et Coppens, « La notion de concours entre créanciers, son application au régime des sociétés dissoutes et des successions acceptées sous bénéfice d'inventaire », *Rev. crit. jurispr. belge*, 1965, p. 101). Le texte laisse le soin à la doctrine et à la jurisprudence de déduire les diverses applications du principe du concours.

La rédaction proposée paraît mieux traduire la réalité; le paiement des créances privilégiées constitue souvent l'activité principale du liquidateur, en raison du développement considérable des privilèges.

Une précision est apportée au sujet des effets de la consignation au troisième alinéa.

On enseigne unanimement que les dettes contractées par les liquidateurs pour les besoins de la liquidation ne sont pas soumises au régime de l'article 184 et doivent être réglées intégralement. Ce sont les « dettes de la masse ». Les nécessités pratiques de la liquidation commandent cette solution.

Toutefois, la jurisprudence récente démontre qu'il est parfois difficile de déterminer quelles dettes sont soumises à ce régime particulier. Suffit-il, comme paraît l'admettre la jurisprudence, qu'une dette naisse postérieurement à la mise en liquidation pour qu'elle constitue une dette de la masse, même si elle se rapporte en réalité à des frais antérieurs et si elle n'a nullement été contractée pour les besoins de la liquidation ?

Il semble que cette solution ne réponde pas aux motifs qui justifient l'exception à la règle de l'égalité des créanciers, à savoir l'interprétation extensive des « frais faits pour la conservation de la chose » et les nécessités de la gestion de la société en liquidation.

L'article 374 précise que les dettes de la masse sont seulement celles qui ont été contractées par le liquidateur « pour les besoins de la liquidation » et non pas indistinctement toutes les « dettes nées après la dissolution ».

Conformément à l'opinion suivie généralement, le paiement des dettes de la masse ne peut cependant porter atteinte aux privilèges spéciaux : le créancier gagiste, le créancier hypothécaire, le créancier gagiste sur fonds de commerce, le propriétaire bailleur peuvent réaliser leur gage et ne doivent pas supporter les frais de la liquidation, qui ne les intéresse d'ailleurs pas; seuls les frais que le liquidateur auraient engagés dans leur intérêt devraient le cas échéant être remboursés par priorité sur le produit de la réalisation des biens grevés.

Le projet ne prévoit pas de procédure de déclaration et d'affirmation des créances comparable à celle qui existe en matière de faillite et de concordat. La législation allemande prévoit une telle procédure et précise que les dettes ne pourront être payées qu'après un certain délai, afin de permettre aux créanciers de se manifester.

Uit dat beginsel zijn diverse gevolgtrekkingen te maken, inzonderheid :

— het verbod van schuldvergelijking, bevestigd bij het arrest van 23 november 1939 (Pas. I. 486);
— de omstandigheid dat de ontbinding van een verkoop van roerende goederen niet aan de vereffenaars kan worden tegengeworpen indien het voornemen tot ontbinding van de verkoop na ingang van de vereffening is opgekomen (arrest van 31 januari 1964).

In de toekomst kunnen door de rechtspraak voorzeker nog andere gevolgen van het begrip samenloop worden afgeleid (zie o.a. Renauld en Coppens, « La notion du concours entre créanciers, son application au régime des sociétés dissoutes et des successions acceptées sous bénéfice d'inventaire », *Rev. crit. jurispr. belge*, 1965, blz. 101). De tekst laat het aan de leer en aan de rechtspraak over de diverse toepassingen uit het begrip samenloop van voorrecht af te leiden.

De voorgestelde redactie lijkt beter afgestemd te zijn op de werkelijkheid; de betaling van bevoorrechte schulden is meestal, wegens de aanzienlijke uitbreiding van de gevallen waarin een voorrecht geldt, een van de hoofdwerkzaamheden van de vereffenaar.

In het derde lid vindt men een verduidelijking betreffende de gevolgen van de consignatie.

Het is een algemeen aanvaarde leerstelling dat de schulden die door de vereffenaars voor de behoeften van de vereffening worden aangegaan, niet vallen onder de regeling van artikel 184 en volledig moeten worden voldaan. Dit zijn de « boedelschulden ». De praktische vereisten van de vereffening maken deze oplossing noodzakelijk.

De recente rechtspraak is er echter een bewijs voor dat het soms moeilijk is te bepalen welke schulden onder die bijzondere regeling vallen. Volstaat het, zoals de rechtspraak schijnt aan te nemen, dat een schuld na ingang van de vereffening is ontstaan om een boedelschuld te zijn, zelfs indien zij in werkelijkheid betrekking heeft op vroegere kosten en geenszins voor de behoeften van de vereffening is aangegaan ?

Die oplossing lijkt niet in overeenstemming te zijn met de beweegredenen die aan de uitzondering op de regel van de gelijkheid van de schuldeisers ten grondslag liggen, te weten een uitbreidende uitlegging van het begrip « kosten gemaakt tot bewaring van de zaak » en de noodzakelijkheid de vennootschap in vereffening verder te beheren.

Artikel 374 stelt nader dat de boedelschulden alleen die zijn welke de vereffenaar « voor de behoeften van de vereffening » heeft aangegaan, en niet alle « schulden ontstaan na de ontbinding » zonder onderscheid.

Overeenkomstig een ruim verspreide mening, mag de betaling van de boedelschulden geen nadeel toebrengen aan de bijzondere voorrechten : de pandhoudende schuldeiser, de hypothecaire schuldeiser, de schuldeiser, houder van een pand, op een handelszaak of de eigenaar-verhuurder, kunnen hun pand doen gelden en moeten niet instaan voor de kosten van de vereffening, waarmee zij trouwens niets te maken hebben. Alleen de kosten die de vereffenaar in hun belang mocht hebben gedaan zouden bij voorrang moeten worden terugbetaald uit de opbrengst van de tegeldemaking van de bezwaarde goederen.

Het ontwerp voorziet niet in een regeling voor de indiening en erkenning van de schuldvorderingen zoals die bestaat ter zake van het faillissement en het gerechtelijk akkoord. De Duitse wetgeving schrijft deze werkwijze wel voor en stelt nader dat de schulden pas na een bepaalde termijn kunnen worden voldaan, zodat al de schuldenaars de mogelijkheid hebben zich kenbaar te maken.

Le système acctuellement en vigueur, plus souple, ne semble pas avoir donné lieu à des difficultés sérieuses. Il n'a donc pas paru nécessaire de le modifier.

Art. 375 à 380

Ces dispositions constituent l'innovation la plus importante du projet dans la matière de la liquidation.

Des conflits surgissent souvent entre la société en liquidation et certains de ses créanciers qui, mécontents de n'être pas remboursés immédiatement, prennent jugement et s'efforcent d'exécuter la condamnation prononcée à leur profit. En effet, suivant l'opinion dominante, la liquidation ne suspend pas le droit de poursuite individuelle des créanciers (Resteau, IV, n° 1971; Piret, *Rev. fail.*, 1951, p. 91 et 103; Frédéricq, V, n° 746; Van Ryn et Heenen, II, n° 1101; Renauld et Coppens, *Rev. crit. jur.*, 1965, p. 112 et suiv.; Van Ryn et Van Ommeslaghe, *Rev. crit. jur.*, 1958, p. 89 et 1962, p. 58 et les références). Les liquidateurs ne peuvent arrêter les poursuites qu'en faisant l'aveu de la cessation de paiement — ce qui va déclencher la faillite — ou en demandant un concordat judiciaire. Les créanciers eux-mêmes n'ont souvent d'autre ressource que de provoquer la faillite, car le concordat judiciaire est actuellement considéré comme une faveur accordée au débiteur et, par suite, comme un droit exclusivement attaché à sa personne; les créanciers ne peuvent donc l'exercer par la voie de l'action oblique (Van Ryn et Heenen, IV, n° 2909; Cloquet, *Faillites et concordat*, n° 434).

Cette situation entraîne des conséquences regrettables dans les cas, relativement nombreux, où bien que l'actif social excède le passif, les liquidateurs ne sont pas en mesure de faire face tout de suite aux demandes de paiement, faute d'argent liquide. Si les créanciers refusent de patienter et de faire crédit à la société en liquidation, les liquidateurs sont placés devant l'alternative évoquée ci-dessus : la faillite ou le concordat judiciaire. Sans doute, le débiteur qui a cessé ses paiements, mais dont l'actif dépasse le passif, peut solliciter un sursis de paiement. Mais, selon l'article 593 du Code de commerce, cette faveur est réservée aux commerçants qui ont été contraints de suspendre leurs paiements « par suite d'événements extraordinaires et imprévus ». La dissolution d'une société n'est pas, en soi, un tel événement.

Or, faillite et concordat judiciaire risquent de se révéler défavorables aux créanciers eux-mêmes : les réalisations d'actif se feront dans des conditions peu avantageuses et les créanciers n'obtiendront vraisemblablement pas le paiement intégral qu'ils auraient reçu s'ils avaient permis au liquidateur de poursuivre l'exécution de son mandat.

D'autre part, si l'on peut légitimement exiger d'une société en activité qu'elle soit en état de payer ses dettes à mesure qu'elles deviennent exigibles, il paraît déraisonnable de formuler la même exigence à l'égard d'une société en liquidation. Il est, au contraire, normal que celle-ci ne puisse se procurer les liquidités nécessaires qu'en réalisant ses biens, y compris son actif immobilisé, ce qui prend inévitablement du temps. Une réalisation précipitée serait d'ailleurs dommageable pour les créanciers eux-mêmes.

C'est pourquoi le projet prévoit qu'en pareilles circonstances, la société en liquidation peut obtenir du tribunal un sursis provisoire.

Het thans bestaande stelsel is niet zo strak en heeft blijkbaar niet tot ernstige moeilijkheden aanleiding gegeven. Een wijziging ervan werd dus niet nodig geacht.

Artt. 375 tot 380

In deze bepalingen vindt men de voornaamste nieuwigheden met betrekking tot de vereffening.

Dikwijls ontstaan geschillen tussen de vennootschap in vereffening en haar schuldeisers. Deze zijn ontevreden dat zij geen onmiddellijke betaling hebben bekomen, wenden zich tot de rechter en wensen de in hun voordeel uitgesproken veroordeling uit te voeren.

Volgens de overheersende mening wordt immers het recht van de schuldeisers om individueel de betaling van hun schuldvorderingen te vervolgen niet door de vereffening opgeschort (Resteau, IV, n$^{r}$ 1971; Piret, *Rev. fail*, 1951, blz. 91 en 103; Frédéricq, V, n$^{r}$ 746; Van Ryn en Heenen, II, n$^{r}$ 1101; Renauld en Coppens, *Rev. crit. jur.*, 1965, blz. 112 en volg.; Van Ryn en Van Ommeslaghe, *Rev. crit. jur.*, 1958, blz. 89 en 1962, blz 58 en de verwijzingen). De vereffenaars kunnen de vorderingen slechts afwenden door de aangifte van staking van betaling — wat het faillissement zal teweegbrengen — of door het vragen van een gerechtelijk akkoord. De schuldeisers zelf hebben dikwijls geen andere uitweg dan het faillissement uit te lokken, daar het gerechtelijk akkoord thans wordt aangemerkt als een gunst die aan de schuldenaar wordt verleend en vervolgens als een recht dat uitsluitend aan zijn persoon is verbonden; de schuldeisers kunnen deze dus niet uitoefenen bij wege van een zijdelingse vordering (Van Ryn en Heenen, n$^{r}$ 2909; Cloquet, *Faillites et concordats*, n$^{r}$ 434).

Deze toestand leidt in betrekkelijk talrijke gevallen tot het betreurenswaardige gevolg dat de vereffenaars, al zijn de baten groter dan de lasten, niet onmiddellijk kunnen voldoen aan de vragen om betaling, daar gereed geld ontbreekt. Indien de schuldeisers weigeren geduld te oefenen en aan de vennootschap in vereffening vertrouwen te schenken, staan de vereffenaars voor de hierboven geschetste keuze : het faillissement of het gerechtelijk akkoord. De schuldenaar die zijn betalingen staakt maar wiens baten groter zijn dan de lasten, kan uitstel van betaling vragen. Volgens artikel 593 van het Wetboek van koophandel komen voor die gunst evenwel alleen in aanmerking de koopmannen die wegens « buitengewone en onvoorziene omstandigheden » tijdelijk verplicht zijn hun betalingen te staken. De vereffening van een vennootschap wordt niet als een zodanige toestand beschouwd.

Het faillissement en het gerechtelijk akkoord dreigen in het nadeel van de schuldeisers uit te vallen daar de tegeldemaking van de activa onder min gunstige voorwaarden geschiedt met het gevolg dat de schuldeisers waarschijnlijk niet volledig zullen worden betaald, wat wellicht mogelijk zou zijn geweest, indien de vereffenaar zijn taak verder had kunnen uitoefenen.

Men kan wel verlangen dat een vennootschap in bedrijvigheid in staat moet zijn haar schulden te voldoen naargelang zij opeisbaar worden, doch het lijkt onredelijk hetzelfde te eisen van een vennootschap in vereffening. Het is integendeel normaal dat zij alleen in bezit komt van gereed geld door de tegeldemaking van haar goederen, de onroerende activa inbegrepen, en zulks vergt tijd. Een overhaaste tegeldemaking kan nadelig zijn voor de schuldeisers zelf.

Dit zijn de redenen waarom in het ontwerp wordt bepaald, dat de vennootschap in vereffening aan de rechtbank een uitstel van betaling voor een bepaalde tijd kan vragen.

Ce résultat pouvait théoriquement être obtenu par une simple extension des règles du Code de commerce relatives au sursis de paiement (Titre IV du Livre III du Code de commerce). Un examen approfondi de ces dispositions a toutefois fait apparaître qu'elles sont mal adaptées à la situation ici envisagée.

Le sursis de paiement a en effet été conçu comme une mesure exceptionnelle et, par la suite, elle est soumise à une procédure très lourde, alors que la suspension temporaire des paiements est la conséquence en quelque sorte naturelle de la dissolution d'une société.

Lorsque la situation de la société en liquidation est au contraire déficitaire, le sursis provisoire institué par le projet ne se justifie évidemment pas. Le régime rigoureux de la faillite doit être appliqué, à moins qu'une majorité de créanciers n'en décide autrement, dans le cadre de la procédure du concordat judiciaire.

Le système actuel n'est cependant pas tout à fait satisfaisant. La plupart des faillites se révèlent désastreuses pour tous. Le concordat donne des résultats meilleurs mais, comme il l'a été rappelé ci-dessus, il est laissé à l'initiative du débiteur. Afin de combler une lacune souvent regrettée par les praticiens, le projet permet aux créanciers de le demander à la place de la société en liquidation et prévoit, à cette fin, l'adjonction d'un article 33*bis* aux lois sur le concordat judiciaire. Bien entendu, comme il s'agit d'une société qui, par hypothèse, ne reviendra pas à meilleure fortune, seul le concordat par abandon d'actif pourrait être sollicité par cette procédure nouvelle.

Il paraîtra peut-être surprenant que les dispositions proposées visent seulement les sociétés en liquidation, alors que le concordat provoqué par les créanciers peut être aussi une mesure utile pour les sociétés qui, tout en étant en état de cessation de paiement, ne sont pas dissoutes, et même pour les personnes physiques.

A la réflexion, il a semblé préférable de limiter actuellement les dispositions nouvelles au cas où leur bien-fondé est le plus évident : celui d'un débiteur condamné à disparaître sans laisser d'ayants cause. Si, à l'expérience, le concordat provoqué par les créanciers produit de bons résultats, il sera toujours possible d'examiner l'opportunité d'en étendre le domaine d'application.

Art. 375

Pour obtenir un sursis d'exécution, les liquidateurs devront démontrer que, selon toute vraisemblance, la réalisation progressive de l'actif permettra de désintéresser intégralement les créanciers. Ce qui justifie la mesure, en effet, c'est la possibilité d'obtenir un prix plus élevé pour les divers éléments d'actifs si l'on évite des ventes hâtives, faites sous la menace d'une saisie ou d'une faillite. Pour se prononcer, le tribunal ne se fondera pas exclusivement sur le dernier bilan, car la société pourrait avoir des réserves cachées; inversément, l'actif porté au bilan peut avoir été surestimé. Il tiendra compte du fait que la liquidation d'une société réserve souvent des surprises : les immeubles industriels sont d'une réalisation difficile et leur vente risque de rapporter un montant inférieur à leur valeur portée au bilan; la vente du fonds de commerce peut au contraire procurer une plus-value; des indemnités de licenciement devront être payées au personnel, etc...

Theoretisch kan dezelfde uitslag worden bekomen door de uitbreiding van de regels van het Wetboek van koophandel betreffende het uitstel van betaling (Titel IV, Boek III van het Wetboek van koophandel). Uit een nader onderzoek van die bepalingen is echter gebleken dat zij moeilijk aan de beschouwde toestand kunnen worden aangepast.

De figuur van het uitstel van betaling uit het Wetboek van koophandel is immers opgevat als een uitzonderlijke maatregel en is ook onderworpen aan een zeer ingewikkelde rechtspleging, terwijl uitstel van betaling voor een bepaalde tijd enigszins als een natuurlijk gevolg van de ontbinding van een vennootschap kan worden aangemerkt.

Mocht de toestand van de vennootschap in vereffening een nadelig saldo opleveren, dan is het uitstel van betaling waarin het ontwerp voorziet, uiteraard niet verantwoord. De strenge regeling van het faillissement moet alsdan worden toegepast, tenzij in een rechtspleging van het gerechtelijk akkoord de meerderheid van de schuldeisers anders beslist.

De huidige regeling geeft evenwel geen volledige voldoening. Het merendeel van de faillissementen blijkt ramspoedig te zijn voor allen. Het gerechtelijk akkoord levert betere uitslagen op, doch zoals hierboven is gezegd, behoort het initiatief daartoe aan de schuldenaar. Ten einde te voorzien in een dikwijls door de praktici betreurde leemte, verleent het ontwerp aan de schuldeiser de bevoegdheid om zodanig gerechtelijk akkoord in de plaats van de vennootschap in vereffening aan te vragen, en daartoe wordt een artikel 33*bis* in de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord ingevoerd. Aangezien het hier bij veronderstelling gaat om een vennootschap waarvan het vermogen niet verder zal aangroeien, zal in die nieuwe rechtspleging alleen het gerechtelijk akkoord door boedelafstand kunnen worden gevorderd.

Het kan verwonderlijk lijken dat de voorgestelde bepalingen alleen betrekking hebben op vennootschappen in vereffening, terwijl het door de schuldeisers uitgelokte gerechtelijk akkoord eveneens dienstig kan zijn voor vennootschappen die in de staat van staking van betaling zijn, doch niet zijn ontbonden, en zelfs voor natuurlijke personen.

Bij nadere overweging is het verkieslijk gebleken de toepassing van de nieuwe bepalingen te beperken tot het geval waarin er blijkbaar de grootste noodzaak is om ze toe te passen, te weten het geval van een schuldenaar die zal verdwijnen zonder rechtkrijgenden na te laten. Indien de ervaring uitwijst dat het door de schuldeisers uitgelokte gerechtelijk akkoord goede resultaten oplevert, kan steeds worden onderzocht of de uitbreiding ervan tot andere toepassingsgebieden wenselijk is.

Art. 375

Om uitstel van betaling te verkrijgen moeten de vereffenaars het bewijs leveren dat het met de geleidelijke tegeldemaking van de activa naar alle waarschijnlijkheid mogelijk zal zijn de schuldeisers geheel te voldoen. De maatregel is daardoor verantwoord dat voor de diverse activa waarschijnlijk een hogere prijs zal worden verkregen zo de verkoop niet overhaast geschiedt, onder de druk van een beslag of van een faillissement. De rechtbank zal bij haar uitspraak niet uitsluitend steunen op de laatste balans, daar de vennootschap stille reserves kan bezitten; omgekeerd kunnen in de balans vermelde activa op een te hoog bedrag zijn gewaardeerd. De rechtbank zal ermee rekening houden dat de vereffening van een vennootschap vaak verrassingen inhoudt; nijverheidsgebouwen vinden moeilijk een afnemer en de verkoop ervan kan een kleiner bedrag opleveren dan dat waarvoor ze in de balans voorkomen : de verkoop van de handelszaak kan daarentegen een meerwaarde opbrengen; aan het personeel moeten ontslagvergoedingen worden uitgekeerd; enz...

Le tribunal rejettera en tout cas la demande s'il à la conviction qu'il n'y a aucune chance raisonnable et prévisible d'arriver au paiement intégral des créanciers.

Le sursis peut être subordonné par le tribunal à toute condition qu'il jugerait conforme à l'intérêt commun des créanciers. Il peut ordonner une vérification préalable de l'actif et du passif, dont l'estimation aura lieu en tenant compte du fait que le débiteur est une société en liquidation. Il peut imposer la répartition d'un ou de plusieurs dividendes dont il fixe le montant, si la société dispose de liquidités suffisantes. Il peut aussi nommer un ou plusieurs liquidateurs qui s'ajouteront à ceux déjà nommés ou qui remplaceront tout ou partie d'entre eux.

Cette mesure se justifiera tout particulièrrement lorsque les liquidateurs auront été autorisés à continuer l'industrie ou le commerce de la société, car la poursuite de l'activité sociale risque de mettre en péril les droits des créanciers.

C'est évidemment l'avantage de la masse des créanciers que le tribunal prendra en considération, et non les intérêts particuliers de l'un ou l'autre. Mais il veillera à ce que les droits individuels des créanciers — notamment des créanciers nantis d'une sûreté — ne soient pas lésés par sa décision.

Comme l'appréciation des perspectives de réalisation est malaisée et qu'elle ne peut en tout cas se faire à long terme, le sursis est limité à douze mois. Mais il peut être prolongé une ou plusieurs fois sans que finalement sa durée puisse dépasser 24 mois. La prolongation est soumise aux mêmes formalités que la demande orginaire.

Art. 376

Cet article est inspiré par l'article 594 du Code de commerce et par les articles 3 et 5 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire.

1) Parmi les documents qui doivent être annexés à la requête figure la justification de la mesure sollicitée. Les liquidateurs ne devront pas nécessairement faire état de mesures d'exécution déjà entamées; il leur suffira d'en établir l'imminence.

Mais ils devront surtout expliquer comment, à leur avis, la société parviendra à payer tous ses créanciers.

2) La publication de la requête s'impose pour deux raisons : épargner aux tiers les frais de procédure inutiles et leur permettre de faire connaître à temps leurs observations au tribunal.

3) Le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis provisoire à tous actes ultérieurs d'exécution et à la faillite. Mais il ne s'oppose pas à une demande de concordat par abandon d'actif formulée par les créanciers en vertu du nouvel article 33*bis* des lois sur le concordat judiciaire. C'est le corollaire de la renonciation aux formalités prescrites par le Code de commerce en matière de sursis de paiement : si des créanciers dont les droits représentant une quotité importante du passif estiment que le concordat par abandon d'actif est plus conforme aux intérêts de la masse, ils doivent pouvoir déclencher la procédure nécessaire à cette fin. Il n'y a aucun inconvénient à leur donner cette faculté,

De rechtbank wijst in alle geval de vordering af indien zij de overtuiging heeft dat redelijkerwijs niet te verwachten is dat de volledige voldoening van de schuldeisers kan worden bereikt.

De rechtbank kan het uitstel afhankelijk stellen van voorwaarden die zij in het gemeenschappelijk belang van de schuldeisers geboden acht. Zij kan de voorafgaande verificatie van de activa en passiva gelasten; deze moeten worden gewaardeerd met inachtneming van de omstandigheid dat de schuldenaar een vennootschap in vereffening is. Indien de vennootschap over voldoende geldmiddelen beschikt kan zij een of meer uitkeringen gelasten van dividend, waarvan zij het bedrag vaststelt. Zij kan ook een of meer vereffenaars benoemen en ze toevoegen aan die welke reeds zijn aangewezen of die vereffenaars geheel of ten dele vervangen.

Deze maatregel is vooral geboden wanneer de vereffenaars de toestemming hebben verkregen om de nijverheid of de handel van de vennootschap voort te zetten; de voortzetting van de bedrijvigheid van de vennootschap kan immers de rechten van de schuldeisers in gevaar brengen.

De rechtbank moet uiteraard het belang van de gezamenlijke schuldeisers voor ogen hebben en niet het particuliere belang van de ene of de andere. Zij zal er nochtans op toezien dat de individuele rechten van de schuldeisers — inzonderheid die met zekerheid — niet door haar beslissing worden benadeeld.

Daar de verwachtingen van de tegeldemaking moeilijk kunnen worden beoordeeld en die beoordeling in alle geval slechts op lange termijn kan geschieden, wordt het uitstel beperkt tot twaalf maanden. Die termijn kan echter een of twee maal worden verlengd, zonder 24 maanden te mogen overschrijden. De verlenging is onderworpen aan dezelfde vormvereisten als die oorspronkelijke vordering.

Art. 376

Dit artikel is geïnspireerd op artikel 594 van het Wetboek van koophandel en op de artikelen 3 tot 5 van de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord.

1) Onder de stukken die bij het verzoekschrift moeten worden gevoegd, vindt men de verantwoording van de verzochte maatregel. De vereffenaars moeten niet noodzakelijk aanvoeren dat de maatregelen van tenuitvoerlegging reeds door schuldeisers zijn ingeleid; het volstaat aan te tonen dat deze nakend zijn.

Zij moeten echter in de eerste plaats uiteenzetten hoe naar hun oordeel, de vennootschap al haar schuldeisers zal kunnen voldoen.

2) De bekendmaking van de vordering is noodzakelijk om twee redenen : derden overbodige proceskosten besparen en hun de gelegenheid geven om tijdig aan de rechtbank hun opmerkingen te doen kennen.

3) De indiening van het verzoekschrift heeft rechtens de voorlopige opschorting tot gevolg van alle latere tenuitvoerleggingen en van het faillissement. Zij is echter geen beletsel voor de schuldeisers om een gerechtelijk akkoord door boedelafstand te vorderen op grond van het nieuwe artikel 33*bis* van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord. Dit is een uitvloeisel van de weglating van de vormvereisten die door het Wetboek van koophandel inzake uitstel van betaling worden voorgeschreven. Indien schuldeisers wier rechten een groot gedeelte van het passief vertegenwoordigen van oordeel zijn dat het gerechtelijk akkoord door boedelafstand beter het belang van de gezamenlijke schuld-

puisque la requête en vue du concordat entraînera également la suspension des poursuites individuelles et de la déclaration de faillite (art. 5 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire). Le tribunal appréciera s'il convient d'accorder ou de maintenir le sursis prévu par le projet ou de laisser se poursuivre la procédure de concordat par abandon d'actif.

Art. 377

Le sursis provisoire étant justifié par l'intérêt de l'ensemble des créanciers il est souhaitable que, dans la mesure du possible, le tribunal entende ceux-ci avant de se prononcer. Les créanciers qui ont déjà entammé des poursuites seront les premiers touchés par la mesure sollicitée. C'est pourquoi l'article 337 les mentionne expressément. Mais d'autres créanciers, actuels ou éventuels — par exemple une caution réelle ou personnelle — ou même des tiers peuvent avoir des objections de nature à influer sur la décision du tribunal. Le projet confère à celui-ci un pouvoir d'appréciation discrétionnaire, tant en ce qui concerne l'opportunité de l'audition des créanciers que l'identité des personnes appelées à faire connaître leurs observations.

Comme il ne s'agit pas d'une formalité substantielle, aucune procédure spéciale d'audition n'est imposée.

La publication du jugement qui a statué sur la requête est indispensable : les tiers doivent savoir si les poursuites peuvent reprendre ou si elles sont suspendues pour une période déterminée.

Le dernier alinéa de l'article est inspiré par l'article 601 du Livre III du Code de commerce.

Art. 378

Cette disposition étend au sursis prévu par le projet une règle du concordat judiciaire (art. 29, dernier alinéa des lois coordonnées). Le sursis ne peut profiter aux cautions qui ont renoncé au bénéfice de discussion, ni arrêter les poursuites sur des biens grevés d'une sûreté réelle, puisque c'est précisément en prévision d'une suspension des paiements du débiteur que le créancier a demandé et obtenu une sûreté.

Le projet ne reproduit cependant pas la disposition du 1° de l'article 29, qui suscite des controverses (cfr. Van Ryn et Heenen IV, n° 2958; Cloquet, *op. cit.* n° 673) et se justifie difficilement. En effet, les créances d'impôt sont habituellement assorties d'une hypothèque ou d'un privilège. Si elles sont devenues chirographaires parce que les conditions prescrites pour la conservation de la sûreté n'ont pas été respectées, il est paradoxal d'arriver néanmoins, par le biais de la disposition de l'article 29 (1°), au même résultat que si la créance était restée privilégiée.

En toute hypothèse, il serait anormal de maintenir le droit de poursuite individuelle en faveur de créances chirographaires, alors que, par hypothèque, le débiteur les paiera intégralement.

eisers dient, moeten zij de mogelijkheid hebben de daartoe strekkende rechtspleging in te leiden. Er is geen bezwaar dat hun die mogelijkheid wordt toegekend, aangezien de vordering tot verkrijging van het gerechtelijk akkoord ook de opschorting van de individuele vorderingen en van de faillietverklaring met zich brengt (art. 5 van de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord). De rechtbank oordeelt of er aanleiding toe is het uitstel volgens dit ontwerp toe te staan of te verlengen dan wel de rechtspleging tot verlening van het gerechtelijk akkoord door boedelafstand haar verloop te laten.

Art. 377

Aangezien het uitstel van betaling voor een bepaalde tijd haar verantwoording vindt in het belang van de gezamenlijke schuldeisers, is het wenselijk dat de rechtbank in de mate van het mogelijke dezen vóór haar uitspraak hoort. De schuldeisers die reeds begonnen zijn met betaling te vervolgen, zijn in de eerste plaats bij de gevraagde maatregel betrokken. Daarom worden zij in artikel 377 uitdrukkelijk genoemd. Andere schuldeisers van een dadelijke of mogelijke schuld — bijvoorbeeld een zakelijke of persoonlijke zekerheid — en zelfs derden, kunnen bezwaren hebben die de beslissing van de rechtbank kunnen beïnvloeden. Het ontwerp verleent haar vrije beoordelingsbevoegdheid, zowel ten aanzien van de wenselijkheid om de schuldeisers te horen, als van de identiteit van de personen die hun opmerkingen kunnen doen gelden.

Daar het hier niet gaat om een substantieel vormvereiste, wordt in geen bijzondere hoorrechtspleging voorzien.

De bekendmaking van het vonnis dat op de vordering uitspraak doet is onmisbaar; derden moeten kunnen weten of de individuele vervolging van betaling kan worden hernomen dan wel of zij voor een bepaalde tijd is opgeschort.

Het laatste lid van het artikel leunt aan bij artikel 601 van boek III van het Wetboek van koophandel.

Art. 378

Deze bepaling breidt een regel van het gerechtelijk akkoord (art. 29, laatste lid, van de gecoördineerde wetten) uit tot het bij het ontwerp ingevoerde uitstel van betaling. Dit uitstel mag niet tot voordeel strekken van borgen die van het voorrecht van uitwinning afstand hebben gedaan. Het werkt niet ten aanzien van vorderingen met betrekking tot met zakelijke zekerheid bezwaarde goederen, aangezien de schuldeiser nu juist in verband met een opschorting van de betalingen, van de schuldenaar zekerheid heeft gevraagd en verkregen.

Het ontwerp neemt echter de bepaling onder 1° van artikel 29 niet over, die tot betwistingen aanleiding heeft gegeven (zie Van Ryn en Heenen IV, nr 2958, Cloquet, *op. cit.* nr 673) en moeilijk kan worden verantwoord. Aan schuldvorderingen in fiscale zaken zijn immers gewoonlijk een hypotheek of een voorrecht verbonden. Indien zij gewone schuldvorderingen geworden zijn omdat de vereisten voor de bewaring van de zekerheid niet werden nagekomen, zou het niet opgaan over de omweg van artikel 29 (1°) tot dezelfde uitslag te komen alsof de schuldvordering bevoorrecht was gebleven.

Hoe dan ook het zou abnormaal zijn voor gewone schuldvorderingen het recht te handhaven om individueel de betaling te vorderen, aangezien deze schuldvorderingen in het veronderstelde geval, door de schuldenaar volledig zullen zijn voldaan.

Art. 379

Il s'agit d'une disposition inspirée de l'article 24 des lois sur le concordat judiciaire. La demande de sursis ne peut être un moyen d'éluder les nullités de la période suspecte.

Art. 380

Après l'octroi du sursis, il peut apparaître que, contrairement aux prévisions, la société sera incapable de payer intégralement toutes ses dettes. En vue de cette hypothèse, l'article 380 organise la révocation du sursis, à l'exemple de l'article 607 du Code de commerce.

*Article 33*bis *des lois sur le concordat judiciaire*

La législation sur le concordat judiciaire repose encore aujourd'hui sur le principe qu'il s'agit d'une faveur accordée aux débiteurs « malheureux et de bonne foi », ce qui prive les créanciers de la faculté de déclencher eux-mêmes la procédure du concordat (voir *supra*).

Cette conception apparaît aujourd'hui quelque peu périmée, car les créanciers eux-mêmes préfèrent souvent le concordat judiciaire à la faillite, dont les règles sont plus rigides et dont la liquidation donne généralement de moins bons résultats.

C'est pourquoi le projet propose de donner aux créanciers la faculté de provoquer le concordat d'une société en liquidation. Ce concordat prendra nécessairement la forme d'un abandon d'actif, puisque la société en liquidation est condamnée à disparaître.

Le requête pourra être déposée par des personnes dont les créances représenteront au total le cinquième du passif envers les tiers, porté au dernier bilan de la société. La référence à celui-ci a pour but de permettre au tribunal de statuer aisément sur la recevabilité de la requête.

Quant à la quotité choisie, elle est destinée à empêcher les demandes de personnes dont l'intérêt est relativement dérisoire. Elle paraîtra sans doute arbitraire; mais tout critère quantitatif peut se discuter.

La requête devra démontrer que deux conditions se trouvent réalisées :

1) l'incapacité de la société de régler entièrement son passif par une liquidation normale;

2) l'intérêt de la masse des créanciers de recourir au concordat par abandon d'actif plutôt qu'à la faillite.

Bien entendu, on ne saurait exiger des requérants une démonstration rigoureuse alors que la situation de la société leur sera probablement imparfaitement connue à ce moment. Ils doivent donc seulement justifier leur demande d'après les éléments qu'ils possèdent. La suite de la procédure confirmera ou infirmera leurs prévisions.

Il convient d'autre part que la société soit informée de la demande. Le projet prévoit donc que la requête lui sera signifiée avant d'être déposée.

Art. 379

Het gaat hier om een bepaling die van artikel 24 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord is afgeleid. De vordering tot uitstel van betaling mag niet ontaarden in een middel om aan de nietigheden van het verdachte tijdvak te ontkomen.

Art. 380

Na de verlening van het uitstel van betaling kan het voorkomen dat de vennootschap tegen alle vooruitzichten in, niet in staat zal zijn haar schulden volledig te betalen. Voor zodanig geval voorziet artikel 380 in de intrekking van het uitstel, naar het voorbeeld van artikel 607 van het Wetboek van koophandel.

*Artikel 33*bis *van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord*

De wetgeving betreffende het gerechtelijk akkoord berust nog steeds op het beginsel dat het hier gaat om een gunst die aan « een onfortuinlijk » schuldeiser te goeder trouw wordt verleend, waarbij de schuldeisers niet de mogelijkheid hebben de rechtspleging van het gerechtelijk akkoord in te leiden (zie hierboven).

Die opvatting lijkt thans enigszins voorbijgestreefd te zijn daar ook de schuldeisers dikwijls het gerechtelijk akkoord verkiezen boven de faillietverklaring, waarvan de regeling veel strakker is en waarvan de vereffening gewoonlijk minder goede resultaten oplevert.

Daarom wordt in het ontwerp voorgesteld aan de schuldeisers de bevoegdheid toe te kennen om ten aanzien van een vennootschap in vereffening het gerechtelijk akkoord uit te lokken. Dit gerechtelijk akkoord zal noodzakelijkerwijs de vorm aannemen van de boedelafstand, aangezien de vennootschap in vereffening zal verdwijnen.

Het verzoek kan worden ingediend door de personen wier schuldvorderingen bij elkaar een vijfde vertegenwoordigen van de uitschuld die in de laatste balans van de vennootschap voorkomt. De verwijzing naar die balans is bedoeld om dan de rechtbank in de gelegenheid te stellen gemakkelijk over de ontvankelijkheid van het verzoek uitspraak te doen.

De voor de mogelijkheid tot optreden gekozen maatstaf is bedoeld om vorderingen te voorkomen van personen wier belang betrekkelijk klein is. Het lijkt wel willekeurig te zijn, doch ieder kwantitatief criterium kan worden betwist.

In het verzoekschrift moet het bewijs worden geleverd dat twee voorwaarden zijn vervuld :

1) de onmogelijkheid voor de vennootschap om haar schulden volledig te voldoen aan de hand van een normale vereffening;

2) het belang voor de gezamenlijke schuldeisers om het gerechtelijk akkoord door boedelafstand te verkiezen boven het faillissement.

Van de verzoekers kan uiteraard geen strenge bewijslevering worden verlangd aangezien zij waarschijnlijk met de toestand van de vennootschap op dat ogenblik onvoldoende bekend zullen zijn. Zij moeten hun vordering dus gronden op de gegevens die in hun bezit zijn. Uit de verdere processgang zal blijken of hun vooruitzichten al dan niet worden bevestigd.

Voorts past het dat de vennootschap van de vordering op de hoogte wordt gebracht. Het ontwerp stelt dus, dat het verzoekschrift aan de vennootschap wordt betekend alvorens het wordt ingediend.

Pour la suite de la procédure, les lois coordonnées sur le concordat judiciaire ne devront subir que des modifications mineures, sauf sur un point : le critère du concordat par abandon d'actif sollicité par les créanciers sera l'intérêt de la masse et non pas la bonne foi et le « malheur » de la société. L'abandon du critère traditionnel s'explique : il ne s'agit pas d'accorder une faveur à la société en liquidation, mais de liquider le passif dans les meilleurs conditions.

Le critère nouveau sera vérifié par le tribunal à tous les stades de la procédure, de même qu'il doit actuellement contrôler la bonne foi du débiteur.

L'intérêt de la masse des créanciers doit s'entendre largement. Ainsi, s'il apparaît que la société a commis des actes tombant sous le coup des articles 445 ou 446 de la loi sur les faillites, le tribunal pourra estimer qu'une déclaration de faillite est plus avantageuse et rejeter la demande formée par les créanciers.

Si le tribunal fait droit à la requête en concordat par abandon d'actif, la décision comporte révocation du sursis accordé antérieurement.

Art. 381

La rédaction de cet article qui reprend l'essentiel de l'article 185 actuel, fait clairement apparaître que le mode de répartition proposé est supplétif et que d'autres modalités de liquidation le plus généralement sous la forme de la réalisation des actifs et de la répartition du produit de la réalisation entre les actionnaires ou associés, peuvent être prévus.

Il évite d'autre part toute allusion à la formation de lots ou à des répartitions égales alors que les droits des associés dans la société peuvent ne pas être égaux. Ces droits se déterminent d'abord d'après les statuts et ensuite d'après la loi.

Les répartitions en nature doivent demeurer possibles dans les sociétés de personnes où elles se rencontrent dans la pratique. Les biens non commodément partageables sont normalement attribués en indivision aux associés au moment de la clôture de la liquidation; toutefois rien n'empêcherait que des répartitions partielles en indivision entre les associés aient lieu pendant le cours de la liquidation si cela apparaissait souhaitable.

Dans les sociétés coopératives, les statuts pourraient prévoir que la répartition se fera sur la base de la participation économique de chacun des associés.

L'achat par les liquidateurs des actions ou des parts de la société ne peut se faire que de l'accord unanime des associés : cette exigence est la seule qui permette de garantir efficacement le respect de l'égalité entre eux.

e) *Responsabilité des liquidateurs*

Art. 382

Cet article reprend le principe de la responsabilité des liquidateurs envers la société et envers les tiers. Les tiers visés sont principalement les créanciers, comme sous l'empire de l'article 186 actuel.

Conformément aux règles admises pour la responsabilité des administrateurs de sociétés anonymes, le projet institue la sclidarité des liquidateurs, en vertu d'une présomption de faute commune. Cette présomption peut cependant être

Voor de verdere rechtspleging hoeven de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord slechts lichte wijzigingen te ondergaan, tenzij dan op één punt : het criterium voor het verlenen van het gerechtelijk akkoord door boedelafstand is het belang van de gezamenlijke schuldeisers en niet de goede trouw en de « onfortuinlijkheid » van de vennootschap. Dat hier het traditioneel criterium niet meer kan gelden kan best worden verklaard : het gaat er niet om aan de vennootschap in vereffening een gunst toe te staan, maar het passief onder de beste voorwaarden te vereffenen.

Het nieuw criterium moet door de rechtbank in elke stand van de procesvoering worden getoetst, net zoals zij thans de goede trouw van de schuldenaar dient na te gaan.

Het belang van de gezamenlijke schuldeisers dient ruim te worden opgevat. Indien blijkt dat de vennootschap tot handelingen is overgegaan die onder de artikelen 445 of 446 van de wet betreffende het faillissement vallen, kan de rechtbank oordelen dat een faillietverklaring voordeliger is en de vordering van de schuldeisers afwijzen.

Wanneer de rechtbank het gerechtelijk akkoord door boedelafstand toestaat, heeft haar beslissing de herroeping van het vroeger verleende uitstel tot gevolg.

Art. 381

De redactie van dit artikel, dat de hoofdzakelijke bepalingen uit het huidige artikel 185 overneemt, geeft op duidelijke wijze te kennen dat de voorgestelde wijze van verdeling een regel is van aanvullend recht en dat andere vereffeningswijzen, bijvoorbeeld de tegeldemaking van de activa en de verdeling van de opbrengst ervan, onder aandeelhouders en vennoten, mogen worden bedongen.

In de tekst wordt elke zinspeling voorkomen betreffende de samenstelling van kavels of gelijke verdelingen : de rechten van de vennoten in de vennootschap kunnen immers ongelijk zijn. De rechten worden bepaald eerst door de statuten en vervolgens bij de wet.

Verdelingen in natura moeten mogelijk blijven in personenvennootschappen, aangezien zulks aldaar gebruikelijk is. De goederen die niet gemakkelijk kunnen worden verdeeld, worden bij de sluiting van de vereffening normaal aan de vennoten in onverdeeldheid toegewezen; wanneer zulks wenselijk blijkt, belet niets de gedeeltelijke verdelingen in onverdeeldheid onder vennoten in de loop van de vereffening.

In de coöperatieve vennootschap zou bij de statuten kunnen worden bepaald dat de verdeling geschiedt op de grondslag van de deelneming aan de economische bedrijvigheid van de vennoten.

Het aankopen door de vereffenaars van de aandelen van de vennootschap kan geschieden, maar dan met algemeen goedvinden van de vennoten dit vereiste is het enige dat de eerbiediging van de gelijkheid onder hen op afdoende wijze verzekert.

e) *Aansprakelijkheid van de vereffenaars*

Art. 382

Dit artikel neemt het beginsel over van de aansprakelijkheid van de vereffenaars jegens de vennootschap en jegens derden. De hier bedoelde derden zijn vooral de schuldeisers, zoals onder de gelding van het huidige artikel 186.

Overeenkomstig de regels betreffende de aansprakelijkheid van de bestuurders van naamloze vennootschappen, voert het ontwerp de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vereffenaars in, op grond van het vermoeden van gemeen-

renversée, de la même manière que pour les administrateurs (cf. art. 108).

Le texte précise que la responsabilité des liquidateurs existe envers la société et non, comme le dit erronément l'article 186, envers les associés (Frédéricq, t. V, n° 751). La responsabilité éventuelle envers les associés individuellement demeure régie par le droit commun, c'est-à-dire par l'article 1382 du Code civil.

Art. 383

Sous l'empire des lois coordonnées, la décharge votée au moment de la clôture de la liquidation, met fin à la responsabilité des liquidateurs envers la société.

Il arrive assez fréquemment en pratique que des difficultés surgissent lorsque les liquidateurs sont remplacés en cours de mandat par d'autres liquidateurs. Suivant une opinion, aucune décharge ne peut leur être donnée à ce moment, à défaut de reddition de comptes. Cette situation est peu satisfaisante et il est souhaitable que décharge puisse être donnée pour toutes les opérations réalisées jusqu'au moment de la cessation des fonctions. Telle est la portée du texte proposé.

Art. 384

Ce texte reprend les dispositions de l'article 187 actuel. Il prévoit la publication du bilan dans toutes les sociétés dont les comptes sont soumis à publication — étant entendu que cette publication devra se faire dans les mêmes conditions que la publication du bilan d'activité, éventuellement par dépôt au greffe. Il est souhaitable notamment que les créanciers puissent consulter ces documents.

On propose d'autre part d'autoriser le Président du tribunal de commerce à prendre des informations sur l'état des liquidations. Des créanciers pourraient notamment attirer son attention sur des liquidations qui subiraient des retards injustifiés ou qui se dérouleraient dans des conditions anormales.

Cette pratique existe d'ailleurs dans certains ressorts; parfois même le Parquet joue ce rôle.

En cas de sursis de paiement, le rapport doit être déposé au greffe où tout intéressé peut en prendre connaissance.

f) *Clôture de la liquidation*

Art. 385 à 389

Les modalités de la clôture de la liquidation et les effets de celles-ci ont donné lieu à de vives controverses et à de nombreuses difficultés pratiques.

Les textes proposés s'efforcent d'y mettre fin par plusieurs moyens :

1° en supprimant les cas de clôture « virtuelle » de la liquidation. Il faut que la clôture résulte dorénavant d'une décision formelle et claire. Le principal cas de clôture virtuelle actuellement admis est celui de la fusion; ce cas est désormais réglé par le moyen d'une dissolution sans liquidation. D'autre part, le texte propose de permettre au tribunal de prononcer lui-même la clôture à la requête de tout intéressé s'il apparaît que la décision est indéfiniment retardée sans raison;

schappelijke schuld. Dit vermoeden kan echter worden weerlegd op dezelfde wijze als voor de bestuurders (zie art. 108).

De tekst stelt nader dat de aansprakelijkheid van de vereffenaars bestaat jegens de vennootschap en niet, zoals dit verkeerdelijk in artikel 186 wordt gezegd, jegens de vennoten (Frédéricq, dl. V, nr 751). De eventuele aansprakelijkheid jegens de vennoten afzonderlijk, blijft verder geregeld door het gemeen recht, te weten artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 383

Onder de gelding van de gecoördineerde wetten verviel door de kwijting verleend bij de sluiting van de vereffening, de aansprakelijkheid van de vereffenaars jegens de vennootschap.

In de praktijk rijzen niet zelden moeilijkheden wanneer vereffenaars in de loop van hun opdracht door andere vereffenaars worden vervangen. De mening wordt aangekleefd dat hun op dat ogenblik geen kwijting kan worden verleend, daar geen rekening en verantwoording is gedaan. Deze toestand geeft geen voldoening en het is wenselijk dat wel kwijting kan worden verleend voor alle verrichtingen gedaan tot op het ogenblik van de beëindiging van de opdracht. Dit is de strekking van de voorgestelde tekst.

Art. 384

Die tekst neemt de bepalingen van het huidige artikel 187 over. Hij legt de bekendmaking op van de balans van alle vennootschappen in vereffening wier rekeningen aan openbaarmaking zijn onderworpen, met dien verstande dat die bekendmaking moet geschieden overeenkomstig de regels die gelden voor de openbaarmaking van de balans van de vennootschap in bedrijvigheid, eventueel door middel van de neerlegging ter griffie. Het is wenselijk dat de schuldeisers van die stukken inzage kunnen nemen.

Anderzijds wordt voorgesteld de voorzitter van de rechtbank van koophandel de bevoegdheid te verlenen om over de stand van de vereffening inlichtingen in te winnen. De schuldeisers kunnen namelijk zijn aandacht vestigen op vereffeningen die een onverantwoorde vertraging ondergaan of een abnormaal verloop hebben.

Die praktijk bestaat in sommige rechtsgebieden; soms wordt zelfs door het parket op die wijze opgetreden.

In geval van uitstel van betaling moet het rapport ter griffie worden neergelegd waar belanghebbenden er inzage kunnen van nemen.

f) *Sluiting van de vereffening*

Artt. 385 tot 389

De regels voor de sluiting van de vereffening en de gevolgen ervan hebben aanleiding gegeven tot heftige betwistingen en talrijke praktische moeilijkheden.

De voorgestelde teksten willen zulks door verschillende middelen verhelpen :

1° door het weren van de gevallen van « virtuele » sluiting van de vereffening. Voortaan komt de sluiting alleen door een uitdrukkelijke en duidelijke beslissing tot stand. Tot nog toe was het voornaamste geval van toegelaten virtuele sluiting de fusie, en dit geval is nu geregeld door middel van ontbinding zonder vereffening. Indien blijkt dat de beslissing steeds maar zonder reden wordt uitgesteld, heeft de rechtbank de bevoegdheid om zelf, op verzoek van een belanghebbende, de sluiting uit te spreken;

2° en disposant que la société cessera complètement d'exister erga omnes après la publication de la décision de clôture suivant le droit commun de la publicité tel qu'il est organisé par les articles 12 à 15.

La situation est donc claire et nette : il n'est pas souhaitable d'admettre la survie partielle et indéfinie d'une personne morale sans organes;

La disparition de la société n'empêche pas cependant, pas plus que le décès d'une personne physique, qu'une déclaration de faillite puisse encore être prononcée pendant un délai de six mois, si la société était en état de cessation de paiement au jour de la clôture de la liquidation (arg. art. 437 du Code de Commerce);

3° en autorisant les créanciers ou les associés qui seraient lésés d'une façon ou d'une autre par la décision de clôture, à provoquer la réouverture de la liquidation dans les délais et les conditions fixées par la loi. En ce cas, la personnalité morale renaîtra avec tous ses attributs mais toujours limitée aux besoins de la liquidation et la société sera pourvue d'organes. A ce moment la liquidation reprendra et une nouvelle décision de clôture sera indispensable pour y mettre fin. Ce recours remplace l'action contre les liquidateurs « en cette qualité » de l'article 194 actuel.

Le créancier qui aurait été omis ou dont la créance n'aurait pas été reconnue doit selon le régime actuel faire reconnaître ses droits contre les liquidateurs « en cette qualité », sauf ensuite à agir en responsabilité contre eux s'il apparaît qu'il n'y a plus d'actif et que c'est par suite d'une faute des liquidateurs qu'ils ont été omis (Van Ryn et Heenen, t. II, n° 1120. Van Ryn et Van Ommeslaghe, examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales, *Rev. Crit. jur. belg.*, 1958, p. 92, 1962, p. 418). Selon le système du projet, ce créancier sollicitera la réouverture de la liquidation et fera reconnaître ses droits. S'il apparaît qu'il ne subsiste aucun actif et que les personnes auxquelles les actifs sociaux ont été attribués étaient de bonne foi en sorte qu'il serait impossible de leur réclamer la restitution des sommes attribuées, il devra s'en prendre aux anciens liquidateurs personnellement et mettre en cause leur responsabilité personnelle. Mais ce recours fera normalement suite à une réouverture de la liquidation à cette fin.

Les autres modifications sont d'ordre technique.

Elles visent à faciliter et à préciser le rôle des commissaires chargés de la vérification des comptes.

Elles ont aussi pour but de permettre aux créanciers qui n'auraient pas reçu le paiement de l'intégralité de leurs créances de consulter le rapport des liquidateurs et éventuellement les documents sociaux s'ils avaient des doutes sur le sort que leur ont réservé les liquidateurs. Le droit d'examiner les comptes et les documents paraît être le préliminaire indispensable de l'action en responsabilité contre les liquidateurs reconnue aux créanciers.

## CHAPITRE XII

### Des sociétés momentanées et des sociétés en participation

La formule de la société momentanée et celle de la société en participation se sont révélées fort utiles dans bien des situations et, à ce titre, elles méritent d'être conservées — en dépit des abus auxquels leur emploi a pu donner lieu

2° door te bepalen dat de vennootschap ten aanzien van allen volledig heeft opgehouden te bestaan na de bekendmaking van de beslissing tot sluiting overeenkomstig de gewone regels van de openbaarmaking gesteld bij de artikelen 12 tot 15.

Aldus is de toestand klaar : het gedeeltelijk voortbestaan voor een onbepaalde tijd van een rechtspersoon zonder organen verdient geen aanbeveling.

Evenmin als het overlijden van een natuurlijk persoon, verhindert de verdwijning van een vennootschap niet dat binnen zes maanden het faillissement kan worden uitgesproken indien zij zich op de dag van de sluiting van de vereffening in de staat van staking van betaling bevond (arg. art. 437 van het Wetboek van koophandel);

3° door aan de schuldeisers of de vennoten die op een of andere manier benadeeld mochten zijn de mogelijkheid te geven om binnen de termijnen en onder de voorwaarden bij de wet gesteld, de heropening van de vereffening te vragen. In dat geval ontstaat de rechtspersoon opnieuw met alle kenmerken ervan, maar tot de behoeften van de vereffening beperkt, en de vennootschap wordt van organen voorzien. Op dat ogenblik gaat de vereffening opnieuw in en om haar te beëindigen is een nieuwe beslissing tot sluiting vereist. Deze voorziening komt in de plaats van de vordering tegen de vereffenaars « als dusdanig », waarvan sprake is in het huidige artikel 194.

De schuldeiser die mocht zijn veronachtzaamd of wiens schuldvordering niet zou zijn toegelaten, moet onder de bestaande regeling zijn rechten doen erkennen tegen de vereffenaars « als dusdanig », en daarna tegen hen een aansprakelijkheidsvordering instellen zo er geen baten meer aanwezig zijn en de veronachtzaming te wijten is aan een tekortkoming van de vereffenaars (Van Ryn en Heenen, dl. II, nr 1120; Van Ryn en Van Ommeslaghe, examen de jurisprudence sur les sociétés commerciales, *Rev. Crit. jur. belg.*, 1958, bl. 92; 1962, bl. 418). Volgens de regeling van het ontwerp vordert die schuldeiser de heropening van de vereffening en doet hij zijn recht erkennen. Indien blijkt dat geen baten meer voorhanden zijn en dat de personen aan wie de activa van de vennootschap werden toebedeeld van goede trouw waren, zodat het onmogelijk is de teruggave van de toegekende bedragen te vorderen, moet hij de oude vereffenaars persoonlijk aanspreken op grond van hun persoonlijke aansprakelijkheid. Deze voorziening volgt normaal op de daartoe heropende vereffening.

De andere wijzigingen zijn van technische aard.

Zij beogen de taak van de commissarissen die met de verificatie van de rekeningen zijn belast nader te omschrijven en te vergemakkelijken.

Voorts geven zij aan de schuldeisers die de volledige betaling van hun schuldvorderingen niet hebben verkregen en twijfel hebben omtrent de wijze waarop zij door de vereffenaars werden bejegend, de mogelijkheid om inzage te nemen van het verslag van de vereffenaars en eventueel van de bescheiden van de vennootschap. Het recht om de rekeningen en de bescheiden te onderzoeken is een onmisbare maatregel in verband met een mogelijke aansprakelijkheidsvordering van de schuldeisers tegen de vereffenaars.

## HOOFDSTUK XII

### Tijdelijke vennootschappen en vennootschappen bij wijze van deelneming

De formules van de tijdelijke vennootschap en van de vennootschap bij wijze van deelneming zijn in tal van omstandigheden zeer dienstig gebleken en als dusdanig is hun handhaving gewenst, zelfs al werden misbruiken vast-

lorsqu'elles ont été utilisées pour faire des appels publics à l'épargne sans devoir se soumettre aux mesures de contrôle existantes. C'est dans le renforcement de ces derniers et dans l'action vigilante des parquets que l'on doit chercher le remède à ces abus.

Parmi les emplois les plus fréquents et les plus remarquables de ces deux formules, on peut citer :

— les syndicats d'études et de recherches (par exemple en matière de marchés);

— les ententes entre les entreprises industrielles pour l'achat ou la vente de produits (une société se voit confier la mission d'acheter ou de vendre pour le compte des autres sociétés);

— les ententes pour l'exploitation en commun d'une usine ou d'une division commune à plusieurs usines;

— les accords de rationalisation et de production;

— les accords de sous-traitance (une entreprise prend vis-à-vis des tiers l'ensemble d'un marché mais sous sa responsabilité, elle en confie la réalisation pratique à des plus petites entreprises);

— les sociétés formées entre un entrepreneur et des propriétaires pour la construction d'un immeuble à appartements multiples;

— la prospection d'un marché par une entreprise pour compte de plusieurs autres;

— les ententes entre assureurs;

— les ententes diverses entre banquiers;

— les syndicats financiers à court ou à long terme (syndicats de prise ferme, syndicats d'achat de titres en commun, syndicats de garantie et de placement, syndicats de blocage de titres, etc...).

Les dispositions des lois coordonnées actuellement en vigueur n'ont donné lieu à aucune critique et paraissent donc pouvoir être maintenues. Il convient cependant de les rassembler en un court chapitre, alors qu'elles se trouvent actuellement dispersées aux articles 3, 5, 175 à 177 et 192, et de remplacer par « sociétés » le mot « association », improprement employé dans la loi de 1873.

Les mots « sans raison sociale » ont été maintenus dans la définition de la société momentanée, car c'est l'existence de pareille raison sociale qui différencie la société en nom collectif temporaire de la société momentanée, comme elle distingue aussi la société en commandite de la société en participation.

D'autre part, les dispositions pénales des articles 399 et 402 sont rédigées de manière à permettre plus aisément les poursuites répressives en cas d'abus.

## CHAPITRE XIII

### Des sociétés constituées à l'étranger

Les dispositions figurant actuellement aux articles 196 à 199 n'ont pas donné lieu à des critiques importantes. Elles peuvent donc être maintenues, sous réserve de quelques modifications de forme et de quelques précisions dont l'expérience a révélé la nécessité.

Le contenu de l'article 197 sera désormais placé — plus logiquement — parmi les dispositions générales (art. 34).

Toutefois le régime légal applicable aux sociétés étrangères, tel que la jurisprudence l'avait unanimement déduit de

gesteld wanneer van die vormen gebruik werd gemaakt om tot de openbare aantrekking van spaargeld over te gaan zonder zich aan de bestaande controlemaatregelen te onderwerpen. De middelen tegen die misbruiken moeten worden gezocht in de verscherping van de controle en in het waakzaam optreden van de parketten.

Beide formules werden meestal met welslagen gehanteerd, in de vorm van :

— verenigingen voor studie en onderzoek (bijvoorbeeld marktonderzoek);

— overeenkomsten tussen nijverheidsondernemingen met het oog op de koop of de verkoop van produkten (een vennootschap krijgt de opdracht om voor rekening van andere vennootschappen te kopen of te verkopen);

— overeenkomsten met het oog op de gemeenschappelijke exploitatie van een fabriek of van een aan verschillende fabrieken gemeenschappelijke afdeling;

— akkoorden voor de rationalisatie van de produktie;

— akkoorden van onderaanneming (een onderneming neemt jegens derden een gezamenlijke opdracht aan, maar zij vertrouwt onder haar verantwoordelijkheid de praktische verwezenlijking ervan toe aan verschillende kleine bedrijven);

— vennootschappen tussen een aannemer en eigenaars voor het bouwen van een flatgebouw;

— marktprospectie door een onderneming voor rekening van verschillende andere;

— overeenkomsten tussen verzekeraars;

— diverse afspraken onder bankiers;

— financiële consortiums op korte of lange termijn (consortiums voor koop voor rekening, syndicaten voor koop van effecten in gemeenschap, syndicaten voor zekering en belegging, consortiums voor het sperren van effecten, enz.).

De bepalingen van de thans geldende gecoördineerde wetten hebben geen aanleiding gegeven tot kritiek en zij lijken dus gehandhaafd te kunnen blijven. Aangezien zij thans liggen verspreid over de artikelen 3, 5, 175 tot 177 en 192, is het wenselijk ze in een klein hoofdstuk samen te brengen en daarin het woord « vereniging », dat in de wet van 1873 verkeerdelijk wordt gebruikt, te vervangen door het woord « vennootschap ».

De woorden « zonder handelsnaam » worden in de omschrijving van de tijdelijke vennootschap behouden, daar het bestaan van zodanige handelsnaam een kenmerk is dat de tijdelijke vennootschap onder firma onderscheidt van de tijdelijke vennootschap zonder meer, net zoals daardoor de commanditaire vennootschap wordt onderscheiden van de vennootschap bij wijze van deelneming.

Voorts worden de strafbepalingen van de artikelen 399 en 402 op zodanige wijze gesteld dat er in geval van misbruik betere mogelijkheid tot strafrechtelijk optreden bestaat.

## HOOFDSTUK XIII

### In het buitenland opgerichte vennootschappen

De bepalingen die thans in de artikelen 196 tot 199 neergelegd zijn, hebben tot geen grote bezwaren aanleiding gegeven .Zij kunnen dus worden gehandhaafd met de vormwijzigingen en verduidelijkingen waarvan de noodzakelijkheid uit de ervaring is gebleken.

De inhoud van artikel 197 wordt onder de algemene bepalingen (art. 34) opgenomen, wat logisch is.

Voortaan wordt de wettelijke regeling voor de buitenlandse vennootschappen, zoals zij door een eenparige recht-

l'article 197 des lois coordonnées est désormais expressément formulé et trouve tout naturellement sa place dans le chapitre XIII.

Quant à l'article 199, son deuxième alinéa est dès à présent repris par l'article 396.

## CHAPITRE XIV

### De la prescription

L'article 397 reprend en substance le contenu de l'article 194 actuel, en tenant compte des modifications, des additions et des innovations diverses introduites par le projet. Le dernier alinéa de l'article 194 a été modifié pour couper court aux difficultés d'interprétation qu'il avait suscitées. L'action en responsabilité contre les fondateurs, omise par oubli, semble-t-il, dans l'article 194, est désormais soumise aussi à la prescription quinquennale.

### Art. 398

Le délai de la prescription est réduit à un an pour les actions en nullité des délibérations des assemblées générales d'actionnaires ou d'obligataires, car ces actions sont de nature à entraîner, en cas de succès, des perturbations graves pour la société. Au surplus, si l'action est sérieuse, elle sera normalement introduite dans un délai rapproché.

## CHAPITRE XV

### Dispositions pénales

Comme il a été précisé dans la partie liminaire du présent exposé, et rappelé à l'occasion du commentaire des articles 297 et 298, le contenu des comptes sociaux étant déterminé par l'arrêté royal pris sur base de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises, ce sont, lors de l'entrée en vigueur de cet arrêté, les dispositions pénales prévues par cette loi de base qui sont applicables aux personnes qui y sont visées et qui, sciemment, contreviennent aux dispositions de l'arrêté (cfr. art. 17 de la loi).

Le présent projet comporte néanmoins une série de dispositions pénales visant d'autres infractions que celles relatives au contenu des comptes sociaux.

1. Le projet maintient certaines dispositions pénales actuellement en vigueur, tout en renforçant ou en complétant certaines d'entre elles.

C'est ainsi que la liste des manœuvres assimilées à l'escroquerie par l'article 202 a été complétée (art. 399). Le projet s'inspire sur ce point de l'article 433 de la loi française, qui trouve lui-même son origine dans le décret-loi français du 8 août 1935. Le fait d'affirmer sciemment dans l'acte constitutif l'existence de souscriptions ou de versements dont on connaît le caractère fictif doit toujours être punissable, indépendamment du but poursuivi et du résultat obtenu, car il s'agit d'une tromperie qui, par sa nature, est susceptible d'induire des tiers en erreur et de leur causer un préjudice.

La souscription fictive est celle qui émane de personnes imaginaires ou de personnes n'ayant pas la volonté réelle de s'engager. Elle se présente notamment lorsque des fondateurs peu scrupuleux s'adressent à des complices qui n'ont aucune intention de souscrire les titres de la société ni de

spraak van artikel 197 van de gecoördineerde wetten is afgeleid, uitdrukkelijk gesteld en in hoofdstuk XIII ondergebracht.

Voor het tweede lid van het huidige artikel 199 werd in artikel 396 ruimte gevonden.

## HOOFDSTUK XIV

### Verjaring

Artikel 397 neemt in hoofdzaak de inhoud over van het bestaande artikel 194, aangepast aan de wijzigingen, aanvullingen en nieuwe voorzieningen die in dit ontwerp worden voorgesteld. Het laatste lid van artikel 194 werd gewijzigd om een einde te maken aan de moeilijkheden die bij de uitlegging ervan zijn ontstaan. De aansprakelijkheidsvordering tegen de oprichters die naar het blijkt, bij vergetelheid, uit artikel 194 was weggelaten, verjaart voortaan ook na vijf jaar.

### Art. 398

De termijn van verjaring is tot een jaar beperkt voor de vorderingen tot nietigverklaring van de besluiten van de algemene vergadering van aandeelhouders of van de vergadering van obligatiehouders, daar de toewijzing van die vorderingen de vennootschap ernstig kan verstoren. Indien die vorderingen op hechte grondslag berusten, zullen zij trouwens normaal binnen een korte termijn worden ingesteld.

## HOOFDSTUK XV

### Strafbepalingen

Zoals er reeds in het inleidende gedeelte van deze memorie en ter gelegenheid van de bespreking van de artikelen 297 en 298 is op gewezen, wordt de inhoud van de jaarstukken nader bepaald bij een koninklijk besluit genomen ter uitvoering van de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen. Bij de inwerkingtreding van het koninklijk besluit vinden de bij vorengenoemde wet gestelde strafbepalingen toepassing op de daarin genoemde personen die wetens de bepalingen van het besluit overtreden (zie art. 17 van de wet).

In dit ontwerp worden echter ook een reeks strafbepalingen opgenomen die betrekking hebben op andere overtredingen dan die betreffende de jaarstukken.

1. Het ontwerp handhaaft sommige van de thans van kracht zijnde strafbepalingen; enkele werden verscherpt of aangevuld.

Aldus werd de lijst van de bij artikel 202 met oplichting gelijkgestelde kunstgrepen aangevuld (art. 399). Het ontwerp leunt op dit punt aan bij artikel 433 van de Franse wet, dat op zijn beurt geput is uit het Franse wetsdecreet van 8 augustus 1935. Wetens in de oprichtingsakte het bestaan bevestigen van inschrijving of stortingen waarvan men weet dat zij van fictieve aard zijn, moet steeds worden bestraft, ongeacht het doel dat wordt nagestreefd of het resultaat dat wordt bekomen : het gaat hier om bedrog dat derden kan misleiden en nadeel toebrengen.

De fictieve inschrijving is die welke uitgaat van denkbeeldige personen of van personen die zich in werkelijkheid niet willen verbinden. Zij is onder andere aanwezig wanneer weinig kiese oprichters zich wenden tot medeplichtigen die geenszins voornemens zijn op de effecten in te

les libérer; elle peut exister même si le premier versement de 20 % exigé par la loi est effectué. En revanche, la souscription n'est pas fictive par cela seul que certains fondateurs sont des prête-nom dès lors que les prête-nom ont effectivement l'intention de s'engager envers la société. (Cass. fr. 30 janvier 1961 D. 1961 J. 292). Il faut, pour que l'infraction existe, que la souscription ne corresponde à aucun engagement réel.

Le versement est fictif lorsqu'aucun versement n'est en réalité effectué, ou lorsque le versement, apparemment mis à la disposition de la société est immédiatement retiré, soit encore dans toute autre circonstance susceptible de démontrer l'absence de versement de fonds réellement mis à la disposition de la société.

L'article 399, 2°, a été rédigé de manière à permettre la répression des manœuvres frauduleuses auxquelles se livrent des escrocs se présentant à leurs victimes comme agissant dans le cadre d'une société en participation.

L'article 399, 3°, érige aussi en infraction la surévaluation manifeste des apports en nature lorsqu'elle a eu lieu dans une intention frauduleuse. La surévaluation manifeste et frauduleuse de l'actif net en cas de fusion ou de transformation est également punissable.

L'article 403, 4° prévoit une sanction inspirée du droit des pays voisins, notamment du droit allemand, à l'égard des administrateurs qui, intentionnellement ou par négligence, n'auront pas convoqué l'assemblée générale dans les cas prévus aux articles 140, 182, 240 et 274.

Conformément au droit commun, l'infraction n'existera qu'à partir du moment où les administrateurs se seront rendu compte ou auraient dû se rendre compte de la perte du capital dans la mesure prévue par la loi.

L'article 410 reprend l'actuel article 204, 4° des lois coordonnées en y apportant une précision destinée à mettre le texte en concordance avec l'interprétation qui lui est actuellement donnée (*Rep. prat. dr. bel.*, V° sociétés anonymes n°s 3294 et 3295). Il existe en effet certaines rémunérations qui sont prévues par la loi et dont le paiement ne pourrait évidemment constituer une infraction (par exemple les droits à verser à la Commission bancaire).

2. D'autres dispositions ont été rendues nécessaires par les règles nouvelles auxquelles est soumis le fonctionnement des sociétés : tel est le cas, notamment, pour les dispositions pénales insérées dans l'article 409 en raison de l'introduction dans notre législation de l'émission de bons de souscription (art. 73) et des règles prévues en matière d'achat, par une société de ses propres actions (notamment art. 87).

3. Certaines dispositions existantes ont dû être modifiées :

1° l'article 205, qui réprime la distribution de dividendes « non prélevés sur les bénéfices réels » est remplacé par l'article 403, 1°, qui réprime la répartition de dividendes fictifs, c'est-à-dire ceux qui ne sont prélevés ni sur les bénéfices de l'exercice ni sur des réserves disponibles (cfr. commentaire relatif à l'art. 306).

En outre, la distribution de dividendes intercalaires fictifs est réprimée dans les mêmes conditions que la distribution de dividendes fictifs, étant entendu que, conformément aux articles 307 et 308 l'existence d'un bénéfice distribuable doit s'apprécier sur la base non du bilan mais d'une situation répondant aux conditions prescrites par ce texte;

2° la rédaction de l'article 206 a été modifiée (art. 403, 2°) pour tenir compte des diverses dispositions du projet.

schrijven en de desbetreffende stortingen te doen; zij kan ook bestaan indien de bij de wet vereiste eerste storting van 20 % is verricht. De inschrijving is evenwel niet fictief door de enkele omstandigheid dat bepaalde oprichters stromannen zijn, maar dan moeten de naamleners werkelijk het inzicht hebben zich jegens de vennootschap te verbinden( Cass. fr. 30 januari 1961 D. 1961 J. 292). Voor het bestaan van het misdrijf is vereist dat de inschrijving niet beantwoordt aan een werkelijke verbintenis.

De storting is fictief wanneer in werkelijkheid geen enkele storting is gedaan of wanneer de storting na schijnbaar ter beschikking van de vennootschap te zijn geweest, onmiddellijk wordt teruggenomen; zij is ook fictief in enige andere omstandigheid waaruit blijkt dat een werkelijk ter beschikking van de vennootschap gestort bedrag niet aanwezig is.

Artikel 399, 2°, werd zo opgesteld dat kan worden opgetreden tegen listige kunstgrepen, aangewend door oplichters die hun slachtoffers laten geloven dat zij in het bestek van een vennootschap bij wijze van deelneming optreden.

Artikel 399, 3°, omschrijft ook als misdrijf de kennelijke overwaardering met een bedrieglijk inzicht van inbreng in natura. De bedrieglijke kennelijke overwaardering van het eigen vermogen in geval van fusie of omzetting is eveneens strafbaar.

Artikel 403, 4°, dreigt met straf —zoals in het recht van onze buurlanden, namelijk in Duitsland — tegen de bestuurders die met opzet of uit nalatigheid in de gevallen van de artikelen 140, 182, 240 en 274 de algemene vergadering niet hebben bijeengeroepen.

Overeenkomstig het gemeen recht bestaat het misdrijf pas vanaf het ogenblik waarop de bestuurders wetenschap hebben of wetenschap hadden moeten hebben van het verlies van het kapitaal, in de mate bij de wet bepaald.

Artikel 410 neemt het huidige artikel 204, 4°, van de gecoördineerde wetten over, met de nodige bijwerking om de tekst in overeenstemming te brengen met de thans daaraan gegeven uitlegging (*Rep. prat. dr. bel.;* V° sociétés anonymes, n^rs 3294 en 3295). Er bestaan immers bepaalde bij de wet toegelaten bezoldigingen en de uitkering ervan kan uiteraard geen misdrijf zijn (bijvoorbeeld rechten te storten aan de bankcommissie).

2. Andere bepalingen waren noodzakelijk ingevolge de nieuwe regels voor de werking van de vennootschappen : dit is namelijk het geval met sommige strafbepalingen in artikel 409, vereist door de invoering in onze wetgeving van de optiebewijzen (art. 73) en van regels betreffende de inkoop door een vennootschap van haar eigen aandelen (onder meer art. 87).

3. In enkele bestaande bepalingen moesten wijzigingen worden aangebracht :

1° artikel 205, dat straf stelt op de uitkering van dividenden « die niet zijn genomen uit de werkelijke winst », wordt vervangen door artikel 403, 1° ,waarbij de uitkering van schijndividend wordt bestraft, te weten die welke niet is afgenomen noch van de winst van het boekjaar noch van de beschikbare reserves (zie commentaar op art. 306).

Voorts wordt de uitkering van een bouwrente beteugeld onder dezelfde voorwaarden als de uitkering van schijndividend, met dien verstande dat overeenkomstig artikelen 307 en 308, het bestaan van uitkeerbare winst moet worden beoordeeld op de grondslag, niet van de balans, maar van een staat die aan het voorschrift van die tekst voldoet;

2° de lezing van artikel 206 werd gewijzigd (art. 403, 2°), ten einde rekening te houden met de diverse bepalingen van het ontwerp.

4. Enfin certaines dispositions sont entièrement nouvelles. L'article 402, § 1 introduit dans notre législation pénale une infraction inconnue jusqu'à présent en droit belge : l'abus des biens sociaux par ceux qui en ont la gestion. Une lacune souvent dénoncée (v. notamment J. Van Ryn, *Principes de droit commercial*, I, n° 626), se trouve ainsi comblée; les notions du détournement et de l'abus de confiance sont en effet insuffisantes pour réprimer des agissements répréhensibles qui sont de plus en plus fréquents. Le texte a été rédigé de manière à englober dans la répression les abus souvent commis par les gérants de sociétés en participation.

De même l'article 402 §§ 2 et 3 sanctionne l'exploitation abusive d'informations privilégiées (ou insider trading).

Nombreux sont ceux qui, en raison de leur fonction, de leur profession ou de leur état, disposent, sur la situation d'une société, d'informations qui ne sont connues que d'eux ou d'un cercle restreint et qui, si elles étaient rendues publiques, seraient de nature à influencer de manière sensible, la valeur du titre : administrateurs, directeurs, membres du personnel, voire tiers à l'entreprise mais en relation étroite avec elle. Il n'y a là rien d'anormal et, dans la grande majorité des cas, ces personnes évitent scrupuleusement d'exploiter à leur profit ces informations dont elles ne disposent précisément qu'en raison de leur fonction, de leur profession ou de leur état. Des abus peuvent cependant se produire. Les textes actuels sont insuffisants pour les prévenir et les réprimer efficacement. Il en est ainsi lorsqu'une personne qui dispose d'informations privilégiées, c'est-à-dire non connues du public, décide, sur base de celles-ci, de vendre ses titres parce qu'elle escompte une baisse ou, au contraire, d'en acheter parce qu'elle s'attend à une hausse. Le gain ainsi réalisé ou la perte ainsi évitée se traduisent par un préjudice pour la contrepartie qui, dans l'ignorance de ces informations, achète à un prix trop élevé ou vend à un prix trop bas.

Le phénomène de l'exploitation abusive d'informations privilégiées n'est évidemment pas propre à la Belgique. Il a dans divers pays conduit à la promulgation de réglementations parfois très sévères, par exemple au Etats Unis et en France. Ailleurs, un renforcement des dispositions existantes est envisagé ou des projets de réglementations sont en cours d'élaboration. D'une manière générale, l'on peut dire que tous les pays industrialisés du monde occidental se sont préoccupés ou se préoccupent du problème. La Belgique ne peut y rester indifférente. Il y va en effet de la crédibilité du marché boursier. La confiance dans son bon fonctionnement ne peut que favoriser son développement.

Fondamentalement, l'insider trading résulte de l'exploitation abusive d'un décalage dans le temps de l'information de certaines personnes, d'une part, et du public en général, d'autre part. A titre préventif, l'on peut lutter contre l'insider trading en réduisant, voire en supprimant autant que faire se peut ce décalage. C'est là l'un des objectifs de l'article 297 § 2 qui impose à l'organe de gestion des sociétés dont les titres sont inscrits à la cote officielle ou traités aux ventes publiques l'obligation de rendre public sans délai tout fait ou décision qui, s'il était rendu public, serait de nature à influencer de manière sensible le cours en bourse. Des mesures préventives sont nécessaires, mais elles ne suffisent pas. Il est dès lors proposé d'ériger l'insider trading en délit.

Sera passible de sanctions pénales toute personne qui, ayant connaissance, par fonction, profession ou état, de faits ou décisions qui, s'ils étaient rendus publics, seraient de

4. Ten slotte zijn er volledig nieuwe bepalingen. Artikel 402, § 1, voert in onze wetgeving een misdrijf in dat tot nog toe niet in het Belgisch recht was bekend : het verkeerd gebruik van de goederen van de vennootschap door bestuurders of zaakvoerders. Aldus wordt een leemte verholpen die dikwijls werd aangeklaagd (zie o.m. J. Van Ryn, *Principes de droit commercial*, I, nr 626); de begrippen verduistering en misbruik van vertrouwen zijn immers niet voldoende om bepaalde laakbare handelingen te bestrijden die meer en meer voorkomen. De tekst werd zo opgesteld dat misbruik, vaak door zaakvoerders van de vennootschappen bij wijze van deelneming gepleegd, mede onder de beteugeling valt.

Voorts wordt bij artikel 402, §§ 2 en 3, straf gesteld op het misbruik van informatie verkregen uit een bevoorrechte positie (insider trading).

Talrijk zijn diegenen die, uit hoofde van hun bediening, beroep of staat, over de toestand van een vennootschap informaties hebben die alleen door hen of in beperkte kring zijn gekend en die, als ze ruchtbaar werden gemaakt, de waarde van het effect gevoelig zouden kunnen beïnvloeden : bestuurders, directeurs, personeelsleden, zelfs derden die niet tot de onderneming behoren maar met haar in nauwe relatie staan. Dit is niet abnormaal en in veruit de meeste gevallen wachten deze personen er zich zorgvuldig voor deze informaties, waarover ze trouwens alleen uit hoofde van hun opdracht, beroep of staat beschikken, te hunnen voordele te exploiteren. Misbruik is echter mogelijk. De huidige teksten zijn onvoldoende om dat misbruik te voorkomen en op doeltreffende wijze te beteugelen. Dit is het geval wanneer een persoon die over bevoorrechte inlichtingen beschikt, dit wil zeggen die niet door het publiek zijn gekend, op deze grondslag zijn effecten verkoopt omdat hij een daling verwacht of, integendeel, effecten aankoopt omdat hij een hausse verwacht. De aldus gemaakte winst of het aldus voorkomen verlies betekent een nadeel voor de wederpartij die tegen een te hoge prijs heeft gekocht of tegen een te lage prijs verkocht omdat ze niet over deze informatie beschikte.

Het verschijnsel van het misbruik van informatie verkregen uit een bevoorrechte positie (insider trading) is natuurlijk geen specifiek Belgisch probleem. Het heeft in diverse landen geleid tot het uitvaardigen van soms zeer strenge reglementeringen, bijvoorbeeld in de Verenigde Staten en in Frankrijk. Elders wordt overwogen de bestaande bepalingen op strengere wijze te stellen of worden nieuwe regelingen uitgewerkt. In het algemeen kan worden gezegd dat al de geïndustrialiseerde landen van de westelijke wereld zich met dat probleem hebben ingelaten. België kan niet onverschillig blijven. Het gaat namelijk om de geloofwaardigheid van de beursmarkt. Het vertrouwen in de goede werking van die markt kan slechts bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling ervan.

Fundamenteel vloeit de insider trading voort uit het misbruik dat erin bestaat zich het tijdsverschil ten nutte te maken in de informatie die bepaalde personen hebben en die van het publiek in het algemeen. Preventief kan de insider trading worden bestreden door dit tijdsverschil zo klein mogelijk te maken of het op te heffen. Dit is een van de doelstellingen van artikel 297 § 2, dat het beheersorgaan van de vennootschappen waarvan de effecten in de officiële beursnoteringen zijn opgenomen of op de veilingen aldaar worden verhandeld de verplichting oplegt tot onverwijlde openbaarmaking van elk feit of van elke beslissing die door hun ruchtbaarheid de beurskoers gevoelig kunnen beïnvloeden. Preventieve maatregelen zijn nodig doch volstaan niet. Er wordt derhalve voorgesteld de insider trading als een misdrijf te omschrijven.

Met strafrechterlijke straffen wordt bedreigd eenieder die door zijn bediening, beroep of staat wetenschap heeft van feiten of beslissingen die door hun ruchtbaarheid de koers

nature à influencer de manière sensible le cours de titres inscrits à la cote officielle ou traités aux ventes publiques, aura, avant qu'ils ne soient rendus publics :

— acquis ou aliéné directement ou indirectement de tels titres en exploitant le fait ou la décision dont elle a connaissance;

— ou recommandé sur base de ces faits ou décisions l'acquisition ou l'aliénation de tels titres;

— ou encore communiqué à un tiers ces faits ou décisions afin de le faire bénéficier lui-même de l'information privilégiée.

Le Gouvernement estime que la sanction pénale doit être lourde : le délit en question est assimilé à l'abus de confiance et puni des peines prévues par l'article 491 du code penal, ce qui entraînera des interdictions professionnelles (voy. l'arrêté royal n° 22 du 24 octobre 1934) et permettra le cas échéant l'application des conventions internationales sur la coopération entre les autorités judiciaires. Afin de renforcer au besoin l'effet de la sanction pénale, deux autres sanctions sont prévues. Afin de priver le contrevenant du profit financier qu'il aura retiré et l'empêcher de spéculer sur le profit qui lui restera après déduction des amendes et frais, il est prévu qu'il pourra être condamné à une somme correspondant, en tout ou partie, aux bénéfices ou avantages qu'il aura acquis directement ou indirectement. Il appartiendra aux tribunaux de déterminer ceux-ci dans chaque cas. De plus, la contrepartie de celui qui aura été condamné pour avoir acheté ou vendu des titres en exploitant le fait ou la décision qu'il était seul à connaître pourra demander l'annulation de l'opération.

Les dispositions qui viennent d'être commentées ne doivent évidemment pas être applicables lorsqu'il s'agit d'une opération hors bourse et que la contrepartie a été dûment informée. Dans cette hypothèse, il appartiendra, le cas échéant, à l'organe de gestion de prendre les mesures de publicité prévues par l'article 297.

L'on a déjà indiqué le lien qui existe entre le présent article et l'article 297 § 2 qui traite de l'information occasionnelle. En raison des pouvoirs conférés à la Commission bancaire par cette dernière disposition, il paraît opportun de souligner l'intérêt qu'il y aura pour les autorités judiciaires de recueillir l'avis de la Commission bancaire si des poursuites sont engagées en raison de faits d'insider trading.

L'efficacité de la répression de l'insider trading serait gravement compromise si l'on ne tenait pas compte de l'internationalisation de la vie des affaires et plus particulièrement de la possibilité de faire exécuter en Belgique des ordres d'achat ou de vente transmis de l'étranger. Des dispositions doivent être prises, faute de quoi les dispositions de l'article 402 §§ 2 et 3 pourraient être éludées presque impunément. Un exemple pratique permettra de comprendre immédiatement la *ratio legis* des règles proposées.

Le Parquet, présumant que se sont produits des faits d'insider trading, se fait produire, conformément aux règles prévues par le Code d'instruction criminelle, les carnets où sont enregistrés les ordres d'achat et de vente. L'un de ceux-ci, qui paraît être celui qui a donné lieu à l'insider trading, a été transmis à un agent de change belge à l'intermédiaire

van de effecten die in notering van een beurs zijn opgenomen of aldaar op de veilingen worden verhandeld, gevoelig kunnen beïnvloeden en die, vóór de openbaarmaking van die feiten of beslissingen :

— rechtstreeks of onrechtstreeks dergelijke effecten heeft verworven of vervreemd met gebruikmaking van het feit of van de beslissing waarvan hij wetenschap heeft;

— of op grond van deze feiten of beslissingen de verwerving of de vervreemding van dergelijke effecten heeft aanbevolen;

— of nog deze feiten of beslissingen ter kennis van een derde heeft gebracht om deze laatste uit de bevoorrechte informatie voordeel te doen halen.

De Regering is van mening dat de strafrechtelijke straf zwaar moet zijn : het betrokken misdrijf wordt gelijkgesteld met het misbruik van vertrouwen en gestraft met de straffen gesteld bij artikel 491 van het Strafwetboek, wat de ontzetting van het recht om een beroep uit te oefenen met zich zal brengen (zie het koninklijk besluit nr 22 van 24 oktober 1934) en eventueel de toepassing mogelijk maken van de internationale overeenkomsten met betrekking tot de samenwerking tussen de gerechtelijke autoriteiten. Om de uitwerking van de strafrechtelijke straf zo nodig te vergroten, wordt in twee andere sancties voorzien. Om de dader van het misdrijf het financiële voordeel te ontnemen dat hij uit de verrichting zal hebben gehaald en om hem te beletten te speculeren op het voordeel dat zal overblijven na aftrek van de boeten en kosten, is bepaald dat hij veroordeeld zal kunnen worden tot een geldsom die, geheel of gedeeltelijk, overeenstemt met de winsten en voordelen die hij rechtstreeks of onrechtstreeks heeft verkregen. Het is de taak van de rechtbanken die winsten en voordelen in elk afzonderlijk geval te bepalen. Bovendien zal de wederpartij van diegene die wordt veroordeeld wegens verkrijging of vervreemding van effecten met gebruikmaking van feiten of beslissingen die alleen door hem waren gekend, de nietigverklaring van de verrichting kunnen vorderen.

De zoëven besproken bepalingen dienen natuurlijk niet te worden toegepast wanneer het gaat om een verrichting buiten beurs en de wederpartij behoorlijk was ingelicht. In deze veronderstelling zal, in voorkomend geval, het beheersorgaan de maatregelen tot openbaarmaking moeten nemen waarin is voorzien door artikel 297.

Er werd reeds gewezen op het verband tussen dit artikel en artikel 297, § 2, dat handelt over de informatie te verstrekken bij bepaalde gelegenheden. Uit hoofde van de bevoegdheden die door deze laatste bepaling aan de Bankcommissie worden verleend is het wenselijk te wijzen op het belang dat de gerechtelijke autoriteiten kunnen hebben om het advies van de Bankcommissie in te winnen, indien op grond van misbruik van uit een bevoorrechte positie verkregen informatie vervolgingen worden ingesteld.

De doeltreffendheid van de beteugeling van insider trading zou ernstig in het gedrang worden gebracht als geen rekening werd gehouden met de internationalisering van het zakenleven, en meer bepaald met de mogelijkheid om in het buitenland gegeven aankoop- of verkooporders in België uit te voeren. In dat verband dienen maatregelen te worden genomen om te voorkomen dat de bepalingen van artikel 402, §§ 2 en 3 vrijwel ongestraft omzeild zouden kunnen worden. Een praktisch voorbeeld zal de *ratio legis* van de voorgestelde regels duidelijk maken.

Het parket vermoedt dat zich feiten van insider trading hebben voorgedaan en doet zich, overeenkomstig de regels waarin is voorzien door het Wetboek van strafvordering, de boekjes voorleggen waarin de orders tot aankoop en tot verkoop zijn geregistreerd. Een van die orders dat tot insider trading aanleiding lijkt te hebben gegeven, werd aan een

d'une personne établie à l'étranger. A défaut de règle spécifique, l'action des autorités judiciaires serait paralysée, car il serait en fait impossible de connaître et, par conséquent, de poursuivre le donneur d'ordre, alors que ceci aurait été possible sans l'intervention de la personne établie à l'étranger. Il faut donc donner aux autorités judiciaires les mêmes pouvoirs d'investigation dans les deux cas et, pour ce fait, leur permettre d'exiger de la personne établie à l'étranger la communication du nom et de l'adresse du donneur d'ordre. La procédure judiciaire pourra ainsi se poursuivre et l'auteur ultime du délit pourra être condamné par les tribunaux.

Le respect de cette injonction doit être assorti d'une sanction qui, pour des raisons d'efficacité, doit pouvoir être exécutée aisément en Belgique. C'est pourquoi il est prévu que si la personne établie à l'étranger refuse de communiquer le nom et l'adresse du donneur d'ordre, l'exécution en Belgique de tout ordre ultérieur transmis à son intermédiaire pourra être interdite. Des sanctions pénales sont prévues à l'encontre de ceux qui collaboreraient à l'exécution d'ordres transmis à l'intermédiaire de la personne visée par l'interdiction. L'objectif du dispositif proposé n'est pas d'établir une quelconque discrimination à l'encontre des intermédiaires étrangers, mais de donner aux autorités judiciaires des pouvoirs d'investigation analogues à ceux dont elles disposent, en vertu du droit commun, à l'égard des intermédiaires belges.

Le texte règle la procédure. Le rôle conféré à la chambre du conseil se justifie pour des raisons de rapidité, les droits de la défense et les possibilités de recours étant évidemment sauvegardés.

Art. 406

L'article 406 réprime le fait de s'être laissé soudoyer pour voter dans un certain sens, au cours d'une assemblée générale, ou pour ne pas voter. Ceux qui ont promis ou garanti des avantages à l'actionnaire qui trafique de ses droits sont également punissables. Il importe en effet d'assurer la sincérité des délibérations des assemblées et de déjouer des manœuvres ou des cabales ourdies le plus souvent à l'encontre de l'intérêt de la société elle-même.

Cette infraction n'est nullement incompatible avec les règles nouvelles prévues par le projet en matière de pactes relatifs à l'exercice du droit de vote. Elle réprime le trafic des voix aux assemblées générales; cette infraction existe comme telle même dans les pays qui sont favorables à la licéité des pactes de votation (voy. l'article 299 de la loi allemande du 30 janvier 1937 et l'article 405 (3) 6 de la loi allemande du 6 septembre 1965). Toutefois un pacte de votation par lequel certains actionnaires se feraient consentir des avantages particuliers en contrepartie de l'exercice par eux de leur droit de vote dans un sens déterminé pourrait tomber sous le coup de la disposition (Comp. Gross. Kommentar de l'Aktiengesetz, art. 299, rem. 10).

Enfin, pour déjouer des simulations ou des artifices trop fréquents, l'article 412 étend les sanctions pénales à tous ceux qui, directement ou par personne interposée, auront exercé l'administration ou la gérance d'une société sous le couvert ou aux lieu et place de ses représentants légaux.

Belgisch wisselagent doorgegeven door bemiddeling van een in het buitenland gevestigd persoon. Indien in geen specifieke regeling wordt voorzien zal het optreden van de gerechtelijke autoriteiten op het dode spoor komen omdat het in feite onmogelijk zal zijn de opdrachtgever te kennen en dus te vervolgen, terwijl zulks wel mogelijk was geweest wanneer er geen bemiddeling was van een in het buitenland gevestigde persoon. De gerechtelijke autoriteiten moeten dus in beide gevallen dezelfde opsporingsbevoegdheden hebben en daartoe moeten zij in de mogelijkheid worden gesteld om van de in het buitenland gevestigde persoon de mededeling van de naam en het adres van de opdrachtgever te eisen. Aldus zal de gerechtelijke procedure kunnen worden voortgezet en de uiteindelijke dader van het misdrijf zal door de rechtbanken veroordeeld kunnen worden.

Het nakomen van dit gerechtelijk bevel moet kracht worden bijgezet door een sanctie die voor de doeltreffendheid, gemakkelijk in België uitgevoerd moet kunnen worden. Daarom is bepaald dat, indien de in het buitenland gevestigde persoon weigert de naam en het adres van de opdrachtgever mede te delen, de uitvoering in België zal kunnen worden verboden van elk order dat later door zijn bemiddeling wordt doorgegeven. Er is voorzien in strafsancties tegen diegenen die zouden meewerken aan de uitvoering van orders, doorgegeven door bemiddeling van de door het verbod getroffen persoon. Het doel van de voorgestelde regeling is niet een discriminatie ten opzichte van buitenlandse bemiddelaars, doch de gerechtelijke autoriteiten gelijkaardige opsporingsbevoegdheden toe te kennen als die welke zij ten opzichte van Belgische bemiddelaars overeenkomstig het gemeen recht hebben.

De tekst regelt de procedure. De taak die aan de raadkamer wordt toebedeeld is verantwoord door het vereiste van een snelle afwikkeling; de rechten van de verdediging en de mogelijkheden tot beroep blijven natuurlijk gevrijwaard.

Art. 406

Dit artikel stelt het feit strafbaar zich te laten omkopen om in een algemene vergadering in een bepaalde zin te stemmen of niet te stemmen. Zij die voordelen beloven of verstrekken aan een aandeelhouder die zijn rechten verhandelt zijn eveneens strafbaar. Het is immers van belang de oprechtheid van de besluitvorming in de algemene vergaderingen te vrijwaren en maneuvers en samenspanningen te verijdelen, daar deze meestal tegen het belang van de vennootschap zijn gericht.

Dit misdrijf is geenszins onbestaanbaar met de nieuwe regels van het ontwerp inzake de afspraken met betrekking tot de uitoefening van het stemrecht. Het stelt straf op de verhandeling van de stemmen in de algemene vergaderingen; dat misdrijf bestaat als zodanig zelfs in de landen waar de stemafspraken als geoorloofd worden erkend (zie art. 299 van de Duitse wet van 30 januari 1937 en art. 405 (3) 6 van de Duitse wet van 6 september 1965). Nochtans kunnen de stemafspraken waarbij bepaalde aandeelhouders zich tegen de uitoefening van hun stemrecht in een bepaalde zin, particuliere voordelen laten opkomen, onder de strafbepaling vallen (verg. Gross. Kommentar Aktiengesetz, art. 299, opm. 10).

Ten einde de al te dikwijls voorkomende veinzerijen en arglistigheden te verijdelen, breidt artikel 412 de strafbedreiging uit tot al wie rechtstreeks of bij tussenpersoon het bestuur of de zaakvoering van een vennootschap door de bemiddeling van of in de plaats van haar wettelijke vertegenwoordigers uitoefent.

Il convient de rappeler d'autre part que, dans les dispositions pénales également, lorsque les administrateurs sont visés sans autre précision, cette expression concerne à la fois, lorsqu'il s'agit d'une société anonyme, les administrateurs-gérants et les administrateurs membres du Conseil de surveillance.

5. L'infraction prévue par l'article 200 des lois coordonnées a été supprimée. Cette disposition ne se justifiait, en effet, que par celle restreignant le droit de vote reconnu à un même actionnaire. Comme cette restriction a été supprimée, l'infraction n'a plus de raison d'être. Il est fréquent d'ailleurs, dans la vie des affaires, de voter aux assemblées générales par prête-nom et cette pratique est connue dans tous les pays. On n'aperçoit aucune raison valable de l'interdire dès lors qu'il n'y a pas intention frauduleuse.

## CHAPITRE XVI

### Dispositions modificatives, abrogatoires, diverses et transitoires

Les dispositions des articles 416 à 452 ont été inspirées par les considérations développées ci-après :

1° Le projet instituant, pour les sociétés commerciales, un régime qui, sur de nombreux points est entièrement nouveau, il est indispensable de laisser aux praticiens le temps nécessaire pour se familiariser avec ces nombreuses innovations. Dans ce but, un délai de six mois a été prévu entre la publication de la loi au *Moniteur* et son entrée en vigueur (art. 430). A l'expiration de ce délai, les sociétés antérieurement constituées disposeront d'un délai de 18 mois pour mettre leurs statuts en harmonie avec les dispositions de la loi nouvelle, à moins qu'elles ne préfèrent, dans le même délai, se transformer en une société d'un type différent. Dans ce dernier cas, les statuts doivent être conformes aux dispositions de la loi nouvelle (art. 433).

L'article 432 prévoit les conditions dans lesquelles la mise en harmonie des statuts pourra être décidée par les associés.

Dans l'intervalle, les sociétés demeureront en principe régies par les dispositions légales antérieures.

La mise en harmonie de leurs statuts par les sociétés constituées antérieurement à l'entrée en vigueur de la présente loi, telle qu'elle est prévue par les articles 431 et 432, constituera un travail délicat parce qu'il exigera la suppression des clauses statutaires contraires aux dispositions de la loi ou leur adaptation à ces dispositions, sous peine d'être réputées non écrites et de faire courir le risque à la société d'une action en dissolution si son fonctionnement n'est plus possible par suite de la non applicabilité de ces clauses (art. 434). Sans préjudice de sanctions pénales prévues par l'article 435, cette mise en harmonie exigera, non seulement la suppression ou l'adaptation des clauses statutaires non conformes à la loi mais aussi l'adoption de clauses nouvelles, conformes aux dispositions impératives de la loi, permettant le fonctionnement de la société, telles, par exemple, les dispositions relatives au Conseil de surveillance dans les sociétés anonymes.

Les délais laissés aux sociétés depuis le dépôt du projet jusqu'à son adoption par les Chambres, puis celui de 18 mois, prévu par l'article 431, depuis l'entrée en vigueur de la loi, sont de nature à leur permettre de prendre les dispositions nécessaires.

Hier dient er ook op gewezen dat wanneer de bestuurders in de strafbepalingen zonder een andere vermelding worden genoemd, in naamloze vennootschappen tegelijk de bestuurders-zaakvoerders en de bestuurders-leden van de Raad van toezicht worden bedoeld.

5. Het misdrijf gesteld in artikel 200 van de gecoördineerde wetten vervalt. Die voorziening had alleen maar zin wegens de bepaling die het stemvermogen van een en dezelfde aandeelhouder beperkte. Die beperking werd niet gehandhaafd en het misdrijf kan dus vervallen. In de zakenwereld komt het trouwens dikwijls voor dat in de algemene vergadering bij gemachtigde wordt gestemd en die praktijk is bekend in alle landen. Men ziet niet in welke geldige redenen daartegen kunnen worden ingebracht, tenzij er bedrieglijk opzet is.

## HOOFDSTUK XVI

### Wijzigingsbepalingen, opheffingsbepalingen en overgangsbepalingen

De bepalingen opgenomen in de artikelen 416 tot 452 berusten op de hiernavolgende overwegingen:

1° Daar dit ontwerp ter zake van de handelsvennootschappen een regeling invoert die op talrijke punten nieuw is, moet aan de praktici de nodige tijd worden gelaten om zich daarmee vertrouwd te maken. Met dat doel wordt voor de inwerkingtreding een termijn van zes maanden na de bekendmaking van de wet in het *Belgisch Staatsblad* gesteld (art. 430). Na die termijn beschikken de vroeger opgerichte vennootschappen over een termijn van 18 maanden om hun statuten in overeenstemming te brengen met de bepalingen van de nieuwe wet, tenzij zij er de voorkeur aan geven zich binnen dezelfde termijn in een vennootschap met een andere rechtsregeling om te zetten. In dat laatste geval moeten de statuten in overeenstemming zijn met de bepalingen van de nieuwe wet (art. 433).

Artikel 432 voorziet in de regels volgens welke door de vennoten tot aanpassing van de statuten kan worden besloten.

De uitvoering van het voorschrift dat de vóór de inwerkingtreding van deze wet opgerichte vennootschappen hun statuten moeten in overeenstemming brengen met de bepalingen van deze wet — zie de artikelen 431 en 432 — is een kiese taak aangezien de bepalingen van de statuten die in strijd zijn met deze wet zullen moeten worden geschrapt of aangepast met het gevolg dat zij anders voor niet geschreven zullen worden gehouden of de vennootschap zal zijn blootgesteld aan een vordering tot ontbinding als haar werking onmogelijk wordt doordat die bepalingen niet meer kunnen worden toegepast (art. 434). Onverminderd de toepassing van de bij artikel 435 gestelde straffen, zal niet alleen de afschaffing of aanpassing van de met de wet strijdige bepalingen nodig zijn, maar ook de opneming in de statuten van nieuwe bepalingen die in overeenstemming zijn met de voorschriften van dwingend recht van de wet en de werking van de vennootschap mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld de bepalingen betreffende de Raad van toezicht in de naamloze vennootschappen.

De tijd tussen de indiening van het ontwerp tot de goedkeuring ervan door de Kamers, en nadien de 18 maanden na de inwerkingtreding van de wet zoals bepaald bij artikel 431 geven aan de vennootschappen voldoende gelegenheid om de nodige maatregelen te nemen.

Le Conseil d'Etat a posé la question de savoir si une mise en harmonie partielle, avant l'expiration du délai de 18 mois, devait être considérée comme entraînant la sanction de l'article 434, à savoir le caractère réputé non écrit des clauses qui demeureraient en contradiction avec la loi. Le projet entend laisser aux sociétés un délai complet de 18 mois, de telle sorte qu'une mise en harmonie partielle ne pourrait être considérée comme entraînant une sanction. C'est à l'expiration de ce délai seulement que la société sera considérée comme ayant manqué aux obligations que la loi impose et elle continuera, dès lors, à rester régie par le droit ancien jusqu'à ce terme de 18 mois.

Les articles 12 à 15 relatifs aux publications étant applicables dès l'entrée en vigueur de la loi, il en résulte que ces dispositions seront applicables à la mise en harmonie des statuts.

Pour répondre à une autre considération du Conseil d'Etat, il y a lieu de remarquer que les majorités requises par la mise en harmonie des statuts étant différentes de celles requises par le droit actuel, si une société modifie ses statuts à la fois pour les mettre en harmonie et pour y apporter des adaptations ou changements qui ne sont pas exigés par cette mise en harmonie, les dispositions du droit ancien ou les dispositions statutaires relatives aux majorités requises pour ces adaptations ou changements, devront être observées.

2° Bien que la mise en application du régime nouveau soit différée dans les conditions et les délais prévus ci-dessus, il est apparu que de nombreuses dispositions nouvelles pourraient être mises en application immédiatement, dès que la loi serait entrée en vigueur. C'est ce que prévoient les articles 436 à 449.

3° Le cas des sociétés qui n'auraient pas mis leurs statuts en harmonie avec les dispositions de la loi nouvelle ou n'auraient pas procédé à la transformation prévue par l'article 419 dans les délais prescrits fait l'objet des articles 420 et 435.

Cette dernière disposition institue une amende à charge des administrateurs et gérants qui auraient négligé de prendre ou de faire prendre dans les délais prescrits toutes les mesures imposées par les dispositions transitoires.

4° Les sociétés en commandite par actions étant destinées à disparaître, il fallait prévoir pour elles un régime provisoire qui leur sera appliqué jusqu'à leur dissolution. Tel est l'objet de l'article 450. Suivant cette disposition, les sociétés en commandite par actions demeureront soumises à certaines dispositions des lois antérieures (notamment celles qui concernent le mode de gestion de la société), tandis que diverses dispositions de la loi nouvelle leur sont imposées.

*Le Ministre de la Justice,*

R. VAN ELSLANDE

---

De Raad van State heeft de vraag opgeworpen of een gedeeltelijke aanpassing vóór het verstrijken van de termijn van 18 maanden, de dwangmaatregel van artikel 434 met zich brengt, te weten dat de bepalingen die nog in strijd zijn met de wet voor niet geschreven worden gehouden. Het ontwerp wil aan de vennootschappen een volle termijn van 18 maanden laten, zodat een gedeeltelijke aanpassing geen dwangmaatregel tot gevolg heeft. Pas na het verstrijken van die termijn zal de vennootschap beschouwd worden als niet te hebben voldaan aan de verplichtingen van de wet en dus tot afloop van de termijn van 18 maanden onder het oude recht vallen.

De artikelen 12 tot 15 betreffende de openbaarmaking zijn toepasselijk vanaf de inwerkingtreding van de wet, zodat die bepalingen op de aanpassing van de statuten aan de nieuwe wet moeten worden toegepast.

Voorts heeft de Raad van State opgemerkt dat de meerderheden die vereist zijn voor de aanpassing van de statuten aan de nieuwe wet verschillen van die vereist bij de huidige wet. Indien een vennootschap haar statuten wijzigt tegelijk om deze in overeenstemming te brengen met de bepalingen van deze wet en om daarin aanpassingen en wijzigingen aan te brengen die voor de overeenstemming niet zijn vereist, moet gehandeld worden naar de bepalingen van het oude recht of van de statuten betreffende de meerderheid voor die aanpassingen of wijzigingen vereist.

2° Hoewel de uitvoering van de nieuwe regeling in de tijd wordt gespreid volgens het voorschrift hierboven, is het gebleken dat talrijke nieuwe bepalingen toepassing kunnen vinden zodra de wet van kracht is geworden. Dit is de stof van de artikelen 436 tot 449.

3° Het geval dat vennootschappen hun statuten binnen de gestelde termijnen niet in overeenstemming hebben gebracht met de bepalingen van de nieuwe wet, of niet zijn overgegaan tot de omzetting als bepaald bij artikel 419, wordt behandeld in de artikelen 420 en 435.

Deze laatste bepaling dreigt met geldboete tegen de bestuurders en de zaakvoerders die mochten hebben verzuimd binnen de voorgeschreven termijnen alle maatregelen te nemen of te doen nemen die bij de overgangsbepalingen worden opgelegd.

4° Daar de commanditaire vennootschappen op aandelen geleidelijk zullen verdwijnen, was het nodig te hunnen behoeve te voorzien in een overgangsregeling die tot aan hun ontbinding zou worden toegepast. Dit is de strekking van artikel 450. Volgens die bepaling blijven de commanditaire vennootschappen op aandelen onderworpen aan sommige bepalingen van de vorige wetten (onder meer die betreffende de wijze waarop de vennootschap wordt beheerd) terwijl ook diverse bepalingen van de nieuwe wet voor die vennootschappen zullen gelden.

*De Minister van Justitie,*

R. VAN ELSLANDE

---

## AVIS DU CONSEIL D'ETAT

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, deuxième chambre, saisi par le Ministre de la Justice, le 1er juillet 1971, d'une demande d'avis sur un projet de loi « modifiant les lois coordonnées sur les sociétés commerciales », a donné le 22 novembre 1972 l'avis suivant :

### OBSERVATIONS GENERALES

#### I. — Intitulé

Le projet constitue une refonte complète des lois coordonnées sur les sociétés commerciales, qu'il abroge d'ailleurs. Il apporte au régime en vigueur de multiples corrections et améliorations, en comble de nombreuses lacunes et consacre d'importantes innovations.

Malgré l'intitulé de « projet de loi modifiant la législation relative aux sociétés commerciales », on peut dire, avec l'exposé des motifs, que « l'ensemble des 434 articles du projet constitue un véritable Code des sociétés commerciales ».

L'exposé des motifs déclare que « le projet de loi est destiné à remplacer, dans le Code de commerce, les dispositions qui figurent sous le titre IX du livre 1er ». Cependant, aucune disposition du projet n'intègre la législation nouvelle dans le Code de commerce. Il s'agirait donc d'une loi isolée, distincte de ce Code. Il semble, dès lors, préférable de donner au projet l'intitulé suivant : « Code des sociétés commerciales », qui facilitera les références au texte projeté. Le jour où il sera procédé à une nouvelle codification des matières commerciales, le présent projet pourra y être regroupé avec les diverses lois actuellement placées dans le cadre du Code de commerce napoléonien et avec les nombreuses lois qui, de toute évidence, devraient faire partie d'un code de commerce, telles que, par exemple, les lois sur le registre du commerce, les warrants, les protêts, le chèque, le concordat judiciaire.

#### II. — Proposition de contreseing

Le projet contenant des dispositions relatives à la Commission bancaire, à la Caisse des dépôts et consignations, aux bourses de commerce, au registre du commerce et aux réviseurs d'entreprises, il conviendrait que le projet soit présenté et contresigné également par le Ministre des Finances, le Ministre des Classes moyennes et le Ministre des Affaires économiques, ainsi qu'il a été procédé pour le projet de loi modifiant la législation relative aux sociétés commerciales déposé à la Chambre des représentants le 29 mai 1970 (Documents parlementaires, 1969-1970, n° 700-1).

#### III. — Observations générales de forme

1° Chaque fois qu'aucune équivoque n'est possible, les mots « ci-dessus », « du présent article » et autres expressions semblables qui suivent la mention d'articles ou de divisions d'articles du projet, doivent être omis.

2° La subdivision des articles en paragraphes doit être indiquée partout, de manière uniforme, par le sigle « § » suivi de l'indication « 1er, 2, 3, etc. ».

3° La référence aux alinéas doit se faire de la même manière, dans l'ensemble du texte, de la façon suivante : « alinéa 1er, alinéa 2, etc... »; il convient d'éviter les références au « dernier alinéa » ou à « l'alinéa précédent ».

4° Les références doivent se faire en citant d'abord l'article et ensuite, les subdivisions de celui-ci.

5° Il convient d'éviter le sigle « % » et d'employer « p.c. » dans le texte français et « t.h. » dans le texte néerlandais (exemple : article 37).

6° Si l'on retient pour le projet l'intitulé de « Code des sociétés commerciales », il conviendra de remplacer les mots « de la présente loi » dans les articles qui en font emploi (notamment les articles 36, 64, 347, 358 et 362), par les termes « du présent code ».

7° Il conviendra de corriger les erreurs ou omissions de dactylographie contenues dans le texte du projet communiqué au Conseil d'Etat (cf. par exemple, les articles 65, 10°; 77, alinéa 2; 105, alinéa 1er; intitulé de la section 3 précédant l'article 162; 213, alinéa 3; 236; 276, § 4, alinéa 6; 306, 1, n° 2; 337, § 1er).

## ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

DE RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, tweede kamer, de 1e juli 1971 door de Minister van Justitie verzocht hem van advies te dienen over een ontwerp van wet « tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen », heeft de 22e november 1972 het volgend advies gegeven :

### ALGEMENE OPMERKINGEN

#### I. — Opschrift

Het ontwerp brengt een geheel nieuwe bewerking van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, welke het overigens opheft. Het brengt in de bestaande regeling talrijke rectificaties en verbeteringen aan, voorziet in een groot aantal leemten en voert belangrijke nieuwe regelen in.

Ondanks het opschrift « wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen » kan met de memorie van toelichting worden verklaard dat « het geheel van de 434 artikelen van het ontwerp een werkelijk Wetboek van de handelsvennootschappen vormt ».

De memorie van toelichting stelt dat « het ontwerp in het Wetboek van koophandel de bepalingen onder Titel IX van Boek I moet vervangen ». Toch wordt de nieuwe wetgeving door geen enkele bepaling van het ontwerp ingeschakeld in het Wetboek van koophandel. Het zou dus gaan om een afzonderlijke wet, die losstaat van dat Wetboek. Derhalve lijkt het volgende opschrift verkieslijk : « Wetboek van de Handelsvennootschappen ». Daarmee kan gemakkelijker naar de ontworpen tekst verwezen worden. Komt het ooit tot een nieuwe codificatie van de handelswetgeving, dan kan het onderhavige ontwerp daarin worden opgenomen, samen met de wetten die alsnog hun plaats hebben in het Napoleontische Wetboek van koophandel en met de vele wetten die vanzelfsprekend in een wetboek van koophandel thuishoren, zoals de wetten op het handelsregister, de warrants, de protesten, de cheque, het gerechtelijk akkoord.

#### II. — Voorstel tot medeondertekening

Het ontwerp bevat bepalingen betreffende de Bankcommissie, de Deposito- en Consignatiekas, de handelsbeurzen, het handelsregister en de bedrijfsrevisoren. Het ligt dan ook in de rede dat het mede voorgedragen en ondertekend wordt door de Minister van Financiën, de Minister van Middenstand en de Minister van Economische Zaken. Dat is ook gebeurd met het wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen dat bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers is ingediend op 29 mei 1970 (Gedr. St., Kamer van Volksvert. 1969-1970, nr 700-1).

#### III. — Algemene opmerkingen over de vorm

1° Telkens als geen verwarring mogelijk is, schrappe men de woorden « hierboven », « van dit artikel », en anderen die volgen op de vermelding van artikelen of onderverdelingen van artikelen van het ontwerp.

2° Paragrafen moeten overal op eenvormige wijze worden aangeduid met het teken « § » gevolgd door « 1, 2, 3, enz. ».

3° Naar alinea's verwijze men overal op dezelfde wijze, als volgt : « eerste lid, tweede lid, enz... ». Men vermijde verwijzingen naar « het laatste lid » of « het vorige lid ».

4° In de verwijzingen vermelde men eerst het artikel, daarna de onderverdelingen ervan.

5° Men vermijde het gebruik van het teken « % » en werke met « t.h. » in de Nederlandse, met « p.c. » in de Franse tekst (bijvoorbeeld in artikel 37).

6° Krijgt het ontwerp het opschrift « Wetboek van de Handelsvennootschappen », dan vervange men de woorden « van deze wet » in de artikelen (onder meer 36, 64, 347, 358 en 362) waar ze gebruikt zijn, door de woorden « van dit Wetboek ».

7° Men verbetere de tikfouten — soms leemten — in het aan de Raad van State voorgelegde typoscript (zie bijvoorbeeld de artikelen 65, 10°; 77, tweede lid; 105, eerste lid; opschrift van afdeling 3 boven artikel 162; 213, derde lid; 236; 276, § 4, zesde lid; 306, 1, nr 2; 337, § 1).

### IV. — Projet de loi en cours

Le Gouvernement a déposé à la Chambre des représentants le 29 mai 1970 un projet de loi modifiant la législation relative aux sociétés commerciales (Doc. Parl., Ch. 1969-1970, n° 700-1) adaptant les lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935, à la première directive du Conseil des Communautés européennes du 9 mars 1968 tendant à coordonner les garanties exigées, dans les Etats membres, des sociétés, au sens de l'article 58, alinéa 2, du Traité, pour protéger les intérêts tant des associés que des tiers. Le projet, amendé en Commission, a été voté par la Chambre des représentants les 18 et 19 mai 1971 et a été transmis au Sénat (Doc. Parl., Sénat, 1970-1971, n° 440).

Le présent projet, qui devrait également tenir compte de cette directive et en a fréquemment élargi les dispositions, ne concorde pas toujours avec le texte du projet précité tel qu'il a été voté par la Chambre. Les discordances seront signalées à l'occasion de l'examen des articles. Il va de soi que si le texte déjà voté par la Chambre des représentants était modifié par la suite, le projet devrait être adapté à ces modifications.

* * *

## CHAPITRE Ier

## DISPOSITIONS GENERALES

### *Article 1er*

I. Cet article dispose :

« Les sociétés commerciales sont celles qui ont pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale ou l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce.
Toutefois, sont toujours commerciales, même si leur objet est de nature civile ... ».

Commentant cette disposition, l'exposé des motifs note :

« Le projet définit les sociétés commerciales par leur objet, conformément à la règle actuellement en vigueur, mais ajoutant la notion d'« entreprise commerciale » à celle, souvent critiquée aujourd'hui, d'« actes de commerce ». La référence à ces derniers ne présente plus d'utilité que pour englober dans les sociétés commerciales les sociétés momentanées ou en participation, qui n'ont pas la personnalité juridique et qui sont normalement formées pour accomplir seulement certaines opérations déterminées ».

L'article 1er ne définit pas l'entreprise commerciale dont l'exploitation constitue l'objet des sociétés commerciales.
Aux termes de l'article 1er des lois sur les sociétés, coordonnées le 30 novembre 1935, les sociétés commerciales sont celles qui ont pour objet des actes de commerce, et les articles 2 et 3 du Code de commerce énumèrent les actes réputés commerciaux. Parmi ces actes figure à plusieurs reprises la notion d'entreprise, mais cette notion n'englobe pas tous les actes de commerce énumérés par la loi.

Il semble que, dans le projet, la notion d'entreprise commerciale est plus large que la notion d'entreprise dans la loi actuelle et qu'elle signifie toute entreprise ayant pour objet de faire des actes de commerce, en sorte que l'on est ainsi ramené, pour définir la société commerciale, à la notion d'acte de commerce, critiquée par l'exposé des motifs. On trouve une confirmation de ce point de vue dans le fait que l'article 1er du projet oppose les sociétés commerciales par leur objet aux sociétés commerciales par leur forme, « même si leur objet est de nature civile ». Sous l'empire des articles 2 et 3 du Code de commerce, l'objet de nature civile est nécessairement celui qui n'est pas constitué par l'accomplissement des actes de commerce énumérés par ces articles.

Par ailleurs, le texte même de l'alinéa 1er, dans la définition qu'il donne des sociétés commerciales par leur objet, attribue ce caractère à toute société, quel qu'en soit le type visé aux articles 2 ou 3, du moment que cet objet est « l'exploitation d'une entreprise commerciale ou l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce ». En revanche, l'exposé des motifs, dans le passage reproduit ci-dessus, paraît réserver aux seules sociétés momentanées ou en participation la détermination de leur caractère commercial par « l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce ». S'il en est ainsi, on devra en conclure que la société de l'un des types visés à l'article 2 qui, d'aventure, n'aurait pas pour objet une « entreprise commerciale », ne sera pas une société commerciale (d'un de ces types) par son objet. La question ne présente pas d'intérêt pratique pour les quatre types de

### IV. — Hangend wetsontwerp

De Regering heeft op 29 mei 1970 bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsontwerp ingediend tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen (Gedr. St. 1969-1970, nr 700-1), waarbij de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen worden aangepast aan de eerste richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968 strekkende tot het coördineren van de waarborgen, welke in de Lid-Staten worden verlangd van de vennootschappen in de zin van de tweede alinea van artikel 58 van het Verdrag om de belangen te beschermen zowel van de deelnemers in deze vennootschappen als van derden. Het in de Commissie geamendeerde ontwerp is door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen op 18 en 19 mei 1971 en is aan de Senaat overgezonden (Gedr. St. Senaat, zitting 1970-1971, nr 440).
Het onderhavige ontwerp, dat eveneens rekening diende te houden met die richtlijn en de bepalingen ervan op veel plaatsen heeft verruimd, komt niet steeds overeen met de tekst van het zoëven genoemde ontwerp, zoals die door de Kamer is goedgekeurd. Afwijkingen zullen bij het onderzoek van de artikelen worden gesignaleerd. Het behoeft geen betoog dat, als de door de Kamer aangenomen tekst naderhand nog mocht worden gewijzigd, het ontwerp aan die wijzigingen moet worden aangepast.

* * *

## HOOFDSTUK I

## ALGEMENE BEPALINGEN

### *Artikel 1*

I. Dit artikel bepaalt :

« Handelsvennootschappen zijn vennootschappen met als doel de uitoefening van een handelsbedrijf of het verrichten van een of meer daden van koophandel.
Als handelsvennootschap worden evenwel steeds aangemerkt, zelfs als hun doel van burgerlijke aard is ... ».

In haar commentaar op deze bepaling stelt de memorie van toelichting :

« Het ontwerp bepaalt de handelsvennootschappen naar hun doel, zoals in de bestaande regeling, maar met toevoeging van het begrip « handelsbedrijf » aan het thans vaak becritiseerde begrip « daden van koophandel ». De verwijzing naar deze laatste term biedt geen ander nut meer dan om onder de handelsvennootschappen ook de tijdelijke vennootschap en de vennootschap bij wijze van deelneming op te nemen, die niet begiftigd zijn met rechtspersoonlijkheid en normaal enkel met het oog op bepaalde verrichtingen worden opgericht ».

Artikel 1 geeft geen omschrijving van het handelsbedrijf waarvan « de uitoefening » het doel van de handelsvennootschappen is.
Luidens artikel 1 van de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 30 november 1935, zijn vennootschappen van koophandel diegene welke daden van koophandel tot voorwerp hebben; de artikelen 2 en 3 van het Wetboek van koophandel geven een opsomming van de handelingen die bij de wet worden geacht daden van koophandel te zijn. Daarbij komt herhaaldelijk het begrip « onderneming » aan de orde, maar dat begrip omvat niet alle in de wet genoemde daden van koophandel.
In het ontwerp lijkt het begrip onderneming (bedrijf) ruimer te zijn dan in de huidige wet en lijkt eronder verstaan te moeten worden iedere onderneming die tot doel heeft daden van koophandel te verrichten; om een omschrijving te geven van de handelsvennootschap, moet men dus terugkeren tot het begrip daad van koophandel, waarop de memorie van toelichting kritiek uitbrengt. Een bevestiging van die zienswijze vindt men in het feit dat artikel 1 van het ontwerp de handelsvennootschappen naar hun doel stelt tegenover de handelsvennootschappen naar de vorm, « zelfs als hun doel van burgerlijke aard is ». Onder de gelding van de artikelen 2 en 3 van het Wetboek van koophandel is een doel van burgerlijke aard noodzakelijk een doel dat niet bestaat in het verrichten van de in die artikelen genoemde daden van koophandel.
Anderzijds schrijft de tekst van het eerste lid, in de definitie welke het geeft van de handelsvennootschappen naar hun doel, dat karakter zelf toe aan iedere vennootschap, ongeacht het in de artikelen 2 of 3 bedoelde type, als dat doel maar bestaat in « de uitoefening van een handelsbedrijf of het verrichten van een of meer daden van koophandel ». De memorie van toelichting lijkt daarentegen in de hiervoren aangehaalde passus alleen de tijdelijke vennootschappen en de vennootschappen bij wijze van deelneming als handelsvennootschappen te beschouwen op grond van « het verrichten van een of meer daden van koophandel ». Is dat werkelijk zo, dan zal daaruit moeten worden besloten dat de vennootschap van één van de in artikel 2 bedoelde types die, bij toeval, niet een « handelsbedrijf » tot doel mocht hebben, geen handelsvennootschap (van een van die types) naar haar doel

sociétés toujours commerciales en raison de leur forme, visées à l'article 1er, alinéa 2, 1°, mais elle en présente pour la société en nom collectif et la société en commandite simple (sauf le cas résolu par l'alinéa 2, 2°).

L'exposé des motifs consacre cette conclusion à la fin de son commentaire de l'article 4 : « Toutefois, ne pourra jamais être tenue pour une société en nom collectif celle dont l'objet est l'accomplissement d'une ou plusieurs opérations déterminées et non l'exploitation d'une entreprise commerciale, ni la société qui, tout en ayant une telle exploitation pour objet, ne met pas, comme tels, les associés en relation juridique avec les tiers. La première est une société momentanée, la seconde une société en participation ».

Il résulte, par contre, de ce passage que la société commerciale en participation pourrait avoir pour objet aussi bien une entreprise commerciale que l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce (Cf. aussi la fin de l'article 4 du projet).

Il serait souhaitable que l'exposé des motifs explicite l'intention du Gouvernement en ce qui concerne l'ensemble des considérations qui précèdent.

II. L'alinéa 2 de l'article 1er déclare commerciales, et donc, comme telles, « soumises à toutes les règles du droit commercial », « sans restriction » (exposé des motifs), notamment à la faillite, à la preuve, et à la comptabilité commerciale, même si leur objet est de nature civile :

1° en raison uniquement de leur forme : les sociétés ayant adopté l'une des quatre formes visées au 1°;

2° en raison uniquement de la qualité de tous les associés : les sociétés n'ayant pas adopté l'une de ces quatre formes mais dont tous les associés sont les sociétés ayant adopté l'une de ces quatre formes ou des sociétés commerciales par leur objet.

En ce qui concerne le 2°, l'exposé des motifs explique qu'une telle société, qui pourra réaliser le but recherché dans la législation française par les « groupements d'intérêts économiques », « se rattache étroitement, par sa finalité, à l'activité des entreprises commerciales qui l'ont constituée. Il est légitime, pour cette raison, de lui reconnaître aussi un caractère commercial ». La même finalité se retrouverait sans doute si une telle société était formée par des sociétés commerciales et des commerçants personnes physiques, ou même uniquement par des commerçants : une telle société ne pourrait cependant, parce qu'ayant un objet civil, se constituer, en vertu dudit texte limitatif du 2°, en société en nom collectif ou en commandite.

L'exposé des motifs souligne que les sociétés visées au 2° « perdraient naturellement ce caractère commercial et deviendraient des sociétés civiles régies par le droit civil, si elles cessaient de remplir la condition prévue par l'article 1er, alinéa 2, 2°, c'est-à-dire si tous les associés n'étaient pas, ou n'étaient plus des sociétés commerciales par leur objet ou des sociétés ayant adopté l'une des quatre formes prévues au 1° et toutes quatre caractérisées par la responsabilité limitée de tous leurs associés ».

Assurément, si la condition prévue par le 2° n'était pas réalisée lors de la constitution de la société en nom collectif ou en commandite, on ne se trouverait pas en présence d'une société de cette forme (si elle n'a pas pour objet une entreprise commerciale) puisque, à la différence de l'article 212 des lois actuelles sur les sociétés, le projet n'admet plus, sauf le cas du 2°, la création de sociétés en nom collectif ou en commandite ayant un objet civil, dotées de la personnalité juridique et restant civiles (exposé des motifs, à la fin de son commentaire du 1° de l'alinéa 2).

En revanche, si l'un des associés cessait, postérieurement à la constitution, de posséder la qualité exigée par le 2°, on peut se demander si la conséquence décrite par l'exposé des motifs, à savoir que la société « deviendrait une société civile, régie par le droit civil », — conséquence que le texte du projet n'énonce d'ailleurs pas explicitement — s'impose nécessairement et si, plutôt qu'une transformation de plein droit en une société civile dont aucune disposition du projet ne règle ni la publicité ni les conséquences, notamment au point de vue de la responsabilité solidaire des associés, l'on ne devrait pas considérer que, la société perdant la personnalité dont elle jouissait, il s'agirait d'un cas de dissolution de plein droit de la société, commandant son entrée en liquidation selon les règles organisant, dans l'intérêt des tiers, la liquidation des sociétés.

L'exposé des motifs précise que, par application du 2°, « l'on permettra de cette manière aux sociétés commerciales qui le désirent de constituer entre elles une société de personnes (dont les associés seront personnellement tenus des dettes sociales), douée de la personnalité juridique, mais ayant un objet de nature civile ». Cela implique qu'il

zal zijn. De vraag heeft geen praktisch belang voor de vier in artikel 1, tweede lid, 1°, bedoelde types van vennootschap die wegens hun vorm steeds handelsvennootschappen zijn, maar wel voor de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap (behalve in het geval van het tweede lid, 2°).

De memorie van toelichting maakt deze conclusie tot de hare aan het slot van haar commentaar op artikel 4 : « Als vennootschap onder firma kan echter nooit worden aangemerkt, de vennootschap die een of meer bepaalde verrichtingen tot doel heeft en niet de uitoefening van een handelsbedrijf, noch de vennootschap die wel de uitoefening van een handelsbedrijf tot doel heeft, maar waarin de vennoten niet als dusdanig met derden in rechtsbetrekkingen treden. De eerste is een tijdelijke vennootschap, de tweede een vennootschap bij wijze van deelneming ».

Uit deze passus volgt daarentegen dat de handelsvennootschap bij wijze van deelneming zowel een handelsbedrijf als het verrichten van een of meer daden van koophandel tot doel kan hebben (zie ook het slot van artikel 4 van het ontwerp).

Het ware wenselijk dat de memorie van toelichting in verband met dit alles de bedoeling van de Regering zou verduidelijken.

II. Het tweede lid van artikel 1 zegt dat handelsvennootschappen zijn en als zodanig « zonder enig voorbehoud » aan al de regels van het handelsrecht onderworpen zijn, (memorie van toelichting) inzonderheid inzake faillissement, bewijs, en handelsboekhouding, zelfs indien hun doel van burgerrechtelijke aard is :

1° alleen wegens hun vorm : de vennootschappen die één van de vier onder 1° bedoelde vormen hebben aangenomen;

2° alleen wegens de hoedanigheid van alle vennoten : de vennootschappen die geen van die vier vormen hebben aangenomen maar waarin alle vennoten vennootschappen zijn die een van die vier rechtsvormen hebben aangenomen of handelsvennootschappen wegens hun doel.

In verband met de tekst onder 2° verklaart de memorie van toelichting dat een zodanige vennootschap, die in de Franse wetgeving het beoogde doel kan verwezenlijken door « groeperingen voor economische belangen », « door haar opzet nauw verbonden is met de werkzaamheden van de handelsbedrijven die haar hebben opgericht. Om deze reden is het wetmatig haar ook het handelskarakter toe te kennen ». Datzelfde « opzet » zou er ongetwijfeld ook zijn indien een zodanige vennootschap was gevormd door handelsvennootschappen en natuurlijke personen-handelaars, of zelfs uitsluitend door handelaars : een zodanige vennootschap zou echter, omdat zij een burgerrechtelijk doel heeft, niet als vennootschap onder firma of als commanditaire vennootschap kunnen worden opgericht krachtens de beperkende tekst van 2°.

De memorie van toelichting wijst erop dat de onder 2° bedoelde vennootschappen « gewoon dat karakter zouden verliezen en burgerlijke vennootschappen worden, onder de gelding van het burgerlijk recht, indien zij zouden ophouden te voldoen aan de voorwaarden van artikel 1, 2e lid, 2°, te weten indien al hun vennoten niet of niet meer handelsvennootschappen zijn wegens hun doel, of vennootschappen » die een van de vier onder 1° bedoelde vormen hebben aangenomen, welke alle vier gekenmerkt zijn door de beperkte aansprakelijkheid van al hun vennoten.

Mocht de onder 2° bedoelde voorwaarde niet verwezenlijkt zijn bij de oprichting van de vennootschap onder firma of van de commanditaire vennootschap, dan zou men stellig niet te maken hebben met een zodanige vennootschap (als zij geen handelsbedrijf tot doel heeft) omdat het ontwerp, in tegenstelling met artikel 212 van de huidige wetten op de vennootschappen, behalve in het geval van 2° niet langer de oprichting toestaat « van vennootschappen onder firma of van commanditaire vennootschappen met een burgerlijk doel, begiftigd met rechtspersoonlijkheid, die burgerlijk blijven » (memorie van toelichting, eind van de commentaar op 1° van het tweede lid).

Als daarentegen één van de vennoten na de oprichting van de vennootschap de door 2° vereiste hoedanigheid mocht verliezen, zou men zich kunnen afvragen of het in de memorie van toelichting bedoelde gevolg, namelijk dat de vennootschap « een burgerlijke vennootschap onder de gelding van het burgerlijk recht zou worden », — welk gevolg trouwens in de tekst van het ontwerp niet uitdrukkelijk is vermeld — onvermijdelijk is en of men, in plaats van een omvorming van rechtswege in een burgerrechtelijke vennootschap te overwegen, waarvoor het ontwerp noch de bekendmaking noch de gevolgen — onder meer inzake de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten — regelt, er niet van zou moeten uitgaan dat het, nu de vennootschap haar vroegere persoonlijkheid verliest, om een geval gaat waarin de vennootschap van rechtswege wordt ontbonden en in vereffening moet treden volgens de regelen die de vereffening van de vennootschappen organiseren in het belang van derden.

De memorie van toelichting verduidelijkt dat men aldus door toepassing van het bepaalde onder 2° « aan handelsvennootschappen de gelegenheid geeft om onder elkaar een personenvennootschap (waarvan de vennoten persoonlijk voor de schulden van de vennootschap instaan) met rechtspersoonlijkheid op te richten, waarvan het doel

ne peut s'agir que d'une société en nom collectif ou en commandite simple, alors que, dans le contexte général de l'article 1er, les mots « les autres sociétés », au début de l'alinéa 2, 2°, peuvent aussi bien englober également les sociétés momentanées ou en participation. Il est donc proposé de remplacer ces mots par les termes : « les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite ... ».

A la fin de son commentaire de l'alinéa 2, 1°, l'exposé des motifs, après avoir souligné qu'il ne sera plus possible de constituer une société en nom collectif ou en commandite si elle a un objet civil, ajoute : « En revanche, il va de soi qu'une société momentanée ou une société en participation peut sans inconvénient avoir un objet civil. Ces sociétés seront alors soumises aux dispositions du chapitre XII ... ».

Cette conséquence ne résulte pas du texte du projet. Celui-ci ne concerne en effet que les sociétés commerciales et, dans son commentaire du chapitre XII (articles 393 et suiv.), l'exposé des motifs déclare que « les dispositions des lois coordonnées actuellement en vigueur n'ont donné lieu à aucune critique et paraissent donc pouvoir être maintenues », le projet se bornant à regrouper les dispositions éparses dans lesdites lois. Or, l'article 175 de celles-ci précise que l'association momentanée « a pour objet de traiter, sans raison sociale, une ou plusieurs opérations de commerce déterminées ». L'on n'aperçoit pas, alors que le projet n'apporte aucune dérogation expresse aux articles 1862 et 1863 du Code civil, pourquoi, s'agissant d'une société civile par son objet, les associés s'engageant ensemble envers les tiers seraient tenus solidairement envers eux (article 390 du projet). Si telle était la volonté du Gouvernement, il y aurait lieu d'ajouter, à la fin de la première phrase de l'article 390 du projet après les mots « une ou plusieurs opérations déterminées », les termes « de nature commerciale ou civile ».

**III. Le projet, ni l'exposé des motifs (sauf incidemment et de manière imprécise à propos de l'article 341 concernant les transformations de sociétés), ne contient aucune disposition sur l'applicabilité éventuelle de l'article 1er aux organismes d'intérêt public ou relevant en tout ou en partie du droit public, qui ont pour objet l'exploitation d'une « entreprise commerciale ou l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce » (article 1er), ou ont pris dans leurs statuts approuvés selon le cas par la loi, ou en vertu de la loi, la forme d'une société commerciale le plus souvent anonyme ou coopérative (article 1er, alinéa 2, 1°) sous réserve de certaines dérogations approuvées, ou ont reçu directement de la loi un statut qui les rapproche de la forme d'une société commerciale, et qu'une certaine doctrine qualifie d'« associations de droit public » comprenant les associations de communes, des « coopératives de pouvoirs publics » (tels le Crédit communal, la S. N. C. F. V., la Société nationale des distributions d'eau, la Société nationale du logement) et les associations et organismes publics d'économie mixte (tels la S. N. C. F. B., la Banque nationale de Belgique, la S. N. C. I., la S. A. B. E. N. A., et de nombreuses associations intercommunales) (cf. sur cette matière, notamment Buttgenbach, *Manuel de droit administratif*, 2e éd., nos 219 à 243).**

**Fréquemment, ces organismes exploitent une entreprise qui a pour objet des actes qui sont des actes de commerce en soi, ou que parfois un texte déclare réputer commerciaux.**

**S'ils ont, dès lors, pour objet « l'exploitation d'une entreprise commerciale » (au sens, à préciser à cet égard, de l'article 1er, alinéa 1er), deviendront-ils de plein droit des sociétés commerciales et seront-ils entièrement soumis à la fois à l'ensemble des dispositions du projet et, en outre, en vertu de celui-ci à toutes les règles, sans restriction, du droit commercial, alors que pour beaucoup d'entre eux leur statut spécifie qu'ils « ne perdent pas leur caractère civil » ?**

**Selon le fonctionnaire délégué, le projet ne modifierait pas explicitement le statut de ces organismes et il y aurait lieu de laisser la jurisprudence apprécier les conséquences à déduire de la loi. Une telle solution est de nature à créer l'insécurité juridique; les effets du projet doivent être précisés à cet égard. Il en est d'autant plus ainsi que l'article 417 du projet impose aux sociétés antérieurement constituées l'obligation de mettre leurs statuts en harmonie avec les dispositions du projet dans les dix-huit mois de son entrée en vigueur, sous les sanctions pénales prévues à l'article 433.**

**En ce qui concerne les organismes de droit public qui ont pris la forme d'une société coopérative ou anonyme — ce qui est le cas le plus fréquent des organismes d'économie mixte —, l'article 1er, alinéa 2, 1°, n'attribuera pas de plein droit le caractère de commerçant à ceux qui existent actuellement, si leur objet est de nature civile, et cela, comme l'a précisé le fonctionnaire délégué, en vertu de l'arti-**

burgerlijk is ». Dit impliceert dat het alleen kan gaan om een vennootschap onder firma of een commanditaire vennootschap, terwijl, in het tekstverband van artikel 1, de woorden « de andere vennootschappen » vooraan in het tweede lid, 2°, eveneens kunnen slaan op tijdelijke vennootschappen en op vennootschappen bij wijze van deelneming. Derhalve wordt voorgesteld die woorden te vervangen door de woorden : « de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschappen ... ».

Aan het slot van de commentaar op het tweede lid, 1°, wijst de memorie van toelichting er eerst op dat het niet meer mogelijk zal zijn een « vennootschap onder firma of een commanditaire vennootschap met een burgerlijk doel » op te richten, maar zij vervolgt : « Daarentegen spreekt het vanzelf dat een tijdelijke vennootschap of een vennootschap bij wijze van deelneming zonder bezwaar een burgerlijk doel mag bevorderen. Die vennootschappen zullen alsdan onderworpen zijn aan de bepalingen van hoofdstuk X (lees XII)... ».

Die gevolgtrekking blijkt niet uit de tekst van het ontwerp. Deze slaat immers alleen op de handelsvennootschappen; in haar commentaar op hoofdstuk XII (artikel 393 en volgende), zegt de memorie van toelichting : « De bepalingen van de thans geldende gecoördineerde wetten hebben geen aanleiding gegeven tot kritiek en zij lijken dus gehandhaafd te kunnen blijven », terwijl het ontwerp zich ertoe beperkt de over die wetten verspreide bepalingen samen te brengen. Artikel 175 van die gecoördineerde wetten bepaalt nochtans dat de tijdelijke vereniging « tot voorwerp heeft, zonder firma, een of meer bepaalde handelsondernemingen te verrichten ». Aangezien het ontwerp niet uitdrukkelijk afwijkt van de artikelen 1862 en 1863 van het Burgerlijk Wetboek is het niet duidelijk waarom, vermits het gaat om een vennootschap die een burgerrechtelijke vennootschap is wegens haar doel, de vennoten die zich gezamenlijk jegens derden verbinden, hoofdelijk jegens hen aansprakelijk zouden zijn (artikel 390 van het ontwerp). Bedoelt de Regering het zo, dan moeten aan het slot van de eerste volzin van artikel 390 van het ontwerp, na de woorden « een of meer bepaalde verrichtingen » de woorden worden ingevoegd : « in handelszaken of in burgerlijke zaken ».

**III. Het ontwerp bevat geen bepaling en de memorie van toelichting zegt niets (behalve dan terloops en vaag in verband met artikel 341 betreffende de omzetting van vennootschappen) over de eventuele toepasselijkheid van artikel 1 op instellingen van openbaar nut of op geheel of gedeeltelijk publiekrechtelijke instellingen, die « de uitoefening van een handelsbedrijf of het verrichten van een of meer daden van koophandel » tot doel hebben (artikel 1), of die in hun statuten, naar gelang van het geval door de wet of krachtens de wet goedgekeurd, de vorm van een handelsvennootschap, meestal van een naamloze vennootschap of van een coöperatieve vennootschap hebben aangenomen (artikel 1, tweede lid, 1°) onder voorbehoud van bepaalde goedgekeurde afwijkingen, of die rechtstreeks van de wet een statuut hebben gekregen dat hen bij benadering de vorm van een handelsvennootschap verleent en door een bepaalde rechtsleer « publiekrechtelijke verenigingen » worden genoemd, waartoe behoren de verenigingen van gemeenten, de « overheidscoöperaties » die overheidsdiensten van algemeen of nationaal belang beheren (bijvoorbeeld het Gemeentekrediet, de N. M. V. B., de Nationale Maatschappij voor Waterverdeling, de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting) en de verenigingen en openbare instellingen met gemengd beheer (zoals de N. M. B. S., de Nationale Bank van België, de N. M. K. N., de S. A. B. E. N. A., en talrijke intercommunale verenigingen) (zie daarover onder meer Buttgenbach, *Manuel de droit administratif*, tweede uitg., nrs 219 tot 243).**

**Heel vaak exploiteren deze instellingen een onderneming die tot doel heeft handelingen te verrichten die op zichzelf daden van koophandel zijn of soms in een tekst als zodanig worden aangemerkt.**

**Als zij dan « de uitoefening van een handelsbedrijf » (in de hier nader te verduidelijken betekenis van artikel 1, eerste lid) tot doel hebben, zullen zij dan van rechtswege handelsvennootschappen worden en volledig onder toepassing vallen van alle bepalingen van het ontwerp en bovendien, krachtens dat ontwerp, van alle regelen, zonder beperking, van het handelsrecht, terwijl het statuut van vele van die instellingen bepaalt dat zij hun burgerrechtelijk karakter niet verliezen ?**

**Volgens de gemachtigde ambtenaar zou het ontwerp de rechtstoestand van die instellingen niet uitdrukkelijk wijzigen en zou het aan de rechtspraak moeten worden overgelaten te oordelen welke gevolgen uit de wet moeten worden getrokken. Een zodanige oplossing kan tot rechtsonzekerheid leiden; de gevolgen van het ontwerp moeten derhalve in dat opzicht worden verduidelijkt, te meer daar artikel 417 van het ontwerp aan de vroeger opgerichte vennootschappen de verplichting oplegt hun statuten met de bepalingen van het ontwerp in overeenstemming te brengen binnen achtien maanden nadat het in werking is getreden, op straffe van het bepaalde in artikel 433.**

**Wat nu de publiekrechtelijke instellingen betreft die de vorm van een coöperatieve vennootschap of van een naamloze vennootschap hebben aangenomen — hetgeen meestal het geval is met de instellingen met gemengd beheer — artikel 1, tweede lid, 1°, verleent niet van rechtswege de hoedanigheid van handelaar aan die welke thans bestaan, als hun doel van burgerrechtelijke aard is en wel, zoals de**

cle 417, alinéa 2. Mais ledit article 417, alinéa 2, ne concerne pas les sociétés à objet commercial de l'article 1er, alinéa 1er (il ne vise que celles visées à l'article 1er, alinéa 2).

D'autre part, le fonctionnaire délégué a aussi précisé que l'article 417, alinéa 2, ne dispenserait pas les sociétés civiles à forme commerciale antérieurement constituées, « que ces sociétés soient des sociétés d'économie mixte ou non », d'être soumises pour le surplus, en ce qui concerne leur forme, à l'obligation « de mettre leurs statuts en harmonie avec les dispositions de la loi nouvelle », car on imagine mal qu'il subsiste des sociétés anonymes ou coopératives qui seraient encore régies par l'ensemble des lois coordonnées alors que celles-ci auront été abrogées par le législateur. Cependant, dans de nombreux cas, le statut des organismes en cause prévoit qu'il peut être dérogé par les statuts aux prescriptions des lois commerciales (cf. par exemple l'article 5, 1°, de la loi du 1er mars 1922 relative aux associations de communes, même d'« économie mixte »), et les modifications aux statuts doivent recevoir l'approbation d'une autorité de tutelle, parfois même du législateur qui les a établis ou approuvés. Le projet entend-il supprimer ces règles ?

Enfin, la disposition transitoire de l'article 417 ne vise pas le cas des organismes de droit public qui seront créés dans l'avenir, notamment en application d'un statut général, tel celui des associations de communes dont l'article 5, 1°, de la loi du 1er mars 1922 prévoit que les statuts peuvent déroger aux prescriptions des lois commerciales, sans que l'association perde son caractère civil. Le projet, ni l'exposé des motifs, ni le fonctionnaire délégué n'ont précisé s'il était dérogé à ces dispositions tant dans le cas de l'article 1er, alinéa 1er, que dans le cas de l'alinéa 2, 1°. Il fut envisagé par l'administration de consulter, sur les difficultés signalées ci-dessus, les divers ministres à la compétence desquels ressortit chacun des organismes de droit public en cause; le Conseil d'Etat n'a pas été informé du résultat de cette investigation.

Il convient de rappeler, comme le Conseil d'Etat l'a signalé dans son avis sur le projet de loi modifiant la législation sur les sociétés commerciales (Doc. par. Ch. Représ., 1969-1970, n° 700), voté par la Chambre des Représentants (Doc. Parl. Sénat, 1970-1971, n° 440), que la directive du Conseil des Communautés européennes du 9 mars 1968 s'applique aux formes de sociétés qu'elle prévoit en son article 1er, sans distinguer selon leur objet social, qu'il soit civil ou commercial (avis precité, op. cit., p. 25), et qu'elle serait donc susceptible d'être appliquée à certains organismes créés par la loi ou en vertu de la loi en la forme d'une de ces sociétés, bien qu'ils ne constituent pas des sociétés commerciales. La distinction faite par le projet adopté par la Chambre dans le texte de l'article 10, § 2, nouveau des lois coordonnées (article 2 de ce projet), selon qu'il s'agit de société commerciale ou de société civile, concernant le dossier à tenir par le greffe du tribunal de commerce, devrait être reproduite pour les organismes qui ne seraient pas considérés comme sociétés commerciales. (L'article 13 du présent projet n'a pas repris cette distinction, à juste titre, dans un système où les sociétés auxquelles le projet s'applique sont toutes commerciales et soumises à toutes les règles du droit commercial.)

*Article 2*

Le début de l'article devrait se lire : « La loi reconnaît comme sociétés commerciales dotées de la personnalité juridique... ».

*Article 3*

Par souci d'uniformité dans la terminologie, il conviendrait de rédiger comme suit la fin de l'article 3 : « ... en participation, auxquelles la loi ne reconnaît pas la personnalité juridique ».

*Article 4*

Cet article, clairement commenté dans l'exposé des motifs, et avec lequel l'article 22 se combine heureusement, n'appelle pas d'observation.

*Article 5*

Il serait plus clair de reporter la finale de l'alinéa 1er au début de l'article et d'écrire : « Sans préjudice de l'article 362, 1°, les sociétés en nom collectif... ».

gemachtigde ambtenaar duidelijk heeft gesteld, krachtens artikel 417, tweede lid. Maar dat artikel 417, tweede lid, handelt niet over de vennootschappen met handelsdoel als bedoeld in artikel 1, eerste lid (maar alleen over die bedoeld in artikel 1, tweede lid).

Anderzijds heeft de gemachtigde ambtenaar ook verklaard dat artikel 417, tweede lid, de vroeger opgerichte burgerrechtelijke vennootschappen met handelsvorm, ongeacht of ze al dan niet vennootschappen met gemengd beheer zijn, voor het overige, wat hun vorm betreft, niet ontslaat van de toepassing van de regelen van het ontwerp en van de verplichting hun statuten in overeenstemming te brengen met de bepalingen van de nieuwe wet : men kan immers bezwaarlijk aannemen dat er nog naamloze of coöperatieve vennootschappen zouden blijven bestaan die nog onder alle regelen van de — inmiddels door de wetgever opgeheven — gecoördineerde wetten zouden vallen. In vele gevallen nochtans bepaalt het statuut van de betrokken instellingen dat door de statuten kan worden afgeweken van de voorschriften van de handelswetten (zie bijvoorbeeld artikel 5, 1°, van de wet van 1 maart 1922 betreffende de verenigingen van gemeenten, ook al zijn dat verenigingen « met gemengd beheer »), terwijl de statuutwijzigingen moeten worden goedgekeurd door een toezichthoudende overheid en soms zelfs door de wetgever die ze heeft vastgesteld of goedgekeurd. Wil het ontwerp die regelen opheffen ?

De overgangsbepaling van artikel 417 ten slotte doelt niet op het geval van de publiekrechtelijke instellingen die in de toekomst zullen worden opgericht, onder meer krachtens een algemeen statuut zoals dat van de verenigingen van gemeenten waarvoor artikel 5, 1°, van de wet van 1 maart 1922 bepaalt dat de statuten kunnen afwijken van de handelswetten zonder dat de vereniging haar burgerrechtelijk karakter verliest. Noch uit het ontwerp, noch uit de memorie van toelichting, noch uit de verklaringen van de gemachtigde ambtenaar is duidelijk op te maken of van die bepalingen wordt afgeweken zowel in het geval van artikel 1, eerste lid, als in het geval van het tweede lid, 1°. De administratie had overwogen over al deze moeilijkheden het advies te vragen van de onderscheiden ministers tot wier bevoegdheid elk van de betrokken publiekrechtelijke instellingen behoort; de Raad van State heeft geen kennis gekregen van het resultaat van die raadpleging.

Zoals de Raad reeds heeft opgemerkt in zijn advies over het wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen (gedr. st., Kamer van Volksvert., 1969-1970, nr 700), dat door de Kamer van Volksvertegenwoordigers is goedgekeurd (gedr. st., Senaat, 1970-1971, nr 440), moge erop worden gewezen dat de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968 toepassing vindt op de in artikel 1 van die richtlijn bepaalde vennootschapsvormen, zonder dat een onderscheid wordt gemaakt « volgens het doel van de vennootschap, dat al dan niet commercieel kan zijn » (genoemd advies, op. cit., blz. 25) en dat zij dus toepassing zou kunnen vinden op sommige door of krachtens de wet in de vorm van een van die vennootschappen opgerichte instellingen, ofschoon deze geen handelsvennootschappen zijn. Het onderscheid dat in het door de Kamer goedgekeurde ontwerp in het nieuwe artikel 10, § 2, van de gecoördineerde wetten (artikel 2 van dat ontwerp) is gemaakt naargelang het gaat om een « handelsvennootschap » dan wel om een « burgerlijke vennootschap », betreffende het door de griffie van de Rechtbank van koophandel bij te houden dossier, zou moeten worden herhaald voor de instellingen die niet als handelsvennootschappen mochten worden aangemerkt. (Artikel 13 van het onderhavige ontwerp heeft dat onderscheid terecht achterwege gelaten in een stelsel waarin de vennootschappen waarop het ontwerp toepassing vindt, allen handelsvennootschappen zijn die aan alle regels van het handelsrecht zijn onderworpen.)

*Artikel 2*

In de Franse tekst van de inleidende volzin dient de komma te worden geschrapt.

*Artikel 3*

Terwille van de eenvormigheid in de terminologie redigere men het slot van artikel 3, Franse tekst, als volgt : « ... en participation, auxquelles la loi ne reconnait pas la personnalité juridique ».

*Artikel 4*

Dit artikel is in de memorie van toelichting duidelijk toegelicht en gaat zeer goed samen met artikel 22. Er zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 5*

De tekst zou duidelijker zijn als het slot van het eerste lid naar voren werd gebracht. Men leze : « Onverminderd artikel 362, 1°, worden de vennootschap onder firma en de... ».

L'article 5 et l'article 9 emploient respectivement les expressions « sous signature privée » et « sous seing privé ». Il conviendrait d'unifier cette terminologie.

*Articles 6 et 7*

Ces articles n'appellent pas d'observation.

*Article 8*

Au point de vue de la présentation de l'article 8, le schéma suivant est proposé :

« Article 8. — § 1er. Pour les sociétés en nom collectif et en commandite, l'extrait contient :

1° ...
2° ...
3° ...
.....

Pour les sociétés en commandite, il contient en outre :

1° ...
2° ...

§ 2. Pour les sociétés privées à responsabilité limitée, l'extrait contient :

1° ...
2° ...
3° ...
..... ».

Le § 1er, 1°, emploie l'expression « les nom, prénoms ... des associés ». Il y a lieu d'observer que, de manière très générale, le Code judiciaire met le mot « prénom » au singulier (articles 43, 702, 934, 949, 1026, 1057, 1173, 1183, 1328, 1340, 1389 et 1422). Le texte du projet se justifierait cependant, si le Gouvernement estimait que l'identification d'un associé doit comporter l'ensemble de ses prénoms.

Au § 1er, 1°, également relatif aux deux formes de sociétés, la dénomination d'« associés » est générale et viserait donc aussi les commanditaires, mais sa signification paraît devoir se restreindre (comme dans l'article 7 des lois coordonnées, que l'exposé des motifs déclare n'avoir été l'objet que d'améliorations de forme), aux associés « solidaires » (en nom ou commandités), puisqu'au littera b il prévoit la désignation des commanditaires, mais pour autant qu'ils doivent « fournir les valeurs ».

De ces dispositions de l'article 7 précité, on a déduit que l'extrait à publier ne devait pas contenir la désignation du commanditaire qui, ayant versé sa mise au moment de la constitution, ne devait plus « fournir des valeurs » (Rép. prat. dt. belge, Vo Sociétés à forme « dite commerciale », no 191 et réf.). A cet égard, le projet, en prescrivant (article 8, a) l'indication dans l'extrait « 1° des nom, prénoms, profession et domicile des associés » (il n'est plus question des seuls associés solidaires ») pourrait se comprendre comme imposant la publication de l'identité des commanditaires sans distinction selon qu'ils ont ou non déjà fourni leurs « valeurs en commandite ». La doctrine avait déjà signalé, *de lege ferenda*, l'opportunité pour les tiers de connaître l'identité des commanditaires, même s'ils avaient versé leur mise, à la fois pour l'exercice de l'action directe en restitution de dividendes non prélevés sur les bénéfices réels (article 59 du projet) et pour faire jouer la responsabilité solidaire du commanditaire qui se serait immiscé dans la gestion de la société (article 57).

Le fonctionnaire délégué admettant cette opportunité, il convient d'écrire au 1° « ... de tous les associés, solidaires ou non; ».

Le § 1er (littera a, dans le projet), 2°, prescrit l'indication, dans l'extrait, de « la raison sociale » de la société. Or, selon la doctrine, pas plus dans la société en commandite simple que dans la société en nom collectif, l'indication de la raison sociale dans les statuts n'est de l'essence de la société et, à défaut de pareille indication, serait tacite et se composerait des noms des associés solidaires (cf. Frédéricq, Traité, IV, no 192, spéc. p. 316 et les références; Van Ryn, Chron. Rev. crit. jur. 1951, p. 152 et Traité, I, no 422; avis Ganshof van der Meersch avant Cass. 17 mai 1968, Pas. 1968, I, spéc. 1080 et 1081), alors que pour les autres formes de sociétés, une dénomination tacite ou de plein droit n'est pas possible. L'article 38, alinéa 1er, 2e phrase du projet, consacre d'ailleurs cette règle pour la société en nom col-

In de Franse tekst werken de artikelen 5 en 9 onderscheidenlijk met de wendingen « sous signature privée » en « sous seing privé ». Eenvormigheid is hier gewenst.

*Artikelen 6 en 7*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 8*

Voor de inkleding van artikel 8 kan met het volgende schema worden gewerkt :

« Artikel 8. — § 1. Voor de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschappen vermeldt het uittreksel :

1° ...
2° ...
3° ...
.....

Voor de commanditaire vennootschappen vermeldt het bovendien :

1° ...
2° ...

§ 2. Voor de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid vermeldt het uittreksel :

1° ...
2° ...
3° ...
..... ».

Paragraaf 1, 1° (in het ontwerp de tekst onder a) 1°) werkt met de woorden « de naam, de voornamen ... van de vennoten ». Op te merken valt dat het Gerechtelijk Wetboek in de regel het woord « voornaam » in het enkelvoud gebruikt (artikelen 43, 702, 934, 949, 1026, 1057, 1173, 1183, 1328, 1340, 1389 en 1422). De tekst van het ontwerp zou evenwel te verantwoorden zijn indien de Regering mocht oordelen dat een vennoot met al zijn voornamen moet worden vermeld.

In § 1, 1°, dat eveneens betrekking heeft op beide vennootschapsvormen, is de benaming « vennoten » algemeen; ze zou dus ook slaan op de stille vennoten. Maar de betekenis ervan lijkt te moeten worden beperkt (zoals in artikel 7 van de gecoördineerde wetten, waarvan de memorie van toelichting zegt dat het alleen naar de vorm verbeterd is) tot de hoofdelijk aansprakelijke (en niet « beherende ») vennoten, vermits onder b voorzien wordt in de vermelding van de « geldschieters », maar dan voor zover zij « waarden moeten inbrengen ».

Uit de bepalingen van dat artikel 7 wordt afgeleid dat het bekend te maken uittreksel geen melding hoefde te maken van de stille vennoot die zijn inbreng bij de oprichting had gestort en dus geen « waarden » meer moest inbrengen (Rép. prat. dt. belge, Vo Sociétés à forme « dite commerciale », nr 191 en verwijzing). In dat opzicht zou het voorschrift van het ontwerp (artikel 8, a) om in het uittreksel « 1° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de vennoten » (niet langer alleen de hoofdelijk aansprakelijke vennoten) te vermelden, zo kunnen worden verstaan dat de identiteit van de geldschieters moet worden bekendgemaakt zonder onderscheid naargelang zij hun « bij geldschieting in te brengen waarden » al dan niet reeds hebben ingebracht. De rechtsleer had er, *de lege ferenda*, reeds op gewezen dat het voor derden dienstig was de identiteit van de geldschieters te kennen, ook al hadden die hun inbreng reeds gestort, zowel voor het instellen van de rechtstreekse rechtsvordering tot teruggave van dividenden die « niet genomen zijn uit de werkelijke winst » (artikel 59 van het ontwerp) als opdat zij zich kunnen beroepen op de hoofdelijke aansprakelijkheid van de geldschieter die zich in het beheer van de vennootschap zou hebben gemengd (artikel 57).

De gemachtigde ambtenaar is het hiermee eens. Derhalve leze men onder 1° «... van alle, al dan niet hoofdelijk aansprakelijke vennoten ».

De tekst onder a, 2°, van het ontwerp bepaald dat het uittreksel moet vermelden : « de handelsnaam van de vennootschap ». Volgens de rechtsleer behoort de vermelding van de « handelsnaam » in de statuten, zowel van de « vennootschap bij wijze van eenvoudige geldschieting » als van de « vennootschap onder gemeenschappelijke naam », niet tot het wezen van de vennootschap en wordt die naam, als hij niet opgegeven is, geacht te bestaan uit de namen van de hoofdelijke vennoten (cfr. Frédéricq, Traité, IV, nr 192, spec. blz. 316 en de verwijzingen; Van Ryn, Chron. Rev. crit. jur. 1951, blz. 152 en Traité, I, nr 422; advies Ganshof van der Meersch, vóór Cass. 17 mei 1968, Pas. 1968, I, spec. 1080 en 1081); voor de andere vennootschapsvormen gaat een stilzwijgende benaming of een benaming van rechtswege niet

lectif. Elle ne doit cependant avoir d'incidence que sur la sanction éventuelle de la non-publication de la raison sociale (cf. observations sur l'article 22).

Pour des raisons qui seront indiquées à propos de l'article 29, et avec l'accord du fonctionnaire délégué, le 2° pourrait être rédigé comme suit :

« 2° la raison sociale et, le cas échéant, l'appellation particulière de la société ».

A la fin du 7°, pour couvrir toutes les hypothèses de continuation de la société prévues par l'article 42, il y a lieu d'écrire : « du décès, de la faillite, de l'interdiction ou de la retraite d'un associé ».

Tant pour la société en nom collectif que pour la société en commandite, la rédaction de l'article 22, alinéa 1er, concernant l'absence d'indication « des apports » suscitera une question concernant l'indication de ceux-ci dans l'extrait à publier.

Au § 2 (dans la présentation générale proposée ci-dessus), concernant la S. P. R. L., il est proposé, avec l'accord du fonctionnaire délégué, d'écrire, pour tenir compte de la faculté instituée par l'article 30 :

« 2° la dénomination et, le cas échéant, le sigle ou la dénomination abrégée de la société ».

*Articles 9, 10 et 11*

Ces dispositions ne suscitent aucune observation.

*Article 12*

L'article 186 du Code judiciaire, modifié par la loi du 7 juillet 1969, énonce :

« Le siège des cours et tribunaux ainsi que le territoire sur lequel s'exerce leur juridiction est déterminé ainsi qu'il est dit aux articles 1er à 6 de l'annexe du présent Code.

Le Roi peut répartir les chambres d'une cour d'appel, d'une cour du travail, d'un tribunal de première instance, d'un tribunal du travail, d'un tribunal de commerce ou diviser un tribunal de police en deux ou plusieurs sections.

Le Roi détermine le territoire sur lequel chaque section exerce sa juridiction selon les règles de la compétence territoriale, ainsi que le lieu où sont établis leur siège et leur greffe.

Une loi spéciale détermine le cadre du personnel des cours et tribunaux. Toutefois, le nombre des conseillers sociaux et des juges sociaux est établi par le Roi ».

Sur base de cette disposition, le Roi a pris l'arrêté royal du 21 juillet 1970, dont l'article 4, modifié par l'arrêté royal du 7 juin 1971, divise les chambres du tribunal de commerce de Termonde en trois sections : celles de Termonde, d'Alost et de Saint-Nicolas, et les chambres du tribunal de commerce de Bruges en deux sections : celle de Bruges et celle d'Ostende.

En ce qui concerne les textes qui, tel l'article 12, prévoient l'intervention du greffe du tribunal de commerce, il appartiendra au Gouvernement, s'il entend que le dépôt de pièces puisse se faire au greffe des sections d'un tribunal de commerce, de modifier le texte en conséquence.

*Articles 13 et 14*

Ces dispositions ne soulèvent pas d'observation.

*Article 15*

Cet article porte que « les actes ou extraits d'actes ne sont opposables aux tiers qu'à partir du jour de leur publication aux annexes au Moniteur belge ... ».

L'intention du Gouvernement est-elle de faire courir le délai depuis la date mentionnée sur les annexes ou depuis la date de distribution effective de ces annexes ?

On sait qu'il existe entre ces deux dates un décalage parfois important (voir à cet égard, la réponse du Ministre de la Justice à une question parlementaire, J. T. 1971, 562).

*Article 16*

La référence aux « articles précédents » doit être remplacée par des citations précises.

La même observation vaut pour les articles 18 et 19.

op. Voor de vennootschap onder firma wordt de aangehaalde regel trouwens bevestigd in artikel 38, eerste lid, tweede volzin, van het ontwerp. Hij mag echter alleen slaan op de eventuele sanctie op het niet bekendmaken van de handelsnaam (cfr. opmerkingen bij artikel 22).

Om redenen die in verband met artikel 29 zullen worden opgegeven, en met instemming van de gemachtigde ambtenaar, zou de tekst onder 2° als volgt kunnen worden gelezen :

« 2° de handelsnaam en, in voorkomend geval, de bijzondere benaming van de vennootschap ».

De tekst onder 7° leze men als volgt, ten einde te voorzien in alle gevallen waarin de vennootschap wordt voortgezet als bedoeld in artikel 42 : « 7° de bepalingen betreffende de gevolgen van het overlijden, het faillissement, de onbekwaamverklaring of het uittreden van een vennoot ten aanzien van de voortzetting van de vennootschap ».

Zowel wat de vennootschap onder firma als wat de commanditaire vennootschap betreft, zal de redactie van artikel 22, eerste lid, met betrekking tot het ontbreken van enig gegeven omtrent « de inbreng » een moeilijkheid opleveren voor vermelding van die inbreng in het bekend te maken uittreksel.

In § 2 (vervolgens het hier voorgestelde schema) wordt met betrekking tot de B. V. B. A. na overleg met de gemachtigde ambtenaar en om rekening te houden met de in artikel 30 geboden mogelijkheid, voorgesteld 2° als volgt te lezen :

« 2° de benaming en, in voorkomend geval, het letterwoord of de verkorte benaming van de vennootschap » .

*Artikelen 9, 10 en 11*

Bij deze bepalingen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 12*

Artikel 186 van het Gerechtelijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 7 juli 1969, bepaalt :

« De zetel van de hoven en rechtbanken, alsmede hun rechtsgebied, zijn vastgesteld in de artikelen 1 tot 6 van het bijvoegsel bij dit wetboek.

De Koning kan de kamers van een hof van beroep, van een arbeidshof, van een rechtbank van eerste aanleg, van een arbeidsrechtbank, van een rechtbank van koophandel of van een politierechtbank verdelen in twee of meer afdelingen.

De Koning bepaalt het gebied binnen hetwelk elke afdeling haar rechtsmacht, naar de regels van de territoriale bevoegdheid uitoefent, alsmede de plaats waar zij zitting houdt en haar griffie heeft.

Een bijzondere wet stelt de personeelsformatie van hoven en rechtbanken vast. Het aantal raadsheren in sociale zaken en rechters in sociale zaken wordt evenwel door de Koning bepaald ».

Op grond van deze bepaling heeft de Koning het koninklijk besluit van 21 juli 1970 vastgesteld, waarvan artikel 4, gewijzigd bij koninklijk besluit van 7 juni 1971 de kamers van de rechtbank van koophandel te Dendermonde in drie afdelingen : Dendermonde Aalst en Sint-Niklaas, en de kamers van de rechtbank van koophandel te Brugge in twee afdelingen : Brugge en Oostende, indeelt.

Wat de teksten betreft die, zoals artikel 12, voorzien in het optreden van de griffie van de rechtbank van koophandel, de Regering zal de redactie moeten aanpassen indien zij wil dat stukken kunnen worden neergelegd ter griffie van de afdelingen van een rechtbank van koophandel.

*Artikelen 13 en 14*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 15*

Dit artikel bepaalt : « De akten of uittreksels van akten kunnen tegen derden eerst worden ingeroepen vanaf de dag van hun bekendmaking in de bijlagen van het Belgisch Staatsblad... ».

Wil de Regering die termijn doen ingaan op de datum die op de bijlagen vermeld is, of op de dag dat die bijlagen werkelijk worden rondgedeeld ?

Het is bekend dat tussen beide data vaak heel wat tijd verloopt (zie hieromtrent het antwoord van de Minister van Justitie op een parlementaire vraag, J. T. 1971, 562).

*Artikel 16*

In plaats van naar « de vorige artikelen » moet naar de artikelen met hun nummer worden verwezen.

Dezelfde opmerking geldt voor de artikelen 18 en 19.

*Article 17*

La première phrase de l'article reproduit l'article 12, alinéa 1er, des lois coordonnées imposant que toute modification conventionnelle aux actes de société soit faite, à peine de nullité, en la forme requise pour l'acte constitutif.

Pour régir « les conditions et les effets de la nullité », l'article 17 renvoie ensuite à l'article 22, qui concerne la nullité d'une société pour les vices de forme qu'il précise. Ce renvoi est équivoque.

Tout d'abord, l'article 22, § 1er, alinéa 1er, exclut toute possibilité de demander la nullité, pour ces vices de forme, d'une société en nom collectif, et cela pour les motifs exposés à propos de l'article 5. Doit-il s'ensuivre que si une société en nom collectif a été constituée régulièrement par un acte spécial authentique ou sous seing privé, une modification conventionnelle des statuts qui serait verbale ou constatée par la correspondance, ne sera pas frappée de nullité ? On n'en aperçoit pas les raisons : la nullité prévue par l'article 17 frappe la modification, mais la société régulièrement constituée subsiste sans la modification nulle.

L'on n'aperçoit pas davantage pourquoi la modification reçue en la forme requise pour l'acte constitutif, serait nulle si l'acte modificatif « ne contient aucune indication au sujet de la dénomination de la société, de l'objet social » alors que ces indications figurent dans l'acte constitutif, « des apports ou du montant du capital souscrit », alors que l'acte ne changerait même rien à ces objets.

La directive de 1968 qui règle la question des nullités de la société, mais non celle de ses modifications de statuts, n'imposait pas non plus un tel renvoi, même pour les seules sociétés qu'elle régit.

En réalité, dans le renvoi de l'article 17 à l'article 22, l'exclusion de son § 1er, alinéa 2, a essentiellement pour but d'écarter l'option à trois branches prévue par cet alinéa 2 au profit des tiers, qui n'auront donc que le choix d'accepter ou de rejeter la modification irrégulière (exposé des motifs), le renvoi au § 2 refusant aux associés, par ailleurs admis à demander la nullité à l'égard de la société, de se prévaloir de cette nullité à l'égard des tiers, sauf si elle résulte d'une décision judiciaire publiée.

Encore doit-on constater qu'en excluant de son renvoi l'article 22, § 1, alinéa 2, l'article 17 ne consacre à proprement parler aucune option à deux branches au profit des tiers, ni davantage le caractère définitif de l'exercice de son option au regard de « la même contestation ».

Il serait dès lors préférable de faire de l'article 17, 2e phrase, un texte autonome se suffisant à lui-même et qui pourrait être rédigé comme suit :

« Tout associé peut demander cette annulation, mais aucun associé ne peut s'en prévaloir à l'égard des tiers, sauf si elle résulte d'une décision judiciaire publiée conformément à l'article 24, alinéa 3.

Les tiers peuvent soit demander l'annulation de la modification, soit reconnaître celle-ci. Celui qui a exercé cette option ne peut plus revenir sur celle-ci au cours de la même contestation.

L'article 24 est applicable à la nullité prévue à l'alinéa 1er. »

*Article 18*

Cet article reproduit le texte de l'article 5 du projet nº 700 dans les dispositions nouvelles qu'il introduit à l'article 12, § 1er et § 2, des lois coordonnées.

Au § 1er, 4º, dans le texte français, au lieu des mots « définis par la loi et les statuts », il convient d'écrire : « définis par la loi ou les statuts », comme dans le texte néerlandais du projet et dans le texte du projet nº 700.

Le § 1er, 5º, se borne à reproduire le texte du projet nº 700 tel qu'il avait été déposé par le Gouvernement. La Chambre des Représentants, adoptant un amendement présenté par le Ministre en commission, a ajouté à ce texte les mots : « de même que l'extrait de la décision judiciaire réformant le jugement exécutoire par provision ». Il y a lieu d'ajouter au projet ce membre de phrase.

*Article 19*

Cet article reproduit l'article 12, § 3, introduit dans les lois coordonnées par l'article 5 du projet nº 700. Il ne reproduit cependant pas l'alinéa 1er, 3º, de ce § 3 (« 3º les actes soumis par la présente loi à dépôt au greffe du tribunal de commerce »). L'exposé des motifs ne donne pas d'explication sur cette omission.

*Artikel 17*

De eerste volzin van het artikel herhaalt artikel 12, eerste lid, van de gecoördineerde wetten, hetwelk voorschrijft dat iedere overeengekomen wijziging in de vennootschapsakten op straffe van nietigheid moet worden aangebracht in de vorm die voor de oprichtingsakte is vereist.

Voor de regeling inzake « de voorwaarden en de gevolgen van de nietigheid » verwijst artikel 17 vervolgens naar artikel 22, dat betrekking heeft op de nietigheid van een vennootschap wegens de daarin bepaalde vormgebreken. Die verwijzing is dubbelzinnig.

Ten eerste sluit artikel 22, § 1, eerste lid, iedere mogelijkheid uit om wegens die vormgebreken de nietigverklaring van een vennootschap onder firma te vorderen, en wel om de redenen die bij de bespreking van artikel 5 zijn opgegeven. Moet daaruit volgen dat, als een vennootschap onder firma regelmatig is opgericht bij een authentieke of onderhandse bijzondere akte, een mondeling of bij correspondentie overeengekomen statuutwijziging niet nietig zal zijn ? Het is niet duidelijk waarom : de in artikel 17 bedoelde nietigheid slaat op de wijziging, maar de regelmatig opgerichte vennootschap blijft bestaan zonder de nietige wijziging.

Ook is het niet duidelijk waarom de wijziging die wordt aangebracht op de voor de oprichtingsakte voorgeschreven wijze, nietig zou zijn wanneer in de wijzigingsakte ontbreekt « elk gegeven aangaande de benaming van de vennootschap, het doel van de vennootschap », terwijl die gegevens in de oprichtingsakte staan, of elk gegeven aangaande « de inbreng of het bedrag van het geplaatste kapitaal », terwijl de akte daaraan zelfs niets zou veranderen.

De richtlijn van 1968 die de kwestie van de nietigheid van de vennootschap, maar niet die van de nietigheid van de statuutwijzigingen regelt, eist evenmin een zodanige verwijzing, zelfs niet voor die vennootschappen alleen waarop zij betrekking heeft.

In de verwijzing van artikel 17 naar artikel 22 heeft het afzonderen van § 1, tweede lid, in feite hoofdzakelijk tot doel, de door dat tweede lid aan derden geboden keuze uit drie mogelijkheden ongedaan te maken : die derden zullen dus nog alleen de keus hebben « de onregelmatige wijziging te aanvaarden of te verwerpen » (memorie van toelichting), terwijl de verwijzing naar § 2 de vennoten, die overigens wel de nietigheid jegens de vennootschap kunnen vorderen, het recht ontzegt om zich tegen derden op die nietigheid (wegens vormgebrek) te beroepen, « tenzij deze voortvloeit uit een rechterlijke beslissing die is bekendgemaakt ».

Daarbij komt nog dat artikel 17, doordat het in zijn verwijzing een uitzondering maakt voor artikel 22, § 1, tweede lid, eigenlijk niet bevestigt dat er voor derden twee keuzemogelijkheden zijn, noch dat de uitoefening van die keuze definitief is ten aanzien van « dezelfde betwisting ».

Het ware derhalve verkieslijk van artikel 17, tweede volzin, een op zichzelf staande tekst te maken, als volgt :

« Iedere vennoot kan die nietigverklaring vorderen, maar geen vennoot mag zich erop beroepen tegen derden, tenzij de nietigverklaring volgt uit een rechterlijke beslissing die overeenkomstig artikel 24, derde lid, is bekendgemaakt.

Derden kunnen ofwel de nietigverklaring van de wijziging vorderen, ofwel die wijziging erkennen. Hij die zijn keuze heeft bepaald kan er in hetzelfde geschil niet meer op terugkomen.

Artikel 24 is van overeenkomstige toepassing op de nietigheid bedoeld in het eerste lid. »

*Artikel 18*

Dit artikel heeft dezelfde tekst als artikel 5 van ontwerp nr 700 in de nieuwe bepalingen welke het invoegt in artikel 12, § 1, van de gecoördineerde wetten.

In de Franse tekst van § 1, 4º, vervange men de woorden « définis par la loi et les statuts » door « définis par la loi ou les statuts », overeenkomstig de Nederlandse tekst van het ontwerp en de tekst van het ontwerp nr 700.

In § 1, 5º, heeft men er zich toe beperkt de tekst van het ontwerp nr 700 zoals die door de Regering was ingediend over te nemen. De Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft in een amendement, dat door de Minister in de commissie was ingediend, die tekst aangevuld met de woorden : « alsook het uittreksel van de rechterlijke beslissing waarbij het vorengenoemde bij voorraad uitvoerbare vonnis wordt teniet gedaan ». Het ontwerp behoort met dat zinsdeel te worden aangevuld.

*Artikel 19*

Dit artikel bevat de tekst van artikel 12, § 3, dat in de gecoördineerde wetten is ingevoegd door artikel 5 van het ontwerp nr 700. Niet overgenomen is het eerste lid, 3º, van die § 3 (« 3º de akten die volgens deze wet ter griffie van de rechtbank van koophandel moeten worden overgelegd »). De memorie van toelichting geeft geen uitleg over deze weglating.

*Article 20*

Cet article relatif à l'opposabilité aux tiers des actes visés à l'article 18, reproduit le § 4 de l'article 12 dont il vient d'être parlé. Le texte ne vise toutefois que les actes et indications dont la publicité est prescrite par l'article 18 du projet (correspondant aux § 1er et 2 dudit article 12), alors que l'article 12, § 4, voté par la Chambre, étend la règle qu'il édicte aux actes visés au § 3 du même article (repris par l'article 19 du projet).

L'omission se justifie sans doute eu égard au fait que les actes visés à l'article 19, 1°, ne sont pas soumis à publication et que le texte intégral des statuts mis à jour après modification est le résultat d'un acte modificatif soumis lui-même à publication.

Elle ne paraît cependant pas conforme à la directive du Conseil des Communautés européennes du 9 mars 1968, que le projet n° 700 appliquait.

La directive, en effet, prescrit :

— en son article 2, § 1er, que « ... la publicité obligatoire porte au moins sur les actes suivants : ... c) après chaque modification de l'acte constitutif ou des statuts, le texte intégral de l'acte modifié dans sa rédaction mise à jour ».

— en son article 3, § 4, que « les actes et indications visés au § 2 font l'objet dans le bulletin national d'une publication soit intégrale ou par extrait, soit sous forme d'une mention signalant le dépôt du document au dossier ... ».

— en son § 5, que « les actes et indications ne sont opposables aux tiers par la société qu'après la publication visée au § 4 ... ».

Le législateur belge peut assurément, pour les actes visés à l'article 19 du projet, choisir parmi les modes de publicité obligatoire prévus par la directive, la publication par mention signalant que les documents sont versés au dossier du greffe, mais même en ce cas, il ne peut exclure l'application de l'article 3, § 5, de la directive, qui les vise.

L'exposé des motifs signale d'ailleurs qu'il y avait lieu de compléter les publications imposées par l'article 12 et qu'il était indispensable de tenir compte de la publicité et du dépôt imposés par la directive « pour toute une série d'actes et de faits (article 2, § 1er, litt. c à k, de la directive). Tel est l'objet des articles 18 et 19. L'article 20 rend applicable à ces cas la règle exprimée par l'article 15 (relative à l'opposabilité aux tiers) ». Le texte même de l'article 20 ne le rend applicable, on l'a vu, qu'aux cas visés à l'article 18.

*Article 21*

Cet article n'appelle pas d'observation.

*Article 22*

Le § 1er, alinéa 1er, reproduit, en l'étendant à toutes les sociétés dotées de la personnalité juridique (comp. article 21), à l'exception de la société en nom collectif, le texte de l'article 13*ter*, 1° et 2°, inséré par le projet n° 700 (article 8) dans les lois coordonnées, reproduisant lui-même l'article 11, alinéa 1er, 2 c, de la directive du 9 mars 1968 : « ou si cet acte ne contient aucune indication au sujet de la dénomination de la société, de l'objet social, des apports ou du montant du capital souscrit ».

Ce texte, rédigé pour les seuls cas de sociétés anonymes, de S. P. R. L. et de commandites par actions, suscite des difficultés dans la mesure où il est étendu, sans modification de rédaction, à la société en commandite.

Cette dernière ne comporte pas de « dénomination » au sens précis du terme dans les articles 28 et 30 du projet, mais est désignée par une « raison sociale » (article 29), qui doit être mentionnée dans l'extrait à publier en vertu de l'article 8. Si l'intention du Gouvernement était de rendre le § 1er, alinéa 1er, applicable par analogie à la société en commandite et, — comme sanction de l'article 28 — de prévoir la nullité de celle-ci quand l'acte ne contient aucune indication au sujet de sa raison sociale, il y aurait lieu de le préciser dans le texte. L'interprétation par analogie serait, en effet, douteuse, d'autant plus que, comme il a été exposé à propos de l'article 8 du projet, l'on admet la possibilité d'une raison sociale tacite.

Concernant l'absence d'indication au sujet « des apports ou du montant du capital souscrit », la société en commandite ne comporte pas l'exigence d'un « capital » statutaire, ni, par suite, celle de la

*Artikel 20*

Dit artikel, betreffende het tegen derden inroepen van de in artikel 18 bedoelde akten, herhaalt § 4 van het eerdervermelde artikel 12. De tekst slaat echter alleen op de akten en gegevens waarvan de openbaarmaking is voorgeschreven bij artikel 18 van het ontwerp (dat overeenkomt met de §§ 1 en 2 van meergenoemd artikel 12), terwijl het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen artikel 12, § 4, de regel welke het stelt mede doet gelden voor de akten bedoeld in § 3 van hetzelfde artikel (overgenomen in artikel 19 van het ontwerp).

De weglating is wellicht hierdoor verantwoord, dat de in artikel 19, 1°, bedoelde akten niet bekendgemaakt hoeven te worden, en dat de na de wijziging volledig bijgewerkte tekst van de statuten het resultaat is van een wijzigingsakte die zelf wel bekendgemaakt moet worden.

Toch lijkt er hier geen overeenstemming te zijn met de richtlijn van de Europese Gemeenschappen van 9 maart 1968, die in het ontwerp nr 700 is gevolgd.

De richtlijn bepaald immers :

— in artikel 2, § 1, dat de verplichte openbaarmaking ten minste moet plaatsvinden voor de volgende akten : « c) na elke wijziging in de oprichtingsakte of de statuten, de volledige bijgewerkte tekst van de gewijzigde akte ».

— in artikel 3, § 4 : « De in lid 2 bedoelde akten en gegevens worden in het ... nationale publikatieblad bekendgemaakt, hetzij in hun geheel of in uittreksel, hetzij door een mededeling omtrent het opnemen van het document in het dossier ... ».

— in artikel 3, § 5 : « De akten en gegevens kunnen door de vennootschap niet dan na de in lid 4 bedoelde bekendmaking aan derden worden tegengeworpen ... ».

Nu kan de Belgische wetgever, voor de in artikel 19 van het ontwerp bedoelde akten, uit de in de richtlijn bepaalde wijze van openbaarmaking wel zijn keuze laten vallen op de « mededeling omtrent het opnemen van het document in het dossier » ter griffie, maar zelfs dan mag hij de toepassing van artikel 3, § 5, van de richtlijn, dat op die stukken betrekking heeft, niet uitsluiten.

De memorie van toelichting wijst er trouwens op, dat de door artikel 12 opgelegde bekendmakingen moeten worden aangevuld en dat het « noodzakelijk was rekening te houden met de door de richtlijn voor een reeks akten en handelingen opgelegde bekendmaking en neerlegging (artikel 2, § 1, onder c tot k van de richtlijn). Dit is de strekking van de artikelen 18 en 19. Artikel 20 verklaart de in artikel 15 neergelegde regel (ingeroepen tegen derden) op die gevallen van toepassing ». De tekst zelf van artikel 20 verklaart die regel, zoals reeds gezegd is, alleen van toepassing op de gevallen bedoeld in artikel 18.

*Artikel 21*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 22*

De tekst van § 1, eerste lid, is die van het door het ontwerp nr 700 (artikel 8) in de gecoördineerde wetten ingevoegde artikel 13*ter*, 1° en 2°, uitgebreid tot alle vennootschappen met rechtspersoonlijkheid (verg. artikel 21), op de vennootschap onder firma na. Deze laatste tekst is op zijn beurt die van artikel 11, eerste lid, 2, c, van de richtlijn van 9 maart 1968 : « of wanneer in die akte elk gegeven ontbreekt aangaande de benaming van de vennootschap, het doel van de vennootschap, de inbreng of het bedrag van het geplaatste kapitaal ».

Deze tekst, die alleen bedoeld is voor de naamloze vennootschappen, de P. V. B. A. en de commanditaire vennootschappen op aandelen, levert moeilijkheden op voor zover hij, zonder wijziging in de redactie, mede van toepassing wordt verklaard op de commanditaire vennootschap.

De commanditaire vennootschap heeft geen « benaming » in de preciese betekenis welke die term heeft in de artikelen 28 en 30 van het ontwerp, maar wordt aangeduid met een « handelsnaam » (artikel 29), die krachtens artikel 8 moet worden vermeld in het bekend te maken uittreksel. Mocht het in de bedoeling van de Regering liggen § 1, eerste lid, bij analogie toepassing te doen vinden op de commanditaire vennootschap en, — als sanctie van artikel 28 — te bepalen dat die vennootschap nietig is wanneer in de akte elke gegeven ontbreekt aangaande haar benaming, dan zou dat in de tekst moeten worden gezegd. Uitlegging bij analogie zou immers twijfel doen ontstaan, te meer daar, zoals in verband met artikel 8 van het ontwerp is gezegd, aangenomen wordt dat er ook een stilzwijgende benaming kan zijn.

Met betrekking tot het ontbreken van elk gegeven aangaande « de inbreng of het bedrag van het geplaatste kapitaal » moge worden opgemerkt dat voor de commanditaire vennootschap geen statutair

« souscription » d'un capital (art. 50 et suiv. du projet). Le texte ne lui serait donc applicable que pour l'indication au sujet « des apports ».

Or l'article 8, b, ne prescrit l'indication, dans l'extrait à publier, que des valeurs fournies ou à fournir en commandite et la désignation des commanditaires qui doivent les fournir. Comme le texte actuellement en vigueur de l'article 7 des lois coordonnées, le projet ne prescrit pas l'indication des apports des commandites, jugée superflue pour des associés tenus solidairement et indéfiniment des dettes sociales. Du point de vue de la publication et donc des tiers, l'article 8 du projet ne considère pas cette indication comme essentielle; les tiers n'ont même aucun moyen d'en avoir connaissance puisque seul l'extrait, avec les seules mentions à publier, est déposé au greffe (art. 12, alinéa 1er), le texte entier de l'acte constitutif ne devant pas y être déposé (comp. l'article 12, alinéa 2, pour la S. P. R. L.).

Si le Gouvernement entend sanctionner de nullité de la société en commandite l'absence d'indication au sujet des apports des commandités, il y aurait lieu d'exiger cette indication dans l'extrait d'acte à publier.

Si son intention est de limiter l'application de l'article 22, en matière de société en commandite, au cas où l'acte ne contiendrait aucune indication au sujet des apports des commandités, il faudrait le préciser dans le texte.

Le § 1, alinéa 2, précise l'option à trois branches dont bénéficieront « les tiers ». Selon le fonctionnaire délégué, ce terme, dans les intentions du Gouvernement, n'engloberait pas les concurrents qui n'auraient pas de lien de droit avec la société dont la nullité est demandée. La signification du mot « tiers », dans les lois coordonnées est encore controversée (cf. Van Ryn, I, nº 385); ainsi la solution du Gouvernement est admise par certains auteurs (Frédéricq, IV, nº 111) mais combattue par d'autres (Van Ryn, I, nº 385, p. 273).

La seconde phase du même alinéa prévoit que « celui qui a exercé l'option ne peut plus revenir sur celle-ci au cours de la même contestation ». Selon l'exposé des motifs, « la contestation, au sens de ce texte, est une notion plus étendue que celle de litige ou d'instance; si une même contestation donne lieu à plusieurs procès, l'option exercée dans un sens demeure acquise ». Cette phrase de l'exposé des motifs n'indique pas jusqu'où s'étend la notion de contestation. Celle-ci devrait être circonscrite avec plus de précision.

Le § 2, comme le § 1er, alinéa 1er, ne vise que « les associés ». L'article 9 du projet nº 700, voté par la Chambre des Représentants (art. 13*quater*, § 2, nouveau) vise expressément « la société ou un associé ».

Si l'intention du Gouvernement est de rendre la disposition applicable comme telle, il y aurait lieu de le prévoir dans le texte.

*Article 23*

L'exposé des motifs note :

« La première directive indique les seuls cas dans lesquels la nullité d'une société anonyme, ou d'une société privée à responsabilité limitée peut être prononcée. L'article 23 reprend ces règles mais les étend aux autres sociétés commerciales ».

Le texte de l'article 23 ne traduit pas l'intention exprimée dans la deuxième phrase du passage qui vient d'être cité, puisqu'il ne s'applique qu'aux sociétés anonymes et aux sociétés privées à responsabilité limitée. Ce texte devrait être mis en harmonie avec l'exposé des motifs. Il suffirait, à cet égard, de commencer l'article comme suit : « La nullité des sociétés ne peut être prononcée en dehors des cas prévus à l'article 22 que ... ».

La limitation des nullités de fond qui peuvent être invoquées ne paraît pas devoir être étendue aux sociétés commerciales non dotées de la personnalité juridique. Si telle est l'intention du Gouvernement, il y aurait lieu de préciser « La nullité des sociétés énumérées à l'article 2 ne peut ... ».

Il y aurait lieu, par ailleurs, de préciser le 2º de l'article 23 comme suit :

« 2º si la société ne comprend pas, au moment de sa constitution, au moins deux fondateurs valablement engagés ».

Les articles 64 et 150 comportent des exceptions à cette règle.

« kapitaal » en dus evenmin een « geplaatst » kapitaal vereist is (artikelen 51 e.v. van het ontwerp). De tekst zou hier dus alleen gelden voor de gegevens aangaande de « inbreng ».

Volgens artikel 8, b, moeten in het bekend te maken uittreksel echter alleen worden vermeld « de waarden die bij de geldschieting zijn of moeten worden ingebracht », alsook « de geldschieters » die ze moeten inbrengen. Evenmin als de thans geldende tekst van artikel 7 van de gecoördineerde wetten, eist het ontwerp vermelding van de inbreng van de beherende vennoten; die vermelding wordt geacht overbodig te zijn voor vennoten die hoofdelijk of onbeperkt aansprakelijk zijn voor de schulden van de vennootschap. Uit een oogpunt van bekendmaking en dus ten aanzien van derden beschouwt artikel 8 van het ontwerp die vermelding derhalve niet als essentieel; derden kunnen er zelfs geen kennis van nemen, want alleen het uittreksel, met enkel de vermeldingen die openbaar moeten worden gemaakt, wordt ter griffie neergelegd (artikel 12, eerste lid), terwijl de volledige tekst van de oprichtingsakte niet hoeft te worden neergelegd (verg. artikel 12, tweede lid, voor de B. V. B. A.).

Wil de Regering de nietigheid van de commanditaire vennootschap als sanctie stellen op het ontbreken van gegevens aangaande de inbreng van de beherende vennoten, dan moet ook worden geëist dat die gegevens in het bekend te maken uittreksel worden vermeld.

Wil zij de toepassing van artikel 22 ten aanzien van de commanditaire vennootschap beperken tot het geval dat in de akte geen gegevens voorkomen aangaande de inbreng van de beherende vennoten, dan moet dit met zoveel woorden in de tekst worden gezegd.

§ 1, tweede lid, bepaalt de drie keuzemogelijkheden die aan « derden » worden geboden. Volgens de gemachtigde ambtenaar zou de Regering met deze term niet de gewone schuldeisers bedoelen, die niet in enige rechtsverhouding staan tot de vennootschap waarvan de nietigverklaring wordt gevorderd. De betekenis van het woord « derde » in de gecoördineerde wetten is nog steeds in controverse (cfr. Van Ryn, I, nr 385); zo wordt de opvatting van de Regering door sommige auteurs gedeeld (Frédéricq, IV, nr 111), door andere bestreden (Van Ryn, I, nr 385, blz. 273, kleine tekst).

De tweede volzin van hetzelfde lid bepaalt : « Hij die zijn keuze heeft bepaald kan daarop in dezelfde betwisting niet meer terugkomen ». De memorie van toelichting verklaart hierbij : « De betwisting, in de zin van de tekst, is een ruimer begrip dan dat van geschil of geding. Indien eenzelfde betwisting aanleiding geeft tot verschillende processen, staat de keuze vast zoals zij in de ene of de andere zin werd gedaan ». Deze volzin van de memorie van toelichting zegt niet hoever het begrip « betwisting » reikt. Het zou nader moeten worden omschreven.

§ 2 doelt, evenals § 1, eerste lid, alleen op « de vennoten ». Artikel 9 van het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen ontwerp nr 700 (nieuw artikel 13*quater*, § 2) spreekt uitdrukkelijk van « de vennootschap of een vennoot ».

Mocht het in de bedoeling van de Regering liggen de bepaling als zodanig toepassing te doen vinden, dan zou de tekst daarin moeten voorzien.

*Artikel 23*

De memorie van toelichting verklaart :

« De eerste richtlijn somt de enkele gevallen op waarin de nietigheid van een naamloze vennootschap en van een private vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan worden uitgesproken. Artikel 23 neemt die regels over en breidt ze uit tot de andere handelsvennootschappen ».

De tekst van artikel 23 geeft niet weer wat met de tweede volzin van die passus wordt bedoeld, want hij is alleen van toepassing op de naamloze vennootschappen en op de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. Hij zou in overeenstemming moeten worden gebracht met de memorie van toelichting. Daarvoor is het voldoende dat het artikel aanvangt als volgt : « Buiten de gevallen van artikel 22 kan de nietigheid van een vennootschap alleen worden uitgesproken ... ».

De beperking van de nietigheidsgronden die kunnen worden ingeroepen, lijkt niet te gelden voor handelsvennootschappen die geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Als de Regering het zo bedoelt, zou de tekst als volgt moeten worden gepreciseerd : « Buiten de gevallen van artikel 22 kan de nietigheid van een in artikel 2 genoemde vennootschap alleen worden uitgesproken... ».

Van zijn kant zou de tekst onder 2º van artikel 23 als volgt moeten worden verduidelijkt :

« 2º wanneer de vennootschap bij haar oprichting niet ten minste twee op geldige wijze verbonden oprichters telt. »

In de artikelen 64 en 150 worden uitzonderingen op deze regel gemaakt.

*Article 24*

A propos de l'alinéa 3 concernant l'opposabilité aux tiers de la décision d'annulation, l'exposé des motifs réserve leur recours éventuel par voie de tierce opposition.

En application de l'article 12, § 1er, de la directive, limitant à six mois le délai de cette voie de recours, il y aura lieu d'insérer dans le projet un texte identique à l'article 34 du projet nº 700 voté par la Chambre des Représentants pour compléter l'article 1128 du Code judiciaire.

*Article 25*

A l'alinéa 1er, le mot « conformément » doit être remplacé par les mots « en application de ».

A l'alinéa 3, par souci de concordance avec l'article 367, § 2, 3º, il y aurait lieu d'écrire : « les tribunaux désignent les liquidateurs ».

*Articles 26 et 27*

Ces articles, qui reproduisent les articles 6 et 7 du projet nº 700, ne donnent lieu à aucune observation.

*Article 28*

Il est renvoyé, en ce qui concerne la société en commandite, aux observations présentées à propos de l'article 22, § 1er, alinéa 1er.

*Article 29*

En accord avec le fonctionnaire délégué, et en vue notamment d'éviter une confusion qui pourrait résulter des termes, en partie discordants, « complétée » et « accompagnée » dans l'article 29, et « comporter » dans l'article 30, il est proposé de rédiger cet article de la manière suivante, inspirée de l'article 6 de la loi française du 24 juillet 1966 et de l'article 11 de son décret d'application du 23 mars 1967 :

« La raison sociale de la société en nom collectif et de la société en commandite ne peut comprendre que le nom de tous les associés indéfiniment responsables. Elle doit comprendre au moins le nom d'un ou plusieurs d'entre eux suivi, en ce cas, des mots « et compagnie ».

Une appellation particulière, distincte de la raison sociale, peut être utilisée par ces sociétés. Dans tous les actes, factures, annonces, publications, lettres, actes de commande et autres documents émanés de ces sociétés, l'appellation particulière doit, une fois au moins sur chaque document, être précédée ou suivie de la raison sociale, portée lisiblement.

La raison sociale et, le cas échéant, l'appellation particulière doit être accompagnée de l'indication de la forme juridique de la société. »

Ce nouveau texte explique les modifications qui ont été proposées lors de l'examen de l'article 8.

*Article 30*

Par souci de cohérence avec l'article 29, les termes « doivent toujours comporter », qui font penser que l'indication de la forme juridique ferait partie intégrante de la dénomination, devraient être remplacés par les mots « doivent toujours être accompagnés ».

*Article 31*

Afin de distinguer les sociétés coopératives des sociétés en commandite, caractérisées toutes deux dans le projet par la même abréviation S. C., le délégué du Gouvernement propose que les sociétés en commandite soient indiquées par l'abréviation « S. Com. ».

Pour éviter la confusion ou l'ambiguité avec les termes « Société commerciale » (S. com.), il est suggéré d'employer l'abréviation « S. Cte » ou « S. en C. ».

*Article 32*

Il est proposé de remplacer, dans la première phrase, les mots « ou de tout autre organisme jouissant de la personnalité juridique » par les mots « ou de toute autre personne morale existante ».

*Artikel 24*

In verband met het derde lid, dat handelt over de mogelijkheid om de beslissing tot nietigverklaring in te roepen tegen derden, maakt de memorie van toelichting voorbehoud voor hun « eventuele voorziening door derdenverzet ».

Overeenkomstig artikel 12, § 1, van de richtlijn, volgens hetwelk derdenverzet slechts gedurende zes maanden ontvankelijk is, dient in het ontwerp eenzelfde tekst te worden ingevoegd als die van artikel 34 van het ontwerp nr 700 dat door de Kamer van Volksvertegenwoordigers is aangenomen ter aanvulling van artikel 1128 van het Gerechtelijk Wetboek.

*Artikel 25*

Het eerste lid leze men als volgt : « De overeenkomstig artikel 24 bij rechterlijke beslissing uitgesproken nietigheid van een vennootschap heeft tot gevolg dat zij wordt vereffend zoals bij ontbinding. »

Ter wille van de overeenstemming met artikel 367, § 2, 3º, leze men in het derde lid : « De rechtbanken benoemen de vereffenaars... ».

*Artikelen 26 en 27*

Bij deze artikelen, die de artikelen 6 en 7 van het ontwerp nr 700 overnemen, zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 28*

Voor de commanditaire vennootschap moge worden verwezen naar de opmerkingen die gemaakt zijn bij artikel 22, § 1, eerste lid.

*Artikel 29*

In overleg met de gemachtigde ambtenaar en onder meer om te voorkomen dat verwarring ontstaat doordat de Franse tekst werkt met de deels niet overeenstemmende termen « complétée » en « accompagnée » in artikel 29, en « comporter » in artikel 30, wordt voorgesteld dit artikel als volgt te redigeren, naar het model van artikel 6 van de Franse wet van 24 juli 1966 en van artikel 11 van haar toepassingsdecreet van 23 maart 1967 :

« De handelsnaam van de vennootschap onder firma en van de commanditaire vennootschap mag alleen bestaan uit de naam van alle onbeperkt aansprakelijke vennoten. Hij moet ten minste bestaan uit de naam van een of meer van hen, in dat geval gevolgd door de woorden « en compagnie ».

Die vennootschappen mogen een bijzondere benaming gebruiken, onderscheiden van de handelsnaam. Op alle akten, facturen, aankondigingen, bekendmakingen, brieven, bestelbons en andere van die vennootschappen uitgaande documenten moet de bijzondere benaming, ten minste eenmaal op elk document, worden voorafgegaan of gevolgd door de leesbaar aangebrachte handelsnaam.

Samen met de handelsnaam, en in voorkomend geval met de bijzondere benaming, moet de rechtsvorm van de vennootschap worden vermeld ».

Deze nieuwe tekst verklaart de wijzigingen die zijn voorgesteld bij het onderzoek van artikel 8.

*Artikel 30*

Ter wille van de samenhang met artikel 29 leze men het derde lid van dit artikel als volgt : « Samen met de benaming, het letterwoord of de verkorte benaming moet steeds de rechtsvorm van de vennootschap worden vermeld ».

*Artikel 31*

Om de coöperatieve vennootschappen te onderscheiden van de commanditaire vennootschappen werkt het ontwerp met de afkortingen « C. V. » en « Com. V. ». De Franse tekst heeft voor beide vennootschappen de afkorting « S. C. ». De gemachtigde ambtenaar stelt voor, voor de commanditaire vennootschappen de afkorting « S. Com. » te gebruiken.

Ten einde verwarring met de term « Société commerciale » (S. com.) uit te sluiten, wordt voorgesteld te werken met de afkortingen « S. Cte » of « S. en C. ».

*Artikel 32*

In de eerste volzin vervange men de woorden « of instellingen met rechtspersoonlijkheid » door de woorden « of bestaande rechtspersonen ».

La deuxième phrase devrait être rédigée comme suit : « En cas d'identité ou si la ressemblance est de nature à induire en erreur, tout intéressé peut faire modifier cette dénomination ou cette raison sociale, sans préjudice de dommages et intérêts s'il y a lieu ».

*Article 33*

L'alinéa 2 exclut de l'application de l'article 1865, 5°, du Code civil, les quatre formes de sociétés qu'il énumère, parmi lesquelles la S. P. R. L.

L'exposé des motifs déclare que cette exclusion vise « ces trois catégories de sociétés », dans lesquelles la S. P. R. L. ne se trouve pas.

Les motifs de l'exclusion paraissent la justifier également pour la S. P. R. L., compte tenu du régime de cession des parts qu'il autorise en cas de non-exercice du droit de préemption. Dès lors, l'exposé des motifs devrait être mis en concordance avec le texte.

*Article 34*

1° A la fin de l'article 1er, est réservée l'application des conventions internationales, au sujet de laquelle l'exposé des motifs ne laisse aucun doute. Faite dans une seule disposition du projet, cette réserve est inopportune car elle pourrait donner à entendre que les autres dispositions où cette réserve ne figure pas, sont soustraites à l'application du même principe.

2° L'article 34, alinéa 1er, du projet reprend avec quelques modifications rédactionnelles, la solution de l'actuel article 197 des lois coordonnées sur les sociétés.

Les mots « siège social » substitués à l'expression « principal établissement » désignent l'interprétation que la jurisprudence belge a donnée aux termes actuels de la loi belge. La même jurisprudence a donné une interprétation « multilatérale » à l'article 197; bien qu'il ne vise expressément que l'application de la loi belge aux sociétés ayant leur principal établissement en Belgique, on en a déduit une règle générale : toute société est soumise à la loi (belge ou étrangère) de son siège social. Il faut supposer que l'article 34, alinéa 1er, du projet devra recevoir la même interprétation, mais dans ce cas on peut se demander si une formulation multilatérale du principe ne serait pas plus indiquée.

3. Au sujet d'une question posée à propos du rapprochement de l'alinéa 2 et de l'alinéa 1er, le fonctionnaire délégué a interprété l'alinéa 2 en ce sens que le choix opéré par les tiers entre le siège réel et le siège statutaire ne déterminerait pas seulement le tribunal territorialement compétent (seule application prévue, à titre d'exemple, dans l'exposé des motifs) mais également la loi applicable à la société assignée, sous réserve des conventions internationales ratifiées par la Belgique.

Cette interprétation appelle les plus expresses réserves. C'est la première fois, à la connaissance du Conseil d'Etat, que la loi applicable à une société dépendrait d'une option exercée par les tiers. Les objections contre ce système sont diverses :

a) Il risque d'entraîner des difficultés insurmontables. Qu'on suppose une société dont le siège statutaire est en Belgique et le siège réel à l'étranger. Si un tiers déclare se prévaloir du siège réel, cela signifie-t-il qu'une loi étrangère régit la société, alors même que ladite loi ne reconnaîtrait pas aux tiers le droit de se prévaloir du siège réel contre le siège statutaire. La difficulté n'est pas moindre si le tiers se prévaut du siège statutaire fixé à l'étranger, alors que le siège réel est en Belgique.

b) Il est fort bien de prévoir la réserve des conventions internationales ratifiées par la Belgique (outre le Traité conclu dans le cadre de la C. E. E. le 29 février 1968, la Convention de La Haye, du 1er juin 1956). Il paraît préférable de ne pas introduire dans la loi des solutions qui s'écartent radicalement du droit conventionnel. Or, aucune des conventions qui pourraient être mises en vigueur ne prévoit de faire dépendre le choix de la loi applicable de l'option faite par un tiers. Au contraire, la réserve faite par la Belgique souligne le caractère impératif de l'application de la loi belge aux sociétés ayant leur siège réel en Belgique.

c) On perçoit aussi les complications que risquent d'entraîner des choix en sens contraires par différents tiers. Une chose est, qu'un fait ne soit pas opposable au tiers qui peut ne pas s'en prévaloir, autre chose que tout le statut juridique de la société dépende d'un tel choix et qu'il faille appliquer à une société la loi belge à l'égard de tel tiers, une loi étrangère à l'égard d'un autre.

De tweede volzin zou als volgt moeten beginnen : « Is er gelijkheid of is de gelijkenis misleidend, dan kan ieder belanghebbende die benaming of die handelsnaam doen wijzigen, onverminderd de schadevergoeding zo daartoe grond bestaat ».

*Artikel 33*

Het tweede lid onttrekt de vier vennootschapstypes welke het noemt, waaronder ook de B. V. B. A., aan de toepassing van artikel 1865, 5°, van het Burgerlijk Wetboek.

De memorie van toelichting stelt dat die uitsluiting slaat op « die drie categorieën van vennootschappen », waartoe de B. V. B. A. niet behoort.

De redenen van de uitsluiting schijnen deze ook te wettigen voor de B. V. B. A., gelet op de regeling inzake overdracht van aandelen welke het ontwerp toestaat ingeval het recht van voorkoop niet wordt uitgeoefend. De memorie van toelichting dient derhalve met de tekst in overeenstemming te worden gebracht.

*Artikel 34*

1° Aan het slot van het eerste lid wordt voorbehoud gemaakt voor de toepassing van de internationale overeenkomsten, waaromtrent de memorie van toelichting geen twijfel laat bestaan. Dat voorbehoud is slechts in één bepaling van het ontwerp gemaakt en is daardoor ondienstig; het kan de indruk wekken dat de overige bepalingen waarin het niet is gemaakt, buiten de toepassing van het beginsel blijven.

2° In artikel 34, eerste lid, van het ontwerp is in een licht gewijzigde redactie de oplossing van het huidige artikel 197 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen overgenomen.

De woorden « maatschappelijke zetel » die in de plaats komen van de vroegere term « hoofdzetel », staan er op grond van de interpretatie welke de Belgische rechtspraak aan de huidige termen van de Belgische wet heeft gegeven. Dezelfde rechtspraak heeft aan artikel 197 een « multilaterale » interpretatie gegeven; ofschoon het artikel uitdrukkelijk slechts de toepassing van de Belgische wet op de vennootschappen die hun hoofdzetel in België hebben op het oog heeft, heeft men er een algemene regel uit afgeleid : elke vennootschap valt onder de (Belgische of buitenlandse) wet die geldt waar zij haar zetel heeft. Verondersteld moet worden dat aan artikel 34, eerste lid, van het ontwerp dezelfde interpretatie moet worden gegeven, maar in dat geval is het zeer de vraag of het niet beter is het beginsel op « multilaterale » wijze te formuleren.

3. Op een hem gesteld vraag over het samengaan van het tweede met het eerste lid, heeft de gemachtigde ambtenaar het tweede lid zo geïnterpreteerd, dat door de keuze van de derde tussen de werkelijke en de statutaire zetel niet alleen zou worden bepaald welke rechtbank territoriaal bevoegd is (de enige in de memorie van toelichting als voorbeeld genoemde toepassing) maar ook welke wet op de gedagvaarde vennootschap toepassing vindt, onder voorbehoud van de door België bekrachtigde internationale overeenkomsten.

Deze interpretatie vergt het grootste voorbehoud. Bij weten van de Raad van State is het de eerste maal dat door de keuze van derden zou worden bepaald welke wet op een vennootschap toepassing vindt. De bezwaren zijn velerlei :

a) Er kunnen onoverkomenlijke moeilijkheden uit volgen. Gesteld, een vennootschap heeft haar statutaire zetel in België, haar werkelijke zetel in het buitenland. Als een derde zich op de werkelijke zetel beroept, betekent dat dan dat de vennootschap onder een vreemde wet valt, ook al zou diezelfde wet aan derden niet het recht verlenen om zich op de werkelijke tegen de statutaire zetel te beroepen ? De moeilijkheid wordt er niet geringer op als de derde zich op de buitenslands gevestigde statutaire zetel beroept, terwijl de werkelijke zetel zich in België bevindt.

b) Het is goed dat voorbehoud wordt gemaakt voor de door België bekrachtigde overeenkomsten (benevens het Verdrag op 29 februari 1968 gesloten in het kader van de E. E. G., het Verdrag van 's Gravenhage van 1 juni 1956). Het lijkt verkieslijk, in de wet geen oplossingen op te nemen die volledig afwijken van het overeenkomstenrecht. Geen van de overeenkomsten die in werking zouden kunnen worden gesteld, laat echter de keuze van de toe te passen wet aan een derde over. Integendeel, het door België gemaakte voorbehoud legt de nadruk op het dwingend karakter van de toepassing van de Belgische wet op de vennootschappen die hun werkelijke zetel in België hebben.

c) Verwikkelingen kunnen zich ook voordoen wanneer verscheidene derden een verschillende keuze maken. Dat een feit niet kan worden ingeroepen tegen een derde die er zich van zijn kant niet op wenst te beroepen is één ding; iets anders is dat het hele rechtsstatuut van de vennootschap van zo'n keuze afhangt en dat ten opzichte van een bepaalde derde de Belgische wet, ten opzichte van een andere derde de vreemde wet op de vennootschap moet worden toegepast.

*Article 35*

Cet article, qui reproduit le texte de l'actuel article 190 des lois coordonnées, n'appelle aucune observation.

*Article 36*

A l'avant-dernier alinéa de l'article 36, il conviendrait de préciser le point de départ du délai des deux années antérieures, tout au moins dans l'exposé des motifs.

La même observation vaut pour certains délais figurant dans l'article 37.

Le texte de l'avant-dernier alinéa ne requiert pas que les deux assemblées générales s'échelonnent sur deux ans. Si la société tient, à trois mois d'intervalle, une assemblée extraordinaire et une assemblée ordinaire, elle pourra, dès la seconde, être considérée comme filiale si les autres conditions de l'alinéa sont réunies.

## CHAPITRE II

## SOCIETES EN NOM COLLECTIF

*Article 38*

La deuxième phrase de l'alinéa 1er de cette disposition porte qu'en l'absence de raison sociale indiquée dans les statuts, la raison sociale de la société sera censée être formée du nom de tous les associés « qui agissent au nom de la société ».

Au termes de l'article 45 du projet, la société en nom collectif peut avoir un ou plusieurs gérants non associés. En pareil cas, le texte précité serait inapplicable et l'on ne pourrait donner une raison sociale à la société. Mieux vaudrait, dès lors, rédiger la finale de l'alinéa 1er, en ces termes : « ...sera censée être formée du nom de tous les associés. »

Il serait plus logique de faire de la deuxième phrase de l'alinéa 1er, ainsi modifiée, un alinéa 2 de l'article 29.

*Article 39*

1. En conservant aux associés la qualité de commerçant « jusqu'à la clôture de la liquidation de la société », le projet a lié cette qualité à l'existence de la société elle-même. Il serait donc plus exact de prévoir, conformément à l'article 388, qu'ils conservent cette qualité « jusqu'à la publication de la clôture de la liquidation ».

2. En dérogeant, pour la seule tenue des livres de commerce, aux obligations découlant de cette qualité de commerçant, le projet n'a pas entendu écarter, même implicitement, l'application de l'article 5 des lois coordonnées relatives au registre du commerce qui, consacrant déjà explicitement cette qualité, n'exige pas une immatriculation distincte des associés en nom collectif.

*Article 40*

1. A l'alinéa 1er, il y aurait lieu d'ajouter, dans la première phrase, les termes « entre vifs » après le mot « cédées ». La matière de la cession en cas de décès est, en effet, réglée par l'article 42.

Selon l'alinéa 1er, des parts ne peuvent, en règle, être cédées soit à un autre associé, soit à un tiers, qu'avec l'accord unanime des associés, parce que la cession constitue, comme le dit l'exposé des motifs, une importante modification des statuts, dès lors soumise à l'unanimité requise, en principe, par l'article 50.

Il ne peut être dérogé à cette règle que si les statuts autorisent la cession avec l'accord de la « majorité des associés conformément à l'article 49, alinéa 3, les parts dont la cession est projetée n'étant pas prises en considération pour le calcul de la majorité ».

L'article 49, alinéa 3, pour le cas où les statuts dérogeraient à la règle de l'unanimité des associés (alinéa 1er) en décidant que ceux-ci se prononceront à la majorité (des associés), précise que « la majorité ne peut être inférieure aux trois quarts et elle se calcule d'après les droits des associés dans l'avoir social ».

L'exposé des motifs de l'article 49, à propos de cette possibilité pour les statuts de déroger à la règle de l'unanimité, explique comme suit l'exigence de cette majorité minimum des associés : « Il ne serait pas équitable, en effet, de compter les voix par tête, sans tenir compte de l'importance relative, qui peut être différente, des apports faits et

*Artikel 35*

Bij dit artikel, waarin de tekst van het huidige artikel 190 van de gecoördineerde wetten is overgenomen, zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 36*

In het voorlaatste lid van artikel 36 of althans in de memorie van toelichting zou moeten worden gezegd wanneer de termijn van de « twee afgelopen jaren » ingaat.

Dezelfde opmerking geldt voor sommige in artikel 37 bepaalde termijnen.

De tekst van het voorlaatste lid eist niet dat de twee algemene vergaderingen niet in eenzelfde jaar plaatsvinden. Houdt de vereniging met een tussentijd van drie maanden een buitengewone en een gewone vergadering, dan kan zij vanaf die tweede vergadering als dochtermaatschappij worden beschouwd als aan de andere, in het zelfde lid gestelde voorwaarden is voldaan.

## HOOFDSTUK II

## VENNOOTSCHAPPEN ONDER FIRMA

*Artikel 38*

De tweede volzin van het eerste lid van dit artikel bepaalt : « Is deze (de handelsnaam) niet in de statuten vermeld, dan wordt hij geacht te bestaan uit de naam van al de vennoten die ten name van de vennootschap handelen ».

Luidens artikel 45 van het ontwerp kan de vennootschap onder firma een of meer zaakvoerders, niet-vennoten, hebben. In dat geval zou de hierveren aangehaalde tekst geen toepassing kunnen vinden en zou aan de vennootschap geen handelsnaam kunnen worden gegeven. Het is dus beter het slot van het eerste lid als volgt te redigeren : « ... dan wordt hij geacht te bestaan uit de naam van alle vennoten ».

Het zou logischer zijn als de aldus gewijzigde tweede volzin van het eerste lid werd overgebracht naar artikel 29, als tweede lid.

*Artikel 39*

1. Het ontwerp bepaalt dat de vennoten de hoedanigheid van koopman behouden « tot de beëindiging van de vereffening van de vennootschap »; daarmee koppelt het die hoedanigheid aan het bestaan van de vennootschap zelf. Het ware derhalve juister overeenkomstig artikel 388 te bepalen dat de vennoten die hoedanigheid behouden « tot de afsluiting van de vereffening van de vennootschap bekendgemaakt is ».

2. Alleen voor het houden van de koopmansboeken wijkt het ontwerp af van de verplichtingen welke aan die hoedanigheid van koopman verbonden zijn, maar het heeft niet de bedoeling, zelfs niet impliciet, dat geen toepassing wordt gegeven aan artikel 5 van de gecoördineerde wetten betreffende het handelsregister, dat die hoedanigheid uitdrukkelijk bevestigt maar geen afzonderlijke inschrijving van de vennoten onder firma eist.

*Artikel 40*

1. In de eerste volzin van het eerste lid zou moeten gelezen : « Aandelen in de vennootschap mogen onder de levenden niet worden overgedragen... ». De overdracht bij overlijden is immers geregeld in artikel 42.

Volgens het eerste lid mogen aandelen in de regel niet aan een andere vennoot of aan een derde worden overgedragen dan met eenparige instemming van de vennoten omdat de overdracht, aldus de memorie van toelichting, een belangrijke wijziging van de statuten is, waarvoor dus in beginsel de in artikel 50 bedoelde eenparige instemming van de vennoten vereist is.

Van die regel mag maar worden afgeweken als de statuten de overdracht « toelaten met de instemming van een meerderheid van vennoten als bepaald in artikel 49, derde lid », terwijl « aandelen waarvan de overdracht in het vooruitzicht wordt gesteld, voor de berekening van die meerderheid niet in aanmerking komen ».

Artikel 49, derde lid stelt, voor het geval dat de statuten van de regel dat de vennoten met eenparigheid van stemmen beslissen (eerste lid) mochten afwijken door te bepalen dat zij bij meerderheid (van de vennoten) beslissen : « Deze (meerderheid) mag niet kleiner zijn dan drievierde meerderheid en wordt berekend naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap ».

Met betrekking tot die mogelijkheid om in de statuten af te wijken van de regel van de eenparigheid van stemmen, verklaart de memorie van toelichting (bij artikel 49) de eis van die minimum-meerderheid van vennoten als volgt : « Het zou niet billijk zijn de stemmen per hoofd te tellen, zonder rekening te houden met de betrekkelijke belang-

des responsabilités encourues par les divers associés ». Cette justification semble conduire à l'exigence d'une majorité des associés qui soit calculée à la fois par tête et par parts et qui tienne compte ainsi du caractère *intuitu personae* des relations entre associés, sans permettre à une majorité des associés en nombre d'imposer sa décision à une minorité d'associés qui posséderaient une participation plus importante dans l'avoir social.

C'est d'ailleurs l'exigence de cette double majorité qui est consacrée par l'article 367, § 1er, du projet, selon lequel, dans les sociétés en nom collectif, les décisions de l'assemblée des associés concernant le mode de liquidation et la nomination des liquidateurs ne sont valablement prises qu'avec l'assentiment de la moitié des associés possédant les trois quarts des parts d'intérêts dans la société. De même, l'article 126, alinéa 1er, des lois actuelles sur les sociétés subordonne la cession des parts dans une société de personnes à responsabilité limitée — dans laquelle l'*intuitus personae* est cependant moins essentiel que dans une société en nom collectif — à l'accord « de la moitié au moins des associés possédant au moins les trois quarts du capital ».

Le texte de l'article 49, alinéa 3, selon lequel « la majorité (des associés : alinéas 1er et 2) ne peut être inférieure aux trois quarts et elle se calcule d'après les droits des associés dans l'avoir social » laisse incertain s'il requiert une double majorité des trois quarts à la fois par tête et par parts. Il semble même pouvoir s'interpréter comme n'exigeant qu'une majorité par parts, avec la conséquence qu'un seul associé possédant plus des trois quarts des parts, pourrait, sans même subir la limitation du pouvoir de vote d'une même personne organisée dans les sociétés coopératives (article 278, § 2, alinéa 2, du projet), imposer un cessionnaire pour les parts qu'il possède au-delà des trois quarts, à tous les autres associés, dont la responsabilité solidaire et indéfinie des engagements sociaux reste cependant entière, ce qui paraît s'écarter fondamentalement de la conception traditionnelle de la société en nom collectif.

Il y a donc lieu de mettre le texte de la deuxième phrase de l'alinéa 1er en concordance avec l'exposé des motifs, ou l'inverse. Il est souhaitable que ce texte soit complet par lui-même, comme c'est le cas dans la disposition parallèle de l'article 41, alinéa 3, qui évite tout renvoi à l'article 49, alinéa 3.

2. Selon l'alinéa 2, « la cession doit être constatée par écrit, à peine de nullité. La nullité est régie par les articles 22 et 24 ».

a) La cession étant, comme le dit l'exposé des motifs, une importante modification des statuts, il y a lieu de lui appliquer l'article 17 du projet, selon lequel pareille modification doit, à peine de nullité, être faite en la forme requise pour l'acte constitutif, c'est-à-dire, en vertu de l'article 5, par un « acte spécial ». Ces derniers mots doivent donc être substitués, dans l'article 40, alinéa 2, aux termes « par écrit » et il y a lieu de préciser, comme à l'article 5, que si cet acte est sous signature privée, il doit être conforme à l'article 1325 du Code civil.

b) Le renvoi aux articles 22 et 24 pour régir la nullité de la cession non constatée par écrit apparaît insuffisant.

L'article 22, § 1er, alinéa 1er, prévoit des cas où tout associé peut demander la nullité de la société, sauf s'il s'agit d'une société en nom collectif. Or, c'est précisément d'une telle société qu'il s'agit dans l'article 40; il n'est d'ailleurs pas question dans l'article 40 d'une nullité de la société, mais de la nullité d'une cession de parts. Aucun des cas prévus audit article 22 n'est donc réalisé.

L'alinéa 2 du même article 22, § 1er, donne aux tiers une option « dans ces mêmes cas », et n'est donc pas davantage applicable, comme l'explique l'exposé des motifs, à une société en nom collectif.

L'article 22, § 2, interdit aux associés de se prévaloir, à l'égard des tiers, de la nullité de l'acte constitutif pour vice de forme, sauf si elle résulte d'une décision judiciaire publiée conformément à l'article 24, alinéa 3. Mais l'on vient de voir qu'une telle nullité ne peut être demandée, en cas de société en nom collectif, ni par un associé ni par un tiers.

L'article 24 prévoit que la nullité doit être prononcée par une décision judiciaire qui ne produit d'effets qu'à dater de son prononcé, et donc pour l'avenir seulement, mais ne sera opposable aux tiers qu'à partir de la publication de cette décision. La cession non constatée par écrit aura donc produit, jusqu'à la décision d'annulation, des effets qui resteront acquis même entre parties à la cession, notamment, pour le cessionnaire, la charge des engagements de la société, même antérieurs à la cession (article 44, alinéa 1er).

rijkheid van ieders inbreng en verantwoordelijkheid, die zeer verschillend kan zijn ». Deze verantwoording lijkt te leiden tot de eis van een meerderheid van vennoten die én per hoofd én volgens het aantal aandelen zou worden berekend, en die er dus rekening mee zou houden dat de betrekkingen tussen vennoten *intuitu personae* zijn, zonder dat aan een meerderheid van vennoten in aantal gelegenheid wordt geboden om haar beslissing op te leggen aan een minderheid van vennoten die een groter aandeel in het vermogen van de vennootschap mochten bezitten.

Die eis inzake dubbele meerderheid is bevestigd in artikel 367, § 1, van het ontwerp, volgens hetwelk in vennootschappen onder firma de besluiten van de vergadering der vennoten betreffende de wijze van vereffening en de aanwijzing van vereffenaars eerst rechtsgeldig zijn na instemming van de helft van de vennoten die drie vierde van de aandelen in de vennootschap bezitten. Ook artikel 126, eerste lid, van de huidige wetten op de vennootschappen maakt de overdracht van aandelen in een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid — waarin de *intuitus personae* nochtans minder essentieel is dan in een vennootschap onder firma — afhankelijk van de « toestemming van ten minste de helft der vennoten in het bezit van minstens drievierde van het kapitaal ».

De tekst van artikel 49, derde lid, die bepaalt : « Deze (de meerderheid van de vennoten, eerste en tweede lid) mag niet kleiner zijn dan de drievierde meerderheid en wordt berekend naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap », geeft geen uitsluitsel over de vraag of een dubbele drievierde meerderheid vereist is, namelijk zowel van vennoten als van aandelen. Begrepen lijkt zelfs te kunnen worden, dat alleen een meerderheid van aandelen vereist is, met het gevolg dat één enkel vennoot die meer dan drievierde van de aandelen bezit — zonder dat hier sprake is van de beperking van de stemkracht van eenzelfde persoon, zoals die voor de coöperatieve vennootschappen georganiseerd is (artikel 278, § 2, tweede lid, van het ontwerp) — voor de aandelen die hij boven de drie vierde bezit, een overnemer zou kunnen opdringen aan alle andere vennoten, die nochtans volledig hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk blijven voor de verbintenissen van de vennootschap, hetgeen grondig lijkt af te wijken van de traditionele opvatting van de vennootschap onder firma.

De tekst van de tweede volzin van het eerste lid moet derhalve met de memorie van toelichting in overeenstemming worden gebracht of vice versa. Het is wenselijk dat die tekst op zichzelf volledig is, zoals het geval is met de gelijklopende bepaling van artikel 41, derde lid, waarin elke verwijzing naar artikel 49, derde lid, wordt vermeden.

2. Het tweede lid bepaalt : « De overdracht moet, op straffe van nietigheid, schriftelijk worden vastgesteld. De nietigheid valt onder de regels van de artikelen 22 en 24 ».

a) Aangezien de overdracht, zoals de memorie van toelichting stelt, de statuten in belangrijke mate wijzigt, moet daarop worden toegepast artikel 17 van het ontwerp, volgens hetwelk een zodanige wijziging op straffe van nietigheid tot stand moet komen in de vorm die voor de oprichtingsakte is vereist, met andere woorden, krachtens artikel 5, bij een « bijzondere akte ». Deze woorden moeten dan ook in artikel 40, tweede lid, in de plaats komen van het woord « schriftelijk »; zoals in artikel 5 moet nader worden bepaald dat, als het een onderhandse akte betreft, deze in overeenstemming moet zijn met artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek.

b) De verwijzing naar de artikelen 22 en 24 lijkt ontoereikend voor een regeling inzake de nietigheid van de niet schriftelijk vastgestelde overdracht.

Artikel 22, § 1, eerste lid, noemt gevallen waarin iedere vennoot de nietigverklaring van de vennootschap kan vorderen « tenzij het een vennootschap onder firma betreft ». Nu gaat het in artikel 40 juist om zo'n vennootschap; er is daar geen sprake van een nietigverklaring van de vennootschap, maar van de nietigheid van een overdracht van aandelen. Geen van de in artikel 22 bedoelde gevallen doet zich dus voor.

Het tweede lid van hetzelfde artikel 22, § 1, laat derden « in dezelfde gevallen » kiezen, en is dus evenmin van toepassing — aldus de memorie van toelichting — op een vennootschap onder firma.

Artikel 22, § 2, verbiedt de vennoten zich tegen derden te beroepen op nietigheid van de oprichtingsakte wegens vormgebrek, « tenzij deze voortvloeit uit een rechterlijke beslissing die overeenkomstig artikel 24, derde lid, is bekendgemaakt ». Maar zoëven is erop gewezen dat die nietigheid, wanneer het een vennootschap onder firma betreft, noch door een vennoot, noch door een derde kan worden gevorderd.

Artikel 24 bepaalt dat de nietigheid moet worden uitgesproken bij een rechterlijke beslissing, die slechts gevolg heeft te rekenen van de dag waarop ze wordt uitgesproken, en aldus alleen voor de toekomst, maar dat zij tegen derden eerst kan worden ingeroepen vanaf de bekendmaking van die beslissing. De niet schriftelijk vastgestelde overdracht zal dus tot aan de beslissing tot nietigverklaring gevolgen hebben gehad die tussen partijen bij de overdracht zullen blijven gelden, onder meer, voor de overnemer, de aansprakelijkheid voor de verbintenissen van de vennootschap, zelfs van vóór de overdracht (artikel 44, eerste lid).

En renvoyant aux articles 22 et 24 pour régir la nullité de la cession faite sans écrit, le projet a sans doute eu pour but de rendre ces articles applicables *mutatis mutandis*. Ce procédé est rarement dépourvu de danger pour la sécurité juridique; il impose une adaptation souvent malaisée des textes auxquels il est référé pour les appliquer à une situation différente de celle qu'ils prévoient. Il convient donc, spécialement en l'espèce, de préciser dans le texte même de l'article 40, alinéa 2, les règles qui régiront la nullité telles que le Gouvernement les conçoit dans l'adaptation *mutatis mutandis* qu'il envisage mais que le projet n'expose pas.

On peut d'ailleurs se demander si ce n'est pas, du moins en ordre principal, à l'article 17, concernant les modifications des statuts, que le projet aurait dû renvoyer.

c) Le texte prévoit la nullité de la cession faite sans écrit et la soumet aux articles 22 et 24. Il semble qu'il n'exclue pas la nullité d'une cession faite par écrit mais sans le consentement de tous les associés ou de la majorité minimum que les statuts auraient autorisée (alinéa 1er); mais il ne soumet cette nullité à aucune condition.

3. A l'alinéa 3, à moins que le projet n'entende déroger à la portée donnée par la jurisprudence à l'article 1690 du Code civil (Cass. 3 septembre 1959, *Pas.* 1960, I, 1, et 29 mars 1962, *Pas.* 1962, I, 837, réservant le cas de reconnaissance de la cession ou celui de fraude), il serait indiqué d'ajouter après les mots « moyennant l'accomplissement des formalités prévues par l'article 1690 du Code civil » les termes « et aux conditions de cet article ».

Le projet réserve l'exigence « de la publication prévue par l'article 18 ». Des divers cas prévus à cet article, seul le 2° prescrivant que soient déposés et publiés « les actes apportant changement aux dispositions dont la loi prescrit le dépôt et la publication » pourrait s'appliquer à certaines cessions de parts, à savoir : celles qui seraient consenties par un associé à un tiers, soit de la totalité, soit d'une partie de ses parts; celles qui seraient faites par un associé de la totalité de ses parts à un autre associé.

Dans ces deux cas (soit qu'un tiers devienne associé, même sans que le cédant cesse de l'être en cas de cession partielle, soit que le cédant cesse d'avoir la qualité d'associé), la cession entraînera, en effet, une modification dans les noms des associés dont l'article 8, alinéa 1er, a) 1°, impose l'indication dans l'extrait à publier de l'acte constitutif. Par contre, l'article 18 ne prescrit pas la publication de la cession qu'un associé ferait d'une partie de ses parts à un autre associé : les noms des associés resteraient inchangés et l'article 8 ne prescrit pas la publication de la répartition des parts entre les associés, ni l'article 18 la publication d'une modification de cette répartition.

L'article 1690 du Code civil subordonne aux formalités qu'il prévoit l'opposabilité de la cession non seulement au débiteur cédé mais également aux tiers, tels un créancier du cédant ou un second cessionnaire. L'article 40, alinéa 3, se borne à prévoir que « la cession n'est opposable à la société que moyennant » ces formalités. Sans doute les tiers seront-ils protégés par la réserve de l'exigence de la publication prévue par l'article 18, 2°, sous la sanction de l'article 20 renvoyant aux conditions de l'article 15. Mais on peut se demander si le créancier d'un associé ou un second cessionnaire entrent dans la notion de tiers visée à l'article 20 (comp. art. 85, alinéa 2, du projet); même dans l'affirmative, il subsiste des cas, on vient de le préciser, dans lesquels la cession ne sera pas soumise à publication. Ces difficultés seraient résolues si l'alinéa 3 était rédigé comme suit :

« La cession n'est opposable à la société et aux tiers que moyennant... ». L'exigence de la publication prévue à la fin de l'alinéa s'ajouterait à cette condition dans les cas où cette publication serait effectivement requise par l'article 18.

*Article 41*

1. La rédaction suivante est proposée pour l'alinéa 1er :

« La retraite d'un associé ou l'admission d'un nouvel associé n'est permise que si les statuts l'autorisent ».

On observera qu'à la différence de la retraite d'un associé (sans dissolution de la société) ou de l'admission d'un nouvel associé (sans constitution d'une société nouvelle), comme l'indique l'exposé des motifs, la cession de parts ne doit pas, selon le texte de l'article 40, être autorisée dans son principe par les statuts.

Door naar de artikelen 22 en 24 te verwijzen inzake de nietigheid van de overdracht die zonder geschrift geschiedt, heeft het ontwerp ongetwijfeld die artikelen *mutatis mutandis* toepasselijk willen verklaren. Die werkwijze is zelden zonder gevaar voor de rechtszekerheid; zij vergt een vaak moeizame aanpassing van de teksten waarnaar wordt verwezen, opdat die kunnen worden toegepast op een andere toestand dan waarin zij voorzien. Vooral in het onderhavige geval behoren dus in de tekst zelf van artikel 40, tweede lid, de regelen ter zake van de nietigheid te worden bepaald zoals de Regering die op het oog heeft in de aanpassing *mutatis mutandis* welke zij weliswaar overweegt, maar in het ontwerp niet tot uitdrukking brengt.

Men kan zich trouwens afvragen of het ontwerp, althans in de allereerste plaats, niet had moeten verwijzen naar artikel 17, dat betrekking heeft op de statuutwijzigingen.

c) De tekst bepaalt dat de overdracht die zonder geschrift geschiedt, nietig is en onderwerp de nietigheid aan de regels van de artikelen 22 en 24. Niet uitgesloten lijkt te worden de nietigheid van een overdracht die wel schriftelijk vastgesteld is maar zonder de instemming van alle vennoten of van de minimum-meerderheid die door de statuten zou zijn toegestaan (eerste lid); maar die nietigheid wordt niet aan enige voorwaarde onderworpen.

3. Tenzij het ontwerp wil afwijken van de interpretatie die de rechtspraak geeft aan artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek (Cass. 3 september 1959, *Pas.* 1960, I, 1, en 29 maart 1962, *Pas.* 1962, I, 837, dat voorbehoud maakt voor het geval dat de overdracht erkend is of dat er bedrog is), is het geraden in het derde lid de woorden « dan na de vervulling van de vormen die bij artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek zijn voorgeschreven » te vervangen door : « dan na het vervullen van de formaliteiten bepaald in artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek en onder de voorwaarden van dat artikel ».

Het ontwerp maakt voorbehoud voor de « bekendmaking naar het voorschrift van artikel 18 ». Van alle gevallen die in dat artikel bedoeld zijn, zou alleen 2° (neergelegd en bekendgemaakt moeten worden « de akten die verandering brengen in bepalingen waarvoor de wet neerlegging en bekendmaking voorschrijft ») toepassing kunnen vinden op sommige overdrachten van aandelen, namelijk : de overdracht door een vennoot van al zijn aandelen of van een gedeelte ervan aan een derde, of de overdracht door een vennoot van al zijn aandelen aan een andere vennoot.

In beide gevallen (hetzij een derde vennoot wordt, zelfs zonder dat de overdrager ophoudt vennoot te zijn in geval van gedeeltelijke overdracht, hetzij de overdrager ophoudt vennoot te zijn), zal de overdracht tot gevolg hebben dat er wijziging komt in de namen van de vennoten die volgens artikel 8, eerste lid, a, 1°, moeten worden vermeld in het bekend te maken uittreksel uit de oprichtingsakte. Daarentegen verplicht artikel 18 niet tot bekendmaking van de overdracht door een vennoot van een gedeelte van zijn aandelen aan een andere vennoot : in dat geval blijven de namen van de vennoten onveranderd, en artikel 8 verplicht niet tot bekendmaking van de verdeling van de aandelen onder de vennoten, terwijl ook artikel 18 niet voorziet in de bekendmaking van een wijziging van die verdeling.

Artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek onderwerpt aan de formaliteiten welke het voorschrijft de gevallen waarin de overdracht kan worden ingeroepen niet alleen tegen de overgenomen schuldenaar maar ook tegen derden, bijvoorbeeld een schuldeiser van de overdrager of een tweede overdrager. Artikel 40, derde lid, bepaalt alleen dat « de overdracht tegen de vennootschap niet kan worden ingeroepen dan na de vervulling » van die formaliteiten. Derden zullen weliswaar beschermd zijn doordat bekendmaking naar het voorschrift van artikel 18, § 1, 2°, vereist is, met de sanctie van artikel 20 dat verwijst naar de voorwaarden bepaald in artikel 15. Maar men kan zich afvragen of de schuldeiser van een vennoot of een tweede overnemer wel vallen onder het begrip derde zoals dat bedoeld is in artikel 20 (verg. artikel 85, tweede lid, van het ontwerp); zelfs als dat inderdaad zo is blijven er, zoals reeds gezegd is, gevallen bestaan waarin de overdracht niet hoeft te worden bekendgemaakt. Die bezwaren kunnen worden ondervangen als het derde lid als volgt wordt geredigeerd :

« De overdracht kan tegen de vennootschap en tegen derden niet worden ingeroepen dan na het vervullen van... ». Bij die voorwaarde zou ook de aan het slot van de alinea gestelde eis tot bekendmaking moeten komen in de gevallen waarin die bekendmaking werkelijk mocht zijn vereist door artikel 18.

*Artikel 41*

1. Voorgesteld wordt het eerste lid als volgt te redigeren :

« Een vennoot kan maar uittreden en een nieuwe vennoot kan maar worden opgenomen als de statuten het toestaan ».

Op te merken valt dat, in tegenstelling met het uittreden van een vennoot (zonder ontbinding van de vennootschap) of het opnemen van een nieuwe vennoot (zonder oprichting van een nieuwe vennootschap), zoals in de memorie van toelichting wordt aangegeven, de overdracht van aandelen, volgens de tekst van artikel 40, in beginsel niet door de statuten moet zijn toegestaan.

2. En concordance avec le texte néerlandais et l'exposé des motifs, l'alinéa 3 doit se lire : « moyennant l'accord de la majorité des trois quarts des associés, calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social,... ».

Cet article appelle les mêmes observations que celles qui ont été présentées sur l'article 40, alinéa 1er, à propos des cessions de parts (majorité des trois quarts des associés et les trois quarts des parts, ou seulement majorité des trois quarts des parts).

Selon l'article 50 du projet, les statuts ne peuvent être modifiés que de l'accord unanime des associés, mais une disposition expresse des statuts peut autoriser, aux conditions de majorité prévues par l'article 49, alinéa 3 (majorité d'au moins les trois quarts), les modifications « qui ne concernent ni l'objet social ni le partage des bénéfices et des pertes ».

La retraite d'un associé et l'admission d'un nouvel associé constituent assurément des modifications aux statuts (l'alinéa 2 de l'article 41 les soumet d'ailleurs aux conditions de modification des statuts) et, selon l'exposé des motifs, l'alinéa 3 de l'article 41 permettant aux statuts de les autoriser à la majorité des trois quarts, « est l'application d'un principe général énoncé par l'article 50 ». C'est perdre de vue que la retraite d'un associé aura nécessairement pour effet de modifier les dispositions relatives au partage des bénéfices et des pertes entre les associés restants (en augmentant leurs parts) et que l'admission d'un nouvel associé diminuera le pourcentage des associés existants dans les bénéfices et les pertes de la société. L'article 41, alinéa 3, loin d'être une application de l'article 50, est donc en contradiction avec lui et la justification que lui donne l'exposé des motifs apparaît inexacte. Il appartient au Gouvernement de préciser si son intention est bien, par dérogation à l'article 50, d'autoriser les statuts à prévoir qu'une majorité des trois quarts (même s'il s'agissait d'une majorité des trois quarts des parts uniquement) pourra non seulement, par l'admission d'un nouvel associé, diminuer la part d'un associé dans les bénéfices, mais même par la retraite d'un autre associé, augmenter sa participation dans les pertes, contre sa volonté.

*Article 42*

L'alinéa 1er prévoit les cas de décès, faillite ou interdiction d'un associé. L'hypothèse de la collocation ou de la séquestration à domicile, en application des lois sur le régime des aliénés, ni celle de la mise sous conseil judiciaire (assimilée à l'interdiction par certains auteurs) ne sont prévues; vu le caractère restrictif de l'article 42, on pourrait en déduire que, malgré leur caractère fort voisin des cas prévus par le projet, ces situations ne mettraient pas fin à la société. Le cas de la dissolution d'une société qui serait membre d'une société en nom collectif n'est pas non plus envisagé (comp. l'exposé des motifs à propos des articles 198 à 200 relatifs à la société à capital variable).

Dans les trois cas cités par l'alinéa 1er, celui-ci prévoit que la société ne prendra pas fin et qu'elle continuera seulement entre les autres associés, soit si cette continuation est prévue par les statuts (elle sera, en ce cas, obligatoire), soit si « les autres associés la décident dans les conditions prévues par l'article 41, alinéa 3 », c'est-à-dire à l'unanimité, même si les statuts, sans l'exclure, n'ont pas prévu cette continuation, ou moyennant l'accord de la majorité des trois quarts des associés calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social s'il est prévu dans les statuts. Le Conseil d'Etat renvoie, sur ce dernier point, aux observations présentées ci-dessus à propos des cessions de parts (article 40) et, plus particulièrement, à propos de l'article 41 au sujet de l'application de l'article 50 : la continuation de la société entre les autres associés modifiera forcément le partage des bénéfices et des pertes, indépendamment du fait qu'elle obligera personnellement les autres associés au remboursement des parts de l'associé décédé, failli ou interdit (article 43).

Pour le cas seulement de décès d'un associé, les alinéas 2 à 4 autorisent les statuts à prévoir d'autres modalités de continuation de la société.

La première de ces modalités consiste dans la continuation obligatoire de la société avec tous les héritiers de l'associé décédé, soit comme associés en nom, soit qu'ils deviennent associés commanditaires, auquel cas, si l'héritier ou l'un des héritiers est mineur non émancipé, il deviendra de plein droit associé commanditaire. Cette dernière règle prévue au texte pour le mineur non émancipé, qui ne peut être commerçant, ni donc associé en nom collectif, ne prévoit pas l'hypothèse d'un mineur émancipé qui n'obtiendrait pas ou même ne solliciterait pas les autorisations requises par l'article 4 du Livre 1er, Titre 1er, du Code de commerce, modifié par l'article 24 de la loi du 8 avril 1965, pour exercer le commerce.

2. In overeenstemming met de Nederlandse tekst en met de memorie van toelichting, moet de Franse tekst van het derde lid als volgt worden gelezen : « ... moyennant l'accord de la majorité des trois quarts des associés, calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social, ... ».

Bij dit artikel zijn dezelfde opmerkingen te maken als bij artikel 40, eerste lid, gemaakt zijn met betrekking tot de overdrachten van aandelen (meerderheid van drie vierde van de vennoten en drie vierde van de aandelen of alleen meerderheid van drie vierde van de aandelen).

Volgens artikel 50 van het ontwerp kunnen de statuten niet worden gewijzigd dan met eenparige instemming van de vennoten, maar een uitdrukkelijke statuutbepaling mag, onder de voorwaarden bepaald in artikel 49, derde lid, (meerderheid van ten minste drie vierde) de wijzigingen aanbrengen « die niet het vennootschapsdoel of de omslag van winst en verlies betreffen ».

Het uittreden van een vennoot en het opnemen van een nieuwe vennoot zijn stellig statuutwijzigingen (het tweede lid van artikel 41 onderwerpt ze trouwens aan de voorwaarden inzake statuutwijziging); volgens de memorie van toelichting gaat het in het derde lid van artikel 41, krachtens hetwelk de statuten ze kunnen toestaan met meerderheid van drie vierde, « om de toepassing van een algemeen beginsel dat in artikel 50 is neergelegd ». Hier is uit het oog verloren dat het uittreden van een vennoot uiteraard leidt tot wijziging van de bepalingen betreffende de verdeling van de winst en van het verkies onder de overblijvende vennoten (door verhoging van ieders deel) en dat het opnemen van een nieuwe vennoot een verlaging van het percentage van de bestaande vennoten in de winst of het verlies van de vennootschap betekent. Artikel 41, derde lid, verre van een toepassing te zijn van artikel 50, is er dus mee in tegenspraak; de verantwoording in de memorie van toelichting blijkt onjuist te zijn. De Regering dient duidelijk te maken of het wel degelijk in haar bedoeling ligt, met afwijking van artikel 50 de statuten te laten bepalen dat een drievierde meerderheid (ook al gaat het alleen om een drie vierde van de meerderheid van de aandelen) niet alleen door de opneming van een nieuwe vennoot, het aandeel van een vennoot in de winst zal kunnen verlagen, maar zelfs, door het uittreden van een andere vennoot, zijn aandeel in het verlies tegen zijn wil in zal kunnen verhogen.

*Artikel 42*

Het eerste lid voorziet in de gevallen van overlijden, faillissement of onbekwaamverklaring van een vennoot. Niet ter sprake komt mogelijke plaatsing of bewaring ten huize op grond van de krankzinnigenwetten, en evenmin het plaatsen onder gerechtelijk raadsman (door sommige auteurs gelijkgesteld met onbekwaamverklaring); uit het beperkend karakter van artikel 42 zou kunnen worden afgeleid dat deze toestanden, ondanks het feit dat ze zeer dicht bij de in het ontwerp genoemde gevallen staan, geen einde maken aan de vennootschap. Evenmin is voorzien in het geval dat een vennootschap die lid is van een vennootschap onder firma wordt ontbonden (verg. de memorie van toelichting bij de artikelen 198 tot 200 betreffende de vennootschap met veranderlijk kapitaal).

Voor de drie gevallen van het eerste lid bepaalt het ontwerp dat de vennootschap niet eindigt maar onder de andere vennoten wordt voortgezet, hetzij de statuten daarin voorzien (en dan moét ze worden voortgezet), hetzij « de andere vennoten daartoe besluiten volgens het bepaalde in artikel 41, derde lid », met andere woorden met eenparig goedvinden, ook al hebben de statuten in die voortzetting niet voorzien — zonder ze evenwel uit te sluiten — dan wel « met het goedvinden van de drievierde meerderheid van de vennoten », berekend naar de omvang van de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap, als de statuten erin voorzien. De Raad van State moge met betrekking tot dit laatste punt verwijzen naar de opmerkingen die hiervoren zijn gemaakt in verband met de overdracht van aandelen (artikel 40) en meer bepaald bij artikel 41, over de toepassing van artikel 50; de voortzetting van de vennootschap onder de andere vennoten zal noodzakelijk de verdeling van winst en verlies wijzigen, afgezien van het feit dat zij de andere vennoten persoonlijk zal verplichten tot terugbetaling van de aandelen van de overleden, gefailleerde of onbekwaamverklaarde vennoot (artikel 43).

Alleen voor het geval dat een vennoot overlijdt, staan de alinea's 2 tot 4 de statuten toe andere regelingen te treffen voor de voortzetting van de vennootschap.

De eerste regeling bestaat hierin dat de vennootschap moet worden voortgezet met alle erfgenamen van de overleden vennoot, die dan de hoedanigheid krijgen van vennoot onder de firma, hetzij van stille vennoot. In dat geval wordt de erfgenaam, of een van de erfgenamen, die een niet ontvoogd minderjarige is, van rechtswege stille vennoot. Deze laatste regel, die in de tekst opgenomen is voor de niet-ontvoogde minderjarige, die geen koopman en dus ook geen vennoot onder firma kan zijn, voorziet niet in het geval van een ontvoogde minderjarige die de machtigingen niet zou verkrijgen of zelfs niet zou aanvragen welke door artikel 4 van Boek I, Titel I, van het Wetboek van Koophandel, gewijzigd bij artikel 24 van de wet van 8 april 1965, vereist zijn om handel te drijven.

Si la clause des statuts prévoyait seulement que les héritiers acquerront la qualité d'associés en nom, et si elle était ainsi obligatoire pour ces héritiers, sauf pour le mineur non émancipé, il en résulterait que la qualité de commerçant se trouverait imposée, sans possibilité de s'y soustraire, à l'héritier à qui des dispositions législatives ou réglementaires, créant des incompatibilités, interdisent de l'être, tel par exemple un magistrat ou un agent de l'Etat. Le Gouvernement appréciera si, pour éviter de telles situations, il ne serait pas opportun d'y étendre la règle prévue pour le mineur non émancipé.

L'article 349 dispense des règles particulières à la transformation de la société, le cas où, en application de l'article 42, alinéa 2, la société en nom collectif se transformerait en société en commandite simple. L'exposé des motifs déclare à ce sujet, à propos de l'article 42, que « cette transformation s'opérera sans formalité ». L'article 349, inspiré de l'article 147 des lois coordonnées, ne reprend pas la disposition de l'alinéa 2 de ce dernier article prescrivant cependant la constatation de cette transformation « soit par un acte authentique, soit par un acte sous seing privé, qui est publié de la manière prévue aux articles 7, a, et 10 ». Il y a lieu de supposer que les intérêts des tiers seront sauvegardés par la publicité prévue par les dispositions générales du projet et, notamment, par les articles 11 et 18, 2°; il serait cependant souhaitable que l'exposé des motifs se prononce à cet égard.

L'ainéa 3 autorise les statuts à prévoir une seconde modalité de continuation de la société en cas de décès : avec certains seulement des héritiers de l'associé décédé, avec son conjoint survivant ou avec toute autre personne désignée dans l'acte de société ou, si cet acte l'autorise, par disposition testamentaire.

Cette clause s'impose aux associés survivants, à moins qu'elle ne « subordonne l'acquisition de la qualité d'associé à l'agrément des associés survivants » (ce qui implique ici l'accord unanime de ceux-ci). Le projet ne fixe pas de délai aux associés pour se prononcer sur ce point. Il convient d'observer que la possibilité d'exiger cet agrément n'est prévue par le projet que dans la clause qui fait l'objet de l'alinéa 3; elle serait exclue, sans que la raison de cette exclusion soit donnée, dans le cas de l'alinéa 2.

L'exposé des motifs déclare que « si l'agrément est refusé, la société continuera entre les associés survivants » : cette conséquence ne s'imposant pas de soi, il convient de la consacrer dans le texte du projet, en précisant que la société continuera entre les associés survivants et les personnes désignées qui auront été agréées.

Le projet prévoit que « la désignation demeure sans effet si la personne désignée est un mineur non émancipé ». Il s'ensuit que, dans le cas de l'alinéa 3, il ne peut être question que cette personne acquière la qualité d'associé commanditaire, comme dans le cas de l'alinéa 2; l'exposé des motifs n'explique pas les raisons de cette différence de solution. Il est, pour le surplus, renvoyé aux observations présentées ci-dessus à propos de la capacité du mineur émancipé de faire le commerce.

Selon l'alinéa 4, ceux qui acquièrent la qualité d'associé en vertu de l'alinéa 3 sont redevables solidairement « envers la succession » de l'associé prédécédé, de la valeur de la part de ce dernier. Le texte, visant sans doute le *plerumque fit*, n'exclut pas que dans certains régimes de communauté où, selon la jurisprudence, la valeur patrimoniale des parts d'un époux dans une société en nom collectif revient à la communauté, c'est aux ayants droit à cette communauté que cette valeur devrait être versée.

Enfin, la clause prévue par l'alinéa 3 ne s'imposerait pas aux personnes désignées non liées par les statuts auxquels elles seraient étrangères. Ici aussi, dans l'hypothèse où toutes ces personnes, ou certaines d'entre elles, refuseraient d'acquérir la qualité d'associé, il conviendrait de préciser que la société continuera entre les survivants, si le Gouvernement entend consacrer cette conséquence.

Le texte de l'article 42 du projet apparaît comme énumérant les seules clauses que les statuts peuvent prévoir en cas de décès d'un associé. Il sera donc interprété comme excluant la possibilité d'autres clauses telle celle qui, à titre de variante de celle prévue par l'alinéa 2, laisserait aux héritiers une option entre la participation à la société et le refus d'y participer.

*Article 43*

Si, dans le cas de retraite, de décès, de faillite ou d'interdiction d'un associé, la société subsiste entre les associés restants, l'associé sortant ou ses ayants cause ont droit au remboursement de sa part.

Mocht de statuutbepaling alleen stellen dat de erfgenamen de hoedanigheid van vennoot onder firma verkrijgen en mocht zij derhalve voor die erfgenamen, behalve voor de niet-ontvoogde minderjarigen, bindend zijn, dan zou daaruit volgen dat de hoedanigheid van koopman, zonder moeilijkheid zich daaraan te onttrekken, wordt opgelegd aan erfgenamen die krachtens wets- of verordeningsbepalingen inzake onverenigbaarheden die hoedanigheid niet mogen bezitten, bijvoorbeeld magistraten en rijksambtenaren. De Regering dient te oordelen of het niet beter is, ten einde zodanige situaties te voorkomen, deze mede onder de toepassing van de regel voor de ontvoogde minderjarige te brengen.

Artikel 349 verleent vrijstelling van de bijzondere regelen inzake omzetting van de vennootschap voor het geval dat de vennootschap onder firma op grond van artikel 42, tweede lid, tot commanditaire vennootschap mocht worden omgevormd. De memorie van toelichting verklaart hieromtrent bij artikel 42 dat « deze omvorming geschiedt zonder verdere vormen ». In artikel 349, dat uitgaat van artikel 174 van de gecoördineerde wetten, is niet overgenomen de bepaling van het tweede lid van dat artikel, dat « de omvorming wordt vastgesteld hetzij door een authentieke akte, hetzij door een onderhandse akte die openbaar wordt gemaakt op de wijze bepaald in de artikelen 7, a, en 10 ». Er moet van worden uitgegaan dat de belangen van derden gevrijwaard zullen zijn door de openbaarmaking welke is voorgeschreven in de algemene bepalingen van het ontwerp en inzonderheid in de artikelen 11 en 18, 2°; het is nochtans wenselijk dat de memorie van toelichting zich hierover uitspreekt.

Krachtens het derde lid kunnen de statuten nog een andere regeling treffen voor de voortzetting van de vennootschap in geval van overlijden, namelijk de voortzetting met slechts sommige erfgenamen van de overleden vennoot, met zijn overlevende echtgenoot of met enig ander persoon aangewezen in de vennootschapsakte, of nog, indien die akte in die mogelijkheid voorziet, bij uiterste wilsbeschikking.

Die statuutbepaling bindt de overlevende vennoten tenzij zij « de verkrijging van de hoedanigheid van vennoot afhankelijk stelt van de goedvinding van de overlevende vennoten » (hetgeen hier de eenparige instemming van die vennoten impliceert). Het ontwerp stelt aan de vennoten geen termijn om zich daarover uit te spreken. Op te merken valt dat de mogelijkheid om die instemming te eisen in het ontwerp alleen geformuleerd is in de bepaling van het derde lid; zij zou uitgesloten zijn in het geval van het tweede lid, zonder dat de reden van die uitsluiting is opgegeven.

De memorie van toelichting verklaart : « Wordt het goedvinden onthouden, dan blijft de vennootschap onder de overblijvende vennoten voortbestaan »; dit is echter niet zo vanzelfsprekend, en daarom dient in de tekst van het ontwerp een bepaling te worden opgenomen waarin wordt gezegd dat de vennootschap onder de overlevende vennoten zal worden voortgezet, en waarin de erkende personen worden aangewezen.

Het ontwerp bepaalt dat « de aanwijzing zonder gevolg blijft voor niet ontvoogde minderjarigen ». Hieruit volgt dat er, in het geval van het derde lid, geen sprake van kan zijn dat die persoon de hoedanigheid van stille vennoot krijgt zoals in het geval van het tweede lid; de memorie van toelichting zegt niet om welke redenen hier een verschillende regeling geldt. Voorts moge worden verwezen naar de opmerkingen die eerder zijn gemaakt in verband met de bekwaamheid van de ontvoogde minderjarige om handel te drijven.

Volgens het vierde lid zijn zij die de hoedanigheid van vennoot op grond van het derde lid verkrijgen, « hoofdelijk aan de nalatenschap van de vooroverleden vennoot de waarde verschuldigd van het aandeel van deze laatste ». De tekst, die ongetwijfeld doelt op het *quod plerumque fit*, sluit niet uit dat in sommige gemeenschapsstelsels waarin volgens de rechtspraak de vermogenswaarde van de aandelen van een echtgenoot in een vennootschap onder firma aan de gemeenschap toekomt, die waarde moet gestort worden aan de rechtverkrijgenden van die gemeenschap.

Ten slotte zou de in het derde lid bedoelde statuutbepaling geen toepassing vinden op de aangewezen personen die niet gebonden zijn door de statuten waarmede zij niets uit te staan hebben. Ook hier zou, voor het geval dat al die personen of sommigen onder hen mochten weigeren de hoedanigheid van vennoot te verkrijgen, nader moeten worden bepaald dat de vennootschap blijft voortbestaan onder de overlevenden, als de Regering dat gevolg wil bekrachtigen.

De tekst van artikel 42 van het ontwerp lijkt alleen de bepalingen op te sommen welke de statuten mogen opnemen voor het geval dat een vennoot overlijdt. Het zal dus zo worden geïnterpreteerd dat het de mogelijkheid van andere bepalingen uitsluit zoals die welke, als variant op de in het tweede lid bedoelde bepaling, aan de erfgenamen de keuze zou laten om al dan niet aan de vennootschap deel te nemen.

*Artikel 43*

Dit artikel bepaalt : « Wanneer bij uittreding, overlijden, faillietverklaring of onbekwaamverklaring van een vennoot de vennootschap tussen de overige vennoten blijft voortbestaan, komt aan de uitgevallen vennoot of zijn rechtverkrijgenden de terugbetaling van zijn aandeel toe ».

Le projet devrait indiquer contre qui ils possèdent ce droit; en effet, certains auteurs (par exemple Frédéricq, IV, nº 249, pages 387-388) considèrent que ce serait la société elle-même qui serait débitrice de cette valeur, tandis que d'autres considèrent que la part de l'associé défunt ou sortant accroît aux autres qui en recueillent chacun une part proportionnelle à leur intérêt dans la société et qui devront, chacun dans la même mesure, rembourser la valeur de cette part, à l'acquisition de laquelle la société demeure étrangère (Van Ryn, I, nº 416).

En vertu des articles 1026 et 1027 du Code judiciaire. la requête doit, sauf lorsque la loi en dispose autrement, contenir la signature de l'avocat de la partie et être présentée au juge par un avocat. Si le projet n'entend pas déroger à ces dispositions du Code judiciaire et entend, par conséquent, rendre obligatoire l'intervention d'un avocat, le texte n'appelle pas d'observation. Si, au contraire, le projet entend permettre à la partie de signer et de présenter elle-même sa requête, le texte doit être modifié.

Cette observation vaut pour certains articles subséquents.

Aux termes de l'article 43, alinéa 2, la valeur de la part est déterminée par un expert à la date du décès ou de l'événement qui a entraîné la perte de la qualité d'associé.

Faut-il interpréter cette disposition en ce sens qu'on tiendra compte de la consistance de l'actif au moment du décès mais qu'on évaluera cette consistance au moment de l'expertise ?

*Article 44*

L'alinéa 1er ne vise expressément que « le cessionnaire d'une part d'intérêt (article 40) ou le nouvel associé admis dans la société ». Ces derniers termes, pris dans leur sens spécifique d'une admission indépendante d'un transfert de parts (article 41, alinéa 2), ne visent pas l'ensemble des situations qui peuvent se présenter et qui englobent aussi les personnes désignées par les statuts qui, sans être héritières, pourraient, en cas de décès d'un associé, acquérir la qualité d'associé en vertu de l'article 43, alinéa 3, et même les héritiers qui acquièrent la qualité d'associé en nom soit en vertu de l'article 43, alinéa 2 (à l'exclusion de ceux qui n'auraient que la qualité de commanditaire), soit en vertu de l'article 43, alinéa 3. En effet, les héritiers qui ne deviennent pas associé restent sans doute tenus, en cette qualité d'héritier, de la responsabilité pesant sur leur auteur pour les obligations contractées par la société jusqu'à la publication du décès (article 44, alinéa 3); mais cette responsabilité se divise entre eux selon leurs quotités héréditaires respectives. Par contre, les héritiers ou ceux d'entre eux qui deviennent associé doivent, semble-t-il, dans l'esprit de la disposition nouvelle de l'alinéa 1er, être tenus chacun de la responsabilité solidaire et indéfinie de tous les engagements de la société antérieurs au décès.

Il est, dès lors, proposé de rédiger l'alinéa 1er comme suit :

« Le cessionnaire d'une part d'intérêt, le nouvel associé admis dans la société, et celui qui acquiert la qualité d'associé en nom en vertu des alinéas 2 ou 3 de l'article 43, sont responsables... (la suite comme au projet). »

L'alinéa 3 serait mieux rédigé comme suit :

« Celui qui perd la qualité d'associé et les héritiers ou autres ayants droit de l'associé décédé, pour autant qu'ils ne deviennent pas eux-mêmes associés en nom, ne sont pas tenus des obligations qui seront contractées par la société à dater... (la suite comme au projet). »

*Article 45*

Aux termes du dernier alinéa, si le tribunal prononce la révocation du gérant, même non statutaire, pour justes motifs, à la demande d'un associé, il pourra, en même temps, prononcer la dissolution de la société « à la demande de l'une ou de l'autre des parties ».

L'exposé des motifs ne vise donc qu'un exemple lorsqu'il prévoit que « l'associé qui demande la révocation du gérant pourra, en même temps, demander au tribunal de prononcer la dissolution ». Le gérant défendeur pourrait la demander aussi, mais à la condition, que le texte n'exige pas explicitement, qu'il soit associé. Il est donc proposé d'écrire, à la fin de l'alinéa 3 : « ... à la demande de l'une ou de l'autre partie, si elle est associée, prononcer la dissolution de la société ». L'on n'aperçoit pas, en effet, le motif pour lequel un gérant non associé pourrait demander la dissolution.

Het ontwerp zou moeten bepalen tegen wie zij dat recht bezitten; sommige rechtsgeleerden (bijvoorbeeld Frédéricq, IV, nr 249, blz. 357-388) menen immers dat de vennootschap zelf die waarde zou moeten terugbetalen, terwijl anderen het zo zien dat het aandeel van de overleden of uittredende vennoot ten goede komt aan de andere vennoten, die er elk een gedeelte van ontvangen in evenredigheid met hun belangen in de vennootschap en die, ieder in dezelfde mate, de waarde van dat aandeel moeten terugbetalen, aangezien de vennootschap zelf niets heeft verkregen (Van Ryn, I, nr 416).

Krachtens de artikelen 1026 en 1027 van het Gerechtelijk Wetboek moet het verzoekschrift, tenzij de wet anders bepaalt, door de advocaat van de partij ondertekend en door een advocaat bij de rechter ingediend worden. Wil het ontwerp niet afwijken van die bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek en wil het bijgevolg dat een advocaat optreedt, dan zijn bij de tekst geen opmerkingen te maken. Wil het daarentegen dat de partij zelf haar verzoekschrift ondertekent en indient, dan moet de tekst worden gewijzigd.

Deze opmerking geldt ook voor verdere artikelen.

Luidens het tweede lid van artikel 43 « wordt de waarde van het aandeel op de dag van het overlijden of van de gebeurtenis waarbij de hoedanigheid van vennoot verloren werd, vastgesteld door een deskundige ».

Moet deze bepaling zo worden geïnterpreteerd dat rekening zal worden gehouden met de omvang van de activa bij het overlijden, maar dat de raming ervan zal plaatshebben op het tijdstip van het deskundigenonderzoek ?

*Artikel 44*

Het eerste lid vermeldt uitdrukkelijk alleen « de overnemer van een aandeel in de vennootschap (artikel 40) en de nieuwe vennoot die in de vennootschap wordt opgenomen ». Deze laatste termen, in hun specifieke betekenis : opgenomen zonder overdracht van aandelen (artikel 41, tweede lid), bestrijken niet alle toestanden die zich kunnen voordoen; het kan ook gaan om de door de statuten aangewezen personen die, ofschoon zij geen erfgenamen zijn, bij overlijden van een vennoot de hoedanigheid van vennoot zouden kunnen verkrijgen krachtens artikel 43, derde lid, en zelfs de erfgenamen die de hoedanigheid van vennoot onder firma verkrijgen, ofwel krachtens artikel 43, tweede lid (met uitsluiting van hen die slechts de hoedanigheid van stille vennoot zouden hebben) ofwel krachtens artikel 43, derde lid. Erfgenamen die geen vennoten worden, blijven immers weliswaar in hun hoedanigheid van erfgenaam zoals hun rechtsvoorganger aansprakelijk voor de door de vennootschap aangegane verbintenissen tot de bekendmaking van het overlijden (artikel 44, derde lid), maar die aansprakelijkheid is onder hen verdeeld volgens hun onderscheiden erfdeel. Daarentegen schijnen de erfgenamen of diegenen onder hen die vennoot worden, in de geest van de nieuwe bepaling van het eerste lid, elk hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk te moeten worden gesteld voor alle vóór het overlijden aangegane verbintenissen van de vennootschap.

Derhalve wordt voorgesteld het eerste lid als volgt te redigeren :

« De overnemer van een aandeel in de vennootschap, de nieuwe vennoot die in de vennootschap wordt opgenomen en hij die de hoedanigheid van vennoot verkrijgt krachtens het tweede lid of derde lid van artikel 43, zijn hoofdelijk en... (voorts zoals in het ontwerp). »

Het derde lid kan beter als volgt worden gelezen :

« Hij die de hoedanigheid van vennoot verliest en de erfgenamen of andere rechtverkrijgenden van de overleden vennoot, voor zover zij niet zelf vennoot onder firma worden, staan niet in voor de verbintenissen welke de vennootschap aangaat vanaf... (voorts zoals in het ontwerp). »

*Artikel 45*

Het laatste lid bepaalt dat de rechtbank, indien zij het ontslag van de zaakvoerder uitspreekt — ook al is daarin niet in de statuten voorzien — om gegronde redenen en op vordering van een vennoot, tevens de ontbinding van de vennootschap kan uitspreken « op verzoek van de ene of de andere partij ».

De memorie van toelichting geeft dan ook alleen een voorbeeld waar zij stelt dat « de vennoot die het ontslag van de zaakvoerder vordert, terzelfdertijd aan de rechtbank kan vragen de ontbinding van de vennootschap uit te spreken ». Ook de verwerende zaakvoerder zou de ontbinding kunnen vorderen, maar dan alleen op de voorwaarde — die niet uitdrukkelijk in de tekst is gesteld — dat hij vennoot is. Derhalve wordt voorgesteld aan het slot van het derde lid te lezen : « ... kan zij tevens, op verzoek van een van de partijen, als deze vennoot is, de ontbinding van de vennootschap uitspreken ». Het is immers niet duidelijk waarom een zaakvoerder die geen vennoot is, de ontbinding zou kunnen vorderen.

*Articles 46 et 47*

Ces articles n'appellent pas d'observation.

*Article 48*

En ce qui concerne le § 2 de cet article, on peut se demander pourquoi l'associé non gérant ne pourrait pas aussi, comme le commanditaire, se faire assister d'un expert (cf. article 58 du projet).

*Articles 49 et 50*

Il est renvoyé aux observations présentées au sujet du calcul de la majorité à propos des articles 40 et suivants et de la contradiction qui paraît exister entre l'article 50 et la majorité admise dans les cas de retraite, ou d'admission, ou de continuation de la société.

CHAPITRE III

SOCIETES EN COMMANDITE

*Article 51*

L'expression « la société en commandite est celle que forment un ou plusieurs associés... avec un ou plusieurs autres associés... » n'est pas heureuse car elle pourrait donner l'impression que cette société est formée par deux groupes de personnes liées par un contrat de société préalable à celui qui crée la société en commandite.

Il vaudrait mieux rédiger la disposition en ces termes :

« *Article 51.* — La société en commandite est celle que forment une ou plusieurs personnes, dénommées commandités, qui répondent solidairement et indéfiniment des engagements sociaux, avec une ou plusieurs autres, dénommées commanditaires, qui sont tenues à concurrence de leur apport seulement. »

Cette rédaction implique que le terme « associés » (commandités ou commanditaires) devrait être supprimé dans les articles subséquents.

*Article 52*

Cette disposition n'appelle pas d'observation.

*Article 53*

Il y a lieu de supprimer les mots : « ... ci-après, pour le cas de la retraite ou de l'admission d'un associé commandité ».

Indépendamment des observations présentées à propos des articles auxquels le texte renvoie, il y a lieu de souligner que l'article 42, alinéa 3, dernière phrase, n'est pas adapté, dans sa généralité, au cas de la société en commandite. Il n'existe, en effet, aucun motif pour que la désignation de certaines personnes pour continuer la société avec les survivants, « demeure sans effet si la personne désignée est un mineur non émancipé », lorsqu'il s'agit d'une société en commandite et que l'associé décédé était un commanditaire et donc non commerçant en cette qualité.

Il est donc proposé d'ajouter l'alinéa suivant :

« Toutefois la désignation, en application de l'article 42, alinéa 3, d'un mineur non émancipé ne demeurera sans effet que si l'associé décédé était commandité. »

*Article 54*

S'il est logique de prévoir que l'article 39 (les associés sont commerçants) ne s'applique qu'aux seuls commandités, cette limitation ne paraît pas se justifier en ce qui concerne l'article 38, alinéa 3, car cette disposition pourrait jouer dans les hypothèses prévues à l'article 57. On n'aperçoit pas la raison pour laquelle on ferait un sort différent au commanditaire, lorsque ce dernier est assimilé au commandité.

Si le Gouvernement tient compte de cette observation, il y aurait lieu de prévoir à l'article 57, que l'article 38, alinéa 3, s'applique... (voir le texte ci-après proposé pour l'article 57).

*Artikelen 46 en 47*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 48*

In verband met § 2 van dit artikel kan men zich afvragen waarom de vennoot die geen zaakvoerder is, zich niet evengoed als de stille vennoot door een deskundige zou mogen laten bijstaan (cfr. artikel 58 van het ontwerp).

*Artikelen 49 en 50*

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen die bij de artikelen 40 en verdere zijn gemaakt met betrekking tot de berekening van de meerderheid en tot de schijnbare tegenspraak tussen artikel 50 en de meerderheid die wordt aangenomen in geval van uittreding of opneming van vennoten of bij voortzetting van de vennootschap.

HOOFDSTUK III

COMMANDITAIRE VENNOOTSCHAP

*Artikel 51*

De formulering « De commanditaire vennootschap is de vennootschap aangegaan tussen een of meer vennoten... en een of meer andere vennoten... » is niet bijster gelukkig; ze kan de indruk wekken dat die vennootschap wordt aangegaan tussen twee groepen van personen die reeds door een contract van vennootschap gebonden zijn eer het contract tot oprichting de commanditaire vennootschap tot stand komt.

De bepaling kan beter als volgt worden geredigeerd :

« *Artikel 51.* — De commanditaire vennootschap is de vennootschap, aangegaan tussen een of meer personen, beherende vennoten genoemd, die hoofdelijk en onbeperkt instaan voor de verbintenissen van de vennootschap, en een of meer andere personen, stille vennoten genoemd, die slechts tot het bedrag van hun inbreng verbonden zijn. »

Deze redactie impliceert dat de term « vennoten » (beherende of stille) in de volgende artikelen zou moeten vervallen.

*Artikel 52*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 53*

Men schrappe de woorden « hierna, wat betreft de uittreding of de opneming van een beherend vennoot ».

Los van de opmerkingen die gemaakt zijn bij de artikelen waarnaar de tekst verwijst, moge erop worden gewezen dat artikel 42, derde lid, laatste volzin, in zijn algemene formulering niet aangepast is aan het geval van de commanditaire vennootschap. Er is immers geen enkele reden waarom de aanwijzing van bepaalde personen om de vennootschap met de overlevende voort te zetten « voor niet ontvoogde minderjarigen », zonder gevolg zou blijven wanneer het een commanditaire vennootschap betreft en de overleden vennoot een stille vennoot en dus als zodanig geen koopman was.

Derhalve wordt voorgesteld de tekst met het volgende lid aan te vullen :

« De aanwijzing, op grond van artikel 42, derde lid, van een niet ontvoogde minderjarige zal echter alleen dan zonder gevolg blijven als de overleden vennoot een beherend vennoot was. »

*Artikel 54*

Is het logisch te bepalen dat artikel 39 (« de vennoten zijn koopman ») alleen toepassing vindt op de beherende vennoten, niet verantwoord lijkt die beperking wat artikel 38, derde lid, betreft; die bepaling zou toepassing kunnen vinden in de gevallen bedoeld in artikel 57. Het is niet duidelijk waarom voor de stille vennoot een andere regeling zou gelden wanneer hij met de beherende vennoot is gelijkgesteld.

Mocht de Regering op deze opmerking ingaan, dan zou in artikel 57 moeten worden bepaald dat artikel 38, derde lid, toepassing vindt... (zie de hierna voor artikel 57 voorgestelde tekst).

Il échet d'observer qu'aucune disposition du projet ne règle, semble-t-il, au regard du cessionnaire notamment, les effets de la cession des parts d'un commanditaire, de sa retraite ou de sa sortie de la société lorsque sa commandite n'a pas été entièrement versée en ce qui concerne les obligations de la société antérieures à la publication de ces événements.

*Article 55*

La rédaction suivante est proposée :

« *Article 55.* — Les articles 49 et 50 s'appliquent à la société en commandite.
Toutefois...
... relatif aux sociétés en nom collectif. »

*Articles 56 et 57*

La rédaction suivante est proposée :

« *Article 56.* — Les articles 45, 46 et 47 s'appliquent à la société en commandite sous les réserves suivantes :

1° en l'absence d'une disposition statutaire, tous les commandités sont gérants;
2° les gérants ne peuvent en aucun cas être choisis parmi les commanditaires.

*Article 57.* — Le commanditaire ne peut, même en vertu d'une procuration, agir au nom de la société à l'égard des tiers.
Il répond solidairement et indéfiniment à l'égard des tiers de tous les engagements de la société auxquels il aurait participé en contravention à la prohibition de l'alinéa 1er ou de l'article 56, 2° : (la suite comme aux alinéas 2 et 3 du projet).

(Alinéa supplémentaire — voir observation sous l'article 54 :

« L'article 38, alinéa 3, s'applique aux commanditaires visés aux alinéas 1er et 4 ».)

*Article 58*

Comme l'explique l'exposé des motifs, cet article accorde à l'associé commanditaire le même droit de surveillance et de contrôle que celui qui est reconnu, dans les sociétés en nom collectif, aux associés non gérants par l'article 48, en y ajoutant la faculté de se faire assister par un expert.

Le Conseil d'Etat rappelle ici l'observation faite à propos du § 2 de cet article 48.

En outre, il y a lieu de relever que la disposition nouvelle ne règle pas les droits de contrôle et de surveillance de commandités qui ne seraient pas gérants.

* * *

L'introduction et l'instruction de la demande sur requête unilatérale, réglées par les articles 1025 à 1034 du Code judiciaire, ne prévoient pas de procédure qui comporte à la fois une requête et une citation. La procédure organisée par le Code judiciaire prévoit que « l'ordonnance est délivrée en chambre du conseil » et notifiée sous pli judiciaire par le greffier.

Il conviendrait de ne pas établir de nouvelles procédures qui s'écartent de celles qui sont réglées par le Code judiciaire.

La procédure sur requête unilatérale pourrait s'appliquer en l'espèce, à cette exception près que le juge devrait obligatoirement, par dérogation à l'article 1028, alinéa 2, du Code judiciaire, convoquer la société.

* * *

L'exposé des motifs ne s'explique pas sur le sort à réserver à l'article 25 des lois coordonnées actuelles prévoyant la désignation d'un associé commanditaire comme administrateur provisoire.

Op te merken valt dat geen bepaling van het ontwerp een regeling lijkt te treffen, onder meer ten opzichte van de overnemer, voor de gevolgen van de overdracht van de aandelen van een stille vennoot, of van diens ontslag of uittreden uit de vennootschap wanneer zijn inbreng niet volgestort is, ten aanzien van de verbintenissen van de vennootschap die zijn aangegaan vóór de bekendmaking van die gebeurtenissen.

*Artikel 55*

Men leze de tekst als volgt :

« *Artikel 55.* — De artikelen 49 en 50 zijn van overeenkomstige toepassing op de commanditaire vennootschap.
... (voorts zoals in het ontwerp ».)

*Artikelen 56 en 57*

De volgende redactie wordt voorgesteld :

« *Artikel 56.* — De artikelen 45, 46 en 47 zijn van overeenkomstige toepassing op de commanditaire vennootschap onder het volgende voorbehoud :

1° indien in de statuten daaromtrent niets is bepaald, zijn alle beherende vennoten zaakvoerders;
2° de zaakvoerders mogen in geen geval uit de stille vennoten worden gekozen.

*Artikel 57.* — De stille vennoot mag niet jegens derden ten name van de vennootschap handelen, zelfs niet krachtens een volmacht.
Het is ten aanzien van derden hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor alle verbintenissen van de vennootschap waaraan hij mocht hebben meegewerkt met overtreding van het verbod van het eerste lid of van artikel 56, 2°.
Adviezen en raadplegingen, daden van controle en toezicht, en machtigingen aan zaakvoerders gegeven voor handelingen die buiten hun bevoegdheid liggen, verbinden hem niet jegens derden.
Zelfs voor de verbintenissen waaraan hij niet heeft meegewerkt, is hij jegens derden hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk als hij de zaken van de vennootschap in haar betrekking en met derden gewoonlijk heeft waargenomen of indien zijn naam in de handelsnaam voorkomt.

(Bijkomende alinea — zie opmerkingen bij artikel 54 :

« Artikel 38, derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de stille vennooten bedoeld in het eerste en het vierde lid ».)

*Artikel 58*

Zoals de memorie van toelichting verklaart, kent dit artikel « aan de stille vennoot hetzelfde recht van toezicht en controle toe als dat waarin bij artikel 48 is voorzien voor de vennootschappen onder firma ten behoeve van de vennoten die geen zaakvoerder zijn, onder toevoeging van de mogelijkheid om zich door een deskundige te doen bijstaan ».
De Raad van State moge hier verwijzen naar de opmerking die gemaakt is bij § 2 van artikel 48.
Ook moet worden opgemerkt dat de nieuwe bepaling geen regeling treft ter zake van het recht van controle en toezicht van de beherende vennoten die geen zaakvoerder zijn.

* * *

De inleiding en behandeling van de vordering op eenzijdig verzoekschrift, die geregeld zijn door de artikelen 1025 tot 1034 van het Gerechtelijk Wetboek, voorzien niet in een rechtspleging die én op verzoekschrift én op dagvaarding wordt gevoerd ? In de rechtspleging van het Gerechtelijk Wetboek wordt « de beschikking in raadkamer gegeven » en door de griffier bij gerechtsbrief ter kennis gebracht.
Het verdient aanbeveling geen nieuwe procedureregelen in te voeren die van het Gerechtelijk Wetboek afwijken.
De rechtspleging op eenzijdig verzoekschrift zou hier toepassing kunnen vinden, met dien verstande dat de rechter, in afwijking van artikel 1028, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de vennootschap zou moeten oproepen.

* * *

De memorie van toelichting zegt niet wat er gewordt van artikel 25 van de huidige gecoördineerde wetten, dat voorziet in de aanstelling van een stille vennoot als voorlopig beheerder.

*Article 59*

Cette disposition n'appelle pas d'observation.

CHAPITRE IV

SOCIETES ANONYMES

(articles 60 à 142 du projet)

Section 1re. — Définition et constitution des sociétés anonymes

*Article 60*

A la différence du texte actuel, la définition donnée par le projet, comme le dit l'exposé des motifs, « met en relief l'une des caractéristiques essentielles de la société anonyme : les droits des actionnaires sont représentés par des titres négociables ».

De même, dans les développements qu'il consacre (après l'article 84) aux clauses statutaires restreignant la cessibilité de titres, l'exposé des motifs souligne que si de telles clauses « aboutissent à rendre en fait les titres incessibles, ce serait contraire à l'essence même de la société anonyme », notamment si elles rendaient un actionnaire « prisonnier de ses titres », en les rendant pratiquement innégociables ou en le plaçant dans l'alternative soit de les conserver, soit de les aliéner à un prix dérisoire.

En vertu de la disposition nouvelle de l'article 4, toute société ayant pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale « est considérée comme une société en nom collectif si les fondateurs n'ont pas manifesté la volonté d'adopter l'un des autres types de société reconnus par l'article 2 ». Mais l'exposé des motifs, à la fin de ses commentaires sur l'article 4, explique avec raison qu'en visant cette manifestation de volonté, « l'article 4 se réfère à un critère de fond et non de forme. Conformément aux règles générales d'interprétation, la qualification adoptée par les parties sera déterminante si les statuts ne la contredisent pas. En pratique, on devra notamment considérer comme étant en nom collectif... la société dont l'acte constitutif est en contradiction avec les caractères essentiels du type prétendûment choisi par les fondateurs ».

Si la négociabilité des titres représentant les droits des associés est de l'essence du type de la société anonyme, l'on serait enclin à croire que l'insertion dans les statuts d'une société, dite anonyme, d'une clause rendant ces titres pratiquement non négociables aurait pour effet que cette société contraire à l'essence du type choisi, ne constituerait pas une société anonyme, à la définition de laquelle elle ne répondrait pas, mais une société en nom collectif par application de l'article 4.

L'exposé des motifs, retraçant dans la controverse l'opinion la plus récente sur les textes actuellement en vigueur, relève que, dans cette opinion, de telles clauses sont considérées comme nulles, encore qu'une opinion minoritaire en déduit que la société ne serait plus anonyme (Encycl. Dalloz, *Droit commercial*, III, Vo Actions, no 364). Si l'on entend que la controverse ne soit pas alimentée à nouveau par le nouvel article 4 combiné avec le nouvel article 60, il serait opportun de souligner clairement que la méconnaissance par une clause statutaire de la négociabilité des titres, qui est de l'essence de la société anonyme, n'entraînerait que la nullité de cette clause sans faire perdre à cette société le caractère d'une société anonyme.

*Article 61*

1. Le projet requiert pour la constitution d'une société anonyme, que le capital social soit d'un million au moins.

L'exposé des motifs explique comment le capital social minimum (destiné à éviter que de trop petites entreprises ne recourent à la forme anonyme) a été, pour des raisons pratiques, fixé à ce montant « pas très important ».

Les actions devant être libérées d'un cinquième au moins, la société anonyme pourra donc être constituée avec un capital libéré de F 200 000.

Par contre, le projet exige pour la S. P. R. L. que son capital (dont le minimum est de F 250 000) soit en tous cas libéré à concurrence de F 250 000 (article 145, 1o et 4o). De même, pour la société à capital variable, il requiert un capital minimum légal de F 250 000, porté dans certains cas à F 1 000 000 (article 187, § 1er, 1o, et § 2), mais qui doit être libéré de 250 000 F au moins (article 187, 4o).

*Artikel 59*

Bij deze bepaling zijn geen opmerkingen te maken.

HOOFDSTUK IV

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP

(artikelen 60 tot 142 van het ontwerp)

Afdeling 1. — Aard en oprichting van de naamloze vennootschappen

*Artikel 60*

In tegenstelling met de huidige tekst legt de door het ontwerp gegeven definitie — aldus de memorie van toelichting — de nadruk op « een van de wezenlijke kenmerken van de naamloze vennootschap : de rechten van de vennoten worden vertegenwoordigd door verhandelbare effecten ».

Zo wordt er in de uitleg welke de memorie van toelichting (na artikel 84) verstrekt over de statutaire bedingen die de verhandelbaarheid van de effecten beperken, ook op gewezen dat, zouden die bedingen « de volledige onverhandelbaarheid van de effecten » tot gevolg hebben, dit « in strijd zou zijn met het wezen zelf van de naamloze vennootschap », namelijk als die bedingen aan aandeelhouder tot « gevangene van zijn aandelen » zouden maken door ze praktisch onverhandelbaar te maken of door hem voor de keus te stellen « zijn effecten te behouden of die tegen een spotprijs te verkopen ».

Krachtens de nieuwe bepaling van artikel 4 wordt iedere vennootschap die de uitoefening van een handelsbedrijf ten doel heeft, « als een vennootschap onder firma aangemerkt zo de oprichters niet hun wil hebben te kennen gegeven een andere bij artikel 2 erkende rechtsvorm aan te nemen ». Maar aan het slot van haar commentaar op artikel 4 verklaart de memorie van toelichting terecht dat dit artikel, door op die wilsuiting te wijzen, « een maatstaf stelt betreffende de zelfstandigheid en niet betreffende de vorm. Overeenkomstig de algemene regels van uitlegging, is de door partijen aangenomen rechtsvorm doorslaggevend als zulks in de statuten niet wordt tegengesproken. In de praktijk zal men met name als vennootschap onder firma moeten aanmerken... de vennootschap waarvan de oprichtingsakte in strijd is met de wezenlijke kenmerken van de rechtsvorm die de oprichters beweren te hebben gekozen ».

Als de verhandelbaarheid van de effecten die de rechten van de vennoten vertegenwoordigen, tot het wezen zelf van de naamloze vennootschap behoort, zou men geneigd zijn te denken dat, wanneer in de statuten van een zogeheten naamloze vennootschap een beding wordt opgenomen waardoor die effecten praktisch onverhandelbaar worden, het gevolg daarvan zal zijn dat die, aan het wezen zelf van het gekozen type tegengestelde vennootschap niet is een naamloze vennootschap (aan de definitie waarvan zij niet beantwoordt), maar een vennootschap onder firma, overeenkomstig artikel 4.

In een overzicht van de controversionele opvattingen over de thans geldende teksten wijst de memorie van toelichting op de recentste zienswijze, die wil dat zodanige bedingen voor niet geschreven worden gehouden, ofschoon een minderheid eruit afleidt dat de vennootschap niet langer « naamloos » zou zijn (Encycl. Dalloz, *Droit Commercial*, III, Vo Actions, nr 364). Wil men voorkomen dat het nieuwe artikel 4 juncto het nieuwe artikel 60 nieuw voedsel geeft aan die controverse, dan zou het dienstig zijn duidelijk te stellen dat, wanneer een statutair beding een miskenning inhoudt van de — voor de naamloze vennootschap essentiële — verhandelbaarheid van de effecten, alleen dat beding nietig is en, de vennootschap zelf daarom haar karakter van naamloze vennootschap niet verliest.

*Artikel 61*

1. Het ontwerp eist voor de oprichting van een naamloze vennootschap dat het maatschappelijk kapitaal ten minste een miljoen frank bedraagt.

De memorie van toelichting verklaart waarom het minimumkapitaal (hetwelk moet voorkomen dat de kleine ondernemingen de vorm van een naamloze vennootschap kiezen) om praktische redenen op dat « niet zeer belangrijk » bedrag is vastgesteld.

Aangezien op ieder aandeel ten minste een vijfde moet worden gestort, zal de naamloze vennootschap dus opgericht kunnen worden met een gestort kapitaal van 200 000 frank.

Voor de P. V. B. A. daarentegen eist het ontwerp dat het kapitaal (ten minste 250 000 frank) in ieder geval gestort wordt tot het beloop van 250 000 frank (artikel 145, 1o en 4o). Ook voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal eist het een wettelijk minimumkapitaal van 250 000 frank dat in bepaalde gevallen op 1 000 000 frank wordt gebracht (artikel 187, § 1, 1o, en § 2), maar waarop ten minste 250 000 frank gestort is (artikel 187, 4o).

Il y a donc, par comparaison, une certaine discordance au moins concernant le minimum de libération du capital à la constitution, alors que, dans l'esprit du projet, le minimum libéré devrait être plus important pour les sociétés anonymes que pour les sociétés privées à responsabilité limitée et les sociétés à capital variable.

2. L'exposé des motifs signale qu'en cas de pertes réduisant l'actif net en dessous du capital minimum de constitution, la société ne pourrait procéder, par consolidation des pertes, à une réduction du capital qui abaisserait ce dernier en dessous du minimum légal.

Cette interdiction est sans doute dans la ligne du projet, mais elle ne résulte d'aucun texte proposé (l'article 61, 1°, ne visant que le capital à la constitution). Il convient de l'insérer dans le projet lui-même, d'autant plus que, pour la société à capital variable, il est prévu expressément que le capital statutaire ne peut être réduit en dessous du capital minimum légal (articles 223, dernier alinéa, et 187, 1°). Ce texte pourrait être ajouté à l'article 131 du projet et autoriser, comme le propose le fonctionnaire délégué, la possibilité pour l'assemblée générale de procéder à l'opération courante de consolidation financière consistant à réduire le capital en dessous du minimum légal par absorption des pertes si cette réduction est, dans le même acte, suivie d'une augmentation du capital à un montant au moins égal à ce minimum légal.

3. L'exposé des motifs relève qu'il faut que, « conformément au droit commun, l'apport lui-même ait fait l'objet d'une souscription ferme, définitive et non conditionnelle ».
Il ne précise pas s'il faut déduire de cette exigence l'impossibilité, sujette encore à controverse, de constituer une société anonyme sous condition suspensive.

4. Les articles 145, 3° (pour la S. P. R. L.), 187, § 1er, 3° (pour la société à capital variable), et 229, 3° et 4° (pour la société coopérative), précisent, en une rédaction identique, l'exigence que chaque part correspondant en tout ou en partie à des apports ne consistant pas en numéraire, soit libérée intégralement à l'acte constitutif. La règle étant la même pour la société anonyme (sauf dans le cas de l'article 63, § 2), il se recommande de rédiger les textes de la même manière pour éviter tout doute.

5. Pour adapter l'alinéa final au cas de la constitution par souscriptions, il est proposé de dire : « être constaté dans l'acte authentique prévu à l'article 63 ou dans les actes authentiques prévus aux articles 67 et 68 ».

*Article 62*

1. L'alinéa 1er reprend l'article 29*bis* des lois coordonnées : le réviseur d'entreprises chargé de faire rapport sur les apports en nature sera toutefois désigné par les fondateurs eux-mêmes, y compris donc ceux qui font ces apports, au lieu de l'être, comme actuellement, par le président du tribunal de commerce.
L'exposé des motifs signale que la procédure sera ainsi mise en concordance avec celle que l'on suit actuellement (article 34) en cas d'augmentation du capital : le rapport est alors dressé soit par le commissaire réviseur de la société, désigné par l'assemblée générale, soit par un réviseur désigné par le conseil d'administration. L'apporteur ne participe cependant pas à cette désignation.
La concordance devrait s'apprécier au regard des dispositions du projet. Selon son article 114, le ou les commissaires seront obligatoirement choisis, dans toute société anonyme, parmi les membres de l'Institut des réviseurs d'entreprises (alinéa 1er), et encore uniquement parmi ceux d'entre eux qui « devront avoir été reconnus spécialement qualifiés à cette fin dans les conditions et par l'autorité déterminées par le Roi » (alinéa 3), l'exposé des motifs envisageant que le choix des meilleurs candidats soit réservé à la Commission bancaire ou à tout autre organisme jouissant d'une autorité équivalente. Dans le système du projet, en cas d'augmentation du capital (article 125, alinéa 5), le rapport sera toujours dressé par ces commissaires de la société particulièrement qualifiés.

L'importance que, pour protéger les tiers, la loi attribue au rapport sur les apports en nature à la constitution de la société, justifiera, dans une mise en concordance des procédures, que le réviseur d'entreprises, — qu'il soit désigné par une autorité indépendante ou par les fondateurs eux-mêmes, — présente les mêmes garanties de qualification que pour les apports en nature lors d'une augmentation de capital, ce qui n'est pas réalisé dans l'article 62. Il suffirait, pour atteindre ce but, d'intercaler à l'article 62, alinéa 1er, après les termes « désigné par les fondateurs », les mots : « parmi les réviseurs d'entreprises reconnus conformément à l'article 114. Le réviseur fait rapport... ».

2. Les alinéas 2 à 4 du projet reproduisent l'amendement présenté par le Gouvernement le 16 février 1971 lors de la discussion, à la Chambre des Représentants, du projet de loi modifiant la législation

Gaat men vergelijken, dan stelt men vast dat er, althans wat het minimum te storten oprichtingskapitaal betreft, enige discrepantie bestaat, terwijl, volgens de geest van het ontwerp, het te storten minimum voor naamloze vennootschappen hoger zou moeten liggen dan voor besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en voor vennootschappen met veranderlijk kapitaal.

2. De memorie van toelichting wijst erop dat, in geval van verlies waardoor het eigen vermogen onder het minimumbedrag van het oprichtingskapitaal daalt, de vennootschap geen kapitaalvermindering mag doorvoeren door consolidatie van het verlies « waarbij het kapitaal beneden het minimumkapitaal zou komen te liggen ».
Dat verbod ligt ongetwijfeld in de lijn van het ontwerp maar blijkt niet uit enige voorgestelde tekst (artikel 61, 1°, handelt slechts over het kapitaal bij de oprichting). Het verbod moet in het ontwerp zelf worden opgenomen, te meer daar voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal uitdrukkelijk bepaald is, dat het statutaire (minimum) kapitaal niet mag worden verminderd beneden het wettelijk minimumkapitaal (artikel 223, laatste lid, en 187, 1°). Die tekst zou kunnen worden toegevoegd aan artikel 131 van het ontwerp en zou, zoals de gemachtigde ambtenaar voorstelt, de algemene vergadering het recht kunnen verlenen om over te gaan tot gewone financiële consolidatie die erin bestaat het kapitaal onder het wettelijk minimum te brengen door opslorping van het verlies, als die vermindering tevens wordt gevolgd door een kapitaalverhoging tot een bedrag dat ten minste gelijk is aan dat wettelijk minimum.

3. De memorie van toelichting stelt dat « overeenkomstig het gemeen recht de inschrijving betreffende de inbreng vast, bepaaldelijk en niet voorwaardelijk dient te zijn ».
De memorie zegt niet of daaruit moet worden afgeleid dat het onmogelijk is — wat nog te bezien valt — een naamloze vennootschap op te richten onder opschortende voorwaarde.

4. De artikelen 145, 3° (voor de B. V. B. A.), 187, § 1, 3° (voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal) en 229, 3° en 4° (voor de coöperatieve vennootschap) stellen in een gelijke redactie de eis dat ieder geheel of ten dele met niet in geld bestaande inbreng overeenstemmend aandeel volledig is ingebracht bij de oprichtingsakte. Voor de naamloze vennootschap (behalve in het geval van artikel 63, § 2), geldt dezelfde regel. Het verdient dus aanbeveling de teksten op dezelfde wijze te redigeren om twijfel te voorkomen.

5. Om in de slotalinea ook rekening te houden met het geval van oprichting bij inschrijving, leze men de tekst als volgt : « In de authentieke akte bedoeld in artikel 65 of in de authentieke akten bedoeld in de artikelen 67 en 68 moet worden vastgesteld dat aan deze eisen voldaan is ».

*Artikel 62*

1. Het eerste lid herhaalt artikel 29*bis* van de gecoördineerde wetten. De bedrijfsrevisor die verslag moet uitbrengen over de inbrengen in natura, zal echter worden aangewezen door de oprichters zelf, onder wie dus ook die inbrengers, en niet, zoals thans het geval is, door de voorzitter van de rechtbank van koophandel.
De memorie van toelichting wijst erop dat de procedure aldus in overeenstemming is met die welke thans (artikel 34) wordt gevolgd bij kapitaalverhoging : het verslag wordt dan opgemaakt ofwel door de commissaris-revisor van de vennootschap, aangewezen door de algemene vergadering, ofwel door een revisor, aangewezen door de raad van beheer. De inbrenger wordt bij die aanwijzing niet betrokken.
De overeenstemming zou moeten worden beoordeeld aan de hand van de bepalingen van het ontwerp. Volgens artikel 114 moet de commissaris of moeten de commissarissen in iedere naamloze vennootschap gekozen worden uit de leden van het Instituut van de bedrijfsrevisoren (eerste lid), en dan nog alleen uit degenen onder hen die « als daartoe bijzonder bevoegd worden erkend volgens de regelen en door de overheid die de Koning bepaalt » (derde lid), terwijl de memorie van toelichting in overweging geeft « de keus van de beste kandidaten over te laten aan de Bankcommissie hetzij aan een instelling die hetzelfde gezag geniet ». In de regeling van het ontwerp wordt bij kapitaalverhoging (artikel 125, vijfde lid) het verslag steeds opgemaakt door die bijzonder bevoegde commissarissen van de vennootschap.
Het belang dat de wet, ter bescherming van derden, hecht aan het verslag over de inbrengen in natura bij de oprichting van de vennootschap zal, als de procedures in overeenstemming worden gebracht, de eis wettigen dat de bedrijfsrevisor — of hij nu door een onafhankelijke overheid dan wel door de oprichters zelf wordt aangewezen — dezelfde waarborgen inzake bekwaamheid biedt als voor de inbrengen in natura bij een kapitaalverhoging; aan die eis komt artikel 62 niet tegemoet. Om er wel aan tegemoet te komen kan men volstaan met in artikel 62, eerste lid, na de woorden « door de oprichters aangewezen », de woorden in te voegen « uit de overeenkomstig artikel 114 erkende bedrijfsrevisoren. De revisor brengt verslag uit... ».

2. In het tweede tot en met het vierde lid van het ontwerp is opgenomen het amendement dat de Regering op 16 februari 1971 tijdens de Kamerbespreking van het wetsontwerp tot wijziging van

relative aux sociétés commerciales (Doc. Parl. Ch. Repr., 700, 1969-1970, nº 4), afin d'assurer la réalité des déclarations des parties concernant la libération des souscriptions en numéraire. Il a été adopté par la commission de la justice (*ibid.*, 700, nº 7, page 17) et ensuite par la Chambre.

L'article 61, 3º, exigeant que chaque action soit libérée d'un cinquième au moins, il ne suffit pas, pour répondre à cette condition, que la société dispose de fonds d'un montant égal à un cinquième du total des souscriptions en numéraire. Le dépôt à un compte spécial devrait donc, pour remplir le but poursuivi, faire apparaître distinctement le montant déposé par chaque souscripteur; il pourrait d'ailleurs y avoir plusieurs comptes spéciaux.

Les fonds ainsi déposés pourraient, comme il a été précisé par le Ministre à la Commission de la Justice de la Chambre (*op. cit* pages 17 et 18), être l'objet d'une saisie-arrêt par un créancier d'un déposant et ne pourraient donc, en ce cas, être remis à la société lors de sa constitution. Cependant, selon l'article 62, « le compte spécial doit être à la disposition exclusive de la société à constituer. Il ne peut en être disposé que par les personnes habilités à engager la société ».

Il serait dès lors utile de prévoir que l'attestation prévue à la fin de l'alinéa 2 doit certifier que les sommes déposées sont disponibles.

Les fonds pouvant être restitués par le dépositaire dans les trois mois de l'ouverture du compte spécial si le dépositaire n'a pas été informé, par le notaire instrumentant, de la réception de l'acte constitutif, il serait opportun d'exiger que cette attestation remonte à moins de trois mois.

Il est dès lors proposé de rédiger comme suit la phrase finale de l'alinéa 2 : « Une attestation ne remontant pas à plus de trois mois, justifiant ce dépôt et certifiant sa disponibilité, est annexée à l'acte ».

Il semble que l'attestation, faisant corps avec l'acte auquel il est annexé, devrait être publiée avec celui-ci, à moins de l'ajouter à la liste des pièces à déposer, prévue à l'article 12, alinéa 3.

*Article 63*

§ 1er. Le capital social minimum d'un million de francs ne peut être représenté, à la constitution, que par des actions correspondant à des apports « susceptibles de réalisation forcée », au profit des créanciers sociaux dont le capital constitue la garantie.

Une disposition semblable est reprise par l'acticle 148 pour la S. P. R. L., et à l'article 188 pour la société à capital variable, ainsi qu'à l'article 52 pour les apports des commanditaires à la société en commandite.

L'exposé des motifs, dans son commentaire de l'article 148, déclare à ce sujet : « Bien qu'il appartienne à la jurisprudence d'apprécier ce qu'il y a lieu d'entendre par "apports susceptibles de réalisation forcée", il va de soi que cette notion recouvre, entre autres, les brevets, les marques de fabrique, les dessins et modèles, les fonds de commerce et le droit d'exploitation d'une concession ». Certains de ces exemples sont discutables (voyez, par exemple, sur la saisissabilité des brevets : Van Ryn, *Traité de droit commercial*, I, nº 193, petit texte, et *Rép. prat. droit belge.* Vº Brevet d'invention, nº 29; Remouchamps, *Octrooien*, nº 330 ;sur la vente en bloc des éléments d'un fonds de commerce donné en gage : Van Ryn, IV, nº 2611; il semble qu'en pratique, des apports de fonds de commerce y compris les marques, brevets, dessins et modèles soient le plus souvent rémunérés par des actions représentatives du capital).

Il est, par contre, certain qu'un apport en travaux ou services ne pourrait être retenu (« apport en industrie » cité par l'exposé des motifs à propos de l'article 52 et de l'article 148).

§ 2. Sans préjudice du § 1er, le projet permet cependant de rémunérer par des actions représentatives du capital social, jusqu'à 50 p.c. de celui-ci, sous les conditions indiquées au § 2, des apports non susceptibles de réalisation forcée qui ne peuvent, dans la législation actuelle, être rémunérés que par des titres ou parts bénéficiaires souvent attribués à titre d'avantages particuliers aux fondateurs pour rémunérer des « apports immatérriels » ou des « services rendus » (exposé des motifs sur l'article 72), « généralement d'une évaluation difficile parce que leur consistance dépend fréquemment de l'évolution des affaires » ou « de la rentabilité de l'entreprise », de manière telle qu'il « eût été délicat de charger le réviseur d'une évaluation dépendant dans une large mesure de l'avenir » (commentaire sur l'article 65).

L'une des conditions prévues (§ 2, 2º) est, cependant, que de l'avis du réviseur d'entreprises appelé à les vérifier, « ils sont susceptibles de procurer à la société un avantage certain, par exemple sous la forme d'une économie de frais et de dépenses » (par exemple l'apport « du droit de recourir aux services de recherche d'un groupe puissant »).

de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen (Gedr. st. Kamer, zitting 1969-1970, 700, nr 4), heeft voorgesteld, zulks ter geruststelling « wat betreft de werkelijkheid van de verklaringen van partijen met betrekking tot de storting van de bedragen waarvoor zij hebben ingeschreven ». Het amendement is door de commissie voor de justitie (*ibid.*, 700, nr 7, blz. 17) en vervolgens door de Kamer aangenomen.

Aangezien artikel 61, 3º, eist dat op ieder aandeel ten minste een vijfde is gestort, is aan die eis nog niet voldaan als de vennootschap beschikt over een geldbedrag dat gelijk is aan een vijfde van het totaal der inschrijvingen in geld. Opdat het gestelde doel kan worden bereikt, moet een bijzondere rekening derhalve duidelijk aangeven welk bedrag elke inschrijver heeft gedeponeerd; er zouden overigens verscheidene bijzondere rekeningen kunnen zijn.

Op de aldus gedeponeerde gelden zou, zoals de Minister in de commissie voor de justitie van de Kamer heeft verklaard (*op. cit.*, blz. 17 en 18), beslag kunnen worden gelegd door een schuldeiser van een deponent, zodat die gelden in dat geval niet meer aan de vennootschap kunnen worden bezorgd bij haar oprichting. Artikel 62 bepaalt echter : « De bijzondere rekening wordt uitsluitend ter beschikking gehouden van de op te richten vennootschap. Over die rekening kan alleen worden beschikt door personen die bevoegd zijn om de vennootschap te verbinden ».

Het ware dan ook nuttig te bepalen dat het bewijs waarvan sprake is aan het slot van het tweede lid, moet bevestigen dat de gedeponeerde sommen beschikbaar zijn.

Aangezien de gelden door de instelling welke ze in deposito heeft genomen, binnen drie maanden na de opening van de bijzondere rekening kunnen worden teruggegeven als die instelling van de optredende notaris geen bericht heeft gekregen van het verlijden van de oprichtingsakte, ware het dienstig te stellen dat het bedoelde bewijs geen drie maanden oud mag zijn.

Derhalve wordt voorgesteld de laatste volzin van het tweede lid als volgt te redigeren : « Een bewijs dat niet ouder is dan drie maanden, en dat het deposito en de beschikbaarheid ervan bevestigt, wordt bij de akte gevoegd ».

Het bewijs, dat een geheel vormt met de akte waarbij het is gevoegd, lijkt samen met die akte te moeten worden bekendgemaakt, tenzij het toegevoegd wordt aan de in artikel 12, derde lid, bedoelde lijst van neer te leggen stukken.

*Artikel 63*

§ 1. Het maatschappelijk minimumkapitaal van een miljoen frank mag bij de oprichting alleen vertegenwoordigd zijn door aandelen welke overeenstemmen met inbrengen « die vatbaar zijn voor gerechtelijke tegeldemaking », ten behoeve van de schuldeisers van de vennootschap voor wie het kapitaal een waarborg is.

Een soortgelijke bepaling staat ook in artikel 148 voor de B. V. B. A. en in artikel 188 voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal, alsook in artikel 52 voor de inbreng van de stille vennoten in de commanditaire vennootschap.

In de commentaar op artikel 148 zegt de memorie van toelichting hierover het volgende : « Hoewel het aan de rechtspraak toekomt te beoordelen wat dient te worden verstaan onder "inbreng die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is", spreekt het vanzelf dat onder meer de octrooien, fabrieksmerken, tekeningen en modellen, handelszaken en concessierechten door dat begrip worden gedekt ». Sommige van die voorbeelden kunnen worden betwist (zie b.v. over de mogelijkheid tot beslag op octrooien : Van Ryn, *Traité de droit commercial*, I, nr 193, kleine tekst, en *Rép. prat. droit belge*, Vº Brevet d'invention, nr 29; Remouchamps, *Octrooien*, nr 330; over de verkoop van de gezamenlijke bestanddelen van een in pand gegeven handelszaak : Van Ryn, IV, nr 2611; in de praktijk schijnt de inbreng van handelszaken, waaronder ook merken, octrooien, tekeningen en modellen, meestal te worden vergoed met kapitaalaandelen).

Daarentegen staat het vast dat inbreng in werk of diensten niet in aanmerking kan komen (« inbreng van nijverheid » zoals vermeld in de memorie van toelichting bij artikel 52 en bij artikel 148).

§ 2. Onverminderd het bepaalde in § 1 staat het ontwerp nochtans toe, tot 50 t.h. van het maatschappelijk kapitaal, onder de voorwaarden bepaald in § 2, door middel van kapitaalaandelen te vergoeden de inbrengen die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar zijn en in de huidige wetgeving alleen kunnen worden vergoed met effecten of winstbewijzen die vaak als bijzondere voordelen aan de oprichters worden toegekend ter vergoeding van « onlichamelijk inbreng » of van « bewezen diensten » (memorie van toelichting over artikel 72), welke « over 't algemeen moeilijk worden gewaardeerd daar hun omvang dikwijls afhangt van het verloop van de zaken of van de rentabiliteit van de onderneming », zodat het « voor de bedrijfsrevisor een kiese taak zou zijn tot een waardering te moeten overgaan die in grote mate betrekking heeft op de toekomst » (commentaar op artikel 65).

Een van de gestelde voorwaarden (§ 2, 2º) is evenwel dat de inbrengen naar het oordeel van de bedrijfsrevisor die ze moet verifiëren « de vennootschap bepaald tot voordeel strekken bijvoorbeeld onder de vorm van kosten- en uitgavenbesparing » (bijvoorbeeld de inbreng « van het recht om gebruik te maken van de onderzoeksdiensten van een machtige groep »).

Selon l'exposé des motifs, « ces apports particuliers devront présenter un avantage certain pour la société, de l'avis du réviseur ».

Le rapport du réviseur devra évidemment porter, en outre, sur les divers points visés par l'article 62, alinéa 1er.

Il n'est cependant pas prévu de sanction concernant l'absence de l'avis particulier du réviseur visé au 3° (l'article 400 ne vise que l'article 62).

Le 3° du § 2 devrait faire l'objet d'un alinéa distinct non numéroté, ou d'un § 3. L'amortissement qu'il prescrit, même s'il a pour effet de mettre la société en perte, doit être de 10 p.c. au moins chaque année, même si la société avait pratiqué l'année précédente un amortissement d'un pourcentage supérieur. Selon l'exposé des motifs, « l'existence de bénéfices d'exploitation permettant de réaliser cet amortissement, sans qu'une perte apparaisse, sera précisément de nature à démontrer la valeur réelle des apports en question ». Cette constatation, éventuelle, n'interviendra cependant qu'un certain temps après la constitution de la société et pourrait d'ailleurs être due à des causes étrangères à la valeur de l'apport envisagé.

A l'obligation d'amortir, il n'est pas prévu d'autre sanction que l'interdiction de procéder à aucune répartition de bénéfices avant que cet amortissement ne soit entièrement terminé; les actions attribuées sont cessibles immédiatement, en principe. Les apports envisagés figureront au bilan non sous la rubrique « Immobilisé » (cf. article 302, A, 2°), mais sous la rubrique « Actifs provisoires » (article 302, D, 3) et les amortissements doivent être répartis, au passif du bilan, suivant les catégories de biens auxquels ils se rapportent (article 303, § 1er, B).

Les actions ainsi attribuées ne doivent pas être libérées à la constitution selon l'article 61, 3°. Cette exception est expliquée par le fait qu'« en effet, certains des apports qui seront dorénavant autorisés moyennant les modalités prévues par cet article (63, § 2), ne peuvent être matériellement réalisés instantanément, que ce soit en totalité ou en partie », notamment s'il s'agit d'un apport comportant des prestations successives (exposé des motifs sur l'article 61). L'article 63, § 2, ne limite cependant pas son application aux seuls apports à prestations successives, et l'exception de l'article 61, 3°, à la libération est exprimée sans comporter de restriction.

Comme l'exposé des motifs le souligne sous l'article 72, on peut prévoir que la possibilité de recourir aux modes de rémunération institués par l'article 63 rendra beaucoup moins fréquente la création de parts bénéficiaires. Tous apports susceptibles d'être rémunérés par les actions visées à l'article 63 restent sans doute susceptibles d'être rémunérés par des titres bénéficiaires, mais l'inverse n'est pas possible dans tous les cas, vu les conditions prévues par l'article 63, § 2, notamment 2°.

Les actions d'apports non susceptibles de réalisation forcée devront, jusqu'à leur complète libération, rester nominatives (article 80, alinéa 2). Le registre des actions nominatives doit contenir l'indication « des versements effectués » (article 74, 2°) et le bilan publié doit être suivi de la liste des actionnaires qui n'ont pas encore libéré leurs actions, avec l'indication « des sommes » dont ils sont redevables (article 85). Il n'est pas dérogé à ces dispositions pour lesdites actions, mais ni le projet, ni l'exposé des motifs n'indiquent comment elles leur seront appliquées.

Les effets d'une cession de ces actions, avant leur libération, tels qu'ils sont réglés par l'article 86, susciteront sans doute également des difficultés dans le cas d'apports de services ou travaux à prestations successives.

*Article 64*

Il est proposé de remplacer « peuvent » par « peut » et les termes « une autre société anonyme » par « une société anonyme ». Il conviendra aussi d'adopter une rédaction identique, par souci de concordance, dans l'article 150 qui contient, pour la constitution d'une S. P. R. L., une disposition semblable.

Les commentaires donnés par l'exposé des motifs sur ces deux articles expliquent clairement la portée de ces dispositions destinées à permettre la constitution directe d'une ou plusieurs filiales dont une société souscrit la totalité du capital.

Il est précisé dans l'exposé des motifs qu'« il faut, d'autre part, que les deux sociétés aient des administrations séparées, des patrimoines et des comptes distincts et soient toutes deux gérées régulièrement, conformément à la loi. La confusion entre les patrimoines, le mélange des comptabilités pourront conduire à décider ... qu'il n'y a, en réalité, qu'une seule personne morale ».

Cependant, au cas où l'on voudrait consacrer ainsi une cause d'inexistence ou de nullité au sens de l'article 11, dernier alinéa, de la directive du 9 mars 1968 du conseil des Communautés européennes, il conviendrait de se demander si ledit article ne s'oppose pas à cette solution, non prévue expressément parmi les causes de nullité limitativement admises par lui. Il semble, à cet égard, que ledit article 11, autorisant de prévoir comme cause de nullité, sub. 2, f, « le fait que, contrairement à la législation nationale régissant la société, le nombre

Volgens de memorie van toelichting moet « die bijzondere inbreng naar het oordeel van de revisor de vennootschap bepaald tot voordeel strekken ».

Het verslag van de revisor zal natuurlijk ook moeten handelen over de verschillende punten bedoeld in artikel 62, eerste lid.

Er staat echter geen sanctie op het ontbreken van het bijzonder advies van de revisor waarvan sprake is onder 2° (artikel 400 verwijst alleen naar artikel 62).

De tekst onder 3° van § 2 zou een afzonderlijk, niet genummerd lid of een § 3 moeten vormen. De daarin bedoelde afschrijving, zelfs indien ze tot gevolg heeft dat de rekeningen van de vennootschap met verlies afsluiten, moet elk jaar ten minste 10 t.h. bedragen, ook al had de vennootschap het jaar tevoren een hoger percentage afgeschreven. De memorie van toelichting zegt hieromtrent : « Het bestaan van exploitatiewinst waarbij die afschrijving kan worden doorgevoerd zonder dat verlies wordt geboekt, is nu juist een toetssteen voor de feitelijke waarde van de hier besproken inbreng ». Dat zal echter eventueel eerst enige tijd na de oprichting van de vennootschap worden vastgesteld en kan ook andere oorzaken hebben die geen verband houden met de waarde van de bedoelde inbreng.

Op de afschrijvingsplicht staat geen andere sanctie dan het verbod om winsten uit te keren vooraleer het totale bedrag is afgeschreven; de toegekende aandelen zijn in beginsel onmiddellijk overdraagbaar. De bedoelde inbrengen zullen op de balans voorkomen, niet onder de rubriek « Vaste activa » (cf. artikel 302, A, 2°) maar onder « Voorlopige activa » (artikel 302, D, 3); de afschrijvingen moeten op het passief van de balans ingedeeld worden volgens de categorieën van goederen waarop zij betrekking hebben (artikel 303, § 1, B).

Op de aldus toegekende aandelen zou volgens artikel 61, 3°, bij de oprichting niet gestort moeten zijn. Die uitzondering wordt hierdoor verklaard dat « bepaalde inbreng die voortaan is toegelaten met inachtneming van de regels van dat artikel (63, § 2), immers in feite niet onmiddellijk te gelde kan worden gemaakt, zelfs niet gedeeltelijk », met name wanneer het gaat om een inbreng met opeenvolgende prestaties (memorie van toelichting bij artikel 61). Artikel 63, § 2, is echter niet alleen van toepassing op inbreng met opeenvolgende prestaties en de uitzondering van artikel 61, 3°, op de storting is geformuleerd zonder enig voorbehoud.

Zoals de memorie van toelichting er met betrekking tot artikel 72 op wijst, kan men veronderstellen dat de wijze van vergoeding waarin is voorzien in artikel 63, de uitgifte van winstbewijzen zeldzamer zal maken. Alle inbrengen die kunnen worden vergoed door middel van de aandelen bedoeld in artikel 63, zullen ongetwijfeld verder mogen worden vergoed met winstbewijzen, maar het omgekeerde is niet in alle gevallen mogelijk gezien de voorwaarden die in artikel 63, § 2, inzonderheid onder 2°, zijn gesteld.

De aandelen die inbreng vertegenwoordigen welke niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is, moeten op naam blijven totdat zij zijn volgestort (artikel 80, tweede lid). Het register van de aandelen op naam moet aantekening houden van « de gedane stortingen » (artikel 74, 2°) en onder de bekendgemaakte balans moet de lijst komen van de aandeelhouders die hun aandelen nog niet hebben volgestort, met vermelding « van het bedrag » dat zij nog verschuldigd zijn (artikel 85). Van die bepalingen wordt voor de bedoelde aandelen niet afgeweken, maar noch in het ontwerp, noch in de memorie van toelichting staat hoe zij daarop zullen worden toegepast.

De gevolgen van een overdracht van die aandelen, voor zij zijn volgestort, zoals die zijn geregeld in artikel 86, zullen ongetwijfeld ook moeilijkheden meebrengen in geval van inbreng van diensten of van werk met opeenvolgende prestaties.

*Artikel 64*

Voorgesteld wordt « kunnen » door « kan » en de woorden « een andere naamloze vennootschap » door « een naamloze vennootschap » te vervangen. Eenzelfde redactie zou ter wille van de overeenstemming moeten worden aangenomen in artikel 150, dat een soortgelijke bepaling bevat voor de oprichting van een B. V. B. A.

In haar commentaar op die twee artikelen legt de memorie van toelichting duidelijk uit wat de draagwijdte is van die bepalingen, die de rechtstreekse oprichting van een of meer dochtermaatschappijen, waarvan het gehele kapitaal door een vennootschap wordt opgenomen, mogelijk moeten maken.

De memorie van toelichting zegt : « Voorts is het vereist dat beide vennootschappen een afzonderlijke administratie hebben, alsmede onderscheiden vermogens en rekeningen; het is noodzakelijk dat zij beide regelmatig worden beheerd overeenkomstig de wet. De vermelding (lees : versmelting) van de vermogens en van de rekeningen kan leiden tot de beslissing ... dat er in feite slechts een enkele rechtspersoon is ».

Mocht men echter op die wijze een grond van onbestaanbaarheid of van nietigheid willen invoeren in de zin van artikel 11, laatste lid, van de richtlijn van 9 maart 1968 van de raad van de Europese Gemeenschappen, dan zou men zich moeten afvragen of het genoemde artikel zich niet verzet tegen die oplossing, die niet uitdrukkelijk genoemd is onder de gronden van nietigheid waarvan het een beperkende opsomming geeft. In dat verband schijnt het zo te zijn dat het bedoelde artikel 11, waar het sub 2, f, toestaat als grond van nietigheid

des associés fondateurs est inférieur à deux », permet *a fortiori* de prévoir la nullité d'une société qui ne serait constituée que par une autre de manière fictive.

*Article 65*

Cet article, qui reprend les dispositions de l'article 30 des lois coordonnées, avec quelques modifications, ne suscite pas d'observation.

*Article 66*

Cette disposition reproduit le texte de l'article 31 actuel, sauf la scission de l'alinéa 2 et la substitution des mots « tout comparant » à « les comparants »

L'article 192 concernant la société à capital variable reproduit, lui, sans aucune modification, l'article 31 actuel.

Par souci de concordance, une rédaction identique devrait être choisie pour les deux articles.

*Articles 67 et 68*

Pas d'observations.

*Article 69*

Cette disposition, qui correspond à l'article 35 des lois coordonnées, concerne la responsabilité des fondateurs.

1) Au 1°, il est proposé de préciser : « le montant des souscriptions requises par l'article 63, § 1er ».

2) Au 2°, après les mots « des actions », il y aurait lieu d'ajouter « sous réserve des apports visés à l'article 63, § 2 » (cf. article 61, 3°, in fine), et de remplacer les mots « en vertu de l'alinéa précédent » par « en vertu du 1° ».

Si l'article 61, 3°, est adapté à l'article 145, 3°, comme il a été proposé, la rédaction du 2° devrait s'inspirer de l'article 151, 2°.

Section 2. — Les titres émis par des sociétés anonymes

*Article 70*

De l'énumération limitative du § 1er, on peut déduire que le projet n'entend pas considérer comme actions représentatives du capital, les actions « de jouissance » visées à l'article 278, § 2, alinéa 3, qui se borne à leur conférer le même droit de vote qu'aux actions en échange desquelles elles furent remises lors d'un amortissement du capital.

*Article 71*

Les actions représentatives du capital prévues par cet article ne disposent pas, en principe, du droit de vote, mais sont assorties de certains avantages privilégiés à certains égards. Elles « se situeront donc entre les obligations et les actions traditionnelles; elles permettront aux sociétés de recourir au marché des capitaux sans mettre en péril la permanence de la direction fondée sur une majorité stable » au sein des assemblées générales, réduites en droit d'autant (article 279, alinéa 3). La possibilité de création de pareilles actions, conçue pour les sociétés d'importance moyenne, est utilisable par toutes, aux conditions prévues au projet.

Elles ne peuvent représenter plus d'un tiers du capital et doivent conférer :

1) le droit à un dividende privilégié d'au moins 5 p.c. en cas de répartition des bénéfices : elles ne font donc pas obstacle à l'affectation totale de ceux-ci à des réserves, mais ce dividende sera récupérable et cela, semble-t-il, sans possibilité (dont le texte ne parle pas) de limitation de durée;

2) le droit privilégié au remboursement de l'apport. Ces « privilèges » paraissent devoir s'exercer aussi avant ceux des actions privilégiées non privées du droit de vote. Des droits complémentaires peuvent leur être accordés dans la répartition du surplus des bénéfices ou dans la distribution du boni de liquidation.

in aanmerking te nemen het feit dat « in strijd met de nationale wetgeving waardoor de vennootschap wordt beheerst, het aantal vennotenoprichters minder dan twee bedraagt », *a fortiori* de mogelijkheid biedt om te bepalen dat nietig is een vennootschap die alleen door een andere vennootschap fictief zou zijn opgericht.

*Artikel 65*

Dit artikel herhaalt het bepaalde in artikel 30 van de gecoördineerde wetten, enigermate gewijzigd. Er zijn geen opmerkingen bij te maken.

*Artikel 66*

Dit artikel herhaalt het huidige artikel 31. Het tweede lid is echter gesplitst. In de Franse tekst zijn de woorden « les comparants » vervangen door « tout comparant ».

Artikel 192, dat betrekking heeft op de vennootschap met veranderlijk kapitaal, herhaalt zonder enige wijziging, althans wat de Franse tekst betreft, het huidige artikel 31.

Ter wille van de overeenstemming zouden beide artikelen op dezelfde wijze moeten worden geredigeerd.

*Artikelen 67 en 68*

Geen opmerkingen.

*Artikel 69*

Deze bepaling, die overeenkomt met artikel 35 van de gecoördineerde wetten, heeft betrekking op de aansprakelijkheid van de oprichters.

1) In de tekst onder 1° voege men de volgende verduidelijking in : « het geplaatste bedrag vereist door artikel 63, § 1 ».

2) In de tekst onder 2° voege men na de woorden « de aandelen » in : « onder voorbehoud van de inbreng bedoeld in artikel 63, § 2 » (cf. artikel 61, 3°, in fine) en vervange men de woorden « overeenkomstig het vorige lid » door « overeenkomstig 1° ».

Als artikel 61, 3°, wordt aangepast aan artikel 145, 3°, zoals voorgesteld is, moet voor de redactie van 2° rekening worden gehouden met die van artikel 151, 2°.

Afdeling 2. — Door de naamloze vennootschap uitgegeven effecten

*Artikel 70*

Uit de beperkende opsomming van § 1 kan worden afgeleid dat het ontwerp niet als kapitaalaandelen wil beschouwen « de bewijzen van deelgerechtigdheid » bedoeld in artikel 278, § 2, derde lid, dat zich ertoe beperkt hun hetzelfde stemrecht te verlenen als aan de aandelen in ruil waarvoor zij werden afgegeven bij een kapitaalafschrijving.

*Artikel 71*

De in dit artikel bedoelde kapitaalaandelen hebben in beginsel geen stemrecht maar genieten in menig opzicht bepaalde voordelen; zij « zullen dus een plaats innemen tussen de obligatie en het traditionele aandeel; zij stellen de vennootschappen in staat de kapitaalmarkt aan te spreken zonder dat de leiding, gevestigd op een vaste meerderheid, gevaar loopt te worden omvergeworpen » in de algemene vergaderingen, welke in rechte in die mate worden gereduceerd (artikel 279, derde lid). De mogelijkheid om zodanige aandelen te creëren wordt ingevoerd ten behoeve van de middelgrote vennootschappen, maar is voor alle vennootschappen bruikbaar onder de voorwaarden welke het ontwerp bepaalt.

Zij mogen niet meer dan een derde van het kapitaal vertegenwoordigen en moeten bovendien :

1) recht geven op een bevoorrecht dividend van ten minste 5 t.h. in geval van winstuitkering : zij verhinderen dus niet dat die winst geheel voor de reserves wordt bestemd, maar dat dividend zal cumulatief zijn en wel, lijkt het, zonder mogelijkheid van tijdsbeperking (hiervan is in de tekst geen sprake);

2) voorrecht verlenen op de terugbetaling van de inbreng. Die « voorrechten » lijken te moeten worden uitgeoefend vóór die van de bevoorrechte aandelen die wel stemrecht hebben. Bijkomende rechten kunnen worden verleend in de toedeling van de overwinst of in de verdeling van het vereffeningssaldo.

L'alinéa 2 du § 1er prévoit que « si ces conditions ne sont pas remplies ou cessent de l'être », ces actions, dont l'émission reste valable, jouiront de plein droit du droit de vote prévu par l'article 278 pour les actions représentatives du capital.

Le texte implique que la totalité des actions émises sans droit de vote jouirait de ce droit dès qu'elle dépasserait le tiers du capital social, soit qu'il s'agisse d'une émission unique, soit qu'il s'agisse d'émissions successives dont la dernière seule aurait entraîné le dépassement du tiers La possibilité d'émissions successives est impliquée par l'article 127, alinéa 3, et par l'article 279, alinéa 1er, mais le projet ne règle pas la question de savoir si, en pareil cas, les actions privilégiées sans droit de vote émises antérieurement devront conserver leur privilège au regard de celles émises postérieurement, notamment si le droit de souscription préférentielle à cette nouvelle émission leur était retiré.

Au cas où les conditions d'émission d'actions privilégiées sans droit de vote ne leur auraient pas attribué les droits privilégiés du § 1er, 2o et 3o, ou l'un d'eux, il semble qu'il faudrait limiter l'application du § 1er, alinéa 2, aux seules actions comprises dans cette émission et ne pas l'étendre aux émissions antérieures.

On remarquera que les actions privilégiées sans droit de vote n'interviennent pas, de ce fait, dans l'assemblée appelée à voter la décharge des administrateurs, de manière telle que ceux-ci ne sont pas comptables de leur gestion envers les porteurs de telles actions, mais ces derniers peuvent néanmoins bénéficier de l'exercice « individuel » de l'action sociale en responsabilité (exposé des motifs sur l'article 110, et article 279, alinéa 1er, renvoyant à cet article).

Il est proposé de rédiger comme suit le § 1er, alinéa 2 :

« Si la condition prévue au 1o n'est pas remplie ou cesse de l'être, ces actions ... (comme au texte). Il en sera de même des actions auxquelles les droits prévus au 2o et au 3o ne seraient pas attribués ou cesseraient de l'être ».

*Article 72*

Pas d'observation.

*Article 73*

A l'alinéa 3, les mots « au plus » sont superflus.

A l'alinéa 4, pour conserver l'unité de terminologie, les mots « droits de souscription » doivent être remplacés par « bons de souscription ».

*Article 74*

1. Comme l'article 42 des lois coordonnées, qu'il reproduit textuellement, le projet ne vise qu'un registre des « actions » nominatives, mais la disposition concerne aussi les titres ou parts bénéficiaires, qui peuvent également être nominatifs (article 50 actuel et 83, alinéa 1er, du projet).

Les bons de souscription, nouvelle espèce de titre créée par le projet, peuvent également être nominatifs ou au porteur (article 73, alinéa 2). L'article 74 ne paraît pas pouvoir s'y étendre, aussi large que soit la portée qu'on puisse donner au mot « actions ».

Le projet devrait donc prévoir expressément pour ces bons l'utilisation du registre prévu par l'article 74, ou d'un registre distinct, et préciser les mentions qu'il devra contenir.

2. Le projet conserve la disposition selon laquelle la conversion des actions nominatives en titres au porteur n'est possible que si les statuts l'autorisent.

Compte tenu du fait que la réforme a été conçue pour « tracer le cadre des sociétés d'une certaine dimension, qui font presque toujours appel au public — fût-ce d'une manière indirecte et par le seul fait que leurs actions sont au porteur » (exposé des motifs, considérations générales sur les sociétés anonymes, sub II), il serait plus conforme à cet esprit de remplacer à la fin du 3o les mots « si les statuts l'autorisent » par « si elle n'est pas interdite par les statuts », notamment pour l'application de clauses apportant des restrictions à la cession des titres.

*Article 75*

Inspiré de l'article 43 des lois coordonnées, cet article admet que les certificats constatent l'inscription au registre « peuvent être à ordre » sans préciser s'il s'agit d'une faculté laissée à l'actionnaire (dans l'intérêt duquel le certificat est émis) ou si, éventuellement, la société peut imposer un tel certificat à l'actionnaire.

Het tweede lid van § 1 bepaalt : « Zijn deze voorwaarden niet of niet meer vervuld, dan zijn die aandelen », waarvan de uitgifte geldig blijft, « rechtens stemgerechtigd overeenkomstig artikel 278 », krachtens hetwelk de houders van kapitaalaandelen stemgerechtigd zijn.

De tekst impliceert dat alle zonder stemrecht uitgegeven aandelen voor dat recht in aanmerking komen, zodra zij in totaal een derde van het maatschappelijk kapitaal overschrijden, ongeacht of het gaat om een enige uitgifte dan wel om opeenvolgende uitgiften waarvan alleen de laatste tot gevolg heeft dat het derde is overschreden. De mogelijkheid van opeenvolgende uitgiften ligt besloten in artikel 127, derde lid, en in artikel 279, eerste lid, maar het ontwerp geeft geen uitsluitsel over de vraag of de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, die vroeger zijn uitgegeven, in dat geval hun voorrecht ten aanzien van die welke later zijn uitgegeven, moeten behouden, met name, als zij bij die nieuwe uitigfte geen recht meer zouden hebben op bevoorrechte inschrijving.

Ingeval de voorwaarden voor uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht aan die aandelen niet de of een van de voorrechten van § 1, 2o en 3o, mochten hebben verleend, lijkt de toepassing van § 1, tweede lid, te moeten worden beperkt tot die aandelen welke tot die uitgifte behoren en niet te mogen worden uitgebreid tot de vroegere uitgiften.

Op te merken valt dat de bevoorrechte aandelen waaraan geen stemrecht verbonden is, juist daarom niet betrokken worden bij de vergadering die over de kwijting van de bestuurders moet stemmen, zodat deze geen rekenschap van hun beheer verschuldigd zijn aan de houders van zodanige aandelen; maar deze laatsten kunnen niettemin « individueel » de aansprakelijkheidsvordering tegen bestuurders instellen (memorie van toelichting, bij artikel 110, en artikel 279, eerste lid, hetwelk naar dat artikel verwijst).

Voorgesteld wordt § 1, tweede lid, als volgt te lezen :

« Is de onder 1o gestelde voorwaarde niet of niet meer vervuld, dan zijn die aandelen ... (zoals in de tekst). Hetzelfde geldt voor de aandelen waaraan de onder 2o en 3o bedoelde rechten niet of niet meer mochten zijn toegekend ».

*Artikel 72*

Geen opmerkingen.

*Artikel 73*

In de Franse tekst van het derde lid zijn de woorden « au plus » overbodig.

In de Franse tekst van het vierde lid vervange men, ter wille van de eenvormigheid in de terminologie, de woorden « droits de souscription » door de woorden « bons de souscription ».

*Artikel 74*

1. Zoals in artikel 42 van de gecoördineerde wetten, dat in het ontwerp, althans wat de Franse tekst betreft, woordelijk is overgenomen, is er slechts sprake van een register van de « aandelen » op naam, maar de bepaling heeft ook betrekking op de winstbewijzen of dergelijke effecten, die eveneens op naam kunnen zijn (artikel 50 van de thans geldende tekst en artikel 83, eerste lid, van het ontwerp).

Inschrijvingsbons, — dit is een door het ontwerp ingevoerd nieuw effectentype — kunnen ook op naam of aan toonder zijn (artikel 73, tweede lid). Artikel 74 schijnt daarop geen toepassing te kunnen vinden, hoe ruim het woord « aandelen » ook kan worden begrepen.

Het ontwerp zou dus voor die bons het gebruik van het in artikel 74 bedoelde register of van een afzonderlijk register uitdrukkelijk moeten voorschrijven; het zou tevens moeten bepalen welke vermeldingen daarin moeten worden aangebracht.

2. Het ontwerp handhaaft de bepaling volgens welke de conversie van aandelen op naam in effecten aan toonder alleen mogelijk is « indien de statuten dit toelaten ».

Aangezien de hervorming erop gericht is « een patroon uit te stippelen voor grotere vennootschappen, die schier altijd een beroep doen op het publiek, zelfs onrechtstreeks, al was het maar door het enkel feit dat hun aandelen aan toonder luiden » (memorie van toelichting, algemene beschouwingen over de naamloze vennootschappen, sub II), zou het meer in de lijn van die opvatting liggen aan het slot van 3o de woorden « indien de statuten dit toelaten » te vervangen door : « indien ze door de statuten niet verboden is », inzonderheid met het oog op de toepassing van bepalingen die de overdracht van effecten beperken.

*Artikel 75*

Uitgaande van artikel 43 van de gecoördineerde wetten, neemt dit artikel aan dat de certificaten tot vaststelling van de inschrijving in het register « aan order kunnen luiden », zonder evenwel nader te bepalen of het hier een mogelijkheid betreft die wordt gelaten aan de aandeelhouder (in wiens belang het certificaat wordt afgegeven) dan wel of de vennootschap eventueel een zodanig certificaat aan de aandeelhouder kan opdringen.

La propriété de l'action nominative s'établit cependant par l'inscription au registre (alinéa 1er). Le certificat constatant cette inscription permet simplement au titulaire de prouver, contre la société, que tels titres déterminés doivent être inscrits en son nom au registre, mais il n'établit pas la propriété de l'action à l'égard des tiers (Van Ryn, II, nº 1329). La situation est la même si le certificat est à ordre, mais le porteur du certificat régulièrement endossé pourra demander à la société que les titres mentionnés dans celui-ci soient transférés à son nom (*ibid.*).

Le projet conserve la règle selon laquelle la cession s'opère à l'égard de la société et des tiers, non seulement par l'inscription du transfert au registre soit par le cédant et le cessionnaire, soit par la société, mais aussi par la signification même de la cession conformément à l'article 1690 du Code civil et, dans ce dernier cas, avant même que la société ait inscrit la cession au registre (ce qu'elle doit d'ailleurs faire sans délai, du moins si la signification lui est faite à la requête du cédant). Le projet ne s'écarte de cette règle, en cas de signification, qu'au regard du tiers cessionnaire au profit duquel le transfert aura été inscrit au registre après la signification mais avant l'inscription du transfert signifié, « pourvu qu'il soit de bonne foi ». Comme la bonne foi doit être présumée, il serait préférable d'écrire « à moins qu'il soit de mauvaise foi ».

Pour la société à capital variable, l'article 213 renvoie à l'article 75, ici examiné, et l'article 246 fait de même pour les sociétés coopératives.

En revanche, l'article 154, alinéas 2 et 3, du projet, concernant les parts de S. P. R. L., dispose :

« Les cessions... ne sont opposables à la société et aux tiers, qui peuvent néanmoins s'en prévaloir, qu'à dater de leur inscription dans le registre des associés.

Des certificats ou des photocopies constatant ces inscriptions, certifiées conformes par le gérant, sont délivrés aux associés dans le mois de toute inscription les concernant. »

L'opposabilité de la cession à la société par le seul fait d'une signification est donc exclue. Pour la remise d'un certificat, un délai est prévu.

L'exposé des motifs n'explique pas la raison de cette différence dans une question qui paraît susceptible d'unité dans les solutions.

*Article 76*

Il est proposé de rédiger l'alinéa 2 comme suit :

« Si l'action a été constituée en gage, son propriétaire conserve l'exercice du droit de vote. »

Le gage pourrait, en effet, avoir été remis par un possesseur de mauvaise foi ou un détenteur infidèle au profit d'un créancier de bonne foi.

*Articles 77 et 78*

Ces articles reprennent les articles 43*bis* et 44 des lois coordonnées.

Dans l'article 77, il y a lieu d'employer uniformément le mot « partie » (alinéas 1er, 5 et 7) et de ne pas y substituer le terme « volume » (alinéas 2, 6 et 8), ou « tome » (alinéa 3).

*Article 79*

Pas d'observation.

*Article 80*

A l'alinéa 1er, qui reprend l'article 46 des lois coordonnées en y ajoutant l'hypothèse d'une augmentation du capital, il y a lieu de préciser : « ou, s'il s'agit d'actions émises en cas d'augmentation du capital » (comp. article 82).

Le même alinéa supprime, dans l'article 46, « l'incessibilité avant le versement du cinquième de l'apport des actions ». Il est exact, comme le dit l'exposé des motifs, que cette disposition ne présente plus d'intérêt actuellement puisque la loi impose, au nombre des conditions de constitution, la libération d'un cinquième de chaque action. Il n'en subsiste pas moins la possibilité que cette condition n'ait pas été observée en fait, puisque la loi prévoit aussi, pour ce cas, la responsabilité des fondateurs.

Le but de l'incessibilité actuelle de l'action, avant sa libération d'un cinquième, est de s'assurer d'un commencement d'exécution de l'apport. Cela étant, la question se pose de savoir s'il ne serait pas justifié de prévoir une incessibilité analogue pour les actions de capital correspondant à des apports non susceptibles de réalisation forcée, spécia-

De eigendom van het aandeel op naam wordt nochtans bewezen door de inschrijving in het register (eerste lid). Het certificaat dat van die inschrijving doet blijken, maakt het de titularis weliswaar mogelijk tegen de vennootschap te bewijzen dat die bepaalde effecten op zijn naam in het register moeten zijn ingeschreven, maar bewijst de eigendom van het aandeel niet ten aanzien van derden (Van Ryn, II, nr 1329). De toestand is dezelfde als het certificaat aan order luidt, maar de houder van het regelmatig geëndosseerd certificaat zal aan de vennootschap mogen vragen dat de daarin vermelde effecten op zijn naam worden overgedragen (*ibid.*).

Het ontwerp handhaaft de regel dat de overdracht ten opzichte van de vennootschap en van derden niet alleen geschiedt door inschrijving ervan in het register, hetzij door de overdrager en de overnemer, hetzij door de vennootschap, maar ook door de betekening zelf van de overdracht overeenkomstig artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek en, in dit laatste geval, zelfs vooraleer de vennootschap de overdracht in het register heeft ingeschreven (hetgeen zij trouwens onverwijld behoort te doen, ten minste als de betekening haar gedaan is op verzoek van de overdrager). Het ontwerp wijkt van deze regel, in geval van betekening, alleen af ten aanzien van de derde overnemer ten behoeve van wie de overdracht in het register is ingeschreven na de betekening maar vóór de inschrijving van de betekenende overdracht; « hij moet echter te goeder trouw zijn ». Aangezien goede trouw moet worden verondersteld, verdient het aanbeveling te schrijven « tenzij hij te kwader trouw is ».

Voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal verwijst artikel 213 naar het hier onderzochte artikel 75; artikel 246 doet hetzelfde voor de coöperatieve vennootschappen.

Artikel 154, tweede en derde lid, van het ontwerp, betreffende de aandelen van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, bepaalt :

« De overdrachten... kunnen niet worden ingeroepen tegen de vennootschap en derden, die er zich echter wel kunnen op beroepen, dan vanaf de datum van hun inschrijving in het register van vennoten.

Van iedere inschrijving wordt aan de vennoten wie ze betreft, binnen een maand en door de zaakvoerder eensluidend verklaard bewijs of fotokopie afgegeven. »

Inroeping van de overdracht tegen de vennootschap wegens het feit alleen dat er betekening is geweest, is dus uitgesloten. Voor de afgifte van een certificaat is een termijn gesteld.

De memorie van toelichting geeft geen verklaring voor deze verschillende handelwijze in een aangelegenheid waarvoor één zelfde oplossing gevonden lijkt te kunnen worden.

*Artikel 76*

Voorgesteld wordt het tweede lid als volgt te redigeren :

« Indien het aandeel in pand is gegeven, blijft de eigenaar ervan het stemrecht uitoefenen. »

Het pand kan immers door een bezitter te kwader trouw of door een ontrouwe houder zijn afgegeven ten behoeve van een schuldeiser die te goeder trouw is.

*Artikelen 77 en 78*

Deze artikelen herhalen de artikelen 43*bis* en 44 van de gecoördineerde wetten.

In de Franse tekst van artikel 77 gebruike men overal het woord « partie » (eerste, vijfde en zevende lid) in plaats van te werken met « volume » (tweede, zesde en achtste lid), of « tome » (derde lid).

*Artikel 79*

Geen opmerkingen.

*Artikel 80*

In het eerste lid, waarin artikel 46 van de gecoördineerde wetten is overgenomen onder toevoeging van het geval van kapitaalverhoging, moet nader worden bepaald : « of, indien het gaat om aandelen uitgegeven in geval van kapitaalverhoging » (vergelijk artikel 82).

Hetzelfde lid laat in artikel 46 van de huidige tekst de bepaling achterwege dat geen overdracht mogelijk is vóór de « storting van een vijfde van het bedrag der aandelen ». Deze bepaling, aldus de memorie van toelichting, heeft thans geen enkel nut meer aangezien de wet als oprichtingsvoorwaarde de storting van een vijfde van het bedrag van de effecten oplegt. Toch kan het zijn dat die voorwaarde in werkelijkheid niet wordt nagekomen, vermits de wet de oprichters ook voor dat geval aansprakelijk stelt.

Als thans een aandeel niet mag worden overgedragen vooraleer er een vijfde op gestort is, dan is dat omdat men zeker wil zijn dat er een begin van uitvoering van de inbreng is. De vraag is dan echter of het niet verantwoord zou zijn een zodanige onoverdraagbaarheid ook in te voeren voor de kapitaalaandelen die overeenstemmen met

lement s'il s'agit de travaux ou services susceptibles de s'échelonner sur de longues années. A cet égard, un régime de non-négociabilité comparable à celui des titres ou parts bénéficiaires, qui serait le leur dans les lois actuelles pourrait, dans ce cas, être envisagé.

Les alinéas 2 et 3, étrangers à l'ordre d'idées de l'alinéa 1er, seraient plus adéquatement insérés à la fin de l'article 74.

*Articles 81 à 84*

Pas d'observation.

*Article 85*

A la fin du premier alinéa, « l'indication des sommes dont ils (les actionnaires n'ayant pas encore libéré leurs actions) sont redevables » devrait être adaptée au cas des titulaires d'actions non libérées représentatives du capital correspondant à des apports en nature ou services non susceptibles de réalisation forcée.

A proprement parler, la liste n'a pas pour objet de « constater », comme le projet le porte à la suite de l'article 51 actuel, les changements de titulaires d'actions non encore libérées; ces modifications n'apparaîtront que par la comparaison de la liste publiée avec les publications antérieures de cession. Le but de la disposition, instituée dans l'intérêt des créanciers de la société, est de ne pas permettre à un actionnaire indiqué dans cette liste de leur opposer une cession antérieure non publiée, tout en les autorisant à s'en prévaloir à l'encontre du cessionnaire. Par contre, si la liste indiquait par erreur un actionnaire ayant en fait libéré totalement ses actions, la preuve de cette libération pourrait être rapportée par les moyens de droit commun.

L'alinéa 2 pourrait, dès lors, être rédigé comme suit :

« Les actionnaires indiqués dans cette liste ne pourront opposer une cession de leurs actions, antérieure mais non publiée, aux créanciers de la société, qui pourront néanmoins s'en prévaloir. »

*Article 86*

A l'alinéa 3, il y a lieu de remplacer les mots « décrétés antérieurement à la cession » par les termes « décrétés antérieurement à l'inscription de la cession au registre ou à sa signification à la société ».

La cession n'est, en effet, opposable à la société, envers laquelle le cédant reste tenu, qu'à dater de ces actes (article 75, alinéa 3).

*Article 87*

Au § 2, après « L'achat », il convient d'ajouter « ou l'échange ».

Au § 3, après les mots « ou parts », au début et à la fin de l'alinéa 1er, il y a lieu d'ajouter « bénéficiaires », de même qu'au début du § 4.

Au § 6, après le mot « actions », il échet d'ajouter à trois reprises « ou parts bénéficiaires ». Le terme « acquérir » employé au § 6 est général : une filiale ne pourrait donc absorber une autre société qui détiendrait des titres de la société qui la domine.

Des sanctions pénales sont prévues par les articles 405, 6°, et 409, 3°.

Le projet ne règle pas la question de l'acquisition par une société anonyme de bons de souscription à ses propres actions (article 73) ou, par une filiale, de bons de souscription aux actions de la société qui la domine.

*Article 88*

Cet article reprend la règle contenue dans l'article 208 des lois coordonnées. Les termes « prêts » ou « avances » s'étendent à toute opération à crédit.

Un tempérament est apporté lorsque l'opération entre « dans le cadre de l'objet social ». Ces termes sont peut-être trop vastes; les statuts de nombreuses sociétés prévoient, dans l'objet social, des activités que ces sociétés ne pratiqueront qu'exceptionnellement et dans le cadre desquelles pourraient entrer des opérations de crédit. Le tempérament deviendrait alors la règle. Le fait que l'avance permise doit avoir été « conclue » aux conditions et sous les garanties normalement exigées par la société pour les opérations de la même espèce, semble impliquer, dans le système du projet, qu'il doit s'agir d'une opération qu'elle pratique habituellement. En ce cas, les mots « dans le cadre de son objet social » pourraient être remplacés par « dans le cadre de ses opérations courantes ».

inbreng die niet vatbaar is voor gerechtelijke tegeldemaking, vooral wanneer het gaat om werken of diensten die over vele jaren kunnen lopen. In dat opzicht zou een stelsel van onverhandelbaarheid kunnen worden overwogen als dat van de winstbewijzen of dergelijke effecten, waaraan zij onder de huidige wetten onderworpen zouden zijn.

Het tweede en het derde lid, die niet aansluiten bij het eerste lid, zouden beter worden ingevoegd aan het slot van artikel 74.

*Artikelen 81 tot 84*

Geen opmerkingen.

*Artikel 85*

Aan het slot van het eerste lid zou de « vermelding van het bedrag dat zij (de aandeelhouders die hun aandelen nog niet hebben volgestort) nog verschuldigd zijn » moeten worden aangepast aan het geval van de titularissen van niet volgestorte kapitaalaandelen die overeenstemmen met inbrengen in natura of diensten en die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar zijn.

In feite heeft de lijst niet tot doel « bekend te maken », zoals het ontwerp bepaalt (zoals ook het huidige artikel 51), welke veranderingen hebben plaatsgehad in de lijst van aandeelhouders die hun aandelen nog niet hebben volgestort; die wijzigingen zullen maar blijken uit de vergelijking van de bekendgemaakte lijst met de vroegere bekendmaking inzake overdracht. Deze bepaling, welke ingevoerd is in het belang van de schuldeisers van de vennootschap, heeft tot doel te verhinderen dat een in die lijst vermelde aandeelhouder tegen hen een vroegere, niet bekendgemaakte overdracht zou inroepen terwijl de schuldeisers zelf zich er tegen de overnemer wel op mogen beroepen. Mocht de lijst daarentegen bij vergissing een aandeelhouder vermelden die in feite zijn aandelen geheel volgestort heeft, dan zou het bewijs van die storting door alle gewone rechtsmiddelen mogen worden aangebracht.

Het tweede lid zou derhalve als volgt kunnen worden geredigeerd :

« De in die lijst vermelde aandeelhouders mogen een vroegere maar niet bekendgemaakte overdracht van hun aandelen niet inroepen tegen de schuldeisers van de vennootschap, doch laatstgenoemden kunnen er zich wel op beroepen. »

*Artikel 86*

In het derde lid moeten de woorden « die vóór de overdracht werden beslist » worden vervangen door : « waartoe besloten is vóór de inschrijving van de overdracht in het register of vóór de betekening aan de vennootschap ».

De overdracht kan immers tegen de vennootschap, jegens welke de overdrager gehouden blijft, slechts worden ingeroepen nadat die handelingen verricht zijn (artikel 75, derde lid).

*Artikel 87*

In § 2 moeten na het woord « inkoop » de woorden « of ruiling » worden ingevoegd.

Aan het begin en aan het slot van het eerste lid van § 3, alsook aan het begin van § 4, moet het woord « effecten » worden vervangen door « aandelen of winstbewijzen ».

In § 6 moeten na het woord « aandelen » telkens de woorden « of winstbewijzen » worden ingevoegd. De in § 6 gebruikte term « verkrijgen » is algemeen : een dochtermaatschappij zou dus geen andere vennootschap mogen opslorpen die in het bezit is van effecten van de haar dominerende vennootschap.

In de artikelen 405, 6°, en 409, 3°, zijn strafbepalingen opgenomen.

Het ontwerp treft geen regeling voor het geval dat een naamloze vennootschap bons voor inschrijving op haar eigen aandelen verkrijgt (artikel 73) of een dochtermaatschappij bons voor inschrijving op aandelen van de haar dominerende vennootschap.

*Artikel 88*

Dit artikel herhaalt de regel van artikel 208 van de gecoördineerde wetten. De termen « leningen of voorschotten » slaan op iedere kredietverrichting.

Een mildere regeling geldt wanneer de verrichting « binnen haar doel (van de vennootschap) valt ». Deze bewoordingen zijn misschien te ruim; de statuten van heel wat vennootschappen vermelden als doel werkzaamheden welke die vennootschappen slechts bij uitzondering zullen verrichten en waartoe ook kredietverrichtingen kunnen behoren. De uitzondering zou dan de regel worden. Het feit dat het voorschot moet zijn toegestaan « onder de voorwaarden en met de zekerheden die zij (de vennootschap) normaal voor soortgelijke verrichtingen eist », schijnt in het stelsel van het ontwerp te impliceren dat het moet gaan om een verrichting welke zij gewoonlijk doet. In dat geval zouden de woorden « binnen haar doel valt » kunnen worden vervangen door de woorden « tot haar gewone verrichtingen behoort ».

*Article 89*

L'article excepte le cas où la société filiale souscrirait à des actions de la société qui la domine, en agissant pour compte de tiers. De l'alinéa 2 de l'article 69, combiné avec l'article 125, alinéa 1er, il résulte que celui qui a pris un engagement pour des tiers comme mandataire est réputé personnellement obligé s'il n'y a pas mandat valable ou si l'engagement n'est pas ratifié dans les deux mois. En pareil cas, la filiale serait donc dans la même situation que si elle avait souscrit elle-même.

L'article ne vise que la souscription d'actions et ne paraît donc pas être applicable à l'attribution de parts bénéficiaires.

Section 3. — De l'administration et de la surveillance des sociétés anonymes

*Article 90*

1. La rédaction du projet devrait, pour concorder avec l'article 95, souligner que, s'il y a plusieurs administrateurs-gérants, ce ne sont pas ceux-ci, comme tels, qui gèrent la société, mais le conseil de gestion en tant qu'organe collectif formé par eux.

2. Si la mission des administrateurs-gérants est définie dans le texte, celle du conseil de surveillance devrait l'être également.

3. En tête de ses commentaires sur cette section, l'exposé des motifs signale que le mot « administrateur », lorsqu'il est employé dans le projet sans autre qualification, désigne à la fois les « administrateurs-gérants », chargés de la gestion effective et permanente des affaires sociales et les membres du conseil de surveillance, chargés du contrôle de cette gestion dans laquelle ils ne peuvent intervenir directement, mais dont la mission peut être considérée comme relevant de l'« administration » au sens large. L'emploi de cette terminologie devrait être consacré par le texte.

En conclusion de ces observations, le Conseil d'Etat propose la rédaction suivante :

« Les sociétés anonymes sont administrées par un administrateur-gérant ou par un conseil de gestion formé par des administrateurs-gérants, chargés de la gestion des affaires sociales, et par un conseil de surveillance formé par d'autres administrateurs, chargés du contrôle de cette gestion, suivant les modalités prévues par les articles 91 à 113.

Dans la présente loi, le terme « administrateur », employé seul, désigne à la fois les administrateurs-gérants et les membres du conseil de surveillance. »

* * *

La section III énonce successivement les règles propres aux administrateurs-gérants (articles 92 à 103), les règles applicables aux membres du conseil de surveillance (articles 104 à 113) et enfin, des règles communes aux uns et aux autres.

**Examen des dispositions propres aux administrateurs-gérants**

*Article 91*

L'alinéa 1er de l'article 91 est propre aux administrateurs-gérants, qui ne peuvent être que des personnes physiques.

Les alinéas 2 et 3 ne concernent que les membres du conseil de surveillance, qui peuvent être des personnes morales dont le projet organise la représentation au conseil; c'est d'ailleurs, à la fin de ses commentaires sur ce conseil que l'exposé des motifs commente ces deux alinéas. Il est donc indiqué, pour respecter la disposition d'ensemble du projet, de reporter le texte de ces deux alinéas à l'article 99, dont ils formeraient l'alinéa final.

Selon l'alinéa 2, le représentant permanent que doit désigner la personne morale nommée membre du conseil de surveillance, « encourt les mêmes responsabilités civiles et pénales que s'il était lui-même membre du conseil de surveillance, sans préjudice de la responsabilité de la personne morale qu'il représente ».

Ce passage est repris de l'article 135 de la loi française du 24 juillet 1966, dont le projet s'inspire comme le dit l'exposé des motifs, mais cet article précise : « sans préjudice de la responsabilité solidaire de la personne morale qu'il représente ». Cette solidarité impli-

*Artikel 89*

Het artikel maakt een uitzondering voor het geval dat de dochtermaatschappij op aandelen van de haar dominerende vennootschap inschrijft voor rekening van derden. Uit het tweede lid van artikel 69, juncto artikel 125, eerste lid, volgt dat hij die als gemachtigde voor derden een verbintenis heeft aangegaan, wordt geacht persoonlijk verbonden te zijn als er geen geldige lastgeving bestaat of indien de verbintenis niet binnen twee maanden is bekrachtigd. In dat geval zou de dochtermaatschappij zich dus in dezelfde toestand bevinden als indien zij zelf had ingeschreven.

Het artikel doelt alleen op de inschrijving op aandelen en lijkt dus geen toepassing te vinden op de toekenning van winstbewijzen.

Afdeling 3. — Bestuur en toezicht van de naamloze vennootschappen

*Artikel 90*

1. De redactie van het ontwerp zou, ter wille van de overeenstemming met artikel 95, de nadruk moeten leggen op het feit dat de vennootschap, als er verscheidene bestuurders-zaakvoerders zijn, niet wordt beheerd door dezen als zodanig, maar door de raad van beheer als door hen gevormd collectief orgaan.

2. De taak van de bestuurders-zaakvoerders is in de tekst omschreven; dat zou ook het geval moeten zijn voor die van de raad van toezicht.

3. Vooraan in de commentaar op deze afdeling wijst de memorie van toelichting erop dat het woord « bestuurder », waar het in het ontwerp zonder nadere kwalificatie wordt gebruikt, tegelijk duidt op de bestuurders-zaakvoerders, belast met het beheer van de zaken van de vennootschap, en op de leden van de raad van toezicht, belast met het toezicht op dat beheer, waarin zij niet rechtstreeks kunnen ingrijpen ofschoon hun taak kan worden geacht te ressorteren onder het « bestuur » in ruime zin. Het gebruik van deze terminologie zou in de tekst bekrachtiging moeten vinden.

Als conclusie van deze opmerkingen stelt de Raad van State voor de tekst als volgt te redigeren :

« De naamloze vennootschappen worden bestuurd door een bestuurder-zaakvoerder of door een raad van beheer bestaande uit de bestuurders-zaakvoerders, belast met het beheer van de zaken van de vennootschap, en door een raad van toezicht bestaande uit andere bestuurders en belast met de controle op dat beheer volgens de regelen bepaald in de artikelen 91 tot 113.

In deze wet slaat de term "bestuurder", waar hij alleen gebruikt is, én op de bestuurders-zaakvoerders én op de leden van de raad van toezicht ».

* * *

Afdeling III stelt achtereenvolgens de regelen die gelden voor de bestuurders-zaakvoerders (artikelen 92 tot 103), de regelen die toepassing vinden op de leden van de raad van toezicht (artikelen 104 tot 113) en tenslotte de regelen die zowel voor de enen als voor de anderen gelden.

**Onderzoek van de bepalingen die alleen gelden voor de bestuurders-zaakvoerders**

*Artikel 91*

Het eerste lid van artikel 91 handelt uitsluitend over de bestuurders-zaakvoerders, die alleen natuurlijke personen mogen zijn.

Het tweede en het derde lid hebben alleen betrekking op de leden van de raad van toezicht, die rechtspersonen kunnen zijn waarvan de vertegenwoordiging in de raad door het ontwerp wordt geregeld; die twee alinea's worden trouwens in de memorie van toelichting besproken aan het slot van de commentaar op die raad. Voor de opbouw van het ontwerp is het dus beter de tekst van deze beide alinea's over te brengen naar artikel 99, waarvan zij het laatste lid kunnen vormen.

Volgens het tweede lid draagt de vaste vertegenwoordiger die door de rechtspersoon moet worden aangewezen als lid van de raad van toezicht, « dezelfde wettelijke aansprakelijkheid en strafrechtelijke verantwoordelijkheid alsof hij zelf lid van de raad van toezicht was, onverminderd de verantwoordelijkheid van de vertegenwoordigde rechtspersoon ».

Deze passus is ontleend aan artikel 135 van de Franse wet van 24 juli 1966, waarvan het ontwerp, naar de memorie van toelichting zegt, is uitgegaan; dat artikel preciseert echter : « sans préjudice de la responsabilité solidaire de la personne morale qu'il représente ».

que que la personne morale encourra de plein droit la même responsabilité que son représentant permanent, ce qui n'est pas nécessairement le cas pour le mandant de tout acte accompli par son mandataire.

Dans le passage qu'il a repris de la loi française, à laquelle l'exposé des motifs renvoie, le projet ne reproduit pas le terme « solidaire », de manière telle que le texte se borne à réserver la possibilité d'une responsabilité de la personne morale représentée, mais ne détermine pas les conditions dans lesquelles elle sera encourue. Si l'on entend éviter toute discussion à cet égard, il s'indique soit de reprendre le terme « solidaire », soit de remplacer les mots « sans préjudice de... représente » par « la personne morale qu'il représente encourra les mêmes responsabilités civiles ».

La publicité prévue à l'alinéa 3 pourrait être également rappelée à l'article 18, § 1er, 2o, littéra a.

*Article 92*

Les administrateurs-gérants ne sont pas nommés par l'assemblée générale (qui peut cependant les révoquer : article 94, § 2), mais par le conseil de surveillance, dont les membres sont élus par l'assemblée générale; celui-ci « détermine simultanément les conditions de l'exercice de leurs fonctions », qui ne pourront être modifiées que du consentement des intéressés.

L'expression « conditions d'exercice de leurs fonctions » concerne notamment :

— les rémunérations (article 105, alinéa 2, qui édicte à nouveau, surabondamment, qu'elles ne peuvent être modifiées qu'avec le consentement des intéressés), à l'exception de l'octroi de tantièmes que l'article 105, alinéa 4, réserve aux statuts;

— la fixation d'une durée déterminée des fonctions, si les statuts en prévoient la possibilité (article 94, alinéa 1er);

— la durée du préavis de licenciement, sauf dans la mesure où il a été fixé par des statuts (article 94, § 2, alinéa 2);

— les limitations ou interdictions d'autres activités, les périodes éventuelles de congés.

L'expression « conditions d'exercice des fonctions », pour large qu'elle soit, ne peut cependant s'étendre aux pouvoirs à exercer par l'administrateur-gérant, lesquels sont déterminés par la loi (article 96, § 1er), ni à la possibilité pour le conseil de surveillance de subordonner à son autorisation des actes spécialement définis (article 96, § 2, alinéa 3), ni au fonctionnement, organisé par la loi, du conseil de gestion lorsqu'il y a plusieurs administrateurs-gérants.

La détermination des « conditions d'exercice des fonctions » des administrateurs-gérants doit d'ailleurs respecter les dispositions de la loi, ou celles des statuts dans la mesure où la loi permet aux statuts d'en prévoir.

Ainsi, le conseil de surveillance ne pourrait, selon le projet :

— désigner un administrateur-gérant à temps, même pour une durée inférieure à six ans, si les statuts ne l'y autorisent pas (article 94, § 1er);

— fixer l'âge auquel ses fonctions prendront fin de plein droit et sans indemnité : seuls les statuts peuvent fixer cet âge (article 94, § 1er) de manière telle que, si l'administrateur-gérant n'a pas été désigné dès l'origine pour une durée déterminée, il ne pourra être mis fin à ses fonctions, quel que soit son âge, que moyennant préavis ou indemnité;

— allouer des tantièmes, dont l'octroi est réservé aux statuts par l'article 105, alinéa 4.

Par contre, les statuts ne pourraient confier à l'assemblée générale la désignation des administrateurs-gérants, ni subordonner leur nomination à des conditions ou qualités quelconques. Le choix, entièrement libre, ne peut appartenir qu'au conseil de surveillance et sous sa seule responsabilité.

Selon l'alinéa 3, les premiers administrateurs-gérants peuvent être nommés dans l'acte constitutif. Le projet ne précise pas si l'acte pourrait ou devrait, en pareil cas, déterminer simultanément les « conditions d'exercice » de leurs fonctions, et notamment leur rémunération. Selon le fonctionnaire délégué, rien n'interdirait de le faire. Il semble plutôt que ce serait même nécessaire en pratique. A défaut de cette détermination, la personne désignée devra, même si elle a comparu à l'acte, marquer son accord sur les conditions qui seraient à déterminer par le conseil de surveillance; en l'absence de cet accord, portant sur un élément essentiel de son engagement, celui-ci ne serait pas formé, même si l'intéressé a comparu à l'acte constitutif. Le conseil de surveillance pourrait donc faire obstacle, en fait, à la désignation dans

Die hoofdelijkheid impliceert dat de rechtspersoon van rechtswege evenzeer aansprakelijk zal zijn als zijn vaste vertegenwoordiger, hetgeen niet noodzakelijk het geval is voor de lastgever ten aanzien van elke door zijn lasthebber verrichte handeling.

In de passus welke het ontwerp ontleent aan de Franse wet waarnaar de memorie van toelichting verwijst, laat het de term « solidaire » achterwege, zodat de tekst wel de mogelijkheid openhoudt om de vertegenwoordigde rechtspersoon aansprakelijk te stellen, maar niet bepaalt wanneer er een zodanige aansprakelijkheid zal zijn. Wil men betwisting voorkomen, dan is het nodig ofwel de term « solidaire — hoofdelijke aansprakelijkheid » over te nemen, ofwel de woorden « onverminderd de verantwoordelijkheid van de vertegenwoordigde rechtspersoon » te vervangen door de woorden « de rechtspersoon welke hij vertegenwoordigt draagt dezelfde wettelijke aansprakelijkheid ».

De in het derde lid bedoelde « openbaarheid » zou ook ter sprake kunnen worden gebracht in artikel 18, § 1, 3o, a.

*Artikel 92*

De bestuurders-zaakvoerders worden niet benoemd door de algemene vergadering (die ze echter wel kan ontslaan : artikel 94, § 2), maar door de raad van toezicht waarvan de leden door de algemene vergadering worden verkozen; deze stelt « tevens de voorwaarden voor de uitoefening van hun opdracht vast », welke voorwaarden alleen met instemming van de betrokkenen gewijzigd mogen worden.

De term « voorwaarden voor de uitoefening van hun opdracht » slaat onder meer :

— op de bezoldiging (artikel 105, tweede lid, dat andermaal ten overvloede stelt dat zij niet kan worden gewijzigd dan met instemming van de betrokkenen), met uitzondering van de toekenning van tantièmes, die krachtens artikel 105, vierde lid, alleen door de statuten kan geschieden;

— op de vaststelling van een bepaalde duur van de opdracht indien de statuten in de mogelijkheid daarvan voorzien (artikel 94, § 1);

— op de opzeggingstermijn bij ontslag, behalve wanneer deze in de statuten is vastgesteld (artikel 94, § 2, tweede lid);

— op de beperkingen of het verbod van andere werkzaamheden, de eventuele verlofperiodes.

De term « voorwaarden voor de uitoefening van hun opdracht » hoe ruim ook, mag evenwel niet slaan op de door de bestuurder-zaakvoerder uit te oefenen bevoegdheden die in de wet zijn bepaald (artikel 96, § 1), noch op de mogelijkheid voor de raad van toezicht om nader te omschrijven handelingen aan zijn machtiging te onderwerpen (artikel 96, § 2, derde lid), noch op de door de wet geregelde werkwijze van de raad van beheer wanneer er verscheidene bestuurders-zaakvoerders zijn.

Bij het bepalen van de « voorwaarden voor de uitoefening van de opdracht » van de bestuurders-zaakvoerders moet trouwens rekening worden gehouden met de voorzieningen van de wet, of met die van de statuten inzover de wet de statuten toestaat dergelijke voorzieningen te treffen.

Zo zou de raad van toezicht, volgens het ontwerp :

— geen bestuurder-zaakvoerder voor een bepaalde tijd, zelfs niet voor minder dan zes jaar mogen benoemen, indien de statuten hem daartoe niet machtigen (artikel 94, § 1);

— niet mogen bepalen op welke leeftijd de opdracht van rechtswege en zonder vergoeding eindigt : alleen de statuten mogen die leeftijd bepalen (artikel 94, § 1) zodat de bestuurder-zaakvoerder, als hij niet van meet af voor een bepaalde tijd is aangewezen, ongeacht zijn leeftijd niet ontslagen kan worden dan met opzegging of vergoeding;

— geen tantièmes mogen toestaan, die immers krachtens artikel 105, vierde lid, alleen door de statuten mogen worden toegekend.

Daarentegen mogen de statuten de algemene vergadering niet belasten met de aanwijzing van de bestuurders-zaakvoerders en mogen zij dezer benoeming niet afhankelijk maken van enige voorwaarde of hoedanigheid. De volstrekt vrije keuze mag alleen berusten bij de raad van toezicht, die ook alleen verantwoordelijk is.

Volgens het derde lid mogen de eerste bestuurders-zaakvoerders bij de akte van oprichting van de vennootschap benoemd worden. Het ontwerp zegt niet of de akte in dergelijk geval tevens de « voorwaarden voor de uitoefening van hun opdracht » en met name hun bezoldiging mag of moet vaststellen. Volgens de gemachtigde ambtenaar zou niets dat verhinderen. Veeleer lijkt het zelfs in de praktijk onmisbaar te zijn. Als die voorwaarden niet bepaald zijn, zal de aangewezen persoon, ook al is hij bij de akte verschenen, zijn instemming moeten betuigen met de door de raad van toezicht te bepalen voorwaarden; geeft hij zijn instemming niet met betrekking tot een wezenlijk bestanddeel van zijn verbintenis, dan zal er geen verbintenis zijn, ook al is de betrokkene bij de oprichtingsakte verschenen. De raad van toezicht zou

l'acte constitutif en s'arrêtant à des « conditions » que l'intéressé n'accepterait pas; en revanche, si l'on considérait que la désignation s'impose inéluctablement au conseil de surveillance, celui-ci serait tenu d'accepter les « conditions », même les plus exagérées, que l'intéressé exigerait pour accepter sa désignation, ce qui n'est assurément pas la pensée des auteurs du projet, on pourrait engager la responsabilité du conseil de surveillance.

A la lettre, cependant, l'alinéa 1er, auquel l'alinéa 3 ne déroge que pour la seule « nomination », ainsi que l'article 105, alinéa 2, par leur caractère impératif, réservent au conseil de surveillance, le premier la détermination des « conditions d'exercice des fonctions » et le second celle des émoluments en tous cas, sauf à comprendre le pouvoir laissé aux statuts par l'article 105 de prévoir les limites des émoluments comme étant susceptible de s'appliquer à la fixation d'un montant unique déterminé pour le gérant désigné par l'acte constitutif.

Le nombre des administrateurs-gérants est, aux termes de l'alinéa 4, déterminé par les statuts ou, à défaut, par le conseil de surveillance, mais il doit être inférieur au nombre des membres de ce dernier. Dans l'un et l'autre cas, il peut n'y avoir qu'un seul administrateur-gérant (article 90).

De son côté, l'article 99 prévoit que le nombre des membres du conseil de surveillance est déterminé par l'assemblée générale dans les limites des statuts, sans pouvoir être inférieur à trois.

Le projet ne prescrit pas de publier la décision fixant le nombre des administrateurs-gérants lorsque cette détermination relève du conseil de surveillance. Cette lacune devrait être comblée.

L'alinéa 5 du projet est rédigé en des termes qui prescrivent de pourvoir dans le plus bref délai à la vacance d'une place d'administrateur-gérant.

La nécessité est évidente dans l'hypothèse d'un administrateur-gérant unique, et dans le cas où, par suite de vacance, le nombre des administrateurs-gérants en fonction serait inférieur au minimum fixé par les statuts.

Dans les autres cas, selon le fonctionnaire délégué, le texte de l'alinéa 5 devrait être interprété en ce sens que le conseil de surveillance serait libre de pourvoir ou non à la vacance selon qu'il maintient ou non le nombre des administrateurs-gérants fixé par lui avant la vacance. Si le conseil de surveillance décide de diminuer ce nombre, il va de soi qu'il n'y a plus de fonction vacante. Mais cette décision ne résulte pas de la seule circonstance que le conseil s'abstiendrait, en fait, de pourvoir à la vacance : en ce cas, l'interprétation indiquée serait contraire aux termes impératifs du projet qui devraient être revus si l'on entendait la consacrer.

*Article 93*

Dans les deux alinéas, les termes « louage de services » doivent être remplacés par l'expression « louage de travail », utilisée notamment dans la loi du 21 novembre 1969 et dans le texte néerlandais du projet.

L'alinéa 1er ne prohibe le cumul des fonctions de l'administrateur-gérant avec des fonctions exercées en vertu d'un contrat de louage de travail que si celui-ci est conclu avec la société, ce qui se justifie par la circonstance qu'il se donnerait des ordres à lui-même, s'il est administrateur-gérant unique, ou participerait à ce pouvoir d'autorité sur lui-même comme membre du conseil de gestion.

L'article 106, qui interdit à la société de consentir un crédit non seulement à ses administrateurs, mais également à ceux d'une société qui la domine ou à ceux d'une société filiale, suscite la question de savoir si cette précision ne devrait pas être étendue au contrat de louage de travail : l'administrateur-gérant de la société dominante exercerait en fait un pouvoir d'autorité sur lui-même au travers de la domination qu'il exerce, en vertu de ses pouvoirs de gestion, sur la société filiale, même s'il n'est dans la filiale elle-même ni administrateur-gérant, ni membre du conseil de surveillance.

A de nombreuses reprises, notamment en tête de ses commentaires sur les articles 91 à 98, l'exposé des motifs explique que la réforme du statut de l'administration de la société anonyme tend fondamentalement à consacrer les réalités actuelles en confiant la « gestion effective et permanente de la société à une personne ou à un groupe de dirigeants actifs, qui consacrent tout leur temps aux affaires sociales » et qui, souvent arrivés à la fin d'une carrière dans les cadres supérieurs de la société, encore que ce ne soit pas une exigence légale du projet, « consacrent à leur tâche de gestion une activité quotidienne, doivent bénéficier d'un statut analogue à celui des employés supérieurs », avec « les mêmes avantages de permanence et de stabilité que s'il s'agissait d'un contrat de louage de services ».

Le projet ne requiert cependant pas, en droit, que l'administrateur-gérant consacre tout son temps à la société, et ne fixe pas de maximum au cumul possible de ses fonctions avec d'autres activités. Il sera loisible au conseil de surveillance, exerçant son pouvoir de fixer « les conditions d'exercice de fonctions » (article 92, alinéa 1er) — les statuts eux-mêmes ne pouvant intervenir en cette matière — de stipuler,

de aanwijzing in de oprichtingsakte dus in feite kunnen belemmeren door zich te houden aan « voorwaarden » welke de betrokkene niet zou aanvaarden; ziet men het daarentegen zo dat de raad van toezicht die aanwijzing moet aanvaarden, dan zou hij gehouden zijn zelfs de meest buitenissige « voorwaarden » van de betrokkene aan te nemen, hetgeen voorzeker niet de bedoeling van de stellers van het ontwerp is geweest, of tot gevolg kan hebben dat de raad van toezicht aansprakelijk wordt gesteld.

Naar de letter nochtans is, krachtens het dwingend karakter van het eerste lid — waarvan in het derde lid alleen voor de « benoeming » wordt afgeweken — en van artikel 105, tweede lid, alleen de raad van toezicht bevoegd om « de voorwaarden voor de uitoefening van de opdracht », onderscheidenlijk « de emolumenten » in alle gevallen vast te stellen, tenzij de bevoegdheid welke artikel 105 aan de statuten laat om aan de bezoldiging grenzen te stellen, zo wordt verstaan dat zij ook kan worden aangewend om ten behoeve van de in de oprichtingsakte aangewezen zaakvoerder een vast bedrag te bepalen.

Het aantal bestuurders-zaakvoerders wordt luidens het vierde lid in de statuten vastgesteld of, als de statuten niets bepalen, door de raad van toezicht, maar het moet lager zijn dan het aantal leden van die raad. In beide gevallen kan het ook zo zijn dat er slechts één bestuurder-zaakvoerder is (artikel 90).

Artikel 99 van zijn kant bepaalt dat het aantal leden van de raad van toezicht door de algemene vergadering wordt bepaald binnen de in de statuten gestelde grenzen; het mag niet minder zijn dan drie.

Het ontwerp schrijft niet voor dat de beslissing tot vaststelling van het aantal bestuurders-zaakvoerders moet worden bekendgemaakt als hun aantal door de raad van toezicht wordt bepaald. In die leemte zou moeten worden voorzien.

Het vijfde lid van het ontwerp is zo geredigeerd dat in een plaats van bestuurder-zaakvoerder, wanneer die openvalt, zodra mogelijk moet worden voorzien.

Dit is vanzelfsprekend volstrekt nodig in het geval dat er slechts één bestuurder-zaakvoerder is en in het geval dat, ingevolge vacature, het aantal bestuurders-zaakvoerders in dienst lager is dan het in de statuten bepaalde minimum.

In de andere gevallen zou de tekst van het vijfde lid volgens de gemachtigde ambtenaar zo moeten worden geïnterpreteerd, dat de raad van toezicht al dan niet in de opengevallen plaats kan voorzien naargelang hij al dan niet evenveel bestuurders-zaakvoerders wil behouden als voordien was vastgesteld. Beslist de raad van toezicht dat aantal te verminderen, dan is er natuurlijk geen plaats meer vacant. Het feit alleen dat de raad niet in de vacature voorziet, levert echter geen zodanige beslissing op; in dat geval zou de gegeven interpretatie strijden met de dwingende voorschriften van het ontwerp; deze moeten worden herzien als men die interpretatie wil bekrachtigen.

*Artikel 93*

In de Franse tekst van beide alinea's moeten de woorden « louage de services » worden vervangen door de woorden « louage de travail » die onder meer in de wet van 21 november 1969 zijn gebruikt. De Nederlandse tekst werkt trouwens ook met de term « arbeidsovereenkomst ».

Het eerste lid verbiedt het cumuleren van de opdracht van bestuurder-zaakvoerder met opdrachten op grond van een arbeidersovereenkomst alleen wanneer die overeenkomst met de vennootschap is gesloten, hetgeen hierdoor verantwoord is dat de bestuurder-zaakvoerder zichzelf bevelen zou geven als hij de enige bestuurder-zaakvoerder is, of als lid van de raad van beheer mede gezag over zichzelf zou uitoefenen.

Artikel 106, dat de vennootschap verbiedt krediet toe te staan niet alleen aan haar bestuurders maar ook aan die van een vennootschap die haar domineert of van een dochtermaatschappij, doet de vraag rijzen of dat ook niet zou moeten gelden voor de arbeidsovereenkomst : de bestuurder-zaakvoerder van de dominerende vennootschap zou in feite over zichzelf gezag uitoefenen via het gezag dat hij krachtens zijn beheersbevoegdheid over de dochtermaatschappij uitoefent, ook al is hij in die dochtermaatschappij noch bestuurder-zaakvoerder, noch lid van de raad van toezicht.

Meermaals, onder meer vooraan in de commentaar op de artikelen 91 tot 98, verklaart de memorie van toelichting dat de hervorming van het statuut van het bestuur van de naamloze vennootschap er in de grond toe strekt feitelijke toestanden te bevestigen door « de werkelijke en bestendige leiding van de vennootschap toe te vertrouwen hetzij aan een persoon of aan een groep actieve leiders, die al hun tijd aan de zaken van de vennootschap besteden » en die, soms aan het eind van een carrière in de hoogste kaders van de vennootschap, ofschoon dit geen wettelijke eis van het ontwerp is « hun dagelijkse werkzaamheid aan hun beheerstaak wijten, en een rechtspositie moeten bekomen die gelijkaardig is met die van de hogere bedienden », met « dezelfde voordelen van vastheid alsof het om een arbeidsovereenkomst ging ».

Ht ontwerp eist in rechte echter niet dat de bestuurder-zaakvoerder al zijn tijd aan de vennootschap besteedt; het bepaalt geen maximum voor een mogelijke cumulatie van zijn opdracht met andere werkzaamheden. De raad van toezicht zal in de uitoefening van zijn bevoegdheid om « de voorwaarden voor de uitoefening van de opdracht » vast te stellen (artikel 92, eerste lid) — de statuten zelf kunnen hieromtrent

dans l'acte même de nomination, les clauses qu'il jugera opportunes à cet égard, comme la société le ferait pour un employé supérieur, compte tenu de l'importance de l'activité requise.

*Article 94*

Cette disposition consacre le régime de permanence et de stabilité inspiré de celui qui résulterait d'un contrat d'emploi. L'essentiel réside en ce que l'administrateur-gérant ne pourra plus être révoqué *ad nutum* et sans indemnité, comme actuellement les membres du conseil d'administration, sauf motifs graves.

*§ 1er :*

1) Selon le texte du projet, les administrateurs-gérants sont nommés pour une durée indéterminée, « à moins que les statuts n'autorisent leur désignation à temps » pour une durée qui ne pourra excéder six ans. Les statuts ne peuvent donc que conférer au conseil une faculté, mais non lui prescrire une nomination à temps. L'exposé des motifs déclare toutefois que « les statuts peuvent néanmoins prévoir que les administrateurs seront nommés pour une durée déterminée qui ne peut excéder six ans ». La possibilité d'une prescription statutaire impérative est, selon le fonctionnaire délégué, conforme aux intentions du Gouvernement, au même titre que l'octroi d'une faculté.

Cette intention doit s'exprimer dans le texte, qui pourrait être modifié comme suit : « à moins que les statuts n'autorisent ou ne prescrivent leur désignation à temps sans qu'en ce cas, le terme de leurs fonctions puisse excéder six ans ».

En cas de nomination d'administrateurs-gérants pour la première fois dans les statuts (article 92, alinéa 3), le texte de l'article 94, qui ne vise qu'une autorisation (ou prescription) des statuts à l'adresse du conseil de surveillance, ne limite pas à six ans la durée du mandat que les statuts eux-mêmes conféreraient à l'administrateur-gérant désigné par eux; celui-ci pourrait donc être désigné à vie.

2) Aux termes de l'alinéa 2, les statuts (seuls) peuvent fixer un âge auquel les fonctions de l'administrateur-gérant prendront fin de plein droit et sans indemnité, de manière telle que s'il a été nommé à l'origine pour une durée indéterminée, — notamment car les statuts n'auraient pas prévu une désignation à temps —, il ne pourrait être mis fin à ses fonctions, quel que soit son âge, et sauf motif grave, que moyennant préavis ou indemnité.

3) Le conseil de surveillance, en cas de désignation pour une durée indéterminée, pourrait-il affecter valablement cette désignation d'une condition résiliatoire opérant par le seul accomplissement de l'événement incertain dans son existence, sans manifestation de la volonté des parties, comme la possibilité en a été admise en matière de contrat d'emploi, sous réserve des cas expressément prohibés par la loi (comp. Cass. 14 juin 1963, *Pas.*, 1963, I, 1083 et Cass. Ch. réunies, 16 septembre 1969, *Pas.*, 1970, I, 46), tel le cas de la perte d'une qualité déterminée ou de la cessation de fonctions en raison desquelles la désignation a eu lieu ? La solution est discutable en présence des termes du § 2, alinéa 2, qui ne réservent pas la liberté des conventions des parties.

*§ 2 :*

1) Le délai de préavis prévu à l'alinéa 2 du §2, constitue un minimum impératif que les statuts peuvent augmenter, auquel cas l'acte de nomination ne pourrait y déroger, sans pouvoir cependant prévoir un délai supérieur à cinq ans. Il en est de même pour « les conditions arrêtées lors de la nomination », « ou postérieurement » faut-il ajouter au texte trop restrictif du projet qui n'interdit pas, contrairement à son but certain, un délai supérieur à ce maximum dans les conventions modificatives conclues du consentement de l'intéressé.

2) A l'alinéa 4 du § 2, la rédaction suivante est proposée pour éclairer le texte du projet :

« En cas de révocation sans motif grave et soit sans préavis soit avant le terme convenu... période correspondant soit à la durée du délai de préavis ou à la partie de ce délai restant à courir, soit au délai restant à courir jusqu'au terme ».

On observera que, dans le cas de révocation sans motif grave d'un administrateur nommé à temps, le projet, à la différence de l'article 21 des lois sur le contrat d'emploi coordonnées par l'arrêté royal du

niets bepalen — in de benoemingsakte zelf de bepalingen kunnen opnemen welke hij in dat opzicht dienstig acht, zoals de vennootschap voor een hogere bediende zou doen, met inachtneming van de omvang van de vereiste werkzaamheid.

*Artikel 94*

Krachtens deze bepaling krijgen de bestuurders-zaakvoerders een vaste positie, naar het voorbeeld van die welke een arbeidsovereenkomst voor bedienden met zich mee zou brengen. Hoofdzaak hierbij is dat de bestuurder-zaakvoerder niet meer zoals thans wel het geval is met de leden van de raad van beheer, *ad nutum* en zonder vergoeding kan worden ontslagen, tenzij om gewichtige redenen.

*§ 1 :*

1) Volgens de tekst van het ontwerp worden de bestuurders-zaakvoerders benoemd voor een onbepaalde tijd « tenzij de statuten in de mogelijkheid van aanstelling voor een bepaalde tijd voorzien » maar dan voor ten hoogste zes jaar. De statuten kunnen dus aan de raad wel de mogelijkheid verlenen maar niet de verplichting opleggen om voor een bepaalde tijd te benoemen. De memorie van toelichting verklaart echter dat de statuten niettemin kunnen bepalen dat de bestuurders zullen worden benoemd voor een bepaalde tijd die zes jaar niet mag overschrijden. De mogelijkheid van een bindende statuutbepaling is, volgens de gemachtigde ambtenaar, evenzeer in overeenstemming met de bedoelingen van de regering als het verlenen van een mogelijkheid.

Deze bedoeling moet tot uiting komen in de tekst, die als volgt zou kunnen worden gewijzigd : « tenzij de statuten hun aanstelling voor een bepaalde tijd toestaan of voorschrijven; in dat geval mag de duur van hun opdracht zes jaar niet te boven gaan ».

Voor het geval dat de bestuurders-zaakvoerders voor de eerste maal in de statuten worden benoemd (artikel 92, derde lid) bepaalt de tekst van artikel 94, — die alleen betrekking heeft op een machtiging (of voorschrift) van de statuten aan het adres van de raad van toezicht —, niet dat de statuten de door hen aangewezen bestuurder-zaakvoerder voor ten hoogste zes jaar mogen benoemen deze zou dus voor het leven kunnen worden aangewezen.

2) Luidens tweede lid kunnen (alleen) de statuten de leeftijd vaststellen waarop de opdracht van de bestuurder-zaakvoerder van rechtswege en zonder vergoeding eindigt zodat, wanneer hij aanvankelijk voor onbepaalde tijd is benoemd, — onder meer als de statuten niet hebben voorzien in een aanwijzing voor een bepaalde tijd-, aan zijn opdracht, ongeacht zijn leeftijd en behoudens gewichtige reden, geen einde kan worden gemaakt dan met opzegging of vergoeding.

3) Zou de raad van toezicht, in geval van aanwijzing voor onbepaalde tijd, aan die aanwijzing op goede gronden een ontbindende voorwaarde kunnen verbinden die uitwerking zou krijgen als het onzekere element zich toch mocht voordoen zonder dat partijen hun wil daaromtrent te kennen hebben gegeven, — een mogelijkheid die is aangenomen inzake arbeidsovereenkomst voor bedienden, onder voorbehoud van de gevallen welke de wet uitdrukkelijke verbiedt (verg. Cass. 14 juni 1963, *Pas.* 1963, I, 1083 en Cass. Verenigde Kam. 16 september 1969, *Pas.* 1970, I, 46), zoals het geval waarin de betrokkene een bepaalde hoedanigheid niet langer heeft of een opdracht neerlegt op grond waarvan hij werd aangewezen ? De oplossing is betwistbaar als men let op de tekst van § 2, tweede lid, die geen ruimte laat voor vrije overeenkomsten tussen partijen.

*§ 2 :*

1) De in het tweede lid van § 2 bepaalde opzeggingstermijn is een volstrekt minimum dat door de statuten kan worden verhoogd, in welk geval de benoemingsakte er niet van kan afwijken; geen geval mag echter een termijn boven vijf jaar worden bepaald. Hetzelfde geldt voor de « voorwaarden die bij de benoeming worden vastgesteld ». De al te beperkende tekst van het ontwerp zou moeten worden aangevuld met de woorden « of daarna » want in tegenstelling met wat stellig wordt bedoeld, verbiedt hij niet een termijn boven dat maximum te bepalen in de wijzigingsovereenkomst die met instemming van de betrokkene mochten worden gesloten.

2) Ter verduidelijking van de tekst van het ontwerp wordt voorgesteld het vierde lid van § 2 als volgt te redigeren :

« In geval van ontslag zonder gewichtige reden en hetzij zonder opzegging hetzij vóór de overeengekomen termijn, hebben de bestuurders-zaakvoerders recht op een vergoeding gelijk aan hun bezoldiging voor een periode gelijk aan de duur, hetzij van de opzeggingstermijn of van het nog resterende deel ervan, hetzij van de nog lopende opdracht ».

Op te merken valt nog het volgende : in geval van ontslag zonder gewichtige reden van een voor een bepaalde tijd benoemde bestuurder beperkt het ontwerp, anders dan artikel 21 van de wetten op de

20 juillet 1955, modifié par la loi du 21 novembre 1969, ne limite pas l'indemnité au double de celle qui aurait été due si le contrat avait été conclu sans durée déterminée. Sans doute a-t-on présumé que le délai du préavis serait généralement fixé conventionnellement à une durée telle que ce plafond ne serait jamais atteint.

3) L'exposé des motifs souligne à juste titre que les administrateurs-gérants ne sont pas des employés, puisqu'ils donnent des ordres sans en recevoir de personne; la loi elle-même prévoit d'ailleurs, on l'a vu (article 93), qu'ils ne peuvent exercer de fonction en vertu d'un contrat de louage de travail conclu avec la société.

Bien que l'article 94 soit inspiré de la loi sur le contrat d'emploi, les dispositions de ces dernières ne sont pas applicables à la convention de nomination des administrateurs-gérants ni comme telle ni par analogie. C'est donc par application du droit commun des conventions et des obligations en général qu'il y aura lieu de résoudre les difficultés relatives à son exécution. Ce sera, à titre exemplatif, le cas des modalités de constatation de l'accord, des conditions éventuelles de notification des motifs graves, de la possibilité, — qui paraît exclue — de prévoir conventionnellement certains cas de motifs graves, de l'effet des événements suspendant ou empêchant définitivement l'exécution des fonctions, etc...

Il y aurait cependant lieu de régler de manière précise, le cas de l'empêchement temporaire d'un administrateur-gérant de remplir ses fonctions. S'il s'agit d'un administrateur-gérant unique, la gestion même de la société pourrait devenir impossible et il en serait de même du conseil de gestion si l'empêchement frappait la moitié de ses membres (article 95, alinéa 1er, *in fine*).

Il est proposé, avec l'accord du fonctionnaire délégué, d'ajouter à l'article 94, un § 4 prévoyant :

« En cas d'empêchement temporaire d'un administrateur-gérant d'exercer ses fonctions, le conseil de surveillance peut pourvoir à sa suppléance par la désignation d'un administrateur-gérant *ad interim*, nommé pour une période limitée, fixée par le conseil et éventuellement renouvelable, qui prendra fin lors de la cessation de l'empêchement ».

*Article 95*

L'importance accrue des pouvoirs des administrateurs-gérants et des décisions à prendre par le conseil de gestion, de même que le contrôle permanent de sa gestion par le conseil de surveillance et les règles relatives à la responsabilité des administrateurs imposent la tenue de procès-verbaux des séances du conseil de gestion. La prescription prévue par le projet pour le conseil de surveillance à l'article 103, alinéa 5, doit donc être reprise à l'article 95, dont elle pourrait compléter l'alinéa 1er.

*Article 96*

*§ 1er :*

Le projet entend éviter tout chevauchement dans la répartition des attributions aux différents organes de la société anonyme et, dans ce but, enlever à l'assemblée générale (article 70 des lois coordonnées) et consacrer au profit des administrateurs-gérants ce que l'exposé des motifs appelle « la plénitude des pouvoirs ».

Bien que l'article en projet reçoive dans d'autres dispositions des dérogations explicites ou implicites, il est opportun qu'il reste exact même dans sa généralité. Ainsi, il va de soi que l'administrateur-gérant ou le conseil de gestion ne peut exercer les attributions du conseil de surveillance, que l'article ne réserve pas. De même, l'article 275, qui vise également à écarter le principe de la « souveraineté » de l'assemblée, prévoit que celle-ci « a les pouvoirs qui lui sont conférés par la loi et par les statuts ». La restriction « à l'exception de ceux que la loi réserve à l'assemblée générale », n'est donc pas complète.

Il est proposé de dire : « à l'exception de ceux que la loi, ou une disposition des statuts permise par la loi, réserve à l'assemblée générale ou au conseil de surveillance ».

A l'alinéa 2, par souci de concordance avec la rédaction plus claire de l'article 97, § 2, il est proposé d'écrire :

« ... ils représentent la société à l'égard des tiers dans les actes et en justice, soit en demandant soit en défendant ».

Le texte néerlandais, tel qu'il est rédigé, ne vise que la seule représentation en justice et doit donc être complété.

arbeidsovereenkomst voor bedienden, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 20 juli 1955, gewijzigd bij de wet van 21 november 1969, de vergoeding niet tot het dubbele van wat zij geweest zou zijn indien de overeenkomst zonder tijdsbepaling was gesloten. Ongetwijfeld is men er van uitgegaan dat de opzeggingstermijn in de regel bij overeenkomst zou worden vastgesteld voor een zodanig duur dat die grens nooit wordt bereikt.

3) De memorie van toelichting legt er terecht de nadruk op dat de bestuurders-zaakvoerders geen bedienden zijn « aangezien zij orders geven zonder die van (n)iemand te ontvangen »; zoals reeds opgemerkt is bepaalt de ontwerpwet zelf (artikel 93) dat zij geen opdracht mogen uitoefenen op grond van een arbeidsovereenkomst met de vennootschap.

Ofschoon artikel 94 uitgaat van de wet op de arbeidsovereenkomst voor bedienden, zijn de bepalingen daarvan niet van toepassing op de overeenkomst tot benoeming van bestuurders-zaakvoerders, noch als zodanig, noch bij analogie. De moeilijkheden in verband met de uitvoering ervan zullen dus een oplossing moeten vinden door toepassing van het gemeen recht inzake overeenkomsten en verbintenissen in het algemeen. Dat zal bijvoorbeeld het geval zijn met de wijze van vaststelling van de overeenkomst, de eventuele voorwaarden inzake kennisgeving van de gewichtige redenen, de mogelijkheid — die lijkt te zijn uitgesloten — om bij overeenkomst bepaalde gevallen van gewichtige reden op te geven, het gevolg van de gebeurtenissen waardoor de uitoefening van de opdracht geschorst of voorgoed verhinderd wordt, enz...

Toch zou nauwkeurig het geval moeten worden geregeld waarin een bestuurder-zaakvoerder tijdelijk verhinderd is zijn opdracht te vervullen. Betreft het een alleenstaand bestuurder-zaakvoerder, dan zou het bestuur zelf van de vennootschap onmogelijk kunnen worden, dit zou ook het geval zijn met de raad van beheer indien de helft van zijn leden verhinderd was (artikel 95, eerste lid, in fine).

In overleg met de gemachtigde ambtenaar wordt voorgesteld artikel 94 aan te vullen met een § 4, luidend als volgt :

« Ingeval een bestuurder-zaakvoerder tijdelijk verhinderd is zijn opdracht uit te oefenen, kan de raad van toezicht in zijn vervanging voorzien door aanwijzing van een bestuurder-zaakvoerder *ad interim*, die wordt benoemd voor een beperkte periode welke door de raad wordt vastgesteld en eventueel kan worden verlengd, en eindigt als de verhindering ophoudt ».

*Artikel 95*

De grotere bevoegdheid van de bestuurders-zaakvoerders en het toenemende belang van de door de raad van beheer te nemen beslissingen, alsook de bestendige controle van diens beheer door de raad van toezicht en de regelen inzake de aansprakelijkheid van de bestuurders, maken het volstrekt nodig dat notulen worden gehouden van de vergaderingen van de raad van beheer. Het voorschrift van het ontwerp voor de raad van toezicht (artikel 103, vijfde lid) moet derhalve ook worden opgenomen in artikel 95, zo mogelijk door aanvulling van het eerste lid.

*Artikel 96*

§ 1 :

Het ontwerp wil iedere overlapping in de verdeling van de bevoegdheden over de onderscheiden organen van de naamloze vennootschap voorkomen, met dat doel wil het wat de memorie van toelichting de « algemene bevoegdheid » noemt, aan de algemene vergadering (artikel 70 van de gecoördineerde wetten) ontnemen om ze aan de bestuurders-zaakvoerders toe te kennen.

Ofschoon in andere bepalingen van het ontwerp uitdrukkelijk of stilzwijgend van dit ontwerp-artikel wordt afgeweken, is het van belang dat het zelfs in zijn algemeenheid *ad rem* blijft. Zo hoeft het geen betoog dat de bestuurder-zaakvoerder of de raad van beheer de bevoegdheid van de raad van toezicht, waarvoor het artikel geen voorbehoud maakt, niet kan uitoefenen. Zo bepaalt ook artikel 275, hetwelk ertoe strekt het beginsel van de « soevereiniteit » van de vergadering uit te sluiten, dat deze de bevoegdheden heeft « die haar door de wet en de statuten worden toegekend ». De beperking, geformuleerd in de zinsnede « behoudens die welke door de wet of de statuten aan de algemene vergadering worden voorbehouden », is dus niet volledig.

Voorgesteld wordt : « behoudens die welke de wet of een door de wet toegestane statuutbepaling aan de algemene vergadering of aan de raad van toezicht voorbehoudt ».

Ter wille van de overeenstemming met de duidelijker redactie van artikel 97, § 2, wordt voorgesteld de tekst van het tweede lid als volgt te lezen :

«... vertegenwoordigen zij de vennootschap jegens derden in handelingen alsook in rechte als eiser of als verweerden ».

Zoals de tekst nu geredigeerd is doelt hij alleen op de vertegenwoordiging in rechte; hij moet dus worden aangevuld.

Les dispositions de l'article 97, § 2, concernent le pouvoir de représentation de la société et auraient donc trouvé normalement leur place au présent article 96. Le projet les a insérées à l'article 97 parce que celui-ci groupe les applications de l'article 9 de la directive du conseil des Communautés européennes du 9 mars 1968.

§ 2.

Les actes ou les décisions engageant la politique générale de la société doivent être autorisés au préalable par le conseil de surveillance. Il s'agit-là d'une règle impérative. S'il est prévu que « les statuts peuvent indiquer les actes auxquels ce caractère devra être reconnu » (alinéa 1er), il s'agit uniquement, comme le dit l'exposé des motifs, de leur permettre de préciser certains de ces actes — qui tomberont ainsi sans aucun doute sous le régime de l'autorisation —, mais sans qu'ils puissent exclure de ce régime d'autres actes qui, selon les circonstances changeantes de la vie de l'entreprise, répondraient à la notion de politique générale; ces précisions ne seront donc qu'énonciatives. Les statuts ne pourraient davantage les soumettre à l'autorisation de l'assemblée générale.

L'alinéa 3 réserve d'ailleurs au conseil de surveillance le pouvoir de soumettre à son autorisation préalable d'autres actes — il faudrait y ajouter « ou décisions » —, spécialement définis, que les actes ou décisions engageant la politique générale.

Selon le fonctionnaire délégué, rien n'interdirait aux statuts de soumettre à l'autorisation du conseil de surveillance la répartition que les membres du conseil de gestion feraient entre eux, de leurs tâches de gestion selon l'article 95, alinéa 2.

L'autorisation accordée par le conseil de surveillance n'impose pas aux administrateurs-gérants l'obligation d'accomplir l'acte autorisé et ne les dégage donc pas de leur responsabilité éventuelle à raison de cet acte (article 98, alinéa 2). Mais elle pourrait engager la responsabilité des membres du conseil de surveillance, dans le cas où il y aurait eu faute à l'accorder.

L'alinéa 2 du § 2, concernant les actes auxquels un administrateur-gérant a un intérêt personnel direct ou indirect, fait l'objet des développements de l'article 107. Sa place dans le § 2 se justifie à la fois parce que ce § 2 groupe tous les cas d'actes soumis à l'autorisation du conseil de surveillance, et parce que le statut de l'acte non autorisé est réglé à l'article 97.

L'article 96 appelle, en outre, une observation qui sera formulée à propos de l'examen de l'article 107.

*Article 97*

Cet article groupe les dispositions prises par le projet en exécution de l'article 9 de la directive du 9 mars 1968, concernant la validité des engagements de la société.

§ 1er.

1) Ne seront pas opposables aux tiers, même si elles ont été publiées, « les limitations apportées par les statuts aux pouvoirs des administrateurs-gérants déterminés par l'article 96, § 1er ».

2) Il en sera de même de « celles prévues par le § 2 du même article » (96).

Le terme « celles » doit s'entendre non seulement des limitations que les statuts apporteraient aux pouvoirs des gérants en soumettant certains actes spécialement définis à l'autorisation du conseil de surveillance, en vertu de l'alinéa 3 de ce paragraphe 2, mais également de la restriction que la loi elle-même édicte à l'alinéa 1er du même paragraphe.

Selon l'article 9, 1, de la directive, « la société est engagée par les actes accomplis par ses organes ... à moins que lesdits actes n'excèdent les pouvoirs que la loi attribue ou permet d'attribuer à ces organes ».

Il ressort de l'exposé des motifs que l'inopposabilité jouera pour l'absence d'autorisation « dans les cas où la loi requiert cette autorisation. Ce sont là des mesures d'ordre purement intérieur, dont l'inobservation peut seulement mettre en jeu la responsabilité de ceux qui les auraient méconnues, sans que l'on puisse astreindre les tiers à vérifier si elles ont été respectées ». Pour éviter toute ambiguïté, il est proposé d'écrire : « celles prévues ou permises par le § 2 du même article ».

La nature même de mesure purement intérieure donnée à l'exigence de l'autorisation entraîne pour conséquence, reconnue par le fonctionnaire délégué, que les tiers ne pourront davantage se prévaloir de sa méconnaissance, même s'il y a eu publication.

De bepalingen van artikel 97, § 2, hebben betrekking op de bevoegdheid om de vennootschap te vertegenwoordigen en zouden dus normaal op hun plaats zijn in het hier besproken artikel 96. Het ontwerp heeft ze in artikel 97 opgenomen omdat daarin de toepassingen van artikel 9 van de richtlijn van 9 maart 1968 van de raad van de Europese gemeenschappen zijn gegroepeerd.

§ 2.

Voor handelingen of beslissingen die bepalend zijn voor het algemeen beleid van de vennootschap, is vooraf machtiging door de raad van toezicht vereist. Het gaat hier om een dwingende regel. Wel wordt bepaald dat « de statuten kunnen vaststellen welke handelingen zodanig moeten worden aangemerkt » (eerste lid), maar dan alleen, aldus de memorie van toelichting, om het mogelijk te maken dat die statuten sommige van die handelingen nader preciseren — waardoor deze ongetwijfeld onder de regeling van de machtiging zullen vallen — maar zonder dat zij van die regeling andere handelingen kunnen uitsluiten die, naar gelang van de veranderende omstandigheden van het leven van de onderneming, aan het begrip algemeen beleid zouden beantwoorden; het zal dus alleen gaan om verduidelijkingen. De statuten zouden ze ook niet aan machtiging van de algemene vergadering kunnen onderwerpen.

Volgens het derde lid kan de raad van toezicht buiten de handelingen of beslissingen die bepalend zijn voor het algemeen beleid, ook andere « nader te beschrijven handelingen » — men voege er aan toe « of beslissingen » — aan zijn voorafgaande machtiging onderwerpen.

Volgens de gemachtigde ambtenaar zou niets de statuten verhinderen voorafgaande machtiging van de raad van toezicht te eisen voor de onderlinge verdeling van de beheerstaken waartoe de leden van de raad van beheer mochten komen overeenkomstig artikel 95, tweede lid.

De door de raad van toezicht verleende machtiging legt aan de bestuurders-zaakvoerders niet de verplichting op om de toegestane handeling te verrichten en ontslaat en dus niet van hun eventuele aansprakelijkheid wegens die handeling (artikel 98, tweede lid). Wel zouden de leden van de raad van toezicht aansprakelijk kunnen worden gesteld ingeval de machtiging verkeerdelijk mocht zijn verleend.

Het tweede lid van § 2, dat handelt over de verrichtingen waarbij een bestuurder-zaakvoerder rechtstreeks of onrechtstreeks persoonlijk belang heeft, is toegelicht in de bespreking van artikel 107. Dat die bepaling onder § 2 van dit artikel staat, is hierdoor te verklaren dat die § 2 betrekking heeft op alle gevallen waarin handelingen aan de machtiging van de raad van toezicht onderworpen zijn, en dat over de niet geoorloofde handeling wordt gesproken in artikel 97.

Bij artikel 96 is nog een opmerking te maken die zal worden geformuleerd bij de bespreking van artikel 107.

*Artikel 97*

Dit artikel groepeert de bepalingen die het ontwerp vaststelt ter uitvoering van artikel 9 van de richtlijn van 9 maart 1968, met betrekking tot de geldigheid van de verbintenissen van de vennootschap.

§ 1.

1) Tegen derden kunnen niet worden ingeroepen, zelfs indien zij openbaar zijn gemaakt, « de beperkingen die op grond van artikel 96, § 1, bij de statuten aan de bevoegdheden van de bestuurders-zaakvoerders worden gesteld ».

2) Dat is ook niet het geval met « die bepaald bij § 2 van hetzelfde artikel » (96).

« Die » slaat niet alleen op de beperkingen welke de statuten op de bevoegdheden van de zaakvoerders mochten leggen door sommige « nader te omschrijven handelingen » aan de machtiging van de raad van toezicht te onderwerpen op grond van het derde lid van die § 2, maar ook op de algemene beperking welke de wet zelf oplegt in het eerste lid van dezelfde paragraaf.

Volgens artikel 9, 1, van de richtlijn « wordt de vennootschap ... gebonden door de rechtsbepalingen (lees « rechtshandelingen ») welke door haar organen worden verricht ... tenzij door genoemde handelingen de bevoegdheden worden overschreden welke aan deze organen volgens de wet toekomen of kunnen worden toegekend ».

Uit de memorie van toelichting blijkt dat het ontbreken van de machtiging niet tegen derden kan worden ingeroepen « in de gevallen waarin deze machtiging bij de wet is voorgeschreven. Dit zijn louter huishoudelijke maatregelen die, wanneer ze niet worden opgevolgd, alleen de verantwoordelijkheid kunnen in het gedrang brengen van hen die ze niet hebben in acht genomen, zonder dat derden kunnen worden genoopt na te gaan of die regels werden geëerbiedigd ». Om misverstand te voorkomen wordt voorgesteld : « die bepaald of toegestaan in § 2 van hetzelfde artikel ».

Dat de vereiste machtiging als een louter huishoudelijke maatregel wordt beschouwd, heeft tot gevolg — ook de gemachtigde ambtenaar is die mening toegedaan — dat derden zich evenmin op de miskenning ervan zullen kunnen beroepen, ook al is er openbarigheid aan gegeven.

§ 2.

Cette disposition, usant de la faculté laissée au législateur par l'article 9, 3, de la directive, est conforme à l'article 14, dernier alinéa, du projet voté à la Chambre des Représentants (Doc. Parl. Sénat, 1970-1971, nº 440).

Le ou les administrateurs-gérants, que les statuts seuls peuvent désigner, seront des organes statutaires ayant pouvoir général de représentation, comme le conseil de gestion lui-même (article 96, § 1er, alinéa 2), sans que les tiers doivent se faire produire la preuve d'une délibération conforme du conseil de gestion.

Aux termes de l'article 9, 3, de la directive, la loi nationale « peut prévoir l'opposabilité de cette disposition des statuts aux tiers à condition qu'elle concerne le pouvoir général de représentation ». Le projet n'en autorise pas d'autres (la possibilité, réglée par l'article 98, de conférer des délégations spéciales vise des mandataires, non des organes). Une clause des statuts donnant qualité à un administrateur-gérant pour représenter la société, comme organe statutaire, seulement dans certaines catégories, même étendues, d'opérations déterminées par leur nature, leur importance ou leur localisation, ne serait donc ni opposable aux tiers, nonobstant la publication des statuts, ni même valable.

L'octroi d'une telle attribution d'agir au nom de la société n'exclut pas la mission de gestion attribuée au conseil de gestion en tant qu'organe collégial délibérant, au plan interne, sur les décisions à prendre.

L'article 95, alinéa 2, autorise les membres du conseil de gestion à se répartir entre eux les tâches de la gestion, si les statuts n'en disposent pas autrement. Cette répartition interne des tâches n'entraîne aucun pouvoir de représentation de la société : elle n'est pas l'œuvre directe des statuts, mais du conseil de gestion et le fait même que les tâches sont réparties exclut tout pouvoir général; aussi l'exposé des motifs précise-t-il qu'il s'agit également d'une mesure d'ordre intérieur, et l'article 97, § 2, qu'elle ne serait pas opposable aux tiers.

La phrase finale du § 2 de l'article 97 prévoit que les dispositions autorisées sont opposables aux tiers dans les conditions prévues à l'article 15, « lorsqu'elles ont été régulièrement publiées ». Ces derniers mots sont ajoutés au texte de l'article 14 du projet voté à la Chambre des Représentants tel qu'il figurait à l'article 12 du projet de loi. Inutiles puisque l'article 15 vise la publication, ils pourraient faire penser que leur portée serait restrictive par rapport à l'alinéa 1er de l'article 15, aux termes duquel les actes, en l'espèce les statuts, sont opposables aux tiers avant leur publication si la société prouve que ces tiers en avaient antérieurement connaissance; on n'aperçoit cependant aucune raison de déroger à cette règle de portée générale. Il est donc préférable de supprimer les mots « lorsqu'elles ont été régulièrement publiées ».

§ 3.

Il va de soi que cette disposition, identique à l'article 16 du projet voté à la Chambre des Représentants, ne doit pas être prise à la lettre et doit être rapprochée de l'article 96, § 1er. La société n'est pas « liée par les actes accomplis par le conseil de gestion ou par l'administrateur-gérant unique » sans distinction aucune, même s'il exédait les pouvoirs prévus à l'article 96, § 1er, par exemple s'il s'agissait d'un acte que la loi réserve à l'assemblée générale

*Article 98*

Le projet consacre la possibilité, pour les administrateurs-gérants, de conférer à des agents des mandats spéciaux, de la régularité et de l'étendue desquelles les tiers devront s'assurer, conformément aux règles du mandat, à l'exclusion de tout mandat général de gestion, même de gestion journalière, qu'il appartient aux administrateurs-gérants seuls d'assurer, éventuellement en l'attribuant, par voie de répartition des tâches, en tout ou partie à l'un d'eux, mais sans pouvoir de représentation.

Selon le projet, ces mandats spéciaux ne peuvent être donnés qu'à des tiers, autres que des membres du conseil de gestion. Ils ne pourraient donc être conférés par le conseil de gestion à l'un de ses membres.

**Examen des dispositions relatives au conseil de surveillance**

*Article 99*

Chargés d'exercer une haute surveillance, pour le compte des actionnaires, sur la gestion, et n'étant pas des personnes qui, comme les administrateurs-gérants, consacrent tout leur temps aux affaires de la

§ 2.

Deze bepaling, die gebruik maakt van de mogelijkheid welke artikel 9, 3, van de richtlijn aan de wetgever heeft gelaten, is in overeenstemming met artikel 14, laatste lid, van het in de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen ontwerp (Gedr. St., Senaat, 1970-1971, nr 440).

De bestuurder(s)-zaakvoerder(s) die alleen door de statuten mogen worden aangewezen zullen statutaire organen zijn met algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid, zoals de raad van beheer zelf (artikel 96, § 1, tweede lid); derden hoeven zich dus geen bewijs van een desbetreffende beslissing van de raad van beheer te doen overleggen.

Luidens artikel 9, 3, van de richtlijn « kan in de nationale wetgeving worden voorgeschreven dat deze bepaling van de statuten aan derden kan worden tegengeworpen, op voorwaarde dat zij betrekking heeft op de algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid ». Andere « tegenwerpingen » worden door het ontwerp niet toegestaan (de in artikel 98 geregelde mogelijkheid tot bijzondere bevoegdheidsopdracht slaat op lasthebbers en niet op organen). Een statuutbepaling die een bestuurder-zaakvoerder bevoegd zou verklaren om de vennootschap te vertegenwoordigen als statutair orgaan maar dan alleen voor sommige, zelfs ruime, categorieën van door hun aard, omvang of plaats bepaalde verrichtingen, zou dus niet tegen derden kunnen worden ingeroepen ook al zijn de statuten bekendgemaakt, en zou zelfs niet geldig zijn.

De toekenning van een zodanige bevoegdheid om namens de vennootschap te handelen neemt niet weg dat een beheerstaak is opgedragen aan de raad van beheer die als collegiaal orgaan op intern niveau beraadslaagt over de te nemen beslissingen.

Artikel 95, tweede lid, machtigt de leden van de raad van beheer om de beheerstaken onder elkaar te verdelen als de statuten niet anders bepalen. Deze interne taakverdeling brengt geen bevoegdheid mee om de vennootschap te vertegenwoordigen : zij volgt niet rechtstreeks uit de statuten maar is het werk van de raad van beheer, en het feit zelf dat de taken verdeeld worden, sluit iedere algemene bevoegdheid uit; de memorie van toelichting zegt dan ook dat het hier gaat om een huishoudelijke maatregel en artikel 97, § 2, geeft te verstaan dat de bepaling niet tegen derden zou kunnen worden ingeroepen.

De slotzin van § 2 van artikel 97 stelt dat de bepalingen die in de statuten mogen worden opgenomen, tegen derden kunnen worden ingeroepen onder de voorwaarden van artikel 15 « indien de openbaarmaking ervan volgens de regels is geschied ». Deze laatste woorden zijn toegevoegd aan de tekst van artikel 14 van het ontwerp, die in de Kamer van Volksvertegenwoordigers is aangenomen zoals hij stond in artikel 12 van het wetsontwerp. Die woorden zijn overbodig, vermits artikel 15 over de bekendmaking handelt; zij kunnen de indruk wekken dat hun strekking beperkend is ten aanzien van het eerste lid van artikel 15, luidens hetwelk de akten, in dit geval de statuten, tegen derden kunnen worden ingeroepen vóór hun bekendmaking indien de vennootschap aantoont dat derden er tevoren kennis van droegen; het is echter niet duidelijk waarom van die algemene regel zou worden afgeweken. Het is derhalve verkieslijk de woorden « indien de openbaarmaking ervan volgens de regels is geschied » te schrappen.

§ 3.

Het spreekt vanzelf dat deze bepaling, die gelijk is aan artikel 16 van het in de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen ontwerp, niet naar de letter moet worden opgevat en in verband moet worden gebracht met artikel 96, § 1. De vennootschap is niet « verbonden door de rechtshandelingen die worden verricht door de raad van beheer of door de enige bestuurder-zaakvoerder » zonder enig onderscheid, zelfs als deze de in artikel 96, § 1, bepaalde bevoegdheden te buiten mocht gaan, bijvoorbeeld wanneer het gaat om een handeling die krachtens de wet alleen door de algemene vergadering kan worden verricht.

*Artikel 98*

Krachtens het ontwerp kunnen de bestuurders-zaakvoerders aan agenten bijzondere opdrachten verlenen over de regelmatigheid en de omvang waarvan derden zich moeten vergewissen overeenkomstig de regels van de lastgeving, met uitsluiting van enige algemene opdracht betreffende het beheer, zelfs de dagelijkse leiding, waarvoor alleen de bestuurders-zaakvoerders moeten instaan maar welke zij eventueel door taakverdeling geheel of gedeeltelijk aan één van hen kunnen opdragen, doch zonder bevoegdheid om de vennootschap te vertegenwoordigen.

Volgens het ontwerp kunnen die bijzondere opdrachten alleen worden gegeven aan derden die geen lid van de raad van beheer zijn. Zij zouden dus door de raad van beheer niet aan één van zijn leden kunnen worden toevertrouwd.

**Onderzoek van de bepalingen betreffende de raad van toezicht**

*Artikel 99*

De leden van de raad van toezicht, die gelast zijn voor rekening van de aandeelhouders het hoog toezicht op het beheer uit te oefenen en geen personen zijn die, zoals de bestuurders-zaakvoerders, hun tijd

société (exposé des motifs), les membres du conseil de surveillance, organe nouveau institué principalement dans l'intérêt des actionnaires, sont soumis à un statut comparable à celui qui régit actuellement le conseil d'administration.

Le dernier alinéa leur interdit « d'exercer aucune autre fonction dans la société », pour garantir leur impartialité (exposé des motifs) à l'égard des administrateurs-gérants qu'ils doivent contrôler. La garantie d'impartialité est moins étendue que pour les commissaires : il n'existe aucun empêchement de parenté, même proche, avec les administrateurs-gérants, ni interdiction d'exercer une fonction dans une société filiale sur laquelle les administrateurs-gérants de la société exerceraient leur autorité (comp. article 115).

L'interdiction faite au membre du conseil de surveillance n'est assortie d'aucune sanction : il n'est, notamment, pas prévu, comme pour l'administrateur-gérant, que la fonction qu'il exercerait serait résiliée par le fait de sa désignation (article 93), ni qu'il cesserait d'être membre du conseil s'il venait à exercer une fonction dans la société.

Il convient de rappeler ici les observations formulées au sujet des alinéas 2 et 3 de l'article 91, relatifs à la personne morale désignée comme membre du conseil de surveillance.

*Article 100*

A l'alinéa 2, après les mots « est inférieur au minimum légal », il faut ajouter « ou statutaire ». L'article 99, alinéa 2, permet, en effet, aux statuts de déterminer un nombre fixe ou minimum, supérieur à trois, de membres du conseil (exposé des motifs).

La décision de l'assemblée, en dehors des cas visés à l'alinéa 2, de ne pas pourvoir à la vacance emporterait, selon le fonctionnaire délégué, réduction du nombre des membres du conseil à concurrence d'une unité, et la nomination ultérieure d'un nouveau membre supposerait une décision d'augmentation, le nouveau membre étant alors désigné pour six ans et non pour achever le mandat qui était devenu vacant. Il s'agit là d'une question d'interprétation, donc de fait, du libellé des décisions de l'assemblée, la recherche d'une décision implicite relevant de chaque cas d'espèce. Si l'on entend faire de la solution proposée une règle de droit, elle devrait être insérée dans le texte.

*Article 101*

A l'alinéa 2, l'expression : « il (le conseil de surveillance) ne peut intervenir directement dans la gestion » est ambiguë; elle fait penser que le conseil de surveillance pourrait, en revanche, intervenir néanmoins, mais indirectement. L'intervention directe doit s'entendre, dans l'esprit du Gouvernement, comme l'exercice des missions attribuées aux administrateurs-gérants, fût-ce en vertu de mandats spéciaux dont on a vu qu'ils ne pouvaient être conférés aux membres du conseil. L'intervention indirecte vise en réalité l'ensemble des attributions du conseil, notamment l'octroi des autorisations requises pour certains actes ou décisions. Il serait donc plus clair de dire : « il ne peut, en dehors des limites tracées par la loi, intervenir dans la gestion ... ».

Selon l'exposé des motifs, « dans un seul cas, il (le conseil de surveillance) se substitue au conseil de gestion : pour l'exercice d'une action en responsabilité contre un administrateur-gérant, la société est représentée par le conseil de surveillance (article 101) ». Ce commentaire donne au texte une portée restrictive qu'il ne comporte pas. Le projet porte, en effet : « Toutefois, il représente la société dans les actions judiciaires dirigées contre les administrateurs ou l'un d'eux ». Il ne limite pas ce pouvoir à des actions en responsabilité.

Entre la société et un administrateur-gérant en fonction, il peut surgir une contestation étrangère à sa gestion, qui ne pourrait trouver sa solution qu'en justice. L'on aperçoit mal comment, en pareil cas, l'administrateur-gérant unique ou le membre du conseil de gestion ayant reçu pouvoir général, pourrait représenter en justice la société demanderesse contre lui-même. Les dispositions de l'article 107 concernant les cas d'intérêt personnel à une opération ou décision ne s'adaptent pas au cas d'action en justice. On comprend donc que le texte en projet ne soit pas limité au seul cas d'action en responsabilité. Il devrait même, du reste, être étendu aux actions judiciaires formées par les administrateurs-gérants ou l'un d'eux contre la société.

*Article 102*

La fin de l'alinéa 1er, concernant les moyens de contrôle, est libellée comme l'alinéa 1er de l'article 120, relatifs aux pouvoirs des commissaires. Il en omet cependant la seconde phrase permettant à tout comgeheel aan de zaken van de vennootschap wijden (memorie van toelichting), en die een nieuw orgaan vormen dat hoofdzakelijk in het belang van de aandeelhouders is ingesteld, zijn onderworpen aan een statuut dat kan worden vergeleken met het statuut dat thans voor de raad van beheer geldt.

Het laatste lid verbiedt hun enige andere opdracht in de vennootschap te vervullen, ten einde hun onpartijdigheid (memorie van toelichting, Franse tekst) ten opzichte van de door hen te controleren bestuurders-zaakvoerders te waarborgen. De waarborg van onpartijdigheid reikt niet zover als voor de commissarissen; verwantschap, zelfs nauwe verwantschap met de besturders-zaakvoerders is geen beletsel; het is hun evenmin verboden een opdracht uit te oefenen in een dochtermaatschappij waarover de bestuurders-zaakvoerders van de vennootschap gezag zouden uitoefenen (verg. artikel 115).

Aan het verbod dat aan het lid van de raad van toezicht is opgelegd, is geen sanctie verbonden; er is onder meer niet bepaald, zoals voor de bestuurder-zaakvoerder, dat zijn eventueel uitgeoefende opdracht zou eindigen door het feit van zijn aanwijzing (artikel 93), of dat hij niet langer lid van de raad zou zijn indien hij een opdracht in de vennootschap zou gaan uitoefenen.

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen, gemaakt in verband met het tweede en het derde lid van artikel 91, welke betrekking hebben op de rechtspersoon die als lid van de raad van toezicht wordt aangewezen.

*Artikel 100*

In het tweede lid vervange men de woorden « beneden het wettelijk minimum » door de woorden « beneden het wettelijk of statutair minimum ». Krachtens artikel 99, tweede lid, kan in de statuten immers een vast getal of een minimum, meer dan drie, leden van de raad worden bepaald (memorie van toelichting).

De beslissing van de vergadering, buiten de gevallen bedoeld in het tweede lid, om niet in de vacature te voorzien zou volgens de gemachtigde ambtenaar meebrengen dat het aantal leden van de raad met een eenheid wordt verminderd; wil men later een nieuw lid benoemen, dan zou een beslissing tot verhoging van het aantal leden nodig zijn, waarbij het nieuwe lid voor zes jaar en niet voor het voltooien van het opengevallen mandaat wordt aangewezen. Het is hier een kwestie van interpretatie van de tekst van de beslissingen van de vergadering, en dus een feitenkwestie, want of er al dan niet een stilzwijgende beslissing is hangt van het geval af. Wil men de voorgestelde oplossing tot rechtsregel maken, dan moet zij in de tekst worden ingevoegd.

*Artikel 101*

In het tweede lid is de wending « hij (raad van toezicht) kan in het beheer van de zaken van de vennootschap niet rechtstreeks tussenkomen » dubbelzinnig; zij wekt de indruk dat de raad van toezicht toch, maar dan onrechtstreeks, kan optreden. Rechtstreeks optreden moet in de opvatting van de regering worden gezien als het uitoefenen van de opdrachten die aan de bestuurders-zaakvoerders zijn verleend, ook al was het op grond van bijzondere machtigingen, waarvan reeds is opgemerkt dat ze niet aan de leden van de raad mogen worden verleend. Het onrechtstreeks optreden slaat in werkelijkheid op de gezamenlijke bevoegdheden van de raad, onder meer op de toekenning van de machtigingen die voor bepaalde handelingen of beslissingen vereist zijn. Duidelijker zou dus zijn : « Hij kan, buiten de door de wet gestelde grenzen, zich niet in het beheer van de zaken van de vennootschap mengen ... ».

« In één geval — aldus de memorie van toelichting — treedt hij (de raad van toezicht) in de plaats van de raad van beheer : voor het instellen van een aansprakelijkheidsvordering tegen een bestuurder-zaakvoerder is de vennootschap vertegenwoordigd door de raad van toezicht (artikel 101) ». Deze commentaar geeft aan de tekst een beperkte draagwijdte welke hij niet heeft. Het ontwerp bepaalt immers : « Hij vertegenwoordigt evenwel de vennootschap in rechtsvorderingen die tegen de bestuurders-zaakvoerders of één van hen worden ingesteld », en beperkt dus die bevoegdheid niet tot aansprakelijkheidsvorderingen.

Tussen de vennootschap en een bestuurder-zaakvoerder in dienst kan een niet over het beheer lopend geschil ontstaan dat alleen voor de rechter een oplossing kan krijgen. Het is niet erg duidelijk hoe de enige bestuurder-zaakvoerder of het lid van de raad van beheer dat algemene bevoegdheid heeft gekregen, in zo'n geval in rechte zou kunnen optreden als vertegenwoordiger van de tegen hem vorderende vennootschap. De bepalingen van artikel 107 die betrekking hebben op de gevallen waarin er een persoonlijk belang met een verrichting of beslissing gemoeid is, zijn niet dienstig ingeval het gaat om een rechtsvordering. Het is dus begrijpelijk dat de ontwerptekst niet beperkt is tot het ene geval van de aansprakelijkheidsvordering. Hij zou overigens zelfs moeten worden uitgebreid tot de rechtsvorderingen die door de bestuurders-zaakvoerders of één van hen tegen de vennootschap worden ingesteld.

*Artikel 102*

Het slot van het eerste lid, dat betrekking heeft op de controlemiddelen, is geformuleerd zoals het eerste lid van artikel 120 betreffende de bevoegdheden van de commissarissen. Maar weggelaten is

missaire de « requérir des administrateurs et des préposés de la société toutes les explications ou informations et procéder à toutes les vérifications qui leur paraissent nécessaires ». Le devoir de contrôle permanent de toute la gestion, confié aux membres du conseil de surveillance, ayant une portée plus étendue que la mission des commissaires, il s'indiquerait de conférer aux premiers au moins autant de moyens d'investigation qu'aux seconds en complétant l'alinéa 1er comme à l'article 120.

L'alinéa 3 doit, selon le fonctionnaire délégué, être compris en ce sens que lorsque la demande de rapport particulier émane de deux membres au moins du conseil de surveillance, le rapport doit leur être remis sans que le conseil puisse s'y opposer. La rédaction suivante est proposée :

« Ils doivent faire droit à la demande que le conseil de surveillance, ou deux membres au moins de ce conseil, peuvent, à tout moment, leur adresser de recevoir un rapport particulier sur toute affaire intéressant la société. »

*Article 103*

A l'alinéa 3, il est prévu que le conseil doit être « convoqué » au moins une fois par trimestre. L'intention du Gouvernement est que le conseil doit se réunir valablement au moins une fois par trimestre, ce qui implique qu'en l'absence du quorum requis d'au moins la moitié de ses membres, il devra être convoqué à nouveau dans les meilleurs délais. Il est donc proposé, avec l'accord du fonctionnaire délégué de rédiger comme suit la dernière phrase de l'alinéa 3 :

« Le conseil délibère au moins une fois par trimestre. »

**Examen des dispositions communes aux administrateurs-gérants et aux membres du conseil de surveillance**

Selon la terminologie du projet, que le Conseil d'Etat a proposé d'insérer dans le texte (cf. observations sur l'article 90, nº 3), le mot « administrateur » sans autre qualification désigne à la fois les administrateurs-gérants et les membres du conseil de surveillance.

*Article 104*

Pas d'observation.

*Article 105*

L'exposé des motifs relève qu'il a paru difficile et peu opportun de traduire en règles rigides les directives judicieuses dont la Commission bancaire s'est inspirée, en tenant compte des situations particulières, pour s'efforcer d'éliminer les excès et abus relevés par elle dans le calcul des tantièmes et dans les formules dites « d'intéressement » aux résultats dans les émoluments variables, et cela chaque fois qu'elle en a eu l'occasion. Les pouvoirs dont la Commission bancaire pourra continuer à faire « le même usage salutaire » n'existent toutefois qu'à l'égard de certaines sociétés anonymes.

*Article 106*

1. L'exception formulée à la fin de l'article appelle les mêmes observations que celles qui ont été présentées à propos de l'article 88 : les mots : « dans le cadre de ses opérations courantes » seraient plus adéquats que les mots « dans le cadre de son objet social ». Les exemples donnés par l'exposé des motifs (banque, entreprise de financement) viennent à l'appui de cette proposition.

La circonstance que l'octroi du crédit entre dans l'exception envisagées, ne la soustrait pas à l'application de l'article 107.

2. L'octroi d'un crédit ne paraît pas comprendre le cautionnement ou l'aval d'engagements d'un administrateur envers des tiers.

*Article 107*

Le projet règle, avec une efficacité qui manque à l'article 60 actuel des lois coordonnées, le cas de « divergence d'intérêts » de la société et d'un administrateur.

de tweede volzin, krachtens welke alle commissarissen « van de bestuurders en van de aangestelden van de vennootschap alle verklaringen en inlichtingen kunnen vorderen en alle verificaties kunnen doen die zij nodig achten ». De leden van de raad van toezicht, die belast zijn met de doorlopende controle van het hele beheer, hebben een ruimere taak van de commissarissen; het zou dan ook voor de hand liggen hun de beschikking te geven over ten minste zoveel opsporingsmiddelen als de commissarissen, en het eerste lid derhalve aan te vullen zoals artikel 120.

Het derde lid moet volgens de gemachtigde ambtenaar zo worden verstaan dat, wanneer de aanvraag om een bijzonder verslag uitgaat van ten minste twee leden van de raad van toezicht, dat verslag hun moet worden bezorgd zonder dat de raad zich daartegen kan verzetten. Voorgesteld wordt de tekst als volgt te lezen :

« Zij moeten gevolg geven aan het verzoek, dat hun te allen tijde door de raad van toezicht of door ten minste twee leden van die raad kan worden gedaan, om een bijzonder verslag te ontvangen over een aangelegenheid die de vennootschap betreft. »

*Artikel 103*

In het derde lid wordt bepaald dat de raad ten minste eenmaal om de drie maanden moet worden « bijeengeroepen ». De bedoeling van de regering is, dat de raad ieder kwartaal ten minste eenmaal op geldige wijze moet vergaderen. Dit brengt mee dat hij als het vereiste quorum van ten minste de helft van zijn leden niet bereikt is, opnieuw zo spoedig mogelijk moet worden opgeroepen. Derhalve wordt in overleg met de gemachtigde ambtenaar voorgesteld, de laatste volzin van het derde lid als volgt te redigeren :

« De raad beraadslaagt ten minste eenmaal per kwartaal. »

**Onderzoek van de bepalingen die zowel voor bestuurders-zaakvoerders als voor de leden van de raad van toezicht gelden**

Volgens de terminologie van het ontwerp, welke de Raad van State heeft voorgesteld in de tekst op te nemen (zie opmerkingen bij artikel 90, nr 3), doelt het woord « bestuurder » zonder nadere bepaling én op de bestuurders-zaakvoerders én op de leden van de raad van toezicht.

*Artikel 104*

Geen opmerkingen.

*Artikel 105*

De memorie van toelichting wijst erop dat het moeilijk en weinig wenselijk gebleken is, in het ontwerp zelf de strakke regels op te nemen van de oordeelkundige richtlijnen waarop de Bankcommissie, rekening houdend met de bijzondere toestanden, steunt om te trachten de overdrijvingen en misbruiken uit te schakelen welke door haar werden vastgesteld bij de berekening van de tantièmes en in de zogenaamde formules van « deelhebbing » in de uitkomsten in de veranderlijke bezoldiging, telkens wanneer daartoe gelegenheid was. De bevoegdheden waarvan de Bankcommissie verder « het heilzaam gebruik zal kunnen maken zoals vroeger », bezit zij echter alleen ten aanzien van sommige naamloze vennootschappen.

*Artikel 106*

1. In verband met de uitzondering die aan het slot van het artikel is geformuleerd, zijn dezelfde opmerkingen te maken als bij artikel 88; de woorden « behalve wanneer de verrichting binnen het doel van de vennootschap valt » kunnen gevoeglijk worden vervangen door : « behalve wanneer de verrichting onder haar gewone verrichtingen valt ». De voorbeelden van de memorie van toelichting (bank, financieringsmaatschappij) zetten dit voorstel kracht bij.

Dat de kredietverlening onder de bedoelde uitzondering valt, betekent niet dat ze aan de toepassing van artikel 107 onttrokken wordt.

2. Onder kredietverlening lijkt niet te moeten worden verstaan borgstelling of aval voor verbintenissen van een bestuurder jegens derden.

*Artikel 107*

Het ontwerp regelt, met een doeltreffendheid welke aan het huidige artikel 60 van de gecoördineerde wetten ontbreekt, het geval dat er tussen de vennootschap en een beheerder een « tegenstrijdig belang — une divergence d'intérêts » bestaat.

I. — Cette réglementation s'appliquera par le seul fait qu'un administrateur aura un intérêt personnel direct ou indirect à une opération (même autre qu'un acte juridique) à réaliser par la société ou même simplement à une décision à prendre par elle. L'existence de cet intérêt personnel suffit pour qu'il soit distinct de celui de la société; c'est en ce sens qu'il faut comprendre l'expression « divergence » d'intérêts dans le dernier alinéa de l'article 107, également recouverte par les termes « discordance d'intérêts » ou « intérêt différent » utilisés par l'exposé des motifs. Celui-ci souligne notamment qu'il n'est pas requis, comme dans l'actuel article 60, qu'il y ait une « opposition » d'intérêts. Les mots « tegenstrijdig belang » dans le texte néerlandais du dernier alinéa ne concordent donc pas avec la volonté du Gouvernement.

L'intérêt personnel peut être indirect. L'exposé des motifs cite le cas de l'administrateur qui posséderait une participation importante dans la société avec laquelle on se propose de traiter, ou qui ferait partie du conseil de gestion ou de surveillance de cette société.

Le cas de l'administrateur d'une société dominante qui traiterait personnellement avec une filiale dont il n'est pas administrateur ne tomberait cependant pas sous l'application de l'article 107 ni au sein de la société dominante, qui ne traite pas, ni au sein de la filiale, avec laquelle il traite personnellement sans en être administrateur.

Le texte n'exige pas que l'intérêt soit patrimonial. Il peut donc être moral. L'exposé des motifs, sans le préciser, cite le cas d'une décision à prendre à propos du renvoi d'un employé, dans laquelle on ne voit d'autre intérêt, dans le chef de l'administrateur, qu'un intérêt moral. Dans la mesure où cet intérêt moral puiserait sa source dans un lien de parenté ou d'alliance, il serait opportun, dans un but de sécurité juridique, que le projet en fixe les limites (comp. article 115 du projet et de nombreuses autres dispositions législatives de droit administratif).

Dans le cas d'une personne morale qui serait membre du conseil de surveillance, il faudra considérer à la fois l'intérêt personnel de son représentant permanent au conseil (en vertu de l'article 91, alinéa 2) et celui de la personne morale qui n'en est pas moins membre de ce conseil.

II. — Le projet ne prohibe pas, sauf pour l'octroi d'un crédit (article 106), les actes visés par lui, mais il les soumet à des conditions particulières d'avis préalable, d'abstention aux délibérations, d'autorisation et de rapport des commissaires à l'assemblée (§ 1er) assorties d'une sanction de nullité dans certains cas et d'un régime particulier de responsabilité des administrateurs (§ 2).

§ 1er :

1) L'administrateur (administrateur-gérant ou membre du conseil de surveillance) doit (alinéa 1er) aviser, par écrit, de l'existence de son intérêt, à la fois « les administrateurs-gérants, le conseil de surveillance et les commissaires ». Cette communication devant être adressée à tous les membres de l'organe (les administrateurs-gérants et non le conseil de gestion, les commissaires et non le collège des commissaires), il est proposé de remplacer « le conseil de surveillance » par « les membres du conseil de surveillance ».

Le projet ne requiert pas que l'avis précise la nature ni l'importance de l'intérêt.

2) L'administrateur ne peut participer, ni donc voter, aux délibérations relatives aux opérations ou décisions auxquelles il a intérêt (alinéa 2).

Dans la pensée du Gouvernement, l'application de cette règle suppose qu'il y ait lieu à délibération. L'exposé des motifs précise, en effet, que si l'administrateur intéressé est l'administrateur-gérant unique, « il pourra, après avoir averti le conseil de surveillance (il faut ajouter : et les commissaires), prendre la décision, mais elle devra faire l'objet d'une autorisation spéciale par le conseil de surveillance (article 96, § 2) ». Il passera donc à l'acte ouvertement avec lui-même, personne ne lui étant substitué pour le conclure au nom de la société (cf. une solution différente dans l'article 170, alinéa 4, du projet).

Ni le projet ni l'exposé des motifs ne résolvent la question de savoir si, dans le cas où le conseil de gestion serait constitué par exemple de trois administrateurs-gérants, dont deux seraient intéressés, la décision pourrait être prise par le conseil composé du troisième, donc sans que la présence de la moitié de ses membres soit acquis conformément à l'article 95 (comp. sur l'article 60 des lois coordonnées — Rép. prat. droit belge, Vo S. A., no 806).

3) L'exigence d'une autorisation préalable du conseil de surveillance n'est exprimée dans l'article 107 du projet que par simple renvoi à l'article 96, § 2, tant au § 1er, alinéa 1er (« sans préjudice de l'auto-

I. — Die regeling zal toepassing vinden zodra een bestuurder rechtstreeks of onrechtstreeks persoonlijk belang heeft bij een door de vennootschap te verwezenlijken verrichting (ook al is dit geen rechtshandeling) of zelfs gewoon bij een door haar te nemen beslissing. Het bestaan alleen van dat persoonlijk belang is voldoende opdat het onderscheiden is van het belang van de vennootschap; in die zin moet de Franse term « divergence d'intérêts » in het laatste lid van artikel 107 worden verstaan; de inhoud daarvan wordt ook gedekt door de in de memorie van toelichting gebruikte termen « discordance d'intérêts » of « intérêt différent ». Die memorie wijst er onder meer op dat niet, zoals in het huidige artikel 60, vereist is dat er een « strijd » van belangen bestaat. De Nederlandse term « tegenstrijdig belang » in het laatste lid beantwoord dus niet aan de wil van de regering.

Het persoonlijk belang kan ook onrechtstreeks zijn. De memorie van toelichting haalt het geval aan van de bestuurder die een belangrijke deelneming zou bezitten in de vennootschap waarmee men voornemens is te handelen, of die deel zou uitmaken van de raad van beheer of de raad van toezicht van die vennootschap.

Het geval van de bestuurder van een dominerende vennootschap die persoonlijk zou handelen met een dochtermaatschappij waarvan hij geen bestuurder is, zou evenwel niet onder toepassing van artikel 107 vallen, noch in de dominerende vennootschap, die niet handelt, noch in de dochtermaatschappij met wie hij persoonlijk handelt zonder er bestuurder van te zijn.

De tekst eist niet dat het om een vermogensbelang zou gaan. Het kan dus ook gaan om een zedelijk belang. De memorie van toelichting haalt, zonder er nader op in te gaan, het geval aan van een te nemen beslissing inzake het ontslaan van een bediende, waarbij de bestuurder alleen een zedelijk belang kan hebben. In de mate waarin dat zedelijk belang zijn oorzaak mocht vinden in een bloed- of aanverwantschap, zou het ontwerp, ter wille van de rechtszekerheid, beter de grenzen ervan aangeven (verg. artikel 115 van het ontwerp en tal van andere administratiefrechtelijke wetsbepalingen).

Is een rechtspersoon lid van de raad van toezicht, dan moet rekening worden gehouden én met het persoonlijk belang van haar vaste vertegenwoordiger in de raad (krachtens artikel 91, tweede lid) én met dat van de rechtspersoon zelf, die evenzeer lid van de raad is.

II. — Het ontwerp verbiedt de bedoelde handelingen niet, tenzij waar het gaat om het toekennen van een krediet (artikel 106), maar onderwerpt ze aan bijzondere voorwaarden : voorafgaand bericht, onthouding bij de beraadslagingen, machtiging en verslag van de commissarissen aan de vergadering (§ 1); op het niet nakomen van die voorwaarden staat in sommige gevallen nietigheid, terwijl ook een bijzondere regeling geldt inzake aansprakelijkheid van de bestuurders (§ 2).

§ 1 :

1) De bestuurder (bestuurder-zaakvoerder of lid van de raad van toezicht) moet (eerste lid) het feit dat hij belang heeft schriftelijk ter kennis brengen van « de bestuurders-zaakvoerders, de raad van toezicht en de commissarisen ». Aangezien dat bericht moet worden gezonden aan alle leden van het orgaan (de bestuurders-zaakvoerders en niet de raad van beheer, de commissarissen en niet het college van commissarissen), wordt voorgesteld de woorden « de raad van toezicht » te vervangen door : « de leden van de raad van toezicht ».

Het ontwerp eist niet dat het bericht de aard of de omvang van het belang ter kennis brengt.

2) De bestuurder mag niet deelnemen aan de beraadslagingen, en dus ook geen stem uitbrengen, betreffende de verrichtingen of beslissingen waarbij hij belang heeft (tweede lid).

De regering gaat ervan uit dat er grond tot beraadslaging moet zijn wil de regel kunnen worden toegepast. De memorie van toelichting preciseert immers dat de belanghebbende bestuurder, als hij de enige bestuurder-zaakvoerder is, « na de raad van toezicht (men voege eraan toe : « en de commissarissen » te hebben verwittigd, de beslissing neemt, doch enkel op grond van een bijzondere machtiging van de raad (artikel 96, § 2) ». Hij zal de handeling dus openlijk met zichzelf aangaan, aangezien niemand in zijn plaats wordt gesteld om ze namens de vennootschap aan te gaan (cfr. een andere oplossing in artikel 170, vierde lid, van het ontwerp).

Noch het ontwerp, noch de memorie van toelichting geven uitsluitsel over de vraag of, in het geval dat de raad van beheer bijvoorbeeld bestaat uit drie bestuurders-zaakvoerders van wie er twee belang hebben, de beslissing mag worden genomen door de raad die bestaat uit de derde bestuurder-zaakvoerder, dus zonder dat de helft van zijn leden aanwezig is, zoals vereist is in artikel 95 (verg. over artikel 60 van de gecoördineerde wetten : Rép. prat. droit belge, Vo S. A., nr 806).

3) Dat er een voorafgaande machtiging van de raad van toezicht vereist is, wordt in artikel 107 van het ontwerp alleen geformuleerd door verwijzing naar artikel 96, § 2, zowel in § 1, eerste lid (« onver-

risation requise par l'article 96, § 2 ») qu'au § 2 (nullité des « opérations conclues... sans l'autorisation exigée par l'article 96, § 2 »).

Or, le texte de l'article 96, § 2, alinéa 2, ne requiert l'autorisation du conseil de surveillance que pour l'« opération ou décision à laquelle un administrateur-gérant a un intérêt personnel, direct ou indirect ». Il est du reste placé parmi les dispositions propres aux administrateurs-gérants. Il ne s'applique donc pas, par lui-même, au cas d'intérêt personnel d'un membre du conseil de surveillance. Et aucune autre disposition du projet, notamment parmi celles qui concernent ce conseil, ne le lui rend applicable.

L'article 107, § 2, alinéa 1er, du projet prévoit sans doute que la société pourra demander l'annulation des opérations « conclues avec un de ses administrateurs (sans autre qualification, donc même avec un membre du conseil de surveillance) sans l'autorisation exigée par l'article 96, § 2 », ce qui pourrait faire croire que, selon l'article 107, cette autorisation serait exigée également pour tout administrateur (encore que l'article 96, § 2, ne vise que le gérant), mais cette solution, déjà implicite, est rendue plus discutable par la suite du texte : « ou sans que toutes les formalités prévues au § 1er du présent article aient été observées ». Ces formalités concernant aussi les membres du conseil de surveillance, l'on pourrait considérer que le terme « administrateurs » a été utilisé, peu heureusement d'ailleurs, pour pouvoir s'adapter aux deux causes de nullité dont l'une était applicable seulement aux administrateurs-gérants et l'autre à tout administrateur.

L'on n'aperçoit pas la raison pour laquelle l'autorisation du conseil de surveillance ne serait pas requise pour une décision ou opération à laquelle un de ses membres aurait un intérêt personnel, alors que toutes les autres conditions sont exigées en ce cas. Le fait que l'opération sera nécessairement conclue avec lui par les administrateurs-gérants met au contraire en cause son impartialité dans sa mission de contrôle à leur égard, que l'on a voulu garantir en lui interdisant l'exercice d'une fonction dans la société (article 99, dernier alinéa, du projet) et il pourrait conduire l'administrateur-gérant à refuser de la conclure par un souci compréhensible de délicatesse ou de ne pas s'exposer à des critiques en l'absence d'une autorisation du conseil de surveillance entrant dans sa mission de haute surveillance de la gestion.

Pour consacrer clairement l'application de l'article 96, § 2, alinéa 2, aux membres du conseil de surveillance, il est proposé de lui donner la rédaction suivante : « ... à laquelle un administrateur-gérant ou un membre du conseil de surveillance a un intérêt... ».

Si, par contre, le Gouvernement entend ne pas soumettre à l'autorisation du conseil de surveillance les actes auxquels un de ses membres a intérêt, il conviendra de rédiger l'article 107, § 2, première phrase, comme suit :

« § 2. La société peut demander l'annulation des opérations conclues avec un administrateur-gérant sans l'autorisation exigée par l'article 96, § 2, ou avec tout administrateur sans que toutes les formalités prévues au § 1er aient été respectées. »

§ 2

1) La nullité, prévue au profit de la société, de l'opération conclue avec son administrateur déroge, en soi, à l'article 97, § 1er (en tant qu'il se réfère au § 2 de l'article 96) et § 3, puisque l'administrateur, en tant qu'il conclut une opération en son nom personnel avec la société, agit comme tiers par rapport à elle.

Il ne semble pas qu'elle soit incompatible avec l'article 9, 1, de la directive du 9 mars 1968 du Conseil des Ministres des Communautés européennes puisque, selon cet article, « la société est engagée vis-à-vis des tiers par les actes accomplis par ses organes... à moins que lesdits actes n'excèdent les pouvoirs que la loi attribue ou permet d'attribuer à ces organes ». En l'espèce, l'article 107 n'attribue pas aux administrateurs-gérants le pouvoir de conclure les actes avec un administrateur sans l'autorisation exigée par l'article 96, § 2, ou sans les formalités de l'article 107 (l'une et les autres étant considérées dans les autres cas comme mesure d'ordre intérieur, notamment si l'administrateur avait un intérêt dans l'opération conclue par la société avec un tiers envers lequel elle restera engagée).

L'expression « sans que toutes les formalités prévues au § 1er » implique que la société pourra demander la nullité même dans le cas où les commissaires ne feraient pas ultérieurement le rapport circonstancié prévu par le § 1er, dernier alinéa, avec les multiples exigences formulées par cette disposition. L'administrateur serait ainsi victime d'une nullité en raison d'une circonstance postérieure à la conclusion de l'acte et consistant dans une omission étrangère à son fait.

minderd de machtiging vereist bij artikel 96, § 2) als in § 2 (nietigheid van de « verrichtingen... aangegaan zonder de machtiging als bepaald in artikel 96, § 2 »).

Volgens de tekst van artikel 96, § 2, tweede lid, is de machtiging van de raad van toezicht echter alleen vereist voor de « verrichting of beslissing waarbij een bestuurder-zaakvoerder rechtstreeks of onrechtstreeks persoonlijk belang heeft ». Die tekst staat overigens onder de bepalingen die alleen gelden voor de bestuurders-zaakvoerders. Hij vindt dus, uit zichzelf, geen toepassing op het geval dat een lid van de raad van toezicht een peroonlijk belang heeft. Geen andere bepaling van het ontwerp, ook geen van die welke op die raad betrekking hebben, verklaart die tekst daarop van toepassing.

Artikel 107, § 2, eerste lid, van het ontwerp bepaalt weliswaar dat de vennootschap de nietigverklaring kan vorderen van de verrichtingen « die met een van haar bestuurders (zonder nadere kwalificatie, dus zelfs met een lid van de raad van toezicht) worden aangegaan zonder de machtiging als bepaald in artikel 96, § 2 », en kan dus de indruk wekken dat het die machtiging ook eist van iedere bestuurder (ofschoon artikel 96, § 2, alleen doelt op de zaakvoerder); maar deze, reeds impliciete oplossing wordt minder zeker waar de tekst vervolgt : « of zonder inachtneming van al de bij § 1 van dit artikel voorgeschreven formaliteiten ». Die formaliteiten hebben ook betrekking op de leden van de raad van toezicht, en men zou het dus zo kunnen zien dat de term « bestuurders » — overigens niet geheel terecht — gebruikt is om te kunnen dienen voor beide gronden van nietigheid, waarvan de ene alleen voor bestuurders-zaakvoerders, de andere voor alle bestuurders geldt.

Het is niet duidelijk waarom geen machtiging van de raad van toezicht vereist zou zijn voor een beslissing of verrichting waarbij een van zijn leden persoonlijk belang zou hebben, terwijl in dat geval aan alle andere voorwaarden moet zijn voldaan. Doordat de bestuurders-zaakvoerders de verrichting noodzakelijk met hem aangaan, komt zijn onpartijdigheid bij het toezicht dat hij op hen moet uitoefenen onvermijdelijk in het gedrang. Juist die onpartijdigheid heeft men willen waarborgen door hem te verbieden enige andere opdracht in de vennootschap te vervullen (artikel 99, laatste lid, van het ontwerp). Ook zou de bestuurder-zaakvoerder kunnen weigeren de verrichting aan te gaan, uit begrijpelijke kiesheidsoverwegingen of om zich niet aan kritiek bloot te stellen als hij niet beschikt over een machtiging van de raad van toezicht welke deze in de uitoefening van zijn hoog toezicht op het beheer kan verlenen.

Om duidelijk te stellen dat artikel 96, § 2, tweede lid, ook op de leden van de raad van toezicht toepassing vindt, wordt voorgesteld die tekst als volgt te redigeren : « ... waarbij een bestuurder-zaakvoerder of een lid van de raad van toezicht rechtstreeks of onrechtstreeks persoonlijk belang heeft ».

Bedoelt de Regering daartegen de handelingen waarbij een van de leden van de raad van toezicht belang heeft, niet aan machtiging van die raad te onderwerpen, dan dient artikel 107, § 2, eerste volzin, als volgt te worden gelezen :

« § 2. De vennootschap kan de nietigverklaring vorderen van de verrichtingen die werden aangegaan met een bestuurder-zaakvoerder zonder de machtiging vereist bij artikel 96, § 2, of met ieder bestuurder zonder dat alle in § 1 voorgeschreven formaliteiten zijn nageleefd. »

§ 2

1) De ten behoeve van de vennootschap bepaalde nietigheid van de met haar bestuurder aangegane verrichting wijkt op zichzelf af van artikel 97, § 1 (inzover die § 1 verwijst naar § 2 van artikel 96) en § 3, aangezien de bestuurder, inzover hij in zijn persoonlijke naam een verrichting doet met de vennootschap, jegens haar als derde handelt.

Zij schijnt niet onbestaanbaar te zijn met artikel 9, 1, van de richtlijn van 9 maart 1968 van de Raad van Ministers van de Europese Gemeenschappen, want volgens dat artikel « wordt de vennootschap ten opzichte van derden gebonden door de rechtsbepalingen (lees : rechtshandelingen) welke door haar organen worden verricht... tenzij door genoemde handelingen de bevoegdheden worden overschreden welke aan deze organen volgens de wet toekomen of kunnen worden toegekend ». In dit geval verleent artikel 107 aan de bestuurders-zaakvoerders niet de bevoegdheid om de handelingen met een bestuurder aan te gaan zonder de machtiging bedoeld in artikel 96, § 2, of zonder de formaliteiten van artikel 107 (welke in de andere gevallen allebei worden beschouwd als huishoudelijke maatregel, inzonderheid als de bestuurder belang had bij de verrichting, die de vennootschap heeft aangegaan met een derde ten opzichte van wie zij gebonden blijft).

De woorden « zonder inachtneming van al de bij § 1 voorgeschreven formaliteiten » impliceren dat de vennootschap de nietigverklaring zal kunnen vorderen, zelfs in het geval van de commissarissen nadien geen omstandig verslag mochten uitbrengen als voorgeschreven in § 1, laatste lid, met de menigvuldige eisen welke in die bepaling zijn geformuleerd. De bestuurder zou dan het slachtoffer van een nietigverklaring zijn op grond van een feit dat zich na het aangaan van de verrichting heeft voorgedaan en dat bestaat in een verzuim waaraan hij geen schuld heeft.

Ce sera le conseil de surveillance qui exercera l'action en nullité par application du texte de l'article 101, alinéa 2 (cfr. les observations présentées sur cette disposition dont la présente application montre l'opportunité de sa portée générale).

2) Selon l'exposé des motifs, l'alinéa 2 est applicable dans tous les cas où l'opération a été réalisée ou la décision prise en méconnaissance des conditions du § 1er, et a entraîné un dommage ou une perte pour la société, et il entraîne automatiquement l'obligation solidaire pour tous les administrateurs « d'indemniser la société sans que celle-ci soit obligée d'établir un lien de causalité entre le préjudice et l'inobservation des formalités légales, comme c'est le cas dans le régime actuel » que le projet tend précisément à améliorer ainsi en efficacité.

Le texte du projet exprime, en réalité, une règle inverse, puisqu'il porte que les administrateurs sont tenus solidairement de l'obligation de « réparer les dommages causés par toute violation des dispositions du présent article ou de l'article 96, § 2 ». Il exige donc, comme dans le régime actuel, la preuve difficile d'un lien de causalité entre le dommage dont réparation est demandée et l'inobservation des formalités et conditions légales et, par suite, la preuve que l'acte n'aurait pas été conclu ou l'aurait été à d'autres conditions et n'aurait pas entraîné le préjudice subi.

Pour faire concorder le projet avec l'exposé des motifs, la rédaction suivante est proposée : « ... les dommages causés à la société par la décision prise ou par l'opération conclue en violation de l'une quelconque des dispositions... ».

L'obligation d'indemniser frappe donc tous les administrateurs-gérants et membres du conseil de surveillance, sans distinguer si l'intérêt personnel existait dans le chef de l'un des premiers ou de l'un des seconds, tous étant présumés avoir connu son existence, sauf à rapporter la preuve qu'ils l'avaient ignorée et à la condition, dit le projet, de l'avoir dénoncée, après qu'ils en auront eu connaissance, à « la plus prochaine réunion du conseil de gestion et du conseil de surveillance », tandis que l'exposé des motifs requiert la dénonciation « de cette discordance (d'intérêts) à la plus prochaine assemblée générale ».

La discordance du texte et de l'exposé des motifs semble devoir être éliminée par leur combinaison.

Il est normal que l'administrateur dénonce la divergence d'intérêts aux administrateurs-gérants et au conseil de surveillance lorsqu'il en est encore temps, par exemple si, une décision ayant été prise de conclure une opération avec un tiers sans qu'un des membres du conseil de gestion ait fait connaître l'intérêt qu'il y avait, un administrateur en avait connaissance avant la conclusion de l'acte. Il faudrait même ajouter au projet que la dénonciation doit être faite également aux commissaires (article 107, § 1er, alinéa 1er).

Même après la conclusion de l'opération, la dénonciation s'en justifie : a) au conseil de surveillance pour qu'il puisse exercer l'action en nullité, si les conditions en sont réunies, et en faire mention dans son rapport à l'assemblée sur la gestion; b) aux commissaires, pour les mettre à même de faire leur rapport circonstancié à l'assemblée.

La dénonciation à l'assemblée générale s'indiquera si, nonobstant la dénonciation au conseil de surveillance et aux commisssaires, le fait n'était pas porté à la connaissance de l'assemblée par le rapport qu'ils doivent lui présenter.

*Article 108*

Cet article soumet aux mêmes principes la responsabilité des administrateurs-gérants et des membres du conseil de surveillance en rendant « les administrateurs... solidairement responsables envers la société des fautes commises par eux dans l'accomplissement de leur mission » et en prévoyant qu'« ils répondent solidairement envers les tiers de tout dommage résultant d'infractions au présent titre ou aux statuts ».

Les membres du conseil de surveillance, « administrateurs » dans la terminologie du projet comme les administrateurs-gérants, seront donc, selon le texte même de l'article, responsables solidairement entre eux et avec les administrateurs-gérants, des fautes commises par ceux-ci dans leur mission et réciproquement.

La solidarité, explique l'exposé des motifs, est nécessaire pour rendre effective la responsabilité qui pèse sur chacun : il ne faut pas imposer à la société, aux actionnaires et aux tiers, la charge de démontrer quels sont les administrateurs (sans autre qualification) auxquels l'acte dommageable doit être imputé. C'est aux administrateurs mis en cause qu'il incombera (alinéa 3) de se disculper, s'ils le peuvent, en démontrant qu'ils n'ont pas pris part à l'acte incriminé, qu'aucune faute ne leur est imputable fût-ce un défaut d'assiduité, et qu'ils ont

De vordering tot nietigverklaring zal op grond van de tekst van artikel 101, tweede lid, door de raad van toezicht worden ingesteld (cfr. de opmerkingen met betrekking tot die bepaling, waarvan de onderhavige toepassing aantoont hoe belangrijk het is dat ze een algemene strekking heeft).

2) Volgens de memorie van toelichting, is het tweede lid van toepassing in alle gevallen waarin de verrichting gedaan of de beslissing genomen is met miskenning van de voorwaarden van § 1, en de vennootschap benadeeld heeft of haar verlies heeft toegebracht, en heeft het automatisch tot gevolg dat alle bestuurders « hoofdzakelijk gehouden zijn tot vergoeding van de door de vennootschap geleden schade, zonder dat deze is verplicht het oorzakelijk verband tussen haar nadeel en de nietnakoming van de bij de wet voorgeschreven formaliteiten te bewijzen, wat wel het geval is onder de huidige regeling » — juist die regeling welke het ontwerp doeltreffender wil maken.

In feite stelt de tekst van het ontwerp een omgekeerde regel, want hij zegt dat de bestuurders hoofdelijk gehouden zijn « tot vergoeding van de schade van de vennootschap die het gevolg is van overtreding van de bepalingen van dit artikel of van artikel 96, § 2 ». Geëist wordt dus, zoals in de huidige regeling, het moeilijke bewijs van een oorzakelijk verband tussen de schade waarvan het herstel wordt gevorderd en het niet nakomen van de wettelijke formaliteiten en voorwaarden; geëist wordt derhalve ook het bewijs dat de verrichting niet aangegaan of onder andere voorwaarden aangegaan is en niet tot de geleden schade heeft geleid.

Ter wille van de overeenkomst tussen het ontwerp en de memorie van toelichting wordt voorgesteld de tekst als volgt te lezen : « ... de schade van de vennootschap die het gevolg is van de beslissing genomen of van de verrichting aangegaan met schending van een van de bepalingen van... ».

De vergoedingsplicht geldt dus voor alle bestuurders-zaakvoerders en alle leden van de raad van toezicht, zonder onderscheid naargelang een van eerstgenoemden dan wel een van de anderen persoonlijk belang had; allen worden vermoed te hebben geweten dat dit belang er was, tenzij zij het bewijs leveren dat zij het niet wisten en op voorwaarde, aldus het ontwerp, dat zij aangifte hebben gedaan nadat zij kennis hebben gekregen, en wel « op de eerste algemene vergadering van de raad van beheer en van de raad van toezicht », terwijl de memorie van toelichting eist dat « van dit tegenstrijdig belang aangifte wordt gedaan op de eerste algemene vergadering van de raad van toezicht ».

De discrepantie tussen tekst en memorie van toelichting lijkt te moeten worden weggewerkt door een combinatie van beide.

Het is normaal dat de bestuurder aan de bestuurders-zaakvoerders en aan de raad van toezicht aangifte doet van de strijdigheid van belangen als dat nog tijdig kan geschieden, bijvoorbeeld wanneer een beslissing om met een derde een verrichting aan te gaan, genomen is zonder dat een van de leden van de raad van beheer kennis heeft gegeven van het belang dat hij erbij had, en een bestuurder er kennis van krijgt vóór de verrichting wordt aangegeven. Aan het ontwerp zou zelfs moeten worden toegevoegd dat ook aan de commissarissen aangifte moet worden gedaan (artikel 107, § 1, eerste lid).

Zelfs nadat de verrichting is aangegaan, is het verantwoord aangifte te doen : a) aan de raad van toezicht opdat deze de vordering tot nietigverklaring kan instellen als de voorwaarden daartoe vervuld zijn, en opdat hij daarvan melding kan maken in zijn verslag over het beheer aan de vergadering; b) aan de commissarissen, om hen in de gelegenheid te stellen hun omstandig verslag aan de vergadering uit te brengen.

Aangifte aan de algemene vergadering zal voor de hand liggen als het feit, ook al is het aangegeven bij de raad van toezicht en de commissarissen, niet ter kennis van de vergadering is gebracht door het verslag dat die commissarissen haar moeten voorleggen.

*Artikel 108*

Dit artikel past op de aansprakelijkheid van de bestuurders-zaakvoerders en op die van de leden van de raad van toezicht dezelfde beginselen toe waar het bepaalt dat « de bestuurders jegens de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de fouten die zij in de uitoefening van hun opdracht begaan », en dat zij « jegens derden hoofdelijk aansprakelijk zijn voor alle schade die het gevolg is van overtreding van de bepalingen van deze titel of van de statuten ».

De leden van de raad van toezicht, die volgens de terminologie van het ontwerp evenzeer « bestuurders » zijn als de bestuurders-zaakvoerders, zullen dus volgens de tekst zelf van het artikel onderling en met de bestuurders-zaakvoerders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor de fouten die deze in hun opdracht hebben begaan, en omgekeerd.

De hoofdelijkheid, aldus de memorie van toelichting, is noodzakelijk om de aansprakelijkheid van eenieder doeltreffender te maken : aan de vennootschap, de aandeelhouders of derden mag niet de last worden opgelegd het bewijs te leveren aan welke bestuurders (zonder nadere kwalificatie) de onrechtmatige daad moet worden toegeschreven. De last om zich van aansprakelijkheid te bevrijden berust op de betrokken bestuurders (derde lid) die, indien zij daartoe in staat zijn, moeten aantonen dat zij geen deel hebben genomen aan de betwiste

dénoncé les faits dommageables à l'assemblée générale la plus prochaine après qu'ils en ont eu connaissance.

Ces considérations de l'exposé des motifs, déduites de la difficulté pour les préjudiciés d'imputer l'acte fautif à un ou des administrateurs déterminés, justifient assurément la solidarité entre les membres du conseil de gestion pour des fautes commises dans la gestion, et entre les membres du conseil de surveillance pour des fautes commises dans l'exercice de sa mission de contrôle permanent de la gestion.

Elles sont moins pertinentes au regard de la solidarité imposée aux membres du conseil de surveillance avec les administrateurs-gérants pour les fautes commises dans la gestion de ceux-ci : l'acte dommageable peut être, en ce cas, facilement imputé à ces derniers d'autant plus que les membres du conseil de surveillance ne peuvent intervenir directement dans cette gestion et n'ont même pas la possibilité de les empêcher (article 101). Il est vrai qu'il leur sera, pour le même motif, aisé de prouver qu'ils n'ont pas pris part à l'acte : si cela suffisait, la solidarité prévue par le projet serait pratiquement inutile. Mais ils devront aussi prouver qu'aucune faute ne leur est imputable, ce qui revient, leur mission n'étant que de contrôle, à établir à leur charge une présomption de faute dans l'exercice de leur mission propre de contrôle ou des obligations spécifiques qui la précisent (nomination et révocation des administrateurs-gérants, autorisations préalables à certains actes, etc.); or, l'exposé des motifs ne fait aucune allusion à une telle présomption comme justification de leur responsabilité solidaire.

Quant à la solidarité des administrateurs-gérants avec les membres du conseil de surveillance pour des fautes commises, par celui-ci, dans le contrôle de leur propre gestion ou dans leurs obligations spécifiques de surveillance, on ne voit pas comment ils auraient pu prendre part à ces fautes ou les empêcher. Ils pourront donc toujours s'en dégager en fait.

Le texte de l'article devrait naturellement être revu si le Gouvernement limitait la responsabilité solidaire entre les membres respectivement de chacune des deux catégories d'administrateurs.

Eu égard au fait que la répartition des tâches est prévue entre les administrateurs-gérants par l'article 95, alinéa 2, mais n'est autorisée par aucune disposition du projet pour les membres du conseil de surveillance, l'alinéa 1er, rédigé sans tenir compte de cette distinction, devrait être précisé comme suit : « même si les membres du conseil de gestion se sont réparti les tâches qui lui incombent ».

L'alinéa 3 reprend de l'article 62, alinéa 2, actuel, les conditions auxquelles un administrateur pourra se dégager de la responsabilité solidaire que les alinéas 1er et 2 mettent à sa charge tant envers la société qu'à l'égard des tiers.

L'une de ces conditions est qu'il prouve avoir dénoncé le fait auquel il n'a pas pris part, à l'assemblée générale la plus prochaine après qu'il en aura eu connaissance. C'était, dans le système des lois coordonnées, le seul organe de la société auquel il était possible de recourir. Mais le projet crée un organe nouveau, le conseil de surveillance, précisément chargé du contrôle permanent de l'activité de gestion des administrateurs-gérants, qu'il nomme et peut révoquer même sans indemnité en cas de motifs graves. Il serait donc dans la ligne de cette réforme d'exiger que l'administrateur-gérant qui entend se dégager de la responsabilité solidaire dénonce également le fait, dès qu'il l'apprend, au conseil de surveillance pour mettre ce dernier à même d'assumer ses responsabilités.

*Articles 109 à 112*

Il appartient, en principe, à l'assemblée générale d'apprécier si les administrateurs ont commis dans l'accomplissement de leur mission des fautes dommageables pour la société et, même dans l'affirmative, de leur donner décharge de leur responsabilité, par un vote spécial (article 312). En cas de refus de la décharge, il appartient à l'assemblée de décider s'il y a lieu pour la société d'exercer l'action en responsabilité qu'elle possède contre eux (article 109).

Le projet, comme l'indique l'exposé des motifs, s'est soucié de protéger les actionnaires contre les décisions préjudiciables concernant la décharge ou l'exercice de l'action sociale, qui seraient prises par une majorité d'assemblée dominée — parfois grâce à l'absentéisme des actionnaires — par des groupes auxquels appartiennent les administrateurs eux-mêmes.

Il ne lui a pas paru judicieux de consacrer au profit des actionnaires un droit propre de réclamer, par voie d'action dite « individuelle », pour leur propre compte et à leur propre profit, une quotité, correspondant à leur participation dans la société, des indemnités que la société aurait pu, selon eux, réclamer aux administrateurs. Pareille action avait été admise sous l'empire du Code de commerce

handeling, dat hun geen tekortkoming, al was het maar gebrek aan oplettendheid, kan worden toegeschreven en dat zij van de schadelijke feiten aangifte hebben gedaan op de eerste algemene vergadering nadat zij ervan kennis hebben gekregen.

Deze overwegingen van de memorie van toelichting, die ervan uitgaan dat het voor de benadeelden moeilijk is om de fout aan een bepaald bestuurder of aan bepaalde bestuurders ten laste te leggen, wettigen alleszins de hoofdelijkheid onder de leden van de raad van beheer voor fouten die in het beheer zijn begaan, en onder de leden van de raad van toezicht voor fouten die de raad heeft begaan in de uitoefening van zijn doorlopende controle op het beheer.

Minder pertinent zijn die overwegingen ten aanzien van de hoofdelijkheid van de leden van de raad van toezicht met de bestuurders-zaakvoerders voor fouten in dezer beheer : het schadelijke feit kan hun in dat geval gemakkelijk ten laste worden gelegd, te meer daar de leden van de raad van toezicht niet rechtstreeks in dat beheer kunnen ingrijpen en de fouten zelfs niet kunnen verhinderen (artikel 101). Om dezelfde reden zal het hun weliswaar niet moeilijk vallen te bewijzen dat zij geen deel hebben gehad in de handeling; als dat voldoende was, zou de in het ontwerp bedoelde hoofdelijkheid praktisch overbodig zijn. Maar zij zullen ook moeten bewijzen dat hun geen fout ten laste kan worden gelegd, hetgeen erop neerkomt dat tegen hen, aangezien zij slechts een controletaak hebben, een vermoeden zal bestaan dat zij een fout hebben begaan in de uitoefening van hun eigen controletaak of in het nakomen van de daarmee gepaard gaande specifieke verplichtingen (benoeming en ontslag van bestuurders-zaakvoerders, voorafgaande machtiging voor bepaalde handelingen, enz.). De memorie van toelichting maakt echter geen gewag van een zodanig vermoeden om hun hoofdelijke aansprakelijkheid te wettigen.

Wat betreft de hoofdelijke aansprakelijkheid van de bestuurders-zaakvoerders met de leden van de raad van toezicht voor fouten welke die raad heeft begaan in de controle van hun eigen beheer of in hun specifieke toezichtsplichten, is het niet duidelijk hoe zij bij die fouten betrokken kunnen zijn geweest of die zouden kunnen hebben verhinderen. In feite zullen zij zich dus steeds aan die aansprakelijkheid kunnen onttrekken.

De tekst van het artikel moet vanzelfsprekend worden herzien als de Regering bedoelt dat de hoofdelijke aansprakelijkheid beperkt blijft tot de leden van elke categorie van bestuurders onderling.

Gelet op het feit dat de taakverdeling onder de bestuurders-zaakvoerders geregeld is in artikel 95, tweede lid, maar door geen bepaling van het ontwerp toegestaan wordt voor de leden van de raad van toezicht, zou het eerste lid, bij de redactie waarvan geen rekening wordt gehouden met dat onderscheid, als volgt moeten worden aangevuld : « zelfs als de leden van de raad van beheer de aan de raad opgedragen taken onder elkaar hebben verdeeld ».

In het derde lid zijn uit het huidige artikel 62, tweede lid, de voorwaarden overgenomen waaronder een bestuurder zich zal kunnen onttrekken aan de hoofdelijke aansprakelijkheid welke het eerste en het tweede lid hem zowel jegens de vennootschap als jegens derden opleggen.

Een van die voorwaarden is dat hij bewijst dat hij het feit waaraan hij geen deel heeft gehad, heeft aangeklaagd op de eerstvolgende algemene vergadering nadat hij er kennis van heeft gekregen. In de gecoördineerde wetten was die vergadering het enige orgaan van de vennootschap waarop een beroep kon worden gedaan. Het ontwerp richt echter een nieuw orgaan op, de raad van toezicht, die juist belast is met het doorlopend toezicht op de beheersactiviteit van de bestuurders-zaakvoerders, welke hij zelfs zonder vergoeding in geval van gewichtige redenen benoemt en kan ontslaan. Het zou dus in de lijn van deze hervorming liggen, te eisen dat de bestuurder-zaakvoerder die zich aan zijn hoofdelijke aansprakelijkheid wil onttrekken, zodra hij van het feit kennis krijgt aangifte ervan doet aan de raad van toezicht, die dan weet wat hem te doen staat.

*Artikelen 109 tot 112*

In het beginsel dient de algemene vergadering te oordelen of bestuurders bij het vervullen van hun opdracht fouten hebben begaan die de vennootschap kunnen benadelen en zelfs, als dat gebeurd is, hun bij afzonderlijke stemming kwijting te verlenen (artikel 312). Wordt de kwijting geweigerd, dan dient de vergadering te beslissen of er voor de vennootschap aanleiding is om tegen die bestuurders de aansprakelijkheidsvordering in te stellen (artikel 109).

Het ontwerp, aldus de memorie van toelichting, streeft ernaar de aandeelhouders te beschermen tegen de schadelijke beslissingen inzake kwijting of instelling van de rechtsvordering tegen bestuurders, welke mochten worden genomen door een meerderheid van de vergadering die — soms als gevolg van het absenteïsme van de aandeelhouders — wordt beheerst door groepen waartoe de bestuurders zelf behoren.

De stellers hebben het niet verstandig gevonden, aan de aandeelhouders een eigen recht te laten om bij wege van de zogeheten « individuele vordering » voor eigen rekening en eigen voordeel een met hun deelneming in de vennootschap overeenstemmend gedeelte te eisen van de schadevergoeding welke de vennootschap volgens hen van de bestuurders had kunnen vorderen. Een zodanige vordering kon worden

de 1807 et consacrée, dans certaines conditions, par l'article 64 de la loi de 1873 (cf. Cass., 21 mai 1909, Pas. I, 256), mais l'on a quasi unanimement admis qu'elle fût supprimée, en 1913, d'ailleurs par une inadvertance commise dans la rédaction maladroite d'un texte par lequel l'on se proposait au contraire de l'étendre (cf. sur cette action : Rép. prat. dt. belge, v° Sociétés anonymes, n°s 943 à 962).

En revanche, le projet a recherché essentiellement la protection des minorités en permettant à une minorité d'actionnaires d'exercer, sans profit personnel direct pour eux-mêmes, et dans une certaine mesure seulement, « en lieu et place de la société, mais en son nom, pour son compte et à son profit », l'action en responsabilité que, sacrifiant ou défendant l'intérêt social, une majorité d'assemblée aurait refusé, en votant la décharge, de faire valoir au profit de la société, ou même s'abstiendrait d'exercer.

Il s'agit donc d'une action sociale qu'une minorité reçoit pouvoir d'engager en représentant la société, action dont le caractère original explique les conditions multiples et l'organisation complexe.

1. Aux termes du § 1er de l'article 110, « l'action sociale (plus exactement une partie de celle-ci : cf. *infra*) peut aussi être intentée, au nom et pour compte de la société, par un ou plusieurs porteurs de titres disposant, au jour de l'assemblée générale appelée à se prononcer sur la décharge des administrateurs et au moment de l'intentement de l'action, d'un vingtième des voix attachées à l'ensemble des titres existants ».

Les porteurs d'actions priviliégiées sans droit de vote (article 71) « seront pris en considération pour l'application de l'alinéa précédent » pour un droit de vote correspondant à la quotité du capital qu'elles représentent. Bien qu'il s'agisse d'actions pouvant aller jusqu'au tiers du capital, dont les porteurs ont volontairement accepté d'être privés du droit de vote, elles seront donc comptées dans le total par rapport auquel sera calculé le vingtième des voix à réunir pour intenter l'action. Leur « prise en considération » s'explique cependant par le fait qu'elle doit se comprendre en ce sens, précisé par l'exposé des motifs, qu'ils ont également le droit d'intenter l'action sociale minoritaire et d'y participer, ce qui se justifie par les droits à dividendes et à remboursement qui leur sont attribués.

Le terme général de « titres » utilisé à deux reprises à l'alinéa 1er englobe les titres et parts bénéficiaires intervenant d'ailleurs dans le calcul « des voix attachées à l'ensemble des titres ». L'intervention dans ce calcul, en vertu de l'alinéa 2, des actions privilégiées sans droit de vote entraînera cependant une augmentation du total des voix pour lesquelles ces titres et parts bénéficiaires pourront être comptés (la moitié des voix attribuées à l'ensemble des actions représentatives du capital, selon l'article 280, alinéa 2).

Il est vrai que le projet a maintenu la règle que les titres bénéficiaires n'ont un droit de vote que si et dans la mesure où les statuts le leur ont accordé (article 280, alinéa 1er).

A supposer qu'ils ne disposent pas d'un droit de vote, on peut se demander si, en raison des droits qui leur sont normalement attribués dans les bénéfices et dans le boni de liquidation, il ne conviendrait pas que leurs porteurs soient également pris en considération pour le calcul des voix et pour la participation à l'action, la raison d'en décider paraissant bien être la même pour eux que pour les actions privilégiées sans droit de vote.

Le ou les demandeurs doivent disposer de 1/20 des voix attachées à l'ensemble des titres existants, à la fois « au jour de l'assemblée générale appelée à se prononcer sur la décharge des administrateurs et au moment de l'intentement de l'action », étant précisé que l'action ne peut être intentée par ceux qui ont voté la décharge à moins que celle-ci n'ait pas été donnée valablement (article 312).

Le texte de l'alinéa 1er implique assurément que les demandeurs devront justifier qu'ils possédaient les titres leur assurant 1/20 des voix à la date de l'assemblée et qu'ils en possèdent de même lors de l'intentement de l'action, mais il ne requiert pas que ce soient les mêmes titres. Les titres étant le plus souvent au porteur, la preuve de la possession des titres à la date de l'assemblée sera fréquemment impossible à rapporter.

L'action pouvant être intentée pendant cinq années à dater des faits (même si le dommage ne survient qu'ultérieurement) ou de leur découverte s'ils ont été célés par dol (article 397, 3°), un certain nombre de titres auront pu être aliénés depuis lors, spécialement avant cette découverte.

Selon le texte, le calcul « des voix attachées à l'ensemble des titres existants » devrait s'opérer à chacune des deux dates envisagées et les demandeurs devraient justifier de la disposition du vingtième de chacune d'elles. Des augmentations de capital ou des unifications de titres de différentes catégories, survenues dans l'intervalle, pourront donc

ingesteld onder de gelding van het Wetboek van koophandel van 1807 en vond onder bepaalde omstandigheden bevestiging in artikel 64 van de wet van 1873 (cfr. Cass., 21 mei 1905, Pas. I, 256), maar nagenoeg eenparig wordt aangenomen dat die vordering in 1913 is afgeschaft, trouwens door een onoplettendheid in de onhandige redactie van een tekst waardoor men ze integendeel bedoelde uit te breiden (cfr. over die vordering : Rép. prat. dt. belge, v° Sociétés anonymes, n^rs 943 tot 962).

Daarentegen heeft het ontwerp er essentieel naar gestreefd, de minderheden te beschermen door aan een minderheid van de aandeelhouders de kans te geven om zonder rechtstreeks persoonlijk voordeel, en slechts in zekere mate, « in de plaats van de vennootschap, doch voor haar rekening en te haren voordele », de aansprakelijkheidsvordering in te stellen. Een meerderheid van de vergadering, die de belangen van de vennootschap slechts behartigt of opoffert, zou immers, door kwijting te verlenen, kunnen weigeren die vordering ten behoeve van de vennootschap in te stellen, of kunnen nalaten ze in te stellen.

Het gaat hier dus om een rechtsvordering tegen bestuurders welke een minderheid als vertegenwoordigster van de vennootschap mag instellen, en waarvan het eigen karakter de menigvuldige voorwaarden en de ingewikkelde organisatie verklaart.

1. Luidens § 1 van artikel 110 kan « de rechtsvordering tegen bestuurders (juister : een gedeelte daarvan; cfr. *infra*) ook in naam en voor rekening van de vennootschap worden ingesteld door één of meer houders van effecten die op de dag van de algemene vergadering die zich over de kwijting van de bestuurders moet uitspreken en op het ogenblik waarop de vordering wordt ingesteld, beschikken over een twintigste van de stemmen die aan de gezamenlijke bestaande effecten zijn verbonden ».

De houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht (artikel 71) « komen in aanmerking voor de toepassing van het vorige lid » voor een stemrecht in verhouding tot het gedeelte van het kapitaal dat zij vertegenwoordigen. Ofschoon het hier gaat om aandelen die tot een derde van het kapitaal kunnen vertegenwoordigen, en waarvan de houders vrijwillig van het stemrecht hebben afgezien, zullen zij toch worden meegerekend in het totaal waarop het twintigste van de stemmen die nodig zijn om de vordering in te stellen, zal worden berekend. Dat ze « in aanmerking komen » is hierdoor te verklaren dat daaronder volgens de memorie van toelichting moet worden verstaan, dat de houders van die aandelen het recht hebben om de minderheidsvordering tegen bestuurders in te stellen en eraan deel te nemen, op grond van de hun toegekende rechten op dividenden en op terugbetaling.

De algemene term « effecten » die tot tweemaal toe in het eerste lid wordt gebruikt, omvat de « winstbewijzen en dergelijke effecten » die overigens meegerekend worden bij « stemmen die aan de gezamenlijke bestaande effecten zijn verbonden ». Dat krachtens het tweede lid bevoorrechte aandelen zonder stemrecht meegerekend worden, zal echter een verhoging meebrengen van het totaal aantal stemmen waarvoor die winstbewijzen en dergelijke effecten zullen mogen worden gerekend (de helft van de stemmen toegekend aan de gezamenlijke aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen, volgens artikel 280, tweede lid).

Het ontwerp heeft weliswaar de regel in stand gehouden dat aan winstbewijzen slechts stemrecht verbonden is indien en voor zover de statuten hun dat stemrecht hebben toegekend (artikel 280, eerste lid).

Gesteld dat zij geen stemrecht hebben, dan kan men zich afvragen of de houders ervan, wegens de rechten welke zij normaal hebben in de winsten en in het vereffeningssaldo, ook niet in aanmerking moeten worden genomen voor het berekenen van de stemmen en voor deelneming aan de rechtsvordering; de reden om daartoe te beslissen lijkt immers dezelfde te zijn voor hen als voor de houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht.

De eiser of de eisers moeten beschikken over een twintigste van de stemmen die aan de gezamenlijke bestaande effecten zijn verbonden « op de dag van de algemene vergadering die zich over de kwijting van de bestuurders uitspreken en op het ogenblik waarop de vordering wordt ingesteld », met dien verstande dat de vordering niet kan worden ingesteld door hen die de kwijting hebben gestemd, tenzij deze niet op geldige wijze is verleend (artikel 312).

De tekst van het eerste lid impliceert weliswaar dat de eisers moeten bewijzen dat zij in het bezit waren van de effecten waardoor zij een twintigste van de stemmen hadden op de dag van de vergadering, en dat zij er evenveel bezitten op het tijdstip waarop de vordering wordt ingesteld; er wordt echter niet vereist dat het om dezelfde effecten gaat. Aangezien de effecten meestal aan toonder zijn, zal het bewijs van het bezit ervan op de dag van de vergadering in veel gevallen onmogelijk te leveren zijn.

Daar de vordering kan worden ingesteld gedurende vijf jaar na de feiten (zelfs als de schade zich slechts later doet gevoelen) of, indien ze met opzet verborgen zijn gehouden, te rekenen van hun ontdekking (artikel 397, 3°), zullen een aantal van die effecten sedertdien, en vooral vóór die ontdekking, vervreemd kunnen zijn.

Volgens de tekst zou de berekening « van de stemmen die aan de gezamenlijke bestaande effecten zijn verbonden » moeten geschieden op elk van beide gestelde data, en zouden de eisers op elk van die data moeten bewijzen dat zij over een twintigste van die effecten beschikken. Kapitaalverhogingen of eenmaking van effecten van verschillende

priver une minorité disposant du 1/20 des voix lors de l'assemblée appelée à se prononcer sur la décharge, et qui aurait conservé ses titres, de la quotité de voix requise au moment de l'intentement de l'action. Si l'on entend éviter cette conséquence, il y aurait lieu de préciser à la fin de l'alinéa 1er qu'il s'agit d'un vingtième des voix attachées à l'ensemble des titres existant à la date de ladite assemblée ».

L'expression « le jour de l'assemblée générale appelée à voter la décharge » appelle des précisions.

Ce sera, habituellement, l'assemblée générale ordinaire après approbation du bilan (articles 276 et 312), à moins qu'elle ne soit prorogée à trois semaines, auquel cas ce sera sans doute l'assemblée convoquée en conséquence de cette prorogation (article 284). Il se peut cependant que l'assemblée ainsi « appelée » à se prononcer sur la décharge, ne se prononce pas à son sujet, et sans l'accorder ni la refuser, reporte sa décision à plus tard (Van Rijn, I, nº 771) : dans l'intervalle, certains actionnaires pourraient procéder à des achats de titres pour arriver à 1/20 des voix. Il semble que, pour éviter des discussions, le texte devrait s'arrêter à une seule date qui pourrait être le jour soit « de la première assemblée générale appelée à se prononcer sur la décharge », soit, de préférence, « de l'assemblée générale qui s'est prononcée sur la décharge ».

« L'action ne peut être intentée par ceux qui ont voté la décharge ». Le projet ni l'exposé des motifs ne précisent si ce sont les demandeurs qui auront la charge de prouver qu'ils ne l'ont pas votée, ou les défendeurs celle d'établir que certains des demandeurs l'ont votée. La question ne présenterait qu'un intérêt théorique si un mode de preuve efficace était organisé. Mais ni les lois coordonnées ni davantage le projet n'imposent que le procès-verbal de l'assemblée précise, pour chaque votant, le vote qu'il a émis ...

L'article 283, § 3, prévoit même qu'en l'absence de disposition statutaire : « 3º) les votes relatifs aux nominations et aux révocations et, plus généralement, ceux qui concernent certaines personnes individuellement ... ont lieu au scrutin secret » et ce pourrait être le cas du vote sur la décharge. Pour éviter les inconvénients qui viennent d'être signalés, il serait indiqué de compléter le 3º précité de la manière suivante : « toutefois le procès-verbal doit indiquer, nonobstant toute disposition contraire, le vote émis sur la décharge des administrateurs et commissaires par chacun de ceux qui participent à ce vote ».

2. Le projet contient à l'article 112, alinéa 1er, une condition de fond restrictive de « l'action sociale » que l'article 110 permet à la minorité d'intenter au nom et pour compte de la société : l'action n'est pas accueillie si les défendeurs démontrent qu'ils ont commis une faute légère (il serait préférable de dire : « démontrent que les fautes qui leur sont reprochées ne constituent que des fautes légères ») et qu'ils ont agi pour la réalisation de l'objet social à l'avantage commun des associés.

Au regard de la société, les administrateurs, rémunérés par elle, sont responsables de leurs fautes, même légères; la preuve visée ne ferait donc pas échec à l'action sociale. Ce n'est donc, en réalité, que dans une certaine mesure et pour partie seulement, que « l'action sociale » peut être exercée par la minorité.

L'alinéa 1er de l'article 112 trouverait donc une place plus adéquate à l'article 110, § 1er, dont il pourrait former l'alinéa final.

Par contre, les défendeurs ne peuvent pas opposer aux demandeurs, exerçant cependant « l'action sociale au nom et pour compte de la société » et « représentant » celle-ci, ni que l'assemblée leur a accordé la décharge ni qu'elle a ajourné sa décision sur ce point, ni qu'elle aurait décidé de ne pas exercer l'action en responsabilité.

3. Le § 2 règle l'incidence que pourraient exercer sur l'action certains événements postérieurs à son intentement, ou même antérieurs, éventuellement à l'initiative des administrateurs et pour lui faire échec.

a) En vertu de l'alinéa 1er, si l'un des demandeurs contribuant au 1/20 des voix requis renonçait, après l'intentement de l'action, à y participer, les autres pourront néanmoins continuer l'action. Il en sera ainsi même si ces derniers ne détiennent plus à eux seuls le 1/20 des voix : le texte ne le précise pas, mais il est général et c'est même le seul cas pour lequel il présente une utilité.

Il en serait de même si certains des demandeurs « cessent de représenter la société parce qu'ils ne possèdent plus leur titres » : les autres pourront poursuivre l'action « aussi longtemps qu'ils conservent leurs titres ».

L'on comprend que l'action ne puisse être poursuivie, au nom de la société, par celui qui n'a plus aucun intérêt, même indirect, à cette action, après qu'il a cédé ses titres auxquels cet intérêt s'attachait. En revanche, l'exposé des motifs n'explique pas pourquoi l'acquéreur de titres (autre qu'un administrateur défendeur) ne pourrait exercer les

categorieën, waartoe inmiddels mocht zijn overgegaan, kunnen dus tot gevolg hebben dat een minderheid die, op de dag van de vergadering die zich over de kwijting diende uit te spreken, beschikte over een twintigste van de stemmen en haar effecten heeft bewaard, niet meer over het vereiste aantal stemmen beschikt op het tijdstip dat de vordering wordt ingesteld. Wil men dat voorkomen, dan zou aan het slot van het eerste lid nader moeten worden bepaald dat het gaat om « een twintigste van de stemmen verbonden aan het totaal aantal effecten bestaande op de dag van die vergadering ».

De woorden « op de dag van de algemene vergadering die zich over de kwijting van de bestuurders moet uitspreken » vergt enige verduidelijking.

Het zal gewoonlijk gaan om de gewone algemene vergadering, die wordt gehouden na goedkeuring van de balans (artikelen 267 en 312), tenzij ze drie weken wordt verdaagd, in welk geval het zonder twijfel zal gaan om de vergadering die na die vergadering wordt opgeroepen (artikel 284). Het kan echter gebeuren dat de vergadering die zich over de kwijting « moet » uitspreken, zich er niet over uitspreekt en, zonder die kwijting te verlenen of te weigeren, haar beslissing verdaagt (Van Rijn, I, nr 771); inmiddels zouden sommige aandeelhouders effecten kunnen aankopen om een twintigste van de stemmen te bereiken. Om betwisting te voorkomen lijkt het beter dat de tekst het bij één datum houdt : ofwel « de dag van de eerste algemene vergadering die zich over de kwijting aan de bestuurders moet uitspreken » ofwel, bij voorkeur, « de dag van de algemene vergadering die zich over de kwijting aan de bestuurders heeft uitgesproken ».

« De vordering kan niet worden ingesteld door degenen die voor de kwijting hebben gestemd ». Ontwerp noch memorie van toelichting zeggen of de eisers moeten bewijzen dat zij niet voor de kwijting hebben gestemd, dan wel of de verweerders moeten bewijzen dat sommige eisers wel voor de kwijting hebben gestemd. De zaak zou slechts theoretisch belang hebben indien een doeltreffend bewijsvoering was georganiseerd. Noch de gecoördineerde wetten, noch het ontwerp leggen echter de verplichting op, in de notulen van de vergadering voor elke aan de stemming deelnemende aandeelhouder te vermelden hoe hij heeft gestemd.

Artikel 283, § 3, bepaalt zelfs dat, bij stilzwijgen van de statuten : « 3º) stemming betreffende benoeming of ontslag en, in het algemeen, die welke bepaaldelijke personen betreffen ... geheim zijn » en dat zou ook het geval kunnen zijn met de stemming over de kwijting. Om deze bezwaren te ondervangen ware het geraden de tekst onder het aangehaalde 3º als volgt aan te vullen : « de notulen moeten echter, niettegenstaande iedere hiermee strijdige bepaling, vermelden hoe elke deelnemer aan de stemming over de kwijting aan bestuurders en commissarissen heeft gestemd ».

2. In artikel 112, eerste lid, stelt het ontwerp een grondvoorwaarde tot beperking van de « rechtsvordering tegen bestuurders » welke de minderheid krachtens artikel 110 namens en voor rekening van de vennootschap kan instellen : de rechtsvordering wordt niet toegewezen als de verweerders het bewijs leveren dat zij slechts een lichte fout hebben begaan (juister zou zijn : « het bewijs leveren dat het hun ten laste gelegde slechts lichte fouten zijn ») en dat zij hebben gehandeld ter bevordering van het doel van de vennootschap in het gemeenschappelijk voordeel van de vennoten.

Ten opzichte van de vennootschap zijn de door haar bezoldigde bestuurders aansprakelijk, zelfs voor hun lichte fouten; het bedoelde bewijs zou de rechtsvordering dus niet tegenhouden. In feite kan de « rechtsvordering tegen bestuurders » dus slechts in zekere mate en ten dele door de minderheid worden ingesteld.

Het eerste lid van artikel 112 zou dan ook beter op zijn plaats zijn in artikel 110, § 1, als laatste lid.

Daarentegen mogen de verweerders tegen de eisers, die de rechtsvordering tegen bestuurders nochtans instellen « ... in naam en voor rekening van de vennootschap » en deze « vertegenwoordigen », niet inroepen dat de vergadering hun kwijting heeft verleend, of dat zij haar beslissing daaromtrent heeft verdaagd, of dat zij zou hebben beslist geen aansprakelijkheidsvordering in te stellen.

3. Paragraaf 2 regelt de mogelijke terugslag op de rechtsvordering van gebeurtenissen die zich vóór of zelfs na het instellen ervan kunnen voordoen, eventueel op initiatief van de bestuurders en ten einde de rechtsvordering te doen mislukken.

a) Het eerste lid bepaalt dat, indien één van de eisers die mede het twintigste van de vereiste stemmen vormt, na het instellen van de vordering afziet van verdere deelneming, de anderen niettemin de vordering kunnen voortzetten. Ze zullen dat ook kunnen wanneer zij onder elkaar niet langer een twintigste van de stemmen bezitten; de tekst zegt dit niet met zoveel woorden maar hij is algemeen gesteld en het is zelfs het enige geval waarvoor hij dienstig kan zijn.

Hetzelfde zou zich voordoen indien sommige eisers « de vennootschap niet meer vertegenwoordigen doordat zij hun effecten niet meer bezitten » : de anderen kunnen de vordering dan voortzetten « zolang zij in het bezit van hun effecten blijven ».

Het spreekt vanzelf dat de vordering namens de vennootschap niet kan worden voortgezet door degene die daarbij zelfs geen onrechtstreeks belang meer heeft nadat hij zijn effecten, waardoor dat belang was ontstaan, heeft overgedragen. Daarentegen zegt de memorie van toelichting niet waarom de verkrijger van effecten (een andere dan

droits de son cédant à l'intérêt duquel il succède. L'obligation de conserver les titres pendant toute la durée d'une procédure souvent longue et onéreuse, risque de susciter, chez les petits porteurs, bien des abandons d'autant plus contagieux que les autres devront supporter une part croissante dans les frais à avancer.

b) L'alinéa 2 suppose le concours d'une action sociale formée par des actionnaires et de l'action sociale engagée par les organes légaux de la société.

L'exposé des motifs précise que le cas envisagé est celui où « l'assemblée mieux éclairée ou venue à résipiscence, ou encore dans l'espoir de se substituer à la minorité et de pouvoir conduire le procès avec moins de rigueur, décide d'intenter l'action en responsabilité alors que l'action minoritaire est déjà en cours ». A la vérité, le texte de l'alinéa 2 peut aussi bien se comprendre comme visant également le cas inverse d'une action exercée par les organes légaux avant l'intentement de l'action minoritaire.

L'hypothèse envisagée par l'exposé des motifs se concevrait mal si l'assemblée avait accordé la décharge : ses organes légaux sont, en ce cas, sans action contre les administrateurs et, si la loi permet à des actionnaires ,qui ne l'ont pas votée, d'agir néanmoins au nom de la société, ce n'est pas, semble-t-il, pour rendre à ces organes légaux qualité pour exercer une action à laquelle l'assemblée a valablement renoncé, fût-ce en joignant leur action à la procédure engagée par les actionnaires, dont ces derniers restent maîtres.

Il faut donc supposer qu'au moment de l'exercice de l'action sociale minoritaire, l'assemblée ait refusé la décharge (ou la refusera ultérieurement) mais n'ait pas encore décidé d'exercer l'action en responsabilité ou que ses organes légaux n'aient pas encore mis à exécution sa décision de l'exercer. Si l'action sociale proprement dite, qu'en ce cas la société conserve entière, même pour faute légère des administrateurs, est alors intentée, le projet prévoit que « les instances sont jointes et les porteurs (minoritaires) de titres sont considérés comme parties intervenantes ».

L'exposé des motifs ne s'explique pas sur l'utilité de cette fiction opérant mutation de plein droit d'une demande introductive d'instance, dont la procédure est peut-être déjà fort avancée ensuite d'enquêtes ou d'expertises, en une intervention réalisée d'office (mode inconnu du Code judiciaire, article 16 et articles 811 à 814) dans une action dont la procédure commence et pourrait donc retarder le jugement de l'action déjà engagée. Il se pourrait, de plus, que les actions ne soient pas fondées sur les mêmes fautes de gestion (les organes légaux invoquant des fautes légères que les actionnaires ne pourraient faire valoir) ou que les actionnaires réclament des indemnités plus importantes que les organes légaux (dont on se demande si les premiers pourraient encore les réclamer s'ils ne sont plus que simples intervenants dans l'action des seconds).

On peut se demander si, dans ces conditions il ne serait pas préférable de se limiter à la jonction obligatoire des instances pour connexité.

Enfin, si ce système nouveau d'intervention était retenu, il y aurait lieu d'exprimer dans le texte ce qu'observe l'exposé des motifs, à savoir : la règle « suppose que l'action minoritaire soit encore devant la juridiction du premier degré; si elle était déjà en instance d'appel, l'intentement de l'action sociale demeurerait sans conséquence pratique » sur l'action minoritaire.

Il est, en tout cas, de la nature de l'action minoritaire, qui reste une « action sociale », « au nom et pour compte de la société », que les défendeurs ne puissent, pour le même dommage, être condamnés à plus que l'indemnisation la plus forte obtenue soit dans l'action des organes légaux, soit dans l'action minoritaire.

c) Selon l'alinéa 3, la transaction conclue par la société avant l'intentement de l'action minoritaire peut être annulée à la demande de la minorité « si elle n'a point été faite en vue de l'avantage commun des porteurs de titres ».

Suffira-t-il, pour écarter la demande en nullité, que l'on ait eu l'intention sincère de réaliser la transaction en vue de cet avantage, même si, à un examen attentif auquel l'assemblée n'aurait pas procédé, la transaction apparaît comme désavantageuse ? Dans la négative, les mots « en vue de » devraient être remplacés par « à ».

La nullité de la transaction conclue avant l'exercice de l'action minoritaire (alinéa 3) ou postérieurement (alinéa 4) ne pourrait être demandée si les défendeurs établissaient que l'action minoritaire n'invoque à leur charge que des fautes visées à l'article 112, alinéa 1er.

Si, après l'exercice de l'action minoritaire, la société ne peut transiger qu'avec le consentement de tous ceux qui sont et restent demandeurs,

een verwerende bestuurder) niet de rechten zou kunnen uitoefenen van degene die hem zijn effecten heeft overgelaten en in wiens belangen hij getreden is. De verplichting om de effecten te behouden zolang de vaak lange en kostelijke procedure aansleept, kan tot gevolg hebben dat kleine aandeelhouders van de vordering gaan afzien, hetgeen des te aanstekelijker zal werken daar de overblijvenden dan een groter deel van de kosten zullen moeten voorschieten.

b) Het tweede lid gaat uit van de veronderstelling dat een door aandeelhouders ingestelde rechtsvordering tegen bestuurders samengaat met een die door de wettelijke organen van de vennootschap is ingesteld.

Volgens de memorie van toelichting gaat het hier om het geval dat « de algemene vergadering, beter voorgelicht of tot andere gevoelens gekomen of nog met de hoop in de plaats van de minderheid te kunnen treden en aldus het geding met minder strengheid te kunnen voeren, beslist de aansprakelijkheidsvordering in te stellen terwijl de vordering van de minderheid aan de gang is ». In werkelijkheid kan de tekst van het tweede lid evengoed worden geacht ook te slaan op het omgekeerde geval, namelijk dat de wettelijke organen vóór de minderheid een vordering hebben ingesteld.

De hypothese van de memorie van toelichting gaat niet op als de vergadering reeds kwijting heeft verleend : haar wettelijke organen kunnen dan geen vordering instellen tegen de bestuurders. Zo de wet aandeelhouders die niet voor de kwijting gestemd hebben, toch toestaat in naam van de vennootschap op te treden, dan is dat, naar het schijnt, niet om die wettelijke organen bevoegd te maken tot het instellen van een rechtsvordering waarvan de vergadering op deugdelijke wijze heeft afgezien, al was het door hun vordering te voegen bij de door de aandeelhouders ingestelde rechtsvordering, waarover deze volkomen meester blijven.

Verondersteld moet dus worden, dat de vergadering, op het tijdstip dat de minderheid haar rechtsvordering tegen bestuurders instelt, de kwijting geweigerd heeft (of ze later weigeren), maar nog niet besloten heeft de aansprakelijkheidsvordering in te stellen, of dat haar wettelijke organen haar beslissing om de vordering in te stellen nog niet ten uitvoer hebben gelegd. Voor het geval dat de eigenlijke rechtsvordering tegen bestuurders dan wordt ingesteld — en hiertoe behoudt de vennootschap dan het volle recht, zelfs voor lichte fouten van de bestuurders —, bepaalt het ontwerp, dat « de gedingen worden gevoegd en die houders (die de minderheid vormen) van effecten worden beschouwd als tussenkomende partijen ».

De memorie van toelichting geeft geen verklaring omtrent het nut van die fictie waardoor een inleidende vordering, waarvan de procedure wellicht reeds vrij ver gevorderd is met getuigenverhoren of expertises, van rechtswege wordt veranderd in een ambtshalve opgelegde tussenkomst (een handelwijze die het Gerechtelijk Wetboek, artikel 16 en artikelen 811 tot 814, niet kent) in een rechtsvordering waarvan de procedure ingaat en dus de uitspraak in het reeds begonnen rechtsgeding kan vertragen. Ook kan het gebeuren dat de rechtsvorderingen niet gegrond zijn op dezelfde beheersfouten (als de wettelijke organen lichte fouten aanvoeren welke de aandeelhouders niet kunnen doen gelden) of dat de aandeelhouders een hogere vergoeding eisen dan de wettelijke organen (en het is zeer de vraag of die aandeelhouders ze nog kunnen vorderen als zij slechts als tussenkomende partij opgetreden zijn in de vordering van die wettelijke organen).

De vraag is gewettigd of het in die omstandigheden niet verkieslijk is zich te beperken tot verplichte voeging van de zaken wegens samenhang.

Mocht de nieuwe regeling inzake tussenkomst toch worden aangenomen, dan zou in de tekst moeten worden gesteld wat in de memorie van toelichting is aangestipt, namelijk dat hier wordt verondersteld « dat de minderheidsvordering nog steeds bij de rechter in eerste aanleg aanhangig is; indien de behandeling reeds in beroep geschiedt », blijft de rechtsvordering tegen bestuurders « zonder praktisch gevolg » voor de minderheidsvordering.

Het is nu eenmaal zo met de minderheidsvordering, die een « rechtsvordering tegen bestuurders in naam en voor rekening van de vennootschap » blijft, dat de verweerders voor dezelfde schade niet kunnen worden veroordeeld tot een hogere schadevergoeding dan de hoogste welke verkregen is in de rechtsvordering van de wettelijke organen ofwel in die van de minderheid.

c) Volgens het derde lid kan de dading die door de vennootschap werd aangegaan vóór het instellen van de minderheidsvordering, op verzoek van de minderheid worden nietigverklaard « tenzij ze het gemeenschappelijk voordeel van de effectenhouders beoogde ».

Zal het, om de vordering tot nietigverklaring uit de weg te gaan, voldoende zijn dat men het oprecht voornemen heeft gehad de dading met het oog op dat voordeel aan te gaan, zelfs als die dading bij een aandachtig onderzoek dat de vergadering niet zou hebben verricht, ongunstig blijkt te zijn ? Zo niet, dan zouden de woorden « tenzij ze het gemeenschappelijk voordeel van de effectenhouders beoogde » moeten worden vervangen door de woorden « tenzij ze in het gemeenschappelijk voordeel van de effectenhouders is aangegaan ».

De nietigverklaring van de dading die werd aangegaan vóór (derde lid) of na (vierde lid) het instellen van de minderheidsvordering, zou niet kunnen worden gevorderd indien de verweerders bewijzen dat de minderheidsvordering hun slechts lichte fouten als bedoeld in artikel 112, eerste lid, ten laste legt.

Kan de vennootschap, nadat de minderheidsvordering is ingesteld, geen dading aangaan dan met de toestemming van allen die eiser in

deurs dans cette action (alinéa 4), le projet ne règle pas la question de savoir si la minorité, agissant au nom et pour compte de la société, peut transiger avec les défendeurs sans le consentement des organes légaux de la société. Dans la ligne du projet, pareille transaction devrait être possible si l'assemblée a donné décharge ou décidé de ne pas exercer l'action en responsabilité : les « minoritaires » seuls pouvant alors agir, devraient pouvoir transiger (comme ils peuvent se désister : article 110, § 2, alinéa 1er) au profit de la société.

L'hypothèse de la faillite de la société sera examinée à l'article 113.

*Article 111*

Le recours des actionnaires minoritaires à la désignation d'un mandataire commun n'est, selon le texte, qu'une faculté pour les actionnaires, qui peuvent n'être que quelques-uns.

L'exposé des motifs paraît en faire l'objet d'une obligation : « Il faut que les demandeurs ... désignent ... ».

Ce mandataire, dont le projet règle les modes de la cessation de fonction et de remplacement, sera responsable « envers la société représentée par les ... demandeurs » (alinéa 2) et non envers les demandeurs à titre personnel (l'exposé des motifs pourrait être compris dans ce dernier sens) : c'est, en effet, la société qui aurait profité du résultat que l'action contre les administrateurs aurait procuré sans la faute du mandataire commun des actionnaires agissant pour elle.

*Article 112*

L'alinéa 1er serait mieux placé à la fin de l'article 110, § 1er (cf. supra les observations sub 1 concernant l'article 110, § 1er).

A l'article 2, les mots « peuvent être », dans la mesure où ils se rapportent à la condamnation personnelle des actionnaires aux dépens en cas de rejet de leur action, impliquent que, sous réserve de cette possibilité, la société elle-même sera condamnée aux dépens.

Les actionnaires demandeurs, ou leur mandataire commun, ont qualité pour exécuter, au nom et au profit de la société, le jugement qu'ils ont obtenu.

*Article 113*

Fondé sur la considération que la faillite de la société « permet de présumer que la gestion a été mal conduite » (exposé des motifs), le projet prévoit qu'en cas d'insuffisance de l'actif, et sur action du curateur, « tout administrateur ou ancien administrateur ainsi que toute autre personne qui a effectivement détenu le pouvoir de gérer les affaires sociales, peuvent être déclarés personnellement obligés, avec ou sans solidarité, de tout ou partie des dettes sociales », sauf à rapporter la preuve qu'ils ont apporté à la gestion la diligence requise d'un mandataire salarié. En vertu de l'article 397, 3o, l'action se prescrit par cinq ans à partir de la date de la faillite de la société.

La même règle est rendue applicable à la S. P. R. L. (article 169), à la société à capital variable (article 219) et à la société coopérative (article 259). Si les auteurs du projet ne l'ont pas étendue à la société en nom collectif et à la société en commandite, c'est sans doute en raison de la solidarité qui pèse de plein droit sur les associés en nom; mais la règle concerne une responsabilité inhérente à la gestion et devrait donc s'étendre logiquement, dans ces deux types de société, au gérant non associé (articles 45 et 56, alinéa 3) et à « toute personne qui a effectivement détenu le pouvoir de gérer les affaires sociales ». Etendue à toute personne morale susceptible d'être déclarée en faillite, elle trouverait sa place dans la loi sur les faillites.

La responsabilité ainsi édictée peut être engagée par le seul fait que la faillite aboutit à la constatation d'une insuffisance de l'actif pour régler les créanciers. Bien qu'elle soit dirigée, selon l'exposé des motifs, contre « les administrateurs qui ont conduit la société à sa perte », il n'est pas requis par le projet que le curateur établisse que ce sont des fautes de gestion qui ont entraîné la faillite ni même qu'elles ont causé l'insuffisance d'actif (que ce soit par diminution de l'actif ou par augmentation du passif). Les intéressés n'y échapperont que dans un cas : « Ils sont exonérés de cette responsabilité s'ils prouvent qu'ils ont apporté à la gestion des affaires sociales la diligence requise d'un mandataire salarié ». Ils devront donc, s'ils le peuvent, démontrer

het geding zijn en blijven (vierde lid), het ontwerp geeft geen uitsluitsel over de vraag of de minderheid, handelend in naam en voor rekening van de vennootschap, met de verweerders een dading kan aangaan zonder de toestemming van de wettelijke organen van de vennootschap. In de lijn van het ontwerp zou een zodanige dading mogelijk moeten zijn als de vergadering kwijting heeft verleend of besloten heeft de aansprakelijkheidsvordering niet in te stellen : aangezien dan alleen de « aandeelhouders in de minderheid » kunnen optreden, zouden die in het voordeel van de vennootschap een dading moeten kunnen aangaan (zoals zij ook van de vordering kunnen afzien : artikel 110, § 2, eerste lid).

Het geval van het faillissement van de vennootschap zal worden onderzocht naar aanleiding van artikel 113.

*Artikel 111*

De aandeelhouders van de minderheid kunnen een gemeenschappelijk gemachtigde aanwijzen; dit is volgens de tekst slechts een mogelijkheid voor de aandeelhouders, die ook weinig in aantal kunnen zijn.

De memorie van toelichting schijnt die aanwijzing echter verplicht te maken : « de eisers moeten ... van meet af aan een gemeenschappelijk gemachtigde aanstellen ... ».

Die gemachtigde, voor wie het ontwerp bepaalt hoe aan zijn bediening een einde komt en hoe hij vervangen wordt, is « rekenschap verschuldigd aan de vennootschap, vertegenwoordigd door ... eisers » (tweede lid) en niet aan de eisers zelf (de memorie van toelichting zou echter wel zo kunnen worden verstaan) : de vennootschap immers zou uit het resultaat van de rechtsvordering tegen bestuurders voordeel hebben gehaald indien de voor haar optredende gemeenschappelijke gemachtigde van de aandeelhouders niet in zijn taak was tekortgekomen.

*Artikel 112*

Het eerste lid zou beter op zijn plaats zijn aan het slot van artikel 110, § 1 (cfr. hiervoren de opmerking bij die bepaling).

In het tweede lid impliceren de woorden « kunnen worden veroordeeld », in de mate waarin ze betrekking hebben op de persoonlijke veroordeling van de aandeelhouders in de kosten bij afwijzing van hun vordering, dat, behoudens die mogelijkheid, de vennootschap zelf in de kosten zal worden veroordeeld.

De eisers-aandeelhouders of hun gemeenschappelijke gemachtigde kunnen het verkregen vonnis namens en voor de vennootschap ten uitvoer leggen.

*Artikel 113*

Uitgaande van de overweging dat het faillissement van de vennootschap « laat vermoeden dat het bestuur slecht werd gevoerd » (memorie van toelichting), bepaalt het ontwerp dat, in geval van ontoereikendheid van de activa en op vordering van de curator, « iedere bestuurder of gewezen bestuurder, alsmede ieder ander persoon die werkelijk aan het beheer van de zaken van de vennootschap heeft deelgenomen, persoonlijk aansprakelijk kunnen worden verklaard, met of zonder hoofdelijkheid, voor het geheel of een deel van de schulden van de vennootschap », tenzij zij het bewijs leveren « dat zij aan het beheer van de zaken van de vennootschap de zorg hebben besteed als verlangd van een bezoldigd lasthebber ». Krachtens artikel 397, 3o, verjaart de vordering door verloop van vijf jaar te rekenen van de dag van het faillissement van de vennootschap.

Dezelfde regel is toepasselijk verklaard op de B. V. B. A. (artikel 169), op de vennootschap met veranderlijk kapitaal (artikel 219) en op de coöperatieve vennootschap (artikel 259). Als de stellers van het ontwerp hem niet hebben uitgebreid tot de vennootschap onder firma en tot de commanditaire vennootschap, dan is dit ongetwijfeld wegens de hoofdelijkheid die van rechtswege geldt voor de vennoten onder firma; de regel heeft echter betrekking op een aansprakelijkheid welke inherent is aan het beheer en zou dus in beide genoemde soorten van vennootschappen logischerwijs moeten worden uitgebreid tot de zaakvoerder-niet-aandeelhouder (artikelen 45 en 56, derde lid) en tot « ieder persoon die werkelijk aan het beheer van de zaken van de vennootschap heeft deelgenomen ». Zou de regel uitgebreid worden tot iedere rechtspersoon die failliet kan worden verklaard, dan zou hij beter op zijn plaats zijn in de wet op het faillissement.

Die hier bedoelde aansprakelijkheid kan ontstaan alleen al door het feit dat het faillissement leidt tot de vaststelling dat de activa ontoereikend zijn om de schuldeisers te voldoen. Ofschoon die maatregel volgens de memorie van toelichting alleen gericht is tegen « de bestuurders die de onderneming door hun wanbeheer ten gronde hebben gericht », eist het ontwerp niet dat de curator het bewijs levert dat beheersfouten oorzaak zijn van het faillissement of zelfs van de ontoereikendheid van de activa (door vermindering van de activa of verhoging van de passiva). De betrokkenen kunnen daaraan maar in één geval ontkomen : « Zij worden van die aansprakelijkheid ontslagen indien zij het bewijs leveren dat zij aan het beheer van de zaken van

qu'ils n'ont commis aucune faute, même légère, durant toute leur gestion. La preuve que leur gestion n'a exercé aucune influence sur la survenance de la faillite ni sur l'insuffisance d'actif, par exemple parce que leur gestion a cessé, il y a dix ans, en laissant la société « in bonis », ne suffirait donc pas, en droit, pour écarter leur responsabilité mais le tribunal, auquel le projet laisse un pouvoir d'appréciation sans limite, pourra tenir compte de pareil élément.

Le tribunal peut arbitrer comme il l'entend, avec ou sans solidarité, le montant des condamnations, fondées sur cette responsabilité, qui pourrait prendre des aspects de pénalité civile appliquée à une culpabilité présumée indépendante de tout dommage causé. Le but du projet paraît cependant justifier qu'il soit précisé à la fin de la première phrase de l'alinéa 1er : « ... obligés ... de tout ou partie des dettes sociales, à concurrence de l'insuffisance d'actif ».

L'expression « gérer les affaires sociales » et « gestion des affaires sociales » ne doit pas être prise dans un sens étroit : elle englobe la mission de contrôle qui incombe aux membres du conseil de surveillance, encore qu'ils ne puissent « intervenir directement dans la gestion » des gérants (article 101, alinéa 2). Le mot « administrateur », dans l'article 113, s'étend, en effet, à eux dans la terminologie du projet.

L'action du curateur, justifiée seulement par l'insuffisance d'actif, n'existe que dans l'intérêt des créanciers. Elle ne se confond pas avec l'action sociale en responsabilité dont la société disposerait en vertu de l'article 108 et que le curateur pourrait exercer dans les mêmes conditions que ses organes légaux, en prouvant l'existence d'une faute de gestion dans les limites du dommage causé par cette faute et dans les cinq années du fait constitutif de celle-ci, qu'il y ait ou non insuffisance d'actif. L'action spéciale prévue par l'article 113 s'ajoutera donc à cette action de droit commun, dans la mesure où le produit de celle-ci ne comblerait pas l'insuffisance d'actif.

L'action du curateur en vertu de l'article 113 est également indépendante de l'action sociale « minoritaire » de l'article 109, susceptible d'être engagée dans des cas (notamment celui de l'octroi de la décharge) où les organes légaux de la société ne pourraient la former, ni par suite, ses créanciers, ni donc le curateur au profit de la masse, encore que ce soit le patrimoine social, et donc la masse, qui en profiterait, ce qui réduira très sensiblement l'intérêt pratique de la minorité à l'engager ou à la poursuivre. Il serait sans doute indiqué, pour ce motif, de prévoir qu'en cas de faillite, le curateur aura qualité pour engager ou reprendre l'action sociale minoritaire.

A l'alinéa 2 de l'article 113, le terme « assignation » doit, en conformité du Code judiciaire, être remplacé par le mot « citation ».

## Section 4. — Des commissaires et du contrôle de la situation financière

### *Article 114*

Le projet limite la mission confiée à un commissaire, ou s'il y en a plus d'un, au collège des commissaires, au « contrôle de la situation financière » à l'exclusion du contrôle de la gestion confiée désormais au conseil de surveillance. Ce contrôle s'étend, selon l'exposé des motifs, au caractère régulier des opérations au regard de la loi et des statuts : c'est dans le texte que cela doit être dit, l'expression « situation financière » ne le comportant pas par elle-même. La rédaction suivante est proposée : « Le contrôle de la situation financière et de la régularité des opérations au regard des dispositions du présent chapitre et des statuts, doit être confié ... ».

L'opportunité d'opérations présentant ce caractère de régularité relève de la gestion et du contrôle de la gestion.

A l'alinéa 2, la référence à l'article 1er, alinéa 2, 1°, et la rédaction de la disposition sont génératrices d'équivoque. Il est proposé d'écrire :

« Cette disposition n'est pas applicable :

1° aux entreprises qui reçoivent habituellement des dépôts de fonds remboursables à vue ou à des termes n'excédant pas deux ans, aux fins de les utiliser, pour leur propre compte, à des opérations de banque, de crédit ou de placement;

2° à la Banque Nationale de Belgique, à la Société Nationale de Crédit à l'Industrie et au Crédit Communal de Belgique. »

De la finale de l'alinéa 2 (reprise au 2° ci-dessus), l'on pourrait déduire que, sans cette exception, les trois institutions visées auraient

de vennootschap de zorg hebben besteed als verlangd van een bezoldigd lasthebber ». Zij zullen dus, als zij kunnen, moeten aantonen dat zij over de gehele duur van hun beheer geen fout, hoe gering ook, hebben begaan. Het bewijs dat hun beheer geen invloed heeft gehad op het ontstaan van het faillissement of op de ontoereikendheid van de activa, bijvoorbeeld omdat hun beheer tien jaar geleden is afgesloten « in bonis », zou dus in rechte niet voldoende zijn om hun aansprakelijkheid uit te sluiten; wel zal de rechtbank, waaraan het ontwerp een onbegrensde beoordelingsbevoegdheid laat, er rekening mee kunnen houden.

De rechtbank kan, met of zonder hoofdelijkheid, het bedrag bepalen van de veroordelingen op grond van die aansprakelijkheid, waarvoor ook een straf in burgerlijke zaken zou kunnen worden opgelegd wegens een schuld die wordt vermoed los te staan van de betrokkende schade. Het doel van het ontwerp lijkt evenwel te wettigen dat aan het slot van de eerste volzin van het eerste lid wordt toegevoegd : « aansprakelijk worden verklaard ... voor het geheel of een deel van de schulden van de vennootschap, tot het beloop van de ontoereikendheid van de activa ».

De uitdrukkingen « deelnemen aan het beheer van de zaken van de vennootschap » en « het beheer van de zaken van de vennootschap » mogen niet in enge zin worden opgevat; daaronder valt ook de controletaak van de leden van de raad van toezicht, ook al kunnen die niet « rechtstreeks tussenkomen in het beheer » van de zaakvoerders (artikel 101, tweede lid). Het woord « bestuurder » in artikel 113 slaat in de terminologie van het ontwerp immers ook op hen.

De vordering van de curator, die alleen verantwoord is in geval van ontoereikendheid van de activa, bestaat alleen in het belang van de schuldeisers. Zij mag niet verward worden met de aansprakelijkheidsvordering tegen bestuurders welke de vennootschap krachtens artikel 108 mag instellen, en welke de curator onder dezelfde voorwaarden als haar wettelijke organen mag instellen door te bewijzen dat er een beheersfout begaan is, binnen de grenzen van de door die fout veroorzaakte schade en binnen vijf jaar na het feit dat de fout oplevert, ongeacht of de activa al dan niet ontoereikend zijn. De bijzondere vordering van artikel 113 zal die gemeenrechtelijke vordering dus komen aanvullen voor zover de opbrengst van deze laatste niet voldoende mocht zijn om het tekort van de activa te dekken.

De vordering welke de curator kan instellen op grond van artikel 113 staat ook los van de vordering van de « minderheid » bedoeld in artikel 109, die kan worden ingesteld in de gevallen (onder meer bij het verlenen van kwijting) dat de wettelijke organen van de vennootschap niet over een vordering tegen bestuurders beschikken evenmin, dienvolgens, als haar schuldeisers en evenmin als de curator ten voordele van de massa, ofschoon het vermogen van de vennootschap, en dus de massa, er baat bij zou hebben, hetgeen het praktisch belang van de minderheid om ze in te stellen of te vervolgen in zeer gevoelige mate kan verminderen. Daarom ware het wellicht geraden te bepalen dat, in geval van faillissement, de curator de minderheidsvordering zal kunnen instellen of hervatten.

In de Franse tekst van het tweede lid van artikel 113 vervange men de term « assignation » door « citation », ter wille van de overeenstemming met het Gerechtelijk Wetboek.

## Afdeling 4. — Commissarissen en toezicht op de financiële toestand

### *Artikel 114*

Door het ontwerp wordt de taak die is opgedragen aan een commissaris of, als er meer dan een is, aan het college van commissarissen, beperkt tot « het toezicht op de financiële toestand », met uitsluiting van de controle op het beheer, waarmee voortaan de raad van toezicht is belast. Die controle slaat volgens de memorie van toelichting ook op de regelmatigheid van de verrichtingen ten aanzien van de wet en de statuten. Dat moet in de tekst zelf worden gezegd, want het ligt niet besloten in de term « financiële toestand ». Men redigere de tekst als volgt : « Het toezicht op de financiële toestand en op de regelmatigheid van de verrichtingen bedoeld in dit hoofdstuk en in de statuten, moet worden opgedragen aan ... ».

De vraag omtrent het dienstige van zodanige regelmatige verrichtingen ressorteert onder het beheer en het toezicht op het beheer.

In het tweede lid kunnen de verwijzing naar artikel 1, tweede lid, 1°, van het koninklijk besluit van 9 juli 1935 en de redactie van de bepaling verwarring stichten. Voorgesteld wordt de volgende tekst :

« Deze bepaling is niet van toepassing :

1° op ondernemingen die gewoonlijk op zicht of op termijn van ten hoogste twee jaar terugbetaalbare gelddeposito's ontvangen ten einde ze voor eigen rekening tot bank-, krediet- of beleggingsoperaties aan te wenden;

2° op de Nationale Bank van België, de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid en het Gemeentekrediet van België ».

Uit het slot van het tweede lid (overgenomen in 2° hiervoren) zou kunnen worden afgeleid dat, indien die uitzondering niet werd

été soumises à la loi à titre de sociétés anonymes. L'applicabilité du projet aux institutions créées par la loi ou en vertu de la loi et relevant du droit public n'a pas été examinée.

*Articles 115 et 116*

A l'article 115, dans l'alinéa 1er, 1o qui reprend les incompatibilités prévues à l'article 64*quater*, alinéa 2, des lois coordonnées, il y a lieu de supprimer les mots « ou directeurs » pour désigner le délégué à la gestion journalière (article 63 des mêmes lois coordonnées), le projet interdisant désormais pareille délégation.

Il est fait observer que le projet ne contient aucune disposition comparable à l'article 107, concernant le cas où un commissaire aurait un intérêt personnel à une opération à réaliser ou à une décision à prendre par la société.

*Article 117*

La possibilité, prévue au 1er alinéa, pour l'assemblée, même délibérant dans les conditions fixées par l'article 119, d'imposer au commissaire, pendant la durée de son mandat, l'alternative d'accepter une modification de ses émoluments avant l'expiration de l'année ou de démissionner, ne se concilie pas avec le souci du projet d'assurer une stabilité minimum au commissaire et « de déjouer les procédés plus ou moins astucieux par lesquels l'assemblée générale, instiguée par les administrateurs ... assurés d'une majorité, tenterait de substituer à un commissaire jugé trop rigoureux un remplaçant plus docile ou plus timide » (exposé des motifs sur les articles 118 et 119). Le projet permettrait de recourir à un tel procédé, puisqu'il suffirait à l'assemblée de réduire en cours de mandat à un montant dérisoire les émoluments fixés au début du mandat.

Au dernier alinéa, le texte ne s'étend pas à l'avantage ou au crédit qui serait consenti par une société filiale, une société dominante ou une autre filiale de celle-ci, contrairement à ce qui est prévu, pour les incompatibilités de commissaires, à l'article 115, dernier alinéa, et à l'article 116, alinéa 3, ainsi que pour les crédits aux administrateurs à l'article 106, bien que les mêmes raisons d'une telle extension se retrouvent pour le commissaire. En ce qui concerne l'octroi d'un crédit, on ne retrouve pas non plus l'exception prévue à l'article 106; il est vrai que l'indépendance du commissaire doit être plus rigoureuse.

*Article 118.*

Le « mandat » du ou des commissaires, nécessairement désignés parmi les réviseurs d'entreprises qualifiés, est conféré pour un terme fixe d'un an *ne varietur*, précise l'exposé des motifs, de manière telle que les statuts ne pourraient prévoir un terme supérieur ni moindre, mais ce terme est renouvelable tacitement d'année en année.

1. L'alinéa 2 prévoit qu'« ils ne peuvent être révoqués par l'assemblée générale que pour motifs graves ». Le texte est rédigé de la même manière que l'article 94, § 2, alinéa 2, pour les administrateurs-gérants. L'identité des deux textes ne correspond cependant pas à une identité de signification. En effet, selon l'exposé des motifs des articles 92 à 94, la révocation sans motifs graves d'un administrateur-gérant durant le terme fixé à son mandat, « bien qu'irrégulière, ne permet évidemment plus à l'administrateur-gérant de se maintenir en fonction contre le gré de la société » : ses fonctions cessent dès sa révocation, mais la société lui devra, s'il n'y a pas de motifs graves, une indemnité égale à la rémunération pendant le temps qui restait à courir jusqu'à l'échéance du terme (article 94, § 2, alinéa 4). Par contre, selon l'exposé des motifs de l'article 118, en cas de révocation d'un commissaire pour motifs graves, « les motifs invoqués seront éventuellement soumis par le commissaire à l'appréciation des tribunaux. Si ceux-ci décident qu'il ne s'agit pas d'un " motif grave ", le commissaire sera considéré comme demeurant en fonction ». Ainsi ses fonctions ne prendront pas fin dès la révocation s'il est ultérieurement jugé qu'il n'y a pas motif grave, tandis qu'elles auront pris fin dès la révocation s'il est jugé qu'il y avait motif grave. Le jugement définitif pourrait n'intervenir que plusieurs années après ... Dans l'intervalle, le contrôle de la situation financière doit continuer, des bilans être soumis aux assemblées sur rapport des commissaires, d'autres actes encore doivent être accomplis dont la loi charge les commissaires. La validité de ces opérations sera discutée si elles sont accomplies, dans cet intervalle, par un commissaire désigné en remplacement du commissaire révoqué s'il est par la suite jugé qu'il n'y avait pas motif grave. Au surplus la contestation « éventuelle » des motifs pourrait n'être engagée qu'un certain temps après la révocation.

gemaakt, de drie bedoelde instellingen als naamloze vennootschappen aan de wet onderworpen zouden zijn. De vraag of het ontwerp toepassing kan vinden op door of krachtens de wet opgerichte en onder het publiek recht ressorterende instellingen, werd niet onderzocht.

*Artikelen 115 en 116*

In artikel 115, eerste lid, 1o, dat de onverenigbaarheden uit artikel 64*quater*, tweede lid, van de gecoördineerde wetten overneemt, schrappe men de woorden « of directeurs » waarmede bedoeld worden de personen aan wie het dagelijks beheer is opgedragen (artikel 63 van dezelfde gecoördineerde wetten); het ontwerp verbiedt voortaan zodanige opdracht van bevoegdheid.

Op te merken valt dat het ontwerp geen bepaling bevat als die van artikel 107, voor het geval dat een commissaris een persoonlijk belang mocht hebben bij een verrichting welke de vennootschap wil doen of bij een beslissing welke zij wil nemen.

*Artikel 117*

Het recht dat in het eerste lid aan de vennootschap, zelfs als zij beraadslaagt « op grond van artikel 119 », wordt toegekend om de commissaris gedurende zijn opdracht voor de keuze te stellen een wijziging van zijn bezoldiging te aanvaarden vooraleer het jaar verstreken is, dan wel ontslag te nemen, beantwoordt niet aan het streven van het ontwerp om aan de commissaris een minimum van stabiliteit te waarborgen en « de min of meer spitsvondige handelwijzen te voorkomen waarbij de algemene vergadering, daartoe aangezet door de bestuurders die ... een meerderheid achter zich hebben, zou trachten een te streng geachte commissaris te vervangen door een die volgzamer of minder opdringerig is » (memorie van toelichting bij de artikelen 118 en 119). Het ontwerp zou een zodanig procédé mogelijk maken, daar het voldoende zou zijn dat de algemene vergadering de bij het begin van de opdracht vastgestelde bezoldiging tot een belachelijk minimum verlaagt.

In het laatste lid slaat de tekst niet op het voordeel op het krediet dat door een dochtermaatschappij, een dominerende vennootschap of een andere dochtermaatschappij van deze laatste mocht worden toegestaan, in tegenstelling met hetgeen inzake onverenigbaarheid voor de commissarissen is bepaald in artikel 115, laatste lid, en artikel 116, derde lid, en inzake kredietverlening aan de bestuurders in artikel 106, ofschoon er evenveel reden is om de tekst ten aanzien van de commissaris uit te breiden. Inzake toekenning van een krediet is hier ook geen sprake van de in artikel 106 gemaakte uitzondering; van de commissaris moet weliswaar een grotere onafhankelijkheid worden geëist.

*Artikel 118*

De « opdracht » van de commissarissen, die moeten worden aangewezen onder de bevoegde bedrijfsrevisoren, wordt voor de vaste termijn van een jaar *ne varietur* verleend, aldus de memorie van toelichting, zodat de statuten geen langere of kortere termijn bepalen, maar deze wel stilzwijgend van jaar tot jaar kan worden hernieuwd.

1. Het tweede lid bepaalt : « Zij kunnen door de algemene vergadering alleen om gewichtige redenen worden ontslagen ». De tekst is op dezelfde wijze geredigeerd als artikel 94, § 2, tweede lid, voor de bestuurders-zaakvoerders. Dit houdt echter niet in dat die twee gelijke teksten dezelfde betekenis hebben. Volgens de memorie van toelichting bij de artikelen 92 tot 94 is ontslag van een bestuurder-zaakvoerder zonder gewichtige redenen in de loop van zijn opdracht « wel onregelmatig, doch het verhindert uiteraard dat de bestuurder-zaakvoerder zijn opdracht verder gaat uitoefenen tegen de wil van de vennootschap in » : zijn opdracht eindigt zodra hij ontslagen is, maar de vennootschap moet hem, als er geen gewichtige redenen zijn, een vergoeding betalen die gelijk is aan de bezoldiging voor de duur van de nog lopende opdracht (artikel 94, § 2, vierde lid). Volgens de toelichting bij artikel 118 kunnen daarentegen, in geval van ontslag van een commissaris om gewichtige redenen, « de aangevoerde beweegredenen eventueel door de commissaris aan de beoordeling van de rechtbanken worden onderworpen. Indien deze beslissen dat er geen « gewichtige redenen » aanwezig zijn, wordt de commisssaris beschouwd als verder met zijn taak te zijn belast ». Zijn opdracht zal dus niet dadelijk na het ontslag eindigen als een vonnis naderhand zegt dat er geen gewichtige redenen zijn, terwijl zij wel dadelijk na het ontslag geëindigd zal zijn als het vonnis luidt dat er wel gewichtige redenen waren. Het is mogelijk dat het eindvonnis eerst na jaren wordt gewezen ... Inmiddels moet verder toezicht worden gehouden op de financiële toestand, moeten balansen aan de vergaderingen worden voorgelegd op verslag van de commissarissen en moeten nog andere handelingen worden verricht waarmede de commissarissen door de wet zijn belast. Als die handelingen in die periode zijn verricht door een commissaris die aangewezen is om de ontslagen commissaris te vervangen, zal hun geldigheid worden betwist wanneer nadien wordt gevonnist dat er geen gewichtige redenen waren. Bovendien is het ook mogelijk dat de « eventuele » betwisting van de beweegredenen eerst enige tjid na het ontslag aan de orde komt.

Il convient d'adopter une technique ne suscitant pas ces aléas pour l'activité de la société.

Le but recherché étant d'assurer à la fonction du commissaire une stabilité minimum, nécessaire à son indépendance, le procédé le plus adéquat serait de prévoir qu'il ne peut être mis fin à ses fonctions pendant la durée de son mandat que de commun accord ou par jugement pour motif grave, sur action dont la société devrait prendre l'initiative. Le commissaire resterait donc en fonction jusqu'à l'issue de la décision rendue sur une action à former par la société (sous réserve par l'assemblée de mettre obstacle au renouvellement tacite prévu à l'alinéa 3). Pour le cas de motifs particulièrement graves et dès à présent constants, la société pourrait solliciter du Président du tribunal de commerce statuant en référé la suspension provisoire du commissaire et la désignation d'un autre réviseur, dont il fixe l'émolument, chargé d'exercer ses fonctions pour une durée à fixer par le Président et au plus tard jusqu'à l'expiration éventuelle de celles-ci (comp. article 114, alinéa 5). Si l'action de la société était rejetée, le commissaire aurait droit à ses émoluments même pour la durée de cette suspension provisoire.

2. Selon l'alinéa 3, sauf renonciation du commissaire, « le mandat est renouvelé tacitement, d'année en année, avec les mêmes émoluments, sauf si l'assemblée générale désigne un autre commissaire ou décide expressément de ne pas renouveler le mandat », ce qu'elle ne peut faire qu'aux conditions prévues par l'article 119.

La désignation d'un autre commissaire ne doit valoir volonté de ne pas renouveler, il faut le préciser, que si elle a lieu expressément en remplacement du commissaire (cf. les termes de l'article 111); tel ne serait pas le cas si l'assemblée désignait un commissaire supplémentaire. La décision de réduire les émoluments pourrait être également retenue comme obstacle au renouvellement tacite pour une nouvelle année, si elle n'était pas acceptée dans un bref délai à fixer.

La technique du renouvellement tacite, qui déduit la volonté tacite de nommer à nouveau de l'absence de manifestation de la volonté de ne pas renouveler, implique que l'obstacle au renouvellement soit notifié par l'une des parties à l'autre avant l'échéance du terme d'un an et même, de préférence, un certain temps avant cette échéance pour que l'autre partie puisse aviser aux mesures à prendre.

Il est, dès lors, proposé de rédiger l'alinéa 2 comme suit :

« Le mandat est renouvelé tacitement, d'année en année, avec les mêmes émoluments si un mois au moins avant l'expiration de l'année, le commissaire n'a pas notifié son opposition à ce renouvellement ou si, avant le même délai, la société n'a pas notifié au commissaire la résolution d'une assemblée générale, délibérant aux conditions de l'article 119, décidant expressément de ne pas renouveler son mandat, ou désignant un autre commissaire pour le remplacer ou réduisant ses émoluments pour l'année suivante sauf, en ce dernier cas, si le commissaire accepte cette réduction dans les 15 jours de la notification ».

*Article 119*

La première phrase de l'alinéa 1er omet le cas, cependant prévu à l'article 118, d'une décision expresse de ne pas renouveler le mandat. Il n'existe d'autre part, aucun motif de soumettre à des conditions spéciales le remplacement d'un commissaire par une autre personne lorsqu'il a renoncé à son mandat.

Cette phrase, après les termes « au sujet de la révocation d'un commissaire », devrait donc être rédigée comme suit : « de la décision expresse de ne pas renouveler son mandat, du remplacement par une autre personne d'un commissaire qui n'a pas renoncé à son mandat, ou de la modification de ses émoluments ... ».

Le délai de deux mois prévu à la deuxième phrase devra, dans le texte du projet, être respecté même pour une assemblée qui serait appelée à délibérer sur les décisions visées, sur réquisition d'actionnaires disposant d'un vingtième des voix ou à la suite d'une décision prise par une assemblée (en vertu de l'article 277, alinéa 3) de convoquer une autre assemblée, bien que l'article 276, § 2, alinéa 2, prescrive un délai de convocation fixé à un mois dans le premier cas et à quinze jours dans le second; il est, en effet, dérogé implicitement à cette disposition par le texte général de cet article.

A l'alinéa 2, il est proposé d'écrire : « de ne point communiquer aux actionnaires les observations qui sont irrelevantes ou de nature ... ».

Het komt erop aan, een techniek toe te passen waarbij de activiteit van de vennootschap niet wordt verstoord.

Nu ernaar gestreefd wordt aan de taak van de commissaris het minimum van stabiliteit te verlenen dat voor zijn onafhankelijkheid onmisbaar is, zou de meest dienstige regeling zijn, dat aan zijn opdracht geen einde kan worden gemaakt zolang die duurt, dan in onderlinge overeenstemming of ingevolge een op gewichtige redenen gegrond vonnis, gewezen op een vordering waartoe de vennootschap het initiatief heeft genomen. De commissaris zou zijn opdracht dus blijven uitoefenen tot er uitspraak is in het door de vennootschap aan te spannen geding (met die verstande dat de vergadering de in het derde lid bedoelde stilzwijgende verlenging kan verhinderen). Ingeval er bijzonder gewichtige en direct klaarblijkende redenen zijn, zou de vennootschap van de voorzitter van de Rechtbank van koophandel, uitspraak doende in kort geding, de voorlopige schorsing van de commissaris en de aanwijzing van een andere revisor kunnen vorderen, wiens bezoldiging door de voorzitter wordt vastgesteld, en die voor een door deze te bepalen termijn met de taak van de commissaris wordt belast uiterlijk tot die termijn eventueel verstrijkt (verg. artikel 114, vijfde lid). Mocht de vordering van de vennootschap worden afgewezen, dan zou de commissaris recht hebben op zijn bezoldiging, zelfs voor de duur van die voorlopige schorsing.

2. Volgens het derde lid wordt de opdracht, tenzij de commissaris ervan afziet, « stilzwijgend van jaar tot jaar hernieuwd met dezelfde bezoldiging, tenzij de algemene vergadering een andere commissaris aanwijst of uitdrukkelijk beslist de opdracht niet te hernieuwen », hetgeen zij slechts kan doen onder de voorwaarden bepaald in artikel 119.

De aanwijzing van een andere commissaris moet slechts als uiting van de wil om de opdracht niet te hernieuwen gezien worden wanneer ze uitdrukkelijk plaatsheeft ter vervanging van de commissaris (zie de tekst van artikel 111); dat zou niet het geval zijn als de vergadering een bijkomende commissaris aanwijst. Ook de beslissing tot het verlagen van de bezoldiging zou kunnen worden gebruikt als middel om de stilzwijgende vernieuwing voor een jaar te verhinderen, indien ze binnen een vast te stellen korte termijn niet mocht zijn aanvaard.

De techniek van de stilzwijgende vernieuwing, die de stilzwijgende wil om opnieuw te benoemen afleidt uit het feit dat geen voornemen te kennen is gegeven om de opdracht niet te vernieuwen, veronderstelt dat het beletsel tot hernieuwing door één van de partijen ter kennis van de andere partij wordt gebracht vóór het verstrijken van de termijn van één jaar en bij voorkeur zelfs enige tijd voordien, opdat de andere partij de nodige maatregelen kan nemen.

Derhalve wordt voorgesteld het tweede lid als volgt te redigeren :

« De opdracht wordt stilzwijgend van jaar tot jaar vernieuwd met dezelfde bezoldiging, indien de commissaris niet ten minste één maand voor het verstrijken van het jaar tegen die vernieuwing kennis heeft gegeven van zijn verzet of indien de vennootschap vóór dezelfde termijn aan de commissaris geen kennis heeft gegeven van het besluit van een algemene vergadering, zich uitsprekend overeenkomstig artikel 119, waarbij uitdrukkelijk beslist wordt dat de opdracht van de commissaris niet wordt vernieuwd, of waarbij een andere commissaris wordt aangewezen om hem te vervangen, of waarbij zijn bezoldiging voor het volgend jaar wordt verminderd behalve, in dit laatste geval, wanneer de commissaris die vermindering aanvaardt binnen vijftien dagen na de kennisgeving ».

*Artikel 119*

In de eerste volzin van het eerste lid is geen sprake van het, nochtans in artikel 118 behandelde geval dat uitdrukkelijk wordt beslist de opdracht te vernieuwen. Voorts is er geen enkele reden om voor de vervanging van de commissaris bijzondere voorwaarden te stellen wanneer hij van zijn opdracht heeft afgezien.

Deze volzin zou na de woorden « over het ontslag van een commissaris » als volgt moeten worden geredigeerd : « over de uitdrukkelijke beslissing om zijn opdracht niet te vernieuwen, over de vervanging van een commissaris die niet van zijn opdracht heeft afgezien, of over de wijziging van zijn bezoldiging ... ».

De in dezelfde volzin bepaalde termijn van twee mandaten zal, volgens de tekst van het ontwerp, in acht moeten worden genomen zelfs voor een vergadering die over de bedoelde onderwerpen uitspraak dient te doen op vordering van aandeelhouders die over een twintigste van de stemmen beschikken of ingevolge een beslissing van een vergadering (krachtens artikel 277, eerste lid) om een andere vergadering bijeen te roepen, ofschoon artikel 276, § 2, derde lid, een oproepingstermijn van één maand in het eerste geval en van vijftien dagen in het tweede geval voorschrijft; de algemene tekst van dit artikel wijkt immers stilzwijgend van deze bepaling af.

In de Franse tekst van het tweede lid leze men : « de ne point communiquer aux actionnaires les observations qui sont irrelevantes ou de nature ... ».

*Article 120*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 121*

Selon l'alinéa 1er, les commissaires ont le droit d'assister aux assemblées et d'y prendre la parole, même de leur initiative; mais ils n'ont pas l'obligation d'y assister si leur présence n'est pas requise par des porteurs de titres disposant d'un vingtième des voix.

L'alinéa 2 leur fait une obligation de répondre aux questions qui leur sont posées au sujet de leur mission, ce qui doit se comprendre de tout ce qui entre dans l'objet des missions dont la loi les charge.

Dans le système du projet, ils n'auront toutefois cette obligation que s'ils sont présents à l'assemblée, soit qu'ils y assistent de leur propre initiative, soit sur la réquisition prévue à l'alinéa 1er.

A l'alinéa 3, les mots « peuvent être entendus ... » sont à remplacer par les termes « sont entendus ... ».

*Article 122*

Au 4o, l'expression « dispositions législatives ou réglementaires et aux dispositions statutaires » est à substituer à « dispositions légales et statutaires ».

*Article 123*

Cette diposition ne donne lieu à aucune observation.

Section 5. — **De l'augmentation, de la réduction et de l'amortissement du capital**

*Article 124*

Les statuts, ou une modification de ceux-ci peuvent autoriser dans certaines conditions les administrateurs-gérants à augmenter le capital, en une ou plusieurs fois, à concurrence d'un montant déterminé, cette autorisation n'étant valable que pour trois ans à dater de la publication, aux annexes du *Moniteur*, de l'acte contenant cette autorisation.

L'augmentation de capital devant être constatée par acte authentique, (article 125, alinéa 1er et alinéa 4), c'est cet acte qui doit être reçu dans le délai de trois ans prévu pour la validité de l'autorisation. Selon le fonctionnaire délégué, il suffirait que les administrateurs-gérants se bornent dans les trois ans de l'acte qui autorise l'augmentation, à décider de procéder à l'augmentation autorisée, l'exécution de cette décision n'étant plus, elle, subordonnée à aucun délai. On ne voit plus, dans cette interprétation, quelle serait encore l'utilité d'un délai limité de validité de l'autorisation.

*Articles 125 et 126*

Ces articles ne donnent pas lieu à observation.

*Article 127*

Le droit de souscrire par préférence a principalement pour but de permettre à l'actionnaire, compte tenu des conditions de l'émission, de conserver par la souscription sa quote-part dans la plus-value existante du patrimoine social, ou de la réaliser par la vente de son droit de souscription s'il ne désire pas souscrire.

Dans le cas d'augmentation de capital se réalisant uniquement par émission d'actions avec droit de vote, les actions privilégiées sans droit de vote n'ont pas, sauf disposition des statuts, le droit de souscrire aux actions nouvelles. Un risque existe, dès lors, pour elles, d'être exposées, selon les conditions d'émission des actions nouvelles, à la perte, sans compensation, d'une partie de la plus-value qu'elles avaient acquise.

D'autre part, ne conviendrait-il pas de prévoir que le droit de souscrire par préférence sera négociable sans autres restrictions que celles applicables au titre auquel le droit est attaché (cf. l'article 101*quater*, alinéa 1er, des lois coordonnées, repris par l'article 136, alinéa 1er du projet) ?

Le délai minimum pendant lequel le droit de souscription doit pouvoir être exercé, est fixé par l'alinéa 3 à quinze jours à dater de l'ouverture de la souscription, annoncée par un avis publié aux annexes du *Moniteur belge*. L'exposé des motifs, qui le fixe à un mois sans indication du point du départ du délai, devrait être adapté au texte.

*Artikel 120*

Bij dit artikel is niets op te merken.

*Artikel 121*

Volgens het eerste lid hebben de commissarissen het recht de vergaderingen bij te wonen en er het woord te voeren, zelfs uit eigen beweging; zij zijn echter niet tot bijwoning verplicht als hun aanwezigheid niet wordt gevorderd door houders van effecten die over een twintigste van de stemmen beschikken.

Het tweede lid verplicht hen te antwoorden op de vragen die hun met betrekking tot de uitoefening van hun opdracht worden gesteld; dit moet zo worden verstaan dat zij kunnen worden ondervraagd over alles wat hun door de wet is opgedragen.

In de regeling van het ontwerp bestaat die verplichting echter alleen als zij hetzij uit eigen beweging, hetzij ingevolge de in het eerste lid bedoelde vordering, de vergadering bijwonen.

In het derde lid vervange men de woorden « kunnen door de raad van toezicht worden gehoord » door « worden door de raad van toezicht gehoord ».

*Artikel 122*

In de tekst onder 4o vervange men de woorden « de wettelijke en statutaire bepalingen » door « de wets- of verordeningsbepalingen en de statuutbepalingen ».

*Artikel 123*

Bij deze bepaling zijn geen opmerkingen te maken.

Afdeling 5. — **Verhoging, vermindering en afschrijving van het maatschappelijk kapitaal**

*Artikel 124*

De statuten of statuutwijzigingen kunnen de bestuurders-zaakvoerders onder bepaalde omstandigheden machtigen het maatschappelijk kapitaal in één of verschillende malen tot een bepaald bedrag te verhogen; die machtiging geldt slechts voor drie jaar te rekenen van de bekendmaking van de machtigingsakte in de bijlagen van het *Staatsblad*.

Voor de kapitaalverhoging is een authentieke akte vereist (artikel 125, eerste en vierde lid). Die akte is het dus die binnen de termijn van drie jaar moet worden verleden wil de machtiging geldig zijn. Volgens de gemachtigde ambtenaar zou het voldoende zijn dat de bestuurders-zaakvoerders binnen drie jaar na de akte die de kapitaalverhoging toestaat, gewoon beslissen om tot de toegestane verhoging over te gaan, terwijl de uitvoering van die beslissing van haar kant aan geen enkele termijn meer gebonden is. Met die interpretatie lijkt het geen nut meer te hebben een tijdslimiet te stellen voor de geldigheid van de machtiging.

*Artikelen 125 en 126*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 127*

Het recht om « bij voorrang » in te schrijven heeft hoofdzakelijk tot doel de aandeelhouder, met inachtneming van de voorwaarden van de uitgifte, gelegenheid te geven om door de inschrijving zijn deel in de waardevermeerdering van het vermogen van de vennootschap te behouden, of het te gelde te maken door het verkopen van zijn inschrijvingsrecht als hij zelf niet wenst in te schrijven.

In geval van kapitaalverhoging die uitsluitend geschiedt door uitgifte van aandelen met stemrecht, hebben de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht niet het recht om op de nieuwe aandelen in te schrijven, tenzij de statuten anders bepalen. Voor die bevoorrechte aandelen bestaat er derhalve gevaar dat zij, naar gelang van de voorwaarden van uitgifte van de nieuwe aandelen, een gedeelte van de reeds verkregen meerwaarde zouden verliezen zonder compensatie.

Dient anderzijds niet te worden bepaald dat het recht om bij voorrang in te schrijven zal kunnen worden verhandeld zonder andere beperkingen dan die welke gelden voor het effect waaraan het recht verbonden is (cf. artikel 101*quater*, eerstelid, van de gecoördineerde wetten, overgenomen in artikel 136, eerste lid, van het ontwerp) ?

De minimumduur voor het uitoefenen van het inschrijvingsrecht is in het tweede lid vastgesteld op vijftien dagen te rekenen van de opening van de inschrijving, aangekondigd in een bericht in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*. De memorie van toelichting, die de termijn op één maand bepaalt maar niet zegt wanneer hij ingaat, zou aan de tekst moeten worden aangepast.

*Articles 129 et 130*

Ces articles n'appellent aucune observation.

*Article 131*

La réduction du capital ne pourrait le diminuer en dessous du capital minimum prévu à l'article 61 (cf. les observations présentées à propos de cet article).

*Article 132*

Le projet ne fixe pas les droits, sauf le droit de vote, qui devront être reconnus aux « actions de jouissance ». Pleine liberté est donc laissée, à cet égard, aux statuts.

Section 6. — De l'émission des obligations

*Article 133 à 139*

L'article 135 reprend, par référence à l'article 296 du projet, l'article 101*ter* des lois coordonnées. Toutefois l'intervention de la commission bancaire, requise actuellement pour toute émission d'obligations convertibles par quelque société anonyme que ce soit, n'est plus prévue par l'article 296 que pour les seules sociétés « qui ont accompli l'une des opérations visées à l'article 187, § 2 ». L'exposé des motifs ne fournit pas d'explication sur cette restriction, qui n'est pas de forme.

L'article 136 reprend l'article 101*quater* des lois coordonnées, en réduisant d'un mois à quinze jours le délai minimum pendant lequel la souscription doit être ouverte. Par souci de concordance avec l'article 127, alinéa 2, il est proposé de compléter l'alinéa 1er comme suit : « ... quinze jours à dater de l'ouverture de la souscription, annoncée par un avis publié aux Annexes du *Moniteur belge* ».

L'article 137 regroupe les articles 101*quinquies* et *sexies* des lois coordonnées, en consacrant la possibilité de compenser, par une adaptation corrélative, la réduction qu'une opération ultérieure pourrait entraîner sur les avantages attribués aux obligataires.

Si, comme le prévoit l'alinéa 2, « l'adaptation est décidée par l'organe compétent pour effectuer l'opération », l'on ne comprendrait pas qu'elle puisse s'imposer aux obligataires ou titulaires de droit de souscription qui contesteraient le caractère adéquatement corrélatif de l'« adaptation ».

Section 7. — De la dissolution

*Article 140*

1. Les règles prévues par les alinéas 1er et 2 de cet article pour la dissolution de la société en cas de perte du capital social s'appliquent « sauf dispositions plus rigoureuses des statuts ». Elle constituent le minimum de mesures imposé par la loi pour aviser les actionnaires du cours d'événements susceptibles de conduire à une ruine totale et leur permettre de se prémunir contre cette éventualité. C'est par comparaison avec ce minimum de sauvegarde qu'il faut apprécier la possibilité de dispositions statutaires plus « rigoureuses », en ce sens qu'elles peuvent uniquement se montrer moins exigeantes pour admettre la dissolution; par exemple, prévoir que l'assemblée devra être convoquée en cas de perte de moins de la moitié du capital ou que la dissolution sera admise si elle est approuvée par moins des 3/4 des voix en cas de perte n'atteignant pas les 3/4 du capital ou par moins du 1/4 des voix en cas de perte dépassant les 3/4. Selon les explications du fonctionnaire délégué, les statuts pourraient même prévoir que la société sera dissoute de plein droit en cas de perte d'une certaine quotité du capital social.

La réserve de dispositions plus rigoureuses des statuts, prévue à l'alinéa 1er (perte de moitié du capital), vaut également dans le cas de l'alinéa 2 (perte des 3/4) bien que l'expression « la même procédure » ne soit pas totalement adéquate.

Il ressort de l'exposé des motifs que la minorité suffisante pour décider la dissolution en cas de perte des plus des 3/4 du capital ne se calcule pas sur une base différente de celle du droit commun des modifications aux statuts prévue à l'article 290, dernier alinéa, qui n'est d'ailleurs lui-même que le droit commun de la base de calcul de la majorité des voix pour l'assemblée générale, à savoir, selon l'article 283, § 1er, les votes valablement exprimés à l'assemblée pour les titres prenant part au vote, compte tenu de la puissance de vote qui leur est

*Artikelen 129 en 130*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 131*

De vermindering van het kapitaal zou dit laatste niet mogen brengen onder het in artikel 61 bepaalde minimum (zie de bij dat artikel gemaakte opmerkingen).

*Artikel 132*

Het ontwerp bepaalt niet welke rechten, behalve het stemrecht, moeten worden verbonden aan de « bewijzen van deelgerechtigheid ». In dat opzicht is dus volle vrijheid gelaten aan de statuten.

Afdeling 6. — Uitgifte van obligaties

*Artikelen 133 tot 139*

Artikel 135 herhaalt, onder verwijzing naar artikel 296 van het ontwerp, artikel 101*ter* van de gecoördineerde wetten. Het optreden van de Bankcommissie dat thans vereist is voor iedere uitgifte van converteerbare obligaties door om 't even welke naamloze vennootschap, is in artikel 296 nog alleen voorgeschreven voor de vennootschappen « die tot een van de in artikel 187, § 2, genoemde verrichtingen overgegaan » zijn. De memorie van toelichting geeft geen uitleg over deze beperking die niet de vorm betreft.

Artikel 136 herhaalt artikel 101*quater* van de gecoördineerde wetten en vermindert de minimumtermijn gedurende welke de inschrijving moet openstaan van één maand tot vijftien dagen. Ter wille van de overeenstemming met artikel 127, tweede lid, wordt voorgesteld het eerste lid als volgt aan te vullen : « ... te rekenen van de opening van de inschrijving, aangekondigd in een bericht in de bijlagen van het *Belgisch Staatslad* ».

Artikel 137 hergroepeert de artikelen 101*quinquies* en *sexies* van de gecoördineerde wetten en bekrachtigt de mogelijkheid om, door een overeenkomstige aanpassing van de voordelen, te verhinderen dat de obligatiehouders door een latere verrichting in hun voordelen worden verkort.

Het tweede lid bepaalt wel dat over die aanpassing wordt beslist door « het orgaan dat voor de verrichting bevoegd is », maar het zou niet aangaan die aanpassing op te leggen aan obligatiehouders of houders van een voorkeurrecht die mochten betwisten dat de « aanpassing » geheel « overeenkomstig » is geschied.

Afdeling 7. — Ontbinding

*Artikel 140*

1. De regelen welke het eerste en het tweede lid van dit artikel in verband met de ontbinding van de vennootschap in geval van verlies van het maatschappelijk kapitaal stellen, zijn van toepassing « behoudens strengere bepalingen in de statuten ». Zij vormen het minimum aan maatregelen dat door de wet wordt opgelegd om de aandeelhouders op de hoogte te doen raken van de loop der gebeurtenissen die tot een algehele ineenstorting kunnen leiden, zodat zij in de gelegenheid zijn zich daartegen te beveiligen. De mogelijkheid van « strengere » statuutbepalingen moet worden beoordeeld in vergelijking met die minimumvrijwaring, in die zin dat ze alleen geringere eisen mogen stellen om de ontbinding toe te staan; bijvoorbeeld bepalen dat de vergadering zal moeten worden opgeroepen ingeval minder dan de helft van het kapitaal verloren is gegaan of dat de ontbinding zal worden toegestaan als zij wordt goedgekeurd met minder dan 3/4 van de stemmen ingeval het verlies niet 3/4 van het kapitaal bereikt, of door minder dan 1/4 van de stemmen indien het verlies meer dan 3/4 bedraagt. Naar de gemachtigde ambtenaar heeft verklaard, zouden de statuten zelfs kunnen bepalen dat de vennootschap van rechtswege ontbonden zal zijn ingeval een bepaalde hoeveelheid van het maatschappelijk kapitaal verloren is gegaan.

Het voorbehoud van strengere statuutbepalingen, bedoeld in het eerste lid (bij verlies van de helft van het kapitaal) geldt eveneens in het geval van het tweede lid (bij verlies van 3/4); de wending « dezelfde handelwijze wordt gevolgd » is niet volkomen dienstig.

Uit de memorie van toelichting blijkt dat de minderheid die voldoende is om tot de ontbinding te besluiten ingeval meer dan 3/4 van het kapitaal verloren is gegaan, niet op een andere basis wordt berekend dan die van het gemeen recht inzake statuutwijzigingen, welke is bepaald in artikel 290, laatste lid, een bepaling die zelf niets anders is dan het gemeen recht inzake de grondslag voor het berekenen van de meerderheid der stemmen voor de algemene vergadering, dit is, volgens artikel 283, § 1, de op de vergadering geldig uitgebrachte

attribuée par les articles 278, § 2, alinéas 1 et 3, 279, alinéa 3, (excluant, en principe, les actions privilégiées sans droit de vote) et 280 (limitant le pouvoir de vote des titres et parts bénéficiaires).

La rédaction de l'alinéa 2 ne traduit pas cette volonté du Gouvernement puisqu'elle se réfère à « des actionnaires possédant un quart des actions pour lesquelles il est pris part au vote », alors que cette possession en nombre de titres pourrait, dans certains cas, ne pas conférer un quart de l'ensemble des voix pouvant être émises (notamment si les actions possédées par ceux qui votent en faveur de la dissolution sont des titres ou parts bénéficiaires ou des actions représentatives d'une fraction plus faible que d'autres actions dans le capital).

En fonction des observations qui précèdent, la rédaction suivante est proposée pour l'alinéa 2 :

« Les mêmes règles sont observées lorsque la perte atteint les trois quarts du capital, mais, en ce cas et par dérogation à l'article 290, alinéa 3, la dissolution aura lieu si elle est approuvée par le quart des voix. »

2. Dans l'état actuel de la législation, la réussite d'une action de la société contre les administrateurs en indemnisation du préjudice à elle causé par l'omission de convoquer l'assemblée, est subordonnée selon le droit commun, à la preuve d'un lien de causalité entre cette omission et le préjudice, ce qui implique au moins la preuve, le plus souvent très difficile, que l'assemblée, si elle avait été convoquée, aurait voté la dissolution.

Pour remédier à cette situation, l'alinéa 3 donne au tribunal tout pouvoir pour, s'il le juge opportun, déclarer les administrateurs-gérants en faute, « personnellement et solidairement responsables envers la société de tout ou partie de l'accroissement de la perte ».

Selon l'exposé des motifs, « l'application de la sanction n'est donc plus subordonnée à la démonstration formelle d'un lien de causalité entre l'omission et l'accroissement du passif »; elle n'est même plus légalement subordonnée à aucune démonstration quelconque. Rien ne s'opposerait, en droit, à ce que le juge applique la sanction alors même que le défendeur démontrerait qu'en l'espèce, l'accroissement de la perte serait exclusivement causé par des opérations déjà conclues avant que la perte de moitié du capital soit acquise, ou par des événements qui auraient également frappé le patrimoine social en cas de dissolution anticipée. « Il s'agit, précise l'exposé des motifs, d'une faculté dont le tribunal fera usage lorsqu'il apparaîtra que l'omission est volontaire ou témoigne d'une négligence grave dans la gestion des affaires sociales ». Ce sera donc la gravité de la faute, plus que la possibilité de préjudice (qui peut être aussi important en cas d'omission involontaire ou de négligence légère), et même indépendamment de celle-ci, qui pourra, éventuellement, inspirer la « sanction » et lui conférer ainsi un caractère de pénalité civile, s'ajoutant à la sanction pénale que le projet institue également à l'article 403, 4°.

*Article 141*

Cet article ne donne pas lieu à observation.

*Article 142*

Selon cette disposition, en cas de réunion de tous les titres entre les mains d'une seule personne, la société subsiste et conserve sa personnalité juridique aussi longtemps que sa dissolution n'est pas décidée et publiée régulièrement; jusqu'à ce moment, les règles de son fonctionnement ne sont donc pas modifiées, notamment l'existence nécessaire de ses organes légaux ou statutaires, tels qu'ils doivent être constitués. Le cas n'est pas différent de celui d'une société anonyme constituée exclusivement par une autre société dans le cas de l'article 64.

La décision de dissolution doit donc être prise par l'assemblée générale selon les règles prévues pour les modifications aux statuts. Si, comme le déclare l'exposé des motifs, « l'actionnaire unique pourra faire constater par acte authentique sa volonté de dissoudre la société, cet acte sera publié et la société entrera en liquidation », c'est à la condition qu'il apparaisse de l'acte qu'il détient la totalité des droits d'associé et qu'ainsi, il constitue à lui seul une assemblée générale, réunissant la totalité des actionnaires approuvant à l'unanimité la dissolution (ce qui rend sans intérêt les formalités de convocation).

Cette décision de dissolution reste donc une modification conventionnelle aux statuts, à recevoir par acte authentique (article 17) et à publier en vertu de l'article 18, § 1er, 2°.

stemmen voor de effecten die aan de stemming deelnemen, met inachtneming van het stemvermogen dat hun is verleend in de artikelen 278, § 2, eerste en derde lid, 297, derde lid (waarbij de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht in beginsel worden uitgesloten) en 280 (waarbij het stemrecht van de winstbewijzen en dergelijke effecten wordt beperkt).

De redactie van het tweede lid geeft dat voornemen van de Regering niet weer, want daarin is sprake van « de aandeelhouders die een vierde van de aandelen bezitten waarvoor aan de stemming wordt deelgenomen », terwijl in sommige gevallen het bezit van een voldoende aantal effecten misschien niet een vierde van alle uit te brengen stemmen zou opleveren (onder meer wanneer de aandelen van hen die voor de ontbinding stemmen, winstbewijzen of dergelijke effecten zijn, ofwel aandelen die een geringere fractie van het kapitaal vertegenwoordigen dan andere aandelen).

Met inachtneming van deze opmerkingen wordt voorgesteld het tweede lid als volgt te lezen :

« Dezelfde regelen worden in acht genomen wanneer drie vierde van het kapitaal verloren is gegaan, maar in dat geval, en in afwijking van artikel 290, derde lid, vindt ontbinding plaats wanneer zij wordt goedgekeurd met een vierde van de stemmen. »

2. In de huidige stand van de wetgeving is het slagen van een rechtsvordering van de vennootschap tegen de bestuurders tot vergoeding van de schade haar toegebracht doordat verzuimd werd de algemene vergadering op te roepen, volgens het gemeen recht afhankelijk van het bewijs dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen dat verzuim en de schade, hetgeen ten minste het meestal zeer moeilijk te leveren bewijs impliceert dat de vergadering, als zij wel opgeroepen was geweest, de ontbinding zou hebben goedgekeurd.

Om die toestand te verhelpen geeft het derde lid de rechtbank alle bevoegdheid om, als zij het dienstig acht, de schuldige bestuurders-zaakvoerders « jegens de vennootschap persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor het geheel of een deel van het verdere verlies ».

Volgens de memorie van toelichting is « de dwangmaatregel niet meer afhankelijk gesteld van het bewijs van het oorzakelijk verband tussen het verzuim en de verhoging van het passief »; hij is zelfs wettelijk niet meer afhankelijk gesteld van enig bewijs. In rechte verhindert niets dat de rechter de maatregel toepast, zelfs als de verweerder mocht aantonen dat het verdere verlies, in dat geval, uitsluitend te wijten zou zijn aan verrichtingen die reeds waren aangegaan vooraleer de helft van het kapitaal verloren is gegaan of aan gebeurtenissen die in geval van vervroegde ontbinding het vermogen van de vennootschap evenzeer zouden hebben aangetast. « Het gaat hier, aldus de memorie van toelichting, om een mogelijkheid die door de rechtbank zal worden gehanteerd wanneer blijkt dat het verzuim opzettelijk is gepleegd of getuigt van grove nalatigheid in het beheer van de zaken van de vennootschap ». Het is dus de ernst van de tekortkoming, veeleer dan de mogelijkheid schade te berokkenen (deze kan immers even groot zijn bij onvrijwillig verzuim of lichte nalatigheid), en zelfs los daarvan, die eventueel de « dwangmaatregel » kan beïnvloeden en hem zodoende kan maken tot strafmaatregel in burgerlijke zaken ter aanvulling van die welke het ontwerp in artikel 403, 4°, ook in strafzaken invoert.

*Artikel 141*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 142*

Volgens deze bepaling blijft de vennootschap, wanneer al de effecten in het bezit van één persoon zijn verenigd, voortbestaan en behoudt zij haar rechtspersoonlijkheid zolang de ontbinding niet op wettige wijze werd beslist en bekendgemaakt; tot dan blijven de regels die haar werking regelen dus ongewijzigd; met name moeten haar wettelijke of statutaire organen bestaan zoals voorgeschreven is. Er is geen verschil met het geval van een naamloze vennootschap die uitsluitend door een andere vennootschap is opgericht, zoals bedoeld in artikel 64.

De beslissing tot ontbinding moet dus door de algemene vergadering worden genomen volgens de regelen welke voor statuutwijziging gelden. De memorie van toelichting verklaart weliswaar dat « de enige aandeelhouder bij authentieke akte zijn wil te kennen kan geven de vennootschap te ontbinden; deze akte wordt bekendgemaakt en alsdan treedt de vennootschap in vereffening »; maar dan op voorwaarde dat uit de akte blijkt dat hij alle aandeelhoudersrechten bezit en dus op zichzelf een algemene vergadering vormt die alle aandeelhouders groepeert en eenparig de beslissing goedkeurt (hetgeen de oproepingsformaliteiten overbodig maakt).

Deze beslissing tot ontbinding blijft dus een bedongen statuutwijziging waarvoor een authentieke akte (artikel 17) vereist is, die moet worden bekendgemaakt krachtens artikel 18, § 1, 2°.

La seule règle particulière, mais importante, accompagnant le maintien de la personnalité juridique de la société est celle prévue à l'alinéa 2, à savoir la responsabilité solidaire de l'actionnaire unique (autre qu'une société visée à la fin de cet alinéa), pour les dettes nées (ce terme étant préférable à « contractées ») dans le chef de la société, depuis que tous les titres se sont trouvés réunis entre ses mains jusqu'au moment où ils ont cessé de l'être (notamment par une cession de partie de ses titres) et, au plus tard, avant le jour où la dissolution de la société sera opposable aux tiers.

## CHAPITRE V

## SOCIETES PRIVEES A RESPONSABILITE LIMITEE

### *Article 143*

1. C'est un élément essentiel de la S. P. R. L. que « les parts ne sont pas librement transmissibles ». Cet élément ne sera cependant pas réalisé dans le cas de constitution de la S. P. R. L. par une société unique associée, autorisée par l'article 150.

2. Le projet, dans la définition qu'il donne de la S. P. R. L., énonce que celle-ci « ... ne fait pas publiquement appel à l'épargne ».

L'expression n'y est pas définie par référence à une disposition légale précise (comp. arrêté royal du 12 novembre 1969 relatif au caractère public des opérations de sollicitation de l'épargne, articles 1er et 2) : elle devrait donc être comprise dans son sens normal.

S'il en était ainsi, une S. P. R. L. ne pourrait se livrer à une entreprise de banque, alors que l'article 8 de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques (publié le même jour que la loi instituant les S. P. R. L.) a entendu la permettre à la S. P. R. L. (pour autant qu'elle ait un capital libéré de dix millions au moins).

La portée des termes de l'article 143 est, en réalité, moins large ainsi qu'il résulte de la référence que, dans ses développements sur l'article 143, l'exposé des motifs fait à l'article 149 et à sa sanction. Celui-ci dispose : « aucune publicité ne peut être faite en vue de la constitution du capital social, de la conclusion d'emprunts obligatoires, ou de la cession des parts ou obligations ». La portée de l'expression utilisée par l'article 143 se réduit donc à l'interdiction d'un appel public à l'épargne aux fins précisées par l'article 149, qui aurait d'ailleurs été inutile si la portée de l'article 143 était plus large. La méconnaissance de l'interdiction ne retentit d'ailleurs que sur la validité des engagements ainsi souscrits (article 149, alinéa 2) et non sur celle de la constitution de la société ni sur sa nature de S. P. R. L.

Il est dès lors proposé de compléter l'article 143 par les mots : « en vue des opérations visées par l'article 149 ».

3. L'article 118 des lois coordonnées prévoit que la S. P. R. L. « ne peut avoir pour objet l'assurance, la capitalisation ou l'épargne ». Cette règle est sanctionnée par la nullité de la société, consacrée par la référence de l'article 123, 4°, à l'article 118, même si l'objet social comporte d'autres opérations non prohibées et si, en fait, l'activité prohibée n'a pas été exercée (Van Ryn, I, n° 900). Il en est de même dans le projet en discussion au Sénat, la référence du nouveau texte proposé pour l'article 123, 4° (article 22 du projet voté par la Chambre des Représentants), étant faite au nouvel article 13*ter* (article 8 du projet) concernant la nullité de la société si l'objet social est illicite ou contraire à l'ordre public, ce qui comprend notamment la disposition de l'article 118 (cf. exposé des motifs, Doc. Parl. Ch. Repr. n° 700, 1969-1970, n° 1).

Selon l'exposé des motifs, il s'agirait d'« interdictions qui sont d'ailleurs prévues par des lois particulières. Cette énumération est, dans l'état actuel de la législation, incomplète. D'autres opérations, telles que l'intervention dans les prêts hypothécaires et l'exercice de la profession d'agent de change lui sont également interdites. C'est pourquoi les auteurs du projet ont estimé qu'il n'y avait pas lieu de reprendre l'article 118. En conséquence, la sanction n'est plus nécessairement la nullité de la société, mais celle que prévoient les lois particulières ».

En ce qui concerne l'assurance, l'interdiction générale prévue par l'article 118 n'est pas prévue, comme telle, par des lois particulières.

Celles-ci concernent principalement :

— l'assurance sur la vie que, selon la loi du 25 juin 1939 (article 2, 1°), les sociétés par actions sont seules autorisées à pratiquer;

De enige bijzondere, maar belangrijke regel die verbonden is aan het behoud van de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap, is die van het tweede lid, met name de hoofdelijke aansprakelijkheid van de enige aandeelhouder (die geen van de aan het slot van dat lid genoemde vennootschappen is), voor de schulden die in de vennootschap zijn ontstaan (deze term verdient de voorkeur boven « aangegaan ») zodra alle effecten in zijn bezit verenigd waren tot wanneer zij dat niet meer waren (bijvoorbeeld vanaf de overdracht van een gedeelte van zijn effecten) en uiterlijk vóór de dag waarop de ontbinding van de vennootschap tegen derden zal kunnen worden tegengeworpen.

## HOOFDSTUK V

## BESLOTEN VENNOOTSCHAP MET BEPERKTE AANSPRAKELIJKHEID

### *Artikel 143*

1. Een van de essentiële bestanddelen van de B. V. B. A. is dat « de bewijzen van aandeel niet vrij kunnen worden overgedragen ». Dat bestanddeel zal echter ontbreken ingeval de B. V. B. A. wordt opgericht door een vennootschap, die de enige aandeelhouder is. Dit kan krachtens artikel 150.

2. In de definitie van de B. V. B. A. zegt het ontwerp dat deze « ... tot geen openbare aantrekking van spaargelden overgaat ».

Die uitdrukking wordt er niet omschreven door verwijzing naar een preciese wetsbepaling (verg. koninklijk besluit van 12 november 1969 betreffende de publieke aard van verrichtingen, strekkend tot het aantrekken van spaargelden, artikelen 1 en 2); zij zou dus in haar gewone betekenis moeten worden verstaan.

Als het zo was zou een B. V. B. A. geen bankbedrijf kunnen opzetten, terwijl artikel 8 van het koninklijk besluit nr 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole (dat dezelfde dag als de wet tot instelling van de P. V. B. A.'s is bekendgemaakt) dat wel aan de P. V. B. A. heeft willen toestaan (voor zover zij over een volgestort kapitaal van ten minste tien miljoen beschikt).

De strekking van de bewoordingen van artikel 143 is in feite niet zo ruim, zoals blijkt uit de verwijzing, in de memorie van toelichting — de uiteenzetting over artikel 143 —, naar artikel 149 en de daaraan verbonden sanctie. Dat artikel bepaalt : « geen publiciteit mag worden gemaakt voor de deelneming in het maatschappelijk kapitaal, het onderbrengen van obligatieleningen of de overdracht van aandelen of obligaties ». De strekking van de in artikel 143 gebruikte uitdrukking blijft dus beperkt tot het verbod, spaargelden openbaar aan te trekken voor de doeleinden welke vermeld zijn in artikel 149, dat trouwens overbodig zou zijn indien artikel 143 een ruimere strekking had. Miskenning van het verbod heeft immers alleen gevolgen ten aanzien van de geldigheid van de aldus aangegane verbintenissen (artikel 149, tweede lid), niet van de geldigheid van de oprichting van de vennootschap of van het feit dat zij een B. V. B. A. is.

Derhalve wordt voorgesteld artikel 143 aan te vullen met de woorden : « met het oog op de verrichtingen bedoeld in artikel 149 ».

3. Artikel 118 van de gecoördineerde wetten bepaalt dat de P. V. B. A. « geen verzekering, kapitalisatie noch spaarverrichtingen tot doel mag hebben ». Op overtreding van die regel staat nietigheid van de vennootschap — dit wordt bevestigd door de verwijzing van artikel 123, 4°, naar artikel 118 —, zelfs als het doel van de vennootschap andere niet verboden verrichtingen omvat en indien de verboden activiteit in werkelijkheid niet is uitgeoefend (Van Ryn, I, nr 900). Dat is ook het geval in het ontwerp dat in de Senaat ter behandeling is en waarin de voor artikel 123, 4°, voorgestelde nieuwe tekst (artikel 22 van het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers goedgekeurde ontwerp) verwijst naar het nieuwe artikel 13*ter* (artikel 8 van het ontwerp), dat betrekking heeft op de nietigheid van de vennootschap « wanneer het werkelijk doel van de vennootschap ongeoorloofd is of strijdig met de openbare orde », waarmee onder meer ook de bepaling van artikel 118 wordt bedoeld (cfr. memorie van toelichting, gedr. st. Kamer van Volksvertegenwoordigers, nr 700 (1969-1970), nr 1, blz. 2, zesde lid).

Volgens de memorie van toelichting zou het gaan om « verbodsbepalingen die men trouwens in de bijzondere wetten terugvindt. Die opsomming is in de huidige stand van de wetgeving onvolledig. Andere verrichtingen zoals bemiddeling in hypothecaire leningen en de uitoefening van het beroep van effectenmakelaar zijn haar eveneens verboden. Dit is de reden waarom de auteurs van het ontwerp gemeend hebben artikel 118 van de gecoördineerde wetten niet te moeten overnemen. Bijgevolg is de dwangmaatregel niet meer de nietigheid van de vennootschap, maar die waarin de bijzondere wetten hebben voorzien ».

Wat de verzekering betreft, hier is het algemeen verbod van artikel 118 niet als zodanig in de bijzondere wetten gesteld.

Deze hebben in hoofdzaak betrekking op :

— de levensverzekering, welke volgens de wet van 25 juni 1939 (artikel 2, 1°) alleen mag worden beoefend door vennootschappen op aandelen;

— l'assurance de responsabilité pour la réparation des dommages résultant des accidents du travail, pour laquelle les lois coordonnées (article 12) prévoient que les conditions d'agréation seront fixées par le Roi, qui l'a réservée également aux sociétés par actions (article 4 de l'arrêté royal du 7 décembre 1931);

— l'assurance obligatoire de la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs, pour laquelle l'agréation, dont la loi du 1er juillet 1956 (articles 2, § 1er, et 15, § 1er) abandonne au Roi les conditions, est réservée aux sociétés par actions et coopératives (arrêté royal du 5 juillet 1967, article 2, a);

— certaines assurances de responsabilité dans des cas spéciaux (cf. Codes Servais, en-tête du titre XI du livre Ier du Code de Commerce; Rép. prat. drt. belge, complément, t. III, VI, Assurances terrestres, nos 10 à 13).

Dans le système du projet, la S. P. R. L. pourra donc pratiquer toutes les autres branches d'assurance (et même, dans les cas où des conditions d'agréation sont librement fixées par le Roi, celui-ci pourrait les y autoriser par modification d'arrêtés pris à une époque où l'article 118 le lui interdisait : cf. supra).

Seules les sociétés par actions et coopératives peuvent recevoir l'autorisation requise par les dispositions de contrôle pour les sociétés de capitalisation (arrêté royal no 43 du 15 décembre 1934, article 3, 1o) et pour les caisses d'épargne privées (arrêté royal du 23 juin 1967), et seules les sociétés anonymes peuvent recevoir l'autorisation exigée pour les entreprises de prêts hypothécaires (arrêté royal no 225 du 7 janvier 1936, article 40).

Quant à l'article 73 du livre 1er, titre V, du Code de commerce, il interdit l'exercice de la profession d'agent de change en société autre qu'en nom collectif ou en commandite.

On voit ainsi que, dans tous les cas où des dispositions législatives ou réglementaires interdisent une activité déterminée aux S. P. R. L., elles ne la permettent pas non plus à des sociétés de certains autres types, pour lesquelles cependant les lois coordonnées n'ont pas cru devoir spécifier qu'elles ne pouvaient avoir ces activités pour objet social. Il se comprend donc que le projet ne maintienne pas le sort particulier qu'elles faisaient à la S. P. R. L.

L'exposé des motifs ajoute qu'« en conséquence, la sanction n'est plus nécessairement la nullité de la société, mais celle que prévoient les lois particulières ». Celles qui ont été citées ci-dessus ne prévoient pas la nullité de la société qui aurait dans son objet social une activité qu'elle n'est pas autorisée à exercer. Mais il y a lieu de réserver, quel que soit d'ailleurs le type de société, l'application éventuelle d'une nullité de la société, selon le droit commun, par application de l'article 23, 1o, du projet (comp. Van Ryn, I, no 326; Frédéricq, IV, nos 13 et ss.), spécialement dans le cas où l'objet social ne comporterait que les activités interdites à la société.

*Article 144*

Cette disposition est à rapprocher des articles 149, 181 et 318 à 340.

L'interdiction d'émettre des obligations à ordre ou au porteur semble devoir s'appliquer aux bons de caisse visés à l'article 318, alinéa 2, considérés comme une variété d'obligations.

L'émission d'obligations nominatives est permise, mais à la condition qu'elle ne comporte aucune publicité (article 181).

*Article 145*

Le projet supprime les règles de l'article 119 des lois coordonnées concernant l'obligation que les associés soient des personnes physiques, que leur nombre soit limité à cinquante, que les incapables soient représentés dans certains cas par une personne prise en dehors de la société, et que les associés soient au moins trois si la société comprend deux conjoints.

En ce qui concerne ce dernier point, l'article 119, alinéa 2, des lois coordonnées, porte que « le mari et la femme peuvent être associés dans une société de personnes à responsabilité limitée, sous réserve de ne pas déroger aux diverses dispositions du Code (civil) touchant les conventions entre époux », visant ainsi la possibilité d'une atteinte à l'immutabilité des conventions matrimoniales. Le seul fait que le projet ne reproduit pas ce rappel du droit commun n'imlique pas que l'engagement de deux époux dans une S. P. R. L. serait valable s'il était jugé qu'il modifie leurs conventions matrimoniales. Dans cette hypothèse, ainsi que le signalait l'exposé des motifs du projet de loi no 700, voté par la Chambre des Représentants, à propos du nouvel article 123, 6o (article 19 du projet de loi et article 22 du texte transmis au Sénat), « il convient d'observer que si les clauses de l'acte constitutif de la S. P. R. L. qui dérogeraient aux diverses dispositions du Code touchant

— de aansprakelijkheidsverzekering voor de vergoeding van schade uit arbeidsongevallen, waarvoor de gecoördineerde wetten (artikel 12) bepalen dat de erkenningsvoorwaarden zullen worden vastgesteld door de Koning, die ook alleen de vennootschappen op aandelen daarvoor in aanmerking laat komen (artikel 4 van het koninklijk besluit van 7 december 1931);

— de verplichte verzekering inzake burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor motorvoertuigen, waarvoor de wet van 1 juli 1956 (artikel 2, § 1, en artikel 15, § 1) de erkenningsvoorwaarden door de Koning laat bepalen, mag alleen worden beoefend door vennootschappen op aandelen en coöperatieve vennootschappen (koninklijk besluit van 5 juli 1967, artikel 2, a);

— sommige aansprakelijkheidsverzekeringen in bijzondere gevallen (cfr. Codes Servais, opschrift van titel XI van boek I van het Wetboek van koophandel; Rép. prat. dr. belge, Complément, deel III, Vo Assurances terrestres, nrs 10 tot 13).

In de regeling van het ontwerp zal de B. V. B. A. dus alle andere verzekeringstakken kunnen beoefenen (en in de gevallen waarin de erkenningsvoorwaarden door de Koning vrij worden vastgesteld, zou deze hen daartoe kunnen machtigen door wijziging van besluiten die werden vastgesteld toen artikel 118 het hem nog verbood : cf. supra).

Alleen vennootschappen op aandelen en coöperatieve vennootschappen kunnen de machtiging krijgen die door de controlebepalingen vereist wordt voor de kapitalisatiemaatschappijen (koninklijk besluit nr 43 van 15 december 1934, artikel 3, 1o) en voor de private spaarkassen (koninklijk besluit van 23 juni 1967), en alleen aan naamloze vennootschappen kan de machtiging worden verleend die vereist wordt voor de ondernemingen inzake hypothecaire leningen (koninklijk besluit nr 225 van 7 januari 1936, artikel 40).

Artikel 73 van boek 1, titel V, van het Wetboek van koophandel verbiedt de uitoefening van het beroep van wisselagent in vereniging tenzij die vereniging « een vennootschap onder firma of een vennootschap bij eenvoudige geldschieting » is.

Het blijkt dus dat in alle gevallen waarin wets- of verordeningsbepalingen een bepaalde activiteit aan de P. V. B. A.'s verbieden, zij die evenmin laten uitoefenen door vennootschappen van bepaalde andere types, waarvoor de gecoördineerde wetten het niettemin niet nodig geacht hebben te bepalen dat zij die activiteiten niet tot doel mochten hebben. Het is derhalve begrijpelijk dat het ontwerp niet langer de bijzondere regeling heeft gehandhaafd welke die wetten voor de P. V. B. A. hadden ingevoerd.

De memorie van toelichting voegt eraan toe dat « bijgevolg de dwangmaatregel niet meer de nietigheid van de vennootschap is, maar die waarin de bijzondere wetten hebben voorzien ». De hiervoren aangehaalde wetten bepalen niet dat een vennootschap die activiteiten tot doel heeft welke zij niet mag uitoefenen, nietig is. Toch moet het mogelijk blijven een vennootschap, ongeacht trouwens het type waartoe zij behoort, eventueel volgens het gemeen recht nietig te verklaren op grond van artikel 23, 1o, van het ontwerp (verg. Van Ryn, I, nr 326; Frédéricq, IV, nr 13 e. v.), voornamelijk wanneer de vennootschap slechts activiteiten tot doel heeft welke haar verboden zijn.

*Artikel 144*

Deze bepaling moet samen met de artikelen 149, 181 en 318 tot 340 worden gelezen.

Het verbod obligaties aan order of aan toonder uit te geven lijkt ook te moeten gelden voor de in artikel 318, tweede lid, bedoelde kasbons, die als een varieteit van obligaties worden beschouwd.

Uitgifte van obligaties op naam is toegestaan, maar op voorwaarde dat daaromtrent geen publiciteit wordt gevoerd (artikel 181).

*Artikel 145*

Het ontwerp doet de regels van artikel 119 van de gecoördineerde wetten vervallen met betrekking tot de verplichting dat de vennoten natuurlijke personen moeten zijn, dat hun aantal tot vijftig beperkt moet blijven, dat onbekwaamverklaarden in sommige gevallen moeten worden vertegenwoordigd door een persoon buiten de vennootschap genomen, en dat de vennoten ten minste drie in getal moeten zijn als de vennootschap twee echtgenoten « in zich begrijpt ».

In verband met dit laatste punt stelt artikel 119, tweede lid, van de gecoördineerde wetten : « man en vrouw kunnen vennoot zijn in een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid, onder voorbehoud van naleving der verschillende bepalingen van het (burgerlijk) wetboek betreffende de overeenkomst tussen echtgenoten »; gedoeld wordt op een mogelijke schending van de onveranderlijkheid van de huwelijksvoorwaarden. Het feit alleen dat het ontwerp die verwijzing naar het gemeen recht niet herhaalt, sluit niet in dat het samengaan van twee echtgenoten in een P. V. B. A. geldig zou zijn als werd geoordeeld dat hun huwelijksvoorwaarden daardoor gewijzigd worden. In dat geval, aldus de memorie van toelichting van het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen wetsontwerp nr 700, met betrekking tot het nieuwe artikel 123, 6o (artikel 19 van het wetsontwerp en 22 van de aan de Senaat overgezonden tekst), « moge

les conventions entre époux ont pour conséquence de rendre nul l'engagement de ceux-ci, la société elle-même ne sera frappée de nullité que si, en dehors des deux époux, elle ne comporte pas au moins deux fondateurs valablement engagés. S'ils existent, ces deux fondateurs seront tenus de la partie du capital non valablement souscrite en vertu du 4° de l'article 123 nouveau » (Doc. Parl. Ch. Repr. 700 (1969-1970), n° 1, p. 21).

La nullité, s'il n'y a pas deux fondateurs valablement engagés, visée à l'article 8 du projet précité (article 13*ter* nouveau des lois coordonnées) est reprise par l'article 23 du présent projet et l'article 123, 4°, est repris par l'article 151, 3°.

Si le Gouvernement entendait prendre position, pour déroger au droit commun, dans la question, au reste délicate, dite des « sociétés entre époux », qui intéresse d'ailleurs toutes les formes de société, et non seulement la S. P. R. L., il va de soi qu'il ne pourrait le faire que par un texte exprès.

En ce qui concerne l'influence du 1° sur l'impossibilité d'une réduction du capital en dessous du minimum légal, par absorption de pertes, il est renvoyé aux observations présentées sur les articles 61 et 131.

Au 3°, l'exigence que chaque part soit libérée intégralement si elle correspond « en tout ou en partie » à des apports en nature, suppose que ces parts soient attribuées globalement en contrepartie d'un apport mixte.

*Article 146*

Il est renvoyé aux observations présentées sur l'article 62.

*Article 147*

A l'alinéa 2, on s'explique qu'il ne soit pas renvoyé à l'article 65, n° 5, puisqu'il ne peut être créé de titres ou parts bénéficiaires (article 152). Par contre, un renvoi à l'article 65, n° 6, pourrait être opportun, les avantages attribués à des fondateurs ou à des tiers pouvant consister en autre chose que des titres non représentatifs du capital.

A l'alinéa 3, la première phrase est superflue : c'est une règle de forme des actes notariés qu'ils soient signés par tous les comparants, qu'ils agissent en nom personnel ou comme mandataire. On ne retrouve d'ailleurs, dans le projet, aucun texte semblable concernant la signature de l'acte constitutif des autres sociétés soumises à la forme authentique.

*Article 148*

Il a déjà été observé, à propos de l'article 63, que les exemples d'apports susceptibles de réaliation forcée n'ont qu'une valeur doctrinale susceptible, pour certains, de discussion ou de réserve.

*Article 149*

L'interdiction de faire de la publicité est étendue par l'article 180 à l'augmentation du capital.

L'exposé des motifs, au sujet de l'article 143, rattache l'article 149 à l'interdiction de faire publiquement appel à l'épargne : « aucune publicité ne sera admise en vue de réunir des capitaux, sous quelque forme que ce soit ».

Il s'agit donc d'une publicité qui serait faite par la société ou pour son compte. Le texte, qui interdit d'en faire notamment « en vue... de la cession des parts ou obligations », ne présente cependant d'intérêt (sauf les cas exceptionnels de cession de ses propres parts que la société posséderait : article 161) que pour une publicité faite par des associés ou des titulaires d'obligations nominatives.

Selon l'alinéa 2, « les engagements contractés à la suite d'une telle publicité sont nuls ». L'exposé des motifs ne fournit aucune explication sur la nature de cette nullité : pourra-t-elle être invoquée uniquement par le tiers qui a pris ces engagements (souscripteurs ou cessionnaires de parts ou d'obligations) et que l'on entend assurément protéger contre la publicité faite pour l'amener à les prendre ? Ou la S. P. R. L. le pourra-t-elle aussi, ou s'agit-il d'une nullité absolue ? La preuve que l'engagement a été contracté « à la suite » (« ten gevolge ») d'une telle publicité sera sans doute difficile si elle doit comporter celle d'un lien de causalité entre la publicité faite et la conclusion de l'engagement.

worden opgemerkt dat wanneer bedingen van de oprichtingsakte van de P. V. B. A. afwijken van de bepalingen van het Wetboek betreffende het huwelijkscontract, de nietigheid van verbintenissen van echtgenoten tot gevolg hebben, de vennootschap zelf alleen dan nietig zal zijn indien zij niet buiten de twee echtgenoten ten minste twee op geldige wijze verbonden oprichters telt. Indien deze er zijn, zouden die twee oprichters op grond van het 4° van het nieuwe artikel 123 gehouden zijn tot de opneming van het gedeelte van het kapitaal dat overeenkomstig 4° van het nieuwe artikel 123 niet geldig zou zijn geplaatst » (Gedr. St., Kamer van Volksvertegenwoordigers, 700 (1969-1970), nr 1, blz. 21).

De nietigheid — als er geen twee op geldige wijze verbonden oprichters van de vennootschap zijn — welke bedoeld is in artikel 8 van het genoemde ontwerp (nieuw artikel 13*ter* van de gecoördineerde wetten) is door artikel 23 van het onderhavige ontwerp overgenomen; artikel 123, 4°, is overgenomen door artikel 151, 3°.

Mocht de Regering, om van het gemeen recht af te wijken, stelling willen nemen in de overigens delicate kwestie van de zogenaamde « vennootschappen tussen echtgenoten », die zich overigens voordoet bij alle vennootschapsvormen en niet alleen bij de P. V. B. A., dan ligt het voor de hand dat zij dat alleen kan doen in een uitdrukkelijke tekst.

Met betrekking tot de terugslag van 1° op de onmogelijkheid het kapitaal beneden het wettelijk minimum te verminderen door opslorping van verlies, moge worden verwezen naar de opmerkingen die gemaakt zijn bij de artikelen 61 en 131.

In de tekst onder 3° wordt in de eis, dat ieder aandeel volledig moet zijn uitgebracht indien het « geheel of ten dele met inbreng van natura » overeenstemt, verondersteld dat die aandelen globaal zijn toegekend als tegenprestatie voor een gemengde inbreng.

*Artikel 146*

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 62.

*Artikel 147*

Het is verklaarbaar dat in het tweede lid niet wordt verwezen naar artikel 65, 5°, omdat geen winstbewijzen of dergelijke effecten mogen worden uitgegeven (artikel 152). Een verwijzing naar artikel 65, 6°, zou evenwel dienstig kunnen zijn, want de voordelen die aan de oprichters of aan derden worden toegekend, kunnen iets anders zijn dan effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen.

In het derde lid is de eerste volzin overbodig : voor notariële akten geldt immers de regel dat ze worden ondertekend door alle comparanten, ongeacht of zij in hun persoonlijke naam dan wel als gevolmachtigde optreden. In het ontwerp staat trouwens nergens een soortgelijke tekst met betrekking tot de ondertekening van de oprichtingsakte van de andere vennootschappen waarvoor de authentieke vorm is vereist.

*Artikel 148*

Met betrekking tot artikel 63 is reeds gezegd dat de voorbeelden van inbrengen die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar zijn, slechts een theoretische waarde hebben die volgens sommigen kan worden betwist of slechts onder voorbehoud aanvaardbaar is.

*Artikel 149*

Het verbod « publiciteit te maken » is in artikel 180 uitgebreid tot de kapitaalverhoging.

De toelichting bij artikel 143 betrekt artikel 149 bij het verbod om openbaar spaargelden aan te trekken : « geen enkele publiciteit om kapitaal bijeen te brengen is onder welke vorm ook toegelaten ».

Het gaat dus om een publiciteit die door de vennootschap of voor haar rekening zou worden gegeven. De tekst die publiciteit onder meer verbiedt « voor... de overdracht van aandelen of obligaties », heeft echter alleen belang (behalve in de uitzonderingsgevallen waarin de vennootschap haar eigen aandelen zou overdragen : artikel 161) als het gaat om publiciteit door vennoten of door houders van obligaties op naam.

Volgens het tweede lid zijn « verbintenissen ten gevolge van een zodanige publiciteit aangegaan, nietig ». De memorie van toelichting geeft geen aanwijzing over de aard van die nietigheid : zal hij alleen kunnen worden ingeroepen door de derde die deze verbintenissen heeft aangegaan (inschrijvers of overnemers van aandelen of obligaties) en die men ongetwijfeld wenst te beschermen tegen de publiciteit die hem daartoe aanspoort ? Kan ook de B. V. B. A. de nietigheid inroepen of gaat het om een volstrekte nietigheid ? Dat de verbintenis is aangegaan ten gevolge (« à la suite ») van een zodanige publiciteit zal ongetwijfeld moeilijk te bewijzen zijn als tevens moet worden aangetoond dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen de publiciteit en de aangegane verbintenis.

*Article 150*

Par souci de concordance avec la rédaction proposée pour l'article 64, il y aurait lieu de remplacer le mot « peuvent » par « peut », de supprimer le terme « autre » et d'ajouter à la fin de l'article les mots : « en se conformant aux dispositions de la présente loi ».

Il a été exposé, dans les motifs de l'article 64 du projet, que la constitution d'une société anonyme ne correspondait pas, dans la réalité des choses, à une société d'une personne lorsqu'elle était le fait d'une société fondatrice unique : « les vrais associés sont, à travers la construction juridique, les actionnaires de la société fondatrice ».

La S. P. R. L. reste toutefois, selon l'exposé des motifs, une société « formée intuitu personae » (article 143), dans un « cercle restreint d'associés » entre lesquels « les relations personnelles s'établissent », nonobstant « l'absence de limitation du nombre des associés (qui) ne paraît pas devoir entraîner la perte du caractère privé de la société ni l'esprit de confiance réciproque qui doit animer ses membres » (article 145). Ces caractéristiques risquent de disparaître si, à travers l'écran de la société anonyme fondatrice et associée unique de la S. P. R. L., apparaissent comme vrais associés de la S. P. R. L., la multitude possible des actionnaires de la société fondatrice.

Il va également de soi que, dans le chef de cette S. P. R. L. à unique associé, les parts sont librement cessibles par celui-ci, à l'encontre d'un des éléments essentiels donnés dans la définition de l'article 143.

*Article 151*

A la fin du 2°, au lieu des mots « en vertu de l'alinéa précédent », il y a lieu d'écrire : « en vertu du 1° ».

La disposition du 4° prémunit opportunément les intéressés contre la constitution d'une société avec un capital dont l'insuffisance manifeste au regard de l'entreprise constituée pourrait conduire à bref délai à la faillite. L'exposé des motifs n'explique pas pourquoi cette disposition protectrice n'est pas prévue par le projet également pour les autres formes de sociétés.

L'activité projetée, qui ne pouvait manifestement être assurée par le capital, doit évidemment être une activité normale. Il est proposé de reprendre la formule que le Gouvernement avait envisagée à propos de l'article 145, et d'écrire :

« ... si le capital social était, lors de la constitution, manifestement insuffisant pour assurer pendant une période de deux ans au moins, eu égard à des prévisions raisonnables, l'exploitation normale de l'activité projetée. »

Il n'est pas requis, pour l'application de la disposition, que la faillite intervienne dans les deux ans de la constitution, ni qu'il y ait un lien de causalité entre cette faillite ultérieure et la marche effective de l'entreprise pendant ces deux années. L'on pourrait envisager de prévoir, comme condition de la responsabilité, que la faillite intervienne dans un certain délai après la constitution.

Il est proposé de rédiger le 5° comme suit :

« 5° des engagements pris pour le compte de tiers par toute personne, soit comme mandataire soit en se portant fort, et auxquels cette personne sera réputée personnellement obligée s'il n'y a pas mandat valable ou si l'engagement n'est pas ratifié dans le mois. »

*Article 152*

L'expression « détenir effectivement le pouvoir de gestion » est également employée à l'article 113.

Pour exprimer dans le texte la précision donnée par l'exposé des motifs, il y a lieu de modifier comme suit la fin de la deuxième phrase de l'alinéa 2 :

« auront droit, pour la période où ils ne le détiendront pas, à un dividende privilégié. »

*Article 153*

Cet article ne suscite pas d'observations.

*Artikel 150*

Ter wille van de overeenstemming met de voor artikel 64 voorgestelde tekst, redigere men dit artikel als volgt : « Een naamloze vennootschap... kan zonder deelneming van andere vennoten een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid vormen overeenkomstig het bepaalde in deze wet ».

In de toelichting bij artikel 64 van het ontwerp is erop gewezen dat de oprichting van een naamloze vennootschap in werkelijkheid niet overeenkwam met een vennootschap van één persoon als zij werd opgericht door slechts één vennootschap : in dat geval « zijn de werkelijke vennoten, doorheen te rechtsconstructie, de aandeelhouders van de oprichtende vennootschap ».

De B. V. B. A. blijft evenwel, volgens de memorie van toelichting, een vennootschap die « intuitu personae wordt opgericht » (artikel 143), in een « beperkte kring van vennoten » onder wie « persoonlijke betrekkingen ontstaan » ondanks « het ontbreken van de beperking van het aantal vennoten (hetwelk) niet to gevolg lijkt te zullen hebben dat het besloten karakter van de vennootschap in het gedrang komt of dat de geest van wederzijds vertrouwen onder de leden zal worden aangetast » (over artikel 145). Deze kenmerken dreigen teloor te gaan indien achter de naamloze vennootschap die de B. V. B. A. heeft opgericht en haar enige vennoot is, de allicht zeer talrijke aandeelhouders van de oprichtende vennootschap schuilgaan als de ware vennoten van de B. V. B. A.

Het spreekt ook vanzelf dat in die B. V. B. A. met slechts één vennoot, de aandelen door die vennoot vrij zullen kunnen worden overgedragen, zulks in strijd met één van de essentiële kenmerken die in artikel 143 zijn opgegeven.

*Artikel 151*

Aan het slot van de bepaling onder 2° vervange men de woorden « overeenkomstig het vorige lid » door « krachtens 1° ».

De bepaling onder 4° beschermt de betrokkenen op passende wijze tegen de oprichting van een vennootschap met een kapitaal dat kennelijk zo ontoereikend is dat het de geplande onderneming al spoedig naar een faillissement kan leiden. De memorie van toelichting zegt niet waarom die beschermende maatregel niet eveneens voor de andere vennootschapsvormen in het ontwerp is opgenomen.

De « voorgenomen bedrijvigheid » die kennelijk niet met het kapitaal kon worden verwezenlijkt, moet natuurlijk een normale bedrijvigheid zijn. Voorgesteld wordt hier te werken met de formule welke de Regering voor artikel 145 had overwogen en de tekst als volgt te redigeren :

« ... indien het maatschappelijk kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was om, met inachtneming van redelijke vooruitzichten, de normale exploitatie van het beplande bedrijf te verzekeren. »

Voor de toepassing van de bepaling is niet vereist dat het faillissement zich voordoet binnen twee jaar na de oprichting of dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen dat latere faillissement en de werkelijke bedrijfsvoering gedurende die twee jaar. Men zou kunnen overwegen als voorwaarde inzake aansprakelijkheid te stellen dat het faillissement zich binnen een bepaalde tijd na de oprichting moet voordoen.

Voorgesteld wordt, de tekst onder 5° als volgt te redigeren :

« 5° tot nakoming van de verbintenissen voor rekening van derden aangegaan door enig persoon, hetzij als lasthebber hetzij door zich sterk te maken, en waarvoor die persoon zal worden geacht persoonlijk te zijn verbonden als er geen geldige lastgeving is of als de verbintenis niet binnen een maand bekrachtigd is. »

*Artikel 152*

De wending « werkelijke beheersbevoegdheid bezitten » is ongeveer in dezelfde bewoordingen gebruikt in artikel 113.

Ten einde de verduidelijking van de memorie van toelichting in de tekst te verwerken, wijzige men de tweede volzin van het tweede lid als volgt :

« voor de periode waarin zij die bevoegdheid niet bezitten, recht hebben op een bevoorrecht dividend. »

*Artikel 153*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Article 154*

Selon l'alinéa 2, les cessions entre vifs et les transmissions à cause de mort ou attributions par suite de partage « ne sont opposables à la société et aux tiers qui peuvent néanmoins s'en prévaloir, qu'à dater de leur inscription au registre des associés ».

D'après l'exposé des motifs, « le nouveau texte précise que les tiers peuvent se prévaloir des cessions, à l'égard des parties et de la société, même si elles ne sont pas encore inscrites ». Le texte peut se comprendre comme reconnaissant cette faculté aussi bien à la société qu'aux tiers. Si le Gouvernement voulait limiter cette faculté aux tiers, il y aurait lieu, pour éviter toute équivoque, d'écrire :

« ... ne sont opposables à la société et aux tiers qu'à dater de leur inscription dans le registre des associés; les tiers peuvent cependant s'en prévaloir avant cette inscription. »

A l'article 75, il a été observé, à propos de l'alinéa 2, qu'il était souhaitable d'assurer l'unité de sa rédaction et celle de l'article 154, alinéa 3.

*Article 154 (dernier alinéa) et article 155*

L'article 125, dernier alinéa, des lois coordonnées permet à « tout associé ou tout tiers intéressé » de prendre connaissance du registre. L'article 154, dernier alinéa, du projet ne le permet plus qu'à un associé. Les cessions seront donc opposables aux tiers à dater de leur inscription (article 154, alinéa 2, du projet), sans que cependant les tiers (autres qu'un associé) puissent désormais se rendre compte de cette opposabilité.

L'article 155 ne remédie pas à cette situation en ordonnant au gérant de déposer au greffe une copie des inscriptions du registre dans le mois de leur date. En effet, il ne fait pas de ce dépôt une condition d'opposabilité aux tiers, qui pourraient donc n'avoir connaissance d'une cession qu'un mois après qu'elle leur est déjà devenue opposable.

Selon l'exposé des motifs, l'article 155 serait pris « dans le but de renforcer la publicité des mentions portées au registre, qui présentent le plus grand intérêt tant pour les tiers que pour les associés ». Ce but ne serait, en réalité, atteint par l'article 155 que si l'article 154, alinéa 2, était modifié en ce sens que les cessions ne sont opposables aux tiers qu'à dater du dépôt prévu à l'article 155.

*Article 156*

Au principe nouveau qui subordonne les cessions ou transmissions de parts, non plus à un agrément, mais à un droit de préemption des autres associés et, à défaut, de la société, l'alinéa 2 apporte, selon l'exposé des motifs, « une quadruple exception pour les personnes visées à l'article 126, alinéa 2 actuel ».

Ce dernier article prévoit comme quatrième exception : « à d'autres personnes agréées dans les statuts », et vise ainsi, selon certains auteurs, des personnes « dont le nom est indiqué dans les statuts » (Van Ryn, II, n° 918; Loir, S. P. R. L., n° 47 in fine) ou « individuellement identifié » (Frédéricq, V, n° 645; contra : Van Houtte, P.V.B.A. dans Alg. Pr. Rechtsverz., n° 132). Le projet étend cette exception « à toute autre personne ou catégorie de personnes désignées dans les statuts ». Il suffirait que les statuts donnent à cette catégorie une définition très large pour que, contrairement à la caractéristique de la S. P. R. L. donnée par l'article 143, les parts deviennent librement cessibles.

Au début de l'alinéa 2, il conviendrait d'écrire : « Toutefois, sauf dispositions plus restrictives des statuts » afin d'exprimer dans le texte, comme dans celui de l'article 126 actuel, la précision fournie en ce sens dans l'exposé des motifs.

*Article 157*

Cet article organise l'exercice du droit de préemption.

A l'alinéa 1er, il est proposé de remplacer les mots « sans préjudice de l'article 156, alinéa 2 » par les termes « sauf dans les cas prévus par l'article 156, alinéa 2 ».

La notification que l'associé qui désire céder des parts ou les bénéficiaires d'une transmission de parts à cause de mort, doivent faire au gérant et aux autres associés, constitue le point de départ du calcul de plusieurs délais :

1) le délai d'un mois accordé aux autres associés pour faire connaître au gérant le nombre de parts dont ils désirent se porter acquéreurs (alinéa 1er);

*Artikel 154*

Volgens het tweede lid kunnen overdrachten onder levenden en overgangen wegens overlijden of toewijzingen na verdeling « niet worden ingeroepen tegen de vennootschap en derden, die zich echter wel kunnen op beroepen, dan vanaf de datum van hun inschrijving in het register van vennoten ».

Volgens de memorie van toelichting « verduidelijkt de nieuwe lezing dat derden zich kunnen beroepen op de overdracht, overgang of toewijzing zelfs indien daaromtrent niets in het register van vennoten is opgetekend ». De tekst kan zo worden verstaan dat hij dat recht zowel aan de vennootschap als aan derden verleent. Mocht de Regering alleen derden daarvoor in aanmerking willen doen komen, dan zou, om iedere betwisting te voorkomen, moeten worden gelezen :

« ... kunnen aan de vennootschap en aan derden niet worden tegengeworpen dan vanaf de datum van hun inschrijving in het register van vennoten; derden kunnen er zich evenwel vóór die inschrijving op beroepen. »

Bij artikel 75 is opgemerkt dat het wenselijk was de redactie van het tweede lid en die van artikel 154, derde lid, in overeenstemming te brengen.

*Artikel 154 (laatste lid) en artikel 155*

Krachtens artikel 125, laatste lid, van de gecoördineerde wetten « mag elke vennoot of elke derde belanghebbende » kennis nemen van het register. Artikel 154, laatste lid, van het ontwerp verleent dat recht nog alleen aan vennoten. Overdrachten zullen dus aan derden kunnen worden tegengeworpen vanaf hun inschrijving (artikel 154, tweede lid, van het ontwerp), zonder dat derden (andere dan vennoten) zich echter voortaan van die mogelijkheid kunnen vergewissen.

Artikel 155 verhelpt die toestand niet waar het de zaakvoerder opdraagt binnen een maand na de inschrijving een gewaarmerkt afschrift daarvan neer te leggen ter griffie van de rechtbank van koophandel. Het maakt die neerlegging immers niet tot voorwaarde opdat de inschrijving aan derden kan worden tegengeworpen, zodat het heel goed mogelijk is dat derden van een overdracht eerst kennis krijgen één maand nadat zij reeds aan hen kan worden tegengeworpen.

Volgens de memorie van toelichting zou artikel 155 vastgesteld zijn met het oog op een grotere « openbaarheid van de in het register van vennoten opgetekende vermeldingen, die zowel voor derden als voor de vennoten van groot belang zijn ». Dat doel zou artikel 155 in feite alleen bereiken als artikel 145, tweede lid, zo werd gewijzigd dat overdrachten niet aan derden kunnen worden tegengeworpen dan vanaf de in artikel 155 bedoelde neerlegging.

*Artikel 156*

Op het nieuwe beginsel dat voor overdracht of overgang van aandelen niet langer een instemming maar een recht van voorkoop van de andere vennoten en, bij dezer ontstentenis, van de vennootschap geldt, maakt het tweede lid, volgens de memorie van toelichting, « een viervoudige uitzondering ten behoeve van de personen genoemd in het huidige artikel 126, tweede lid ».

Het genoemde artikel stelt als vierde uitzondering : « aan andere personen in de statuten toegelaten » en doelt zodoende, volgens bepaalde auteurs, op de personen « wier naam in de statuten is vermeld » (Van Ryn, II, nr 918; Loir, S. P. R. L., nr 47, in fine) of « individueel geïdentificeerd is » (Frédéricq, V, nr 645; contra : Van Houtte, P. V. B. A., in Alg. Pr. Rechtsverz., nr 132). Het ontwerp breidt die uitzondering uit tot « iedere andere in de statuten aangewezen persoon of categorie van personen ». Een zeer ruime omschrijving van die categorie in de statuten zou voldoende zijn opdat, in strijd met het in artikel 143 opgegeven kenmerk van de B. V. B. A., de « bewijzen van aandeel » vrij overdraagbaar worden.

Vooraan in het tweede lid zou moeten worden gelezen : « Behoudens strakkere bepalingen in de statuten kunnen de aandelen echter... », zodat in de tekst, zoals in die van het huidige artikel 126, de verduidelijking wordt verwoord welke de memorie van toelichting in die zin verstrekt.

*Artikel 157*

Dit artikel regelt de uitoefening van het recht van voorkoop.

In het eerste lid vervange men de woorden « Onverminderd artikel 156, tweede lid » door « Behoudens in de gevallen bepaald in artikel 156, tweede lid ».

De kennisgeving welke de vennoot die aandelen wenst over te dragen of diegenen aan wie aandelen bij overgang wegens overlijden zijn toegekomen, moeten doen aan de zaakvoerder en aan de andere vennoten, is het uitgangspunt voor het berekenen van verscheidene termijnen :

1) de termijn van een maand aan de andere vennoten toegekend om de zaakvoerder ter kennis te brengen voor hoeveel aandelen zij afnemer zijn (eerste lid);

2) à dater de son expiration, le délai d'un mois pour réunir l'assemblée générale en vue d'un rachat, par la société, des parts non demandées par des associés (alinéa 3);

3) pour les parts qui n'auraient pas fait l'objet de préemption dans les deux mois de la notification initiale, la cession en devient possible mais doit être réalisée « dans les deux mois qui suivent » (alinéa 4).

Il importe donc que ce point de départ puisse être établi sans discussion. A cet égard, l'exigence d'une notification au gérant et à chacun des autres associés (dont le nombre n'est pas limité et dont certains peuvent être domiciliés à l'étranger) ne permettra pas, le plus souvent, une notification faite à tous le même jour. Prendra-t-on, en ce cas, le jour de la dernière notification ? Mais le gérant et les autres associés ignorent la date de notification faite à chacun des autres. D'autre part, le projet ne soumet cette notification à aucune forme déterminée. L'on pourrait s'inspirer de la technique prévue par l'article 128, alinéa 2, des lois coordonnées pour le cas de rachat demandé par les héritiers ou légataires non agréés : la demande est formée « par lettre recommandée à la poste, adressée au gérant de la société et dont copie recommandée est aussitôt transmise par le gérant aux divers associés »; encore serait-il opportun de prescrire au gérant de procéder à cette transmission dans un délai déterminé et d'y indiquer la date à laquelle la lettre recommandée lui a été présentée, pour que les associés connaissent le point de départ, identique pour tous, du délai d'un mois dont ils disposent pour faire connaître au gérant le nombre de parts dont ils désirent se porter acquéreurs. Le projet ne prévoit, pour cette information au gérant, aucun procédé (par exemple une notification simultanée au cédant) permettant d'établir avec certitude, au regard de celui qui veut céder des parts, que la demande de préemption a bien été faite dans le délai prescrit; il ne prévoit pas non plus que le gérant informe le cédant des demandes de préemption.

L'alinéa 2 a pour but, selon l'exposé des motifs, d'assurer le principe de l'égalité des associés « lorsque le nombre de parts demandées par les associés est supérieur au nombre de parts offertes ». En ce cas, « elles sont attribuées aux associés proportionnellement à leur participation dans le capital ».

Ainsi rédigée sans restriction, et par rapport à l'ensemble des parts offertes en préemption, cette règle imposerait pareille attribution même à celui qui n'aurait pas manifesté sa volonté d'acquérir une seule part, ou imposerait à un associé l'acquisition d'un nombre de parts supérieur à celui dont il s'est porté acquéreur. On peut se demander s'il ne serait pas préférable de prévoir que l'excédent seulement du nombre total de parts demandé par les associés, par rapport au nombre soumis à préemption, sera attribué, selon le mode prévu au projet, uniquement à ceux qui se sont portés acquéreurs d'un nombre au moins proportionnel à leur participation dans le capital.

Le projet ne règle pas le cas où la répartition prévue aboutirait à l'attribution, impossible, de fractions de parts.

Il réserve la possibilité de « convention contraire » : celle-ci devrait intervenir entre tous les associés puisque c'est à l'égalité entre tous qu'elle dérogerait.

L'exercice du droit de préemption par la société elle-même n'est possible que pour les parts qui n'auraient pas été demandées par les associés et à la condition supplémentaire que ces parts soient entièrement libérées.

L'alinéa 3 prévoit qu'à cet effet, le gérant « réunit » l'assemblée générale dans le mois de l'expiration du délai prévu à l'alinéa 1er. Le texte néerlandais porte que le gérant « roept binnen een maand... de algemene vergadering bijeen ». Dans le système du projet, il ne suffit pas que la convocation soit lancée dans le mois : l'assemblée doit se tenir dans ce délai, donc dans les deux mois de la notification prévue à l'alinéa 1er, puisque l'alinéa 4 prévoit que s'il n'a pas été fait usage du droit de préemption (notamment par la société), dans ce délai, la cession peut être effectuée : l'assemblée, si elle se tient après le délai d'un mois prévu à l'alinéa 3 ne pourrait donc plus décider que la société se portera acquéreur.

Le texte suivant est proposé pour la deuxième phrase de l'alinéa 3 :

« A cet effet, sur convocation du gérant, une assemblée générale est tenue dans le mois ... ».

Pour le calcul de la majorité absolue, il n'est pas tenu compte « des voix afférentes aux parts cédées ou transmises ». Le projet ne précise pas s'il s'agit de toutes les parts ayant fait l'objet de la notification initiale de celui qui désire céder ses parts (alinéa 1er), ou seulement de celles d'entre elles dont des associés ne se seraient pas portés acquéreurs. Si l'on comprend que celui que se propose de céder ne puisse

2) vanaf het verstrijken van die termijn, de termijn van een maand voor het oproepen van de algemene vergadering met het oog op het inkopen, door de vennootschap, van de aandelen die niet door vennoten mochten zijn opgevraagd (derde lid);

3) voor de aandelen waarvoor het recht van verkoop niet mocht zijn uitgeoefend binnen twee maanden na de oorspronkelijke kennisgeving, wordt overdracht mogelijk, maar deze moet tot stand komen « binnen de twee daaropvolgende maanden » (vierde lid).

Het is dus van belang dat dit uitgangspunt zonder discussie kan worden bepaald. In dat opzicht moge worden opgemerkt dat het, aangezien kennis moet worden gegeven aan de zaakvoerder en aan ieder van de andere vennoten (wier aantal niet beperkt is en van wie sommige hun woonplaats in het buitenland kunnen hebben) meestal onmogelijk zal zijn aan allen dezelfde dag kennis te geven. Zal men in dat geval de dag van de laatste kennisgeving nemen ? De zaakvoerder en de andere vennoten weten echter niet op welke datum aan ieder van de anderen kennis is gegeven. Anderzijds stelt het ontwerp voor die kennisgeving geen bepaalde vorm vast. Men zou kunnen uitgaan van de techniek die in artikel 128, tweede lid, van de gecoördineerde wetten toegepast is voor het geval dat niet toegelaten erfgenamen of legatarissen de inkoop vragen : de aanvraag wordt gedaan « bij ter post aangetekend schrijven tot de zaakvoerder der vennootschap gericht en waarvan onmiddellijk door de zaakvoerder aan de verschillende vennoten bij aangetekend schrijven afschrift wordt gezonden »; ook zou het dienstig zijn de zaakvoerder te verplichten die afschriften binnen een bepaalde termijn te verzenden en daarop de datum te vermelden waarop de aangetekende brief hem is overhandigd, opdat de vennoten op de hoogte zijn van het voor allen gelijke uitgangspunt van de termijn van een maand waarover zij beschikken om aan de zaakvoerder te laten weten voor hoeveel aandelen zij afnemer zijn. Voor die kennisgeving aan de zaakvoerder schrijft het ontwerp geen enkele methode voor (bijvoorbeeld een gelijktijdige kennisgeving aan de overdrager) om ten aanzien van degene die aandelen wenst over te dragen met zekerheid te kunnen vaststellen dat de vraag tot voorkoop wel degelijk binnen de voorgeschreven termijn is gedaan. Het ontwerp bepaalt evenmin dat de zaakvoerder aan de overdrager kennis moet geven van de aanvragen tot voorkoop.

Het tweede lid heeft tot doel, aldus de memorie van toelichting « de gelijkheid van de vennoten te verzekeren » « wanneer het aantal door de vennoten opgevraagde aandelen het aantal aangeboden aandelen overtreft ». In dat geval « worden zij aan de vennoten naar evenredigheid van hun deelneming in het kapitaal toegewezen ».

Volgens deze regel, die geen voorbehoud maakt van de verhouding wat het aantal aangeboden aandelen betreft, zouden zelfs aandelen moeten worden toegewezen aan vennoten die er niet om gevraagd hebben, of zouden vennoten kunnen worden verplicht meer aandelen af te nemen dan zij gevraagd hebben. Men kan zich afvragen of het niet beter zou zijn te bepalen dat alleen de overblijvende aandelen volgens de regel van het ontwerp zullen worden toegewezen, uitsluitend aan hen die zich hebben gemeld als afnemer van een aantal aandelen dat ten minste evenredig is aan hun deelneming in het kapitaal.

Het ontwerp treft geen regeling voor het geval dat de verdeling zo uitvalt dat fracties van aandelen zouden moeten worden toegewezen, hetgeen onmogelijk is.

Het houdt rekening met de mogelijkheid dat er een « andersluidend beding » is : dit laatste zou door alle vennoten moeten zijn overeengekomen vermits het zou afwijken van de gelijkheid tussen alle vennoten.

De vennootschap zelf kan het recht van voorkoop alleen uitoefenen voor aandelen die niet door vennoten mochten zijn opgevraagd en onder de bijkomende voorwaarde dat die aandelen volgestort zijn.

Het derde lid bepaalt dat de zaakvoerder te dien einde de algemene vergadering « bijeenroept » « binnen een maand na het verstrijken van de in het eerste lid bepaalde termijn ». In het systeem van het ontwerp is het niet voldoende dat de oproeping binnen de maand wordt gedaan : de vergadering moet binnen die termijn plaatshebben, dus binnen twee maanden na de kennisgeving bedoeld in het eerste lid, vermits het vierde lid bepaalt dat indien binnen die termijn geen gebruik is gemaakt van het recht van voorkoop (onder meer door de vennootschap), de overdracht kan worden doorgevoerd : als de vergadering wordt gehouden na de termijn van een maand, bedoeld in het derde lid, zou zij dus niet meer kunnen beslissen dat de vennootschap afnemer zal zijn.

Voor de tweede volzin van het derde lid wordt de volgende tekst voorgesteld :

« Te dien einde wordt, na oproeping door de zaakvoerder, een algemene vergadering gehouden binnen een maand ... ».

Voor het berekenen van de volstrekte meerderheid van de stemmen worden « die verbonden aan overgedragen of overgegane aandelen buiten beschouwing gelaten ». Het ontwerp zegt niet met zoveel woorden of het gaat om alle aandelen waarvoor oorspronkelijk kennis is gegeven door degene die zijn aandelen wenst over te dragen (eerste lid), of alleen om die waarvoor geen vennoten afnemer zijn.

participer au vote pour faire échec à un rachat par la société, l'on n'aperçoit pas aussi bien pourquoi ceux qui ont augmenté leur participation en acquérant ne pourraient pas intervenir au vote pour leur participation augmentée.

La fin de l'alinéa 3 prévoit que « les associés peuvent encore faire usage de leur droit de préemption jusqu'à la décision de l'assemblée générale ». Il y aurait lieu de préciser si l'exercice de cette faculté se limite aux seules parts entièrement libérées que l'assemblée peut décider de « racheter », ou s'il s'étend (comme cela pourrait résulter de l'alinéa 4) à toutes les parts, même non libérées, qui n'ont pas été demandées par les associés dans le délai d'un mois, de manière telle que le délai de préemption par les associés serait rouvert automatiquement si toutes les parts n'ont pas été demandées dans le délai initial d'un mois.

Le rachat par la société, en application de l'article 157, ne peut avoir lieu, aux termes de l'article 161, qu'au moyen de réserves. Lorsque le prix devra être déterminé par le juge, — selon l'alinéa 5 —, nécessairement après la décision d'acquisition prise par l'assemblée générale, il pourra être difficile pour celle-ci de respecter cette règle, à défaut de certitude concernant le montant qui devra être payé et qui pourrait être fixé ultérieurement par le juge à un montant supérieur aux réserves.

L'alinéa 4, pris à la lettre, signifierait que si la préemption n'a pas été exercée « pour toutes les parts dont la cession ou la transmission est projetée, cette cession » (donc de toutes les parts) peut être valablement effectuée. Ce serait assurément contraire à l'effet immédiat des préemptions exercées. Au lieu de « cette cession ou cette transmission peut être valablement effectuée », il y a donc lieu d'écrire : « la cession ou la transmission des parts non acquises par l'exercice du droit de préemption peut être valablement effectuée ».

En ce cas, la cession entre vifs doit, à peine de nullité, être « réalisée dans les deux mois qui suivent ». Cela implique que le transfert en soit opéré au registre des associés. L'exposé des motifs donne un délai d'un mois, alors que le texte consacre un délai de deux mois.

Le dernier alinéa permet aux statuts d'organiser l'exercice du droit de préemption par priorité au sein de certains groupes d'associés.

Le cédant pourrait n'être pas à même de déterminer quels sont les associés appartenant à un tel groupe. Ce serait une raison supplémentaire de lui imposer seulement de notifier sa volonté de céder, au gérant de la société.

Selon l'exposé des motifs, le droit de préemption est un élément essentiel de la S. P. R. L. Les statuts ne peuvent pas le supprimer, mais peuvent prévoir des clauses plus strictes, par exemple, en instituant une procédure d'agréation, que l'exposé des motifs ne précise pas. L'article 156, alinéa 1er, tel qu'il est rédigé, écarte cependant « toutes dispositions contraires » au droit de préemption.

*Article 158 et article 160 (partim)*

L'article 86 auquel renvoie l'article 158 concerne la libération, mais aussi les effets de la cession des droits d'associé pour le cédant et le cessionnaire.

L'article 85 que l'article 160 déclare applicable à la S. P. R. L. (en même temps que d'autres dispositions propres à l'achat de ses parts par la société) concerne la liste des actionnaires qui n'ont pas encore libéré leurs parts.

Le renvoi à ces deux articles serait utilement groupé.

Si le renvoi global à ces articles était suffisant, la rédaction suivante serait proposée :

« L'article 85 est applicable à la société privée à responsabilité limitée. »

« L'article 86 s'applique à la libération et aux effets de la cession, de la transmission et de l'attribution des parts. »

Il convient cependant d'observer que l'article 85, relatif à la liste des actionnaires n'ayant pas libéré leurs actions qui doit être « publiée » à la suite du bilan, ne peut être appliqué sans adaptation à la S. P. R. L., dont le bilan n'est pas publié aux annexes du *Moniteur belge* mais versé au dossier de la société au greffe (article 313). De plus, le gérant doit faire verser au même dossier les copies des inscriptions au registre dans le mois (article 155), ce qui n'est pas prescrit pour les sociétés anonymes et rend tardif, sinon inutile, le recours à la consultation de la liste récapitulative du résultat de ces inscriptions.

De même, le renvoi à l'article 86 ne pourra, quant à son alinéa 3, se rapporter qu'à des appels de fonds décrétés « antérieurement à l'inscription de la cession au registre ».

Men kan wel aannemen dat hij die voornemens is aandelen over te dragen, niet aan de stemming mag deelnemen om een inkoop door de vennootschap te dwarbomen, maar het is niet zo duidelijk waarom zij die hun deelhebbing door aankoop hebben verhoogd, aan de stemming niet zouden mogen deelnemen voor hun verhoogde deelhebbing.

Aan het slot van het derde lid wordt gezegd dat « de vennoten het recht van voorkoop kunnen uitoefenen tot aan de beslissing van de algemene vergadering ». Er zou nader moeten worden bepaald of de uitoefening van dat recht beperkt is tot de volgestorte aandelen tot « inkoop » waarvan de vergadering kan beslissen, dan wel of het geldt (zoals uit het vierde lid zou kunnen volgen) voor alle, zelfs niet volgestorte aandelen die door de vennoten niet binnen een maand zijn opgevraagd, zodat de termijn van voorkoop door de vennoten automatisch opnieuw zou ingaan als niet alleaandelen zijn opgevraagd binnen de aanvankelijke termijn van een maand.

Inkoop door de vennootschap op grond van artikel 157 kan volgens artikel 161 slechts geschieden uit de reserves. Als de prijs door de rechter zal moeten worden bepaald — volgens het vijfde lid —, uiteraard na de beslissing tot aankoop van de algemene vergadering, kan het voor haar moeilijk zijn die regel in acht te nemen; zij heeft immers geen zekerheid omtrent het te betalen bedrag, dat later door de rechter zou kunnen worden vastgesteld op een som die de reserves te bove gaat.

Letterlijk opgevat betekent het vierde lid dat, indien het recht van voorkoop niet is uitgeoefend « voor al de aandelen waarvan de overdracht of overgang in afwikkeling is, deze overdracht of overgang » (dus van alle aandelen) op geldige wijze kan worden doorgevoerd. Dat zou stellig in strijd zijn met het onmiddellijke gevolg van de uitgeoefende rechten van voorkoop. In plaats van « kan deze overdracht of overgang geldig worden doorgevoerd » moet dus worden gelezen « kunnen de aandelen die niet verkregen zijn door uitoefening van het recht van voorkoop, op geldige wijze overgedragen worden of overgaan ».

In dat geval moet de overdracht onder de levenden op straffe van nietigheid « binnen de twee daaropvolgende maanden tot stand komen ». Dit impliceert dat de overdracht in het register van de vennoten moet worden ingeschreven. De memorie van toelichting spreekt van een termijn van een maand, de tekst stelt een termijn van twee maanden.

Volgens het laatste lid kunnen de statuten bepalen dat het recht van voorkoop bij voorrang binnen sommige groepen van vennoten wordt uitgeoefend.

Het kan gebeuren dat de overdrager niet kan uitmaken welke vennoten tot zo'n groep behoren. Dit zou nog een reden zijn om hem tot niets méér te verplichten dan dat hij zijn voornemen tot overdracht aan de zaakvoerder van de vennootschap kenbaar maakt.

Volgens de memorie van toelichting is het recht van voorkoop « een van de wezenlijke elementen van de B. V. B. A. ». Door de statuten kan dat recht niet worden opgeheven, maar wel aan strengere bepalingen onderworpen, « bijvoorbeeld een regeling van goedvinding », welke de memorie niet nader omschrijft. Artikel 156, eerste lid, zoals het geredigeerd is, sluit echter enig met het recht van voorkoop « strijdig beding » uit.

*Artikel 158 en artikel 160 (partim)*

Artikel 86, waarnaar artikel 158 verwijst, heeft betrekking op de storting, maar handelt ook over de gevolgen van de overdracht van de rechten als vennoot voor overdrager en overnemer.

Artikel 85, dat door artikel 160 toepasselijk wordt verklaard op de B. V. B. A. (samen met andere bepalingen die betrekking hebben op de aankoop door de vennootschap van haar aandelen) handelt over de lijst van de aandeelhouders die hun aandelen nog niet hebben volgestort.

De verwijzing naar die twee artikelen zou onder één bepaling moeten komen te staan.

Als met een verwijzing ineens naar die artikelen kan worden volstaan, leze men de tekst als volgt :

« Artikel 85 is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ».

« Artikel 86 vindt toepassing op de storting en op de gevolgen van overdracht, de overgang en de toewijzing van de aandelen ».

Toch moet worden opgemerkt dat artikel 85, betreffende de lijst van de aandeelhouders die hun aandelen nog niet hebben volgestort, een lijst die « onder de balans bekendgemaakt » moet worden, niet zomaar kan worden toegepast op de B. V. B. A., waarvan de balans niet wordt bekendgemaakt in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* maar wordt gevoegd bij het ter griffie neergelegde dossier van de vennootschap (artikel 313). Bovendien moet de zaakvoerder de afschriften van de inschrijvingen in het register binnen een maand bij hetzelfde dossier doen voegen (artikel 155), hetgeen niet voorgeschreven is voor de naamloze vennootschappen en de inzage van de verzamelstaat met het resultaat van die inschrijvingen te laat doet komen of overbodig maakt.

Zo ook kan de verwijzing naar artikel 86, wat het derde lid van dat artikel betreft, alleen betrekking hebben op opvragingen waartoe werd besloten « vóór de inschrijving van de overdracht in het register ».

L'addition proposée par le Conseil d'Etat dans ses observations concernant l'article 86, ne peut en effet, s'étendre à la cession des parts de S. P. R. L., puisque la signification de la cession à la société n'est pas prévue par l'article 154, alinéa 2, comme moyen de rendre la cession opposable.

De même, la partie du même alinéa 3 de l'article 86, où il est question d'« apurer les dettes antérieures à la publication de la cession » doit être adaptée aux parts de S. P. R. L.; aucune disposition du projet ne prescrit en effet de publier la cession de ces parts. Il ne pourrait donc s'agir que des dettes antérieures à l'inscription de la cession ou — si l'on adopte la suggestion formulée à la fin des observations concernant les articles 154, dernier alinéa, et 155 —, des dettes antérieures au dépôt au greffe de la copie des inscriptions, prévu à l'article 155.

Enfin, la disposition devrait être étendue, comme l'article 154, alinéa 2, aux transmissions par décès et attributions par voie de partage.

Il serait dès lors préférable de reproduire dans l'article 158 les dispositions des articles 85 et 86 en y apportant les adaptations nécessaires.

*Article 159*

Selon l'alinéa 1er, en cas de vente de parts sur saisie, le saisi et l'adjudicataire sont solidairement tenus de la libération des parts, sans que le texte apporte aucune limitation à cette obligation. On n'aperçoit pas le motif pour lequel la vente sur saisie ferait peser sur le cédant saisi, sans doute moins à même de les exécuter, plus d'obligations que les articles 158 et 86 n'en mettent à charge du cédant volontaire.

L'alinéa 1er pourrait être rédigé comme suit :

« Les droits et obligations prévus par l'article 158 pour le cédant et le cessionnaire sont applicables, en cas de vente sur saisie, au saisi et à l'adjudicataire ».

Lorsqu'un débiteur est membre d'une S. P. R. L. et que ses parts sont saisies par un créancier, l'alinéa 2 institue des règles exceptionnelles dérogeant, dans ce seul cas, au droit commun de l'exécution forcée et des obligations, au profit de ses coassociés que le gérant aura informés « dûment » (ce mot apparaît superflu, à défaut de précision) et de la société elle-même.

Ceux-ci pourront empêcher la vente publique de la totalité ou même d'une partie des parts de trois manières :

1) Ils peuvent indiquer d'autres biens suffisants pour couvrir le créancier de ses droits. Le créancier devra donc procéder à une autre mesure d'exécution; ce premier procédé — auquel, s'il est admis, il serait opportun également de permettre au débiteur d'avoir recours —, semble devoir écarter la vente de la totalité des parts saisies puisque les biens indiqués doivent couvrir le créancier de sa créance en principal, intérêts et frais.

2) Ils peuvent payer de leurs deniers, en tout ou en partie, le créancier. Il va de soi qu'en cas de paiement total, le créancier payé ne peut poursuivre l'exécution. Mais il peut, selon le texte, être tenu, par dérogation au droit commun, d'accepter un paiement partiel ou divers paiements partiels, de divers associés.

Cette circonstance n'arrête pas, en principe, la poursuite de la saisie, pour le solde de la créance, sur la totalité des biens saisis. Le projet devrait donc préciser à quelles conditions la saisie des parts devrait être levée et selon quelle procédure sera déterminé le nombre de parts, — si ce n'est la totalité —, à concurrence duquel l'exécution sera arrêtée.

Le projet institue au profit de l'associé du débiteur, ou de la société, qui effectue pareil paiement, un nouveau cas de subrogation légale, dont ne bénéficierait pas une autre personne, parent ou ami du débiteur, qui l'effectuerait.

3) Ils peuvent, enfin, acquérir « à concurrence de la créance, les parts saisies conformément aux articles 156 et 157 ».

L'exposé des motifs signale « qu'une acquisition de ce genre se présente comme un corollaire de la procédure de saisie et que le débiteur ne peut s'y dérober ».

Selon le droit commun, les parts ne peuvent être vendues sur saisie que dans les conditions où elles peuvent être cédées. Elles pourraient être adjugées publiquement à l'une des personnes visées à l'article 156, alinéa 2 (associé, conjoint, ascendant, descendant, etc...); les associés pourraient donc se porter adjudicataire. Sinon, il appartiendra au saisissant de prendre l'initiative de déclencher la procédure de préemption prévue par l'article 157.

De toevoeging welke de Raad van State voorstelt in zijn opmerkingen bij artikel 86, kan immers niet mede gelden voor de overdracht van de aandelen van de B. V. B. A.; de betekening van de overdracht aan de vennootschap in artikel 154, tweede lid, is immers niet vermeld als middel om ze aan de vennootschap en aan derden te doen tegenwerpen.

Ook het gedeelte van hetzelfde derde lid van artikel 86, waarin sprake is van « het kwijten van schulden die dagtekenen van vóór de bekendmaking van de overdracht », moet worden aangepast naar het aandelen van de B. V. B. A. betreft; geen bepaling van het ontwerp schrijft immers voor dat de overdracht van die aandelen moet worden bekendmaking van de overdracht », moet worden aangepast waar het vóór de inschrijving van de overdracht of — als ingegaan wordt op de wenk die gegeven is aan het slot van de opmerkingen bij artikel 154, laatste lid, en artikel 155 —, om schulden die dagtekenen van vóór de neerlegging van het afschrift van de inschrijvingen ter griffie, als bepaald in artikel 155.

Ten slotte zou de bepaling, zoals artikel 154, tweede lid, moeten worden uitgebreid tot de overgangen wegens overlijden en de toewijzingen na verdeling.

Het is derhalve verkieslijk in artikel 158 de bepalingen van de artikelen 85 en 86 met de nodige aanpassingen over te nemen.

*Artikel 159*

Het eerste lid bepaalt dat, in geval van verkoop van aandelen na beslag, « de beslagene en hij aan wie de aandelen toegewezen worden » hoofdelijk instaan voor de storting op de aandelen, zonder dat aan die verplichting enige grens wordt gesteld. Het is niet duidelijk waarom de verkoop na beslag meer verplichtingen zou opleggen aan de beslagen overdrager — die wellicht minder in staat is om ze na te komen — dan de artikelen 158 en 86 opleggen aan de vrijwillige overdrager.

Het eerste lid zou dus als volgt kunnen worden geredigeerd :

« De rechten en verplichtingen, door artikel 185 vastgesteld ten aanzien van de overdrager en de overnemer, zijn, in geval van verkoop na beslag, van toepassing op de beslagene en op de koper ».

Voor het geval dat een schuldenaar lid van een B. V. B. A. is, en op zijn aandelen beslag wordt gelegd door een schuldeiser, stelt het tweede lid buitengewone regelen die, alleen in dat geval, van het gemeen recht inzake gedwongen tenuitvoerlegging en verbintenissen afwijken ten behoeve van zijn medevennoten die door de zaakvoerder « behoorlijk » (zonder nadere omschrijving lijkt dit woord overbodig) in kennis zijn gesteld, en ten behoeve van de vennootschap zelf.

Deze kunnen de openbare verkoping van de aandelen of van een gedeelte ervan op drieërlei wijze verhinderen :

1) Zij kunnen aan de schuldeiser andere goederen aanwijzen die zijn rechten voldoende dekking bieden. De schuldeiser zal dus een andere maatregel van tenuitvoerlegging moeten kiezen; dit eerste procédé — waartoe, zo het wordt aangenomen, ook de schuldenaar zijn toevlucht zou moeten kunnen nemen — schijnt de verkoop van alle in beslag genomen aandelen te moeten uitsluiten, vermits de aangewezen goederen de schuldeiser moeten vergoeden voor zijn schuldvordering, in hoofdsom, renten en kosten.

2) Zij kunnen de schuldeiser geheel of gedeeltelijk uit eigen middelen betalen. Het hoeft geen betoog dat ingeval van algehele betaling, de betaalde schuldeiser de tenuitvoerlegging niet mag vervolgen. Wel kan hij volgens de tekst, in afwijking van het gemeen recht, gehouden zijn een of meer gedeeltelijk betalingen van verscheidene vennoten te aanvaarden.

Dit belet in beginsel niet dat het beslag voor het saldo van de schuldvordering op de gezamenlijke in beslag genomen goederen wordt vervolgd. Het ontwerp zou dus nader moeten bepalen onder welke voorwaarden het beslag op de aandelen moet worden opgeheven en volgens welke procedure wordt bepaald voor hoeveel aandelen — als het niet om alle gaat — de tenuitvoerlegging zal worden gestaakt.

Het ontwerp voert ten behoeve van de vennoot van de schuldenaar, of van de vennootschap, die een zodanige betaling verricht, een nieuw geval van wettelijke indeplaatsstelling in, waarvoor geen ander persoon, bloedverwant of vriend van de schuldenaar in aanmerking zou komen.

3) Zij kunnen ten slotte de in beslag genomen aandelen tot het beloop van de schuldvordering verkrijgen overeenkomstig de artikelen 156 en 157.

De memorie van toelichting wijst erop dat « de verkrijging hier een uitvloeisel is van het beslag en dat de beslagen schuldenaar zich daaraan niet kan onttrekken ».

Volgens het gemeen recht mogen de aandelen na beslag slechts verkocht worden onder de voorwaarden waarin zij kunnen worden overgedragen. Zij zouden openbaar toegewezen kunnen worden aan een van de personen genoemd in artikel 156, tweede lid (vennoot, echtgenoot, bloedverwant in de opgaande of in de nederdalende lijn, enz...); vennoten zouden dus bij een openbare verkoping koper kunnen worden. Zoniet zou de beslaglegger het initiatief moeten nemen om de in artikel 157 bedoelde procedure van voorkoop in te zetten.

Si, par le 3°, le projet n'entend que rappeler le droit commun, comme il semble résulter de l'exposé des motifs qui n'y voit qu'un « corollaire de la saisie », le 3° est inutile. S'il entend y déroger, il devrait préciser en quoi.

*Article 160*

Il a été proposé de placer dans l'article 158 le renvoi, ou la reproduction adaptée, de l'article 85 avec celui de l'article 86, qui concernent un même ordre d'idées.

A l'exception dudit article 85, les dispositions visées concernent des cas d'acquisition de ses propres parts par une S. P. R. L.

La rédaction suivante est proposée :

« *Article 160.* — Sans préjudice de la faculté réservée par l'article 157, alinéa 3, l'article 87, §§ 1er et 4 à 6, est applicable à l'acquisition de ses propres parts par une société privée à responsabilité limitée ou par une société filiale de celle-ci.

Les articles 88 et 89 sont applicables respectivement aux prêts et avances consentis par une société privée à responsabilité limitée et à la souscription des parts de celle-ci par une société filiale qu'elle domine ».

Si, pour le renvoi à l'article 87 (exigeant l'unanimité pour l'achat), il est opportun de rappeler le cas particulier de l'article 157, alinéa 3 (préemption de la majorité), il est superflu de réserver l'application de l'article 159 (dont l'alinéa 2, 3°, ne se réfère qu'à une application de l'article 157, alinéa 3) et celle de l'article 161 qui institue des règles communes à toutes les acquisitions.

*Article 161*

A l'alinéa 1er, il est proposé :

— de remplacer « rachat » par « achat »,
— de supprimer la référence à l'article 159,
— d'ajouter après le mot « réserves », la restriction « à l'exclusion de la réserve légale » (cf. article 87, § 2).

L'alinéa 2 s'inspire de l'article 87, § 3, pour l'aliénation des parts acquises par la société, en l'adaptant à la possibilité d'une rétrocession aux associés par voie de préemption.

**Section 3. — Administration et contrôle**

*Article 162*

L'alinéa 3, tel qu'il est rédigé, ne permet plus aux statuts d'attribuer à l'assemblée générale le pouvoir de déterminer le nombre de gérants. Mais il ne leur impose pas de prévoir un nombre fixe; il ne leur interdit donc pas de prévoir un nombre variable avec minimum et maximum et possibilité pour l'assemblée de désigner les gérants dans ces limites.

*Article 163*

Les termes « louage de service » doivent être remplacés par l'expression « louage de travail ».

Il est renvoyé, pour le surplus, aux observations présentées au sujet de l'article 93, sur lequel l'article 163 est calqué (cf. également l'article 106 auquel renvoie l'article 170).

Le projet ne prévoit pas de sanction dans le cas où le gérant serait engagé par la société dans un contrat de louage de travail.

*Article 164*

Il convient d'harmoniser, dans les articles 164 et 165, les expressions « temps limité » et « sans durée déterminée » de l'article 164 (reprises de l'article 129 des lois coordonnées) et les expressions « temps déterminé » et « durée indéterminée » de l'article 165, et d'employer de manière constante la terminologie que l'article 94, dont s'inspirent les règles des articles 164 et 165, a opportunément empruntée à l'article 2 des lois sur le contrat d'emploi : « durée déterminée » et « durée indéterminée ».

Wil het ontwerp met de tekst onder 3° alleen maar het gemeen recht in herinnering brengen, zoals het geval lijkt te zijn volgens de memorie van toelichting, die daarin slechts « een uitvloeisel van het beslag » ziet, dan is die tekst onder 3° overbodig. Wil het ontwerp van het gemeen recht afwijken, dan zou duidelijk moeten worden gesteld in welk opzicht.

*Artikel 160*

Er is voorgesteld de verwijzing naar artikel 85 samen met de verwijzing naar artikel 86, dat in dezelfde lijn ligt, in artikel 158 onder te brengen ofwel die artikelen daar met de nodige aanpassingen over te nemen.

Met uitzondering van artikel 85 hebben de genoemde bepalingen betrekking op gevallen waarin een B. V. B. A. haar eigen aandelen verkrijgt.

Voorgesteld wordt :

« *Artikel 160.* — Onverminderd de mogelijkheid waarin is voorzien bij artikel 157, derde lid, is artikel 87, §§ 1 en 4 tot 6, van toepassing op de verkrijging van haar eigen aandelen door een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid of door een dochtermaatschappij van die vennootschap.

De artikelen 88 en 89 zijn onderscheidenlijk van toepassing op de door een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid toegestane leningen en voorschotten en op de inschrijving op haar aandelen door een door haar beheerste dochtermaatschappij ».

Als het voor de verwijzing naar artikel 87 (dat eenparigheid van stemmen voorschrijft voor de aankoop) dienstig is te herinneren aan het bijzonder geval van artikel 157, derde lid (voorkoop bij meerderheid), is het overbodig voorbehoud te maken voor de toepassing van artikel 159 (in welke tweede lid, 3°, het slechts om een toepassing van artikel 157, derde lid, gaat) en voor die van artikel 161, dat gemeenschappelijke regelen stelt voor alle verkrijgingen.

*Artikel 161*

In het eerste lid :

— vervange men « inkoop » door « aankoop »,
— schrappe men de verwijzing naar artikel 159,
— voege men na het woord « reserves » de beperking in « met uitsluiting van de wettelijke reserve » (cfr. artikel 87, § 2).

Het tweede lid gaat uit van artikel 87, § 3, voor de vervreemding van de door de vennootschap verkregen aandelen, onder aanpassing aan de mogelijkheid om ze bij wege van voorkoop weer aan de aandeelhouders over te dragen.

**Afdeling 3. — Beheer en toezicht**

*Artikel 162*

Krachtens het derde lid, zoals het is geredigeerd, kunnen de statuten aan de algemene vergadering niet meer de bevoegdheid verlenen om het aantal zaakvoerders vast te stellen; maar het verplicht de statuten niet een vast aantal te bepalen, het verbiedt dus niet dat ze een veranderlijk aantal voorschrijven met minimum en maximum en met mogelijkheid voor de vergadering de zaakvoerders binnen die grenzen aan te wijzen.

*Artikel 163*

In de Franse tekst moeten de woorden « louage de services » worden vervangen door « louage de travail ».

Voorts moge worden verwezen naar de opmerkingen die gemaakt zijn bij artikel 93, dat tot voorbeeld heeft gediend voor artikel 163 (cfr. ook artikel 106 waarnaar artikel 170 verwijst).

Het ontwerp bepaalt geen sancties voor het geval dat de zaakvoerder door de vennootschap bij arbeidsovereenkomst mocht zijn aangeworven.

*Artikel 164*

In de artikelen 164 en 165 moet eenheid worden gebracht in de termen « voor een bepaalde of een onbepaalde termijn » van artikel 164 (overeenkomend met « voor een beperkte of voor een niet beperkte tijdsduur » in artikel 129 van de gecoördineerde wetten) en de termen « bepaalde tijd » en « onbepaalde tijd » van artikel 165; men werke overal met de terminologie welke artikel 94, waarvan de regels van de artikelen 164 en 165 uitgaan, terecht heeft ontleend aan artikel 2 van de wetten op de arbeidsovereenkomst voor bedienden : « bepaalde tijd » en « onbepaalde tijd ».

Le projet prévoit que « les gérants statutaires ne peuvent être nommés pour toute la durée de la société que si celle-ci n'excède pas vingt ans ». Cela implique que, par dérogation à l'article 33, en vertu duquel les sociétés commerciales sont à durée illimitée, les statuts aient assigné à la société une durée déterminée. Le texte, tel qu'il est rédigé, n'interdit pas aux statuts de désigner un gérant pour plus de vingt ans si la durée de la société est supérieure, par exemple de le nommer pour 49 ans si la durée de la société est fixée à 50 ans. Il n'interdit pas davantage qu'un gérant non statutaire soit désigné par l'assemblée générale pour toute la durée assignée à la société, fût-elle de cinquante ans. Si la loi interdit aux statuts de fixer une durée supérieure à vingt ans, cette limite paraît devoir s'imposer également à l'assemblée générale.

La rédaction suivante est proposée :

« Les gérants sont nommés pour une durée déterminée, qui ne peut excéder vingt ans, ou pour une durée indéterminée, soit dans l'acte constitutif, soit par l'assemblée générale. Les conditions d'exercice des fonctions ... ».

*Article 165*

La rédaction de cet article doit suivre celle de l'article 94 dans la mesure où il en reproduit les règles. Le gérant nommé « pour toute la durée de la société » étant, comme il a été dit, nommé pour une durée déterminée, l'alinéa 1er doit être rédigé comme suit :

« Les gérants nommés pour une durée déterminée ne peuvent être révoqués que pour des motifs graves. »

A la fin de l'alinéa 2, il convient d'écrire « moyennant un préavis » au lieu de « avec un préavis ».

La dernière phrase de l'alinéa 3 devrait préciser que les conditions de nomination, pas plus que les statuts, ne pourraient imposer un préavis d'une durée supérieure à cinq ans. La rédaction (cf. article 94, § 2, alinéa 3) serait la suivante :

« En aucun cas, les statuts ou les conditions arrêtées lors de la nomination, ou convenues ultérieurement, ne peuvent prévoir un délai de préavis supérieur à cinq ans. »

L'alinéa 4 ne vise que le mode de délibération de l'assemblée appelée à révoquer un gérant statutaire et n'écarte pas, même lorsque ce mode est suivi, l'application de l'alinéa 5.

L'exposé des motifs relève que « la révocation sans motif grave ou sans préavis, avant le terme convenu ne permet pas au gérant de se maintenir en fonction contre le gré de la société ». Il écarte ainsi la solution, reconnue peu satisfaisante en pratique, d'une réintégration du gérant statutaire (Van Ryn, II, nº 932). La possibilité d'une telle solution n'est cependant pas écartée dans le cas où la révocation du gérant statutaire serait prononcée par une assemblée ne délibérant pas comme en matière de modifications aux statuts.

La même rédaction est proposée pour l'alinéa 5 que pour l'article 94, § 2, alinéa 4.

L'alinéa final, en soumettant la démission des gérants aux mêmes règles que leur révocation, a pour conséquence que la démission du gérant statutaire n'est possible que soit pour motifs graves soit de l'accord de l'assemblée générale délibérant comme en matière de modification aux statuts.

*Article 166*

Il serait préférable, à l'alinéa 2, d'employer l'expression « conseil de gestion », comme pour la société anonyme, plutôt que « collège de gestion », ne fût-ce que pour faciliter les références qui seront faites, pour la S. P. R. L., à des dispositions relatives à la société anonyme.

*Article 167*

Cet article ne renvoie pas à l'article 98, qui interdit toute délégation générale portant sur la gestion, même journalière, de l'ensemble de l'activité sociale. L'exposé des motifs considère que cette interdiction résulte à suffisance du droit commun en raison du caractère personnel du mandat du gérant. Cette opinion, qui n'explique pas la présence de l'article 98 dans le projet, n'est pas indiscutable, certains auteurs

Het ontwerp bepaalt « De bij de statuten benoemde zaakvoerders kunnen alleen dan voor de gehele duur van de vennootschap worden aangesteld, indien die duur twintig jaar niet te boven gaat ». Dit sluit in dat, in afwijking van artikel 33 krachtens hetwelk voor de handelsvennootschappen geen duur is bepaald, de statuten voor de vennootschap wel een bepaalde duur hebben voorgeschreven. Zoals de tekst is geredigeerd, verbiedt hij niet dat de statuten een zaakvoerder voor meer dan twintig jaar aanwijzen als de vennootschap voor langere tijd is ingericht, bijvoorbeeld hem voor 49 jaar te benoemen als de vennootschap is opgericht voor 50 jaar. Hij verbiedt evenmin dat een zaakvoerder die niet in de statuten is benoemd, door de algemene vergadering wordt aangewezen voor de tijd waarvoor de vennootschap is opgericht, ook al was dat vijftig jaar. Als de wet de statuten verbiedt een termijn boven twintig jaar vast te stellen, zou die grens ook voor de algemene vergadering moeten gelden.

Voorgesteld wordt :

« De zaakvoerders worden benoemd voor een bepaalde tijd, die twintig jaar niet mag overschrijden, of voor onbepaalde tijd, hetzij in de oprichtingsakte, hetzij door de algemene vergadering. De voorwaarden waaronder de zaakvoerders ... ».

*Artikel 165*

De redactie van dit artikel moet aansluiten op die van artikel 94 voor zover het de bepalingen daarvan herhaalt. Aangezien de « voor de gehele duur van de vennootschap benoemde zaakvoerder » zoals reeds gezegd is, voor een bepaalde tijd is benoemd, moet het eerste lid als volgt worden gelezen :

« De voor een bepaalde tijd benoemde zaakvoerders kunnen alleen om gewichtige redenen worden ontslagen. »

Aan het slot van het tweede lid, Franse tekst, moet worden gelezen : « moyennant un préavis » in plaats van « avec un préavis ».

In de laatste volzin van het derde lid zou nader moeten worden bepaald dat zomin de benoemingsvoorwaarden als de statuten een opzeggingstermijn van meer dan vijf jaar mogen bepalen. De tekst zou dan als volgt worden gelezen (cfr. artikel 94, § 2, derde lid) :

« In geen geval mag in de statuten (of in de bij de benoeming vastgestelde of later bedongen voorwaarden) een opzeggingstermijn van meer dan vijf jaar worden bepaald. »

Het vierde lid wijst alleen op de wijze van besluitvorming van de vergadering die een bij de statuten benoemde zaakvoerder moet ontslaan, en sluit de toepassing van het vijfde lid niet uit, zelfs al wordt die wijze gevolgd.

De memorie van toelichting stelt : « Het ontslag zonder gewichtige redenen of zonder opzegging voor het verstrijken van een bepaalde termijn brengt de zaakvoerder in de onmogelijkheid om tegen de wil in van de vennootschap verder zijn taak uit te oefenen ». Geweerd wordt dus de in de praktijk weinig bevredigend gebleken oplossing die erin bestaat de in de statuten benoemde zaakvoerder weder op te nemen (Van Ryn, II, nr 932). De mogelijkheid van een zodanige oplossing is echter niet uitgesloten in het geval dat het ontslag van de bij de statuten benoemde zaakvoerder zou worden uitgesproken door een vergadering die niet beraadslaagt en besluit zoals inzake statuutwijziging.

Voor het vijfde lid wordt dezelfde redactie voorgesteld als gedaan is voor artikel 94, § 2, vierde lid.

Het laatste lid stelt dat het aftreden van de zaakvoerders aan dezelfde regels onderworpen is als het ontslag. Dit heeft tot gevolg dat de bij de statuten benoemde zaakvoerder alleen kan aftreden hetzij wegens gewichtige redenen, hetzij met instemming van de algemene vergadering die beraadslaagt en besluit zoals inzake statuutwijziging.

*Artikel 166*

Het ware verkieslijk in het tweede lid te werken met de term « raad van beheer », zoals voor de naamloze vennootschap, liever dan met « beheerscollege », al was het maar ter vereenvoudiging van de verwijzingen naar bepalingen met betrekking tot de naamloze vennootschap.

*Artikel 167*

Dit artikel verwijst niet naar artikel 98, dat iedere algemene bevoegdheidsoverdracht met betrekking tot het bestuur, zelfs het dagelijks bestuur, van de gehele werkzaamheid van de vennootschap verbiedt. De memorie van toelichting ziet het zo dat dit verbod voldoende blijkt uit het gemeen recht « wegens het persoonlijk karakter van de opdracht van de zaakvoerder ». Die zienswijze, die de aanwezigheid van arti-

envisageant la possibilité pour les statuts d'une S. P. R. L. d'atténuer ce caractère personnel de la mission du gérant en autorisant celui-ci à donner un mandat général de gestion journalière (Van Ryn, II, nº 938).

Pour éviter tout doute, il serait donc bon de consacrer dans le texte, par un renvoi à l'article 98 également, la solution à laquelle le Gouvernement se rallie.

*Article 168*

Cet article reprend les dispositions des articles 109 à 112 concernant l'exercice de l'action sociale en responsabilité des gérants, notamment par une minorité portée en l'espèce de un vingtième à un dixième des parts.

Au § 2, l'expression « porteurs de parts » peut être remplacée par le mot « associés ».

A l'alinéa 2 du même § 2, il y a lieu d'ajouter aux dispositions applicables à l'action minoritaire, l'article 110, § 1er, alinéa 3, qui a été omis par erreur : les associés qui ont voté la décharge ne peuvent évidemment intenter l'action minoritaire.

*Article 169*

Cette disposition rend applicable à la S. P. R. L. l'action spéciale prévue par l'article 113 contre les administrateurs en cas de faillite de la société.

L'exposé des motifs porte que le tribunal pourra rendre les gérants responsables de tout ou partie des dettes sociales « nées pendant les cinq années qui ont précédé la faillite ». Cette limitation dans le temps ne résulte aucunement du texte de l'article 113 ni des développements donnés par l'exposé des motifs à propos de cet article; la prescription quinquennale de cette action ne court pas, d'autre part, à compter de l'accomplissement des faits comme l'action sociale en responsabilité, ni à dater de la naissance des dettes, mais à partir de la déclaration de faillite (article 397, 3º). Si le Gouvernement estimait opportun d'atténuer, par cette limitation dans le temps, la rigueur de la responsabilité des gérants en cas de faillite, il devrait donc l'insérer dans le texte de l'article 113.

*Article 170*

L'alinéa 2 adapte très partiellement l'article 107 au cas d'un gérant ayant un intérêt personnel, même indirect, à une opération ou décision de la société.

Ce gérant est tenu d'en informer « ses collègues » (sans que le projet exige, comme à l'article 107, § 1er, que ce soit par écrit) et de faire inscrire ses déclarations « au procès-verbal de la séance », ainsi que de s'abstenir de prendre part « aux délibérations » et « au vote ». Ces dernières prescriptions supposent, à la fois, qu'il y ait plusieurs gérants et qu'ils forment un collège délibérant de gestion en vertu d'une clause spéciale des statuts (article 166, alinéa 2), en l'absence de laquelle chacun d'eux disposerait, en effet, individuellement du pouvoir de gestion (article 166, alinéa 1er).

A la différence, qui ne s'explique pas, de l'article 107, § 1er, le projet ne prescrit pas au gérant intéressé d'aviser le ou les commissaires (ou les associés dont le nombre ne dépasse pas cinq s'il n'y a pas de commissaire : article 171), ce qui s'imposerait spécialement s'il n'y avait qu'un gérant unique.

Un rapport doit cependant être fait à l'assemblée, sans qu'il soit dit par qui; il ne doit pas, sans que la raison en soit donnée par l'exposé des motifs, contenir les précisions minutieusement requises par l'article 107, § 1er, alinéa 3.

Par contre, l'article 178 exige que les commissaires fassent un rapport annuel contenant les indications prévues par l'article 122, dont le 2º se référera à son tour à l'article 107, et c'est peut-être dans cette succession de renvois que seraient reprises les exigences de l'article 107, omises dans l'article 170.

Le dernier alinéa reprend, en termes d'ailleurs plus appropriés, la responsabilité spéciale des gérants consacrée par l'article 107, § 2, alinéa 2. Mais il n'est plus question de la nullité au profit de la société, de l'acte conclu par elle avec le gérant en violation des dispositions prescrites (article 107, § 2, alinéa 1er).

La rédaction de l'article 170 devrait donc être entièrement revue s'il était jugé opportun d'appliquer à la situation pratiquement identique prévue à cet article et à l'article 107, une réglementation qui peut être uniforme (sauf l'intervention du conseil de surveillance, en matière de société anonyme).

kel 98 in het ontwerp niet verklaart, is niet vrij van kritiek; sommige auteurs overwegen de mogelijkheid voor de statuten van een P. V. B. A. dat persoonlijke karakter van de opdracht van de zaakvoerder te verzachten door hem te machtigen een algemene volmacht voor het dagelijks bestuur te geven (Van Ryn, II, nr 938).

Om iedere twijfel te voorkomen zou men er goed aan doen in de tekst, andermaal door een verwijzing naar artikel 98, de door de Regering gekozen oplossing te bekrachtigen.

*Artikel 168*

Dit artikel herhaalt de bepalingen van de artikelen 109 tot 112 betreffende de uitoefening van de aansprakelijkheidsvordering tegen de zaakvoerders, onder meer door een minderheid, die in dit geval van een twintigste op een tiende van de aandelen is gebracht.

In § 2 kan de term « houders van aandelen » worden vervangen door « vennoten ».

In het tweede lid van dezelfde § 2 moet bij de bepalingen die op de minderheidsvordering toepassing vinden, ook melding worden gemaakt van artikel 110, § 1, derde lid, dat bij vergissing over het hoofd is gezien : de vennoten die voor de kwijting hebben gestemd kunnen vanzelfsprekend de minderheidsvordering niet instellen.

*Artikel 169*

Deze bepaling verklaart de in artikel 113 bedoelde bijzondere vordering tegen bestuurders in geval van faillissement van de vennootschap van toepassing op de B. V. B. A.

De memorie van toelichting zegt dat de rechtbank de zaakvoerders al dan niet hoofdelijk aansprakelijk kan verklaren voor het geheel of voor een gedeelte van de schulden van de vennootschap « ontstaan gedurende de vijf jaren die het faillissement voorafgaan ». Die tijdsbeperking volgt hoegenaamd niet uit de tekst van artikel 113 noch uit de toelichting welke de memorie bij dat artikel verstrekt; de vijfjarige verjaring van die rechtsvordering gaat anderzijds niet in zodra de feiten zich hebben voorgedaan, zoals bij de aansprakelijkheidsvordering, noch vanaf het ontstaan van de schulden, maar vanaf de faillissementsverklaring (artikel 397, 3º). Mocht de Regering het dienstig oordelen door deze tijdsbeperking de aansprakelijkheid van de zaakvoerders in geval van faillissement te verzachten, dan zou zij deze in de tekst van artikel 113 moeten opnemen.

*Artikel 170*

Het tweede lid is een zeer gedeeltelijke aanpassing van artikel 107 aan het geval van de zaakvoerder die een, zelfs onrechtstreeks, persoonlijk belang heeft bij een verrichting of een beslissing van de vennootschap.

Die zaakvoerder moet daarvan kennis geven aan « zijn collega's » (het ontwerp eist geen schriftelijke kennisgeving zoals in artikel 107, § 1) en zijn verklaringen « in de notulen van de vergadering » doen optekenen; ook mag hij « de besprekingen » niet bijwonen noch « aan de stemming » deelnemen. Deze laatste voorschriften gaan ervan uit én dat er verscheidene zaakvoerders zijn én dat zij een college vormen dat over het beheer beslist krachtens een bijzonder beding van de statuten (artikel 166, tweede lid), zonder hetwelk ieder van hen immers individueel beheersbevoegdheid zou hebben (artikel 166, eerste lid).

Anders dan artikel 107, § 1, — het is echter niet duidelijk waarom — verplicht het ontwerp de betrokken zaakvoerder niet, kennis te geven aan de commissaris of de commissarissen (of aan de vennoten wier aantal vijf niet overschrijdt, indien er geen commissaris is : artikel 171), hetgeen vooral nodig zou zijn indien er slechts één zaakvoerder is.

Aan de vergadering moet echter wel verslag worden uitgebracht, maar er wordt niet gezegd door wie; dat verslag moet echter — en ook hier zegt de memorie van toelichting niet waarom — niet de omstandige gegevens bevatten die door artikel 107, § 1, derde lid, wel worden geëist.

Artikel 178 daarentegen eist dat de commissarissen jaarlijks verslag uitbrengen met de vermeldingen voorgeschreven in artikel 122, waarvan 2º op zijn beurt verwijst naar artikel 107; het is wellicht in deze opeenvolgende verwijzingen dat de eisen van artikel 107 vervat zouden liggen die in artikel 170 over het hoofd zijn gezien.

Het laatste lid herhaalt, overigens in een dienstiger formulering, de voorzieningen van artikel 107, § 2, tweede lid, betreffende de bijzondere aansprakelijkheid van de zaakvoerders. Er is echter geen sprake meer van de nietigheid ten behoeve van de vennootschap, van de verrichting die zij met de zaakvoerder heeft aangegaan met schending van de voorgeschreven bepalingen (artikel 107, § 2, eerste lid).

De redactie van artikel 170 zou helemaal moeten worden herzien indien het dienstig wordt geoordeeld op de praktisch gelijke toestand, bedoeld in dit artikel en in artikel 107, een regeling toe te passen die eenvormig kan zijn (behalve dat voor de naamloze vennootschap de raad van toezicht optreedt).

*Article 171*

Le Conseil d'Etat renvoie à ses observations sur l'article 114 au sujet de la mission des commissaires (cf. d'ailleurs l'article 122, 2°, auquel renvoie l'article 178).

L'exposé des motifs porte que les textes du projet relatifs aux commissaires ne sont applicables qu'aux sociétés qui ont l'obligation d'en désigner, c'est-à-dire à celles dont le nombre des associés dépasse cinq. Sans doute, si ce nombre n'est pas dépassé, « la nomination de commissaires n'est pas obligatoire », mais il n'en résulte pas que s'il en est néanmois désignés, leur statut ne serait pas celui que le projet organise.

*Article 172*

A l'alinéa 1er, il y a lieu d'écrire « pour une durée déterminée » au lieu de « pour un temps limité » (cf. observations sur l'article 164).

*Article 173*

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

*Article 174*

A l'alinéa 1er, il faut écrire : « ne peuvent exercer ... » (au lieu de « ne peuvent pas exercer... ») et, après les termes « ligne directe », insérer le mot « ou ».

L'alinéa 1er reproduit les incompatibilités prévues à l'article 115, alinéa 1er, 1°. Il n'y a pas lieu de les répéter à l'alinéa 2 en y renvoyant à tout l'article 115. Il convient donc, à l'alinéa 2, après le nombre 115, d'insérer les mots : « alinéa 1er, 2° ».

*Article 175*

Le Conseil d'Etat renvoie à ses observations au sujet de l'article 117, alinéa 3.

*Article 176*

L'alinéa 2 doit se comprendre en ce sens qu'en cas d'accord de la société, les frais d'assistance de l'expert sont à charge de la société. Il devrait être rédigé comme suit :

« Les commissaires peuvent se faire assister par un expert en vue de procéder... comptes de la société. En cas d'accord de la société sur cette assistance, les frais en sont à sa charge ».

Il y a une discordance entre les textes français et néerlandais de cet alinéa, le texte néerlandais ne reprenant pas les termes « sinon à leurs frais » qui figurent dans le texte français.

*Article 177*

L'article ne donne pas lieu à observation.

*Article 178*

La référence globale aux « indications prescrites par l'article 122 » doit comporter une adaptation pour l'alinéa 1er, 2°, de cet article en tant que ce 2° se réfère en particulier aux articles 105, 106 et 107.

L'article 105 n'est pas repris par les textes relatifs à la S. P. R. L.

L'article 106 (crédit aux gérants) est entièrement repris par l'article 170, alinéa 1er.

Les dispositions de l'article 107 (gérant ayant un intérêt personnel) ne sont reprises qu'en partie par l'article 170.

Il est proposé, faute de mieux, d'écrire : « aux indications prescrites par l'article 122, étant entendu qu'à l'alinéa 1er, 2°, dudit article, la mention des articles 105, 106 et 107 est remplacée par celle de l'article 170 ».

*Article 179*

Le renvoi global à l'article 123, qui se réfère à une répartition des charges du contrôle entre les commissaires (autorisée expressément par l'article 114, alinéa 4), pourrait se comprendre en ce sens qu'il consacre implicitement la même faculté de répartition aux commissaires de la S. P. R. L. Il n'en est cependant pas fait mention à l'article 173 où il conviendrait de la prévoir, si telle est l'intention du Gouvernement. Sinon, il faudrait, dans l'article 179, reproduire le texte de l'arti-

*Artikel 171*

De Raad van State verwijst naar zijn opmerkingen bij artikel 114 in verband met de taak van de commissarissen (cfr. overigens artikel 122, 2°, waarnaar artikel 178 verwijst).

De memorie van toelichting stelt dat de ontwerpteksten betreffende de commissarissen alleen van toepassing zijn op de vennootschappen die verplicht zijn commissarissen aan te wijzen, met andere woorden die waarvan het aantal vennoten hoger is dan vijf. Is dat aantal niet overschreden, dan is « de benoeming, van commissarissen niet verplicht », maar dit betekent nog niet dat, als er toch worden aangewezen, deze een ander statuut zouden hebben dan dat van het ontwerp.

*Artikel 172*

In het eerste lid, Franse tekst, moet worden gelezen « pour une durée déterminée » in plaats van « pour un temps limité » (cfr. opmerkingen bij artikel 164).

*Artikel 173*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 174*

In de Franse tekst van het eerste lid moet worden gelezen : « ne peuvent exercer ... » in plaats van « ne peuvent pas exercer ... »; na de woorden « ligne directe » moet het woord « ou » worden ingevoegd.

Het eerste lid herhaalt de onverenigbaarheden uit artikel 115, eerste lid, 1°. Zij hoeven in het tweede lid niet te worden herhaald door verwijzing naar het hele artikel 115. In het tweede lid moet dus na « 115 » worden ingevoegd : « eerste lid, 2° ».

*Artikel 175*

Verwezen wordt naar de opmerkingen bij artikel 117, derde lid.

*Artikel 176*

Het tweede lid moet zo worden begrepen dat de kosten voor bijstand door de deskundige, als de vennootschap ermede instemt, te haren laste komen. Het zou als volgt moeten worden geredigeerd :

« De commissarissen kunnen zich ... doen bijstaan door een deskundige. Stemt de vennootschap met die bijstand in, dan komen de kosten te haren laste ».

In de hier voorgestelde tekst is de discrepantie tussen de Franse en de Nederlandse versie van het onwerp weggewerkt. In het Nederlands waren de woorden « sinon à leurs frais » niet weergegeven.

*Artikel 177*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 178*

De globale verwijzing naar « de vermeldingen voorgeschreven bij artikel 122 » moet voor het eerste lid, 2°, van dat artikel worden aangepast in zover 2° in het bijzonder verwijst naar de artikelen 105, 106 en 107.

Aritkel 105 is niet overgenomen door de teksten betreffende de B. V. B. A.

Artikel 106 (kredietverlening aan zaakvoerders) is in zijn geheel overgenomen door artikel 170, eerste lid.

De bepalingen van artikel 107 (zaakvoerder die een persoonlijk belang heeft) zijn slechts gedeeltelijk overgenomen door artikel 170.

De tekst zou desnoods als volgt kunnen worden gelezen : « ... met de vermeldingen voorgeschreven bij artikel 122, met dien verstande dat in het eerste lid, 2°, van dat artikel de vermelding van de artikelen 105, 106 en 107 wordt vervangen door de vermelding van artikel 170 ».

*Artikel 179*

De globale verwijzing naar artikel 123, dat handelt over een verdeling van de controletaak onder de commissarissen (uitdrukkelijk toegestaan in artikel 114, vierde lid), zou zo kunnen worden verstaan dat impliciet hetzelfde verdelingsrecht toegekend wordt aan de commissarissen van de B. V. B. A. Daarvan is echter geen melding gemaakt in artikel 173, waar in dat recht wel zou moeten worden voorzien als de Regering het zo bedoelt. Zo niet, dan zou in artikel 179 de

cle 123, alinéa 1er, en omettant la fin de la première phrase (même s'ils ont réparti ... contrôle de la société ») et déclarer ensuite applicables les alinéas 2 et 3 de l'article 123.

*Article 180*

L'alinéa 1er, reproduit textuellement l'alinéa 1er de l'article 124.

L'alinéa 2 rend applicables à la S. P. R. L. divers articles. Il convient de rechercher la portée de ce renvoi.

1. L'article 125, alinéa 1er, porte que « les formalités et conditions prévues pour la constitution des sociétés s'appliquent à l'augmentation du capital par des apports nouveaux, sous réserve des dispositions qui suivent ».

Parmi celles-ci figurent les alinéas 3 et 4, relatifs aux souscriptions publiques, que le projet ne reprend évidemment pas pour la S. P. R. L. puisque toute publicité est interdite. Dans la « lecture » du renvoi de l'article 180 à l'article 125, alinéa 1er, il est donc certain que les mots « sous réserve des dispositions qui suivent » doivent être omis; ce renvoi ne peut se comprendre comme une incorporation implicite des alinéas 3 et 4 dans la déclaration d'« applicabilité » de l'article 125, alinéa 1er.

2. L'article 125, alinéa 2, porte que « les administrateurs sont tenus solidairement des obligations prévues par l'article 69 à charge des fondateurs » (de la société anonyme).

Or c'est l'article 151 qui organise la responsabilité des fondateurs de la S. P. R. L., à laquelle l'article 180 entend assurément se référer pour l'augmentation de capital.

L'analyse comparative desdits articles 69 et 151 montre des divergences entre eux :

— l'article 69, alinéa 1er, 1o, et l'article 151, 1o, sont identiques;

— l'article 69, alinéa 1er, 2o, (libération à concurrence de 1/5), diffère de l'article 151, 2o, (libération à concurrence de la moitié de chaque part correspondant à un apport en numéraire et libération intégrale des autres, le tout par référence à l'article 145, 3o);

— l'article 69, alinéa 1er, 3o, et l'article 151, 3o comportent des renvois, le premier aux articles 65 et 67, le second à l'article 147, mais ces deux groupes d'articles ne se recouvrent pas entièrement;

— l'article 69, alinéa 2, prévoit pour la ratification un délai de deux mois que l'article 151, 5o, réduit à 15 jours; le premier envisage le cas de celui qui se porte fort pour une personne non désignée, tandis que le second n'y fait pas la moindre allusion.

Le renvoi de l'article 180 à l'article 125, alinéa 2 — qui se réfère à son tour à l'article 69 (renvoyant lui-même à d'autres dispositions) —, aboutit finalement à rendre les gérants responsables, en cas d'augmentation de capital, de la méconnaissance de prescriptions qui sont différentes de celles qui doivent être suivies pour la S. P. R. L., ou leur sont même parfois contraires. Par exemple, les parts souscrites en numéraire doivent être libérées de moitié (articles 180, alinéa 2, 125, alinéa 1er, 145, alinéa 1er, 3o), mais les gérants ne sont responsables que de leur libération à concurrence de 1/5 (articles 180, alinéa 2, 125, alinéa 2, et 69, alinéa 1er, 2o). De même, la ratification de l'engagement du porte-fort doit avoir lieu dans les quinze jours, mais la responsabilité du gérant ne jouera que si cette ratification n'a pas eu lieu dans les deux mois.

3. L'article 125, alinéa 5, prévoit que « pour les apports ne consistant pas en numéraire, le rapport prévu par l'article 62 est établi par les commissaires ».

L'on a ainsi perdu de vue que :

a) la nomination de commissaires n'est pas obligatoire dans la S. P. R. L. dont le nombre des associés ne dépasse pas cinq et que, dans ce cas, le renvoi de l'article 180 à l'article 62, via l'article 125, alinéa 5, débouchera dans le vide (à moins qu'on en déduise l'obligation pour la S. P. R. L. de désigner un commissaire pour ce seul acte);

b) les commissaires de la S. P. R. L., à la différence de ceux de la société anonyme, ne doivent pas être réviseurs d'entreprise (exposé des motifs), en sorte que l'autorité de leur rapport risque de ne pas répondre à l'intérêt public pour lequel il a été exigé.

L'article 122 des lois coordonnées tient compte de ces particularités.

tekst van artikel 123, eerste lid, moeten worden overgenomen, behalve dan het slot van de laatste volzin (« zelfs indien zij het toezicht op de vennootschap onder elkaar hebben verdeeld ») en zouden daarna het tweede en het derde lid van artikel 123 toepasselijk moeten worden verklaard.

*Artikel 180*

Het eerste lid herhaalt woordelijk (althans in de Franse versie) het eerste lid van artikel 124.

Het tweede lid verklaart een aantal artikelen van overeenkomstige toepassing op de B. V. B. A. De strekking van die verwijzing moet worden onderzocht.

1. Artikel 125, eerste lid, bepaalt : « De formaliteiten en voorwaarden voorgeschreven voor de oprichting van vennootschappen zijn toepasselijk op de kapitaalverhoging door nieuwe inbreng, behoudens de bepalingen hierna ».

Tot die bepalingen behoren het derde en het vierde lid, die betrekking hebben op de openbare inschrijvingen, welke het ontwerp natuurlijk niet overneemt voor de B. V. B. A. omdat iedere publiciteit verboden is. Als men de verwijzing van arktikel 180 naar artikel 125, eerste lid, « leest », lijdt het dus geen twijfel dat de woorden « behoudens de bepalingen hierna » moeten vervallen; die verwijzing mag niet worden vervallen; die verwijzing mag niet worden gezien als een stilzwijgende opneming van het derde en het vierde lid in de verklaring dat artikel 125, eerste lid, overeenkomstige toepassing vindt op de B. V. B. A.

2. Artikel 125, tweede lid, bepaalt : « De bestuurders zijn hoofdelijk gehouden tot nakoming van de verplichtingen van de oprichters bepaald bij artikel 69 » (bedoeld worden de oprichters van de naamloze vennootschap).

De aansprakelijkheid van de oprichters van de B. V. B. A., is echter geregeld in artikel 151. Naar die aansprakelijkheid bedoelt artikel 180 ongetwijfeld te verwijzen met betrekking tot de kapitaalverhoging.

Uit een vergelijkende analyse van de genoemde artikelen 69 en 151 blijken de volgende verschillen :

— artikel 69, eerste lid, 1o, en artikel 151, 1o, zijn gelijk (in de Nederlandse tekst van artikel 151 ontbreekt echter het woord « alle »);

— artikel 69, eerste lid, 2o (storting van 1/5) verschilt van artikel 151, 2o (storting van 1/2 op ieder met inbreng in geld overeenstemmend aandeel en volledige storting op de andere aandelen, alles onder verwijziging naar artikel 145, 3o);

— artikel 69, eerste lid, 3o, en artikel 151, 3o, verwijzen, het eerste naar de artikelen 65 en 67, het tweede naar artikel 147, maar die beide groepen van artikelen dekken elkaar niet volkomen;

— artikel 69, tweede lid, stelt voor de bekrachtiging een termijn van twee maanden die in artikel 151, 5o, is verminderd tot 15 dagen; het eerste doelt op het geval van degene die zich sterk maakt voor een niet aangewezen persoon; in het tweede is daar helemaal geen sprake van.

De verwijzing van artikel 180 naar artikel 125, tweede lid — hetwelk op zijn beurt verwijst naar artikel 69 (dat dan weer zelf naar andere bepalingen verwijst) — leidt er uiteindelijk toe dat de zaakvoerders in geval van kapitaalverhoging aansprakelijk worden gesteld voor de niet-naleving van voorschriften die verschillen van die welke voor de B. V. B. A. moeten worden gevolgd of daar soms in strijd mee zijn. Zo moeten bijvoorbeeld de in geld opgenomen aandelen voor de helft gestort worden (artikelen 180, tweede lid, 125, eerste lid, 145, eerste lid, 3o), maar de zaakvoerders zijn slechts aansprakelijk voor hun storting tot het beloop van 1/5 (artikelen 180, tweede lid, 125, tweede lid, en 69, eerste lid, 2o). Ook de bekrachtiging van de verbintenis van degene die zich sterk maakt moet binnen 15 dagen geschieden, maar de zaakvoerder zal slechts aansprakelijk zijn als die bekrachtiging niet binnen twee maanden heeft plaatsgehad.

3. Artikel 125, vijfde lid, bepaalt :« Voor inbreng die niet in geld bestaat, wordt het verslag bedoeld in artikel 62 opgemaakt door de commissarissen van de vennootschap ».

Hier is het volgende over het hoofd gezien :

a) de benoeming van commissarissen is niet verplicht in de B. V. B. A. waar niet meer dan vijf vennoten zijn; in dat geval zal de verwijzing van artikel 180 naar artikel 62, via artikel 125, vijfde lid, nergens op uitlopen (tenzij men eruit afleidt dat de B. V. B. A. verplicht is voor die handeling alleen een commissaris aan te wijzen ?);

b) de commissarissen van de B. V. B. A. moeten, in tegenstelling met die van de naamloze vennootschap, geen bedrijfsrevisor zijn (memorie van toelichting), zodat het gezag van hun verslag niet steeds zal overeenstemmen met het openbaar belang waarvoor het vereist is.

In artikel 122 van de gecoördineerde wetten is met die bijzonderheden rekening gehouden.

4. La référence aux articles 130 (augmentation du capital par incorporation de réserves ou de plus-values) et 131 (réduction du capital) ne donne lieu, en revanche, à aucune difficulté. Mais il n'est guère heureux pour le lecteur, après avoir été renvoyé à des dispositions relatives à l'augmentation du capital, puis à la réduction du capital (article 131), de retrouver, à l'alinéa suivant, un texte concernant à nouveau l'augmentation du capital.

La méthode du renvoi global, même à quelques articles seulement comme c'est le cas de l'article 180, est à rejeter en tous cas lorsqu'elle oblige l'interprète à rechercher lui-même les adaptations que ce renvoi exige et qui peuvent prêter à discussion, ou lorsqu'elle soulève la question de savoir si le renvoi n'a pas rendu applicables à un type de société des dispositions relatives à un autre type de société auxquelles se réfèrent, à leur tour, les articles auxquels il est renvoyé, et qui sont différentes d'autres dispositions ou les contredisent. Il s'impose au contraire de reproduire, avec les adaptations et la précision requises, les textes mêmes que l'on entend rendre applicables, ce qui assurera la sécurité juridique tout en facilitant la compréhension de la loi.

Pour l'article 180, la rédaction suivante est proposée :

« L'augmentation du capital est décidée par l'assemblée générale aux conditions requises pour la modification des statuts.

Les formalités et conditions prescrites pour la constitution de la société sont aussi requises pour l'augmentation du capital par des apports nouveaux.

Au cas où l'augmentation du capital comporte des apports ne consistant pas en numéraire, ceux-ci sont préalablement soumis à l'appréciation d'un réviseur d'entreprises, désigné par les gérants, qui fait rapport notamment sur la description de chacun de ces apports, sur les modes d'évaluation adoptés ainsi que sur la rémunération attribuée en contrepartie. Le rapport fait l'objet des mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1er, et il est annexé à l'acte authentique constatant la délibération de l'assemblée générale. Les gérants établissent en outre un rapport spécial conformément à cette dernière disposition.

Les parts nouvelles ne peuvent être souscrites que par les personnes indiquées à l'article 156, alinéa 2, sauf l'accord unanime de tous les associés.

L'article 130 s'applique à la société privée à responsabilité limitée.

Les gérants sont tenus solidairement des obligations prévues à charge des fondateurs par l'article 151, à l'exception du 4o.

L'article 131 relatif à la réduction du capital est applicable à la société privée à responsabilité limitée ».

*Article 181*

L'interdiction édictée par l'article 144 ne permet pas d'appliquer les dispositions qui, dans les articles 318 à 340, concernent les obligations dont l'émission est interdite à la S. P. R. L.

*Articles 182 à 185.*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

## CHAPITRE VI

## SOCIETES A CAPITAL VARIABLE

*Article 186*

Les définitions de la société anonyme (article 60) et de la S. P. R. L. (article 143) relèvent, parmi leurs caractéristiques essentielles, ce qui a trait à la transmissibilité des droits sociaux.

L'exposé des motifs relève que « pour toutes les questions qui ne sont pas particulières à la société à capital variable, celle-ci est en principe soumise au régime des sociétés anonymes ». Il est donc indiqué d'ajouter à la définition du projet « et dont les parts, obligatoirement nominatives, ne sont pas librement cessibles » (cf. articles 210 et 215).

*Article 187*

Le § 1er a reproduit l'article 145 concernant la S. P. R. L. plutôt que l'article 61, sans doute en raison de l'exigence que le capital libéré soit d'au moins 250 000 francs.

4. De verwijzing naar de artikelen 130 (verhoging van het kapitaal door opneming van reserves of meerwaarden) en 131 (vermindering van het kapitaal) levert daarentegen geen enkele moeilijkheid op. Het stoort de lezer echter, na de verwijzing naar bepalingen betreffende de kapitaalvermindering (artikel 131), in het volgende lid opnieuw geconfronteerd te worden met een tekst die het opnieuw over de kapitaalverhoging heeft.

De methode van de globale verwijzing, ook al betreft ze maar enkele artikelen zoals het geval is in artikel 180, is hoe dan ook te verwerpen wanneer zij de lezer verplicht zelf uit te zoeken welke aanpassingen — waarover vaak discussie mogelijk zal zijn — die verwijzing behoeft, of wanneer zij de vraag oproept of door de verwijzing niet op een bepaald type van vennootschap bepalingen over een ander type van vennootschap toepasselijk zijn gemaakt, waarnaar op hun beurt wordt verwezen door de artikelen waarnaar reeds is verwezen en die verschillen van andere bepalingen of deze tegenspreken. Het is integendeel volstrekt noodzakelijk de teksten zelf die men toepasselijk wil verklaren over te nemen met de nodige aanpassingen en verduidelijkingen; dat zal de rechtszekerheid en de bevattelijkheid van de wet ten goede komen.

Voor artikel 180 wordt de volgende lezing voorgesteld :

« Tot verhoging van het kapitaal wordt door de algemene vergadering besloten volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

De formaliteiten en voorwaarden, voorgeschreven voor de oprichting van de vennootschap, moeten ook worden nagekomen voor de kapitaalverhoging door nieuwe inbreng.

Ingeval de kapitaalverhoging inbreng omvat die niet in geld bestaat, wordt daarover vooraf geoordeeld door een door de zaakvoerders aangewezen bedrijfsrevisor, die verslag uitbrengt onder meer over de omschrijving van elk van die inbrengen, over de toegepaste schattingsmethodes en over de vergoeding die als tegenprestatie wordt toegekend. Het verslag wordt openbaar gemaakt zoals voorgeschreven is in artikel 296, § 1, en wordt gevoegd bij de authentieke akte tot vaststelling van de beslissing van de algemene vergadering. De zaakvoerders maken tevens een bijzonder verslag op overeenkomstig laatstgenoemde bepaling.

Op de nieuwe aandelen kan alleen worden ingeschreven door de in artikel 156, tweede lid, genoemde personen, behoudens eenparige toestemming van alle vennoten.

Artikel 130 is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

De zaakvoerders zijn hoofdelijk gehouden tot het nakomen van de verplichtingen aan de opzichters opgelegd in artikel 151, met uitzondering van 4o.

Artikel 131 betreffende de kapitaalvermindering is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid ».

*Artikel 181*

Wegens de verbodsbepaling van artikel 144 kan geen toepassing worden gegeven aan de bepalingen die in de artikelen 318 tot 340 betrekking hebben op de obligaties welke een B. V. B. A. niet mag uitgeven.

*Artikelen 182 tot 185*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

## HOOFDSTUK VI

## VENNOOTSCHAP MET VERANDERLIJK KAPITAAL

*Artikel 186*

De definities van de naamloze vennootschap (artikel 60) en van de B. V. B. A. (artikel 143) vermelden onder hun essentiële kenmerken al wat betrekking heeft op de overdraagbaarheid van de rechten van de vennootschap.

De memorie van toelichting wijst erop dat « voor iedere aangelegenheid die niet eigen is aan de vennootschap met veranderlijk kapitaal, deze in beginsel onderworpen is aan de regeling van de naamloze vennootschap ». Het is dus geraden de definitie van het ontwerp aan te vullen met de woorden « en waarvan de aandelen, die op naam moeten zijn, niet vrij kunnen worden overgedragen » (cfr. art. 210 en 215).

*Artikel 187*

Paragraaf 1 herhaalt artikel 145 dat betrekking heeft op de B. V. B. A., niet artikel 61, wellicht wegens de eis dat op kapitaal ten minste 250 000 frank moet zijn gestort.

Le projet a toutefois perdu de vue qu'il a exclu, pour la S. P. R. L., toute possibilité d'apports non susceptibles de réalisation forcée (article 148), alors qu'il la consacre dans l'article 188 pour la S. C. V., comme pour la S. A., par renvoi à l'article 63.

Comme il pourra s'agir, notamment, d'apports à exécution successive, dont la libération intégrale immédiate prescrite cependant par le § 1er, 3o, du projet, serait impossible, il convient d'apporter, à la fin du § 1er, 3o, une restriction semblable à celle figurant à la fin de l'article 61, 3o.

*Article 188*

Selon l'exposé des motifs, « cet article, relatif aux apports non susceptibles de réalisation forcée, renvoie à l'article 63 ».

La portée de l'alinéa 1er est cependant différente. Il dispose, en effet :

« Les apports pris en considération pour la détermination du capital minimum statutaire sont régis par l'article 63 ».

C'est à l'article 63 en sa totalité qu'il est revoyé, donc à son § 1er qui exige de ne prendre en considération que les seuls apports susceptibles de réalisation forcée pour la détermination du « capital social minimum » d'un million de francs, comme à son § 2 qui n'autorise la rémunération d'autres apports par des actions que si leur valeur n'excède pas la moitié du capital social statutaire fixe effectivement souscrit. Il s'agit, dans l'article 63, § 1er, du capital minimum légal de l'article 61, 1o, la notion d'un capital minimum statutaire étant évidemment étrangère au régime de la société anonyme.

Le renvoi à l'article 63 en son entier pour régir les apports considérés pour la détermination du « capital minimum statutaire » de la S. C. V. en devient imprécis. Ce capital, — garantie des tiers comme le capital social dans les sociétés à capital fixe —, sera souvent supérieur « au capital minimum légal » de l'article 187, mais il pourrait être inférieur au capital souscrit à la constitution (et ultérieurement variable) puisqu'il ne lui est égal que si les statuts ne fixent pas un autre montant (cf. article 223 et exposé des motifs, introduction, et commentaires sur la section 5).

Doit-on comprendre l'article 188, alinéa 1er, en ce sens que les apports susceptibles de réalisation forcée doivent au moins correspondre au capital minimum statutaire et que la valeur des autres apports ne peut en tout cas dépasser la moitié du capital souscrit à la constitution ?

Ou doit-on le comprendre en ce sens qu'il suffirait que les premiers correspondent au moins au capital minimum légal, tandis que la valeur des seconds ne pourrait excéder la moitié du capital minimum statutaire (garantie des tiers) ?

Par comparaison avec le régime de la société anonyme, il semble que la seconde signification correspondrait à l'« adaptation » *mutatis mutandis* du renvoi de l'article 188, alinéa 1er, à l'article 63. Encore convient-il que le Gouvernement précise clairement son intention dans une rédaction adéquate du texte.

L'alinéa 2 se réfère à un § 3 de l'article 63, dont le texte ne comporte qu'un 3o. Ce 3o de l'article 63 doit donc, comme il a été proposé, être remplacé par un § 3.

Il est renvoyé ici aux observations présentées à propos de l'article 63 concernant les difficultés auxquelles donneront lieu, pour les sociétés anonymes, la tenue du registre et les effets de la cession lorsqu'il s'agira de parts correspondant à des apports à prestations successives, ainsi qu'à la suggestion faite, lors de l'examen de l'article 80, d'envisager un régime d'incessibilité temporaire. L'article 188, alinéa 2, qui organise un tel régime pour la S. C. V., appuie cette suggestion.

Aux termes du § 3 de l'article 63, la société ne peut procéder à aucune répartition de bénéfices avant que l'amortissement des apports non susceptibles de réalisation forcée ne soit terminé. N'en résultera-t-il pas qu'en cas de départ d'un associé titulaire, de parts représentatives d'autres apports, ou en cas de retrait de telles parts, le remboursement de leur valeur ne pourra pas, avant cet amortissement, porter, contrairement à ce que prévoit en principe l'article 202, sur la fraction de ces parts dans les réserves portées au bilan, qui constituent des bénéfices ? Dans l'affirmative, il serait prudent d'exprimer cette restriction à l'article 202; dans la négative, il conviendrait d'adapter par un texte adéquat le renvoi de l'article 188 à la partie finale de l'article 63, § 3.

*Article 189*

Ce texte explicite exclut l'octroi de tous avantages particuliers aux fondateurs. L'article 210 exclut de son côté l'émission de parts bé-

Uit het oog verloren is echter, dat het ontwerp voor de B. V. B. A. iedere mogelijkheid van niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng heeft uitgesloten (artikel 148), terwijl het in artikel 188, door verwijzing naar artikel 63 die mogelijkheid wel openstelt voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal, zoals voor de naamloze vennootschap. Aangezien het onder meer kan gaan om inbreng met opeenvolgende prestaties, die dus onmogelijk direct volledig kan worden gestort ofschoon § 1, 3o, van het ontwerp dit voorschrijft, behoort aan het slot van § 1, 3o, een beperking te worden gesteld als voorkomt aan het slot van artikel 61, 3o.

*Artikel 188*

Volgens de memorie van toelichting betreft dit artikel « de inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is » en verwijst het naar artikel 63.

Het eerste lid heeft nochtans een andere strekking. Het bepaalt immers :

« De voor de vaststelling van het statutaire minimumkapitaal in aanmerking genomen inbreng valt onder de regeling van artikel 63 ».

Hier wordt naar artikel 63 in zijn geheel verwezen, dus naar § 1 ervan, krachtens hetwelk voor de vaststelling van het « maatschappelijk minimumkapitaal » van één miljoen frank alleen die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng in aanmerking mag komen, en ook naar § 2 volgens hetwelk andere inbreng voor vergoeding door kapitaalaandelen slechts dan in aanmerking komt indien de waarde die eraan is toegekend de helft van het maatschappelijk kapitaal — in de statuten vastgesteld en werkelijk geplaatst — niet te boven gaat. Het gaat in artikel 63, § 1, om het wettelijk minimumkapitaal van artikel 61, 1o, want het begrip « statutair minimumkapitaal » staat geheel buiten de regeling van de naamloze vennootschap.

Dit maakt dat de verwijzing naar het gehele artikel 63 met betrekking tot de inbreng die voor het bepalen van het « statutair minimumkapitaal » van de vennootschap met veranderlijk kapitaal in aanmerking komt, niet meer geheel opgaat. Dat kapitaal — waarborg voor derden zoals het maatschappelijk kapitaal in de vennootschappen met vast kapitaal — zal vaak hoger zijn dan het « wettelijk minimumkapitaal » van artikel 187, maar kan ook wel lager zijn dan het bij de oprichting geplaatste kapitaal (dat naderhand kan veranderen) omdat het daaraan maar gelijk is als de statuten geen nader bedrag vaststellen (zie artikel 233 en de memorie van toelichting, inleiding en commentaar op afdeling 5).

Moet artikel 188, eerste lid, zo worden verstaan dat de voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng ten minste gelijk moet zijn aan het statutaire minimumkapitaal en dat de waarde van de andere inbreng in geen geval hoger mag liggen dan de helft van het bij de oprichting geplaatste kapitaal ?

Of is het voldoende dat de eerstbedoelde inbreng ten minste overeenkomst met het wettelijk minimumkapitaal, terwijl de waarde van de andere de helft van het statutaire minimumkapitaal (waarborg voor derden) niet mag overschrijden ?

Een vergelijking met het stelsel van de naamloze vennootschap lijkt uit te wijzen dat de tweede betekenis zou neerkomen op een « aanpassing » *mutatis mutandis* van de verwijzing, in artikel 188, eerste lid, naar artikel 63. Maar de Regering dient haar bedoeling duidelijk te maken in een passende redactie.

Het tweede lid verwijst naar een § 3 van artikel 63, waar alleen een 3o voorkomt. 3o van artikel 63 moet dus, zoals voorgesteld is, worden vervangen door § 3.

Hier moge worden verwezen naar de bij artikel 63 gemaakte opmerkingen in verband met de moeilijkheden die voor de naamloze vennootschappen zullen verbonden zijn aan het bijhouden van het register en aan de gevolgen van de overdracht wanneer het zal gaan om aandelen ter vergoeding van inbreng met opeenvolgende stortingen, alsook naar het voorstel die bij het onderzoek van artikel 80 gedaan is, om een stelsel van tijdelijke onoverdraagbaarheid in te voeren. Artikel 188, tweede lid, dat een zodanige regeling invoert voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal ondersteunt dat voorstel.

Luidens § 3 van artikel 63 mag de vennootschap geen winst uitkeren vooraleer de niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng volledig is afgeschreven. Zal dit niet tot gevolg hebben dat, bij uittreden van een vennoot die houder is van aandelen welke andere inbreng vertegenwoordigen, of bij terugneming van zodanige aandelen, de waarde van die aandelen, vóór die afschrijving en in tegenstelling met de principiële bepaling van artikel 202, niet zal mogen worden terugbetaald uit het gedeelte dat die aandelen vertegenwoordigen in de op de balans als reserve geboekte winst ? Zo ja, dan is het geraden die beperking in artikel 202 te stellen; zo niet, dan zou de verwijzing in artikel 188 naar het laatste gedeelte van artikel 63, § 3, door een dienstige tekst moeten worden aangepast.

*Artikel 189*

Door deze tekst wordt de toekenning van enig bijzonder voordeel aan de oprichters uitdrukkelijk uitgesloten. Artikel 210 van zijn kant

ficiaires. La présence opportune de ces deux textes distincts confirme, comme il a été signalé dans les observations sur l'article 147, que la prohibition des secondes n'excluait pas l'attribution des premiers.

L'exposé des motifs signale que « tout comme pour les S. P. R. L. il a paru préférable de ne point autoriser l'attribution d'avantages particuliers aux fondateurs » (article 189), de même que d'écarter la création de parts bénéficiaires (article 210). En réalité, aucun des textes régissant la S. P. R. L. n'exclut l'octroi aux fondateurs de la S. P. R. L. d'avantages autres que des parts bénéficiaires. Si l'intention du Gouvernement est d'unifier à cet égard les régimes de la S. P. R. L. et de la S. C. V., il y aurait lieu d'insérer dans le chapitre concernant la S. P. R. L. un texte identique à l'article 189.

*Article 190*

Le renvoi de l'article 62 ne peut s'étendre à la disposition finale de son alinéa 1er prévoyant que le rapport du réviseur sera annexé « à l'acte prévu par l'article 65 ou au projet d'acte prévu par l'article 67 ». Ce dernier concerne, en effet, le projet préalable à la constitution par souscriptions, non prévue pour la S. C. V.

Il est proposé d'ajouter au projet :

« Le rapport du réviseur demeurera annexé à l'acte constitutif ».

*Article 191*

Au 1°, il est requis par le projet d'indiquer dans l'acte constitutif le capital minimum; cette exigence est cependant écartée implicitement par l'article 223, alinéa 1er, aux termes duquel le capital minimum est égal au capital souscrit lors de la constitution de la société, si les statuts ne fixent pas un autre montant.

Pour concilier les deux textes, il est proposé d'adopter la rédaction de l'article 230, 6°, qui, pour la société coopérative, prescrit de mentionner : « 6° le capital minimum statutaire, s'il est différent du capital social souscrit lors de la constitution ».

Le projet n'exige pas de mentionner la manière dont le capital souscrit est formé (comp. articles 65, 4°, et 147, 10°).

*Article 192*

Cet article ne suscite aucune observation.

*Article 193*

Aux termes de cet article, « Les fondateurs encourent la responsabilité prévue par l'article 69 ».

Ce renvoi n'est pas entièrement adéquat ni suffisant.

Le 1° de l'article 69, n'envisage pas la responsabilité de la différence éventuelle entre le capital minimum statutaire, s'il est supérieur au minimum légal, et le montant des souscriptions.

Au 2°, il n'est pas tenu compte du cas de non-libération du capital à concurrence d'au moins 250 000 F, ni de l'exception résultant de parts souscrites en représentation d'apports non susceptibles de réalisation forcée.

Au 3°, il est question d'énonciations prescrites par l'article 6 dans le projet d'acte et dans les souscriptions, ce qui est exclu pour la S. C. V.

D'autre part, la rédaction de l'article 193 n'établit plus de responsabilité à charge du mandataire ou de celui qui s'est porté fort.

Il est proposé d'abandonner en l'espèce, pour les raisons qui ont déjà été indiquées, le procédé du renvoi et de le remplacer par un texte complet, comme il a été fait d'ailleurs pour la S. P. R. L. à l'article 151 qui pourrait (à l'exclusion du 4°) être repris avec les adaptations requises mentionnées ci-dessus.

*Article 194*

L'alinéa 2 ne constitue qu'une répétition du début de l'alinéa 1er qui vise aussi bien la souscription de nouvelles parts que l'admission d'un nouvel associé). Il peut donc être supprimé.

*Article 195*

Cette disposition ne donne pas lieu à observation.

sluit de uitgifte van winstbewijzen uit. Die twee onderscheiden teksten bevestigen wat in de opmerkingen bij artikel 147 is gezegd, namelijk dat het verbod winstbewijzen uit te geven, toekenning van de eerstgenoemde voordelen niet uitsluit.

De memorie van toelichting zegt hieromtrent : « Net zoals in de P. V. B. A. (lees B. V. B. A.) is het verkieslijk gebleken de toekenning van bijzondere voordelen aan de oprichters te weren » (artikel 189), en de uitgifte van winstbewijzen uit te sluiten (artikel 210). In feite sluit geen enkele tekst met betrekking tot de B. V. B. A. de toekenning van andere voordelen dan winstbewijzen aan de oprichters van de B. V. B. A. uit. Wil de Regering in dit opzicht eenheid brengen in de regelingen voor de B. V. B. A. en de V. V. K., dan zou in het hoofdstuk betreffende de B. V. B. A. eenzelfde tekst als die van artikel 189 moeten worden ingevoegd.

*Artikel 190*

De verwijzing naar artikel 62 mag niet mede betrekking hebben op de slotbepaling van het eerste lid van dat artikel, hetwelk bepaalt dat het verslag van de revisor wordt « gehecht aan de akte bedoeld in artikel 65 of aan de ontwerpakte bedoeld in artikel 67 ». Dit laatste heeft immers betrekking op het ontwerp dat voorafgaat aan de oprichting bij wege van inschrijving, welke voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal niet bestaat.

Voorgesteld wordt het ontwerp als volgt aan te vullen :

« Het verslag van de revisor blijft bij de oprichtingsakte gevoegd ».

*Artikel 191*

In de tekst onder 1° eist het ontwerp dat in de oprichtingsakte melding wordt gemaakt van het minimumkapitaal; aan die eis wordt echter stilzwijgend voorbijgegaan in artikel 223, eerste lid, volgens hetwelk het minimumkapitaal gelijk is aan het bij de oprichting van de vennootschap geplaatste kapitaal indien de statuten geen ander bedrag vaststellen.

Om beide teksten in overeenstemming te brengen wordt voorgesteld te werken met de redactie van artikel 230, 6°, hetwelk voor de coöperatieve vennootschap bepaalt dat in de oprichtingsakte moet worden vermeld : « 6° het statutaire minimumkapitaal indien dit van het bij de oprichting geplaatste kapitaal verschilt ».

Het ontwerp eist niet dat wordt vermeld op welke wijze het geplaatste kapitaal gevormd is (verg. artikelen 65, 4°, en 147, 10°).

*Artikel 192*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 193*

Dit artikel bepaalt : « De oprichters dragen de aansprakelijkheid als omschreven in artikel 69 ».

Die verwijzing is niet volkomen dienstig en niet toereikend.

Onder 1° handelt artikel 69 niet over de aansprakelijkheid voor het eventuele verschil tussen het statutaire minimumkapitaal, indien dit hoger is dan het wettelijk minimum, en het bedrag van de inschrijvingen.

In 2° is geen rekening gehouden met het geval dat het kapitaal niet tot ten minste 250 000 F gestort is, noch met de uitzondering die volgt uit het feit dat aandelen geplaatst zijn ter vertegenwoordiging van inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

Onder 3° is sprake van vermeldingen die krachtens artikel 67 in de ontwerpakte en in de inschrijvingsbiljetten moeten voorkomen, hetgeen voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal uitgesloten is.

Anderzijds voorziet de tekst van artikel 193 niet meer in enige aansprakelijkheid van de gemachtigde of van degene die zich sterk heeft gemaakt.

Om de reeds eerder opgegeven redenen wordt voorgesteld ook hier niet met verwijzingen te werken en de tekst van het artikel te vervangen door een volledige tekst, zoals trouwens voor de B. V. B. A. is gedaan in artikel 151, hetwelk (op 4° na) zou kunnen worden overgenoemen met de hiervoren vermelde nodige aanpassingen.

*Artikel 194*

Het tweede lid is slechts een herhaling van wat gezegd is vooraan in het eerste lid (dit heeft zowel betrekking op de inschrijving op nieuwe aandelen als op de toelating van een nieuwe vennoot). Het kan dus vervallen.

*Artikel 195*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Article 196*

L'alinéa 2, en tant qu'il prescrit la libération intégrale des parts nouvelles non souscrites entièrement en espèces, appelle les observations déjà présentées à propos des articles 187 et 188, concernant les souscriptions par voie d'apports non susceptibles de réalisation forcée et à prestations successives (article 63, § 2) : de telles souscriptions ne peuvent être libérées intégralement au moment où elles ont lieu. Si elles sont admises, elles déclencheront à nouveau l'interdiction de répartir des bénéfices ou des réserves avant leur amortissement total (article 63, § 3). Elles ne pourront être admises que dans les limites prévues à l'article 63, § 2, telles qu'elles devraient être précisées à l'article 188.

L'alinéa 3 concernant les rapports dont les apports en nature doivent être l'objet, devrait préciser que le rapport du commissaire-reviseur ou du reviseur d'entreprises doit être préalable à la souscription, et porter, en cas d'apports non susceptibles de réalisation forcée, sur les points énoncés à l'article 63, § 2, 2°.

La souscription de parts nouvelles rémunérant des apports en nature est soumise à l'obligation de payer la prime d'émission prévue impérativement à l'article 195, pour le nombre de parts nouvelles attribuées en contrepartie de ces apports.

C'est l'organe de gestion, en principe chargé d'agréer les nouveaux associés ou la souscription de parts nouvelles (article 194), qui décidera de l'importance de cette attribution.

Le rapport du reviseur et celui de l'organe de gestion sont soumis à la première assemblée générale qui, *a posteriori*, « se prononce sur la valeur attribuée à l'apport et sur (et non « à » : cf. le texte néerlandais de l'article 196) sa rémunération ». L'exposé des motifs précise que « le défaut de ratification par l'assemblée n'entraîne pas par (lui)-même l'annulation de l'apport ni celle de l'augmentation du capital (souscrit). Son seul effet est d'engager éventuellement la responsabilité des membres de l'organe d'administration envers la société ». Il ne s'agit donc pas d'une ratification à laquelle la souscription serait subordonnée.

Les souscriptions de parts nouvelles n'entraînant qu'une augmentation de capital « souscrit », sans modification des statuts, le rapport du reviseur sur les apports en nature et ses conclusions ne sont soumis à aucune mesure de publicité.

*Article 197*

Cet article ne donne pas lieu à d'autres observations que celles qui ont été présentées au sujet de l'article 193, auquel il se réfère.

*Article 198*

Selon l'exposé des motifs, lorsque les statuts disposeront que la décision d'exclusion ne doit pas être motivée, « afin d'éviter les lenteurs, les incertitudes et la publicité d'une procédure judiciaire », aucune contestation ne pourra plus être portée devant les tribunaux sur la réalité de motifs qui ne doivent plus être donnés. Cette disposition statutaire privera donc de toute portée l'alinéa 1er, aux termes duquel « tout associé peut être exclu pour justes motifs ou pour toute autre cause indiquée dans les statuts ».

L'exposé des motifs précise qu'« il va de soi cependant que les droits de la défense doivent être en tout cas respectés; l'associé menacé d'exclusion devra donc être entendu s'il en manifeste le désir, sans qu'on puisse lui objecter l'absence de clause statutaire sur ce point ». Cette règle devrait figurer dans le texte du projet.

Le projet n'organise pas le mode de notification de la décision (comparez l'article 237 pour la société coopérative).

*Article 199*

Les limitations au droit de démissionner prévues par cet article ou par les clauses statutaires permises par ses alinéas 2 et 3, ne sauraient entraver le droit de démissionner prévu par l'article 208, alinéa 3 (exposé des motifs au sujet de cet article).

*Article 200*

Le cas de l'associé qui serait colloqué ou placé sous conseil judiciaire n'est pas prévu.

*Articles 200 et 201*

Selon l'article 200, alinéa 2, les héritiers d'un associé décédé ne peuvent devenir associés que dans les cas prévus notamment par l'article 215, alinéa 2; celui-ci autorise des clauses statutaires permettant la

*Artikel 196*

Bij het tweede lid, voor zover het voorschrijft dat de niet volledig in geld geplaatste nieuwe aandelen moeten worden volgestort, zijn dezelfde opmerkingen te maken als bij de artikelen 187 en 188, met betrekking tot de inschrijvingen bij wege van niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng met opeenvolgende prestaties (artikel 63, § 2) : zodanige inschrijvingen kunnen niet dadelijk worden volgestort. Worden zij aangenomen, dan zal opnieuw het verbod gelden geen winst of reserves uit te keren vooraleer zij volledig zijn afgeschreven (artikel 63, § 3). Zij mogen slechts worden aanvaard binnen de grenzen bepaald in artikel 63, § 2, zoals die in artikel 188 nader zouden moeten worden aangegeven.

Het vierde lid, dat betrekking heeft op de verslagen die moeten worden opgemaakt omtrent de inbreng in natura, zou nader moeten bepalen dat het verslag van de commissaris-revisor of van de bedrijfsrevisor aan de inschrijving moet voorafgaan en ingeval van niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng moet slaan op de punten vermeld in artikel 63, § 2, 2°.

De inschrijving op nieuwe aandelen tot vergoeding van inbreng in natura brengt de verplichting mee, de in artikel 195 voorgeschreven uitgiftepremie te betalen voor het aantal nieuwe aandelen die als tegenprestatie voor die inbreng worden toegekend.

Over de omvang van die toekenning beslist het beheersorgaan, dat in beginsel belast is met het toelaten van de nieuwe vennoten of van de inschrijving op nieuwe aandelen (artikel 194).

Het verslag van de revisor en dat van het beheersorgaan worden voorgelegd aan de eerstvolgende algemene vergadering, die zich *a posteriori* « uitspreekt over de waarde die aan de inbreng wordt toegekend en over de vergoeding ervan ». De memorie van toelichting zegt hieromtrent : « De niet-bekrachtiging door de algemene vergadering heeft op zichzelf geenszins de nietigheid van de inbreng of van de kapitaalverhoging tot gevolg. De enkele uitwerking ervan is de eventuele aansprakelijkheid van de leden van het beheersorgaan jegens de vennootschap ». Het gaat dus niet om een bekrachtiging waaraan de inschrijving zou zijn onderworpen.

Aangezien de inschrijvingen op nieuwe aandelen slechts een verhoging van het « geplaatste » kapitaal tot gevolg hebben, zonder dat de statuten worden gewijzigd, hoeft aan het verslag van de revisor over de inbreng in natura en aan zijn conclusies geen openbaarheid te worden gegeven.

*Artikel 197*

Bij dit artikel zijn geen andere opmerkingen te maken dan gemaakt zijn bij artikel 193, waarnaar het verwijst.

*Artikel 198*

Volgens de memorie van toelichting zal, wanneer de statuten bepalen dat de beslissing tot uitsluiting niet met redenen moet worden omkleed, « zodat de trage afwikkeling, de onzekerheid en de openbaarheid van een justitiële rechtspleging wordt vermeden », geen betwisting over de werkelijkheid van redenen, die niet meer opgegeven hoeven te worden, meer voor de rechtbanken kunnen worden gebracht. Die statuutbepaling zal dus elke betekenis ontnemen aan het eerste lid van het artikel, volgens hetwelk « ieder vennoot om gegronde redenen of wegens enige andere in de statuten vermelde oorzaak kan worden uitgesloten ».

De memorie van toelichting verduidelijkt dat « het echter vanzelf spreekt dat de rechten van de verdediging in alle geval moeten worden geëerbiedigd. De vennoot die met uitsluiting wordt bedreigd, moet dus op zijn verlangen worden gehoord, zonder dat men hem de afwezigheid van een statutaire bepaling op dat punt kan tegenwerpen ». Die regel zou in de tekst van het ontwerp moeten staan.

Het ontwerp treft geen regeling voor de kennisgeving van de beslissing (verg. artikel 237 voor de coöperatieve vennootschap).

*Artikel 199*

De beperkingen van het recht om uit de vennootschap te treden, welke bepaald zijn in dit artikel of in de door het tweede en het derde lid van dit artikel geoorloofde statuutbepalingen, kunnen het in artikel 208, derde lid, bedoelde recht tot uittreden niet in de weg staan (memorie van toelichting bij dat artikel).

*Artikel 200*

Het ontwerp voorziet niet in het geval van de vennoot die in een gesticht is of onder gerechtelijk raadsman staat.

*Artikelen 200 en 201*

Volgens artikel 200, tweede lid, kunnen de erfgenamen van een overleden vennoot geen vennoot worden, behalve in de gevallen bepaald onder meer in artikel 215, tweede lid, krachtens hetwelk in de statuten

cession entre vifs ou la transmission à cause de mort soit à des associés, soit à des tiers nommément désignés par le statut ou entrant dans des catégories qu'ils déterminent et remplissant les conditions légales ou statutaires requises pour être associés, l'agrément de l'organe compétent pour statuer sur l'admission des associés restant d'ailleurs requis en principe (article 215, alinéa 3). La transmission à cause de mort, même dans ces cas, ne s'opère pas de plein droit, l'agrément devant être obtenu.

L'article 201 prévoit que « la perte de la qualité d'associé, le retrait de parts et le décès, sauf dans le cas prévu par l'article 215, alinéa 2, entraînent la réduction du capital souscrit et l'ancien associé ou ses ayants droit ont le droit de recevoir la valeur de leurs parts ».

La restriction « sauf dans le cas prévu par l'article 215, alinéa 2 » demande à être précisée.

Dans le texte, elle ne se rapporte qu'au cas du décès. Faut-il en déduire que dans l'hypothèse de la perte de la qualité d'associé par exclusion (article 198), déconfiture, faillite ou interdiction (article 200), l'intéressé ne pourrait pas céder ses parts, malgré les clauses statutaires prises en vertu de l'article 215, alinéa 2, qui la permettraient ?

Dans le cas du décès, faut-il comprendre la restriction précitée en ce sens que le capital souscrit est réduit et que le droit à remboursement est acquis de plein droit pour les ayants cause (ou pour les parts revenant aux ayants droit) qui n'entrent pas dans les catégories visées par les clauses autorisées par l'article 215, alinéa 2, ou qui n'obtiennent pas l'agrément requis ? Ou doit-on la comprendre en ce sens que si cette transmission n'a pas lieu, ils peuvent ou doivent céder les parts à ceux qui peuvent les acquérir, ou du moins tenter de le faire avant de pouvoir réclamer remboursement à la société ? Dans l'une et l'autre hypothèse, il semble qu'un délai devrait être fixé, à l'expiration duquel une solution certaine devrait être acquise.

*Article 202*

Cette disposition fixe un minimum à la valeur à rembourser pour éviter que l'associé sortant ou ses ayants droit soient privés de leur part dans les réserves. Le référence à « l'actif social net tel qu'il résulte du bilan » aura pour conséquence, ainsi que le signale l'exposé des motifs, que les réserves occultes n'entreront pas en ligne de compte.

On peut se demander s'il n'y a pas une certaine discordance entre la base de calcul de la valeur minimum des parts donnée dans cet article et celle, plus précise et complète, prescrite pour fixer la même valeur par l'article 195 lorsqu'il s'agit de déterminer la prime d'émission à payer par le souscripteur de nouvelles parts.

L'article 202 suppose évidemment une valeur correspondant à des parts entièrement libérées. Il convient cependant de le préciser.

*Articles 203 et 204*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

*Articles 205 à 207*

Ces articles organisent le remboursement des parts, entraînant réduction du capital souscrit et diminution de l'actif social. Ils consacrent par des modalités adéquates, la règle que le remboursement ne peut avoir lieu soit s'il entraîne une réduction du capital souscrit en dessous du capital minimum statutaire (article 205) soit aussi longtemps qu'il aurait pour effet de ramener, par cette répartition à des associés, l'actif social net au-dessous de ce capital, qui constitue la garantie des tiers (article 206).

Le délai d'un an, à dater du décès ou de la perte de la qualité d'associé, à l'expiration duquel, — si le capital n'a pu être réduit ou si les parts n'ont pas été achetées par d'autres associés — l'ancien associé ou les ayants cause du défunt deviendront automatiquement associés, pourrait être trop bref. A supposer une exclusion ou un décès survenus le 15 janvier d'un exercice social coïncidant avec l'année civile, le capital souscrit ne pourrait être réduit ni les parts être achetées avant le 15 janvier de l'année suivante puisque le remboursement se calcule sur base du bilan de l'exercice au cours duquel l'événement s'est produit (article 202, alinéa 1er) et que ce bilan, clos le 31 décembre de l'année de l'événement, ne pourrait normalement être arrêté et approuvé par l'assemblée pour le 15 janvier suivant : l'associé exclu redeviendra ainsi associé avant même que la société ait pu lui rembourser ses parts ...

Il serait donc indiqué de faire courir le délai d'un an à compter de la date d'exigibilité du remboursement, déterminée par l'article 204 (un mois après l'approbation des comptes par l'assemblée générale).

bepalingen mogen worden opgenomen die overdracht onder de levenden of overgang wegens overlijden toestaan hetzij aan vennooten, hetzij aan derden die met name zijn aangewezen in de statuten of behoren tot daarin nader bepaalde categorieën die voldoen aan de wettelijke of statutaire voorwaarden om vennoot te zijn, terwijl het goedvinden van het orgaan dat bevoegd is om over de toelating van vennoten te beslissen in beginsel vereist blijft (artikel 215, derde lid). De overgang wegens overlijden heeft, zelfs in die gevallen, niet van rechtswege plaats, aangezien het goedvinden van het bevoegde orgaan daartoe vereist is.

Artikel 201 bepaalt : « Verlies van de hoedanigheid van vennoot, terugneming van de aandelen en overlijden, behalve in het geval van artikel 215, tweede lid, hebben de vermindering van het geplaatste kapitaal tot gevolg, en de gewezen vennoot of zijn rechtverkrijgenden zijn gerechtigd de waarde van hun aandelen te ontvangen ».

De beperking « behalve in het geval van artikel 215, tweede lid » behoeft enige toelichting.

In de tekst slaat ze alleen op het geval van overlijden. Moet daaruit worden afgeleid dat de betrokkene, in het geval van verlies van de hoedanigheid van vennoot door uitsluiting (artikel 198), kennelijk onvermogen, faillissement of onbekwaamverklaring (artikel 200), zijn aandelen niet zou kunnen overdragen ondanks de krachtens artikel 215, tweede lid, opgenomen statuutbepalingen die dat wel zouden gedogen ?

Moet die beperking in het geval van overlijden, zo worden verstaan dat het geplaatste kapitaal wordt verminderd en dat het recht op terugbetaling van rechtswege toevalt aan de rechtverkrijgenden (of aan de aandelen die toekomen aan de rechthebbenden) die niet vallen onder de categorieën bedoeld in de door artikel 215, tweede lid, geoorloofde bepalingen, of die het vereiste goedvinden niet verkrijgen ? Of moet worden verstaan dat zij, als die overgang geen doorgang vindt, de aandelen mogen of moeten overdragen aan degenen die ze mogen verkrijgen, of althans een poging in die zin moeten doen vooraleer van de vennootschap terugbetaling te mogen vorderen ? In beide gevallen zou een termijn moeten worden bepaald na het verstrijken waarvan een definitieve regeling moet zijn getroffen.

*Artikel 202*

Deze bepaling stelt een minimum voor de terug te betalen waarde vast, om te voorkomen dat de uittredende vennoot of zijn rechtverkrijgenden hun aandeel in de winst verliezen. De verwijzing naar « het eigen vermogen van de vennootschap volgens de balans » zal tot gevolg hebben, aldus de memorie van toelichting, dat geen rekening zal worden gehouden met de stille reserves.

Men kan zich afvragen of er niet enige discrepantie bestaat tussen de grondslag voor het berekenen van de in dit artikel opgegeven minimumwaarde van de aandelen, en de nauwkeuriger en volledige berekeningsgrondslag welke voor het vaststellen van dezelfde waarde voorgeschreven is door artikel 195 wanneer het erom gaat te bepalen welke uitgiftepremie de inschrijver op nieuwe aandelen moet betalen.

Artikel 202 veronderstelt vanzelfsprekend een waarde die overeenstemt met volgestorte aandelen. Dit zou met zoveel woorden moeten worden gezegd.

*Artikelen 203 en 204*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikelen 205 tot 207*

Deze artikelen regelen de terugbetaling van de aandelen waardoor het geplaatste kapitaal en het eigen vermogen van de vennootschap worden verminderd. Zij bevestigen door dienstige voorzieningen de regel dat terugbetaling niet mogelijk is als daardoor het geplaatste kapitaal beneden het statutaire minimumkapitaal zou komen te liggen (artikel 205) en zolang, door die uitkering aan vennoten, het eigen vermogen van de vennootschap zou verminderen tot beneden dat kapitaal, zekerheid voor derden (artikel 206).

De termijn van één jaar, te rekenen van het overlijden of van het verlies van de hoedanigheid van vennoot, bij het verstrijken waarvan — als het kapitaal niet kan worden verminderd of als de aandelen niet door andere vennoten zijn gekocht — de gewezen vennoot of de rechtverkrijgenden van de overledene automatisch vennoten worden, zou wel eens te kort kunnen zijn. Een uitsluiting of een overlijden doet zich bijvoorbeeld voor op 15 januari van het boekjaar dat samenvalt met het kalenderjaar. Het geplaatste kapitaal mag niet verminderd, de aandelen mogen niet gekocht worden vóór 15 januari van het volgende jaar : de terugbetaling wordt immers berekend op grond van de balans van het boekjaar in de loop waarvan de gebeurtenis zich heeft voorgedaan (artikel 202, eerste lid), en die balans, afgesloten op 31 december van het jaar waarin de gebeurtenis zich heeft voorgedaan, kan door de algemene vergadering normaal niet afgesloten en goedgekeurd worden tegen de 15e januari daaropvolgend. De uitgesloten vennoot zal zodoende opnieuw vennoot worden, zelfs vóór de vennootschap hem zijn aandelen heeft kunnen terugbetalen ...

De termijn van één jaar zou dus moeten kunnen ingaan vanaf de in artikel 204 bepaalde datum waarop het terug te betalen bedrag opeisbaar is (één maand na de goedkeuring van de rekening door de algemene vergadering).

L'article 205 ne contraint pas l'ancien associé ou les ayants droit de l'associé décédé à vendre leurs parts à ceux des associés qui leur en proposeraient l'achat, même aux conditions de l'article 202.

La situation prévue à la fin de l'alinéa 1er de l'article 205 aura pour conséquence inattendue que l'associé exclu, comme l'associé démissionnaire, redeviendra associé.

L'article 206, alinéa 1er, qui prescrit de déduire de l'actif social net les apports visés à l'article 63, § 2 (non susceptibles de réalisation forcée) et non amortis, ainsi que les commentaires donnés à ce sujet par l'exposé des motifs (page 128, alinéa 1er), permettent de considérer que, sur ce point, le Gouvernement considère que ces apports ne peuvent être pris en considération pour former le capital minimum statutaire (cf. observation sur l'article 188).

*Articles 208 et 209*

Le projet déroge à la définition de la S. C. V. (article 186), selon laquelle l'associé n'engage qu'une mise déterminée, en permettant aux statuts (ou à une modification des statuts) d'autoriser l'assemblée générale à imposer aux associés le paiement de cotisations, à la condition que les statuts en déterminent les bases et les modes de calcul, ainsi que le maximum qui, selon l'exposé des motifs, ne doit pas être indiqué sous la forme d'un montant déterminé mais pourrait être fixé en fonction d'un facteur variable.

L'article 221, alinéa 2, prévoit que le rapport des commissaires portera sur l'utilisation des cotisations.

*Articles 210 à 212*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

*Article 213*

A l'alinéa 1er, dans le texte néerlandais, la référence à l'article 80 doit être limitée à l'article 80, alinéa 1er, comme dans le texte français; les alinéas 2 et 3 de l'article 80 ne pourraient, en effet, s'appliquer à la société à capital variable.

L'alinéa 2, visant des « mentions appropriées sur les deux exemplaires du certificat signées comme il est dit ci-dessus », est incompréhensible car l'on cherche vainement où et comment il est dit « ci-dessus » qu'il y a deux exemplaires du certificat et comment les mentions en sont signées. L'exposé des motifs ne parle d'ailleurs pas de ces deux exemplaires : d'après lui, les opérations visées sont l'objet de mentions appropriées dans le registre.

Il se pourrait que le Gouvernement ait envisagé d'appliquer à la société à capital variable la disposition, identique à l'alinéa 2, figurant à l'article 246, alinéa 3, concernant la société coopérative, mais précédée d'un alinéa 2 qui dispose :

« Les certificats sont établis en double et signés tant par l'associé que par un administrateur. Ils font preuve de l'admission ».

Mais il y a lieu de noter que, pour la société coopérative, l'article 244 dispose que « les parts sont représentées par des certificats nominatifs qui portent ..., la date de son admission, le tout sous la signature du titulaire et de celui qui a la gestion et la signature sociale ».

Si l'intention du Gouvernement est d'appliquer le même régime à la société à capital variable, il conviendra de reproduire dans l'article 213, après l'alinéa 1er, un texte adapté de l'article 244, puis celui de l'article 246, alinéa 3, avant l'article 213, alinéa 2 du projet.

*Article 214*

Cet article ne donne lieu à aucune observation.

*Article 215*

La notion de « catégories qu'ils (les statuts) déterminent » peut difficilement être circonscrite (cf. les observations présentées à propos de l'article 156). Le recours à une « caractéristique objective » dont l'exposé des motifs donne des exemples n'en limitera guère la portée en pratique.

*Article 216*

Cet article ne suscite aucune observation.

Artikel 205 dwingt de gewezen vennoot of de rechtverkrijgenden van de overleden vennoot niet, hun aandelen te verkopen aan de vennoten die zich als koper mochten aanmelden, zelfs onder de voorwaarden van artikel 202.

De toestand waarop het slot van het eerste lid van artikel 205 doelt, zal het onverwachte gevolg hebben dat de uitgesloten vennoot, evenals de uittredende vennoot, opnieuw vennoot wordt.

Artikel 206, eerste lid, krachtens hetwelk de in artikel 63, § 2, bedoelde niet afgeschreven inbreng (die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is), van het eigen vermogen van de vennootschap moet worden afgetrokken, alsook de commentaar welke de memorie van toelichting blz. 159 daarbij geeft, wettigen de veronderstelling dat die inbreng volgens de Regering niet in aanmerking mag komen om het statutaire minimumkapitaal te vormen (cfr. opmerking bij artikel 188).

*Artikelen 208 en 209*

Het ontwerp wijkt af van de definitie van de vennootschap met veranderlijk kapitaal (artikel 186), volgens welke de vennoot slechts een bepaalde inbreng verbindt en de statuten (of een statuutwijziging) de algemene vergadering kunnen machtigen om de vennoten bijdragen te doen betalen, op voorwaarde dat de statuten de grondslagen, de berekeningswijze en het maximum ervan vaststellen; dat maximum hoeft, volgens de memorie van toelichting « niet onder de vorm van een welbepaald bedrag te worden opgegeven » maar « kan worden vastgesteld ten opzichte van een veranderlijke factor ».

Artikel 221, tweede lid, bepaalt dat het verslag van de commissarissen zal handelen over de aanwending van de bijdragen.

*Artikelen 210 tot 212*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 213*

In het eerste lid van de Nederlandse tekst moet niet naar artikel 80 maar zoals in de Franse naar artikel 80, eerste lid, worden verwezen; het tweede en het derde lid van dat artikel kunnen geen toepassing vinden op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Het tweede lid, dat handelt over « daartoe strekkende verklaringen op beide exemplaren van het certificaat, ondertekend als hierboven », is onbegrijpelijk. Men zoekt vergeefs waar en hoe « hierboven » gezegd is dat er twee exemplaren van het certificaat zijn en hoe daarop voorkomende verklaringen ondertekend worden. De memorie van toelichting spreekt trouwens niet over die twee exemplaren; wel zegt ze dat omtrent die verrichtingen « passende vermeldingen in het register worden ingeschreven ».

Misschien heeft de Regering op de vennootschap met veranderlijk kapitaal de bepaling — dezelfde als het tweede lid — willen toepassen welke voorkomt in artikel 246, derde lid, betreffende de coöperatieve vennootschap, maar waaraan een tweede lid voorafgaat dat bepaalt :

« De certificaten worden in tweevoud opgemaakt en zowel door de vennoot als door een bestuurder ondertekend. Zij gelden als bewijs van toetreding ».

Er moet echter worden opgemerkt dat, voor de coöperatieve vennootschap, artikel 244 bepaalt dat « de aandelen worden vertegenwoordigd door certificaten op naam, waarop voorkomen ... de datum van zijn toetreding, een en ander ondertekend door de houder en door degene die de vennootschap beheert en voor haar tekent ».

Mocht de Regering dezelfde regeling willen toepassen op de vennootschap met veranderlijk kapitaal, dan zou in artikel 213, na het eerste lid, met enige aanpassing een tekst als die van artikel 244 en daarna die van artikel 246, derde lid, moeten worden ingevoegd.

*Artikel 214*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 215*

Het begrip « in de statuten ... nader bepaalde categorieën » kan bezwaarlijk worden omschreven (zie de opmerkingen in verband met artikel 156). « Objectieve kenmerken », waarvan in de memorie van toelichting voorbeelden worden gegeven, zullen de inhoud ervan in de praktijk evenmin kunnen begrenzen.

*Artikel 216*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Article 217*

Cette disposition reproduit les §§ 4 et 5 de l'article 87.

*Article 218*

Il convient seulement d'observer, au sujet de l'application de l'article 87, § 6, que l'aliénation des parts à laquelle doit procéder, dans l'année, la société qui devient filiale d'une S. C. V. pourra se heurter à l'incessibilité de principe de l'article 215, alinéa 1er, si les statuts n'y apportent pas les dérogations permises par l'article 215, alinéa 2. L'on pourrait, pour éviter cette difficulté, prévoir que la société devra, dans l'année, aliéner ses parts « ou en exercer le retrait ».

*Articles 219 à 222*

C'est, en principe, le régime des sociétés anonymes qui s'applique à l'administration (article 219, alinéa 1er) et au contrôle (article 221) de la S. C. V.

A la condition que la société « ne se trouve dans aucun des cas prévus à l'article 187, § 2 », les statuts peuvent prévoir que l'administration est organisée conformément aux articles 162 à 170 « relatifs à la S. P. R. L. (article 219, alinéa 2), et, selon l'article 221, « ce contrôle peut s'effectuer conformément aux articles 171, alinéa 1er, et 172 à 179 » (l'article 171, alinéa 2, qui rend facultative la désignation de commissaires si le nombre des associés ne dépasse pas cinq, est donc exclu). Pour assurer la concordance du texte de l'article 221 avec celui de l'article 219, alinéa 2, il est proposé de rédiger de la manière suivante la deuxième phrase de l'article 221, alinéa 1er :

« Toutefois, les statuts peuvent prévoir que ce contrôle est organisé conformément aux articles 171, alinéa 1er, et 172 à 179, si la société ne se trouve dans aucun des cas prévus à l'article 187, § 2 ».

Le projet prévoit, à l'article 219, la sanction de la dissolution à charge de la société dont la gestion serait organisée comme en S. P. R. L. alors que la condition prévue ne serait pas remplie ou cesserait de l'être. Mais il n'en prévoit aucune si le contrôle de la S. C. V. était organisé comme en S. P. R. L. dans les mêmes circonstances. Le projet doit donc être complété sur ce point.

De même, l'article 220 organise les conditions du passage du régime de l'administration selon les règles de la société anonyme à celui de la gestion prévue pour la S. P. R. L., mais il omet de régler le même changement de régime pour l'organisation du contrôle. Il est proposé de le compléter comme suit : « et que son contrôle sera exercé conformément aux règles prescrites par les articles 171, alinéa 1er, et 172 à 179 ».

Il résulte de l'article 219, alinéa 2, que l'organisation de la gestion selon le régime de la société anonyme ne peut être prévue par les statuts que si ceux-ci interdisent à la société les opérations prévues à l'article 187, § 2 (« usage de cette faculté, sans que cette condition soit remplie »). L'obligation, prescrite par l'article 222, de recourir à une assemblée délibérant comme en matière de modification des statuts pour autoriser une telle opération, confirme ce point de vue.

*Article 223*

L'alinéa 1er a fait l'objet d'une observation à propos de l'article 191.

*Article 224*

Cette disposition prévoit la possibilité d'augmenter le capital souscrit sans apports extérieurs dans les conditions prévues par l'article 130 (incorporation de réserves ou de plus-values); s'agissant du capital souscrit, on ne se trouve pas en présence d'une modification des statuts et l'acte authentique n'est donc pas requis.

Du fait que cette possibilité est explicitement prévue, on ne peut déduire que la société ne pourrait augmenter son capital minimum statutaire par incorporation des réserves ou plus-values aux conditions de l'article 130, en suivant en ce cas toutes les règles prévues pour les modifications aux statuts.

*Article 225*

Cet article ne donne pas lieu à observation.

*Artikel 217*

Deze bepaling is een herhaling van de §§ 4 en 5 van artikel 87.

*Artikel 218*

Met betrekking tot de toepassing van artikel 87, § 6, moet alleen worden opgemerkt dat de vervreemding van de aandelen waartoe de vennootschap die een dochtermaatschappij van een vennootschap met veranderlijk kapitaal wordt, binnen het jaar moet overgaan, zal kunnen stuiten op de in artikel 215, eerste lid, bedoelde principiële onoverdraagbaarheid van de aandelen, wanneer de statuten niet voorzien in afwijkingen als door artikel 215, tweede lid, zijn toegestaan. Om die moeilijkheid uit de weg te gaan zou kunnen worden bepaald dat de vennootschap haar aandelen binnen het jaar moet vervreemden « of terugnemen ».

*Artikelen 219 tot 222*

In beginsel is de voor de naamloze vennootschappen geldende regeling inzake bestuur (artikel 219, eerste lid) en toezicht (artikel 221) op de vennootschap met veranderlijk kapitaal van toepassing.

Op voorwaarde dat de vennootschap « zich niet bevindt in een der gevallen van artikel 187, § 2 » kunnen de statuten bepalen dat in het bestuur wordt voorzien overeenkomstig de artikelen 162 tot 170 betreffende de B. V. B. A. (artikel 219, tweede lid); volgens artikel 221 « kan die controle worden gedaan overeenkomstig de artikelen 171, eerste lid, en 172 tot 179 » (artikel 171, tweede lid, dat de aanwijzing van commissarissen facultatief maakt indien er niet meer dan vijf vennoten zijn, is dus uitgesloten). Ter wille van de overeenstemming met artikel 219, tweede lid, wordt voorgesteld de tweede volzin van artikel 221, eerste lid, als volgt te redigeren :

« De statuten kunnen evenwel bepalen dat in dat toezicht wordt voorzien overeenkomstig de artikelen 171, eerste lid, en 172 tot 179, zo de vennootschap zich niet bevindt in een der gevallen van artikel 187, § 2 ».

Als sanctie voorziet het ontwerp in artikel 219 in de ontbinding van de vennootschap wier beheer mocht zijn georganiseerd als in een B. V. B. A. terwijl de genoemde voorwaarde niet of niet meer zou zijn vervuld. Er is echter geen sanctie als het toezicht van de vennootschap met veranderlijk kapitaal mocht zijn georganiseerd zoals in een B. V. B. A. onder dezelfde omstandigheden. Het ontwerp moet in dat opzicht dus worden aangevuld.

Artikel 220 regelt ook de voorwaarden voor overgang van het stelsel van het bestuur volgens de regels van de naamloze vennootschap naar dat van het beheer, voorgeschreven voor de B. V. B. A. Het laat na in dezelfde verandering te voorzien voor de organisatie van het toezicht. Voorgesteld wordt het artikel als volgt aan te vullen : « en dat het toezicht erop wordt uitgeoefend overeenkomstig de regelen van de artikelen 171, eerste lid, en 172 tot 179 ».

Uit artikel 219, tweede lid, volgt dat de statuten een beheer volgens het stelsel van de naamloze vennootschap maar kunnen voorschrijven als zij de vennootschap verbieden de in artikel 187, § 2, bedoelde verrichtingen te doen (« indien van die mogelijkheid gebruik wordt gemaakt zonder dat deze voorwaarde is vervuld »). De in artikel 222 opgelegde verplichting om een algemene vergadering bijeen te roepen die besluit zoals inzake statuutwijziging, om een zodanige verrichting toe te staan, bevestigd die zienswijze.

*Artikel 223*

Over het eerste lid is iets opgemerkt bij de bespreking van artikel 191.

*Artikel 224*

Deze bepaling voorziet in de mogelijkheid het geplaatste kapitaal te verhogen zonder inbreng van buiten, onder de voorwaarden bepaald in artikel 130 (opneming van reserves of meerwaarden); aangezien het hier gaat om het geplaatste kapitaal, is er geen sprake van een statuutwijziging en is dus geen authentieke akte vereist.

Uit het feit dat in die mogelijkheid uitdrukkelijk is voorzien, mag niet worden afgeleid dat de vennootschap haar statutair minimumkapitaal niet zou mogen verhogen door opneming van de reserves of meerwaarden onder de voorwaarden van artikel 130, als zij daarbij alle voor de statuutwijzigingen voorgeschreven regelen in acht neemt.

*Artikel 225*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Article 226*

Par souci de concordance avec la rédaction de l'article 181, il est proposé de commencer l'alinéa 1er comme suit :

« Sans préjudice de l'article 187, § 2, l'émission ... »

Il est renvoyé pour le surplus aux observations présentées à propos de l'article 181.

*Article 227*

L'exposé des motifs explique l'opportunité, dans l'intérêt des associés, d'appliquer l'article 140 en cas de perte de la moitié du capital souscrit, et non seulement en cas de perte du capital statutaire.

Il n'explique pas pourquoi le projet ne rend pas applicables à la S. C. V. les dispositions de l'article 140, alinéa 2, en cas de perte atteignant les trois quarts du capital souscrit, ou, du moins, du capital minimum statutaire.

CHAPITRE VII

SOCIETES COOPERATIVES

*Article 228*

Sauf l'exigence spécifique que chaque associé « participe à l'activité de l'entreprise », l'alinéa 1er reproduit, mais en des termes différents, les éléments de la définition de la société à capital variable. Une rédaction uniforme de ces éléments identiques des articles 186 et 228, alinéa 1er, est donc indiquée.

La participation de chaque associé à l'activité de l'entreprise s'entend, selon l'exposé des motifs, de la conclusion, entre eux et la société, des opérations visées à son acte constitutif, qui caractérise la « vraie » coopérative.

Il est renvoyé ici aux observations présentées au sujet de l'article 186.

*Article 229*

Au début de l'article, il y a lieu d'écrire : « La constitution d'une société coopérative requiert ... » (cf. articles 61, 145 et 187).

*Article 230*

A l'alinéa 2, 1°, il y a lieu d'écrire : « la désignation précise de l'objet social » (cf. articles 65, 1°, 147, 7°, et 191, 1°).

Au 3° du même alinéa, il y a lieu d'écrire : « prénom » au lieu de « prénoms ».

*Article 231*

Le renvoi à l'article 189 et l'article 242, alinéa 2, confirment les observations présentées au sujet de l'article 189.

Pour les motifs indiqués à propos de l'article 190, il est proposé de compléter l'article 231 par les mots : « Le rapport du réviseur demeurera annexé à l'acte constitutif ».

Le projet n'étend pas à la société coopérative, comme il le fait pour la société à capital variable, la possibilité d'apports non susceptibles de réalisation forcée; il ne se réfère pas, en effet, à l'article 188. Le régime de la société coopérative étant ainsi, sur ce point, identique à celui de la S. P. R. L., dont l'article 148 exclut explicitement la possibilité de tels apports, il serait opportun de reproduire à l'article 231 le texte dudit article 148, ou d'y faire un renvoi.

*Articles 232 et 233*

D'après l'exposé des motifs, « à l'instar de ce qui est prévu pour les autres sociétés, ces articles consacrent l'existence d'une garantie spéciale à charge des fondateurs... ».

En l'espèce, cette responsabilité ne se rencontre, en réalité, dans aucun des autres types de société : elle consiste, en effet, dans la responsabilité solidaire de tous les associés fondateurs pour tous les engagements sociaux aussi longtemps que les conditions prescrites « par les articles 229, 230 et 232 n'auront pas été remplies ».

Or, sauf l'exigence d'au moins sept associés (article 229, 1°), maintenue pour la seule société coopérative, toutes les conditions prévues aux articles 229 et 230 existent, selon le cas, dans les sociétés anony-

*Artikel 226*

Ter wille van de overeenstemming met de redactie van artikel 181, wordt voorgesteld het eerste lid als volgt te beginnen :

« Onverminderd artikel 187, § 2, is de uitgifte van ... ».

Voor het overige wordt verwezen naar de opmerkingen bij artikel 181.

*Artikel 227*

Volgens de memorie van toelichting is het in het belang van de vennoten artikel 140 toe te passen in geval van verlies van de helft van het geplaatste kapitaal, en niet alleen in geval van verlies van de helft van het statutaire minimumkapitaal.

Niet verklaard wordt, waarom het ontwerp de bepalingen van artikel 140, tweede lid, niet op de vennootschap met veranderlijk kapitaal toepasselijk maakt ingeval het verlies drievierde van het geplaatste kapitaal of althans van het statutaire minimumkapitaal bereikt.

HOOFDSTUK VII

COOPERATIEVE VENNOOTSCHAP

*Artikel 228*

Behoudens de specifieke eis dat elke vennoot « aan de bedrijvigheid van de onderneming deelneemt », geeft het eerste lid, maar dan in andere bewoordingen, opnieuw de definitie van de vennootschap met veranderlijk kapitaal. Het is derhalve geraden die gelijke gegevens van de artikelen 186 en 228, eerste lid, op gelijke wijze te redigeren.

De deelneming van elke vennoot aan de bedrijvigheid van de onderneming bestaat volgens de memorie van toelichting hierin, dat de in de oprichtigsakte bedoelde verrichtingen tussen hen en de vennootschap worden gedaan, hetgeen de « echte » coöperatie kenmerkt.

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 186.

*Artikel 229*

In de Franse tekst moet worden gelezen : « La constitution d'une société coopérative requiert ... » (zie de artikelen 61, 145 en 187).

*Artikel 230*

In het tweede lid moet onder 1° worden gelezen : « het nauwkeurig omschreven doel van de vennootschap » (zie de artikelen 65, 1°, 147, 7°, en 191, 1°).

Onder 3° van hetzelfde lid moet worden gelezen « voornaam » in plaats van « voornamen ».

*Artikel 231*

De verwijziging naar de artikelen 189 en 212, tweede lid, bevestigt de opmerkingen die gemaakt zijn bij artikel 189.

Om de redenen die bij artikel 190 zijn opgegeven, wordt voorgesteld artikel 231 aan te vullen met de woorden : « Het verslag van de revisor blijft bij de oprichtingsakte gevoegd ».

Het ontwerp breidt de mogelijkheid van niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng niet uit tot de coöperatieve vennootschap, wat het wel gedaan heeft voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal; het verwijst immers niet naar artikel 188. Aangezien het stelsel van de coöperatieve vennootschap derhalve wat dat betreft gelijk is aan dat van de B. V. B. A. waarvoor artikel 148 de mogelijkheid van zodanige inbreng uitdrukkelijk uitsluit, zou het dienstig zijn in artikel 231 de tekst van dat artikel 148 te herhalen of ernaar te verwijzen.

*Artikelen 232 en 233*

De memorie van toelichting stelt : « Zoals dit reeds met de andere vennootschappen het geval is, voorzien deze artikelen ook hier in een bijzondere zekerheid ten laste van de oprichters ... ».

Die aansprakelijkheid vinden we in werkelijkheid in geen van de andere vennootschappen terug : ze bestaat immers in de hoofdelijke aansprakelijkheid van alle vennotenoprichters voor alle verbintenissen van de vennootschap zolang de voorwaarden « gesteld bij de artikelen 229, 230 en 232 niet zijn vervuld ».

Behalve de eis dat er ten minste zeven vennoten moeten zijn (artikel 229, 1°), die alleen voor de coöperatieve vennootschap behouden blijft, gelden alle andere in de artikelen 229 en 230 bepaalde voor-

mes, S. P. R. L. et S. C. V. et s'y trouvent garanties par une responsabilité identique des fondateurs (articles 69, 151 et 193), que le projet, comme les lois coordonnées, a jugée adéquate pour ces trois types de société. L'exposé des motifs n'explique pas les raisons qui ont déterminé les auteurs du projet à s'en écarter pour la société coopérative.

En revanche, aucune responsabilité des fondateurs ne vient plus garantir, en matière de société coopérative, la réparation du préjudice résultant soit de la nullité de la société dérivant des articles 22 et 23, soit de l'absence ou de la fausseté des énonciations de l'acte constitutif (notamment de l'absence de rapport d'un réviseur, prévu à l'article 231 par référence à l'article 62), et plus rien n'est prévu concernant la responsabilité du mandataire ou de celui qui s'est porté fort. L'exposé des motifs n'explique pas pourquoi les dispositions prévues à cet égard dans les autres types de société (article 69, 151 et 193) ont été abandonnées pour la société coopérative.

La référence de l'article 232 à l'article ... 232 doit être supprimée dans le texte français.

L'alinéa 2 prévoit que si les conditions prescrites par les articles 229, 230 et 232 cessent d'être remplies, « les gérants encourent la même responsabilité » que les fondateurs. La dénomination de « gérants » est impropre : l'administration de la coopérative est, en effet, en principe confiée à un conseil d'administration, composé d' « administrateurs » (article 250) et non de « gérants »; les statuts peuvent, il est vrai, la soumettre aux règles prévues en matière de sociétés anonymes par les articles 90 à 107, mais en ce cas, il existera des « membres du conseil de surveillance » et un ou des « administrateurs-gérants », tous sujets à la dénomination collective d'« administrateurs »; nulle part, il n'est question de « gérants ».

Il y a donc lieu, dans l'alinéa 2, de remplacer les mots « les gérants » par l'expression « les membres du conseil d'administration » ou « les administrateurs-gérants » et d'ajouter à la fin de l'alinéa 2 le terme « solidaire ».

De toutes les conditions prescrites par les articles 230 et 231 et qui, après avoir été remplies, pourraient « cesser de l'être », on aperçoit uniquement la condition qu'il y ait sept associés au moins (article 229, 1°). La réduction en dessous de ce nombre pourrait cependant être due à des événements indépendants de la volonté des « gérants » (décès, faillite ou démission d'un associé, par exemple).

*Articles 234 à 241*

Ces dispositions traitent de questions déjà rencontrées dans les articles 194 à 209 relatifs à la S. C. V., à la plupart desquels il est d'ailleurs renvoyé; mais elles le font dans un ordre différent.

Il est ici renvoyé aux observations exposées au sujet desdits articles 194 à 209.

*Article 234*

Cet article concerne l'agrément d'un nouvel associé ou de la souscription de parts nouvelles. Son texte, comparable à l'article 194 et qui aurait pu être identique, ne reproduit cependant pas la dernière phrase de l'alinéa 1er de l'article 194 (« sauf disposition contraire des statuts, l'organe compétent dispose d'un pouvoir discrétionnaire »). La comparaison des deux articles fait penser qu'il n'en est pas ainsi en matière de société coopérative, d'autant plus que l'exposé des motifs ne s'explique pas à ce sujet. Si telle n'était pas l'intention du Gouvernement, le texte devrait être reproduit.

*Article 235*

Cet article ne suscite pas d'observation. Les articles 205 et 215 auxquels l'article 200, alinéa 2, renvoie, sont rendus applicables à la société coopérative respectivement par les articles 239 et 248.

*Articles 236 et 237*

Le texte français de l'article 236 doit se lire : « L'exclusion d'un associé peut être prononcée dans les conditions prévues à l'article 198 ».

L'exposé des motifs déclare qu'il n'est pas permis de modifier par des clauses statutaires les conditions de forme prévues par l'article 237 pour la constatation de l'exclusion. Il y a lieu de le prévoir dans le texte en ajoutant à l'article 237 : « Ces règles s'appliquent nonobstant toute disposition contraire des statuts ».

waarden naar gelang van het geval ook voor de N. V., de B. V. B. A. en de V. V. K., waar zij worden gewaarborgd door een gelijke aansprakelijkheid van de oprichters (artikelen 69, 151 en 193), welke het ontwerp, zoals de gecoördineerde wetten, voor die drie vennootschapsvormen dienstig heeft geacht. De memorie van toelichting zegt niet waarom de stellers van het ontwerp daarvan hebben willen afwijken voor de coöperatieve vennootschap.

Daarentegen zijn de oprichters, wat de coöperatieve vennootschap betreft, niet meer aansprakelijk voor het herstel van de schade, ontstaan ofwel uit de nietigheid van de vennootschap, die voortvloeit uit de artikelen 22 en 23, ofwel uit ontbrekende of verkeerde vermeldingen in de oprichtingsakte (bijvoorbeeld ontbreken van het verslag van een revisor zoals in artikel 231 is voorgeschreven door verwijzing naar artikel 62); niets wordt meer bepaald omtrent de aansprakelijkheid van de gemachtigde of van degene die zich sterk heeft gemaakt. De memorie van toelichting zegt niet waarom de desbetreffende bepalingen met betrekkingen tot de andere vennootschapsvormen (artikelen 69, 151 en 193) niet zijn overgenomen voor de coöperatieve vennootschap.

In de Franse tekst van artikel 232 moet de verwijzing naar artikel ... 232 vervallen.

Het tweede lid bepaalt dat, indien de in de artikelen 229, 230 en 232 gestelde voorwaarden niet langer vervuld zijn, dezelfde aansprakelijkheid « op de zaakvoerders » berust. De benaming « zaakvoerders » is ondienstig : het bestuur van de coöperatieve vennootschap is immers principieel opgedragen aan een raad van bestuur, samengesteld uit « bestuurders » (artikel 250) en niet uit « zaakvoerders »; de statuten kunnen het bestuur weliswaar onderwerpen aan de regelen welke door de artikelen 90 tot 107 voor de naamloze vennootschappen zijn bepaald, maar in dat geval zullen er « leden van de raad van toezicht » en één of meer « bestuurders-zaakvoerders » zijn, die allen met de collectieve benaming « bestuurders » worden aangeduid; nergens is er sprake van « zaakvoerders ».

In het tweede lid dient het woord « zaakvoerders » derhalve te worden vervangen door « leden van de raad van beheer » of « bestuurders-zaakvoerders », terwijl het woord « hoofdelijke » moet worden ingevoegd vóór « aansprakelijkheid ».

Van alle in de artikelen 230 en 231 gestelde voorwaarden die, nadat zij vervuld zijn, zouden kunnen « ophouden vervuld te zijn », ziet men alleen de voorwaarde dat er ten minste zeven vennoten moeten zijn (artikel 229, 1°). Vermindering van dit aantal zou echter te wijten zijn aan feiten onafhankelijk van de wil van de « zaakvoerders » (overlijden, faillissement of uittreden van een vennoot, bijvoorbeeld).

*Artikelen 234 tot 241*

Deze bepalingen handelen over vraagstukken die reeds zijn besproken bij de artikelen 194 tot 209 betreffende de vennootschap met veranderlijk kapitaal, naar de meeste waarvan trouwens wordt verwezen; de volgorde is echter niet dezelfde.

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen bij die artikelen 194 tot 209.

*Artikel 234*

Dit artikel heeft betrekking op de aanneming van een nieuwe vennoot en op de inschrijving op nieuwe aandelen. In de tekst, die kan worden vergeleken met artikel 194 en ook helemaal dezelfde had kunnen zijn, is echter niet overgenomen de laatste volzin van artikel 194, eerste lid (« tenzij bij de statuten anders is bepaald, heeft dat orgaan vrije oordelingsbevoegdheid »). De vergelijking van beide artikelen wekt de indruk dat het er niet zo aan toegaat in de coöperatieve vennootschap, te meer daar de memorie van toelichting daar niets over zegt. Bedoelt de Regering het anders, dan moet de tekst worden overgenomen.

*Artikel 235*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken. De artikelen 205 en 215 waarnaar artikel 200, tweede lid, verwijst, zijn op de coöperatieve vennootschap toepasselijk verklaard, onderscheidenlijk door de artikelen 239 en 248.

*Artikelen 236 en 237*

De Franse tekst van artikel 236 moet als volgt worden gelezen : « L'exclusion d'un associé peut être prononcée dans les conditions prévues à l'article 198 ».

De memorie van toelichting zegt dat een wijziging bij statutaire bepalingen, van de in artikel 237 bepaalde vormvereisten voor de vaststelling van de uitsluiting niet geoorloofd is. Dat moet in de tekst worden gezegd. Aan artikel 237 moet dan worden toegevoegd : « Die regelen zijn van toepassing niettegenstaande ieder hiermee strijdige bepaling in de statuten ».

*Article 238*

Cet article, relatif à l'admission d'associés nouveaux ou à la souscription de nouvelles parts, aurait pu être placé immédiatement après l'article 234 concernant la même question.

Il ne rend pas applicable l'article 195 qui exige de tout souscripteur le payement d'une prime d'émission afin qu'il ne bénéficie pas sans contrepartie des réserves existantes, au préjudice des titulaires de parts déjà souscrites. Sauf disposition contraire des statuts, ces réserves seront cependant réparties lors de la liquidation entre tous les associés (article 268).

A l'alinéa 2, l'emploi du mot « gérants » et la responsabilité édictée à leur charge appellent les mêmes observations qu'à l'article 232, alinéa 2 (comparez les articles 125, alinéa 2, 180 et 198).

*Article 239*

L'article 206 ne peut évidemment être rendu applicable à la société coopérative dans la mesure où il se réfère, en son alinéa 1er, à des « apports visés à l'article 63, § 2 », c'est-à-dire à des apports non susceptibles de réalisation forcée, qui ne sont pas admis par le projet en matière de société coopérative.

*Articles 240 à 243*

Ces articles ne donnent pas lieu à observation.

*Article 244*

Après les mots « par des certificats nominatifs », il y a lieu d'insérer les mots « établis en double exemplaire » (cf. article 246, alinéa 2).

*Article 245*

Le projet ne prévoit pas la possibilité de scinder le registre en deux parties (comp. articles 212 et 77).

*Article 246*

L'alinéa 3, dont une partie a été omise dans la dactylographie, doit se lire (cf. article 213, alinéa 2) :

« La souscription de parts nouvelles, la libération des parts ou leur retrait s'établissent, indépendamment de tous autres éléments probants, par des mentions appropriées sur les deux exemplaires du certificat, signées comme il est dit ci-dessus ».

*Articles 247 et 248*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

*Article 249*

Il a déjà été exposé, à propos de l'article 232, alinéa 2, que les deux modes possibles de gestion de la société coopérative imposaient d'écarter la dénomination de gérant. Dans le cas de la gestion de principe de la société coopérative, prévue par les articles 250 à 256, l'on se trouve en présence d'« administrateurs » dont les fonctions et la responsabilité sont comparables à celles des administrateurs-gérants de la société anonyme.

Les articles 108 à 113 sont rendus applicables par l'article 259 aux administrateurs de la société coopérative, que celle-ci ait ou non fait usage de la faculté prévue à l'article 249.

*Articles 250 à 254*

A l'article 253, alinéa 2, il y a lieu d'écrire : « 97, §§ 2 et 3 ».

*Article 255*

Au sujet de cet article relatif au cas de l'administrateur qui a un intérêt personnel à une opération ou décision de la société, il est renvoyé aux observations formulées à propos de l'article 170, dont il s'inspire, et de l'article 107.

Spécialement, l'on n'aperçoit pas pourquoi l'administrateur ne doit pas aviser les commissaires (cf. article 107, § 1er) ni pourquoi il n'est plus question de la nullité, au profit de la société, de l'acte conclu

*Artikel 238*

Dit artikel heeft betrekking op de toetreding van vennoten en op de inschrijving op nieuwe aandelen; het had onmiddellijk na artikel 234 kunnen komen, dat over dezelfde aangelegenheid handelt.

Het verklaart artikel 195 niet van toepassing. De eis luidt daar dat iedere inschrijver een uitgiftepremie betaalt, opdat hij niet zonder tegenprestatie het voordeel van de bestaande reserves geniet ten nadele van de houders van reeds geplaatste aandelen. Behoudens hiermee strijdige bepalingen in de statuten zullen die reserves nochtans bij de vereffening onder alle vennoten worden verdeeld (artikel 268).

In het tweede lid is over het gebruik van het woord « zaakvoerders » en de hun opgelegde aansprakelijkheid, hetzelfde op te merken als bij artikel 232, tweede lid (verg. de artikelen 125, tweede lid, 180 en 198).

*Artikel 239*

Het spreekt vanzelf dat artikel 206 op de coöperatieve vennootschap niet toepasselijk kan worden verklaard inzover het in het eerste lid verwijst naar « de in artikel 63, § 2, bedoelde inbreng », met andere woorden de niet voor gerechtelijke tegeldmaking vatbare inbreng, welke het ontwerp niet toestaat voor de coöperatieve vennootschap.

*Artikelen 240 tot 243*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 244*

Vóór de woorden « certificaten op naam » moeten de woorden « in tweevoud opgemaakte » worden ingevoegd (zie artikel 246, tweede lid).

*Artikel 245*

Het ontwerp voorziet niet in de mogelijkeid het register in twee delen te splitsen (verg. de artikelen 212 en 77).

*Artikel 246*

Het derde lid van de Franse tekst, waarvan een deel niet mee overgetikt is, moet als volgt worden gelezen :

« La souscription de parts nouvelles, la libération des parts ou leur retrait s'établissent indépendamment de tous autres éléments probants, par des mentions appropriées sur les deux exemplaires du certificat, signées comme il est dit ci-dessus » (cfr. artikel 213, tweede lid).

*Artikelen 247 en 248*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 249*

Bij de bespreking van artikel 232, tweede lid, is er reeds op gewezen dat, in de twee mogelijke wijzen om de coöperatieve vennootschap te beheren, de benaming « zaakvoerder » ondienstig is. In het geval van het principieel beheer van de coöperatieve vennootschap, bepaald in de artikelen 250 en 256, heeft men te doen met « bestuurders » wier taak en aansprakelijkheid kunnen worden vergeleken met die van de bestuurders-zaakvoerders van de naamloze vennootschap.

Artikel 259 verklaart de artikelen 108 tot 113 van toepassing op de bestuurders van de coöperatieve vennootschap, « om het even of zij gebruik hebben gemaakt van de bij artikel 249 gelaten vrijheid ».

*Artikelen 250 tot 254*

In artikel 253, tweede lid, moet worden gelezen : « Artikel 97, §§ 2 en 3 ».

*Artikel 255*

In verband met dit artikel, dat betrekking heeft op het geval van de bestuurder die een persoonlijk belang heeft bij een verrichting of een beslissing van de vennootschap, moge worden verwezen naar de opmerkingen die gemaakt zijn bij artikel 170, waarvan het uitgaat, en bij artikel 107.

Niet duidelijk is vooral waarom de bestuurder de commissarissen niet hoeft te verwittigen (cfr. artikel 107, § 1), en waarom er geen sprake meer is van de nietigheid, ten behoeve van de vennootschap,

par elle avec l'administrateur en violation des dispositions prescrites (article 107, § 2, alinéa 1er).

*Article 256*

Les agents chargés de la gestion journalière en vertu de cet article ne seront que des mandataires, et non des organes de la société; la disposition n'est donc pas en contradiction avec l'article 9, 3, de la directive du 9 mars 1968 du Conseil des Communautés européennes.

*Article 257*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 258*

A l'alinéa 1er, il y a lieu de lire « illimité » au lieu de « limité », et à l'alinéa 3, d'écrire « agrément » au lieu de « agréation ».

Le projet ne reprend pas, à l'article 258, les précisions, cependant utiles, prévues à l'article 120, alinéa 1er, deuxième phrase, et alinéas 2 et 3.

*Articles 259 et 260*

Ces dispositions ne donnent lieu à aucune observation.

*Articles 261 et 262*

Ces dispositions consacrent l'esprit de la « vraie » coopérative, en limitant considérablement l'octroi de dividendes aux associés, pour réserver l'emploi du bénéfice répartissable à l'octroi de ristournes.

*Article 263*

Dans le texte français, il faut écrire 224 et 225 au lieu de 244 et 255.

*Article 264*

A la différence des articles 181 et 226, l'alinéa 1er de cet article vise explicitement l'émission de bons de caisse. Il a déjà été signalé qu'il serait souhaitable d'assurer une uniformité du texte de ces trois articles, si l'on entend que leur portée soit identique.

A l'alinéa 2, il y a lieu d'écrire, comme aux articles 181 et 226 : « ... d'accepter la conversion des obligations en parts sociales de la société ».

*Article 265*

L'uniformité doit être assurée entre la première phrase de cet article, qui vise « la perte », sans plus, du capital souscrit — et paraît ainsi envisager aussi bien la perte de moitié que celle des trois quarts du capital, — et la première phrase de l'article 227 qui ne vise que la perte de moitié du capital souscrit. Il est renvoyé à ce sujet aux observations présentées à propos de l'article 227.

A la fin de l'article, il y a lieu d'ajouter les mots : « ou aux administrateurs-gérants », pour le cas où les statuts auraient prévu la gestion selon les règles de la société anonyme.

*Articles 266 à 268*

Ces articles ne suscitent pas d'observation.

*Articles 269 à 274*

Ces dispositions concernent l'« union de coopératives ».

Il n'est prévu aucune sanction, à l'article 270, aux termes duquel les trois quarts au moins du nombre des associés de l'union doivent être des sociétés coopératives. Appliquera-t-on en pareil cas la responsabilité spéciale des fondateurs, puis des « gérants », prévue à l'article 232 ?

van de verrichting die zij met de bestuurder heeft aangegaan met schending van de voorgeschreven bepalingen (artikel 107, § 2, eerste lid).

*Artikel 256*

De personen die krachtens dit artikel met het dagelijks beheer van de vennootschap worden belast, zullen slechts lasthebbers, geen organen van de vennootschap zijn; de bepaling is niet in tegenspraak met artikel 9, 3, van de richtlijn van 9 maart 1968 van de Raad van de Europese Gemeenschappen.

Aan het slot van dit artikel leze men : « ... wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving ».

*Artikel 257*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 258*

In de Franse tekst van het eerste lid moet worden gelezen « illimité » in plaats van « limité »; in het derde lid « agrément » in plaats van « agréation ».

Het ontwerp herhaalt in artikel 258 niet de nochtans dienstige verduidelijkingen welke voorkomen in artikel 120, eerste lid, tweede volzin, en tweede en derde lid.

*Artikelen 259 en 260*

Bij deze bepalingen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikelen 261 en 262.*

Deze bepalingen bevestigen de geest van de « echte » coöperatie, doordat zij de uitkering van dividenden aan vennoten in aanzienlijke mate beperken, om de beschikbare winst aan te wenden voor het uitkeren van ristorno's.

*Artikel 263*

In de Franse tekst moet worden gelezen 224 en 225 in plaats van 244 en 255.

*Artikel 264*

In tegenstelling met de artikelen 181 en 226 spreekt het eerste lid van dit artikel uitdrukkelijk van de uitgifte van kasbons. Er is reeds op gewezen dat eenvormigheid van de tekst van deze drie artikelen hoogst gewenst is als men wil dat zij ook dezelfde strekking hebben.

In het tweede lid moet worden gelezen : « ... om in de conversie van obligaties in aandelen van de vennootschap te bewilligen ».

*Artikel 265*

Gezorgd moet worden voor overeenstemming tussen de eerste volzin van dit artikel, waarin sprake is van « verlies », zonder meer, van het geplaatste kapitaal — en die dus zowel schijnt te doelen op het verlies van de helft als op het verlies van de drievierde van het kapitaal — en de eerste volzin van artikel 227, waarin alleen sprake is van het verlies van de helft van het geplaatste kapitaal. In dit verband moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 227.

Het slot van het artikel moet worden aangevuld met de woorden « of op de bestuurders-zaakvoerders », voor het geval dat de statuten mochten hebben bepaald dat de vennootschap wordt beheerd volgens de regelen van de naamloze vennootschap.

*Artikelen 266 tot 268*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikelen 269 tot 274*

Deze bepalingen hebben betrekking op de « Unie van coöperatieve vennootschappen ».

Er is geen sanctie bepaald in artikel 270, luidens hetwelk ten minste drievierde van het aantal vennoten van de unie coöperatieve vennootschappen moeten zijn.Zal men in dat geval de in artikel 232 bedoelde bijzondere aansprakelijkheid van de oprichters, en daarna die van de « zaakvoerders », toepassen ?

## CHAPITRE VIII

## DISPOSITIONS COMMUNES AUX S. A., S. P. R. L., S. C. V. ET SOCIETES COOPERATIVES

### Section 1re. — Des assemblées générales

*Article 275*

Cet article, qui supprime le principe de la plénitude des pouvoirs de l'assemblée (article 70 des lois coordonnées) ne donne lieu à aucune observation.

*Article 276*

Au § 1er, il y a lieu d'écrire « au jour et à l'heure indiqués dans les statuts ».

Le § 2 vise la date de la convocation et non celle pour laquelle l'assemblée doit être convoquée; l'article 405, 5o, instituant des sanctions pénales, se réfère aussi à la date à laquelle il est procédé à la convocation et il en est de même de la « convocation dans les 15 jours de la décision prise par une assemblée générale conformément à l'article 277, alinéa 3 ».

Au § 3, alinéa 1er, deuxième phrase, il y a lieu d'insérer après les mots « à huit jours d'intervalle au moins » les mots « et la seconde fois huit jours avant l'assemblée... ».

A la dernière phrase du même alinéa, il y a lieu de substituer le mot « pour » au mot « par » et de remplacer « paragraphe IV » par « paragraphe 4 ».

Au § 4, alinéa 3, les mots « § III ci-dessus » sont à remplacer par « § 3 ». A l'alinéa 6, il convient d'écrire « au lieu » à la place de « aux lieux »

*Article 277*

A la fin de cet article, il est proposé, en accord avec le fonctionnaire délégué, d'inverser la phrase et de dire : « dans ce cas, l'assemblée indique l'ordre du jour de l'assemblée suivante, et, s'il y a lieu, les motifs de l'urgence... ».

*Article 278*

Au § 2, à la fin de l'alinéa 2, il y a lieu de lire : « à l'assemblée » plutôt que « d'une assemblée ».

Le § 2, alinéa 3, règle le droit de vote des parts de jouissance.

Celui des actions émises en représentation d'une augmentation de capital par incorporation des réserves est réglé par l'article 70, § 1er, alinéa 3.

*Article 279*

Indépendamment des cas prévus à cet article, les actions privilégiées sans droit de vote jouiront de plein droit du droit de vote fixé à l'article 278 dans les cas prévus à l'article 71.

A la fin de l'alinéa 1er, la réserve de l'article 110 apparaît sans objet, cet article étant étranger, en réalité, à l'exercice d'un droit de vote. Par contre, il y aurait lieu d'ajouter la réserve de l'article 295 (cf. article 295, 3o, renvoyant à l'article 294, alinéa 2, notamment le 4o). Il est donc proposé d'écrire : « sans préjudice des articles 294 et 295 ».

*Article 280*

Cet article reprend les dispositions de l'article 75 des lois coordonnées. En pratique, les statuts attribuent toujours aux parts bénéficiaires le droit de vote maximum autorisé par la loi.

Dans les cas exceptionnels où les actions privilégiées sans droit de vote sont admises au vote (articles 279 et 71), le pouvoir de vote des parts bénéficiaires, prévu à l'alinéa 3, sera proportionnellement augmenté. Il semble qu'il en serait également ainsi pour l'application de l'alinéa 2, encore que l'attribution du droit de vote à ces actions soit temporaire en ce cas, et qu'il en serait de même dans le cas de l'article 71, § 1er, alinéa 2.

Il est renvoyé, pour le surplus, aux observations présentées au sujet de l'article 71.

*Article 281*

L'alinéa 1er prévoit que le mandat de représenter l'associé à des assemblées générales prendra fin de plein droit à l'expiration d'un

## HOOFDSTUK VIII

## GEMEENSCHAPPELIJKE BEPALINGEN BETREFFENDE DE N. V., DE B. V. B. A., DE V. V. K. EN DE C. V.

### Afdeling 1 — Algemene vergaderingen

*Artikel 275*

Dit artikel huldigt niet langer het beginsel dat de algemene vergadering volheid van bevoegdheid heeft (artikel 70 van de gecoördineerde wetten). Er zijn geen opmerkingen bij te maken.

*Artikel 276*

In de Franse tekst van § 1 moet worden gelezen : « au jour et à l'heure indiqués dans les statuts ».

In § 2 is bedoeld de datum van de bijeenroeping, niet de datum waarop de vergadering moet plaatshebben; ook artikel 405, 5o, betreffende de strafbepalingen, verwijst naar de datum van de bijeenroeping zelf. Dit is nog het geval met de bijeenroeping « binnen vijftien dagen na de beslissing van een algemene vergadering overeenkomstig artikel 277, derde lid ».

In § 3, eerste lid, moet de tweede volzin als volgt worden geredigeerd : « Zij geschiedt door middel van een aankondiging die tweemaal, met een tussentijd van ten minste acht dagen en de tweede maal acht dagen vóór de vergadering opgenomen wordt in... ».

In de laatste volzin van hetzelfde lid, Franse tekst, leze men « ...n'est pas requise pour les assemblées primaires des sociétés coopératives visées au paragraphe 4... ».

In § 4, derde lid, schrappe men het woord « hierboven ». In het zesde lid vervange men de woorden « in de plaatsen » door « op de plaats ».

*Artikel 277*

In overleg met de gemachtigde ambtenaar wordt voorgesteld de laatste volzin van dit artikel als volgt te lezen : « In dat geval stelt de vergadering de agenda van de volgende vergadering vast en geeft zij, indien daartoe aanleiding is, de redenen van de spoed op ».

*Artikel 278*

Aan het slot van het tweede lid van § 2 leze men : « op de algemene vergadering... » in plaats van « op een algemene vergadering... ».

Paragraaf 2, derde lid, regelt het stemrecht voor de bewijzen van deelgerechtigdheid.

Het stemrecht voor de aandelen, uitgegeven ter vertegenwoordiging van een kapitaalverhoging door opneming van de reserves, is geregeld in artikel 70, § 1, derde lid.

*Artikel 279*

Buiten de in dit artikel bedoelde gevallen, zullen de niet stemgerechtigde bevoorrechte aandelen van rechtswege het in artikel 278 bedoelde stemrecht genieten in de gevallen bepaald in artikel 71.

Aan het slot van het eerste lid lijkt het voorbehoud met betrekking tot artikel 110 overbodig, want dat artikel heeft in feite niets uit te staan met de uitoefening van semrecht. Wel zou voorbehoud moeten worden gemaakt voor artikel 295 (cfr. artikel 295, 3o, dat verwijst naar artikel 294, tweede lid, inzonderheid 4o). Derhalve leze men : « onverminderd de artikelen 294 en 295 ».

*Artikel 280*

Dit artikel bevat de bepalingen van artikel 75 van de gecoördineerde wetten. In de praktijk verlenen de statuten aan de winstbedrijven steeds zoveel stemrecht als de wet toestaat.

In de buitengewone gevallen dat de bevoorrechte aandelen zonder stemrecht toch tot de stemming worden toegelaten (artikelen 279 en 71) zal de in het derde lid bepaalde stemkracht van de winstbewijzen evenredig worden opgevoerd. Dat zou ook het geval zijn voor de toepassing van het tweede lid, ofschoon in dat geval slechts tijdelijk stemrecht aan die aandelen wordt verleend, alsook in het geval van artikel 71, § 1, tweede lid.

Voor het overige moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 71.

*Artikel 281*

Het eerste lid bepaalt dat de machtiging om een vennoot op algemene vergaderingen te vertegenwoordigen, van rechtswege vervalt na

délai de 18 mois. La règle ainsi énoncée n'implique pas qu'un tel mandat serait nécessairement considéré comme stipulé irrévocable pendant la durée, inférieure à 18 mois, qu'il aurait prévue.

L'alinéa 2, tel qu'il est rédigé, consacre implicitement, en prévoyant sa révocabilité, la validité d'un mandat que l'associé donnerait à la société elle-même de voter en son nom à ses propres assemblées générales.

*Article 282*

Compte tenu de l'importance des missions attribuées par l'article 327 aux représentants de la masse des obligataires, il pourrait être opportun de leur conférer, comme aux obligataires, le pouvoir d'assister à l'assemblée générale.

*Article 283*

Au § 1er, il serait utile, pour traduire la restriction énoncée par l'exposé des motifs, de commencer l'alinéa 3 comme suit : « Sans préjudice des alinéas 1er et 2, pour l'élection... ».

Au § 3, 2°, deuxième phrase, il faut écrire « prénom » au lieu de « prénoms ». Le fait que la liste est « arrêtée définitivement » implique-t-il que les associés retardataires ne seront pas admis à l'assemblée, même pour les votes postérieurs à leur arrivée et qu'il ne serait pas tenu compte des départs avant la fin des délibérations ?

Au sujet du § 3, 3°, il convient de rappeler qu'il y aurait lieu d'exclure du scrutin secret le vote sur la décharge des administrateurs, pour permettre d'établir si les demandeurs à l'action sociale minoritaire en responsabilité des administrateurs ont voté, ou non, la décharge (cf. supra, les observations sur l'article 110, § 1er, alinéa 3).

*Article 284*

Le renvoi de l'alinéa 2 aux formes de convocation « prévues à l'article 276, § 3 » ne répond pas à la question de savoir si la convocation sera soumise au régime ordinaire des deux insertions (article 276, § 3, alinéa 1er, deuxième phrase) ou au régime de la convocation d'urgence (*ibidem*, troisième phrase) qui serait présumée.

En l'absence d'une décision de convocation d'urgence à prendre par l'assemblée selon l'article 277, alinéa 3, — et qui ne pourrait être prise en l'espèce puisque, par hypothèse, l'assemblée serait déjà prorogée —, c'est le régime ordinaire des convocations qui, à défaut de texte dérogatoire, serait applicable. L'exposé des motifs, dans ses commentaires de l'article 284, ne fournit pas d'indication sur l'intention du Gouvernement.

*Article 285*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 286*

L'obligation faite en principe aux administrateurs ou gérants de répondre aux questions visées à cet article implique qu'ils ont l'obligation d'assister à l'assemblée.

*Article 287*

La preuve que le vote, émis en vertu des conventions visées aux alinéas 2 et 3, est conforme à l'intérêt social, écarte la nullité de ce vote, mais, dans la rédaction du texte du projet, cette preuve n'écarte pas la nullité des conventions en vertu desquelles le vote a été émis.

*Article 288*

Cet article règle la question de la nullité des décisions de l'assemblée générale.

Au § 1er, le 2° serait mieux rédigé comme suit :

« 2° en cas de violation dans une intention frauduleuse des règles relatives aux fonctionnement des assemblées générales; »

Au § 1er, 3°, la restriction « en dehors des hypothèses prévues à l'article 277 » est sans objet et doit être supprimée. Cet article ne prévoit, en effet, aucune hypothèse dans laquelle une décision serait prise par une assemblée en dehors de son ordre du jour : il autorise l'assemblée à « examiner toute question étrangère à son ordre du jour » mais « pour autant qu'aucun vote n'intervienne », ni, partant, aucune décision; il permet aussi à l'assemblée de décider la convocation d'une autre assemblée mais celle-ci ne délibérera que sur son ordre du jour.

een termijn van 18 maanden. Die regel impliceert niet dat een voor minder dan 18 maanden verleende machtiging onherroepelijk zou zijn.

Zoals het tweede lid geredigeerd is, bevestigt het stilzwijgend de geldigheid van een — immers herroepbare — volmacht welke de vennoot aan de vennootschap zelf mocht verlenen om op haar eigen algemene vergaderingen in zijn naam te stemmen.

*Artikel 282*

Wegens het belang van de taken welke artikel 327 aan de vertegenwoordigers van de massa der obligatiehouders opdraagt, zou het dienstig kunnen zijn hen, zoals de obligatiehouders, tot de algemene vergadering toe te laten.

*Artikel 283*

Ter inachtneming van de in de memorie van toelichting gestelde beperking, zou het nuttig zijn het derde lid van § 1 als volgt te beginnen : « Onverminderd het bepaalde in het eerste en het tweede lid, kunnen de statuten voor... ».

In § 3, 2°, tweede volzin, moet worden gelezen « voornaam » in plaats van « voornamen ». Impliceert het feit dat de lijst wordt « afgesloten », dat te laat komende vennoten niet tot de vergadering zullen worden toegelaten, zelfs niet voor de stemmingen die na hun aankomst plaatshebben, en dat er geen rekening mee wordt gehouden dat aandeelhouders de vergadering verlaten vóór alle besluiten genomen zijn ?

Met betrekking tot § 3, 3°, moge erop worden gewezen dat de stemming over de kwijting aan bestuurders niet geheim mag zijn, opdat kan worden uitgemaakt of de eisers in de minderheidsvordering inzake aansprakelijkheid van de bestuurders al dan niet voor de kwijting hebben gestemd (cfr. supra, de opmerkingen bij artikel 110, § 1, derde lid).

*Artikel 284*

De verwijzing in het tweede lid naar de vormen die inzake bijeenroeping zijn « bepaald bij artikel 276, § 3 » geeft geen antwoord op de vraag of zal worden tewerk gegaan volgens de gewone regeling, namelijk twee aankondigingen (artikel 276, § 3, eerste lid, tweede volzin) dan wel volgens de regeling van de dringende bijeenroeping (*ibidem*, derde volzin) die dan vermoed zou worden nodig te zijn.

Bij gemis van een krachtens artikel 277, derde lid, door de vergadering te nemen beslissing tot spoedbijeenroeping — die in dit geval niet kan worden genomen daar de vergadering reeds verdaagd is — zou, als er geen afwijkingsbepaling komt, de gewone regeling inzake bijeenroeping moeten worden toegepast. In haar commentaar op artikel 284 geeft de memorie van toelichting geen aanwijzing omtrent de bedoeling van de Regering.

*Artikel 285*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 286*

Dat de bestuurders of zaakvoerders in beginsel verplicht zijn de in dit artikel bedoelde vragen te beantwoorden, brengt mede dat zij ook verplicht zijn de vergadering bij te wonen.

*Artikel 287*

Het bewijs dat de stemming op grond van de afspraken bedoeld in het tweede en derde lid, met de belangen van de vennootschap strookt, sluit de nietigheid van die stemming uit. Maar, zoals de tekst van het ontwerp is geredigeerd, wordt door dat bewijs niet uitgesloten de nietigheid van de afspraken op grond waarvan de stemming heeft plaatsgehad.

*Artikel 288*

Dit artikel regelt de kwestie van de nietigheid van de beslissingen van de algemene vergadering.

In § 1 kan de Franse tekst onder 2° beter als volgt worden gelezen :

« 2° en cas de violation dans une intention frauduleuse des règles relatives au fonctionnement des assemblées générales; ».

In § 1, 3°, moet de beperking « buiten de gevallen van artikel 277 » als overbodig vervallen. In artikel 277 is immers geen sprake van enig geval waarin een vergadering een beslissing zou nemen over een punt buiten de agenda; wel machtigt het de vergadering om « iedere aangelegenheid te onderzoeken die niet op de agenda staat », maar dan « mits geen stemming plaatsheeft » en dus ook geen beslissing genomen wordt; het artikel machtigt de vergadering ook om te beslissen een andere vergadering bijeen te roepen, maar deze zal slechts beraadslagen over de punten op haar agenda.

Au même 3°, les mots « rapport spécial prévu par ces dispositions » doivent être remplacés par les termes « rapport spécial prévu par cette disposition »; il ne s'agit que de l'article 296.

Au § 2, il y a lieu de substituer l'expression « expressément ou tacitement » aux termes « tacitement ou expressément ».

Au § 3, il serait plus logique de commencer la dernière phrase de la manière suivante : « L'ordonnance de suspension et le jugement prononçant la nullité produisent leurs effets ... »

Au § 4, le texte pourrait préciser, comme l'exposé des motifs, que les droits du tiers de bonne foi ont été acquis à l'égard de la société « sur la base de la décision dont la nullité a été alléguée ». Le refus de prononcer la nullité de la décision dépassera dans de nombreux cas la protection que le projet veut assurer au tiers qui a acquis de bonne foi les droits à l'égard de la société sur la base de la décision de l'assemblée. Une même décision peut, en effet, servir de base à l'acquisition de droits par plusieurs tiers, dont certains pourraient n'être pas de bonne foi, ou dont d'autres acquerraient des droits après le jugement d'annulation (qui n'est soumis à publication que si la délibération annulée devait elle-même l'être). Il serait suffisant, pour atteindre le but recherché, de prévoir que :

« Lorsque la nullité est de nature à porter atteinte aux droits acquis de bonne foi par un tiers à l'égard de la société sur la base de la décision de l'assemblée, le tribunal peut refuser de consacrer les effets de la nullité à l'égard de ces droits, sous réserve ... »

*Article 289*

Cette disposition ne donne lieu à aucune observation.

Section 2. — De la modification des statuts

*Articles 290 à 293*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

*Article 294*

A propos de l'alinéa 2, il y a lieu de relever que, selon le texte, les statuts ne pourraient, pour les modifications prévues à l'alinéa 1er, prescrire des conditions de présence et de majorité plus rigoureuses. L'article 292 ne les autorise d'ailleurs que « pour les modifications prévues aux articles 290 et 291 ».

Au 1°, le texte renvoie « aux conditions de présence et de majorité prévues par l'article 290 ». Ce dernier ne prévoit aucune condition de « quorum », pareille condition ayant été supprimée en principe par le projet pour les modifications aux statuts en général, sauf dans les cas énoncés à l'article 291. Il y a donc lieu d'écrire : « aux conditions de majorité prévues par l'article 290 », si l'on entend se référer à ce seul article.

L'exposé des motifs souligne cependant que « le projet confirme (article 294) le régime particulier organisé par l'article 71 actuel pour les modifications qui concernent les droits respectifs des diverses catégories d'actions, titres ou parts, et pour le remplacement des titres d'une catégorie par ceux d'une autre ».

Sans doute, l'article 294, alinéa 2, du projet reprend :

— au 2°, l'article 71 *A*, alinéa 2, actuel;
— au 3°, la règle énoncée au début de l'article 71 *A*, alinéa 3;

— au 5°, la prescription exprimée à l'article 71 *A*, alinéa 3, 2°.

Mais l'article 71 *A*, alinéa 3, 1°, exige l'application, dans chaque catégorie de titres, des « conditions de présence et de majorité requises par l'article 70, alinéas 3, 4 et 5 » (représentation de la moitié du capital si la décision est prise à la première assemblée, et majorité des trois quarts des voix) et l'article 71 *B* actuel le complète en prévoyant que la décision devra être homologuée par la Cour d'appel si elle n'a pas réuni dans chaque catégorie une majorité représentant au moins un tiers du nombre des titres existants. Cette mesure de contrôle a pour but d'éviter qu'une minorité active puisse prendre, au cours d'une deuxième assemblée, une décision contraire aux intérêts du plus grand nombre d'actionnaires, absents aux assemblées. (Van Ryn, I, p. 489).

L'article 294, alinéa 2, 1°, du projet, en ne renvoyant qu'à l'article 290 et donc à une majorité des trois quarts sans autre exigence, ne reprend donc pas la mesure de contrôle prévue par l'article 71 *B* actuel. Sur ce point, il est donc inexact de dire, comme le fait l'exposé des motifs, que le projet confirme le régime particulier organisé par l'article 71 actuel.

Nog onder 3°, Franse tekst, moeten de woorden « rapport spécial prévu par ces dispositions » worden vervangen door « rapport spécial prévu par cette disposition »; het gaat alleen om artikel 296.

In § 2 vervange men de woorden « stilzwijgend of uitdrukkelijk » door « uitdrukkelijk of stilzwijgend ».

In § 3 zou de laatste volzin logischer als volgt kunnen beginnen : « De beschikking tot opschorting en het vonnis van nietigverklaring hebben gevolgen ... ».

In § 4 zou de tekst, zoals de memorie van toelichting, kunnen bepalen dat de derde te goeder trouw zijn rechten heeft verkregen « op de grondslag van de beslissing waarvan de nietigheid wordt aangevoerd ». De weigering om het besluit nietig te verklaren zal vaak verder reiken dan de bescherming welke het ontwerp wil verlenen aan de derde die te goeder trouw rechten jegens de vennootschap heeft verkregen op grond van de beslissing van de vergadering. Eenzelfde besluit kan immers tot grondslag dienen voor het verkrijgen van rechten door verscheidene derden, van wie sommigen wel eens niet te goeder trouw konden zijn, of anderen rechten zouden verkrijgen na het vonnis van nietigverklaring (dat alleen bekendgemaakt moet worden als het vernietigde besluit zelf moest worden bekendgemaakt). Om dat doel te bereiken is het voldoende te bepalen :

« Indien de nietigverklaring afbreuk kan doen aan rechten die een derde te goeder trouw jegens de vennootschap heeft verkregen op grond van het besluit van de vergadering, kan de rechtbank weigeren de gevolgen van de nietigheid ten aanzien van die rechten te bekrachtigen, behoudens ... ».

*Artikel 289*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

Afdeling 2. — Wijziging van de statuten

*Artikelen 290 tot 293*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 294*

In verband met het tweede lid moge worden opgemerkt dat, volgens de tekst, de statuten voor de in het eerste lid bedoelde wijzigingen geen strengere eisen inzake aanwezigheid en meerderheid mogen stellen. Krachtens artikel 292 mag dit trouwens alleen « voor de wijzigingen die in de artikelen 290 en 291 worden genoemd ».

Onder 1° verwijst de tekst naar « de regels van aanwezigheid en meerderheid bepaald bij artikel 290 ». Artikel 290 bevat echter geen enkele regel inzake « quorum », omdat het ontwerp een zodanige regel in beginsel heeft afgeschaft voor de statuutwijzigingen in het algemeen, behalve in de gevallen genoemd in artikel 291. Er moet dus worden gelezen : « volgens de regels inzake meerderheid, bepaald in artikel 290 », als men alleen naar dat artikel wil verwijzen.

De memorie van toelichting stelt echter : « Het ontwerp (artikel 294) bevestigt de bijzondere regeling waarin het huidige artikel 71 heeft voorzien ter zake van de wijziging van de respectieve rechten van de verschillende soorten van aandelen, winstbewijzen enz. en voor de vervanging van effecten van een soort door effecten van een andere ».

Artikel 294, tweede lid, van het ontwerp herhaalt weliswaar :

— onder 2°, het huidige artikel 71 *A*, tweede lid;
— onder 3°, de regel die gesteld is vooraan in artikel 71 *A*, derde lid;

— onder 5°, het voorschrift van artikel 71 *A*, derde lid, 2°.

Maar artikel 71 *A*, derde lid, 1°, eist dat voor iedere categorie van effecten voldaan wordt « aan de vereisten van aanwezigheid en van meerderheid, bepaald bij artikel 70, derde, vierde en vijfde lid » (vertegenwoordiging van de helft van het kapitaal als de beslissing genomen wordt op de eerste vergadering, en meerderheid van drie vierde van de stemmen) en het huidige artikel 71 *B* vult het aan door te bepalen dat de beslissing door het Hof van beroep moet worden bekrachtigd indien zij niet in elke categorie een meerderheid heeft verenigd van ten minste een derde van het aantal bestaande effecten. Deze controlemaatregel heeft tot doel te voorkomen dat een actieve minderheid, tijdens een tweede vergadering, een beslissing zou kunnen nemen die indruist tegen de belangen van het grootste aantal aandeelhouders, die de vergaderingen niet bijwonen (Van Ryn, I, blz. 489).

Artikel 294, tweede lid, 1°, van het ontwerp verwijst alleen naar artikel 290 en dus naar een meerderheid van drie vierde zonder andere eisen te stellen en neemt dus de in het huidige artikel 71 *B* bepaalde controlemaatregel niet over. In dat opzicht is het dus niet juist te zeggen — zoals de memorie van toelichting doet — dat het ontwerp de bijzondere regeling bevestigt waarin het huidige artikel 71 heeft voorzien.

L'exposé des motifs souligne par contre, à juste titre, que, si l'on veut établir une garantie contre une majorité ne groupant qu'une fraction infime du nombre des voix attachées à l'ensemble des titres, l'exigence d'un quorum de présence (rarement atteint en pratique) à la seule première assemblée, est inefficace (d'où la suppression dans l'article 290 du projet, du régime des deux assemblées prévu par l'actuel article 70, alinéas 3 et 4) s'il n'est pas également requis qu'à la deuxième assemblée une certaine quotité du capital ou des voix attachées aux parts soit aussi représentée. L'article 291 du projet consacre cette exigence pour les modifications statutaires importantes en leur étendant le régime actuellement prévu par l'article 70*bis* pour les modifications à l'objet social (représentation du quart au moins du capital à la seconde assemblée et majorité des quatre cinquièmes des voix, soit une majorité représentant au moins le cinquième du capital).

C'est un régime analogue de protection particulière que consacre indirectement l'article 71 *B* des lois coordonnées en exigeant, comme il a été dit, dans les matières prévues à l'article 294 du projet, que la décision prise par l'assemblée (à la majorité des trois quarts des voix) réunisse, dans chaque catégorie de titres, au moins un tiers du nombre des titres existants (condition qui ne sera réalisée par une majorité des trois quarts que dans une assemblée où les quatre neuvièmes de l'ensemble des titres existants sont représentés) pour pouvoir être exécutée sans homologation par la Cour d'appel.

Comme l'exposé des motifs manifeste l'intention de ne pas rendre moins rigoureuses les conditions protectrices requises pour les modifications statutaires fort importantes visées par l'article 294 du projet, on peut se demander si, dans un souci d'uniformité des articles 291 et 294, le texte de l'article 294, alinéa 2, 1°, n'aurait pas dû renvoyer « aux conditions de présence et de majorité prévues par l'article 291 », au lieu de celles prévues à l'article 290 (qui n'envisage d'ailleurs pas de condition de présence).

Si telle n'est pas l'intention du Gouvernement, l'exposé des motifs devrait être modifié.

Au 5°, il est spécifié, à propos du porteur de coupures, que « les voix (sont) comptées conformément à l'article 278 ». L'article 278 ne traitant pas de coupures, et l'intention du Gouvernement étant de permettre le vote par coupure (cf. article 70, § 2, alinéa 1er, renvoyant à l'article 294), il serait plus clair de dire, comme l'article 71, alinéa 3, 2°, des lois coordonnées : « les voix étant comptées sur la base d'une voix à la coupure la plus faible » (comp. aussi l'article 295, alinéa 3, du projet).

*Article 295*

Cet article reprend, pour le groupement des titres dans les sociétés anonymes, le régime de l'article 219 des lois coordonnées comparable sur de nombreux points à celui de l'article 71 de ces lois.

Le texte de l'alinéa 2, 1° et 2°, du projet appelle les mêmes observations que celles qui viennent d'être formulées à propos de l'article 294, alinéa 2, 1° et 5°.

*Article 296*

Cet article, qui s'inspire dans une très large mesure de l'article 101*ter* des lois coordonnées, ne suscite aucune observation.

Section 3. — Des comptes sociaux

*Article 297*

Au dernier alinéa, il y a lieu d'écrire : « par une pièce justificative ».

*Articles 298 et 299*

Ces articles ne suscitent pas d'observation.

*Articles 300 à 307*

Ces dispositions, qui instituent une réglementation détaillée des comptes sociaux, ne donnent pas lieu à observation.

*Article 308*

Il résulte de la combinaison de l'alinéa 3 et de l'article 300, § 2, alinéa 1er, éclairé par l'exposé des motifs, que l'élimination des frais visés devra, en toute hypothèse, se faire par tranches annuelles de dix pour cent au moins.

Daarentegen legt de memorie van toelichting er terecht de nadruk op dat, als men een waarborg wil stellen tegen een meerderheid die berust op slechts een klein aantal van de aan de gezamenlijke effecten verbonden stemmen, de eis dat alleen op de eerste vergadering een aanwezigheidsquorum moet worden bereikt (wat in de praktijk zelden het geval is) ondoeltreffend is (vandaar dat in artikel 290 van het ontwerp niet meer wordt gewerkt met het stelsel van de twee vergaderingen, zoals voorgeschreven in het huidige artikel 70, derde en vierde lid) als tevens niet wordt vereist dat op de tweede vergadering ook een bepaalde hoeveelheid van het kapitaal of van de aan de aandelen verbonden stemmen vertegenwoordigd is. Artikel 291 van het ontwerp stelt die eis ook voor de belangrijke statuutwijzigingen en past daarop ook de regeling toe die thans in artikel 70*bis* is bepaald voor de wijzigingen van het doel van de vennootschap (vertegenwoordiging van ten minste het vierde van het maatschappelijk kapitaal op de tweede vergadering en meerderheid van ten minste vier vijfde der stemmen, hetzij een meerderheid die ten minste het vijfde van het kapitaal vertegenwoordigt).

Een soortgelijke bijzondere beschermingsregeling is onrechtstreeks ingesteld in artikel 71 *B* van de gecoördineerde wetten waar, voor de aangelegenheden bedoeld in artikel 294 van het ontwerp, zoals gezegd is, vereist wordt dat de door de vergadering (met meerderheid van 3/4 van de stemmen) genomen beslissing, in elke categorie van effecten ten minste een derde van het aantal bestaande effecten verenigt (welke voorwaarde door een meerderheid van drie vierde alleen vervuld zal zijn in een vergadering waar 4/9 van alle bestaande effecten vertegenwoordigd is) wil zij kunnen worden uitgevoerd zonder bekrachtiging door het Hof van beroep.

Aangezien de memorie van toelichting de bedoeling te kennen geeft geen minder strenge beschermingsregelen in te voeren voor de zeer belangrijke statuutwijzigingen die bedoeld zijn in artikel 294 van het ontwerp, kan men zich afvragen of, ter wille van de eenvormigheid van de artikelen 291 en 294, de tekst van artikel 294, tweede lid, 1°, niet had moeten verwijzen naar « de regels van aanwezigheid en meerderheid bepaald bij artikel 291 », in plaats van naar die bepaald « bij artikel 290 » (dat trouwens geen voorwaarde inzake aanwezigheid stelt).

Bedoelt de eRgering het niet zo, dan zou de memorie van toelichting moeten worden gewijzigd.

Onder 5° wordt in verband met de houder van een onderaandeel gezegd dat « de stemmen worden geteld overeenkomstig artikel 278 ». Aangezien artikel 278 echter niet handelt over onderaandelen en de Regering stemming per onderaandeel wenst toe te staan (cfr. artikel 70, § 2, eerste lid, dat verwijst naar artikel 294), zou naar analogie van artikel 71, derde lid, 2°, van de gecoördineerde wetten kunnen worden bepaald : « en de stemmen worden geteld op de grondslag van een stem voor het kleinste onderaandeel » (verg. ook artikel 295, derde lid, van het ontwerp).

*Artikel 295*

Voor de groepering van de effecten in de naamloze vennootschappen neemt het ontwerp de regeling van artikel 219 van de gecoördineerde wetten over, die in menig opzicht kan worden vergeleken met die van artikel 71 van die wetten.

Bij de tekst van het tweede lid, 1° en 2°, van het ontwerp zijn dezelfde opmerkingen te maken als bij artikel 294, tweede lid, 1° en 5°.

*Artikel 296*

Bij dit artikel, dat zeer nauw aansluit bij artikel 101*ter* van de gecoördineerde wetten, zijn geen opmerkingen te maken.

Afdeling 3. — Rekeningen

*Artikel 297*

In de Franse tekst van het laatste lid moet worden gelezen : « par une pièce justificative ».

*Artikelen 298 en 299*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikelen 300 tot 307*

Deze bepalingen voeren een omstandige reglementering in met betrekking tot de rekeningen van de vennootschap. Er zijn geen opmerkingen bij te maken.

*Artikel 308*

Uit het derde lid juncto artikel 300, § 2, eerste lid, toegelicht in de memorie, blijkt dat de afvoering van de bedoelde kosten in ieder geval zal moeten geschieden bij jaarlijkse tranches van ten minste tien ten honderd.

A l'alinéa 4, l'intervention du conseil de surveillance implique :

1° pour la société à capital variable, que son administration n'ait pas été organisée selon les règles prévues pour la S. P. R. L. (article 219, alinéa 2);

2° pour la société coopérative, que les statuts lui rendent applicables les règles de gestion et de contrôle prévues pour les sociétés anonymes (article 249).

La phrase finale de l'alinéa 4 n'impose un procès-verbal que s'il existe plusieurs administrateurs-gérants formant conseil de gestion. La règle énoncée aux deux premières phrases de l'alinéa doit cependant être également appliquée dans le cas d'un administrateur-gérant unique (articles 90, 219 et 249).

Le projet s'abstient d'imposer un procès-verbal dans ce cas.

Le texte n'interdit pas aux commissaires de divulguer les informations non mentionnées dans le rapport; l'exposé des motifs précise d'ailleurs que les procès-verbaux exigés par le projet leur permettront « de prendre leurs responsabilités en pleine connaissance de cause ».

*Article 309*

Le « capital social » à considérer pour déterminer si la réserve légale atteint le dixième de son montant et si, dès lors, elle ne doit plus être dotée de prélèvements sur les bénéfices, est, à défaut d'autre précision, le capital effectivement souscrit dans la S. C. V. et la société coopérative, et non le capital minimum statutaire.

*Article 310*

Cette disposition ne donne lieu à aucune observation.

*Article 311*

A l'alinéa 1er, les mots « le dividende qui sera alloué à la fin de l'exercice » sont inexacts puisque le dividende ne sera alloué qu'après la clôture de l'exercice. Il est proposé de les remplacer par l'expression « sur le dividende qui sera attribué sur les résultats de l'exercice ».

D'après le texte de l'alinéa 2, la situation active et passive résumée dans l'état qui doit être soumis au conseil de surveillance pour que celui-ci puisse autoriser la distribution d'un acompte sur le dividende, doit être « arrêtée à une date qui ne peut être antérieure de plus de deux mois à la décision... ».

Cette rédaction fait penser qu'il s'agit de la décision d'autorisation à prendre par le conseil de surveillance. L'exposé des motifs montre qu'il s'agit, selon le cas, soit de cette décision du conseil de surveillance si les administrateurs-gérants ont décidé une distribution et soumettent cette délibération à l'autorisation requise, soit de la décision des gérants si elle est prise seulement après octroi de l'autorisation. Il est préférable, pour la clarté du texte, de consacrer le régime d'une autorisation préalable à la décision des gérants. Dans ce but, il y aurait lieu de supprimer, dans l'alinéa 2, les mots « arrêtée à une date... décision », et d'ajouter à cet alinéa une phrase : « La décision, préalablement autorisée, des administrateurs-gérants de distribuer un acompte ne peut être prise plus de deux mois après la date à laquelle a été arrêtée la situation active et passive au vu de laquelle l'autorisation a été accordée ».

La date de mise en payement d'un acompte ne coïncidant pas avec la décision de le distribuer, le texte de l'alinéa 4, qui n'indique pas le point de départ de l'intervalle de trois mois avant la distribution d'un nouvel acompte, devrait, pour répondre à la précision fournie par l'exposé des motifs, être rédigé comme suit :

« Lorsqu'un premier acompte a été distribué, la décision d'en distribuer un nouveau ne peut être prise que trois mois au moins après la décision de distribuer le premier. »

*Article 312*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 313*

Au début de l'alinéa 1er, après les mots « Le bilan », il y a lieu d'ajouter les termes : « et son annexe » pour consacrer l'obligation, précisée dans l'exposé des motifs, de déposer (alinéa 1er) et publier (alinéa 2) l'annexe au bilan prévue par l'article 301, § 2.

In het vierde lid impliceert het optreden van de raad van toezicht :

1° voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal, dat haar beheer niet georganiseerd is volgens de regels voorgeschreven voor de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (artikel 219, tweede lid);

2° voor de coöperatieve vennootschap, dat de statuten de voor naamloze vennootschappen bepaalde regels inzake bestuur en toezicht (artikel 249) op haar toepasselijk verklaren.

Volgens de slotzin van het vierde lid zijn notulen alleen vereist als er verscheidene bestuurders-zaakvoerders zijn die samen een raad van beheer vormen. De in de eerste twee volzinnen van hetzelfde lid geformuleerde regel moet echter ook worden toegepast als er maar één bestuurder-zaakvoerder is (artikelen 90, 219 en 249).

Het ontwerp eist niet dat in dat geval notulen worden opgemaakt.

De tekst verbiedt de commissarissen niet, ruchtbaarheid te geven aan gegevens die niet in het verslag zijn vermeld; de memorie van toelichting zegt trouwens dat de volgens het ontwerp vereiste notulen de commissarissen in staat stellen « om met kennis van zaken hun verantwoordelijkheid op te nemen ».

*Artikel 309*

Het « maatschappelijk kapitaal » dat in aanmerking moet worden genomen om uit te maken of de wettelijke reserve het tiende daarvan heeft bereikt en of zij derhalve niet meer moet worden gestijfd met afnemingen van de winst, is, in de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschap, als niet anders is bepaald, het werkelijk geplaatste kapitaal, niet het statutair minimumkapitaal.

*Artikel 310*

Bij deze bepaling zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 311*

In de Franse tekst van het eerste lid zijn de woorden « le dividende qui sera alloué à la fin de l'exercice » niet juist want het dividend wordt eerst uitgekeerd nadat het dienstjaar afgesloten is. Derhalve schrijve men « sur le dividende qui sera attribué sur les résultats de l'exercice » en « op het dividend dat op de resultaten van het boekjaar zal worden toebedeeld ».

Volgens het tweede lid moet het overzicht van activa en passiva dat aan de raad van toezicht moet worden voorgelegd opdat deze de uitkering van een voorschot op het dividend kan toestaan, vastgesteld worden « op een datum die de beslissing niet meer dan twee maanden voorafgaat ».

Deze redactie wekt de indruk dat het gaat om de door de raad van toezicht te nemen beslissing tot instemming. Blijkens de memorie van toelichting gaat het, naar gelang van het geval, ofwel om die beslissing van de raad van toezicht als de bestuurders-zaakvoerders tot een uitkering besloten hebben en voor die beslissing de vereiste instemming vragen, ofwel om de beslissing van de zaakvoerders als zij eerst na het verlenen van de instemming wordt genomen. Ter wille van de duidelijkheid van de tekst is verkieslijk te werken met de regeling waarin de instemming aan de beslissing van de zaakvoerders voorafgaat. Te dien einde schrappe men in het tweede lid de woorden « vastgesteld op een datum ... voorafgaat », en vulle men het lid aan met de volgende volzin : « De beslissing van de bestuurders-zaakvoerders, waarmede vooraf ingestemd is, om een voorschot uit te keren, mag niet worden genomen meer dan twee maanden na de dag waarop de toestand van de activa en passiva op grond waarvan de instemming is verleend, is vastgesteld ».

Aangezien de datum van betaalbaarstelling van een voorschot niet samenvalt met de beslissing om dat voorschot uit te keren, zou de tekst van het vierde lid, die niet zegt wanneer de termijn van drie maanden vóór de uitkering van een nieuw voorschot ingaat, ter wille van de overeenkomst met de in de memorie verstrekte toelichting als volgt moeten worden geredigeerd :

« Wanneer een eerste voorschot is uitgekeerd, mag de beslissing om er nog een uit te keren eerst worden genomen ten minste drie maanden na de beslissing tot uitkering van het eerste ».

*Artikel 312*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 313*

In de Franse tekst van het eerste lid moeten na de woorden « Le bilan » de woorden « et son annexe » worden ingevoegd ten einde te voldoen aan de in de memorie van toelichting aangehaalde verplichting om de in artikel 301, § 2, bedoelde bijlage van de balans neer te leggen (eerste lid) en bekend te maken (tweede lid).

A l'alinéa 3, il convient d'écrire « nom et prénom » au lieu de « noms et prénoms ».

Le même alinéa vise l'emploi et la répartition des bénéfices nets « ou de l'excédent d'exploitation » conformément aux décisions de l'assemblée. On ne s'explique pas cette allusion à un « excédent d'exploitation » dont l'assemblée déterminerait l'emploi et la répartition; il n'y est fait allusion dans aucun des articles précédents et l'exposé des motifs ne fournit aucune indication à son sujet.

Section 4. — **De certaines mentions à faire dans les actes**

*Article 314*

L'alinéa final a été conçu pour corriger l'emploi équivoque des mots « capital social » dans l'article 81 des lois coordonnées, où il désigne en réalité l'avoir social net (cf. exposé des motifs).

Le projet a cependant perdu de vue l'article 4, alinéa 2, de la directive du 9 mars 1968 du Conseil des Communautés européennes prévoyant que « si dans des documents, il est fait mention du capital de la société, l'indication doit porter sur le capital souscrit et versé », c'est-à-dire libéré.

Compte tenu de cette exigence, l'article 17, alinéa 2, du projet n° 700 adopté par la Chambre des Représentants (cf. exposé des motifs de ce projet, p. 15), disposait que « si les pièces indiquées à l'alinéa 1er mentionnent le capital social, celui-ci devra être le capital libéré tel qu'il résulte du dernier bilan. Si celui-ci fait apparaître que le capital libéré n'est plus intact, mention doit être faite de l'actif net tel qu'il résulte du dernier bilan ».

L'exposé des motifs n'indique pas la raison pour laquelle ce texte, à la fois conforme à la directive et comportant une certaine garantie pour les tiers, n'a pas été repris, alors cependant que l'article 316, deuxième phrase, reproduit textuellement la sanction prévue à l'article 18 du projet n° 700 (placer le tiers dans la même situation que si le capital énoncé avait été le capital libéré). Dans le système du projet, il conviendrait de replacer le tiers dans la même situation que si l'actif net avait été égal au capital social ou au capital minimum statutaire indiqué, ce qui est d'ailleurs la sanction prévue dans l'article 82 des lois coordonnées (où « le capital réel » vise l'avoir net réel). Cette dernière sanction semble d'ailleurs la plus adéquate.

Il est, dès lors, proposé de rédiger l'article 314, alinéa 2, comme suit :

« Si les pièces indiquées à l'alinéa 1er mentionnent le capital social ou le capital minimum statutaire, celui-ci devra être le capital libéré tel qu'il résulte du dernier bilan. Si celui-ci fait apparaître que le montant de l'actif net lui est inférieur, il ne peut être mentionné qu'avec l'indication de cet actif net. »

D'autre part, la deuxième phrase de l'article 316 devrait être rédigée de la manière suivante :

« En cas d'exagération du capital mentionné en méconnaissance de l'article 314, le tiers aura le droit de réclamer à cette personne, à défaut de la société, une somme suffisante pour qu'il soit dans la même situation que si l'actif net avait correspondu au capital mentionné. »

*Article 315*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 316*

Au début de cet article, il y a lieu de remplacer l'expression « la prescription des deux articles précédents » par « les prescriptions des articles 314 et 315 ».

En ce qui concerne la deuxième phrase, il est renvoyé aux observations formulées à propos de l'article 314.

Section 5. — **Des commissaires investigateurs**

*Article 317*

Cette disposition ne donne lieu à aucune observation.

In het derde lid leze men « de voornaam » in plaats van « de voornamen ».

In hetzelfde lid is sprake van de aanwending en de verdeling van de nettowinst « of het (lees « de ») bedrijfsuitkomst ». Het is niet duidelijk waarom hier sprake is van een « bedrijfsuitkomst » waarvan de aanwending en de verdeling door de vergadering zouden worden bepaald; in geen van de overige artikelen is daarover gehandeld en ook de memorie van toelichting verstrekt hieromtrent geen enkele aanwijzing.

Afdeling 4. — **Enkele in de akten op te nemen vermeldingen**

*Artikel 314*

Het laatste lid is ingevoegd om een eind te maken aan het dubbelzinnige gebruik van de woorden « maatschappelijk kapitaal » in artikel 81 van de gecoördineerde wetten, waar in feite het nettovermogen van de vennootschap wordt bedoeld (cfr. memorie van toelichting blz. 240).

In het ontwerp is echter artikel 4, tweede lid, van de richtlijn van 9 maart 1968 van de Raad van de Europese Gemeenschappen over het hoofd gezien; daarin is bepaald : « Indien in deze stukken het kapitaal van de vennootschap wordt vermeld, moet dit gegeven betrekking hebben op het geplaatste en gestorte kapitaal », met andere woorden het volgestorte kapitaal.

Met inachtneming van deze eis bepaalde artikel 17, tweede lid, van de door de Kamer van Volksvertegenwoordigers goedgekeurde ontwerp nr 700 (cfr. memorie van toelichting bij dat ontwerp, blz. 15) : « Indien de in het eerste lid genoemde stukken het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap vermelden, moet dit het volgens de laatste balans gestorte kapitaal zijn. Blijkt daaruit dat het gestorte kapitaal niet meer gaaf is, dan moet melding worden gemaakt van het netto-actief zoals dit uit de jongste balans blijkt ».

De memorie van toelichting zegt niet waarom deze tekst, die met de richtlijn overeenstemt en voor derden enige zekerheid inhoudt, niet overgenomen is, terwijl artikel 316, tweede volzin, nochtans nagenoeg woordelijk de sanctie overneemt uit artikel 18 van het ontwerp nr 700 (de derde in de toestand stellen waarin hij zich zou hebben bevonden indien het opgegeven kapitaal het gestorte kapitaal was geweest). In de regeling van het ontwerp zou de derde opnieuw moeten geplaatst in de toestand waarin hij zich zou hebben bevonden indien het eigen vermogen van de vennootschap gelijk was geweest aan het maatschappelijk kapitaal of aan het opgegeven statutaire minimumkapitaal, waarin de sanctie van artikel 82 van de gecoördineerde wetten trouwens bestaat (waar met het « werkelijk kapitaal » het werkelijk netto-vermogen is bedoeld). Deze laatste sanctie lijkt trouwens de meest dienstige.

Derhalve wordt voorgesteld artikel 314, tweede lid, als volgt te redigeren :

« Indien de in het eerste lid genoemde stukken het maatschappelijk kapitaal of het statutaire minimumkapitaal vermelden, moet dit het volgens de laatste balans gestorte kapitaal zijn. Blijkt uit die balans dat het bedrag van het eigen vermogen lager is dan dat kapitaal, dan mag het niet vermeld worden dan met opgaaf van het eigen vermogen. »

De tweede volzin van artikel 316 zou als volgt moeten worden geredigeerd :

« In geval van overdrijving in de vermelding van het kapitaal met miskenning van artikel 314, heeft de derde het recht om van die persoon, bij gebreke van de vennootschap, een bedrag te vorderen dat voldoende is om hem in dezelfde toestand te plaatsen als waarin hij zich zou hebben bevonden indien het eigen vermogen van de vennootschap gelijk was geweest aan het vermelde kapitaal. »

*Artikel 315*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 316*

Vooraan in dit artikel vervange men de woorden « het voorschrift van de twee vorige artikelen » door « de voorschriften van de artikelen 314 en 315 ».

Met betrekking tot de tweede volzin moge worden verwezen naar de opmerkingen die bij artikel 314 gemaakt zijn.

Afdeling 5. — **Onderzoekscommissarissen**

*Artikel 317*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

## CHAPITRE IX

## DE L'EMISSION D'OBLIGATIONS

*Article 318*

Il y a lieu de compléter la définition de l'alinéa 1er par les mots « ou des droits proportionnels à leur valeur nominale si les valeurs nominales des titres sont différentes », conformément à ce qui est précisé dans l'exposé des motifs.

*Article 319*

L'exposé des motifs relève que, pour éviter que l'émission d'obligations remboursables par tirage au sort ne dégénère en loterie, « le projet limite le montant des primes à 10 % au maximum ». Cette observation n'est conforme au texte du projet que si l'on calcule le pourcentage de la prime par rapport au montant remboursable. En interdisant l'émission à un taux inférieur de plus de dix pour cent au taux de remboursement, le texte autorise en effet une prime de plus de 10 p.c. par rapport au taux d'émission (une obligation émise à 900 francs pourra être remboursable par 1 000 francs).

*Article 320*

Cet article ne donne pas lieu à observation.

*Article 321*

Après les mots « ne remplit pas ses engagements », il est proposé d'insérer les mots « envers eux ».

*Article 322*

La disposition ne suscite pas d'observation.

*Article 323*

Cet article reproduit dans l'ensemble l'article 89 des lois coordonnées concernant les mentions de l'obligation au porteur.

L'alinéa 1er qui requiert les signatures, ou les griffes, « de deux administrateurs au moins », a perdu de vue, en reproduisant sans modification le texte de l'article 89 des lois actuelles, que même pour la société anonyme, il pourrait, désormais, n'y avoir qu'un seul administrateur-gérant.

A moins de prévoir, en ce cas, la possibilité de signature par un membre du conseil de surveillance, — ce qui constituerait une dérogation à l'interdiction faite à ce dernier d'intervenir dans la gestion et la représentation de la société dans les actes —, il y aurait donc lieu de n'exiger que la signature d'un administrateur-gérant.

A la fin de l'avant-dernier alinéa, rédigé dans les mêmes termes que l'avant-dernier alinéa de l'article 89 des lois coordonnées, il conviendrait de substituer l'article 339, § 2, à l'article 340, si l'intention du Gouvernement est de se borner à une adaptation de l'article 323 audit article 89, ou, du moins, de prévoir que les obligations « reproduisent les dispositions des articles 339, § 2, et 340 », si le Gouvernement entend viser également cet article 340.

*Article 324*

L'application des dispositions de l'article 77 au registre des obligations nominatives constitue une application *mutatis mutandis* dans laquelle les termes « actions » ou « actionnaire » doivent être remplacés par « obligations » et « obligataire ». Bien que cette adaptation du texte déclaré applicable ne paraisse pas devoir soulever de difficultés, on observera que l'article 89*bis* des lois coordonnées a procédé lui-même à cette adaptation.

*Article 325*

Il y a lieu de remplacer l'expression imprécise « conformément aux dispositions qui suivent », par les mots « conformément aux articles 326 à 338 ».

## HOOFDSTUK IX

## UITGIFTE VAN OBLIGATIES

*Artikel 318*

De in het eerste lid gegeven definitie moet overeenkomstig de memorie van toelichting worden aangevuld met de woorden « of rechten die evenredig zijn aan de nominale waarde van de effecten als deze een verschillende nominale waarde hebben ».

*Artikel 319*

De memorie van toelichting wijst erop dat het ontwerp, om te voorkomen dat de uitgifte van uitlootbare obligaties een werkelijke loterij zou worden « het bedrag van de premie tot een maximum van 10 pct. beperkt ». Die opmerking is met de tekst van het ontwerp alleen dan in overeenstemming als men het percentage van de premie berekent op het terug te betalen bedrag. Door te verbieden dat obligaties worden uitgegeven « tegen een bedrag dat meer dan tien ten honderd lager is dan de aflossingswaarde » staat het ontwerp immers een premie toe van meer dan 10 t.h. in verhouding tot de prijs van uitgifte (een obligatie die aan de prijs van 900 frank uitgegeven is zal met 1 000 frank mogen worden afgelost).

*Artikel 320*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 321*

Het begin van dit artikel dient als volgt te worden gelezen : « Als de vennootschap haar verplichtingen jegens de obligatiehouders niet nakomt, kunnen deze eisen dat zij vervallen wordt verklaard ... ».

*Artikel 322*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 323*

In dit artikel is het hele artikel 89 van de gecoördineerde wetten, betreffende de vermeldingen op de obligatie aan toonder, overgenomen.

Het eerste lid, dat de handtekening of de naamstempel « van ten minste twee bestuurders » eist, heeft, doordat het de tekst van het huidige artikel 89 van de gecoördineerde wetten ongewijzigd heeft overgenomen, over het hoofd gezien dat het voortaan mogelijk is dat er maar één bestuurder-zaakvoerder is, zelfs in de naamloze vennootschap.

Tenzij voor dat geval wordt bepaald dat een lid van de raad van toezicht mag tekenen, — hetgeen een afwijking zou zijn van het aan deze laatste opgelegde verbod om zich in het bestuur te mengen en de vennootschap bij handelingen te vertegenwoordigen — zou dus alleen de handtekening van één bestuurder-zaakvoerder mogen worden geëist.

Aan het slot van het voorlaatste lid, dat dezelfde tekst heeft als het voorlaatste lid van artikel 89 van de gecoördineerde wetten, zou de vermelding « artikel 340 » moeten worden vervangen door « artikel 339, § 2 », als het alleen in de bedoeling van de Regering ligt artikel 323 aan dat artikel 89 aan te passen, of zou althans moeten worden bepaald dat in de obligaties « de bepalingen van de artikelen 339, § 2, en 340 » worden opgenomen, als de Regering ook naar artikel 340 wil verwijzen.

*Artikel 324*

De toepassing van de bepalingen van artikel 77 op het register van de obligaties op naam is een « overeenkomstige toepassing » waarin de woorden « aandelen » en « aandeelhouders » moeten worden vervangen door « obligaties » en « obligatiehouders ». Ofschoon deze aanpassing van de toepasselijk verklaarde tekst geen moeilijkheden lijkt te zullen opleveren, moge worden opgemerkt dat ze in artikel 89*bis* van de gecoördineerde wetten zelf is verricht.

*Artikel 325*

Men vervange de vage formulering « overeenkomstig de bepalingen hierna », door de woorden « overeenkomstig de artikelen 326 tot 338 ».

*Article 326*

La société débitrice pourra elle-même désigner (alinéa 1er) le représentant de la masse des obligataires, et poursuivre sa révocation pour justes motifs (alinéa 4), ce qui constituerait une garantie pour les obligataires, et elle supportera ses émoluments, dont elle pourra demander taxation (article 329, alinéa 2).

L'alinéa 3 n'interdit pas aux représentants de la masse d'être des organes ou préposés d'une société-mère ou filiale de la société émettrice.

Il y a lieu de se référer, en outre, aux observations faites au sujet de l'article 334 en ce qui concerne la publication des décisions de nomination et de révocation prévues au présent article.

*Article 327*

Les pouvoirs accordés au représentant de la masse constituent le maximum d'attributions qui puissent leur être consenties. Les statuts ne pourraient non plus les limiter (alinéa 1er).

Au no 5, on peut se demander s'il n'y a pas lieu d'imposer à ce représentant l'obligation, plutôt que la faculté, de produire pour les obligataires, à la faillite de la société.

Il a déjà été proposé, vu l'importance de ses fonctions, qu'il puisse assister à l'assemblée générale des actionnaires, avec voix consultative, comme les obligataires eux-mêmes (voir observation concernant l'article 282).

*Article 329*

A l'alinéa 2, on ne voit pas pourquoi le représentant ne pourrait pas aussi demander la taxation de ses émoluments.

*Articles 330 et 331*

Ces articles ne donnent lieu à aucune observation.

*Article 332*

Il conviendrait d'assurer la concordance du texte de cet article avec celui de l'article 276, § 3, dont il s'inspire d'ailleurs.

Dans ce but, il y a lieu :

— à l'alinéa 1er, d'écrire : « deux fois à huit jours d'intervalle au moins et la seconde fois huit jours au moins avant l'assemblée ... »;

— de placer l'alinéa 2 après l'alinéa 3;
— à la fin de l'alinéa 3, d'ajouter : « huit jours au moins avant la date de la réunion ».

*Article 333*

L'alinéa final renvoie pour le mode de délibération à l'article 283, § 3. Il y a lieu d'excepter de ce renvoi le 1o, dont la première phrase du 1er alinéa serait en contradiction avec l'article 333, alinéa 3, et dont le deuxième alinéa est évidemment étranger à la matière; la deuxième phrase de l'article 283, § 3, 1o, alinéa 1er, pourrait être reproduite à l'article 333, alinéa 3, qu'elle compléterait. Pour le surplus, le renvoi *mutatis mutandis* ne soulève pas de difficultés.

Le renvoi à l'article 277 devrait se limiter aux alinéas 1er et 2, tandis que l'alinéa 3 de cet article visant un « préjudice grave pour la société » devrait faire l'objet d'un texte visant un « préjudice grave pour les obligataires ».

Le renvoi à l'article 287 appelle les mêmes observations. L'application de ses alinéas 1er et 2 peut être aisément faite *mutatis mutandis*, encore qu'il soit préférable d'écrire qu'ils « s'appliquent aux obligataires » (et non aux assemblées d'obligataires, car la convention de vote peut être annulée avant toute assemblée). Mais il va de soi que l'alinéa 3 validant le vote s'il « est prouvé qu'il est conforme à l'intérêt social » devrait faire l'objet d'un texte visant l'intérêt de la masse des obligataires.

*Article 334*

Au 4o, après les mots « à la réduction du taux de l'intérêt », il est proposé d'ajouter les termes « à échoir », conformément à l'exposé des motifs.

*Artikel 326*

De vennootschap-schuldenaar zal zelf de vertegenwoordiger van de massa der obligatiehouders kunnen aanwijzen (eerste lid) en zijn ontslag om wettige redenen kunnen vorderen, hetgeen een zekerheid zal zijn voor de obligatiehouders; zij zal zijn bezoldiging op zich nemen en de begroting ervan kunnen vragen (artikel 329, tweede lid).

Het derde lid verbiedt de vertegenwoordigers van de massa der obligatiehouders niet, organen of aangestelden te zijn van een moeder- of dochtervennootschap van de vennootschap die de obligaties uitgeeft.

Ook moge worden verwezen naar de opmerkingen die bij artikel 334 gemaakt zijn met betrekking tot de bekendmaking van de hier bedoelde beslissingen tot benoeming of ontslag.

*Artikel 327*

Meer bevoegdheden dan aan de vertegenwoordiger van de massa zijn verleend, kunnen hem niet worden opgedragen. De statuten kunnen ze ook niet beperken (eerste lid).

In verband met de tekst onder 5o kan men zich afvragen of die vertegenwoordiger niet verplicht moet worden, in geval van faillissement van de vennootschap de schuldvordering in te dienen voor de obligatiehouders.

Gelet op het belang van zijn opdracht is reeds voorgesteld dat hij de algemene vergadering der aandeelhouders met raadgevende stem zou bijwonen, zoals de obligatiehouders zelf (zie opmerking bij artikel 282).

*Artikel 329*

In het tweede lid is het niet duidelijk waarom de vertegenwoordiger de begroting van zijn bezoldiging niet zelf zou vragen.

*Artikelen 330 en 331*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 332*

Deze tekst zou in overeenstemming moeten worden gebracht met die van artikel 276, § 3, waarvan hij trouwens uitgaat.

Te dien einde :

— leze men in het tweede lid : « door middel van een aankondiging die tweemaal, met een tussentijd van ten minste acht dagen en de tweede maal ten minste acht dagen vóór de vergadering opgenomen wordt in ... »;
— plaatse men het tweede lid na het derde;
— leze men in het derde lid van het ontwerp : « ... mits deze ten minste acht dagen vóór de dag van de vergadering gezonden wordt ... ».

*Artikel 333*

Het laatste lid verwijst voor de wijze van besluitvorming naar artikel 283, § 3. Daaruit moet de tekst onder 1o worden gelicht, want de eerste volzin van het eerste lid zou in tegenspraak zijn met artikel 333, derde lid, terwijl het tweede lid kennelijk op iets anders betrekking heeft. De tweede volzin van artikel 283, § 3, 1o, eerste lid, zou kunnen worden herhaald in artikel 333, derde lid. Voorts levert de verwijzing *mutatis mutandis* geen moeilijkheden op.

Wat artikel 277 betreft, alleen naar het eerste en het tweede lid van dat artikel zou mogen worden verwezen, terwijl het derde lid, waarin sprake is van een ernstig nadeel voor de vennootschap, zou moeten worden verwerkt in een tekst waarin het gaat om een ernstig nadeel voor de obligatiehouders.

Voor de verwijzing naar artikel 287 (en niet 278 zoals in het ontwerp) gelden dezelfde opmerkingen. Het eerste en het tweede lid kunnen gevoeglijk van overeenkomstige toepassing worden verklaard, ofschoon het beter ware te schrijven dat zij van overeenkomstige toepassing zijn « op de obligatiehouders » (en niet « op de vergadering van obligatiehouders », want de stemafspraak kan vóór de vergadering ongedaan gemaakt worden). Maar het spreekt vanzelf dat het derde lid, dat de stemming geldig verklaart als « wordt bewezen dat zij strookt met de belangen van de vennootschap » moet komen te staan in een tekst die doelt op de belangen van de massa der obligatiehouders.

*Artikel 334*

Onder 4o voege men na de woorden « in de verlaging van de rentevoet » de woorden in « van de nog te vervallen rente », overeenkomstig de memorie van toelichting.

L'article 334, dernier alinéa, prévoit la publication par extraits des décisions prises par l'assemblée aux annexes du *Moniteur belge*. Parmi ces décisions figurent la nomination et la révocation des représentants de la masse (article 334, 1o).

Ceux-ci peuvent également être désignés par la société lors de l'émission (article 326, alinéa 1er), ou par le président du tribunal de commerce (article 326, alinéa 2), et ils peuvent être révoqués également par ce dernier (article 326, alinéa 4). Mais le projet ne prescrit pas la publication, cependant tout aussi nécessaire, de ces désignations ou révocations prévues par l'article 326. Cette lacune doit être comblée.

*Article 335*

L'exposé des motifs explique la suppression de la procédure d'homologation devant la Cour d'appel, par les nouvelles conditions de quorum et de majorité rappelant celles qui sont requises pour les modifications de statuts (article 296). On observera toutefois que cet article 296 prévoit, en son § 2, une intervention de contrôle de la Commission bancaire (cf. exposé des motifs) qui n'est pas prévue par le projet pour les décisions de l'assemblée des obligataires.

*Article 336*

Cet article ne soulève pas d'observation.

*Article 337*

Cet article adapte à la nullité des décisions de l'assemblée les dispositions de l'article 288 concernant les assemblées générales d'associés.

Au sujet du § 1er, littera a, le Conseil d'Etat rappelle :

1) l'observation présentée à propos de l'article 288, § 1er, 3o, concernant l'inutilité d'un renvoi à l'article 277;

2) l'observation formulée, à l'article 333, au sujet de la nécessité d'un texte adaptant à l'assemblée des obligataires l'article 277, alinéa 3, précisément relatif à la décision de convoquer une nouvelle assemblée; si la mention de l'article 277 était maintenue dans l'article 337, § 1er, littera a, elle devrait donc être complétée par un renvoi à l'article 333, où ce texte adapté figurerait.

Au § 2, le texte devrait comporter une restriction résultant de l'article 287 concernant la nullité du vote émis en vertu de conventions de vote nulles, ledit article étant rendu applicable aux assemblées d'obligataires par l'article 333, dernier alinéa. Les observations relatives à cet article 333 ont souligné la nécessité d'un texte adaptant l'alinéa 3 de l'article 287 et qui serait ajouté à l'article 333. Le texte de l'article 337, § 2, ici examiné, devrait donc débuter comme suit : « Sans préjudice des articles 287 et 333, alinéa ..., n'est pas recevable à invoquer la nullité... ».

Au § 2 également, les termes « tacitement ou expressément » devraient être intervertis en « expressément ou tacitement » (cf. observations au sujet de l'article 288, § 2).

Au § 3, le projet prévoit que « l'action en nullité est dirigée contre la société et, le cas échéant, contre le représentant de la masse ».

Les mots « le cas échéant » sont ambigus et leur portée n'est pas éclairée par l'exposé des motifs. On peut les comprendre en ce sens que l'action en nullité doit être intentée dans tous les cas contre le représentant de la masse dès qu'il en a été désigné un (l'hypothèse où il n'en a pas été désigné est prévue par l'article 326, alinéa 2). Mais on peut aussi comprendre les mots « le cas échéant » en ce sens que l'action en nullité ne devrait être dirigée contre le représentant de la masse que dans certains cas déterminés, dans lesquels l'intérêt personnel du représentant serait mis en cause par l'action en nullité; l'exposé des motifs devrait alors indiquer ces cas : on songe, par exemple, à une action en nullité d'une assemblée désignant le représentant (articles 326, alinéa 1er, et 334, 1o) ou le révoquant (articles 326, alinéa 4, et 334, 1o).

Eu égard à la mission générale donnée au représentant d'exécuter les décisions prises par l'assemblée des obligataires (article 327, 1o), il serait opportun que l'action en nullité de toute décision prise par l'assemblée soit dirigée contre lui.

Si telle est l'intention du Gouvernement, la première phrase du § 3 serait plus clairement rédigée comme suit :

« L'action en nullité est dirigée contre la société et contre le ou les représentants de la masse, s'il en a été désigné. »

Artikel 334, laatste lid, bepaalt dat de besluiten van de vergadering bij uittreksel worden bekendgemaakt in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*. Die besluiten omvatten ook de benoeming en het ontslag van de vertegenwoordigers van de massa der obligatiehouders (artikel 334, 1o).

Deze kunnen ook worden aangewezen door de vennootschap bij de uitgifte (artikel 326, eerste lid), of door de voorzitter van de rechtbank van koophandel (artikel 326, tweede lid), die ze ook kan ontslaan (artikel 326, vierde lid). Het ontwerp voorziet echter niet in de nochtans even onmisbare bekendmaking van de aanwijzing of het ontslag waarvan sprake in artikel 326. Die leemte moet worden aangevuld.

*Artikel 335*

De memorie van toelichting stelt dat de afschaffing van de homoloagatieprocedure voor het Hof van beroep te verklaren is door de nieuwe eisen inzake quorum en meerderheid en herinnert daarbij aan de eisen die voor de statuutwijzigingen gelden (artikel 296). Toch moet worden opgemerkt dat artikel 296 in § 2 voorziet in een controle door de Bankcommissie (zie memorie van toelichting) waarin het ontwerp niet voorziet voor de besluiten van de vergadering der obligatiehouders.

*Artikel 336*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Aritkel 337*

Door dit artikel worden de bepalingen van artikel 288 betreffende de algemene vergaderingen van aandeelhouders aangepast aan de nietigheid van de besluiten van de vergadering van obligatiehouders.

Met betrekking tot § 1, a, moge de Raad van State verwijzen :

1) naar de opmerking bij artikel 288, § 1, 3o, betreffende de overbodige verwijzing naar artikel 277;

2) naar de opmerking bij artikel 333, over de noodzaak van een tekst om artikel 277, derde lid, betreffende de beslissing een nieuwe vergadering bijeen te roepen, aan te passen aan de vergadering van obligatiehouders; blijft de vermelding van artikel 277 in artikel 337, a, staan, dan behoort zij dus te worden aangevuld met een verwijzing naar artikel 333, waarin die aangepaste tekst zou voorkomen.

In § 2 zou de tekst een beperking moeten stellen als gevolg van artikel 287 betreffende de nietigheid van de stemming op grond van nietige stemafspraken, aangezien artikel 333, laatste lid, dat artikel van overeenkomstige toepassing verklaart op de vergaderingen van obligatiehouders. In de opmerkingen bij dat artikel 333 is gewezen op de noodzaak van een tekst die het derde lid van artikel 287 zou aanpassen en aan artikel 333 zou worden toegevoegd. De tekst van het hier behandelde artikel 337, § 2, zou dus als volgt moeten beginnen : « Onverminderd de artikelen 287 en 333, ... lid, kan nietigheid niet worden ingeroepen... ».

Nog in § 2 zouden de woorden « stilzwijgend dan wel uitdrukkelijk » omgekeerd moeten worden : « uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend » (zie de opmerking bij artikel 288, § 2).

In § 3 bepaalt het ontwerp : « De vordering tot nietigverklaring wordt ingesteld tegen de vennootschap en eventueel tegen de vertegenwoordiger van de massa ».

Het woord « eventueel » is dubbelzinnig en de strekking ervan niet verduidelijkt in de memorie van toelichting. Men kan het zo verstaan dat de vordering tot nietigverklaring in ieder geval tegen de vertegenwoordiger van de massa der obligatiehouders moet worden ingesteld zodra er een is aangewezen (het geval dat er geen aangewezen is, wordt geregeld in artikel 326, tweede lid). Maar begrepen kan ook worden dat de vordering tot nietigverklaring alleen in bepaalde gevallen tegen de vertegenwoordiger van de massa moet worden ingesteld, gevallen waarin het persoonlijk belang van de vertegenwoordiger door de vordering tot nietigverklaring in het geding zou komen; die gevallen zouden dan in de memorie van toelichting moeten worden opgenoemd; men denke bijvoorbeeld aan een vordering tot nietigverklaring van een vergadering die de vertegenwoordiger aanwijst (artikelen 326, eerste lid, en 334, 1o) of ontslaat (artikelen 326, vierde lid, en 334, 1o).

Wegens de algemene taak van de vertegenwoordiger om de besluiten van de algemene vergadering van obligatiehouders uit te voeren (artikel 327, 1o) zou het passen dat elke vordering tot nietigverklaring van besluiten van de vergadering tegen hem zou worden ingesteld.

Mocht de Regering het zo bedoelen, dan zou de eerste volzin van § 3 duidelijker als volgt worden geredigeerd :

« De vordering tot nietigverklaring wordt ingesteld tegen de vennootschap en tegen de vertegenwoordiger of de vertegenwoordigers van de massa der obligatiehouders, als er aangewezen zijn. »

Au même § 3, il serait plus logique de commencer la dernière phrase de la manière suivante : « L'ordonnance de suspension et le jugement prononçant la nullité produisent leurs effets... ».

*Article 338*

L'obligataire conserve, en principe, le pouvoir d'exercer individuellement ses droits et d'intenter toutes poursuites contre la société dans la mesure compatible avec les décisions de l'assemblée générale qui le lient (alinéa 1er).

L'alinéa 2 tend à concilier dans le seul domaine des actions en justice ce pouvoir et les pouvoirs collectifs reconnus à l'assemblée d'« assurer la défense des intérêts communs des obligataires ou l'exercice de leurs droits » (article 334, 9o). Il dispose dans ce but : « l'exercice individuel des actions en justice est suspendu par la décision prise par l'assemblée d'en confier l'exercice collectif à des représentants. Les actions individuelles déjà introduites sont jointes à l'action collective et les obligataires sont reçus parties intervenantes ».

Le texte peût être rapproché de l'article 110, § 2, alinéa 2, relatif au concours d'une action sociale minoritaire en responsabilité des administrateurs et d'une action en responsabilité formée par les organes légaux de la société.

Pour mieux traduire l'intention du Gouvernement de limiter la suspension aux actions individuelles tendant aux mêmes fins, il est proposé de rédiger la première phrase de l'alinéa 2 comme suit : « Lorsque l'assemblée décide de confier à des représentants l'exercice collectif d'une action en justice, cette décision suspend l'exercice des actions individuelles dans la mesure où celles-ci tendent aux mêmes fins que l'action collective ».

Il y a lieu d'observer qu'à l'article 110, § 2, ce n'est pas la décision d'intenter l'action sociale mais l'exercice même de cette action qui produit effet sur l'action minoritaire. Il semble qu'il devrait en être de même dans le cas de l'article 338; la jonction de l'action individuelle à l'action collective n'est d'ailleurs possible que si cette dernière a été intentée. S'il en est ainsi, il y aurait lieu, dans le texte ci-dessus proposé, de remplacer les mots « cette décision suspend... » par « l'exercice de cette action suspend... ».

Dans le même alinéa 2, la deuxième phrase, calquée sur l'article 110, § 2, alinéa 2, donne lieu à des observations identiques à celles qui ont été formulées à propos de cet article (observations sub. no 3, litt. b).

L'exposé des motifs envisage certaines difficultés de procédure.

Dans le cas où l'action individuelle d'un obligataire serait déjà pendante en degré d'appel, elle « serait suspendue et la jonction ne pourrait éventuellement intervenir que dans la mesure où l'action collective arriverait à son tour devant la juridiction d'appel ».

Par contre, pour l'application de l'article 110, § 2, cependant rédigé dans les mêmes termes, l'exposé des motifs prévoit que « si elle (l'action sociale minoritaire) était déjà en instance d'appel, la décision de l'assemblée demeurerait sans conséquence pratique ». Il y a lieu de choisir entre ces deux solutions opposées données à la même question d'application d'un texte identique. On observera que, dans la solution donnée par l'exposé des motifs à propos de l'article 338, l'obligataire dont l'action, pendante en appel, ne sera pas jointe à l'action collective en première instance, ne pourrait, selon le texte du projet, être considéré comme partie intervenante dans cette action.

L'exposé des motifs relève que si les actions se trouvaient pendantes devant des tribunaux différents mais de même degré, les actions individuelles devraient être renvoyées devant la juridiction saisie de l'action collective. La solution est conforme au texte.

Le dernier alinéa de l'article 338 porte : « Les obligataires conservent le droit de poursuivre l'exécution des jugements devenus définitifs avant la décision de l'assemblée générale ».

Il convient, pour adapter ce texte à une observation présentée à propos de l'alinéa 2, d'y écrire « ... devenus définitifs avant l'exercice de l'action collective décidée par l'assemblée générale ».

L'exposé des motifs précise ce qu'il entend par jugement définitif : « c'est-à-dire suivant les meilleures définitions un jugement qui n'est plus susceptible de voies de recours ordinaires ». Dans la terminologie de l'article 19 du Code judiciaire, « le jugement est définitif dans la mesure où il épuise la juridiction du juge sur une question litigieuse, sauf les recours prévus par la loi » (fût-ce un recours ordinaire). Il y a donc lieu de remplacer les mots « des jugements devenus définitifs » par l'expression « des décisions passées en force de chose jugée »

De laatste volzin van § 3 zou logischer als volgt kunnen beginnen : « De beschikking tot opschorting en het vonnis van nietigverklaring hebben gevolgen... ».

*Artikel 338*

De obligatiehouder blijft in beginsel bevoegd om zijn rechten indiviiduee! uit te oefenen en alle corderingen tegen de vennootschap in te stellen, voor zover zulks verenigbaar is met de besluiten van de algemene vergadering die hem binden (eerste lid).

Het tweede lid bedoelt die bevoegdheid, maar dan alleen wat de rechtsvorderingen betreft, in overeenstemming te brengen met de aan de vergadering toegekende algemene bevoegdheid « ter verdediging van gemeenschappelijke belangen van de obligatiehouders of om de uitoefening van hun rechten te verzekeren » (artikel 334, 9o). Met dat doel bepaalt het : « De individuele uitoefening van vorderingen in rechte wordt geschorst door de beslissing van de vergadering de collectieve uitoefening ervan aan gemachtigden op te dragen. De reeds ingestelde individuele vorderingen worden bij de collectieve vordering gevoegd en de obligatiehouders worden als tussenkomende partijen behandeld ».

De tekst kan in verband worden gebracht met artikel 110, § 2, tweede lid, betreffende een samenloop van de minderheidsvordering tegen bestuurders met een aansprakelijkheidsvordering ingesteld door de wettelijke organen van de vennootschap.

De bedoeling van de Regering om de schorsing te beperken tot individuele vorderingen met hetzelfde doel zou beter tot uiting komen in de volgende redactie voor de eerste volzin van het tweede lid : « Wanneer de vergadering beslist het collectief instellen van een rechtsvordering aan gemachtigden op te dragen, schorst die beslissing het instellen van de individuele vorderingen voor zover deze op dezelfde oogmerken gericht zijn als de collectieve vordering ».

Op te merken valt dat in artikel 110, § 2, niet de beslissing om de rechtsvordering tegen bestuurders in te stellen, maar het instellen zelf van die vordering gevolgen heeft voor de minderheidsvordering. Zo lijkt het ook te moeten zijn in het geval van artikel 338; voeging van de individuele en de collectieve vordering is trouwens alleen mogelijk als de laatstgenoemde reeds ingesteld is. Als dit zo is, dan moeten in de hiervoren voorgestelde tekst de woorden : « schorst die beslissing » worden vervangen door : « schorst het instellen van die vordering... ».

In het tweede lid geeft de tweede volzin, die geredigeerd is overeenkomstig artikel 110, § 2, tweede lid, aanleiding tot soortgelijke opmerkingen als dat artikel (opmerkingen sub nr 3, b).

De memorie van toelichting neemt een aantal proceduremoeilijkheden onder ogen.

Ingeval de individuele rechtsvordering van een obligatiehouder bij het Hof van beroep aanhangig mocht zijn, zou zij « worden geschorst en de voeging zou eventueel kunnen plaatsvinden voor zover de collectieve vordering op haar beurt in hoger beroep wordt behandeld ».

Met betrekking tot de toepassing van artikel 110, § 2, dat nochtans in dezelfde bewoordingen gesteld is, verklaart de memorie daarentegen : « Indien de behandeling (van de minderheidsvordering) reeds in beroep geschiedt, blijft de vordering van de algemene vergadering zonder praktisch gevolg ». Uit deze twee tegengestelde oplossingen voor de toepassing van een zelfde tekst moet worden gekozen. Op te merken valt dat, in de oplossing welke de memorie geeft bij artikel 338, de obligatiehouder wiens vordering in hoger beroep wordt behandeld en niet bij de collectieve rechtsvordering in eerste aanleg gevoegd wordt, volgens de tekst van het ontwerp niet kan worden behandeld als tussenkomende partij in die vordering.

De memorie van toelichting wijst erop dat, « indien vorderingen aanhangig zijn bij verscheidene gerechten van dezelfde aanleg, de individuele vorderingen worden verwezen naar de rechter voor wie de collectieve vordering is aangebracht ». Die oplossing strookt met de tekst.

Het laatste lid van artikel 338 bepaalt : « De obligatiehouders behouden het recht de uitvoering te vervolgen van de vonnissen die vóór het besluit van de algemene vergadering in kracht van gewijsde zijn gegaan ».

Ten einde deze tekst aan te passen aan een opmerking die met betrekking tot het tweede lid is gemaakt, schrijve men : « ... die in kracht van gewijsde zijn gegaan vóór het instellen van de collectieve vordering waartoe de algemene vergadering mocht hebben besloten ».

De memorie van toelichting verklaart wat zij verstaat onder in kracht van gewijsde gegaan vonnis : « dit is volgens de beste omschrijving een vonnis waartegen geen gewoon rechtsmiddel meer kan worden aangewend ». In verband met de Franse tekst (« jugements définitifs ») moge worden opgemerkt dat artikel 19 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt : « Het vonnis is een eindvonnis inzover daarmee de rechtsmacht van de rechter over een geschilpunt uitgeput is, behoudens de rechtsmiddelen bij de wet bepaald » (dus ook een gewoon

tant pour se conformer à la terminologie de l'article 28 du Code judiciaire (combiné avec l'article 21) que pour englober, dans le mot « décisions », l'arrêt encore susceptible d'opposition. Le texte néerlandais se lira comme suit : « De obligatiehouders behouden het recht de tenuitvoerlegging te verhogen van de beslissingen die in kracht van gewijsde... » (le reste comme ci-dessus).

Par ailleurs, l'exposé des motifs note que dans le cas d'un jugement définitif, rendu sur une action individuelle contre la société, « ce jugement pourrait être exécuté — étant entendu qu'il faudrait évidemment en tenir compte pour l'appréciation de l'action collective intentée d'autre part ».

On n'aperçoit pas la portée de ce commentaire.

*Article 339*

Cet article, relatif aux obligations garanties par hypothèque, ne donne lieu à aucune observation.

*Article 340*

Cet article reproduit en une disposition séparée le texte qui, formant l'alinéa 3 de l'article 98 des lois coordonnées, pouvait être considéré comme applicable seulement, de même que les autres alinéas de cet article 98, aux obligations garanties par hypothèque. Isolé désormais de l'article 339, il s'appliquera, comme le souligne l'exposé des motifs, à toutes les obligations.

## CHAPITRE X

## DE LA TRANSFORMATION ET DE LA FUSION DES SOCIETES

### Section 1re. — De la transformation

*Article 341*

Cette disposition reprend le texte de l'article 165, inséré dans les lois coordonnées par la loi du 23 février 1967, mais en omettant la précision de ce dernier qui ne visait que l'adoption d'une autre forme juridique par une société « constituée sous l'une des formes énumérées à l'article 2 », c'est-à-dire sous l'une des formes reconnues par la loi, des sociétés commerciales.

L'omission des mots ci-dessus reproduits entre guillemets rend l'article 341 applicable à l'adoption d'une autre forme juridique par « une société ».

Elle trouve une allusion dans l'exposé des motifs qui porte :

« L'article 341 ne limite pas aux sociétés visées à l'article 2 des dispositions générales, le champ d'application des règles qu'il édicte. Suivant les circonstances et sans préjudice des règles de leur statut particulier, des sociétés créées en vertu de lois spéciales pourront éventuellement être soumises aux règles des articles 341 à 349. »

Ce seul passage de l'exposé des motifs comporte, à côté d'un caractère affirmatif, accru par l'absence de tout exemple d'application, tant de réserves prudentes, trop riches d'incertitudes, qu'il devient impossible d'en appréhender la portée. Le Gouvernement devrait exposer de manière claire et complète le but poursuivi et préciser sans réserve les applications qui pourraient être faites à des « sociétés créées en vertu de lois spéciales », et sa pensée devrait être exprimée dans le projet lui-même en un texte ne prêtant à aucune incertitude.

Il y a d'ailleurs lieu d'observer que le texte de l'article 341 n'énonce qu'une seule règle : l'absence de changement dans la personnalité juridique. Il n'en résulte donc nullement que si « une société » non constituée sous l'une des formes prévues à l'article 2 adoptait une autre forme juridique, les articles 342 à 349 lui seraient applicables.

*Article 342*

Selon l'exposé des motifs, le projet reprend dans l'ensemble, en matière de transformation de sociétés, les règles prévues par la loi du 23 février 1967 (articles 165 à 174 des lois coordonnées) en les adaptant aux règles nouvelles applicables aux diverses sociétés.

Ainsi, l'article 342 reproduit l'article 170, alinéas 1er et 2, des lois coordonnées en exigeant, pour la transformation de toute société, un acte authentique reproduisant les conclusions du réviseur.

rechtsmiddel). In de Franse tekst moeten de woorden « des jugements devenus définitifs » dus worden vervangen door « des décisions passées en force de chose jugée », zowel om tot overeenstemming met de terminologie van artikel 28 van het Gerechtelijk Wetboek (juncto artikel 21) te komen als om onder « décisions » ook te verstaan het arrest waartegen nog verzet kan worden gedaan. In het Nederlands leze men : « De obligatiehouders behouden het recht de tenuitvoerlegging te vervolgen van de beslissingen die in kracht van gewijsde... » (voorts zoals hiervoren).

De memorie van toelichting wijst er ook op dat, ingeval er een in kracht van gewijsde gegaan vonnis bekomen is ingevolge een individuele rechtsvordering tegen de vennootschap, « dit vonnis kan worden uitgevoerd — met dien verstande dat men er uiteraard rekening zou moeten mee houden voor de beoordeling van de anderzijds ingestelde collectieve vordering ».

Het is niet duidelijk wat met die commentaar wordt bedoeld.

*Artikel 339*

Dit artikel heeft betrekking op door hypotheek gewaarborgde obligaties. Er zijn geen opmerkingen bij te maken.

*Artikel 340*

Dit artikel herhaalt in een afzonderlijke bepaling de tekst die, als derde lid van artikel 98 van de gecoördineerde wetten, kon worden geacht, evenals de andere alinea's van artikel 98, alleen te gelden voor door hypotheek gewaarborgde obligaties. Nu de tekst los staat van artikel 339 zal hij, zoals de memorie van toelichting zegt, toepassing vinden op alle obligaties.

## HOOFDSTUK X

## OMZETTING EN FUSIE VAN VENNOOTSCHAPPEN

### Afdeling 1. — Omzetting

*Artikel 341*

Deze bepaling herhaalt de tekst van artikel 165 dat in de gecoördineerde wetten is ingevoegd door de wet van 23 februari 1967, maar laat de bijzonderheid achterwege dat het ging om het aannemen van een andere rechtsvorm door een vennootschap « die onder een van de in artikel 2 opgenoemde vormen is opgericht », met andere woorden onder een van de vormen van handelsvennootschappen door de wet erkend.

Door de weglating van de aangehaalde woorden vindt artikel 341 toepassing op het aannemen van een andere rechtsvorm door « een vennootschap ».

Hierop wordt gewezen in de memorie van toelichting, die stelt :

« De toepassing van de regels van artikel 341 is niet beperkt tot de in artikel 2 genoemde vennootschappen. De vennootschappen die op grond van bijzondere wetten zijn opgericht kunnen naar omstandigheden en onverminderd de voorschriften van hun eigen rechtsregeling, eventueel aan de régels van de artikelen 341 tot 349 onderworpen worden. »

Deze passus uit de memorie van toelichting is niet alleen zeer affirmatief, te meer daar geen enkel voorbeeld van toepassing wordt gegeven, er wordt ook zoveel voorzichtig voorbehoud, waaraan zoveel onzekerheid kleeft, in gemaakt dat het onmogelijk wordt de betekenis te vatten. De Regering behoort duidelijk en volledig te zeggen wat zij juist beoogt en zonder voorbehoud te bepalen welke toepassingen kunnen worden gemaakt op « vennootschappen die op grond van bijzondere wetten zijn opgericht ». Haar opvatting zou in het ontwerp zelf tevens tot uitdrukking moeten komen in een tekst die geen ruimte laat voor onzekerheid.

Er dient trouwens te worden opgemerkt dat artikel 341 slechts één regel stelt : de rechtspersoonlijkheid blijft onverkort. Daar volgt dus in 't geheel niet uit dat, als een niet in een van de in artikel 2 bedoelde vormen opgerichte « vennootschap » een andere rechtsvorm aanneemt, de artikelen 342 tot 349 op haar toepassing gaan vinden.

*Artikel 342*

Volgens de memorie van toelichting neemt het ontwerp, inzake omzetting van vennootschappen, de regelen van de wet van 23 februari 1967 (artikelen 165 tot 174 van de gecoördineerde wetten) over, onder aanpassing aan de nieuwe regelen betreffende de diverse vennootschappen.

Zo herhaalt artikel 342, artikel 170, eerste en tweede lid, van de gecoördineerde wetten waar het voor de omzetting van een vennootschap een authentieke akte eist waarin de conclusies van de revisor worden opgenomen.

L'acte authentique est prescrit « sous la sanction prévue à l'article 22 », c'est-à-dire apparemment la nullité de la société dont l'acte constitutif n'est pas reçu en la forme requise. Ce renvoi sans réserves à l'article 22 soumettrait la transformation d'une société au même régime de nullité que la constitution d'une société nouvelle. Les conséquences en seraient, d'une part, que la nullité ne serait pas applicable s'il s'agissait d'une transformation en société en nom collectif, et d'autre part, que les tiers pourraient, s'ils le voulaient, considérer la société nouvelle quelque type nouveau qu'elle fût, comme une société en nom collectif (article 22, § 1er, alinéa 1er). Si telle était bien l'intention du Gouvernement, il y aurait lieu d'ajouter à l'alinéa 1er les mots : « et avec les effets prévus par les articles 24 et 25 » (annulation par décision judiciaire n'ayant effet que pour l'avenir et opérant liquidation de la société).

Il convient cependant d'observer que le régime de nullité qui serait ainsi consacré par le renvoi de l'article 342 à l'article 22, est très différent de celui que prévoit l'article 170, alinéa 1er, des lois coordonnées. L'exposé des motifs de la loi du 23 février 1967 (doc. parl. Sénat, 1965-1966, nº 290, page 10) déclare à cet effet : « Il va de soi que la nullité frappe la décision de transformation et non la société ». Dans l'économie de la loi, la transformation de la société « est une modification de la seule forme juridique de la société avec les adaptations que cette transformation requiert en raison du statut adopté » (*ibid.*, p. 3). Elle relève donc d'une modification des statuts privilégiée et rigoureusement réglementée, et faisant à ce titre l'objet d'un chapitre commun à toutes les sociétés. Le renvoi sans restriction à un régime de nullité de la société elle-même n'est pas conforme, à première vue, à cette conception.

L'application sans réserve de l'article 22 pourrait aussi être en contradiction avec l'article 17. Celui-ci porte : « Sans préjudice des articles 342..., toute modification conventionnelle aux actes de société doit, à peine de nullité, être faite en la forme requise pour l'acte constitutif de la société ». Les mots « sans préjudice de l'article 342 » peuvent être compris, dans ce texte, en ce sens seulement que l'acte de transformation, tout en restant une modification conventionnelle aux statuts, doit toujours être un acte authentique (même, par exemple, pour la transformation d'une société en nom collectif en société en commandite), ce qui est conforme à la règle de l'article 342. Ils n'impliquent pas que l'on écarte nécessairement l'application, à cette nullité, de la deuxième phrase de l'article 17, pour laquelle il n'est plus fait réserve de l'article 342 : « Les conditions et les effets de la nullité sont régis par les articles 22 et 24, à l'exception du second alinéa de l'article 22, § 1er », ce qui ne signifie assurément pas que la nullité de la modification en général entraîne la nullité de la société elle-même (l'article 17 ne renvoyant d'ailleurs pas à l'article 26 qui règle les effets de cette nullité).

Si l'intention du Gouvernement était de soumettre la nullité de la transformation non constatée par acte authentique au régime normal des modifications aux statuts, l'article 342, alinéa 1er, devrait être rédigé comme suit :

« Toute transformation est constatée par un acte authentique, à peine de nullité, aux conditions et avec les effets prévus par l'article 17 ».

La publication de l'acte de transformation et celle des statuts de la société en sa forme nouvelle (article 346) sont réglées par l'article 11.

*Article 343*

A l'alinéa 1er, dans l'expression « rapport justificatif écrit », le mot « écrit », qui ne figure d'ailleurs pas dans le texte néerlandais, doit être supprimé comme inutile : les alinéas 2, 6 et 7 du même article 343 montrent suffisamment que le rapport justificatif ne pourrait être verbal.

Le projet étend à la transformation d'une société en nom collectif l'exigence d'un tel rapport, qui n'est pas prévue pour cette société par les articles 166 et 167 des lois coordonnées.

La deuxième phrase de l'alinéa 1er prévoit : « Dans les sociétés anonymes et dans les sociétés à capital variable administrées suivant les articles 90 à 113, le rapport est établi par les administrateurs-gérants et approuvé par le conseil de surveillance ». Le projet perd ainsi de vue qu'en vertu de son article 249, les statuts d'une société coopérative peuvent prévoir qu'elle sera administrée conformément aux règles des articles 90 à 107 (les articles 108 à 113 étant en tous cas applicables à la coopérative en vertu de l'article 259). Il y a donc lieu d'écrire : « Dans les sociétés anonymes et dans les sociétés à capital variable ou coopératives administrées suivant les règles des articles 90 à 113, le rapport est établi... ».

De authentieke akte is vereist « op straffe van de gevolgen bepaald in artikel 22 », met andere woorden blijkbaar op straffe van nietigheid van de vennootschap waarvan de oprichtingsakte niet in de vereiste vorm is opgemaakt. Door die verwijzing zonder voorbehoud naar artikel 22 zou de omzetting van een vennootschap onder dezelfde regeling inzake nietigheid vallen als de oprichting van een nieuwe vennootschap. Gevolg daarvan zou zijn, enerzijds dat de nietigheid niet speelt als het gaat om een omzetting in vennootschap onder firma, anderzijds dat derden, als zij willen, de nieuwe vennootschap, welke nieuwe vorm zij ook heeft aangenomen, kunnen beschouwen als een vennootschap onder firma (artikel 22, § 1, eerste lid). Bedoelt de Regering het werkelijk zo, dan moet het eerste lid worden aangevuld met de woorden : « met de gevolgen bepaald in de artikelen 24 en 25 » (nietigheid uitgesproken bij rechterlijke beslissing die alleen voor de toekomst gevolg heeft en vereffening van de vennootschap meebrengt).

Toch moet worden opgemerkt dat de nietigheidsregeling die zodoende door de verwijzing van artikel 342 naar artikel 22 zou worden bevestigd, sterk verschilt van de regeling volgens artikel 170, eerste lid, van de gecoördineerde wetten. De memorie van toelichting bij de wet van 23 februari 1967 (Gedr. St. Senaat, zitting 1965-1966, nr 290, blz. 10) verklaart hieromtrent : « Het spreekt vanzelf dat de nietigheid slaat op de beslissing tot omvorming en niet op de vennootschap ». In de economie van de wet is de omvorming van de vennootschap « een wijziging van de enkele juridische vorm van de vennootschap met de aanpassingen die voor die omvorming vereist zijn wegens het aangenomen statuut » (*ibid.*, blz. 3). Zij behoeft dus een bevoorrechte en streng gereglementeerde statuutwijziging die als zodanig een plaats krijgt in een gemeenschappelijk hoofdstuk voor alle vennootschappen. De verwijzing, zonder beperking, naar een regeling inzake nietigheid van de vennootschap zelf strookt op het eerste gezicht niet met die opvatting.

Toepassing, zonder voorbehoud, van artikel 22 zou ook in tegenspraak kunnen zijn met artikel 17. Dit artikel bepaalt : « Onverminderd de artikelen 342, ...moet iedere bedongen wijziging in de vennootschapsakten worden aangebracht in de vorm die voor de oprichtingsakte van de vennootschap is vereist » (in de Franse tekst staat : « à peine de nullité »). De woorden « Onverminderd artikel 342 » kunnen in deze tekst alleen zo worden verstaan dat de omvormingsakte — die een overeengekomen statuutwijziging blijft — steeds een authentieke akte moet zijn (zelfs b.v. voor de omvorming van een vennootschap onder firma in een commanditaire vennootschap), hetgeen in overeenstemming is met de regel van artikel 342. Zij impliceren niet dat er noodzakelijk van afgezien wordt, op die nietigheid de tweede volzin van artikel 17 toe te passen, waarin geen voorbehoud meer gemaakt is voor artikel 342 : « Ten aanzien van de voorwaarden en de gevolgen van de nietigheid gelden de bepalingen van de artikelen 22 en 24, met uitzondering van het tweede lid van artikel 22, § 1 », hetgeen stellig niet betekent dat de nietigheid van de wijziging in het algemeen de nietigheid van de vennootschap zelf meebrengt (artikel 17 verwijst overigens niet naar artikel 26, dat de gevolgen van die nietigheid regelt).

Is de bedoeling van de Regering de nietigheid van de niet in een authentieke akte vastgestelde omzetting te onderwerpen aan de normale regeling inzake statuutwijziging, dan moet artikel 342, eerste lid, als volgt worden geredigeerd :

« Iedere omzetting wordt, op straffe van nietigheid, in een authentieke akte vastgesteld onder de voorwaarden en met de gevolgen bepaald in artikel 17 ».

De bekendmaking van de omzettingsakte en die van de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm (artikel 346) zijn geregeld in artikel 11.

*Artikel 343*

In het eerste lid van de Franse tekst moet in de term « rapport justificatif écrit » het woord « écrit » als overbodig vervallen; het heeft trouwens geen equivalent in de Nederlandse tekst. De alineas 2, 6 en 7 van artikel 343 wijzen uit dat het niet om een mondeling verslag kan gaan.

Het ontwerp eist zo'n verslag ook voor de omzetting van een vennootschap onder firma; in de artikelen 166 en 167 van de gecoördineerde wetten komt die eis niet voor.

De tweede volzin van het eerste lid bepaalt : « In naamloze vennootschappen en in vennootschappen met veranderlijk kapitaal die volgens de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, wordt het verslag door de bestuurders-zaakvoerders opgemaakt en door de raad van toezicht goedgekeurd ». Hier is over het hoofd gezien dat, krachtens artikel 249, de statuten van een coöperatieve vennootschap mogen bepalen dat zij zal worden bestuurd » overeenkomstig de regels bepaald bij de artikelen 90 tot 107 » (De artikelen 108 tot 113 zijn krachtens artikel 259 in ieder geval van toepassing op de coöperatie). Er dient dus te worden gelezen : « In naamloze vennootschappen en in vennootschappen met veranderlijk kapitaal of coöperatieve vennootschappen die volgens de regelen van de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, wordt het verslag... ».

A l'alinéa 3, pour des raisons identiques à celles qui ont été exposées par le Conseil d'Etat à propos de l'article 62, il est proposé d'ajouter à la fin de cet alinéa les termes : « parmi les réviseurs reconnus en vertu de l'article 114, alinéa 3 ».

A l'alinéa 4, la première phrase ne permet pas de préciser si le rapport visé est le rapport justificatif (alinéa 1er) ou le rapport du réviseur. Il convient donc d'écrire : « ...le rapport des commissaires ou du réviseur indique... » (cf. exposé des motifs).

La deuxième phrase de l'alinéa 4 prévoit que le capital après transformation « ne pourra être supérieur à l'actif net tel qu'il apparaît à l'état ». L'exposé des motifs, de son côté, prévoit que « la transformation ne sera possible que si le capital social à exprimer correspond au moins à l'actif social net de la société », ce qui laisserait supposer qu'il pourrait dépasser cet actif, alors que le texte interdit pareil dépassement; il y aurait lieu de rédiger l'exposé des motifs de manière à éviter cette discordance.

A l'alinéa 5, il convient de préciser : « le rapport des commissaires ou du réviseur », comme il a été proposé pour l'alinéa 4.

A l'alinéa 6, on n'aperçoit aucune raison d'excepter les sociétés à capital variable de la publicité à donner aux rapports (comp. l'article 351, alinéa 3). Dans le texte français, après les mots « pour les sociétés anonymes », il convient donc d'insérer les termes « pour les sociétés à capital variable ». Dans le texte néerlandais, l'expression « voor de naamloze vennootschappen met veranderlijk kapitaal », qui ne correspond à aucun type reconnu de société, doit sans doute se lire : « voor de naamloze vennootschappen, voor de vennootschappen met veranderlijk kapitaal... ».

Il est, en outre, proposé de commencer le même alinéa 6 par les mots : « Les rapports et le projet de modification des statuts... ». Ce projet doit, en effet, comme le prévoit d'ailleurs l'article 167, alinéa 2, des lois coordonnées, être communiqué aux associés; or, cette communication n'est pas prévue au projet, dont l'article 346 ne se réfère qu'aux conditions de présence et de majorité requises pour la transformation.

*Article 344*

L'alinéa 1er rend applicable notamment l'article 291. Celui-ci vise effectivement, dans un chapitre commun à chacune des sociétés énumérées à l'article 344, le cas d'une « modification ayant trait à : ...2o sa forme juridique » (article 291, alinéa 2) et il prévoit, à son dernier alinéa, que « les dispositions de l'article 296 doivent être observées ». Il s'ensuit que non seulement les mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1er, seront appliquées, comme l'impose d'ailleurs l'article 343, alinéa 6, mais qu'en outre, s'il s'agit d'une société anonyme ou d'une société à capital variable ayant accompli une opération visée à l'article 187, § 2, l'avis de la Commission bancaire sera requis (article 296, § 2, dont l'alinéa 1er vise une délibération ayant l'un des objets prévus notamment à l'article 291, et donc le cas de transformation de société).

Au lieu de renvoyer à l'application de l'article 296, § 2, de manière implicite, par référence à l'article 291, l'article 344, alinéa 1er, devrait comporter également la mention de l'article 296.

Bien que l'exposé des motifs porte que « les règles prévues par la loi du 23 février 1967 sont maintenues, mais adaptées pour tenir compte des caractéristiques nouvelles des sociétés en cause », le projet ne reprend pas les dispositions de l'article 168, § 5, des lois coordonnées requérant l'unanimité : 1o) si la société n'existe pas depuis deux ans au moins; 2o) si les statuts prévoient qu'elle ne pourra adopter une autre forme.

Sans doute l'article 290 accorde-t-il désormais à l'assemblée générale, dans les quatre types de société qu'il concerne, le pouvoir, nonobstant toute disposition contraire (à l'inverse de l'article 70, alinéa 2, des lois coordonnées), de modifier les statuts, ce qui justifie que la deuxième restriction ci-dessus indiquée ne soit pas reprise par le projet pour ces quatre types de société, ni pour la société en nom collectif où l'unanimité est toujours requise par l'alinéa 2, 2o. L'exposé des motifs n'explique pas, en revanche, pourquoi la transformation d'une société en commandite devrait pouvoir se faire, nonobstant toute disposition contraire des statuts, sans l'accord des commanditaires qui ne possèderaient pas un cinquième de l'avoir social (alinéa 2, 1o). Il n'explique pas non plus la suppression du délai de deux ans que le législateur de 1967 justifiait comme une garantie donnée aux associés à l'encontre d'une transformation qui aurait lieu « dès le début de la vie sociale, c'est-à-dire avant que les conditions de son activité n'aient pu être correctement appréciées ».

Om dezelfde redenen als de Raad van State heeft opgegeven met betrekking tot artikel 62, wordt voorgesteld het slot van het derde lid als volgt te lezen : « ...door een bedrijfsrevisor, die door het met het bestuur van de vennootschap belaste orgaan is aangewezen uit de krachtens artikel 114, derde lid, erkende revisors ».

Uit de eerste volzin van het vierde lid kan niet worden opgemaakt of hier bedoeld wordt het verslag van het bestuursorgaan (eerste lid) dan wel het verslag van de revisor. Er moet dus worden gelezen : « ...wordt in het verslag van de commissarissen of van de revisor opgegeven... » (zie memorie van toelichting).

De tweede volzin van het vierde lid bepaalt dat het kapitaal na de omzetting « niet hoger mag zijn dan het uit het overzicht blijkende eigen vermogen ». De memorie van toelichting van haar kant verklaart dat « de omzetting alleen mogelijk is indien het vast te stellen maatschappelijk kapitaal ten minste gelijk is aan het eigen vermogen van de vennootschap »; daaruit kan worden afgeleid dat het dat eigen vermogen zou mogen overschrijden, terwijl de tekst zulks verbiedt. De memorie behoeft hier aanpassing.

In het vijfde lid moet worden verduidelijkt : « het verslag van de commissarissen of van de revisor », zoals voor het vierde lid is voorgesteld.

Het is niet duidelijk waarom in de Franse tekst van het zesde lid voor de vennootschappen met veranderlijk kapitaal een uitzondering wordt gemaakt ten aanzien van de openbaarmaking van de verslagen (vergelijk artikel 351, derde lid). Na de woorden « pour les sociétés anonymes » moet dus worden ingevoegd : « pour les sociétés à capital variable ». In de Nederlandse tekst — « voor de naamloze vennootschappen met veranderlijk kapitaal », wat niet bestaat — moet kennelijk worden gelezen : « voor de naamloze vennootschappen, voor de vennootschappen met veranderlijk kapitaal... ».

Bovendien wordt voorgesteld dat zesde lid als volgt te beginnen : « De verslagen en het ontwerp tot wijziging van de statuten... ». Dat ontwerp moet immers, zoals trouwens bepaald is in artikel 167, tweede lid, van de gecoördineerde wetten, aan de vennoten worden gezonden; dat is echter niet voorgeschreven in het ontwerp, waarvan artikel 346 alleen handelt over de « vereisten inzake aanwezigheid en meerderheid » die voor de omzetting voorgeschreven zijn.

*Artikel 344*

Het eerste lid verklaart onder meer artikel 291 van toepassing. Artikel 291, dat deel uitmaakt van een hoofdstuk dat voor ieder van de in artikel 344 genoemde vennootschappen geldt, doelt inderdaad op het geval van « een wijziging met betrekking tot... 2o haar rechtsvorm » (artikel 291, tweede lid); in het laatste lid bepaalt het dat « aan de bepalingen van artikel 296 moet zijn voldaan ». Hieruit volgt niet alleen dat de in artikel 296, § 1, voorgeschreven regelen inzake openbaarmaking zullen worden toegepast, zoals artikel 343, zesde lid, trouwens voorschrijft, maar ook dat, wanneer het gaat om een naamloze vennootschap of om een vennootschap met veranderlijk kapitaal die een verrichting als bedoeld in artikel 187, § 2, heeft gedaan, het advies van de Bankcommissie vereist zal zijn (artikel 296, § 2, waarvan het eerste lid doelt op een besluitvorming over een van de onderwerpen bepaald onder meer in artikel 291, waaronder dus ook het geval van omzetting van een vennootschap).

In plaats van stilzwijgend te verwijzen naar de toepassing van artikel 296, § 2, via een verwijzing naar artikel 291, zou artikel 344, eerste lid, ook artikel 296 moeten vermelden.

Ofschoon de memorie van toelichting stelt dat « de bepalingen van de wet van 23 februari 1967 worden in stand gehouden, doch met aanpassingen die door de nieuwe kenmerken van de betrokken vennootschappen worden gevergd », zijn in het ontwerp niet overgenomen de bepalingen van artikel 168, § 5, van de gecoördineerde wetten, die eenparige instemming van de vennoten eisen : 1o) indien de vennootschap niet ten minste sedert twee jaar bestaat; 2o) indien in de statuten is bepaald dat zij geen andere vorm mag aannemen.

Wel machtigt artikel 290 voortaan de algemene vergadering, in de vier vennootschapstypen waarop het betrekking heeft, « niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling » (in tegenstelling met artikel 70, tweede lid, van de gecoördineerde wetten) de statuten te wijzigen; dit verklaart dat de tweede hiervoren vermelde beperking niet in het ontwerp overgenomen is voor die vier vennootschapstypes, noch voor de vennootschap onder firma waar steeds eenparige instemming vereist is krachtens het tweede lid, 2o. De memorie van toelichting daarentegen verklaart niet waarom de omzetting van een commanditaire vennootschap, niettegenstaande enige hiermee strijdige statuutbepaling zou moeten kunnen geschieden zonder de instemming van de stille vennoten die niet een vijfde van het vennootschapsvermogen mochten bezitten (tweede lid, 1o). Evenmin verklaart ze de afschaffing van de termijn van twee jaar welke de wetgever van 1967 verantwoordde als een zekerheid voor de vennoten tegen een omzetting, die zou plaatshebben « van bij het begin van het bestaan van de vennootschap, dat is voordat de omstandigheden van haar bedrijvigheden juist konden beoordeeld worden » (*ibid.*, blz. 5 en 6).

Pas plus que la loi du 23 février 1967, le projet ne prévoit pour le cas de transformation d'une société anonyme, la situation de la société qui aurait émis des obligations convertibles.

A propos de cet article, on peut encore noter qu'au premier alinéa dans la version néerlandaise, il n'est pas fait mention de la société privée à responsabilité limitée.

*Article 345*

Au début de cet article, qui reproduit l'article 168, § 6, des lois coordonnées en l'étendant à la société à capital variable, il est proposé de supprimer les mots « en une société d'un autre type » qui sont inutiles.

Compte tenu de ce que les convocations peuvent être faites uniquement par lettre recommandée envoyée 8 jours avant la date de l'assemblée (article 275, § 3, alinéa 2), et qui ne sont pas distribuées les samedis et dimanches, le délai de dépôt 5 jours au moins avant l'assemblée prescrit pour l'envoi de la démission autorisée par l'article 345 obligera le plus souvent l'associé à prendre sa décision sur-le-champ.

*Article 346*

Cet article n'appelle pas d'observation.

*Article 347*

Cet article adapte les articles 171 et 172 des lois coordonnées au régime nouveau des sociétés.

A l'alinéa 1er, l'article 67 devrait être ajouté aux articles énumérés.

A l'alinéa 4, on observera que l'article 190, comme tel, concerne la société à capital variable mais non pas la société coopérative; il ne faut dès lors pas prévoir qu'il ne s'applique pas en cas de transformation en société coopérative. Il est vrai que l'article 231 prévoit pour la société coopérative une règle identique à celle de l'article 190 en renvoyant, comme ce dernier, à l'article 62. Comme l'article 231, à la différence de l'article 190, renvoie aussi à d'autres articles que l'article 62, il y a lieu d'écrire : « l'article 231, en tant qu'il déclare applicable l'article 62, et l'article 233 ne s'appliquent pas... ».

Le texte du dernier alinéa, qui institue une responsabilité nouvelle, est plus rigoureux que ne le laisse supposer l'exposé des motifs qui l'applique au cas d'un membre de l'organe de gestion. Il rend, en effet, responsables « tous ceux qui, en qualité de membres de l'un des organes de la société qui se transforme, auront décidé, proposé ou exécuté la décision de transformer la société ». L'assemblée générale appelée à décider la transformation est un organe de la société, et tout associé, même un actionnaire d'une société anonyme ou un coopérateur, qui aurait voté pour la transformation aura donc, « en qualité de membre de l'un des organes de la société qui se transforme », décidé la transformation.

Au point de vue de la forme, au lieu des termes « auront décidé, proposé ou exécuté la décision de transformer la société », il y conviendrait d'écrire : « auront proposé, décidé ou exécuté la transformation de la société », et le terme « minimal » doit être remplacé par « minimum ».

*Article 348*

Il est proposé d'écrire à la fin de l'alinéa 1er : « aux articles 11, 14 et 15 », et à la fin de l'alinéa 2 : « aux articles 11 à 14 ».

*Article 349*

Le début de cet article, qui s'inspire de l'article 174 des lois coordonnées et doit être rapproché de l'article 42 du projet, serait plus brièvement rédigé comme suit : « Les articles 342 à 348 ne s'appliquent pas... ».

Section 2. — Des fusions

*Article 350*

L'exposé des motifs commente clairement la définition de la fusion par absorption donnée par cet article et emportant de plein droit transfert universel du patrimoine actif et passif de la société absorbée, contre attribution, aux associés de celle-ci, de droits sociaux. Le présent avis se bornera donc à signaler les solutions exposées dans ce document et qui ne concorderaient pas avec le texte du projet.

Evenmin als de wet van 23 februari 1967 voorziet het ontwerp, voor het geval van de omvorming van een naamloze vennootschap, in de toestand van de vennootschap die converteerbare obligaties mocht hebben uitgegeven.

Bij dit artikel moge nog worden opgemerkt dat in het eerste lid van de Nederlandse tekst geen melding is gemaakt van de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.

*Artikel 345*

Vooraan in dit artikel, dat artikel 168, § 1, van de gecoördineerde wetten overneemt en uitbreidt tot de vennootschap met veranderlijk kapitaal, schrappe men de overbodige woorden « in een vennootschap met een andere rechtsvorm ».

Aangezien de oproepingen « ook enkel bij aangetekende brief » mogen worden gedaan mits deze acht dagen vóór de vergadering wordt verzonden (artikel 276, § 3, tweede lid), en aangetekende brieven niet worden besteld op zaterdag en zondag, zal de door artikel 345 toegestane termijn van ten minste vijf dagen vóór de datum van de vergadering om van de uittreding kennis te geven, de vennoot meestal verplichten om terstond te beslissen.

*Artikel 346*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 347*

In dit artikel worden de artikelen 171 en 172 van de gecoördineerde wetten aangepast aan de nieuwe regeling.

In het eerste lid zou artikel 67 aan de opgesomde artikelen moeten worden toegevoegd.

In verband met het vierde lid dient te worden opgemerkt dat artikel 190 als zodanig betrekking heeft op de vennootschap met veranderlijk kapitaal maar niet op de coöperatieve vennootschap; er hoeft derhalve niet te worden bepaald dat het geen toepassing vindt op de omzetting in coöperatieve vennootschap. Wel stelt artikel 231 voor de coöperatieve vennootschap een zelfde regel als artikel 190, doordat het, zoals dat artikel, verwijst naar artikel 62. Aangezien artikel 231, in tegenstelling met artikel 190, ook naar andere artikelen dan artikel 62 verwijst, moet worden gelezen : « Artikel 231, inzover het artikel 62 toepasselijk verklaart, en artikel 233 vinden op de... ».

De tekst van het laatste lid, dat een nieuwe aansprakelijkheid instelt, is strenger dan de memorie van toelichting laat veronderstellen. Volgens de memorie vindt hij toepassing op de leden van het beheersorgaan. Hij stelt immers aansprakelijk : « zij die als lid van een van de organen van de vennootschap die wordt omgezet de beslissing tot omzetting hebben genomen, voorgesteld of uitgevoerd ». De algemene vergadering die zich over de omzetting dient uit te spreken, is een orgaan van de vennootschap; iedere vennoot, zelfs een aandeelhouder van een naamloze vennootschap of een lid van een coöperatie, die voor de omzetting mocht hebben gestemd, zal dus « als lid van een van de organen van de vennootschap die wordt omgezet » de beslissing tot omzetting hebben genomen.

Wat de vorm betreft, in plaats van : « de beslissing tot omzetting hebben genomen, voorgesteld of uitgevoerd », schrijve men : « de beslissing tot omzetting hebben voorgesteld, genomen of uitgevoerd ». In de Franse tekst moet « minimal » worden vervangen door « minimum ».

*Artikel 348*

Aan het slot van het eerste lid leze men : « de artikelen 11, 14 en 15 », en aan het slot van het tweede lid : « overeenkomstig de artikelen 11 tot 14 is bekendgemaakt ».

*Artikel 349*

Het begin van dit artikel, dat uitgaat van artikel 174 van de gecoördineerde wetten en samen met artikel 42 van het ontwerp moet worden gelezen, kan beknopter als volgt worden geredigeerd : « De artikelen 342 tot 348 vinden geen toepassing... ».

Afdeling 2. — Fusie

*Artikel 350*

De memorie van toelichting geeft een duidelijke commentaar op de in dit artikel gegeven begripsomschrijving van de fusie door opneming, waarbij het hele vermogen, zowel de activa als de passiva, van de opgenomen vennootschap van rechtswege wordt overgedragen onder toekenning aan haar aandeelhouders van rechten in de opnemende vennootschap. 's Raads advies zal zich dan ook beperken tot het vermelden van de in dat document toegelichte oplossingen die niet met de tekst van het ontwerp overeenstemmen.

Tel est le cas de l'absorption d'une société dont « l'actif et le passif s'équilibrent en sorte qu'il n'existerait aucun apport net et partant aucune augmentation du capital de la société absorbante. En ce cas, les actions ou parts des associés de la société absorbée devront être annulées; éventuellement, des parts bénéficiaires ou d'autres titres non représentatifs du capital social de la société absorbante leur seront remis. Cette opération correspond à la définition de l'article 350 ». Cette conclusion est exacte si des titres non représentatifs du capital sont remis aux associés, car les parts bénéficiaires sont des droits d'associés. Sinon, elle n'est pas conforme au texte de l'article 350, qui devrait être amendé pour lui donner appui : en fait, pareil « apport » ne comporterait aucune mise en risque et ne serait qu'une cession des actifs bruts à charge d'acquitter le passif, soit pour une somme égale à ce dernier, et la situation ne serait pas différente du cas, exclu de la définition de la fusion par l'exposé des motifs, d'une cession du patrimoine pour une somme supérieure au passif.

L'exposé des motifs cite, pour l'exclure de la définition, le cas d'un « apport de l'actif net d'une société à une autre, même moyennant l'attribution de droits sociaux »; la suite du texte selon lequel la société apporteuse « doit supporter elle-même son propre passif et il y a donc lieu à liquidation » montre qu'il s'agit, en réalité, d'un apport de l'actif brut de la société apporteuse.

Le cas du « transfert du patrimoine social » (actif et passif) d'une société moyennant une somme d'argent n'entre sans doute pas dans la définition de la fusion, mais il n'apparaît pas certain qu'il entraînerait nécessairement, comme le dit l'exposé des motifs, la liquidation de la société cédante qui pourrait utiliser le prix de cession dans son exploitation.

La fusion d'une société belge avec une société étrangère, absorbante ou absorbée, est prévue par l'article 291, alinéa 2, 4°, auquel se réfère l'exposé des motifs, qui la commente comme ne donnant lieu à aucune difficulté; la succession universelle de la société belge absorbante aux biens, droits et obligations de la société étrangère donnera sans doute lieu à des questions de droit international privé.

L'article 350 admet la remise d'une soulte en espèces « ne dépassant pas le dixième de la valeur nette des apports de la société absorbée ». Le projet ne précise pas comment cette valeur nette sera déterminée; comme l'évaluation pourra le plus souvent être contestée, il serait opportun que le projet indique, à cet égard, une règle forfaitaire dans les cas où cela serait possible.

*Article 351*

Cet article s'inspire de l'article 343, qu'il adapte, sauf qu'il ne prévoit pas — sans que l'exposé des motifs s'explique à ce sujet — l'établissement d'un état résumant la situation active et passive des sociétés, à joindre au rapport justificatif (article 343, alinéa 2).

Les observations formulées au sujet de l'article 343, alinéa 1er, valent aussi pour l'article 351, alinéa 1er.

A l'alinéa 2, il est proposé d'ajouter à la première phrase les mots : « parmi les réviseurs reconnus en vertu de l'article 114, alinéa 3 » (cf. observations sur l'article 343, alinéa 3). La finale de l'alinéa doit se comprendre en ce sens que chacune des sociétés intéressées par la fusion doit communiquer tous documents utiles au réviseur de chacune des autres sociétés.

*Article 352*

Cet article constitue une adaptation de l'article 344.

Pour comprendre l'alinéa 2, 1°, il y a lieu de rappeler que l'article 125, alinéa 5, est rendu applicable aux S. P. R. L. par l'article 180, alinéa 2, et que l'article 196, alinéa 4, est rendu applicable aux sociétés coopératives par l'article 238.

Le 4° du même alinéa exige l'accord unanime des associés de la société absorbée dans tous les cas où la société absorbante est une société en nom collectif, une société en commandite, une S. C. V. ou une société coopérative. La deuxième phrase du 3°, exigeant l'accord de tous les associés « dans les sociétés coopératives lorsque la société absorbante n'est pas une société coopérative » aurait donc pour seule portée d'exiger l'unanimité dans la société coopérative absorbée dans le cas où l'absorbante est une société anonyme. Il serait plus clair, s'il en est bien ainsi, de supprimer cette deuxième phrase du 3° et d'ajouter au 4° : « L'accord de tous les associés de la société coopérative est également requis si elle est absorbée par une société anonyme ».

Dat is het geval met de opneming van een vennootschap waarvan « het actief en het passief tegen elkaar opwegen, zodat er geen nettoinbreng is en dus geen verhoging van het kapitaal van de opnemende vennootschap. In dat geval moeten de aandelen van de opgenomen vennootschap van onwaarde worden gemaakt; eventueel kunnen winstbewijzen of dergelijke effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen, worden overhandigd. Die verrichting is in overeenstemming met de omschrijving in artikel 350 ». Deze conclusie is juist als de effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen, aan de vennoten worden afgegeven, want winstbewijzen zijn rechten van vennoten. Zoniet, dan is zij niet in overeenstemming met de tekst van artikel 350; deze zou moeten worden gewijzigd om de conclusie steun te geven. In feite zou zulk een « inbreng » geen enkel risico opleveren en zou hij slechts een overdracht van de bruto-activa zijn, met last om de passiva aan te zuiveren, namelijk voor een bedrag dat daaraan gelijk is; de toestand zou niet verschillen van het door de memorie van toelichting buiten de definitie van de fusie gesloten geval van een vermogen-overdracht voor een som die de passiva overschrijdt.

De memorie van toelichting haalt, om het buiten de definitie te sluiten, het geval aan van een « inbreng van het netto-actief van een vennootschap in een andere vennootschap, zelfs indien in ruil daarvoor rechten van maatschap worden toegekend »; het vervolg van de tekst, volgens welke de inbrengende vennootschap « voor haar eigen passief moet instaan en er dus aanleiding tot vereffening is », wijst erop dat het in werkelijkheid gaat om een inbreng van de bruto-activa van de inbrengende vennootschap.

Het geval van de « overdracht van het vennootschapsvermogen (in- en uitschuld) van een vennootschap tegen geld » past ongetwijfeld niet in de begripsomschrijving van de fusie, maar het lijkt niet zo zeker dat die overdracht, zoals de memorie van toelichting stelt, noodzakelijk tot vereffening van de overdragende vennootschap zou leiden : deze zou de overdrachtsprijs in haar bedrijf kunnen aanwenden.

De fusie van een Belgische vennootschap met een buitenlandse vennootschap welke zij opneemt of waardoor zij wordt opgenomen, is vermeld in artikel 291, tweede lid, 4°; daar wordt naar verwezen in de memorie van toelichting, die er geen enkele moeilijkheid in ziet; wanneer de opnemende Belgische vennootschap geheel in de goederen, rechten en verplichtingen van de buitenlandse vennootschap treedt, zal dit ongetwijfeld problemen van internationaal privaatrecht stellen.

Krachtens artikel 350 kan een « opleg in geld » worden toegekend « die een tiende van de nettowaarde van de inbreng van de opgenomen vennootschap niet overschrijdt ». Het ontwerp zegt niet hoe die nettowaarde zal worden bepaald; aangezien de raming ervan meestal zal kunnen worden betwist, zou het dienstig zijn in het ontwerp een regel op te geven voor het geval dat mogelijk mocht zijn.

*Artikel 351*

Dit artikel gaat uit van artikel 343, dat aangepast wordt, met dien verstande dat niet voorzien wordt in het opmaken van een bij het verslag te voegen « overzicht van activa en passiva » van de vennootschappen (artikel 343, tweede lid). De memorie van toelichting geeft daarover geen uitleg.

De opmerkingen die bij artikel 343, eerste lid, gemaakt zijn, gelden ook voor artikel 351, eerste lid.

De eerste volzin van het tweede lid zou als volgt moeten worden geredigeerd : « Een bedrijfsrevisor, door het bestuursorgaan aangewezen uit de krachtens artikel 114, derde lid, erkende revisoren, stelt een verslag op... » (zie de opmerkingen bij artikel 343, derde lid). Het slot van deze alinea moet zo worden verstaan dat elke bij de fusie betrokken vennootschap alle dienstige stukken moet overleggen aan de revisor van elk van de andere vennootschappen.

*Artikel 352*

Dit artikel is een aanpassing van artikel 344.

Om het tweede lid, 1°, te verstaan, moet men erop bedacht zijn dat artikel 125, vijfde lid, door artikel 180, tweede lid, op de B. V. B. A., en artikel 196, vierde lid, door artikel 238, op de coöperatieve vennootschappen toepasselijk worden verklaard.

Onder 4° in hetzelfde lid wordt « de algemene toestemming » van de vennoten van opgenomen vennootschap geëist in alle gevallen dat de opnemende vennootschap een vennootschap onder firma, een commanditaire vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een coöperatieve vennootschap is. De tweede volzin van de tekst onder 3° eist « de toestemming van al de vennoten » in de « coöperatieve vennootschap wanneer de opnemende vennootschap geen andere coöperatieve vennootschap is »; hier zou dus alleen eenparigheid in de opgenomen coöperatieve vennootschap worden geëist ingeval de opnemende vennootschap een naamloze vennootschap is. Is dat juist, dan zou de tekst duidelijker zijn als die tweede volzin in 3° geschrapt en 4° aangevuld werd met de zin : « De toestemming van alle vennoten van de coöperatieve vennootschap is ook vereist als zij door een naamloze vennootschap opgenomen wordt ».

Cette règle exprimée à propos de la fusion, ne l'est pas à propos de la transformation, sans que l'exposé des motifs en donne la raison.

Au 4° du même alinéa, dans l'expression « l'accord unanime de tous les associés », le mot « unanime » doit être omis (comp. article 344, alinéa 2, 3°).

Le dernier alinéa de l'article 352, requérant la constatation des décisions par un acte public « sous peine des sanctions prévues par l'article 22 », appelle les mêmes observations que celles qui ont été formulées à propos de l'article 342.

*Article 353*

Cet article rendra pratiquement impossible l'absorption, par une société coopérative, d'une société anonyme dont les titres au porteur seraient disséminés dans le public puisqu'à défaut de connaître leur identité, l'on ne pourra déterminer avec certitude s'ils remplissent les conditions requises pour acquérir la qualité d'associé de la société coopérative absorbante.

*Article 354*

Il est renvoyé aux observations formulées à propos de l'article 345 auquel cet article se réfère.

*Article 355*

L'effet de la fusion est de transférer à la société absorbante tous les droits, biens et obligations de l'absorbée, et cela de plein droit, même à l'égard des tiers, sans aucune formalité ni restriction. L'exposé des motifs donne de nombreuses applications de cette règle nouvelle.

Il n'est apporté à cette règle que deux exceptions.

Ce transfert ne s'applique pas aux « droits et obligations essentiellement attachés à la personne de la société absorbée ». L'exposé des motifs relève la conformité de cette règle « au droit commun auquel le texte n'entend pas déroger ». Le droit commun ne paraît pas distinguer entre les droits et les obligations qui seraient « essentiellement » attachés à la personne et ceux qui lui seraient attachés sans l'être essentiellement. L'exposé des motifs, qui ne donne d'ailleurs aucun critère pour opérer cette distinction, ne fait pas allusion à celle-ci et porte, au contraire, qu'il s'agit d'une question de pur fait à ne pas résoudre trop facilement de manière affirmative. On peut se demander, dès lors, si l'adverbe « essentiellement » traduit exactement l'intention du Gouvernement sur ce point.

La seule circonstance que la société absorbante serait d'un type différent de la société absorbée ne suffirait pas pour retenir le caractère personnel : le projet ne prévoit pas une telle règle pour la transformation de société, sauf le maintien de la responsabilité solidaire des associés en nom ou des associés commandités de la société transformée pour le passif antérieur à la publication (article 348, alinéa 1er). Il est vrai qu'en cas de transformation, l'actif et le passif social restent inchangés.

Le projet ne précise pas ce qu'il adviendra des droits et obligations attachés à la personne. Il ne dit pas que leur existence met obstacle à la « fusion », mais seulement qu'ils ne sont pas transférés de plein droit. Il résulte toutefois de cette absence de transfert qu'ils devront être poursuivis par la société absorbée ou exécutés par elle, ce qui impliquerait sa survie pour les besoins de sa liquidation.

La seconde exception, énoncée à l'alinéa 4 et dont l'exposé des motifs souligne le caractère restrictif, concerne l'opposabilité aux tiers du « transfert des droits réels immobiliers, la cession de baux de plus de neuf années et la cession des créances hypothécaires ou privilégiées inscrites ». L'exposé des motifs se référant à cet égard aux « règles fondamentales relatives à la publicité immobilière », il est proposé, plutôt que de se borner à un résumé incomplet, de rédiger l'alinéa 4 comme suit :

« Les actes visés par les articles 1er et 5 de la loi du 16 décembre 1851 sur la révision du régime hypothécaire ne sont opposables aux tiers ... »

Le texte de l'alinéa 4 étant limitatif, ne s'applique pas aux règles de publicité, également fondamentales, instituées pour les droits réels sur les navires par les chapitres II et III du Titre Ier du livre II du Code de commerce, et sur les bateaux par l'article 272 du même livre.

Deze regel wordt voor de fusie, maar niet voor de omzetting gesteld. De memorie van toelichting geeft daar geen verklaring voor.

Onder 4° in hetzelfde lid moet in « de algemene toestemming vereist van al de vennoten » het woord « algemene » vervallen (vergelijk artikel 344, tweede lid, 3°).

Bij de tekst onder 5° krachtens welke de beslissingen moeten worden vastgesteld in een openbare akte « op straffe van de gevolgen bepaald in artikel 22 », gelden dezelfde opmerkingen als gemaakt zijn bij artikel 342.

*Artikel 353*

Dit artikel zal het praktisch onmogelijk maken dat een coöperatieve vennootschap een naamloze vennootschap waarvan de effecten aan toonder onder het publiek verspreid zijn, gaat opnemen, Als men de houders van die effecten niet kent, kan men immers niet zeker weten of zij voldoen aan de voorwaarden om vennoot van de opnemende vennootschap te worden.

*Artikel 354*

Hier moge worden herinnerd aan de opmerkingen bij artikel 345, waarnaar het artikel verwijst.

*Artikel 355*

Door de fusie gaan alle rechten, goederen en verplichtingen van de opgenomen vennootschap, zelfs ten aanzien van derden, van rechtswege en zonder enige formaliteit of beperking over op de opnemende vennootschap. De memorie van toelichting noemt talrijke toepassingen van deze regel.

Er worden slechts twee uitzonderingen op gemaakt.

Die overgang geldt niet voor « de rechten en verplichtingen die wezenlijk aan de persoon van de opgenomen vennootschap zijn verbonden ». De memorie van toelichting wijst erop dat die regel in overeenstemming is met « het gemeen recht, waarvan hier niet wordt afgeweken ». Het gemeen recht lijkt geen onderscheid te maken tussen de rechten en verplichtingen die « weeznlijk » aan de persoon, en die welke er gewoon, niet « wezenlijk », aan verbonden zouden zijn. De memorie van toelichting gaat aan dat onderscheid, voor het maken waarvan ze overigens geen maatstaf aan de hand doet, geheel voorbij. Ze stelt integendeel dat het hier gaat om een louter feitelijke aangelegenheid, die niet al te gemakkelijk in bevestigende zin mag worden opgelost. De vraag is dan ook gewettigd of het woord « wezenlijk » de bedoeling van de Regering hier juist weergeeft.

Het feit alleen dat de opnemende vennootschap van een ander type is dan de opgenomen vennootschap, zou niet voldoende zijn opdat er sprake kan zijn van persoonlijk karakter; het ontwerp stelt geen zodanige regel voor de omzetting van vennootschappen; wel handhaaft het de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten onder firma of van de beherende vennoten van de omgezette vennootschap voor het passief van vóór de bekendmaking (artikel 348, eerste lid). Het is nu eenmaal zo dat in geval van omzetting het actief en het passief van de vennootschap onveranderd blijven.

Het ontwerp bepaalt niet wat zal gebeuren met de rechten en verplichtingen die aan de persoon van de opgenomen vennootschap zijn verbonden. Het zegt niet dat het bestaan daarvan de « fusie » in de weg staat, maar alleen dat ze niet van rechtswege overgaan. Maar nu ze niet overgaan, zullen ze dus door de opgenomen vennootschap gevorderd respectievelijk nagekomen moeten worden, hetgeen impliceert dat de vennootschap blijft bestaan met het oog op haar vereffening.

De tweede uitzondering die in het vierde lid geformuleerd is en waarvan het beperkende karakter door de memorie van toelichting wordt onderstreept, heeft betrekking op de mogelijkheid om « de overgang van zakelijke onroerende rechten (lees « onroerende zakelijke rechten »), de overdracht van huurovereenkomsten van meer dan negen jaar en de overdracht van ingeschreven hypothecaire of bevoorrechte schuldvorderingen » tegen derden in te roepen. De memorie van toelichting verwijst in dat opzicht naar « de hoofdregels betreffende de openbaarmaking inzake onroerend goed ». Liever dan alleen een onvolledig overzicht te geven, redigere men het vierde lid als volgt :

« De akten bedoeld in de artikelen 1 en 5 van de wet van 16 december 1851 tot herziening van de rechtsregeling der hypotheken, kunnen aan derden slechts worden tegengeworpen overeenkomstig het bepaalde in de bijzondere wetten terzake ».

Daar de tekst van het vierde lid beperkend is, vindt hij geen toepassing op de eveneens fundamentele regelen inzake openbaarmaking, die voor de zakelijke rechten op zeeschepen zijn gesteld in de hoofdstukken II en III van titel I van boek II van het Wetboek van koophandel, en voor de zakelijke rechten op binnenschepen in artikel 272 van hetzelfde boek.

A l'alinéa 3, il est proposé de substituer aux termes « de la dernière décision » les mots « des décisions visées à l'alinéa 1er ». Le texte du projet permettrait, en effet, à la fusion de sortir ses effets par la publication de la dernière décision de fusion même si la ou les décisions précédentes n'étaient pas encore publiées, alors que « ces décisions doivent être toutes publiées, même si elles n'entraînent pas de modification des statuts » (exposé des motifs).

De la combinaison des alinéas 3 et 4, il résulte que pour les actes soumis à publicité immobilière, la fusion n'aura d'effet que par la conjonction des deux publicités prévues par ces alinéas.

*Article 356*

L'alinéa 2 appelle l'observation déjà faite à propos des articles 343, alinéa 1er, et 351, alinéa 1er, en ce qui concerne les sociétés coopératives.

*Article 357*

Cet article organise au profit des créanciers de la société absorbée, ce que l'exposé des motifs appelle un « droit d'opposition ».

Dans les deux mois de la publication de la décision de fusion prise par la société absorbée (même si elle a été prise sous condition suspensive et si celle-ci n'est pas encore réalisée, précise l'exposé des motifs), les créanciers peuvent exiger une sûreté. « La société absorbante peut écarter cette demande en payant immédiatement le créancier. A défaut d'accord et si le créancier n'est pas payé, la contestation est soumise par la partie la plus diligente au président du tribunal de commerce, par assignation à l'autre partie ». Le président décide si une sûreté doit être fournie et fixe le délai de sa constitution. « Si la sûreté n'est pas fournie dans les délais fixés, la créance sera immédiatement exigible ». L'exposé des motifs précise d'ailleurs bien que « les créanciers ne peuvent donc pas faire échec à la fusion elle-même », d'où il résulte que la qualification de « droit d'opposition », qui n'est d'ailleurs donnée que par l'exposé des motifs, est, en réalité, impropre : le créancier ne possède qu'un droit à l'exigibilité de sa créance si la sûreté éventuellement prescrite par le président n'est pas constituée dans le délai prévu.

L'exposé des motifs relève à juste titre que « les créanciers de la société absorbée doivent cependant être protégés contre les inconvénients d'une fusion qui porterait préjudice à leurs droits. Cette protection se justifie par la disparition de leur débiteur et l'obligation où ils se trouvent d'en accepter un autre ». Cette protection devrait donc être efficace.

En fait, la plupart des créanciers, et surtout les petits créanciers, qui ne dépouillent pas les annexes du *Moniteur belge*, seront placés devant le fait accompli : ils n'auront, le plus souvent, connaissance de la fusion qu'après le délai de deux mois depuis la publication de la décision de fusion prise par leur débitrice, et seront ainsi forclos du « droit d'opposition ». Cet inconvénient serait évité dans une très grande mesure, s'il était prescrit à la société à absorber d'aviser de sa décision ses créanciers, qu'elle connaît pour la plupart, par lettre recommandée reproduisant le texte de l'article 357.

En ce qui concerne spécialement les obligations émises par la société, souvent au porteur et disséminées dans le public, le même inconvénient, — à défaut de prévoir une convocation de l'assemblée des obligataires (comp. l'article 313, 3o, et l'article 380 de la loi française du 24 juillet 1966) — pourrait être évitée s'il était prescrit à la société d'avertir le représentant de la masse des obligataires et s'il était prévu, par une disposition qui pourrait être ajoutée à l'article 327, que ce dernier a le pouvoir de former pour compte de la masse la demande et la procédure visées par l'article 357.

Selon le texte du projet, ce que le créancier doit faire dans les deux mois de la publication, c'est « exiger une sûreté », et non porter devant le président la contestation à laquelle cette demande donnerait lieu (cette procédure peut d'ailleurs être engagée par « la partie la plus diligente »). Le projet ne soumet à aucune forme cette demande du créancier, qui devra toutefois se réserver la preuve de la date de cette demande adressée à la société qui a décidé d'être absorbée.

Selon l'alinéa 1er, deuxième phrase, « la société absorbante peut écarter cette demande en payant immédiatement le créancier ». En pratique, comme le dit l'exposé des motifs, la décision de fusion prise par la société « absorbée » est le plus souvent prise sous condition suspensive de la décision à prendre par la société qui absorbera, et il est recommandé à cette dernière de prendre cette décision après le délai de deux mois prévu par l'article 357. Jusqu'à cette décision, elle ne sera donc pas encore à proprement parler « absorbante » et elle

In het derde lid vervange men de woorden « van de laatste beslissing » door de woorden « van de in het eerste lid bedoelde beslissingen ». Volgens de tekst van het ontwerp zou de fusie immers gevolgen kunnen hebben door de bekendmaking van de laatste beslissing tot fusie, ook al had van de vorige beslissing of beslissingen nog geen bekendmaking plaats, terwijl « al die beslissingen moeten worden bekendgemaakt, zelfs indien er geen wijziging van de statuten mee gemoeid is » (memorie van toelichting).

Uit de combinatie van het derde met het vierde lid volgt dat voor de akten die inzake onroerende rechten bekendmaking behoeven, de fusie slechts gevolgen zal hebben door het samengaan van beide in die alinea's voorgeschreven bekendmakingen.

*Artikel 356*

Voor het tweede lid geldt de opmerking die bij de artikelen 343, eerste lid, en 351, eerste lid, gemaakt is met betrekking tot de coöperatieve vennootschappen.

*Artikel 357*

Dit artikel voert ten voordele van de schuldeisers van de opgenomen vennootschap een regeling in welke de memorie van toelichting « een recht van verzet » noemt.

Binnen twee maanden na de bekendmaking van de beslissing van de opgenomen vennootschap om de fusie aan te gaan (ook al is ze genomen onder opschortende voorwaarde en is, aldus de memorie van toelichting, die voorwaarde nog niet vervuld), kunnen de schuldeisers zekerheid vorderen. « De opnemende vennootschap kan door onmiddellijke betaling van de schuldeiser deze vordering afweren. Is er geen overeenstemming en is de schuldeiser niet betaald, dan wordt de betwisting door de meest gerede partij, bij een aan de andere partij betekende dagvaarding, onderworpen aan de voorzitter van de rechtbank van koophandel ... ». De voorzitter beslist of en binnen welke termijn zekerheid moet worden gesteld. « Als de zekerheid niet binnen de gestelde termijn is gesteld, wordt de schuldvordering onmiddellijk opeisbaar ». De memorie van toelichting verduidelijkt overigens : « de schuldeisers kunnen dus de fusie niet verhinderen »; daaruit volgt dat de benaming « recht van verzet », die trouwens alleen in de memorie van toelichting voorkomt, in feite ondienstig is : de schuldeiser heeft alleen het recht om zijn schuldvordering op te eisen als de door de voorzitter opgelegde zekerheid niet binnen de bepaalde termijn gesteld is.

De memorie van toelichting merkt terecht op : « de schuldeisers van de opgenomen vennootschap moeten echter worden beschermd tegen de bezwaren van een fusie die hun rechten zou benadelen. Deze bescherming vindt haar verantwoording in het verdwijnen van hun schuldenaar en in de verplichting die hun wordt opgelegd om de andere te aanvaarden ». De bescherming moet dus doeltreffend zijn.

De meeste schuldeisers, vooral de kleine, die de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* niet napluizen, zullen voor een voldongen feit staan : zij zullen meestal eerst na de termijn van twee maanden na de bekendmaking te weten komen dat hun schuldenaar besloten heeft een fusie aan te gaan, en zullen dus geen « recht van verzet » meer kunnen uitoefenen. Dat bezwaar kan grotendeels worden ondervangen als de op te nemen vennootschap verplicht wordt haar schuldeisers, van wie de meeste haar bekend zijn, van haar beslissing kennis te geven bij een ter post aangetekende brief met de tekst van artikel 357.

Wat meer bepaald de door de vennootschap uitgegeven obligaties betreft, die meestal aan toonder zijn en onder het publiek verspreid zijn, kan men hetzelfde bezwaar — als geen vergadering van de obligatiehouders wordt gehouden (vergelijk artikel 313, 3o, en 380 van de Franse wet van 24 juli 1966) — ondervangen door de vennootschap te verplichten de vertegenwoordiger van de massa der obligatiehouders te waarschuwen en door, in een bepaling die aan artikel 327 zou kunnen worden toegevoegd, deze te machtigen om voor rekening van de massa de in artikel 357 bedoelde eis en procedure in te stellen.

Wat de schuldeiser volgens de tekst van het ontwerp binnen twee maanden na de bekendmaking moet doen is « zekerheid vorderen », en niet het geschil waartoe die eis aanleiding mocht geven, bij de voorzitter van de rechtbank aanhangig maken (die procedure kan trouwens worden ingesteld door « de meest gerede partij »). Het ontwerp stelt geen vormvereisten met betrekking tot die vordering van de schuldeiser; deze zal nochtans moeten zorgen dat hij een bewijs in handen heeft van de datum waarop hij zijn aanvraag heeft gericht tot de vennootschap die voor de opneming heeft geopteerd.

De tweede volzin van het eerste lid bepaalt : « De opnemende vennootschap kan door onmiddellijke betaling van de schuldeiser deze vordering afweren ». In de praktijk, aldus de memorie van toelichting, wordt de beslissing van de « opgenomen » vennootschap « gewoonlijk genomen onder de schorsende voorwaarden van de beslissing » die door de opnemende vennootschap moet worden genomen, en wordt aan deze laatste de raad gegeven die beslissing te nemen na het verstrijken van de in artikel 357 bepaalde termijn van twee maanden.

n'aura, dès lors, pas qualité pour « écarter la demande en payant immédiatement le créancier ». Pour éviter cette inefficacité du texte, tout en couvrant l'hypothèse plus rare où la décision de fusion serait déjà prise par la société absorbante, il suffit de prévoir que la société qui a décidé son absorption pourra également écarter la demande.

Il convient aussi de faire apparaître dans le texte, plus clairement que par le mot « immédiatement », que même le créancier à terme peut être payé (exposé des motifs), même si le terme avait été stipulé dans l'intérêt du créancier.

Le texte suivant est, pour ces motifs, proposé pour la deuxième phrase de l'alinéa 1er.

« La société qui a décidé son absorption par une autre et la société absorbante (ou, si l'on veut étendre la portée du texte : et la société par laquelle elle a décidé d'être absorbée) peuvent chacune écarter cette demande en payant le créancier, même si sa créance est à terme ».

A l'alinéa 2, il convient de substituer au mot « assignation » le terme « citation ». « La partie la plus diligente » sera soit le créancier, soit la société qui a décidé d'être absorbée; le texte ne précise pas si ce pourrait être la société absorbante dans le cas où la procédure ne serait engagée qu'après réalisation de l'absorption. Le président compétent est celui « du ressort dans lequel la société a son siège » : il s'agit de la société qui a décidé d'être absorbée, et non de la société absorbante (qui pourrait être une société étrangère).

L'alinéa 3 prévoit que « si la sûreté (déterminée par le président) n'est pas fournie dans les délais fixés, la créance devient immédiatement exigible ». Comme le dit l'exposé des motifs, la seule sanction sera donc l'échéance du bénéfice du terme; « les créanciers ne peuvent donc pas faire échec à la fusion elle-même ». Si donc le président avait estimé que la société absorbante ne présentait pas de garantie suffisante de solvabilité, le créancier n'aura néanmoins d'action que contre cette société... cependant incapable de fournir les sûretés requises.

La protection que le projet veut assurer aux créanciers de la société absorbée contre les inconvénients d'une fusion ne fonctionnera cependant, dans toute la mesure prévue par l'article 357, qu'à l'égard des créances susceptibles d'exécution immédiate. Ainsi, dans l'hypothèse d'une créance conditionnelle, la seule protection possible, *pendente conditione*, consistera dans la fourniture d'une sûreté; et si la société absorbante se refuse à constituer celle prévue par l'ordonnance du président, la sanction de l'exigibilité par déchéance du bénéfice du terme ne saurait être appliquée.

Les obligations d'un débiteur de la société absorbée seront transférées de plein droit à la société absorbante. Il en sera ainsi, par exemple, des obligations du maître de l'ouvrage envers une société absorbée d'entreprise de travaux publics ou privés, ou des obligations d'un assuré envers une compagnie d'assurances, ou encore des obligations d'un travailleur envers une société absorbée si elles n'ont pas été contractées *intuitu personae* (cfr. Rép. prat. droit belge, Complément, t. III, Vo Contrat de travail et d'emploi, nos 566 à 572, et Horion, Droits et obligations du personnel d'une société dissoute à la suite d'une fusion, Rev. droit social, 1960, 42).

En revanche, les obligations corrélatives de la société absorbée, également transférées de plein droit à la société absorbante, ne pourraient être exécutées sur-le-champ par une livraison immédiate de travaux, par le paiement d'indemnités dues seulement en cas de sinistre, ou par le paiement immédiat de salaires à échoir.

La seule garantie qui puisse être envisagée en pareil cas est la constitution de sûretés qu'à défaut d'accord, le président déterminerait. Mais, dans le système de l'alinéa 3, il suffira à la société absorbante de ne pas exécuter l'ordonnance, car son refus d'exécution ne saurait entraîner l'exigibilité immédiate d'une créance qui n'est pas encore susceptible d'exécution. Autant dire qu'en ce cas, la protection de ces créanciers sera nulle dans le système de l'article 357, alinéa 3; cet inconvénient serait atténué s'il était prévu que l'inexécution de l'ordonnance autoriserait le créancier à obtenir la résolution du contrat avec dommages et intérêts, ou, selon l'article 381, alinéa 3, de la loi française du 24 juillet 1966, que « la fusion est inopposable au créancier ».

L'alinéa 4 prévoit que « les dispositions du présent article ne mettent pas obstacle à l'application des conventions autorisant le créancier à exiger le remboursement immédiat de sa créance en cas de fusion de la société débitrice avec une autre société ». En l'absence de

Zolang die beslissing niet genomen is, zal zij dus nog geen eigenlijke « opnemende » vennootschap zijn en zal zij dus niet bevoegd zijn om « door onmiddellijke betaling van de schuldeiser deze vordering af te weren ». Om deze ondoeltreffendheid van de tekst weg te werken en toch te voorzien in het zeldzamere geval dat de beslissing tot fusie zou uitgaan van de opnemende vennootschap, is het voldoende te bepalen dat ook de vennootschap die besloten heeft zich te doen opnemen, de vordering kan afweren.

In de tekst zou ook duidelijker moeten uitkomen dat met « onmiddellijke betaling » zelfs de betaling van schuldvorderingen op termijn wordt bedoeld (memorie van toelichting), ook al is die termijn bedongen in het belang van de schuldeiser.

Om deze redenen wordt voorgesteld de tweede volzin van het eerste lid als volgt te redigeren :

« Zowel de vennootschap die tot opneming door een andere vennootschap heeft besloten als de opnemende vennootschap (of, als men de strekking van de tekst wil verruimen : « de vennootschap waardoor zij wenst te worden opgenomen ») kunnen die vordering afweren door betaling van de schuldeiser, zelfs al heeft die een schuldvordering op termijn ».

In het tweede lid, Franse tekst, dient « assignation » te worden vervangen door « citation ». « De meest gerede partij » zal ofwel de schuldeiser zijn, ofwel de vennootschap die tot haar opneming heeft besloten; de tekst zegt niet of zij ook de opnemende vennootschap kan zijn in het geval dat de procedure eerst na de eigenlijke opneming mocht zijn ingesteld. De bevoegde voorzitter is die « van het gebied waarin de zetel van de vennootschap is gevestigd » : hier wordt bedoeld de vennootschap die tot haar opneming heeft besloten en niet de opnemende vennootschap (die een buitenlandse vennootschap kan zijn).

Het derde lid bepaalt : « Als de (door de voorzitter bepaalde) zekerheid niet binnen de gestelde termijn is gesteld, wordt de schuldvordering onmiddellijk opeisbaar ». Zoals de memorie van toelichting zegt, is de enige sanctie de vervallenverklaring van het recht van uitstel van betaling; « de schuldeisers kunnen dus de fusie niet verhinderen ». Mocht de voorzitter dus geoordeeld hebben dat de opnemende vennootschap niet voldoende waarborgen bood wat haar betaalvermogen betreft, dan zal de schuldeiser toch alleen tegen die vennootschap een vordering kunnen instellen... ofschoon zij niet in staat is de vereiste zekerheid te stellen.

De bescherming welke het ontwerp aan de schuldeisers van de opgenomen vennootschap wil bieden tegen de nadelen van een fusie, zal haar volle uitwerking als bedoeld in artikel 357 echter alleen hebben ten aanzien van dadelijk opeisbare schuldvorderingen. Zo zal, wanneer het gaat om een voorwaardelijke schuldvordering, de enig mogelijke bescherming, *pendente conditione*, bestaan in het stellen van zekerheid; weigert de opnemende vennootschap de zekerheid te stellen welke de voorzitter van de rechtbank van koophandel in zijn beschikking bepaalt, dan zal de sanctie van de opeisbaarheid door verval van het recht van uitstel van betaling niet kunnen worden toegepast.

De verplichtingen welke een schuldenaar tegenover de opgenomen vennootschap heeft, zal hij van rechtswege hebben tegenover de opnemende vennootschap. Dat zal bijvoorbeeld het geval zijn met de verplichtingen die de opdrachtgever heeft tegenover een opgenomen vennootschap voor openbare of private werken, of met die welke een verzekerde heeft tegenover een verzekeringsmaatschappij, of nog met die welke een werknemer tegenover een opgenomen vennootschap heeft als zij niet *intuitu personae* zijn aangegaan (cfr. Rép. prat. droit belge, Complément, deel III, vo Contrat de travail et d'emploi, nrs 566 tot 572, en Horion, Droits et obligations du personnel d'une société dissoute à la suite d'une fusion, Rev. droit social, 1960, 42).

De bijkomende verbintenissen van de opgenomen vennootschap, die eveneens van rechtswege op de opnemende vennootschap overgaan, kunnen daarentegen niet dadelijk worden uitgevoerd door onmiddellijke levering van werk, door uitkering van vergoedingen die alleen bij ongeval verschuldigd zijn, of door onmiddellijke betaling van eerst later uit te keren loon.

De enige garantie die in een zodanig geval kan worden overwogen is het stellen van zekerheden die, als daarover geen akkoord wordt bereikt, door de voorzitter van de rechtbank van koophandel worden bepaald. Maar in de regeling van het derde lid zal het voor de opnemende vennootschap voldoende zijn de beschikking niet uit te voeren, want haar weigering om uit te voeren kan niet tot gevolg hebben dat een nog niet uitvoerbare schuldvordering onmiddellijk opeisbaar wordt. Dat wil zeggen dat die schuldeisers in de regeling van artikel 357, derde lid, dan geen enkele uitkering zullen genieten. Dat nadeel zou minder groot zijn indien werd bepaald dat de schuldeiser, als de beschikking niet wordt uitgevoerd, de ontbinding van de overeenkomst met toekenning van schadevergoeding kan verkrijgen of, volgens artikel 381, derde lid, van de Franse wet van 24 juli 1966, dat de fusie niet aan de schuldeiser kan worden tegengeworpen.

Het vierde lid luidt in deze zin, dat de bepalingen van dat artikel geen hinderpaal zijn voor de toepassing van de overeenkomsten die de schuldeiser machtigen om onmiddellijke terugbetaling van zijn schuldvordering te eisen ingeval de vennootschap-schuldenaar een

disposition du projet donnant aux articles 355 et 357 un caractère d'ordre public, de telles conventions seront licites, comme le seraient les clauses prévoyant, à l'inverse, que les obligations d'une société pourraient être transférées à celle qui l'absorberait sans les garanties prévues à l'article 357.

*Article 358*

Le texte de cet article ne donne pas lieu à observation. Mais il ne règle pas l'incidence de la fusion sur l'action sociale minoritaire qui serait en cours au moment de la fusion.

*Article 359*

A l'alinéa 1er, après les mots « prévues par l'article 44, alinéa 3 » et à la fin de l'alinéa 2, il y a lieu d'ajouter « et par l'article 54 ».

Au 2e alinéa, il faut lire : « commanditaire vennootschap » au lieu de « gecommanditeerde vennootschap ».

Un souci de concordance générale justifierait une rédaction identique pour les articles 348 et 359 qui consacrent les mêmes principes.

*Article 360*

L'application de cet article exigera, pour les actionnaires au porteur de la société absorbée, que les opérations d'« échange » de titres qu'entraînera la fusion ne les privent pas de la possibilité de justifier de leur qualité d'actionnaire de la société absorbée.

*Articles 361 et 362*

Ces articles ne suscitent pas d'observation.

*Article 363*

Au début de l'alinéa 1er, au lieu de « Les articles 355 à 360 », il convient d'écrire : « Les articles 356 à 360 ». Les alinéas 3 et 4 de l'article se réfèrent, en effet, à l'article 355 en l'adaptant d'ailleurs au cas particulier de la fusion par constitution d'une société nouvelle.

Au dernier alinéa, les termes « la publication des statuts de la société nouvelle » peuvent se comprendre comme exigeant une publication intégrale de l'acte constitutif. Cette interprétation n'est cependant pas certaine, d'autant moins qu'elle comporterait une dérogation à l'article 362, alinéa 1er, qui soumet la constitution de la société nouvelle aux conditions de forme et de fond prévues par le projet pour la constitution d'une société de ce type, d'où il résulterait dans certains cas une publication par extrait seulement.

Une publication intégrale serait cependant justifiée chaque fois que l'une des sociétés fusionnant en une société nouvelle serait d'un type dans lequel une modification conventionnelle des statuts est soumise à publication intégrale. De plus, l'article 11 prescrit la publication intégrale de l'acte de transformation d'une société; il est vrai qu'il admet ensuite une publication des statuts en entier ou par extrait selon le cas; mais, en cas de fusion, la décision de fusion comportera adoption des statuts.

Il appartient au Gouvernement de préciser ses intentions sur ce point.

Cette observation vaut également pour l'article 355, alinéa 3.

L'alinéa 2 renvoie aux articles 351 à 354, et les alinéas 3 et 4, à l'article 355 qu'ils adaptent. L'alinéa 1er renvoie aux articles 355 (lire 356) à 360. Il serait plus logique de reporter l'alinéa 1er en alinéa final de l'article.

## CHAPITRE XI

## DE LA LIQUIDATION DES SOCIETES DOTEES DE LA PERSONNALITE JURIDIQUE

*Article 364*

A la fin de l'alinéa 2, aux mots « ci-après » il convient de substituer les mots « énoncées au présent chapitre ».

fusie aangaat met een andere vennootschap. Nu geen bepaling van het ontwerp de artikelen 355 en 357 van openbare orde verklaart, zullen zodanige overeenkomsten geoorloofd zijn, zoals het zouden zijn ook de bedingen die andersom zouden stellen dat de verplichtingen van een vennootschap op de opnemende vennootschap kunnen overgaan zonder de waarborgen bepaald in artikel 357.

*Artikel 358*

Bij de tekst van dit artikel zijn geen opmerkingen te maken. Het regelt echter niet de terugslag van de fusie op de minderheidsvordering tegen bestuurders die op het tijdstip van de fusie aanhangig mocht zijn.

*Artikel 359*

De woorden « en artikel 54 » moeten in het eerste lid worden ingevoegd na de woorden « bij artikel 44, derde lid » en in het tweede lid na de woorden « in artikel 44, eerste en tweede lid ».

In het tweede lid moet worden gelezen : « commanditaire vennootschap » in plaats van « gecommanditeerde vennootschap ».

Ter wille van de algemene overeenstemming zouden de artikelen 348 en 359, die dezelfde beginselen huldigen, een gelijke redactie moeten krijgen.

*Artikel 360*

Ten oprichte van de houders van aandelen aan toonder van de opgenomen vennootschap, zal dit artikel zo moeten worden toegepast dat de met de fusie gepaard gaande « omwisseling » van effecten hun niet de mogelijkheid ontneemt om hun hoedanigheid van aandeelhouder van de opgenomen vennootschap te bewijzen.

*Artikelen 361 en 362*

Bij deze artikelen zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 363*

Vooraan in het eerste lid moet worden gelezen : « De artikelen 356 tot 360 » in plaats van « De artikelen 355 tot 360 ». Het derde en het vierde lid van het artikel verwijzen immers naar artikel 355 en passen het trouwens aan het bijzondere geval van fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap.

In het laatste lid kunnen de woorden « de bekendmaking van de statuten van de nieuwe vennootschap » zo worden verstaan, dat de oprichtingsakte in haar geheel bekendgemaakt moet worden. Het is echter niet zo zeker dat de tekst zo moet worden geïnterpreteerd, te meer daar in dat geval wordt afgeweken van artikel 362, eerste lid, volgens hetwelk de oprichting van de nieuwe vennootschap onderworpen is aan de bij het ontwerp « voor de oprichting van vennootschappen naar die rechtsvorm gestelde vereisten inzake vorm en inhoud », waaruit zou volgen dat in bepaalde gevallen alleen een uittreksel moet worden bekendgemaakt.

Toch zou een volledige bekendmaking verantwoord zijn telkens als een van de vennootschappen die in een nieuwe vennootschap opgaat, een rechtsvorm heeft waarin een bedongen statuutwijziging in haar geheel moet worden bekendgemaakt. Bovendien is er artikel 11, hetwelk bepaalt dat de akte van omzetting van een vennootschap in haar geheel wordt bekendgemaakt. Wel staat het verder toe dat de statuten, naar gelang van het geval, in hun geheel of bij uittreksel worden bekendgemaakt; maar in geval van fusie zal de desbetreffende beslissing aanneming van de statuten insluiten.

De Regering dient haar bedoeling hieromtrent te verduidelijken.

Deze opmerking geldt ook voor artikel 355, derde lid.

Het tweede lid verwijst naar de artikelen 351 tot 354, het derde en het vierde lid naar artikel 355 dat zij aanpassen. Het eerste lid verwijst naar de artikelen 355 (lees 356) tot 360. Het zou logischer zijn de tekst van het eerste lid aan het slot van het artikel te brengen.

## HOOFDSTUK XI

## VEREFFENING VAN VENNOOTSCHAPPEN MET RECHTSPERSOONLIJKHEID

*Artikel 364*

Aan het slot van het tweede lid vervange men de woorden « naar de volgende regels » door « naar de regels van dit hoofdstuk ».

*Articles 365 et 366*

Ces articles ne suscitent pas d'observation.

*Article 367*

Au § 2, 1°, il convient de remplacer les mots « assignation notifiée » par les termes « citation signifiée ».

Au § 2, 2°, il y a lieu d'écrire : « ou des articles 141, 184, 227 en tant que celui-ci renvoie à l'article 141 », et d'ajouter : « ou 267 en tant que celui-ci renvoie à l'article 184 » (sociétés coopératives).

Il serait conforme au but poursuivi par le § 2 d'ajouter à l'énumération donnée dans le § 2, 2°, le cas de l'article 45, alinéa 3 (société en nom collectif, dont le tribunal peut prononcer la dissolution s'il prononce la révocation d'un gérant pour justes motifs), et le cas de l'article 56, alinéa 3, en tant qu'il renvoie à l'article 45 (société en commandite simple).

Au § 3, deuxième phrase, l'on n'aperçoit pas pourquoi le projet limite aux « sociétés à capital variable ayant accompli une des opérations visées à l'article 187, § 2, » l'exigence que « les commissaires remplissent les conditions prévues par les articles 114 à 116 », alors que, selon l'article 221, le contrôle de ce type de société s'effectue, en principe, « conformément aux règles prévues par les articles 114 à 123 ».

L'article 257, § 2, soumet également aux articles 114 à 123 la société coopérative qui a fait appel au public; le commissaire de la liquidation d'une société coopérative devrait donc, dans ce cas, être compris dans l'énumération du § 3; dans les autres cas, les incompatibilités prévues à l'article 257, § 1er, dernier alinéa, (qui renvoie aux articles 115 et 116) devraient lui être applicables.

Les articles 115 et 116 sont également applicables aux commissaires de la S. P. R. L. en vertu de l'article 174.

*Article 368*

Cet article ne soulève aucune observation.

*Article 369*

Selon l'exposé des motifs, cette disposition ne joue qu'à défaut de nomination de liquidateur « et lorsque les statuts ne pourvoient pas à cette désignation » (cf. article 367, § 2, 1°).

*Article 370*

Il convient d'écrire, à l'alinéa 1er, « à la demande » au lieu de « à la requête », et à l'alinéa 2, « citation » au lieu d'« assignation ».

L'alinéa 3 permet au tribunal qui prononce la révocation d'un liquidateur, d'en désigner un autre en remplacement. L'article 367, § 2, lui donne également : « 3° dans les cas prévus par les articles 25 et 370 », le pouvoir de désigner les liquidateurs et de déterminer le mode de liquidation. Pour éviter une discordance entre ces deux dispositions, il serait opportun d'ajouter à l'article 370, qu'il peut également, en ce cas, déterminer le mode de liquidation. La même observation vaut pour l'alinéa 4.

*Article 371*

Dans le texte de cette disposition, dont le but a été, selon l'exposé des motifs, de reproduire l'article 181 des lois coordonnées en y ajoutant « que les liquidateurs peuvent accomplir les actes conservatoires et de simple administration » et « créer des chèques et des virements », on peut se demander, par comparaison avec l'article 181 et à la lecture des mots « accomplir tous les actes conservatoires ou de simple quittance, réaliser toutes les valeurs mobilières ... », si entre « simple » et « quittance », l'on aurait pas omis les mots « administration, recevoir tous paiements, donner mainlevée avec ou sans (quittance), réaliser ... etc ... ».

*Articles 372 et 373*

Ces articles reproduisent, avec quelques précisions, les articles 182 et 183 des lois coordonnées. Ils ne suscitent aucune observation.

*Artikelen 365 en 366*

Bij deze artikelen zij geen opmerkingen te maken.

*Artikel 367*

In § 2, 1°, moeten de woorden « op vordering van iedere belanghebbende ingediend bij dagvaarding waarvan aan de vennootschap kennis wordt gegeven » worden vervangen door de woorden « op vordering van iedere belanghebbende, ingesteld bij dagvaarding betekend aan de vennootschap ».

In § 2, 2°, moet worden gelezen : « of van de artikelen 141, 184, 227 voor zover dit verwijst naar artikel 141, of 267 voor zover dit verwijst naar artikel 184 » (coöperatieve vennootschappen).

Gelet op het doel van § 2 zou bij de opsomming onder § 2, 2°, ook moeten worden betrokken het geval van artikel 45, derde lid (vennootschap onder firma, waarvan de ontbinding door de rechtbank kan worden uitgesproken als deze het ontslag van een zaakvoerder om gegronde redenen uitspreekt), alsook het geval van artikel 56, derde lid, voor zover het verwijst naar artikel 15 (commanditaire vennootschap).

Het is niet duidelijk waarom, in § 3, tweede volzin, de eis dat « de commissarissen moeten voldoen aan de voorwaarden van de artikelen 114 tot 116 » alleen wordt gesteld ten aanzien van de « vennootschappen met veranderlijk kapitaal die zijn overgegaan tot een verrichting genoemd in artikel 187, § 2 », terwijl, volgens artikel 221, de controle op dat vennootschapstype in beginsel « wordt gedaan overeenkomstig de regels van de artikelen 114 tot 123 ».

Artikel 257, § 2, onderwerpt eveneens aan de artikelen 114 tot 123 de coöperatieve vennootschap die zich « tot het publiek richt »; de commissaris voor de vereffening van een coöperatieve vennootschap zou dus in dat geval moeten worden opgenomen in de opsomming onder § 3; in de andere gevallen zouden de onverenigbaarheden van artikel 257, § 1, laatste lid (dat verwijst naar de artikelen 115 en 116) op hem toepasselijk moeten zijn.

De artikelen 115 en 116 zijn krachtens artikel 174 ook van toepassing op de commissarissen van de B. V. B. A.

*Artikel 368*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 369*

Volgens de memorie van toelichting vindt deze bepaling alleen toepassing wanneer geen vereffenaar is aangewezen « en wanneer de statuten in die aanwijzing niet voorzien » (cfr. artikel 367, § 2, 1°).

*Artikel 370*

In het eerste lid moet worden gelezen « Op vordering van » in plaats van « Op verzoek van », en in de Franse tekst van het tweede lid « citation » in plaats van « assignation ».

Krachtens het derde lid van de rechtbank die het ontslag van een vereffenaar uitspreekt er een andere benoemen. Krachtens artikel 367, § 2, kan zij ook « 3° in de gevallen bepaald bij de artikelen 25 en 370 » de vereffenaars benoemen en de wijze van vereffening vaststellen. Terwille van de overeenstemming tussen beide bepalingen voege men aan artikel 370 toe, dat de rechtbank in dat geval ook de wijze van vereffening kan vaststellen. De opmerking geldt ook voor het vierde lid.

*Artikel 371*

In verband met de tekst van deze bepaling, die volgens de memorie van toelichting tot doel heeft artikel 101 van de gecoördineerde wetten te herhalen onder toevoeging « dat de vereffenaars alle handelingen verrichten tot bewaring van recht en ook die van louter beheer » en « dat zij cheques en giroörders kunnen uitschrijven », kan men zich, bij vergelijking met artikel 181 en bij het lezen van de woorden « alle bewarende maatregelen nemen, gewone kwijting verlenen, alle roerende waarden van de vennootschap te gelde maken ... » afvragen of de tekst niet als volgt moet worden gelezen : « ... alle handelingen tot bewaring van recht of gewone bestuurshandelingen verrichten, opheffing verlenen met of zonder kwijting, alle ... ».

*Artikelen 372 en 373*

Deze artikelen herhalen, met enige verduidelijking, de artikelen 182 en 183 van de gecoördineerde wetten. Zij geven geen aanleiding tot enige opmerking.

*Article 374*

Les alinéas 1er et 2 reproduisent les termes de l'article 184 des lois coordonnées avec la portée, que la jurisprudence leur a reconnue, de consacrer l'égalité dans les répartitions entre les créances non privilégiées nées avant la mise en liquidation, celle-ci déterminant irrévocablement les droits respectifs de leurs titulaires. Un arrêt de la Cour de cassation du 30 mai 1968 (Pas. 1968, I, 1126), a confirmé, à cet égard, les arrêts que cite l'exposé des motifs.

S'écartant des termes, peut-être trop absolus, de cet arrêt qui exclut de cette règle les dettes « nées après la mise en liquidation » et qui « sont, dès lors, des dettes de la masse » à régler avant les créances « dans la masse », l'alinéa 4 prévoit que seules, comme le précise l'exposé des motifs, « les dettes contractées par les liquidateurs pour les besoins de la liquidation, sont payées avant toute autre », à l'exclusion notamment de celle qui, même « née » après la liquidation se rapporterait à des frais antérieurs et n'aurait pas été contractée pour les besoins de sa liquidation (comp. civ. Bruxelles 19 mars 1969, Pas, 1970, III, 37, confirmé en appel).

La notion de la dette « pour les besoins de la liquidation » doit, au reste, s'entendre en fonction du fondement du régime favorable de règlement dont elle bénéficie, à savoir, comme le dit l'exposé des motifs, « l'interprétation extensive des frais faits pour la conservation de la chose et les nécessités de la gestion de la société en liquidation ». La même situation existe en matière de faillite (article 561 du Code de commerce), l'idée générale étant que la masse ne peut tirer profit de la gestion du liquidateur sans en supporter entièrement les charges, en ce compris même les obligations extra-contractuelles nées, notamment, de paiements indus reçus par le liquidateur, d'enrichissement de la masse sans juste cause ou même d'obligation quasi-délictuelles nées à l'occasion de la continuation de l'exploitation sauf recours de la masse contre le liquidateur (comp. Van Rijn et Heenen, IV, nº 2777 et 2778).

**Les termes « contractées par les liquidateurs » étant ainsi trop étroits, et ne couvrant pas, à la lettre, les émoluments dus aux liquidateurs, il est proposé de rédiger l'alinéa 4 comme suit :**

**« Toutefois, les dettes nées dans le chef de la société pendant sa liquidation et pour les besoins de celle-ci sont payées avant toute autre ».**

**L'exposé des motifs rappelle que cette règle ne joue pas à l'égard des biens grevés d'une sûreté spéciale.**

*Articles 375 à 380, et article 435*

**Dans les cas fréquents où l'actif de la société en liquidation excède son passif mais ne peut être réalisé sans dommage sur-le-champ pour répondre aux demandes de paiements de créanciers impatients, le liquidateur, pour arrêter l'exercice du droit de poursuite individuelle maintenu pendant la liquidation et ne pas procéder à des ventes précipitées, se trouve placé devant l'alternative, la société étant en état de cessation de paiements, de provoquer la faillite sur aveu ou de demander le concordat judiciaire; dans l'une et l'autre, les réalisations d'actifs risquent d'être peu avantageuses et de ne pas permettre le paiement intégral auquel aurait conduit une réalisation progressive de l'actif.**

**Une innovation importante du projet remédie à ces inconvénients en instituant une procédure simplifiée de sursis d'exécution (articles 375 à 380), recevant une organisation propre, distincte mais cependant inspirée du sursis de paiement des articles 593 à 614 de la loi sur les faillites dont la procédure, apparue trop lourde, est abandonnée.**

**D'autre part, dans le cas où la liquidation ne permettra pas le paiement intégral du passif, l'article 435 du projet permet aux créanciers de demander un concordat judiciaire par abandon d'actif, — demande que la législation en vigueur réserve à la seule initiative du débiteur —, susceptible de procurer un résultat moins désavantageux pour eux que la faillite, qui constitue actuellement le seul recours mis à leur disposition.**

*Article 375*

**La seule condition de fond requise par le projet pour l'obtention du sursis est qu'il soit démontré que cette mesure est de nature à permettre, c'est-à-dire permettra vraisemblablement (exposé des motifs), le payement intégral des créanciers grâce à une réalisation progressive de l'actif.**

*Artikel 374*

Het eerste en het tweede lid herhalen de bewoordingen van artikel 184 van de gecoördineerde wetten met de strekking welke de rechtbank daaraan heeft gegeven, namelijk dat gelijkheid moet heersen bij de verdeling over de niet bevoorrechte schuldvorderingen die vóór de ingang van de vereffening ontstaan zijn, en dat de vereffening de respectieve rechten van de schuldeisers op onherroepelijke wijze bepaalt. Een cassatiearrest van 30 mei 1968 (Pas. 1968, I, 1126) heeft, wat dat betreft, de in de memorie van toelichting aangehaalde arresten bevestigd.

Afwijkend van de misschien te strakke bewoordingen van dat arrest, volgens hetwelk buiten die regel zijn gesloten de schulden « ontstaan na ingang van de vereffening », die derhalve « schulden van de massa » zijn welke moeten worden voldaan vóór de schuldvorderingen « in de massa », bepaalt het vierde lid dat alleen, zoals de memorie van toelichting preciseert, « de schulden die de vereffenaars hebben aangegaan voor de behoeften van de vereffening vóór alle andere worden betaald », met uitzondering onder meer van de schuldvordering die, zelfs al is zij « ontstaan » na ingang van de vereffening, betrekking zou hebben op vroegere onkosten en niet zou zijn aangegaan voor de behoeften van de vereffening (verg. Burgerl. Brussel, 19 maart 1969, Pas. 1970, III, 37, bevestigd in hoger beroep).

Het begrip schuld aangegaan « voor de behoeften van de vereffening » moet overigens worden gezien in verband met de grondslag van de gunstigere regeling inzake kwijting van die schuld, « te weten, aldus de memorie van toelichting, de uitbreidende uitlegging van de kosten gemaakt tot bewaring van de zaak en de behoeften van het beheer van de vennootschap in vereffening ». Dezelfde toestand bestaat inzake faillissement (artikel 561 van het Wetboek van koophandel) waar de algemene opvatting geldt dat de massa geen voordeel mag halen uit het beheer van de vereffenaar als zij er niet alle lasten draagt, waartoe zelfs behoren de extra-contractuele verbintenissen, ontstaan onder meer uit door de vereffenaar ontvangen onverschuldigde betalingen, uit verrijking van de massa zonder gegronde reden, of zelfs uit verbintenissen uit oneigenlijke misdrijven ontstaan naar aanleiding van de voortzetting van de exploitatie behoudens verhaal van de massa op de vereffenaar (verg. Van Ryn, en Heenen, IV, nrs 2777 en 2778).

Aangezien ook de woorden « die de vereffenaars hebben aangegaan » te eng zijn en letterlijk genomen niet de aan de vereffenaars verschuldigde emolumenten omvatten, wordt voorgesteld het vierde lid als volgt te redigeren :

« Schulden echter, die door de vennootschap tijdens en voor de behoeften van haar vereffening ontstaan zijn, worden vóór alle andere betaald ».

De memorie van toelichting wijst erop dat deze regel geen toepassing vindt voor goederen die met een speciale zekerheid zijn bezwaard.

*Artikelen 375 tot 380 en artikel 435*

**Het komt vaak voor dat het actief van de vennootschap in vereffening hoger is dan het passief, maar dat het niet zonder schade dadelijk te gelde kan worden gemaakt om te voldoen aan de eisen tot betaling van ongeduldige schuldeisers. In dat geval ziet de vereffenaar, om individuele vervolging — die ook tijdens de vereffening kan worden ingesteld — tegen te houden en om niet overijld te verkopen, zich voor de keuze gesteld, nu de vennootschap heeft opgehouden te betalen, ofwel het faillissement op aangifte uit te lokken ofwel een gerechtelijk akkoord aan te vragen; in beide gevallen bestaat er gevaar dat de tegeldmaking van het actief weinig oplevert en dat men niet tot algehele betaling kan komen, wat wel mogelijk zou zijn geweest bij geleidelijke tegeldmaking van het actief.**

**Door een belangrijke nieuwigheid in het ontwerp worden die bezwaren ondervangen, namelijk door het invoeren van een vereenvoudigde rechtspleging inzake uitstel van betaling (artikelen 375 tot 380); daardoor wordt een eigen regeling uitgewerkt die te onderscheiden is van, maar wel ingegeven is door het uitstel van betaling volgens de artikelen 593 tot 614 van de faillissementswet, waarvan de te log gebleken procedure wordt opgegeven.**

**Voor het geval dat bij de vereffening niet alle schulden kunnen worden betaald, machtigt artikel 435 van het ontwerp de schuldeisers om een gerechtelijk akkoord door boedelafstand aan te vragen — een aanvraag die in de huidige wetgeving alleen door de schuldenaar kan worden gedaan. Dat kan voor hen een resultaat opleveren dat niet zo ongunstig is als het faillissement, thans het enige rechtsmiddel waarover zij beschikken.**

*Artikel 375*

**De enige grondvoorwaarde die het ontwerp aan het verkrijgen van het uitstel verbindt, bestaat erin te bewijzen dat die maatregel « bevorderlijk is voor » — « naar alle waarschijnlijkheid mogelijk zal maken », zegt de memorie van toelichting — « de algehele betaling van de schuldeisers, dank zij een geleidelijke tegeldmaking van het actief ».**

L'octroi du sursis n'est donc pas subordonné, comme dans l'institution du sursis de paiement organisé par les articles 593 à 614 du Code de commerce, au profit de celui qui dispose de biens suffisants pour satisfaire tous ses créanciers, à l'existence d'événements extraordinaires et imprévus (article 593). En effet, « la suspension temporaire des paiements est la conséquence en quelque sorte naturelle de la dissolution d'une société » (exposé des motifs), du moins lorsque sa dissolution a été décidée sans qu'elle ait pu s'assurer la possibilité d'un règlement de ses dettes. Il n'est pas davantage exigé, comme pour le concordat judiciaire, (lois coordonnées du 25 septembre 1946, article 2) que la société soit un débiteur malheureux et de bonne foi, le but du sursis n'étant pas de permettre à la société en liquidation de poursuivre son exploitation; l'article 435 du projet écarte d'ailleurs aussi cette condition pour le concordat qu'il permet aux créanciers de demander.

Il semble toutefois résulter du texte (« La société peut obtenir du tribunal ... un sursis ») que l'octroi du sursis sera pour le tribunal une faculté, encore que l'exposé des motifs ne le souligne pas; s'il en est bien ainsi, le tribunal pourrait tenir compte de toutes les circonstances au mieux des intérêts communs des créanciers.

Selon l'alinéa 2, « le sursis peut être subordonné à toutes les conditions jugées conformes à l'intérêt commun des créanciers, telles la vérification préalable de l'actif et du passif, estimée en fonction de la liquidation, la nomination d'un ou de plusieurs liquidateurs désignés par le tribunal ou la répartition d'un ou plusieurs dividendes déterminés dans les délais à fixer par le tribunal ».

Le texte paraît viser un jugement qui accorde le sursis (« le sursis peut... ») en assortissant celui-ci de conditions qui n'empêchent pas son entrée en vigueur; il serait du reste sans intérêt de postposer celle-ci eu égard à l'article 376, alinéa 2, en vertu duquel le seul dépôt de la requête emporte de plein droit sursis provisoire, jusqu'à son rejet éventuel. L'on s'attendrait, dès lors, à trouver dans le projet une disposition prévoyant une sanction en cas d'inexécution de ces conditions; mais le projet n'en comporte pas : on reviendra sur ce point à propos de l'article 380.

Parmi les conditions conformes à l'intérêt des créanciers, auxquelles le tribunal peut subordonner le sursis, le projet cite, à titre exemplatif, « la vérification préalable de l'actif et du passif ». Il semble que si, eu égard aux difficultés d'estimation, que l'exposé des motifs souligne, le tribunal ne s'estime pas éclairé à cet égard, il doive plutôt ordonner une telle vérification à titre de mesure d'instruction avant d'octroyer le sursis (comp. l'article 595, alinéa 3, du Code de commerce prévoyant que le tribunal nommera un ou plusieurs experts qui procéderont à la vérification de l'état des affaires du débiteur). Le projet ne le lui interdit d'ailleurs pas. L'on comprend, en revanche, que le tribunal, tenant compte du caractère insuffisant d'une expertise forcément rapide et eu égard à l'absence de toute procédure de déclaration de créances (cf. infra, article 377) impose au liquidateur qu'il peut nommer lui-même, l'obligation de procéder à une vérification plus approfondie et de lui faire rapport dans un certain délai.

En ce qui concerne la désignation possible d'un ou de plusieurs liquidateurs, l'exposé des motifs précise que, selon la décision du tribunal, ils s'ajouteront à ceux déjà nommés ou remplaceront tout ou partie d'entre eux. Le caractère absolument général des termes par lesquels commence l'alinéa 2 n'impose pas d'incorporer cette précision dans le texte. Ces liquidateurs auront un rôle plus actif que le commissaire nommé, dans la procédure de sursis de paiement (article 600 du Code de commerce), pour surveiller les opérations pendant le sursis.

Pour rendre plus souple la possibilité pour le tribunal de subordonner le sursis à certaines conditions, dont l'opportunité pourrait n'apparaître qu'en cours de sursis, il est proposé d'ajouter à la fin de l'alinéa 2 le texte suivant : « Ces conditions peuvent être modifiées par le tribunal pendant la durée du sursis, sur requête motivée de tout intéressé et des liquidateurs, publiée comme il est dit à l'article 376; l'article 377, alinéas 1er et 2, s'applique à cette procédure, et son alinéa 3 à la décision modificative ».

Pour adapter le texte de l'alinéa 3 au commentaire qu'en donne l'exposé des motifs, il est proposé de rédiger la deuxième phrase de cet alinéa de la manière suivante : « Le sursis peut, dans les mêmes conditions que le sursis originel, être prolongé une ou plusieurs fois sans que sa durée totale puisse excéder deux ans ».

Il semble que la décision de prolongation ne pourrait plus être prononcée après l'expiration du sursis originel.

On observera que d'après les termes du projet, repris dans cette proposition et inspirés de l'article 600 du Code de commerce, la durée du sursis prend cours à la date de la prononciation du jugement ou de l'arrêt qui l'accorde. La durée de deux ans, reprise dudit arti-

Voor het verlenen van uitstel is dus niet — zoals voor het uitstel van betaling dat in de artikelen 593 tot 614 van het Wetboek van koophandel geregeld is ten behoeve van degene die voldoende goederen bezit om al zijn schuldeisers te voldoen — vereist dat « buitengewone en onvoorziene gebeurtenissen » zich hebben voorgedaan (artikel 593). Volgens de memorie van toelichting kan « uitstel voor een bepaalde tijd van betaling enigszins als een natuurlijk gevolg van de ontbinding van een vennootschap worden aangemerkt », althans wanneer tot de ontbinding besloten is zonder dat de vennootschap heeft kunnen zorgen dat haar schulden worden betaald. Evenmin is, zoals voor het gerechtelijk akkoord (gecoördineerde wetten van 25 september 1946, artikel 2), vereist dat de vennootschap een ongelukkige schuldenaar te goeder trouw is; het uitstel heeft immers niet tot doel de vennootschap in vereffening de gelegenheid te geven haar bedrijf voort te zetten. Artikel 435 van het ontwerp stelt die eis trouwens evenmin voor het akkoord dat door de schuldeisers kan worden aangevraagd.

De tekst schijnt er nochtans op te wijzen (« De vennootschap kan van de rechtbank... een uitstel bekomen ») dat het verlenen van uitstel voor de rechtbank een mogelijkheid zal zijn, al legt de memorie van toelichting daar geen nadruk op. Als dat zo is kan de rechtbank alle omstandigheden in acht nemen om zo goed mogelijk de gemeenschappelijke belangen van de schuldeisers te behartigen.

Het tweede lid bepaalt dat « het uitstel kan worden afhankelijk gesteld van alle voorwaarden die tot het gemeenschappelijk voordeel van de schuldeisers strekken, zoals de voorafgaande verificatie van het (les : « de ») in verband met de vereffening gewaardeerde activa en passiva, de aanstelling van een of meer door de rechtbank benoemde vereffenaars of de uitkering van een of meer bepaalde dividenden binnen door de rechtbank vast te stellen termijnen ».

De tekst schijnt te doelen op een vonnis dat uitstel verleent (« het uitstel kan... ») en er voorwaarden aan verbindt die niet verhinderen dat het van kracht wordt; het zou overigens geen zin hebben de inwerkingtreding te verdagen, gelet op artikel 376, tweede lid, krachtens hetwelk alleen al de indiening van het verzoekschrift « rechtens de voorlopige opschorting ten gevolge heeft », tot het eventueel wordt afgewezen. Men zou dan ook verwachten dat een bepaling in het ontwerp een sanctie legt op het niet vervullen van die voorwaarden. Een zodanige bepaling is er niet. Hierop zal worden teruggekomen bij de bespreking van artikel 380.

Onder de « voorwaarden die tot het voordeel van de schuldeisers strekken » en waarvan het uitstel door de rechtbank afhankelijk kan worden gesteld, vermeldt het ontwerp bij wijze van voorbeeld « de voorafgaande verificatie van... activa en passiva ». De rechtbank die zich, gelet op de moeilijkheden inzake waardering, waarop de memorie van toelichting wijst, dienaangaande niet voorgelicht acht, lijkt een zodanige verificatie veeleer te moeten bevelen als onderzoeksmaatregel, alvorens zij het uitstel verleent (verg. artikel 595, derde lid, van het Wetboek van koophandel, hetwelk bepaalt dat de rechtbank een of meer deskundigen benoemt die tot de verificatie van de staat van zaken van de schuldenaar overgaan). Het ontwerp verbiedt dat de rechtbank trouwens niet. Daarentegen is het aan te nemen dat de rechtbank, rekening houdend met de onvolkomenheden van een deskundig onderzoek, dat uiteraard vlug moet geschieden, en met het ontbreken van elke procedure inzake aangifte van schuldvordering (cfr. infra artikel 377), aan de vereffenaar, die zij zelf kan benoemen, de verplichting oplegt de zaken grondiger te verifiëren en haar binnen een bepaalde termijn verslag uit te brengen.

In verband met de mogelijke aanwijzing van een of meer vereffenaars verklaart de memorie van toelichting dat zij, naar gelang van de beschikking van de rechtbank, worden toegevoegd « aan die welke reeds zijn aangewezen of dezen geheel of ten dele vervangen ». Het begin van het eerste lid is zo algemeen geformuleerd dat het niet nodig is die nadere bepaling in de tekst op te nemen. Die vereffenaars zullen een actievere rol te vervullen hebben dan de commissaris die in de rechtspleging inzake uitstel van betaling (artikel 600) van het Wetboek van koophandel wordt benoemd om gedurende het uitstel toezicht te houden op de werkzaamheden.

Opdat de rechtbank met grotere soepelheid bepaalde voorwaarden aan het uitstel kan verbinden, waarvan de dienstigheid eerst zou blijken als het uitstel reeds verleend is, wordt voorgesteld het slot van het tweede lid aan te vullen als volgt : « Die voorwaarden kunnen door de rechtbank tijdens het uitstel worden gewijzigd op met redenen omkleed verzoekschrift van iedere belanghebbende en van de vereffenaars, bekendgemaakt zoals bepaald is in artikel 376; het eerste en het tweede lid van artikel 377 zijn op deze procedure en het derde lid is op de wijzigingsbeslissing van toepassing ».

Ten einde de tekst van het derde lid aan te passen aan de commentaar in de memorie van toelichting, stelt de Raad voor de tweede volzin als volgt te redigeren : « Het uitstel kan onder dezelfde voorwaarden als het eerste uitstel eenmaal of meermalen worden verlengd maar mag in zijn geheel niet langer duren dan twee jaar ».

De beslissing tot verlenging lijkt niet meer te kunnen worden uitgesproken na het verstrijken van het eerste uitstel.

Op te merken valt dat, volgens de bewoordingen van het ontwerp, die in dit voorstel overgenomen zijn en waarbij is uitgegaan van artikel 600 van het Wetboek van koophandel, het uitstel ingaat op de dag van de uitspraak van het vonnis of het arrest waarbij het

cle 600, était cependant comptée depuis le sursis provisoire qui pouvait être accordé par le tribunal pendant l'instruction de la demande (articles 595, alinéa 4, et 600, alinéa 3). Dans le projet, le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis provisoire (article 376, alinéa 2), de manière telle qu'en fait, la société pourra bénéficier d'un sursis qui aura commencé à la date de sa requête et qui prendra fin deux ans après la décision qui lui aura accordé le sursis originel; la durée de la procédure s'ajoutera donc au délai de deux ans.

*Article 376*

L'alinéa 1er s'inspire, comme le dit l'exposé des motifs, de l'article 594, alinéas 1er et 2, du Code de commerce et des articles 3 et 5, alinéa 3, des lois coordonnées sur le concordat judiciaire. Le projet a donc écarté les précisions que l'article 3, 2o et 3o, de ces lois coordonnées a apportées à l'article 594, alinéa 2, 2o et 3o, en exigeant l'indication des éléments d'actifs grevés d'une sûreté réelle, et celle des créanciers « reconnus ou prétendus ». La « liste nominative des créanciers » doit s'entendre de celle des créanciers connus, la débitrice ignorant généralement le titulaire actuel de ses dettes à ordre ou au porteur.

Le projet n'a pas reproduit davantage les dispositions pénales prévues par l'article 611 du Code de commerce et par l'article 40 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire à l'égard des inexactitudes volontaires commises par les liquidateurs dans l'état ou la liste des créanciers.

Selon l'alinéa 2, « le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis provisoire à tout acte d'exécution et à toute déclaration de faillite ». Ce texte reproduit celui de l'article 5, alinéa 1er, des lois coordonnées sur le concordat judiciaire. Il en sera question dans les observations concernant l'article 378.

Par contre, dans le système du projet, ce sursis provisoire ne s'accompagne pas, comme dans le sursis de paiement, de la désignation d'un « commissaire-surveillant » chargé de surveiller les opérations du débiteur et sans l'autorisation duquel celui-ci ne peut pratiquement accomplir aucun acte (articles 595, dernier alinéa, 600, alinéa 2, et 603, alinéa 3 du Code de commerce), ni, comme dans le concordat judiciaire, de l'interdiction d'aliéner, selon la jurisprudence y compris celle d'effectuer des paiements, hypothéquer ou s'engager, pendant la procédure sans l'autorisation du juge-délégué (article 11 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire). Il n'existe donc, en principe, aucune « incapacité » d'agir rendant inopposables aux créanciers les actes accomplis par les liquidateurs dans les limites de leurs pouvoirs qui subsistent.

Il serait assurément contraire aux intérêts mêmes des créanciers que les opérations de liquidation soient suspendues pendant la procédure mais, sans aller jusqu'à soumettre de plein droit ces opérations à un système d'autorisation, il pourrait être opportun de permettre au tribunal d'ordonner, à titre provisoire, des mesures de surveillance ou de contrôle comparables à celles prévues par l'article 375, alinéa 2, à apprécier par lui selon les circonstances, par exemple la désignation d'un liquidateur.

Il suffirait, dans ce but, de compléter l'alinéa 1er de l'article 377 comme suit : « Il peut également, pour la durée de la procédure, ordonner toutes mesures provisoires conformes à l'intérêt commun des créanciers, comme il est prévu à l'article 375, alinéa 2 », et de rédiger le début de l'alinéa 3 du même article de la manière suivante : « Le jugement ou l'arrêt ordonnant une mesure provisoire, accordant, ou prolongeant un sursis de paiement... ».

*Article 377*

La procédure devant le tribunal a été simplifiée à l'extrême, l'audition des créanciers n'étant pas une formalité substantielle (exposé des motifs).

Selon l'exposé des motifs (quatrième alinéa sur l'article 377), « le dernier alinéa de l'article est inspiré par l'article 9 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire ». L'on n'aperçoit pas en quoi. Il doit s'agir d'une erreur matérielle. Peut-être ce passage de l'exposé des motifs aurait-il dû se trouver à la fin du commentaire de l'article 376 et mentionner l'article 5 (et non 9) des lois coordonnées sur le concordat judiciaire, à en juger par les mots « du référendaire ou du greffier » repris de cet article 5.

Les mots « du référendaire ou », qui ne figurent d'ailleurs pas dans le texte néerlandais, doivent être supprimés eu égard à la nouvelle organisation des tribunaux de commerce.

wordt verleend. In het genoemde artikel 600 werd de duur van twee jaar echter gerekend vanaf het voorlopig uitstel dat de rechtbank tijdens de behandeling van de zaak kon toestaan (artikelen 595, vierde lid, en 600, derde lid). In het ontwerp brengt de indiening van het verzoekschrift rechtens « voorlopige opschorting » mee (artikel 376, tweede lid), zodat de vennootschap in feite een uitstel kan genieten dat is ingegaan op de datum van haar verzoekschrift en eindigt twee jaar na de beslissing die haar het eerste uitstel verleent. De duur van de rechtspleging komt dus bij de termijn van twee jaar.

*Artikel 376*

Het eerste lid is geïnspireerd, aldus de memorie van toelichting, op artikel 594, eerste en tweede lid, van het Wetboek van koophandel en op de artikelen 3 tot 5, derde lid, van de gecoördineerde wetten op het gerechtelijk akkoord. Het ontwerp laat dus de bijzonderheden achterwege welke door artikel 3, 2o en 3o, van de gecoördineerde wetten zijn opgenomen in artikel 594, tweede lid, 2o en 3o, en volgens welke vermeld moeten worden de met een zakelijke zekerheid bezwaarde gedeelten van het actief en de « erkende of beweerde » schuldeisers. Onder « naamlijst van de schuldeisers » moet worden verstaan de naamlijst van de bekende schuldeisers, want de vennootschap-schuldenaar weet doorgaans niet wie in het bezit is van de schuldvorderingen aan order of aan toonder.

Het ontwerp heeft evenmin uit artikel 611 van het Wetboek van koophandel en uit artikel 40 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord de strafbepalingen overgenomen met betrekking tot de vrijwillige onjuistheden, door de vereffenaars begaan in de staat of op de lijst van de schuldeisers.

Het tweede lid bepaalt : « De indiening van het verzoekschrift heeft rechtens de voorlopige opschorting ten gevolge van alle latere handelingen tot dwangbetaling en enige faillietverklaring ». Deze tekst herhaalt de inhoud van artikel 5, eerste lid, van de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord. Hierover zal worden gehandeld in de opmerkingen bij artikel 378.

In de regeling van het ontwerp gaat die « voorlopige opschorting » daarentegen niet gepaard, zoals bij uitstel van betaling, met de aanwijzing van een « toeziende commissaris » die belast is met het toezicht op de « werkzaamheden » van de schuldenaar en zonder wiens machtiging deze praktisch geen enkele handeling kan verrichten (artikelen 595, laatste lid, 600, tweede lid, en 603, derde lid, van het Wetboek van koophandel). Evenmin gaat zij, zoals bij het gerechtelijk akkoord, gepaard met het verbod om « hangende de rechtspleging... zonder machtiging van de rechter-commissaris » te vervreemden (artikel 11 van de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord), waaraan de rechtspraak nog toevoegt het verbod om betalingen te doen, met hypotheek te bezwaren of zich te verbinden. Er is dus in beginsel geen « handelsonbekwaamheid » op grond waarvan handelingen welke de vereffenaars verrichten binnen de grenzen van hun bevoegdheden — die blijven bestaan — niet aan de schuldeisers tegengeworpen kunnen worden.

Het zou stellig met de belangen zelf van de schuldeisers in strijd zijn de vereffeningsverrichtingen tijdens de rechtspleging op te schorten; zonder dat men zover hoeft te gaan dat die verrichtingen van rechtswege aan een machtigingsregeling worden onderworpen, zou het toch dienstig kunnen zijn als de rechtbank in staat werd gesteld voorlopig toezichts- of controlemaatregelen te gelasten als die welke bedoeld zijn in artikel 375, tweede lid; de keuze van die maatregelen zou de rechtbank aan de omstandigheden toetsen, bijvoorbeeld de aanwijzing van een vereffenaar.

Daartoe zou het voldoende zijn het eerste lid van artikel 377 aan te vullen als volgt : « Zij kan ook, voor de duur van de rechtspleging, alle voorlopige maatregelen gelasten die tot het gemeenschappelijk voordeel van de schuldeisers strekken, zoals bepaald is in artikel 375, tweede lid », en het derde lid van hetzelfde artikel als volgt te beginnen : « Het vonnis of arrest dat een voorlopige maatregel gelast, of uitstel van betaling verleent dan wel verlengt,... ».

*Artikel 377*

De rechtspleging is tot het uiterste vereenvoudigd, aangezien het verhoor van schuldeisers geen substantieel vormvereiste is (memorie van toelichting).

De memorie van toelichting (vierde alinea over artikel 377) stelt : « Het laatste lid van het artikel leunt aan bij artikel 9 van de gecoördineerde wetten op het gerechtelijk akkoord ». Het is niet duidelijk in welk opzicht. Er moet hier een vergissing begaan zijn. Misschien had deze passus van de memorie van toelichting moeten komen aan het slot van de commentaar op artikel 376 en had niet artikel 9 maar artikel 5 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord vermeld moeten worden, te oordelen naar de uit dat artikel 5 overgenomen woorden « du référendaire ou du greffier » (in de Franse tekst).

De woorden « du référendaire ou », die overigens geen Nederlandse tegenhanger hebben, dienen te vervallen, gelet op de nieuwe organisatie van de rechtbanken van koophandel.

Le dépôt de la requête en sursis, publiée au *Moniteur*, ayant entraîné de plein droit sursis à l'exécution, il convient de publier non seulement la décision qui accorde le sursis, (et qui en fixe la durée et les conditions), mais également celle qui le refuse — et mettra donc fin à ce sursis provisoire —, de même que celle qui le prolonge (cf. article 601) ou le révoque (articles 380 du projet et 607 du Code de commerce, modifié par la loi du 24 juillet 1962), de même que, si le Gouvernement se rallie aux observations présentées à propos des articles 375 et 376, la décision qui motive les conditions de sursis et celle qui ordonne une mesure provisoire.

Le texte suivant est proposé pour l'alinéa 3 :

« Le jugement ou l'arrêt qui ordonne une mesure provisoire conformément à l'article 376, accorde un sursis de payement, le refuse, le prolonge, en modifie les conditions ou le révoque, est, à la diligence du greffier, publié par extrait au *Moniteur belge* dans les cinq jours de sa date. »

Si le projet n'entend pas préciser de manière plus complète la teneur de l'extrait (comparez les articles 472, 601 et 607 du Code de commerce, et 25 des lois sur le concordat judiciaire) et s'il laisse ainsi au greffier de chaque tribunal le soin d'apprécier ce qui doit y figurer, il paraît superflu de se borner à prévoir que « l'extrait mentionne la raison sociale ou la dénomination de la société », ce qui va de soi (cf. article 376, alinéa 1er, dernière phrase, concernant la publication de la requête).

Une publication au registre du commerce, plus efficace en pratique qu'une publication au *Moniteur*, s'impose également. L'article 25 des lois coordonnées relatives au registre du commerce prévoit, en effet, que le greffier avise le registre central, pour être annexés à la déclaration d'immatriculation, des jugements ou arrêts :

« ... 10° rejetant une requête en concordat judiciaire, homologuant un concordat judiciaire ou en refusant l'homologation, annulant ou résolvant un tel concordat;

11° accordant, prolongeant ou révoquant un sursis de paiement. »

Le texte de cet article 25, 11°, vise le sursis de paiement prévu par le Code de commerce. Il ne sera donc pas applicable, par lui-même, au sursis particulier organisé par le projet, au titre d'une institution distincte et originale, pour les sociétés en liquidation. Il devrait donc être complété par une disposition qui serait insérée dans le chapitre relatif aux dispositions modificatives, et serait rédigée comme suit :

« *Article* .... — L'article 25, 11°, des lois relatives au registre du commerce coordonnées par l'arrêté royal du 20 juillet 1964, est remplacé par la disposition suivante :

« 11° accordant, prolongeant ou révoquant un sursis de paiement prévu au livre III, titre IV, du Code de commerce, accordant à une société en liquidation un sursis de paiement, le refusant, le prolongeant, en modifiant les conditions, le révoquant ou ordonnant des mesures provisoires pendant l'instruction de la requête en sursis, en vertu des articles 375 à 380 du Code des sociétés commerciales ».

Cette disposition sera rendue applicable à l'article 9, 10°, des dites lois en tant qu'il renvoie à leur article 8, 11°, qui se réfère lui-même à l'article 25, 11°, ci-dessus des mêmes lois.

Le Gouvernement appréciera l'opportunité de prévoir également la publication au registre du commerce de la requête en sursis, en raison du sursis provisoire que son dépôt produit de plein droit.

*Articles 378 et 376, alinéa 2*

Les effets du sursis accordé par le tribunal ne sont, en réalité, pas définis directement par le projet, si ce n'est de manière incomplète par le début de l'article 375 (« un sursis pour le paiement de ses dettes »). On doit les déduire de l'article 376, alinéa 2, qui ne concerne cependant que le sursis provisoire.

Aux termes de cette disposition, « le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis provisoire à tous actes ultérieurs d'exécution et à toute déclaration de faillite ».

Ils reproduisent ainsi le texte de l'article 5, alinéa 1er, des lois coordonnées sur le concordat judiciaire et doivent donc recevoir, en principe, la même portée (cf. Van Rijn et Heenen, IV, nos 2.941 à 2.944 et Rep. prat. Dt. belge, complément, t. II, Vo Concordat judiciaire, nos 130 à 151).

Aangezien de indiening van het verzoekschrift om uitstel van betaling, dat in het *Staatsblad* wordt bekendgemaakt, van rechtswege opschorting van dwangbetaling tot gevolg heeft, moet niet alleen worden bekendgemaakt de beslissing die het uitstel verleent (en duur en voorwaarden bepaalt) maar ook de beslissing die uitstel weigert — en dus een einde maakt aan het voorlopig uitstel — alsook die welke het verlengt (cfr. artikel 601) of herroept (artikelen 380 van het ontwerp en 607 van het Wetboek van koophandel, gewijzigd bij de wet van 24 juli 1962) en tenslotte — als de Regering rekening houdt met 's Raads opmerkingen bij de artikelen 375 en 376 —, de beslissing die de voorwaarden van het uitstel motiveert en die welke een voorlopige maatregel gelast.

Voorgesteld wordt het derde lid als volgt te lezen :

« Het vonnis of arrest dat een voorlopige maatregel gelast overeenkomstig artikel 376, uitstel van betaling verleent, weigert, verlengt, aan andere voorwaarden verbindt of herroept, wordt door toedoen van de griffier, binnen vijf dagen na de dagtekening, bij uittreksel bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*. »

Wil men in het ontwerp niet uitvoeriger ingaan op de inhoud van het uittreksel (verg. de artikelen 472, 601 en 607 van het Wetboek van koophandel en artikel 25 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord), laat men het dus aan de griffier van elke rechtbank over, uit te maken wat erin moet worden vermeld, dan lijkt het overbodig alleen maar te bepalen dat « het uittreksel de handelsnaam of de benaming van de vennootschap vermeldt ». Dit spreekt toch vanzelf (cfr. artikel 376, eerste lid, laatste volzin met betrekking tot de bekendmaking van het verzoekschrift).

Nodig, en in de praktijk doeltreffender dan een bekendmaking in het *Staatsblad*, is eveneens een bekendmaking in het handelsregister. Artikel 25 van de gecoördineerde wetten betreffende het handelsregister bepaalt immers dat de griffier het centraal handelsregister in kennis stelt van de vonnissen of arresten — opdat deze bij opgaaf van inschrijving worden gevoegd :

« ... 10° tot afwijzing van een verzoek om een gerechtelijk akkoord, tot homologatie van een gerechtelijk akkoord of tot weigering van homologatie, tot nietigverklaring of ontbinding van zulk akkoord;

11° waarbij uitstel van betaling wordt toegestaan, verlengd of herroepen. »

De tekst van dat artikel 25, 11°, doelt op het uitstel van betaling waarin het Wetboek van koophandel voorziet. Hij zal dus uit zichzelf niet van toepassing zijn op het bijzonder uitstel dat door het ontwerp als afzonderlijke en nieuwe instelling wordt georganiseerd voor de vennootschappen in vereffening. Die tekst zou dus moeten worden aangevuld met een bepaling, die in het hoofdstuk Wijzigingsbepalingen opgenomen en als volgt geredigeerd kan worden :

« *Artikel* .... — Artikel 25, 11°, van de wetten betreffende het handelsregister, gecoördineerd bij het koninklijk besluit van 20 juli 1964, wordt door de volgende bepaling vervangen :

« 11° waarbij uitstel van betaling als bedoeld in boek III, titel IV, van het Wetboek van koophandel wordt toegestaan, verlengd of herroepen, of waarbij krachtens de artikelen 375 tot 380 van het Wetboek van de handelsvennootschappen aan een vennootschap in vereffening uitstel van betaling wordt toegestaan of geweigerd, zodanig uitstel wordt verlengd, aan andere voorwaarden verbonden of herroepen, of tijdens de behandeling van het verzoekschrift om uitstel voorlopige maatregelen worden gelast ».

Deze bepaling zal op artikel 9, 10°, van die wetten van toepassing worden verklaard inzover dit verwijst naar artikel 8, 11°, dat zelf verwijst naar het hiervorenbedoelde artikel 25, 11°, van dezelfde wetten.

De Regering dient te oordelen of het verzoekschrift om uitstel al dan niet in het handelsregister moet worden bekendgemaakt, gelet op het voorlopig uitstel dat van rechtswege uit de indiening volgt.

*Artikelen 378 en 376, tweede lid*

De gevolgen van het door de rechtbank verleende uitstel van betaling worden eigenlijk niet rechtstreeks door het ontwerp bepaald, tenzij dan onvolledig, vooraan in artikel 375 (« uitstel bekomen voor de betaling van haar schulden »). Ze moeten worden afgeleid uit artikel 376, tweede lid, al heeft dit alleen betrekking op de « voorlopige opschorting ».

Deze bepaling stelt : « De indiening van het verzoekschrift heeft rechtens voorlopige opschorting ten gevolge van alle latere handelingen tot dwangbetaling en enige faillietverklaring ».

Zij geeft aldus de tekst weer van artikel 5, eerste lid, van de gecoördineerde wetten op het gerechtelijk akkoord, en moet bijgevolg, in beginsel, dezelfde draagwijdte hebben (cfr. Van Ryn en Hennen, IV, nrs 2941 tot 2944 en Rep. prat. Dt. belge, aanvulling, t. II, Vo Concordat judiciaire, nrs 130 tot 151).

Il est cependant des personnes auxquelles ce sursis provisoire ne profite pas (codébiteurs et cautions ayant renoncé au bénéfice de discussion) et des créances à l'égard desquelles il est sans effet (créances garanties par des privilèges, hypothèques ou nantissements), mais le projet ne permet de les déterminer que par déduction de l'article 378 qui ne concerne cependant que le sursis accordé par le tribunal. L'exposé des motifs signale que cet article 378 « étend au sursis prévu par le projet une règle du concordat judiciaire (article 29, dernier alinéa, des lois coordonnées) », mais la même règle est exprimée, en cette matière, pour le sursis provisoire résultant du dépôt de la requête, par l'article 5, alinéa 2, des mêmes lois; tous deux s'inspiraient d'ailleurs des articles 604 et 605 du Code de commerce, au reste plus explicites et servant à leur interprétation.

Sous réserve des observations qui suivent, il convient donc de regrouper les dispositions.

Il est proposé dans ce but :

1° de supprimer l'alinéa 2 de l'article 376,

2° de rédiger comme suit l'article 378 :

« Jusqu'à la décision accordant le sursis ou le refusant, le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis à tous actes ultérieurs d'exécution et à toute déclaration de faillite.

La décision accordant le sursis produit le même effet pour la durée et sous les conditions qu'elle détermine.

Le sursis prévu aux alinéas 1er et 2 ne profite point aux codébiteurs ni aux cautions... (la suite comme au projet) ».

Le texte ainsi proposé se borne à regrouper les textes du projet.

Ces derniers appellent cependant les observations suivantes.

Inspiré, selon l'exposé des motifs, de l'article 29 des lois sur le concordat judiciaire, l'article 378 ne reprend pas le début de cet article, selon lequel le concordat ne s'applique qu'aux engagements contractés antérieurement à son obtention. A juste titre d'ailleurs : puisque le dépôt de la requête entraîne de plein droit sursis provisoire à l'exécution, et que le sursis octroyé par jugement lui fait suite, il y a lieu de considérer, par adaptation de l'article 605 du Code de commerce applicable au sursis provisoire accordé par jugement, que le sursis ne s'appliquera qu'aux engagements nés antérieurement au dépôt de la requête. Encore serait-il opportun d'exprimer dans le texte cette solution d'ailleurs pratiquement nécessaire pour que la liquidation, que l'on n'entend pas suspendre ni pendant la procédure ni pendant le sursis, puisse se poursuivre, ce qui implique des engagements pour les besoins de la liquidation.

La question se pose même de savoir si le sursis aura effet à l'égard des engagements contractés pour les besoins de la liquidation avant le dépôt de la requête. Ces créanciers de la masse de la liquidation ne sont, en effet, pas placés sur le même pied que les créanciers dans la masse et sont payés avant eux (article 374, dernier alinéa). Le projet devrait résoudre cette question dans un sens qui paraît devoir leur être favorable.

Il suffirait d'ajouter à l'alinéa 3 du texte proposé les mots : « aux créances nées postérieurement au dépôt de la requête, et aux créances visées par l'article 374, alinéa 4, déjà existantes au moment de ce dépôt ».

Si les saisies déjà pratiquées au moment du dépôt de la requête par des créanciers dans la masse ne peuvent être poursuivies, elles n'en demeurent pas moins en état et elles rendent les biens saisis indisponibles. L'article 604 du Code de commerce prévoit que « le tribunal pourra, selon les circonstances, en accorder mainlevée après avoir entendu le débiteur (et) le créancier... », cette main-levée pouvant s'avérer indispensable si l'on ne veut pas rendre impossible la continuation des opérations. Sans doute serait-il opportun de reprendre cette disposition. L'article 606 du Code de commerce édictant même une exception à l'inefficacité du sursis à l'égard des créanciers hypothécaires, n'a pas été repris par le projet : il se justifie évidemment beaucoup moins au regard d'une société en liquidation qu'il n'est pas question de voir reprendre son exploitation.

Le dépôt de la requête emporte sursis à toute déclaration de faillite, mais l'exposé des motifs souligne qu'il ne s'oppose pas à une demande de concordat par abandon d'actif formée par les créanciers en vertu de l'article 435 du projet, s'ils estiment cette procédure plus conforme à leurs intérêts que le procédé simplifié du sursis.

Er zijn echter personen aan wie die « voorlopige opschorting » niet ten goede komt (medeschuldenaars en borgen die van het voorrecht van uitwinning hebben afgezien), en schuldvorderingen waarvoor ze geen gevolgen heeft (schuldvorderingen gewaarborgd door voorrechten, hypotheken of inpandgevingen), maar in het ontwerp kunnen ze alleen maar bepaald worden aan de hand van artikel 378, dat nochtans alleen betrekking heeft op het door de rechtbank verleende uitstel. De memorie van toelichting wijst erop dat artikel 378 een regel van het gerechtelijk akkoord (artikel 29, laatste lid, van de gecoördineerde wetten) uitbreidt tot het bij het ontwerp ingevoerde uitstel van betaling, maar dezelfde regel is in deze aangelegenheid, voor de voorlopige opschorting die het gevolg is van het indienen van het verzoekschrift, geformuleerd in artikel 5, tweede lid, van dezelfde wetten; beide artikelen gingen trouwens uit van de artikelen 604 en 605 van het Wetboek van koophandel, die overigens duidelijker waren en aan de hand waarvan zij werden geïnterpreteerd.

Onder voorbehoud van de hiernavolgende opmerkingen behoren de bepalingen dus opnieuw te worden gegroepeerd.

Te dien einde wordt voorgesteld :

1° artikel 376, tweede lid, te schrappen;

2° artikel 378 als volgt te redigeren :

« Tot de beslissing die het uitstel toestaat of weigert, heeft de indiening van het verzoekschrift van rechtswege uitstel van alle latere handelingen tot dwangbetaling en van enige faillietverklaring tot gevolg.

De beslissing die het uitstel toestaat, heeft hetzelfde gevolg voor de duur en onder de voorwaarden welke zij bepaalt.

Het uitstel bedoeld in het eerste en het tweede lid strekt niet tot voordeel van de medeschuldenaars of van de borgen... (voorts zoals in het ontwerp) ».

In dit tekstvoorstel zijn de teksten alleen maar anders geordend.

Er is echter nog volgende bij op te merken :

In artikel 378, waarvoor volgens de memorie van toelichting uitgegaan is van artikel 29 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord, is niet overgenomen het begin van dat artikel, waar is bepaald dat het akkoord slechts van toepassing is « op de verbintenissen aangegaan vóór dat het werd bekomen ». Terecht overigens : daar de indiening van het verzoekschrift van rechtswege voorlopige opschorting van dwangbetaling tot gevolg heeft en het bij vonnis toegestane uitstel erop volgt, moet men, door aanpassing van artikel 605 van het Wetboek van koophandel dat op het bij vonnis toegestane voorlopige uitstel van toepassing is, ervan uitgaan dat het uitstel alleen zal gelden voor de verbintenissen die vóór de indiening van het verzoekschrift ontstaan zijn. Het zou dienstig zijn deze oplossing in de tekst te verwoorden. Ze is overigens praktisch onmisbaar opdat de vereffening, welke men noch tijdens de procedure noch tijdens het uitstel wil opschorten, doorgang kan vinden, hetgeen verbintenissen ten behoeve van de vereffening impliceert.

De vraag rijst zelfs of het uitstel gevolgen zal hebben ten aanzien van de verbintenissen die ten behoeve van de vereffening zijn aangegaan vóór het indienen van het verzoekschrift. Die schuldeisers van de vereffeningsmassa worden immers niet op gelijke voet geplaatst met de schuldeisers in de massa en worden vóór hen betaald (artikel 374, laatste lid). Het ontwerp dient hiervoor een oplossing te vinden in een voor hen gunstige zin.

Het zou voldoende zijn het derde lid van de voorgestelde tekst aan te vullen met de woorden : « ten aanzien van de schuldvorderingen die na het indienen van het verzoekschrift ontstaan zijn en van de in artikel 374, vierde lid, bedoelde schuldvorderingen die reeds bestonden op het tijdstip van die indiening ».

Kan beslag dat door schuldeisers in de massa reeds gelegd is op het tijdstip dat het verzoekschrift wordt ingediend niet vervolgd worden, het blijft niettemin in staat en maakt dat de in beslag genomen goederen niet beschikbaar zijn. Artikel 604 van het Wetboek van koophandel bepaalt : « de rechtbank kan, naar gelang van de omstandigheden, opheffing ervan (van het beslag) verlenen, de schuldenaar (en) de schuldeiser... gehoord »; die opheffing kan immers onmisbaar blijken als men de voortzetting van de verrichtingen niet onmogelijk wil maken. Het ware wellicht dienstig die bepaling over te nemen. Artikel 606 van het Wetboek van koophandel, dat zelfs een uitzondering stelt op de onwerkzaamheid van het uitstel ten aanzien van de hypothecaire schuldeisers, is in het ontwerp niet overgenomen : het is natuurlijk veel minder verantwoord ten aanzien van een vennootschap in vereffening, waarvoor van hervatting van de bedrijvigheid geen sprake is.

Indiening van het verzoekschrift heeft voorlopige opschorting van « enige faillietverklaring » tot gevolg, maar de memorie van toelichting wijst erop dat zij geen beletsel is voor een verzoek om gerechtelijk akkoord door boedelafstand vanwege de schuldeisers op grond van artikel 435 van het ontwerp, indien zij van oordeel zijn dat die procedure beter hun belangen dient dan het vereenvoudigde procédé van uitstel.

*Article 379*

Cet article reprend, pour le cas de faillite déclarée dans les six mois après rejet d'une demande de sursis, la disposition prévue par l'article 24, alinéa 2, des lois sur le concordat judiciaire (exposé des motifs) notamment pour le cas de rejet de la demande de concordat : la date de la cessation des paiements pourra être reportée à six mois avant le dépôt de la demande. Il s'agit donc d'une faculté laissée à l'appréciation du tribunal (et non d'un report de plein droit au jour de la demande de sursis comme dans l'article 613 du Code de commerce).

Il est proposé de substituer, dans le texte, aux mots « époque de la cessation » (repris de l'article 613 du Code de commerce), les termes « date de la cessation » (utilisés par l'article 24 des lois sur le concordat judiciaire et par l'article 380, alinéa 4, du projet).

L'article 380, alinéa 4, concernant la révocation du sursis (cf. article 607 du Code de commerce) prévoit une disposition comparable à l'article 613 du Code de commerce et à l'article 38 des lois sur le concordat judiciaire mais précise que la date de cessation des paiements pourra, en ce cas, être reportée à la date « de la dernière demande de sursis ». L'exposé des motifs ne s'explique pas sur la portée exacte de ces termes. On doit, semble-t-il, les entendre du cas d'une demande en prolongation du sursis, qui aurait été accordée et qui aurait été suivie d'une révocation de ce sursis prolongé : une demande en prolongation de sursis est, d'ailleurs, dans le fond, une nouvelle demande de sursis. Si telle est bien la portée de l'article 380, alinéa 4, il y aurait également lieu d'étendre l'article 379 au cas de rejet d'une demande de prolongation de sursis : la demande de prolongation, comme la demande de sursis elle-même, « ne peut pas être un moyen d'éluder les nullités de la période suspecte » (exposé des motifs, à propos de l'article 379), et il en est de même du sursis obtenu mais ensuite révoqué.

Il est, dès lors, proposé de rédiger l'article 379 de la manière suivante :

« En cas de faillite de la société dans les six mois après le rejet d'une demande de sursis ou d'une demande de prolongation de sursis, la date de la cessation des paiements peut, par dérogation à l'article 442 du Code de commerce, être reportée à six mois avant le dépôt de la demande rejetée ».

*Article 380*

La révocation du sursis, organisée par cette disposition, s'inspire de l'article 607 du Code de commerce (exposé des motifs), la référence de celui-ci à l'article 603 (prévoyant le paiement proportionnel des créances pendant le sursis) étant remplacée par un renvoi à l'article 374, propre aux sociétés en liquidation.

Le projet n'a pas repris, dans les causes de révocation prévues par l'article 607 (comme par l'article 35 des lois coordonnées sur le concordat judiciaire, dans les causes d'annulation du concordat), le cas de dol ou de mauvaise foi. L'exposé des motifs n'explique pas cette omission; on peut considérer que, le sursis étant essentiellement destiné à permettre le paiement intégral des dettes, le dol ou la mauvaise foi adviennent sans intérêt pour les créanciers s'ils n'empêchent pas ce paiement intégral; s'ils rendent ce paiement impossible, la première cause de révocation prévue au projet sera applicable.

En revanche, et du moment que la disposition nouvelle de l'article 375, alinéa 2, permet au tribunal de subordonner le sursis qu'il octroie « à toutes les conditions jugées conformes à l'intérêt commun des créanciers », on ne comprend pas que la révocation du sursis ne puisse pas être également demandée en cas d'inexécution de ces conditions qui, sans cela, deviendraient lettre morte. L'alinéa 1er devrait donc être complété sur ce point, sauf à laisser au tribunal un pouvoir d'appréciation concernant l'opportunité d'appliquer cette sanction.

La rédaction du début de l'alinéa 1er (« la révocation peut être demandée... ») pourrait s'interpréter, comme celle de l'article 36 des lois sur le concordat judiciaire, en ce sens que le tribunal jouirait d'une faculté d'appréciation et pourrait accorder des délais (Van Rijn et Heenen, IV, nº 2971; Rép. prat. Dt. belge, Vº Concordat judiciaire, nº 521). Compte tenu du but du sursis, l'octroi au juge d'une telle faculté serait contraire à l'esprit du sursis si les conditions prévues par la première cause de révocation étaient réalisées (« s'il est devenu certain que l'actif social ne permettra plus le paiement intégral de toutes les dettes »). Un pouvoir d'appréciation pourrait être laissé au tribunal dans les autres cas.

*Artikel 379*

Dit artikel herhaalt, voor het geval van « faillietverklaring binnen zes maanden na de afwijzing van een verzoek om uitstel », hetgeen in artikel 24, tweede lid, van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord (memorie van toelichting) bepaald is, onder meer voor het geval dat het verzoek om akkoord wordt afgewezen : de datum van staking van betaling kan op zes maanden vóór de indiening van het verzoekschrift worden gesteld. Het gaat hier dus om een mogelijkheid die aan het oordeel van de rechter wordt overgelaten (en niet om een « van rechtswege opklimmen tot de dag van het verzoek om uitstel », zoals in artikel 613 van het Wetboek van koophandel).

Voorgesteld wordt in de tekst de woorden « tijdstip voor staking » (het woord « tijdstip » is overgenomen uit artikel 613 van het Wetboek van koophandel) te vervangen door de woorden « datum van de staking » (gebruikt in artikel 24 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord). Dezelfde opmerking geldt voor artikel 380, vierde lid, van het ontwerp.

Artikel 380, vierde lid, betreffende de herroeping van het uitstel (zie artikel 607 van het Wetboek van koophandel) bevat een bepaling die kan worden vergeleken met artikel 613 van het Wetboek van koophandel en met artikel 38 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord, maar preciseert dat de datum van de staking van betaling in dat geval kan worden gesteld op de dag « van het laatste verzoek om uitstel ». De memorie van toelichting geeft geen uitleg omtrent de juiste draagwijdte van die woorden. Bedoeld lijkt te zijn het geval dat verlenging van het uitstel is gevraagd, welke verlenging toegestaan en nadien herroepen zou zijn : een verzoek om verlenging van uitstel is trouwens in de grond een nieuw verzoek om uitstel. Moet artikel 380, vierde lid, werkelijk zo worden opgevat, dan dient ook artikel 379 te worden uitgebreid tot het geval dat een verzoek om verlenging van uitstel wordt verworpen : het verzoek om verlenging mag evenmin als het verzoek om uitstel zelf « ontaarden in een middel om aan de nietigheden van de verdachte tijdspanne te ontkomen » (memorie van toelichting bij artikel 379); dit geldt ook voor het uitstel dat verkregen maar nadien herroepen is.

Derhalve wordt voorgesteld artikel 379 als volgt te redigeren :

« Ingeval de vennootschap failliet verklaard wordt binnen zes maanden na de afwijking van een verzoek om uitstel of om verlenging van uitstel, kan de datum van de staking van betaling, in afwijking van artikel 442 van het Wetboek van koophandel, worden gesteld op zes maanden vóór de indiening van het afwezen verzoek ».

*Artikel 380*

In deze bepaling is de herroeping van het uitstel geregeld naar het voorbeeld van artikel 607 van het Wetboek van koophandel (memorie van toelichting), met dien verstande dat de verwijzing naar artikel 603 van dat Wetboek (hetwelk voorziet in de evenredige betaling van de schuldvorderingen gedurende het uitstel) wordt vervangen door een verwijzing naar artikel 374, dat alleen op vennootschappen in vereffening betrekking heeft.

In het ontwerp is een van de in artikel 607 (zoals ook in artikel 35 van de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord) bepaalde gronden tot herroeping niet overgenomen, namelijk « bedrog of kwade trouw ». De memorie van toelichting geeft geen verantwoording voor die weglating; men kan het zo zien dat het uitstel nu eenmaal essentieel bedoeld is om algehele betaling van de schulden bedoeld is om algehele betaling van de schulden mogelijk te maken, en dat bedrog of kwade trouw de schuldeisers dus niet aangaan als die algehele betaling er niet door verhinderd wordt; wordt die betaling er wel onmogelijk door, dan zal de eerste in het ontwerp bepaalde grond tot herroeping gelden.

Daarentegen is het niet duidelijk waarom — nu de nieuwe bepaling van artikel 375, tweede lid, de rechtbank machtigt om het door haar verleende uitstel afhankelijk te maken « van alle voorwaarden die tot het gemeenschappelijk voordeel van de schuldeisers strekken » — de herroeping van het uitstel ook niet zou kunnen worden gevorderd bij niet-nakoming van die voorwaarden, die anders een dode letter zouden blijven. Het eerste lid zou dit in dat opzicht moeten worden aangevuld, tenzij de rechtbank vrij wordt gelaten in haar oordeel over het al dan niet toepassen van die sanctie.

Het begin van het eerste lid (« De herroeping van het uitstel kan worden gevorderd... ») zou, evenals dat van artikel 36 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord, zo kunnen worden uitgelegd dat de rechtbank vrij is in haar oordeel en uitstel kan verlenen (Van Ryn en Heenen, IV, nr 2971; Rép. prat. Dt. belge, Vo Concordat judiciaire, nr 521). Het zou met doel en geest van het uitstel in strijd zijn, een zodanige bevoegdheid aan de rechter te verlenen als de voorwaarden van de eerste grond tot herroeping aanwezig zijn (« wanneer is komen vast te staan dat uit het vermogen van de vennootschap al de schulden niet meer volledig kunnen worden voldaan »). In de overige gevallen zou aan de rechtbank wel een beoordelingsbevoegdheid kunnen worden gelaten.

La rédaction suivante est donc proposée pour l'alinéa 1er :

« A la demande de toute personne intéressée, la révocation du sursis est prononcée s'il est devenu certain que l'actif social ne permettra plus le paiement intégral de toutes les dettes; elle peut être prononcée si les liquidateurs ont contrevenu à l'article 374 ou n'ont pas observé l'une des conditions auxquelles le sursis a été subordonné en application de l'article 375, alinéa 2. »

A l'alinéa 2, le projet ne prescrit pas, pour la demande de révocation, la publicité prévue pour la demande de sursis (article 376, alinéa 1er, dernière phrase) ou de prolongation de sursis (article 375, alinéa 3). La procédure simplifiée prévue par l'alinéa 2 pourrait cependant rendre opportune pareille publicité.

Il est possible, comme en matière de concordat judiciaire, que pour obtenir le sursis, la société en liquidation ait obtenu le concours d'une ou plusieurs cautions, par exemple d'actionnaires importants qui estimeraient certain qu'une liquidation laisserait, grâce au sursis, un solde répartissable aux actionnaires. En prévision d'une telle possibilité, il conviendrait de compléter l'alinéa 3 par une disposition empruntée à l'article 36, alinéa 2, des lois sur le concordat judiciaire : « La révocation du sursis ne libèrera pas les cautions qui auraient garanti le paiement total ou partiel du passif de la société ou l'exécution totale ou partielle des conditions du sursis ».

L'alinéa 3 omet de prescrire la publication du jugement de révocation. Cette omission a été signalée dans les observations relatives à l'article 377, et un texte y a été proposé pour y remédier.

En ce qui concerne l'alinéa 4, pour les motifs indiqués dans les observations relatives à l'article 379, il est proposé de remplacer, à la fin de l'alinéa, les mots « à la date de la dernière demande de sursis », par les termes « à la date de la demande du sursis faisant l'objet de cette révocation ».

L'article 613 du Code de commerce prévoit de manière générale le cas de faillite du débiteur dans les six mois qui suivront l'expiration du sursis, tandis que l'article 380, alinéa 4, du projet, inspiré de l'article 38 des lois sur le concordat judiciaire, ne vise que la faillite prononcée dans les six mois de la révocation du sursis. A la différence du concordat, le sursis prendra cependant fin de plein droit par l'expiration du délai déterminé par le tribunal (article 375, alinéa 3), même si, à cette date, les dettes ne sont pas intégralement payées. Dans ce cas, l'introduction d'une demande en révocation de ce sursis déjà expiré serait sans objet, et la faillite, à laquelle il ne serait donc plus sursis, pourrait être déclarée; il serait logique d'admettre, en ce cas, la même règle qu'en cas de révocation du sursis concernant la date de cessation des paiements. Si le Gouvernement admet ce point de vue, il y aura lieu de compléter l'alinéa 4 comme suit : « Elle pourra de même être reportée à la date de la demande du sursis expiré par l'achèvement du délai de sursis, en cas de faillite prononcée dans les six mois de cet achèvement. »

*Article 435*

Cet article, à juste titre commenté par l'exposé des motifs immédiatement après les dispositions du projet relatives au sursis organisé au profit des créanciers de la société en liquidation, reconnaît à ceux-ci le droit de demander eux-mêmes le concordat par abandon d'actif, dont la liquidation soumise à des règles moins rigides que celles de la faillite, donne généralement de meilleurs résultats.

Plutôt que d'insérer la disposition nouvelle comme article 33*bis* des lois coordonnées sur le concordat judiciaire, il est proposé d'en faire un article 4*bis* de ces lois. Toutes les dispositions suivantes de ces lois, et notamment celles qui concernent la procédure, s'appliqueront, en effet, au concordat ainsi proposé (sauf l'article 24, alinéa 1er, que la disposition nouvelle écarte implicitement, mais certainement, par son alinéa 3).

L'alinéa 3 devrait être rédigé comme suit :

« L'article 2, § 1er, alinéa 5, et § 2, n'est pas applicable... »

Le commentaire très clair de l'article 435 donné par l'exposé des motifs, doit être complété par celui qu'il donne de l'article 376 sur la possibilité pour les créanciers de la société qui a déposé une demande de sursis (subordonnée à la condition d'aboutir par le sursis, à un règlement intégral des créanciers) de former une demande en concordat par abandon d'actif (qui suppose, au contraire, que la liquidation

Derhalve wordt voorgesteld het eerste lid als volgt te redigeren :

« Op vordering van iedere belanghebbende wordt de herroeping van het uitstel uitgesproken wanneer is komen vast te staan dat het vermogen van de vennootschap niet langer toereikend zal zijn voor de algehele betaling van alle schulden; zij kan worden uitgesproken wanneer de vereffenaars artikel 374 overtreden hebben of niet voldaan hebben aan een van de voorwaarden waarvan het uitstel afhankelijk is gesteld op grond van artikel 375, tweede lid ».

In het tweede lid schrijft het ontwerp voor de vordering tot herroeping geen bekendmaking voor, zoals gedaan is voor het verzoek om uitstel (artikel 376, eerste lid, laatste volzin) of voor het verzoek om verlenging van het uitstel (artikel 375, derde lid). Toch zou een zodanige bekendmaking nut kunnen hebben, gelet op de vereenvoudigde rechtspleging waarin het tweede lid voorziet.

Het kan zijn dat de vennootschap in vereffening, zoals bij een gerechtelijk akkoord, voor het verkrijgen van het uitstel heeft kunnen rekenen op de medewerking van een of meer borgen, bijvoorbeeld belangrijke aandeelhouders die er stellig van overtuigd zijn dat de vereffening, dank zij het uitstel, een saldo zal opleveren dat dan aan de aandeelhouders kan worden uitgekeerd. Met het vooruitzicht op die mogelijkheid zou het derde lid moeten worden aangevuld met een bepaling naar het voorbeeld van artikel 36, tweede lid, van de wetten op het gerechtelijk akkoord : « De herroeping van het uitstel bevrijdt de borgen niet die de gehele of gedeeltelijke betaling van het passief van de vennootschap of de gehele of gedeeltelijke naleving van de voorwaarden van het uitstel gewaarborgd mochten hebben ».

Het derde lid schrijft niet voor dat het vonnis tot herroeping bekendgemaakt wordt. Op dat verzuim is gewezen in de opmerkingen bij artikel 377, waar een tekst is voorgesteld om het te verhelpen.

Wat het vierde lid betreft wordt, om de redenen die zijn opgegeven naar aanleiding van artikel 379, voorgesteld aan het slot de woorden « op de dag van het laatste verzoek om uitstel » te vervangen door : « op de dag van het verzoek om uitstel waarop die herroeping betrekking heeft ».

Artikel 613 van het Wetboek van koophandel voorziet in het algemeen in het « geval van faillietverklaring van de schuldenaar binnen de zes maanden die volgen op het verstrijken van het uitstel », terwijl artikel 380, vierde lid, van het ontwerp, dat uitgaat van artikel 38 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord, alleen betrekking heeft op de faillietverklaring binnen zes maanden na de herroeping van het uitstel. Anders dan bij het gerechtelijk akkoord zal het uitstel echter van rechtswege eindigen door het verstrijken van de door de rechtbank bepaalde termijn (artikel 375, derde lid), zelfs als de schulden op die datum niet volledig voldaan zijn. In het geval zou het indienen van een vordering tot herroeping van dat reeds verstreken uitstel overbodig zijn en zou het faillissement, dat dus niet meer zou worden uitgesteld, uitgesproken kunnen worden; het ware logisch in dat geval dezelfde regel als in het geval van herroeping van het uitstel toe te passen met betrekking tot de datum van de staking van betaling. Sluit de Regering zich bij deze zienswijze aan, dan dient het vierde lid als volgt te worden aangevuld : « Die datum kan ook worden gesteld op de dag van het verzoek om het uitstel dat verstreken is door afloop van de termijn van uitstel, ingeval het faillissement wordt uitgesproken binnen zes maanden na die afloop ».

*Artikel 435*

Dit artikel, dat in de memorie van toelichting terecht onmiddellijk na de ontwerp-bepalingen over het uitstel ten behoeve van de schuldeisers van de vennootschap in vereffening wordt besproken, verleent die schuldeisers het recht om zelf een gerechtelijk akkoord door boedelafstand aan te vragen; de vereffening is dan aan minder strakke regelen onderworpen dan inzake faillissement, en levert daarom doorgaans betere resultaten op.

Voorgesteld wordt, de nieuwe bepaling niet als artikel 33*bis* maar als artikel 4*bis* in de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord op te nemen. Alle volgende bepalingen van die wetten, met name die betreffende de rechtspleging, zullen immers op het aldus voorgestelde akkoord toepassing vinden (behalve dan artikel 24, eerste lid, dat door het derde lid van de nieuwe bepaling stilzwijgend maar stellig wordt uitgesloten).

Het derde lid zou als volgt moeten worden geredigeerd :

« Artikel 2, § 1, vijfde lid, en § 2, is niet van toepassing... ».

De zeer duidelijke commentaar van de memorie van toelichting op artikel 435 moet worden aangevuld met de commentaar die bij artikel 376 wordt verstrekt over de mogelijkheid voor de schuldeisers van de vennootschap die een aanvraag om uitstel heeft ingediend (waaraan de voorwaarde is verbonden dat het uitstel moet leiden tot algehele voldoening van de schuldeisers) om een gerechtelijk akkoord door

ne permettra pas le paiement intégral du passif) et qui entraînera aussi sursis provisoire (article 5 des lois sur le concordat). L'inverse peut d'ailleurs également se produire.

« Le tribunal appréciera, dit l'exposé des motifs, s'il convient d'accorder ou de maintenir le sursis prévu par le projet ou de laisser se poursuivre la procédure de concordat par abandon d'actif. »

Les mots « ou de maintenir » impliquent qu'après octroi d'un sursis, le tribunal pourrait, sur une demande des créanciers tendant à un concordat par abandon d'actif, mettre fin, sans autres conditions, au sursis octroyé. Cela semble contraire aux effets normaux du sursis octroyé si toutes les conditions en sont respectées. La demande en concordat par abandon d'actif ne pourrait être formée par les créanciers qu'après révocation du sursis (notamment pour la première cause prévue par l'article 380) ou expiration de celui-ci. S'il en était autrement, le Gouvernement devrait traduire son intention dans un texte du projet.

*Article 381*

Cet article, dont l'exposé des motifs éclaire la portée dans la mesure où il modifie l'article 185 des lois coordonnées, ne suscite aucune observation.

*Article 382*

L'alinéa 2 de cet article se concilie mal avec les conditions de la clôture de la liquidation (cf. infra, les observations sur l'article 385).

*Article 383*

Cet article ne donne pas lieu à observation.

*Article 384*

Cet article implique assurément que les liquidateurs peuvent convoquer l'assemblée générale. Il serait cependant opportun de faire mention des liquidateurs dans l'article 276, § 2, alinéa 1er, pour leur rendre applicable l'obligation de convoquer prévue au même article 276, § 2, alinéa 2.

*Article 385*

Pour éviter les difficultés pratiques auxquelles donnent lieu les cas de clôtures « virtuelles » de la liquidation (cf. Van Rijn et Heenen, II, nº 1060), l'exposé des motifs signale qu'il faudra « que la clôture résulte dorénavant d'une décision formelle et claire ».

On ne trouve cependant pas trace de cette règle dans l'article 385 qui, pas plus que l'article 188 des lois coordonnées, ne prévoit explicitement une décision de clôturer la liquidation : cette décision ne résulte qu'implicitement de l'approbation de la gestion des liquidateurs, tout comme dans l'article 188 précité (cf. Van Rijn et Heenen, II, p. 139, note 1).

Pour réaliser la volonté exprimée dans l'exposé des motifs, il pourrait être ajouté à l'alinéa 2 : « L'assemblée statue sur la clôture de la liquidation ».

La clôture de la liquidation résultant de la décharge aux liquidateurs et commissaires, ou impliquant celle-ci (Van Rijn et Heenen, II, nº 1117), l'on comprend difficilement la portée de l'article 382, alinéa 2, selon lequel : « Après la clôture de la liquidation, l'action sociale peut être exercée par les associés individuellement en proportion des droits qu'ils avaient dans la société ». Une telle action sociale contre les liquidateurs (et, éventuellement, les commissaires) ne paraît, en effet, pas possible après la clôture de la liquidation si celle-ci n'est possible qu'avec décharge au profit des liquidateurs. L'article 382, alinéa 2, ne viserait alors que les cas où la décharge accordée ne serait pas valable : omission dans les comptes ou infraction aux statuts (article 385, alinéa 2); encore que dans la plupart de ces cas, l'on se trouvera en présence d'une des causes de réouverture de la liquidation clôturée prévues à l'article 389. Le Gouvernement devrait donc expliquer de manière précise la portée de l'article 382, alinéa 2.

boedelafstand te vragen (waarbij er integendeel van uitgegaan wordt dat de vereffening geen algehele voldoening van het passief mogelijk zal maken), hetgeen ook voorlopige opschorting zal meebrengen (artikel 5 van de wetten betreffende het gerechtelijk akkoord). Het omgekeerde kan zich trouwens ook voordoen.

« De rechtbank oordeelt, aldus de memorie van toelichting, of het gerechtelijk akkoord dient te worden toegestaan, het uitstel volgens dit ontwerp dient te worden verleend of aan de rechtspleging met het oog op het gerechtelijk akkoord door boedelafstand haar verloop moet worden gelaten ».

In de Franse tekst impliceren de woorden « ou de maintenir » (« dient te worden verleend »), dat de rechtbank, op vordering van de schuldeisers tot het verkrijgen van een akkoord door boedelafstand, zonder andere voorwaarden een eind kan maken aan het verleende uitstel. Dat lijkt in strijd te zijn met de gewone gevolgen die het uitstel meebrengt indien alle voorwaarden daarvan worden nageleefd. De vordering tot het verkrijgen van een akkoord door boedelafstand zou door de schuldeisers eerst kunnen worden ingesteld na herroeping van het uitstel (onder meer op de eerste grond tot herroeping bepaald in artikel 380) of nadat dit uitstel is verstreken. Als dat niet zo is behoort de Regering haar bedoeling in een tekst van het ontwerp onder woorden te brengen.

*Artikel 381*

Dit artikel, waarvan de strekking in de memorie van toelichting wordt verduidelijkt voor zover het artikel 185 van de gecoördineerde wetten wijzigt, geeft geen aanleiding tot opmerkingen.

*Artikel 382*

Het tweede lid van dit artikel is bezwaarlijk overeen te brengen met de voorwaarden inzake afsluiting van de vereffening (zie verder de opmerkingen bij artikel 385).

*Artikel 383.*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 384*

Dit artikel impliceert voorzeker dat de vereffenaars de algemene vergadering kunnen bijeenroepen. Toch zou het dienstig zijn, in artikel 276, § 2, eerste lid, de vereffenaars te vermelden, zodat ook voor hen de in het tweede lid van datzelfde artikel 276, § 2, bepaalde verplichting geldt.

*Artikel 385*

Ten einde de praktische moeilijkheden te voorkomen waartoe de gevallen van « virtuele afsluiting » van de vereffening aanleiding geven (cfr. Van Ryn en Heenen, II, nr 1078), wijst de memorie van toelichting erop dat de afsluiting voortaan alleen door een uitdrukkelijke en duidelijke beslissing tot stand komt.

Deze regel is echter niet terug te vinden in artikel 385, dat evenmin als artikel 188 van de gecoördineerde wetten uitdrukkelijk in een beslissing tot afsluiting van de vereffening voorziet : die beslissing volgt slechts stilzwijgend uit de goedkeuring van het beheer van de vereffenaars, zoals in het eerdervermelde artikel 188 (cfr. Van Ryn en Heenen, II, blz. 139, noot 1).

Om de bedoeling van de Regering weer te geven zoals die in de memorie van toelichting tot uiting komt, kan men aan het tweede lid toevoegen : « De algemene vergadering beslist over de afsluiting van de vereffening ».

De afsluiting van de vereffening volgt uit de aan vereffenaars en commissarissen verleende kwijting of sluit die kwijting in (Van Ryn en Heenen, IX, nr 1117). Het is dan echter niet duidelijk welke de strekking is van artikel 382, tweede lid : « Na de afsluiting van de vereffening kan de vordering van de vennootschap jegens de vereffenaars individueel door de vennoten worden uitgeoefend in verhouding tot de rechten die zij in de vennootschap hadden ». Een zodanige vordering tegen de vereffenaars (en eventueel de commissarissen) lijkt immers niet mogelijk na de afsluiting van de vereffening als die vereffening alleen kan worden afgesloten met het verlenen van kwijting aan de vereffenaars. Artikel 382, tweede lid, zou dan alleen slaan op de gevallen waarin de verleende kwijting niet geldig mocht zijn : weglating in de rekeningen of overtreding van de statuten (artikel 385, tweede lid); maar in de meeste van die gevallen zal men dan nog te maken hebben met een van de in artikel 389 bepaalde gronden tot heropening van de afgesloten vereffening. De Regering zou duidelijk moeten maken wat de strekking is van artikel 382, tweede lid.

*Article 386*

A l'alinéa 2, dans la première phrase le terme « citation » doit être substitué à « assignation ».

Dans la deuxième phrase de l'alinéa 2, il y a lieu d'écrire : « entend le rapport des liquidateurs et celui des commissaires et il statue... ». Il n'y a, en effet, aucun motif pour ne pas soumettre les comptes des liquidateurs à la vérification des commissaires, dont c'est la mission et dont le rapport constituera d'ailleurs le seul élément de contrôle pour le tribunal si celui-ci n'entend pas désigner des experts.

La troisième phrase du même alinéa prévoit : « Cette décharge (accordée par le tribunal) est valable dans les conditions prévues à l'article 385 ». L'alinéa 2 de cet article 385 porte que « la décharge n'est valable... quant aux infractions aux statuts que si elles ont été spécialement indiquées dans la convocation ». L'on ne voit pas comment cette condition pourrait être remplie lorsque le tribunal prononce la clôture, puisqu'il est saisi sans convocation de l'assemblée; la décharge qu'il accordera ne sera donc jamais valable pour les infractions aux statuts.

La règle nouvelle, permettant au tribunal de prononcer la clôture de la liquidation, se comprend dans l'intérêt des créanciers à qui le liquidateur tarderait à remettre les sommes qui leur reviennent, encore que les créanciers conservent leur droit de poursuite individuelle et celui de requérir la faillite.

Elle se comprend moins bien à l'égard des associés, si l'assemblée a décidé aux majorités requises de surseoir à prononcer la clôture de la liquidation : ce serait donner aux opposants ou aux absents la possibilité, exorbitante du droit commun, de n'être pas liés par la décision de la majorité, ou à ceux qui ont approuvé cette décision la faculté de revenir sur leur vote. Au cas où les liquidateurs ne convoqueraient pas l'assemblée, les associés disposeraient du pouvoir de les contraindre à cette convocation (article 276, § 2, s'il est complété comme il est proposé dans les observations sur l'article 384); ils pourraient également être révoqués (article 370, alinéa 1er).

On pourrait croire que l'article 386 vient à l'aide des liquidateurs désireux de clôturer la liquidation, soit lorsque l'assemblée qu'ils convoquent ne se réunit pas ou ne peut délibérer, soit lorsqu'elle leur refuse la décharge ou rejette sans raison la clôture. Mais dans ces cas, la procédure organisée par l'article 386, alinéa 2, ne pourra être suivie : la demande des liquidateurs ne pourrait être « formée contre la société et... les liquidateurs ». L'on pourrait prévoir, pour ce cas, la désignation d'un liquidateur *ad hoc* préalablement désigné sur requête par le président du tribunal et contre lequel la demande serait formée (comp. article 389, alinéa 2).

*Article 387*

A l'alinéa 1er, dans l'expression « ressort territorial », le qualificatif « territorial » doit être supprimé.

*Article 388*

La société cesse d'exister *erga omnes* par la publication de la clôture de la liquidation. L'exposé des motifs souligne que « la situation est donc claire et nette : il n'est pas souhaitable d'admettre la survie partielle et indéfinie d'une personne morale sans organe ».

Il est généralement admis actuellement que, dans les six mois de la clôture de la liquidation, les créanciers peuvent faire déclarer la faillite de la société qui était en état de cessation de paiements au moment de cette clôture (arg. article 437, alinéa 3, du Code de commerce), même en l'absence d'actif à ce moment, le curateur pouvant en ce cas se prévaloir des nullités des articles 445 et 446 du même code, et les associés solidaires pouvant alors être déclarés personnellement en faillite.

Le Gouvernement devrait préciser si, dans sa pensée, le caractère absolu de l'article 388 fera désormais obstacle à cette solution.

*Article 389*

Le projet organise opportunément la réouverture de la liquidation clôturée. La clôture prononcée par le tribunal (article 386) n'est pas exclue des causes de réouverture.

L'annulation de la décision de clôture, dans le cas de nullité de la décision de l'assemblée qui l'aurait prononcée, reste régie par le droit commun.

*Artikel 386*

In de Franse tekst van het tweede lid, eerste volzin, moet « assignation » worden vervangen door « citation ».

In de tweede volzin van het tweede lid moet worden gelezen : « hoort de rechtbank het verslag van de vereffenaars en dat van de commissarissen en doet zij uitspraak... ». Er is immers geen reden waarom de rekeningen van de vereffenaars niet zouden worden voorgelegd aan de commissarissen, wier taak het is die rekeningen na te zien en wier verslag trouwens het enige controlemiddel is waarover de rechtbank beschikt als zij geen deskundigen wenst aan te stellen.

De derde volzin van hetzelfde lid bepaalt : « Die (door de rechtbank verleende) kwijting is eerst rechtsgeldig indien zij is gegeven onder de voorwaarden als bepaald in artikel 385 ». Het tweede lid van dat artikel stelt dat de kwijting slechts rechtsgeldig is « ... wat de overtredingen van de statuten betreft, indien deze speciaal in de oproeping zijn vermeld ». Het is niet duidelijk hoe die voorwaarde vervuld kan zijn wanneer de rechtbank de afsluiting uitspreekt; de zaak is immers aanhangig gemaakt zonder dat de algemene vergadering werd opgeroepen; de kwijting die de rechtbank verleent zal dus nooit gelden voor overtredingen van de statuten.

De nieuwe regel, op grond waarvan de rechtbank de afsluiting van de vereffening kan uitspreken, is te begrijpen in het belang van de schuldeisers aan wie de vereffenaar de hun toekomende bedragen niet tijdig mocht bezorgen, terwijl de schuldeisers hun recht behouden om individuele vervolging in te stellen en faillietverklaring te vorderen.

Minder begrijpelijk is die regel ten opzichte van de vennoten, als de algemene vergadering met de vereiste meerderheden besloten heeft de afsluiting van de vereffening uit te stellen : dit zou erop neerkomen dat de opposanten of de afwezigen de buitengemeenrechtelijke mogelijkheid krijgen niet gebonden te zijn door de beslissing van de meerderheid, of dat zij die deze beslissing hebben goedgekeurd, op hun stemming kunnen terugkomen. Ingeval de vereffenaars de algemene vergadering niet mochten bijeenroepen, zouden de vennoten hen tot die bijeenroeping kunnen dwingen (artikel 276, § 2, indien het wordt aangevuld zoals voorgesteld is in de opmerkingen bij artikel 384); de vereffenaars zouden ook kunnen worden ontslagen (artikel 370, eerste lid).

Men zou kunnen menen dat artikel 386 een hulpmiddel is voor de vereffenaars die de vereffening wensen af te sluiten als de door hen opgeroepen vergadering hetzij niet bijeenkomt of niet kan beraadslagen en besluiten, hetzij weigert hun kwijting te verlenen of de afsluiting zonder reden afwijst. Maar in die gevallen zal de procedure van artikel 386, tweede lid, niet kunnen worden gevolgd : de vereffenaars zouden immers geen vordering kunnen instellen tegen « vennootschap en vereffenaars ». Voor dat geval zou kunnen worden voorzien in de aanstelling van een vereffenaar ad hoc, die vooraf op verzoek zou worden aangewezen door de voorzitter van de rechtbank en tegen wie de vordering zou worden ingesteld (verg. artikel 389, tweede lid).

*Artikel 387*

In de Franse tekst van het eerste lid moet het woord « territorial » worden geschrapt.

*Artikel 388*

De vennootschap houdt voor eenieder op te bestaan door het bekendmaken van de afsluiting van de vereffening. De memorie van toelichting wijst erop dat de toestand klaar is : « het gedeeltelijk voortbestaan voor een onbepaalde tijd van een rechtspersoon zonder organen verdient geen aanbeveling ».

Thans wordt in de regel aangenomen dat de schuldeisers, binnen zes maanden na de afsluiting van de vereffening, de vennootschap die op het tijdstip van die afsluiting haar betalingen had gestaakt, failliet kunnen doen verklaren (argument uit artikel 473, derde lid, van het Wetboek van koophandel), zelfs als er op dat tijdstip geen activa waren, terwijl de curator zich in dat geval kan beroepen op de nietigheden van de artikelen 445 en 446 van hetzelfde wetboek, en de hoofdelijk aansprakelijke vennoten dan persoonlijk failliet verklaard kunnen worden.

De Regering dient te verduidelijken of zij het zo ziet dat de strakke regel van artikel 388 die oplossing voortaan zal verhinderen.

*Artikel 389*

Het ontwerp geeft een dienstige regeling voor de heropening van de afgesloten vereffening. De door de rechtbank uitgesproken afsluiting (artikel 386) staat de heropening niet in de weg.

De vernietiging van de beslissing tot afsluiting, ingeval de beslissing van de vergadering die ze heeft uitgesproken nietig is, blijft door het gemeen recht geregeld.

## CHAPITRE XII

## DES SOCIETES MOMENTANEES ET DES SOCIETES EN PARTICIPATION

*Articles 390 à 393*

Ces articles regroupent les articles 3, 5, 175 à 177 et 192 des lois coordonnées sans y apporter de modification de fond. Les articles 399, 2°, et 402 comportent des dispositions pénales qui les concernent.

## CHAPITRE XIII

## DES SOCIETES CONSTITUEES A L'ETRANGER

*Articles 394 à 396*

« Les sociétés soumises à la loi d'un pays étranger » (article 394) sont, en vertu d'une interprétation analogique de l'article 34, alinéa 1er, du projet, celles qui ont leur siège social en dehors du territoire belge. Comme la même disposition précise que le lieu de conclusion de l'acte constitutif est sans incidence sur la loi applicable à la société, l'intitulé du chapitre XIII n'est pas adéquat.

Il est proposé d'écrire : « Des sociétés étrangères » (cf. articles 395 et 396).

*Article 395*

A l'alinéa 1er, l'intention du Gouvernement n'est sans doute pas de soumettre à l'article 17 du projet, les sociétés étrangères qui fondent en Belgique une succursale ou un siège quelconque d'opération. Cette disposition n'est pas une règle de publicité, mais elle concerne la forme des actes modificatifs. Il est, dès lors, proposé d'écrire : « Les articles 7 à 16, 18 à 20, 313, alinéa 1er, 314 et 315 sont applicables... (la suite comme au texte) ».

L'article 395 ne rend pas applicables les alinéas 2 et 3 de l'article 313, ni l'article 316; l'exposé des motifs n'en fournit pas les raisons.

## CHAPITRE XIV

## DE LA PRESCRIPTION

*Article 397*

Cet article reprend, avec les adaptations requises par les réformes du projet, les dispositions de l'article 194, 1° à 4°.

Au 3°, au lieu des mots « délégués, désignés conformément aux articles 98, 219 et 256 », il convient d'écrire : « délégués désignés conformément aux articles 98, 219, 249 et 256 ». L'article 249 renvoie, en effet, notamment à l'article 98.

Au 3° également, au lieu des mots « dans le cas de l'article 113 » (qui ne vise que les sociétés anonymes), il convient d'écrire : « dans le cas des articles 113, 169, 219 et 249 », ces trois derniers articles rendant l'article 113 applicable respectivement aux S. P. R. L., S. C. V. et sociétés coopératives.

Les 5° à 9° constituent des dispositions nouvelles.

*Article 398*

Cette disposition nouvelle réduit la prescription des actions en nullité des décisions prises par une assemblée générale d'actionnaires (article 288) ou d'obligataires (article 337) ainsi que des actions en dommages et intérêts prévues à l'article 288 au délai particulièrement bref d'une année à compter de la date de la décision.

Parmi les nullités d'assemblées générales visées par l'article 288, on relève les décisions :

— entachées d'excès ou de détournement de pouvoir (288, § 1er, 1°);

— prises en violation, dans une intention frauduleuse, des règles de fonctionnement des assemblées (288, § 1er, 2°);

— prises, sur les points particulièrement importants, visés à l'article 296 (y compris sur les points essentiels prévus aux articles 291, 352 et 362), en l'absence de communication pour examen à la Commission bancaire.

## HOOFDSTUK XII

## TIJDELIJKE VENNOOTSCHAPPEN EN VENNOOTSCHAPPEN BIJ WIJZE VAN DEELNEMING

*Artikelen 390 tot 393*

In deze artikelen zijn de bepalingen van de artikelen 3, 5, 175 tot 177 en 192 van de gecoördineerde wetten opnieuw gegroepeerd, zonder wijziging van de inhoud. De artikelen 399, 2°, en 402 bevatten strafbepalingen die daarop betrekking hebben.

## HOOFDSTUK XIII

## IN HET BUITENLAND OPGERICHTE VENNOOTSCHAPPEN

*Artikelen 394 tot 396*

« Vennootschappen die worden beheerst door de wet van een vreemd land » (artikel 394) zijn, krachtens een analogische interpretatie van artikel 34, eerste lid, van het ontwerp, die waarvan de maatschappelijke zetel buiten het Belgisch grondgebied gevestigd is. Aangezien dezelfde bepaling stelt dat de plaats waar de oprichtingsakte wordt opgemaakt, zonder invloed is op de wet die op de vennootschap toepassing vindt, is het opschrift van hoofdstuk XIII niet dienstig.

Voorgesteld wordt : « Buitenlandse vennootschappen » (cfr. artikelen 395 en 396).

*Artikel 395*

In het eerste lid zal de Regering wel niet bedoelen, artikel 17 van het ontwerp toepasselijk te verklaren op « buitenlandse vennootschappen die in België een filiaal of om het even welke bedrijfszetel oprichten ». Die bepaling is geen regel inzake openbaarheid, maar heeft betrekking op de vorm van de wijzigingsakten. Derhalve leze men : « De artikelen 7 tot 16, 18 tot 20, 313, eerste lid, 314 en 315 zijn van toepassing... (voorts zoals in het ontwerp) ».

Artikel 395 verklaart niet toepasselijk het tweede en het derde lid van artikel 313, evenmin trouwens als artikel 316; de memorie van toelichting zegt niet waarom.

## HOOFDSTUK XIV

## VERJARING

*Artikel 397*

Dit artikel herhaalt, met de nodige aanpassingen wegens de hervormingen die het ontwerp invoert, het bepaalde in artikel 194, 1° tot 4°.

Onder 3° dient in plaats van « gemachtigden, aangewezen overeenkomstig de artikelen 98, 219 en 256 » te worden gelezen « overeenkomstig de artikelen 98, 219, 249 en 256 aangewezen gemachtigden ». Artikel 249 verwijst immers onder meer naar artikel 98.

Nog onder 3° dienen de woorden « in het geval bedoeld in artikel 113 » (dat alleen op de naamloze vennootschappen betrekking heeft) te worden vervangen door : « in het geval van de artikelen 113, 169, 219 en 249 », want de laatstgenoemde drie artikelen verklaren artikel 113 onderscheidenlijk toepasselijk op de B. V. B. A., de V. V. K. en de coöperatieve vennootschappen.

De teksten onder 5° tot 9° zijn nieuwe bepalingen.

*Artikel 398*

Door deze nieuwe bepaling wordt de verjaringstermijn van de vorderingen tot nietigverklaring van besluiten van een algemene vergadering van aandeelhouders (artikel 288) of van obligatiehouders (artikel 337) en van de vorderingen tot schadevergoeding bedoeld in artikel 288, verminderd tot de bijzonder korte tijd van één jaar, te rekenen van de dagtekening van de bestreden beslissing.

Tot de in artikel 288 bedoelde nietige besluiten van algemene vergaderingen behoren de besluiten die :

— genomen zijn met overschrijding of afwending van macht (288, § 1, 1°);

— de regels betreffende de werkwijze van de algemene vergaderingen met bedrieglijk opzet overtreden hebben (288, § 1, 2°);

— met betrekking tot de bijzonder belangrijke punten bedoeld in artikel 296 (waaronder ook de essentiële punten bepaald in de artikelen 291, 352 en 362) genomen zijn zonder dat het desbetreffende verslag voor onderzoek aan de Bankcommissie werd voorgelegd.

L'exposé des motifs fonde cette règle nouvelle sur la considération que « ces actions sont de nature à entraîner, en cas de succès, des perturbations graves pour la société ».

Les causes des actions en nullité visées sont, on vient de le voir, des agissements frauduleux ou des violations, le plus souvent frauduleuses aussi, de prescriptions d'ordre public prises pour protéger l'épargne; ces comportements ont aussi apporté de graves perturbations au fonctionnement de la société.

L'exposé des motifs ajoute qu'« au surplus, si l'action est sérieuse, elle sera normalement introduite dans un délai rapproché ». N'est-ce pas perdre de vue que les détournements de pouvoirs, et l'intention frauduleuse des agissements en cause s'accompagnent de dissimulations que l'on ne découvre pas aisément, qui s'apprennent souvent de manière fortuite, et dont les preuves, à rapporter par les demandeurs en nullité, se réunissent avec peine? Toutes les décisions visées ne sont d'ailleurs pas soumises à publicité et certaines pourraient donc rester ignorées pendant un certain temps de ceux à qui elles portent préjudice. On peut se demander si, dans ces conditions, une action fondée sur un dossier sérieusement constitué pourra normalement être introduite dans le délai d'un an.

Les tiers de bonne foi sont, par ailleurs, protégés par l'article 288, § 4. Une prescription moins courte que celle d'un an ne leur fait donc courir aucun danger. Et l'on ne voit pas en quoi même l'action en dommages et intérêts prévue par cet article entraînerait pour la société une perturbation grave qui soit injustifiée.

Il appartient au Gouvernement d'apprécier si la solution consacrée par l'article 398 est suffisamment motivée par les raisons données dans l'exposé des motifs.

## CHAPITRE XV

## DISPOSITIONS PENALES

### Observations générales

La variété, assez grande, des peines prévues résulte du tableau comparatif ci-dessous.

| | Amende |
|---|---|
| Article 399 ... ... ... ... ... ... | 26 à 3 000 francs |
| Article 400 ... ... ... ... ... ... | 100 à 10 000 francs |
| Article 401 ... ... ... ... ... ... | 26 à 2 000 francs |
| Article 402 ... ... ... ... ... ... | 26 à 500 francs |
| Article 403 ... ... ... ... ... ... | 100 à 10 000 francs |
| Article 404 ... ... ... ... ... ... | 100 à 100 000 francs |
| Article 405 ... ... ... ... ... ... | 100 à 100 000 francs |
| Article 406 ... ... ... ... ... ... | 50 à 10 000 francs |
| Article 407 ... ... ... ... ... ... | 100 à 100 000 francs |
| Article 408 ... ... ... ... ... ... | 100 à 10 000 francs |
| Article 409 ... ... ... ... ... ... | 100 à 100 000 francs |
| Article 410 ... ... ... ... ... ... | 100 à 10 000 francs |
| Article 411 ... ... ... ... ... ... | 300 à 10 000 francs |
| Article 433 ... ... ... ... ... ... | 50 à 10 000 francs |

Une certaine uniformisation du taux des peines d'amende serait possible et souhaitable, au moins quant au montant minimum.

### *Article 399*

Au début de l'article, il conviendrait d'écrire : « et punis des peines portées par l'article 496 du Code pénal » (comp. l'article 402 qui cite expressément l'article 491).

Au 1°, dans la mesure où il concerne les souscriptions ou versements fictifs dans l'acte d'augmentation de capital, il convient de compléter la référence à l'article 125, relatif à la société anonyme, par celle des articles concernant l'augmentation du capital statutaire des autres sociétés. Il est proposé d'écrire : « ou dans l'acte authentique d'augmentation du capital visé aux articles 125, 180, 223 et 263, auront... ».

### *Article 400*

A la fin de l'alinéa 1er, il y a lieu d'ajouter à la mention de l'article 62 (qui ne prescrit l'établissement d'un rapport par le réviseur d'entreprises pour les apports en nature que pour l'acte constitutif des sociétés anonymes), la mention des articles prescrivant également ce rapport pour la constitution des autres sociétés ainsi que pour l'augmentation du capital.

De memorie van toelichting grondt deze nieuwe regel op de overweging dat « de toewijzing van die vorderingen de vennootschap ernstig kan verstoren ».

Grond voor die vorderingen tot nietigverklaring zijn, zoals hiervoren is gezegd, bedrieglijke handelingen of overtredingen, meestal eveneens met bedrieglijk opzet, van voorschriften van openbare orde die zijn uitgevaardigd ter beveiliging van de spaarders; die gedragingen hebben ook in erge mate de werking van de vennootschap verstoord.

De memorie van toelichting voegt eraan toe : « Indien zij op hechte grondslag berusten, zullen die vorderingen trouwens normaal binnen een korte termijn worden ingesteld ». Wordt hier niet uit het oog verloren dat de afwending van macht en het bedrieglijk opzet bij de bewuste handelingen gepaard gaan met bemanteling waar men niet zo gauw achter komt, die vaak toevallig aan het licht komt en waarvan de bewijzen — te leveren door hen die de nietigverklaring vorderen — slechts met moeite kunnen worden bijeengebracht? Bovendien hoeven niet alle bedoelde besluiten bekendgemaakt te worden; het is mogelijk dat zij die erdoor worden benadeeld, er enige tijd onkundig van blijven. Derhalve is de vraag of een vordering die op een stevig dossier wil berusten, onder die omstandigheden normaal binnen de tijd van één jaar zal kunnen worden ingesteld.

Derden te goeder trouw vinden anderzijds bescherming in artikel 288, § 4. Een verjaringstermijn van minder dan een jaar levert voor hen dus geen gevaar op. Het is zelfs niet duidelijk hoe de in dat artikel bedoelde vordering tot schadevergoeding een niet verantwoorde ernstige storing zou kunnen opleveren voor de vennootschap.

De Regering dient te oordelen of de oplossing van artikel 398 voldoende gemotiveerd is door de redenen die in de memorie van toelichting zijn opgegeven.

## HOOFDSTUK XV

## STRAFBEPALINGEN

### Algemene opmerkingen

Dat er een vrij grote verscheidenheid in straffen is, blijkt uit de onderstaande vergelijkende lijst.

| | Geldboete |
|---|---|
| Artikel 399 ... ... ... ... ... ... | 26 tot 3 000 frank |
| Artikel 400 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 10 000 frank |
| Artikel 401 ... ... ... ... ... ... | 26 tot 2 000 frank |
| Artikel 402 ... ... ... ... ... ... | 26 tot 500 frank |
| Artikel 403 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 10 000 frank |
| Artikel 404 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 100 000 frank |
| Artikel 405 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 100 000 frank |
| Artikel 406 ... ... ... ... ... ... | 50 tot 10 000 frank |
| Artikel 407 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 100 000 frank |
| Artikel 408 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 10 000 frank |
| Artikel 409 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 100 000 frank |
| Artikel 410 ... ... ... ... ... ... | 100 tot 10 000 frank |
| Artikel 411 ... ... ... ... ... ... | 300 tot 10 000 frank |
| Artikel 433 ... ... ... ... ... ... | 50 tot 10 000 frank |

Het is wenselijk en mogelijk te komen tot een enigszins gelijke strafmaat, althans wat het minimum van de geldboete betreft.

### *Artikel 399*

Vooraan in het artikel zou moeten worden gelezen : « en met de straffen bepaald in artikel 496 van het Strafwetboek worden gestraft » (vergelijk artikel 402, dat artikel 491 van het Strafwetboek uitdrukkelijk vermeldt).

In de tekst onder 1°, voor zover hij betrekking heeft op de vermelding, in de akte van kapitaalverhoging, van fictieve inschrijvingen of stortingen, moet de verwijzing naar artikel 125, betreffende de naamloze vennootschap, worden aangevuld met de verwijzing naar de artikelen die betrekking hebben op de verhoging van het statutaire kapitaal van de andere vennootschappen. Voorgesteld wordt de tekst als volgt te lezen : « of in de authentieke akte tot verhoging van het kapitaal, bedoeld in de artikelen 125, 180, 223 en 263, het bestaan opgeven... ».

### *Artikel 400*

Aan het slot van het eerste lid moeten behalve artikel 62 (dat alleen voor de oprichtingsakte van naamloze vennootschappen een verslag van de bedrijfsrevisor eist met betrekking tot de inbreng in natura) ook worden vermeld de artikelen die dat verslag eveneens eisen voor de oprichting van de andere vennootschappen en voor de kapitaalverhoging.

Il est donc proposé d'écrire :

« le rapport du réviseur d'entreprises (ou des commissaires) prescrit par les articles 62, 146, 190 et 231 pour la constitution de société, par les articles 125 et 180 pour l'augmentation du capital statutaire et par les articles 196 et 238 pour l'augmentation du capital souscrit. »

Il a été constaté, à l'occasion de cette vérification, qu'aucune disposition expresse du projet, soit par elle-même, soit par référence, ne prescrit un rapport du réviseur d'entreprises pour les apports en nature faits lors de l'augmentation du capital statutaire d'une société à capital variable ou d'une société coopérative. Cette lacune devrait évidemment être comblée et les articles où la disposition complémentaire adéquate sera insérée devraient être également cités à l'article présentement examiné.

Il conviendrait aussi de citer les articles qui prescrivent le rapport du réviseur en cas de transformation de société (article 343) et pour la fusion (articles 351 et 363).

*Article 401*

Cet article, concernant les faux dans les bilans et comptes, reproduit textuellement les articles 207 et 208 des lois coordonnées.

La phrase finale de l'alinéa unique (« Celui qui aura fait usage ... l'auteur du faux ») doit faire l'objet d'un alinéa 2.

Divers articles du projet imposent l'établissement d'un état résumant la situation active et passive de la société (par exemple, les articles 161, 311, 334, alinéa 2, et 343). L'article pourrait être étendu aux faux commis dans pareil état et à son usage.

*Article 402*

Cette disposition introduit dans notre droit l'infraction dite d'« abus de biens sociaux ». Elle reproduit, sous réserve de son adaptation à l'association en participation, le texte de l'article 437, 3°, de la loi française du 24 juillet 1966.

Les termes « administrateurs ou gérants » n'engloberont pas les « délégués » désignés conformément aux articles 98, 219, 249 et 256. Si le Gouvernement a l'intention de les soumettre également à cette nouvelle disposition pénale, il y aura lieu de les viser explicitement dans l'article.

Selon le texte du projet, il n'y aurait pas infraction en cas d'abus des biens sociaux pour favoriser une personne autre qu'« une société ou entreprise dans laquelle ils étaient intéressés ».

*Article 403*

*Au 1°*, dont l'exposé des motifs commente les adaptations et extensions apportées à l'article 205 des lois coordonnées, le texte français doit, après les mots « en l'absence d'inventaires », être complété par les mots : « malgré les inventaires ou au moyen d'inventaires frauduleux, soit la répartition... » (comp. le texte néerlandais et l'article 205). A la fin du 1°, il faut de même inverser, dans les deux textes, les mots « sur la base d'un état frauduleux ou malgré cet état » et dire « , malgré cet état ou sur la base d'un état frauduleux ».

*Au 2°*, qui adapte l'article 206 des lois coordonnées, des erreurs ou omissions se sont glissées dans les renvois à certains articles.

Le début du 2° concerne de manière générale et sans référence à certains articles, le rachat d'actions ou parts en diminuant le capital ou la réserve légale.

Le 2° vise ensuite les remboursements qui réduiraient l'actif net en dessous du capital minimum dans les S. C. V. (article 205) et les sociétés coopératives (article 239).

Il vise ensuite les « prêts, avances ou opérations en contravention aux articles 88 et 89, 161 et 218 ».

Les articles 88 et 89 concernent les dites opérations garanties par des actions ou parts de la société anonyme, et l'article 89 la souscription de parts par une société filiale. L'article 161 est étranger à cette matière : il concerne l'interdiction d'un rachat de parts par une S. P. R. L. autrement qu'au moyen des réserves, ce qui tombe sous le début du 2° dont on vient de souligner le caractère général. L'article 218, en revanche, rend applicable à la S. C. V. les articles 88 et 89. Comme il n'existe pas de raison de ne pas étendre l'infraction à la S. P. R. L. dans la mesure où les articles 88 et 89 lui sont applicables, il faut considérer que le projet a renvoyé par erreur à l'article 161

Derhalve wordt voorgesteld de tekst als volgt te lezen :

« ... en zij die nagelaten hebben te doen opmaken het verslag van de bedrijfsrevisor (of van de commissarissen), voorgeschreven in de artikelen 62, 146, 190 en 231 voor de oprichting van een vennootschap, in de artikelen 125 en 180 voor de verhoging van het statutaire kapitaal en in de artikelen 196 en 238 voor de verhoging van het geplaatste kapitaal ».

Bij het onderzoek van dit artikel is gebleken dat geen uitdrukkelijke bepaling van het ontwerp, noch op zichzelf noch door verwijzing, een verslag van de bedrijfsrevisor eist voor inbreng in natura bij verhoging van het statutaire kapitaal van een vennootschap met veranderlijk kapitaal of van een coöperatieve vennootschap. Die leemte zou natuurlijk moeten worden aangevuld; de artikelen waarin de passende aanvullende bepaling zal worden ingevoegd, moeten dan eveneens in het onderhavige artikel worden vermeld.

Vermeld moeten ook worden de artikelen die een verslag van de bedrijfsrevisor eisen in geval van omzetting van een vennootschap (artikel 343) en in geval van fusie (artikelen 351 en 363).

*Artikel 401*

Dit artikel heeft betrekking op de vervalsingen in balansen en rekeningen; de artikelen 207 en 208 van de gecoördineerde wetten zijn er — wat de Franse tekst betreft woordelijk — in overgenomen.

De slotzin van het enige lid van het artikel (« Hij die van die valse ... van de valsheid was ») moet een tweede lid vormen.

Verscheidene artikelen van het ontwerp bepalen dat een overzicht van de activa en passiva van de vennootschap moet worden opgemaakt (bijvoorbeeld de artikelen 161, 311, 334, tweede lid, en 343). Het onderhavige artikel zou kunnen worden uitgebreid tot de vervalsingen in dat overzicht en tot het gebruik ervan.

*Artikel 402*

Deze bepaling voert in ons recht een nieuw misdrijf in, namelijk « het verkeerd gebruik van de goederen van de vennootschap ». Overgenomen is, met aanpassing aan de vennootschap bij wijze van deelneming, de tekst van artikel 437, 3°, van de Franse wet van 24 juli 1966.

De termen « bestuurders of zaakvoerders » omvatten niet de « gemachtigden » die worden aangewezen overeenkomstig de artikelen 98, 219, 249 en 256. Wil de Regering ook hen aan deze nieuwe strafbepaling onderwerpen, dan dient zij hen uitdrukkelijk in het artikel te vermelden.

Volgens de tekst van het ontwerp zou er geen misdrijf zijn ingeval goederen van de vennootschap worden gebruikt om een andere persoon te begunstigen dan « een vennootschap of onderneming waarin zij (de bestuurders of zaakvoerders) een belang hebben ».

*Artikel 403*

In de tekst onder *1°* — waarbij de memorie van toelichting de wijzigingen en uitbreidingen bespreekt die worden aangebracht in artikel 205 van de gecoördineerde wetten — moet de Franse tekst, na de woorden « en l'absence d'inventaires » worden aangevuld met : « malgré les inventaires ou au moyen d'inventaires frauduleux, soit la répartition ... » (vergelijk de Nederlandse tekst en artikel 205). Aan het slot van 1° moeten de woorden « op grond van een bedrieglijk overzicht of ondanks dat overzicht » in omgekeerde orde komen, als volgt : « ondanks dat overzicht of op grond van een bedrieglijk overzicht ».

In de tekst onder *2°* — een aanpassing van artikel 206 van de gecoördineerde wetten — zijn in de verwijzingen naar artikelen vergissingen geslopen of zijn artikelen over het hoofd gezien.

Het begin van 2° heeft in het algemeen en zonder verwijzing naar bepaalde artikelen betrekking op de inkoop van aandelen op zodanige wijze dat daardoor vermindering van het kapitaal of van de wettelijke reserve ontstaat.

Vervolgens handelt 2° over de terugbetalingen die het netto-actief doen dalen onder het minimumkapitaal in de V. V. K. (artikel 205) en in de coöperatieve vennootschappen (artikel 239).

Daarna komen de « leningen, voorschotten of verrichtingen met overtreding van de artikelen 88 en 89, 161 en 218 ».

De artikelen 88 en 89 hebben betrekking op de genoemde verrichtingen welke gewaarborgd zijn door aandelen van de naamloze vennootschap, en artikel 89 handelt over de inschrijving op aandelen door een dochtermaatschappij. Artikel 161 staat daar buiten : het verbiedt een B. V. B. A. haar aandelen in te kopen met andere middelen dan uit de reserves, hetgeen valt onder de aanvangsbepaling van 2°, waarvan gezegd is dat zij een algemene strekking heeft. Artikel 218 daarentegen verklaart de artikelen 88 en 89 van toepassing op de V. V. K.... Aangezien er geen reden is om het misdrijf niet mede strafbaar te stellen voor de B. V. B. A. inzover de artikelen 88 en 89 op haar toe-

(tant dans le texte néerlandais que français) et qu'il doit en réalité citer l'article 160 qui rend les articles 88 et 89 applicables à la S. P. R. L.

Le projet a, par contre, omis de viser le cas de la société coopérative à laquelle l'article 243 rend applicable l'article 88 (mais non, on le constate à l'occasion de cette vérification, l'article 89).

En conclusion, au lieu des mots « ou opérations en contravention aux articles 88 et 89, 161 et 218 », il faut écrire :

« ou opérations en contravention aux articles 88 et 89, 160 et 218 en tant qu'ils se réfèrent aux articles 88 et 89, et 243 en tant qu'il se réfère à l'article 88 ».

La longueur du 2° justifierait que, dans un souci de clarté, il soit divisé en litteras. Il est notamment difficile de dire si le mot « sciemment », au début du 2°, doit encore être rattaché au terme « remboursé » à la fin du dit 2°.

*Le 3°*, disposition nouvelle incriminant opportunément l'obligation de soumettre les comptes annuels à l'assemblée au plus tard dans les douze mois de la clôture de l'exercice, ne donne lieu à aucune observation. Il correspond à l'article 31 du projet n° 440 en cours d'examen au Sénat.

*Le 4°* incrimine la non-convocation de l'assemblée en cas de perte de la moitié ou des trois quarts du capital social, prévu par l'article 140 pour la société anonyme et rendu applicable aux autres sociétés par les autres articles visés au texte.

Compte tenu des observations qui précèdent, il est proposé de rédiger comme suit l'article 403 :

« *Article 403.* — Seront punis d'une amende de 100 à 10 000 F :

1° ... comme au projet.

2° les administrateurs ou les gérants qui, sicemment, auront :

— racheté des actions ...
— fait des prêts ...
— fait, par un moyen quelconque ...
— remboursé ...

3° comme au projet.
4° comme au projet.

Si les infractions visées à l'article 1er ont été commises dans une intention frauduleuse, elles seront punies d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de 100 à 10 000 F ou d'une de ces peines seulement. »

*Article 404*

La rédaction de l'article pourrait faire penser que la non-observation des articles 300 à 306 ne tomberait pas sous le coup de l'incrimination si elle avait lieu dans une intention frauduleuse. Sans doute, elle pourrait, si elle est commise dans une telle intention, constituer le délit de faux prévu à l'article 401; mais ce ne sera pas toujours le cas (par exemple si le bilan et le compte ne sont pas « articulés » comme la loi le prescrit, mais sans qu'il en résulte des évaluations contraires à la loi).

*Article 405*

*Au 1°*, le projet n'incrimine que « les administrateurs-gérants ou les gérants ». L'article 37 est cependant une disposition générale applicable à toutes les sociétés. Or la société coopérative ne comporte ni administrateurs-gérants, ni gérants, mais uniquement des administrateurs (article 250, à moins que ses statuts n'aient décidé une gestion selon les articles 90 à 107). Il est donc proposé d'écrire : « les administrateurs-gérants, gérants, ou administrateurs d'une société coopérative, qui négligent ... ».

*Le 2°* incrimine les crédits consentis à ses administrateurs par une société anonyme (article 106) ou par une S. C. V. (article 219, qui déclare les articles 90 à 113 applicables en principe à la S. C. V. sauf si les statuts prévoient une gestion selon les articles 162 à 170).

Il convient cependant d'observer que la même interdiction est prévue par le projet pour la S. P. R. L. par l'article 170, alinéa 1er, et par suite pour la S. C. V. dont les statuts organiseraient la gestion selon les

passelijk zijn, moet worden aangenomen dat het ontwerp bij vergissing verwijst naar artikel 161 (Franse én Nederlandse tekst), in plaats van naar artikel 160, dat de artikelen 88 en 89 op de B. V. B. A. toepasselijk verklaart.

Het ontwerp gaat daarentegen voorbij aan het geval van de coöperatieve vennootschap, waarop artikel 243, artikel 88 (maar niet 89, zoals bij het onderzoek van het onderhavige artikel is gebleken) toepasselijk verklaart.

Kortom, in plaats van « of verrichtingen doen met overtreding van de artikelen 88 en 89, 161 en 218 » moet worden gelezen :

« of verrichtingen doen met overtreding van de artikelen 88 en 89, 160 en 218 voor-zover zij verwijzen naar de artikelen 88 en 89, en 243 voor zover het verwijst naar artikel 88 ».

De tekst onder 2° is zo lang dat het aanbeveling verdient hem duidelijkheidshalve verder onder te verdelen zoals hierna is voorgesteld. Het is bijvoorbeeld moeilijk uit te maken of het woord « wetens », vooraan in 2°, ook nog samengaat met de term « terugbetalen » aan het slot van 2°.

Onder *3°* staat een nieuwe bepaling die terecht straf stelt op het niet nakomen van de verplichting om de jaarrekeningen uiterlijk binnen twaalf maanden na de afsluiting van het boekjaar aan de vergadering voor te leggen. Hierbij is geen opmerking te maken. De tekst stemt overeen met artikel 31 van het ontwerp nr 440 dat thans in de Senaat in behandeling is.

Onder *4°* wordt straf gesteld op het niet oproepen van de vergadering ingeval de helft of drie vierde van het maatschappelijk kapitaal verloren is gegaan, zoals voor de naamloze vennootschap bepaald is in artikel 140 dat op de andere vennootschappen toepasselijk verklaard is door de overige in de tekst genoemde artikelen.

Met inachtneming van deze opmerkingen wordt voorgesteld artikel 403 als volgt te redigeren :

« *Artikel 403.* — Met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank worden gestraft :

1° ... (zoals in het ontwerp);

2° de bestuurders of de zaakvoerders die wetens :

— aandelen inkopen ...
— leningen ...
— door enig middel ...
— bijdragen terugbetalen ...

3° ... (zoals in het ontwerp);
4° ... (zoals in het ontwerp).

Zijn de in het eerste lid bedoelde misdrijven met bedrieglijk opzet gepleegd, dan worden zij gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank, of met een van die straffen alleen ».

*Artikel 404*

Zoals het artikel is geredigeerd kan het de indruk wekken dat het niet naleven van de artikelen 300 tot 306 niet zal worden gestraft als er bedrieglijk opzet is. Wordt het misdrijf echter met een zodanig opzet gepleegd, dan kan het weliswaar valsheid zijn als bedoeld in artikel 401, maar dat zal niet altijd het geval zijn (bijvoorbeeld indien balans en rekening niet « artikelsgewijs » zijn opgemaakt zoals de wet voorschrijft, maar zonder dat daaruit ramingen volgen die met de wet in strijd zijn).

*Artikel 405*

In de tekst onder *1°* straft het ontwerp alleen « de bestuurders-zaakvoerders of zaakvoerders ». Artikel 37 is nochtans een algemene bepaling die voor alle vennootschappen geldt. In de coöperatieve vennootschap zijn echter geen bestuurders-zaakvoerders, noch zaakvoerders, maar alleen bestuurders (artikel 250, tenzij de statuten van die vennootschap besluiten tot een beheer volgens de artikelen 90 tot 107). Derhalve wordt voorgesteld te lezen : « de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders van een coöperatieve vennootschap, die nalaten ... ».

Onder *2°* wordt straf gesteld op het toestaan van kredieten aan bestuurders door een naamloze vennootschap (artikel 106) of door een V. V. K. (artikel 219, dat op artikelen 90 tot 113 in beginsel toepasselijk verklaart op de V. V. K., behalve indien de statuten voorzien in een beheer volgens de artikelen 162 tot 170).

Op te merken valt echter dat het ontwerp hetzelfde verbod stelt ten aanzien van de B. V. B. A. in artikel 170, eerste lid, en derhalve ook ten aanzien van de V. V. K., waarvan de statuten een beheer

articles 162 à 170 (article 219, alinéa 2), et pour la société coopérative par l'article 249 si ses statuts prévoient son administration selon les articles 90 à 107, sinon par l'article 254, alinéa 3.

A moins de faire à ces sociétés un sort plus favorable que rien n'explique, il y a donc lieu de citer également ces articles, et d'étendre la rédaction aux administrateurs d'une société coopérative, si l'incrimination se limite à ceux qui consentent les crédits.

Toutefois, les interdictions prévues par les dispositions ci-dessus concernent aussi les membres du conseil de surveillance qui reçoivent de tels crédits (article 117, alinéa 3, et autres dispositions qui s'y réfèrent ou le reproduisent). L'incrimination ne les vise pas, alors qu'ils seront souvent les instigateurs de l'infraction (comp. article 408, 1°).

Il est proposé :

1° de rédiger en tous cas le 2° de la manière suivante :

« 2° — les administrateurs-gérants, les gérants, ou les administrateurs d'une société coopérative, qui auront, pour la société, contrevenu aux articles 106, 170 en tant qu'il se réfère à l'article 106, 219 en tant qu'il se réfère à l'article 106 ou à l'article 170, 249 et 254 en tant qu'ils se réfèrent à l'article 106 »;

2° de compléter le texte ainsi proposé, si telle est l'intention du Gouvernement, de la manière suivante :

« ainsi que les administrateurs, gérants ou commissaires au profit desquels ces contraventions ont été commises ».

*Au 3°*, la mention des « articles 296, § 1er, 343 et 351 » devrait être complétée par celle de l'article 363 (ce dernier rendant applicable l'article 351).

*Au 4°*, il est rappelé qu'il a été proposé, dans les observations sur l'article 344, de compléter cet article par un renvoi à l'article 296, § 2. Il faudrait, dès lors, après les mots : « dans les cas prévus à l'article 296, § 2 », insérer les termes : « et à l'article 344 ».

*Le 7°* concerne une contravention à l'article 313 dont les dispositions sont prescrites à « l'organe chargé de la gestion ». Au lieu de commencer par les mots « les administrateurs-gérants qui ... », le 7° devrait donc viser « les administrateurs-gérants, gérants ou administrateurs de société coopérative, qui auront ... »

*Article 406*

Dans cet article, commenté par l'exposé des motifs, les mots « garantir ou promettre » pourraient être remplacés par « garantir, permettre ou remettre » (comp. article 410). La même modification serait apportée à la fin de l'article.

*Article 407.*

*Le 1°* a oublié le cas des commissaires de sociétés coopératives (articles 257).

Il est proposé de le rédiger comme suit :

« ... commissaire en contravention aux dispositions des articles 114, 115, 174 en tant qu'il réfère à l'article 115, 221 en tant qu'il se réfère aux articles 114 et 115 ou à l'article 115 par renvoi à l'article 174, et 257 en tant qu'il se réfère à l'article 115. »

*Le 2°* a oublié le cas de la S. P. R. L. (article 174) et de la coopérative (article 257, § 1er).

Il est proposé de le rédiger comme suit :

« ... contrairement aux dispositions des articles 116, 174 en tant qu'il se réfère à l'article 116, 221 en tant qu'il se réfère à l'article 116 directement ou par renvoi à l'article 174, et 257, § 1er, en tant qu'il se réfère à l'article 116. »

*Article 408*

Cet article ne suscite pas d'observation.

*Article 409*

*Au 2°*, il convient de compléter le texte par les mots : « ainsi qu'aux articles 213 et 246 en tant qu'ils se réfèrent à l'article 80,

volgens de artikelen 162 tot 170 mochten voorschrijven (artikel 219, tweede lid), alsook ten aanzien van de coöperatieve vennootschap in artikel 249, als haar statuten voorzien in een beheer volgens de artikelen 90 tot 107, en zoniet, dan in artikel 254, derde lid.

Tenzij voor die vennootschappen een gunstiger regeling wordt uitgewerkt, wat echter in genendele verantwoord zou zijn, moeten dus ook die artikelen worden vermeld en moet de tekst ook slaan op de bestuurders van een coöperatieve vennootschap, als de strafbepaling alleen geldt voor degenen die de kredieten toestaan.

De verbodsbepalingen van de hiervoren vermelde teksten slaan echter ook op de leden van de raad van toezicht die zodanige kredieten krijgen (artikel 117, derde lid, en andere bepalingen die ernaar verwijzen of het herhalen). In de strafbepaling worden zij niet genoemd, ofschoon zij zeer dikwijls de aanstichters tot het misdrijf zullen zijn (vergelijk artikel 408, 1°).

Voorgesteld wordt :

1° de tekst onder 2° in ieder geval als volgt te redigeren :

« 2° — de bestuurders-zaakvoerders, de zaakvoerders, of de bestuurders van een coöperatieve vennootschap die, voor de vennootschap, de artikelen 106, 170 voor zover het verwijs tnaar artikel 106, 219 voor zover het verwijst naar artikel 106 of naar artikel 170, 249 en 254 voor zover zij verwijzen naar artikel 106, overtreden »;

2° deze voorgestelde tekst als volgt aan te vullen als de Regering het werkelijk zo bedoelt :

« alsook de bestuurders, zaakvoerders of commissarissen ten voordele van wie die overtredingen zijn begaan ».

Onder *3°* zou behalve « de artikelen 296, § 1, 343 en 351 », ook moeten worden vermeld artikel 363 (dat artikel 351 toepasselijk verklaart).

Met betrekking tot *4°* moge erop worden gewezen dat in de opmerkingen over artikel 344 voorgesteld is, dit artikel aan te vullen met een verwijzing naar artikel 296, § 2. Na de woorden « in de gevallen bepaald bij artikel 296, § 2 », zou dus moeten worden ingevoegd : « en bij artikel 344 ».

De tekst onder *7°* betreft een overtreding van artikel 313 waarvan de bepalingen zijn voorgeschreven aan « het beheersorgaan ». In plaats van te beginnen met de woorden « de bestuurders-zaakvoerders die ... », zou 7° moeten vermelden : « de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders van een coöperatieve vennootschap, die ... ».

*Artikel 406*

In dit artikel, waarop de memorie van toelichting commentaar levert, kunnen de woorden « doen verzekeren of beloven » worden vervangen door « doen verzekeren, beloven of verstrekken » (vergelijk artikel 410). Dezelfde wijziging moet dan worden aangebracht aan het slot van het artikel.

*Artikel 407*

In *1°* is het geval van de commissarissen van coöperatieve vennootschappen over het hoofd gezien (artikel 257).

Voorgesteld wordt de tekst als volgt te redigeren :

« ... commissaris uitoefent of blijft uitoefenen met overtreding van de artikelen 114, 115, 174 voor zover het verwijst naar artikel 115, 221 voor zover het verwijst naar de artikelen 114 en 115 of naar artikel 115 door verwijzing naar artikel 174, en 257 voor zover het verwijst naar artikel 115 ».

In *2°* is het geval van de B. V. B. A. (artikel 174) en van de coöperatieve vennootschap (artikel 257, § 1) over het hoofd gezien.

Men leze de tekst als volgt :

« ... in strijd met het bepaalde in de artikelen 116, 174 voor zover het verwijst naar artikel 116, 221, voor zover het rechtstreeks of door verwijzing naar artikel 174 verwijst naar artikel 116, en 257, § 1, voor zover het verwijst naar artikel 116 ».

*Artikel 408*

Bij dit artikel zijn geen opmerkingen te maken.

*Artikel 409*

In *2°* moet de tekst worden aangevuld met de woorden : « en van de artikelen 213 en 246 voor zover zij verwijzen naar artikel 80, eerste

alinéa 1er », pour combler l'oubli du cas des S. C. V. et des sociétés coopératives. Le projet ne contient pas de disposition comparable en matière de S. P. R. L.

*Au* 3°, le cas des S. P. R. L. (article 160) et S. C. V. (article 218) a également été oublié. Il y aurait donc lieu de le rédiger comme suit :

« Les administrateurs-gérants, gérants, ou administrateurs de société coopérative, qui auront contrevenu aux prescriptions de l'article 87, § 6, et des articles 160 et 218 en tant qu'ils se réfèrent à l'article 87, § 6. »

*Article 410*

Cet article, inspiré de l'article 204, 4°, des lois coordonnées, ne soulève pas d'observation.

*Article 411*

Cet article reproduit textuellement l'article 203 des lois coordonnées.

*Article 412*

Le texte français rend applicables les dispositions des « sections I à V », le texte néerlandais, celles des sections « 2 à 5 » visant les administrateurs, administrateurs-gérants ou gérants. Les dispositions de la section 1re ne visent pas explicitement ni exclusivement ces organes; certaines d'entre elles pourraient cependant leur être appliquées. Il appartient au Gouvernement de supprimer la discordance entre les deux textes.

*Article 413*

Cet article reproduit, à peu de chose près, l'article 209 des lois coordonnées.

Il y aurait lieu d'en compléter le début comme suit :

« Le bilan et les comptes sociaux existent, au point de vue de l'application des articles 399 à 411, dès qu'ils sont soumis à l'inspection des associés. »

Le Conseil d'Etat rappelle l'observation faite lors de l'examen de l'article 401 à propos des « états de situation », parfois soumis uniquement aux obligataires (article 334, alinéa 2).

*Article 414*

Il serait préférable d'employer la formule habituelle et d'écrire :

« Le livre Ier du Code pénal, sans exception du chapitre VII et de l'article 85, est applicable aux infractions prévues par... »

Au lieu de « prévues par la présente section », c'est-à-dire la section V, qui ne prévoit pas d'infraction, il faudrait écrire : « prévues par le présent chapitre ».

Toutefois, comme le projet contient aussi une disposition pénale à l'article 433, il est proposé d'écrire : « prévues par la présente loi ».

*Article 415*

Cet article reproduit textuellement l'article 211 des lois coordonnées.

* * *

Le projet ne reprend pas l'article 200 des lois coordonnées qui érige en infraction le fait de celui qui a pris part au vote dans une assemblée d'actionnaires ou d'obligataires en se présentant comme propriétaire d'actions ou d'obligations qui ne lui appartiennent pas, ainsi que le fait de celui qui a remis les actions ou obligations pour en faire cet usage.

L'exposé des motifs explique cette suppression : l'article 200 ne se justifie que pour réprimer un procédé destiné à tourner les restrictions apportées par l'article 75 des lois coordonnées au pouvoir de vote exercé par une même personne; le projet abroge ces restrictions et il ne se justifie donc plus de conserver l'article 200.

lid », om te voorzien in de gevallen van de V. V. K. en van de coöperatieve vennootschap, die hier vergeten zijn. Het ontwerp bevat geen soortgelijke bepaling met betrekking tot de B. V. B. A.

Ook in 3° is het geval van de B. V. B. A. (artikel 160) en dat van de V. V. K. (artikel 218) vergeten. De tekst zou als volgt moeten worden geredigeerd :

« 3° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders van een coöperatieve vennootschap die de voorschriften van artikel 87, § 6, en van de artikelen 160 en 218 voor zover zij verwijzen naar artikel 87, § 6, hebben overtreden. »

*Artikel 410*

Bij dit artikel is uitgegaan van artikel 204, 4°, van de gecoördineerde wetten. Het geeft geen aanleiding tot opmerkingen.

*Artikel 411*

Dit artikel herhaalt — woordelijk wat de Franse tekst betreft — artikel 203 van de gecoördineerde wetten.

*Artikel 412*

De Franse tekst verklaart toepasselijk de bepalingen van de afdelingen « I tot V », de Nederlandse tekst die van de afdelingen « 2 tot 5 », die de bestuurders, de bestuurders-zaakvoerders of de zaakvoerders betreffen. De bepalingen van afdeling 1 verwijzen niet uitdrukkelijk of uitsluitend naar die organen; sommige daarvan zouden evenwel op hen kunnen worden toegepast. De Regering zal beide versies in overeenstemming dienen te brengen.

*Artikel 413*

In dit artikel is op weinig na de tekst van artikel 209 van de gecoördineerde wetten overgenomen.

De tekst zou als volgt moeten worden aangevuld :

« De balans en de rekeningen van de vennootschap bestaan, voor de toepassing van de artikelen 399 tot 411, zodra zij voor de vennoten ter inzage liggen. »

Hier moge herinnerd worden aan de opmerking die bij artikel 401 is gemaakt in verband met de « overzichten van activa en passiva », die soms alleen aan de obligatiehouders worden voorgelegd (artikel 334, tweede lid).

*Artikel 414*

Het verdient aanbeveling de gewone formule te gebruiken :

« Boek I van het Strafwetboek, hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, is van toepassing op de... »

In plaats van « in deze afdeling omschreven misdrijven », namelijk afdeling V, waarin geen sprake is van misdrijven, moet worden gelezen : « in dit hoofdstuk omschreven misdrijven ».

Aangezien het ontwerp echter ook een strafbepaling bevat in artikel 433, wordt voorgesteld te lezen : « in deze wet omschreven misdrijven ».

*Artikel 415*

In dit artikel is — woordelijk wat de Franse tekst betreft — artikel 211 van de gecoördineerde wetten overgenomen.

* * *

Niet in het ontwerp overgenomen is artikel 200 van de gecoördineerde wetten, waarbij gestraft wordt hij die aan de stemming in een vergadering van aandeelhouders of van obligatiehouders heeft deelgenomen, zich aangevende als eigenaar van aandelen of obligaties die hem niet toebehoren, alsook hij die aandelen of obligaties heeft afgegeven om er een zodanig gebruik van te maken.

De memorie van toelichting geeft een verklaring voor deze weglating : artikel 200 is alleen verantwoord voor het bestraffen van een handelwijze die erop gericht is de in artikel 75 van de gecoördineerde wetten op het stemrecht van eenzelfde persoon gelegde beperkingen te omzeilen; het ontwerp heft die beperkingen op en het is dus niet meer verantwoord artikel 200 in stand te houden.

La portée de l'article 200 ne se limite toutefois pas à celle d'une garantie apportée à l'application de l'article 75. C'est ainsi qu'il vise également les assemblées d'obligataires, auxquelles l'article 75 n'est cependant pas applicable, l'obligataire pouvant exercer pleinement le vote attaché aux obligations qu'il possède, quel qu'en soit le nombre; de même, l'article 200 s'applique à l'actionnaire qui vote par prête-nom même si, compte tenu du nombre de ses titres, il eût pu voter lui-même pour la totalité des voix attachées à ses titres.

Il s'agit plutôt d'une obligation générale de sincérité nécessaire au bon fonctionnement de l'assemblée. Il a été dit lors des travaux préparatoires de la loi du 18 mai 1873, « quand des personnes se présentent à une assemblée générale, elles doivent faire connaître à quel titre elles se présentent; ou bien elles sont des actionnaires sérieux et réels, ou bien elles sont mandataires; mais on ne peut, à l'aide de personnes étrangères à la société, venir exercer une pression sur les autres membres; il faut alors qu'on sache que c'est la même personne qui agit » (Guillery, Comm. législ. de la loi de 1873, III, nº 484). « L'introduction de faux actionnaires ou obligataires dans une assemblée a pour but d'influencer les décisions de celle-ci » (Wauwermans, Soc. an. 1933, nº 1114) autrement que ne l'eût fait le véritable propriétaire.

L'article 278 conserve, d'autre part, la règle que « tous les actionnaires, propriétaires d'actions ou de parts... ont..., en se conformant aux règles prescrites par les statuts, le droit de voter par eux-mêmes ou par mandataire ». Le recours à un prête-nom élude cette règle et les dispositions statutaires sur le vote par mandataire.

L'exposé des motifs signale, il est vrai, que le vote par prête-nom serait cependant fréquent dans « la vie des affaires » et qu'il n'y a pas de raison valable de l'interdire dès lors qu'il n'y a pas d'intention frauduleuse.

* * *

## CHAPITRE XVI

## DISPOSITIONS DIVERSES ET TRANSITOIRES

Le projet groupe sous ce chapitre :

— des dispositions transitoires relatives à l'entrée en vigueur de ses dispositions (articles 416 à 433);
— des dispositions abrogatoires (article 434);
— une disposition modificative (article 435).

Du point de vue de la légistique, il serait d'une meilleure technique de grouper ces dispositions dans l'ordre inverse, plus logique, où elles seront examinées ci-après, et d'intituler le chapitre : « Chapitre XVI. — Dispositions modificatives, abrogatoires et transitoires ».

Le changement de numérotage des articles qui en résultera ne suscitera pas de difficulté, aucune des dispositions antérieures du projet ne renvoyant aux articles 416 et suivants.

### Dispositions modificatives

*Article 435 du projet* (qui deviendrait l'article 416)

Cet article introduisant une disposition nouvelle dans les lois coordonnées sur le concordat judiciaire, en liaison avec l'institution nouvelle du sursis de paiement des sociétés en liquidation, a été l'objet d'observations dans le présent avis immédiatement après l'article 380.

*Article nouveau* (qui deviendrait l'article 417)

Il y aurait lieu de placer ici le projet d'article proposé dans les observations relatives à l'article 377, pour étendre la publicité du registre du commerce aux requêtes et décisions en matière de sursis de paiement des sociétés en liquidation.

### Opportunité d'autres dispositions modificatives

De nombreuses dispositions législatives et réglementaires se réfèrent à certains types déterminés de sociétés, notamment pour l'exercice de certaines activités autorisées seulement pour certains d'entre eux et sous certaines conditions.

Eu égard à l'introduction du type nouveau de la société à capital variable, de la suppression de la société en commandite par actions, et de la réglementation nouvelle des autres types de sociétés, il appartiendra au Gouvernement d'apprécier dans quelle mesure il convient de modifier ces dispositions législatives et réglementaires, soit quant au fond, soit pour en adapter la rédaction, en tenant compte au sur-

Artikel 200 strekt echter niet alleen tot het garanderen van de toepassing van artikel 75. Het doelt ook op de vergaderingen van obligatiehouders, waarop artikel 75 geen toepassing vindt, want de obligatiehouder kan ten volle het stemrecht uitoefenen dat verbonden is aan de obligaties welke hij bezit, ongeacht hun aantal; artikel 200 is ook van toepassing op de aandeelhouder die door toedoen van een « stroman » stemt, zelfs indien hij, gelet op het aantal van zijn effecten, zelf zoveel stemmen had kunnen uitbrengen als aan zijn effecten verbonden zijn.

Het gaat veeleer om een algemene verplichting tot de oprechtheid die onmisbaar is voor een goede werking van de vergadering. Bij de parlementaire voorbereiding van de wet van 18 mei 1873 is erop gewezen dat zij die zich aanmelden op een algemene vergadering, moeten kenbaar maken in welke hoedanigheid zij aanwezig zijn; ofwel zijn zij ernstige en echte aandeelhouders ofwel zijn zij gemachtigden; men mag echter niet door toedoen van buitenstaanders druk op de andere leden komen uitoefenen; men moet kunnen weten dat dezelfde persoon optreedt (Guillery, Comm. législ. de la loi de 1873, III, nr 484). Het binnenbrengen van valse aandeelhouders of obligatiehouders in een vergadering heeft tot doel de beslissingen van die vergadering te beïnvloeden (Wauwermans, Soc. an. 1933, nr 1114) in een andere zin dan de werkelijke eigenaar zou hebben gedaan.

Artikel 278 van zijn kant handhaaft de regel dat « al de aandeelhouders die eigenaar zijn van aandelen... het recht hebben om in persoon of bij gemachtigde te stemmen... mits zij zich naar de voorschriften van de statuten gedragen ». Het beroep op een stroman omzeilt die regel en de statuutbepalingen betreffende de stemming bij gemachtigde.

Wel wordt er in de memorie van toelichting op gewezen, dat de stemming bij gemachtigde in de « zakenwereld » toch vaak voorkomt en dat er geen geldige reden is om dat te verbieden, tenzij er bedrieglijk opzet is.

## HOOFDSTUK XVI

## DIVERSE BEPALINGEN EN OVERGANGSBEPALINGEN

In dit hoofdstuk zijn samengebracht :

— overgangsbepalingen met betrekking tot de inwerkingtreding (artikelen 416 tot 433);
— opheffingsbepalingen (artikel 434);
— een wijzigingsbepaling (artikel 435).

Uit een oogpunt van wetgevingstechniek zou het beter zijn die bepalingen te groeperen in de omgekeerde, meer logische volgorde waarin zij hierna zullen worden onderzocht. Het opschrift van het hoofdstuk kan dan worden : « Hoofdstuk XVI. — Wijzigings-, opheffings- en overgangsbepalingen ».

De vernummering van de artikelen zal geen moeilijkheden opleveren aangezien geen van de vorige bepalingen van het ontwerp naar de artikelen 416 en volgende verwijst.

### Wijzigingsbepalingen

*Artikel 435 van het ontwerp* (dat artikel 416 wordt)

Dit artikel, dat in de gecoördineerde wetten betreffende het gerechtelijk akkoord een nieuwe bepaling invoert in verband met de nieuwe instelling van het uitstel van betaling voor vennootschappen in vereffening, is in dit advies besproken onmiddellijk na artikel 380.

*Nieuw artikel* (dat artikel 417 wordt)

Hier zou het ontwerp-artikel moeten komen dat in de opmerkingen bij artikel 377 is voorgesteld om de bekendmaking in het handelsregister uit te breiden tot de verzoeken en beslissingen inzake uitstel van betaling voor vennootschappen in vereffening.

### Over de gepastheid van andere wijzigingsbepalingen

Heel wat wets- en verordeningsbepalingen verwijzen naar welbepaalde vennootschapsvormen, onder meer voor het uitoefenen van bepaalde werkzaamheden die alleen voor sommige onder hen en onder bepaalde voorwaarden toegestaan zijn.

Gelet op de invoering van de nieuwe vorm van vennootschap met veranderlijk kapitaal, op de opheffing van de vennootschap bij wijze van geldschieting op aandelen, en op de nieuwe reglementering voor de andere vennootschapsvormen, dient de Regering te oordelen in welke mate die wets- en verordeningsbepalingen naar de inhoud of naar de vorm gewijzigd moeten worden, mede met inachtneming van

plus des dates d'entrée en vigueur des dispositions nouvelles et du fait que les sociétés en commandite par actions pourront subsister jusqu'au terme fixé conformément à leurs statuts (article 432).

A titre d'exemple, on peut citer les textes suivants :

1° la loi du 22 janvier 1849 qui modifie les lois sur les patentes, notamment l'article 4, alinéa 1er, modifié par la loi du 10 octobre 1967, article 3, article 53;
2° la loi du 22 juin 1877 apportant des modifications à la législation des patentes, notamment l'article 1er, alinéa 1er;
3° la loi du 25 juin 1930 relative au contrôle des assurances sur la vie, notamment l'article 2, 1°, et l'article 7;

4° l'arrêté royal n° 22 du 24 octobre 1934 portant interdiction, pour certains condamnés et pour les faillis, de participer à l'administration et à la surveillance des sociétés par actions, des sociétés coopératives, et d'exercer la profession d'agent de change ou l'activité de banque de dépôts, notamment l'article 1er;

5° l'arrêté royal n° 43 du 15 décembre 1934 relatif au contrôle des sociétés de capitalisation, notamment l'article 3, 1°, et l'article 22;

6° l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques et le régime des émissions de titres et valeurs, modifié par la loi du 14 mars 1962, notamment les articles 5, 19, 27, 33 et 42;
7° l'arrêté royal n° 225 du 7 janvier 1936 réglementant les prêts hypothécaires et organisant le contrôle des entreprises de prêt hypothécaire, notamment les articles 47 et 70;

8° la loi du 23 août 1948 tendant à assurer le maintien et le développement de la marine marchande, de la pêche maritime et de la construction maritime et instituant à ces fins un Fonds de l'armement et des constructions maritimes, article 12;
9° la loi du 10 juin 1964 sur les appels publics à l'épargne, notamment l'article 5, 2°, f;
10° les dispositions relatives au contrôle des caisses d'épargne privées, coordonnées le 23 juin 1967, notamment les articles 18, 32 et 34;

11° l'arrêté royal du 5 juillet 1967 portant règlement général relatif à l'agrément et au contrôle des entreprises pratiquant l'assurance obligatoire et la responsabilité civile en matière de véhicules automoteurs, notamment l'article 2, a, etc.

### Dispositions abrogatoires

*Article 434* du projet (qui deviendrait l'article 418)

Le Conseil d'Etat a vérifié s'il subsistait quelque chose des textes suivants cités à l'article 434 du projet :

1° la loi du 18 mai 1873 contenant le titre IX, livre 1er, du Code de commerce, relatif aux sociétés;
2° la loi du 26 décembre 1881 sur le faux dans les bilans ou dans les comptes de profits et pertes des sociétés;
3° la loi du 22 mai 1886 modifiant la loi du 18 mai 1873 sur les sociétés commerciales, à laquelle est annexé un texte de la « loi du 18 mai 1873 contenant le titre IX, livre 1er, du Code de commerce, relatif aux sociétés, avec les modifications de la loi du 22 mai 1886 ci-dessus publiée »;

4° la loi du 16 mai 1901 concernant les unions du crédit;
5° la loi du 25 mai 1913 portant modification aux lois sur les sociétés commerciales;
6° l'arrêté royal du 22 juillet 1913 intitulé « arrêté royal — lois sur les sociétés commerciales — coordination »;
7° la loi du 30 octobre 1919 sur les assemblées d'obligataires;

8° la loi du 8 juillet 1924( et non 1927 comme le dit le projet) revisant et complétant les dispositions du Code civil relatives à la copropriété; seul l'article 6 de cette loi concerne les sociétés commerciales, il modifie en effet l'article 187, alinéa 1er, des lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 22 juillet 1913; abroger cette loi entièrement, comme le fait l'article 434 du projet, équivaudrait à abroger l'article 577*bis* du Code civil, l'article 1er, alinéa 1er, et l'article 45*bis* de la loi du 16 décembre 1851 sur la révision du régime hypothécaire;

9° la loi du 14 juin 1926 relative aux sociétés civiles;

10° la loi du 29 juillet 1926 complétant l'article 192 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales (Titre II du Code de commerce);

11° la loi du 23 juillet 1927 apportant des modifications aux lois sur les droits d'enregistrement et de transcription et sur les impôts sur les revenus en matière de fusion de sociétés;

de data waarop de nieuwe bepalingen in werking treden en van het feit dat de vennootschappen bij wijze van geldschieting op aandelen mogen blijven voortbestaan tot het verstrijken van de in de statuten bepaalde termijn (artikel 432).

Als voorbeeld kunnen de volgende teksten worden aangehaald :

1° de wet van 22 januari 1849 tot wijziging van de wetten op de patenten, inzonderheid op artikel 4, eerste lid, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1967, artikel 3, artikel 53;
2° de wet van 22 juni 1877 houdende wijziging van de wetgeving op de patenten, inzonderheid op artikel 1, eerste lid;
3° de wet van 25 juni 1930 betreffende de controle op de levensverzekeringsondernemingen, inzonderheid op artikel 2, 1°, en op artikel 7;

4° het koninklijk besluit nr 22 van 24 oktober 1934 houdende verbod, ten opzichte van sommige veroordeelden en van de gefailleerden, om deel te nemen aan het beheer van en het toezicht over de vennootschappen op aandelen, de coöperatieve vennootschappen, en om het beroep van wisselagent uit te oefenen of de bedrijvigheid van de depositobanken waar te nemen, inzonderheid op artikel 1;
5° het koninklijk besluit nr 43 van 15 december 1934 betreffende de controle op de kapitalisatieondernemingen, inzonderheid op artikel 3, 1°, en op artikel 22;
6° het koninklijk besluit nr 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole en het uitgifteregime voor titels en effecten, gewijzigd bij de wet van 14 maart 1962, inzonderheid op de artikelen 5, 19, 27, 33 en 42;
7° het koninklijk besluit nr 225 van 7 januari 1936 tot reglementering van de hypothecaire leningen en tot inrichting van de controle op de ondernemingen van hypothecaire leningen, inzonderheid op de artikelen 47 en 70;
8° de wet van 23 augustus 1948 strekkende tot het in stand houden en het uitbreiden van de koopvaardij en de vissersvloot en van de scheepsbouw, en houdende instelling, te dien einde, van een Fonds voor het uittreden en het aanbouwen van zeeschepen, artikel 12;
9° de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden, inzonderheid op artikel 5, 2°, f;
10° de bepalingen betreffende de controle op de private spaarkassen, gecoördineerd op 23 juni 1967, inzonderheid op de artikelen 18, 32 en 34;
11° het koninklijk besluit van 5 juli 1967 houdende algemene verordening betreffende de toelating van en de controle op de ondernemingen die de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen uitoefenen, inzonderheid op artikel 2, a, enz.

### Opheffingsbepalingen

*Artikel 434* van het ontwerp (dat artikel 418 wordt)

De Raad van State heeft nagegaan of er nog iets overblijft van de volgende teksten die vermeld zijn in artikel 434 van het ontwerp :

1° de wet van 18 mei 1973 houdende titel IX, boek I, van het Wetboek van koophandel, met betrekking tot de vennootschappen;
2° de wet van 26 december 1881 op de vervalsing in de balansen of in de rekeningen van winsten en verliezen der vennootschappen;
3° de wet van 22 mei 1886 houdende wijziging van de wet van 18 mei 1873 op de vennootschappen van koophandel, waarbij een tekst gevoegd is van de wet van 18 mei 1873 houdende titel IX, boek I, van het Wetboek van koophandel met betrekking tot de vennootschappen, met de wijzigingen van de wet van 22 mei 1886 die hiervoren is bekendgemaakt;
4° de wet van 16 mei 1901 betreffende de kredietverenigingen;
5° de wet van 25 mei 1913 tot wijziging van de wetten op de vennootschappen van koophandel;
6° het koninklijk besluit van 22 juli 1913 tot coördinatie van de wetten op de vennootschappen van koophandel;
7° de wet van 13 oktober 1919 betreffende de vergaderingen van obligatiehouders;
8° de wet van 8 juli 1924 (en niet 1927 zoals het ontwerp zegt) tot herziening en aanvulling van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek over mede-eigendom; alleen artikel 6 van die wet heeft betrekking op de handelsvennootschappen, het wijzigt immers artikel 187, eerste lid, van de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 22 juli 1913; volledige opheffing van die wet, zoals in artikel 434 van het ontwerp, zou gelijkstaan met opheffing van artikel 577*bis* van het Burgerlijk Wetboek, artikel 1, eerste lid, en artikel 45*bis* van de wet van 16 december 1851 tot herziening van de rechtsregeling der hypotheken;
9° de wet van 14 juni 1926 betreffende de burgerlijke vennootschappen;
10° de wet van 29 juli 1926 tot aanvulling van artikel 192 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen (titel II van het Wetboek van koophandel);
11° de wet van 23 juli 1927 houdende wijziging van de wetten op de registratie- en overschrijvingsrechten en op de inkomstenbelastingen inzake fusie van vennootschappen;

12° les articles 1er et 2 de la loi du 28 septembre 1932 revisant l'article 115 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales et l'article 27 de la loi sur le contrat d'emploi;

13° l'arrêté royal n° 26 du 31 octobre 1934 relatif au droit de vote dans les sociétés anonymes;

14° la loi du 9 juillet 1935 modifiant la loi sur les sociétés coopératives et instituant des sociétés de personnes à responsabilité limitée.

Sauf la remarque relative à la loi du 8 juillet 1924, on peut conclure que les textes cités ci-dessus ont été entièrement repris dans la coordination réalisée par l'arrêté royal du 30 novembre 1935.

C'est donc ces lois coordonnées qu'il convient d'abroger avec toutes les modifications qu'elles ont subies.

Le texte suivant est proposé :

« *Article 418.* — Sont abrogées les lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935, modifiées par l'arrêté royal n° 64 du 30 novembre 1939, l'arrêté du Régent du 26 juin 1947, les lois des 7 juin 1949, 9 février, 10 novembre et 1er décembre 1953, 6 janvier et 30 avril 1958, 30 juin 1961, 14 mars et 23 juillet 1962, 23 février 26 juin et 6 juillet 1967, et 14 mars 1968.

Toutefois, ces dispositions restent en vigueur dans la mesure nécessaire pour assurer l'application des dispositions transitoires ci-dessus ».

Si des modifications ultérieures survenaient, il conviendrait de les indiquer.

**Dispositions transitoires**

*Article 416* du projet (qui deviendrait 419)

Il est proposé de le rédiger selon la formule habituelle :

« La présente loi entrera en vigueur le premier jour du septième mois qui suivra celui au cours duquel elle aura été publiée au *Moniteur belge* ».

A ce principe que le projet consacre dans l'espoir que les praticiens pourront ainsi se familiariser avec ses dispositions, il est apporté d'importants tempéraments pour les sociétés constituées avant cette entrée en vigueur.

Le système du projet peut se résumer comme suit :

1. De nombreux articles du projet seront applicables dès l'entrée en vigueur à la date fixée par l'article 416.

Ils sont énumérés par l'article 421 du projet de manière générale. L'examen attentif des articles ainsi énumérés sera nécessaire afin de vérifier spécialement si leur entrée en vigueur ne commanderait pas également l'entrée en vigueur d'autres articles non compris dans cette énumération, notamment de ceux auxquels ils se référeraient.

Pour certains des articles compris dans cette énumération, des délais sont cependant prévus, malgré cette entrée en vigueur, pour leur mise en application (par exemple par l'article 422), ou des précisions sont données pour leur application dans le temps selon l'article 2 du Code civil (articles 425, 426, 428, 431).

L'énumération de l'article 421 n'est d'ailleurs pas complète : des articles qui n'y sont pas énumérés entreront également en vigueur à la date fixée, en vertu d'autres articles du projet, parfois avec certaines modalités (articles 423, 424, 426, 427, 429 et 430). L'examen de ces articles devra également être fait pour les mêmes raisons que celles qui ont été exposées pour l'article 421.

2. Pour le surplus des articles du projet, non « entrés en vigueur », les sociétés disposeront de 18 mois pour « mettre en harmonie » leurs statuts avec leurs dispositions (article 417) aux conditions prévues par l'article 418, ou pour se transformer d'après les règles antérieures en une société dont les statuts seront conformes aux dispositions nouvelles (article 418).

En attendant cette mise en harmonie, les sociétés restent soumises à la législation actuelle, sous réserve de l'application des articles dont la mise en vigueur a été prévue ci-dessus (article 417).

Si, à l'expiration des 18 mois, la « mise en harmonie » ou la transformation n'ont pas été réalisées, des sanctions pénales sont prévues contre les administrateurs ou gérants qui n'auraient pas pris ou n'auraient pas fait prendre (article 433) les mesures nécessaires, et les clauses statutaires contraires à la loi nouvelle seront non écrites, la dissolution de la société pouvant être demandée si, de ce fait, son fonctionnement n'est plus possible (article 420).

3. Un sort spécial est prévu pour les sociétés en commandite par actions.

12° de artikelen 1 en 2 van de wet van 28 september 1932 tot herziening van artikel 115 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen en artikel 27 van de wet op de arbeidsovereenkomst voor bedienden;

13° het koninklijk besluit nr 26 van 31 oktober 1934 betreffende het stemrecht in de naamloze vennootschappen;

14° de wet van 9 juli 1935 tot wijziging van de wet op de coöperatieve vennootschappen en tot instelling van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

De opmerking betreffende de wet van 8 juli 1924 niet te na gesproken, kan worden geconcludeerd dat al die teksten geheel opgenomen zijn in de coördinatie welke het koninklijk besluit van 30 november 1935 tot stand heeft gebracht.

Op te heffen zijn dus die gecoördineerde wetten, met alle wijzigingen die zij hebben ondergaan.

Voorgesteld wordt de tekst als volgt te redigeren :

« *Artikel 418.* — Opgeheven worden de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 30 november 1935, gewijzigd bij het koninklijk besluit nr 64 van 30 november 1939, het besluit van de Regent van 26 juni 1947, de wetten van 7 juni 1949, 9 februari, 10 november en 1 december 1953, 6 januari en 30 april 1958, 30 juni 1961, 14 maart en 23 juli 1962, 23 februari, 26 juni en 6 juli 1967 en 14 maart 1968.

Die bepalingen blijven evenwel van kracht voor zover als nodig is voor de toepassing van de onderstaande overgangsbepalingen ».

Mochten zich later wijzigingen voordoen, dan behoren deze te worden vermeld.

**Overgangsbepalingen**

*Artikel 416* van het ontwerp (dat artikel 419 wordt)

Voorgesteld wordt de tekst te lezen volgens de gebruikelijke formule :

« Deze wet treedt in werking de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt ».

Van deze principiële bepaling welke het ontwerp stelt in de verwachting dat de mensen van de praktijk de kans krijgen om met de inhoud vertrouwd te raken, wordt in aanzienlijke mate afgeweken voor de vennootschappen die vóór die inwerkingtreding opgericht zijn.

De ontwerp-regeling kan als volgt worden samengevat :

1. Heel wat artikelen van het ontwerp zullen toepassing vinden van bij de inwerkingtreding op de in artikel 416 bepaalde datum. Zij zijn in 't algemeen genoemd in artikel 421 van het ontwerp. Een aandachtig onderzoek van die opsomming zal nodig zijn, in 't bijzonder met de gedachte aan de vraag of hun inwerkingtreding niet met zich meebrengt dat andere, niet opgesomde artikelen, met name artikelen waarnaar mocht worden verwezen, in werking moeten worden gesteld.

Volgens sommige artikelen uit die opsomming zijn nochtans, ondanks die inwerkingtreding, termijnen gesteld voor hun eigenlijke toepassing (bijvoorbeeld in artikel 422) of zijn nadere gegevens verstrekt voor hun toepassing in de tijd overeenkomstig artikel 2 van het Burgerlijk Wetboek (artikelen 425, 426, 428, 431).

De opsomming in artikel 421 is overigens niet volledig : ook de niet opgesomde artikelen zullen krachtens andere artikelen van het ontwerp op de gestelde datum in werking treden, soms met enige bijzonderheden (artikelen 423, 424, 426, 427, 429 en 430). Ook die artikelen zullen moeten worden onderzocht om dezelfde redenen als voor artikel 421 zijn opgegeven.

2. Voor de overige, niet « in werking getreden » artikelen van het ontwerp zullen de vennootschappen over een termijn van achttien maanden beschikken om hun statuten « in overeenstemming » te brengen met de bepalingen van de wet (artikel 417) onder de voorwaarden bepaald in artikel 418, of om volgens de vroegere regelen de vorm aan te nemen van een vennootschap waarvan de statuten met de nieuwe bepalingen overeenkomen (artikel 418).

Zolang die overeenstemming er niet is, blijven de vennootschappen aan de huidige wetgeving onderworpen, behoudens toepassing van de artikelen die in werking treden zoals hiervoren is bepaald (artikel 417).

Is de vennootschap bij het verstrijken van de achttien maanden niet « in overeenstemming gebracht » of « omgezet », dan zijn de bestuurders of zaakvoerders die nagelaten hebben de nodige maatregelen te nemen of te doen nemen strafbaar (artikel 433) en worden de met de nieuwe wet strijdige statuutbepalingen voor niet geschreven gehouden, terwijl de ontbinding van de vennootschap kan worden gevorderd indien daardoor de werking van de vennootschap onmogelijk is geworden (artikel 420).

3. Een bijzondere regeling is getroffen voor de vennootschappen bij wijze van geldschieting op aandelen.

## Dispositions applicables dès l'entrée en vigueur de la loi à toutes les sociétés constituées antérieurement

(articles 421 à 431)

L'on examinera d'abord les dispositions du projet qui sont applicables de plein droit dès l'entrée en vigueur de la loi.

Ce n'est, en effet, que pour les autres dispositions du projet que sera nécessaire la mise en harmonie des statuts exigée par le projet dans les 18 mois de cette entrée en vigueur, et qui les rendra applicables à la société qui a procédé à cette harmonisation, dès la date de celle-ci.

*Article 421*

1. L'article 4, déclaré applicable, dès l'entrée en vigueur de la loi, aux sociétés constituées avant cette date, se réfère à l'article 2, qui ne leur est pas déclaré applicable dès ce moment. L'on n'aperçoit pas d'inconvénient à soumettre l'article 2 au même régime. Sans doute, l'article 2 ne vise-t-il plus la société en commandite par actions; mais l'article 432, qui maintient sous le régime actuellement en vigueur les sociétés de ce type antérieurement constituées, implique assurément qu'on ne pourrait considérer comme société en nom collectif la société antérieurement constituée dont les fondateurs auront manifesté la volonté d'adopter le type d'une commandite par actions.

2. L'applicabilité de l'article 11 doit être mise en rapport avec l'article 419 du projet permettant aux sociétés, dans le délai de 18 mois prévu à l'article 417, de remplacer la mise en harmonie de leurs statuts par une transformation de la société, conformément aux dispositions légales antérieures, en une société dont les statuts doivent être conformes aux dispositions de la loi nouvelle.

L'article 11 sera applicable à la publication de l'acte de transformation et des statuts. Ledit article 11 se référant aux articles 7 à 10, son applicabilité implique aussi l'applicabilité des articles 7 à 10 dans la mesure où cette entrée en vigueur est nécessaire pour l'application immédiate de l'article 11. Par contre, en l'absence de disposition expresse, ou implicite (comme c'est le cas pour les articles 7 à 10), les articles 12 (indication des documents à déposer au greffe) 13 (dossier ouvert au registre du commerce), 14 (modalités de publication) et 15 (opposabilité de l'acte publié) ne seront pas applicables à cette publication. Sans doute, les dispositions de l'article 2 du projet nº 700, qui leur seraient applicables, si son texte était alors en vigueur, sont-elles dans l'ensemble identiques aux articles 12 à 15 du projet, mais elles en diffèrent partiellement (cf. notamment le § 2 de l'article 2).

Comme il semble normal que la société transformée réponde au régime institué par le projet pour le type nouveau, et comme il n'existe aucun inconvénient pratique à la soumettre à l'ensemble des règles de publication consacrées par le projet (puisque les mécanismes de publication auront dû être mis en place pour les sociétés qui se constitueront à dater de l'entrée en vigueur de la loi) l'on éviterait toute différence dans le régime de publication si l'on ajoutait la phrase suivante à l'article 419 : « Les articles 7 à 15 sont applicables à l'acte de transformation et aux statuts de la société sous sa forme nouvelle ».

3. L'article 421 ne comprend pas les articles 12 à 15 dans les dispositions immédiatement applicables.

Mais il cite parmi celles-ci, de manière générale, les articles 17 à 20.

Or, l'article 18 énumère une longue série d'actes (§ 1er) qui doivent être « déposés et publiés conformément aux articles précédents » (qui paraissent bien inclure, au moins, les articles 12 à 14) et de déclarations (§ 2) « déposées et publiées conformément aux articles précédents ».

De même, l'article 19 prescrit un dépôt « conformément aux articles 12 et 13 » et la publication d'une mention « conformément aux articles précédents ».

Et l'article 20 prévoit que les actes et indications dont la publicité est prescrite par l'article 18 « sont opposables aux tiers aux conditions prévues par l'article 15 ».

L'article 24, également visé par l'article 421, se réfère aussi, dans son dernier alinéa, « aux conditions prévues par l'article 15 ».

Ces dispositions impliquent que les articles 12 à 15 devraient également être visés dans l'article 421, ce qui évitera toute difficulté susceptible de naître de différences qui pourraient exister lors de l'entrée en vigueur de la loi entre les dispositions du projet et celles qui seraient en vigueur jusqu'à cette date.

On observe également qu'aux termes de l'article 429, les articles 325 à 340 s'appliqueront immédiatement aux obligations déjà émises et les articles 318 à 340 aux obligations à émettre après l'entrée en vigueur de la loi, même par des sociétés constituées antérieurement.

## Bepalingen die, zodra de wet in werking treedt, toepasselijk zijn op alle vroeger opgerichte vennootschappen

(Artikelen 421 tot 431)

Het eerst onderzocht worden de bepalingen van het ontwerp die van rechtswege toepassing zullen vinden zodra de wet in werking treedt.

Alleen voor de andere bepalingen van het ontwerp zullen de statuten immers binnen 18 maanden na die inwerkingtreding moeten worden aangepast, waardoor zij op de vennootschap die de aanpassing heeft verricht, toepassing zullen vinden zodra die aanpassing tot stand is gekomen.

*Artikel 421*

1. Artikel 4 dat, zodra de wet in werking treedt, toepasselijk wordt op de vóór die datum opgerichte vennootschappen, verwijst naar artikel 2, dat niet op dat tijdstip op hen toepasselijk wordt. Er is blijkbaar geen bezwaar tegen, dat ook artikel 2 aan dezelfde regeling wordt onderworpen. Wel gaat het in artikel 2 niet meer om de commanditaire vennootschap op aandelen, maar artikel 432, dat de vroeger opgerichte vennootschappen van dat type onder de thans geldende regeling laat voortbestaan, impliceert stellig dat niet als vennootschap onder firma kan worden beschouwd de vroeger opgerichte vennootschap waarvan de oprichters de wens te kennen hebben gegeven om de rechtsvorm van een commanditaire vennootschap op aandelen aan te nemen.

2. De toepasbaarheid van artikel 11 moet in verband worden gebracht met artikel 419 van het ontwerp, dat de vennootschappen toestaat binnen de in artikel 417 bepaalde termijn van 18 maanden de aanpassing van hun statuten te vervangen « door een omzetting van de vennootschap volgens de vroegere wetsvoorzieningen », in een vennootschap waarvan de statuten in overeenstemming moeten zijn met de nieuwe wet.

Artikel 11 zal toepassing vinden op de bekendmaking van de omzettingsakte en van de statuten. Aangezien artikel 11 verwijst naar de artikelen 7 tot 10 zal de toepasbaarheid ervan meebrengen dat ook de artikelen 7 tot 10 toepassing moeten vinden voor zover die inwerkingtreding noodzakelijk is voor de onmiddellijke toepassing van artikel 11. Bij gemis van uitdrukkelijke of (zoals het geval is met de artikelen 7 tot 10) stilzwijgende bepaling zullen de artikelen 12 (aanwijzing van de ter griffie neer te leggen stukken), 13 (dossier aangelegd bij het handelsregister), 14 (wijze van bekendmaking) en 15 (mogelijkheid om de bekendgemaakte akte in te roepen) daarentegen niet toepasselijk zijn op die bekendmaking. De bepalingen van artikel 2 van het ontwerp nr 700 die op hen (de vennootschappen) toepassing zouden vinden als de tekst ervan op dat tijdstip van kracht was, zijn alles samen genomen weliswaar gelijk aan de artikelen 12 tot 15 van het ontwerp, maar toch is er enig verschil (cfr. onder meer § 2 van artikel 2).

Aangezien het normaal lijkt dat de omgezette vennootschap beantwoordt aan de regeling welke het ontwerp voor het nieuwe type invoert, en daar er geen praktisch bezwaar tegen is dat ze aan alle in het ontwerp bepaalde regelen inzake bekendmaking worden onderworpen (de mechanismen van bekendmaking moeten zijn uitgewerkt voor de vennootschappen die worden opgericht vanaf de inwerkingtreding van de wet), zou iedere afwijking in de regeling inzake bekendmaking kunnen worden ondervangen als artikel 419 met de volgende volzin werd aangevuld : « De artikelen 7 tot 15 zijn van toepassing op de omzettingsakte en op de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm ».

3. Artikel 421 noemt de artikelen 12 tot 15 niet onder de bepalingen die onmiddellijk van toepassing zijn.

Het vermeldt echter wel, in 't algemeen, de artikelen 17 tot 20.

Artikel 18 van zijn kant noemt een hele reeks akten (§ 1) die « overeenkomstig de vorige artikelen moeten worden neergelegd en bekendgemaakt » (die artikelen lijken ten minste de artikelen 12 tot 14 te omvatten) en verklaringen (§ 2) « neergelegd en bekendgemaakt overeenkomstig de vorige artikelen ».

Ook artikel 19 voorziet in neerlegging « overeenkomstig de artikelen 12 en 13 » en in bekendmaking van een mededeling « overeenkomstig de vorige artikelen ».

Artikel 20 bepaalt dat de akten en gegevens waarvan de openbaarmaking bij artikel 18 is voorgeschreven, « tegen derden kunnen worden ingeroepen onder de voorwaarden bepaald in artikel 15 ».

Artikel 24, waarnaar ook wordt verwezen in artikel 421, verwijst in het laatste lid eveneens naar « de voorwaarden bepaald in artikel 15 ».

Deze bepalingen impliceren dat artikel 421 ook de artikelen 12 tot 15 zou moeten vermelden ter voorkoming van moeilijkheden die kunnen ontstaan uit eventuele verschillen, bij de inwerkingtreding van de wet, tussen de bepalingen van het ontwerp en die welke tot die datum zouden gelden.

Op te merken valt ook dat, luidens artikel 429, de artikelen 325 tot 340 onmiddellijk van toepassing zullen zijn op de reeds uitgegeven obligaties, en de artikelen 318 tot 340 op de obligaties die na de inwerkingtreding van de wet worden uitgegeven, zelfs door vennootschappen die voordien zijn opgericht.

Or, l'article 334, dernier alinéa, prévoit que « les décisions prises par l'assemblée des obligataires sont publiées par extraits aux annexes du *Moniteur belge* conformément aux articles 12 à 14 ». Aucune disposition du projet n° 700 ne modifie l'article 94 actuel des lois coordonnées.

De même, on observe que l'article 388, cité par l'article 421 comme immédiatement applicable, prévoit la publication de la clôture de la liquidation « dans les conditions prévues par les articles 12 à 15. »

4. Les articles 22 à 25, visés par l'article 421 comme applicables, sans restriction, aux sociétés antérieurement constituées, concernent la nullité des sociétés.

L'article 22, § 1er, alinéa 1, exclut de la nullité pour absence d'acte spécial la société en nom collectif. La portée de cette disposition a été précisée par l'exposé des motifs dans son commentaire de l'article 5. Son application aux sociétés en nom collectif constituées irrégulièrement avant l'entrée en vigueur de la loi aura pour effet d'enlever aux associés et aux tiers, le droit acquis par eux à ce moment de se prévaloir de cette nullité. Cette application donne à la loi un effet rétroactif, qu'il est d'ailleurs au pouvoir du législateur de lui conférer.

Il permet de demander la nullité de toute autre société « lorsque l'acte constitutif n'a pas été passé dans la forme requise par l'article 5 ». Or, ledit article 5 n'est pas compris parmi les dispositions visées par l'article 421, ce qui s'explique d'ailleurs par le fait qu'il prescrit un acte authentique pour les sociétés coopératives, à la différence de la législation actuelle qui permet leur constitution par acte sous seing privé : on ne peut évidemment rendre nulle, dès l'entrée en vigueur de la loi, une société régulièrement constituée à ce moment et à laquelle on accorde d'ailleurs 18 mois à compter de cette date pour mettre ses statuts en harmonie avec la loi. La citation de l'article 22 dans l'article 421 devrait être accompagnée de cette restriction : « 22, sauf le § 1er, alinéa 1er, en ce qui concerne l'exigence d'un acte public pour la constitution d'une société coopérative ».

La finale du § 1er, alinéa 1er, de l'article 22, prévoyant la nullité « si cet acte ne contient aucune indication au sujet de la dénomination de la société, de l'objet social ... (etc.) », outre qu'elle appelle des précisions (cf. les observations à propos de cet article), comporte certains cas de nullité non prévus par la législation en vigueur pour certains types de sociétés. A défaut des nécessaires restrictions à l'applicabilité immédiate de ce texte, celle-ci aurait à nouveau pour effet, dès l'entrée en vigueur de la loi, de rendre nulle une société régulièrement constituée.

A l'inverse, l'application immédiate de l'article 23 — qui limite au minimum, même pour les sociétés non visées par la directive des Communautés européennes, les autres cas de nullité, — aura pour conséquence d'enlever aux associés et aux tiers l'action en nullité qu'ils posséderaient à ce moment pour des causes supprimées par la loi nouvelle qui recevra ainsi un effet rétroactif.

La même observation vaut pour l'application immédiate de l'article 25, alinéa 2, supprimant un des effets importants qui s'attachaient à la nullité de la société (nullité des engagements pris par la société ou envers elle).

5. L'applicabilité immédiate aux sociétés existantes de l'article 36 définissant la société filiale et la société dominante ne suscite pas d'observation.

6. L'application en vertu de l'article 421, dès l'entrée en vigueur de la loi, de l'article 37 concernant les participations réciproques, doit se combiner avec l'article 422, 1°, aux termes duquel les aliénations des participations réciproques existantes et contraires à l'article 37 doivent avoir eu lieu dans les six mois de l'entrée en vigueur de la présente loi.

L'application de l'article 37 en vertu de l'article 421 ne suscite pas de difficulté dans le cas où l'existence de chacune des participations de 10 p.c. au moins ne se réalise qu'après l'entrée en vigueur de la loi. En effet, la notification de l'acquisition d'une telle participation se fera, lors de cette acquisition, dans les conditons prévues par l'article 37, alinéa 2, et lorsque se révélera le caractère réciproque des deux participations de 10 p.c. au moins, les deux sociétés disposeront d'un délai d'un an pour trouver amiablement un moyen d'y mettre un terme, et, à défaut, celle des deux sociétés déterminée par l'article 37, alinéas 3 et 4, ou éventuellement chacune d'elles, devra dans un nouveau délai d'un an, ramener sa participation à 10 p.c. au plus. Les notifications prescrites par l'article 37, et sanctionnées pénalement par l'article 405, 1°, à charge des « administrateurs-gérants, ou gérants », permettent en pratique le déclenchement de l'obligation d'aliéner.

Artikel 334, laatste lid, bepaalt evenwel dat de besluiten van de vergadering van de obligatiehouders « bij uittreksel in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* worden bekendgemaakt overeenkomstig de artikelen 12 tot 14 ». Geen bepaling van het ontwerp nr 700 wijzigt het huidige artikel 94 van de gecoördineerde wetten.

Ook moge worden opgemerkt dat artikel 388, dat volgens artikel 421 onmiddellijk toepassing vindt, bepaalt dat de afsluiting van de vereffening moet worden bekendgemaakt « overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 12 tot 15 ».

4. De artikelen 22 tot 25, waarvan artikel 421 zegt dat ze zonder beperking toepasselijk zijn op de vroeger opgerichte vennootschappen, hebben betrekking op de nietigheid van de vennootschappen.

Artikel 22, § 1, eerste lid, onttrekt de vennootschap onder firma aan de nietigheid wegens het ontbreken van een bijzondere akte. De strekking van die bepaling is door de memorie van toelichting verduidelijkt in de commentaar op artikel 5. De toepassing ervan op vennootschappen onder firma die regelmatig opgericht zijn vóór de inwerkingtreding van de wet, zal tot gevolg hebben dat vennoten en derden het op dat tijdstip verkregen recht verliezen om zich op die nietigheid te beroepen. Die toepassing geeft de wet terugwerkende kracht, welke de wetgever trouwens bij machte is haar te verlenen.

Krachtens die bepaling kan de nietigheid van enige andere vennootschap worden gevorderd « wanneer de oprichtingsakte niet is verleden onder de vorm voorgeschreven bij artikel 5 ». Dat artikel 5 komt echter niet voor onder de in artikel 421 genoemde bepalingen, hetgeen trouwens hierdoor te verklaren is dat het voor de coöperatieve vennootschappen een authentieke akte eist, in tegenstelling met de huidige wetgeving waaronder ze bij onderhandse akte kunnen worden opgericht : het gaat natuurlijk niet op, dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet een vennootschap nietig te verklaren die op dat tijdstip regelmatig opgericht is en die trouwens vanaf die datum over 18 maanden beschikt om haar statuten in overeenstemming te brengen met de wet. De vermelding van artikel 22 in artikel 421 zou moeten gepaard gaan met de volgende beperking : « 22, behalve § 1, eerste lid, wat betreft de eis van een openbare akte voor de oprichting van een coöperatieve vennootschap ».

De slotbepaling van § 1, eerste lid, van artikel 22, krachtens welke de nietigverklaring kan worden gevorderd « wanneer in die akte elk gegeven ontbreekt aangaande de benaming van de vennootschap, het doel van de vennootschap ... (enz.) », moet worden verduidelijkt (cfr. de bij dat artikel gemaakte opmerkingen); zij voorziet bovendien in sommige gevallen van nietigheid welke de bestaande wetgeving niet kent voor bepaalde vennootschapsvormen. Worden niet de nodige beperkingen gelegd op de onmiddellijke toepasbaarheid van die tekst, dan zal het gevolg ook zijn dat een regelmatig opgerichte vennootschap nietig wordt zodra de wet in werking treedt.

Omgekeerd zal de onmiddellijke toepassing van artikel 23 — dat de overige gevallen van nietigheid tot het minimum beperkt, zelfs voor de vennootschappen die niet bedoeld zijn in de richtlijn van de Europese Gemeenschappen — tot gevolg hebben dat aan vennoten en derden de vordering tot nietigverklaring wordt ontzegd, welke zij op dat tijdstip konden instellen op gronden die niet meer in aanmerking komen volgens de nieuwe wet; deze krijgt zodoende terugwerkende kracht.

Dezelfde opmerking geldt voor de onmiddellijke toepassing van artikel 25, tweede lid, dat een einde maakt aan een van de belangrijke gevolgen welke de nietigheid van de vennootschap meebracht (nietigheid van de verbintenissen door of jegens de vennootschap aangegaan).

5. In verband met de onmiddellijke toepasbaarheid op de bestaande vennootschappen van artikel 36, waarin wordt gezegd wat een dochtermaatschappij en wat een dominerende vennootschap is, zijn geen opmerkingen te maken.

6. Dat artikel 37 betreffende de wederzijdse deelnemingen krachtens artikel 421 toepassing vindt zodra de wet in werking treedt, moet worden gezien in het licht van artikel 422, 1°, volgens hetwelk de vervreemding van bestaande en met artikel 37 strijdige wederzijdse deelnemingen moet hebben plaatsgevonden binnen zes maanden na de inwerkingtreding van de wet.

De toepassing van artikel 37 op grond van artikel 421 levert geen moeilijkheden op ingeval elk van de deelnemingen voor ten minste 10 t.h. eerst na de inwerkingtreding van de wet tot stand komt. De kennisgeving van de verkrijging van een zodanige deelneming zal immers bij die verkrijging plaatshebben onder de voorwaarden bepaald in artikel 37, tweede lid; wanneer zal blijken dat de vennootschappen een wederzijdse deelneming van ten minste 10 t.h. bezitten, zullen zij een jaar tijd hebben om daar door onderling overleg een einde aan te maken. Kan er geen einde aan worden gemaakt, dan moet diegene van beide vennootschappen welke in artikel 37, derde en vierde lid, is bepaald, of moet eventueel elk van beide vennootschappen, binnen een nieuwe termijn van een jaar « haar deelneming tot ten hoogste tien ten honderd herleiden ». De in artikel 37 voorgeschreven kennisgevingen die door de « bestuurders-zaakvoerders of zaakvoerders » moeten worden gedaan — zoniet, dan worden zij gestraft zoals bepaald is in artikel 405, 1°, — zijn in de praktijk voldoende als aanleiding tot de verplichting tot « vervreemding ».

La situation n'est pas exactement la même dans le cas où, au moment de l'entrée en vigueur de la loi, deux sociétés posséderaient déjà une participation réciproque de 10 p.c. au moins. Cette situation, visée par l'article 422, 1°, peut exister, à ce moment, à leur insu puisque, avant cette entrée en vigueur, aucune notification ne devait être faite par l'une à l'autre. Il y aurait donc lieu de prévoir, dans l'article 422, une obligation pour la société anonyme ou la S. P. R. L. déjà constituée, de notifier à l'autre, dans un certain délai à compter de l'entrée en vigueur de la loi, l'existence de la participation qu'elle possédait à cette date dans le capital de l'autre et s'il résulte de ces notifications qu'à la même date, il existait une participation réciproque de 10 p.c. au moins, les aliénations de ces participations devront avoir lieu dans les six mois de la même date, par la société dont la participation était la moins élevée, à défaut d'accord.

L'exposé des motifs n'explique pas la raison pour laquelle ces aliénations devront avoir lieu dans les six mois de l'entrée en vigueur de la loi, si les participations réciproques existent à ce moment (article 422, 1°), alors que, si elles viennent à existence le lendemain de la mise en vigueur de la loi, le délai de l'aliénation pourra s'étendre jusqu'à deux ans (articles 421 et 37, alinéa 3).

On observera enfin que dans l'état des dispositions transitoires et de l'article 405, 1°, la disposition pénale prévue par cet article et qui est d'ailleurs la seule qui sanctionne l'application de l'article 37, ne pourra être appliquée à l'égard de la société anonyme tenue d'aliéner la participation contraire à l'article 37, qu'elle possède à l'entrée en vigueur de la loi.

En effet, aucune des dispositions pénales du projet (articles 399 à 415) dont certaines constituent la seule sanction de règles déclarées immédiatement applicables, n'est citée dans l'article 421.

De plus, même s'il était applicable immédiatement, le texte de l'article 405, 1°, en projet, ne permettrait d'incriminer que « les administrateurs-gérants ou les gérants », termes qui ne s'appliquent, pour les sociétés anonymes, qu'à dater du moment où elles seront dotées à la fois d'administrateurs-gérants ou gérants (articles 90 et suivants) et d'un conseil de surveillance. Or, le régime nouveau d'administration et de surveillance des sociétés anonymes (articles 90 à 113) ne sera pas applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, mais sera soumis au régime de la mise en harmonie des statuts dans les 18 mois de cette entrée en vigueur. Le Gouvernement appréciera s'il ne convient pas de combler également cette lacune dans les dispositions transitoires.

7. Articles 87 à 89

L'application immédiate des articles 88 (avances garanties par des actions ou parts de la société ou de sa filiale ou de la société qui la domine) et 89 (souscription par une filiale d'actions de la société qui la domine) ne soulève pas d'observation puisqu'elle ne jouera qu'à l'égard des avances ou souscriptions consenties après l'entrée en vigueur de la loi. Les termes de l'article 403, 2° (« les administrateurs ou gérants ») seraient suffisamment larges pour l'application immédiate à ces actes de la sanction pénale prévue par cet article, mais celui-ci n'est pas déclaré applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, pas plus qu'aucune autre disposition pénale du projet.

La portée de l'article 421, en tant qu'il vise l'application immédiate de l'article 87, doit se combiner avec l'article 422, 2°, qui prescrit qu'aient lieu dans les 6 mois, « les annulations et aliénations nécessaires pour respecter les articles 87 et 150 en ce qui concerne les actions et parts acquises avant l'entrée en vigueur de la loi par la société qui les a émises ».

L'application de l'article 87 en vertu de l'article 421 concerne : 1° — les acquisitions que, postérieurement à l'entrée en vigueur de la loi, une société anonyme ferait de ses propres actions ou parts bénéficiaires par voie d'achat ou d'échange (article 87, §§ 1er à 3), ou autrement que par cette voie (§ 4), et les modalités d'annulation de ces parts (§ 3 in fine, § 4 et § 5); 2° —l'interdiction pour une société filiale d'acquérir, après l'entrée en vigueur de la loi, des actions de la société qui la domine ou l'obligation pour une société qui deviendrait, après la même date, filiale d'une autre dont elle posséderait des actions, de les aliéner dans l'année de ce fait.

Ces applications ne suscitent pas de difficultés, sauf celle de l'article 87, § 5, prévoyant que les modifications nécessitées par l'annulation des actions, sans réduction de capital, sont apportées aux statuts par un acte authentique « dressé à la requête des administrateurs-gérants ».

Cet acte ne pourra donc être dressé que lorsque la société sera soumise au régime nouveau d'administration et de surveillance de la société anonyme, ce qui pourrait n'être le cas, comme il a été signalé, que le 18me mois après l'entrée en vigueur de la loi. Les articles 403,

De toestand is niet geheel dezelfde als bij de inwerkingtreding van de wet twee vennootschappen reeds een wederzijdse deelneming bezitten van ten minste 10 t.h. Die toestand, waarop artikel 422, 1°, doelt, kan zich op dat tijdstip buiten hun weten voordoen, want vóór die inwerkingtreding hoefden de betrokken vennootschappen elkaar geen kennis te geven. In artikel 422 zou derhalve aan de reeds opgerichte naamloze vennootschap of P. V. B. A. de verplichting moeten worden opgelegd om binnen een bepaalde tijd na de inwerkingtreding aan de andere vennootschap te berichten dat zij op die datum een deelneming in haar kapitaal bezat; blijkt uit die kennisgevingen dat er op dezelfde datum een wederzijdse deelneming van ten minste 10 t.h. bestond, dan moeten die deelnemingen binnen zes maanden na dezelfde datum worden vervreemd door de vennootschap met de kleinste deelneming, tenzij een akkoord wordt bereikt.

De memorie van toelichting zegt niet waarom die vervreemdingen moeten plaatshebben binnen zes maanden na de inwerkingtreding van de wet, als de wederzijdse deelnemingen op dat tijdstip bestaan (artikel 422, 1°), terwijl, als zij tot stand komen daags na de inwerkingtreding van de wet, de termijn voor de vervreemding tot twee jaar kan belopen (artikelen 421 en 37, derde lid).

Ten slotte moge nog worden opgemerkt dat, in de staat van de overgangsbepalingen en van artikel 405, 1°, de in dat artikel gestelde strafbepaling — trouwens de enige die straf stelt op de niet-naleving van artikel 37 — niet zal kunnen worden toegepast ten aanzien van de naamloze vennootschap die verplicht is tot vervreemding van de met artikel 37 strijdige deelneming welke zij bij de inwerkingtreding van de wet mocht bezitten.

Artikel 421 vermeldt immers geen van de strafbepalingen van het ontwerp (artikelen 399 tot 415), waarvan sommige de enige sanctie op dadelijk toepasselijk verklaarde regelen zijn.

Zelfs indien de ontwerp-tekst van artikel 405, 1°, onmiddellijk toepassing mocht vinden, zouden op grond daarvan alleen kunnen worden gestraft « de bestuurders-zaakvoerders of zaakvoerders », welke termen voor de naamloze vennootschappen slechts toepassing vinden vanaf het tijdstip waarop zij én bestuurders-zaakvoerders of zaakvoerders (artikelen 90 en volgende) én een raad van toezicht hebben. Maar de nieuwe regeling inzake bestuur en toezicht voor naamloze vennootschappen wordt niet dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet van kracht; ze gaat mee met de regeling inzake aanpassing van de statuten binnen 18 maanden na die inwerkingtreding. De Regering dient uit te maken of ook die leemte niet moet worden aangevuld in de overgangsbepalingen.

7. Artikelen 87 tot 89

In verband met de onmiddellijke toepassing van de artikelen 88 (voorschotten gewaarborgd door aandelen van de vennootschap, van haar dochtermaatschappij of van de vennootschap die haar domineert) en 89 (inschrijving door een dochtermaatschappij op aandelen van de dominerende vennootschap) zijn geen opmerkingen te maken, daar het alleen gaat om de voorschotten of inschrijvingen die na de inwerkingtreding van de wet zijn toegestaan. De bewoordingen van artikel 403, 2° (« de bestuurders of zaakvoerders ») zouden ruim genoeg zijn opdat de daar gestelde strafbepaling onmiddellijk op die handelingen toepassing kan vinden, maar het artikel zelf is niet toepasselijk verklaard zodra de wet in werking treedt, evenmin trouwens als enige andere strafbepaling van het ontwerp.

De strekking van artikel 421, voor zover dit de onmiddellijke toepassing van artikel 87 beoogt, moet worden gecombineerd met artikel 422, 2°, hetwelk bepaalt dat binnen zes maanden moeten hebben plaatsgevonden : « de vernietigingen en vervreemdingen die nodig zijn voor de inachtneming van de artikelen 87 en 150 wat betreft de aandelen die vóór de inwerkingtreding van deze wet door de vennootschap die ze heeft uitgegeven werden verkregen ».

De toepassing van artikel 87 op grond van artikel 421 heeft betrekking op : 1° — de verkrijgingen, na de inwerkingtreding van de wet, door een naamloze vennootschap van haar eigen aandelen of winstbewijzen door inkoop of ruiling (artikel 87, §§ 1 tot 3) of op een andere wijze (§ 4) en de regelen volgens welke die aandelen van onwaarde worden gemaakt (§ 3 in fine, § 4 en § 5); 2° — het voor een dochtermaatschappij geldende verbod om na de inwerkingtreding van de wet aandelen van de haar dominerende vennootschap te verkrijgen, of de verplichting voor een vennootschap die na dezelfde datum dochtermaatschappij wordt van een andere vennootschap waarvan zij aandelen bezit, om die aandelen binnen het jaar te vervreemden.

Deze toepassingen leveren geen moeilijkheden op, behalve wat artikel 87, § 5, betreft. Daar is bepaald dat de wijzigingen die nodig zijn wegens het van onwaarde maken van de aandelen, zonder dat het kapitaal wordt verminderd, in de statuten worden aangebracht bij een authentieke akte « die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders wordt opgemaakt ».

Die akte zal dus eerst opgemaakt kunnen worden wanneer de vennootschap onderworpen is aan de nieuwe regeling inzake bestuur en toezicht voor naamloze vennootschappen. Zoals reeds gezegd is, zal dat misschien eerst de 18e maand na de inwerkingtreding van de

2°, et 405, 6°, qui répriment pénalement les infractions à l'article 87, ne sanctionneront d'ailleurs pas leur applicabilité dès l'entrée en vigueur de la loi, aux sociétés déjà existantes.

L'article 422, 2°, implique que l'article 87 sera, en outre, applicable aux actions et parts acquises avant l'entrée en vigueur de la loi par la société qui les a émises, dans la mesure où cet article 422, 2°, prescrit de procéder dans les six mois de cette entrée en vigueur aux annulations et aliénations nécessaires pour respecter l'article 87 en ce qui concerne ces actions et parts.

A ce point de vue, on observe que :

a) Les §§ 1er et 2 de l'article 87 ne s'appliquent pas à ces actions.

b) Les conditions prévues au § 3 (décision unanime) pour l'aliénation leur seront applicables, mais le délai de deux ans pendant lequel l'aliénation est possible, sera réduit (sans que l'exposé des motifs en donne la raison) à six mois.

L'alinéa 2 du § 3, étranger à l'aliénation ou à l'annulation, ne sera pas applicable.

c) En cas d'acquisition autrement que par voie d'achat ou d'échange, l'annulation qui, selon le § 4 devrait être immédiate, pourra selon l'article 422, 2°, n'être réalisée que dans les six mois.

d) Le § 5 soulève la difficulté signalée ci-dessus concernant l'impossibilité de l'appliquer dans les six mois, quant à l'acte à dresser « à la requête des administrateurs-gérants », si la société n'en est pas dotée.

e) Le § 6 n'est pas rendu applicable à la société qui serait, au moment de l'entrée en vigueur de la loi, filiale d'une autre dont elle posséderait des actions. En effet, l'article 422, 2°, ne prescrit l'annulation dans les six mois de cette entrée en vigueur que dans la mesure où elle est nécessaire pour respecter l'article 87 « en ce qui concerne les actions et parts acquises avant l'entrée en vigueur de la loi par la société qui les a émises », et non les actions acquises avant cette entrée en vigueur par une autre société, fût-elle au même moment une filiale de la société qui les a émises.

L'exposé des motifs ne fournit pas d'explication sur les raisons de cette restriction qui, compte tenu de la portée ci-dessus précisée de l'article 421 en rapport avec l'article 87, aura pour conséquence de consolider définitivement une situation que le projet considère comme regrettable.

### 8. Articles 106, et 108 à 112

L'article 106 (octroi de crédits par la société à ses administrateurs) emploie le terme « administrateurs » dans un sens spécifique au régime nouveau (gérants et membres du conseil de surveillance), qui n'est pas, — on l'a déjà signalé — immédiatement applicable. Il est donc fort douteux que l'article 106 soit applicable immédiatement aux administrateurs prévus par la législation actuelle; ce sera de toute manière impossible pour l'article 108, dernier alinéa, qui implique nécessairement l'existence de gérants et d'un conseil de surveillance, et se réfère en outre à l'article 96 que l'article 421 ne rend pas immédiatement applicable.

Une observation identique fait obstacle à l'application immédiate de l'article 109, spécialement en sa deuxième phrase en tant qu'elle réserve l'application de l'article 101, alinéa 2 (permettant au conseil de surveillance d'intenter l'action), que l'article 421 ne vise pas davantage parmi les dispositions immédiatement applicables.

Les articles 110 à 112 concernent l'action sociale de la minorité. Leur application immédiate ne suscite pas de difficulté, pour autant qu'il soit précisé qu'ils seront appliqués même aux administrateurs prévus dans le régime actuel de la société anonyme.

9. L'article 113, instituant en cas de faillite de la société et d'insuffisance d'actif, une responsabilité spéciale des dettes sociales à charge de « tout administrateur ou ancien administrateur ou de toute autre personne ayant effectivement détenu le pouvoir de gestion », n'est pas visé dans l'article 421, mais l'article 423 du projet le déclare applicable « à ceux qui ont acquis la qualité ou le pouvoir visés par cette disposition après l'entrée en vigueur de la présente loi, même si la société a été constituée antérieurement ».

Cela signifie-t-il qu'il faille, pour cette application de l'article 423, que la personne visée ait acquis, après l'entrée en vigueur de la loi, la qualité d'administrateur au sens spécifique du nouveau régime de gestion et de surveillance ? Il semble que non puisque l'administrateur qui

wet zijn. De artikelen 403, 2°, en 405, 6°, die straf stellen op overtreding van artikel 87, zijn trouwens geen bevestiging van het feit dat zij op de reeds bestaande vennootschappen toepassing vinden zodra de wet in werking treedt.

Artikel 422, 2°, impliceert dat artikel 87 bovendien op de aandelen, vóór de inwerkingtreding van de wet verkregen door de vennootschap die ze heeft uitgegeven, toepassing zal vinden voor zover het voorschrijft dat de vernietigingen en vervreemdingen die nodig zijn opdat artikel 87 wat die aandelen betreft, kan worden nageleefd, plaats moeten hebben binnen 6 maanden na die inwerkingtreding.

Daarbij moet het volgende worden opgemerkt :

a) De §§ 1 en 2 van artikel 87 vinden geen toepassing op die aandelen.

b) De onder § 3 inzake vervreemding bepaalde voorwaarden (eenparige beslissing) zijn erop toepasselijk, maar de termijn van twee jaar waarin de vervreemding kan plaatshebben, zal (de memorie van toelichting zegt niet waarom) tot zes maanden worden beperkt.

Het tweede lid van § 3, dat niets uit te staan heeft met het vervreemden of van onwaarde maken, zal niet van toepassing zijn.

c) In geval van verkrijging op een andere wijze dan door inkoop of ruiling zal de vernietiging die volgens § 4 onmiddellijk zou moeten volgen, volgens artikel 422, § 2, ook wel eerst binnen zes maanden kunnen plaatsvinden.

d) Bij § 5 rijst het hiervoren gemaakte bezwaar in verband met de onmogelijkheid om de bepaling binnen zes maanden toe te passen ten aanzien van de akte die moet worden opgemaakt « op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders », als de vennootschap die niet heeft.

e) Paragraaf 6 wordt niet toepasselijk verklaard op de vennootschap die bij de inwerkingtreding van de wet dochtermaatschappij is van een andere vennootschap waarvan zij aandelen bezit. Artikel 422, 2°, schrijft de vernietiging binnen zes maanden na die inwerkingtreding immers alleen voor inzover zij nodig is voor de inachtneming van artikel 87 « wat betreft de aandelen die vóór de inwerkingtreding van deze wet door de vennootschap die ze heeft uitgegeven werden verkregen », niet wat betreft de aandelen die vóór die inwerkingtreding werden verkregen door een andere vennootschap, ook al was zij op datzelfde tijdstip een dochtermaatschappij van de vennootschap die ze heeft uitgegeven.

De memorie van toelichting laat zich niet uit over het waarom van deze beperking die, gelet op de hiervoren omschreven strekking van artikel 421 in verband met artikel 87, tot gevolg zal hebben dat een door het ontwerp betreurenswaardig geachte toestand voorgoed blijft bestaan.

### 8. Artikelen 106, en 108 tot 112

Artikel 106 (toestaan van kredieten door de vennootschap aan haar bestuurders) gebruikt de term « bestuurders » in een betekenis die eigen is aan de nieuwe regeling (zaakvoerders en leden van de raad van toezicht). Deze wordt — er is reeds op gewezen — niet onmiddellijk toepasselijk. Het valt dus sterk te betwijfelen of artikel 106 onmiddellijk toepasselijk is op de in de huidige wetten bedoelde bestuurders; dat zal alvast onmogelijk zijn voor artikel 108, laatste lid, waarin voorondersteld is dat er zaakvoerders zijn en dat er een raad van toezicht is, en waarin bovendien verwezen wordt naar artikel 96, dat door artikel 421 niet onmiddellijk toepasselijk wordt verklaard.

Om een zelfde reden kan ook artikel 109 niet onmiddellijk worden toegepast, vooral dan de tweede volzin inzover die voorbehoud maakt voor de toepassing van artikel 101, tweede lid (op grond waarvan de raad van toezicht de rechtsvordering kan instellen), dat door artikel 421 evenmin vermeld wordt onder de onmiddellijk toepasbare bepalingen.

De artikelen 110 tot 112 betreffen de minderheidsvordering tegen bestuurders. Onmiddellijke toepassing levert hier geen moeilijkheden op, voorzover nader wordt bepaald dat zij zelfs toepassing zullen vinden op de bestuurders die bedoeld zijn in de huidige rechtsregeling van de naamloze vennootschap.

9. Artikel 113, dat in geval van faillissement van de vennootschap en in geval van ontoereikendheid van de activa « iedere bestuurder of gewezen bestuurder, alsmede ieder ander persoon die werkelijk aan het beheer van de zaken van de vennootschap heeft deelgenomen », speciaal aansprakelijk stelt voor de schulden van de vennootschap, is niet vermeld in artikel 421, maar artikel 423 van het ontwerp verklaart het toepasselijk « op hen die na de inwerkingtreding van deze wet de bij die bepalingen bedoelde hoedanigheid of bevoegdheid hebben verkregen, zelfs indien de vennootschap voordien werd opgericht ».

Betekent dit, dat voor die toepassing van artikel 423 vereist is dat de bedoelde persoon na de inwerkingtreding van de wet bestuurder moet zijn geworden in de zin van de nieuwe regeling inzake beheer en toezicht ? Blijkbaar niet, daar de bestuurder die mocht zijn aange-

serait désigné avant que la société ne soit soumise à ce nouveau régime pourrait être considéré comme « personne qui a effectivement détenu le pouvoir de gérer les affaires sociales ».

En revanche, le texte de l'article 423 ne permettrait pas l'application de l'article 113 aux administrateurs en fonction lors de l'entrée en vigueur de la loi, même pour leur gestion postérieure à cette date : ils n'auront, en effet, pas acquis cette qualité ou ce pouvoir « après l'entrée en vigueur de la loi ». Le Gouvernement devrait préciser si cette conséquence du texte correspond à ses intentions.

10. L'article 114 n'est pas visé dans l'article 421, mais l'article 424, alinéa 1er, rend l'article 114, alinéa 1er (requérant pour les commissaires la qualité de membre de l'Institut des reviseurs d'entreprises), applicable aux sociétés qu'il vise dès l'entrée en vigueur de la loi, et l'article 424, alinéa 2, le rend progressivement applicable aux autres sociétés selon l'importance de leur capital.

L'alinéa 3 de l'article 424 prévoit que le Roi fixera la date à partir de laquelle sera également appliqué, sans les distinctions faites par les deux alinéas précédents, l'article 114, alinéa 2. Or cet alinéa 2 de l'article 114 déclare précisément que l'alinéa 1er n'est pas applicable aux entreprises qu'il cite, en reprenant les termes de l'article 64*bis*, § 2, alinéa 2, des lois coordonnées.

Ne serait-ce pas plutôt l'article 114, alinéa 3, relatif à l'exigence d'une reconnaissance spéciale des réviseurs, que l'article 424, alinéa 3, entendrait viser ?

11. Article 133.

L'article 421 déclare applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, l'article 133, lequel s'appliquera donc aux obligations émises par une société anonyme à partir de cette date.

Cet article 133 soumet l'émission aux articles 318 à 340 (c'est-à-dire tout le chapitre IX réglant l'émission des obligations). Ces derniers ne sont pas visés dans l'énumération de l'article 421, mais c'est l'article 429, deuxième phrase, qui déclare ces articles 318 à 340 applicables aux obligations émises après l'entrée en vigueur de la loi, même lorsque la société a été constituée antérieurement. Il semble qu'il eût été préférable d'incorporer les articles 318 à 340 dans l'énumération de l'article 421, quel qu'ait pu être le souci de concentrer dans le même article 429 l'application de certains des articles 318 à 340 (à savoir, l'article 321 et les articles 325 à 340), aux obligations émises avant l'entrée en vigueur de la loi (article 429, 1re phrase).

En ce qui concerne cette applicabilité immédiate des articles 318 à 340 aux obligations à émettre dès l'entrée en vigueur de la loi, il y a lieu de signaler que :

a) l'article 323, dernier alinéa, rend applicables aux obligations les dispositions des articles 75 et 79 (qui ne sont visées ni dans l'article 421 ni dans l'article 429) relatives à la propriété et à la cession des actions (l'article 75 concernant notamment les certificats à ordre), dispositions qui ne seront donc pas immédiatement applicables;

b) la suite qui sera donnée aux observations présentées à propos de l'article 323 (signature des obligations par un administrateur-gérant) devra être prise en considération;

c) l'article 324 renvoie aux dispositions de l'article 77, qui n'est pas déclaré immédiatement applicable (cette difficulté serait éliminée si l'article 324, comme il a été suggéré dans les observations formulées à son propos, faisait l'objet d'une rédaction indépendante de toute référence);

d) l'article 333, en son alinéa 1er, renvoie à l'article 281 et, en son dernier alinéa, à l'article 287, tous deux visés par l'article 421; en outre, le dernier alinéa de l'article 333 (cf. les observations à son sujet) rend applicables aux assemblées d'obligataires l'article 283, § 3, et l'article 277 concernant les modes de délibération de l'assemblée des actionnaires, mais ces deux dispositions ne sont pas visées par l'article 421 comme étant immédiatement applicables;

e) l'article 334, alinéa 2, dernière phrase, exigeant l'approbation du rapport de l'organe de gestion par le conseil de surveillance, rendra impossible la délibération de l'assemblée sur les questions prévues aux numéros 3 à 7 de l'alinéa 1er, aussi longtemps que la société anonyme ne comportera pas de conseil de surveillance;

f) l'article 337, § 1er, se réfère à l'article 288, § 1er, 1o, 2o et 4o, non visé dans l'article 421 comme applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, mais que l'article 427 du projet déclare applicable, de même que l'article 337 d'ailleurs, aux nullités des décisions d'assemblées d'actionnaires (article 288) ou d'obligataires (article 337) prises antérieurement à l'entrée en vigueur de la loi, de manière telle qu'on ne voit pas pourquoi l'article 288, (à l'exception du § 1er, 3o) ne serait pas applicable aussi aux décisions prises dès l'entrée en vigueur de la loi, et pourquoi, dès lors, cet article n'est pas mentionné, dans ce but, à l'article 421.

wezen vooraleer de vennootschap onder die nieuwe regeling komt, zou kunnen worden beschouwd als « persoon die werkelijk aan het beheer van de zaken van de vennootschap heeft deelgenomen ».

De tekst van artikel 423 zou artikel 113 daarentegen geen toepassing kunnen doen vinden op bestuurders die hun bediening uitoefenen bij de inwerkingtreding van de wet, zelfs niet voor hun bestuur na die datum : zij zullen die hoedanigheid of die bevoegdheid immers niet « na de inwerkingtreding van de wet » verkregen hebben. De Regering dient te preciseren of het haar bedoeling is dat de tekst die gevolgen heeft.

10. Artikel 114 is niet genoemd in artikel 421, maar artikel 424, eerste lid, verklaart artikel 114, eerste lid (de commissarissen moeten lid van het Instituut voor bedrijfsrevisoren zijn), dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet toepasselijk op de vennootschappen welke het noemt; artikel 424, tweede lid, verklaart het geleidelijk toepasselijk op de andere vennootschappen volgens de grootte van hun kapitaal.

Het derde lid van artikel 424 bepaalt dat de Koning de dag vaststelt « waarop ook artikel 114, tweede lid, zal worden toegepast, met het onderscheid als in de twee vorige leden gesteld ». Dat tweede lid van artikel 114 stelt nu juist dat het eerste lid niet toepasselijk is op de ondernemingen welke het noemt, en neemt daarbij de bewoordingen over van artikel 64*bis*, § 2, tweede lid, van de gecoördineerde wetten.

Zou artikel 424, derde lid, niet veeleer doelen op artikel 114, derde lid, waarin wordt gezegd dat de bedrijfsrevisoren als bijzonder bevoegd moeten worden erkend ?

11. Artikel 133.

Artikel 421 verklaart artikel 133 dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet toepasselijk; artikel 133 zal dus toepassing vinden op de obligaties die vanaf die datum door een naamloze vennootschap worden uitgegeven.

Artikel 133 onderwerpt de uitgifte aan de artikelen 318 tot 340 (dat is het hele hoofdstuk IX, dat de uitgifte van obligaties regelt). In de opsomming van artikel 421 komen die artikelen niet voor; het is in artikel 429, tweede volzin, dat ze toepasselijk worden verklaard op de na de inwerkingtreding van de wet uitgegeven obligaties, zelfs al is de vennootschap voordien opgericht. Het zou, lijkt het, beter geweest zijn de artikelen 318 tot 340 op te nemen in de opsomming van artikel 421, hoezeer men er ook zorg voor gedragen mag hebben, in hetzelfde artikel 429 sommige van de artikelen 318 tot 340 (met name 321 en 325 tot 340) gezamenlijk toepasselijk te verklaren op de obligaties die zijn uitgegeven vóór de inwerkingtreding van de wet (artikel 429, eerste volzin).

In verband met die onmiddellijke toepasbaarheid van de artikelen 318 tot 340 op de obligaties die vanaf de inwerkingtreding van de wet zullen worden uitgegeven, volgen hier een aantal opmerkingen :

a) artikel 323, laatste lid, verklaart op de obligaties toepasselijk « de bepalingen van de artikelen 75 en 79 (die noch in artikel 421 noch in artikel 429 zijn genoemd) betreffende de eigendom en de overdracht van de aandelen » (artikel 75 betreft onder meer de certificaten aan order); dat zijn bepalingen die dus niet onmiddellijk toepasbaar zijn;

b) er zal rekening gehouden moeten worden met het gevolg dat wordt gegeven aan de opmerkingen bij artikel 323 (ondertekening van de obligaties door een bestuurder-zaakvoerder);

c) artikel 324 verwijst naar de bepalingen van artikel 77, dat niet onmiddellijk toepasselijk wordt verklaard. (Die moeilijkheid zou vervallen indien artikel 324, zoals in de daarbij gemaakte opmerking is voorgesteld, werd geredigeerd zonder enige verwijzing);

d) artikel 333 verwijst in zijn eerste lid naar artikel 281, in zijn laatste naar artikel 287; naar die twee artikelen wordt verwezen in artikel 421; bovendien verklaart het laatste lid van artikel 333 (zie de daarbij gemaakte opmerkingen) op de vergaderingen van obligatiehouders toepasselijk de artikelen 283, § 3, en 277 betreffende de wijze van besluitvorming in de vergadering van aandeelhouders; maar die twee bepalingen worden in artikel 421 niet als onmiddellijk toepasselijk vermeld;

e) artikel 334, tweede lid, laatste volzin, waarin wordt bepaald dat het verslag van het met het beheer belaste orgaan door de raad van toezicht moet zijn goedgekeurd, zal de beraadslaging van de vergadering over de punten, vermeld onder 3 tot 7 van het eerste lid, onmogelijk maken zolang er in de naamloze vennootschap geen raad van toezicht is;

f) artikel 337, § 1, verwijst naar artikel 288, § 1, 1o, 2o en 4o, dat niet als onmiddellijk toepasselijk wordt vermeld in artikel 421, maar dat volgens artikel 427 van het ontwerp, samen met artikel 337 trouwens, toepassing vindt op de nietigheid van de vóór de inwerkingtreding van de wet genomen beslissingen van de vergaderingen van aandeelhouders (artikel 288) of van obligatiehouders (artikel 337). Het is dan ook niet duidelijk waarom artikel 288 (op § 1, 3o, na) niet eveneens op de sedert de inwerkingtreding genomen beslissingen toepassing zou vinden, en waarom derhalve dit artikel met dat doel niet vermeld is in artikel 421.

En ce qui concerne l'article 429, 1re phrase, qui rend les articles 321 et 325 à 342 applicables aux obligations antérieurement émises dès l'entrée en vigueur de la loi, il y a lieu de signaler :

— que l'application de ces articles à des obligations déjà émises avant l'entrée en vigueur de la loi comporte un effet rétroactif pour certains d'entre eux : article 333, dernier alinéa, sur les conventions de vote, article 334, dans la mesure où il accroîtrait les pouvoirs de l'assemblée générale des obligataires, article 335 modifiant les conditions de présence ou d'homologation;
— que les observations présentées ci-dessus au sujet des articles 333, 334, alinéa 2, et 337 sont également valables.

12. Les articles 133, alinéa 2, à 139 concernent les obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription.

Leur applicabilité aux obligations émises à dater de l'entrée en vigueur de la loi ne soulève pas d'observation, sauf le renvoi fait par l'article 135, alinéa 1er, à la décision de l'assemblée convoquée et délibérant comme en matière de modification aux statuts et aux conditions prévues par l'article 296, alors que les dispositions du projet sur ces points et l'article 296 ne sont pas rendus applicables dès l'entrée en vigueur de la loi.

13. Articles 141 et 142.

L'application de l'article 141, dès l'entrée en vigueur de la loi, aux sociétés antérieurement constituées, ne suscite pas d'observation.

L'article 142, concernant les effets de la réunion de tous les titres de la société anonyme entre les mains d'une seule personne, est sujet à la même applicabilité, en cas de réunion se réalisant après l'entrée en vigueur de la loi. L'article 425 précise, pour autant que de besoin, que l'article 142 ne sera pas applicable aux sociétés dont les titres ont été réunis par une même personne avant l'entrée en vigueur de la loi, cette hypothèse restant donc régie par la législation antérieure.

14. Article 160

Celui-ci rend applicables à la S. P. R. L. les articles 87, § 1er, et §§ 4 à 6, et les articles 88 et 89. Ces trois articles sont également visés par l'article 421.
Il est renvoyé, à ce sujet, aux observations présentées ci-dessus sub no 7 au sujet de l'applicabilité de ces trois articles et spécialement de l'article 87.
L'on n'aperçoit pas pourquoi l'article 421 ne contient pas la mention de l'article 161 qui, du moins en tant qu'il se réfère à l'article 160, correspond pour la S. P. R. L. à l'article 87, §§ 2 et 3, et conduit également à la nécessité éventuelle d'annulation des parts acquises par elle.

Il convient de signaler qu'en ce qui concerne les parts acquises par la société avant l'entrée en vigueur de la loi, l'article 422, 2o, prescrit qu'il soit procédé, dans les six mois de cette date, « aux annulations et aliénations nécessaires pour respecter les articles 87 et 150 ». Or cet article 150 est étranger à pareilles annulations et aliénations.

Il doit s'agir de l'article 160 qui concerne effectivement cette matière pour la S. P. R. L., mais auquel il y aurait lieu d'ajouter l'article 161 pour les raisons qui viennent d'être exposées.
Il est en outre renvoyé pour ledit article 422, 2o, dans son application à la S. P. R. L., à ce qui a été dit à son sujet pour son application à la société anonyme dans les observations ci-dessus sub no 7.

15. L'article 169, que l'article 421 ne cite pas plus que l'article 113, est rendu applicable, par l'article 423, dans les mêmes conditions que l'article 113, auquel il renvoie d'ailleurs pour la S. P. R. L. On se réfère à ce propos aux observations présentées ci-dessus sub no 9.

16. On peut se demander pourquoi, alors que l'article 421 rend immédiatement applicables les articles 106 et 108 à 112 concernant les administrateurs de la société anonyme (supra sub no 8), il ne fait pas de même pour les articles 170, alinéa 1er, rendant l'article 106 applicable à la S. P. R. L., 167 (soumettant la responsabilité des gérants de la S. P. R. L. à celle qu'impose l'article 108) et 168 correspondant, pour la S. P. R. L., aux articles 109 à 112 (action en responsabilité). Peut-être, s'il ne s'agit pas d'un oubli, a-t-on pensé que la mention des articles 106 et 108 à 112 suffisait, en raison de la référence qui en était ainsi faite dans les textes relatifs à la S. P. R. L.; ce serait cependant une erreur car les articles 106 et 108 à 112, relatifs à la société anonyme, ne sont pas applicables par eux-mêmes à la S. P. R. L.; il convient donc de citer les textes qui en prescrivent l'application à la S. P. R. L.; de plus, une partie de ces articles est textuellement, ou à peu de chose près, reproduite à propos de la S. P. R. L.

Met betrekking tot artikel 429, eerste volzin, waarin de artikelen 321 en 325 tot 342 op de vroeger uitgegeven obligaties toepasselijk worden verklaard van bij de inwerkingtreding van de wet, moge worden opgemerkt dat :

— de toepassing van die artikelen op obligaties die reeds zijn uitgegeven vóór de inwerkingtreding van de wet, sommige daarvan doet terugwerken : artikel 333, laatste lid, betreffende de afspraken, artikel 334, inzover het de bevoegdheid van de algemene vergadering van obligatiehouders mocht vergroten, en artikel 335, dat de voorwaarden inzake aanwezigheid of bekrachtiging wijzigt;
— de opmerkingen die gemaakt zijn bij de artikelen 333, 334, tweede lid, en 337 ook hier gelden.

12. De artikelen 133, tweede lid, tot 139 hebben betrekking op de in aandelen converteerbare obligaties en op de obligaties met voorkeurrecht.

Dat zij toepasselijk worden zodra de wet in werking treedt, levert geen bezwaar op, behalve waar in artikel 135, eerste lid, verwezen wordt naar het besluit van de algemene vergadering; deze wordt bijeengeroepen en besluit zoals inzake wijziging van de statuten, met inachtneming van het bepaalde in artikel 296. De desbetreffende bepalingen van het ontwerp en artikel 296 behoren niet tot de voorzieningen die dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet toepasselijk worden verklaard.

13. Artikelen 141 en 142.

Niets verzet zich er tegen dat artikel 141 dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet wordt toegepast op de vroeger opgerichte vennootschappen.

Voor artikel 142, dat handelt over de gevolgen van het verenigen van alle effecten in handen van eenzelfde persoon, geldt dezelfde toepassingsregel ingeval die effecten worden verenigd na de inwerkingtreding van de wet. Artikel 425 bepaalt, voor zover als nodig is, dat artikel 142 niet toepasselijk zal zijn op vennootschappen waarvan de effecten « vóór de inwerkingtreding van de wet in handen van een enkel persoon zijn verenigd ». Voor dit geval blijft dus de vroegere wetgeving gelden.

14. Artikel 160.

Dit artikel verklaart de artikelen 87, § 1, en §§ 4 tot 6, en de artikelen 88 en 89 van toepassing op de B. V. B. A. Die artikelen zijn ook vermeld in artikel 421.
Er moge worden verwezen naar de opmerkingen die hiervoren onder 7 zijn gemaakt onder de toepasselijkheid van die drie artikelen, in 't bijzonder van artikel 87.
Het is niet duidelijk waarom artikel 421 geen melding maakt van artikel 161 dat, althans voor zover het verwijst naar artikel 160, voor de B. V. B. A. overeenstemt met artikel 87, §§ 2 en 3 en eveneens leidt tot de eventuele noodzaak om de door haar verkregen aandelen van onwaarde te maken.
Voor de aandelen welke de vennootschap heeft verkregen vóór de inwerkingtreding van de wet, schrijft artikel 422, 2o, voor dat binnen zes maanden na die inwerkingtreding moeten hebben plaatsgevonden « de vernietigingen en vervreemdingen die nodig zijn voor de inachtneming van de artikelen 87 en 150 ». Artikel 150 nu houdt geen verband met zodanige vernietigingen en vervreemdingen.
Bedoeld moet zijn artikel 160, dat er inderdaad over handelt wat de B. V. B. A. betreft. Om de reeds gegeven redenen zou daaraan artikel 161 moeten worden toegevoegd.
Met betrekking tot de toepassing van artikel 422, 2o, op de B. V. B. A. moge worden verwezen naar hetgeen hiervoren onder 7 is gezegd voor de toepassing ervan op de naamloze vennootschap.

15. Artikel 169, dat in artikel 421 evenmin genoemd is als artikel 113, wordt door artikel 423 toepasselijk verklaard onder dezelfde voorwaarde als artikel 113, waarnaar het trouwens verwijst voor de B. V. B. A. Verwezen moge naar de opmerkingen onder 9 hiervoren.

16. Men kan zich afvragen waarom artikel 421 wel de artikelen 106 en 108 tot 112 betreffende de bestuurders van de naamloze vennootschap (supra nr 8) onmiddellijk toepasselijk verklaart, maar niet de artikelen 170, eerste lid, dat artikel 106 op de B. V. B. A. toepasselijk maakt, 167 (dat de zaakvoerders van de B. V. B. A. dezelfde aansprakelijkheid opdraagt als bepaald is in artikel 108) en 168 dat, voor de B. V. B. A., overeenstemt met de artikelen 109 tot 112 (aansprakelijkheidsvordering). Ofwel gaat het hier om een onachtzaamheid, ofwel heeft men gemeend dat met de vermelding van de artikelen 106 en 108 tot 112 kon worden volstaan omdat er zodoende naar verwezen wordt in de teksten met betrekking tot de B. V. B. A. Dit zou echter een vergissing zijn. De artikelen 106 en 108 tot 112, die betrekking hebben op de naamloze vennootschap, zijn niet uit zichzelf van toepassing op de B. V. B. A.; er moet dus melding worden gemaakt van de teksten die de toepassing ervan op de B. V. B. A. voorschrijven. Bovendien is een gedeelte van die artikelen woordelijk of nagenoeg woordelijk herhaald voor de B. V. B. A.

17. Article 181.

Cet article concernant les obligations que pourront émettre les S. P. R. L. n'est pas cité dans l'article 421. Compte tenu de la portée générale de l'article 429, 2e phrase (qui ne se limite pas à la société anonyme), il y aurait intérêt à l'y mentionner (comme l'article 133) et il en serait ainsi *a fortiori* si l'on suivait la suggestion de citer également les articles 318 à 340 dans l'article 421 (cf. les observations ci-dessus sub no 11 à propos de l'applicabilité immédiate des articles 318 à 340).

18. Articles 184 et 185.

Il est renvoyé aux observations ci-dessus sub no 13 concernant les articles 141 et 142, et l'article 425. Il s'agit de règles communes à la société anonyme et à la S. P. R. L.

19. Article 243.

Cet article rend applicables à la société coopérative les articles 85, 86 et 88.
L'on n'aperçoit pas pourquoi l'article 421 rend cet article 243 applicable alors que les articles 85 et 86 en matière de société anonyme ne sont pas visés par l'article 421.
Par contre, la mention de l'article 243 peut être maintenue en tant que cet article 243 rend applicable à la société coopérative l'article 88 cité dans l'article 421.

20. Article 249

Cet article porte : « La société coopérative est administrée de la manière prévue par les articles 250 à 256 ci-après ou, si les statuts le prévoient, conformément aux règles prévues par les articles 90 à 107 ».

Est-ce l'ensemble de ces deux groupes d'articles que le Gouvernement a l'intention de rendre applicable à la société coopérative dès l'entrée en vigueur de la loi ? En ce cas, il y aurait lieu de mentionner explicitement à l'article 421, non seulement l'article 249, mais aussi les articles 250 à 256, et les articles 90 à 107 en tant qu'ils s'appliquent à la coopérative (car l'article 421 ne les mentionne pas en bloc comme applicables immédiatement à la société anonyme). On observera d'ailleurs que l'article 251 renvoie à l'article 95, l'article 253 à l'article 97, §§ 2 et 3, et l'article 254, alinéa 3, à l'article 106.

Mais peut-être l'intention du Gouvernement est-elle seulement de rendre applicables dès l'entrée en vigueur de la loi des dispositions comparables aux articles 106 et 108 à 113 (cf. supra, pour la S. P. R. L., observations sub nos 15 et 16). En ce cas, il suffirait de citer à l'article 421 les dispositions suivantes : article 254, alinéa 3 (renvoyant à l'article 106), et article 259 en tant qu'il rend applicables à la société coopérative les articles 108 à 113 (cf. observations sub. no 8).

Il y aurait également lieu, dans ce cas, d'ajouter à l'article 423 la mention de l'article 259.

21. Article 257, § 2

Cet article n'est visé ni dans l'article 421 ni dans l'article 424. N'y aurait-il pas lieu, du moins en tant qu'il se réfère à l'article 114, alinéa 1er, de le soumettre au régime d'application progressive prévu par l'article 424 pour les commissaires des sociétés anonymes ?

22. Article 260

Il s'agit des avances ou garanties consenties par une coopérative au profit de ses commissaires.
On se demande pourquoi l'article 421 ne rend pas immédiatement applicables les dispositions prévoyant une règle identique pour les commissaires de la société anonyme (article 117, alinéa 3) et de la S. P. R. L. (article 175, alinéa 2, renvoyant à l'article 117).

23. Article 264

Cet article, relatif à l'émission d'obligations par une coopérative, et qui leur rend applicables les articles 318 à 340, n'est pas cité par l'article 421. L'article 429, 2me phrase, s'applique cependant à ces obligations.

On peut rappeler ici les observations présentées ci-dessus, sub no 17, pour la S. P. R. L. à propos de l'article 181.

24. Article 265

L'article 265 rend applicables à la coopérative les dispositions prévues pour la société anonyme par l'article 140 en cas de perte du capital. Or, l'article 140 n'est pas cité dans l'article 421.

17. Artikel 181.

Dit artikel, betreffende de obligaties die door de B. V. B. A. kunnen worden uitgegeven, is niet vermeld in artikel 421. Gelet op de algemene strekking van artikel 429, tweede volzin (die niet alleen op de naamloze vennootschap betrekking heeft), zou het nuttig zijn het daarin te vermelden (zoals artikel 133), *a fortiori* wanneer wordt ingegaan op het voorstel om ook de artikelen 318 tot 340 te vermelden in artikel 421 (cfr. de opmerkingen onder 11 hierboven, over de onmiddellijke toepassing van de artikelen 318 tot 340).

18. Artikelen 184 en 185.

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen onder 13 hierboven, betreffende de artikelen 141 en 142 en artikel 425. Het gaat om regelen die zowel voor de naamloze vennootschap als voor de B. V. B. A. gelden.

19. Artikel 243.

Dit artikel verklaart de artikelen 85, 86 en 88 « mede van toepassing op de coöperatieve vennootschap ».
Het is niet duidelijk waarom artikel 421 dit artikel 243 toepasselijk verklaart terwijl de artikelen 85 en 86, die over de naamloze vennootschap handelen, niet voorkomen in de opsomming van artikel 421.
De vermelding van artikel 243 mag echter blijven voor zover het op de coöperatieve vennootschap het wel in artikel 421 genoemde artikel 88 toepasselijk verklaart.

20. Artikel 249

Dit artikel bepaalt : « De coöperatieve vennootschap wordt bestuurd op de wijze voorgeschreven bij de artikelen 250 tot 256 hierna of, indien de statuten daarin voorzien, overeenkomstig de regels bepaald bij de artikelen 90 tot 107 ».
Wil de Regering deze beide groepen van artikelen in hun geheel op de coöperatieve vennootschap toepasselijk verklaren zodra de wet in werking treedt ? Zo ja, dan zou artikel 421 niet alleen artikel 249 uitdrukkelijk moeten vermelden maar ook de artikelen 250 tot 256, en de artikelen 90 tot 107 voor zover zij op de coöperatieve vennootschap toepassing vinden (artikel 421 vermeldt ze immers niet samen als onmiddellijk toepasselijk op de naamloze vennootschap). Op te merken valt trouwens dat artikel 251 verwijst naar artikel 95, artikel 253 naar artikel 97, §§ 2 en 3, en artikel 254, derde lid, naar artikel 106.
Maar misschien bedoelt de Regering slechts, dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet bepalingen toepasselijk te verklaren die kunnen worden vergeleken met de artikelen 106 en 108 tot 113 (cfr. supra, voor de B. V. B. A., de opmerkingen onder 15 en 16). In dat geval zou het voldoende zijn in artikel 421 de volgende bepalingen te vermelden : artikel 254, derde lid (dat verwijst naar artikel 106) en artikel 259 voor zover het de artikelen 108 tot 113 op de coöperatieve vennootschap toepasselijk verklaart (cfr. de opmerkingen onder 8).
Ook artikel 259 zou dan moeten worden vermeld in artikel 423.

21. Artikel 257, § 2

Dit artikel is niet vermeld in artikel 421 en evenmin in artikel 424. Zou het niet, althans voor zover het verwijst naar artikel 114, eerste lid, geleidelijk toepasselijk moeten worden volgens de regeling die artikel 424 stelt voor de commissarissen van de naamloze vennootschappen ?

22. Artikel 260

Het betreft hier de voorschotten of zekerheden, door een coöperatieve vennootschap toegestaan ten voordele van haar commissarissen.
Men kan zich afvragen waarom artikel 421 de bepalingen die eenzelfde regel stellen voor de commissarissen van de naamloze vennootschap (artikel 117, derde lid) en van de B. V. B. A. (artikel 175, tweede lid, dat verwijst naar artikel 117), niet dadelijk toepasselijk verklaart.

23. Artikel 264

Dit artikel heeft betrekking op de uitgifte van obligaties door een coöperatieve vennootschap en verklaart de artikelen 318 tot 340 « van overeenkomstige toepassing op die uitgiften ». Het is niet vermeld in artikel 421. Toch is artikel 429, tweede volzin, van toepassing op die obligaties.
Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen die hiervoren onder 17 voor de B. V. B. A. gemaakt zijn met betrekking tot artikel 181.

24. Artikel 265

Artikel 265 verklaart op de coöperatieve vennootschap toepasselijk de bepalingen welke in artikel 140 voor de naamloze vennootschap zijn voorgeschreven ingeval van verlies van het kapitaal. Artikel 140 komt echter niet voor in de opsomming van artikel 421.

On peut se demander si ce n'est pas plutôt l'article 266, relatif à la réunion de toutes les parts dans la même main, que l'article 421 du projet a entendu viser, de même qu'il a visé les articles 142 et 185 relatifs à la même question respectivement pour la société anonyme et la S. P. R. L. (observations ci-dessus sub nos 13 et 18). La cohérence serait alors complète. En ce cas, il y aurait lieu de mentionner également l'article 266 à l'article 425 du projet.

L'article 267 n'est pas mentionné à l'article 421. Il rend cependant applicable à la société coopérative la règle que l'article 184, cité lui-même par l'article 421, consacre pour les S. P. R. L.

25. Article 281

La citation de cet article est à rapprocher de l'article 426 concernant le mandat donné avant l'entrée en vigueur de la loi.

26. Articles 285 à 287, et 289

Sans observation.

27. Article 288

Cet article non visé par l'article 421 comme immédiatement applicable à dater de l'entrée en vigueur de la loi, est cependant rendu applicable par l'article 427 aux décisions antérieures à cette date (à l'exception du § 1er, 3o).

Il est renvoyé à ce sujet aux observations présentées ci-dessus sub no 11.

28. Articles 314 à 317

La citation de l'article 317 est à rapprocher de l'article 428 qui rend cet article applicable immédiatement, même si l'investigation sollicitée doit porter sur des faits antérieurs à l'entrée en vigueur de la loi.

29. Article 347

Cet article, que l'article 421 déclare applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, se réfère à toute une série d'articles, qui ne sont pas rendus applicables dès ce moment par l'article 421, et cela soit pour déclarer certains d'entre eux inapplicables (alinéas 1er à 4, adaptant l'article 172 des lois coordonnées), soit pour s'y référer en vue de déterminer les responsabilités qu'il édicte (alinéas 5 et 6, adaptant l'article 172 des lois coordonnées).

Si l'on entend rendre ledit article 347 applicable dès l'entrée en vigueur de la loi, l'on n'aperçoit pas d'autre procédé, en pratique, que de citer dans l'article 421 : « l'article 347 et dans la mesure nécessaire à son application les dispositions visées par cet article ».

30. Articles 388 et 389

Ces dispositions concernent les effets de la clôture de la liquidation (article 388) et la réouverture de la liquidation, lorsque la clôture est publiée après l'entrée en vigueur de la loi, même s'il s'agit d'une liquidation ouverte avant cette date.

On observera à ce sujet que l'article 430 rend les articles « 354 (lire, en réalité, 364) à 389 applicables à la liquidation de toutes sociétés dissoutes après l'entrée en vigueur de la loi ».

*Article 422*

Il est ici renvoyé à ce qui a été dit :

1) au sujet de l'article 422, 1o, dans les observations présentées à propos de l'article 421, sub no 6 (article 37);

2) au sujet de l'article 422, 2o, dans les observations présentées à propos du même article, sub no 7 (article 87) et sub no 14 (article 150, à lire 160).

*Article 423*

Il est ici renvoyé à ce qui a été dit :

1) au sujet de l'article 113, dans les observations présentées à propos de l'article 421, sub no 9;

2) au sujet de l'article 169, dans les mêmes observations sub no 15;

3) et au sujet de l'article 259, dans les dites observations sub no 20.

*Article 424*

Il a été traité de cet article dans les observations présentées à propos de l'article 421, sub no 10 et sub no 21.

Men kan zich afvragen of artikel 421 van het ontwerp niet veeleer heeft willen verwijzen naar artikel 266 betreffende het verenigen van alle aandelen in handen van dezelfde persoon, zoals het de artikelen 142 en 185 vermeldt die op dezelfde zaak betrekking hebben onderscheidelijk voor de naamloze vennootschap en voor de B. V. B. A. (zie de opmerkingen onder 13 en 18 hiervoren). Dan zou er volledige samenhang zijn. In dat geval zou ook artikel 266 moeten worden vermeld in artikel 425 van het ontwerp.

Artikel 267 is niet vermeld in artikel 421. Toch verklaart het op de coöperatieve vennootschap de regel van toepassing welke artikel 184, dat zelf in artikel 421 is vermeld, voor de B. V. B. A. stelt.

25. Artikel 281

De vermelding van dit artikel moet in verband worden gebracht met artikel 426 betreffende de « vóór de inwerkingtreding van de wet gegeven volmacht ».

26. Artikelen 285 tot 287, en 289

Geen opmerkingen.

27. Artikel 288

Dit artikel wordt door artikel 421 niet onmiddellijk toepasselijk verklaard bij de inwerkingtreding van de wet, maar wordt door artikel 427 wel toepasselijk verklaard op de vóór die datum genomen beslissingen (met uitzondering van § 1, 3o).

Er moge worden verwezen naar de opmerkingen onder 11 hierboven.

28. Artikelen 314 tot 317

De vermelding van artikel 317 moet in verband worden gebracht met artikel 428, dat dit artikel onmiddellijk toepasselijk verklaart, zelfs indien het gevraagde onderzoek loopt over feiten van vóór de inwerkingtreding van de wet.

29. Artikel 347

Dit artikel, dat door artikel 421 dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet toepasselijk wordt verklaard, verwijst naar een hele reeks artikelen welke artikel 421 niet onmiddellijk op die datum toepasselijk verklaart, ofwel om sommige ervan niet-toepasselijk te verklaren (eerste tot vierde lid, houdende aanpassing van artikel 171 van de gecoördineerde wetten), ofwel om ernaar te verwijzen ten einde de daarin bedoelde aansprakelijkheid vast te stellen (vijfde en zesde lid, houdende aanpassing van artikel 172 van de gecoördineerde wetten).

Wil men dat artikel toepassing doen vinden zodra de wet in werking treedt, dan is er blijkbaar praktisch geen ander procédé bruikbaar dan de vermelding in artikel 421 : « artikel 347 en, voor zover als voor de toepassing ervan nodig is, de in dat artikel bedoelde bepalingen ».

30. Artikelen 388 en 389

Deze bepalingen handelen over de gevolgen van de afsluiting van de vereffening (artikel 388) en over de heropening van de vereffening wanneer de afsluiting na de inwerkingtreding van de wet wordt bekendgemaakt, zelfs als het gaat om een vereffening welke vóór die datum geopend is.

Er moge op gewezen worden dat artikel 430, de artikelen 354 (lees « 364 ») tot 389 toepasselijk verklaart op de vereffening van alle vennootschappen die worden ontbonden na de inwerkingtreding van de wet.

*Artikel 422*

Hier moge worden verwezen naar hetgeen gezegd is :

1) over artikel 422, 1o, in de opmerkingen bij artikel 421, onder 6 (artikel 37);

2) over artikel 422, 2o, in de opmerkingen bij hetzelfde artikel, onder 7 (artikel 87) en onder 14 (artikel 150, dat « 160 » moet worden gelezen).

*Artikel 423*

Hier moge worden verwezen naar hetgeen gezegd is :

1) over artikel 113, in de opmerkingen bij artikel 421, onder 9;

2) over artikel 169, in dezelfde opmerkingen onder 15;

3) over artikel 259, in die opmerkingen onder 20.

*Artikel 424*

Over dit artikel is gehandeld in de opmerkingen die onder 10 en 21 gemaakt zijn bij artikel 421.

*Article 425*

Il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, aux numéros 13, (article 142), 18 (article 185) et 23 (article 266).

*Article 426*

Il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, sub n° 25.

*Article 427*

Il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, aux numéros 11 et 27.

*Article 428*

Il est renvoyé aux observations présentées au sujet de l'article 421, sub n° 28.

*Article 429*

Il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, sous les numéros 11 (ensemble de l'article 429), 17 et 23.

*Article 430*

Il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, sub n° 30.

*Article 431*

Cet article concerne le cas où une société constituée avant l'entrée en vigueur de la loi déciderait, après cette entrée en vigueur mais avant d'être soumise à cette loi, de fusionner avec une autre.

Afin de mieux préciser sa portée, le début de son alinéa 1er pourrait être rédigé comme suit :

« Lorsqu'une fusion de sociétés est décidée après l'entrée en vigueur de la présente loi et qu'une de ces sociétés au moins, constituée avant l'entrée en vigueur de cette loi n'y est pas encore soumise, les articles... (la suite comme au projet). »

Cet article rend applicables à cette fusion la quasi-totalité des dispositions du projet relatives aux fusions (articles 350 à 363).

L'article 350 qui définit la fusion par absorption n'est pas cité parmi les dispositions qui seront applicables. Cependant, de nombreuses dispositions rendues applicables à la fusion par l'article 431 visent la société « absorbée » (article 352, alinéa 2, 4°) ou la société « absorbante » (article 352, alinéa 2, 3° et 5°) ou concernent les effets de la fusion par absorption au regard des droits et obligations de la société absorbée (article 355), de la répartition des actions ou parts de la société absorbante entre les associés de l'absorbée (article 356), du « droit d'opposition » des créanciers de la société absorbée (article 357), de l'établissement du bilan et du compte de la société absorbée (article 358). D'autre part, parmi les dispositions rendues applicables figure l'article 361 qui définit la fusion par constitution d'une société nouvelle en permettant, comme l'article 350 en cas de fusion par absorption, l'attribution d'une soulte en espèces ne dépassant pas le dixième de la valeur nette des apports. Il apparaît donc indispensable de citer parmi les dispositions applicables l'article 350, à moins que le Gouvernement n'ait l'intention, non exprimée dans l'exposé des motifs, de rendre les dispositions citées, prévues par le projet pour une fusion par absorption répondant aux conditions de l'article 350, applicables à des fusions ne satisfaisant pas à ces conditions ou d'empêcher leur application à des fusions conformes auxdites conditions.

L'article 351, qui sera applicable (sauf la deuxième phrase de son alinéa 1er), prévoit en son alinéa 2, que le rapport à établir par un réviseur d'entreprise désigné par l'organe chargé de l'administration, sera établi par les commissaires dans les sociétés « dont les commissaires sont choisis parmi les reviseurs d'entreprises », ce qui implique que tous les commissaires, s'il y en a plusieurs, possèdent cette qualité.

Dans les sociétés auxquelles la législation actuellement en vigueur impose que l'un des commissaires au moins soit choisi parmi les membres de l'Institut des réviseurs d'entreprises (articles 64*bis*, § 2, pour la société anonyme, 111 pour la société en commandite par

*Artikel 425*

Zie de opmerkingen die bij artikel 421 gemaakt zijn onder 13 (artikel 142), 18 (artikel 185) en 23 (artikel 266).

*Artikel 426*

Zie de opmerkingen bij artikel 421, onder 25.

*Artikel 427*

Zie de opmerkingen bij artikel 421, onder 11 en 27.

*Artikel 428*

Zie de opmerkingen bij artikel 421, onder 28.

*Artikel 429*

Zie de opmerkingen bij artikel 421, onder 11 (artikel 429 in zijn geheel), 17 en 23.

*Artikel 430*

Zie de opmerkingen bij artikel 421, onder 30.

*Artikel 431*

Dit artikel betreft het geval dat een vóór de inwerkingtreding van de wet opgerichte vennootschap na die inwerkingtreding, doch alvorens aan die wet onderworpen te zijn, tot fusie met een andere vennootschap mocht beslissen.

Ten einde de strekking van die bepaling beter weer te geven, zou men het eerste lid als volgt kunnen beginnen :

« Wanneer tot fusie van vennootschappen wordt besloten na de inwerkingtreding van deze wet en ten minste een van die vennootschappen, die vóór de inwerkingtreding van die wet is opgericht, er nog niet aan onderworpen is, zijn de artikelen... (voorts zoals in het ontwerp). »

In dit artikel worden nagenoeg alle bepalingen van het ontwerp betreffende de fusies (artikelen 350 tot 363) op deze fusie toepasselijk verklaard.

Artikel 350, dat zegt waarin fusie door opneming bestaat, is niet vermeld onder de bepalingen die toepassing zullen vinden. Heel wat bepalingen die door artikel 431 op de fusie toepasselijk worden verklaard, noemen nochtans de « opgenomen » vennootschap (artikel 352, tweede lid, 4°) of de « opnemende » vennootschap (artikel 352, tweede lid, 3° en 5°), of hebben betrekking op de gevolgen van de fusie door opneming ten aanzien van de rechten en verplichtingen van de opgenomen vennootschap (artikel 355), de verdeling van de aandelen van de opnemende vennootschap onder de aandeelhouders van de opgenomen vennootschap (artikel 357), het opmaken van de balans en de rekening van de opgenomen vennootschap (artikel 358). Anderzijds behoort tot de toepasselijk verklaarde bepalingen artikel 361, dat een begripsomschrijving geeft van de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap en, zoals artikel 350 voor de fusie door opneming, een opleg in geld toestaat die een tiende van de nettowaarde van de inbreng niet mag overschrijden. Het lijkt dus noodzakelijk artikel 350 onder de toepasselijke bepalingen te vermelden, tenzij de Regering mocht bedoelen — maar in de memorie van toelichting komt dat niet tot uiting — de genoemde bepalingen, die in het ontwerp zijn opgenomen voor een fusie door opneming welke voldoet aan de voorwaarden van artikel 350, toepasselijk te verklaren op fusies die niet, of niet-toepasbaar te maken op fusies die wel aan die voorwaarden voldoen.

Artikel 351, dat (op de tweede volzin van het eerste lid na) toepassing zal vinden, bepaalt in het tweede lid dat het verslag dat moet worden opgemaakt door een door het bestuursorgaan aangewezen bedrijfsrevisor, zal worden opgemaakt door de commissarissen in de vennootschappen « waarvan de commissarissen gekozen worden onder de bedrijfsrevisoren », hetgeen impliceert dat alle commissarissen, als er meer dan een is, die hoedanigheid bezitten.

In de vennootschappen waar volgens de huidige wetgeving ten minste een van de commissarissen moet worden gekozen uit de leden van het Instituut van de bedrijfsrevisoren (artikelen 64*bis*, § 2, voor de naamloze vennootschap, 111 voor de commanditaire vennootschap

actions, et 146, alinéa 2, pour les sociétés coopératives), ce commissaire-réviseur, s'il existe un ou plusieurs autres commissaires non réviseurs d'entreprises, ne pourra donc de plein droit établir le rapport. Il ne pourra le faire que s'il est désigné par l'organe chargé de l'administration.

L'article 352, alinéa 2, dont les 2° à 5° seront applicables, prévoit, à la fin du 2°, que « les statuts peuvent prévoir des conditions de quorum et de majorité plus rigoureuses »; une telle règle statutaire s'appliquera donc à la société en commandite simple avant que celle-ci ne soit soumise à la loi.

L'article 354 n'est pas cité par l'article 431 comme applicable. Cela se comprend pour le cas de l'absorption d'une société à capital variable par une société d'un autre type, puisque l'on ne pourra constituer de société à capital variable qu'à dater de l'entrée en vigueur de la loi et que l'hypothèse envisagée par l'article 431 d'une société constituée avant cette entrée en vigueur ne pourra donc se réaliser pour une société à capital variable.

Mais l'exclusion de l'article 354 se comprend difficilement en tant que, par référence à l'article 345, l'article 354 accorde, en cas d'absorption d'une société coopérative par une société d'un autre type, la faculté de démissionner, nonobstant toute disposition contraire, cinq jours au moins avant l'assemblée. L'article 345 qui prévoit cette faculté en cas de transformation d'une société coopérative en une société d'un autre type, n'est d'ailleurs que la reproduction de l'article 168, § 6, actuel des lois coordonnées; il serait donc logique de le rendre applicable au cas de la société coopérative existant à l'entrée en vigueur de la loi et qui déciderait d'être absorbée par une société d'un autre type.

L'article 356 sera, selon l'article 431, applicable en totalité. Il convient cependant d'exclure de cette applicabilité son alinéa 2, visant une société « administrée suivant les règles des articles 90 à 113 », ces articles n'entrant pas parmi ceux que l'article 421 rend immédiatement applicables. C'est d'ailleurs pour ce motif que l'article 431 déclare applicable l'article « 351 (à l'exception de la seconde phrase du premier alinéa) », cette seconde phrase visant précisément les mêmes sociétés « administrées suivant les articles 90 à 113 ».

L'article 358 est également rendu applicable sans restriction par l'article 431. Il prévoit que « le bilan et le compte de profits et pertes de la société absorbée... sont établis par les organes d'administration de cette société, conformément aux dispositions de la présente loi qui lui sont applicables » et qu'« ils sont soumis aux associés de la société absorbante suivant les règles applicables à cette dernière pour ses comptes sociaux ». Or, les articles 297 à 313 du projet concernant l'établissement et l'approbation des comptes sociaux ne figurent pas dans les dispositions rendues applicables par l'article 421 dès l'entrée en vigueur de la loi.

L'article 363 (concernant la fusion par constitution d'une société nouvelle) est déclaré applicable sauf en tant qu'il concerne, notamment, l'article 354. Il est renvoyé, à cet égard, aux observations exposées ci-dessus à propos de la non-application de cet article 354 au cas de l'absorption d'une société coopérative par une société d'un autre type.

L'alinéa 2 de l'article 431 porte que « les décisions requises pour la fusion sont prises par cette société » (existant à l'entrée en vigueur de la loi et décidant de fusionner après cette date) « conformément au droit antérieur ». Cette disposition est, dans une certaine mesure, en contradiction avec l'alinéa 1er qui a précisément pour but de rendre applicables à la décision de fusion des règles et conditions dont certaines ne sont pas prévues par « le droit antérieur » ou dérogent à ce dernier. Sans doute le projet a-t-il voulu exclure l'application des règles nouvelles relatives à la convocation, à la tenue et aux conditions de quorum et de majorité des assemblées pour les modifications de statuts, y compris les articles 290, 291, 292, 294 et 296, § 2, ces règles étant visées à l'article 352, alinéa 1er, exclu des dispositions rendues applicables par l'article 431, alinéa 1er. Mais certaines règles rendues applicables par l'article 431, alinéa 1er, pourraient être considérées comme des règles conformément auxquelles la décision de fusion doit être prise (cf. notamment l'article 352, alinéa 2). Pour éviter toute possibilité de discussion, il est proposé de rédiger l'alinéa 2 de l'article 431 de la manière suivante :

« Sans préjudice de l'alinéa 1er, les décisions requises pour la fusion... »

* * *

op aandelen, en 146, tweede lid, voor de coöperatieve vennootschap), zal die commissaris-revisor, als er een of meer andere commissarissen niet-bedrijfsrevisoren zijn, het verslag dus niet van rechtswege kunnen opmaken. Hij zal dat alleen kunnen doen als hij door het bestuursorgaan aangewezen is.

Artikel 352, tweede lid, waarvan 2° tot 5° toepasselijk zullen zijn, bepaalt aan het slot van 2° : « Bij de statuten kunnen strengere vereisten inzake quorum en meerderheid worden gesteld »; een zodanige statuutregel zal dus op de gewone commanditaire vennootschap toepassing vinden vooraleer deze aan de wet onderworpen is.

Artikel 354 wordt door artikel 431 niet als toepasselijk vermeld. Dat is te begrijpen voor het geval dat een vennootschap met veranderlijk kapitaal door een vennootschap van een ander type wordt opgenomen, juist omdat een vennootschap met veranderlijk kapitaal eerst opgericht zal kunnen worden als de wet eenmaal in werking is getreden en het in artikel 431 bedoelde geval van een vóór die inwerkingtreding opgerichte vennootschap zich dus niet zal kunnen voordoen voor een vennootschap met veranderlijk kapitaal.

De uitsluiting van artikel 354 kan echter bezwaarlijk worden aangenomen inzover dat artikel, door verwijzing naar artikel 345, toestaat — voor het geval dat een coöperatieve vennootschap door een vennootschap met een andere rechtsvorm wordt opgenomen — dat vennoten « niettegenstaande enige andersluidende bepaling » uit de vennootschap treden « ten minste vijf dagen vóór de datum van de vergadering ». Artikel 345, dat in die mogelijkheid voorziet ingeval een coöperatieve vennootschap wordt omgezet in een vennootschap met een andere rechtsvorm, is overigens slechts een herhaling van het huidige artikel 168, § 6, van de gecoördineerde wetten; het zou derhalve logisch zijn het toepasselijk te verklaren op het geval dat een bij de inwerkingtreding van de wet bestaande coöperatieve vennootschap mocht beslissen zich door een vennootschap met een andere rechtsvorm te laten opnemen.

Artikel 356 zal volgens artikel 431 in zijn geheel toepasselijk zijn. Toch is het nodig dat het tweede lid daarbij uitgesloten wordt. Het heeft betrekking op een vennootschap « die overeenkomstig de artikelen 90 tot 113 wordt bestuurd »; die artikelen komen niet voor onder die welke artikel 421 onmiddellijk toepasselijk verklaart. Dat is trouwens de reden waarom artikel 431 artikel 351 toepasselijk verklaart « met uitzondering van de tweede volzin van het eerste lid »; die tweede volzin heeft juist betrekking op dezelfde vennootschappen « die overeenkomstig de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd ».

Ook artikel 358 wordt door artikel 431 zonder beperking toepasselijk verklaard. Het bepaalt : « De balans en de winst- en verliesrekening van de opgenomen vennootschap... worden door de bestuursorganen van die vennootschap opgemaakt overeenkomstig de bepalingen van deze wet die op haar toepasselijk zijn » en vervolgt : « Zij worden aan de goedkeuring van de vennoten van de opnemende vennootschap onderworpen volgens de regels die voor deze laatste inzake rekeningen gelden ». De artikelen 297 tot 313 van het ontwerp die betrekking hebben op het opmaken en goedkeuren van de vennootschapsrekeningen komen echter niet voor onder de bepalingen welke artikel 421 dadelijk bij de inwerkingtreding van de wet toepasselijk verklaart.

Artikel 363, dat betrekking heeft op de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap, wordt toepasselijk verklaard behalve voor zover het onder meer verwijst naar artikel 354. Wat dat betreft moge worden verwezen naar de opmerkingen die hiervoren zijn gemaakt over de niet-toepassing van artikel 354 ingeval een coöperatieve vennootschap wordt opgenomen door een vennootschap met een andere rechtsvorm.

Het tweede lid van artikel 431 bepaalt : « De beslissingen die voor de fusie zijn vereist worden door die vennootschappen (die vóór de inwerkingtreding bestaan en na die datum tot fusie beslissen) genomen overeenkomstig het vroegere recht ». Deze bepaling is enigszins in tegenspraak met het eerste lid, dat er juist toe strekt op de beslissing tot fusie, regelen en voorwaarden toepasselijk te verklaren waarvan sommige in « het vroegere recht » niet voorkomen of daarvan afwijken. Het ontwerp heeft ongetwijfeld de toepassing willen uitsluiten van de nieuwe regelen betreffende de bijeenroeping en het houden van de vergaderingen met het oog op statuutwijzigingen alsook die welke betrekking hebben op de voor die vergaderingen gestelde eisen inzake quorum en meerderheid, met inbegrip van de artikelen 290, 291, 292, 294 en 296, § 2, welke regelen bedoeld zijn in artikel 352, eerste lid, dat uitgesloten is van de door artikel 431, eerste lid, toepasselijk verklaarde bepalingen. Sommige door artikel 431, eerste lid, toepasselijk verklaarde regelen zouden echter kunnen worden beschouwd als regelen volgens welke de beslissing tot fusie moet worden genomen (cfr. onder meer artikel 352, tweede lid). Opdat er geen mogelijkheid tot betwisting kan zijn, redigere men het tweede lid van artikel 431 als volgt :

« Onverminderd het bepaalde in het eerste lid worden de beslissingen die voor de fusie zijn vereist... »

* * *

**Application, aux sociétés constituées avant l'entrée en vigueur de la loi, des dispositions du projet dont l'applicabilité de plein droit n'est pas prévue dès cette entrée en vigueur**

*(articles 417 à 420 et 433 du projet)*

Sous réserve des dispositions que les articles 421 à 431 du projet rendent applicables de plein droit dès le premier jour du septième mois qui suivra celui au cours duquel aura lieu la publication de la loi, ces sociétés demeureront régies par les dispositions législatives existant à cette date et cela jusqu'à la date de la mise en harmonie de leurs statuts avec la loi nouvelle à laquelle elles devront procéder dans les 18 mois de l'entrée en vigueur de la loi (article 417) aux conditions prévues par l'article 418, ou jusqu'à leur transformation à laquelle elles pourront procéder dans le même délai en une société aux statuts conformes à la loi nouvelle (article 419), le tout sous les sanctions civiles prévues par l'article 420 et les sanctions pénales de l'article 433.

*Article 417*

1. A la deuxième phrase de l'alinéa 1er, il y a lieu :

a) de remplacer les mots « dispositions légales antérieures » par les mots « dispositions législatives et réglementaires antérieures »;

b) de supprimer dans le renvoi « aux articles 421 à 431 du présent titre » les mots « du présent titre » qui sont inutiles et du reste inexacts, le projet ne comportant pas de subdivision en titres, mais en chapitres.

2. La loi n'entrant en vigueur que le premier jour du septième mois suivant celui au cours duquel elle aura été publiée (article 416 du projet), les sociétés qui se constitueront pendant ce délai depuis la publication seront tenues, dans le système du projet, de se constituer sous le régime légal ancien en vigueur jusqu'à l'expiration de ce délai, puis de procéder à la mise en harmonie de leurs statuts ou à leur transformation conformément aux articles 417 à 420. A moins de retarder de plus de six mois la constitution déjà projetée lors de la publication de la loi — ce que les nécessités des affaires ne permettront pas toujours —, les fondateurs seront ainsi exposés aux inconvénients pratiques inhérents à la succession, dans une période fort courte, de deux régimes légaux différents. Sans doute est-il opportun de ne pas imposer aux fondateurs d'appliquer, dans le délai habituel d'entrée en vigueur des lois, une loi nouvelle complexe avant d'avoir pu se familiariser avec ses dispositions. On pourrait, en revanche, envisager l'opportunité de donner aux fondateurs qui le désirent, la faculté de soumettre par une clause expresse des statuts, la société qu'ils constitueraient après la publication de la loi à la législation nouvelle, dont il aura sans doute été possible d'apprécier la teneur dans les derniers stades de ses travaux préparatoires.

En pareil cas, l'article 416 devrait être complété.

3. Ni le projet ni l'exposé des motifs ne précisent directement en quoi consiste la « mise en harmonie » obligatoire des statuts avec les dispositions de la loi nouvelle.

Il résulte toutefois indirectement des sanctions prévues par l'article 420 qu'elle devra comporter la suppression des clauses statutaires contraires aux dispositions impératives de la loi ou leur adaptation à ces dispositions (sinon ces clauses seront réputées non écrites). Il faudra, en outre, apporter aux statuts les modifications nécessaires pour rendre possible le fonctionnement de la société conformément aux prescriptions de la loi nouvelle.

Il serait opportun de préciser, au moins dans l'exposé des motifs, les exigences de principe requises par la mise en harmonie des statuts, eu égard aux conditions particulières dans lesquelles l'article 418 les autorise.

4. Il résulte de l'alinéa 1er de l'article 417 que si, jusqu'à la mise en harmonie des statuts, la société restera régie par le droit antérieur (sauf pour les dispositions de la loi nouvelle rendues applicables de plein droit dès son entrée en vigueur par les articles 421 à 431), ladite société sera régie par toutes les dispositions de la loi nouvelle dès que cette mise en harmonie aura eu lieu, sans qu'il faille attendre l'expiration du délai de 18 mois.

Qu'arrivera-t-il si une société, tout en voulant procéder à la mise en harmonie de ses statuts, par exemple le 8e mois suivant celui de la publication de la loi, y maintenait cependant, par mégarde, des notes encore discordantes incompatibles avec les dispositions de la loi nouvelle ou n'y insérait pas certaines clauses indispensables pour en permettre le fonctionnement sous l'empire de cette loi ? Devrait-on considérer que toutes les dispositions de la loi nouvelle lui deviennent

**Toepassing, op de vóór de inwerkingtreding van de wet opgerichte vennootschappen, van de bepalingen van het ontwerp die niet van rechtswege toepassing zullen vinden zodra de wet in werking treedt**

*(artikelen 417 tot 420 en 432 van het ontwerp)*

Onder voorbehoud van de bepalingen welke de artikelen 421 tot 431 van het ontwerp van rechtswege toepasselijk verklaren vanaf de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke de wet is bekendgemaakt, zullen die vennootschappen onder toepassing van de op die datum bestaande wetsbepalingen blijven, tot de dag waarop hun statuten met de nieuwe wet in overeenstemming zijn gebracht — die overeenstemming moeten zij bewerken binnen achttien maanden na de inwerkingtreding van de wet (artikel 417), onder de voorwaarden bepaald in artikel 418 — of tot zij zijn omgezet in een vennootschap waarvan de statuten in overeenstemming zijn met de nieuwe wet — daarvoor beschikken zij over dezelfde termijn (artikel 419) —, dit alles onder toepassing van de burgerrechtelijke gevolgen bepaald in artikel 420 en van de strafbepalingen van artikel 433.

*Artikel 417*

1. In de tweede volzin van het eerste lid moeten :

a) de woorden « vroegere wetsvoorzieningen » worden vervangen door de woorden « vroegere wets- en verordeningsbepalingen »;

b) in de Franse tekst, in de verwijzing naar de artikelen 421 tot 431 « du présent titre », de overbodige en trouwens onjuiste woorden « du présent titre » vervallen. Het ontwerp is niet in titels maar in hoofdstukken onderverdeeld.

2. De wet treedt slechts in werking de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke zij is bekendgemaakt (artikel 416 van het ontwerp); de vennootschappen die in die tijdspanne na haar bekendmaking worden opgericht, zullen dus, volgens de regeling van het ontwerp, moeten worden opgericht in de oude rechtsvorm die blijft gelden tot die termijn verstreken is, en zullen daarna hun statuten in overeenstemming moeten brengen of een andere rechtsvorm aannemen overeenkomstig de artikelen 417 tot 420. Tenzij zij de reeds bij de bekendmaking van de wet geplande oprichting met meer dan zes maanden verdagen — hetgeen wegens de behoeften van het zakenleven niet altijd mogelijk zal zijn —, zullen de oprichters dus geconfronteerd worden met de praktische bezwaren die verbonden zijn aan het feit dat zij voor heel korte tijd onder twee verschillende rechtsregelingen zullen vallen. Nu is wel redelijk dat de oprichters niet verplicht worden om binnen de gewone termijn van inwerkingtreding van wetten een ingewikkelde nieuwe wet toe te passen vooraleer zij zich met de bepalingen daarvan vertrouwd hebben kunnen maken. Toch zou te overwegen vallen of het niet dienstig zou zijn, aan de oprichters die het wensen de gelegenheid te geven om de vennootschap welke zij na de bekendmaking mochten oprichten, door een uitdrukkelijke statuutbepaling te onderwerpen aan de nieuwe wetgeving, waarvan het in de laatste fasen van de parlementaire voorbereiding ongetwijfeld mogelijk zal zijn geweest de inhoud te toetsen.

In dat geval zou artikel 416 moeten worden aangevuld.

3. Noch het ontwerp, noch de memorie van toelichting zeggen rechtstreeks waarin het verplichte « in overeenstemming brengen » van de statuten met de bepalingen van de nieuwe wet bestaat.

Uit de sancties van artikel 420 volgt echter zijdelings, dat daartoe moet behoren de opheffing van de statuutbepalingen die in strijd zijn met de dwingende bepalingen van de wet of de aanpassing ervan aan die bepalingen (anders worden die statuutbepalingen voor niet geschreven gehouden). Bovendien zullen in de statuten de nodige wijzigingen moeten worden aangebracht opdat de vennootschap kan werken overeenkomstig de voorschriften van de nieuwe wet.

Het zou dienstig zijn te vermelden, althans in de memorie van toelichting, welke principiële eisen gesteld worden voor het in overeenstemming brengen van de statuten, gelet op de bijzondere omstandigheden waarin artikel 418 ze toestaat.

4. Uit het eerste lid van artikel 417 volgt dat de vennootschap, tot haar statuten in overeenstemming zijn gebracht, onder de vroegere rechtsregeling blijft (behalve wat de bepalingen van de nieuwe wet betreft, die krachtens de artikelen 421 tot 431 van rechtswege toepasselijk zijn zodra de wet in werking treedt), maar dat alle bepalingen van de nieuwe wet op haar toepassing zullen vinden zodra die overeenstemming tot stand is gebracht; er hoeft niet te worden gewacht tot de termijn van 18 maanden verstreken is .

Wat zal er gebeuren als een vennootschap haar statuten in overeenstemming wenst te brengen, bijvoorbeeld de achtste maand na die gedurende welke de wet is bekendgemaakt, maar er door onoplettendheid nog enkele bepalingen in laat staan die niet stroken met de voorzieningen van de nieuwe wet, of nalaat bepalingen op te nemen die onmisbaar zijn opdat de vennootschap onder de gelding van de nieuwe wet kan werken ? Moet men het dan zo zien dat alle bepalingen van de

applicables immédiatement, ou que du moins, les sanctions prévues par l'article 420 joueront immédiatement ? Ou faudrait-il admettre qu'il n'y a pas eu mise en harmonie au sens de l'article 417, avec la conséquence que malgré les modifications apportées à ses statuts mais insuffisantes, le droit antérieur continuera à la régir dans l'intervalle jusqu'à une mise en harmonie totale et régulière, à laquelle elle pourra procéder jusqu'au 18e mois ?

Avant l'expiration de ce délai, on ne pourrait en tout cas appliquer les sanctions de l'article 420 qui sont prévues uniquement à défaut de mise en harmonie régulière à l'expiration de ce délai. Il semble que l'article 417 pourrait justifier la seconde solution parce qu'il requiert une « mise en harmonie » suffisante pour ne pas donner lieu aux sanctions de l'article 420; il serait cependant opportun que le Gouvernement indique sa volonté à cet égard. La question montre l'intérêt de la précision à donner à la notion de mise en harmonie des statuts (supra, sub nº 3).

5. L'alinéa 2 de l'article 417 porte que « l'article 1er, alinéa 2, n'est pas applicable aux sociétés dont l'objet est de nature civile et qui ont emprunté la forme d'une société commerciale avant l'entrée en vigueur de la loi ».

Ces sociétés ne deviendront pas commerciales et ne seront donc pas soumises à toutes les règles du droit commercial, notamment aux règles relatives à la faillite, à la preuve et à la comptabilité commerciale. Elles conserveront leur caractère civil nonobstant leur forme (article 1er, alinéa 2, 1º) ou la qualité de leurs associés (article 1er, alinéa 2, 2º). Mais, ainsi que l'a précisé le fonctionnaire délégué, l'alinéa 2 de l'article 417 ne les dispense nullement de l'obligation de mettre leurs statuts en harmonie avec les dispositions de la loi nouvelle, qu'il s'agisse de ses dispositions générales ou des dispositions propres à la forme commerciale qu'elles avaient adoptée.

**6. Il y a lieu d'attirer l'attention, en ce qui concerne l'article 417, sur les observations présentées dans le présent avis, à propos de l'article 1er (sub III), sur l'application éventuelle de la loi aux organismes d'intérêt public ou relevant en tout ou en partie du droit public.**

*Article 418*

**En vertu de cette disposition, la décision de mise en harmonie des statuts est prise dans les formes et est sujette aux publications requises pour les modifications aux statuts (alinéa 3), mais la majorité requise est, dans les sociétés en nom collectif et en commandite simple, celle des associés possédant les trois quarts des droits dans l'avoir social (alinéa 1er), et, dans les autres sociétés, celle des trois quarts des voix des associés présents à l'assemblée générale (alinéa 2).**

**Les « formes » requises pour les modifications aux statuts (alinéa 3) seront, en général, cellles du droit antérieur. L'article 421 ne rend, en effet, immédiatement applicables dès l'entrée en vigueur de la loi, aucune des dispositions propres aux sociétés en nom collectif ou en commandite, ni les articles 290 à 296 régissant les modifications aux statuts dans les autres types de société, ni en général les dispositions relatives aux assemblées générales dans ces autres types de société (articles 275 à 289).**

**Toutefois, l'article 421 rend immédiatement applicables les articles 17 à 20, dont le premier concerne la forme des modifications conventionnelles aux statuts, et il a été proposé de viser également, dans l'article 421, les articles 12 à 15 qui s'appliquent aux publications (cf. observations concernant l'article 421, sub nº 3). Ces dispositions devront donc s'appliquer à la décision de mise en harmonie des statuts.**

**En ce qui concerne les majorités requises, l'alinéa 1er déroge aux règles de droit commun du droit antérieur des sociétés en nom collectif ou en commandite simple. Il est proposé d'y écrire : « à la majorité des trois quarts des associés calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social », conformément d'ailleurs au texte néerlandais (cf. aussi l'observation présentée à propos de l'article 41, sub nº 2).**

**De même, l'alinéa 2 déroge aux règles de majorité qui pourraient être applicables dans les autres types de sociétés, soit que l'on considère certaines modifications de mise en harmonie comme relatives à l'un des éléments essentiels de la société, soit en vertu de clauses statutaires particulières aux modifications des statuts et plus rigoureuses que le régime de droit commun.**

Dans la mesure où les majorités ainsi permises par les alinéas 1er et 2 seront moins rigoureuses pour la société que celles qui sont exigées par le droit antérieur, elles ne seront applicables que pour les seules dispositions constitutives de la mise en harmonie des statuts prescrite par l'article 417. Les règles du droit antérieur resteraient donc applicables si la société apportait, en outre, des modifications à des clauses qui ne seraient pas contraires aux dispositions impératives de la loi ou des modifications qui ne seraient pas nécessaires pour rendre possible

nieuwe wet onmiddellijk op haar toepassing gaan vinden of dat althans de in artikel 420 bepaalde sancties gaan worden toegepast ? Of moet worden gesteld dat er geen overeenstemming in de zin van artikel 417 tot stand gekomen is, met het gevolg dat zij, ondanks de misschien talrijke maar alleszins ontoereikende wijzigingen van haar statuten, inmiddels onder de vroegere rechtsregeling zal blijven tot een gehele en regelmatige overeenstemming zal zijn bereikt, waarvoor zij tot de 18e maand de tijd heeft ?

Vóór die termijn verstreken is zouden in geen geval de sancties van artikel 420 kunnen worden toegepast; deze zijn immers alleen voorgeschreven als bij het verstrijken van die termijn geen overeenstemming is bereikt. Artikel 417 lijkt de tweede oplossing te kunnen wettigen, want het eist een voldoende « overeenstemming » opdat er geen aanleiding zou zijn tot aanpassing van de sancties van artikel 420; de Regering zou nochtans te kennen moeten geven hoe zij het bedoelt. Uit het bovenstaande blijkt hoe belangrijk het is dat het begrip « in overeenstemming brengen van de statuten » nader wordt omschreven (supra sub nr. 3).

5. Het tweede lid van artikel 417 bepaalt : « Artikel 1, tweede lid, is niet toepasselijk op de vennootschappen waarvan het doel burgerrechtelijk is en die voor de inwerkingtreding van deze wet de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen ».

Die vennootschappen zullen geen handelsvennootschappen worden en dus niet onder alle regelen van het handelsrecht vallen, met name de regelen inzake faillissement, bewijs en handelsboekhouding. Zij zullen hun burgerrechtelijk karakter behouden ondanks hun vorm (artikel 1, tweede lid, 1º) of de hoedanigheid van hun vennoten (artikel 1, tweede lid, 2º). Maar, zo heeft de gemachtigde ambtenaar verklaard, het tweede lid van artikel 417 ontslaat hen in 't geheel niet van de verplichting om hun statuten in overeenstemming te brengen met de nieuwe wet, ongeacht of het gaat om haar algemene bepalingen dan wel om bepaligen die alleen voor de door hen gekozen vennootschappen gelden.

**6. Met betrekking tot artikel 417 dient de aandacht te worden gevestigd op de opmerkingen die in dit advies bij artikel 1 (sub III) gemaakt zijn over de eventuele toepassing van de wet op de instellingen van openbaar nut of de instellingen die geheel of ten dele onder het publiekrecht ressorteren.**

*Artikel 418*

**Krachtens deze bepaling worden de besluiten met betrekking tot de aanpassing van de statuten « genomen in de vormen en bekendgemaakt als voorgeschreven voor de statuutwijzigingen » (derde lid), maar in de vennootschappen onder firma en in de gewone commanditaire vennootschappen is vereist een meerderheid van de vennoten die drie vierde van de rechten in het vennootschapsvermogen bezitten (eerste lid), in de andere vennootschappen een meerderheid van drie vierde van de stemmen van de vennoten die op de algemene vergadering aanwezig zijn (tweede lid).**

**De voor statuutwijzigingen vereiste « vormen » (derde lid) zullen in het algemeen die van de vroegere rechtsregeling zijn. Artikel 421 verklaart immers geen van de bepalingen die alleen voor vennootschappen onder firma en voor commanditaire vennootschappen gelden onmiddellijk van toepassing zodra de wet in werking treedt, evenmin trouwens als de artikelen 290 tot 296 betreffende de statuutwijzigingen in de andere vennootschapsvormen of, in het algemeen, de bepalingen betreffende de algemene vergaderingen in die andere vennootschapsvormen (artikelen 275 tot 289).**

**Artikel 421 verklaart echter wel onmiddellijk van toepassing de artikelen 17 tot 20, waarvan het eerste betrekking heeft op de bedongen statuutwijzigingen; er is voorgesteld in artikel 421 ook te verwijzen naar de artikelen 12 tot 15, die toepassing vinden op de bekendmakingen (cfr. opmerkingen bij artikel 421, sub nr 3). Die bepalingen zullen dus toepassing moeten vinden op het besluit tot aanpassing van de statuten.**

**Wat de vereiste meerderheden betreft, wijkt het eerste lid af van de gemeenrechtelijke regelen van de vroegere rechtsregeling voor vennootschappen onder firma of gewone commandidaire vennootschappen. Derhalve wordt voorgesteld de Franse tekst, overeenkomstig de Nederlandse, als volgt te redigeren : « à la majorité des trois quarts des associés calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social » (zie ook de opmerking bij artikel 41, sub 2).**

**Ook het tweede lid wijkt af van de meerderheidsregelen die in de andere vennootschapsvormen toepasselijk zouden kunnen zijn, hetzij doordat sommige wijzigingen tot aanpassing worden geacht betrekking te hebben op een van de wezenskenmerken van de vennootschap, hetzij krachtens statuutbepalingen die speciaal betrekking hebben op de statuutwijzigingen en strenger zijn dan de gemeenrechtelijke regeling.**

**Voor zover de in het eerste en het tweede lid bepaalde meerderheden voor de vennootschap minder streng zijn dan die welke in de vroegere rechtsregeling vereist waren, zullen zij alleen van toepassing zijn voor de besluiten die moeten worden genomen om de statuten in overeenstemming te brengen zoals voorgeschreven in artikel 417. De vroegere rechtsregeling zou dus van toepassing blijven als de vennootschap tevens wijzigingen mocht aanbrengen in statuutbepalingen die niet in strijd zouden zijn met de dwingende bepalingen van de wet, of wij-**

le fonctionnement de la société dans le régime nouveau. L'on aperçoit une fois de plus l'intérêt de la précision à donner à la notion de « mise en harmonie » des statuts (cf. les observations au sujet de l'article 417, sub n° 3).

*Article 419*

L'harmonisation des statuts peut être remplacée par une transformation de la société, « conformément aux dispositions légales antérieures », les statuts de la société devant être conformes aux dispositions de la loi nouvelle.

Il y a lieu de remplacer les mots « dispositions légales » par les termes « dispositions législatives ».

Les dispositions en vigueur sur la transformation de sociétés ne permettent point une transformation en une société à capital variable.

Pour le surplus, il est renvoyé aux observations présentées à propos de l'article 421, sub n° 2.

*Article 420*

A l'alinéa 1er, la sanction du défaut de mise en harmonie des statuts ou de transformation régulière avant l'expiration du délai de 18 mois prévu à l'article 417 sera sans doute que les clauses statutaires contraires aux dispositions de la présente loi seront réputées non écrites; à cet égard, il ne s'agit d'ailleurs que des dispositions impératives de la loi nouvelle et non de celles auxquelles le projet autorise des dérogations correspondant aux clauses non modifiées. Mais il est, en outre, opportun de préciser, — ce qu'aucune disposition du projet ne fait — que les dispositions impératives de la loi nouvelle entreront en vigueur à l'expiration du délai de 18 mois à l'égard de la société qui n'aura pas procédé à l'harmonisation de ses statuts ou à sa transformation. C'est d'ailleurs en fonction de cette applicabilité que l'on devra apprécier si, « de ce fait, le fonctionnement de la société est rendu impossible » (alinéa 1er, 2me phrase).

L'alinéa 2 prévoit la dissolution de plein droit de la société anonyme dont le capital n'aura pas, à l'expiration du même délai, été porté au montant minimum prévu par l'article 61, soit un million de francs, L'article 63, § 1er, précisant que les apports susceptibles de réalisation forcée peuvent seuls être pris en considération pour la détermination de ce capital social minimum, devrait être appliqué en tout cas si la société augmente son capital dans les 18 mois pour satisfaire à l'article 61; ne sera-ce pas aussi le cas si la société avait, à l'entrée en vigueur de la loi, un capital de un million ou plus, mais pour la détermination duquel, avant cette entrée en vigueur, les apports non susceptibles de réalisation forcée auraient été pris en considération soit lors de sa constitution soit lors d'une augmentation de capital ?

Il y a lieu d'observer qu'aussi bien la sanction de l'alinéa 1er que celle de l'alinéa 2 sera applicable dès l'expiration du délai de 18 mois. La société ne pourrait pas y échapper en procédant, après cette expiration, à une mise en harmonie de ses statuts, à sa transformation ou à une augmentation de capital pour le porter au minimum légal prévu pour les sociétés anonymes.

Le projet impose également aux S. P. R. L. un capital minimum de 250 000 francs (article 145), apprécié de la même manière que celle prévue par l'article 63, § 1er (article 148).

On peut se demander, dès lors, pourquoi l'alinéa 2 de l'article 420 ne prévoit pas, comme pour la société anonyme, la dissolution de plein droit de la S. P. R. L. qui n'aurait pas porté son capital à ce minimum dans le délai de 18 mois. Sans doute est-ce pour le motif que déjà actuellement, l'article 120, 3o, des lois coordonnées exige que le capital de la S. P. R. L. soit au minimum de 250 000 francs, montant auquel ce minimum a été porté par l'article 1er de la loi du 26 juin 1967. Toutefois, comme mesure transitoire, l'article 6 de cette dernière loi prévoit que l'article 1er de celle-ci ne sera applicable aux S. P. R. L. existantes à son entrée en vigueur qu'en cas de prorogation de sa durée ou de modification de son capital; il pourrait donc encore exister, lors de l'entrée en vigueur de la loi nouvelle, des S. P. R. L. dont le capital serait inférieur à 250 000 francs. L'on n'aperçoit pas pourquoi l'alinéa 2 ne serait pas étendu à ces S. P. R. L. si elles ne portaient pas leur capital à ce montant minimum avant l'expiration du délai de 18 mois.

L'insuffisance du capital minimum ne serait pas de nature à rendre leur fonctionnement impossible en fait ni, par suite, à permettre la demande en dissolution prévue par l'alinéa 2.

*Article 433*

Cet article ne rend pas applicables à l'infraction qu'il prévoit le chapitre VII et l'article 85 du Code pénal. L'article 414 du projet ne les rend applicables qu'aux infractions « prévues par la présente section »

zigingen die niet onmisbaar zouden zijn opdat de vennootschap onder de nieuwe regeling kan werken. Eens te meer blijkt hier, hoe belangrijk het is het begrip « statuten in overeenstemming brengen » nader te omschrijven (zie de opmerkingen bij artikel 417, sub 3).

*Artikel 419*

De aanpassing van de statuten kan worden vervangen door een omzetting van de vennootschap « volgens de vroegere wetsvoorzieningen », waarbij de statuten van de omgezette vennootschap in overeenstemming moeten zijn met de bepalingen van de nieuwe wet.

In de Franse tekst vervange men de woorden « dispositions légales » door « dispositions législatives ».

De thans geldende bepalingen inzake omzetting van vennootschappen bieden geen mogelijkheid tot omzetting in een vennnootschap met veranderlijk kapitaal.

Voorts moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 421, sub 2.

*Artikel 420*

De sanctie welke het eerste lid oplegt « bij gebreke van aanpassing van de statuten of regelmatige omzetting vóór het verstrijken van de in artikel 417 gestelde termijn » van 18 maanden, zal er dus in bestaan dat « de met deze wet strijdige statutaire bepalingen voor niet geschreven worden gehouden »; het gaat hier echter alleen om de dwingende bepalingen van de nieuwe wet, niet om die waarvan het ontwerp afwijkingen toestaat die overeenkomen met niet gewijzigde bepalingen. Het ware echter ook dienstig duidelijk te stellen — geen enkele bepaling van het ontwerp doet het — dat de dwingende bepalingen van de nieuwe wet bij het verstrijken van de termijn van 18 maanden van kracht worden ten aanzien van de vennootschap die nagelaten heeft haar statuten aan te passen of een nieuwe rechtsvorm aan te nemen. Aan de hand van die toepasselijkheid zal trouwens moeten worden uitgemaakt of « daardoor de werking van de vennootschap onmogelijk is » (eerste lid, 2e volzin).

Het tweede lid bepaalt dat rechtens ontbonden wordt de naamloze vennootschap waarvan het kapitaal bij het verstrijken van dezelfde termijn « niet tot het bij artikel 61 voorgeschreven minimumbedrag is uitgebreid », dit is een miljoen frank. Artikel 63, § 1, hetwelk bepaalt dat voor de vaststelling van dat maatschappelijk minimumkapitaal alleen in aanmerking komt « inbreng die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is », zou hoe dan ook moeten worden toegepast als de vennootschap haar kapitaal binnen 18 maanden verhoogt ter voldoening aan artikel 61; zal dat ook niet het geval zijn als de de vennootschap bij de inwerkingtreding van de wet een kapitaal van een miljoen frank of meer bezit, maar voor de vaststelling daarvan, vóór die inwerkingtreding, de niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbare inbreng in aanmerking mocht zijn genomen hetzij bij de oprichting, hetzij bij een kapitaalverhoging ?

Op te merken valt dat zowel de sanctie van het eerste lid als die van het tweede lid dadelijk na het verstrijken van de termijn van 18 maanden toepasselijk zal zijn. De vennootschap kan er niet aan ontkomen door na het verstrijken van die termijn haar statuten aan te passen, een andere rechtsvorm aan te nemen of haar kapitaal te verhogen om het te brengen op het voor de naamloze vennootschappen voorgeschreven wettelijk minimum.

Voor de B. V. B. A. eist het ontwerp een minimumkapitaal van 250 000 frank (artikel 145), dat wordt gewaardeerd op dezelfde wijze als voorgeschreven is in artikel 63, § 1 (artikel 148).

Men kan zich dan ook afvragen waarom het tweede lid van artikel 420 niet, zoals voor de naamloze vennootschap, bepaalt dat de B. V. B. A. die haar kapitaal binnen de termijn van 18 maanden niet tot dat minimum heeft opgevoerd, rechtens wordt ontbonden. De reden is wellicht dat thans reeds in artikel 120, 3°, van de gecoördineerde wetten is bepaald; dat het kapitaal van de P. V. B. A. ten minste 250 000 frank moet bedragen, tot welk bedrag dat minimum opgevoerd is door artikel 1 van de wet van 26 juni 1967. Bij wijze van overgangsmaatregel bepaalt artikel 6 van die wet evenwel dat haar artikel 1 op de P. V. B. A.'s die op de datum van haar inwerkingtreding bestaan, slechts van toepassing is « in geval van verlenging van hun duur of wijziging van hun kapitaal »; er zouden dus bij de inwerkingtreding van de nieuwe wet nog personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid kunnen bestaan waarvan het kapitaal geen 250 000 frank bereikt. Het is niet duidelijk waarom het tweede lid niet mede zou slaan op de B. V. B. A.'s als deze hun kapitaal niet op dat minimumbedrag mochten brengen vóór het verstrijken van de termijn van 18 maanden.

De ontoereikendheid van het minimumkapitaal zou hun werking in feite niet onmogelijk maken en dus ook geen aanleiding geven om de in het tweede lid bedoelde ontbinding te vorderen.

*Artikel 433*

Dit artikel verklaart hoofdstuk VII en artikel 85 van het Strafwetboek niet toepasselijk op het misdrijf dat het strafbaar stelt. Artikel 414 van het ontwerp verklaart ze alleen toepasselijk op de « in deze

(en réalité « chapitre ») dont l'article 433 ne fait pas partie. Il est rappelé que la modification de la rédaction de l'article 414, proposée dans le présent avis, comblerait cette lacune.

### Dispositions applicables aux sociétés en commandite par actions constituées avant la mise en vigueur de la loi

*Article 432*

I. Selon le § 1er, les sociétés demeurent régies par les articles 105 à 115 des lois coordonnées jusqu'au terme fixé par les statuts, ou par lesdites lois (articles 107 et 102), mais ne pourront être prorogées au-delà de ce terme. Les dispositions des lois coordonnées relatives aux sociétés anonymes, qui leur sont en principe applicables en vertu de l'article 107 des dites lois, resteront donc applicables en ce qui les concerne, sauf les exceptions prévues par l'article 432 du projet.

II. Le § 2 leur déclare applicables les nombreuses dispositions suivantes de la loi nouvelle et cela, pour la plupart, à dater de la mise en vigueur de la loi, c'est-à-dire dès le premier jour du 7me mois suivant celui au cours duquel elle aura été publiée (article 416). L'exposé des motifs ne commente pas ce paragraphe.

1° « Les articles 11 à 20 pour toutes les publications faites après la date de la mise en vigueur de la loi. »

Il y aurait lieu d'écrire « pour toutes les publications à faire après la date de... ».

L'article 11 concernant les actes de transformation et les statuts de la société sous sa forme nouvelle, renvoie pour la publication en entier ou par extraits, aux « distinctions établies par les articles 7 à 10 » pour les actes constitutifs de sociétés, alors qu'aucun de ces articles ne mentionne évidemment la société en commandite par actions.

L'article 17, auquel il est renvoyé, concerne la forme des modifications conventionnelles aux statuts et les conditions et effets de la nullité. Il présente un intérêt pour les modifications apportées aux statuts après l'entrée en vigueur de la loi, et pas seulement, comme il est écrit à l'article 432, § 2, 1°, du projet, « pour les publications faites » après cette date, l'article 17 concernant d'ailleurs une question non de publication mais de nullité d'acte.

2° « Les articles 22 à 25 pour toutes les actions en nullité introduites après la même date. »

Sauf le § 1er, alinéa 2, de l'article 22 (précisant l'option à trois branches donnée aux tiers en cas de nullité prévue à l'alinéa 1er) et l'alinéa 3 de l'article 25, les articles 22 à 25 correspondent aux articles 8 à 10 du projet n° 700 voté par la Chambre des Représentants.

Le 2° de l'article 432, § 2, leur donne toutefois un certain effet rétroactif, dont il a été question dans les observations présentées à propos de l'article 421 (qui rend les articles 22 à 25 applicables de plein droit dès l'entrée en vigueur de la loi) sub n° 4, auxquelles il est ici renvoyé.

3° « Les articles 114 à 123, suivant les distinctions établies à l'articles 424. »

Il s'agit, en l'espèce, de tous les articles relatifs aux commissaires dans les sociétés anonymes (chapitre IV, section 4, du projet), alors que l'article 424 ne concerne que le seul article 114 (requérant pour les commissaires la qualité de membre de l'Institut des réviseurs d'entreprises), dont il prévoit une application progressive à dater de l'entrée en vigueur de la loi, en raison du nombre accru de réviseurs auxquels il faudra faire appel et des frais entraînés par l'article 114 pour les sociétés à capital réduit.

L'on n'aperçoit pas les motifs de cette application progressive des autres articles (articles 115 à 123) pour les sociétés en commandite par actions, alors que pour les sociétés anonymes, ils seront applicables à dater de la mise en harmonie de leurs statuts et, au plus tard, à l'expiration du délai de 18 mois prévu aux articles 417 et 420.

4° « Les articles 297 à 310, 312 et 313, à partir de l'exercice social commençant après la date de la mise en vigueur de la loi. »

Il s'agit de l'ensemble des dispositions du chapitre VIII, section 3, du projet, relatives aux comptes sociaux (articles 297 à 313), à l'exception de l'article 311 (concernant la distribution d'un acompte sur le dividende).

Ces dispositions seront applicables aux sociétés autres que la société en nom collectif et la société en commandite à dater de la mise en harmonie des statuts ou de l'expiration du délai de 18 mois, même pour l'exercice social en cours à l'une des deux dates.

afdeling (eigenlijk « in dit hoofdstuk ») omschreven misdrijven ». Artikel 433 maakt daar geen deel van uit. Er moge op worden gewezen dat de in dit advies voorgestelde wijziging van artikel 414 in deze leemte zou voorzien.

### Bepalingen van toepassing op de vennootschappen bij wijze van geldschieting op aandelen, opgericht voor de inwerkingtreding van de wet

*Artikel 432*

I. Volgens § 1 blijven de vennootschappen onder de gelding van de artikelen 105 tot 115 van de gecoördineerde wetten tot de in de statuten of in die wetten (artikelen 107 en 102) bepaalde tijd verstrijkt. De bepalingen van de gecoördineerde wetten met betrekking tot de naamloze vennootschappen, die in beginsel op hen van toepassing zijn krachtens artikel 107 van de wetten, zullen op hen dus toepassing blijven vinden, behoudens de uitzonderingen bepaald in artikel 432 van het ontwerp.

II. Paragraaf 2 neemt de vele hierna vermelde bepalingen van de nieuwe wet die op hen in de meeste gevallen toepassing zullen vinden vanaf de inwerkingtreding van de nieuwe wet, met andere woorden vanaf de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke zij is bekendgemaakt (artikel 416). De memorie van toelichting verstrekt geen commentaar op die paragraaf.

1° « De artikelen 11 tot 20, voor alle bekendmakingen na de datum van inwerkingtreding van de wet. »

Er moet worden gelezen : « voor alle bekendmakingen die moeten worden gedaan na de datum... ».

Artikel 11 heeft betrekking op « de akten van omzetting en de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm » en verwijst voor de bekenmaking — geheel of bij uittreksel — naar « het onderscheid gemaakt in de artikelen 7 tot 10 » met betrekking tot de oprichtingsakte van de vennootschappen, terwijl natuurlijk geen van die artikelen de commanditaire vennootschap op aandelen vermeldt.

Artikel 17, waarnaar wordt verwezen, heeft betrekking op de vorm van de bedongen statuutwijzigingen en op de voorwaarden en gevolgen van de nietigheid. Het heeft belang voor de wijzigingen die in de statuten worden aangebracht na de inwerkingtreding van de wet, en niet alleen, zoals artikel 432, § 2, 1°, van het ontwerp zegt, « voor de bekendmaking » na die datum; in artikel 17 gaat het trouwens niet over de bekendmaking maar over de nietigheid van akten.

2° « De artikelen 22 tot 25, voor alle vorderingen tot nietigverklaring na die datum ingesteld. »

Behalve § 1, tweede lid, van artikel 22 (dat derden drie keuzemogelijkheden biedt in geval van nietigverklaring als bedoeld in het eerste lid) en het derde lid van artikel 25, stemmen de artikelen 22 tot 25 overeen met de artikelen 8 tot 10 van het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen ontwerp nr 700.

Artikel 432, § 2, 2°, verleent hun nochtans enige terugwerkende kracht, namelijk die waarvan sprake is geweest in de opmerkingen bij artikel 421 (dat de artikelen 22 tot 25 van rechtswege toepasselijk verklaart zodra de wet in werking treedt) sub 4; daarnaar wordt hier verwezen.

3° « De artikelen 114 tot 123 met het onderscheid in artikel 424 gesteld. »

Het gaat hier om alle artikelen die betrekking hebben op de commissarissen in naamloze vennootschappen (hoofdstuk IV, afdeling 4, van het ontwerp), terwijl artikel 424 alleen betrekking heeft op artikel 114 (de commissarissen moeten lid van het Instituut van de bedrijfsrevisoren zijn); artikel 424 voorziet in de geleidelijke toepassing van artikel 114 vanaf de inwerkingtreding van de wet, wegens het groter aantal revisoren dat nodig zal zijn en wegens de kosten welke artikel 114 meebrengt voor de vennootschappen met gering kapitaal.

Het is niet duidelijk waarom de overige artikelen (115 tot 123) geleidelijk toepassing zouden moeten vinden voor commanditaire vennootschappen op aandelen, terwijl zij voor naamloze vennootschappen van toepassing zullen zijn zodra dezer statuten aangepast zijn, uiterlijk bij het verstrijken van de in de artikelen 417 en 420 bepaalde termijn van 18 maanden.

4° « De artikelen 297 tot 310, 312 en 313, met ingang van het boekjaar beginnende na de datum van inwerkingtreding van de wet. »

Het betreft hier alle bepalingen van hoofdstuk VIII, afdeling 3, van het ontwerp die handelen over de rekeningen van de vennootschap (artikelen 297 tot 313), met uitzondering van artikel 311 (betreffende de uitkering van een voorschot op het dividend).

Die bepalingen zullen op de vennootschappen die geen vennootschappen onder firma of commanditaire vennootschappen zijn, toepassing vinden zodra hun statuten aangepast zijn of de termijn van 18 maanden verstreken is, zelfs voor het boekjaar dat op een van beide data lopende is.

L'article 298, § 2, alinéa 2, prévoit pour les sociétés anonymes et les sociétés à capital variable administrées suivant les articles 90 à 113, l'intervention du conseil de surveillance.

Il ne pourrait être appliqué à la commandite par actions, à laquelle le projet n'impose pas une gestion comportant un « conseil de surveillance » au sens de l'article 90 et des articles 99 et suivants du projet (le « conseil de surveillance » prévu par l'article 112 des lois coordonnées étant en réalité un conseil des commissaires).

L'article 302, C, n° 4, concernant les actions ou parts rachetées par la société conformément aux articles 87 et 157 ne sera pas applicable en l'absence d'une disposition expresse rendant ces deux articles applicables à la commandite par actions.

Il en sera de même de l'article 302, D, n° 3, les apports soumis au régime de l'article 63, § 2, n'étant pas prévus pour les commandites par actions.

La même observation vaut pour l'article 303, § 1er, n° 8 (à défaut de disposition rendant l'article 87, § 2, applicable aux commandites par actions), et pour l'article 308, dernier alinéa (en l'absence d'un conseil de surveillance).

5° et 6° « Les articles 314 à 316, à partir de la mise en vigueur de la loi », et « l'article 317 à partir de la même date... »

Il est renvoyé aux observations faites à propos de l'article 421 sous le n° 28.

7° « Les articles 318 à 340, suivant les distinctions établies par l'article 431. »

Le renvoi à l'article 431 (concernant les fusions, d'ailleurs sans faire de distinction) doit constituer une erreur matérielle. On doit supposer que c'est à l'article 429 que le projet a entendu renvoyer.

On se réfère à cet égard aux observations présentées à propos de l'article 421, sub n° 11.

III. Aux termes du § 3 de l'article 432, les sociétés en commandite par actions existantes peuvent aussi, jusqu'à l'arrivée de leur terme, décider leur transformation en une société d'une autre forme juridique « en se conformant aux articles 340, 341, 342, 1°, et 344.

Les articles 345, 346 et 419 sont également applicables à cette transformation ».

La mention de l'article 340 dans cette disposition doit être le résultat d'une erreur matérielle : relatif uniquement aux obligations, il est totalement étranger à une transformation de société.

L'article 341 reproduit l'article 165 des lois coordonnées.

La mention de l'article 342, 1°, doit sans doute se lire « 342, alinéa 1er », car l'article 342 ne contient pas de 1°. Ledit alinéa 1er reproduit l'article 170, alinéa 1er, des lois coordonnées, mais y ajoute un renvoi à l'article 22 du projet (cf. les observations du présent avis au sujet de l'article 342).

La mention de l'article 344 est dépourvue d'objet en ce qui concerne les dispositions de l'article 344, alinéa 1er, et alinéa 2, 1° et 2°.

En effet, l'alinéa 1er de l'article 344 règle les conditions de la décision de transformation d'une société anonyme, d'une S. P. R. L., d'une S. C. V. ou d'une société coopérative; l'alinéa 2, 1° et 2°, vise la décision de transformation d'une société en commandite ou d'une société en nom collectif. L'article 344, 3°, trouvera par contre, application à la société en commandite par actions qui se transformerait en société en nom collectif, en société en commandite, en société à capital variable ou en société coopérative.

La mention de l'article 345 est également sans objet : cet article concerne le droit de démission de l'associé d'une S. C. V. ou d'une S. C. qui se transforme.

L'article 346 reproduit l'article 169 des lois coordonnées; mais il se réfère, pour l'adoption des nouveaux statuts, aux conditions du projet (et donc, notamment, à celles de l'article 344, alinéa 2, 3°).

Enfin, l'article 419 sera également applicable, selon le projet, à cette transformation à laquelle les sociétés en commandite par actions pourront procéder, selon le § 3, jusqu'à l'arrivée de leur terme. Or, ledit article 419 prévoit que « pendant le délai prévu à l'article 417 (de 18 mois après l'entrée en vigueur de la loi), l'harmonisation des statuts peut être remplacée par une transformation de la société conformément aux dispositions légales antérieures. Les statuts de la société transformée doivent être conformes aux dispositions de la présente loi ». Il y a, dès lors, contradiction à soumettre la transformation à laquelle la société en commandite par actions peut procéder, aux dispositions légales antérieures (articles 165 à 173 des lois coordonnées, avec les modifications que le projet n° 700, dans ses articles 26 à 28 votés par la Chambre des Représentants, apporte aux articles 170, 172 et 173) et, simultanément, aux articles nouveaux du projet cités par l'article 432, § 3.

Cette contradiction serait levée si l'intention du Gouvernement était de soumettre la transformation uniquement à la totalité des dispositions légales antérieures dans le cas où elle aurait lieu dans les

Artikel 298, § 2, tweede lid, voorziet voor de naamloze vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal die overeenkomstig de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, in het optreden van de raad van toezicht.

Het kan geen toepassing vinden op commanditaire vennootschappen op aandelen, waarvoor het ontwerp niet bepaalt dat bij het bestuur ook een « raad van toezicht » betrokken is als bedoeld in artikel 90 en in de artikelen 99 en volgende van het ontwerp (de « raad van toezicht » bedoeld in artikel 112 van de gecoördineerde wetten is in feite een raad van commissarissen).

Artikel 302, C, nr 4, dat handelt over « de aandelen die de vennootschap overeenkomstig de artikelen 87 en 157 heeft ingekocht », zal geen toepassing vinden als geen bepaling die artikelen met zoveel woorden toepasselijk verklaart op de commanditaire vennootschap op aandelen.

Dat zal ook het geval zijn met artikel 302, D, 3, aangezien voor de commanditaire vennootschappen op aandelen geen inbreng voorgeschreven is die onderworpen is aan de regeling van artikel 63, § 2.

Dezelfde opmerking geldt voor artikel 303, § 1, 8 (bij gemis van een bepaling die artikel 87, § 2, toepasselijk verklaart op de commanditaire vennootschappen op aandelen), en voor artikel 308, laatste lid (omdat er geen raad van toezicht is).

5° en 6° « De artikelen 314 tot 316, vanaf de datum van de inwerkingtreding van de wet » en « artikel 317, vanaf diezelfde datum... ».

Hier moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 421 onder nr 28.

7° « De artikelen 318 tot 340, met het onderscheid in artikel 431 gesteld ».

De verwijzing naar artikel 431 (dat over fusies handelt, trouwens zonder een onderscheid te maken) moet een verschrijving zijn. Bedoeld zal zijn artikel 429.

Er moge worden verwezen naar de opmerkingen bij artikel 421, sub nr 11.

III. Luidens § 3 van artikel 432 kunnen de bestaande commanditaire vennootschappen « eveneens tot aan het einde van hun duurtijd tot omzetting beslissen in een vennootschap met een andere rechtsvorm, waarbij de artikelen 340, 341, 342, 1°, en 344 worden in acht genomen.

De artikelen 345, 346 en 419 worden ook op die omzetting toegepast ».

Artikel 340 moet hier bij vergissing vermeld zijn; het heeft alleen betrekking op de obligaties en heeft niets uit te staan met omzetting van een vennootschap.

Artikel 341 neemt artikel 165 van de gecoördineerde wetten over.

De vermelding van artikel « 342, 1° » zal gelezen moeten worden : « 342, eerste lid », want een 1° komt er niet in voor. Het genoemde eerste lid herhaalt artikel 170, eerste lid, van de gecoördineerde wetten, maar voegt er een verwijzing naar artikel 22 van het ontwerp aan toe (zie de opmerkingen bij artikel 342).

Vermelding van artikel 344 heeft geen zin wat betreft het bepaalde in het eerste lid en het tweede lid, 1° en 2°, daarvan.

Het eerste lid van artikel 344 regelt de voorwaarden van de beslissing tot omzetting van een naamloze vennootschap, een B. V. B. A., een V. V. K. of een coöperatieve vennootschap; het tweede lid, 1° en 2°, handelt over de beslissing tot omzetting van een commanditaire vennootschap of van een vennootschap onder firma. Artikel 344, tweede lid, 3°, zal daarentegen toepassing vinden op de commanditaire vennootschap (op aandelen) die mocht worden omgezet in een vennootschap onder firma, in een naamloze vennootschap, in een V. V. K. of in een coöperatieve vennootschap.

Ook de vermelding van artikel 345 is overbodig; dat artikel handelt over het recht van de vennoot van een V. V. K. of van een coöperatieve vennootschap om uit de vennootschap te treden als deze een andere rechtsvorm aanneemt.

Artikel 346 neemt artikel 169 van de gecoördineerde wetten over; voor de goedkeuring van de nieuwe statuten verwijst het evenwel naar de vereisten van het ontwerp (en dus onder meer naar die van artikel 344, tweede lid, 3°).

Ten slotte zal ook artikel 419 volgens het ontwerp toepassing vinden op die omzetting waartoe de commanditaire vennootschappen op aandelen volgens § 3 zullen kunnen overgaan « tot aan het einde van hun duurtijd ». Artikel 419 bepaalt evenwel : « Binnen de in artikel 417 gestelde termijn (van 18 maanden na de inwerkingtreding van de wet) kan de aanpassing van de statuten worden vervangen door een omzetting van de vennootschap volgens de vroegere wetsvoorzieningen. De statuten van de omgezette vennootschap moeten in overeenstemming zijn met de bepalingen van deze wet ». Het is derhalve tegenstrijdig de omzetting waartoe de commanditaire vennootschap op aandelen kan overgaan te onderwerpen aan de vroegere wetsbepalingen (artikelen 165 tot 173 van de gecoördineerde wetten, met de wijzigingen welke de artikelen 26 tot 28 van het door de Kamer van Volksvertegenwoordigers aangenomen ontwerp nr 700 aanbrengen in de artikelen 170, 172 en 173) en tevens aan de in artikel 432, § 3, genoemde nieuwe artikelen van het ontwerp.

Die tegenstrijdigheid zou vervallen als de Regering mocht bedoelen, dat de omzetting alleen dan aan alle vroegere wetsbepalingen onderworpen is indien zij plaatsheeft binnen 18 maanden na de inwer-

18 mois de l'entrée en vigueur de la loi, et de la soumettre, après ce délai, à un autre régime (ce qui constituerait une dérogation au § 1er selon lequel la société reste soumise, en principe, aux articles 105 à 115 des lois coordonnées, donc à l'article 107 qui renvoie à la section 8 de ces lois relative à la transformation de la société). Mais cette intention ne résulte pas du projet; elle exigerait une rédaction nouvelle du § 3, qui devrait, en outre, préciser autrement que par une référence à l'article 419, les règles qui seraient applicables après ce délai précité de 18 mois. Au reste, l'on n'aperçoit pas la raison d'une différence de régime selon que la transformation de la société en commandite par actions serait opérée avant ou après ce délai de 18 mois prévu à l'article 419 pour les sociétés qui sont tenues, à défaut d'une telle transformation, d'harmoniser leurs statuts avec la loi nouvelle (article 417), obligation qui ne pèse pas sur les sociétés en commandite par actions.

Si l'intention du Gouvernement est, au contraire, d'instituer pour la transformation dès l'entrée en vigueur de la loi et quelle qu'en soit la date, un régime unique constitué par les dispositions législatives antérieures (article 433, § 1er, se référant notamment à l'article 107, et article 433, § 3, en tant que, par référence à l'article 419, il entendrait renvoyer à ces dispositions antérieures), le texte devrait exprimer clairement cette volonté, sauf à énoncer les dérogations précises que l'on voudrait apporter à ce régime antérieur.

* * *

Le Conseil d'Etat suggère en outre de prévoir *in fine* du projet, un article rédigé comme suit :

« *Article* ... — Le Roi peut modifier les dispositions législatives existantes afin de mettre leur texte en concordance avec les dispositions de la présente loi. »

* * *

La chambre était composée de

Messieurs : G. Holoye, président de chambre,

G. Van Bunnen, J. Masquelin, conseillers d'Etat,

R. Pirson, F. Rigaux, assesseurs de la section de législation,

Madame : J. Truyens, greffier.

La concordance entre la version française et la version néerlandaise a été vérifiée sous le contrôle de M. G. Van Bunnen.

Le rapport a été présenté par M. P. Maroy et par M. H. Rousseau, premiers auditeurs.

*Le Greffier,* *Le Président,*

J. TRUYENS G. HOLOYE

kingtreding van de wet, en dat zij na die termijn aan een andere regeling onderworpen wordt (hetgeen zou betekenen dat wordt afgeweken van § 1, volgens welke de vennootschap in beginsel onderworpen blijft aan de artikelen 105 tot 115 van de gecoördineerde wetten en dus ook aan artikel 107 dat verwijst naar afdeling 8 van die wetten, met betrekking tot de « omvorming van vennootschappen »). Die bedoeling blijkt echter niet uit het ontwerp; om ze tot uiting te brengen zou een nieuwe tekst voor § 3 nodig zijn, en daarin zou anders dan door verwijzing naar artikel 419 bepaald moeten worden welke regelen toepassing zouden vinden na het verstrijken van die termijn van 18 maanden. Overigens is het niet duidelijk waarom de regeling zou moeten verschillen naargelang de omzetting van de commanditaire vennootschap op aandelen plaatsheeft vóór dan wel na het verstrijken van die termijn van 18 maanden, welke in artikel 419 is voorgeschreven voor de vennootschappen die gehouden zijn, als zij geen zodanige omzetting verrichten, hun statuten met de nieuwe wet in overeenstemming te brengen (artikel 417) — een verplichting die niet geldt voor de commanditaire vennootschappen op aandelen.

Ligt het echter in de bedoeling van de Regering om voor de omzetting bij de inwerkingtreding van de wet, en ongeacht de datum van de omzetting, een enige regeling in te voeren die zou bestaan uit de vroegere wetsbepalingen (artikel 433, § 1, dat onder meer verwijst naar artikel 107, en artikel 433, § 3, voor zover het, door verwijzing naar artikel 419, mocht willen verwijzen naar die vroegere bepalingen), dan zou de tekst die bedoeling duidelijk moeten verwoorden, tenzij hij zou aangeven welke welbepaalde afwijkingen van die vroegere regeling men wil aanbrengen.

* * *

De Raad van State geeft bovendien in overweging aan het slot van het ontwerp een als volgt geredigeerd artikel toe te voegen :

« *Artikel* ... — De Koning kan de bestaande wetsbepalingen wijzigen ten einde de tekst ervan in overeenstemming te brengen met de bepalingen van deze wet. »

* * *

De kamer was samengesteld uit

de heren : G. Holoye, kamervoorzitter,

G. Van Bunnen, J. Masquelin, staatsraden,

R. Pirson, F. Rigaux, bijzitters van de afdeling wetgeving,

Mevrouw : J. Truyens, griffier.

De overeenstemming tussen de Franse en de Nederlandse tekst werd nagezien onder toezicht van de heer G. Van Bunnen.

Het verslag werd uitgebracht door de heer P. Maroy en door de heer H. Rousseau, eerste auditeurs.

*De Griffier,* *De Voorzitter,*

J. TRUYENS G. HOLOYE

# PROJET DE LOI MODIFIANT LA LEGISLATION RELATIVE AUX SOCIETES COMMERCIALES

TABLE DES MATIERES


Pages

Chapitre I. — Dispositions générales (art. 1er-37) ... ... ... ... 299

Chapitre II. — Société en nom collectif (art. 38-50) ... ... ... 309

Chapitre III. — Société en commandite (art. 51-59) ... ... ... ... 312

Chapitre IV. — Société anonyme (art. 60-142) ... ... ... ... ... 314

Section 1 : Définition et constitution (art. 60-69) ... ... ... 314

Section 2 : Les titres émis par les S. A. (art. 70-89) ... ... ... 318

Section 3 : De l'administration et de la surveillance (art. 90-113) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 324

Section 4 : Des commissaires (art. 114-123) ... ... ... ... ... 331

Section 5 : De l'augmentation, de la réduction et de l'amortissement du capital (art. 124-132) ... ... ... ... ... ... ... 335

Section 6 : De l'émission des obligations — Des obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription préférentiel (art. 133-139) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 337

Section 7 : De la dissolution (art. 140-142) ... ... ... ... ... 339

Chapitre V. — Société privée à responsabilité limitée (art. 143-185) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 340

Section 1 : Définition et constitution (art. 143-151) ... ... ... 340

Section 2 : Des parts et de leur transmission (art. 152-161) 342

Section 3 : De la gestion et du contrôle (art. 162-179) ... ... 344

Section 4 : De l'augmentation et de la réduction du capital social (art. 180) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 348

Section 5 : De l'émission des obligations (art. 181) ... ... ... 349

Section 6 : De la dissolution (art. 182-185) ... ... ... ... ... 349

Chapitre VI. — Société coopérative (art. 186-243) ... ... ... ... 349

Section 1 : Définition et constitution (art. 186-194) ... ... ... 349

Section 2 : De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé. De la souscription et du retrait des parts. Des cotisations (art. 195-209) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 352

Section 3 : Des parts sociales et de leur transmission. Du registre (art. 210-219) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 355

Section 4 : De l'administration et du contrôle (art. 220-233) 357

Section 5 : De l'affectation des bénéfices (art. 234-235) ... 361

Section 6 : Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale (art. 236-238) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 361

Section 7 : De l'émission d'obligations (art. 239) ... ... ... 362

Section 8 : De la dissolution (art. 240-243) ... ... ... ... ... 362

Chapitre VII. — Société à capital variable (art. 244-274) ... ... 363

Section 1 : Définition et constitution (art. 244-250) ... ... ... 363

Section 2 : De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé. De la souscription et du retrait des parts. Des cotisations (art. 251-260) ... ... ... ... ... ... ... ... ... 365

Section 3 : Des parts sociales et de leur transmission (art. 261-265) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 367

Section 4 : De l'administration et du contrôle (art. 266-269) 368

Section 5 : Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale (art. 270-272) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 369

Section 6 : De l'émission d'obligations (art. 273) ... ... ... 370

Section 7 : De la dissolution (art. 274) ... ... ... ... ... ... 370


# ONTWERP VAN WET TOT WIJZIGING VAN DE WETGEVING BETREFFENDE DE HANDELSVENNOOTSCHAPPEN

INHOUDSOPGAVE


Blz.

Hoofdstuk I. — Algemene bepalingen (art. 1-37) ... ... ... ... 299

Hoofdstuk II. — Vennootschap onder firma (art. 38-50) ... ... 309

Hoofdstuk III. — Commanditaire vennootschap (art. 51-59) ... 312

Hoofdstuk IV. — Naamloze vennootschap (art. 60-142) ... ... 314

Afdeling 1 : Aard en oprichting (art. 60-69) ... ... ... ... ... 314

Afdeling 2 : Door de naamloze vennootschap uitgegeven effecten (art. 70-89) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 318

Afdeling 3 : Bestuur en toezicht (art. 90-113) ... ... ... ... ... 324

Afdeling 4 : Commissarissen (art. 114-123) ... ... ... ... ... 331

Afdeling 5 : Verhoging, vermindering en afschrijving van het maatschappelijk kapitaal (art. 124-132) ... ... ... ... ... 335

Afdeling 6 : Uitgifte van obligaties — Converteerbare obligaties — Obligaties met voorkeursrecht (art. 133-139) ... 337

Afdeling 7 : Ontbinding (art. 140-142) ... ... ... ... ... ... ... 339

Hoofdstuk V. — Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (art. 143-185) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 340

Afdeling 1 : Aard en oprichting (art. 143-151) ... ... ... ... 340

Afdeling 2 : Aandelen en overdracht van aandelen (art. 152-161) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 342

Afdeling 3 : Beheer en toezicht (art. 162-179) ... ... ... ... ... 344

Afdeling 4 : Verhoging en vermindering van het maatschappelijk kapitaal (art. 180) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 348

Afdeling 5 : Uitgifte van obligaties (art. 181) ... ... ... ... 349

Afdeling 6 : Ontbinding (art. 182-185) ... ... ... ... ... ... ... 349

Hoofdstuk VI. — Coöperatieve vennootschap (art. 186-243) ... 349

Afdeling 1 : Aard en oprichting (art. 186-194) ... ... ... ... 349

Afdeling 2 : Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot. Inschrijving op en terugneming van aandelen. Bijdragen (art. 195-209) ... ... ... ... ... ... ... ... ... 352

Afdeling 3 : Aandelen en overgang van aandelen. Register (art. 210-219) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 355

Afdeling 4 : Bestuur en toezicht (art. 220-233) ... ... ... ... 357

Afdeling 5 : Bestemming van de winst (art. 234-235) ... ... 361

Afdeling 6 : Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij besluit van de algemene vergadering (art. 236-238) ... ... ... ... ... ... ... 361

Afdeling 7 : Uitgifte van obligaties (art. 239) ... ... ... ... ... 362

Afdeling 8 : Ontbinding (art. 240-243) ... ... ... ... ... ... 362

Hoofdstuk VII. — Vennootschap met veranderlijk kapitaal (art. 244-274) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 363

Afdeling 1 : Aard en oprichting (art. 244-250) ... ... ... ... 363

Afdeling 2 : Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot. Inschrijving op en terugneming van aandelen. Bijdragen (art. 251-260) ... ... ... ... ... ... ... ... ... 365

Afdeling 3 : Aandelen en overdracht van aandelen (art. 261-265) ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... ... 367

Afdeling 4 : Bestuur en toezicht (art. 266-269) ... ... ... ... 368

Afdeling 5 : Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij besluit van de algemene vergadering (art. 270-272) ... ... ... ... ... ... ... 369

Afdeling 6 : Uitgifte van obligaties (art. 273) ... ... ... ... ... 370

Afdeling 7 : Ontbinding (art. 274) ... ... ... ... ... ... ... ... 370

Pages

Chapitre VIII. — Dispositions communes aux sociétés anonymes, aux sociétés privées à responsabilité limitée, aux sociétés coopératives et aux sociétés à capital variable (art. 275-317) ... 370

Section 1 : Des assemblées générales (art. 275-289) ... 370

Section 2 : De la modification des statuts (art. 290-296) ... 378

Section 3 : Des informations périodiques et occasionnelles ainsi que des comptes annuels et de leur diffusion (art. 297-313*bis*) ... 381

Section 4 : De certaines mentions à faire dans les actes (art. 314-316) ... 386

Section 5 : Des commissaires investigateurs (art. 317) ... 386

Chapitre IX. — De l'émission d'obligations (art. 318-340) ... 387

Chapitre X. — De la transformation et de la fusion des sociétés (art. 341-363) ... 393

Section 1 : De la transformation (art. 341-349) ... 393

Section 2 : De la fusion (art. 350-363) ... 396

Chapitre XI. — De la liquidation des sociétés dotées de la personnalité juridique (art. 364-389) ... 400

Chapitre XII. — Des sociétés momentanées et des sociétés en participation (art. 390-393) ... 407

Chapitre XIII. — Des sociétés étrangères (art. 394-396) ... 407

Chapitre XIV. — De la prescription (art. 397-398) ... 408

Chapitre XV. — Dispositions pénales (art. 399-415) ... 409

Section 1 : Infractions relatives à la constitution des sociétés (art. 399-400) ... 409

Section 2 : Infractions relatives à l'administration des sociétés visées aux chapitres IV à VII (art. 401-406) ... 410

Section 3 : Infractions relatives au contrôle des sociétés visées aux chapitres IV à VII (art. 407-408) ... 413

Section 4 : Infractions relatives aux titres émis par les S. A. (art. 409-411) ... 414

Section 5 : Dispositions générales (art. 412-415) ... 414

Chapitre XVI. — Dispositions modificatives, abrogatoires, diverses et transitoires (art. 416-452) ... 415

Blz.

Hoofdstuk VIII. — Gemeenschappelijke bepalingen betreffende de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de coöperatieve vennootschap en de vennootschap met veranderlijk kapitaal (art. 275-317) ... 370

Afdeling 1 : Algemene vergaderingen (art. 275-289) ... 370

Afdeling 2 : Wijziging van de statuten (art. 290-296) ... 378

Afdeling 3 : Informatie te verstrekken op geregelde tijdstippen of bij bepaalde gelegenheden. Jaarrekening en zijn verspreiding (art. 297-313*bis*) ... 381

Afdeling 4 : Enkele in de akten op te nemen vermeldingen (art. 314-316) ... 386

Afdeling 5 : Onderzoekscommissarissen (art. 317) ... 386

Hoofdstuk IX. — Uitgifte van obligaties (art. 318-340) ... 387

Hoofdstuk X. — Omzetting en fusie van vennootschappen (art. 341-363) ... 393

Afdeling 1 : Omzetting (art. 341-349) ... 393

Afdeling 2 : Fusie (art. 350-363) ... 396

Hoofdstuk XI. — Vereffening van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid (art. 364-389) ... 400

Hoofdstuk XII. — Tijdelijke vennootschappen en vennootschappen bij wijze van deelneming (art. 390-393) ... 407

Hoofdstuk XIII. — Buitenlandse vennootschappen (art. 394-396) 407

Hoofdstuk XIV. — Verjaring (art. 397-398) ... 408

Hoofdstuk XV. — Strafbepalingen (art. 399-415) ... 409

Afdeling 1 : Misdrijven betreffende de oprichting van vennootschappen (art. 399-400) ... 409

Afdeling 2 : Misdrijven betreffende het bestuur van de vennootschappen bedoeld in de hoofdstukken IV tot VII (art. 401-406) ... 410

Afdeling 3 : Misdrijven betreffende het toezicht op de vennootschappen bedoeld in de hoofdstukken IV tot VII (art. 407-408) ... 413

Afdeling 4 : Misdrijven betreffende de effecten door naamloze vennootschappen uitgegeven (art. 409-411) ... 414

Afdeling 5 : Algemene bepalingen (art. 412-415) ... 414

Hoofdstuk XVI. — Wijzigingsbepalingen, opheffingsbepalingen, diverse bepalingen en overgangsbepalingen (art. 416-452) ... 415

# PROJET DE LOI

BAUDOUIN,

Roi des Belges,

*A tous, présents et à venir,* SALUT.

Sur la proposition de Notre Ministre de la Justice,

NOUS AVONS ARRÊTÉ ET ARRÊTONS :

Notre Ministre de la Justice est chargé de présenter en Notre Nom aux Chambres législatives le projet de loi dont la teneur suit :

## CHAPITRE I

## Dispositions générales

### Article 1er

§ 1er. Les sociétés commerciales sont celles qui ont pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale ou l'accomplissement d'un ou plusieurs actes de commerce.

§ 2. Est considérée comme entreprise commerciale au sens de la présente loi, toute organisation dont l'objet est de pourvoir à la production, à l'échange ou à la circulation des biens et des services, pour autant que ces activités constituent des actes de commerce tels qu'ils sont définis par les articles 2 et 3 du Code de commerce.

§ 3. Toutefois, sont toujours commerciales, même si leur objet est de nature civile :

1° les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable, les sociétés privées à responsabilité limitée et les sociétés coopératives;

2° les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite dont tous les associés sont des sociétés commerciales par leur objet ou des sociétés qui ont adopté l'une des formes mentionnées au 1° ci-dessus.

§ 4. Les sociétés commerciales se règlent par les lois particulières au commerce, par le droit civil et par les conventions des parties.

§ 5. Les sociétés constituées dans un intérêt public, sous l'une des formes indiquées à l'article 2, sont régies par la présente loi, sans préjudice des dérogations au régime ordinaire des sociétés commerciales, prévues pour ces sociétés par les lois particulières.

### Art. 2

La loi reconnaît comme sociétés commerciales dotées de la personnalité juridique :

la société en nom collectif;
la société en commandite;
la société anonyme;
la société privée à responsabilité limitée;
la société coopérative;
la société à capital variable.

# WETSONTWERP

BOUDEWIJN,

Koning der Belgen,

*Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,* ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze Minister van Justitie,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Onze Minister van Justitie, is gelast in Onze naam bij de Wetgevende Kamers het ontwerp van wet in te dienen waarvan de tekst volgt :

## HOOFDSTUK I

## Algemene bepalingen

### Artikel 1

§ 1. Een handelsvennootschap is een vennootschap tot exploitatie van een handelsonderneming of tot het verrichten van een of meer daden van koophandel.

§ 2. Als handelsonderneming in de zin van deze wet wordt beschouwd elke organisatie gericht op de produktie, de uitwisseling of het verkeer van goederen of van diensten, voor zover die verrichtingen daden van koophandel zijn volgens de bepalingen van de artikelen 2 en 3 van het Wetboek van Koophandel.

§ 3. Als handelsvennootschap worden steeds aangemerkt, ook wanneer hun doel van burgerlijke aard is :

1° de naamloze vennootschap, de vennootschap met veranderlijk kapitaal, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve vennootschap;

2° de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap waarvan alle vennoten handelsvennootschappen zijn wegens hun doel, of vennootschappen die een van de rechtsvormen onder 1° hebben aangenomen.

§ 4. De handelsvennootschappen worden beheerst door de bijzondere wetten op de koophandel, het burgerlijk recht en de overeenkomsten van partijen.

§ 5. De vennootschappen tot nut van het algemeen opgericht in een van de rechtsvormen genoemd in artikel 2, worden beheerst door deze wet, onverminderd de door bijzondere wetten voor deze vennootschappen bepaalde afwijkingen van de gewone regeling voor de handelsvennootschappen.

### Art. 2

De wet erkent als handelsvennootschap met rechtspersoonlijkheid :

de vennootschap onder firma;
de commanditaire vennootschap;
de naamloze vennootschap;
de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid;
de coöperatieve vennootschap;
de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Art. 3

Il y a, en outre, des sociétés commerciales momentanées et des sociétés commerciales en participation, auxquelles la loi ne reconnaît pas la personnalité juridique.

Art. 4

Toute société ayant pour objet l'exploitation d'une entreprise commerciale, est considérée comme une société en nom collectif si les fondateurs n'ont pas manifesté la volonté soit d'adopter l'un des autres types de sociétés reconnus par l'article 2 soit de former une société momentanée ou en participation.

Art. 5

Sans préjudice de l'article 362, 1°, les sociétés en nom collectif, les sociétés en commandite et les sociétés coopératives sont formées par des actes spéciaux publics ou sous seing privé, en se conformant, dans ce dernier cas, à l'article 1325 du Code civil.

Les sociétés anonymes, les sociétés privées à responsabilité limitée et les sociétés à capital variable sont constituées par des actes publics.

Art. 6

Les sociétés commerciales momentanées et les sociétés commerciales en participation peuvent être constatées par tout mode de preuve admissible en matière commerciale.

Art. 7

Les actes des sociétés énumérés à l'article 2 sont publiés par extraits aux frais des intéressés.

Art. 8

§ 1er. Pour les sociétés en nom collectif et en commandite, l'extrait contient :

1° les nom, prénoms, profession et domicile de tous les associés, solidaires ou non;

2° la raison sociale et, le cas échéant, l'appellation particulière de la société;

3° l'indication précise du siège social;

4° la désignation des gérants;

5° l'objet de la société;

6° la date du commencement de la société et sa durée;

7° les clauses relatives aux effets sur la continuation de la société, du décès, de la faillite, de l'interdiction ou de la retraite d'un associé.

Pour les sociétés en commandite, il contient, en outre :

1° l'indication des valeurs fournies ou à fournir en commandite;

2° la désignation des commanditaires qui doivent fournir des valeurs, avec l'indication des obligations de chacun.

Art. 3

Er zijn ook tijdelijke handelsvennootschappen en handelsvennootschappen bij wijze van deelneming, waaraan de wet geen rechtspersoonlijkheid toekent.

Art. 4

Iedere vennootschap die de exploitatie van een handelsonderneming ten doel heeft, wordt als een vennootschap onder firma aangemerkt, zo de oprichters niet hun wil hebben te kennen gegeven een andere bij artikel 2 erkende rechtsvorm aan te nemen of een tijdelijke vennootschap dan wel een vennootschap bij wijze van deelneming aan te gaan.

Art. 5

Onverminderd artikel 362, 1°, wordt de vennootschap onder firma, de commanditaire vennootschap en de coöperatieve vennootschap opgericht bij afzonderlijke authentieke of onderhandse akte, met inachtneming, in het laatste geval, van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek.

De naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid en de vennootschap met veranderlijk kapitaal wordt opgericht bij authentieke akte.

Art. 6

Het bestaan van een tijdelijke handelsvennootschap of van een handelsvennootschap bij wijze van deelneming kan worden vastgesteld door alle in handelszaken toegelaten bewijsmiddelen.

Art. 7

De oprichtingsakte van de in artikel 2 genoemde vennootschappen wordt bij uittreksel bekendgemaakt op kosten van de belanghebbenden.

Art. 8

§ 1. Voor de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschap worden in het uittreksel de volgende gegevens vermeld :

1° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van alle, al dan niet hoofdelijk aansprakelijke vennoten;

2° de handelsnaam en, in voorkomend geval, de bijzondere benaming van de vennootschap;

3° de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;

4° de zaakvoerders;

5° het doel van de vennootschap;

6° de aanvangsdatum en de duur van de vennootschap;

7° de bepalingen betreffende de gevolgen van het overlijden, het faillissement en de uittreding van een vennoot ten aanzien van de voortzetting van de vennootschap.

Voor de commanditaire vennootschappen worden bovendien vermeld :

1° de waarden die bij wijze van geldschieting zijn of nog moeten worden ingebracht;

2° de commanditaire vennoten die waarden moeten inbrengen, met opgaaf van ieders verplichtingen.

§ 2. Pour les sociétés privées à responsabilité limitée ainsi que pour les sociétés coopératives l'extrait contient :

1° les nom, prénoms, profession et domicile des fondateurs;
2° la dénomination et, le cas échéant, le sigle ou la dénomination abrégée de la société;
3° l'indication précise du siège social;
4° l'objet de la société;
5° le montant du capital social et la manière dont il est formé, ainsi que, le cas échéant, les conclusions du rapport du réviseur d'entreprise désigné conformément à l'article 146;
6° la date du commencement de la société et sa durée;
7° la désignation des personnes autorisées à administrer et à engager la société, l'étendue de leurs pouvoirs et la manière de les exercer, soit en agissant seules, soit conjointement ou en collège;
8° le début et la fin de chaque exercice social;
9° les jour et heure de l'assemblée générale des associés appelés à statuer sur l'approbation des comptes annuels.

Art. 9

L'extrait des actes des sociétés anonymes et des sociétés à capital variable contient :

1° l'identité des personnes physiques ou morales qui ont signé ou au nom de qui a été signé l'acte constitutif, ou, en cas de constitution par souscriptions, qui ont signé le projet d'acte constitutif;

2° la forme de la société et sa dénomination;
3° la désignation précise de l'objet social;

4° la désignation précise du siège social;
5° la durée de la société et l'époque où celle-ci commence ses opérations;
6° le montant du capital social et, si le capital n'est pas entièrement libéré, le montant de la partie libérée;
7° les conclusions du rapport du réviseur d'entreprise prévues à l'article 65, 7°;
8° les dispositions relatives à la constitution des réserves, à la répartition des bénéfices et du boni résultant de la liquidation de la société;
9° le début et la fin de chaque exercice social;
10° les lieu, jour et heure de l'assemblée générale ordinaire des actionnaires ainsi que les conditions d'admission et d'exercice du droit de vote;

11° la désignation des administrateurs et des commissaires, l'étendue des pouvoirs des administrateurs et la manière de les exercer, soit en agissant seuls, soit conjointement ou en collège.

Art. 10

L'extrait des actes de société est signé : pour les actes publics, par les notaires, et pour les actes sous seing privé, par tous les associés solidaires ou par l'un d'eux investi à cet effet d'un mandat spécial par les autres.

Art. 11

Les actes de transformation de société et les statuts de la société sous sa forme nouvelle sont publiés simultanément.

§ 2. Voor de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid alsmede voor de coöperatieve vennootschappen worden in het uittreksel de volgende gegevens vermeld :

1° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de oprichters;
2° de benaming en, in voorkomend geval, het letterwoord of de verkorte benaming van de vennootschap;
3° de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;
4° het doel van de vennootschap;
5° het bedrag en de samenstelling van het maatschappelijk kapitaal, alsmede, in voorkomend geval, het besluit van het verslag van de overeenkomstig artikel 146 aangewezen bedrijfsrevisor;
6° de aanvangsdatum en de duur van de vennootschap;
7° de personen die de bevoegdheid hebben om de vennootschap te besturen en te verbinden, de omvang van hun bevoegdheid en of zij deze alleen, gezamenlijk of als college uitoefenen;
8° het begin en het einde van het boekjaar;
9° de dag en het uur van de jaarvergadering die over de goedkeuring van de jaarrekening moet beslissen.

Art. 9

In het uittreksel uit de oprichtingsakten van naamloze vennootschappen en van vennootschappen met veranderlijk kapitaal worden de volgende gegevens vermeld :

1° de identiteit van de natuurlijke personen of van de rechtspersonen door wie of namens wie de oprichtingsakte is ondertekend, of die, in geval van oprichting door middel van inschrijving op aandelen, het ontwerp van de oprichtingsakte hebben ondertekend;
2° de rechtsvorm van de vennootschap en haar benaming;
3° het doel van de vennootschap, nauwkeurig omschreven;
4° de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;
5° de duur van de vennootschap en het tijdstip waarop zij haar werkzaamheden aanvangt;
6° het bedrag van het maatschappelijk kapitaal en, indien dat kapitaal niet is volgestort, het gestorte bedrag;
7° het besluit van het verslag van de bedrijfsrevisor waarvan sprake in artikel 65, 7°;
8° de bepalingen betreffende de vorming van reserves, verdeling van de winst en de verdeling van het batig saldo bij vereffening;
9° het begin en het einde van het boekjaar;
10° de plaats, de dag en het uur van de jaarvergadering van de aandeelhouders, alsmede de voorwaarden voor de toelating tot de algemene vergaderingen en voor de uitoefening van het stemrecht;
11° de bestuurders en commissarissen, de omvang van de bevoegdheid van de bestuurders en of zij deze alleen, gezamenlijk of als college uitoefenen.

Art. 10

Het uittreksel uit de oprichtingsakten van vennootschappen wordt voor de authentieke akten getekend door de notarissen, en voor de onderhandse akten door alle hoofdelijk aansprakelijke vennoten, of door een van hen, aan wie de anderen daartoe bijzondere volmacht hebben gegeven.

Art. 11

De akte van omzetting en de statuten van de vennootschap in haar nieuwe rechtsvorm worden gelijktijdig be-

L'acte de transformation est publié en entier; les statuts sont publiés par extraits suivant les distinctions établies par les articles 7 à 10 ci-dessus.

Art. 12

Les extraits d'actes dont les articles précédents prescrivent la publication sont, dans la quinzaine de la date des actes définitifs, déposés au greffe du tribunal de commerce dans le ressort territorial duquel la société a son siège social; il en sera donné récépissé.

En ce qui concerne les sociétés étrangères, le dépôt sera effectué au greffe du tribunal de commerce dans le ressort territorial duquel la société à une succursale ou un siège d'opération en Belgique ou, à leur défaut, au greffe du tribunal de commerce de son choix.

Les dépôts ultérieurs doivent se faire au même greffe.

Une expédition des actes des sociétés anonymes, des sociétés à capital variable, des sociétés coopératives et des sociétés privés à responsabilité limitée est déposée en même temps que les extraits destinés à la publication.

Les mandats authentiques ou privés, annexés aux actes, ainsi que les rapports établis par les réviseurs d'entreprise dans les cas prévus par la présente loi, sont déposés, en entier, en même temps que les actes auxquels ils se rapportent.

Art. 13

Les documents déposés en exécution de l'article 12 sont versés dans le dossier tenu au greffe pour chaque société en exécution des lois relatives au registre du commerce, coordonnées le 20 juillet 1964.

Les documents déposés par les sociétés étrangères, qui ne sont pas visées par l'article 395, sont versés dans un dossier tenu au greffe pour chacune de ces sociétés.

Le Roi détermine les modalités de constitution du dossier.

Il peut prévoir que les documents qui sont versés au dossier peuvent être après le délai qu'Il fixe, reproduits sous la forme de copies photographiques ou microphotographiques ou sous toute autre forme, qu'Il détermine. Ces copies font foi comme les documents déposés et peuvent leur être substituées aux conditions déterminées par Lui.

Toute personne peut, concernant une société déterminée, prendre connaissance gratuitement des documents déposés et en obtenir, même par correspondance, copie intégrale ou partielle, sans autre paiement que celui des droits de greffe.

Ces copies sont certifiées conformes à l'original, à moins que le demandeur ne renonce à cette formalité.

Art. 14

La publication a lieu dans les annexes du *Moniteur belge*.

Elle doit être faite dans les quinze jours du dépôt, à peine de dommages-intérêts contre les fonctionnaires auxquels l'omission ou le retard serait imputable.

Le Roi indique les fonctionnaires qui recevront les actes ou extraits d'actes et détermine la forme et les conditions du dépôt et de la publication.

kendgemaakt. De akte van omzetting wordt in haar geheel bekendgemaakt; de statuten bij uittreksel, naar het onderscheid gemaakt in de artikelen 7 tot 10.

Art. 12

De uittreksels van akten, waarvan de voorgaande artikelen de bekendmaking voorschrijven, moeten binnen vijftien dagen na de dagtekening van de definitieve akte neergelegd worden op de griffie van de rechtbank van koophandel binnen welker rechtsgebied de vennootschap haar maatschappelijke zetel is gevestigd; daarvan wordt een ontvangsbewijs afgegeven.

Voor buitenlandse vennootschappen geschiedt de neerlegging op de griffie van de rechtbank van koophandel binnen welker rechtsgebied de vennootschap een bijkantoor of een centrum van werkzaamheden in België heeft of, bij gebreke daarvan, op de griffie van een rechtbank van koophandel naar keuze.

Latere neerleggingen geschieden op dezelfde griffie.

Een expeditie van de oprichtingsakte van naamloze vennootschappen, vennootschappen met veranderlijk kapitaal, coöperatieve vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid wordt tegelijk met de voor bekendmaking bestemde uittreksels neergelegd.

De authentieke en onderhandse volmachten gehecht aan de akten, alsmede de verslagen opgemaakt door bedrijfsrevisoren in de bij deze wet bepaalde gevallen, worden tegelijk met de akten waarop zij betrekking hebben, in hun geheel neergelegd.

Art. 13

De overeenkomstig het bepaalde bij artikel 12 neergelegde stukken worden bewaard in het dossier dat ter uitvoering van de op 20 juli 1964 gecoördineerde wetten betreffende het handelsregister voor iedere vennootschap op de griffie wordt bijgehouden.

De stukken neergelegd door buitenlandse vennootschappen die niet vallen onder het voorschrift van artikel 395, worden bewaard in een voor elk van die vennootschappen op de griffie bijgehouden dossier.

De Koning stelt nadere regels voor het aanleggen van het dossier.

Hij kan bepalen dat de in het dossier bewaarde stukken na verloop van de door Hem gestelde termijn kunnen worden gereproduceerd in de vorm van foto- of microfotocopieën of in enige andere vorm die Hij vaststelt. Die copieën hebben dezelfde bewijskracht als de neergelegde stukken en kunnen in hun plaats worden gesteld onder de voorwaarden die Hij bepaalt.

Eenieder kan betreffende een bepaalde vennootschap kosteloos inzage nemen van de neergelegde stukken en er, zelfs op schriftelijke aanvraag een volledig of gedeeltelijk afschrift van verkrijgen zonder andere kosten dan de griffierechten.

Die afschriften worden gewaarmerkt, tenzij de aanvrager te kennen geeft hierop geen prijs te stellen.

Art. 14

De bekendmaking geschiedt in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*.

Zij moet worden verricht binnen vijftien dagen na de neerlegging, op straffe van schadevergoeding ten laste van de ambtenaren aan wie het verzuim of de vertraging te wijten is.

De Koning wijst de ambtenaren aan die de akten of de uittreksels zullen ontvangen en stelt de vorm en de vereisten voor de neerlegging en de bekendmaking vast.

Art. 15

Les actes ne sont opposables aux tiers qu'à partir du jour de leur publication par extrait ou par mention aux annexes du *Moniteur belge* sauf si la société prouve que ces tiers en avaient antérieurement connaissance.

Les tiers peuvent néanmoins se prévaloir des actes dont la publicité n'a pas été effectuée.

Pour les opérations intervenues avant le seizième jour qui suit celui de la publication, ces actes ne sont pas opposables aux tiers qui prouvent qu'ils ont été dans l'impossibilité d'en avoir connaissance.

En cas de discordance entre le texte déposé et celui qui est publié aux annexes du *Moniteur belge*, ce dernier n'est pas opposable aux tiers. Ceux-ci peuvent néanmoins s'en prévaloir, à moins que la société ne prouve qu'ils ont eu connaissance du texte déposé.

Art. 16

Toute action intentée par une société dont l'acte constitutif n'aura pas été publié aux annexes du *Moniteur belge*, conformément aux articles 7, 8, 9, 10, 11, 12 et 14, sera non recevable.

Art. 17

Sans préjudice des articles 342, 352, alinéa 2, 5°, et 362, toute modification conventionnelle aux actes de société doit, à peine de nullité, être faite en la forme requise pour l'acte constitutif de la société.

Chaque associé peut demander cette annulation, mais il ne peut s'en prévaloir à l'égard des tiers, sauf si elle résulte d'une décision judiciaire publiée conformément à l'article 24, alinéa 3.

Les tiers peuvent soit demander l'annulation de la modification, soit reconnaître celle-ci. Celui qui a exercé l'option ne peut plus revenir sur celle-ci au cours de la même contestation.

L'article 24 est applicable à la nullité prévue à l'alinéa 1er du présent article.

Art. 18

§ 1er. Sont déposés et publiés conformément aux articles 7 à 14 :

1° les actes soumis par la loi à publication aux annexes du *Moniteur belge*;

2° les actes apportant changement aux dispositions dont la loi prescrit le dépôt et la publication;

3° l'extrait des actes relatifs à la nomination et à la cessation des fonctions :

a) des administrateurs, gérants et commissaires des sociétés anonymes et des sociétés privées à responsabilité limitée, des sociétés à capital variable et des sociétés coopératives ainsi que du représentant permanent des personnes morales, membres du conseil de surveillance des sociétés anonymes,

b) des délégués à la gestion journalière dans les sociétés coopératives,

c) des liquidateurs dans les sociétés qui ont la personnalité juridique,

Art. 15

De akten kunnen aan derden niet worden tegengeworpen dan vanaf de dag dat zij bij uittreksel of in de vorm van een mededeling in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* zijn bekendgemaakt, tenzij de vennootschap aantoont dat die derden er tevoren kennis van droegen.

Derden kunnen zich niettemin beroepen op akten die nog niet bekendgemaakt zijn.

Ten aanzien van handelingen verricht vóór de zestiende dag na die van de bekendmaking, kunnen die akten niet worden tegengeworpen aan derden die aantonen dat zij er onmogelijk kennis van hebben kunnen dragen.

In geval van tegenstrijdigheid tussen de neergelegde tekst en die welke in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt, kan deze laatste niet aan derden worden tegengeworpen. Derden kunnen er zich wel op beroepen, tenzij de vennootschap aantoont dat zij van de neergelegde tekst kennis droegen.

Art. 16

Een rechtsvordering ingesteld door een vennootschap waarvan de oprichtingsakte niet overeenkomstig de artikelen 7, 8, 9, 10, 11, 12 en 14 in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt, is niet ontvankelijk.

Art. 17

Onverminderd de artikelen 342, 352, tweede lid, 5°, en 362 moet iedere overeengekomen wijziging in een vennootschapsakte, op straffe van nietigheid, worden aangebracht in de vorm die voor de oprichtingsakte is vereist.

Ieder vennoot kan die nietigverklaring vorderen, maar geen vennoot kan zich tegen derden op de nietigheid beroepen, tenzij deze volgt uit een rechterlijke beslissing die overeenkomstig artikel 24, derde lid is bekendgemaakt.

Derden kunnen ofwel de nietigverklaring van de wijziging vorderen, ofwel die wijziging erkennen. Hij die zijn keuze heeft bepaald kan er in hetzelfde geschil niet meer op terugkomen.

Artikel 24 is van overeenkomstige toepassing op de nietigheid bedoeld in het eerste lid van dit artikel.

Art. 18

§ 1. Overeenkomstig de artikelen 7 tot 14 worden neergelegd en bekendgemaakt :

1° de akten die naar wettelijk voorschrift in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* moeten worden bekendgemaakt;

2° de akten die verandering brengen in bepalingen die naar wettelijk voorschrift moeten worden neergelegd en bekendgemaakt;

3° het uittreksel van de akten betreffende de benoeming en de beëindiging van de opdracht van :

a) de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen van een naamloze vennootschap, van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, van een vennootschap met veranderlijk kapitaal en van een coöperatieve vennootschap, alsmede van de vaste vertegenwoordiger van de rechtspersonen die lid zijn van de raad van toezicht van een naamloze vennootschap,

b) personen aan wie in de coöperatieve vennootschappen het dagelijks bestuur is opgedragen,

c) de vereffenaars van een vennootschap met rechtspersoonlijkheid,

d) des administrateurs provisoires;
L'extrait des actes relatifs à la nomination des personnes chargées des fonctions ci-dessus énumérées précise, dans tous les cas, si ces personnes peuvent engager la société en agissant seules ou si elles ne le peuvent que conjointement ou en collège.

4° l'extrait des actes déterminant le mode de liquidation et les pouvoirs des liquidateurs, si ces pouvoirs ne sont pas exclusivement et expressément définis par la loi ou les statuts;
5° l'extrait de la décision judiciaire passée en force de chose jugée ou exécutoire par provision, prononçant la dissolution ou la nullité de la société ou prononçant la nullité des modifications aux statuts ou la nullité d'une cession d'actions de même que l'extrait de la décision judiciaire réformant le jugement exécutoire par provision précité.

Cet extrait doit contenir :

a) la raison sociale ou la dénomination de la société et le siège de la société,
b) la date de la décision et la juridiction qui l'a prononcée,
c) le cas échéant, les nom, prénoms et adresse des liquidateurs.

§ 2. Font l'objet d'une déclaration signée des organes compétents de la société :

1° la dissolution de la société par expiration de son terme ou pour toute autre cause;
2° le décès d'une des personnes mentionnées au § 1er, 3°, du présent article.

Ces déclarations sont déposées et publiées conformément aux articles 12 et 14.

Art. 19

Sont déposés conformément aux articles 12 et 13 :

1° les actes modificatifs de l'acte constitutif d'une société anonyme, d'une société à capital variable, d'une société coopérative et d'une société privée à responsabilité limitée qui ne sont pas soumis à la publication par extrait aux annexes du *Moniteur belge*;

2° après chaque modification des statuts d'une société anonyme, d'une société à capital variable, d'une société coopérative ou d'une société privée à responsabilité limitée, le texte intégral des statuts, dans une rédaction mise à jour,

3° les actes soumis par la présente loi à dépôt au greffe du tribunal de commerce.

Une mention aux annexes du *Moniteur belge* publiée conformément aux articles précédents, indique l'objet des actes dont le dépôt est prescrit par le présent article.

Art. 20

Les actes et indications dont la publicité est prescrite par les articles 18 et 19 sont opposables aux tiers aux conditions prévues par l'article 15.

d) de voorlopige bewindvoerders;
In het uittreksel uit de akten betreffende de benoeming van de personen belast met de hiervoren genoemde opdrachten, wordt in ieder geval nader opgegeven of die personen de vennootschap kunnen verbinden door alleen te handelen, dan wel of zij dat slechts gezamenlijk of als college kunnen doen.

4° het uittreksel van de akten die de wijze van vereffening vaststellen, alsmede de bevoegdheden van de vereffenaars indien deze niet uitdrukkelijk en uitsluitend bij de wet of de statuten bepaald zijn;
5° het uittreksel van de in kracht van gewijsde gegane of bij voorraad uitvoerbare rechterlijke beslissing waarbij de ontbinding of de nietigheid van de vennootschap, de nietigheid van een statutenwijziging of de nietigheid van een overdracht van aandelen wordt uitgesproken, alsook het uittreksel van de rechterlijke beslissing waarbij het hiervorenbedoelde bij voorraad uitvoerbare vonnis wordt teniet gedaan.

Dat uittreksel vermeldt :

a) de handelsnaam of de benaming en de maatschappelijke zetel van de vennootschap,
b) de datum van de beslissing en de rechter die ze heeft gewezen,
c) in voorkomend geval, de naam, de voornamen en het adres van de vereffenaars.

§ 2. In een door de bevoegde organen van de vennootschap ondertekende verklaring wordt vastgesteld :

1° de ontbinding van de vennootschap wegens het verstrijken van de bepaalde tijd of om een andere reden;
2° het overlijden van een onder § 1, 3°, van dit artikel genoemde persoon.

Die verklaring wordt neergelegd en bekendgemaakt overeenkomstig het voorschrift van de artikelen 12 en 14.

Art. 19

Overeenkomstig de artikelen 12 en 13 worden neergelegd :

1° de akten tot wijziging van de oprichtingsakte van naamloze vennootschappen, vennootschappen met veranderlijk kapitaal, coöperatieve vennootschappen en besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid die niet bij uittreksel in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* behoeven te worden bekendgemaakt;
2° na iedere wijziging van de statuten van een naamloze vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal, een coöperatieve vennootschap, of van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de volledige bijgewerkte tekst van de statuten;
3° de akten die volgens deze wet ter griffie van de rechtbank van koophandel moeten worden neergelegd.

Het onderwerp van de akten die naar het voorschrift van dit artikel moeten worden neergelegd, wordt in de vorm van een mededeling in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt overeenkomstig de vorige artikelen.

Art. 20

De akten en gegevens waarvan de openbaarmaking bij de artikelen 18 en 19 is voorgeschreven, kunnen aan derden worden tegengeworpen overeenkomstig het bepaalde bij artikel 15.

Art. 21

Les sociétés commerciales momentanées et les sociétés commerciales en participation ne sont pas sujettes aux formalités prescrites pour les sociétés énumérées à l'article 2.

Art. 22

§ 1er. Tout associé peut demander l'annulation de la société, sauf s'il s'agit d'une société en nom collectif, lorsque l'acte constitutif n'a pas été passé dans la forme requise par l'article 5 ou si cet acte ne contient aucune indication au sujet de la dénomination ou de la raison sociale de la société, de l'objet social, des apports ou du montant du capital souscrit.

Dans ces mêmes cas, les tiers peuvent, soit reconnaître la société telle que les associés l'ont constituée, soit la considérer comme étant une société en nom collectif, soit en demander l'annulation. Celui qui a exercé l'option ne peut plus revenir sur celle-ci au cours du même litige.

§ 2. Les associés ou la société ne peuvent se prévaloir de la nullité pour vice de forme à l'égard des tiers, sauf si elle résulte d'une décision judiciaire publiée conformément à l'article 24, alinéa 3.

Art. 23

La nullité des sociétés énumérées à l'article 2 ne peut être prononcée en dehors des cas prévus à l'article 22 que :

1° si l'objet de la société est illicite ou contraire à l'ordre public;

2° si la société ne comprend pas au moment de sa constitution au moins deux fondateurs valablement engagés, sans préjudice des articles 64 et 150.

Si les clauses de l'acte constitutif déterminant la répartition des bénéfices et des pertes sont contraires à l'article 1855 du Code civil, ces clauses sont réputées non écrites.

Art. 24

La nullité d'une société dotée de la personnalité juridique doit être prononcée par une décision judiciaire.

Cette nullité produit ses effets à dater de la décision qui la prononce.

Toutefois, elle n'est opposable aux tiers qu'à partir de la publication de la décision prescrite par l'article 18, § 1, 5°, et aux conditions prévues par l'article 15.

Art. 25

La nullité d'une société prononcée par une décision judiciaire en application de l'article 24 entraîne sa liquidation comme dans le cas d'une dissolution.

La nullité ne porte pas atteinte par elle-même à la validité des engagements de la société ou de ceux pris envers elle, sans préjudice des effets de l'état de liquidation.

Les tribunaux désignent les liquidateurs. Ils peuvent régler la répartition du solde de l'actif entre les associés; toute-

Art. 21

De tijdelijke handelsvennootschappen en de vennootschappen bij wijze van deelneming zijn niet onderworpen aan de formaliteiten die voor de in artikel 2 genoemde vennootschappen zijn voorgeschreven.

Art. 22

§ 1. Tenzij het een vennootschap onder firma betreft, kan ieder vennoot de nietigverklaring van de vennootschap vorderen wanneer de oprichtingsakte niet is opgemaakt in de vorm voorgeschreven bij artikel 5 of wanneer in die akte elk gegeven ontbreekt aangaande de benaming of de handelsnaam van de vennootschap, het doel van de vennootschap, de inbreng of het bedrag van het geplaatste kapitaal.

In dezelfde gevallen kunnen derden de vennootschappen erkennen zoals zij door de vennoten is opgericht, haar als een vennootschap onder firma beschouwen of haar nietigverklaring vorderen. Hij die zijn keuze heeft bepaald kan er in hetzelfde geschil niet meer op terugkomen.

§ 2. De vennoten en de vennootschap kunnen zich tegen derden niet beroepen op nietigheid wegens gebrek in vorm, tenzij deze volgt uit een rechterlijke beslissing die overeenkomstig artikel 24, derde lid, is bekendgemaakt.

Art. 23

Buiten de gevallen van artikel 22 kan de nietigheid van een in artikel 2 genoemde vennootschap alleen worden uitgesproken :

1° wanneer het werkelijke doel van de vennootschap ongeoorloofd is of strijdig met de openbare orde;

2° wanneer de vennootschap bij haar oprichting niet ten minste twee op geldige wijze verbonden oprichters telt onverminderd de artikelen 64 en 150.

Bepalingen van de oprichtingsakte betreffende de verdeling van winst en verlies, die strijdig zijn met artikel 1855 van het Burgerlijk Wetboek, worden voor niet geschreven gehouden.

Art. 24

De nietigheid van een vennootschap met rechtspersoonlijkheid moet bij rechterlijke beslissing worden uitgesproken.

Die nietigheid heeft gevolg te rekenen van de dag waarop ze is uitgesproken.

Tegen derden kan zij eerst worden ingeroepen na de bekendmaking van de beslissing voorgeschreven bij artikel 18, § 1, 5°; het bepaalde bij artikel 15 is daarop van toepassing.

Art. 25

De volgens artikel 24 bij rechterlijke beslissing uitgesproken nietigheid van een vennootschap heeft tot gevolg dat zij wordt vereffend zoals bij ontbinding.

De nietigheid doet op zichzelf geen afbreuk aan de rechtsgeldigheid van de verbintenissen van de vennootschap of van die welke jegens haar zijn aangegaan, onverminderd de gevolgen van het feit dat de vennootschap zich in vereffening bevindt.

De rechtbanken benoemen de vereffenaars. Zij kunnen de verdeling van het batig saldo onder de vennoten rege-

fois, si la nullité est prononcée pour vice de forme ou parce que l'acte ne contient aucune indication au sujet de la dénomination de la société, des apports, ou du montant du capital souscrit, la répartition se fera conformément à la convention des parties.

Art. 26

Les sociétés agissent par leurs gérants ou administrateurs dont les pouvoirs sont déterminés par la loi, par l'acte constitutif et par les actes postérieurs faits en exécution de l'acte constitutif.

L'accomplissement des formalités de publicité relatives aux personnes qui, en qualité d'organe, ont le pouvoir d'engager les sociétés, rend toute irrégularité dans leur nomination inopposable aux tiers, à moins que la société ne prouve que ces tiers en avaient connaissance.

Art. 27

Ceux qui, pour une société en formation, avant l'acquisition par celle-ci de la personnalité juridique, ont pris un engagement à quelque titre que ce soit, même en se portant fort ou comme gérant d'affaires, en sont personnellement et solidairement responsables, sauf convention contraire, si ces engagements ne sont pas repris par la société dans les deux mois de sa constitution, ou si la société n'est pas constituée dans les deux ans de la naissance de l'engagement.

Lorsque les engagements sont repris par la société, ils sont réputés avoir été contractés par elle dès l'origine.

Art. 28

La raison sociale ou la dénomination de toute société dotée de la personnalité juridique doit être indiquée par l'acte constitutif.

Art. 29

La raison sociale de la société en nom collectif et de la société en commandite ne peut comprendre que le nom de tous les associés indéfiniment responsables. Elle doit comprendre au moins le nom d'un ou plusieurs d'entre eux, suivis en ce cas des mots « et compagnie ». Une appellation particulière peut être utilisée par ces sociétés conjointement avec la raison sociale. Elle doit être accompagnée de l'indication de la forme juridique de la société.

Art. 30

La dénomination des autres sociétés commerciales est choisie librement par les fondateurs. Elle peut comprendre le nom d'un ou plusieurs associés.

Ces sociétés peuvent aussi indiquer dans leurs statuts un sigle ou une dénomination abrégée qu'elles utiliseront avec leur dénomination proprement dite ou isolément.

La dénomination, le sigle ou la dénomination abrégée doivent toujours être accompagnés de l'indication de la forme juridique de la société.

len; indien de nietigheid is uitgesproken wegens vormgebrek of wegens het ontbreken van elk gegeven aangaande de benaming of de handelsnaam van de vennootschap, de inbreng of het bedrag van het geplaatste kapitaal, geschiedt de verdeling als tussen partijen is overeengekomen.

Art. 26

De vennootschappen handelen door hun zaakvoerders of bestuurders, wier bevoegdheden bij de wet, bij de oprichtingsakte en bij latere akten opgemaakt ter uitvoering van de oprichtingsakte worden vastgesteld.

De vervulling van de formaliteiten inzake de openbaarmaking betreffende personen die als orgaan de bevoegdheid hebben de vennootschap te verbinden, heeft tot gevolg dat een onregelmatigheid in hun benoeming niet meer tegen derden kan worden ingeroepen, tenzij de vennootschap aantoont dat dezen daarvan kennis droegen.

Art. 27

Zij die ten behoeve van een op te richten vennootschap en vooraleer deze rechtspersoonlijkheid heeft verkregen, in enigerlei hoedanigheid, zelfs door zich sterk te maken of als waarnemer van een anders zaak, een verbintenis hebben aangegaan, zijn, tenzij anders is overeengekomen, daarvoor persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk indien de vennootschap die verbintenis niet op zich heeft genomen binnen twee maanden na haar oprichting of de vennootschap niet is opgericht binnen twee jaar na het ontstaan van de verbintenis.

Wanneer de vennootschap de verbintenis op zich heeft genomen wordt deze geacht oorspronkelijk met haar te zijn aangegaan.

Art. 28

De handelsnaam of de benaming van iedere vennootschap met rechtspersoonlijkheid wordt in de oprichtingsakte vermeld.

Art. 29

In de handelsnaam van de vennootschap onder firma en van de commanditaire vennootschap mag alleen de naam van de onbeperkt aansprakelijke vennoten voorkomen. Hij moet ten minste bestaan uit de naam van een of meer van hen, in dat geval gevolgd door de woorden « en compagnie ». Die vennootschappen mogen samen met de handelsnaam een bijzondere benaming gebruiken. Samen daarmee moet de rechtsvorm van de vennootschap worden vermeld.

Art. 30

De benaming van de andere handelsvennootschappen wordt door de oprichters vrij gekozen. De naam van een of meer vennoten mag daarin voorkomen.

Die vennootschappen mogen eveneens in hun statuten een letterwoord of een verkorte benaming vermelden, die ze samen met hun eigenlijke benaming of afzonderlijk kunnen gebruiken.

Samen met de benaming, het letterwoord of de verkorte benaming moet de rechtsvorm van de vennootschap worden vermeld.

Art. 31

La forme juridique de la société peut être indiquée d'une manière abrégée de la façon suivante :

La société en nom collectif : S. N. C.
La société en commandite : S. en C.
La société anonyme : S. A.
La société privée à responsabilité limitée : S. P. R. L.

La société à capital variable : S. C. V.
La société coopérative : S. C.

Art. 32

La dénomination ou la raison sociale doivent être différentes de celles de toute autre société ou de toute autre personne morale existantes.

En cas d'identité ou si la ressemblance est de nature à induire en erreur, tout intéressé peut faire modifier cette dénomination ou cette raison sociale, sans préjudice de dommages-intérêts s'il y a lieu. Il en est de même si les termes employés dans la dénomination ou dans la raison sociale sont de nature à induire en erreur sur la forme juridique de la société.

Art. 33

Sauf disposition contraire des statuts, les sociétés commerciales sont à durée illimitée.

L'article 1865, 5°, du Code civil n'est pas applicable aux sociétés anonymes, aux sociétés privées à responsabilité limitée, aux sociétés à capital variable ni aux sociétés coopératives.

Art. 34

Toute société dont le siège social est en Belgique est soumise à la loi belge, même si l'acte constitutif a été passé en pays étranger sauf les dérogations qui résulteraient des conventions internationales.

Si le siège est situé en Belgique, les tiers peuvent s'en prévaloir même si le siège réel se trouve en un autre endroit du territoire belge; toutefois, dans ce dernier cas, la société ne peut se prévaloir à l'égard des tiers de son siège statutaire.

Art. 35

Les créanciers peuvent, dans toutes les sociétés, faire décréter par justice les versements stipulés aux statuts et qui sont nécessaires à la conservation de leurs droits; la société peut écarter l'action en remboursant leur créance à sa valeur, après déduction de l'escompte.

Les gérants ou administrateurs sont personnellement obligés d'exécuter les jugements rendus à cette fin.

Les créanciers peuvent exercer, conformément à l'article 1166 du Code civil, contre les associés ou actionnaires, les droits de la société quant aux versements à faire et qui sont exigibles en vertu des statuts, de décisions sociales ou de jugements.

Art. 36

Pour l'application de la présente loi, lorsqu'une société dont le siège social est situé en Belgique a, en droit ou en

Art. 31

De vermelding van de rechtsvorm van de vennootschap kan worden afgekort als volgt :

De vennootschap onder firma : V. F.
De commanditaire vennootschap : Com. V.
De naamloze vennootschap : N. V.
De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid : B. V.
De vennootschap met veranderlijk kapitaal : V. V. K.
De coöperatieve vennootschap : C. V.

Art. 32

De benaming en de handelsnaam moeten verschillen van die van alle andere vennootschappen of bestaande rechtspersonen.

Is er gelijkheid of is de gelijkenis misleidend, dan kan ieder belanghebbende de wijziging van die benaming of handelsnaam vorderen, onverminderd schadevergoeding zo daartoe grond bestaat. Hetzelfde geldt wanneer de in een benaming of handelsnaam gebruikte bewoordingen misleidend zijn ten aanzien van de rechtsvorm van de vennootschap.

Art. 33

Tenzij bij de statuten anders is bepaald, zijn de handelsvennootschappen voor onbepaalde tijd aangegaan.

Artikel 1865, 5°, van het Burgerlijk Wetboek is niet toepasselijk op de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschap.

Art. 34

De vennootschap waarvan de maatschappelijke zetel in België is gevestigd, valt onder de Belgische wet, zelfs indien de oprichtingsakte in het buitenland is verleden, behoudens de afwijkingen die uit internationale overeenkomsten voortvloeien.

Indien de zetel in België is gevestigd kunnen derden zich daarop beroepen, zelfs indien de werkelijke zetel in een andere plaats van het Belgisch grondgebied is gelegen; in dit laatste geval kan de vennootschap zich niet tegen een derde op haar statutaire zetel beroepen.

Art. 35

In alle vennootschappen kunnen de schuldeisers in rechte de stortingen doen gelasten die bij de statuten zijn bedongen en noodzakelijk zijn tot bewaring van hun rechten; de vennootschap kan de rechtsvordering afweren door hun schuldvordering te betalen tegen haar waarde, onder aftrek van het disconto.

De zaakvoerders of bestuurders zijn persoonlijk aansprakelijk voor de uitvoering van de ten deze gewezen vonnissen.

De schuldeisers kunnen, overeenkomstig artikel 1166 van het Burgerlijk Wetboek, tegen de vennoten of aandeelhouders de rechten van de vennootschap uitoefenen, wat betreft de stortingen die krachtens de statuten, een besluit van de vennootschap of een vonnis opvraagbaar zijn.

Art. 36

Als een vennootschap waarvan de maatschappelijke zetel in België is gevestigd, in rechte of in feite de macht heeft

fait, le pouvoir de disposer du patrimoine d'une autre société dont le siège social est situé en Belgique ou de diriger son activité, celle-ci est considérée comme sa filiale.

La première société est dite société dominante.

Une société est en tout cas la filiale d'une autre :

1° lorsque cette autre société dispose dans l'assemblée générale par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, de quelque façon que ce soit, d'un nombre de voix dépassant la moitié des voix attachées à l'ensemble des titres ou parts;

2° lorsque cette autre société est propriétaire, par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, d'actions ou de parts représentant plus de la moitié du capital social ou de parts d'intérêts représentant plus de la moitié de l'avoir social;

3° lorsque cette autre société a le droit de désigner la majorité des membres de l'organe chargé de la gestion et de la représentation de la société.

Une société est présumée, sauf preuve contraire, être la filiale d'une autre, lorsque cette dernière a disposé en fait, par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, de la majorité des voix aux deux dernières assemblées générales annuelles.

Lorsqu'une société est la filiale d'une autre, qui est elle-même la filiale d'une troisième, elle est réputée être la filiale de cette dernière.

Art. 37

Il ne peut y avoir entre deux sociétés dont le siège social est situé en Belgique, constituées sous la forme de société anonyme, de société à capital variable ou de société privée à responsabilité limitée, une participation réciproque telle que chacune des sociétés soit, par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, propriétaire d'actions ou de parts représentant plus de 10 p.c. du capital de l'autre.

Lorsque l'une de ces sociétés devient, par elle-même, par ses filiales ou par personnes interposées, propriétaire d'actions ou de parts représentant 10 p.c. au moins du capital d'une autre société de l'un de ces types, elle doit en aviser cette dernière immédiatement par lettre recommandée à la poste en indiquant l'importance de sa participation; toute modification ultérieure de la participation doit être également notifiée.

Lorsque se produit la situation visée au premier alinéa, les sociétés intéressées recherchent de commun accord un moyen d'y mettre un terme, dans un délai d'un an au plus. S'il n'a pu être mis fin à cette situation dans le délai prescrit, la société dont la participation est la moins élevée doit, dans un nouveau délai d'un an, par l'aliénation à des tiers d'un certain nombre de parts ou d'actions, ramener sa participation à 10 p.c. au plus. Si les participations sont égales, les deux sociétés doivent réduire leur participation à 10 p.c. au plus.

Toutefois, si une société acquiert une participation supérieure à 10 p.c. ou accroît sa participation pour la porter

om over het vermogen van een andere vennootschap waarvan de maatschappelijke zetel in België is gevestigd, te beschikken of haar bedrijvigheid te leiden, wordt deze voor de toepassing van deze wet als haar dochtermaatschappij aangemerkt.

De eerste vennootschap wordt beheersende vennootschap genoemd.

Een vennootschap is in ieder geval dochtermaatschappij van een andere vennootschap :

1° wanneer die andere vennootschap zelf, door haar dochtermaatschappijen of door tussenpersonen, op enige wijze in de algemene vergadering over meer stemmen beschikt dan de helft van de stemmen die aan de gezamenlijke aandelen of effecten zijn verbonden;

2° wanneer die andere vennootschap zelf, door haar dochtermaatschappijen of door tussenpersonen eigenaar is van aandelen die meer dan de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen of van aandelen die meer dan de helft van het vermogen van de vennootschap belichamen;

3° wanneer die andere vennootschap gerechtigd is tot het benoemen van de meerderheid van de leden van het orgaan dat met het bestuur en de vertegenwoordiging van de vennootschap belast is.

Een vennootschap wordt, behoudens tegenbewijs, geacht dochtermaatschappij van een andere te zijn als deze, op zichzelf, door haar dochtermaatschappijen of door tussenpersonen, in de twee laatste jaarvergaderingen feitelijk over de meerderheid van stemmen heeft beschikt.

Wanneer een vennootschap dochtermaatschappij is van een andere die zelf dochtermaatschappij is van een derde, wordt zij geacht dochtermaatschappij van deze laatste te zijn.

Art. 37

Er mag tussen twee vennootschappen met maatschappelijke zetel in België, opgericht in de vorm van een naamloze vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, geen zodanige wederzijdse deelneming bestaan dat elk van de vennootschappen zelf, door haar dochtermaatschappijen of door tussenpersonen, eigenaar wordt van aandelen die meer dan 10 t.h. van het kapitaal van de andere vertegenwoordigen.

Wanneer een van die vennootschappen zelf, door haar dochtermaatschappijen of door een tussenpersoon, eigenaar wordt van aandelen die ten minste 10 t.h. vertegenwoordigen van het kapitaal van een andere vennootschap in een van die rechtsvormen opgericht, moet zij daarvan onmiddellijk aan deze laatste bericht geven bij een ter post aangetekende brief, onder vermelding van het bedrag van haar deelneming; van elk latere wijziging in de deelneming moet eveneens bericht worden gegeven.

Wanneer zich de toestand bedoeld in het eerste lid voordoet, plegen de betrokken vennootschappen onderling overleg om daaraan binnen een termijn van ten hoogste een jaar een einde te maken. Is binnen de gestelde termijn aan de toestand geen einde gemaakt, dan moet de vennootschap met de kleinste deelneming, binnen een nieuwe termijn van een jaar, door vervreemding aan derden van een aantal aandelen, haar deelneming ten minste tot 10 t.h. verlagen. Zijn de deelnemingen gelijk, dan moeten beide vennootschappen hun deelneming ten minste tot 10 t.h. verlagen.

Indien een vennootschap een deelneming gelijk aan of hoger dan 10 t.h. verkrijgt, of haar deelneming verhoogt om

à ce taux après avoir reçu de l'autre société la notification prévue au deuxième alinéa ci-dessus, c'est à elle qu'incombe l'obligation d'aliéner prévue par l'alinéa précédent.

Lorsque la société dont les parts ou actions doivent être aliénées en vertu du présent article est une société à capital variable ou une société privée à responsabilité limitée, l'aliénation peut être remplacée par le rachat ou le retrait des parts sociales dans les conditions prévues par le régime juridique propre à ces sociétés.

Les dispositions du présent article ne s'appliquent pas lorsqu'existe entre les sociétés en cause le lien de dépendance défini par l'article 36.

## CHAPITRE II

### Sociétés en nom collectif

#### Art. 38

La société en nom collectif est celle que forment deux ou plusieurs associés en vue d'exploiter une entreprise commerciale sous une raison sociale.

Les associés en nom collectif répondent solidairement et indéfiniment des engagements de la société.

Aucun jugement portant condamnation personnelle des associés à raison d'engagements de la société ne peut être rendu avant qu'il y ait condamnation contre celle-ci.

#### Art. 39

Les associés sont commerçants. Ils conservent cette qualité jusqu'à la publication de la clôture de la liquidation de la société. Ils ne doivent pas tenir les livres imposés par le titre III du livre 1er du Code de commerce.

#### Art. 40

Les parts d'intérêts dans la société ne peuvent être cédées entre vifs qu'avec le consentement de tous les associés. Toutefois, les statuts peuvent en autoriser la cession avec l'accord de la majorité des trois quarts des associés. Cette majorité se calcule d'après les droits des associés dans l'avoir social. Les parts dont la cession est projetée ne sont pas prises en considération pour le calcul de la majorité.

La cession doit être constatée par un acte spécial, à peine de nullité. Si l'acte est sous seing privé, il doit être conforme à l'article 1325 du Code civil. La nullité est régie par l'article 17.

La cession n'est opposable à la société et aux tiers que moyennant l'accomplissement des formalités prévues par l'article 1690 du Code civil et aux conditions de cet article, sans préjudice de la publication prévue par l'article 18.

#### Art. 41

La retraite d'un associé ou l'admission d'un nouvel associé n'est permise que si les statuts l'autorisent.

dit percent te bereiken, na van de andere vennootschap de in het tweede lid bedoelde kennisgeving te hebben gekregen, is zij verplicht te vervreemden zoals in het lid hiervoren is bepaald.

Wanneer een vennootschap wier aandelen overeenkomstig dit artikel moeten worden vervreemd, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is, kan de vervreemding worden vervangen door inkoop van aandelen of door terugneming van aandelen, onder de voorwaarden bepaald bij de eigen rechtspleging voor die vennootschappen.

De bepalingen van dit artikel zijn niet toepasselijk wanneer tussen de betrokken vennootschappen een verhouding bestaat als omschreven bij artikel 36.

## HOOFDSTUK II

### Vennootschap onder firma

#### Art. 38

De vennootschap onder firma is een vennootschap van twee of meer vennoten tot uitoefening van een koopmansbedrijf onder een handelsnaam.

De vennoten onder firma zijn hoofdelijk en onbeperkt verbonden voor de verbintenissen van de vennootschap.

Een vennoot kan ter zake van een verbintenis van de vennootschap niet worden veroordeeld dan nadat tegen de vennootschap veroordeling is gewezen.

#### Art. 39

De vennoten hebben de hoedanigheid van koopman. Zij behouden die totdat de sluiting van de vereffening van de vennootschap is bekendgemaakt. Zij zijn niet verplicht de boeken te houden als voorgeschreven bij titel III van boek 1 van het Wetboek van Koophandel.

#### Art. 40

Aandelen in de vennootschap mogen onder de levenden niet worden overgedragen dan met toestemming van alle vennoten. Bij de statuten kan evenwel worden bepaald dat overdracht plaatsheeft met de instemming van een drievierde meerderheid van de vennoten. Deze meerderheid wordt berekend naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap. De aandelen waarvan de overdracht in het vooruitzicht is gesteld, komen voor de berekening van die meerderheid niet in aanmerking.

De overdracht moet op straffe van nietigheid worden vastgesteld in een afzonderlijke akte. Indien deze akte in onderhandse vorm is opgemaakt, moet zij voldoen aan het voorschrift van artikel 1325 van het Burgerlijk Wetboek. Inzake nietigheid gelden de regels van artikel 17.

Op de overdracht kan tegen de vennootschap of tegen derden geen beroep worden gedaan, dan nadat de formaliteiten voorgeschreven bij artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek zijn vervuld of aan de in dat artikel gestelde vereisten is voldaan, onverminderd de bekendmaking voorgeschreven bij artikel 18.

#### Art. 41

Een vennoot kan niet uittreden en een nieuwe vennoot kan niet worden opgenomen, tenzij de statuten dit toestaan.

La retraite et l'admission sont soumises aux conditions de forme et de publicité prescrites pour les modifications des statuts.

Elles sont décidées à l'unanimité des associés, à moins que les statuts ne les autorisent moyennant l'accord de la majorité des trois quarts des associés. Cette majorité se calcule, sauf disposition contraire des statuts, d'après les droits des associés dans l'avoir social, sans tenir compte de ceux de l'associé qui veut se retirer.

Art. 42

La société prend fin par le décès, par la faillite ou par l'incapacité d'un associé à moins que sa continuation avec les autres associés ne soit prévue par les statuts. Il en est de même en cas de dissolution de la personne morale qui a la qualité d'associé.

Les statuts peuvent aussi disposer qu'en cas de décès d'un associé, la société continuera avec les héritiers de l'associé décédé, soit que ceux-ci acquièrent la qualité d'associé en nom soit qu'ils deviennent associés commanditaires. Si un ou plusieurs des héritiers de l'associé décédé ne peuvent acquérir la qualité de commerçant, ils ne seront pas associés en nom et ne pourront être qu'associés commanditaires.

Il peut également être prévu par les statuts qu'en cas de décès d'un associé, la société continuera avec certains héritiers de l'associé décédé, avec son conjoint survivant ou avec toute autre personne désignée soit dans l'acte de société soit, si cet acte l'autorise, par disposition testamentaire. Si la personne désignée refuse la qualité d'associé, la société continuera entre les survivants. Si elle ne peut acquérir la qualité de commerçant, elle deviendra seulement associé commanditaire.

Ceux qui acquièrent la qualité d'associé en vertu de l'alinéa 3 du présent article sont redevables solidairement envers la succession de l'associé prédécédé de la valeur de la part de ce dernier déterminée conformément à l'article 43, alinéa 2.

Dans les cas prévus aux alinéas 2 et 3, les statuts peuvent subordonner l'acquisition de la qualité d'associé à l'agrément des associés survivants. Si l'agrément est refusé, la société continue entre les associés survivants et les personnes désignées qui ont été agréées.

Art. 43

Lorsqu'en cas de retraite, de décès, de faillite ou d'incapacité d'un associé, la société subsiste entre les associés restants, l'associé sortant ou ses ayants cause ont droit au remboursement par les autres associés, chacun en proportion de son intérêt dans la société, de la valeur de sa part.

Sauf disposition contraire des statuts, la valeur de la part est déterminée à la date du décès ou de l'évènement qui a entraîné la perte de la qualité d'associé par un expert choisi de commun accord entre les parties ou, à défaut d'accord, par un expert désigné par le Président du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège, sur requête de la partie la plus diligente signée par celle-ci ou son avocat. La décision du Président n'est susceptible d'aucun recours.

Voor de uittreding en de opneming gelden dezelfde voorschriften inzake vorm en openbaarmaking als voor de wijziging van de statuten.

Het besluit wordt met eenparig goedvinden van de vennoten genomen, tenzij volgens de statuten kan worden volstaan met een drievierde meerderheid van de vennoten. Indien de statuten niet anders bepalen, wordt deze meerderheid berekend naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap, de rechten van de vennoot die wil uittreden buiten beschouwing gelaten.

Art. 42

De vennootschap eindigt door het overlijden, het faillissement of het onbekwaam worden van een vennoot, tenzij de statuten voorzien in de voortzetting met de andere vennoten. Hetzelfde geldt ingeval van ontbinding van de vennoot, rechtspersoon.

De statuten kunnen ook bepalen dat de vennootschap bij het overlijden van een vennoot voortduurt met zijn erfgenamen, die alsdan de hoedanigheid van vennoot onder firma of van commanditair vennoot verkrijgen. Erfgenamen van de overleden vennoot die niet de hoedanigheid van koopman kunnen verkrijgen, kunnen geen vennoot onder firma, doch enkel commanditair vennoot zijn.

De statuten kunnen ook bepalen dat de vennootschap bij het overlijden van een vennoot voortduurt met sommige erfgenamen van de overleden vennoot, met zijn overlevende echtgenoot of met enig ander persoon aangewezen in de overeenkomst van vennootschap, dan wel bij uiterste wilsbeschikking, zo die overeenkomst in deze mogelijkheid voorziet. Indien de aangewezen persoon de hoedanigheid van vennoot weigert, wordt de vennootschap door de overlevende vennoten voortgezet. Indien hij de hoedanigheid van koopman niet kan verkrijgen, wordt hij commanditair vennoot.

Zij die de hoedanigheid van vennoot op grond van het derde lid van dit artikel verkrijgen, zijn hoofdelijk aan de nalatenschap van de vooroverleden vennoot de waarde van diens aandeel verschuldigd, berekend overeenkomstig artikel 43, tweede lid.

In de gevallen van het tweede en het derde lid, kunnen de statuten de verkrijging van de hoedanigheid van vennoot afhankelijk stellen van de toelating van de overlevende vennoten. Wordt de toelating onthouden, dan wordt de vennootschap voortgezet door de overlevende vennoten en de aangewezen personen die zijn toegelaten.

Art. 43

Wanneer de vennootschap bij het uittreden, overlijden, faillissement of onbekwaam worden van een vennoot, door de overblijvende vennoten wordt voortgezet, is de uitgevallen vennoot, of zijn diens rechtverkrijgenden, gerechtigd op de terugbetaling door de overige vennoten van de waarde van zijn aandeel naar evenredigheid van zijn belang in de vennootschap.

Tenzij de statuten anders bepalen, wordt de waarde van het aandeel op de dag van het overlijden of van de gebeurtenis waardoor de hoedanigheid van vennoot verloren werd, vastgesteld door een deskundige die door de partijen in onderlinge overeenstemming wordt aangewezen of, bij gebreke van overeenstemming, door een deskundige die op verzoekschrift van de meest gerede partij, door haar of haar advocaat ondertekend, wordt aangewezen door de voorzitter van de rechtbank van koophandel in welker rechtsgebied de zetel van de vennootschap is gevestigd. Tegen de beslissing van de voorzitter staat geen rechtsmiddel open.

Art. 44

Le cessionnaire d'une part d'intérêt, le nouvel associé admis dans la société et celui qui acquiert la qualité d'associé en nom en vertu des alinéas 2 et 3 de l'article 43 sont responsables solidairement et indéfiniment des engagements de la société antérieure à leur entrée dans celle-ci.

Ils peuvent cependant être exonérés de cette responsabilité par une clause expresse. Pour être opposable aux tiers et à la société, cette disposition doit être insérée dans la convention de cession ou dans l'acte par lequel l'admission est constatée et elle doit être publiée conformément aux articles 12 et 14.

Celui qui perd la qualité d'associé et les héritiers ou autres ayants cause de l'associé décédé, pour autant qu'ils ne deviennent pas eux-mêmes associés, cessent d'être tenus des obligations contractées par la société à dater du jour où la perte de la qualité d'associé ou le décès de leur auteur sont publiés et opposables aux tiers.

Art. 45

Les statuts peuvent désigner un ou plusieurs gérants, associés ou non, ou en prévoir la désignation soit par un acte ultérieur, soit par une décision ultérieure des associés. En l'absence de dispositions statutaires, tous les associés sont gérants.

Le gérant ne peut être nommé ou révoqué que dans les conditions requises pour la modification des statuts, sauf disposition contraire de ceux-ci.

La révocation du gérant pour justes motifs peut être demandée en justice par tout associé. Si le tribunal prononce la révocation, il peut, en même temps, à la demande de l'une ou de l'autre des parties, si elle est associée, prononcer la dissolution de la société.

Art. 46

Dans les rapports entre associés et en l'absence de la détermination de ses pouvoirs par les statuts, le gérant peut accomplir tous les actes utiles ou nécessaires à la réalisation de l'objet social.

S'il y a plusieurs gérants, ils détiennent séparément les pouvoirs prévus à l'alinéa précédent, sauf le droit pour chacun de s'opposer à toute opération avant qu'elle ne soit conclue.

En cas d'opposition d'un gérant, le conflit est tranché par les associés.

Les actes dépassant les pouvoirs des gérants sont décidés par les associés conformément à l'article 49.

Art. 47

Dans les rapports avec les tiers, chacun des gérants engage la société par les actes qui entrent dans l'objet social.

S'il y a plusieurs gérants, l'opposition formée par l'un d'eux aux actes d'un autre gérant est sans effet à l'égard des tiers, à moins qu'il ne soit établi qu'ils en ont eu connaissance.

Les clauses statutaires limitant les pouvoirs des gérants, tels qu'ils sont définis par la loi, sont inopposables aux tiers.

Art. 44

De overnemer van een aandeel in de vennootschap, de nieuwe vennoot die in de vennootschap wordt opgenomen en hij die de hoedanigheid van vennoot krachtens het tweede lid of derde lid van artikel 43 verkrijgt, zijn hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor de verbintenissen van de vennootschap vóór hun toetreding ontstaan.

Zij kunnen echter door een uitdrukkelijk beding van die aansprakelijkheid worden ontslagen. Om tegen derden en tegen de vennootschap te kunnen worden ingeroepen moet die bepaling voorkomen in het contract van overdracht of in de akte waarbij de opneming wordt vastgesteld en zij moet bekendgemaakt zijn overeenkomstig de artikelen 12 en 14.

Hij die de hoedanigheid van vennoot verliest en de erfgenamen of andere rechtverkrijgenden van de overleden vennoot, voor zover zij niet zelf vennoot onder firma worden, zijn niet aansprakelijk voor de verbintenissen welke de vennootschap aangaat vanaf de dag waarop het verlies van de hoedanigheid van vennoot of het overlijden van de rechtsvoorganger is bekendgemaakt en tegen derden kan worden ingeroepen.

Art. 45

De statuten kunnen een of meer zaakvoerders, al dan niet vennoten aanwijzen, of bepalen dat zodanige aanwijzing bij een latere akte of bij een later besluit van de vennoten zal geschieden. Ontbreekt een desbetreffende bepaling in de statuten dan is iedere vennoot zaakvoerder.

De zaakvoerder kan niet worden benoemd of ontslagen dan volgens de regels die voor de wijziging van de statuten zijn gesteld, tenzij bij de statuten anders is bepaald.

Iedere vennoot kan om gegronde redenen het ontslag van de zaakvoerder in rechte vorderen. Indien de rechtbank het ontslag uitspreekt kan zij tevens, op verzoek van een van de partijen, als deze vennoot is, de ontbinding van de vennootschap uitspreken.

Art. 46

In de verhouding tussen vennoten kan de zaakvoerder, indien zijn bevoegdheden niet bij de statuten zijn omschreven, alle rechtshandelingen verrichten die tot verwezenlijking van het doel van de vennootschap dienstig of nodig zijn.

Indien er verscheidene zaakvoerders zijn, hebben zij elk afzonderlijk de bevoegdheid bepaald in het voorgaande lid, behoudens het recht van ieder van hen om zich tegen elke handeling te verzetten voordat ze is verricht.

In geval van verzet van een zaakvoerder wordt het geschil door de vennoten beslist.

Tot handelingen die buiten de bevoegdheden van de zaakvoerders liggen, wordt door de vennoten besloten overeenkomstig artikel 49.

Art. 47

In de verhouding tot derden verbindt iedere zaakvoerder de vennootschap door de handelingen die onder het doel van de vennootschap vallen.

Indien er verscheidene zaakvoerders zijn, is het verzet van een van hen tegen handelingen van een andere zaakvoerder zonder gevolg voor derden, tenzij wordt aangetoond dat zij er kennis van droegen.

De bepalingen van de statuten die de bevoegdheid van de zaakvoerders zoals deze bij de wet is omschreven beperken, kunnen tegen derden niet worden ingeroepen.

Art. 48

§ 1er. Un rapport sur les opérations de l'exercice, le bilan, le compte de résultats, et l'annexe, établis par les gérants, sont soumis à l'approbation des associés dans le délai de six mois à compter de la clôture dudit exercice. A cette fin, les documents visés ci-dessus sont communiqués aux associés quinze jours au moins avant la date de la réunion des associés appelés à se prononcer sur l'approbation. Pendant le même délai, l'inventaire est tenu, au siège social, à la disposition des associés, qui peuvent en prendre copie.

§ 2. Les associés non gérants ont le droit d'obtenir, deux fois par an, la communication des livres et documents sociaux et de poser par écrit des questions sur la gestion sociale. Il doit y être répondu également par écrit.

A défaut de disposition différente dans les statuts, ce droit peut être exercé au milieu et à la fin de l'exercice.

Art. 49

Les associés se prononcent à l'unanimité sur les questions au sujet desquelles leur consentement est requis.

Toutefois, les statuts peuvent décider qu'ils se prononceront à la majorité, dans tous les cas où la loi ne requiert pas l'unanimité.

La majorité ne peut être inférieure aux trois quarts et, sauf disposition contraire des statuts, elle se calcule d'après les droits des associés dans l'avoir social.

Art. 50

Les statuts ne peuvent être modifiés que de l'accord unanime des associés. Toutefois, une disposition expresse peut autoriser les modifications qui ne concernent ni l'objet social ni le partage des bénéfices et des pertes, aux conditions de majorité prévues par l'article 49, alinéa 3.

CHAPITRE III

**Sociétés en commandite**

Art. 51

La société en commandite est celle que forment une ou plusieurs personnes dénommées commanditées qui répondent solidairement et indéfiniment des engagements sociaux, avec une ou plusieurs autres dénommées commanditaires qui sont tenues à concurrence de leur apport seulement.

Art. 52

Les commanditaires ne peuvent faire que des apports susceptibles de réalisation forcée.

Art. 48

§ 1. Een verslag over de verrichtingen van het boekjaar, de balans, de resultatenrekening en de toelichting opgemaakt door de zaakvoerder, worden binnen zes maanden na de afsluiting van dat boekjaar aan de vennoten ter goedkeuring voorgelegd. Te dien einde worden de hierboven genoemde jaarstukken aan de vennoten meegedeeld ten minste vijftien dagen vóór de dag van de vergadering van de vennoten die zich over de goedkeuring moet uitspreken. Gedurende dezelfde termijn wordt de inventaris op de maatschappelijke zetel ter beschikking gehouden van de vennoten die daarvan afschrift kunnen nemen.

§ 2. Een vennoot die geen zaakvoerder is, heeft het recht om tweemaal per jaar, inzage te nemen van de boeken en bescheiden van de vennootschap en om schriftelijke vragen te stellen omtrent het beheer; daarop moet schriftelijk worden geantwoord.

Tenzij bij de statuten anders is bepaald wordt dit recht in het midden en aan het einde van het boekjaar uitgeoefend.

Art. 49

De vennoten besluiten met eenparigheid van stemmen over de aangelegenheden waarvoor hun instemming is vereist.

Bij de statuten kan evenwel worden bepaald dat hun besluitvorming bij meerderheid geschiedt in de gevallen waarin de wet geen eenparigheid voorschrijft.

Deze meerderheid mag niet kleiner zijn dan een drievierde meerderheid die berekend wordt naar de rechten van de vennoten in het vermogen van de vennootschap, tenzij de statuten anders bepalen.

Art. 50

De statuten kunnen niet worden gewijzigd dan met eenparige instemming van de vennoten. Bij een uitdrukkelijke bepaling kan evenwel de mogelijkheid worden gelaten om bij een meerderheid als omschreven in artikel 49, derde lid, wijzigingen aan te brengen die niet het vennootschapsdoel of de verdeling van winst en verlies betreffen.

HOOFDSTUK III

**Commanditaire vennootschap**

Art. 51

De commanditaire vennootschap is een vennootschap, aangegaan tussen een of meer personen, gewone vennoten genoemd, die hoofdelijk en onbeperkt verbonden zijn voor de verbintenissen van de vennootschap, en een of meer andere personen, commanditaire vennoten genoemd, die slechts ten belope van hun inbreng verbonden zijn.

Art. 52

De inbreng van de commanditaire vennoten moet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar zijn.

Art. 53

Les articles 40, 41, 42 et 43 sont applicables aux sociétés en commandite, sans préjudice de l'article 55, alinéa 2. Toutefois, la désignation prévue par l'article 42, alinéa 3, d'une personne qui ne peut acquérir la qualité de commerçant ne demeurera sans effet que si l'associé décédé était commandité.

Art. 54

Les articles 38, alinéa 3, 39 et 44 s'appliquent aux associés commandités.

Celui qui devient titulaire, par cession ou autrement, d'une part de commanditaire est solidairement responsable avec les autres associés et, le cas échéant, avec son auteur, des obligations antérieures à la publication de son acquisition, à concurrence du montant non libéré de la commandite.

Art. 55

Les articles 49 et 50 s'appliquent à la société en commandite.

Toutefois, la modification des statuts, la retraite d'un associé commandité, l'admission d'un nouvel associé commandité, la désignation ou la révocation d'un gérant requièrent en outre l'accord spécial des associés commandités donné conformément à l'article 49 relatif aux sociétés en nom collectif.

Art. 56

Les articles 45, 46 et 47 s'appliquent à la société en commandite sous les réserves suivantes :

1° en l'absence d'une disposition statutaire, tous les associés commandités sont gérants;

2° les gérants ne peuvent en aucun cas être choisis parmi les commanditaires.

Art. 57

Le commanditaire ne peut, même en vertu d'une procuration, agir au nom de la société à l'égard des tiers. Il répond solidairement et indéfiniment à l'égard des tiers de tous les engagements de la société auxquels il aurait participé en contravention à la prohibition de l'alinéa 1er ou de l'article 56, 2°.

Les avis et les conseils, les actes de contrôle et de surveillance et les autorisations données aux gérants pour les actes qui sortent de leurs pouvoirs n'engagent pas l'associé commanditaire à l'égard des tiers.

L'associé commanditaire répond solidairement et indéfiniment à l'égard des tiers, même des engagements auxquels il n'aurait pas participé, s'il a habituellement géré les affaires de la société dans les rapports de celle-ci avec les tiers ou si son nom fait partie de la raison sociale.

L'article 38, alinéa 3, s'applique aux commanditaires dans les cas visés aux alinéas 1 et 3.

Art. 53

De artikelen 40, 41, 42 en 43 zijn van overeenkomstige toepassing op commanditaire vennootschappen, onverminderd artikel 55, tweede lid. De aanwijzing, op grond van artikel 42, derde lid, van een persoon die niet de hoedanigheid van koopman kan verkrijgen, zal echter alleen dan zonder gevolg blijven als de overleden vennoot een gewoon vennoot van de commanditaire vennootschap was.

Art. 54

De artikelen 38, derde lid, 39 en 44 zijn van overeenkomstige toepassing op de gewone vennoten van de commanditaire vennootschap.

Hij die door overgang of op een andere wijze houder wordt van het aandeel van een commanditair vennoot, is met de overige vennoten en, in voorkomend geval, met zijn rechtsvoorganger, ten belope van het nog niet gestorte bedrag van het verkregen aandeel, hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen ontstaan voordat zijn verkrijging is bekendgemaakt.

Art. 55

De artikelen 49 en 50 zijn van overeenkomstige toepassing op de commanditaire vennootschap.

Voor de wijziging van de statuten, de uittreding van een gewoon vennoot, de opneming van een nieuw gewoon vennoot, de aanwijzing en het ontslag van een zaakvoerder is bovendien de bijzondere toestemming van de gewone vennoten vereist, gegeven overeenkomstig artikel 49 betreffende de vennootschap onder firma.

Art. 56

De artikelen 45, 46 en 47 zijn van overeenkomstige toepassing op de commanditaire vennootschap onder het volgende voorbehoud :

1° indien in de statuten daaromtrent niets is bepaald, zijn alle gewone vennoten zaakvoerder;

2° de zaakvoerders mogen in geen geval uit de commanditaire vennoten worden gekozen.

Art. 57

De commanditaire vennoot mag jegens derden niet in naam van de vennootschap handelen, zelfs niet krachtens een volmacht. Hij is jegens derden hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor alle verbintenissen van de vennootschap waaraan hij mocht hebben meegewerkt met overtreding van het verbod van het eerste lid of van artikel 56, 2°.

Adviezen en raadplegingen, handelingen inzake controle en toezicht, en machtigingen aan zaakvoerders gegeven voor handelingen die buiten hun bevoegdheid liggen, verbinden hem niet ten aanzien van derden.

Hij is, zelfs voor de verbintenissen waaraan hij niet heeft meegewerkt, jegens derden hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk als hij de zaken van de vennootschap in haar verhouding tot derden gewoonlijk heeft waargenomen of indien zijn naam in de benaming van de vennootschap voorkomt.

Artikel 38, derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de commanditaire vennoten bedoeld in het eerste en het derde lid.

Art. 58

Les associés commanditaires ont le droit d'obtenir deux fois par an communication des livres et des documents sociaux et de poser des questions par écrit sur la gestion sociale. Il doit y être répondu par écrit.

A défaut de disposition différente des statuts, ce droit peut être exercé au milieu et à la fin de l'exercice.

Tout associé commanditaire peut se faire assister par un expert en vue de procéder à la vérification des livres et des comptes de la société. L'expert doit être agréé par celle-ci. A défaut d'agrément, le président du tribunal de commerce fait choix de l'expert, sur requête du commanditaire introduite et instruite conformément aux dispositions des articles 1025 à 1034 du Code judiciaire et signifiée à la société avec citation en intervention. La décision n'est pas susceptible de recours.

Art. 59

L'associé commanditaire n'est tenu des dettes et pertes de la société qu'à concurrence de son apport. Il peut être contraint par les tiers à rapporter les intérêts et les dividendes qu'il a reçus, s'ils n'ont pas été prélevés sur les bénéfices réels de la société et, dans ce cas, s'il y a fraude, mauvaise foi ou négligence grave de la part des gérants, le commanditaire peut poursuivre ces derniers en paiement de ce qu'il a dû restituer.

## CHAPITRE IV

## Sociétés anonymes

### SECTION 1

### Définition et constitution

Art. 60

La société anonyme est celle dans laquelle chacun des associés n'engage qu'une mise déterminée et dans laquelle les droits des associés sont représentés par des titres négociables.

Art. 61

§ 1er. La constitution d'une société anonyme requiert :

1° que le capital social soit d'un million deux cent cinquante mille francs au moins;

2° qu'il soit intégralement souscrit;

3° que chaque action correspondant à un apport en numéraire soit libérée d'un quart au moins et chaque action correspondant, en tout ou en partie, à des apports en nature, intégralement, à moins qu'il ne s'agisse d'un apport visé à l'article 63, § 2.

L'accomplissement de ces conditions doit être constaté dans l'acte authentique prévu à l'article 66 ou dans les actes authentiques prévus aux articles 67 et 68.

Art. 58

De commanditaire vennoten hebben het recht om tweemaal per jaar inzage te nemen van de boeken en bescheiden van de vennootschap en om schriftelijke vragen te stellen omtrent het beheer; daarop moet schriftelijk worden geantwoord.

Tenzij de statuten anders bepalen, wordt dit recht in het midden en aan het einde van het boekjaar uitgeoefend.

De commanditaire vennoot kan zich voor het onderzoek van de boeken en rekeningen van de vennootschap door een deskundige doen bijstaan. De deskundige moet door de vennootschap zijn toegelaten. Bij onthouding van zodanige toelating wordt de deskundige door de voorzitter van de rechtbank van koophandel gekozen, op vordering van de commanditaire vennoot, die wordt ingeleid en behandeld overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 1025 tot 1034 van het Gerechtelijk Wetboek, en aan de vennootschap wordt betekend met dagvaarding om als tussenkomende partij te verschijnen. Tegen de beslissing staat geen rechtsmiddel open.

Art. 59

De commanditaire vennoot is voor de schulden en verliezen van de vennootschap slechts aansprakelijk tot het bedrag van zijn inbreng. Hij kan door derden worden verplicht tot terugstorting van de hem uitgekeerde interesten en dividenden die niet genomen zijn uit de werkelijke winst van de vennootschap; is er in dat geval bedrog, kwade trouw of grove nalatigheid van de zaakvoerders, dan kan de commanditaire vennoot hen vervolgen tot betaling van wat hij heeft moeten teruggeven.

## HOOFDSTUK IV

## Naamloze vennootschap

### AFDELING 1

### Aard en oprichting

Art. 60

De naamloze vennootschap is een vennootschap waarin de vennoten slechts een bepaalde inbreng verbinden en waarin hun rechten worden vertegenwoordigd door verhandelbare effecten.

Art. 61

§ 1. Voor de oprichting van een naamloze vennootschap is vereist dat :

1° het maatschappelijk kapitaal op ten minste een miljoen tweehonderd vijftigduizend frank is vastgesteld;

2° het maatschappelijk kapitaal volledig is geplaatst;

3° op ieder aandeel, overeenstemmend met inbreng in geld, ten minste een vierde is gestort en ieder aandeel, geheel of ten dele overeenstemmend met inbreng in natura, is volgestort; tenzij het inbreng betreft bedoeld in artikel 63, § 2.

In de authentieke akte bedoeld in artikel 66 of in de authentieke akten bedoeld in de artikelen 67 en 68, moet worden vastgesteld dat aan deze vereisten is voldaan.

§ 2. Préalablement à la constitution de la société, les fondateurs remettent au notaire instrumentant un plan financier dans lequel ils justifient le montant du capital social de la société à constituer. Ce document n'est pas publié en même temps que l'acte mais est conservé par le notaire.

Dans les cas visés à l'article 69, 4°, il est transmis au tribunal par le notaire, à la demande du juge-commissaire ou du procureur du Roi.

Art. 62

Les apports ne consistant pas en numéraire sont soumis à l'appréciation d'un réviseur d'entreprise, désigné par les fondateurs parmi les réviseurs d'entreprise reconnus conformément à l'article 114. Le réviseur fait rapport notamment sur la description de chacun de ces apports, sur les modes d'évaluation adoptés ainsi que sur la rémunération attribuée en contre-partie. Le rapport demeurera annexé à l'acte prévu par l'article 67.

Les fonds affectés à la libération des apports en numéraire sont, avant la constitution de la société, déposés par versement ou par virement à un compte spécial ouvert au nom de la société en formation auprès de l'un des organismes visés à l'article 1er de l'arrêté royal n° 56 du 10 novembre 1967 favorisant l'usage de la monnaie scripturale.

Le compte spécial doit être à la disposition exclusive de la société à constituer. Une attestation ne remontant pas à plus de trois mois justifiant ce dépôt et certifiant que les sommes déposées sont disponibles, est annexée à l'acte constitutif.

Il ne peut être disposé de ces sommes que par les personnes ayant qualité pour engager la société et après que le notaire instrumentant ait informé l'organisme dépositaire de la passation de l'acte.

Si la société n'est pas constituée dans les trois mois de l'ouverture du compte spécial, les fonds sont restitués, à leur demande, à ceux qui les ont déposés.

Art. 63

§ 1er. Peuvent seuls être pris en considération pour la détermination du capital social minimum d'un million deux cent cinquante mille francs les apports susceptibles de réalisation forcée.

§ 2. Les autres apports ne peuvent être rémunérés par des actions représentatives du capital social que :

1° si la valeur qui leur est attribuée, augmentée des frais de premier établissement, de souscription du capital, d'études ou de recherches, de première organisation ou d'extension des entreprises exploitées par la société, n'excède pas la moitié du capital social;

2° si, de l'avis du réviseur d'entreprise appelé à les vérifier conformément à l'article 62, ils sont susceptibles de procurer à la société un avantage certain, par exemple sous la forme d'une économie de frais et de dépenses.

§ 3. Les apports visés au § 2 doivent être amortis par tranches annuelles de dix pour cent au moins. La société ne peut procéder à aucune répartition de bénéfices avant que cet amortissement ne soit terminé.

§ 2. Vóór de oprichting van de vennootschap overhandigen de oprichters aan de optredende notaris een financieringsplan, waarin zij het bedrag van het maatschappelijk kapitaal van de op te richten vennootschap verantwoorden. Dit stuk wordt niet tegelijk met de akte openbaar gemaakt maar wordt door de notaris bewaard.

In de gevallen bedoeld in artikel 69, 4°, wordt het financieringsplan door de notaris op verzoek van de rechter-commissaris of van de procureur des Konings, aan de rechtbank overgelegd.

Art. 62

Inbreng anders dan in geld, wordt gewaardeerd door een bedrijfsrevisor die door de oprichters wordt aangewezen onder de overeenkomstig artikel 44 toegelaten bedrijfsrevisoren. De bedrijfsrevisor brengt verslag uit, inzonderheid over de omschrijving van elke inbreng, de toegepaste waarderingsmethoden en de toegekende vergoeding. Het verslag blijft gehecht aan de akte bedoeld in artikel 67.

De voor inbreng in geld bestemde bedragen worden vóór de oprichting van de vennootschap, bij storting of overschrijving gedeponeerd op een bijzondere rekening op naam van de vennootschap in oprichting, geopend bij een van de instellingen bedoeld in artikel 1 van het koninklijk besluit nr 56 van 10 november 1967 tot bevordering van het gebruik van giraal geld.

De bijzondere rekening moet uitsluitend ter beschikking zijn van de op te richten vennootschap. Een niet meer dan drie maanden oude verklaring die het deposito en de beschikbaarheid ervan bevestigt, wordt bij de akte gevoegd.

Over de rekening kan alleen worden beschikt door de personen die bevoegd zijn om de vennootschap te verbinden, en eerst nadat de optredende notaris aan de instelling die de gelden in deposito heeft genomen, bericht heeft gegeven van het verlijden van de akte.

Indien de vennootschap niet binnen drie maanden na de opening van de bijzondere rekening is opgericht, worden de gelden teruggegeven aan de deposanten die erom verzoeken.

Art. 63

§ 1. Voor de vaststelling van het maatschappelijk minimumkapitaal van een miljoen tweehonderd vijftigduizend frank komt alleen inbreng in aanmerking die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

§ 2. Andere inbreng mag niet worden vergoed door aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen tenzij :

1° de waarde die eraan is toegekend, vermeerderd met de kosten van eerste vestiging, plaatsing van het kapitaal, studie of onderzoek, oprichting of uitbreiding van door de vennootschap gedreven ondernemingen, niet hoger is dan de helft van het maatschappelijk kapitaal :

2° die inbreng, naar het oordeel van de bedrijfsrevisor die hem overeenkomstig artikel 62 moet verifiëren, de vennootschap benaaldelijk tot voordeel strekt, bijvoorbeeld in de vorm van kosten- en uitgavenbesparing.

§ 3. De in § 2 genoemde inbreng wordt afgeschreven bij jaarlijkse gedeelten van ten minste tien ten honderd. De vennootschap mag voor het einde van die afschrijving geen winst uitkeren.

Art. 64

Une société anonyme, une société à capital variable ou une société privée à responsabilité limitée peut, sans la participation d'autres sociétés, constituer une société anonyme en se conformant aux dispositions de la présente loi.

Aussi longtemps que la société fondatrice en sera le seul actionnaire :

1° les actions de la société seront nominatives;

2° le conseil de surveillance de la société fondatrice exercera les attributions de l'assemblée générale de la société; les dispositions de la présente loi relatives aux quorums de présence et de vote des assemblées s'appliqueront aux délibérations du conseil en ces matières;

3° les convocations, documents et rapports qui, en vertu des dispositions de la présente loi, sont destinés aux actionnaires en vue des délibérations de l'assemblée générale seront, dans les délais fixés par la présente loi pour leur envoi, déposés au greffe du tribunal de commerce du siège de la société où ils pourront être consultés, le tout conformément à l'article 13.

Art. 65

L'acte de société mentionne :

1° la désignation précise de l'objet social;

2° la dénomination de la société;

3° le siège social;

4° le capital social et le nombre d'actions;

5° éventuellement, le nombre de titres ou de parts non représentatifs du capital exprimé, ainsi que les droits y attachés, notamment le droit de vote aux assemblées générales;

6° la cause et la consistance des avantages particuliers attribués à chacun des fondateurs ou à des tiers;

7° la spécification de chaque apport qui n'est pas effectué en numéraire, les conditions auxquelles il est fait, le nom de l'apporteur, le nom du réviseur d'entreprise, ainsi que les conclusions de son rapport;

8° l'organisme dépositaire des apports à libérer en numéraire conformément à l'article 62;

9° les mutations à titre onéreux dont les immeubles apportés à la société ont été l'objet pendant les cinq années précédentes, ainsi que les conditions auxquelles elles ont été faites;

10° les charges hypothécaires ou les nantissements grevant les biens apportés;

11° les conditions auxquelles est subordonnée la réalisation des droits apportés en option;

12° le montant, au moins approximatif, des frais, dépenses et rémunérations ou charges, sous quelque forme que ce soit, qui incombent à la société ou qui sont mis à sa charge à raison de sa constitution.

Les procurations doivent reproduire les diverses énonciations qui précèdent.

Art. 64

Een naamloze vennootschap, een vennnootschap met veranderlijk kapitaal of een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan zonder deelneming van andere vennoten een naamloze vennootschap oprichten, met inachtneming van de bepalingen van deze wet.

Zolang de oprichtende vennootschap de enige aandeelhouder is :

1° worden de aandelen van de vennootschap op naam gesteld;

2° oefent de raad van toezicht van de oprichtende vennootschap de bevoegdheden uit van de algemene vergadering van de vennootschap; in dat verband zijn de voorschriften van deze wet inzake quorum en meerderheid van overeenkomstige toepassing op de beraadslagingen en besluiten van de raad;

3° de oproepingen, stukken en verslagen die volgens de bepalingen van deze wet voor de aandeelhouders bestemd zijn met het oog op de besluitvorming in de algemene vergadering, moeten binnen de termijn die bij deze wet voor hun toezending is gesteld, neergelegd worden op de griffie van de rechtbank van koophandel in welker gebied de vennootschap is gevestigd, waar eenieder er inzake kan van nemen, een en ander overeenkomstig het voorschrift van artikel 13.

Art. 65

In de vennootschapsakte worden de volgende gegevens vermeld :

1° het doel van de vennootschap, nauwkeurig omschreven;

2° de benaming van de vennootschap;

3° haar maatschappelijke zetel;

4° het maatschappelijk kapitaal en het aantal aandelen;

5° eventueel het aantal effecten die niet het in de statuten vastgestelde kapitaal vertegenwoordigen, alsmede de daaraan verbonden rechten, inzonderheid het stemrecht op de algemene vergaderingen;

6° de oorzaak en de omvang van de bijzondere voordelen die aan ieder van de oprichters of aan derden worden toegekend;

7° de specificatie van elke inbreng anders dan in geld, de voorwaarden waarop die gedaan wordt, de naam van de inbrenger, de naam van de bedrijfsrevisor en het besluit van zijn verslag;

8° de instelling waarbij de in geld te storten inbreng naar het voorschrift van artikel 62 is gedeponeerd;

9° de overgangen onder een bezwarende titel waarvan de onroerende goederen bij de vennootschap ingebracht, het voorwerp zijn geweest gedurende de vijf voorgaande jaren, alsmede de bedingen waaronder die overgangen hebben plaatsgehad;

10° de hypothecaire lasten of de pandrechten waarmee de ingebrachte goederen zijn bezwaard;

11° de voorwaarden waaronder de ingebrachte optierechten kunnen worden uitgeoefend;

12° het bedrag, althans bij benadering, van de kosten, uitgaven, vergoedingen en lasten, in welke vorm ook, die de vennootschap moet dragen of die voor rekening van de vennootschap komen of worden gebracht wegens haar oprichting.

In de volmachten moeten de vorenstaande gegevens worden opgenomen.

Art. 66

La société peut être constituée par un ou plusieurs actes authentiques dans lesquels comparaissent tous les associés en personne ou par porteurs de mandats authentiques ou privés.

Tout comparant à ces actes sera considéré comme fondateur de la société.

Toutefois, si les actes désignent comme fondateurs un ou plusieurs associés possédant ensemble au moins un tiers du capital social, les autres comparants qui se bornent à souscrire des actions contre espèces sans recevoir, directement ou indirectement, aucun avantage particulier, seront tenus pour simples souscripteurs.

Art. 67

La société peut aussi être constituée au moyen de souscriptions.

L'acte de société est préalablement dressé en forme authentique et publié à titre de projet. Tout comparant à cet acte sera considéré comme fondateur de la société.

Les souscriptions doivent être faites en double et indiquer :

1° la date de l'acte de société publié à titre de projet et celle de sa publication;

2° les nom, prénoms, profession et domicile des fondateurs;

3° les énonciations exigées par l'article 65;

4° le versement sur chaque action d'un quart au moins du montant de la souscription ou l'engagement de faire ce versement au plus tard lors de la constitution définitive de la société.

Elles contiennent convocation des souscripteurs à une assemblée qui sera tenue dans les trois mois pour la constitution définitive de la société.

Les prospectus et circulaires doivent contenir les mêmes indications que les souscriptions. Il en est de même des affiches et des insertions dans les journaux, à moins qu'elles ne se bornent à mentionner la date de la publication du projet d'acte de société.

Art. 68

Au jour fixé, les fondateurs présenteront à l'assemblée qui sera tenue devant notaire, la justification de l'existence des conditions requises par l'article 61 avec les pièces à l'appui.

Si la majorité des souscripteurs présents, autres que les fondateurs, ne s'oppose pas à la constitution de la société, les fondateurs déclareront qu'elle est définitivement constituée.

Si le capital annoncé n'est pas entièrement souscrit, la société peut néanmoins être constituée avec un capital correspondant au total des souscriptions recueillies, pour autant que l'acte publié conformément à l'article 67 ait prévu cette possibilité.

Le procès-verbal authentique de l'assemblée des souscripteurs, qui contiendra la liste des souscripteurs et l'état des versements faits, constituera définitivement la société.

Art. 66

De vennootschap kan worden opgericht bij een of meer authentieke akten, waarbij alle vennoten in persoon of door houders van authentieke of onderhandse volmachten verschijnen.

Zij die bij deze akten verschijnen worden als oprichters van de vennootschap beschouwd.

Indien de akten een of meer vennoten die samen ten minste een derde van het maatschappelijk kapitaal bezitten, als oprichters aanwijzen, worden de overige verschijnenden, die zich bepalen tot het inschrijven op aandelen tegen geld, zonder rechtstreeks of onrechtstreeks enig bijzonder voordeel te genieten, als gewone inschrijvers beschouwd.

Art. 67

De vennootschap kan ook worden opgericht bij inschrijving.

In dat geval wordt de vennootschapsakte vooraf opgemaakt in authentieke vorm en als ontwerp bekendgemaakt. Zij die bij deze akte verschijnen, worden als oprichters van de vennootschap beschouwd.

Het inschrijvingsbiljet wordt opgemaakt in tweevoud en vermeldt :

1° de datum van de als ontwerp bekendgemaakte akte van vennootschap en die van haar bekendmaking;

2° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de oprichters;

3° de gegevens voorgeschreven door artikel 65.

4° de storting op elk aandeel van ten minste een vierde van het bedrag waarvoor is ingeschreven of de verbintenis deze storting te doen uiterlijk bij de definitieve oprichting van de vennootschap.

In het inschrijvingsbiljet worden de inschrijvers tevens opgeroepen tot een vergadering die binnen drie maanden met het oog op de definitieve oprichting van de vennootschap zal worden gehouden.

In de prospectussen en circulaires komen dezelfde vermeldingen voor als in het inschrijvingsbiljet. Hetzelfde geldt voor de aanplakbiljetten en de mededelingen in de nieuwsbladen, behalve wanneer daarin niets anders wordt vermeld dan de datum waarop het ontwerp van de vennootschapsakte is bekendgemaakt.

Art. 68

Op de bepaalde dag moeten de oprichters in de vergadering, die voor een notaris wordt gehouden, aan de hand van de stukken aantonen dat aan de vereisten van artikel 61 is voldaan.

Indien de meerderheid van de aanwezige inschrijvers, de oprichters niet meegerekend, zich niet tegen de oprichting van de vennootschap verzetten, verklaren de oprichters dat deze definitief is opgericht.

Wanneer het aangekondigd kapitaal niet geheel is geplaatst, kan de vennootschap niettemin worden opgericht met een kapitaal gelijk aan het bedrag van de opgenomen inschrijvingen, indien de overeenkomstig artikel 67 bekendgemaakte akte in die mogelijkheid heeft voorzien.

Het authentiek proces-verbaal van de vergadering van de inschrijvers, waarin de lijst van de inschrijvers en de staat van de gedane stortingen moeten worden opgenomen, brengt de vennootschap definitief tot stand.

Art. 69

Les fondateurs sont tenus solidairement envers tous les intéressés, malgré toute stipulation contraire :

1° de toute la partie du capital qui ne serait pas valablement souscrite, ainsi que de la différence éventuelle entre le capital minimum prescrit par la loi et le montant des souscriptions; ils en sont de plein droit réputés souscripteurs;

2° de la libération effective, jusqu'à concurrence d'un quart, des actions, sous réserve des apports visés à l'article 63, § 2, ainsi que de la partie du capital dont ils sont réputés souscripteurs en vertu du 1°;

3° de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe, soit de la nullité de la société dérivant des articles 22 et 23, soit de la fausseté des énonciations prescrites par les articles 65 et 67 dans l'acte ou le projet d'acte de société et dans les souscriptions, soit de la surévaluation des apports ne consistant pas en numéraire.

Ceux qui ont pris un engagement pour des tiers, soit comme mandataire, soit en se portant fort, sont réputés personnellement obligés s'il n'y a pas mandat valable ou si l'engagement n'est pas ratifié dans les deux mois de la stipulation; ce délai est réduit à quinze jours si les noms des personnes pour lesquelles la stipulation a été faite ne sont pas indiqués. Les fondateurs sont solidairement tenus de ces engagements;

4° des engagements de la société dans une proportion fixée par le juge, en cas de faillite prononcée dans les trois ans de la constitution, si le capital social était, lors de la constitution, manifestement insuffisant pour assurer l'exercice normal de l'activité projetée pendant une période de deux ans au moins.

SECTION 2

**Les titres émis par les sociétés anonymes**

Art. 70

§ 1er. Le capital des sociétés anonymes se divise en actions, avec ou sans mention de valeur.

Les actions représentatives du capital sont celles qui ont été émises soit en contrepartie d'un apport pris en considération pour la détermination du capital, soit à la suite d'une augmentation de celui-ci réalisée dans les conditions prévues à l'article 130, soit à l'occasion de l'unification des titres conformément à l'article 294.

Lorsque les actions représentent des quotités différentes du capital social, ces quotités doivent être un multiple de la moins élevée d'entre elles.

§ 2. Les actions peuvent être divisées en coupures qui, réunies en nombre suffisant, confèrent les mêmes droits que l'action sous réserve de ce qui est dit aux articles 294 et 295.

Les actions et les coupures portent un numéro d'ordre.

Tout porteur d'actions unitaires peut obtenir de la société l'échange de ces titres contre un ou plusieurs titres collectifs au porteur représentatifs, à son choix, de dix, cent, cinq cents ou mille titres unitaires dont les numéros se suivent.

Tout porteur d'un titre collectif peut obtenir de la société l'échange de celui-ci contre autant de titres unitaires qu'il représente.

Ces échanges ont lieu aux frais du porteur.

Art. 69

Niettegenstaande enig andersluidend beding, zijn de oprichters jegens belanghebbenden hoofdelijk gehouden :

1° voor het gedeelte van het kapitaal waarop geen geldige inschrijving is gedaan, dan wel voor het eventueel verschil tussen het bij de wet voorgeschreven minimumkapitaal en het geplaatste bedrag; zij worden rechtens als inschrijvers daarvoor beschouwd;

2° voor de werkelijke storting van een vierde op de aandelen, onder voorbehoud van de inbreng bedoeld in artikel 63, § 2 en op het gedeelte van het kapitaal waarvoor zij krachtens onderdeel 1° als inschrijvers worden beschouwd;

3° voor de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is, hetzij van de nietigheid van de vennootschap op grond van de artikelen 22 en 23, hetzij van de onjuistheid van de bij de artikelen 65 en 67 voorgeschreven vermeldingen in de akte van vennootschap, in het ontwerp van akte van vennootschap of de inschrijvingsbiljetten, hetzij van de overwaardering, van de inbreng anders dan in geld.

Zij die, als lasthebber of door zich sterk te maken, voor derden een verbintenis aangaan, zijn persoonlijk verbonden, indien er geen geldige lastgeving is of de verbintenis niet wordt bekrachtigd binnen twee maanden nadat ze is aangegaan; die termijn is slechts vijftien dagen indien de naam van de personen voor wie is bedongen, niet is opgegeven. De oprichters zijn hoofdelijk tot nakoming van die verbintenissen gehouden;

4° voor de verbintenissen van de vennootschap, in de verhouding die de rechter vaststelt, in geval van faillissement binnen drie jaar na de oprichting, terwijl het maatschappelijk kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was voor de normale uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar.

AFDELING 2

**Door de naamloze vennootschap uitgegeven effecten**

Art. 70

§ 1. Het kapitaal van de naamloze vennootschappen is verdeeld in aandelen, met of zonder vermelding van waarde.

De aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen zijn die welke zijn uitgegeven, ofwel als tegenwaarde van inbreng die voor de vaststelling van het kapitaal in aanmerking is genomen, of bij een kapitaalverhoging overeenkomstig artikel 130, of ter gelegenheid van de unificatie van de effecten overeenkomstig artikel 294.

Als aandelen ongelijke gedeelten van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, moeten die gedeelten een veelvoud zijn van het kleinste.

§ 2. De aandelen kunnen worden gesplitst in onderaandelen die, in voldoende aantal verenigd, dezelfde rechten geven als het aandeel, behoudens het bepaalde bij de artikelen 294 en 295.

De aandelen en de onderaandelen zijn van een volgnummer voorzien.

Een houder van enkelvoudige aandelen kan deze bij de vennootschap inwisselen tegen een of meer bewijzen van aandeel aan toonder die naar keuze tien, honderd, vijfhonderd of duizend enkelvoudige aandelen met achtereenvolgende nummers vertegenwoordigen.

Houders van zodanige aandeelbewijzen kunnen deze bij de vennootschap inwisselen tegen zoveel enkelvoudige aandelen als ze vertegenwoordigen.

De inwisseling geschiedt op kosten van de houder.

Art. 71

§ 1er. L'émission d'actions représentatives du capital sans droit de vote ne peut avoir lieu qu'aux conditions suivantes :

1° elles ne peuvent représenter plus d'un tiers du capital social;

2° elles doivent conférer en cas de répartition des bénéfices le droit à un dividende privilégié et récupérable de 5 p. c. au moins de leur valeur nominale ou de leur pair comptable, sans préjudice du droit qui peut leur être accordé dans la répartition du surplus des bénéfices;

3° elles doivent conférer un droit privilégié au remboursement de l'apport, sans préjudice du droit qui peut leur être accordé dans la distribution du boni de liquidation.

Si la condition prévue au 1° n'est pas remplie ou cesse de l'être, ces actions jouissent, de plein droit et nonobstant toute disposition contraire, du droit de vote prévu à l'article 278 sans préjudice du droit de vote que leur reconnaît l'article 279. Il en est de même des actions auxquelles les droits prévus au 2° et au 3° ne seraient pas attribués ou cesseraient de l'être.

§ 2. En cas d'augmentation du capital par l'émission d'actions sans droit de vote, l'assemblée générale délibère selon les règles prescrites à l'article 296.

Art. 72

Indépendamment des actions représentatives du capital social, il peut être créé des titres ou parts bénéficiaires. Les statuts déterminent les droits qui y sont attachés.

Art. 73

§ 1er. Les sociétés qui n'ont pas émis de parts bénéficiaires peuvent, si leurs statuts les y autorisent, émettre des titres négociables, dénommés bons de souscription, donnant droit à la souscription d'actions à libérer en espèces.

Les bons de souscription sont nominatifs ou au porteur.

La durée de ce droit ne peut excéder dix ans à partir de la constitution de la société ou de la décision de l'assemblée générale en vertu de laquelle ces titres ont été émis.

Les conditions d'émission déterminent les dates auxquelles il sera procédé à la souscription des actions en cas de levée de l'option, le prix d'émission de ces actions ainsi que les délais dans lesquels les titulaires des bons de souscription seront tenus de faire connaître leur décision.

§ 2. A moins qu'elle n'ait lieu lors de la constitution, l'émission de ces titres ne peut être décidée que par l'assemblée générale convoquée et délibérant dans les conditions prévues par l'article 296.

Les actionnaires ont en ce cas un droit de préférence à l'attribution des bons, à moins que l'assemblée générale n'en décide autrement.

§ 3. Les articles 137 et 139 s'appliquent aux bons de souscription.

Art. 71

§ 1. Aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen waaraan geen stemrecht is toegekend, mogen alleen worden uitgegeven onder de volgende voorwaarden :

1° zij mogen niet meer dan een derde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen;

2° zij moeten in geval van winstuitkering recht geven op een cumulatief preferent dividend van ten minste 5 t. h. van hun nominale waarde of van hun fractiewaarde, onverminderd de deelgerechtigdheid in de overwinst die hun kan worden toegekend;

3° zij moeten bevoorrecht zijn op de terugbetaling van de inbreng, onverminderd de deelgerechtigdheid in het batig saldo bij vereffening die hun kan worden toegekend.

Is de onder 1° gestelde voorwaarde niet of niet meer vervuld, dan zijn die aandelen rechtens, niettegenstaande enige strijdige bepaling, stemgerechtigd overeenkomstig artikel 278, onverminderd het stemrecht dat artikel 279 hun toekent. Hetzelfde geldt voor de aandelen waaraan de rechten bepaald in de onderdelen 2° en 3°, niet of niet meer zijn verbonden.

§ 2. Bij kapitaalverhoging door uitgifte van aandelen zonder stemrecht geschiedt de besluitvorming van de algemene vergadering overeenkomstig artikel 296.

Art. 72

Naast de aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen mogen ook winstbewijzen of soortgelijke effecten worden uitgegeven. De statuten bepalen de eraan verbonden rechten.

Art. 73

§ 1. De vennootschappen die geen winstbewijzen hebben uitgegeven kunnen, voor zover de statuten dit toelaten, verhandelbare effecten uitgeven die het recht verlenen om in te schrijven op in geld te storten aandelen en optiebewijzen worden genoemd.

De optiebewijzen worden op naam of aan toonder gesteld.

Het recht kan niet langer worden uitgeoefend dan tien jaar na de oprichting van de vennootschap of na het besluit van de algemene vergadering krachtens hetwelk die effecten worden uitgegeven.

De uitgiftevoorwaarden bepalen de tijdstippen waarop de inschrijving op aandelen, voor de opvraging van de optie zal plaatshebben, de uitgifteprijs van die aandelen en de termijnen waarbinnen de houders van optiebewijzen hun beslissing moeten doen kennen.

§ 2. Indien de uitgifte van die effecten niet bij de oprichting is geschied, kan het besluit daartoe alleen door de algemene vergadering worden genomen volgens de voorschriften inzake oproeping en besluitvorming gesteld in artikel 296.

In dit geval genieten de aandeelhouders de voorrang bij de toekenning van de optiebewijzen, tenzij de algemene vergadering anders heeft besloten.

§ 3. De artikelen 137 en 139 zijn op de optiebewijzen van overeenkomstige toepassing.

Art. 74

Il est tenu au siège social un registre des titres nominatifs, dont chaque titulaire peut prendre connaissance.

Ce registre contient :

1° la désignation précise de chaque titulaire et l'indication du nombre de ses titres;
2° s'il y a lieu, l'indication des versements effectués;
3° les transferts avec leur date ou la conversion des titres en titres au porteur, si les statuts l'autorisent.

Art. 75

La propriété du titre nominatif s'établit par une inscription sur le registre prescrit par l'article 74.

Des certificats constatant ces inscriptions sont délivrés aux titulaires. Ils peuvent être à ordre si le titulaire le demande.

La cession s'opère à l'égard de la société et des tiers par une déclaration de transfert inscrite sur le registre, datée et signée par le cédant et le cessionnaire ou par leurs fondés de pouvoirs, ainsi que suivant les règles sur le transport des créances établies par l'article 1690 du Code civil. Dans ce dernier cas, la société doit inscrire sans délai la cession sur le registre, sur le vu de la signification. Il est loisible à la société d'accepter et d'inscrire sur le registre un transfert qui serait constaté par la correspondance ou d'autres documents établissant l'accord du cédant et du cessionnaire.

Lorsqu'un même titre a été cédé à deux personnes successivement, celle des deux dont la cession est inscrite dans le registre est préférée à celle dont l'acquisition est devenue opposable conformément à l'article 1690 du Code civil, encore que son titre soit postérieur, à moins qu'elle ne soit de bonne foi.

Art. 76

Lorsqu'une action appartient à plusieurs propriétaires ou est grevée d'un usufruit, la société a le droit de suspendre l'exercice des droits y afférents, jusqu'à ce qu'une seule personne soit désignée comme étant, à son égard, propriétaire de l'action.

Si l'action a été constituée en gage, son propriétaire conserve l'exercice du droit de vote.

Art. 77

Les administrateurs-gérants pourront décider que le registre des titres nominatifs sera scindé en deux parties, dont l'une sera conservée au siège de la société, en Belgique ou à l'étranger.

Les porteurs d'actions ou titres nominatifs ont le droit de les faire inscrire dans une des deux parties du registre à leur choix.

Une copie de chacune des parties sera conservée à l'endroit où est déposée l'autre partie; à cette fin, il sera fait usage de photocopies.

Cette copie sera régulièrement tenue à jour et, si cela s'avérait impossible, elle sera complétée aussitôt que les circonstances le permettront.

Art. 74

In de zetel van de vennootschap wordt een register gehouden van de effecten op naam, iedere houder kan er inzage van nemen.

In dat register worden aangetekend :

1° nauwkeurige gegevens betreffende de persoon van iedere houder, alsmede het getal van zijn effecten;
2° in voorkomend geval, de gedane stortingen;
3° de overdrachten met hun datum of de omwisseling van effecten op naam in effecten aan toonder, indien de statuten dit toestaan.

Art. 75

De eigendom van het effect op naam wordt bewezen door de inschrijving in het register dat volgens artikel 74 wordt gehouden.

Van die inschrijvingen worden aan de houders certificaten afgegeven. Deze certificaten kunnen aan order zijn, indien de houder zulks vraagt.

De overdracht geschiedt ten opzichte van de vennootschap en van derden door een in het register ingeschreven verklaring van overdracht, gedagtekend en ondertekend door de overdrager en de overnemer of door hun gevolmachtigden; zij kan ook geschieden volgens de regels gesteld in artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek ter zake van de overdracht van schuldvorderingen. In dit geval moet de vennootschap, op vertoon van de betekening, de overdracht terstond in het register aantekenen. Het staat de vennootschap vrij overdrachten te aanvaarden en in het register in te schrijven, waarvan zij het bewijs vindt in de brieven of andere bescheiden waaruit de toestemming van overdrager en overnemer blijkt.

Wanneer een zelfde effect achtereenvolgens aan twee personen is overgedragen, krijgt hij wiens overdracht in het register is ingeschreven, de voorrang boven degene wiens verwerving van het effect overeenkomstig artikel 1690 van het Burgerlijk Wetboek tegenstelbaar is gemaakt, zelfs indien zijn rechtstitel van latere datum is, tenzij hij te kwader trouw is.

Art. 76

Indien een aandeel aan verscheidene eigenaars toebehoort of met vruchtgebruik is bezwaard, kan de vennootschap de uitoefening van de eraan verbonden rechten schorsen totdat een enkele persoon ten opzichte van de vennootschap als eigenaar van het aandeel is aangewezen.

Indien een aandeel in pand is gegeven, blijft de eigenaar ervan het stemrecht uitoefenen.

Art. 77

De bestuurders-zaakvoerders kunnen beslissen dat het register van de aandelen op naam zal worden gesplitst in twee delen waarvan het ene zal berusten in de zetel van de vennootschap en het andere buiten deze zetel, in België of in het buitenland.

De houders van aandelen of effecten op naam kunnen deze, naar keuze, in een van de twee delen van het register laten inschrijven.

Van elk deel wordt een kopie bewaard ter plaatse waar het andere deel berust; daartoe wordt gebruik gemaakt van fotokopieën.

Deze kopie wordt regelmatig bijgehouden en, indien zulks onmogelijk blijkt, bijgewerkt zodra de omstandigheden het toelaten.

Chaque titulaire pourra prendre connaissance des deux parties du registre des titres nominatifs et de leur copie.

Les administrateurs-gérants font connaître l'endroit où est déposée la seconde partie du registre, par une publication aux annexes du *Moniteur belge*. Cet endroit peut être modifié par simple décision des administrateurs-gérants.

La décision des administrateurs-gérants portant scission du registre des titres nominatifs en deux parties ne peut être modifiée que par une décision de l'assemblée générale dans les formes prescrites pour la modification des statuts.

Le Roi règle les modalités d'inscription dans les deux parties.

Art. 78

L'action au porteur porte la signature de deux administrateurs au moins; ces signatures peuvent être remplacées par des griffes.

L'action indique :

— la date de l'acte constitutif de la société et de sa publication;
— le nombre et la nature de chaque catégorie d'actions ainsi que la valeur nominale des titres ou la part sociale qu'ils représentent et le nombre de voix attachées aux titres de chaque catégorie;
— la consistance sommaire des apports et les conditions auxquelles ils sont faits;
— les avantages particuliers attribués aux fondateurs ou à des tiers;
— la durée de la société;
— le jour et l'heure de l'assemblée générale annuelle.

Les sociétés doivent se conformer aux mesures arrêtées par le Roi quant à la forme des titres.

Art. 79

Les actions au porteur sont assimilées, pour leur transmission, à des meubles corporels.

Art. 80

Les cessions d'actions ne sont valables qu'après la constitution définitive de la société ou, s'il s'agit d'actions émises en cas d'augmentation du capital, après la constatation authentique de la réalisation de celle-ci.

Les actions sont nominatives jusqu'à leur entière libération.

Les propriétaires d'actions ou titres au porteur peuvent à toute époque en demander la conversion, à leurs frais, en actions ou titres nominatifs.

Art. 81

Les titres ou parts bénéficiaires, de même que tous titres y conférant directement ou indirectement droit, ne sont négociables que dix jours après le dépôt des deuxièmes comptes annuels qui suit leur création.

Jusqu'à l'expiration de ce délai, leur cession ne peut être faite que par acte public ou par écrit sous seing privé, signifié à la société dans le mois de la cession, le tout à peine de nullité.

Ieder aandeelhouder mag kennis nemen van de twee delen van het register der aandelen op naam, alsmede van hun kopie.

De plaats waar het tweede deel van het register berust, wordt door de bestuurders-zaakvoerders bekendgemaakt in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*. Zij kan gewijzigd worden bij gewone beslissing van de bestuurders-zaakvoerders.

De beslissing van de bestuurders-zaakvoerders tot splitsing van het register der aandelen op naam in twee delen kan slechts gewijzigd worden bij een besluit van de algemene vergadering in de vorm voorgeschreven voor de wijziging van de statuten.

De Koning bepaalt op welke wijze de inschrijving in de twee delen geschiedt.

Art. 78

Het aandeelbewijs aan toonder wordt door ten minste twee bestuurders ondertekend; deze handtekeningen mogen vervangen worden door naamstempels.

Het aandeelbewijs moet inhouden :

— de datum van de oprichtingsakte van de vennootschap en die van haar bekendmaking;
— het getal en de aard van elke soort aandelen, alsmede de nominale waarde van de effecten of het gedeelte van het maatschappelijk kapitaal dat zij vertegenwoordigen, en het aantal stemmen verbonden aan de effecten van elke soort;
— de beknopte omschrijving van de inbrengsten, alsmede de voorwaarden waarop zij gedaan zijn;
— de bijzondere voordelen aan de oprichters of aan derden toegekend;
— de duur van de vennootschap;
— de dag en het uur van de jaarvergadering.

De vennootschappen nemen de regels in acht die de Koning met betrekking tot de vorm van de effecten vaststelt.

Art. 79

De aandelen aan toonder zijn, wat de overdracht betreft, gelijkgesteld met lichamelijk roerend goed.

Art. 80

Overdracht van aandelen is eerst geldig na de definitieve oprichting van de vennootschap of, indien het bij kapitaalverhoging uitgegeven aandelen betreft, na de vaststelling bij authentieke akte dat de verhoging tot stand is gekomen.

De aandelen zijn op naam totdat zij zijn volgestort.

De eigenaars van aandelen of andere effecten aan toonder kunnen te allen tijde vragen dat deze op hun kosten worden omgewisseld tegen effecten op naam.

Art. 81

Winstbewijzen of soortgelijke effecten, evenals alle effecten die daarop rechtstreeks of onrechtstreeks recht verlenen, kunnen niet eerder verhandeld worden dan tien dagen na de neerlegging van de tweede jaarrekening na hun uitgifte.

Totdat die termijn verstreken is, kunnen zij alleen worden overgedragen bij authentieke akte of bij onderhands geschrift, betekend aan de vennootschap binnen een maand na de overdracht, een en ander op straffe van nietigheid.

La nullité ne peut être demandée que par l'acheteur.
Les actes relatifs à la cession de ces titres ou parts mentionnent leur nature, la date de leur création et les conditions prescrites pour leur cession.

Art. 82

Les cessions de bons de souscription ne sont valables qu'après la constitution définitive de la société ou, en cas d'émission ultérieure, qu'après la décision de l'assemblée générale.

Art. 83

Si les titres prévus par l'article 81 sont nominatifs, mention de leur nature, de la date de leur création et des conditions prescrites pour leur cession est faite sur le registre et sur les certificats d'inscription.

S'ils sont au porteur, ils doivent rester déposés dans la caisse de la société jusqu'à l'expiration du délai fixé au premier alinéa de l'article 81 et porter la mention de leur nature, de la date de leur création et des conditions prescrites pour leur cession.
Les mêmes mentions doivent être transcrites sur les certificats de dépôts qui en sont délivrés.

Art. 84

Les dispositions de l'article 75 et de l'article 79 relatives à la propriété et à la cession des actions, soit nominatives, soit au porteur, sont applicables aux bons de souscription prévus par l'article 73 ainsi qu'aux titres ou parts bénéficiaires prévus par l'article 81.

Art. 85

La situation du capital social sera déposée, au moins une fois par année, en même temps que les comptes annuels.

Elle comprendra :

1° l'indication des versements effectués;
2° la liste des actionnaires qui n'ont pas encore entièrement libéré leurs actions, avec l'indication des sommes dont ils sont redevables.

Les actionnaires indiqués dans cette liste ne pourront opposer une cession de leurs actions, antérieure mais non publiée, aux créanciers de la société, qui pourront néanmoins s'en prévaloir.

Art. 86

Les souscripteurs d'actions sont, nonobstant stipulation contraire, responsables du montant total de leurs actions.

En cas de cession d'actions, le cessionnaire est, de plein droit, débiteur du montant restant à libérer.
Celui qui cède son titre demeure tenu envers la société solidairement avec le cessionnaire, des appels de fonds décrétés antérieurement à la date à laquelle la cession est devenue opposable à la société, ainsi que des appels de fonds postérieurs lorsque ceux-ci sont nécessaires pour apurer des dettes antérieures à la publication de la cession.

Alleen de koper kan de nietigverklaring vorderen.
In de akten van overdracht van die effecten wordt vermeld van welke aard zij zijn, op welke datum zij uitgegeven zijn en welke voorwaarden voor hun overdracht zijn gesteld.

Art. 82

Overdracht van optiebewijzen is eerst geldig na de definitieve oprichting van de vennootschap of, in geval van latere uitgifte, na het besluit van de algemene vergadering.

Art. 83

Wanneer de in artikel 81 bedoelde effecten op naam zijn, wordt in het register en in de certificaten van inschrijving vermeld van welke aard zij zijn, op welke datum zij afgeleverd zijn en welke voorwaarden voor hun overdracht zijn gesteld.
Wanneer zij aan toonder luiden moeten zij in de kas van de vennootschap worden bewaard totdat de termijn, bepaald in artikel 81, eerste lid, verstreken is en moet erop worden vermeld van welke aard zij zijn, en welke voorwaarden voor hun overdracht zijn gesteld.
Die vermeldingen moeten ook worden overgeschreven op de depositobewijzen die daarvan worden afgegeven.

Art. 84

De bepalingen van artikel 75 en van artikel 79 betreffende de eigendom en de overdracht van aandelen op naam of aan toonder, zijn toepasselijk op de optiebewijzen bedoeld in artikel 73 en op de effecten bedoeld in artikel 81.

Art. 85

De staat van het maatschappelijk kapitaal wordt ten minste eens in het jaar tegelijk met de jaarrekening neergelegd.

Daarin worden opgegeven :

1° de gedane stortingen;
2° de lijst van de aandeelhouders die hun aandelen niet volgestort hebben, met vermelding van het bedrag dat zij nog verschuldigd zijn.

De in die lijst vermelde aandeelhouders kunnen zich jegens schuldeisers van de vennootschap niet beroepen op een vroegere, doch niet bekendgemaakte overdracht van hun aandelen; deze laatsten kunnen er zich wel op beroepen.

Art. 86

Zij die op aandelen hebben ingeschreven zijn, niettegenstaande enige andersluidende bepaling, aansprakelijk voor het volledig bedrag van hun aandelen.
In geval van overdracht van aandelen is de overnemer rechtens het nog te storten bedrag verschuldigd.
Hij die zijn aandeel overdraagt blijft met de overnemer jegens de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de stortingen die zijn opgevraagd voordat de overdracht aan de vennootschap kan worden tegengeworpen, alsmede voor de later opgevraagde stortingen, indien deze nodig zijn voor de voldoening van schulden die vóór de bekendmaking van de overdracht zijn ontstaan.

Le cédant a un recours solidaire contre celui à qui il a cédé son titre et contre les cessionnaires ultérieurs, à moins que les parties n'en conviennent autrement.

Les titulaires d'actions qui leur ont été attribuées en rémunération des apports visés à l'article 63, § 2, demeurent formellement tenus de la libération intégrale de leurs apports nonobstant la cession desdites actions.

Art. 87

§ 1er. Une société anonyme ne peut acquérir ses propres actions ou parts bénéficiaires, par voie d'achat ou d'échange, directement ou par personnes interposées, qu'à la suite d'une décision unanime d'une assemblée générale à laquelle tous les actionnaires sont présents ou représentés et aux conditions arrêtées à l'unanimité par cette même assemblée.

§ 2. L'achat ou l'échange ne peut porter atteinte au capital social ou à la réserve légale.

Aussi longtemps que les actions demeurent dans le patrimoine de la société, une réserve indisponible dont le montant est égal à la valeur à laquelle les actions achetées sont portées à l'inventaire, doit être constituée.

§ 3. Les actions ou parts bénéficiaires ainsi acquises peuvent être aliénées par la société, dans les deux ans de l'acquisition en vertu d'une décision unanime d'une assemblée générale à laquelle tous les actionnaires sont présents ou représentés, et aux conditions arrêtées à l'unanimité par cette même assemblée.

A défaut d'aliénation régulière dans le délai prescrit ci-dessus, les actions ou parts bénéficiaires sont annulées de plein droit.

Tous les droits afférents à ces actions et parts bénéficiaires sont suspendus jusqu'à ce qu'elles aient été soit aliénées, soit annulées.

§ 4. Lorsqu'une société devient propriétaire de ses propres actions ou parts bénéficiaires autrement que par voie d'achat ou d'échange ou à titre gratuit, ces titres sont immédiatement annulés.

§ 5. L'annulation des actions représentatives du capital social n'entraîne pas de réduction de celui-ci. Les modifications nécessaires sont apportées aux statuts de la société par un acte authentique dressé à la requête des administrateurs-gérants, sur présentation des documents justificatifs de l'opération.

§ 6. Une société filiale ne peut acquérir des actions ou parts bénéficiaires de la société qui la domine. Lorsqu'une société est déjà titulaire d'actions ou parts bénéficiaires d'une autre société au moment où elle devient la filiale de cette dernière, elle doit aliéner ces titres dans le délai d'un an.

§ 7. Une société anonyme ne peut acquérir par voie d'achat ou d'échange des bons de souscription à ses propres actions ou aux actions de la société qui la domine. Les §§ 4 et 6 s'appliquent également à l'acquisition de ces bons.

Art. 88

Une société anonyme ne peut consentir au moyen de fonds sociaux, des prêts ou avances garantis soit par ses propres actions ou parts,soit par les actions ou parts de

De overdrager heeft hoofdelijk verhaal op hem aan wie hij zijn aandeel heeft overgedragen en op de latere verkrijgers, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.

De houders van aandelen toegekend als vergoeding voor inbreng bedoeld in artikel 63, § 2, blijven, niettegenstaande de overdracht van die aandelen, uitdrukkelijk tot volstorting van hun inbreng gehouden.

Art. 87

§ 1. Een naamloze vennootschap mag hetzij zelf, hetzij door tussenpersonen, door inkoop of ruiling, geen eigen aandelen of winstbewijzen verkrijgen dan op grond van een eenparig besluit van een algemene vergadering waarop al de aandeelhouders aanwezig of vertegenwoordigd zijn, die tevens de bijzonderheden van die verkrijging eenparig vaststelt.

§ 2. De inkoop of ruiling mag het maatschappelijk kapitaal of de wettelijke reserve niet verminderen.

Zolang de aandelen in het bezit van de vennootschap blijven, moet een onbeschikbare reserve worden gevormd, gelijk aan de waarde waarvoor de ingekochte aandelen in de inventaris zijn ingeschreven.

§ 3. De vennootschap kan de aldus verkregen aandelen of winstbewijzen binnen twee jaar na de verkrijging vervreemden op grond van een eenparig besluit van een algemene vergadering waarop alle aandeelhouders aanwezig of vertegenwoordigd zijn, die tevens de bijzonderheden van deze vervreemding eenparig vaststelt.

De aandelen of winstbewijzen die niet op wettige wijze na de hierboven gestelde termijn zijn vervreemd zijn rechtens van onwaarde.

De aan deze effecten verbonden rechten blijven geschorst zolang deze niet zijn vervreemd of van onwaarde zijn.

§ 4. Wanneer een vennootschap op een andere wijze dan door inkoop of ruiling, dan wel om niet, eigenaar wordt van eigen aandelen of winstbewijzen, worden deze effecten onmiddellijk van onwaarde gemaakt.

§ 5. De nietigheid van aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen heeft geen vermindering van het maatschappelijk kapitaal tot gevolg. De nodige wijzigingen worden in de statuten van de vennootschap aangebracht bij een authentieke akte, die ten verzoeke van de bestuurders-zaakvoerders wordt opgemaakt na overlegging van bewijsstukken van de verrichting.

§ 6. Een dochtermaatschappij mag geen aandelen of winstbewijzen verkrijgen van de beheersende vennootschap. Wanneer een vennootschap reeds aandelen of winstbewijzen van een andere vennootschap bezit op het ogenblik waarop zij dochtermaatschappij van deze laatste wordt, moet zij die effecten binnen een jaar vervreemden.

§ 7. Een naamloze vennootschap mag door inkoop of ruiling geen optiebewijzen voor inschrijving op eigen aandelen of op aandelen van de haar beheersende vennootschap verkrijgen. De §§ 4 en 6 zijn op de verkrijging van die optiebewijzen van overeenkomstige toepassing.

Art. 88

Een naamloze vennootschap mag uit haar vermogen geen leningen of voorschotten toestaan, gewaarborgd hetzij door eigen aandelen, hetzij door aandelen van de beheersende

la société qui la domine, soit par celles d'une société filiale, à moins que l'opération ne rentre dans le cadre de ses opérations courantes et qu'elle n'ait été conclue aux conditions et sous les garanties normalement exigées par elle pour les opérations de la même espèce.

Art. 89

Une société filiale ne peut, à peine de nullité de la souscription, souscrire les actions ou parts de la société qui la domine, à moins qu'elle n'agisse pour le compte de tiers.

SECTION 3

**De l'administration et de la surveillance**

Art. 90

Les sociétés anonymes sont administrées par un administrateur-gérant ou par un conseil de gestion formé par des administrateurs-gérants, chargé de la gestion des affaires sociales, et par un conseil de surveillance formé par d'autres administrateurs, chargé du contrôle de cette gestion, suivant les modalités prévues par les articles 91 à 113.

Dans la présente loi, le terme « administrateur » employé seul désigne à la fois les administrateurs-gérants et les membres du conseil de surveillance.

Art. 91

Les administrateurs-gérants ne peuvent être que des personnes physiques.

Art. 92

Les administrateurs-gérants sont nommés par le conseil de surveillance, qui détermine simultanément les conditions de l'exercice de leurs fonctions.

Elles ne peuvent être modifiées qu'avec le consentement des intéressés.

Leur nombre est déterminé par les statuts ou, à défaut de dispositions statutaires sur ce point, par le conseil de surveillance dont la décision doit être publiée conformément aux articles 12 à 14; il doit être inférieur au nombre des membres de ce dernier.

En cas de vacance d'une place d'administrateur-gérant, il y est pourvu par le conseil de surveillance dans le plus bref délai à moins que le conseil ne décide de réduire le nombre des administrateurs-gérants. Cette décision est publiée conformément aux articles 12 à 14.

Art. 93

Les fonctions d'administrateur-gérant ne peuvent être cumulées avec celles de membre du conseil de surveillance, ni avec des fonctions exercées en vertu d'un contrat de louage de travail conclu avec la société ou avec une société filiale de celle-ci.

Si, au moment de sa nomination, l'administrateur-gérant est membre du conseil de surveillance, ce mandat prend fin de plein droit dès son entrée en fonction. S'il est engagé dans les liens d'un contrat de louage de travail avec la société, ce contrat est résilié de plein droit lors de son entrée en fonction.

vennootschap, hetzij door die van een dochtermaatschappij, behalve wanneer de verrichting tot haar gewone bedrijfsuitoefening behoort en plaatsheeft onder de voorwaarden en tegen de zekerheden die zij normaal voor soortgelijke verrichtingen eist.

Art. 89

Een dochtermaatschappij mag, op straffe van nietigheid van de inschrijving, niet inschrijven op de aandelen of effecten van de beheersende vennootschap, tenzij voor rekening van derden.

AFDELING 3

**Bestuur en toezicht**

Art. 90

De naamloze vennootschappen worden bestuurd door een bestuurder-zaakvoerder of door een raad van beheer bestaande uit bestuurders-zaakvoerders, belast met het beheer van de zaken van de vennootschap, en door een raad van toezicht bestaande uit andere bestuurders belast met het toezicht op dat beheer volgens de regels bepaald in de artikelen 91 tot 113.

In deze wet slaat de term « bestuurder », waar hij alleen gebruikt is, én op de bestuurders-zaakvoerders én op de leden van de raad van toezicht.

Art. 91

Alleen natuurlijke personen kunnen bestuurders-zaakvoerders zijn.

Art. 92

De bestuurders-zaakvoerders worden benoemd door de raad van toezicht, die tevens de voorwaarden vaststelt waarop zij hun taak zullen vervullen.

Deze voorwaarden mogen alleen met instemming van de betrokkenen worden gewijzigd.

Hun aantal wordt in de statuten vastgesteld of, indien de statuten daaromtrent niets bepalen, door de raad van toezicht, wiens beslissing moet worden bekendgemaakt zoals voorgeschreven bij de artikelen 12 tot 14; het aantal bestuurders-zaakvoerders moet lager zijn dan dat van de leden van de raad van toezicht.

Wanneer een plaats van bestuurder-zaakvoerder openvalt, wordt daarin zodra mogelijk door de raad van toezicht voorzien, tenzij de raad beslist het aantal bestuurders-zaakvoerders te verminderen. Deze beslissing moet worden bekendgemaakt zoals voorgeschreven bij de artikelen 12 tot 14.

Art. 93

De taak van bestuurder-zaakvoerder mag niet worden uitgeoefend samen met die van lid van de raad van toezicht noch met een betrekking krachtens een arbeidsovereenkomst met de vennootschap of met haar dochtermaatschappij.

Als de bestuurder-zaakvoerder op het ogenblik van zijn benoeming lid is van de raad van toezicht, eindigt die taak van rechtswege bij zijn indiensttreding. Als hij met de vennootschap een arbeidsovereenkomst heeft, is deze van rechtswege ontbonden bij zijn indiensttreding.

Art. 94

§ 1er. Les administrateurs-gérants sont nommés pour une durée indéterminée, à moins que les statuts n'autorisent ou ne prescrivent leur désignation à temps, sans qu'en ce cas le terme de leurs fonctions puisse excéder six ans.

Les statuts peuvent fixer l'âge auquel les fonctions des administrateurs-gérants prendront fin de plein droit et sans indemnité.

§ 2. Le droit de révoquer les administrateurs-gérants appartient tant à l'assemblée générale qu'au conseil de surveillance, sans qu'aucun de ces organes puisse s'opposer à une révocation décidée par l'autre.

Les administrateurs-gérants nommés pour une durée déterminée ne peuvent être révoqués que pour des motifs graves. Lorsqu'ils ont été nommés pour une durée indéterminée, ils ne sont révocables, sauf motifs graves, que moyennant un préavis. Le délai de préavis est d'au moins six mois pour les administrateurs-gérants nommés depuis moins de cinq ans; il est augmenté de trois mois dès le commencement de chaque nouvelle période de cinq ans. Il prend cours le jour même où la révocation est notifiée.

En aucun cas, les statuts ou les conditions arrêtées lors de la nomination ou postérieurement ne peuvent prévoir un délai de préavis supérieur à cinq ans.

En cas de révocation sans motif grave et soit sans préavis soit avant le terme convenu, les administrateurs-gérants ont droit à une indemnité égale à leur rémunération pendant une période correspondant soit à la durée de préavis ou la partie de ce délai restant à courir, soit au délai restant à courir jusqu'au terme.

§ 3. La démission des administrateurs-gérants est soumise aux mêmes règles que la révocation; s'il y a lieu à préavis, les délais sont réduits de moitié.

§ 4. En cas d'empêchement temporaire d'un administrateur-gérant d'exercer ses fonctions, le conseil de surveillance peut pourvoir à la désignation d'un suppléant, aux conditions qu'il détermine, pour une durée fixée par lui et éventuellement renouvelable.

Art. 95

Lorsqu'il y a plusieurs administrateurs-gérants, ils forment ensemble le conseil de gestion, qui délibère suivant le mode établi par les statuts et, à défaut de dispositions à cet égard, suivant les règles ordinaires des assemblées délibérantes.

A moins que les statuts n'en disposent autrement, la délibération requiert la présence de la moitié au moins des administrateurs-gérants. Les décisions prises par le Conseil sont consignées dans un procès-verbal signé par tous les membres.

Les membres du conseil de gestion peuvent se répartir entre eux les tâches de la gestion, si les statuts n'en disposent pas autrement, et sans préjudice de leur responsabilité solidaire conformément à l'article 108.

Art. 96

§ 1er. Les administrateurs-gérants ont le pouvoir de faire tous les actes nécessaires ou utiles à la réalisation de l'objet social, à l'exception de ceux que la loi ou une disposition des statuts permise par la loi réserve à l'assemblée générale ou au conseil de surveillance.

Art. 94

§ 1. De bestuurders-zaakvoerders worden benoemd voor onbepaalde tijd, tenzij de statuten hun aanstelling voor een bepaalde tijd toestaan of voorschrijven; in dat geval mag de duur van hun opdracht zes jaar niet te boven gaan.

De statuten kunnen de leeftijd vaststellen waarop de opdracht van de bestuurders-zaakvoerders van rechtswege en zonder vergoeding eindigt.

§ 2. Zowel de algemene vergadering als de raad van toezicht is bevoegd om de bestuurders-zaakvoerders te ontslaan; de ene kan zich niet verzetten tegen een ontslag waartoe de ander heeft besloten.

De voor een bepaalde tijd benoemde bestuurders-zaakvoerders kunnen alleen om gewichtige redenen worden ontslagen. Wanneer zij voor onbepaalde tijd zijn benoemd, kunnen zij, tenzij om gewichtige redenen, alleen met opzegging worden ontslagen. De opzeggingstermijn is ten minste zes maanden voor de bestuurders-zaakvoerders die sedert minder dan vijf jaar zijn benoemd; hij wordt met ingang van ieder verder tijdvak van vijf jaar met drie maanden verlengd. Hij gaat in de dag waarop van het ontslag kennis is gegeven.

In geen geval mag in de statuten of in de voorwaarden die bij de benoeming of later worden vastgesteld, een opzeggingstermijn van meer dan vijf jaar worden bepaald.

Ingeval de bestuurders-zaakvoerders zonder gewichtige reden en hetzij zonder opzegging, hetzij vóór het verstrijken van de bepaalde tijd worden ontslagen, hebben zij recht op een vergoeding gelijk aan hun bezoldiging voor de duur van de opzeggingstermijn of van de nog overblijvende tijd, dan wel van de nog lopende opdracht.

§ 3. Voor het aftreden van de bestuurders-zaakvoerders gelden dezelfde regels als voor het ontslag, met dien verstande dat de opzeggingstermijnen met de helft worden verminderd.

§ 4. Bij tijdelijke verhindering van een bestuurder-zaakvoerder kan de raad van toezicht, onder vaststelling van de voorwaarden, een plaatsvervanger aanwijzen voor de tijd die hij bepaalt en die kan worden vernieuwd.

Art. 95

Zijn er verscheidene bestuurders-zaakvoerders, dan vormen zij samen de raad van beheer, die beraadslaagt en besluit op de wijze door de statuten bepaald en, bij gebreke van bepalingen dienaangaande, volgens de gewone regels van vertegenwoordigende lichamen.

Tenzij de statuten anders bepalen, is voor de totstandkoming van besluiten de aanwezigheid van ten minste de helft van de bestuurders-zaakvoerders vereist. De besluiten van de raad worden opgenomen in notulen, die door alle leden worden ondertekend.

Indien de statuten niet anders bepalen, kunnen de leden van de raad van beheer de beheerstaken onder elkaar verdelen, onverminderd hun hoofdelijke aansprakelijkheid overeenkomstig artikel 108.

Art. 96

§ 1. De bestuurders-zaakvoerders zijn bevoegd alle handelingen te verrichten die nodig of dienstig zijn tot de verwezenlijking van het doel van de vennootschap, met uitzondering van die waarvoor volgens de wet of een wettige bepaling der statuten alleen de algemene vergadering of de raad van toezicht bevoegd is.

Sauf le cas prévu à l'article 101, et sans préjudice de l'application de l'article 97, § 2, ils représentent la société à l'égard des tiers dans les actes et en justice, soit en demandant, soit en défendant.

§ 2. Toutefois, les actes ou les décisions engageant la politique générale de la société doivent être autorisés au préalable par le conseil de surveillance. Les statuts peuvent indiquer les actes auxquels ce caractère devra être reconnu.

Cette autorisation est aussi requise pour toute opération ou décision à laquelle un administrateur-gérant ou un membre du conseil de surveillance a un intérêt personnel direct ou indirect.

Les statuts et le conseil de surveillance lui-même peuvent également soumettre d'autres actes ou décisions spécialement définis à l'autorisation préalable de ce conseil.

Art. 97

§ 1er. Les limitations apportées par les statuts aux pouvoirs des administrateurs-gérants déterminés par l'article 96, § 1er, celles prévues ou permises par le § 2 du même article, ainsi que la répartition éventuelle des tâches de la gestion entre eux conformément à l'article 95, alinéa 2, ne sont pas opposables aux tiers, même si elles sont publiées.

§ 2. Les statuts peuvent donner qualité à un ou plusieurs administrateurs-gérants pour assurer la représentation générale de la société dans les actes et en justice, soit seuls, soit conjointement. Ces dispositions sont opposables aux tiers dans les conditions prévues à l'article 15.

§ 3. La société est liée par les actes accomplis par le conseil de gestion, par l'administrateur-gérant unique, ou par les administrateurs-gérants ayant qualité pour l'engager en vertu du § 2 ci-dessus, même si les actes excèdent l'objet social, à moins qu'elle ne prouve que le tiers savait que l'acte dépassait cet objet ou qu'il ne pouvait l'ignorer, compte tenu des circonstances, sans que la seule publication des statuts suffise à constituer cette preuve.

Art. 98

Les administrateurs-gérants peuvent déléguer à des agents, associés ou non, à l'exclusion des membres du conseil de surveillance, les pouvoirs nécessaires à l'exercice d'activités déterminées ou à l'accomplissement de certains actes. Toute délégation générale portant sur la gestion, même journalière, de l'ensemble de l'activité sociale est interdite.

La responsabilité de ces agents, en raison de l'exercice de leurs pouvoirs, se détermine conformément aux regles du mandat.

Art. 99

§ 1er. Les membres du conseil de surveillance sont nommés par l'assemblée générale. Ils peuvent, pour la première fois, être nommés dans l'acte constitutif de la société.

Leur nombre est déterminé par l'assemblée générale dans les limites fixées par les statuts, sans pouvoir être inférieur à trois.

Behoudens in het geval van artikel 101 en onverminderd de toepassing van artikel 97, § 2, vertegenwoordigen zij de vennootschap jegens derden en in rechte als eiser of als verweerder.

§ 2. Voor handelingen of beslissingen die bepalend zijn voor het algemeen beleid van de vennootschap is vooraf machtiging door de raad van toezicht vereist. De statuten kunnen vaststellen welke handelingen als zodanig moeten worden aangemerkt.

Die machtiging is eveneens vereist voor iedere verrichting of beslissing waarbij een bestuurder-zaakvoerder of een lid van de raad van toezicht middellijk of onmiddellijk persoonlijk belang heeft.

De statuten en de raad van toezicht kunnen ook andere, nader te omschrijven handelingen en beslissingen aan de voorafgaande machtiging door die raad onderwerpen.

Art. 97

§ 1. De beperkingen bij de statuten gesteld aan de bevoegdheid die aan de bestuurders-zaakvoerders is toegekend bij artikel 96, § 1, de beperkingen waarin is voorzien of die zijn toegestaan bij § 2 van dat artikel, alsmede de verdeling tussen de bestuurders-zaakvoerders onderling van de beheerstaken overeenkomstig artikel 95, tweede lid, kunnen tegen derden niet worden ingeroepen, zelfs indien zij bekendgemaakt zijn.

§ 2. De statuten kunnen aan een of meer alleen of gezamenlijk handelende bestuurders-zaakvoerders algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid in en buiten rechte opdragen. Zodanige bepaling kan tegen derden worden ingeroepen indien aan de voorwaarden gesteld in artikel 15 is voldaan.

§ 3. De vennootschap is verbonden door de rechtshandelingen verricht door de raad van beheer, door de enige bestuurder-zaakvoerder of door de bestuurders-zaakvoerders die krachtens § 2 hierboven de bevoegdheid hebben om haar te verbinden, zelfs indien die handelingen het doel van de vennootschap overschrijden, tenzij zij aantoont dat de derde wist dat het doel werd overschreden of van overschrijding, gezien de omstandigheden, niet onkundig kon zijn; bekendmaking van de statuten alleen is hiertoe geen voldoende bewijs.

Art. 98

De bestuurders-zaakvoerders kunnen aan vennoten of niet-vennoten, met uitzondering van de leden van de raad van toezicht, bevoegdheden opdragen tot het uitvoeren van bepaalde taken of het verrichten van bepaalde handelingen. Iedere algemene opdracht betreffende het beheer, zelfs het dagelijks bestuur van het gehele bedrijf van de vennootschap is verboden.

De aansprakelijkheid van die gemachtigden uit hoofde van de uitoefening van hun bevoegdheden wordt bepaald overeenkomstig de regels van de lastgeving.

Art. 99

§ 1. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door de algemene vergadering. Zij kunnen de eerste maal bij de akte van oprichting van de vennootschap worden benoemd.

Hun aantal wordt door de algemene vergadering bepaald binnen de grenzen in de statuten gesteld en mag niet minder zijn dan drie.

La durée de leurs fonctions est déterminée par les statuts ou, à défaut, par l'assemblée générale, sans pouvoir excéder six ans.

Ils sont toujours révocables par l'assemblée générale. Ils sont rééligibles, sauf disposition contraire des statuts.

Ils ne peuvent exercer aucune autre fonction dans la société. S'ils sont engagés dans les liens d'un contrat de louage de travail, ce contrat est résilié de plein droit dès leur entrée en fonction. Ils ne peuvent être membres du conseil de gestion d'une filiale.

§ 2. Si une personne morale est nommée membre du conseil de surveillance, elle doit désigner un représentant permanent, qui est soumis aux mêmes conditions et obligations et qui encourt les mêmes responsabilités civiles et pénales que s'il était lui-même membre du conseil de surveillance, sans préjudice de la responsabilité solidaire de la personne morale qu'il représente. Celle-ci ne peut révoquer son représentant permanent qu'en désignant simultanément son successeur.

La désignation et la cessation des fonctions du représentant permanent sont soumises aux mêmes règles de publicité que s'il était lui-même administrateur.

§ 3. Une même personne physique ne peut appartenir simultanément à plus de cinq conseils de surveillance de sociétés anonymes dont le siège social est situé en Belgique.

Ce maximum est porté à huit si ce total comprend des mandats de membre du conseil de surveillance des sociétés filiales d'une autre société dont la même personne physique est déjà membre du conseil de surveillance.

Toute personne physique qui, lorsqu'elle accède à un nouveau mandat, se trouve en infraction avec les dispositions des alinéas qui précèdent doit, dans les trois mois de sa nomination, se démettre de l'un de ses mandats. A l'expiration de ce délai, elle est réputée s'être démise de son nouveau mandat et doit restituer les rémunérations perçues, sans que soit, de ce fait, remise en cause la validité des délibérations auxquelles elle a pris part.

Art. 100

En cas de vacance d'une place au sein du conseil de surveillance, il y est pourvu par l'assemblée générale, lors de sa première réunion.

Toutefois, si par suite d'une ou plusieurs vacances, le nombre des membres de ce conseil est réduit de plus de moitié, est inférieur au minimum légal ou statutaire ou cesse d'être supérieur à celui des administrateurs-gérants, les membres demeurés en fonction ont le droit d'y pourvoir provisoirement. Dans ce cas, l'assemblée générale, lors de la première réunion, procède à l'élection définitive.

Les membres nommés en vue de pourvoir à une vacance achèvent le mandat de ceux qu'ils remplacent.

Art. 101

Le conseil de surveillance exerce le contrôle de la gestion sociale.

Il ne peut en dehors des limites tracées par la loi intervenir dans la gestion des affaires sociales ni représenter la société à l'égard des tiers. Toutefois, il représente la société dans les litiges entre elle et les administrateurs-gérants ou l'un d'eux.

De duur van hun opdracht wordt vastgesteld bij de statuten of, indien dit niet is geschied, door de algemene vergadering, en mag zes jaar niet te boven gaan.

Zij kunnen te allen tijde door de algemene vergadering worden ontslagen. Zij zijn herkiesbaar tenzij de statuten anders bepalen.

Zij mogen in de vennootschap geen andere opdracht vervullen. Als zij met de vennootschap een arbeidsovereenkomst hebben, is deze van rechtswege ontbonden bij hun indiensttreding. Zij mogen geen lid zijn van de raad van beheer van een dochtermaatschappij.

§ 2. Als een rechtspersoon benoemd wordt tot lid van de raad van toezicht, moet hij een vaste vertegenwoordiger aanwijzen die aan alle voorwaarden en verplichtingen moet voldoen en burgerrechtelijk en strafrechtelijk aansprakelijk is alsof hij zelf lid van de raad van toezicht was, onverminderd de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vertegenwoordigde rechtspersoon. Deze mag zijn vaste vertegenwoordiger niet ontslaan zonder tegelijk een opvolger aan te wijzen.

Voor de aanwijzing en de beëindiging van de opdracht van de vaste vertegenwoordiger gelden dezelfde regels van openbaarheid als voor de bestuurder.

§ 3. Een natuurlijk persoon mag niet tegelijk behoren tot meer dan vijf raden van toezicht van naamloze vennootschappen waarvan de maatschappelijke zetel gelegen is in België.

Dat maximum aantal is acht, indien daaronder opdrachten voorkomen als lid van de raad van toezicht van dochtermaatschappijen van een andere vennootschap waar dezelfde natuurlijke persoon reeds lid van de raad van toezicht is.

Wanneer een natuurlijk persoon bij de aanvaarding van een nieuwe opdracht in strijd komt met de bepalingen van de voorgaande leden, moet hij een van zijn opdrachten neerleggen binnen drie maanden na zijn benoeming. Na die termijn wordt hij geacht de nieuwe opdracht te hebben neergelegd en moet hij de ontvangen vergoedingen teruggeven, zonder dat zulks afbreuk doet aan de rechtsgeldigheid van de besluiten waaraan hij heeft deelgenomen.

Art. 100

Wanneer een plaats in de raad van toezicht openvalt, wordt daarin door de algemene vergadering op de eerstvolgende bijeenkomst voorzien.

Is ten gevolge van een of meer vacatures het aantal leden van die raad met meer dan de helft verminderd, beneden het wettelijk of statutair minimum gedaald of niet meer hoger dan dat van de bestuurders-zaakvoerders, dan hebben de overblijvende leden van de raad het recht om in die vacatures voorlopig te voorzien. In dat geval gaat de algemene vergadering op haar eerstvolgende bijeenkomst tot de vaste benoeming over.

De leden die in een tussentijds opengevallen plaats worden benoemd, doen de tijd uit van hen die zij vervangen.

Art. 101

De raad van toezicht ziet toe op het beheer van de vennootschap.

Buiten hetgeen te dien aanzien bij de wet is bepaald, kan de raad van toezicht zich niet in het beheer van de zaken van de vennootschap mengen, noch de vennootschap jegens derden vertegenwoordigen. Hij vertegenwoordigt evenwel de vennootschap in de geschillen tussen de vennootschap en de bestuurders-zaakvoerders of een van hen.

Art. 102

Chacun des membres du conseil de surveillance a un droit illimité de regard et de contrôle sur toutes les opérations de la société; il peut prendre connaissance sans déplacement des livres, de la correspondance, des procès-verbaux et généralement de toutes les écritures de la société.

Les administrateurs-gérants doivent faire rapport au conseil de surveillance sur la marche des affaires de la société au moins tous les trois mois.

Ils doivent faire droit à la demande que le conseil de surveillance ou deux membres au moins de ce conseil peuvent, à tout moment, leur adresser de recevoir un rapport particulier sur toute affaire intéressant la société.

Art. 103

Le conseil de surveillance forme un collège qui délibère suivant le mode établi par les statuts et, à défaut de dispositions à ce sujet, suivant les règles ordinaires des assemblées délibérantes. A moins que les statuts n'en disposent autrement, la délibération requiert la présence de la moitié au moins des membres du conseil de surveillance.

Le conseil de surveillance élit en son sein un président.

Le conseil se réunit sur la convocation de son président. Celui-ci doit le réunir s'il en est requis par un des membres du conseil ou par un administrateur-gérant. Le conseil délibère au moins une fois par trimestre.

Les administrateurs-gérants peuvent assister aux séances du conseil de surveillance, à moins que ce dernier n'en décide autrement. Ils y ont voix consultative.

Le résumé des discussions et les décisions prises par le conseil sont consignés dans des procès-verbaux signés par le président et par les membres du conseil qui le demandent.

Art. 104

Un cautionnement ou une garantie ne sont exigés des administrateurs que si les statuts le prévoient et s'ils en déterminent la nature et l'importance.

Art. 105

Les fonctions d'administrateur sont rémunérées, à moins que les statuts n'en disposent autrement.

Les émoluments fixes ou variables des administrateurs-gérants sont déterminés par le conseil de surveillance dans les limites prévues par les statuts. Ils ne peuvent être modifiés qu'avec le consentement des intéressés.

Ceux des membres du conseil de surveillance sont déterminés par les statuts ou, à défaut, par l'assemblée générale; ils consistent en une somme fixe ou en jetons de présence.

Les statuts peuvent, en outre, attribuer aux administrateurs des tantièmes calculés et prélevés sur les bénéfices nets de l'exercice.

Art. 106

Sans préjudice de l'application de dispositions légales particulières, la société ne peut consentir à ses administrateurs, à ceux d'une société qui la domine ou à ceux d'une société filiale, un crédit, sous quelque forme que ce soit, à moins que

Art. 102

Ieder lid van de raad van toezicht heeft een onbeperkt recht van toezicht en controle op alle verrichtingen van de vennootschap en kan ter plaatse inzage nemen van de boeken, de brieven, de notulen en, in het algemeen, van alle geschriften van de vennootschap.

De bestuurders-zaakvoerders moeten ten minste om de drie maanden aan de raad van toezicht verslag uitbrengen over de gang van zaken van de vennootschap.

Zij moeten gevolg geven aan het verzoek, dat hun te allen tijde door de raad van toezicht of door ten minste twee leden van die raad kan worden gedaan, om een bijzonder verslag over een aangelegenheid die de vennootschap betreft.

Art. 103

De raad van toezicht vormt een college dat beraadslaagt en besluit op de wijze door de statuten bepaald en, bij gebreke van bepalingen dienaangaande, volgens de gewone regels van vertegenwoordigende lichamen. Tenzij de statuten anders bepalen, is voor de totstandkoming van besluiten de aanwezigheid van ten minste de helft van de leden van de raad van toezicht vereist.

De raad van toezicht kiest uit zijn midden een voorzitter.

De raad vergadert na oproeping door zijn voorzitter. Deze moet de vergadering bijeenroepen als hij daartoe verzocht wordt door een lid van de raad of door een bestuurder-zaakvoerder. De raad vergadert ten minste eenmaal per kwartaal.

De bestuurders-zaakvoerders mogen de vergaderingen van de raad van toezicht bijwonen, tenzij deze anders beslist. Zij hebben er raadgevende stem.

De samenvatting van de besprekingen, alsmede de besluiten van de raad worden opgenomen in notulen, die worden ondertekend door de voorzitter en door de leden van de raad die zulks verlangen.

Art. 104

Van de bestuurders wordt geen borgtocht of zekerheid geëist tenzij de statuten er een voorschrijven en de aard en omvang ervan bepalen.

Art. 105

De bestuurders worden bezoldigd, tenzij de statuten anders bepalen.

De vaste of veranderlijke bezoldiging van de bestuurders-zaakvoerders wordt door de raad van toezicht vastgesteld binnen de grenzen in de statuten bepaald. Zij kan niet worden gewijzigd dan met instemming van de belanghebbenden.

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht wordt bij de statuten vastgesteld of indien dit niet is geschied, door de algemene vergadering; zij bestaat in een vast bedrag of in presentiegelden.

De statuten kunnen bovendien aan de bestuurders tantièmes toekennen, berekend op en afgenomen van de nettowinst van het boekjaar.

Art. 106

Onverminderd de toepassing van bijzondere wettelijke bepalingen, mag de vennootschap aan haar bestuurders, aan die van een beheersende vennootschap of aan die van een dochtermaatschappij, in geen enkele vorm krediet toestaan,

l'opération ne rentre dans le cadre de ses opérations courantes et qu'elle n'ait été conclue aux conditions et sous les garanties normalement exigées par elle pour les opérations de même nature.

Art. 107

§ 1er. Sans préjudice de l'autorisation requise par l'article 96, § 2, alinéa 2, tout administrateur ayant un intérêt personnel direct ou indirect à une opération ou à une série d'opérations à réaliser par la société ou à une décision que la société est appelée à prendre, est tenu d'en aviser par écrit les administrateurs-gérants ainsi que le président du conseil de surveillance et les commissaires; il doit faire acter la déclaration au procès-verbal de la plus prochaine réunion du conseil de surveillance.

Il ne peut assister aux délibérations relatives à ces opérations ou décisions ni prendre part au vote.

Les commissaires font, à la première assemblée générale, avant tout vote sur d'autres résolutions, un rapport spécial et circonstancié sur les opérations ou décisions dont ils ont été avisés ou dont ils ont eu connaissance, sur les conditions dans lesquelles elles ont été conclues et sur leurs conséquences pour la société.

§ 2. La société peut demander l'annulation des opérations conclues avec un de ses administrateurs sans l'autorisation exigée par l'article 96, § 2, ou sans que toutes les formalités prévues au § 1er du présent article aient été observées. La nullité n'est couverte que par la ratification de l'opération, décidée par l'assemblée générale sur le rapport des commissaires.

Les administrateurs sont tenus solidairement de réparer les dommages causés à la société par la décision prise ou par l'opération conclue en violation des dispositions du présent article ou de l'article 96, § 2. Ils ne sont déchargés de cette obligation que s'ils prouvent avoir ignoré l'existence d'une divergence d'intérêts et s'ils ont dénoncé celle-ci à la plus prochaine réunion du conseil de gestion et du conseil de surveillance et aux commissaires après qu'ils en auront eu connaissance.

Art. 108

Les administrateurs sont solidairement responsables envers la société des fautes commises par eux dans l'accomplissement de leur mission, même si les membres du conseil de gestion se sont répartis les tâches qui lui incombent. Leur responsabilité s'apprécie comme en matière de mandat.

Ils répondent solidairement envers les tiers de tout dommage résultant d'infractions aux dispositions du présent titre ou des statuts.

Ils ne seront déchargés de leur responsabilité, quant aux faits auxquels ils n'ont pas pris part, que s'ils prouvent qu'aucune faute ne leur est imputable et s'ils ont dénoncé ces faits au conseil de surveillance et à l'assemblée générale les plus prochains après qu'ils en auront eu connaissance.

L'autorisation donnée par le conseil de surveillance conformément à l'article 96 n'exonère pas les administrateurs-gérants de leur responsabilité.

behalve wanneer de verrichting tot haar gewone bedrijfsuitoefening behoort en plaatsheeft op de voorwaarden en tegen de zekerheden die zij normaal voor soortgelijke verrichtingen eist.

Art. 107

§ 1. Onverminderd de machtiging die volgens artikel 96, § 2, tweede lid, is vereist, moet ieder bestuurder die in een verrichting of een reeks verrichtingen die de vennootschap wil doen, of bij een beslissing die de vennootschap dient te nemen, middellijk of onmiddellijk persoonlijk belang heeft, daarvan bericht geven aan de bestuurders-zaakvoerders alsmede aan de voorzitter van de raad van toezicht en aan de commissarissen; hij moet zijn verklaring doen opnemen in de notulen van de eerstvolgende vergadering van de raad van toezicht.

Hij mag de beraadslagingen betreffende die verrichtingen of beslissingen niet bijwonen, noch aan de stemming deelnemen.

Op de eerstvolgende algemene vergadering brengen de commissarissen, voordat over enig ander besluit wordt gestemd, een bijzonder en omstandig verslag uit betreffende de verrichtingen of beslissingen waarvan zij bericht hebben gekregen, of wetenschap hebben, over de omstandigheden waarin die zijn tot stand gekomen en de gevolgen die zij voor de vennootschap hebben.

§ 2. De vennootschap kan de nietigverklaring vorderen van de verrichtingen die met een van haar bestuurders zijn aangegaan zonder dat de machtiging vereist volgens artikel 96, § 2, was gegeven of zonder inachtneming van alle bij § 1, van dit artikel voorgeschreven formaliteiten. De nietigheid wordt slechts gedekt door de bekrachtiging van de verrichting, waartoe de algemene vergadering op verslag van de commissarissen heeft besloten.

De bestuurders zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de schade die de vennootschap geleden heeft ten gevolge van een beslissing genomen of van een verrichting aangegaan met overtreding van een van de bepalingen van dit artikel of van artikel 96, § 2. Van die aansprakelijkheid zijn zij slechts ontslagen, indien zij aantonen dat zij geen kennis droegen van het bestaan van een uiteenlopend belang en, zodra dit hun wel bekend was, daarvan aangifte hebben gedaan op de eerste vergadering van de raad van beheer en van de raad van toezicht, alsmede aan de commissarissen.

Art. 108

De bestuurders zijn jegens de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de tekortkomingen die zij in de uitoefening van hun opdracht begaan, zelfs als de leden van de raad van beheer de aan de raad opgedragen taken onder elkaar hebben verdeeld. Hun aansprakelijkheid wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving.

Zij zijn jegens derden hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die het gevolg is van een overtreding van de bepalingen van deze titel of van de statuten.

Ten aanzien van de feiten waaraan zij geen deel hebben gehad, zijn zij van hun aansprakelijkheid slechts ontslagen indien zij aantonen dat hun geen schuld te wijten is en zij van die feiten aangifte hebben gedaan op de eerste vergadering van de raad van toezicht en op de eerste algemene vergadering nadat zij ervan kennis hebben gekregen.

De machtiging door de raad van toezicht gegeven overeenkomstig artikel 96, ontslaat de bestuurders-zaakvoerders niet van hun aansprakelijkheid.

Art. 109

L'assemblée générale décide s'il y a lieu d'exercer l'action sociale contre les administrateurs. Sans préjudice de l'article 101, alinéa 2, elle peut charger un ou plusieurs mandataires de l'exécution de cette décision.

Art. 110

§ 1er. L'action sociale peut aussi être intentée, au nom et pour le compte de la société, par un ou plusieurs porteurs de titres, disposant, au jour de l'assemblée générale qui s'est prononcée sur la décharge des administrateurs, d'une vingtaine des voix attachées à l'ensemble des titres existants à la date de ladite assemblée ou détenant des titres d'une valeur de cinq millions de francs au moins.

Les actions privilégiées sans droit de vote sont prises en considération tant pour le calcul de la quotité minimum du droit de vote que pour le montant minimum requis à l'alinéa précédent; pour ce qui concerne le droit de vote, ces actions sont censées conférer un droit de vote correspondant à la quotité du capital qu'elles représentent.

L'action sociale peut aussi être intentée par un ou plusieurs porteurs représentant un cinquième des voix attachées à l'ensemble des titres pour lesquels il a été pris part au vote à l'assemblée générale qui s'est prononcée sur la décharge des administrateurs.

L'action ne peut être intentée par ceux qui ont voté cette décharge à moins que celle-ci ne soit pas valable.

L'action n'est pas accueillie si les défendeurs démontrent qu'aucune faute ne leur est imputable et qu'ils ont agi pour la réalisation de l'objet social à l'avantage commun des associés.

§ 2. Si un ou plusieurs demandeurs cessent de représenter la société, soit parce qu'ils ne possèdent plus leurs titres, soit parce qu'ils renoncent à participer à l'action, les autres peuvent néanmoins poursuivre celle-ci aussi longtemps qu'ils conservent leurs titres soit seuls, soit avec les ayants cause de ceux qui ont cédé leurs titres.

Si les représentants légaux de la société exercent l'action sociale et que celle-ci soit intentée aussi par un ou plusieurs porteurs de titres, les instances sont jointes pour connexité.

Toute transaction conclue avant l'intentement de l'action peut être annulée à la demande des porteurs de titres réunissant les conditions prévues au premier paragraphe du présent article, si elle n'a point été faite à l'avantage commun des porteurs de titres.

Après l'intentement de l'action, la société ne peut transiger avec les défendeurs sans le consentement unanime de ceux qui demeurent demandeurs de l'action.

Art. 111

Les demandeurs doivent désigner, à l'unanimité, un mandataire spécial, actionnaire ou non, chargé de conduire le procès, dont le nom doit être indiqué dans l'exploit introductif d'instance et chez qui il est fait élection de domicile, le tout à peine d'irrecevabilité de la demande.

Le mandataire spécial répond de l'exécution de sa mission envers la société, représentée par les porteurs de titres demandeurs.

Art. 109

De algemene vergadering beslist over het instellen van de aansprakelijkheidsvordering tegen bestuurders. Onverminderd artikel 101, tweede lid, kan zij een of meer gemachtigden met de uitvoering van die beslissing belasten.

Art. 110

§ 1. Een aansprakelijkheidsvordering tegen bestuurders kan ook, in naam en voor rekening van de vennootschap, worden ingesteld door een of meer houders van effecten die op de dag van de algemene vergadering zich over de kwijting aan de bestuurders heeft uitgesproken, bevoegd waren tot het uitbrengen van een twintigste gedeelte van de stemmen verbonden aan alle op die dag bestaande effecten of houder zijn van effecten ter waarde van ten minste vijf miljoen frank.

De bevoorrechte aandelen zonder stemrecht komen in aanmerking voor de vaststelling van de stembevoegdheid, alsmede van het bedrag bepaald in het vorige lid; wat de stembevoegdheid betreft, worden deze aandelen geacht stemrecht te verlenen naar evenredigheid van het gedeelte van het kapitaal dat zij vertegenwoordigen.

De aansprakelijkheidsvordering kan eveneens worden ingesteld door een of meer houders van effecten, bevoegd tot het uitbrengen van een vijfde gedeelte van de gezamenlijke stemmen verbonden aan de effecten waarvoor is deelgenomen aan de stemming in de algemene vergadering die zich over de kwijting van de bestuurders heeft uitgesproken.

De vordering kan niet worden ingesteld door degenen die voor de kwijting hebben gestemd, tenzij deze ongeldig is.

De rechtsvordering wordt niet toegewezen indien de verweerders aantonen dat hun geen schuld te wijten is en dat zij hebben gehandeld ter bevordering van het doel van de vennootschap in het gemeenschappelijk voordeel van de vennoten.

§ 2. Indien een of meer eisers de vennootschap niet meer vertegenwoordigen doordat zij hun effecten niet meer bezitten of van verdere deelneming aan de vordering hebben afgezien kunnen de anderen niettemin de vordering voortzetten zolang zij in het bezit van hun effecten blijven, hetzij alleen, hetzij met de rechtverkrijgenden van degenen die hun effecten hebben overgedragen.

Indien de wettelijke vertegenwoordigers van de vennootschap de vordering instellen en deze ook door een of meer houders van effecten wordt ingesteld, worden de gedingen gevoegd wegens samenhang.

Een dading die vóór het instellen van de vordering is aangegaan, kan worden nietigverklaard op verzoek van de houders van effecten die de voorwaarden van § 1 van dit artikel vervullen, tenzij die dading is aangegaan in het gemeenschappelijk voordeel van de effectenhouders.

Na de instelling van de vordering kan de vennootschap met de wederpartij geen dadingen meer aangaan zonder de eenparige toestemming van degenen die eiser in het geding zijn gebleven.

Art. 111

De eisers moeten voor het voeren van het rechtsgeding met eenparigheid een bijzondere gemachtigde aanwijzen, al dan niet aandeelhouder, wiens naam in het exploot van rechtsingang wordt vermeld en bij wie woonplaats wordt gekozen, een en ander op straffe van niet-ontvankelijkheid van de vordering.

De bijzondere gemachtigde is ter zake van die opdracht rekening en verantwoording verschuldigd aan de vennootschap, vertegenwoordigd door de effectenhouders-eisers.

Ceux-ci sont tenus, chacun pour le tout, envers le mandataire spécial, des avances et des frais nécessaires ou utiles pour l'exécution de sa mission ainsi que du salaire éventuellement convenu. Toutefois, ils ne sont pas tenus des frais exposés après qu'ils ont cessé de représenter la société.

Les demandeurs peuvent, à l'unanimité, révoquer le mandataire spécial. La révocation peut aussi être poursuivie pour cause légitime par tout porteur de titres demandeur, devant le président du tribunal de commerce siégeant comme en matière de référés.

En cas de décès, de démission, d'incapacité, de déconfiture, de faillite ou de révocation du mandataire spécial, et à défaut d'accord de tous les demandeurs sur la personne de son remplaçant, celui-ci est désigné par le président du tribunal de commerce, sur requête du porteur de titres le plus diligent.

Art. 112

Si la demande est rejetée, les demandeurs peuvent être condamnés personnellement et sans répétition, aux dépens et même, s'il y a lieu, aux dommages-intérêts envers les défendeurs.

Si la demande est accueillie, les sommes dont les demandeurs ont fait l'avance, et qui ne sont point comprises dans les dépens mis à charge des défendeurs, sont remboursées par la société.

Art. 113

En cas de faillite de la société et d'insuffisance de l'actif et s'il est établi qu'une faute grave et caractérisée dans leur chef a contribué à la faillite, tout administrateur ou ancien administrateur, ainsi que toute autre personne qui a effectivement détenu le pouvoir de gérer la société, peuvent être déclarés personnellement obligés, avec ou sans solidarité, de tout ou partie des dettes sociales à concurrence de l'insuffisance d'actif.

SECTION 4

**Des commissaires**

Art. 114

Un ou plusieurs commissaires exercent un droit illimité de surveillance et de contrôle sur toutes les opérations de la société ainsi que sur sa situation financière.

Ces commissaires sont désignés par l'assemblée générale des actionnaires parmi les personnes reconnues spécialement qualifiées à cette fin en vertu d'un statut fixé par la loi.

Cette disposition n'est pas applicable :

1° aux entreprises visées par l'article 1er, alinéa 1, de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques et le régime des émissions de titres et valeurs, ainsi qu'aux entreprises visées par l'article 1er de l'arrêté royal du 23 juin 1967 portant coordination des dispositions relatives au contrôle des caisses d'épargne privées;

2° à la Banque Nationale de Belgique, à la Société Nationale de Crédit à l'Industrie et au Crédit Communal de Belgique.

Dezen staan, ieder voor het geheel, jegens de bijzondere gemachtigde in voor de voorschotten en kosten die nodig of dienstig zijn voor de uitvoering van zijn opdracht, en voor het eventueel overeengekomen salaris. Zij staan echter niet in voor kosten die worden gemaakt nadat zij hebben opgehouden de vennootschap te vertegenwoordigen.

De eisers kunnen met eenparigheid van stemmen de bijzondere gemachtigde ontslaan. Het ontslag kan wegens wettige redenen door iedere effectenhouder-eiser worden gevorderd voor de voorzitter van de rechtbank van koophandel, die zitting houdt als in kort geding.

Indien bij overlijden, aftreden, onbekwaam worden, kennelijk onvermogen, faillissement of ontslag van de bijzondere gemachtigde, de eisers het niet eens worden omtrent de persoon van diens plaatsvervanger, wordt deze door de voorzitter van de rechtbank van koophandel benoemd op verzoek van de meest gerede houder van effecten.

Art. 112

Bij afwijzing van de vordering kunnen de eisers persoonlijk en zonder verhaal worden veroordeeld in de kosten en zelfs, indien daartoe grond bestaat, tot schadevergoeding jegens de verweerders.

Bij toewijzing van de vordering worden de bedragen die de eisers hebben voorgeschoten en die niet begrepen zijn in de kosten waarin de verweerders zijn verwezen, door de vennootschap terugbetaald.

Art. 113

Indien bij faillissement van de vennootschap de schulden de baten overtreffen, kunnen bestuurders of gewezen bestuurders, alsmede alle andere personen van die ten aanzien van de zaken van de vennootschap werkelijke bestuursbevoegdheid hebben gehad, persoonlijk en al dan niet hoofdelijk, aansprakelijk worden verklaard voor het geheel of een deel van de schulden van de vennootschap tot het beloop van het tekort, indien komt vast te staan dat een door hen begane kennelijk grove fout heeft bijgedragen tot het faillissement.

AFDELING 4

**Commissarissen**

Art. 114

Een of meer commissarissen hebben het recht onbeperkt toezicht en controle uit te oefenen op alle verrichtingen van de vennootschap en op haar financiën.

Die commissarissen worden door de algemene vergadering van aandeelhouders aangewezen uit de personen die daartoe bijzonder bevoegd worden geacht uit hoofd van hun wettelijke positie.

Deze bepaling is niet van toepassing :

1° op de ondernemingen bedoeld in artikel 1, eerste lid van het koninklijk besluit nr 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole en het uitgifteregime voor titels en effecten, evenals op de ondernemingen bedoeld in artikel 1 van het koninklijk besluit van 23 juni 1967 tot coördinatie van de bepalingen betreffende de controle op de private spaarkassen;

2° op de Nationale Bank van België, de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid en het Gemeentekrediet van België.

Les commissaires forment un collège. Sauf disposition contraire des statuts, ils peuvent se répartir entre eux les charges du contrôle de la société.

Si aucun commissaire n'est en fonction ou si les commissaires se trouvent dans l'impossibilité d'accomplir leur mission, le Président du tribunal de commerce, à la requête de tout intéressé, désigne un réviseur dont il fixe l'émolument, chargé d'exercer les fonctions de commissaire jusqu'à ce qu'il soit pourvu régulièrement à son remplacement par l'assemblée générale.

Art. 115

Ne peuvent exercer les fonctions de commissaire :

1° le conjoint, les parents ou alliés en ligne directe et les parents et alliés en ligne collatérale jusqu'au quatrième degré inclusivement de l'un des administrateurs ou agents visés à l'article 98;

2° celui qui a été préposé de la société, si ce n'est trois années au moins après la cessation de ses fonctions.

Ne peuvent exercer les fonctions de commissaire au sein de la société ceux qui, en raison des incompatibilités prévues par le présent article, ne pourraient les exercer au sein d'une société filiale, d'une société dominante ou d'une des filiales de cette dernière.

Art. 116

Les commissaires ne peuvent exercer aucune autre fonction dans la société soumise à leur surveillance ni accepter d'elle aucun mandat ou aucune mission soit directement, soit indirectement, en dehors des cas prévus par la loi.

Ils ne peuvent, pendant les trois années qui suivent la cessation de leurs fonctions, être nommés administrateur ou préposé de la société dans laquelle ils ont exercé leur mandat, ou y exercer d'autres fonctions.

Les mêmes règles s'appliquent aux fonctions, autres que celles de commissaire, exercées dans une société filiale, dans une société dominante ou dans d'autres filiales de celle-ci.

Art. 117

Les émoluments des commissaires consistent en une somme fixe établie au début de leur mandat par l'assemblée générale. Ils ne peuvent être modifiés que du consentement mutuel des parties.

L'assemblée générale peut en outre accorder aux commissaires des émoluments spéciaux consistant en une somme fixe pour les rémunérer de l'exercice d'autres missions prévues par la loi.

En dehors de ces émoluments, la société ne peut consentir aux commissaires de la société, d'une société filiale, d'une société qui la domine ou à ceux d'une société filiale de celle-ci, aucun avantage ni aucun crédit, sous quelque forme que ce soit.

Art. 118

Les commissaires sont nommés pour un an et exercent leurs fonctions auprès d'une même société ou de ses filiales, pendant une période maximum de neuf exercices. Leurs fonctions expirent après la réunion de l'assemblée générale ordinaire qui statue sur les comptes annuels du neuvième exercice.

De commissarissen vormen een college. Voor zover bij de statuten niet anders is bepaald, kunnen zij de taak van controle op de vennootschap onder elkaar verdelen.

In geval van ontstentenis of belet van de commissarissen, benoemt de voorzitter van de rechtbank van koophandel op verzoek van een belanghebbende, een revisor wiens bezoldiging hij vaststelt en die met de taak van commissaris belast is totdat de algemene vergadering op wettige wijze in zijn vervanging heeft voorzien.

Art. 115

De taak van commissaris mag niet worden uitgeoefend door :

1° de echtgenoot of een bloed- of aanverwant in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de vierde graad van een bestuurder of van een gemachtigde bedoeld in artikel 98;

2° een gewezen aangestelde van de vennootschap, tenzij zijn betrekking ten minste drie jaar is geëindigd.

De taak van commissaris in een vennootschap mag niet worden uitgeoefend door degenen die ze wegens de onverenigbaarheden waarin dit artikel voorziet, niet zouden kunnen uitoefenen in een dochtermaatschappij, in een beheersende vennootschap of in een dochtermaatschappij van deze laatste.

Art. 116

De commissarissen mogen in de vennootschap die aan hun toezicht onderworpen is, geen andere taak uitoefenen noch rechtstreeks of onrechtstreeks van de vennootschap enige taak aanvaarden buiten de gevallen in de wet bepaald.

Gedurende drie jaar na het einde van hun taak mogen zij in de vennootschap waarin zij die hebben uitgeoefend niet tot bestuurder of aangestelde worden benoemd, of er enige andere functie uitoefenen.

Dezelfde regels zijn toepasselijk op alle taken behalve die van commissaris, uitgeoefend in een dochtermaatschappij, in een beheersende vennootschap of in andere dochtermaatschappijen van deze laatste.

Art. 117

De bezoldiging van de commissarissen bestaat in een vast bedrag, dat bij de aanvang van hun opdracht door de algemene vergadering wordt vastgesteld. Zij kan niet worden gewijzigd dan met instemming van partijen.

De algemene vergadering kan hun bovendien een bijzondere bezoldiging in de vorm van een vast bedrag toekennen als beloning voor de uitoefening van andere bij de wet bepaalde opdrachten.

Buiten die bezoldigingen mag de vennootschap aan de commissarissen van de vennootschap, van een dochtermaatschappij, van een beheersende vennootschap of van een dochtermaatschappij van deze laatste, geen voordeel of krediet toestaan, in welke vorm ook.

Art. 118

De commissarissen worden benoemd voor een jaar en kunnen in dezelfde vennootschap of in haar dochtermaatschappijen hun opdracht gedurende ten hoogste negen boekjaren uitoefenen. Hun opdracht eindigt na de jaarvergadering die over de jaarrekening van het negende boekjaar uitspraak doet.

Ils ne peuvent être révoqués par l'assemblée générale que pour motif grave. En cas de contestation sur ce point, et s'il est jugé qu'il n'y avait pas de motif grave de révocation, le commissaire sera, par la même décision, réintégré dans ses fonctions pour un nouveau terme d'un an, et celles de celui qui aurait été désigné pour le remplacer prendront fin.

Le mandat est renouvelé tacitement d'année en année, avec les mêmes émoluments, sauf si, un mois au moins avant l'expiration de l'année, le commissaire notifie sa renonciation ou si, dans le même délai, la société lui notifie la résolution de l'assemblée générale, prise conformément à l'article 119, désignant un autre commissaire pour le remplacer en décidant expressément de ne pas renouveler le mandat.

Les statuts peuvent déterminer une limite d'âge pour l'exercice des fonctions de commissaire, cette limite ne peut être inférieure à 65 ans.

Art. 119

Si l'assemblée est appelée à délibérer au sujet de la révocation d'un commissaire, de la décision expresse de ne pas renouveler son mandat ou du remplacement par une autre personne d'un commissaire qui n'a pas renoncé à son mandat, l'inscription de cette question à l'ordre du jour doit être notifiée à l'intéressé deux mois avant l'assemblée. Le commissaire peut faire connaître par écrit à la société ses observations éventuelles. Il peut exiger que ses observations soient adressées, par les soins et aux frais de la société, aux actionnaires qui en feront la demande, et à ceux qui auront déposé leurs titres en vue de l'assemblée. Les convocations à l'assemblée, qu'elles soient faites par annonces ou par lettres missives, doivent mentionner que le commissaire a fait des observations et que le texte de celles-ci peut être obtenu sur demande par tout actionnaire. Ces observations doivent être jointes aux documents communiqués aux actionnaires en vue de l'assemblée.

La société peut, par requête adressée au président du tribunal de commerce et signifiée préalablement au commissaire, demander l'autorisation de ne point communiquer aux actionnaires les observations qui sont irrelevantes ou de nature à nuire injustement au crédit de la société. Le président du tribunal de commerce entend la société et le commissaire en chambre du conseil et statue en audience publique. Sa décision n'est susceptible ni d'opposition ni d'appel.

Art. 120

Les commissaires peuvent, à tout moment, prendre connaissance, sans déplacement des livres, de la correspondance, des procès-verbaux et généralement de toutes les écritures de la société. Ils peuvent requérir des administrateurs, des agents et des préposés de la société toutes les explications ou informations et procéder à toutes les vérifications qui leur paraissent nécessaires.

Ces pouvoirs peuvent être exercés par les commissaires conjointement ou individuellement.

Il leur est remis chaque semestre par le conseil de gestion un état résumant la situation active et passive.

Les commissaires peuvent, dans l'exercice de leur mission, et à leurs frais, se faire assister par des préposés ou des auxiliaires dont ils répondent.

Zij kunnen alleen om gewichtige redenen door de algemene vergadering worden ontslagen. In geval van geschil in dit verband en gewichtige redenen tot ontslag niet aanwezig worden geacht, wordt de commissaris bij hetzelfde besluit voor een nieuwe termijn van een jaar in zijn opdracht hersteld en eindigt de opdracht van de aangewezen plaatsvervanger.

De opdracht wordt stilzwijgend van jaar tot jaar vernieuwd met dezelfde bezoldiging, tenzij de commissaris ten minste een maand voor het verstrijken van het jaar te kennen geeft dat hij van zijn opdracht afziet, of de vennootschap hem binnen dezelfde termijn kennis geeft van het besluit van een algemene vergadering, genomen overeenkomstig artikel 119, waarbij uitdrukkelijk beslist wordt de opdracht niet te vernieuwen en een andere commissaris wordt aangewezen.

De statuten kunnen voor de uitoefening van de opdracht van commissaris een grensleeftijd vaststellen; deze leeftijd mag niet beneden 65 jaar liggen.

Art. 119

Wanneer de algemene vergadering zich moet uitspreken over het ontslag van een commissaris, over de uitdrukkelijke beslissing om zijn opdracht niet te vernieuwen of over de vervanging van een commissaris die niet van zijn opdracht heeft afgezien, wordt aan de betrokkene twee maanden vóór de vergadering kennis gegeven van de inschrijving van deze aangelegenheid op de agenda. De commissaris kan aan de vennootschap schriftelijk kennis geven van zijn opmerkingen. Hij kan eisen dat die opmerkingen door en op kosten van de vennootschap worden meegedeeld aan de aandeelhouders die zulks vragen, en aan hen die hun effecten met het oog op de vergadering hebben neergelegd. De oproeping tot de vergadering, bij aankondiging of bij brief, vermeldt dat de commissaris opmerkingen heeft gemaakt en dat iedere aandeelhouder de tekst ervan op aanvraag kan verkrijgen. Die opmerkingen moeten gevoegd worden bij de documenten die aan de aandeelhouders met het oog op de algemene vergadering worden bezorgd.

De vennootschap kan, bij een verzoekschrift, dat vooraf aan de commissaris wordt betekend, aan de voorzitter van de rechtbank van koophandel toestemming vragen om de aandeelhouders geen kennis te geven van opmerkingen die niet ter zake dienen of het aanzien van de vennootschap op onverantwoorde wijze kunnen schaden. De voorzitter van de rechtbank hoort de vennootschap en de commissaris in raadkamer en doet uitspraak in openbare terechtzitting. Tegen die beslissing staat geen verzet of hoger beroep open.

Art. 120

De commissarissen kunnen te allen tijde ter plaatse inzage nemen van de boeken, brieven, notulen en in het algemeen van alle geschriften van de vennootschap. Zij kunnen van de bestuurders, van de gemachtigden en van de aangestelden van de vennootschap alle opheldering en inlichtingen vorderen en alle verificaties doen die zij nodig achten.

Deze bevoegdheid kan door de commissarissen alleen of gezamenlijk handelend, worden uitgeoefend.

Iedere semester wordt hun door de raad van beheer een staat van actief en passief bezorgd.

De commissarissen kunnen zich bij de uitoefening van hun opdracht, op hun kosten, doen bijstaan door aangestelden of andere personen voor wie zij instaan.

Art. 121

Les commissaires ont le droit d'assister aux assemblées générales et d'y prendre la parole. Ils doivent y assister si leur présence est demandée par des porteurs de titres disposant d'un 20e des voix attachées à l'ensemble des titres existants. La demande doit être formulée par lettre recommandée adressée à la société huit jours au moins avant l'assemblée.

Les commissaires répondent aux questions qui leur sont posées au sujet de l'exécution de leur mission à moins que l'assemblée ne s'y oppose.

Les commissaires sont entendus par le conseil de surveillance soit à leur demande, soit à la demande du conseil.

Art. 122

Les commissaires rédigent en vue de l'assemblée générale annuelle un rapport écrit et circonstancié qui indique spécialement :

1° comment leur contrôle et notamment celui de la comptabilité, des pièces justificatives et des autres documents sociaux a été effectué au cours de l'exercice; si les commissaires ont obtenu des administrateurs et préposés de la société les explications et informations qu'ils ont demandées;

2° s'ils n'ont point eu connaissance d'opérations conclues ou de décisions prises en violation des statuts ou des dispositions du présent titre, en particulier des articles 105, 106 et 107;

3° si le rapport des administrateurs-gérants, son annexe éventuelle ainsi que l'avis du conseil de surveillance sont conformes à la loi, aux statuts, à la comptabilité et à l'inventaire et s'ils constituent un rapport complet, fidèle et correct de la gestion de la société;

4° si la comptabilité est tenue comme le prescrit l'article 297; si le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe sont conformes aux dispositions législatives ou réglementaires et aux dispositions statutaires; s'ils traduisent d'une manière complète, fidèle et correcte, l'état des affaires de la société, tel qu'il résulte des écritures sociales, des informations qu'ils ont reçues et des vérifications auxquelles ils ont procédé.

Ils indiqueront avec précision, s'il y a lieu, les objections qu'appellent de leur part les documents soumis à leur examen ou mentionneront expressément qu'ils n'en ont aucune à formuler;

5° si la répartition des bénéfices proposée à l'assemblée est conforme aux droits respectifs des attributaires;

6° si les modifications apportées d'un exercice à l'autre, soit à la présentation du bilan ou du compte de résultats, soit au mode d'évaluation des éléments du passif ou de l'actif, leur paraissent justifiées.

Art. 123

Les commissaires sont solidairement responsables envers la société des fautes commises par eux dans l'accomplissement de leur mission, même s'ils ont réparti entre eux les charges du contrôle de la société. Leur responsabilité s'apprécie comme en matière de mandat.

Ils répondent solidairement envers les tiers de tout dommage résultant d'infractions aux dispositions du présent titre ou des statuts.

Art. 121

De commissarissen hebben het recht de algemene vergadering bij te wonen en er het woord te voeren. Zij zijn verplicht aanwezig te zijn als zulks wordt verzocht door houders van effecten die bevoegd zijn tot het uitbrengen van een twintigste gedeelte van de stemmen verbonden aan de gezamenlijke bestaande effecten. Het verzoek wordt gedaan bij een aangetekende brief, die ten minste acht dagen voor de vergadering aan de vennootschap wordt gericht.

De commissarissen antwoorden op de vragen die hun met betrekking tot de uitoefening van hun opdracht worden gesteld, tenzij de vergadering zich daartegen verzet.

De commissarissen worden door de raad van toezicht gehoord op hun verzoek of op verzoek van de raad.

Art. 122

De commissarissen maken met het oog op de jaarvergadering een omstandig schriftelijk verslag op waarin speciaal wordt vermeld :

1° hoe hun controle inzonderheid op de boekhouding, de verantwoordingsstukken en andere bescheiden van de vennootschap in de loop van het boekjaar verricht is; of de commissarissen van de bestuurders en aangestelden van de vennootschap de opheldering en inlichtingen hebben gekregen die zij hebben gevraagd;

2° of zij kennis hebben van verrichtingen gedaan of beslissingen genomen met overtreding van de statuten of van de bepalingen van deze titel, inzonderheid van de artikelen 105, 106 en 107;

3° of het jaarverslag van de bestuurders-zaakvoerders, de eventuele bijlagen ervan alsmede het advies van de raad van toezicht in overeenstemming zijn met de wet, de statuten, de boekhouding en de inventaris en of een volledig, getrouw en juist overzicht is gegeven van de gang van zaken van de vennootschap;

4° of de boekhouding naar voorschrift van artikel 297 is gevoerd, of de balans, de resultatenrekening en de toelichting in overeenstemming zijn met de wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften en met de bepalingen van de statuten; of zij volledig, getrouw en juist de stand van zaken van de vennootschap weergeven zoals die blijkt uit de geschriften van de vennootschap, de inlichtingen die zij hebben gekregen en hun verificaties.

Zij vermelden nauwkeurig de bezwaren waartoe hunnerzijds de aan hun onderzoek onderworpen documenten aanleiding geven, of stellen uitdrukkelijk dat zij geen bezwaar te maken hebben;

5° of de winstbestemming die aan de vergadering wordt voorgelegd, in overeenstemming is met de onderscheiden rechten van de winstgerechtigden;

6° of de wijzigingen die van het ene boekjaar tot een ander worden aangebracht in de indeling van de balans en van de resultatenrekening dan wel in de grondslagen van de waardering van de activa en de passiva naar hun oordeel verantwoord zijn.

Art. 123

De commissarissen zijn jegens de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de tekortkomingen die zij in de uitoefening van hun opdracht begaan, zelfs indien zij het toezicht op de vennootschap onder elkaar hebben verdeeld. Hun aansprakelijkheid wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving.

Zij zijn jegens derden hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die het gevolg is van overtreding van de bepalingen van deze titel of van de statuten.

Ils ne seront déchargés de leur responsabilité, quant aux faits auxquels ils n'ont pas pris part, que s'ils prouvent qu'aucune faute ne leur est imputable et s'ils ont dénoncé ces faits au conseil de surveillance et à l'assemblée générale les plus prochains après qu'ils en auront eu connaissance.

SECTION 5

**De l'augmentation, de la réduction et de l'amortissement du capital social**

Art. 124

L'augmentation du capital est décidée par l'assemblée générale aux conditions requises pour la modification des statuts.

Les statuts peuvent toutefois autoriser les administrateurs-gérants à augmenter le capital social, en une ou plusieurs fois, par l'émission d'actions représentatives d'apports en espèces, à concurrence d'un montant déterminé.

Les droits attachés aux actions nouvelles sont définis par les statuts.

L'assemblée générale peut également accorder cette autorisation par voie de modification des statuts.

L'autorisation n'est valable que pour trois ans à dater de la publication de l'acte constitutif ou de la modification des statuts.

Chaque émission d'actions nouvelles est soumise à l'autorisation du conseil de surveillance.

Art. 125

Les formalités et conditions prescrites pour la constitution des sociétés s'appliquent à l'augmentation du capital par des apports nouveaux, sous réserve des dispositions qui suivent.

Les administrateurs sont tenus solidairement des obligations prévues par l'article 69 à charge des fondateurs.

Lorsque l'augmentation a lieu au moyen de souscriptions, celles-ci doivent contenir les énonciations exigées par l'article 67, nos 3 et 4. Si l'augmentation de capital annoncée n'est pas entièrement souscrite, le capital n'est augmenté à concurrence des souscriptions recueillies que si les conditions de l'émission ont expressément prévu cette possibilité.

La réalisation de l'augmentation est constatée par un acte authentique, dressé à la requête des administrateurs-gérants, sur présentation des documents justificatifs des souscriptions et des versements, lorsque l'augmentation a lieu par souscriptions ou lorsqu'elle est faite en vertu de l'autorisation prévue à l'article 124.

Pour les apports ne consistant pas en numéraire, le rapport prévu par l'article 62 est établi par les commissaires de la société. Les administrateurs-gérants établissent en outre un rapport spécial, conformément à l'article 296, § 1er. Le rapport des commissaires fait également l'objet des mesures de publicité prévues par cette dernière disposition.

Art. 126

Lorsque l'augmentation du capital a lieu par des apports en espèces, la quotité de la souscription dont le versement immédiat est exigé des nouveaux actionnaires ne peut être supérieure à la quotité la plus importante appelée sur les actions anciennes.

Ten aanzien van de feiten waaraan zij geen deel hebben gehad, zijn zij van hun aansprakelijkheid slechts ontslagen indien zij aantonen dat hun geen schuld te wijten is en zij van die feiten aangifte hebben gedaan op de eerste vergadering van de raad van toezicht en op de eerste algemene vergadering nadat zij ervan kennis hebben gekregen.

AFDELING 5

**Verhoging, vermindering en aflossing van het maatschappelijk kapitaal**

Art. 124

Tot een verhoging van het kapitaal wordt besloten door de algemene vergadering, volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

De statuten kunnen evenwel aan de bestuurders-zaakvoerders de bevoegdheid toekennen om het maatschappelijk kapitaal in een of verschillende malen tot een bepaald bedrag te verhogen door uitgifte van aandelen die inbreng in geld vertegenwoordigen.

De aan die nieuwe aandelen verbonden rechten worden bij de statuten bepaald.

Die bevoegdheid kan eveneens door de algemene vergadering worden verleend door middel van een statutenwijziging.

Zij kan slechts worden uitgeoefend gedurende drie jaar te rekenen van de bekendmaking van de oprichtingsakte of van de statutenwijziging.

Voor iedere uitgifte van nieuwe aandelen is de toestemming van de raad van toezicht vereist.

Art. 125

De formaliteiten en voorwaarden voorgeschreven voor de oprichting van vennootschappen zijn toepasselijk op de kapitaalverhoging door nieuwe inbreng, behoudens de bepalingen hierna.

De bestuurders zijn hoofdelijk gehouden tot nakoming van de verplichtingen van de oprichters opgelegd bij artikel 69.

In geval van kapitaalverhoging bij inschrijving, moeten in de inschrijvingsbiljetten de vermeldingen voorkomen die bij artikel 67, nrs 3 en 4, zijn voorgeschreven. Wanneer de aangekondigde verhoging niet volledig is geplaatst, is het kapitaal alleen dan tot het bedrag van de opgenomen inschrijvingen verhoogd, indien de uitgiftevoorwaarden in die mogelijkheid hebben voorzien.

De totstandkoming van een kapitaalverhoging bij inschrijving of op grond van de bevoegdheid gegeven overeenkomstig artikel 124, wordt vastgesteld bij een authentieke akte die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders, wordt opgemaakt op vertoon van de stukken tot staving van de inschrijvingen en van de stortingen.

Voor inbreng anders dan in geld, wordt het verslag, bedoeld in artikel 62, opgemaakt door de commissarissen van de vennootschap. De bestuurders-zaakvoerders maken tevens een bijzonder verslag op overeenkomstig artikel 296, § 1. Het verslag van de commissarissen wordt eveneens openbaar gemaakt als voorgeschreven bij die bepaling.

Art. 126

Wanneer het kapitaal wordt verhoogd door middel van inbreng in geld, mag het gedeelte van het geplaatste bedrag waarvoor aan de nieuwe aandeelhouder de onmiddellijke storting wordt opgelegd, niet groter zijn dan het grootste gedeelte dat op de oude aandelen is opgevraagd.

Art. 127

Les actions à souscrire en espèces doivent être offertes par préférence aux actionnaires proportionnellement à la partie du capital que représentent leurs actions. Toutefois, les actions privilégiées sans droit de vote ne confèrent pas de droit de souscription préférentiel lors de l'émission d'actions avec droit de vote, sauf disposition contraire des statuts.

Le droit de souscription peut être exercé pendant un délai fixé par l'assemblée générale, mais qui ne peut être inférieur à quinze jours à dater de l'ouverture de la souscription, annoncée par un avis publié aux annexes du *Moniteur belge*.

Il est négociable pendant toute la durée de la souscription, sans qu'il puisse être apporté à cette négociation d'autres restrictions que celles applicables au titre auquel le droit est attaché.

Les statuts ne peuvent ni supprimer, ni limiter le droit de préférence, sauf pour les actions nouvelles qui seraient émises par les administrateurs-gérants conformément à l'article 124 et sous réserve des droits attribués aux bons de souscription émis conformément à l'article 73.

L'assemblée générale appelée à délibérer soit sur l'augmentation du capital, soit sur l'introduction dans les statuts d'une autorisation d'augmenter le capital conformément à l'article 124 peut, dans l'intérêt social, limiter ou supprimer le droit de souscription préférentiel. Cette proposition doit être spécialement annoncée dans la convocation. Sa justification détaillée doit être exposée dans un rapport établi par les administrateurs-gérants conformément à l'article 296, § 1er.

Art. 128

Les statuts peuvent prévoir que, lors de chaque augmentation de capital, de nouvelles parts bénéficiaires seront attribuées aux porteurs de ces parts, mais seulement dans la mesure nécessaire pour maintenir l'équilibre existant entre les droits de ces derniers et ceux des actionnaires.

Art. 129

Si l'émission d'actions sans mention de valeur a lieu en dessous du pair des actions anciennes de la même catégorie, la convocation à l'assemblée générale doit le mentionner expressément. L'opération doit alors faire l'objet d'un rapport établi par les administrateurs-gérants conformément à l'article 296, § 1er.

Art. 130

L'assemblée générale peut, dans les conditions requises pour la modification des statuts, décider l'augmentation du capital à l'aide des bénéfices de l'exercice ou des réserves figurant au bilan du dernier exercice social, et pour autant que les pertes éventuellement subies par la société soient entièrement comblées.

Peuvent être incorporées au capital dans les mêmes conditions les plus-values d'éléments d'actif non réalisées si elles ont figuré au bilan de deux exercices sociaux consécutifs au moins.

Art. 127

De aandelen waarop in geld wordt ingeschreven, moeten bij voorrang aangeboden worden aan de aandeelhouders, naar verhouding van het gedeelte van het kapitaal door hun aandelen vertegenwoordigd. Bevoorrechte aandelen zonder stemrecht geven geen recht van inschrijving bij voorkeur op aandelen met stemrecht, tenzij de statuten anders bepalen.

Dit voorkeurrecht kan worden uitgeoefend gedurende een door de algemene vergadering bepaalde termijn, die echter niet minder mag zijn dan vijftien dagen te rekenen van de opening van de inschrijving aangekondigd in een bericht in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*.

Het voorkeurrecht is verhandelbaar gedurende de gehele inschrijvingstijd zonder dat aan die verhandelbaarheid andere beperkingen kunnen worden gesteld dan die van toepassing op het effect waaraan het recht is verbonden.

De statuten kunnen het voorkeurrecht niet opheffen noch beperken, behalve voor de nieuwe aandelen die door de bestuurders-zaakvoerders mochten worden uitgegeven overeenkomstig artikel 124 en behoudens de rechten toegekend aan de optiebewijzen uitgegeven overeenkomstig artikel 73.

De algemene vergadering die moet beslissen over de kapitaalverhoging of over de opneming in de statuten van de bevoegdheid tot verhoging van het kapitaal overeenkomstig artikel 124, kan in het belang van de vennootschap het voorkeurrecht beperken of opheffen. Dit voorstel moet speciaal in de oproeping worden vermeld. Het wordt omstandig verantwoord in een verslag dat de bestuurders-zaakvoerders opmaken overeenkomstig artikel 296, § 1.

Art. 128

De statuten kunnen bepalen dat bij kapitaalverhoging nieuwe winstbewijzen aan houders van zodanige bewijzen worden toegekend, doch enkel in de mate vereist om het bestaande evenwicht te handhaven tussen de rechten van laatstgenoemden en die van de aandeelhouders.

Art. 129

Indien de uitgifte van aandelen zonder vermelding van waarde geschiedt beneden de pariwaarde van de oude aandelen van dezelfde categorie moet zulks in de oproeping tot de algemene vergadering uitdrukkelijk worden vermeld. De verrichting moet worden uiteengezet in een verslag dat de bestuurders-zaakvoerders opmaken overeenkomstig artikel 296, § 1.

Art. 130

De algemene vergadering kan volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten, besluiten tot kapitaalverhoging uit de winst van het lopende boekjaar of uit de reserves voorkomende op de balans van het afgelopen boekjaar, voor zover het eventueel door de vennootschap geleden verlies, geheel is aangezuiverd.

Onder dezelfde voorwaarden mag de niet gerealiseerde herwaarderingsmeerwaarde in het kapitaal worden opgenomen als zij in de balans van ten minste twee opeenvolgende boekjaren voorkomt.

Art. 131

L'assemblée générale peut décider la réduction du capital aux conditions prévues pour la modification des statuts. La convocation indique la manière dont la réduction proposée sera opérée.

Si la réduction a pour but d'entériner les pertes éprouvées par la société, le capital ne peut être abaissé en dessous du minimum fixé par l'article 61 qu'à la condition d'être simultanément augmenté d'un montant qui le porte au moins au minimum légal.

Si la réduction doit se faire par un remboursement aux actionnaires, ce remboursement ne peut être effectué que six mois après la publication de la décision, conformément au mode déterminé par les articles 12 à 14.

En aucun cas, la réduction du capital ne peut préjudicier aux droits des tiers.

Art. 132

Les statuts peuvent prévoir qu'une partie des bénéfices qu'ils déterminent sera affectée à l'amortissement du capital par voie de remboursement au pair des actions ou parts désignées par tirage au sort, sans que le capital exprimé soit réduit.

Les titres remboursés sont annulés et remplacés par des actions de jouissance.

SECTION 6

**De l'émission des obligations — Des obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription préférentiel**

Art. 133

L'émission d'obligations par une société anonyme est soumise aux dispositions des articles 318 à 340.

L'émission d'obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription préférentiel est en outre soumise aux dispositions de la présente section.

Art. 134

Les sociétés dont le capital social est intégralement libéré peuvent seules émettre des obligations convertibles en actions ou avec droit de souscription.

Le droit de souscription ne peut avoir pour objet que des actions à libérer en espèces.

La faculté de convertir des obligations ou de souscrire des actions peut être ouverte, pendant dix ans au plus, à partir de la décision de l'assemblée générale qui a créé les obligations.

Les conditions d'émission déterminent les dates auxquelles il sera procédé à la conversion des obligations en actions ou à la souscription des actions, en cas de levée de l'option, les délais dans lesquels les obligataires ou les titulaires du droit de souscription seront tenus de faire connaître leur décision ainsi que le taux de conversion des obligations convertibles et le prix d'émission des actions à attribuer aux titulaires du droit de souscription.

Art. 131

De algemene vergadering kan volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten besluiten tot vermindering van het maatschappelijk kapitaal. De oproeping vermeldt op welke wijze de voorgestelde vermindering zal worden uitgevoerd.

Indien de vermindering strekt tot verwerking van door de vennootschap geleden verliezen, mag het kapitaal niet worden vastgesteld beneden het bij artikel 61 bepaalde minimum, tenzij het gelijktijdig wordt verhoogd met een bedrag waardoor het ten minste gelijk wordt aan het wettelijk minimum.

Indien de vermindering geschiedt door middel van een terugbetaling aan de aandeelhouders, kan deze terugbetaling eerst plaatshebben zes maanden nadat het besluit is bekendgemaakt overeenkomstig de artikelen 12 tot 14.

In geen geval mag de vermindering van het kapitaal de rechten van derden verkorten.

Art. 132

De statuten kunnen bepalen dat een gegeven gedeelte van de winst uitgetrokken wordt voor de aflossing van het kapitaal door terugbetaling a pari van door het lot aan te wijzen aandelen, waarbij evenwel het in de statuten vastgestelde kapitaal niet mag worden verminderd.

De terugbetaalde aandelen worden van onwaarde gemaakt en vervangen door bewijzen van deelgerechtigheid.

AFDELING 6

**Uitgifte van obligaties — Converteerbare obligaties — obligaties met voorkeurrecht**

Art. 133

De uitgifte van obligaties door een naamloze vennootschap is onderworpen aan de bepalingen van de artikelen 318 tot 340.

Voor de uitgifte van obligaties die in aandelen kunnen worden omgewisseld, of met recht van inschrijving bij voorkeur op aandelen, gelden bovendien de bepalingen van deze afdeling.

Art. 134

Alleen vennootschappen waarvan het maatschappelijk kapitaal is volgestort kunnen obligaties met een recht tot omwisseling in aandelen of een voorkeurrecht op aandelen uitgeven.

Het voorkeurrecht mag alleen betrekking hebben op in geld te storten aandelen.

De mogelijkheid om obligaties om te wisselen of om op aandelen in te schrijven kan worden opengesteld gedurende ten hoogste tien jaar, te rekenen van het besluit van de algemene vergadering tot uitgifte van de obligaties.

De uitgiftevoorwaarden bepalen op welke tijdstippen de omwisseling van de obligaties in aandelen, dan wel de inschrijving op de aandelen in geval van opvraging van de optie zal plaatshebben, de termijnen waarbinnen de obligatiehouders of de houders van het voorkeurrecht hun beslissing moeten doen kennen, alsmede de conversiekoers waartegen de obligaties in aandelen kunnen worden omgewisseld en de uitgifteprijs van de aan de houders van het voorkeurrecht toe te kennen aandelen.

Art. 135

L'émission d'obligations convertibles ou avec droit de souscription doit être décidée par l'assemblée générale convoquée et délibérant comme en matière de modifications aux statuts et aux conditions prévues par l'article 296.

Art. 136

Nonobstant toute disposition contraire des statuts, mais sous réserve des dispositions des alinéas ci-après, les actionnaires ont un droit de préférence à la souscription des obligations convertibles ou avec droit de souscription; ce droit de préférence est négociable pendant toute la durée de la souscription sans qu'il puisse être apporté à cette négociation, d'autres restrictions que celles applicables au titre auquel le droit est attaché. Cette souscription doit être ouverte pendant un délai qui ne peut être inférieur à quinze jours à dater de l'ouverture de la souscription annoncée par un avis public aux annexes du *Moniteur belge*.

Le droit de préférence n'est attribué aux titres non représentatifs du capital que si les statuts le leur accordent pour la souscription d'actions nouvelles et aux conditions qu'ils prévoient.

L'assemblée générale appelée à délibérer sur l'admission peut, dans l'intérêt social, limiter ou supprimer le droit de préférence prévu par le présent article.

Art. 137

A partir de l'émission des obligations convertibles ou avec droit de souscription, la société ne peut effectuer aucune opération de nature à entraîner une réduction des avantages attribués aux obligataires ou aux titulaires de droit de souscription sans que cette réduction soit compensée par une adaptation corrélative de ces avantages.

L'adaptation est décidée par l'organe compétent pour effectuer l'opération.

En cas d'augmentation du capital social, les obligataires ou les titulaires du droit de souscription peuvent, nonobstant toute disposition contraire des statuts ou des conditions d'émission, obtenir la conversion de leurs titres ou exercer leur droit de souscription, après que leurs avantages auront, le cas échéant, été adaptés, conformément aux deux premiers alinéas du présent article. Ils peuvent ensuite participer à la nouvelle émission en qualité d'actionnaires, dans la mesure où ce droit appartient aux actionnaires anciens.

Art. 138

En cas de remboursement anticipé, même partiel de l'emprunt,décidé par la société, les titulaires d'obligations convertibles ou avec droit de souscription non détachable des obligations pourront exercer leur droit de conversion ou de souscription pendant un mois au moins, avant la date du remboursement.

Art. 139

La conversion des obligations en actions ou la souscription des actions en cas de levée de l'option, l'augmentation corrélative du capital social et le nombre d'actions nouvelles créées en représentation de cette dernière sont constatés, tous les six mois au moins par acte public dressé à la requête

Art. 135

Tot uitgifte van obligaties met omwisseling of voorkeurrecht wordt besloten door de algemene vergadering, na oproeping en besluitvorming zoals inzake wijziging van de statuten, en met inachtneming van het bepaalde in artikel 296.

Art. 136

Niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten, doch onder voorbehoud van de bepalingen van de hierna volgende leden, hebben de aandeelhouders een recht van inschrijving bij voorkeur op obligaties met omwisselings- of voorkeurrecht; dat recht is verhandelbaar gedurende de gehele inschrijvingstijd, zonder dat aan die verhandelbaarheid andere beperkingen kunnen worden gesteld dan die van toepassing op het effect waaraan het recht is verbonden. Die inschrijving moet worden opengesteld gedurende ten minste vijftien dagen te rekenen van de opening van de inschrijving, aangekondigd in een bericht in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*.

Aan effecten die niet het kapitaal vertegenwoordigen komt het recht van inschrijving bij voorkeur op obligaties met omwisselings- of voorkeurrecht alleen toe indien de statuten hun het recht van inschrijving bij voorkeur op nieuwe aandelen toekennen en op de voorwaarden die zij bepalen.

De algemene vergadering die over de uitgifte moet beslissen, kan in het belang van de vennootschap het in dit artikel omschreven voorkeurrecht beperken of opheffen.

Art. 137

Te rekenen van de uitgifte van obligaties met omwisselings- of voorkeurrecht mag de vennootschap geen enkele verrichting doen waarbij de obligatiehouders of houders van een voorkeurrecht in hun voordelen worden verkort, zonder als tegenwicht een overeenkomstige aanpassing van die voordelen.

Over die aanpassing beslist het orgaan dat voor de verrichting bevoegd is.

Bij verhoging van het maatschappelijk kapitaal kunnen de obligatiehouders of houders van een voorkeurrecht, niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten of in de uitgiftevoorwaarden, de omwisseling van hun effecten verkrijgen of het voorkeurrecht uitoefenen, in voorkomend geval, nadat hun voordelen overeenkomstig de eerste twee leden van dit artikel zijn aangepast. Vervolgens kunnen zij als aandeelhouders aan de nieuwe uitgifte deelnemen, voor zover dat recht aan de oude aandeelhouders is toegekend.

Art. 138

Indien de vennootschap beslist de lening, zelfs gedeeltelijk, vervroegd af te lossen, kunnen de houders van converteerbare obligaties of van obligaties met een onafscheidelijk eraan verbonden voorkeurrecht, hun omwisselings- of voorkeurrecht uitoefenen gedurende ten minste een maand vóór de datum van de terugbetaling.

Art. 139

De omwisseling van obligaties in aandelen, of de inschrijving op aandelen in geval van opvraging van de optie, de daarmee overeenstemmende verhoging van het maatschappelijk kapitaal en het aantal nieuwe aandelen die ter vertegenwoordiging van die verhoging zijn uitgegeven, wor-

des administrateurs-gérants sur représentation d'un relevé des conversions demandées ou des droits de souscription exercés certifié par le ou les commissaires-réviseurs.

Cette constatation doit, en tout cas, être faite huit jours avant toute assemblée générale d'actionnaires. Elle emporte la modification des clauses des statuts relatives au montant du capital social et au nombre des actions qui le représentent; elle confère la qualité d'actionnaire à l'obligataire qui a demandé régulièrement la conversion de son titre ou au titulaire du droit de souscription qui a exercé son droit.

Toutefois, dans le cas prévu à l'article 137, alinéa 3, l'obligataire qui a régulièrement demandé la conversion ou le titulaire du droit de souscription qui a levé l'option peut participer à l'augmentation du capital même avant la constatation authentique prévue par le présent article.

SECTION 7

**De la dissolution**

Art. 140

Sauf dispositions plus rigoureuses des statuts, en cas de perte de la moitié du capital social, les administrateurs-gérants, après en avoir avisé le conseil de surveillance, convoquent l'assemblée générale qui délibèrera dans les formes prescrites pour la modification des statuts sur la dissolution éventuelle de la société.

Les mêmes règles sont observées lorsque la perte atteint les 3/4 du capital social, mais, en ce cas, et par dérogation à l'article 290, alinéa 3, la dissolution aura lieu si elle est approuvée par le quart des voix émises à l'assemblée.

En cas d'infraction aux dispositions qui précèdent, les administrateurs-gérants peuvent être déclarés personnellement et solidairement responsables envers la société de tout ou partie de l'accroissement de la perte.

Art. 141

Sans préjudice de la loi sur la gestion assistée, la dissolution de la société anonyme peut être prononcée par le juge, à la demande de tout actionnaire lorsqu'il existe entre les associés ou des groupes d'associés une mésintelligence telle qu'elle empêche le fonctionnement des organes sociaux ou lorsque la disparition complète de l'actif rend impossible la poursuite de l'objet social.

Art. 142

En cas de réunion de tous les titres entre les mains d'une seule personne, la société subsiste et conserve sa personnalité juridique aussi longtemps que sa dissolution n'est pas décidée et publiée régulièrement.

Toutefois, l'actionnaire unique répond indéfiniment et solidairement avec la société des dettes contractées pendant que tous les titres se sont trouvés réunis entre ses mains et jusqu'à la publication de la dissolution de la société si elle a lieu. Cette règle ne s'applique pas lorsque l'actionnaire unique est une société anonyme, une société à capital variable ou une société privée à responsabilité limitée.

den om de zes maanden vastgesteld bij een authentieke akte, die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders wordt opgemaakt onder overlegging van de lijst van de opgevraagde omwisselingen of van de uitgeoefende voorkeurrechten, die door de commissaris-revisor of de commissarissen-revisoren echt is verklaard.

Deze vaststelling moet in ieder geval acht dagen vóór iedere algemene vergadering van aandeelhouders worden gedaan. Zij heeft wijziging ten gevolge van de statutaire bepalingen betreffende het bedrag van het maatschappelijk kapitaal en het aantal aandelen die dat kapitaal vertegenwoordigen; zij verleent de hoedanigheid van aandeelhouder aan de obligatiehouder die de conversie van zijn effect regelmatig heeft opgevraagd, of aan de houder van het voorkeurrecht die dit recht heeft uitgeoefend.

In het geval van artikel 137, derde lid, kan de obligatiehouder die de conversie regelmatig heeft opgevraagd, of de houder van een voorkeurrecht die zijn optie heeft opgevraagd, aan de verhoging van het kapitaal deelnemen, zelfs vooraleer de vaststelling bij authentieke akte waarvan sprake is in dit artikel heeft plaatsgehad.

AFDELING 7

**Ontbinding**

Art. 140

In geval de helft van het maatschappelijk kapitaal verloren is gegaan en behoudens strengere bepalingen in de statuten, moeten de bestuurders-zaakvoerders, na daarvan kennis te hebben gegeven aan de raad van toezicht, de algemene vergadering bijeenroepen, die over de eventuele ontbinding van de vennootschap besluit overeenkomstig de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

Dezelfde regels worden in acht genomen wanneer drie vierde van het kapitaal verloren is gegaan, maar in dat geval vindt, in afwijking van artikel 290, derde lid, ontbinding plaats wanneer zij wordt goedgekeurd met een vierde van de ter vergadering uitgebrachte stemmen.

Bij overtreding van vorenstaande bepalingen kunnen de bestuurders-zaakvoerders jegens de vennootschap persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor het geheel of een deel van het verdere verlies.

Art. 141

Onverminderd het bepaalde bij de wet op het beheer met bijstand, kan de rechter op vordering van iedere aandeelhouder de ontbinding van de naamloze vennootschap uitspreken, wanneer tussen vennoten of groepen van vennoten een zodanig slechte verstandhouding heerst dat zij de werking van organen van de vennootschap verhindert of wanneer door volledig gebrek aan baten het doel van de vennootschap niet kan worden bereikt.

Art. 142

Wanneer al de effecten in het bezit van één persoon zijn, blijft de vennootschap voortbestaan en behoudt zij haar rechtspersoonlijkheid totdat op wettige wijze tot ontbinding is besloten en deze regelmatig is bekendgemaakt.

De enige aandeelhouder is echter onbeperkt en hoofdelijk met de vennootschap aansprakelijk voor alle schulden aangegaan terwijl alle effecten in zijn bezit waren tot de bekendmaking van de ontbinding van de vennootschap, indien zij plaatsheeft. Die regel vindt geen toepassing wanneer de enige aandeelhouder een naamloze vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is.

## CHAPITRE V

## Sociétés privées à responsabilité limitée

### SECTION 1

### Définition et constitution

#### Art. 143

La société privée à responsabilité limitée est celle où les associés n'engagent que leur apport, dont les parts, obligatoirement nominatives, ne sont pas librement transmissibles et qui ne fait pas publiquement appel à l'épargne en vue des opérations visées par l'article 149.

#### Art. 144

La société privée à responsabilité limitée ne peut contracter d'emprunt par voie d'émission d'obligations à ordre ou au porteur ou d'obligations convertibles en parts ou assorties d'un droit de souscription.

#### Art. 145

§ 1. La constitution d'une société privée à responsabilité limitée requiert :

1° que le capital soit de deux cent cinquante mille francs au moins;

2° qu'il soit intégralement souscrit;

3° que chaque part correspondant à un apport en numéraire soit libérée de la moitié au moins et chaque part correspondant, en tout ou en partie, à des apports en nature, intégralement;

4° que la libération du capital soit de deux cent cinquante mille francs au moins.

L'accomplissement de ces conditions doit être constaté dans l'acte constitutif.

Les statuts ne peuvent réserver d'avantages particuliers aux fondateurs.

§ 2. Les dispositions de l'article 61, § 2, relatives à la justification du capital social des sociétés anonymes sont applicables.

#### Art. 146

Les dispositions de l'article 62 relatives aux apports dans les sociétés anonymes sont applicables. Le rapport du réviseur demeurera annexé à l'acte prévu à l'article 147.

#### Art. 147

L'acte de société indique en outre :

1° les nom, prénoms, profession et domicile des fondateurs;

2° la dénomination de la société;

3° l'indication précise du siège social;

## HOOFDSTUK V

## Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid

### AFDELING 1

### Aard en oprichting

#### Art. 143

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is een vennootschap waarin de vennoten slechts hun inbreng verbinden, waarvan de bewijzen van aandeel verplicht op naam moeten luiden en niet vrij kunnen worden overgedragen, en die geen beroep doet op het publiek met het oog op de verrichtingen bedoeld in artikel 149.

#### Art. 144

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan geen lening aangaan door uitgifte van obligaties aan order of aan toonder, of van obligaties die in aandelen kunnen worden omgewisseld of met recht van inschrijving bij voorkeur op aandelen.

#### Art. 145

§ 1. Voor de oprichting van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is vereist dat :

1° het kapitaal ten minste tweehonderd vijftigduizend frank bedraagt;

2° het kapitaal volledig is geplaatst;

3° op ieder aandeel, overeenstemmend met inbreng in geld, ten minste een helft is gestort en ieder aandeel geheel of ten dele overeenstemmend met inbreng in natura, is volgestort;

4° op het kapitaal ten minste tweehonderd vijftigduizend frank is gestort.

In de oprichtingsakte moet worden vastgesteld dat aan deze vereisten is voldaan.

Aan de oprichters mogen bij de statuten geen bijzondere voordelen worden toegekend.

§ 2. De bepalingen van artikel 61, § 2, betreffende de verantwoordig van het maatschappelijk kapitaal in de naamloze vennootschappen zijn van overeenkomstige toepassing.

#### Art. 146

De bepalingen van artikel 62 betreffende de inbreng in naamloze vennootschappen zijn van overeenkomstige toepassing. Het verslag van de revisor blijft als bijlage gehecht aan de akte bepaald in artikel 147.

#### Art. 147

In de vennootschapsakte worden bovendien vermeld :

1° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de oprichters;

2° de benaming van de vennootschap;

3° de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;

4° la date du commencement de la société et sa durée éventuelle;
5° le début et la fin de chaque exercice social;
6° les jour et heure de l'assemblée ordinaire des associés appelés à statuer sur l'approbation des bilans;
7° la désignation précise de l'objet social;

8° la désignation ou le mode de désignation des personnes chargées de gérer et de signer pour la société ainsi que leurs pouvoirs;
9° la désignation ou le mode de désignation des personnes chargées de contrôler la société;

10° le montant du capital social et la manière dont il est formé.

L'acte contient également les mentions prescrites par l'article 65, 7° à 12°.
Les procurations reproduisent les indications qui doivent être insérées dans l'acte de société en vertu du présent article.

Art. 148

Peuvent seuls être pris en considération pour la détermination du capital social, les apports susceptibles de réalisation forcée.

Art. 149

Aucune publicité ne peut être faite en vue de la constitution du capital social, de la conclusion d'emprunts obligataires ou de la cession des parts ou obligations.
Les engagements contractés à la suite d'une telle publicité sont nuls.

Art. 150

Une société anonyme, une société à capital variable ou une société privée à responsabilité limitée peut, sans la participation d'autres associés, constituer une société privée à responsabilité limitée en se conformant aux dispositions de la présente loi.

Art. 151

Les fondateurs sont tenus solidairement envers tous les intéressés, malgré toute stipulation contraire :

1° de toute la partie du capital qui ne serait pas valablement souscrite, ainsi que de la différence éventuelle entre le capital minimum prescrit par la loi et le montant des souscriptions; ils en sont de plein droit réputés souscripteurs;
2° de la libération effective des parts dans la mesure prévue par l'article 145, 3° et 4°, ainsi que de la partie du capital dont ils sont réputés souscripteurs en vertu du 1°;

3° de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe, soit de la nullité de la société dérivant des articles 22 et 23, soit de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 147, soit de la surévaluation des apports ne consistant pas en numéraire;
4° des engagements de la société dans la proportion fixée par le juge, en cas de faillite prononcée dans les trois ans de la constitution si le capital social était, lors de la constitution, manifestement insuffisant pour assurer l'exercice normal de l'activité projetée pendant une période de deux ans au moins;

4° de aanvangsdatum van de vennootschap en, indien zij voor een bepaalde tijd is aangegaan, de duur;
5° het begin en het einde van het boekjaar;
6° de dag en het uur van de jaarvergadering die moet beslissen over de goedkeuring van de balans;
7° het doel van de vennootschap, nauwkeurig omschreven;
8° de personen die met het bestuur van de vennootschap zijn belast en voor haar tekenen, of de wijze waarop zij zullen worden aangewezen, alsmede hun bevoegdheden;
9° de personen die met het toezicht op de vennootschap zijn belast, of de wijze waarop zij zullen worden aangewezen;
10° het bedrag en de samenstelling van het maatschappelijk kapitaal.

In de akte moeten eveneens de bij artikel 65, onder 7° tot 12°, voorgeschreven vermeldingen worden opgenomen.
In de volmachten moeten de vermeldingen voorkomen die volgens dit artikel in de vennootschapsakte moeten worden opgenomen.

Art. 148

Voor de vaststelling van het maatschappelijk kapitaal komt alleen inbreng in aanmerking die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

Art. 149

Er mag geen publiciteit worden gemaakt voor deelneming in het maatschappelijk kapitaal, plaatsing van obligatieleningen of overdracht van aandelen of obligaties.
Verbintenissen ten gevolge van zodanige publiciteit aangegaan zijn nietig.

Art. 150

Een naamloze vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid kan zonder deelneming van andere vennoten een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid oprichten, met inachtneming van de bepalingen van deze wet.

Art. 151

Niettegenstaande enig anderluidend beding, zijn de oprichters jegens belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk :

1° voor het gedeelte van het kapitaal waarop geen geldige inschrijving is gedaan, dan wel van het verschil tussen het bij de wet voorgeschreven minimumkapitaal en het geplaatste bedrag; zij worden rechtens als inschrijvers daarvoor beschouwd;
2° voor de werkelijke storting op de aandelen naar de verhouding bepaald bij artikel 145, 3° en 4°, alsmede van het gedeelte van het kapitaal waarvoor zij krachtens onderdeel 1° als inschrijvers worden beschouwd;
3° voor de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is, hetzij van de nietigheid van de vennootschap op grond van de artikelen 22 en 23, hetzij van de onjuistheid van de bij artikel 147 voorgeschreven vermeldingen, hetzij van over waardering van inbreng anders dan in geld;
4° voor de verbintenissen van de vennootschap, naar een verhouding die de rechter vaststelt, in geval van faillissement, uitgesproken binnen drie jaar na de oprichting, indien het maatschappelijk kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was voor de normale uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar;

5° des engagements pris pour le compte de tiers par toute personne, soit comme mandataire, soit en se portant fort et auxquels cette personne sera réputée personnellement obligée s'il n'y a pas mandat valable ou si l'engagement n'est pas ratifié dans le mois.

SECTION 2

**Des parts et de leur transmission**

Art. 152

Le capital de la société privée à responsabilité limitée se divise en parts égales dont la valeur nominale ne peut être inférieure à mille francs.

Chaque part confère une voix ainsi qu'un droit égal dans la répartition des bénéfices et des produits de la liquidation. Toutefois, les statuts peuvent prévoir que les parts dont les titulaires ne détiennent pas le pouvoir de gestion auront droit, pour la période où ils ne le détiennent pas, à un dividende privilégié. Il ne peut être créé de parts bénéficiaires non représentatives du capital.

Art. 153

L'article 76 est applicable aux parts appartenant à plusieurs propriétaires ou grevées soit d'un usufruit soit d'un droit de gage.

Art. 154

Il est tenu au siège social un registre des associés qui contient :

1° la désignation précise de chaque associé et du nombre de parts qui lui appartiennent;

2° l'indication des versements effectués;

3° les cessions de parts avec leur date, signées et datées par le cédant et le cessionnaire;

4° les transmissions pour cause de mort et les attributions par suite de partage avec leur date, signées et datées par le gérant et le bénéficiaire.

Les cessions, transmissions ou attributions ne sont opposables à la société qu'à dater de leur inscription dans le registre des associés.

Des certificats constatant ces inscriptions sont délivrés aux associés.

Tout associé peut prendre connaissance du registre.

Art. 155

Le gérant dépose, dans le mois de leur date, une copie conforme des inscriptions du registre des associés au greffe du tribunal de commerce du siège social où elle est versée au dossier de la société.

Les cessions, transmissions ou attributions ne sont opposables aux tiers qui peuvent néanmoins s'en prévaloir, qu'à dater de ce dépôt.

5° voor de verbintenissen die enig persoon voor rekening van een derde heeft aangegaan als lasthebber of door zich sterk te maken, met dien verstande dat die persoon zelf verbonden is bij ontstentenis van een geldige lastgeving, of van bekrachtiging van de verbintenis binnen een maand nadat ze is aangegaan.

AFDELING 2

**Aandelen en overdracht van aandelen**

Art. 152

Het kapitaal van de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is verdeeld in gelijke aandelen met een nominale waarde van ten minste duizend frank.

Elk aandeel geeft recht op een stem alsmede op een gelijk recht bij de verdeling van de winst en van de opbrengst van de vereffening. In de statuten mag evenwel worden bepaald dat de aandelen waarvan de houders geen bestuursbevoegdheid bezitten, voor de periode waarin zij die bevoegdheid niet bezitten, recht hebben op een bevoorrecht dividend. Winstbewijzen die niet het kapitaal vertegenwoordigen, mogen niet worden uitgegeven.

Art. 153

Artikel 76 is toepasselijk op aandelen die aan verscheiden eigenaars toebehoren, dan wel met vruchtgebruik of met een pandrecht zijn bezwaard.

Art. 154

In de zetel van de vennootschap wordt een register van de vennoten bijgehouden waarin worden aangetekend :

1° de nauwkeurige gegevens betreffende de persoon van iedere vennoot en het getal van zijn aandelen;

2° de gedane stortingen;

3° de overdrachten van aandelen met hun datum, te ondertekenen en te dagtekenen door de overdrager en de overnemer;

4° de overgangen wegens overlijden en de toewijzingen bij verdeling, met hun datum, te ondertekenen en te dagtekenen door de zaakvoerder en de rechtverkrijgende.

Op de overdrachten, overgangen en toewijzingen kan tegen de vennootschap geen beroep worden gedaan voordat zij in het register van vennoten zijn ingeschreven.

Van de inschrijving wordt aan de betrokken vennoot een bewijs afgegeven.

Iedere vennoot heeft het recht om van het register inzage te nemen.

Art. 155

Binnen een maand na iedere inschrijving in het register van vennoten legt de zaakvoerder een gewaarmerkt afschrift daarvan neer ter griffie van de rechtbank van koophandel van de maatschappelijke zetel, waar het aan het dossier van de vennootschap wordt toegevoegd.

De overdrachten, overgangen en toewijzingen kunnen pas na de neerlegging tegen derden worden ingeroepen; dezen kunnen er zich steeds op beroepen.

Art. 156

Les cessions entre vifs ou transmissions à cause de mort de parts sociales sont, nonobstant toutes dipositions contraires, subordonnées au droit de préemption des associés ou, à défaut, de la société.

Toutefois, sauf dispositions plus restrictives des statuts, les parts peuvent être librement cédées ou transmises à un associé, au conjoint du cédant ou du défunt, à ses ascendants ou descendants ou à toutes autres personnes désignées dans les statuts.

Art. 157

Sauf dans les cas prévus par l'article 156, alinéa 2, l'associé qui désire céder des parts sociales ou les ayants cause de l'associé décédé, bénéficiaires d'une transmission de parts, en font la notification au gérant par lettre recommandée à la poste. Le gérant transmet aussitôt une copie de cette lettre, en y mentionnant la date à laquelle elle lui a été présentée, aux autres associés, en invitant ces derniers à lui faire connaître, dans le mois, à partir de cette date, le nombre de parts dont ils désirent se porter acquéreur.

A l'expiration de ce délai, le gérant informe le cédant des demandes qu'il a reçues.

Lorsque le nombre de parts demandées par les associés est supérieur au nombre de parts offertes, l'excédent est retranché uniquement de la demande des acquéreurs d'un nombre de parts plus que proportionnel à leur participation dans le capital. L'attribution se fait en proportion de cette participation.

Les parts qui n'auraient pas été demandées par les associés pourront, si elles sont entièrement libérées, être rachetées par la société. A cet effet, sur convocation du gérant, une assemblée générale est tenue dans le mois de l'expiration du délai prévu à l'alinéa 1er. La décision est prise à la majorité absolue, compte non tenu des voix afférentes aux parts qui n'ont pas trouvé acquéreur parmi les associés. Les associés peuvent encore faire usage de leur droit de préemption quant à ces parts, jusqu'à la décision de l'assemblée générale.

S'il n'a pas été fait usage du droit de préemption dans les deux mois de la notification prévue par l'alinéa 1er pour toutes les parts dont la cession ou la transmission est projetée, la cession ou la transmission des parts non acquises par l'exercice du droit de préemption peut être valablement effectuée. La cession entre vifs doit, à peine de nullité, être réalisée dans les deux mois qui suivent.

S'il a été fait usage du droit de préemption, le prix et les modalités de paiement sont déterminés par les statuts, ou, à défaut, par le juge, d'après la valeur du patrimoine de la société et le rendement des parts sociales. Le juge ne peut accorder un délai de paiement supérieur à un an, les parts restant incessibles pour chaque acquéreur jusqu'à paiement complet du prix par celui-ci.

Les statuts peuvent prévoir que le droit de préemption s'exercera par priorité au sein de certains groupes d'associés, sans que les délais prévus ci-dessus puissent être allongés.

Art. 156

Overdracht van aandelen onder de levenden en overgang wegens overlijden zijn, niettegenstaande enige andersluidende bepaling, ondergeschikt aan het recht van voorkoop van de vennoten, of, indien zij dit recht niet uitoefenen, van de vennootschap.

Tenzij bij de statuten anders is bepaald, kunnen de aandelen vrij overgaan of worden overgedragen aan een vennoot, aan de echtgenoot van de overdrager of van de overledene, aan zijn bloedverwanten in de opgaande of nederdalende lijn of aan iedere andere in de statuten aangewezen personen.

Art. 157

Behoudens in het geval van artikel 156, tweede lid, moeten de vennoot die aandelen wenst over te dragen en de rechtverkrijgenden van een overleden vennoot aan wie aandelen bij overgang zijn opgekomen, hiervan bij een ter post aangetekende brief aan de zaakvoerder kennis geven. De zaakvoerder stuurt onverwijld een kopie van deze brief, waarop hij de datum van ontvangst vermeldt, aan de overige vennoten, met het verzoek hem binnen een maand na die datum te laten weten voor hoeveel aandelen zij afnemer zijn.

Na afloop van die termijn geeft de zaakvoerder aan de overdrager bericht van de ingekomen aanvragen.

Wanneer de vennoten meer aandelen vragen dan er worden aangeboden, wordt het meergevraagde alleen afgetrokken van het aantal aandelen dat de afnemers boven de verhouding van hun deelneming in het kapitaal hebben gevraagd. De toewijzing geschiedt naar evenredigheid van die deelneming.

Aandelen die niet door vennoten zijn opgevraagd, kunnen, indien zij volgestort zijn, door de vennootschap worden ingekocht. Te dien einde wordt, na oproeping door de zaakvoerder, een algemene vergadering gehouden binnen een maand na het verstrijken van de in het eerste lid bepaalde termijn. Het besluit wordt bij volstrekte meerderheid van stemmen genomen, waarbij geen rekening wordt gehouden met de stemmen verbonden aan de aandelen waarvoor onder de vennoten geen afnemer is gevonden. Voor deze aandelen kunnen de vennoten het recht van voorkoop uitoefenen tot aan het besluit van de algemene vergadering.

Indien binnen twee maanden na de kennisgeving bedoeld in het eerste lid geen gebruik is gemaakt van het recht van voorkoop voor alle aandelen waarvan de overdracht of overgang in afwikkeling is, kunnen de aandelen die niet verkregen zijn door uitoefening van het recht van voorkoop, op geldige wijze overgedragen worden of overgaan. De overdracht onder de levenden moet op straffe van nietigheid binnen de twee daaropvolgende maanden tot stand komen.

Bij gebruikmaking van het recht van voorkoop worden de prijs en de wijze van betaling vastgesteld volgens desbetreffende bepalingen van de statuten, of, indien daaromtrent niets is bepaald door de rechter op de grondslag van de waarde van het vermogen der vennootschap en van het rendement der aandelen. De rechter kan voor de betaling geen langere termijn dan een jaar toestaan en verkregen aandelen kunnen niet worden overgedragen zolang de verkrijger de volledige prijs niet heeft betaald.

De statuten kunnen bepalen dat het recht van voorkoop bij voorrang binnen sommige groepen van vennoten wordt uitgeoefend, zonder dat de hiervoren gestelde termijnen kunnen worden verlengd.

Art. 158

Les alinéas 1 à 4 de l'article 86 sont applicables à la libération des parts sociales ainsi qu'aux effets de la cession, de la transmission et de l'attribution de parts.

Art. 159

Les droits et obligations prévus par l'article 158 pour le cédant et le cessionnaire sont applicables, en cas de vente sur saisie, au saisi et à l'adjudicataire.

Les associés, dûment informés par le gérant, ou la société peuvent empêcher la vente publique de la totalité ou d'une partie des parts :

1° en indiquant d'autres biens suffisants pour couvrir le créancier de ses droits;

2° en payant de leurs deniers, le créancier aux droits et actions duquel ils sont alors de plein droit subrogés.

Art. 160

Sans préjudice de la faculté réservée par l'article 157, alinéa 3, l'article 87, §§ 1er et 4 à 6, est applicable à l'acquisition de ses propres parts par une société privée à responsabilité limitée ou par une société filiale de celle-ci.

Les articles 88 et 89 sont applicables respectivement aux prêts et avances courantes par une société privée à responsabilité limitée à la souscription des parts de celle-ci par une société filiale.

Art. 161

L'achat par la société de ses parts sociales dans les cas prévus par les articles 157 et 160 ne peut être effectué qu'au moyen de réserves, à l'exclusion de la réserve légale, et sur le vu d'un bilan établi à cet effet par le gérant.

Les parts ainsi acquises peuvent être aliénées par la société dans les deux ans de l'acquisition, après avis donné par lettre recommandée aux associés qui pourront, dans le mois, exercer à nouveau leur droit de préemption, conformément aux articles 156 et 157. A défaut d'aliénation régulière dans le délai prescrit ci-dessus, les parts sont annulées de plein droit sans qu'il n'en résulte une réduction du capital. Tous les droits afférents à ces parts sont suspendus jusqu'à ce qu'elles aient été aliénées ou annulées.

SECTION 3

**De la gestion et du contrôle**

Art. 162

La société privée à responsabilité limitée est administrée par un ou plusieurs gérants, associés ou non.

Les gérants ne peuvent être que des personnes physiques.

Leur nombre est déterminé par les statuts.

Art. 158

De leden 1 tot 4 van artikel 86 vinden toepassing op de stortingen op aandelen en op de gevolgen van de overdracht en de toewijzing van de aandelen.

Art. 159

In geval van verkoop van aandelen na beslag, gelden de rechten en verplichtingen, door artikel 158 bepaald ten aanzien van de overdrager en de overnemer, mede ten aanzien van de beslagene en de koper.

De openbare verkoop van de aandelen of van een gedeelte ervan kan worden verhinderd door de vennoten, daarvan door de zaakvoerder behoorlijk in kennis gesteld, en door de vennootschap :

1° door andere goederen aan te wijzen die de rechten van de schuldeisers voldoende tot zekerheid strekken;

2° door uit eigen middelen de schuldeiser te betalen, in wiens rechten en vorderingen zij alsdan van rechtswege zijn gesteld.

Art. 160

Onverminderd het bepaalde in artikel 157, derde lid, is artikel 87, §§ 1 en 4 tot 6, mede van toepassing op de verkrijging van eigen aandelen door een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid of door een dochtermaatschappij van die vennootschap.

De artikelen 88 en 89 zijn onderscheidenlijk van toepassing op de door een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid toegestane leningen en voorschotten en op de inschrijving op haar aandelen door een dochtermaatschappij.

Art. 161

Inkoop door de vennootschap van eigen aandelen in de gevallen bepaald bij de artikelen 157 en 160 kan slechts geschieden uit de reserves, met uitsluiting van de wettelijke reserves, en na overlegging van een daartoe door de zaakvoerder opgemaakte balans.

De aldus verkregen aandelen mogen door de vennootschap worden vervreemd binnen twee jaar na de verkrijging, nadat bij aangetekende brief bericht is gegeven aan de vennoten, die binnen een maand opnieuw hun recht van voorkoop kunnen uitoefenen overeenkomstig de artikelen 156 en 157. Bij gebreke van een geldige vervreemding binnen de hierboven bepaalde termijn, worden de aandelen rechtens van onwaarde zonder dat daaruit een kapitaalvermindering volgt. De rechten aan die aandelen verbonden worden geschorst zolang deze niet zijn vervreemd of van onwaarde zijn.

AFDELING 3

**Beheer en toezicht**

Art. 162

De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt bestuurd door een of meer zaakvoerders, al dan niet vennoten.

Alleen natuurlijke personen kunnen zaakvoerders zijn.

Het aantal zaakvoerders wordt bij de statuten vastgesteld.

Art. 163

Les fonctions de gérant ne peuvent être cumulées avec celles exercées en vertu d'un contrat de louage de travail conclu avec la société ou avec une société filiale de celle-ci. Si le gérant est engagé dans les liens d'un tel contrat, celui-ci est résilié de plein droit lors de son entrée en fonction.

Art. 164

Les gérants sont nommés pour une durée déterminée qui ne peut excéder vingt ans, ou pour une durée indéterminée, soit dans l'acte constitutif soit par l'assemblée générale. Les conditions d'exercice des fonctions des gérants sont fixées au moment de la nomination. Elles ne peuvent être modifiées qu'avec le consentement des intéressés.

Art. 165

Les gérants nommés pour une durée déterminée ne peuvent être révoqués que pour des motifs graves.

Les gérants nommés pour une durée indéterminée ne peuvent, sauf motif grave, être révoqués que moyennant un préavis.

Le délai du préavis est d'au moins quatre mois pour les gérants nommés depuis moins de cinq ans : il est augmenté de trois mois dès le commencement de chaque nouvelle période de cinq ans. Il prend cours le jour même où la révocation est notifiée. En aucun cas les statuts ou les conditions arrêtés lors de la nomination ou postérieurement ne peuvent prévoir un délai de préavis supérieur à cinq ans.

Le gérant statutaire ne peut être révoqué que par l'assemblée générale délibérant comme en matière de modification des statuts.

En cas de révocation sans motif grave et soit sans préavis, soit avant le terme convenu, les gérants ont droit à une indemnité égale à leur rémunération pendant une période correspondant soit à la durée de préavis ou à la partie de ce délai restant à courir, soit au délai restant à courir jusqu'au terme.

La démission des gérants est soumise aux mêmes règles que la révocation. S'il y a lieu à préavis, les délais sont réduits de moitié.

Art. 166

Lorsqu'il y a plusieurs gérants, chacun d'eux dispose individuellement du pouvoir de gestion et de représentation.

Toutefois, les statuts peuvent décider que les gérants forment un conseil de gestion. En ce cas, les dispositions de l'article 95 s'appliquent.

Art. 167

Les pouvoirs de gestion et de représentation des gérants sont régis par les dispositions des articles 96, § 1er, 97 et 98. Leur responsabilité est celle qu'impose l'article 108 aux administrateurs-gérants.

Art. 168

§ 1er. L'assemblée générale décide, s'il y a lieu, d'exercer l'action sociale contre les gérants. Elle peut charger un ou plusieurs mandataires de l'exécution de cette décision.

Art. 163

De taak van zaakvoerder mag niet worden uitgeoefend samen met een betrekking krachtens een arbeidsovereenkomst met de vennootschap of met haar dochtermaatschappij. Indien de zaakvoerder in zodanige arbeidsverhouding staat, is deze overeenkomst bij zijn indiensttreding van rechtswege ontbonden.

Art. 164

De zaakvoerders worden benoemd voor een bepaalde tijd, die twintig jaar niet mag overschrijden, of voor onbepaalde tijd, hetzij in de oprichtingsakte, hetzij door de algemene vergadering. De voorwaarden waaronder de zaakvoerders hun opdracht uitoefenen worden bij de benoeming vastgesteld. Die voorwaarden kunnen niet worden gewijzigd dan met de instemming van de betrokkenen.

Art. 165

De voor een bepaalde tijd benoemde zaakvoerders kunnen alleen om gewichtige redenen worden ontslagen.

De voor onbepaalde tijd benoemde zaakvoerders kunnen behalve om gewichtige redenen, alleen met opzegging worden ontslagen.

De opzeggingstermijn is ten minste vier maanden voor zaakvoerders die sedert minder dan vijf jaar zijn benoemd; die termijn wordt met ingang van ieder verder tijdvak van vijf jaar met drie maanden verlengd. Hij gaat in de dag waarop van het ontslag wordt kennis gegeven. In geen geval mag in de statuten of in de bij de benoeming of later bedongen voorwaarden een opzeggingstermijn van meer dan vijf jaar worden bepaald.

De bij de statuten benoemde zaakvoerders kunnen alleen worden ontslagen door de algemene vergadering na besluitvorming als inzake wijziging van de statuten.

Ingeval de zaakvoerders zonder gewichtige reden en hetzij zonder opzegging, hetzij vóór het verstrijken van de bepaalde tijd worden ontslagen, hebben zij recht op een vergoeding gelijk aan hun bezoldiging voor de duur van de opzeggingstermijn of van de nog overblijvende tijd, dan wel van de nog lopende opdracht.

Voor het aftreden van de zaakvoerders gelden dezelfde regels als voor het ontslag, met dien verstande dat de opzeggingstermijnen met de helft worden verminderd.

Art. 166

Indien er verscheidene zaakvoerders zijn heeft ieder van hen de bevoegdheid om de vennootschap te beheren en te vertegenwoordigen.

De statuten kunnen echter bepalen dat de zaakvoerders een raad van beheer vormen. In dat geval zijn de bepalingen van artikel 95 van toepassing.

Art. 167

De beheers- en de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de zaakvoerders vallen onder de bepalingen van de artikelen 96, § 1, 97 en 98. Hun aansprakelijkheid is dezelfde als die bij artikel 108 bepaald voor de bestuurders-zaakvoerders.

Art. 168

§ 1. De algemene vergadering beslist over het instellen van de aansprakelijkheidsvordering tegen zaakvoerders. Zij kan een of meer gemachtigden met de uitvoering van die beslissing belasten.

§ 2. L'action sociale peut aussi être intentée, au nom et pour compte de la société, par un ou plusieurs associés disposant, au jour de l'assemblée générale qui s'est prononcée sur la décharge des gérants, d'un dixième des voix attachées à l'ensemble des parts existantes.

Les dispositions des articles 110, § 1er, alinéa 3, et § 2, 111 et 112 s'appliquent à cette action.

Art. 169

L'article 113 est applicable aux gérants et anciens gérants de sociétés privées à responsabilité limitée, ainsi qu'aux personnes qui ont effectivement détenu le pouvoir de gérer les affaires sociales.

Il n'est toutefois pas applicable aux personnes visées à l'alinéa précédent lorsque la société en faillite a réalisé, au cours des trois exercices qui précèdent la faillite, un chiffre d'affaires moyen inférieur à 25 millions de francs, hors taxe sur la valeur ajoutée, et lorsque le total du bilan au terme du dernier exercice n'a pas dépassé 15 millions de francs.

Art. 170

§ 1er. L'article 106 est applicable aux sociétés privées à responsabilité limitée.

§ 2. Le gérant qui a un intérêt personnel direct ou indirect, à une opération ou à une série d'opérations à réaliser par la société, ou à une décision que la société est appelée à prendre, est tenu d'en informer ses collègues ainsi que les commissaires, ou, s'il n'en existe pas, les autres associés et de faire inscrire ses déclarations au procès-verbal de la séance du conseil de gestion. Il ne peut assister aux délibérations relatives à ces opérations ou décisions ni prendre part au vote.

Il est spécialement rendu compte à la première assemblée générale par les commissaires ou, à leur défaut, par le gérant ou par le conseil de gestion, et avant tout vote sur d'autres résolutions, des opérations et des décisions visées au présent article dont ils ont été avisés ou dont ils ont eu connaissance, des conditions dans lesquelles elles ont été conclues ou prises et de leurs conséquences pour la société.

S'il n'y a qu'un gérant, l'opération est réalisée ou la décision est prise à l'intervention de l'assemblée générale qui peut désigner un mandataire spécial chargé d'exécuter ses résolutions.

§ 3. La société peut demander l'annulation des opérations conclues avec un gérant sans que toutes les formalités prévues au § 2 aient été observées. La nullité n'est couverte que par la ratification de l'opération, décidée par l'assemblée générale sur le rapport des commissaires s'il en existe.

La responsabilité des gérants est engagée conformément à l'article 107, § 2, 2e alinéa.

Art. 171

Un ou plusieurs commissaires exercent un droit illimité de surveillance et de contrôle sur toutes les opérations de la société ainsi que sur sa situation financière.

§ 2. Een aansprakelijkheidsvordering tegen zaakvoerders kan, in naam en voor rekening van de vennootschap ook worden ingesteld door een of meer vennoten die op de dag waarop de algemene vergadering zich over de kwijting aan de zaakvoerders heeft uitgesproken, bevoegd zijn tot het uitbrengen van een tiende gedeelte van de stemmen verbonden aan alle bestaande aandelen.

De bepalingen van de artikelen 110, § 1, derde lid, en § 2, 111 en 112 vinden op die vordering toepassing.

Art. 169

Artikel 113 is van overeenkomstige toepassing op de zaakvoerders en gewezen zaakvoerders van de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid alsmede op degenen die ten aanzien van de zaken van de vennootschap werkelijke beheersbevoegdheid hebben gehad.

Dat artikel vindt echter op de in het vorige lid genoemde personen geen toepassing wanneer het gemiddeld omzetcijfer, exclusief de belasting over de toegevoegde waarde, van de gefailleerde vennootschap over de drie voorafgaan, beneden 25 miljoen frank lag of wanneer het balanstotaal van het laatste boekjaar 15 miljoen frank niet overschreed.

Art. 170

§ 1. Artikel 106 is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

§ 2. De zaakvoerder die bij een verrichting of een reeks verrichtingen die de vennootschap wil doen of bij een beslissing die de vennootschap dient te nemen middellijk of onmiddellijk persoonlijk belang heeft, moet daarvan kennis geven aan de medezaakvoerders alsmede aan de commissarissen of, indien er geen zijn, aan de overige vennoten, en zijn verklaringen in de notulen van de vergadering van de raad van beheer doen optekenen. Hij mag de beraadslagingen betreffende die verrichtingen of beslissingen niet bijwonen, noch aan de stemming deelnemen.

Op de eerstvolgende algemene vergadering wordt door de commissarissen of, indien er geen zijn, door de zaakvoerder of door de raad van beheer, voordat over enig ander besluit wordt gestemd, speciaal verslag gedaan omtrent de in die artikel bedoelde verrichtingen en beslissingen waarvan zij bericht hebben gekregen of wetenschap hebben, de omstandigheden waarin die zijn tot stand gekomen en de gevolgen die zij voor de vennootschap hebben.

Is er slechts één zaakvoerder, dan wordt de verrichting gedaan of de beslissing genomen door de zorg van de algemene vergadering, die voor het uitvoeren van haar besluiten een bijzondere lasthebber kan aanstellen.

§ 3. De vennootschap kan de nietigverklaring vorderen van de verrichtingen die met een zaakvoerder zijn aangegaan zonder inachtneming van alle bij § 2 voorgeschreven formaliteiten. De nietigheid wordt slechts gedekt door de bekrachtiging van de verrichting waartoe de algemene vergadering heeft besloten, op verslag van de commissarissen indien er zijn.

De aansprakelijkheid van de zaakvoerders wordt beoordeeld volgens het bepaalde bij artikel 107, § 2, tweede lid.

Art. 171

Een of meer commissarissen hebben het recht onbeperkt toezicht en controle uit te oefenen op alle verrichtingen van de vennootschap en op haar financiën.

Ces commissaires sont désignés par l'assemblée générale des associés parmi les personnes reconnues spécialement qualifiées à cette fin en vertu d'un statut fixé par la loi.

Si le nombre des associés ne dépasse pas cinq, la nomination de commissaires n'est pas obligatoire et, dans ce cas, chaque associé a les pouvoirs d'investigation et de contrôle des commissaires.

Art. 172

Les commissaires sont nommés dans l'acte constitutif ou par l'assemblée générale, soit pour une durée déterminée, soit pour une durée indéterminée.
Ils sont toujours révocables à la majorité simple.

Art. 173

S'il y a plusieurs commissaires, ils forment un collège et ils délibèrent suivant le mode établi par les statuts et, à défaut de disposition à cet égard, suivant les règles ordinaires des assemblées délibérantes. Sauf disposition contraire des statuts, la délibération requiert la présence de la moitié au moins des commissaires.

Art. 174

Ne peuvent exercer les fonctions de commissaire, les conjoints des gérants ni leurs parents ou alliés en ligne directe ou en ligne collatérale jusqu'au quatrième degré inclusivement.
Les incompatibilités et les interdictions prévues aux articles 115, alinéa 1er, 2°, et 116 s'appliquent aux commissaires des sociétés privées à responsabilité limitée.

Art. 175

Les émoluments des commissaires consistent en une somme fixe établie au début et pour la durée du mandat par l'assemblée générale.
L'article 117, alinéas 2 et 3 est applicable aux sociétés privées à responsabilité limitée.

Art. 176

Les pouvoirs des commissaires sont ceux que définit l'article 120, alinéas 1er et 2.
Les commissaires peuvent se faire assister par un expert en vue de procéder à la vérification des livres et des comptes de la société. En cas d'accord de la société sur cette assistance les frais en sont à sa charge.
L'expert doit être agréé par la société. A défaut d'agréation, le président du tribunal de commerce, sur requête des commissaires, signifiée avec citation à la société, fait choix de l'expert. Le président entend les parties en son cabinet et statue en audience publique sur la désignation de l'expert. Sa décision ne doit pas être signifiée à la société et n'est pas susceptible de recours.

Die commissarissen worden door de algemene vergadering van aandeelhouders aangewezen uit de personen die daartoe bijzonder bevoegd worden geacht uit hoofde van hun wettelijke positie.
Zijn er niet meer dan vijf vennoten, dan behoeven geen commissarissen te worden benoemd en, worden er geen benoemd, dan heeft iedere vennoot de onderzoeks en controle bevoegdheid van een commissaris.

Art. 172

De commissarissen worden bij de oprichtingsakte of door de algemene vergadering voor een bepaalde of voor onbepaalde tijd benoemd.
Zij kunnen steeds bij gewone meerderheid van stemmen ontslagen worden.

Art. 173

Indien er verscheidene commissarissen zijn, vormen zij een college, dat beraadslaagt en besluit op de wijze door de statuten bepaald en, bij gebreke van bepalingen dienaangaande, volgens de gewone regels van de vertegenwoordigende lichamen. Tenzij de statuten anders bepalen is voor de totstandkoming van besluiten de aanwezigheid van de helft van de commissarissen vereist.

Art. 174

De taak van commissaris kan niet worden uitgeoefend door de echtegenoot van een zaakvoerder, noch door een bloed- of aanverwant in de rechte lijn of in de bijlijn tot en met de vierde graad.
De overenigbaarheden en verbodsbepalingen van de artikelen 115, eerste lid, 2°, en 116 zijn van overeenkomstige toepassing op de commissarissen van de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.

Art. 175

De bezoldiging van de commissarissen bestaat in een vast bedrag, dat bij de aanvang en voor de duur van hun opdracht door de algemene vergadering wordt vastgesteld.
Artikel 117, tweede en derde lid is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.

Art. 176

De bevoegdheden van de commissarissen zijn die bepaald bij artikel 120, eerste en tweede lid.
De commissarissen kunnen zich voor de verificatie van de boeken en rekeningen van de vennootschap doen bijstaan door een deskundige. Stemt de vennootschap met die bijstand in, dan komen de kosten te haren laste.
De deskundige moet door de vennootschap worden toegelaten. Bij gebreke daarvan wordt de keuze gedaan, op verzoekschrift van de commissarissen betekend met dagvaarding aan de vennootschap, door de voorzitter van de rechtbank van koophandel. De voorzitter hoort partijen in zijn kabinet en doet in openbare terechtzitting uitspraak over de benoeming van de deskundige. Zijn beslissing hoeft niet aan de vennootschap worden betekend en is niet vatbaar voor voorziening.

Art. 177

Les commissaires ont le droit d'assister aux assemblées générales et d'y prendre la parole. Ils doivent y assister si leur présence est demandée par un associé. La demande doit être formée par lettre recommandée adressée à la société huit jours au moins avant l'assemblée.

Les commissaires répondent aux questions qui leur sont posées au sujet de l'exécution de leur mission à moins que l'assemblée ne s'y oppose.

Art. 178

Les commissaires rédigent en vue de l'assemblée générale annuelle un rapport écrit et circonstancié contenant les indications prescrites par l'article 122 étant entendu qu'à l'alinéa 1er, 2°, dudit article, la mention des articles 105, 106 et 107 est remplacée par celle de l'article 170.

Art. 179

La responsabilité des commissaires est soumise aux règles de l'article 123.

SECTION 4

**De l'augmentation et de la réduction du capital social**

Art. 180

L'augmentation du capital est décidée par l'assemblée générale aux conditions requises pour la modification des statuts.

Les formalités et conditions prescrites pour la constitution de la société sont aussi requises pour l'augmentation de capital par des apports nouveaux.

Lorsque l'augmentation du capital comporte des apports ne consistant pas en numéraire, ceux-ci sont préalablement soumis à l'appréciation d'un réviseur d'entreprise, désigné par les gérants, qui fait rapport notamment sur la description de chacun des apports, sur les modes d'évaluation adoptés ainsi que sur la rémunération attribuée en contrepartie. Le rapport fait l'objet des mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1er, et il est annexé à l'acte authentique constatant la délibération de l'assemblée générale. Les gérants établissent en outre un rapport spécial conformément à cette dernière disposition.

Les parts nouvelles ne peuvent être souscrites que par les personnes indiquées à l'article 156, alinéa 2, sauf avec l'accord unanime de tous les associés.

L'article 130 s'applique à la société privée à responsabilité limitée.

Les gérants sont tenus solidairement des obligations prévues à charge des fondateurs par l'article 151, à l'exception du 4°.

L'article 131 relatif à la réduction du capital est applicable à la société privée à responsabilité limitée.

Art. 177

De commissarissen hebben het recht de algemene vergaderingen bij te wonen en er het woord te voeren. Zij zijn verplicht aanwezig te zijn als zulks door een vennoot wordt verzocht. Het verzoek wordt gedaan bij een aangetekende brief, die ten minste acht dagen voor de vergadering aan de vennootschap wordt gericht.

De commissarissen antwoorden op de vragen die hun met betrekking tot de uitoefening van hun opdracht worden gesteld, tenzij de vergadering zich daartegen verzet.

Art. 178

De commissarissen maken met het oog op de jaarvergadering een omstandig schriftelijk verslag op met de vermeldingen voorgeschreven bij artikel 122, met dien verstande dat in het eerste lid, 2°, van dat artikel de vermelding van de artikelen 105, 106 en 107 wordt vervangen door de vermelding van artikel 170.

Art. 179

Voor de aansprakelijkheid van de commissarissen gelden de regels van artikel 123.

AFDELING 4

**Verhoging en vermindering van het maatschappelijk kapitaal**

Art. 180

Tot verhoging van het kapitaal wordt door de algemene vergadering besloten volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

De formaliteiten en voorwaarden, voorgeschreven voor de oprichting van de vennootschap, moeten ook worden nagekomen voor de kapitaalverhoging door nieuwe inbreng.

Ingeval de kapitaalverhoging inbreng omvat in andere vorm dan geld, wordt deze vooraf gewaardeerd door een bedrijfsrevisor die door de zaakvoerders wordt aangewezen en die verslag uitbrengt inzonderheid over de omschrijving van iedere inbreng, de toegepaste waarderingsmaatstaven en de toegekende vergoeding. Het verslag wordt openbaar gemaakt zoals voorgeschreven is bij artikel 296, § 1, en wordt gehecht aan de authentieke akte tot vaststelling van het besluit van de algemene vergadering. De zaakvoerders maken tevens een bijzonder verslag op overeenkomstig laatstgenoemde bepaling.

Op de nieuwe aandelen kan alleen worden ingeschreven door de in artikel 156, tweede lid, genoemde personen, behoudens eenparige toestemming van alle vennoten.

Artikel 130 is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

De zaakvoerders zijn hoofdelijk gehouden tot nakoming van de verplichtingen, an de oprichters opgelegd in artikel 151, met uitzondering van 4°.

Artikel 131 betreffende de kapitaalvermindering is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

SECTION 5

**De l'émission des obligations**

Art. 184

Sans préjudice de l'article 144, les articles 318 à 340 s'appliquent aux emprunts obligataires et aux bons de caisse émis par les sociétés privées à responsabilité limitée.

Toutefois, l'assemblée des obligataires ne peut décider la conversion des obligations en parts de la société.

SECTION 6

**De la dissolution**

Art. 182

L'article 140 s'applique aux sociétés privées à responsabilité limitée. Les gérants assument les obligations et la responsabilité imposées par cette disposition aux administrateurs-gérants.

Art. 183

Si, par suite de pertes, l'avoir social ne représente plus qu'une valeur inférieure à 200 000 francs, la société sera dissoute à la demande de tout intéressé.

Art. 184

La dissolution de la société peut être prononcée par le juge à la demande de tout associé lorsqu'il existe de justes motifs dont la légitimité et la gravité sont laissées à l'appréciation des tribunaux.

Art. 185

En cas de réunion de toutes les parts entre les mains d'une seule personne, l'article 142 s'applique.

CHAPITRE VI

**Sociétés coopératives**

SECTION 1

**Définition et constitution**

Art. 186

La société coopérative est celle dont les associés, qui n'engagent qu'une mise déterminée et dont les parts, obligatoirement nominatives, ne sont pas librement cessibles, participent à l'activité de l'entreprise et dont le montant du capital peut varier sans modification des statuts par l'effet de la souscription ou du remboursement de parts.

La société coopérative peut veiller aux intérêts moraux de ses membres.

AFDELING 5

**Uitgifte van obligaties**

Art. 181

Behoudens het bepaalde in artikel 144, zijn de artikelen 318 tot 340 toepasselijk op de obligatieleningen en de kasbons die door besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid worden uitgegeven.

De vergadering van obligatiehouders heeft echter niet de bevoegdheid om te beslissen tot de vervanging van obligaties door aandelen van de vennootschap.

AFDELING 6

**Ontbinding**

Art. 182

Artikel 140 is van overeenkomstige toepassing op de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. De zaakvoerders hebben dezelfde verplichtingen en aansprakelijkheid als die bepaling oplegt aan de bestuurders-zaakvoerders.

Art. 183

Indien het vermogen van de vennootschap ten gevolge van verlies nog slechts een waarde van minder dan 200 000 frank vertegenwoordigt, wordt de vennootschap ontbonden zodra een belanghebbende het verzoekt.

Art. 184

De ontbinding van de vennootschap kan op verzoek van een vennoot door de rechter worden uitgesproken wanneer daartoe gegronde redenen zijn, waarvan de wettigheid en de gewichtigheid ter beoordeling staan van de rechter.

Art. 185

Wanneer alle aandelen in één hand zijn gekomen wordt artikel 142 toegepast.

HOOFDSTUK VI

**Coöperatieve vennootschap**

AFDELING 1

**Aard en oprichting**

Art. 186

De coöperatieve vennootschap is een vennootschap waarin de vennoten aan de uitoefening van het bedrijf deelnemen en slechts tot een bepaalde inbreng zijn verbonden, de aandelen, die verplicht op naam worden gesteld, niet voor overdracht vatbaar zijn en het kapitaal door inschrijving op of terugbetaling van aandelen zonder wijziging van de statuten kan veranderen.

De coöperatieve vennootschap kan de zedelijke belangen van de leden behartigen.

Art. 187

§ 1er. La constitution d'une société coopérative requiert :

1° qu'il y ait trois associés au moins;

2° que le capital social indiqué dans l'acte constitutif soit entièrement souscrit;

3° que chaque part correspondant à un apport en numéraire soit libérée d'un quart au moins par un versement effectif;

4° que chaque part correspondant en tout ou en partie à des apports en nature soit libérée intégralement.

§ 2. Les dispositions de l'article 61, § 2, relatives à la justification du capital social des sociétés anonymes sont applicables.

Art. 188

L'acte constitutif doit constater l'accomplissement des conditions mentionnées à l'article 187.

Il doit contenir en outre les mentions suivantes :

1° la désignation précise de l'objet social;

2° la dénomination de la société et l'indication de son siège social;

3° les nom, prénoms, profession et domicile des fondateurs;

4° le montant du capital social souscrit et du capital libéré lors de la constitution de la société;

5° la manière dont le capital social est ou sera ultérieurement libéré;

6° le capital minimum statutaire, s'il est différent du capital social souscrit lors de la constitution;

7° l'organisme dépositaire des apports à libérer en numéraire conformément à l'article 191.

Art. 189

La société est constituée par un ou plusieurs actes authentiques ou sous seing privé dans lesquels comparaissent tous les associés en personne ou par porteurs de mandats authentiques ou privés.

Les comparants à ces actes sont considérés comme fondateurs de la société.

Art. 190

Peuvent seuls être pris en considération pour la détermination du capital social, les apports susceptibles de réalisation forcée.

Art. 191

Les apports ne consistant pas en numéraire sont soumis à l'appréciation d'un réviseur d'entreprise, désigné par les fondateurs et qui fait rapport notamment sur la descrip-

Art. 187

§ 1. Voor de oprichting van een coöperatieve vennootschap is vereist dat :

1° er ten minste drie vennoten zijn;

2° het in de oprichtingsakte vermelde maatschappelijk kapitaal volledig is geplaatst;

3° op ieder aandeel, overeenstemmend met inbreng in geld, ten minste een vierde is gestort;

4° ieder aandeel geheel of ten dele overeenstemmend met inbreng in natura is volgestort.

§ 2. De bepalingen van artikel 61, § 2, betreffende de verantwoording van het maatschappelijk kapitaal in de naamloze vennootschappen zijn van overeenkomstige toepassing.

Art. 188

In de oprichtingsakte van de coöperatieve vennootschap moet worden vastgesteld dat aan de vereisten van artikel 187 is voldaan.

Daarin worden eveneens vermeld :

1° het doel van de vennootschap, nauwkeurig omschreven;

2° de benaming van de vennootschap en de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;

3° de naam, de voornaam, het beroep en de woonplaats van de oprichters;

4° het bedrag van het kapitaal dat is geplaatst en van het kapitaal dat is gestort bij de oprichting van de vennootschap;

5° de wijze waarop het kapitaal is of zal worden volgestort;

6° het statutaire minimumkapitaal indien dit verschilt van het kapitaal dat bij de oprichting is geplaatst;

7° de instelling waarbij de in geld te storten inbreng naar voorschrift van artikel 191 is gedeponeerd.

Art. 189

De vennootschap wordt opgericht bij een of meer authentieke of onderhandse akten, waarbij alle vennoten in persoon of door houders van een authentieke of onderhandse volmacht verschijnen.

Zij die bij deze akten verschijnen worden als oprichters van de vennootschap beschouwd.

Art. 190

Voor de vaststelling van het maatschappelijk kapitaal komt alleen inbreng in aanmerking die voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is.

Art. 191

Inbreng anders dan in geld wordt gewaardeerd door een bedrijfsrevisor die door de oprichters wordt aangewezen en verslag uitbrengt, inzonderheid over de omschrijving van

tion de chacun de ces apports, sur les modes d'évaluation adoptés ainsi que sur la rémunération attribuée en contrepartie. Le rapport demeurera annexé à l'acte prévu par l'article 189.

Les fonds affectés à la libération des apports en numéraire sont avant la constitution de la société déposés par versement ou virement à un compte spécial ouvert au nom de la société en formation auprès de l'un des organismes visés à l'article 1er de l'arrêté royal n° 56 du 10 novembre 1967 favorisant l'usage de la monnaie scripturale.

Le compte spécial doit être à la disposition exclusive de la société à constituer. Une attestation ne remontant pas à plus de trois mois, justifiant le dépôt et certifiant que les sommes déposées sont disponibles, est annexée à l'acte constitutif.

Il ne peut être disposé de ces sommes que par les personnes habilitées à engager la société et après que le notaire instrumentant ait informé l'organisme dépositaire de la passation de l'acte.

Si la société n'est pas constituée dans les trois mois de l'ouverture du compte spécial, les fonds sont restitués à leur demande à ceux qui les ont déposés.

Art. 192

Les statuts ne peuvent réserver d'avantages particuliers aux fondateurs.

Art. 193

Les associés fondateurs sont solidairement tenus de tous les engagements sociaux aussi longtemps que les conditions prescrites par les articles 187 et 188 n'auront pas été remplies.

Si ces conditions cessent d'être remplies, les administrateurs en fonction encourent la même responsabilité solidaire.

Art. 194

§ 1er. Les associés fondateurs sont en outre solidairement responsables de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe soit de la nullité de la société dérivant des articles 22 et 23, soit de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 188, soit de la surévaluation des apports ne consistant pas en numéraire.

§ 2. Les fondateurs sont tenus solidairement envers tous les intéressés, malgré toute stipulation contraire :

1° des engagements pris pour le compte de tiers par toute personne, soit comme mandataire soit en se portant fort, et auxquels cette personne sera réputée personnellement obligée s'il n'y a pas mandat valable ou si l'engagement n'est pas ratifié dans le mois;

2° des engagements de la société dans une proportion fixée par le juge, en cas de faillite prononcée dans les trois ans de la constitution si le capital social était, lors de la constitution, manifestement insuffisant pour assurer l'exercice normal de l'activité projetée pendant une période de deux ans au moins.

iedere inbreng, de toegepaste waarderingsmaatstaven en de toegekende vergoeding. Het verslag blijft gehecht aan de akte bedoeld in artikel 189.

De voor inbreng in geld bestemde bedragen worden vóór de oprichting van de vennootschap, bij storting of overschrijving gedeponeerd op een bijzondere rekening op naam van de vennootschap in oprichting, geopend bij een van de instellingen bedoeld in artikel 1 van het koninklijk besluit nr 56 van 10 november 1967 tot bevordering van het gebruik van giraal geld.

De bijzondere rekening moet uitsluitend ter beschikking zijn van de op te richten vennootschap. Een niet meer dan drie maanden oude verklaring die het deposito en de beschikbaarheid ervan bevestigt, wordt bij de akte gevoegd.

Over de rekening kan alleen worden beschikt door de personen die bevoegd zijn om de vennootschap te verbinden en eerst nadat de optredende notaris aan de instelling die de gelden in deposito heeft genomen, bericht heeft gegeven van het verlijden van de akte.

Indien de vennootschap niet binnen drie maanden na de opening van de bijzondere rekening is opgericht, worden de gelden teruggegeven aan de deposanten die erom verzoeken.

Art. 192

De statuten mogen aan de oprichters geen bijzondere voordelen toekennen.

Art. 193

De vennoten-oprichters zijn hoofdelijk aansprakelijk voor alle verbintenissen van de vennootschap zolang niet is voldaan aan de vereisten van de artikelen 187 en 188.

Indien aan die vereisten niet meer is voldaan, rust dezelfde hoofdelijke aansprakelijkheid op de bestuurders in functie.

Art. 194

§ 1. De vennoten-oprichters zijn bovendien hoofdelijk aansprakelijk voor de schade die het onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is, hetzij van de nietigheid van de vennootschap op grond van de artikelen 22 en 23, hetzij van de onjuistheid van de vermeldingen voorgeschreven bij artikel 188, hetzij van de overwaardering van de inbreng anders dan in geld.

§ 2. Niettegenstaande enig andersluidend beding, zijn de oprichters jegens belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk :

1° voor de verbintenissen die enig persoon voor rekening van een derde heeft aangegaan als lasthebber of door zich sterk te maken, met dien verstande dat die persoon zelf verbonden is bij ontstentenis van een geldige lastgeving, of van bekrachtiging van de verbintenis binnen een maand nadat ze is aangegaan;

2° voor de verbintenissen van de vennootschap, naar een verhouding die de rechter vaststelt, in geval van faillissement, uitgesproken binnen drie jaar na de oprichting, indien het maatschappelijk kapitaal bij de oprichting kennelijk ontoereikend was voor de normale uitoefening van de voorgenomen bedrijvigheid over ten minste twee jaar.

SECTION 2

De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé. De la souscription et du retrait des parts. Des cotisations

Art. 195

L'organe chargé de la gestion statue sur les demandes d'admission et de souscription des parts nouvelles; les statuts peuvent néanmoins confier ce pouvoir à l'assemblée générale ou prévoir un droit de recours auprès d'elle.

Art. 196

L'admission de nouveaux associés ou la souscription de parts nouvelles par les associés anciens entraînent l'augmentation du capital souscrit.

Les parts nouvelles doivent être intégralement souscrites.

Elles doivent être libérées à concurrence d'un quart au moins lorsqu'elles sont souscrites en numéraire. Elles doivent être libérées intégralement dans les autres cas.

Lorsque l'augmentation du capital comprend des apports ne consistant pas en numéraire, ceux-ci doivent faire l'objet d'un rapport dressé préalablement à la souscription par le commissaire-réviseur ou si la société n'en possède pas, par un réviseur d'entreprise; ce rapport, accompagné d'un rapport établi par l'organe chargé de la gestion, est soumis à la première assemblée générale; celle-ci se prononce sur la valeur attribuée à l'apport et à sa rémunération, à la majorité des 3/4 des voix présentées ou représentées, après déduction des voix attachées aux parts émises en échange de cet apport.

Les administrateurs en fonction sont solidairement responsables de tous les engagements sociaux postérieurs à l'augmentation du capital aussi longtemps que les conditions prescrites par le présent article n'auront pas été remplies. Ils sont en outre solidairement responsables du préjudice qui est une suite immédiate de la surévaluation manifeste des apports ne consistant pas en numéraire.

Art. 197

Tout associé peut, nonobstant toute disposition contraire des statuts, démissionner de la société ou retirer une partie des parts qu'il a souscrites, mais seulement dans les six premiers mois de chaque exercice social.

Les statuts peuvent prévoir que ces droits ne pourront être exercés qu'après un délai, qui ne pourra excéder dix ans à dater de la souscription des parts.

Ils peuvent également prévoir que la démission ou le retrait des parts ne sortiront leurs effets qu'après un délai, à dater de l'avis donné à la société; ce délai ne peut dépasser dix-huit mois. L'avis peut être notifié durant le délai éventuellement fixé dans les statuts conformément à l'alinéa précédent.

Les délais prescrits par les statuts en vertu du présent article ne peuvent être augmentés que de l'accord unanime des associés.

AFDELING 2

Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot. Inschrijving op en terugneming van aandelen. Bijdragen

Art. 195

Het orgaan dat met het beheer is belast beslist op de aanvragen om toetreding en om inschrijving op nieuwe aandelen; de statuten kunnen die bevoegdheid aan de algemene vergadering opdragen of voorzien in een recht van beroep op de algemene vergadering.

Art. 196

De opneming van nieuwe vennoten of de inschrijving op nieuwe aandelen door oude vennoten, hebben de verhoging van het geplaatste kapitaal ten gevolge.

Nieuwe aandelen moeten volledig zijn geplaatst.

Bij inschrijving in geld moet op die aandelen ten minste een vierde worden gestort. In de andere gevallen moeten zij worden volgestort.

Wanneer de verhoging van het geplaatste kapitaal inbreng omvat anders dan in geld, moet voordat de inschrijving plaatsheeft omtrent die inbreng een verslag worden opgemaakt door de commissaris-revisor of, indien er bij de vennootschap geen is, door een bedrijfsrevisor; dit verslag wordt samen met een verslag van het beheersorgaan aan de eerstvolgende algemene vergadering voorgelegd; deze spreekt zich uit over de waarde die aan de inbreng wordt toegekend en over de vergoeding, bij een meerderheid van drievierde der aanwezige of vertegenwoordige stemmen, onder aftrek van de stemmen verbonden aan de aandelen die in ruil voor die inbreng worden uitgegeven.

Zolang aan de voorschriften van dit artikel niet is voldaan zijn de bestuurders in functie hoofdelijk aansprakelijk voor de verbintenissen van de vennootschap die na de verhoging van het kapitaal worden aangegaan. Zij zijn bovendien hoofdelijk aansprakelijk voor de schade die een onmiddellijk gevolg is van de kennelijke overwaardering van inbreng anders dan in geld.

Art. 197

Iedere vennoot kan niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten, uit de vennootschap treden of een gedeelte van de aandelen waarvoor hij heeft ingeschreven terugnemen, doch alleen binnen de eerste zes maanden van een boekjaar.

De statuten kunnen bepalen dat die rechten eerst kunnen worden uitgeoefend na een zekere tijd, die niet langer mag zijn dan tien jaar, te rekenen van de inschrijving op de aandelen.

De statuten kunnen eveneens bepalen dat de uittreding en de terugneming van aandelen eerst gevolg hebben na een zekere tijd, die niet langer mag zijn dan achttien maanden, te rekenen van de kennisgeving aan de vennootschap. Die kennisgeving mag worden gedaan binnen de tijd die, krachtens het vorige lid bij de statuten mocht zijn vastgesteld.

De termijnen die bij de statuten overeenkomstig dit artikel zijn gesteld, kunnen alleen met algemeen goedvinden van de vennoten worden verlengd.

Art. 198

A moins que les statuts n'en disposent autrement, la déconfiture, la faillite ou l'incapacité entraînent la perte de la qualité d'associé.

Les héritiers d'un associé décédé ne peuvent devenir associés que dans les cas prévus par les articles 204, alinéa 1er et 218, alinéa 2.

Art. 199

Tout associé peut être exclu pour justes motifs ou pour toute autre cause indiquée dans les statuts.

La décision prononçant l'exclusion est motivée. Les statuts peuvent toutefois en disposer autrement s'il n'a pas été fait publiquement appel à l'épargne pour la souscription des parts.

L'exclusion est prononcée par l'assemblée générale, à moins que les statuts attribuent ce pouvoir à un autre organe.

L'associé dont l'exclusion est demandée doit être invité à faire connaître ses observations devant l'organe chargé de se prononcer. S'il le demande, il doit être entendu.

Art. 200

La décision d'exclusion est constatée dans un procès-verbal dressé et signé par celui qui a la gestion ou la signature sociale. Ce procès-verbal relate les faits établissant que l'exclusion a été prononcée conformément aux statuts ou aux dispositions de l'article 199; il est transcrit sur le registre des membres de la société et copie conforme est adressée à l'associé exclu, dans les huit jours, par lettre recommandée.

Ces règles s'appliquent nonobstant toute disposition contraire des statuts.

Art. 201

La perte de la qualité d'associé, le retrait de parts et le décès, sauf le cas prévu par l'article 218, alinéa 2, entraînent la réduction du capital souscrit et l'ancien associé ou ses ayants droit ont le droit de recevoir la valeur de leurs parts.

Art. 202

La somme à rembourser pour chaque part est calculée en divisant par le nombre de parts existantes l'actif social net tel qu'il résulte du bilan de l'exercice durant lequel l'associé a perdu cette qualité, est dédédé ou a retiré des parts.

Toutefois les réserves ne seront pas prises en considération pour la détermination de la valeur de la part dans la mesure où, conformément à l'article 243, le solde disponible après les opérations de liquidation n'est pas partagé entre les associés.

Les statuts peuvent néanmoins prévoir, en ce cas, que la valeur de remboursement des parts correspondra à leur valeur nominale indexée selon les modalités qu'ils prescrivent.

Les impôts perçus à charge de la société en raison du remboursement sont déduits de la somme calculée conformément au présent article sauf clause contraire des statuts.

Art. 198

Tenzij bij de statuten anders is bepaald, hebben kennelijk onvermogen, faillissement en het onbekwaam worden, het verlies van de hoedanigheid van vennoot ten gevolge.

De erfgenamen van een overleden vennoot kunnen geen vennoot worden behalve in de gevallen bepaald bij de artikelen 204, eerste lid en 218, tweede lid.

Art. 199

Iedere vennoot kan om een gegronde reden of uit een andere in de statuten vermelde oorzaak worden uitgesloten.

Het besluit tot uitsluiting wordt met redenen omkleed. Bij de statuten kan anders worden bepaald, indien voor de plaatsing van de aandelen geen beroep op het publiek is gedaan.

De uitsluiting wordt door de algemene vergadering uitgesproken, tenzij de statuten die bevoegdheid aan een ander orgaan opdragen.

De vennoot wiens uitsluiting wordt gevraagd, moet worden verzocht zijn opmerkingen te kennen te geven aan het orgaan die ze moet uitspreken. Op zijn verzoek moet hij worden gehoord.

Art. 200

Het besluit tot uitsluiting wordt vastgesteld in een procesverbaal, dat wordt opgemaakt en getekend door degene die de vennootschap beheert of voor haar tekent. Het procesverbaal vermeldt de feiten waaruit blijkt dat de uitsluiting overeenkomstig de statuten of de bepalingen van artikel 199 is uitgesproken; het wordt overgeschreven in het vennotenregister en een gewaarmerkt afschrift wordt binnen acht dagen bij aangetekende brief aan de uitgesloten vennoot toegezonden.

Deze regels zijn toepasselijk ondanks enige strijdige bepaling in de statuten.

Art. 201

Verlies van de hoedanigheid van vennoot, terugneming van aandelen en overlijden, behalve in het geval van artikel 218, tweede lid, hebben vermindering van het geplaatste kapitaal tot gevolg en de gewezen vennoot of zijn rechtverkrijgenden hebben recht op uitkering van de waarde van hun aandelen.

Art. 202

Het voor ieder aandeel terug te betalen bedrag wordt berekend door het eigen vermogen van de vennootschap volgens de balans van het boekjaar waarin de vennoot die hoedanigheid heeft verloren, overleden is of aandelen heeft teruggenomen, door het aantal bestaande aandelen te delen.

Indien het na de vereffeningsverrichtingen overblijvende saldo overeenkomstig artikel 243 niet onder de vennoten wordt verdeeld, komen de reserves voor de vaststelling van de waarde van het aandeel niet in aanmerking.

Bij de statuten kan worden bepaald dat de terugbetalingswaarde van de aandelen in zodanig geval gelijk is aan hun nominale waarde, geïndexeerd op een wijze die zij nader beschrijven.

De belastingen die door de vennootschap uit hoofde van de terugbetaling zijn gekweten, worden afgehouden van het overeenkomstig dit artikel berekende bedrag, tenzij bij de statuten anders is bepaald.

Art. 203

Lorsque le calcul de la valeur de la part dépend des comptes de l'exercice pendant lequel l'associé a perdu cette qualité, est décédé ou a retiré ses parts, le remboursement n'est exigible qu'un mois après l'approbation de ces comptes par l'assemblée générale.

Dans les autres cas, le remboursement est exigible immédiatement. S'il apparaît au moment de l'approbation des comptes de l'exercice que la somme payée est inférieure à celle qui est due par application de l'article 202, la différence deviendra exigible un mois après cette approbation.

Les articles 197, 204 et 205 demeurent en tout cas applicables.

Art. 204

L'associé ou les ayants cause de l'associé décédé ne peuvent recevoir la valeur de leur part lorsque le décès ou la perte de la qualité d'associé par application des articles 198 et 199 est de nature à entraîner une réduction du capital souscrit au-dessous du capital minimum statutaire. Les autres associés disposent en ce cas d'un délai d'un an pour acheter les parts sociales en payant un prix déterminé conformément à l'article 202 sauf accord différent des parties. Si dans l'année à compter de l'exigibilité du remboursement, le capital n'a pu être réduit et si les parts n'ont pas été achetées par les autres associés, l'ancien associé ou les ayants cause de l'associé décédé acquièrent la qualité d'associé, même s'ils ne remplissent pas les conditions prévues par les statuts et sans que l'agrément de la société soit nécessaire, jusqu'au moment de la réduction du capital ou de l'achat de leurs parts.

Les réductions du capital ont lieu dans la mesure où le capital souscrit vient à dépasser le capital minimum statutaire dans l'ordre de la date des événements qui les justifient.

Pour l'application du présent article, il faut avoir égard au capital minimum statutaire existant au moment de l'événement justifiant la réduction du capital souscrit.

Art. 205

Le droit au remboursement est suspendu lorsqu'il a pour effet de ramener l'actif social net au-dessous du capital minimum statutaire tel qu'il existait au moment de l'événement donnant droit au remboursement.

En pareil cas, les titulaires de ces parts sont créanciers de leur valeur à l'égard de la société sans que leurs droits puissent porter préjudice à ceux des autres créanciers.

A moins que les statuts n'en disposent autrement, ceux dont le droit au remboursement est né au cours d'un même exercice forment une même masse. Les membres de la masse la plus ancienne sont remboursés en premier lieu et ainsi de suite. Au sein d'une même masse, les répartitions se font au marc le franc.

Art. 206

Les anciens associés ou les ayants cause de l'associé décédé qui ne peuvent recevoir la valeur de leurs parts par application des articles 204, alinéa 1er, et 205 ont droit à un intérêt sur la valeur de leurs parts, déterminé conformément à l'article 202, au taux légal payable annuellement jusqu'au

Art. 203

Wanneer de berekening van de waarde van het aandeel afhangt van de rekeningen over het boekjaar waarin de vennoot die hoedanigheid heeft verloren, overleden is of zijn aandelen heeft teruggenomen, is het terug te betalen bedrag pas opeisbaar een maand na de goedkeuring van die rekeningen door de algemene vergadering.

In de andere gevallen is dat bedrag dadelijk opeisbaar. Indien bij de goedkeuring van de rekeningen over het boekjaar blijkt dat het betaalde bedrag kleiner is dan dat verschuldigd overeenkomstig artikel 202, is het verschil een maand na die goedkeuring opeisbaar.

De artikelen 197, 204 en 205 blijven evenwel toepasselijk.

Art. 204

Aan de vennoot of de rechtverkrijgenden van de overleden vennoot mag de waarde van hun aandeel niet worden uitgekeerd, wanneer het overlijden of het verlies van de hoedanigheid van vennoot volgens het voorschrift van de artikelen 198 en 199, vermindering van het geplaatste kapitaal beneden het statutaire minimumkapitaal tot gevolg zou hebben. In dat geval beschikken de andere vennoten over een termijn van een jaar om de aandelen te kopen tegen een prijs die overeenkomstig artikel 202 wordt vastgesteld, tenzij partijen anders overeenkomen. Wanneer binnen een jaar nadat het terug te betalen bedrag opeisbaar is geworden, het kapitaal niet kon worden verminderd en de aandelen niet door andere vennoten zijn aangekocht, verkrijgen de gewezen vennoot of de rechtverkrijgenden van de overleden vennoot de hoedanigheid van vennoot tot op het ogenblik van de vermindering van het kapitaal of de aankoop van hun aandelen, zelfs indien zij niet aan de statutaire voorwaarden voldoen en zonder dat zij toelating behoeven vanwege de vennootschap.

Kapitaalvermindering geschiedt in de mate waarin het geplaatste kapitaal het statutaire minimumkapitaal overschrijdt, naar tijdsorde van de gebeurtenissen die daartoe aanleiding geven.

Voor de toepassing van dit artikel wordt rekening gehouden met het statutaire minimumkapitaal ten tijde van de gebeurtenis die tot de vermindering van het geplaatste kapitaal aanleiding geeft.

Art. 205

Het recht op de terugbetaling wordt geschorst indien het tot gevolg heeft dat het eigen vermogen van de vennootschap daalt beneden het bedrag van het statutaire minimumkapitaal ten tijde van de gebeurtenissen waaruit het recht op terugbetaling is ontstaan.

In zodanig geval zijn de houders van die aandelen jegens de vennootschap schuldeiser voor de waarde ervan, zonder dat hun rechten die van andere schuldeisers kunnen verkorten.

Tenzij bij de statuten anders is bepaald, vormen zij wier recht op terugbetaling in de loop van hetzelfde boekjaar is ontstaan, een zelfde groep. De leden die tot de oudste groep behoren worden eerst terugbetaald en zo vervolgens. Binnen eenzelfde groep geschiedt de verdeling naar evenredigheid.

Art. 206

Gewezen vennoten en rechtverkrijgenden van overleden vennoten, aan wie de waarde van hun aandeel volgens de artikelen 204, eerste lid, en 205 niet kan worden uitgekeerd, verkrijgen op de overeenkomstig artikel 202 vastgestelde waarde van hun aandelen een jaarlijks betaalbare interest,

moment du remboursement, de l'achat de leurs parts ou de l'acquisition par eux de la qualité d'associé conformément à l'article 204, alinéa 1er.

L'intérêt ne peut être payé dans la mesure où ce paiement aurait pour effet de ramener au-dessous du capital minimum statutaire l'actif social net.

Art. 207

Les statuts peuvent autoriser l'assemblée générale à imposer le paiement par les associés d'une cotisation, à condition qu'ils en déterminent les bases, les modes de calcul et le maximum.

Art. 208

La cotisation est fixée chaque année par l'assemblée générale pour l'année suivante.

Art. 209

Les statuts peuvent affecter les cotisations à certaines charges ou dépenses qu'ils déterminent. Cette affectation peut aussi être décidée par l'assemblée générale au moment du vote de la cotisation.

Les statuts ou l'assemblée peuvent stipuler, en outre, que les cotisations ne pourront être utilisées à des remboursements de parts.

Les cotisations ne peuvent être remboursées que si les statuts ou, à défaut, l'assemblée lors du vote de la cotisation, l'autorisent et s'ils organisent les modalités de ce remboursement.

Le remboursement ne peut avoir lieu s'il doit avoir pour effet de ramener l'actif social net au-dessous du montant du capital minimum statutaire.

SECTION 3

**Des parts sociales et de leur transmission. Du registre**

Art. 210

Les apports des associés sont rémunérés par l'attribution de parts sociales. Celles-ci ont une valeur nominale.

Il ne peut être créé de titres ou parts bénéficiaires.

Art. 211

En même temps que les comptes annuels, est déposée et publiée par mention conformément aux articles 12 à 14 la liste des associés qui n'ont pas encore libéré leurs parts avec l'indication des sommes dont ils sont redevables.

Les associés indiqués dans cette liste ne pourront opposer une cession de leurs parts, antérieure mais non publiée, aux créanciers de la société, qui pourront néanmoins s'en prévaloir.

Art. 212

Les souscripteurs de parts sont, nonobstant stipulation contraire, responsables du montant total de leurs parts.

berekend tegen de wettelijke rentevoet, tot op het tijdstip van de terugbetaling, de afkoop van hun aandelen of de verkrijging door hen van de hoedanigheid van vennoot overeenkomstig artikel 204, eerste lid.

De interest mag niet worden uitgekeerd indien en voor zover het eigen vermogen van de vennootschap, daardoor beneden het statutaire minimumkapitaal zou dalen.

Art. 207

Bij de statuten kan aan de algemene vergadering de bevoegdheid worden opgedragen om aan de vennoten de betaling van een bijdrage op te leggen, mits zij de grondslagen, de berekeningswijze en het maximum van die bijdrage nader bepalen.

Art. 208

De bijdrage wordt elk jaar door de algemene vergadering vóór het volgende jaar vastgesteld.

Art. 209

De statuten kunnen de bijdrage bestemmen voor sommige lasten en uitgaven die zij nader bepalen. Hiertoe kan ook worden besloten door de algemene vergadering bij de stemming over de bijdrage.

De statuten of de algemene vergadering kunnen ook bepalen dat de bijdragen niet voor de terugbetaling van aandelen mogen worden gebruikt.

De bijdragen worden niet terugbetaald, tenzij de statuten, dan wel de algemene vergadering bij de stemming over de bijdrage, in deze mogelijkheid voorzien en de wijze van terugbetaling regelen.

Geen terugbetaling mag geschieden indien daardoor het eigen vermogen van de vennootschap beneden het statutaire minimumkapitaal zou dalen.

AFDELING 3

**Aandelen en overgang van aandelen. Register**

Art. 210

De inbreng van de vennoten wordt vergoed door toekenning van aandelen. Deze hebben een nominale waarde.

Winstbewijzen of soortgelijke effecten mogen niet worden uitgegeven.

Art. 211

De lijst van de vennoten die hun aandelen nog niet hebben volgestort en het bedrag dat zij nog verschuldigd zijn, wordt samen met de jaarrekeningen neergelegd en in de vorm van een mededeling bekendgemaakt overeenkomstig de artikelen 12 tot 14.

De in die lijst vermelde vennoten kunnen zich jegens de schuldeisers van de vennootschap niet beroepen op een vroegere, doch niet bekendgemaakte overdracht van hun aandelen; deze laatsten kunnen er zich wel op beroepen.

Art. 212

Zij die op aandelen hebben ingeschreven zijn, niettegenstaande enige andersluidende bepaling, aansprakelijk voor het volledig bedrag van hun aandelen.

En cas de cession de parts, le cessionnaire est, de plein droit, débiteur du montant restant à libérer.

Celui qui cède son titre demeure tenu envers la société solidairement avec le cessionnaire, des appels de fonds décrétés antérieurement à la date à laquelle la cession est devenue opposable à la société, ainsi que des appels de fonds postérieurs lorsque ceux-ci sont nécessaires pour apurer des dettes antérieures à la publication de la cession.

Le cédant a un recours solidaire contre celui à qui il a cédé son titre et contre les cessionnaires ultérieurs, à moins que les parties n'en conviennent autrement.

Art. 213

Une société coopérative ne peut consentir au moyen de fonds sociaux, des prêts ou avances garantis soit par ses propres parts, soit par les actions ou parts de la société qui la domine, soit par celles d'une société filiale, à moins que l'opération ne rentre dans le cadre de ses opérations courantes et qu'elle n'ait été conclue aux conditions et sous les garanties normalement exigées par elle pour les opérations de la même société.

Art. 214

§ 1er. La société coopérative doit tenir au siège social un registre que les associés peuvent consulter sur place, et qui indique pour chacun d'eux :

1° ses nom, prénoms, profession et domicile;
2° la date de son admission, de sa démission ou de son exclusion;
3° le nombre de parts dont il est titulaire ainsi que les souscriptions de parts nouvelles, les remboursements de parts, les cessions de parts, avec leur date;
4° le montant des versements effectués et les sommes retirées en remboursement des parts.

§ 2. L'organe chargé de la gestion peut décider que le registre des parts sera scindé en deux parties, dont l'une est conservée au siège de la société et l'autre en dehors du siège, en Belgique ou à l'étranger, dans les conditions et avec les effets prévus à l'article 77.

Art. 215

Les parts sont représentées par des certificats nominatifs qui portent la dénomination de la société, les nom, prénoms, profession et domicile du titulaire, la date de son admission, le tout sous la signature du titulaire et de celui qui a la gestion ou la signature sociale.

Art. 216

Les articles 75 et 80, alinéa 1er, sont applicables à la preuve de la propriété de la part et aux transferts de parts. Toutefois, les certificats délivrés aux associés ne peuvent être à ordre.

Les certificats sont établis en double et signés tant par l'associé que par un administrateur. Ils font preuve de l'admission.

La souscription de parts nouvelles, la libération des parts ou leur retrait s'établissent indépendamment de tous autres éléments probants, par des mentions appropriées sur les deux exemplaires du certificat signées comme il est dit ci-

In geval van overdracht van aandelen is de overnemer het nog te storten bedrag verschuldigd.

Hij die zijn aandeel overdraagt blijft jegens de vennootschap hoofdelijk met de overnemer aansprakelijk voor de stortingen die zijn uitgeschreven voordat de overdracht aan de vennootschap kan worden tegengeworpen, alsmede voor de latere uitgeschreven stortingen indien deze nodig zijn voor de voldoening van schulden die vóór de bekendmaking van de overdracht zijn ontstaan.

De overdrager heeft hoofdelijk verhaal op hem aan wie hij zijn aandeel heeft overgedragen en op de latere verkrijgers, tenzij partijen anders zijn overeengekomen.

Art. 213

Een coöperatieve vennootschap mag uit haar vermogen geen leningen of voorschotten toestaan gewaarborgd, hetzij door eigen aandelen, hetzij aandelen van de beheersende vennootschap, hetzij door die van een dochtermaatschappij, behalve wanneer de verrichting tot haar gewone bedrijfsuitoefening behoort en plaats heeft onder de voorwaarden en tegen de zekerheden die zij normaal voor soortgelijke verrichtingen eist.

Art. 214

§ 1. De coöperatieve vennootschap moet in haar zetel een register bijhouden, waarvan de vennoten ter plaatse inzage kunnen nemen en waarin voor ieder van hen worden aangetekend :

1° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats;
2° de datum van toetreding, uittreding of uitsluiting;
3° het aantal aandelen waarvan hij houder is, alsmede de inschrijvingen op nieuwe aandelen, de terugbetalingen en de overgangen van aandelen, met opgave van de datum;
4° de stortingen op aandelen en de gelden die als terugbetaling van aandelen worden teruggenomen.

§ 2. Het orgaan belast met het bestuur kan beslissen dat het aandelenregister in twee delen zal worden gesplitst, waarvan het ene zal berusten in de zetel van de vennootschap en het andere buiten deze zetel, in België of in het buitenland, naar het voorschrift en met de gevolgen bepaald in artikel 77.

Art. 215

De aandelen worden vertegenwoordigd door certificaten op naam, waarop voorkomen de vennootschapsnaam, de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de houder, de datum van zijn toetreding, een en ander ondertekend door de houder en door degene die de vennootschap beheert of voor haar tekent.

Art. 216

De artikelen 75 en 80, eerste lid, zijn van overeenkomstige toepassing op het bewijs van de eigendom van het aandeel en op de overgang van aandelen. De aan de vennoten uitgereikte certificaten mogen echter niet aan order luiden.

De certificaten worden in tweevoud opgemaakt en zowel door de vennoot als door een bestuurder ondertekend. Zij gelden als bewijs van toetreding.

Inschrijvingen op nieuwe aandelen, stortingen op aandelen en terugnemingen van aandelen worden, onverminderd alle andere bewijskrachtige gegevens, bewezen door daartoe strekkende vermeldingen op beide exemplaren van het certi-

dessus. Ces mentions peuvent aussi être portées dans le registre par la société sur la foi de documents établissant l'accord de l'associé au sujet de ces opérations.

Art. 217

L'article 76 est applicable aux parts appartenant à plusieurs propriétaires ou grevées soit d'un usufruit soit d'un gage.

Art. 218

Les parts sociales ne peuvent être ni cédées, ni transmises à cause de mort.

Les statuts peuvent cependant disposer qu'elles pourront être cédées ou transmises soit à des associés, soit à des tiers nominalement désignés dans les statuts ou entrant dans les catégories qu'ils déterminent et remplissant les conditions légales ou statutaires requises pour être associés.

En ce cas, l'agrément de l'organe compétent pour statuer sur l'admission des associés sera requis.

Les parts peuvent être données en gage; les droits du créancier gagiste sont déterminés par l'article 219 sans préjudice de l'article 217.

Art. 219

Le créancier d'un associé peut obtenir à son profit le remboursement de la valeur des parts de son débiteur dans les mêmes conditions que ce dernier.

Il doit suivre les règles de la saisie-arrêt, à moins que les parts ne lui aient été données en gage conformément à la loi du 5 mai 1872.

SECTION 4

**De l'administration et du contrôle**

Art. 220

La société coopérative est administrée de la manière prévue par les articles 221 à 227 ci-après ou, si les statuts le prévoient et, en tout cas, si la société fait appel au public en vue de la souscription de parts ou de la réception de fonds remboursables ou si elle emprunte par la voie d'obligations à ordre ou au porteur, conformément aux règles prévues par les articles 90 à 107.

Si la société est administrée conformément aux règles prévues par les articles 90 à 107, l'article 225 s'applique.

Art. 221

A moins qu'il n'ait été fait usage de la faculté prévue par l'article 220, la société coopérative est administrée par un conseil d'administration composé de trois administrateurs au moins, associés ou non. Leur nombre est déterminé par les statuts ou par l'assemblée générale.

Les administrateurs ne peuvent être que des personnes physiques. Ils sont nommés par l'assemblée générale des associés. Ils peuvent cependant pour la première fois être nommés par l'acte constitutif. Ils sont rééligibles sauf disposition contraire des statuts.

ficaat, ondertekend zoals hierboven gezegd is. Die vermeldingen kunnen door de vennootschap in het register ook worden opgenomen, aan de hand van stukken waaruit blijkt dat de vennoot in de verrichting heeft toegestemd.

Art. 217

Artikel 76 is van overeenkomstige toepassing op aandelen die aan verschillende eigenaars toebehoren dan wel met vruchtgebruik of pand zijn bezwaard.

Art. 218

De aandelen kunnen niet worden overgedragen noch overgaan door overlijden.

De statuten mogen evenwel bepalen dat zij kunnen worden overgedragen of overgaan hetzij aan vennoten, hetzij aan derden die met name zijn aangewezen in de statuten of behoren tot daarin nader bepaalde categorieën die voldoen aan de wettelijke of statutaire voorwaarden om vennoot te zijn.

In dat geval is het goedvinden vereist van het orgaan dat bevoegd is om over de toelating van vennoten te beslissen.

De aandelen kunnen in pand worden gegeven; ten aanzien van de rechten van de schuldeiser-pandhouder geldt het bepaalde in artikel 219, onverminderd artikel 217.

Art. 219

De schuldeiser van een vennoot kan te zijnen voordele de terugbetaling van de waarde van de aandelen van zijn schuldenaar verkrijgen op dezelfde wijze als deze.

Hij volgt alsdan de regels van het derdenbeslag, tenzij de aandelen hem in pand gegeven zijn overeenkomstig de wet van 5 mei 1872.

AFDELING 4

**Bestuur en toezicht**

Art. 220

De coöperatieve vennootschap wordt bestuurd op de wijze voorgeschreven bij de artikelen 221 tot 227; zij wordt bestuurd overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 107 wanneer de statuten zulks bepalen en, in alle geval, wanneer de vennootschap een beroep doet op het publiek voor de plaatsing van aandelen of de opneming van terugbetaalbare gelden of leningen aangaat door uitgifte van obligaties aan order of aan toonder.

Indien de vennootschap wordt bestuurd overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 107, is artikel 225 toepasselijk.

Art. 221

Tenzij gebruik wordt gemaakt van de bij artikel 220 geboden mogelijkheid wordt de coöperatieve vennootschap bestuurd door een raad van bestuur samengesteld uit ten minste drie bestuurders, al dan niet vennoten. Hun aantal wordt bij de statuten of door de algemene vergadering vastgesteld.

Alleen natuurlijke personen kunnen bestuurder zijn. Zij worden benoemd door de algemene vergadering van vennoten. De eerste maal kunnen zij bij de oprichtingsakte worden benoemd. Zij zijn herkiesbaar, tenzij de statuten anders bepalen.

La durée de leur mandat est de six ans à moins que les statuts ne fixent une durée moindre.

En cas de vacance d'une place d'administrateur, et sauf disposition contraire des statuts, les administrateurs restants ont le droit d'y pourvoir provisoirement. Dans ce cas, l'assemblée générale lors de la première réunion procède à l'élection définitive. L'administrateur ainsi nommé achève le mandat de l'administrateur qu'il remplace.

Les administrateurs sont toujours révocables par l'assemblée générale statuant à la majorité simple des voix.

Art. 222

Le conseil d'administration forme un collège qui délibère suivant le mode établi par les statuts et, à défaut de dispositions à cet égard, suivant les règles ordinaires des assemblées délibérantes. A moins que les statuts n'en disposent autrement, la délibération requiert la présence de la moitié au moins des administrateurs. Les décisions prises par le conseil sont consignées dans un procès-verbal signé par tous les membres présents.

Les membres du conseil peuvent se répartir entre eux les tâches de la gestion, si les statuts n'en disposent pas autrement, et sans préjudice de leur responsabilité solidaire conformément à l'article 108.

Art. 223

Le conseil d'administration a le pouvoir de faire tous les actes nécessaires ou utiles à la réalisation de l'objet social à l'exception de ceux que la loi réserve à l'assemblée générale. Il représente la société à l'égard des tiers et en justice, soit en demandant soit en défendant.

Art. 224

Les restrictions apportées par les statuts aux pouvoirs des administrateurs ainsi que la répartition éventuelle des tâches de la gestion, ne sont pas opposables aux tiers même si elles sont publiées.

Les statuts peuvent donner qualité à un ou à plusieurs administrateurs pour assurer la représentation générale de la société dans les actes et en justice, soit seuls, soit conjointement. Ces dispositions sont opposables aux tiers dans les conditions prévues à l'article 15.

La société est liée par les actes accomplis par le conseil d'administration ou par les administrateurs ayant qualité pour l'engager en vertu de l'alinéa 2 ci-dessus, même si les actes excèdent l'objet social, à moins qu'elle ne prouve que le tiers savait que l'acte dépassait cet objet ou qu'il ne pouvait l'ignorer, compte tenu des circonstances, sans que la seule publication des statuts suffise à constituer cette preuve.

Art. 225

Le mandat d'administrateur est gratuit. Les statuts peuvent toutefois autoriser l'assemblée générale à attribuer des jetons de présence ou autres indemnités aux administrateurs, ainsi qu'une rémunération aux administrateurs chargés de fonctions spéciales ou de la gestion journalière.

Ces indemnités et rémunérations doivent être d'un montant fixe.

De duur van hun opdracht is zes jaar, tenzij bij de statuten een kortere tijd is gesteld.

Bij openvallen van een plaats van bestuurder zijn de overige bestuurders bevoegd om daarin voorlopig te voorzien, tenzij de statuten anders bepalen. In dat geval gaat de algemene vergadering op haar eerstvolgende bijeenkomst tot de vaste benoeming over. De op die wijze benoemde bestuurder doet de tijd uit van de bestuurder die hij vervangt.

De bestuurders kunnen steeds door de algemene vergadering bij gewone meerderheid van stemmen worden ontslagen.

Art. 222

De raad van bestuur is een college dat beraadslaagt en besluit op de wijze bij de statuten voorgeschreven en, bij gebreke van bepalingen dienaangaande, volgens de gewone regels van vertegenwoordigende lichamen. Tenzij de statuten anders bepalen is voor de totstandkoming van besluiten de aanwezigheid van ten minste de helft van de bestuurders vereist. De besluiten van de raad worden in de notulen opgenomen en door alle aanwezige leden getekend.

Tenzij de statuten anders bepalen, kunnen de leden van de raad van bestuur de beheerstaken onder elkaar verdelen, onverminderd hun hoofdelijke aansprakelijkheid als bepaald in artikel 108.

Art. 223

De raad van bestuur heeft de bevoegdheid om alle handelingen te verrichten die nodig of dienstig zijn tot de verwezenlijking van het doel van de vennootschap, met uitzondering van die waarvoor volgens de wet alleen de algemene vergadering bevoegd is. Hij vertegenwoordigt de vennootschap jegens derden en in rechte, als eiser of als verweerder.

Art. 224

De beperkingen bij de statuten gesteld aan de bevoegdheden van de bestuurders,alsmede de verdeling van de beheerstaken, kunnen tegen derden niet worden ingeroepen, zelfs indien zij bekendgemaakt zijn.

De statuten kunnen aan een of meer, alleen of gezamenlijke handelende bestuurders algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid in en buiten rechte opdragen. Zodanige bepaling kan tegen derden worden ingeroepen indien aan de voorwaarden gesteld in artikel 15 is voldaan.

De vennootschap is gebonden door de rechtshandelingen verricht door de raad van bestuur of door bestuurders die overeenkomstig het tweede lid de bevoegdheid hebben om haar te verbinden, zelfs indien door die handelingen het vennootschapsdoel werd overschreden, tenzij ze aantoont dat de derde wist dat door die handeling het vennootschapsdoel werd overschreden of hiervan, gezien de omstandigheden, niet onkundig kon zijn; de bekendmaking van de statuten alleen is daartoe geen voldoende bewijs.

Art. 225

De opdracht van bestuurder is niet bezoldigd. De statuten kunnen evenwel aan de algemene vergadering bevoegdheid verlenen om aan de bestuurders presentiegeld of andere vergoedingen toe te kennen en te voorzien in de bezoldiging van bestuurders die met een bijzondere taak dan wel met het dagelijks beheer zijn belast.

Die vergoedingen en bezoldigingen worden op een vast bedrag vastgesteld.

Art. 226

§ 1er. Sans préjudice de l'application de dispositions légales particulières, la société ne peut consentir à ses administrateurs, à ceux d'une société qui la domine ou à ceux d'une société filiale, un crédit, sous quelque forme que ce soit, à moins que l'opération ne rentre dans le cadre de ses opérations courantes et qu'elle n'ait été conclue aux conditions et sous les garanties normalement exigées par elle pour les opérations de la même nature.

§ 2. Lorsqu'un administrateur a un intérêt opposé à une opération ou à une série d'opérations à réaliser par la société ou à une décision que la société est appelée à prendre, il est tenu d'en aviser ses collègues ainsi que les commissaires et doit faire acter sa déclaration au procès-verbal de la première séance du conseil.

Il ne peut assister aux délibérations relatives à ces opérations ou décisions, ni prendre part aux votes.

Les commissaires font, à la première assemblée générale avant tout vote sur d'autres résolutions, un rapport spécial et circonstancié sur les opérations ou décisions dont ils ont été avisés ou dont ils ont eu connaissance, sur les conditions dans lesquelles elles ont été conclues et sur leurs conséquences pour la société.

§ 3. La société peut demander l'annulation des opérations conclues avec un administrateur sans que toutes les formalités prévues au § 2 aient été observées. La nullité n'est couverte que par la ratification de l'opération décidée par l'assemblée générale sur le rapport des commissaires.

§ 4. Les administrateurs sont tenus solidairement de réparer les dommages causés à la société par toutes opérations conclues ou par toutes décisions prises en violation des dispositions qui précèdent.

Ils ne sont déchargés de cette obligation que s'ils prouvent avoir ignoré l'existence d'une divergence d'intérêts et s'ils ont dénoncé celle-ci à la plus prochaine réunion du conseil d'administration, après qu'ils en auront eu connaissance.

Art. 227

Sauf dispositions plus restrictives des statuts, les administrateurs peuvent déléguer, sous leur responsabilité, la gestion journalière des affaires de la société ainsi que la représentation de celle-ci, en ce qui concerne cette gestion, à des personnes désignées par eux, associées ou non associées. La responsabilité de ces agents à raison de leur gestion se détermine conformément aux règles du mandat.

Art. 228

Un ou plusieurs commissaires exercent un droit illimité de surveillance et de contrôle sur toutes les opérations de la société ainsi que sur sa situation financière.

Ces commissaires sont choisis parmi les personnes reconnues spécialement qualifiées à cette fin en vertu d'un statut fixé par la loi.

L'article 117 leur est applicable.

Art. 226

§ 1. Onverminderd de toepassing van bijzondere wettelijke en bestuurlijke bepalingen, mag de vennootschap aan haar bestuurders, aan die van een beheersende vennootschap of aan die van een dochtermaatschappij, in geen enkele vorm krediet toestaan, behalve wanneer de verrichting tot haar gewone bedrijfsuitoefening behoort en plaatsheeft onder de voorwaarden en tegen de zekerheden die zij normaal voor soortgelijke verrichtingen eist.

§ 2. Wanneer een bestuurder bij een verrichting of een reeks verrichtingen die de vennootschap wil doen, of bij een beslissing die de vennootschap dient te nemen, middellijk of onmiddellijk persoonlijk belang heeft, moet hij daarvan aan de andere bestuurders schriftelijk bericht geven. Hij moet zijn verklaring doen opnemen in de notulen van de eerstvolgende vergadering van de raad.

Hij mag de beraadslagingen betreffende die verrichtingen of beslissingen niet bijwonen, noch aan de stemming deelnemen.

Op de eerstvolgende algemene vergadering brengen de commissarissen voordat over enig ander besluit wordt gestemd, een bijzonder en omstandig verslag uit betreffende de verrichtingen of beslissingen waarvan zij bericht hebben gekregen of wetenschap hebben, de omstandigheden waarin die zijn tot stand gekomen, en de gevolgen die zij voor de vennootschap hebben.

§ 3. De vennootschap kan de nietigverklaring vorderen van de verrichtingen die met een van haar bestuurders zijn aangegaan zonder inachtneming van alle bij § 2 voorgeschreven formaliteiten. De nietigheid wordt slechts gedekt door de bekrachtiging van de verrichting waartoe de algemene vergadering op verslag van de commissarissen heeft besloten.

§ 4. De bestuurders zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de schade die de vennootschap heeft geleden ten gevolge van een beslissing genomen of van een verrichting aangegaan met overtreding van de bepalingen hiervoren.

Van die aansprakelijkheid zijn zij slechts ontslagen, indien zij aantonen dat zij geen kennis droegen van het bestaan van een uiteenlopend belang en, zodra dit hun wel bekend was, daarvan aangifte hebben gedaan op de eerste vergadering van de raad van bestuur.

Art. 227

Behoudens meer beperkende bepalingen in de statuten, kunnen de bestuurders, onder hun verantwoordelijkheid, het dagelijks bestuur van de vennootschap en de bevoegdheid om de vennootschap ter zake van het bestuur te vertegenwoordigen, opdragen aan door hen aangewezen personen, al dan niet vennoten. De aansprakelijkheid van die gemachtigden wegens hun beheer wordt bepaald overeenkomstig de regels van de lastgeving.

Art. 228

Een of meer commissarissen hebben het recht onbeperkt toezicht en controle uit te oefenen op alle verrichtingen van de vennootschap en op haar financiën.

Die commissarissen worden aangewezen uit de personen die daartoe bijzonder bevoegd worden geacht uit hoofde van hun wettelijke positie.

Artikel 117 is op hen van overeenkomstige toepassing.

Les commissaires sont nommés par l'assemblée générale des associés; ils peuvent cependant, pour la première fois, être nommés par l'acte de constitution de la société.

La durée de leur mandat est de six ans, à moins que les statuts ne fixent une durée moindre. Ils sont toujours révocables par l'assemblée générale statuant à la simple majorité des voix.

Ils sont rééligibles sauf disposition contraire des statuts.

Si leur nombre est réduit par suite de décès ou autrement, de plus de la moitié, le conseil d'administration doit convoquer immédiatement l'assemblée générale pour pourvoir au remplacement des commissaires manquants.

S'ils sont plusieurs, ils forment un collège qui délibère conformément aux statuts ou, à défaut, conformément aux règles des assemblées délibérantes. Celui-ci ne peut délibérer que si la moitié au moins de ses membres est présente ou représentée.

Art. 229

Ne peuvent exercer les fonctions de commissaire :

1° le conjoint, les parents ou alliés en ligne directe et les parents et alliés en ligne collatérale jusqu'au quatrième degré inclusivement de l'un des administrateurs ou agents visés à l'article 227;

2° celui qui a été préposé de la société, si ce n'est trois années au moins après la cessation de ses fonctions.

Art. 230

Les commissaires ne peuvent exercer aucune fonction dans la société soumise à leur surveillance ni accepter d'elle aucun mandat ou aucune mission soit directement, soit indirectement, en dehors des cas prévus par la loi.

Ils ne peuvent, pendant les trois années qui suivent la cessation de leurs fonctions, être nommés administrateur ou directeur de la société dans laquelle ils ont exercé leur mandat.

Les mêmes règles s'appliquent aux fonctions, autres que celles de commissaire, exercées dans une société filiale, dans une société dominante ou dans d'autres filiales de celle-ci.

Art. 231

Les commissaires peuvent à tout moment prendre connaissance, sans déplacement, des livres, de la correspondance, des procès-verbaux et généralement de toutes écritures de la société.

Ils peuvent requérir des administrateurs ou des préposés de la société toutes les explications ou informations et procéder à toutes les vérifications qui leur paraissent nécessaires.

Ces pouvoirs peuvent être exercés par les commissaires conjointement ou individuellement.

Les commissaires doivent soumettre à l'assemblée générale le résultat de leur mission avec les observations qu'ils croient convenables. Ils peuvent se faire assister par un expert en vue de procéder à la vérification des livres et comptes de la société en justifiant dans leur rapport de la nécessité de cette assistance.

L'expert doit être agréé par le conseil d'administration. A défaut d'agrément dans la huitaine, les commissaires peuvent obtenir sur requête la désignation d'un expert par le président du tribunal de commerce.

De commissarissen worden benoemd door de algemene vergadering van vennoten; de eerste maal kunnen zij bij de oprichtingsakte worden benoemd.

De duur van hun opdracht is zes jaar, tenzij bij de statuten een kortere tijd is gesteld. Zij kunnen steeds door de algemene vergadering bij gewone meerderheid van stemmen worden ontslagen.

Tenzij de statuten anders bepalen zijn de commissarissen herkiesbaar.

Indien ingevolge overlijden of anderzins hun aantal met meer dan de helft verminderd is, roept de raad van bestuur onmiddellijk de algemene vergadering bijeen om in de vervanging van de ontbrekende commissarissen te voorzien.

Wanneer er verscheidene commissarissen zijn, vormen zij een college dat beraadslaagt en besluit op de wijze bij de statuten voorgeschreven en, bij gebreke van bepalingen dienaangaande, volgens de gewone regels van vertegenwoordigende lichamen. Voor een wettige besluitvorming is vereist dat ten minste de helft van de leden aanwezig of vertegenwoordigd is.

Art. 229

De taak van commissaris mag niet worden uitgeoefend door :

1° de echtgenoot of een bloed- of aanverwant in de rechte lijn of in de zijlijn tot en met de vierde graad van een bestuurder of van een gemachtigde bedoeld in artikel 227;

2° een gewezen aangestelde van de vennootschap, tenzij zijn betrekking ten minste drie jaar is geëindigd.

Art. 230

De commissarissen mogen in de vennootschap die aan hun toezicht onderworpen is, geen andere taak uitoefenen noch rechtstreeks of onrechtstreeks van de vennootschap enige taak aanvaarden buiten de gevallen bij de wet bepaald.

Zij mogen gedurende drie jaar na het einde van hun taak in een vennootschap daarin niet tot bestuurder of directeur worden benoemd.

Dezelfde regels zijn toepasselijk op alle taken behalve die van commissaris, uitgeoefend in een dochtermaatschappij, in een beheersende vennootschap of in andere dochtermaatschappijen van deze laatste.

Art. 231

De commissarissen kunnen te allen tijde ter plaatse inzage nemen van de boeken, brieven, notulen en in het algemeen van alle geschriften van de vennootschap.

Zij kunnen van de bestuurders en van de aangestelden van de vennootschap alle ophelderingen en inlichtingen vorderen en alle verificaties doen die zij nodig achten.

Deze bevoegdheid kan door de commissarissen alleen of gezamenlijk handelend worden uitgeoefend.

De commissarissen leggen aan de algemene vergadering hun bevindingen voor, samen met de opmerkingen die zij raadzaam achten. Zij kunnen zich voor de verificatie van de boeken en rekeningen door een deskundige doen bijstaan, mits zij in hun verslag de noodzakelijkheid daarvan aantonen.

De deskundige moet door de raad van bestuur worden toegelaten. Indien deze toelating niet binnen acht dagen is verkregen, kunnen de commissarissen, zich voor de benoeming van een deskundige, bij verzoekschrift tot de voorzitter van de rechtbank van koophandel wenden.

Art. 232

§ 1er. L'article 108 s'applique à la responsabilité des administrateurs et l'article 123 à celle des commissaires.

§ 2. Les articles 109 à 112 sont applicables aux sociétés coopératives qu'elles aient ou non fait usage de la faculté prévue à l'article 220.

Art. 233

Les articles 225 et 226, § 1er, s'appliquent aux commissaires.

SECTION 5

**De l'affectation des bénéfices**

Art. 234

Sans préjudice de la répartition des ristournes prévue à l'article 235, les statuts peuvent autoriser l'attribution aux associés d'une quote-part du bénéfice net qui ne peut excéder le taux légal de l'intérêt appliqué au montant effectivement libéré des parts sociales. En cas d'insuffisance des bénéfices d'un exercice, le montant non attribué n'est récupérable sur les bénéfices nets des exercices suivants ou sur les réserves que si les statuts l'autorisent.

Art. 235

Le montant du résultat de l'exercice augmenté des reports à nouveau et des prélèvements effectués sur des réserves disponibles à cet effet et diminué des pertes des exercices antérieurs et des sommes portées en réserve en vertu de la loi ou des statuts peut être réparti entre les associés sous la forme de ristournes en proportion soit des opérations traitées avec chacun d'eux, soit des prestations fournies ou reçues par chacun d'eux. Si les statuts l'autorisent, des ristournes peuvent être réparties aux clients non associés en proportion des opérations faites par la société avec chacun d'eux.

SECTION 6

**Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale**

Art. 236

Le capital minimum est égal au capital souscrit lors de la constitution de la société, si les statuts ne fixent pas un autre montant.

Le capital minimum statutaire peut être augmenté, ou réduit par l'assemblée générale délibérant dans les conditions requises pour la modification des statuts.

La réduction ne peut en aucun cas préjudicier aux droits des tiers.

Art. 232

§ 1. Artikel 108 is van overeenkomstige toepassing op de aansprakelijkheid van de bestuurders en artikel 123 op die van de commissarissen.

§ 2. De artikelen 109 tot 112 zijn van overeenkomstige toepassing op de coöperatieve vennootschappen, om het even of zij gebruik hebben gemaakt van de bij artikel 220 geboden mogelijkheid.

Art. 233

De artikelen 225 en 226, § 1, zijn van overeenkomstige toepassing op de commissarissen.

AFDELING 5

**Bestemming van de winst**

Art. 234

Onverminderd de uitkering van een omzetdividend als bepaald in artikel 235, kunnen de statuten voorzien in de mogelijkheid tot uitkering aan de vennoten van een gedeelte van de nettowinst, dat niet groter mag zijn dan de wettelijke interest berekend over het bedrag dat werkelijk op de aandelen is gestort. Indien de winst over een boekjaar ontoereikend is, kan het niet uitgekeerde bedrag niet worden toegerekend op de nettowinst van de volgende boekjaren of op de reserves, tenzij zulks bij de statuten is toegelaten.

Art. 235

Het resultaat, vermeerderd met de uit het vorige boekjaar overgebrachte saldi en de onttrekkingen aan daarvoor beschikbare reserves, en verminderd met het verlies over de vorige boekjaren en de krachtens de wet of de statuten gereserveerde bedragen, kan in de vorm van een omzetdividend aan de vennoten worden uitgekeerd naar verhouding van de verrichtingen met ieder van hen gedaan of van de diensten door ieder van hen geleverd of ontvangen. Indien de statuten daarin voorzien, kan aan klanten die geen vennoot zijn een omzetdividend worden uitgekeerd naar verhouding van de verrichtingen die de vennootschap met ieder van hen heeft gedaan.

AFDELING 6

**Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij besluit van de algemene vergadering**

Art. 236

Het minimumkapitaal is gelijk aan het kapitaal dat bij de oprichting van de vennootschap is geplaatst, voor zover de statuten geen ander bedrag vaststellen.

Het statutaire minimumkapitaal kan worden verhoogd of verminderd door de algemene vergadering, die beraadslaagt en besluit volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

De vermindering mag in geen geval de rechten van derden verkorten.

Art. 237

§ 1er. Sans préjudice de l'article 196, l'assemblée générale peut, dans les conditions requises pour la modification des statuts, augmenter le capital souscrit sans apports extérieurs à l'aide des bénéfices de l'exercice ou des réserves figurant au bilan du dernier exercice social, à l'exception de la réserve légale, et pour autant que les pertes éventuellement subies par la société soient entièrement comblées.

Peuvent être incorporées au capital dans les mêmes conditions les plus-values d'éléments d'actif non réalisées si elles ont figuré au bilan de deux exercices sociaux consécutifs au moins.

Toutefois, la décision ne requiert pas un procès-verbal authentique.

§ 2. Sans préjudice de l'article 196, l'assemblée générale peut également, dans les conditions requises par l'article 291 pour la modification des statuts, augmenter le capital souscrit par une modification des engagements des associés.

Art. 238

Sans préjudice de l'article 201, en cas de perte éprouvée par la société, le capital souscrit peut être réduit par l'assemblée générale, sans remboursement aux associés en observant les conditions de convocation, de présence et de majorité requises pour la modification des statuts; il ne peut cependant être réduit de cette façon au-dessous du minimum statutaire.

SECTION 7

**De l'émission d'obligations**

Art. 239

La société coopérative peut émettre des obligations et des bons de caisse. Les dispositions des articles 318 à 340 sont applicables à ces émissions.

L'assemblée générale des obligataires n'a pas le pouvoir de décider la conversion des obligations en parts sociales de la société.

SECTION 8

**De la dissolution**

Art. 240

Sauf dispositions plus rigoureuses des statuts, si l'actif social net tombe en dessous de la moitié du capital minimum statutaire, les administrateurs convoquent l'assemblée générale qui délibérera dans les formes prescrites pour la modification des statuts sur la dissolution éventuelle de la société.

Les mêmes règles sont observées lorsque la perte atteint les 3/4 du capital minimum statutaire mais, en ce cas, et par dérogation à l'article 290, alinéa 3, la dissolution aura lieu si elle est approuvée par le quart des voix émises à l'assemblée.

En cas d'infraction aux dispositions qui précèdent, les administrateurs peuvent être déclarés personnellement et solidairement responsables envers la société de tout ou partie de l'accroissement de la perte.

Art. 237

§ 1. Onverminderd artikel 196 kan de algemene vergadering, volgens de regels die voor de wijziging van de statuten zijn gesteld, het geplaatste kapitaal zonder inbreng van buiten verhogen door omzetting van in de balans van het laatste boekjaar voorkomende winst of reserves, de wettelijke reserve uitgezonderd, voor zover het eventueel door de vennootschap geleden verlies volledig is aangezuiverd.

Niet gerealiseerde herwaarderingswinst mag eveneens in kapitaal worden omgezet als zij in de balans van ten minste twee opeenvolgende boekjaren voorkomt.

Het desbetreffende besluit behoeft niet in de vorm van een authentiek proces-verbaal te worden opgetekend.

§ 2. Onverminderd artikel 196 kan de algemene vergadering, volgens de regels die bij artikel 291 voor een statutenwijziging zijn gesteld, het geplaatste kapitaal verhogen door wijziging van de verplichtingen van de vennoten.

Art. 238

Ingeval de vennootschap verlies heeft geleden, kan de algemene vergadering, onverminderd artikel 201, met inachtneming van de regels ter zake van bijeenroeping, aanwezigheid en meerderheid die voor een statutenwijziging zijn gesteld, het geplaatste kapitaal zonder een terugbetaling aan de vennoten verminderen, doch niet beneden het bij de statuten vastgestelde minimumkapitaal.

AFDELING 7

**Uitgifte van obligaties**

Art. 239

De coöperatieve vennootschap kan obligaties en kasbons uitgeven. De bepalingen van de artikelen 318 tot 340 zijn van overeenkomstige toepassing.

De algemene vergadering van obligatiehouders heeft echter niet de bevoegdheid om te besluiten tot de vervanging van obligaties door aandelen van de vennootschap.

AFDELING 8

**Ontbinding**

Art. 240

Tenzij bij de statuten strengere regels zijn gesteld, moeten de bestuurders ingeval het eigen vermogen van de vennootschap tot beneden de helft van het statutaire minimumkapitaal is gedaald, de algemene vergadering bijeenroepen die over de ontbinding besluit volgens de regels die voor een statutenwijziging zijn gesteld.

Op dezelfde wijze wordt gehandeld als het verlies drievierde van het statutaire minimumkapitaal heeft bereikt, doch in afwijking van artikel 290, derde lid, heeft in dit geval ontbinding plaats wanneer zij wordt goedgekeurd door een vierde gedeelte van de ter vergadering uitgebrachte stemmen.

Bij overtreding van vorenstaande bepalingen kunnen de bestuurders jegens de vennootschap persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor het verdere verlies of een gedeelte ervan.

Art. 241

En cas de réunion de toutes les parts entre les mains d'un seul associé, la société subsiste et conserve sa personnalité juridique, aussi longtemps que sa dissolution n'est pas décidée et publiée régulièrement.

Toutefois, l'associé unique répond indéfiniment et solidairement avec la société des dettes contractées pendant que toutes les parts se sont trouvées réunies entre ses mains et jusqu'à la publication de la dissolution de la société si elle a lieu.

Art. 242

La dissolution de la société peut être prononcée par le juge à la demande de tout associé lorsqu'il existe de justes motifs dont la légitimité et la gravité sont laissées à l'appréciation des tribunaux.

Art. 243

Les statuts peuvent prescrire que le solde disponible après les opérations de liquidation ne sera pas partagé entre les associés et sera affecté à telles fins qu'ils déterminent et qui répondent aux objectifs poursuivis par la société.

## CHAPITRE VII

## Sociétés à capital variable

### SECTION 1

### Définition et constitution

Art. 244

La société à capital variable est celle dans laquelle chacun des associés n'engage qu'une mise déterminée, dont le capital varie en raison de l'admission ou du départ d'associés, de la souscription ou du retrait de parts, sans modification des statuts et dont les parts, obligatoirement nominatives, ne sont pas librement cessibles.

Art. 245

§ 1er. La constitution d'une société à capital variable requiert :

1° qu'il y ait trois associés au moins;

2° que le capital soit de 250 000 francs au moins;

3° qu'il soit intégralement souscrit;

4° que chaque part correspondant à un apport en numéraire soit libérée d'un quart au moins et chaque part correspondant en tout ou en partie à des apports en nature, intégralement, à moins qu'il ne s'agisse d'un apport visé à l'article 63, § 2 et 246, alinéa 2;

5° que la libération du capital soit de 250 000 francs au moins.

§ 2. Toutefois si la société fait appel au public en vue de la souscription de parts ou de la réception de fonds remboursables ou si elle emprunte par la voie d'émission d'obligations à ordre ou au porteur, le capital doit être de 1 250 000 francs au moins.

Art. 241

Wanneer alle aandelen in één hand zijn verenigd, blijft de vennootschap voortbestaan en behoudt zij haar rechtspersoonlijkheid totdat op wettige wijze tot ontbinding is besloten en deze op de voorgeschreven wijze is bekendgemaakt.

De enige vennoot is onbeperkt en hoofdelijk met de vennootschap aansprakelijk voor alle schulden aangegaan terwijl alle aandelen in zijn bezit waren tot de bekendmaking van de ontbinding van de vennootschap, indien zij plaats heeft.

Art. 242

De ontbinding van de vennootschap kan op vordering van iedere aandeelhouder worden uitgesproken om gegronde redenen waarvan de wettigheid en de ernst aan de beoordeling van de rechter worden overgelaten.

Art. 243

De statuten kunnen voorschrijven dat het na de vereffeningsverrichtingen overblijvende saldo niet zal worden verdeeld onder de vennoten en dat dezen er een bestemming aan zullen geven die onder het doel van de vennootschap valt.

## HOOFDSTUK VII

## Vennootschap met veranderlijk kapitaal

### AFDELING 1

### Aard en oprichting

Art. 244

De vennootschap met veranderlijk kapitaal is een vennootschap waarin de vennoten slechts een bepaalde inbreng verbinden, de aandelen, die verplicht op naam worden gesteld, niet vrij kunnen worden overgedragen en het kapitaal zonder wijziging van de statuten, verandert ingevolge de toe- of uittreding van vennoten, dan wel het nemen of terugnemen van aandelen.

Art. 245

§ 1. Voor de oprichting van een vennootschap met veranderlijk kapitaal is vereist dat :

1° er ten minste drie vennoten zijn;

2° het kapitaal ten minste 250 000 frank bedraagt;

3° het kapitaal volledig is geplaatst;

4° op ieder met inbreng in geld overeenstemmend aandeel ten minste een vierde is gestort en ieder geheel of ten dele met inbreng in natura overeenstemmend aandeel is volgestort, tenzij het gaat om een inbreng bedoeld in de artikelen 63, § 2 en 246, tweede lid;

5° op het kapitaal ten minste 250 000 frank is gestort.

§ 2. Indien de vennootschap een beroep doet op het publiek voor de plaatsing van aandelen of de opneming van terugbetaalbare gelden of indien zij leningen aangaat door uitgifte van obligaties aan order of aan toonder, moet het kapitaal ten minste 1 250 000 frank bedragen.

§ 3. L'accomplissement de ces conditions doit être constaté dans l'acte constitutif.

§ 4. Les dispositions de l'article 61, § 2, relatives à la justification du capital social des sociétés anonymes sont applicables.

Art. 246

Les apports pris en considération pour la détermination du capital minimum statutaire sont régis par l'article 63.

Aussi longtemps que l'amortissement prévu au § 3 de l'article 63 n'est pas terminé, les parts attribuées en rémunération de ces apports sont incessibles et mention de leur incessibilité est faite dans le registre prévu à l'article 262. Les effets du départ de leur titulaire et leur retrait sont suspendus et les articles 204, alinéa 2 et 259, leur sont applicables.

Art. 247

Les dispositions des articles 191 et 192 s'appliquent aux sociétés à capital variable.

Art. 248

L'acte constitutif doit constater l'accomplissement des conditions mentionnées à l'article 245.

Il doit contenir en outre les mentions suivantes :

1° la désignation précise de l'objet social;

2° la dénomination de la société et l'indication précise de son siège social;
3° les nom, prénoms, profession et domicile des fondateurs;
4° le montant du capital social souscrit et du capital libéré lors de la constitution de la société;

5° la manière dont le capital social est ou sera ultérieurement libéré;
6° le capital minimum statutaire, s'il est différent du capital social souscrit lors de la constitution;
7° les indications prescrites par l'article 65, 7° à 11°.

Les procurations doivent reproduire les diverses énonciations qui précèdent.

Art. 249

Les dispositions de l'article 189 s'appliquent aux sociétés à capital variable.
Toutefois, lorsque le capital minimum statutaire est de 1 250 000 francs au moins, les actes peuvent désigner comme fondateurs un ou plusieurs associés possédant ensemble au moins un tiers du capital social; les autres comparants qui se bornent à souscrire des parts contre espèce seront en ce cas tenus pour simples souscripteurs.

Art. 250

Les fondateurs sont tenus solidairement envers tous les intéressés, nonobstant toute stipulation contraire :

1° de toute la partie du capital qui ne serait pas valablement souscrite, ainsi que de la différence éventuelle entre

§ 3. In de oprichtingsakte moet worden vastgesteld dat aan deze vereisten is voldaan.

§ 4. De bepalingen van artikel 61, § 2, betreffende de verantwoording van het maatschappelijk kapitaal in de naamloze vennootschappen zijn van overeenkomstige toepassing.

Art. 246

De voor de vaststelling van het statutaire minimumkapitaal in aanmerking te nemen inbreng valt onder de regeling van artikel 63.
Zolang de afschrijving overeenkomstig artikel 63, § 3, niet is voltooid zijn de als vergoeding voor die inbreng toegekende aandelen niet vatbaar voor overdracht en zulks moet worden vermeld in het register dat bij artikel 262 is voorgeschreven. De gevolgen van die uittreding van hun houder en van hun terugneming zijn geschorst, en de artikelen 204, tweede lid, en 259, zijn op die aandelen toepasselijk.

Art. 247

De artikelen 191 en 192 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Art. 248

In de oprichtingsakte moet worden vastgesteld dat aan de vereisten van artikel 245 is voldaan.

Daarin moet eveneens worden vermeld :

1° het doel van de vennootschap, nauwkeurig omschreven;
2° de benaming van de vennootschap en de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;
3° de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de oprichters;
4° het bedrag van het kapitaal dat is geplaatst en van het kapitaal dat is gestort bij de oprichting van de vennootschap;
5° de wijze waarop het kapitaal is of zal worden volgestort;
6° het statutaire minimumkapitaal indien dit verschilt van het kapitaal dat bij de oprichting is geplaatst;
7° de gegevens voorgeschreven door artikel 65, 7° tot 11°.

In de volmachten moeten al deze vermeldingen worden opgenomen.

Art. 249

De bepalingen van artikel 189 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.
Indien het statutaire minimumkapitaal ten minste 1 250 000 frank bedraagt, kunnen één of meer aandeelhouders die samen ten minste een derde van het maatschappelijk kapitaal bezitten, in de akten als oprichters worden aangewezen; de overige verschijnenden, die zich bepalen tot inschrijving op aandelen tegen geld worden alsdan als gewone inschrijvers beschouwd.

Art. 250

Niettegenstaande enig andersluidend beding, zijn de oprichters jegens belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk :

1° voor het gedeelte van het kapitaal waarop geen geldige inschrijving is gedaan, dan wel van het eventueel verschil

le montant des souscriptions et le capital minimum prescrit par la loi ou le capital minimum statutaire; ils en sont de plein droit réputés souscripteurs;

2° de la libération effective des parts dans la mesure prescrites par l'article 245, 3° et 4°, ainsi que de la partie du capital dont ils sont réputés souscripteurs en vertu du 1°;

3° de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe, soit de la nullité de la société dérivant des articles 22 et 23, soit de la fausseté des énonciations prescrites par l'article 248, soit de la surévaluation des apports ne consistant pas en numéraire.

Les 4° et 5° de l'article 151 sont applicables aux sociétés à capital variable.

SECTION 2

**De l'acquisition et de la perte de la qualité d'associé. De la souscription et du retrait des parts. Des cotisations**

Art. 251

Seuls peuvent devenir associés ou souscrire de nouvelles parts ceux qui ont obtenu l'agrément de la société. Celui-ci est donné par l'organe chargé de la gestion. Les statuts peuvent, néanmoins, confier ce pouvoir à l'assemblée générale ou prévoir un droit de recours auprès d'elle.

Art. 252

Tout souscripteur doit payer une prime d'émission calculée sur la base des réserves et des plus-values exprimées au bilan du dernier exercice clôturé, en y comprenant les fonds de renouvellement et les primes d'émission déjà créés ou encaissés et le résultat reporté de cet exercice. Les clauses statutaires prévoyant un mode de calcul différent ne produisent d'effet que si elles entraînent le paiement d'une prime plus élevée.

Lorsque l'intérêt social l'exige, l'assemblée générale peut à la majorité des 3/4 des voix, renoncer au paiement de la prime pour une opération déterminée.

Cette décision est prise sur le vu d'un rapport établi par l'organe chargé de la gestion et approuvé, s'il y a lieu, par le conseil de surveillance; les dispositions de l'article 296, § 1, sont alors applicables.

Art. 253

L'admission de nouveaux associés ou la souscription de parts nouvelles par les associés anciens entraînent l'augmentation du capital souscrit.

Les parts nouvelles ne peuvent être émises sous le pair des parts anciennes. Elles doivent être intégralement souscrites.

Elles doivent être libérées à concurrence d'un quart au moins conformément à l'article 245 lorsqu'elles sont souscrites en numéraire. Elles doivent être libérées intégralement dans les autres cas, à moins qu'il s'agisse d'un apport visé aux articles 63, § 2 et 188, alinéa 2.

tussen het geplaatste bedrag en het bij de wet voorgeschreven minimumkapitaal of het bij de statuten vastgestelde minimumkapitaal; zij worden rechtens als inschrijvers daarvoor beschouwd;

2° voor de werkelijke storting van de aandelen zoals voorgeschreven bij artikel 245, 3° en 4°, alsmede van het gedeelte van het kapitaal waarvoor zij krachtens onderdeel 1° als inschrijvers worden beschouwd;

3° voor de schade die een onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is, hetzij van de nietigheid van de vennootschap op grond van de artikelen 22 en 23, hetzij van de onjuistheid van de bij artikel 248 voorgeschreven vermeldingen, hetzij van de overwaardering van inbreng anders dan in geld.

Artikel 151, 4° en 5°, is op de vennootschap met veranderlijk kapitaal van overeenkomstige toepassing.

AFDELING 2

**Verkrijging en verlies van de hoedanigheid van vennoot. Inschrijving op en terugneming van aandelen. Bijdragen**

Art 251

Alleen door de vennootschap toegelaten gegadigden kunnen vennoot worden of op nieuwe aandelen inschrijven. Die toelating wordt gegeven door het orgaan dat met het beheer is belast. De statuten kunnen die bevoegdheid aan de algemene vergadering opdragen of voorzien in een recht van beroep op de algemene vergadering.

Art. 252

Elke inschrijver moet een opgeld betalen berekend op de grondslag van de reserves en de herwaarderingsmeerwaarde volgens de balans van het laatste afgesloten boekjaar met inbegrip van de reeds gevormde vernieuwingsfondsen en ontvangen opgelden en het overgedragen resultaat van dat boekjaar. De statutaire bepalingen die een andere wijze van berekening voorschrijven, hebben alleen gevolg als zij tot betaling van een hoger opgeld leiden.

Indien het belang van de vennootschap zulks vereist, kan de algemene vergadering met een drievierde meerderheid van stemmen voor een bepaalde verrichting van het opgeld afzien.

Dit besluit wordt genomen na kennisneming van een verslag, opgemaakt door het met het beheer belaste orgaan, in voorkomend geval goedgekeurd door de raad van toezicht; de bepalingen van artikel 296, § 1, zijn alsdan van toepassing.

Art. 253

De opneming van nieuwe vennoten of de inschrijving op nieuwe aandelen door oude vennoten, hebben verhoging van het geplaatste kapitaal ten gevolge.

Nieuwe aandelen mogen niet beneden pari van de oude aandelen worden uitgegeven. Zij moeten volledig zijn geplaatst.

Bij inschrijving in geld moet op die aandelen ten minste een vierde worden gestort, als bepaald in artikel 245. In de andere gevallen moeten zij worden volgestort, tenzij het gaat om inbreng bedoeld in de artikelen 63, § 2 en 188, tweede lid.

Lorsque l'augmentation du capital souscrit comprend des apports ne consistant pas en numéraire, ceux-ci doivent faire l'objet d'un rapport dressé préalablement à la souscription par le commissaire-reviseur ou si la société n'en possède pas, par un reviseur d'entreprise; ce rapport, accompagné d'un rapport établi par l'organe chargé de la gestion, précise, en cas d'apports non susceptibles de réalisation forcée, si ceux-ci sont susceptibles d'apporter à la société un avantage certain. Il est soumis à la première assemblée générale; celle-ci se prononce sur la valeur attribuée à l'apport et sur sa rémunération, à la majorité des 3/4 des voix présentes ou représentées après déduction des voix attachées aux parts émises en échange de cet apport.

Art. 254

Les administrateurs ou les gérants, selon le cas, sont tenus solidairement des obligations relatives à la souscription et à la libération mises par l'article 250 à charge des fondateurs.

Art. 255

Les dispositions des articles 197 à 201 s'appliquent aux sociétés à capital variable.

Art. 256

La somme à rembourser pour chaque part est calculée en divisant par le nombre de parts existantes l'actif social net tel qu'il résulte du bilan de l'exercice durant lequel l'associé a perdu cette qualité, est décédé ou a retiré des parts.

S'il y a plusieurs catégories de parts, il est tenu compte de leurs droits respectifs.

Les clauses statutaires prévoyant un mode de calcul différent ne produisent d'effet que si elles confèrent le droit à une somme plus élevée.

La modification d'une telle clause ne sortira ses effets que deux années après sa publication aux annexes du *Moniteur belge*, à moins qu'elle n'ait été décidée de l'accord de tous les associés.

Les impôts perçus à charge de la société en raison du remboursement sont déduits de la somme calculée conformément aux alinéas précédents, sauf clause contraire des statuts.

Art. 257

Lorsque le calcul de la valeur de la part dépend des comptes de l'exercice pendant lequel l'associé a perdu cette qualité, est décédé ou a retiré ses parts, le remboursement n'est exigible qu'un mois après l'approbation de ces comptes par l'assemblée générale.

Dans les autres cas, le remboursement est exigible immédiatement. S'il apparaît au moment de l'approbation des comptes de l'exercice que la somme payée est inférieure à celle qui est due par application de l'article 256, alinéa 1, la différence deviendra exigible un mois après cette approbation.

Les articles 197, 204 et 205 demeurent en tout cas applicables.

Wanneer de verhoging van het geplaatste kapitaal inbreng omvat in andere vorm dan geld moet vóór de inschrijving omtrent die inbreng een verslag worden opgemaakt door de commissaris-revisor of, indien er bij de vennootschap geen is, door een bedrijfsrevisor; dit verslag waarbij een door het beheersorgaan opgemaakt verslag wordt gevoegd, verklaart met betrekking tot inbreng die niet voor gerechtelijke tegeldemaking vatbaar is, of deze de vennootschap bepaaldelijk tot voordeel strekt. Het verslag wordt aan de eerstvolgende algemene vergadering voorgelegd; deze spreekt zich uit over de waarde die aan de inbreng wordt toegekend en over de vergoeding, bij een drievierde meerderheid van de aanwezige of vertegenwoordige stemmen, onder aftrek van de stemmen verbonden aan de aandelen die in ruil voor die inbreng worden uitgegeven.

Art. 254

De bestuurders of de zaakvoerders, naar het geval, zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de nakoming van de verplichtingen betreffende inschrijving en storting, die bij artikel 250 aan de oprichters zijn opgelegd.

Art. 255

De bepalingen van de artikelen 197 tot 201 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Art. 256

Het voor een aandeel terug te betalen bedrag wordt berekend door het eigen vermogen van die vennootschap volgens de balans van het boekjaar waarin de vennoot die hoedanigheid heeft verloren, overleden is of aandelen heeft teruggenomen, door het aantal bestaande aandelen te delen.

Indien er verschillende soorten van aandelen zijn, wordt met hun respectieve rechten rekening gehouden.

De statutaire bepalingen die in een andere berekeningswijze voorschrijven, hebben alleen gevolg indien zij aanspraak verlenen op een hoger bedrag.

De wijziging van zodanige bepaling heeft geen gevolg dan na twee jaar, te rekenen van de bekendmaking in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*, tenzij tot die wijziging is besloten met instemming van alle vennoten.

De belastingen die door de vennootschap uit hoofde van de terugbetaling zijn gekweten, worden afgehouden van het overeenkomstig de vorige leden berekende bedrag, tenzij bij de statuten anders is bepaald.

Art. 257

Wanneer de berekening van de waarde van het aandeel afhangt van de rekeningen over het boekjaar waarin de vennoot die hoedanigheid heeft verloren, overleden is of zijn aandelen heeft teruggenomen, is het terug te betalen bedrag pas opeisbaar een maand na de goedkeuring van die rekeningen door de algemene vergadering.

In de andere gevallen is dat bedrag dadelijk opeisbaar. Indien bij de goedkeuring van de rekeningen over het boekjaar blijkt dat het betaalde bedrag kleiner is dan dat verschuldigd overeenkomstig artikel 256, eerste lid, is het verschil een maand na die goedkeuring opeisbaar.

De artikelen 197, 204 en 205 blijven evenwel toepasselijk.

Art. 258

§ 1er. Les dispositions de l'article 204 sont applicables aux sociétés à capital variable.

§ 2. Le droit au remboursement est suspendu lorsqu'il a pour effet de ramener l'actif social net après déduction de la valeur des apports visés à l'article 63, § 2, non encore amortis, au-dessous du capital minimum statutaire tel qu'il existait au moment de l'évènement donnant droit au remboursement.

En pareil cas, les titulaires de ces parts sont créanciers de leur valeur à l'égard de la société sans que leurs droits puissent porter préjudice à ceux des autres créanciers.

A moins que les statuts n'en disposent autrement, ceux dont le droit au remboursement est né au cours d'un même exercice forment une même masse. Les membres de la masse la plus ancienne sont remboursés en premier lieu, et ainsi de suite. Au sein d'une même masse, les répartitions se font au marc le franc.

Art. 259

Les anciens associés ou les ayants-cause de l'associé décédé qui ne peuvent recevoir la valeur de leurs parts par application des articles 204, alinéa 1, et 258, § 2, ont droit à un intérêt sur la valeur de leurs parts déterminé conformément à l'article 256, au taux légal payable annuellement jusqu'au moment du remboursement, de l'achat de leurs parts ou de l'acquisition par eux de la qualité d'associé conformément à l'article 204, alinéa 1.

L'intérêt ne peut être payé dans la mesure où ce paiement aurait pour effet de ramener au-dessous du capital minimum statutaire l'actif social net après déduction de la valeur des apports visés à l'article 63, § 2, non encore amortis.

Art. 260

Les dispositions des articles 207, 208 et 209 s'appliquent aux sociétés à capital variable.

SECTION 3

**Des parts sociales et de leur transmission**

Art. 261

Les parts sociales sont nominatives. Elles ont une valeur nominale ou sont sans mention de valeur. Il ne peut être créé de titres ou parts bénéficiaires.
Lorsque les parts représentent des quotités différentes du capital social, ces quotités doivent être un multiple de la moins élevée d'entre elles.

Art. 262

§ 1er. Il est tenu au siège social un registre des parts sociales dont tout associé pourra prendre connaissance.

Ce registre contient notamment :

1° la désignation précise de chaque associé, l'indication du nombre de ses parts;

Art. 258

§ 1. De bepalingen van artikel 204 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

§ 2. Het recht op terugbetaling wordt geschorst indien het tot gevolg heeft dat het eigen vermogen van de vennootschap, na aftrek van de waarde van inbreng als bedoeld in artikel 63, § 2, die niet is afgeschreven, daalt beneden het bedrag van het statutaire minimumkapitaal is ten tijde van de gebeurtenis waaruit het recht op terugbetaling is ontstaan.
In zodanig geval zijn de houders van die aandelen jegens de vennootschap schuldeisers voor de waarde ervan, zonder dat hun rechten die van andere schuldeisers kunnen verkorten.
Tenzij bij de statuten anders is bepaald, vormen zij wier recht op terugbetaling in de loop van hetzelfde boekjaar is ontstaan, een zelfde groep. De leden die tot de oudste groep behoren worden eerst terugbetaald en zo vervolgens. Binnen een zelfde groep geschiedt de verdeling naar evenredigheid.

Art. 259

Gewezen vennoten en rechtverkrijgenden van overleden vennoten aan wie, de waarde van hun aandeel volgens de artikelen 204, eerste lid, en 258, § 2, niet kan worden uitgekeerd verkrijgen op de overeenkomstig artikel 256 vastgestelde waarde van hun aandelen een jaarlijks betaalbare interest, berekend tegen de wettelijke rentevoet, tot op het tijdstip van de terugbetaling, de afkoop van hun aandelen of de verkrijging door hen van de hoedanigheid van vennoot overeenkomstig artikel 204, eerste lid.
De interest mag niet worden uitgekeerd indien en voor zover het eigen vermogen van de vennootschap, na aftrek van de waarde van inbreng als bedoeld in artikel 63, § 2, die niet is afgeschreven door die uitkering beneden het bedrag van het statutaire minimumkapitaal zou dalen.

Art. 260

De bepalingen van de artikelen 207, 208 en 209 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

AFDELING 3

**Aandelen en overdracht van aandelen**

Art. 261

De aandelen luiden op naam. Zij hebben al dan niet een nominale waarde. Winstbewijzen of soortgelijke effecten mogen niet worden uitgegeven.
Als de aandelen verschillende gedeelten van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, moeten de gedeelten een veelvoud zijn van het kleinste.

Art. 262

§ 1. In de zetel van de vennootschap wordt een register bijgehouden, waarvan iedere vennoot inzage kan nemen.

In dat register worden aangetekend :

1° nauwkeurige gegevens betreffende de persoon van iedere vennoot, alsmede het getal van zijn aandelen;

2° l'indication des versements effectués;

3° les souscriptions des parts nouvelles, les départs, les retraits et les transferts avec leur date.

§ 2. L'organe chargé de la gestion peut décider que le registre des parts sera scindé en deux parties, dont l'une est conservée au siège de la société et l'autre en dehors du siège en Belgique ou à l'étranger, dans les conditions et avec les effets prévus à l'article 77.

Art. 263

Les dispositions des articles 215 à 219 s'appliquent aux sociétés à capital variable.

Art. 264

Une société à capital variable ne peut acquérir ses propres parts, par voie d'échange ou d'achat, directement ou par personnes interposées. Lorsqu'elle devient propriétaire de ses propres parts autrement que par voie d'achat ou d'échange, ou à titre gratuit, ces parts sont immédiatement annulées sans réduction du capital social.

Les modifications nécessaires sont apportées aux statuts de la société par un acte authentique dressé à la requête des administrateurs-gérants ou du gérant sur présentation des documents justificatifs de l'opération.

Art. 265

Les articles 85, 86, 87, § 6, 88 et 89, s'appliquent aux sociétés à capital variable.

Au lieu d'aliéner ses parts, conformément à l'article 87, § 6, la société pourrait en exercer le retrait.

SECTION 4

**De l'administration et du contrôle**

Art. 266

Les sociétés à capital variable sont administrées conformément aux règles prévues par les articles 90 à 113.

Les statuts peuvent toutefois prévoir que l'administration est organisée conformément aux articles 162 à 170 si la société ne se trouve dans aucun des cas prévus à l'article 245, § 2.

S'il est fait usage de cette faculté sans que la condition soit remplie, ou si elle cesse de l'être, tout intéressé peut demander la dissolution de la société. Le tribunal peut toutefois, avant de faire droit à la demande, accorder à la société un délai pour lui permettre de modifier ses statuts. Le tribunal a en outre la faculté de rendre les gérants personnellement et solidairement responsables de tout ou partie des dettes sociales.

2° de stortingen op aandelen;

3° de inschrijvingen op nieuwe aandelen, de uittredingen, de terugnemingen en overgangen van aandelen met opgave van de datum.

§ 2. Het orgaan belast met het beheer kan beslissen dat het aandelenregister in twee delen zal worden gesplitst, waarvan het ene zal berusten in de zetel van de vennootschap en het andere buiten deze zetel, in België of in het buitenland, naar het voorschrift en met de gevolgen bepaald in artikel 77.

Art. 263

De bepalingen van de artikelen 215 tot 219 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

Art. 264

De vennootschap met veranderlijk kapitaal mag door inkoop of ruiling, rechtstreeks of door een tussenpersoon, geen eigen aandelen verkrijgen. Wanneer zij eigenaar wordt van eigen aandelen, op een andere wijze dan door inkoop of ruiling, of om niet, worden die aandelen onmiddellijk van onwaarde gemaakt, zonder vermindering van het maatschappelijk kapitaal.

De noodzakelijke wijzigingen worden in de statuten van de vennootschap aangebracht bij een authentieke akte, die op verzoek van de bestuurders-zaakvoerders of van de zaakvoerder, wordt opgemaakt na overlegging van de bewijsstukken van de verkrijging.

Art. 265

De artikelen 85, 86, 87, § 6, 88 en 89 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

De vennootschap kan tot de intrekking van eigen aandelen overgaan in plaats van die te vervreemden overeenkomstig artikel 87, § 6.

AFDELING 4

**Bestuur en toezicht**

Art. 266

De vennootschappen met veranderlijk kapitaal worden bestuurd overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 113.

De statuten kunnen evenwel bepalen dat in het bestuur wordt voorzien overeenkomstig de artikelen 162 tot 170, zo de vennootschap zich niet bevindt in een der gevallen van artikel 245, § 2.

Wanneer van die mogelijkheid gebruik wordt gemaakt zonder dat deze voorwaarde is vervuld of wanneer nadien die voorwaarde ophoudt te zijn vervuld, kan iedere belanghebbende de ontbinding van de vennootschap vorderen. Alvorens die vordering toe te wijzen kan de rechter aan de vennootschap een termijn toestaan om haar statuten te wijzigen. De rechter kan bovendien de zaakvoerders persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk stellen voor de schulden van de vennootschap of voor een gedeelte ervan.

Art. 267

Lorsque la société n'a pas procédé à une émission publique de parts, que les fonds éventuellement recueillis par elle, par voie d'appel au public, ont été entièrement remboursés et qu'aucune obligation à ordre ou au porteur émise par elle n'est encore en circulation, l'assemblée générale, peut, aux conditions de présence et de majorité prévues par les articles 290 et 291 décider que la société sera gérée conformément aux règles prescrites par les articles 162 à 170 relatifs à l'administration des sociétés privées à responsabilité limitée et que son contrôle sera exercé conformément aux règles prescrites par les articles 171, alinéa 1er et 172 à 179.

Art. 268

Le contrôle de la situation des sociétés à capital variable s'effectue conformément aux règles prévues par les articles 114 à 123. Toutefois, si la société ne se trouve dans aucun des cas prévus à l'article 245, § 2, les statuts peuvent prévoir que ce contrôle est organisé conformément aux articles 171, alinéa 1er et 172 à 179.

S'il est fait usage de cette faculté sans que la condition soit remplie ou si elle cesse de l'être, la dissolution de la société pourra être demandée conformément à l'article 266, alinéa 2.

Les commissaires indiquent en tout cas dans leur rapport à l'assemblée générale si les cotisations ont été utilisées conformément aux décisions de celle-ci et aux statuts.

Art. 269

L'accomplissement de l'une des opérations visées à l'article 245, § 2, doit être décidé par l'assemblée générale délibérant aux conditions de présence et de majorité prévues aux articles 290 et 291 à moins que la société ne soit déjà soumise au régime prescrit pour les sociétés accomplissant de telles opérations.

SECTION 5

**Des modifications du capital minimum statutaire et du capital souscrit par décision de l'assemblée générale**

Art. 270

Le capital minimum est égal au capital souscrit lors de la constitution de la société, si les statuts ne fixent pas un autre montant.

Le capital minimum statutaire peut être augmenté ou réduit par l'assemblée générale délibérant dans les conditions requises pour la modification des statuts.

La réduction ne peut en aucun cas préjudicier aux droits des tiers.

Elle demeurerait sans effet dans la mesure où elle réduirait le capital minimum statutaire au-dessous du montant prévu par l'article 245.

Art. 267

Wanneer de vennootschap niet tot openbare uitgifte van aandelen is overgegaan, de gelden die zij mocht hebben opgenomen door een beroep op het publiek, volledig zijn terugbetaald en indien geen door haar uitgegeven obligatie aan order of aan toonder nog in omloop is, kan de algemene vergadering met inachtneming van de regels inzake aanwezigheid en meerderheid gesteld bij de artikelen 290 en 291, besluiten dat de vennootschap zal worden bestuurd volgens de regels voorgeschreven bij de aritkelen 162 tot 170 betreffende het bestuur van besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en dat het toezicht zal worden uitgeoefend overeenkomstig de regels van de artikelen 171, eerste lid, 172 tot 179.

Art. 268

Het toezicht op de vennootschappen met veranderlijk kapitaal geschiedt overeenkomstig de regels van de artikelen 114 tot 123. Indien de vennootschap zich niet bevindt in een van de gevallen van artikel 245, § 2, kan bij de statuten worden bepaald dat het toezicht wordt uitgeoefend overeenkomstig de regels van de artikelen 171, eerste lid, 172 tot 179.

Indien van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt zonder dat de voorwaarde is vervuld, en ook wanneer zij niet meer is vervuld, kan de ontbinding van de vennootschap worden gevorderd overeenkomstig artikel 266, tweede lid.

De commissarissen vermelden in ieder geval in hun verslag aan de algemene vergadering of de bijdragen overeenkomstig de besluiten van deze laatste en de statuten zijn aangewend.

Art. 269

Tot de verrichtingen bedoeld in artikel 245, § 2, wordt besloten door de algemene vergadering met inachtneming van de regels inzake aanwezigheid en meerderheid gesteld bij de artikelen 290 en 291, tenzij de vennootschap reeds onderworpen is aan de regeling voorgeschreven voor de vennootschappen die zodanige verrichtingen doen.

AFDELING 5

**Wijziging van het statutaire minimumkapitaal en van het geplaatste kapitaal bij besluit van de algemene vergadering**

Art. 270

Het minimumkapitaal is gelijk aan het kapitaal dat bij de oprichting van de vennootschap is geplaatst voor zover de statuten geen ander bedrag vaststellen.

Het statutaire minimumkapitaal kan worden verhoogd of verminderd door de algemene vergadering, die beraadslaagt en besluit volgens de regels gesteld voor de wijziging van de statuten.

De vermindering mag in geen geval de rechten van derden verkorten.

Zij heeft geen gevolg in de mate waarin het statutaire minimumkapitaal erdoor wordt verminderd beneden het in artikel 245 bepaalde bedrag.

Art. 271

Sans préjudice de l'article 253, l'assemblée générale peut augmenter le capital souscrit sans apports extérieurs dans les conditions prévues par l'article 130.

Toutefois, la décision ne requiert pas un procès-verbal authentique.

Art. 272

Sans préjudice de l'article 201, en cas de perte éprouvée par la société, le capital souscrit peut être réduit par l'assemblée générale, sans remboursement aux associés, en observant les conditions de convocation, de présence et de majorité requises pour la modification des statuts; il ne peut cependant être réduit de cette façon au-dessous du minimum statutaire.

SECTION 6

**De l'émission d'obligations**

Art. 273

Sans préjudice de l'article 245, § 2, l'émission d'obligations ou de bons de caisse par une société à capital variable est soumise aux dispositions des articles 318 à 340.

Toutefois l'assemblée des obligataires ne peut décider la conversion des obligations en parts de la société.

SECTION 7

**De la dissolution**

Art. 274

Sauf dispositions plus rigoureuses des statuts, l'article 140 s'applique suivant les modalités qu'il détermine, en cas de perte du capital souscrit. La responsabilité prévue par l'article 140, alinéa 3, incombe aux administrateurs ou aux gérants.

Les dispositions des articles 141 et 142 sont applicables aux sociétés à capital variable.

## CHAPITRE VIII

**Dispositions communes aux sociétés anonymes, aux sociétés privées à responsabilité limitée, aux sociétés coopératives et aux sociétés à capital variable**

SECTION 1

**Des assemblées générales**

Art. 275

L'assemblée générale des associés a les pouvoirs qui lui sont reconnus par la loi et par les statuts.

Art. 271

Onverminderd artikel 253 kan de algemene vergadering het geplaatste kapitaal verhogen zonder inbreng van buiten, volgens de regels van artikel 130.

Het desbetreffende besluit behoeft niet in de vorm van een authentiek proces-verbaal te worden opgetekend.

Art. 272

Ingeval de vennootschap verlies heeft geleden kan de algemene vergadering, onverminderd artikel 201, met inachtneming van de regels ter zake van bijeenroeping, aanwezigheid en meerderheid die voor een statutenwijziging zijn gesteld, het geplaatste kapitaal zonder een terugbetaling aan de vennoten verminderen, doch niet beneden het bij de statuten vastgestelde minimumkapitaal.

AFDELING 6

**Uitgifte van obligaties**

Art. 273

Onverminderd artikel 245, § 2, gelden voor de uitgifte van obligaties en van kasbons van een vennootschap met veranderlijk kapitaal de bepalingen van de artikelen 318 tot 340.

De vergadering van obligatiehouders heeft echter niet de bevoegdheid om te beslissen tot de vervanging van obligaties door aandelen van de vennootschap.

AFDELING 7

**Ontbinding**

Art. 274

Behoudens strengere bepalingen in de statuten vindt in geval van verlies van de helft van het geplaatste kapitaal artikel 140 toepassing op de wijze daarin bepaald. De aansprakelijkheid bedoeld in artikel 140, derde lid, rust op de bestuurders of zaakvoerders.

De bepalingen van de artikelen 141 en 142 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschap met veranderlijk kapitaal.

## HOOFDSTUK VIII

**Gemeenschappelijke bepalingen betreffende de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de coöperatieve vennootschap en de vennootschap met veranderlijk kapitaal**

AFDELING 1

**Algemene vergaderingen**

Art. 275

Aan de algemene vergadering van vennoten komen de bevoegdheden toe die haar door de wet en de statuten zijn opgedragen.

Art. 276

§ 1er. Il doit être tenu chaque année au moins une assemblée générale, dans la commune, au jour et à l'heure indiqués dans les statuts.

Dans les sociétés coopératives, il est tenu chaque année au moins, endéans les six mois après la clôture de l'exercice, une assemblée générale, aux lieu, date et heure indiqués dans la convocation.

§ 2. Les administrateurs gérants, le conseil de surveillance, les gérants, le conseil d'administration, les commissaires ou le collège qu'ils forment entre eux ainsi que les liquidateurs peuvent convoquer l'assemblée générale.

Ils doivent la convoquer dans le mois de la demande qui en est faite par des associés disposant d'au moins un vingtième des voix attachées à l'ensemble des titres dans les sociétés anonymes et les sociétés à capital variable, et par des associés disposant d'au moins un cinquième des voix attachées aux parts dans les sociétés privées à responsabilité limitée, et les sociétés coopératives.

Ils doivent aussi la convoquer dans les quinze jours de la décision prise par une assemblée générale conformément à l'article 277, alinéa 3.

§ 3. Les convocations pour toute assemblée générale contiennent l'ordre du jour et sont faites par des annonces insérées :

a) huit jours au moins, avant l'assemblée, dans le *Moniteur belge*;

b) deux fois, à huit jours d'intervalle au moins et la seconde, huit jours au moins avant l'assemblée, dans un organe de presse de diffusion nationale et dans un organe de presse régional du siège de la société.

Lorsque l'assemblée est convoquée d'urgence, conformément à l'article 277, alinéa 3, les annonces ne sont insérées qu'une fois, huit jours au moins avant l'assemblée.

La publication de la convocation dans un journal de presse de diffusion nationale n'est pas requise pour les assemblées primaires des sociétés coopératives visées au § 4 du présent article.

Les convocations peuvent être faites uniquement par lettre recommandée, si celles-ci sont adressées à toutes les personnes ayant le droit d'assister à l'assemblée huit jours avant la date de la réunion.

Des lettres missives sont adressées huit jours avant l'assemblée aux actionnaires en nom dans les sociétés anonymes, à tous les associés dans les sociétés à capital variable et dans les sociétés coopératives, mais sans qu'il doive être justifié de l'accomplissement de cette formalité.

Dans les sociétés coopératives, la convocation individuelle peut consister dans l'envoi à chaque associé d'un exemplaire d'un journal ou d'un bulletin dans lequel elle figure.

§ 4. Dans les sociétés coopératives groupant plus de trois cents membres, les statuts peuvent prévoir l'organisation d'assemblées primaires dont ils déterminent le nombre et la composition.

Les assemblées primaires désignent chaque année les délégués qui représenteront obligatoirement les associés à l'assemblée générale.

Les assemblées primaires donnent en outre leur avis ou reçoivent des informations sur toute question qui leur est

Art. 276

§ 1. Jaarlijks wordt ten minste een algemene vergadering gehouden in de gemeente, op de dag en het uur bij de statuten bepaald.

In de coöperatieve vennootschappen wordt ten minste elk jaar, binnen zes maanden na afsluiting van het boekjaar, een algemene vergadering gehouden op de dag en het uur in de oproeping vermeld.

§ 2. De bestuurders-zaakvoerders, de raad van toezicht, de zaakvoerders, de raad van bestuur, de commissarissen of het college dat zij onder elkaar vormen, alsmede de vereffenaars kunnen de algemene vergadering bijeenroepen.

Zij moeten die binnen een maand bijeenroepen als daarom wordt verzocht, in naamloze vennootschappen, door de vennoten die bevoegd zijn tot het uitbrengen van ten minste een twintigste gedeelte van de aan de gezamenlijke effecten verbonden stemmen, in besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en in coöperatieve vennootschappen, door de vennoten die bevoegd zijn tot het uitbrengen van een vijfde gedeelte van de stemmen verbonden aan de aandelen.

Zij roepen ook de algemene vergadering bijeen binnen vijftien dagen na het besluit door een algemene vergadering genomen overeenkomstig artikel 277, derde lid.

§ 3. De oproepingen tot een algemene vergadering vermelden de agenda en zij worden gedaan door middel van een aankondiging die wordt geplaatst :

a) ten minste acht dagen vóór de vergadering, in het *Belgisch Staatsblad*;

b) tweemaal met een tussentijd van ten minste acht dagen en de tweede maal ten minste acht dagen vóór de vergadering, in een landelijk verspreid blad, en in een blad uit het gewest waar de vennootschap haar zetel heeft.

Wanneer de vergadering dringend wordt bijeengeroepen als bepaald in artikel 277, derde lid, volstaat één plaatsing van die aankondigingen uiterlijk acht dagen vóór de vergadering.

De plaatsing van de oproeping in een landelijk verspreid blad is niet vereist voor de voorvergaderingen van de in § 4 van dit artikel bedoelde coöperatieve vennootschappen.

De oproeping mag ook enkel bij aangetekende brief worden gedaan, mits deze acht dagen vóór de vergadering gezonden wordt aan ieder die het recht heeft haar bij te wonen.

Een brief wordt acht dagen vóór de vergadering toegezonden, in de naamloze vennootschappen, aan de houders van aandelen op naam, in de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen, aan alle vennoten, zonder dat van de vervulling van deze formaliteit een bewijs hoeft te worden overgelegd.

In de coöperatieve vennootschappen kan de oproeping bestaan in de toezending aan iedere vennoot van een exemplaar van een krant of blad waarin zij is opgenomen.

§ 4. In de coöperatieve vennootschappen met meer dan driehonderd leden kunnen de statuten voorzien in voorvergaderingen, waarvan zij het aantal en de samenstelling bepalen.

De voorvergaderingen wijzen ieder jaar de afgevaardigden aan, die rechtens de vennoten op de algemene vergadering vertegenwoordigen.

De voorvergaderingen brengen ook advies uit of nemen kennis van de mededelingen omtrent elke aangelegenheid

soumise par le conseil d'administration ou les administrateurs-gérants ou par les délégués ainsi que sur toute question mise à son ordre du jour conformément au § 3 ci-dessus.

Les assemblées primaires sont convoquées par le conseil d'administration ou les délégués représentant leurs membres à l'assemblée générale. Elles doivent être convoquées à la demande d'associés groupant au moins un cinquième des voix attachées aux parts appartenant aux membres de l'assemblée primaire.

Chaque assemblée primaire doit être réunie une fois au moins chaque année avant l'assemblée générale annuelle.

Les assemblées primaires sont régies pour le surplus par les dispositions de la présente section en tant qu'elles concernent les sociétés coopératives à l'exclusion des §§ 1er et 2 ci-dessus.

Les dispositions des articles 287 et 289 s'appliquent aux délégués représentant les associés.

Art. 277

Nonobstant toute disposition contraire des statuts, l'assemblée ne peut délibérer que sur les questions figurant à son ordre du jour.

Elle peut cependant entendre toute communication ou examiner toute question étrangère à son ordre du jour pour autant qu'aucun vote n'intervienne.

Elle peut également décider la convocation d'une autre assemblée, soit dans les délais ordinaires, soit d'urgence lorsque tout retard pourrait entraîner un préjudice grave pour la société. Dans ce cas, l'assemblée indique l'ordre du jour de l'assemblée suivante et, s'il y a lieu, les motifs de l'urgence.

Art. 278

§ 1er. Tous les actionnaires, propriétaires d'actions ou de parts représentatives du capital exprimé dans les sociétés anonymes, sans préjudice de l'article 279, et tous les associés dans les autres sociétés régies par les dispositions de ce chapitre ont, nonobstant toute disposition contraire, mais en se conformant aux règles prescrites par les statuts, le droit de voter par eux-mêmes ou par mandataire. Dans les sociétés privées à responsabilité limitée et dans les sociétés à capital variable, le vote peut être émis par écrit, sauf sur une proposition de modifier les statuts.

Le Roi peut prévoir que dans les sociétés anonymes, les associés peuvent nonobstant toute disposition contraire des statuts, voter par correspondance selon les modalités qu'Il détermine.

§ 2. Chaque action dans les sociétés anonymes, chaque part dans les sociétés privées à responsabilité limitée et les sociétés à capital variable, confère de plein droit un pouvoir de vote proportionnel à la partie du capital qu'elle représente.

Dans les sociétés coopératives, chaque associé dispose d'une voix. Toutefois, les statuts peuvent attribuer aux associés, personnes physiques, un nombre de voix supplémentaires proportionnel au nombre de parts dont ils sont titulaires ou proportionnel à leur participation à l'activité économique de la société sans qu'aucun de ces associés ne puisse disposer de plus de dix voix ni prendre part au vote, en son propre nom ou comme mandataire, pour plus d'un dixième des voix présentes ou représentées à l'assemblée générale.

die hun door de raad van bestuur of de bestuurders-zaakvoerders of de afgevaardigden wordt voorgelegd, alsmede over elke aangelegenheid die overeenkomstig § 3 op hun agenda wordt geplaatst.

De voorvergaderingen worden bijeengeroepen door de raad van bestuur of door de afgevaardigden die hun leden ter algemene vergadering vertegenwoordigen. Zij moeten worden bijeengeroepen op verzoek van vennoten die bevoegd zijn tot het uitbrengen van ten minste een vijfde gedeelte van de stemmen, verbonden aan aandelen die aan leden van de voorvergadering toebehoren.

Elke voorvergadering moet ten minste eenmaal per jaar, vóór de jaarvergadering, worden bijeengeroepen.

Voor het overige vallen de voorvergaderingen onder de bepalingen van deze afdeling, voor zover zij betrekking hebben op de coöperatieve vennootschappen, met uitzondering van de §§ 1 en 2.

De bepalingen van de artikelen 287 en 289 zijn van overeenkomstige toepassing op de afgevaardigden die de vennoten vertegenwoordigen.

Art. 277

Niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten, kan de vergadering geen rechtsgeldig besluit nemen dan over onderwerpen die op de agenda voorkomen.

Zij mag evenwel mededelingen horen en aangelegenheden onderzoeken die niet op de agenda staan, mits geen stemming plaatsheeft.

Zij kan ook besluiten een andere vergadering bijeen te roepen, hetzij binnen de gewone termijn, hetzij onverwijld als enig uitstel de vennootschap ernstig kan benadelen. In dat geval stelt de vergadering de agenda van de volgende vergadering vast en geeft in voorkomend geval de redenen van de spoedbijeenroeping op.

Art. 278

§ 1. Niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling hebben in de naamloze vennootschappen, alle aandeelhouders die eigenaar zijn van aandelen die het in de statuten vastgestelde kapitaal vertegenwoordigen, onverminderd artikel 279, en in de andere vennootschappen die onder de regeling van dit hoofdstuk vallen, alle vennoten, het recht om persoonlijk of bij gemachtigde te stemmen, mits zij zich naar de voorschriften van de statuten gedragen. In besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en vennootschappen met veranderlijk kapitaal, kan schriftelijk worden gestemd, behalve over voorstellen tot wijziging van de statuten.

De Koning kan bepalen dat in de naamloze vennootschappen, de vennoten niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten, per brief kunnen stemmen volgens nadere regels die Hij vaststelt.

§ 2. In de naamloze vennootschappen, besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en vennootschappen met veranderlijk kapitaal heeft ieder aandeel rechtens stemrecht in verhouding tot het gedeelte van het kapitaal dat het vertegenwoordigt.

In de coöperatieve vennootschappen heeft ieder vennoot een stem. De statuten kunnen echter aan vennoten, natuurlijke personen, een aantal bijkomende stemmen toekennen in verhouding tot het aantal aandelen waarvan zij de houder zijn, of tot hun deelneming aan de economische bedrijvigheid van de vennootschap, zonder dat een van die vennoten meer dan tien stemmen kan uitbrengen of, in eigen naam of als gemachtigde, aan de stemming kan deelnemen voor meer dan een tiende gedeelte van de stemmen van de ter algemene vergadering aanwezige of vertegenwoordigde vennoten.

De même, les statuts peuvent attribuer aux personnes morales associées un nombre de voix proportionnel au nombre de parts dont ils sont titulaires sans qu'aucun de ces associés ne puisse prendre part au vote en son nom propre ou comme mandataire pour un nombre de voix dépassant le quart du nombre de voix présentes ou représentées à l'assemblée générale.

Dans les sociétés anonymes, les actions de jouissance remises en cas d'amortissement du capital social, en échange d'actions ou de parts annulées, confèrent le même droit de vote que les titres qu'elles remplacent.

§ 3. L'exercice du droit de vote est suspendu aussi longtemps que les versements, régulièrement appelés et exigibles, n'ont pas été effectués. Dans les sociétés coopératives, les statuts peuvent prévoir que l'exercice du droit de vote est suspendu tant que l'associé n'exécute pas ses engagements relatifs à la participation à l'activité économique de la société.

§ 4. Dans les sociétés coopératives, les délégués représentant les associés, élus par les assemblées primaires, disposent à l'assemblée générale d'autant de voix que les associés de l'assemblée primaire qui les a élus, présents à l'assemblée générale, sans limitation. S'ils sont plusieurs, ils se répartissent ces voix également entre eux à moins que les statuts n'organisent un système de représentation proportionnelle.

Art. 279

Dans les sociétés anonymes, les porteurs d'actions émises par application de l'article 71 disposent d'un droit de vote déterminé conformément à l'article 278, dans toute assemblée générale appelée à se prononcer sur l'émission de nouvelles actions jouissant de droit privilégiés, sans préjudice des articles 294 et 295.

Ils exercent le même droit de vote dans toute assemblée lorsque pour quelque cause que ce soit, les dividendes privilégiés et récupérables n'ont pas été entièrement mis en paiement pendant deux exercices successifs et cela jusqu'au moment où les dividendes auront été intégralement récupérés.

Hormis les cas où un droit de vote leur est reconnu, il n'est pas tenu compte des actions privilégiées sans droit de vote pour la détermination des conditions de présence et de majorité à observer dans les assemblées générales.

Art. 280

Dans les sociétés anonymes, sous réserve des prescriptions de l'article 294, alinéa 2, 3°, les statuts déterminent si et dans quelle mesure un droit de vote est accordé aux porteurs de titres ou parts bénéficiaires.

En aucun cas, il ne peut être attribué plus d'une voix à chacun de ces titres, ni à leur ensemble, un nombre de voix supérieur à la moitié de celui attribué à l'ensemble des actions représentatives du capital exprimé.

Les titres ou parts bénéficiaires ne peuvent être comptés dans un vote pour un nombre de voix supérieur aux deux tiers du nombre des voix émises par les actions ou parts représentatives du capital. Si des votes soumis à limitation sont émis en sens différents, les réductions s'opèrent proportionnellement. Il n'est pas tenu compte des fractions de voix.

De statuten kunnen ook aan vennoten, rechtspersonen, een aantal stemmen toekennen in verhouding tot het aantal aandelen waarvan zij de houder zijn, zonder dat een van die vennoten in eigen naam of als gemachtigde aan de stemming kan deelnemen voor meer dan een vierde gedeelte van de stemmen van de ter algemene vergadering aanwezige of vertegenwoordigde vennoten.

De bewijzen van deelgerechtigdheid die in naamloze vennootschappen in geval van afschrijving van het maatschappelijk kapitaal in ruil voor van onwaarde gemaakte aandelen zijn uitgereikt, hebben hetzelfde stemrecht als dat van de aandelen die zij vervangen.

§ 3. De uitoefening van het stemrecht wordt opgeschort zolang de stortingen, hoewel behoorlijk opgevraagd en opeisbaar, niet zijn gedaan. In de coöperatieve vennootschappen kan bij de statuten worden bepaald dat de uitoefening van het stemrecht wordt opgeschort, zolang de vennoot zijn verbintenissen met betrekking tot de deelneming aan de economische bedrijvigheid van de vennootschap niet nakomt.

§ 4. In de coöperatieve vennootschappen kunnen de door de voorvergaderingen gekozen afgevaardigden die de vennoten vertegenwoordigen, op de algemene vergadering, zonder beperking zoveel stemmen uitbrengen als de vennoten die aanwezig waren op de voorvergadering waarin zij werden gekozen. Indien er verschillende afgevaardigden zijn verdelen zij de stemmen gelijkelijk onder elkaar, tenzij de statuten in een evenredige vertegenwoordiging voorzien.

Art. 279

In de naamloze vennootschappen hebben de houders van aandelen die op grond van artikel 71 zijn uitgegeven, stemrecht overeenkomstig artikel 278, in iedere algemene vergadering die zich over de uitgifte van nieuwe bevoorrechte aandelen uitspreekt, onverminderd de artikelen 294 en 295.

Zij hebben hetzelfde stemrecht in iedere algemene vergadering, wanneer de cumulatieve bevoorrechte dividenden om welke reden ook gedurende twee opeenvolgende boekjaren niet volledig betaalbaar werden gesteld, zulks tot op het ogenblik waarop de achterstallige dividenden volledig zijn ingehaald.

Buiten de gevallen waarin aan bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, stemrecht wordt toegekend, wordt met die aandelen geen rekening gehouden bij de vaststelling of aan de regels ter zake van aanwezigheid en meerderheid in de algemene vergaderingen is voldaan.

Art. 280

In de naamloze vennootschappen stellen de statuten vast of, en zo ja, in hoeverre aan houders van winstbewijzen of soortgelijke effecten stemrecht wordt toegekend, onverminderd het voorschrift van artikel 294, tweede lid, 3°.

In geen geval mag aan ieder van die effecten meer dan een stem worden toegekend en aan die effecten samen, meer dan de helft van het aantal stemmen verbonden aan de gezamenlijke aandelen die het in de statuten vastgestelde kapitaal vertegenwoordigen.

De winstbewijzen of soortgelijke effecten kunnen bij de stemming niet worden aangerekend voor meer dan het tweederde gedeelte van het aantal stemmen uitgebracht door aandelen die het kapitaal vertegenwoordigen. Indien de aan beperking onderworpen stemmen in verschillende zin worden uitgebracht, wordt de vermindering evenredig toegepast. Gedeelten van stemmen worden verwaarloosd.

Art. 281

§ 1er. Le mandat donné en vue de représenter un associé à une ou plusieurs assemblées générales ne peut être conféré pour une durée de plus de dix-huit mois. A l'expiration de cette période, il prend fin de plein droit.

Le mandat conféré par une procuration en blanc ainsi que le mandat conféré à la société elle-même, à l'un de ses administrateurs ou gérants, à l'un de ses préposés, à une société filiale, à un administrateur, gérant ou préposé d'une société filiale, sont toujours révocables, nonobstant toute disposition contraire.

Dans les sociétés coopératives, les délégués désignés par les assemblées primaires ne peuvent donner mandat qu'à d'autres délégués élus par la même assemblée primaire.

§ 2. En cas de sollicitation publique de mandats en vue d'exercer le droit de vote à une assemblée générale, les règles suivantes sont observées :

1° nonobstant toute disposition contraire, le mandat n'est donné que pour une seule assemblée ou pour une seconde assemblée ayant le même ordre du jour que la première et il est toujours révocable;

2° la demande de mandats doit contenir au moins les mentions suivantes :

a) l'identité de celui qui la formule et ses objectifs;
b) l'ordre du jour et le texte des propositions sur chacune des questions figurant à l'ordre du jour;
c) la liste des documents que les associés peuvent demander à la société ou dont ils peuvent prendre connaissance à son siège;
d) une demande d'instructions pour l'exercice du droit de vote pour chacune des questions figurant à l'ordre du jour;
e) le sens dans lequel le mandataire exercera le droit de vote en l'absence d'instructions de l'associé;

3° le mandat doit être écrit;
4° le droit de vote doit être exercé selon les instructions de l'associé ou, en l'absence de celles-ci, selon les indications qui lui ont été fournies.

Toutefois, le mandataire peut s'écarter des instructions de l'associé ou des indications données à celui-ci s'il existe des circonstances inconnues lors de l'envoi des instructions ou de la demande de mandats et si les intérêts de l'associé risquent d'être compromis; dans ce cas, le mandataire doit s'en justifier sans délai auprès de l'associé.

§ 3. Quiconque invite publiquement des associés à lui donner mandat pour exercer un ou plusieurs droits prévus par la présente loi autres que le droit de vote doit les informer sur son identité, le droit qu'il souhaite exercer, le sens dans lequel il compte le faire et ses objectifs. Le mandat doit être donné par écrit.

§ 4. Quiconque se propose de demander publiquement des mandats au sens des §§ 2 et 3 à des associés d'une société anonyme ou d'une société à capital variable qui a accompli l'une des opérations prévues à l'article 245, § 2, doit en aviser cinq jours ouvrables d'avance la Commission bancaire. A cet avis est joint un dossier établi conformément aux prescriptions de la Commission bancaire.

Art. 281

§ 1. De machtiging door een vennoot verleend om hem op een of meer algemene vergaderingen te vertegenwoordigen is niet langer geldig dan achttien maanden. Zij vervalt van rechtswege bij het verstrijken van die termijn.

De machtiging verleend door middel van een blanco volmacht, alsmede de machtiging verleend aan de vennootschap zelf of een van haar bestuurders, zaakvoerders of aangestelden, aan een dochtermaatschappij of aan een van haar bestuurders, zaakvoerders of aangestelden, kunnen ten allen tijde worden herroepen, niettegenstaande enig andersluidend beding.

In de coöperatieve vennootschappen kunnen de door een voorvergadering aangewezen afgevaardigden geen machtiging verlenen dan aan andere, door dezelfde voorvergadering gekozen afgevaardigden.

§ 2. Wanneer openlijk wordt verzocht om verlening van volmacht tot uitoefening van het stemrecht op een algemene vergadering, worden de hierna volgende regels in acht genomen :

1° niettegenstaande enige andersluidende bepaling wordt de volmacht slechts voor een enkele vergadering of voor een tweede met dezelfde agenda verleend en kan zij steeds worden herroepen;

2° het verzoek tot verlening van volmacht moet ten minste de volgende gegevens vermelden :

a) de identiteit van de verzoeker en zijn oogmerk;
b) de agenda en de voorstellen betreffende de afzonderlijke onderwerpen van de agenda;
c) de lijst van de stukken die de vennoten aan de vennootschap kunnen vragen of waarvan zij op de zetel inzage kunnen nemen;
d) een verzoek om instructies voor de uitoefening van het stemrecht ter zake van elk punt van de agenda;
e) hoe de gemachtigde het stemrecht zal uitoefenen voor het geval de vennoot geen instructies geeft;

3° de volmacht moet schriftelijk worden verleend;
4° het stemrecht moet worden uitgeoefend overeenkomstig de instructies van de vennoot of indien deze geen instructies geeft, op de wijze zoals aan deze is medegedeeld.

De gemachtigde kan evenwel het stemrecht op een andere wijze dan volgens de instructies van de vennoot of de aan hem gedane mededeling uitoefenen, wanneer zich omstandigheden voordoen die bij het geven van de instructies of bij de verzending van het verzoek tot verlening van volmacht niet bekend waren en anders de belangen van de vennoot zouden kunnen worden geschaad; in zodanig geval moet de gemachtigde zijn optreden onverwijld tegenover de vennoot verantwoorden.

§ 3. Hij die openlijk vennoten verzoekt tot uitoefening van een of meer andere in deze wet bepaalde rechten dan het stemrecht, moet hun kennis geven van zijn identiteit, het recht dat hij wenst uit te oefenen, de zin waarin hij voornemens is dat te doen en zijn oogmerk. De volmacht moet schriftelijk worden gegeven.

§ 4. Hij die voornemens is openlijk om verlening van volmacht in de zin van de §§ 2 en 3, te verzoeken bij vennoten van een naamloze vennootschap of van een vennootschap met veranderlijk kapitaal die een van de in artikel 245, § 2, genoemde verrichtingen heeft gedaan, moet daarvan vijf werkdagen te voren aan de Bankcommissie bericht geven. Bij dit bericht wordt een dossier gevoegd, dat volgens de aanwijzingen van de Bankcommissie wordt aangelegd.

Lorsque la Commission bancaire n'a pas été avisée ou n'a pas reçu de dossier conformément à l'alinéa précédent ou lorsqu'elle estime que les associés sont insuffisamment informés ou risquent d'être induits en erreur sur l'identité ou les objectifs de l'auteur de la sollicitation, elle l'en informe immédiatement, ainsi que la société qui a émis les titres concernés. S'il n'est pas tenu compte des observations formulées, la Commission bancaire peut, par décision motivée et notifiée par lettre recommandée à l'auteur de la sollicitation et à la société qui a émis les titres concernés, suspendre la sollicitation pendant trois mois au plus. Ce délai court à partir du jour de la notification par lettre recommandée de la décision de la Commission. La Commission peut rendre sa décision publique.

Aucune mention de l'intervention de la Commission bancaire ne peut être faite sous quelque forme que ce soit dans la publicité ou les documents relatifs aux sollicitations dont il est question ci-dessus.

§ 5. Le Roi peut définir des critères de détermination du caractère public des sollicitations de mandats visées au présent article.

Il peut aussi déterminer les qualités requises par ceux qui sollicitent publiquement des mandats.

Art. 282

Peuvent assister à l'assemblée générale, avec voix consultative, les administrateurs, les gérants, les commissaires, les obligataires et les représentants des masses obligatoires, les porteurs d'actions privilégiées sans droit de vote, de titres ou de parts bénéficiaires, de bons de souscription, ainsi que les personnes qui y seraient autorisées par l'assemblée elle-même.

Art. 283

§ 1er. L'assemblée peut délibérer, quel que soit le nombre des associés présents ou représentés, sauf disposition contraire des statuts et hormis les cas où la loi exige un minimum de présence.

Les décisions se prennent à la majorité simple des votes valablement exprimés, à moins que la loi ou les statuts ne prescrivent une majorité plus importante.

Sans préjudice des alinéas 1er et 2 pour l'élection des administrateurs, des gérants ou des commissaires, les statuts peuvent organiser un mode de scrutin de nature à assurer la représentation proportionnelle d'associés ou de groupes d'associés.

§ 2. Les statuts déterminent les autres règles relatives au mode de délibération de l'assemblée ainsi que les formalités à remplir pour y être admis.

§ 3. En l'absence de disposition statutaire et sans préjudice des dispositions du § 1er, les règles suivantes sont observées :

1° l'assemblée est présidée, selon les cas, soit par le président du conseil de surveillance, soit par le gérant, ou s'ils sont plusieurs, par le gérant le plus ancien, soit par le pré-

Wanneer aan de Bankcommissie geen bericht is gegeven of zij het dossier niet naar het voorschrift van het vorig lid heeft ontvangen of wanneer zij oordeelt dat de vennoten onvoldoende zijn voorgelicht of kunnen worden misleid omtrent de identiteit van de verzoeker of zijn oogmerk, geeft zij daarvan dadelijk kennis aan deze laatste, alsmede aan de vennootschap die de betrokken effecten heeft uitgegeven. Indien met de opmerkingen van de Bankcommissie geen rekening wordt gehouden, kan deze het verzoek tot verlening van volmacht gedurende ten hoogste drie maanden opschorten bij een met redenen omklede beslissing, waarvan bij een aangetekende brief kennis wordt gegeven aan de verzoeker en aan de vennootschap die de betrokken effecten heeft uitgegeven. Die termijn gaat in de dag waarop van de beslissing van de commissie bij aangetekende brief kennis wordt gegeven. De commissie kan haar beslissing openbaar maken.

In de publiciteit of de stukken betreffende de vorengenoemde verzoeken tot verlening van volmacht mag van het optreden van de Bankcommissie in generlei vorm melding worden gemaakt.

§ 5. De Koning kan maatstaven vaststellen voor het bepalen van het openlijk karakter van de verzoeken tot verlening van volmacht waarvan sprake is in dit artikel.

Hij kan ook de vereisten vaststellen waaraan zij die openlijk verzoeken om verlening van volmacht moeten voldoen.

Art. 282

De algemene vergadering kunnen met raadgevende stem bijwonen : de bestuurders, zaakvoerders, commissarissen, obligatiehouders, vertegenwoordigers van de groepen obligatiehouders, houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht, van winstbewijzen of soortgelijke effecten, van optiebewijzen, evenals ieder die daartoe van de vergadering zelf toestemming heeft verkregen.

Art. 283

§ 1. De algemene vergadering kan beraadslagen en besluiten ongeacht het aantal aanwezige of vertegenwoordigde vennoten, tenzij de statuten anders bepalen en buiten de gevallen waarin bij de wet een minimum inzake aanwezigheid is voorgeschreven.

De besluiten worden genomen bij gewone meerderheid van de geldige stemmen, tenzij bij de wet of de statuten een grotere meerderheid is voorgeschreven.

Onverminderd het bepaalde bij het eerste en het tweede lid, kunnen de statuten voor de verkiezing van bestuurders, zaakvoerders en commissarissen een andere wijze van stemmen voorschrijven, waarbij in een evenredige vertegenwoordiging van aandeelhouders of groepen aandeelhouders wordt voorzien.

§ 2. De statuten stellen nadere regels met betrekking tot de besluitvorming ter algemene vergadering en bepalen aan welke formaliteiten moet worden voldaan om daaraan deel te nemen.

§ 3. Bij stilzwijgen van de statuten en onverminderd de bepalingen van § 1, worden de volgende regels in acht genomen :

1° de vergadering wordt al naar het geval voorgezeten hetzij door de voorzitter van de raad van toezicht, hetzij door de zaakvoerder of, indien er verschillende zijn, door

sident du conseil d'administration. Le président désigne parmi les associés présents un secrétaire et deux scrutateurs, qui forment avec lui le bureau de l'assemblée.

Les assemblées primaires des sociétés coopératives, tenues conformément à l'article 276, § 4, sont présidées par les personnes désignées à cet effet par les administrateurs-gérants ou par le conseil d'administration, à moins que les statuts n'en disposent autrement;

2° une liste de présence est dressée avant l'ouverture de la séance. Elle mentionne les nom, prénoms et domicile de toutes les personnes admises au vote et le nombre de titres ou parts pour lequel elle pourront y participer, ainsi que l'identité des personnes qui assistent à l'assemblée avec voix consultative. La liste est signée par tous les participants; elle est arrêtée définitivement dès que la régularité de la composition de l'assemblée a été constatée et elle est certifiée exacte par le bureau;

3° les votes relatifs aux nominations et aux révocations et, plus généralement, ceux qui concernent certaines personnes individuellement, ainsi que les votes relatifs aux rémunérations ont lieu au scrutin secret; toutefois, le procès-verbal doit indiquer, nonobstant toute disposition contraire, le vote émis sur la décharge des administrateurs et commissaires par chacun de ceux qui participent au vote;

4° les propositions émises en délibération doivent être votées séparément;

5° le procès-verbal des délibérations est soumis à l'approbation de l'assemblée; il est signé par les membres du bureau ainsi que par les associés qui le demandent;

6° pour le surplus, les règles ordinaires des assemblées délibérantes sont observées.

Art. 284

Les administrateurs-gérants, le conseil de surveillance, les gérants ou le conseil d'administration ont le droit de proroger séance tenante l'assemblée à trois semaines. Cette prorogation, qui ne peut avoir lieu qu'une fois, annule toute décision prise.

La nouvelle réunion est convoquée dans les formes prévues à l'article 276, § 3.

Le droit de prorogation ne peut être utilisé lorsque ceux qui assistent à la réunion représentent la moitié au moins du capital social ou, dans les sociétés coopératives, disposent de la moitié des voix attachées aux parts.

Art. 285

Celui qui s'est conformé aux prescriptions de la loi et des statuts en vue de participer à l'assemblée peut, si son droit est contesté, prendre part au vote sur son admissibilité. Son mandataire, porteur d'une procuration écrite, a le même droit.

Art. 286

Les administrateurs ou les gérants répondent aux questions qui leur sont posées par les associés au sujet de l'accomplissement de leur mission, de la situation de la société ou des points portés à l'ordre du jour, à moins que l'assemblée ne s'y oppose.

de oudstbenoemde zaakvoerder, hetzij door de voorzitter van de raad van bestuur. De voorzitter wijst uit de aanwezige aandeelhouders een secretaris en twee stemopnemers aan, die met hem het bureau van de vergadering vormen.

Tenzij de statuten anders bepalen worden de voorvergaderingen van de coöperatieve vennootschappen, die overeenkomstig artikel 276, § 4, worden gehouden, voorgezeten door personen die daartoe door de bestuurders-zaakvoerders of door de raad van bestuur zijn aangewezen;

2° vóór de opening van de vergadering wordt een presentielijst opgemaakt. Deze vermeldt de naam, de voornamen en de woonplaats van al degenen die tot de stemming zijn toegelaten en het aantal effecten waarvoor zij aan de stemming mogen deelnemen, alsmede de identiteit van hen die de vergadering met raadgevende stem bijwonen. De lijst wordt door alle deelnemers getekend; zij wordt afgesloten zodra blijkt dat de vergadering regelmatig is samengesteld, en zij wordt door het bureau juist verklaard;

3° over benoeming of ontslag en, in het algemeen, over personen, alsmede over bezoldigingen, heeft een geheime stemming plaats; over de kwijting te geven aan de bestuurders en commissarissen wordt, niettegenstaande enige andersluidende bepaling, in de notulen vermeld hoe elke deelnemer heeft gestemd;

4° over elk voorstel wordt afzonderlijk gestemd;

5° de notulen worden aan de goedkeuring van de algemene vergadering onderworpen; zij worden ondertekend door de leden van het bureau alsmede door de vennoten die zulks vragen;

6° voor het overige worden de gewone regels van de vertegenwoordigende lichamen in acht genomen.

Art. 284

De bestuurders-zaakvoerders, de raad van toezicht en de zaakvoerders en de raad van bestuur hebben het recht om tijdens de zitting de vergadering drie weken te verdagen. Zodanige verdaging, die slechts eenmaal mag plaatshebben, vernietigt alle genomen besluiten.

De nieuwe bijeenkomst wordt uitgeschreven in de vormen bepaald bij artikel 276, § 3.

Het verdagingsrecht kan niet worden uitgeoefend wanneer zij die de vergadering bijwonen, ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen of, in coöperatieve vennootschappen, bevoegd zijn tot het uitbrengen van ten minste de helft van de aan de aandelen verbonden stemmen.

Art. 285

Hij die de voorschriften van de wet en van de statuten met het oog op deelneming aan de vergadering heeft opgevolgd kan, indien zijn recht wordt betwist, aan de stemming over zijn toelating deelnemen. Zijn schriftelijk gemachtigde heeft hetzelfde recht.

Art. 286

De bestuurders of de zaakvoerders geven antwoord op de vragen die hun door aandeelhouders worden gesteld in verband met de vervulling van hun opdracht, de toestand van de vennootschap of de punten op de agenda, tenzij de vergadering zich daartegen verzet.

Art. 287

Est nulle la convention par laquelle un associé s'engage à voter conformément aux directives données par la société, par une société dont elle dépend, ou par une filiale, ou encore par des administrateurs ou des gérants de ces sociétés ou par l'un d'eux.

Est pareillement nulle la convention par laquelle un associé s'engage envers les mêmes sociétés ou les mêmes personnes à approuver les propositions émanant des administrateurs ou des gérants de la société.

Le vote émis en vertu de telles conventions est nul à moins qu'il ne soit prouvé qu'il est conforme à l'intérêt social.

Art. 288

§ 1er. Sont nulles les décisions de l'assemblée générale :

1° si elles sont entachées d'excès ou de détournement de pouvoir;

2° en cas de violation dans une intention frauduleuse des règles relatives au fonctionnement des assemblées générales;

3° si elles sont prises sur des questions étrangères à l'ordre du jour en dehors des hypothèses prévues à l'article 277, si les décisions prises sur l'un des objets visés à l'article 296 l'ont été en l'absence du rapport spécial prévu par cette disposition, ou encore si ce rapport n'a pas été soumis à la Commission bancaire avec le dossier établi conformément aux prescriptions de celle-ci;

4° du chef de toutes autres irrégularités mais seulement si le demandeur démontre que l'irrégularité commise a pu exercer une influence sur la décision prise.

§ 2. N'est pas recevable à invoquer la nullité celui qui a voté en faveur de la décision attaquée, ou qui, expressément ou tacitement, a renoncé à s'en prévaloir, à moins que la nullité ne résulte de la violation d'une règle d'ordre public.

§ 3. L'action en nullité est dirigée contre la société. Si des motifs graves le justifient, le demandeur en nullité peut solliciter en référé la suspension provisoire de l'exécution des décisions attaquées. L'ordonnance de suspension et le jugement prononçant la nullité produisent leurs effets à l'égard de tous et sont publiés dans les mêmes formes que la décision annulée ou suspendue.

§ 4. Lorsque la nullité est de nature à porter atteinte aux droits acquis de bonne foi par un tiers à l'égard de la société sur la base de la décision de l'assemblée, le tribunal peut refuser de consacrer les effets de la nullité à l'égard de ces droits, sous réserve du droit du demandeur à des dommages-intérêts s'il y a lieu.

Art. 289

Tout associé peut, sur production de son titre, prendre connaissance et recevoir gratuitement dans la quinzaine de sa demande, copie des procès-verbaux des assemblées générales antérieures, ainsi que des documents communiqués aux associés à l'occasion de ces assemblées.

Art. 287

Nietig is de afspraak waarbij een aandeelhouder zich verbindt te stemmen overeenkomstig richtlijnen gegeven door de vennootschap, door een vennootschap waarvan zij afhankelijk is of door een dochtermaatschappij, dan wel door de bestuurders of zaakvoerders van die vennootschappen of een van hen.

Nietig is ook de afspraak waarbij een vennoot zich jegens dezelfde vennootschappen of dezelfde personen verbindt de voorstellen van de bestuurders of zaakvoerders van de vennootschap goed te keuren.

De stemming op grond van dergelijke afspraken is nietig, tenzij wordt bewezen dat zij in overeenstemming is met de belangen van de vennootschap.

Art. 288

§ 1. Besluiten van de algemene vergadering zijn nietig :

1° indien zij genomen zijn met overschrijding of misbruik van bevoegdheid;

2° indien de regels betreffende de werkwijze van de algemene vergaderingen met bedrieglijk opzet zijn overtreden;

3° indien zij genomen zijn over aangelegenheden die niet op de agenda voorkwamen buiten de gevallen van artikel 277, of indien de besluiten over een van de onderwerpen bedoeld in artikel 296 genomen zijn, terwijl het aldaar voorgeschreven bijzonder verslag ontbrak of niet aan de Bankcommissie werd voorgelegd samen met het volgens haar aanwijzingen samengesteld dossier;

4° wegens enige andere onregelmatigheid maar dan alleen als de eiser aantoont dat die onregelmatigheid het besluit heeft kunnen beïnvloeden.

§ 2. Nietigheid kan niet worden ingeroepen door hem die voor het bestreden besluit heeft gestemd of die uitdrukkelijk of stilzwijgend ervan heeft afgezien zich daarop te beroepen, tenzij de nietigheid het gevolg is van de overtreding van een regel van openbare orde.

§ 3. De vordering tot nietigverklaring wordt tegen de vennootschap ingesteld. Indien daartoe gewichtige redenen zijn, kan de eiser tot nietigverklaring de voorlopige opschorting van de uitvoering van het bestreden besluit in kort geding vorderen. De beschikking tot opschorting en het vonnis van nietigverklaring hebben gevolg ten aanzien van allen en worden bekendgemaakt in dezelfde vormen als het nietigverklaarde of opgeschorte besluit.

§ 4. Indien de nietigverklaring afbreuk kan doen aan rechten die een derde op grond van het besluit van de vergadering te goeder trouw jegens de vennootschap heeft verkregen, kan de rechtbank verklaren dat de nietigheid ten opzichte van die rechten geen gevolg heeft, behoudens het recht op schadevergoeding van de eiser, indien daartoe grond bestaat.

Art. 289

Elke vennoot kan onder overlegging van het bewijs van zijn hoedanigheid binnen vijftien dagen na zijn aanvraag inzage nemen en kosteloos een afschrift verkrijgen van de notulen van de algemene vergaderingen van de laatste vijf jaren, alsmede van de stukken waarvan naar aanleiding van die vergaderingen aan de vennoten mededeling is gedaan.

Dans les sociétés privées à responsabilité limitée, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives, les associés ne peuvent exercer ce droit que s'ils établissent qu'ils avaient déjà la qualité d'associé à la date des assemblées auxquelles se rapportent les documents.

Tout associé peut aussi prendre connaissance et recevoir copie des listes de présence, s'il établit qu'il avait déjà la qualité d'associé au moment de l'assemblée.

SECTION 2

**De la modification des statuts**

Art. 290

L'assemblée générale a, nonobstant toute disposition contraire, le droit d'apporter des modifications aux statuts sans pouvoir augmenter les engagements des associés sauf dans les sociétés coopératives conformément à l'article 237, § 2, et sauf la faculté d'établir ou d'augmenter les cotisations dans les sociétés à capital variable et dans les sociétés coopératives.

L'assemblée ne peut délibérer valablement sur les modifications aux statuts que si l'objet des modifications proposées a été spécialement indiqué dans la convocation.

Aucune modification n'est admise si elle ne réunit pas les trois quarts des voix.

Art. 291

Lorsque les modifications aux statuts concernent les questions énumérées au présent article, l'assemblée générale ne peut délibérer valablement que si ceux qui assistent à la réunion et ont le droit de prendre part au vote représentent la moitié au moins du capital social ou, dans les sociétés coopératives, les deux tiers des voix attachées aux parts. Si cette condition n'est pas remplie, une nouvelle convocation est nécessaire et la deuxième assemblée délibère valablement pour autant que ceux qui assistent à la réunion et ont le droit de prendre part au vote représentent le quart au moins du capital social ou, dans les sociétés coopératives, le tiers au moins des voix attachées aux parts.

Le présent article concerne les modifications ayant trait à :

1° l'objet essentiel de la société;

2° sa forme juridique;

3° le transfert du siège social à l'étranger;

4° la fusion avec une société étrangère, avec une société d'un type différent ou une société dont l'objet essentiel est différent du sien;

5° la dissolution anticipée de la société en vue de l'apport de l'avoir social à une autre société;

6° l'introduction de restrictions à la libre cessibilité des actions ou parts;

7° tout autre élément auquel l'acte constitutif a attribué un caractère essentiel.

In de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen kunnen de vennoten dat recht slechts uitoefenen indien zij bewijzen dat zij reeds vennoot waren ten tijde van de algemene vergadering waarop de stukken betrekking hebben.

Elke vennoot kan bovendien inzage nemen en een afschrift verkrijgen van de presentielijsten, mits hij bewijst dat hij reeds ten tijde van de vergadering vennoot was.

AFDELING 2

**Wijziging van de statuten**

Art. 290

De algemene vergadering heeft, niettegenstaande enige andersluidende bepaling, het recht om de statuten te wijzigen, doch zonder de verplichtingen van de vennoten te verzwaren, behalve in de coöperatieve vennootschappen, op de wijze bepaald in artikel 237, § 2, en behoudens, in de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschappen, de mogelijkheid om bijdragen op te leggen of deze te verhogen.

De algemene vergadering kan omtrent een wijziging van de statuten geen geldige besluiten nemen wanneer het ontwerp van de voorgestelde wijziging niet uitdrukkelijk bij de oproeping is vermeld.

Een besluit tot wijziging van de statuten behoeft ten minste drievierde van de uitgebrachte stemmen.

Art. 291

Wanneer de statutenwijziging betrekking heeft op een van de punten in dit artikel vermeld, is voor de geldigheid van de besluiten van de algemene vergadering vereist dat de stemgerechtigde aanwezigen ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, of, in de coöperatieve vennootschappen bevoegd zijn tot het uitbrengen van het tweederde gedeelte van de aan de aandelen verbonden stemmen. Indien deze voorwaarde niet is vervuld, is een nieuwe bijeenroeping nodig en de tweede vergadering besluit rechtsgeldig, mits de stemgerechtigde aanwezigen ten minste een vierde van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen of, in de coöperatieve vennootschappen, bevoegd zijn tot het uitbrengen van ten minste een derde gedeelte van de aan de aandelen verbonden stemmen.

Dit artikel betreft wijzigingen met betrekking tot :

1° het hoofddoel van de vennootschap;

2° haar rechtsvorm;

3° de overbrenging van haar maatschappelijke zetel naar het buitenland;

4° de fusie met een buitenlandse vennootschap, een vennootschap met een andere rechtsvorm of een vennootschap waarvan het hoofddoel verschilt van het hare;

5° de voortijdige ontbinding van de vennootschap met het oog op de inbreng van haar vermogen in een andere vennootschap;

6° het stellen van beperkingen op de vrije verhandelbaarheid van de aandelen;

7° andere punten die in de oprichtingsakte als wezenlijk worden aangemerkt.

Aucune modification n'est admise dans ces différents cas si elle ne réunit pas les quatre cinquièmes des voix.

Les dispositions de l'article 296 doivent être observées.

Art. 292

Les statuts peuvent prescrire des conditions de présence et de majorité plus rigoureuses pour les modifications prévues aux articles 290 et 291.

Art. 293

L'assemblée ne peut décider le transfert du siège social à l'étranger que si le pays dans lequel la société se propose de transférer son siège a conclu avec la Belgique une convention permettant cette opération et conservant à la société sa personnalité juridique.

Art. 294

S'il existe plusieurs catégories d'actions, titres ou parts, représentatifs ou non du capital exprimé, l'assemblée générale peut, nonobstant toute disposition contraire, modifier leurs droits respectifs ou décider le remplacement des actions, titres ou parts d'une catégorie par ceux d'une autre catégorie.

L'assemblée ne peut user de ce droit qu'aux conditions ci-après, auxquelles il n'est pas permis de déroger :

1° la décision doit être approuvée par chacune des catégories aux conditions de présence et de majorité prévues par l'article 291;

2° les règles prescrites par l'article 296 sont observées;

3° les titres non représentatifs du capital exprimé donnent droit au vote dans leur catégorie et la limitation prévue par l'article 280, alinéa 3, n'est pas applicable;

4° les actions privilégiées sans droit de vote donnent droit au vote dans leur catégorie;

5° tout porteur de coupure est admis à prendre part à la délibération dans sa catégorie, les voix étant comptées sur la base d'une voix à la coupure la plus faible.

Art. 295

Dans les sociétés anonymes et les sociétés à capital variable, les titres, représentatifs ou non du capital social, peuvent, nonobstant disposition contraire des statuts, être groupés en titres nouveaux.

L'usage de cette faculté est subordonnée, à peine de nullité, aux conditions suivantes :

1° la délibération doit être acquise aux conditions de présence et de majorité prévues par l'article 290;

2° tout porteur de coupure est admis à prendre part à la délibération, les voix étant comptées sur la base d'une voix à la coupure la plus faible;

In die gevallen behoeft een besluit tot wijziging van de statuten ten minste viervijfde van de uitgebrachte stemmen.

Aan de voorschriften van artikel 296 moet zijn voldaan.

Art. 292

De statuten kunnen voor de wijzigingen die in de artikelen 290 en 291 worden genoemd, strengere regels inzake aanwezigheid en meerderheid voorschrijven.

Art. 293

De vergadering kan niet besluiten tot de overbrenging van de zetel van de vennootschap naar het buitenland, tenzij het land waarin de vennootschap haar zetel wenst te vestigen met België een overeenkomst heeft gesloten die deze verrichting mogelijk maakt met behoud van de rechtspersoonlijkheid van de vennootschap.

Art. 294

Indien er verscheidene soorten effecten bestaan, die al dan niet het in de statuten vastgestelde kapitaal vertegenwoordigen, kan de algemene vergadering, niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling, hun respectieve rechten wijzigen of beslissen dat de effecten van een soort worden vervangen door effecten van een andere soort.

De vergadering kan van dit recht enkel gebruik maken onder de hierna vermelde voorwaarden, waarvan niet mag worden afgeweken :

1° het besluit moet door de houders van iedere soort worden goedgekeurd volgens de regels van aanwezigheid en meerderheid bepaald bij artikel 291;

2° de regels gesteld in artikel 296 moeten worden in acht genomen;

3° elk effect dat niet het in de statuten vastgestelde kapitaal vertegenwoordigt, heeft stemrecht in zijn soort zonder de beperking gesteld in artikel 280, derde lid;

4° elk bevoorrecht aandeel zonder stemrecht heeft stemrecht in zijn soort;

5° ieder houder van een coupure wordt tot de stemming toegelaten in de soort waartoe de coupure behoort en de stemmen worden geteld op de grondslag van een stem voor de kleinste coupure.

Art. 295

In de naamloze vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal kunnen de effecten die al dan niet het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling in de statuten, tot nieuwe effecten worden samengevoegd.

Hiertoe moet op straffe van nietigheid aan de hierna volgende voorwaarden zijn voldaan :

1° het besluit moet zijn genomen overeenkomstig de regels ter zake van aanwezigheid en meerderheid gesteld bij artikel 290;

2° iedere houder van een coupure wordt tot de stemming toegelaten, en de stemmen worden geteld op de grondslag van een stem voor de kleinste coupure;

3° s'il existe plusieurs catégories de titres, représentatifs ou non du capital social, et si les titres des différentes catégories ne sont pas groupés dans la même proportion, les règles prescrites par l'article 294, alinéa 2, 1° à 5°, sont observées.

Les porteurs de titres non groupés sont, nonobstant toute décision contraire, admis aux assemblées tenues dans l'année qui suit le début de la période d'échange, les voix étant comptées sur la base d'une voix à la coupure la plus faible.

Sauf décision contraire de l'assemblée, les dividendes mis en paiement après le commencement de l'échange ne sont payés que contre remise des coupons détachés des titres nouveaux ou qu'après la conversion en inscription nominative des titres et coupures non groupés.

Art. 296

§ 1er. Lorsque l'assemblée générale est appelée à délibérer sur l'un des objets prévus aux articles 71, 73, 124, alinéa 4, 125, dernier alinéa, 127, dernier alinéa, 129, 135, 237, § 2, 252, alinéas 2 et 3, 291, 294 ou 295, l'objet et la justification détaillée de l'opération proposée sont exposés dans un rapport établi par les administrateurs-gérants, par les gérants ou par le conseil d'administration, approuvé par le conseil de surveillance dans les sociétés qui en comportent, et annoncé dans l'ordre du jour. Une copie de ce rapport est annexée aux convocations adressées aux associés. Une copie est également transmise sans délai aux personnes qui ont rempli les formalités requises par les statuts pour l'admission à l'assemblée. Tout associé a, en outre, le droit d'obtenir, gratuitement, huit jours avant l'assemblée, un exemplaire du rapport.

§ 2. Si la société est soit une société anonyme soit une société à capital variable ou une société coopérative qui a accompli l'une des opérations visées à l'article 245, § 2, la Commission bancaire est avisée, à la diligence des administrateurs-gérants, de la convocation d'une assemblée générale appelée à délibérer sur l'un des objets prévus aux articles 71, 73, 135, 237, § 2, 291, 352 et 362.

L'avis doit être donné un mois avant la date de l'assemblée et être accompagné du rapport prévu à l'alinéa précédent. A ce rapport est joint un dossier établi conformément aux prescriptions de la Commission bancaire.

Lorsque la Commission bancaire n'a pas été avisée ou n'a pas reçu de dossier conformément à l'alinéa précédent ou lorsqu'elle estime que ce rapport éclaire insuffisamment les associés ou qu'il est de nature à les induire en erreur, elle informe immédiatement la société et chacun des administrateurs. S'il n'est pas tenu compte des observations formulées, la Commission bancaire peut, par décision motivée et notifiée à la société par lettre recommandée, suspendre l'opération projetée pendant trois mois au plus. Ce délai court à partir du jour de la notification par lettre recommandée, de la décision de la Commission. La Commission peut rendre sa décision publique.

Aucune mention de l'intervention de la Commission bancaire ne peut être faite sous quelque forme que ce soit dans la publicité ou les documents relatifs aux opérations dont il est question ci-dessus.

3° bestaan er verschillende soorten van effecten die al dan niet het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, en zijn de effecten van de verschillende soorten niet in dezelfde verhouding samengevoegd, dan worden de regels van artikel 294, tweede lid, 1° tot 5°, in acht genomen.

De houders van niet samengevoegde effecten worden, niettegenstaande enige hiermee strijdige beslissing, toegelaten tot de vergaderingen die binnen een jaar na de aanvang van de termijn van inwisseling worden gehouden, waarbij de stemmen worden geteld op de grondslag van een stem voor de kleinste coupure.

Voor zover de vergadering niet anders heeft beslist, worden de na het begin van de inwisseling betaalbaar gestelde dividenden alleen uitgekeerd tegen inlevering van de coupons geknipt van de nieuwe effecten, of na de omzetting van de niet samengevoegde effecten of coupures in een inschrijving op naam.

Art. 296

§ 1. Wanneer de algemene vergadering wordt bijeengeroepen om te beraadslagen en te besluiten over een van de punten bepaald in de artikelen 71, 73, 124, vierde lid, 125, laatste lid, 127, laatste lid, 129, 135, 237, § 2, 252, tweede en derde lid, 291, 294 of 295, wordt de voorgestelde verrichting uiteengezet en omstandig verantwoord in een verslag, dat wordt opgemaakt door de bestuurders-zaakvoerders, de zaakvoerders of de raad van bestuur en door de raad van toezicht in vennootschappen waar die bestaat, en aangekondigd in de agenda. Een afschrift van dit verslag wordt gevoegd bij de oproeping die aan de vennoten wordt gericht. Tevens wordt zonder verwijl een afschrift toegezonden aan de personen die de formaliteiten hebben vervuld, vereist bij de statuten om tot de vergadering te worden toegelaten. Bovendien heeft elke vennoot het recht om acht dagen vóór de vergadering kosteloos een exemplaar van het verslag te ontvangen.

§ 2. Betreft het een naamloze vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een coöperatieve vennootschap die tot een van de in artikel 245, § 2, genoemde verrichtingen is overgegaan, dan wordt door de zorg van de bestuurders-zaakvoerders aan de Bankcommissie bericht gegeven dat de algemene vergadering is bijeengeroepen om te beraadslagen en te besluiten over een van de punten bepaald in de artikelen 71, 73, 135, 237, § 2, 291, 352 en 362.

Het bericht wordt gegeven ten minste een maand vóór de dag van de algemene vergadering en gaat vergezeld van het verslag bedoeld in het vorige lid. Bij dit verslag wordt een dossier gevoegd dat volgens de aanwijzingen van de Bankcommissie wordt aangelegd.

Wanneer aan de Bankcommissie geen bericht gegeven is of zij het dossier niet naar het voorschrift van het vorige lid heeft ontvangen, of wanneer zij oordeelt dat dit verslag de vennoten onvoldoende voorlicht of hen kan misleiden, waarschuwt zij onmiddellijk de vennootschap en elke bestuurder. Indien met die opmerkingen geen rekening wordt gehouden, kan de Bankcommissie, bij een met redenen omklede beslissing waarvan aan de vennootschap bij aangetekende brief kennis wordt gegeven, de voorgenomen verrichting gedurende ten hoogste drie maanden opschorten. Deze termijn gaat in de dag van de kennisgeving. De commissie kan haar beslissing openbaar maken.

In de publiciteit of de stukken betreffende de vorengenoemde verrichtingen mag van het optreden van de Bankcommissie in generlei vorm melding worden gemaakt.

SECTION 3

Des informations périodiques et occasionnelles ainsi que des comptes annuels et de leur diffusion

Art. 297

§ 1er. Le Roi détermine, par arrêté délibéré en conseil des Ministres, les informations qui doivent être données périodiquement par l'organe chargé de la gestion soit des sociétés anonymes soit des sociétés à capital variable ou des sociétés coopératives qui ont accompli l'une des opérations prévues par l'article 245, § 2, ainsi que la fréquence, les délais et les modalités de diffusion de ces informations. Il peut prévoir que des dérogations aux arrêtés pris en exécution du présent article peuvent être autorisées dans des cas spéciaux.

§ 2. L'organe de gestion des sociétés dont les titres sont inscrits à la cote officielle ou traités aux ventes publiques d'une bourse de fonds publics et de change du Royaume est tenu de rendre public sans délai tout fait ou décision dont il a connaissance et qui, s'il était rendu public, serait de nature à influencer de manière sensible le cours en bourse, à moins qu'il puisse en résulter un préjudice important pour la société.

Lorsqu'elle a connaissance d'un fait ou d'une décision visé à l'alinéa 1er du présent paragraphe, la Commission bancaire peut enjoindre à la société de le rendre public selon les modalités qu'elle détermine et, à défaut, le faire elle-même.

Art. 298

Chaque année, l'organe chargé de la gestion des affaires sociales dresse l'inventaire et établit les comptes annuels comprenant le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe. Ces documents forment un tout.

Ces documents sont établis conformément à la loi du 17 juillet 1975, relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises, et à ses arrêtés d'exécution, dans la mesure où la société y est soumise et conformément aux dispositions légales et réglementaires particulières qui lui sont applicables.

En ce qui concerne les sociétés non soumises à l'alinéa précédent, les amortissements, réductions de valeur, provisions pour risques et charges doivent être faits suivant les règles d'évaluation établies par les administrateurs.

L'organe chargé de la gestion des affaires sociales rédige en outre un rapport conformément aux dispositions de l'article 303.

Art. 299

Dans les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives administrées suivant les articles 90 à 113, le conseil de surveillance fait connaître son avis au sujet des documents prescrits par l'article 298.

Cet avis indique en outre les demandes d'autorisation préalable adressées conformément à l'article 96, § 2, par les administrateurs-gérants au conseil de surveillance, les décisions auxquelles ces demandes ont donné lieu et l'incidence de ces décisions sur la politique générale de la société.

Cet avis est annexé au rapport des administrateurs-gérants.

AFDELING 3

Informatie te verstrekken op geregelde tijdstippen of bij bepaalde gelegenheden. Jaarrekening. Voorschriften betreffende de verspreiding

Art. 297

§ 1. De Koning stelt bij een in Ministerraad overlegd besluit vast welke informatie op geregelde tijdstippen moet worden verstrekt door het beheersorgaan van een naamloze vennootschap, van een vennootschap met veranderlijk kapitaal of van een coöperatieve vennootschap, die een van de in artikel 245, § 2, genoemde verrichtingen heeft gedaan, alsmede op welke tijdstippen, binnen welke termijnen en op welke wijze die informaties moeten worden gegeven. Hij kan bepalen dat van de besluiten tot uitvoering van dit artikel in bijzondere gevallen mag worden afgeweken.

§ 2. Het beheersorgaan van de vennootschappen wier effecten zijn opgenomen in de officiële notering van een Belgische beurs, of aldaar op de veilingen worden verhandeld, en dat wetenschap heeft van feiten of beslissingen die door hun ruchtbaarheid de beurskoers gevoelig kunnen beïnvloeden, moet deze zonder verwijl bekendmaken, tenzij daaruit voor de vennootschap aanmerkelijk nadeel zou kunnen ontstaan.

Wanneer de Bankcommissie wetenschap heeft van een feit of beslissing bedoeld in het eerste lid van deze paragraaf, kan zij de vennootschap gelasten deze bekend te maken op de wijze die zij bepaalt en kan zij, zo nodig, zelf tot die bekendmaking overgaan.

Art. 298

Elk jaar maakt het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast een inventaris op, alsmede de jaarrekening; die jaarrekening bestaat uit de balans, de resultatenrekening en de toelichting, en vormt een geheel.

Deze stukken worden opgemaakt overeenkomstig de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de besluiten ter uitvoering ervan, voor zover de vennootschap daaraan is onderworpen en overeenkomstig de bijzondere wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die op haar toepasselijk zijn.

Wat de vennootschappen betreft die niet aan het voorgaande lid onderworpen zijn, moeten de afschrijvingen, waardecorrecties en voorzieningen voor risico's en verplichtingen, worden vastgesteld volgens de door de bestuurders bepaalde waarderingsregels.

Het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast maakt bovendien een verslag op overeenkomstig de voorschriften van artikel 303.

Art. 299

In de naamloze vennootschappen en de overeenkomstig de artikelen 90 tot 113 bestuurde vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen, geeft de raad van toezicht zijn advies betreffende de stukken voorgeschreven bij artikel 298.

In dit advies wordt bovendien melding gemaakt van de aanvragen om voorafgaande machtiging die de bestuurders-zaakvoerders overeenkomstig artikel 96, § 2, aan de Raad van Toezicht hebben gericht, de besluiten waartoe deze aanvragen aanleiding hebben gegeven en de invloed van deze besluiten op het algemeen beleid van de vennootschap.

Dit advies wordt aan het verslag van de bestuurders-zaakvoerders gehecht.

Art. 300

Un mois avant l'assemblée, les documents prescrits par les articles 298 et 299 sont soumis aux commissaires.

Art. 301

Quinze jours avant l'assemblée générale, les associés peuvent prendre connaissance et recevoir copie au siège social :

1° des comptes annuels;

2° du rapport de l'organe chargé de la gestion;

3° du rapport des commissaires;

4° de la liste des fonds publics, des actions, obligations et autres titres de sociétés qui composent le portefeuille;

5° de la liste des associés qui n'ont pas entièrement libéré leurs souscriptions, avec l'indication de leur domicile et des sommes dont ils sont redevables.

Art. 302

Le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe et les rapports sont adressés en même temps que la convocation aux actionnaires en nom dans les sociétés anonymes et à tous les associés convoqués par lettre missive dans les sociétés privées à responsabilité limitée, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives.

Art. 303

Le rapport prévu à l'article 298, expose de façon circonstanciée la situation de la société et l'évolution de ses affaires pendant l'exercice. Il comporte également des indications sur :

a) les engagements importants qui ne se traduisent pas dans les comptes ainsi que toute circonstance susceptible d'exercer une influence notable sur la situation sociale;

b) les événements importants survenus après la clôture de l'exercice;

c) l'évolution prévisible de la société;

d) les activités en matière de recherche et développement ainsi que les frais y afférents.

Il indique et justifie l'affectation que les administrateurs ou gérants proposent de donner aux bénéfices sociaux.

Art. 304

Dans les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives administrées suivant les articles 90 à 113, si les administrateurs-gérants sont d'avis que la divulgation de certaines informations est de nature à causer un préjudice sérieux à la société, ils en font part au conseil de surveillance. Si ce dernier approuve l'avis des administrateurs-gérants, les informations ne sont pas mentionnées dans le rapport. La décision prise est communiquée aux commissaires en même temps que le rapport lui-même. Le procès-verbal de la réunion du conseil de gestion et celui de la réunion du conseil de surveillance mentionnent expressément ces informations et les opinions émises par chacun des administrateurs au sujet de leur divulgation éventuelle.

Art. 300

De stukken, voorgeschreven bij de artikelen 298 en 299, worden een maand vóór de vergadering aan de commissarissen voorgelegd.

Art. 301

Vijftien dagen vóór de algemene vergadering kunnen de vennoten in de maatschappelijke zetel inzage nemen en een afschrift verkrijgen van :

1° de jaarrekening;

2° het verslag van het beheersorgaan;

3° het controlerapport van de commissarissen;

4° de lijst van de openbare fondsen, en van de aandelen, obligaties en andere effecten in de portefeuille;

5° de lijst van de vennoten die hun aandelen niet volledig hebben gestort, met vermelding van hun woonplaats en de bedragen die zij nog verschuldigd zijn.

Art. 302

De balans, de resultatenrekening en de toelichting, alsmede de verslagen worden tegelijk met de oproeping gericht, in de naamloze vennootschappen, aan de houders van aandelen op naam, in de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen, aan alle vennoten die bij brief worden opgeroepen.

Art. 303

Het verslag, bedoeld in artikel 298 beschrijft op omstandige wijze de toestand van de vennootschap en de gang van zaken gedurende het boekjaar. Het verslag vermeldt eveneens :

a) de belangrijkste verplichtingen die niet uit de rekeningen blijken en de omstandigheden die de toestand van de vennootschap aanmerkelijk kunnen beïnvloeden;

b) de belangrijkste gebeurtenissen die zich na de afsluiting van het boekjaar hebben voorgedaan;

c) de verwachte ontwikkeling van de vennootschap;

d) de werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling en de daaraan verbonden kosten.

Het vermeldt en verantwoordt de bestemming van de winst die door de bestuurders of zaakvoerders wordt voorgesteld.

Art. 304

Wanneer in de naamloze vennootschappen of in de overeenkomstig de artikelen 90 tot 113 bestuurde vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen, de bestuurders-zaakvoerders van oordeel zijn dat de openbaarmaking van bepaalde gegevens de vennootschap ernstig kan benadelen, brengen zij zulks ter kennis van de raad van toezicht. Indien deze raad de zienswijze van de bestuurders-zaakvoerders bijtreedt, worden de gegevens niet in het verslag vermeld. De beslissing wordt tegelijk met het verslag aan de commissarissen meegedeeld. Die gegevens en de mening van elke bestuurder over de wenselijkheid van de openbaarmaking worden uitdrukkelijk vermeld in de notulen van de raad van beheer en in die van de raad van toezicht.

Art. 305

Dans les sociétés anonymes, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives, il est fait annuellement sur les bénéfices nets un prélèvement d'un vingtième au moins affecté à la formation d'un fonds de réserve. Ce prélèvement cesse d'être obligatoire lorsque le fonds de réserve a atteint le dixième du capital social.

Ce fonds de réserve peut être incorporé au capital mais ne peut être distribué aux actionnaires. Il peut servir à compenser des pertes seulement si les autres réserves ne suffisent pas à cette fin mais doit ensuite être reconstitué par des prélèvements sur le bénéfice, calculés de la manière prescrite à l'alinéa précédent.

Art. 306

Les dividendes ne peuvent être prélevés que sur le bénéfice de l'exercice ou sur les bénéfices antérieurement reportés ou mis en réserve disponible, tels qu'ils résultent du bilan et du compte de résultats; aucune distribution ne peut être opérée avant apurement des pertes.

Art. 307

Dans les sociétés anonymes, les statuts peuvent donner aux administrateurs-gérants le pouvoir de distribuer, avec l'autorisation du conseil de surveillance, un acompte sur le dividende qui sera attribué sur les résultats de l'exercice.

Art. 308

L'autorisation prescrite par l'article 307 ne peut être donnée que si, sur le vu d'un état, vérifié par les commissaires, et résumant la situation active et passive, le conseil de surveillance constate l'existence d'un bénéfice net suffisant, à l'exclusion de tout prélèvement sur des réserves, sur des provisions ou sur le report à nouveau.

La décision, préalablement autorisée, des administrateurs-gérants de distribuer un acompte ne peut être prise plus de deux mois après la date à laquelle a été arrêtée la situation active et passive au vu de laquelle l'autorisation a été accordée.

La distribution ne peut être décidée moins de six mois après la clôture de l'exercice précédent ni avant l'approbation du bilan se rapportant à cet exercice.

Lorsqu'un premier acompte a été distribué, la décision d'en distribuer un nouveau ne peut être prise que trois mois au moins après la décision de distribuer le premier.

Lorsque les acomptes excèdent le montant du dividende arrêté ultérieurement par l'assemblée générale, ils sont, dans cette mesure, considérés comme un acompte à valoir sur le dividende suivant.

Art. 309

L'assemblée générale entend les rapports des administrateurs, des gérants et des commissaires. Elle discute et arrête le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe. Elle statue sur l'affectation des bénéfices diminués le cas échéant des pertes antérieures ainsi que sur l'affectation des prélèvements opérés sur les réserves.

Art. 305

In de naamloze vennootschappen, de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschappen wordt jaarlijks van de nettowinst ten minste een twintigste ingehouden voor de vorming van een reservefonds. Deze verplichting houdt op wanneer het reservefonds een tiende van het maatschappelijk kapitaal heeft bereikt.

Dit reservefonds mag in kapitaal worden omgezet, maar niet aan de aandeelhouders worden uitgekeerd. Het mag worden gebruikt om verliezen te delgen, maar moet daarna opnieuw worden samengesteld door inhoudingen van de winst op de wijze voorgeschreven bij het vorige lid.

Art. 306

Dividenduitkering mag alleen geschieden uit de winst van het boekjaar of uit winst die uit vorige boekjaren is overgedragen of in een beschikbare reserve is omgezet, zoals blijkt uit de balans en de resultatenrekening; geen winstuitkering geschiedt zolang enig verlies niet is aangezuiverd.

Art. 307

In de naamloze vennootschappen kan bij de statuten aan de bestuurders-zaakvoerders de bevoegdheid worden verleend om met toestemming van de raad van toezicht op het resultaat van het boekjaar een interimdividend uit te keren.

Art. 308

De Raad van toezicht mag de toestemming waarvan sprake is in artikel 307 niet geven indien hem niet blijkt, uit een staat van actief en passief die niet meer dan twee maanden voordien is vastgesteld en door de commissarissen is nagezien, dat er voldoende nettowinst aanwezig is zonder enige onttrekking aan de reserves, voorzieningen of overgebrachte saldi.

De beslissing van de bestuurders-zaakvoerders om een interimdividend uit te keren, waartoe zij vooraf toestemming hebben gekregen, mag niet later worden genomen dan twee maanden na de dag waarop de staat van actief en passief is vastgesteld, op grond waarvan de toestemming is gegeven.

Tot de uitkering mag niet worden besloten dan zes maanden na de afsluiting van het voorgaande boekjaar en nadat de balans over dat boekjaar is goedgekeurd.

Na een eerste interimdividend mag tot een nieuwe uitkering niet worden besloten dan drie maanden na de beslissing over het eerste interimdividend.

Indien de interimdividenden het bedrag te boven gaan van het later door de algemene vergadering vastgesteld jaardividend, wordt het meerdere beschouwd als een voorschot op het volgende dividend.

Art. 309

De algemene vergadering hoort de verslagen van de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen. Zij bespreekt de balans, de resultatenrekening en de toelichting, en stelt deze vast. Zij beslist over de bestemming van de winst, in voorkomend geval, verminderd met vroeger verlies, alsmede over de bestemming van de onttrekkingen aan de reserves.

Art. 310

Après l'adoption des comptes annuels, l'assemblée générale se prononce par un vote spécial sur la décharge des administrateurs, des gérants et des commissaires. Cette décharge n'est valable que si le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe et les rapports ne comportent ni omission ni indication fausse dissimulant la situation réelle de la société et, quant aux infractions aux statuts ou à la loi que si elles ont été spécialement indiquées dans la convocation.

Art. 311

Le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe et les rapports de l'organe chargé de la gestion des affaires sociales et des commissaires, doivent être déposés par les soins de l'organe chargé de la gestion, dans les trente jours après l'approbation des comptes, conformément au mode déterminé par les articles 12 et 13.

Art. 312

Sont déposés en même temps et conformément à l'article précédent :

1° un document contenant les nom, prénoms, profession et domicile des administrateurs et commissaires en fonction;

2° un tableau indiquant l'affectation du réslutat décidée par l'assemblée générale, si cette affectation ne résulte pas des comptes annuels;

3° la liste prévue à l'article 85;

4° un document indiquant la date de publication des extraits des actes constitutifs et modificatifs des statuts;

5° les conclusions du rapport des commissaires prévu à l'article 122;

6° un document indiquant, sauf si ces renseignements font déjà l'objet d'une mention distincte dans les comptes annuels :

a) le montant, à la date de clôture de ceux-ci, des dettes ou de la partie des dettes garanties par les pouvoirs publics belges;

b) le montant, à cette même date, des dettes exigibles, que des délais de paiement aient ou non été obtenus, envers des administrations fiscales et envers l'Office national de sécurité sociale;

c) le montant afférent à l'exercice clôturé, des subsides en capitaux ou en intérêts payés ou alloués par des pouvoirs ou institutions publics.

Art. 313

Le greffier du tribunal de commerce transmet à la Banque nationale de Belgique copie des documents visés aux articles 311 et 312. Le Roi détermine les conditions et les modalités de cette transmission.

Art. 310

Na de goedkeuring van de jaarrekening beslist de algemene vergadering bij afzonderlijke stemming over de aan de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen te verlenen kwijting. Die kwijting is alleen dan rechtsgeldig wanneer in de balans, de resultatenrekening en de toelichting, dan wel in de verslagen geen gegevens zijn weggelaten en geen onjuiste gegevens voorkomen waardoor de ware toestand van de vennootschap wordt versluierd en, wat de overtredingen van de statuten of van de wet betreft, wanneer deze in het bijzonder zijn vermeld in de oproeping.

Art. 311

De balans, de resultatenrekening en de toelichting, het verslag van het orgaan dat met het beheer van de zaken van de vennootschap is belast, en het controlerapport van de commissarissen, moeten binnen dertig dagen na de goedkeuring van de jaarrekening, door het beheersorgaan worden neergelegd op de wijze bepaald in de artikelen 12 en 13.

Art. 312

Tegelijk daarmee worden, overeenkomstig het bepaalde in het vorige artikel, neergelegd :

1° een stuk met de volgende gegevens : de naam, de voornamen, het beroep en de woonplaats van de bestuurders en commissarissen in functie;

2° een overzicht van de bestemming van het resultaat, die door de algemene vergadering is vastgesteld, indien deze bestemming niet blijkt uit de jaarrekening;

3° de lijst bedoeld in artikel 85;

4° een stuk met vermelding van de datum van bekendmaking van de uittreksels uit de oprichtingsakte en uit de akten houdende wijziging van de statuten;

5° de conclusie van het verslag van de commissarissen bedoeld in artikel 122;

6° een stuk met de volgende gegevens, tenzij die reeds afzonderlijk in de jaarrekening worden vermeld :

a) het bedrag, bij de jaarafsluiting, van de schulden of van de gedeelten van schulden, gewaarborgd door de Belgische overheid;

b) het bedrag, op dezelfde datum, van de opeisbare schulden bij de belastingbesturen en bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, ongeacht of uitstel van betaling is verkregen;

c) het bedrag over het afgesloten boekjaar van de kapitaal- of rentesubsidies uitbetaald of toegekend door openbare besturen of instellingen.

Art. 313

De griffier van de rechtbank van koophandel zendt aan de Nationale Bank van België een afschrift van de stukken waarvan sprake is in de artikelen 311 en 312. De Koning stelt nadere regels betreffende die toezending.

Il est défendu de délivrer, de faire circuler ou de publier une copie du bilan et du compte de résultats sans son annexe et sans le rapport des commissaires.

Art. 313*bis*

§ 1. La Banque Nationale de Belgique est chargée de délivrer copie, sous la forme déterminée par le Roi, à ceux qui lui en font la demande, même par correspondance, soit de l'ensemble des documents visés aux articles 311 et 312 qui lui ont été transmis en application de l'article 313, soit des documents visés aux articles 311 et 312 relatifs à des sociétés nommément désignées et à des années déterminées, qui lui ont été transmis en application de l'article 313.

Le Roi détermine le montant des frais à acquitter à la Banque Nationale de Belgique pour l'obtention des copies visées à l'alinéa précédent.

§ 2. L'Institut national de Statistique transmet sans frais à la Banque Nationale de Belgique, sur demande de celle-ci, les comptes annuels et autres documents comptables dont la communication à l'Institut national de Statistique serait imposée en exécution de la loi du 4 juillet 1962 autorisant le Gouvernement à procéder à des investigations statistiques et autres sur la situation démographique, économique et sociale du pays.

La Banque Nationale de Belgique est habilitée à établir et à publier, selon les modalités déterminées par le Roi, des statistiques globales et anonymes relatives à tout ou partie des éléments contenus dans les documents qui lui sont transmis en application de l'article 313 et de l'alinéa 1er du présent paragraphe.

§ 3. Sera punie des peines prévues à l'article 458 du Code pénal toute personne exerçant des fonctions à la Banque Nationale de Belgique qui aura communiqué à une personne étrangère à celle-ci ou publié soit des renseignements individuels, transmis à la Banque Nationale de Belgique en vertu du § 2, alinéa 1er, sans l'autorisation préalable du déclarant ou du recensé, soit des statistiques globales et anonymes qui ont été établies par la Banque Nationale de Belgique en vertu du § 2 et dans lesquelles sont englobés des éléments qui ont été transmis à la Banque Nationale de Belgique en application du § 2, alinéa 1er, mais qui n'ont pas encore fait l'objet d'une publication ni par l'Institut national de Statistique ni par la Banque Nationale de Belgique.

§ 4. Dans les lois où les mots « compte de profits et pertes » et « compte de pertes et profits » sont employés à propos des sociétés commerciales ou des organismes publics dont les engagements sont réputés commerciaux par la loi, ces mots sont remplacés par les mots « compte de résultats ».

§ 5. La publication au *Moniteur belge* ou aux *annexes du Moniteur belge* de bilans, de comptes de résultats, d'annexes à ces états et de comptes consolidés de sociétés ou d'entreprises commerciales ou à forme commerciale ou d'organismes publics dont les engagements sont réputés commerciaux par la loi, imposée ou prévue par des dispositions autres que la présente loi, est remplacée par leur dépôt au greffe du tribunal de commerce conformément à l'article 311.

Les articles 312 et 313 sont applicables en ce cas.

Het is verboden een afschrift van de balans en van de resultatenrekening zonder de toelichting en zonder het controlerapport van de commissarissen af te geven, in omloop te brengen of te publiceren.

Art. 313*bis*

§ 1. De Nationale Bank van België verstrekt op ieder verzoek, zelfs per brief gedaan, een afschrift, in de vorm vastgesteld door de Koning, van de stukken bedoeld in de artikelen 311 en 312, die haar naar het voorschrift van artikel 313 zijn toegezonden, hetzij van al die stukken, hetzij van de stukken betreffende een met name te noemen vennootschap en nader op te geven jaren.

De Koning stelt het bedrag vast van de kosten die aan de Nationale Bank van België moeten worden betaald voor het verkrijgen van de afschriften bedoeld in het vorige lid.

§ 2. Het Nationaal Instituut voor de Statistiek zendt aan de Nationale Bank van België, op haar verzoek, kosteloos de jaarrekeningen en andere boekhoudkundige stukken waarvan de mededeling aan het Nationaal Instituut voor de Statistiek wordt opgelegd overeenkomstig de wet van 4 juli 1962 waarbij de Regering gemachtigd wordt statistische en andere onderzoekingen te houden betreffende de demografische, economische en sociale toestand van het land.

De Nationale Bank van België is bevoegd om op de wijze die de Koning bepaalt, naamloze globale statistieken op te maken en te publiceren betreffende de gegevens of een gedeelte van de gegevens uit de stukken die haar naar het voorschrift van artikel 313 en van het eerste lid van deze paragraaf zijn toegezonden.

§ 3. Met de straffen gesteld in artikel 458 van het Strafwetboek wordt gestraft hij die in de Nationale Bank van België een bediening uitoefent en die zich schuldig maakt aan ruchtbaarmaking of aan mededeling aan een persoon buiten de Bank, hetzij, zonder voorafgaande toestemming van de aangever of de gestelde, van individuele gegevens die naar het voorschrift van § 2, eerste lid, aan die Bank zijn toegezonden, hetzij van naamloze, globale statistieken die de Nationale Bank van België heeft opgemaakt op grond van § 2 en waarin gegevens zijn verwerkt die haar ter uitvoering van paragraaf 2, eerste lid, zijn toegezonden en nog niet zijn gepubliceerd door het Nationaal Instituut voor de Statistiek noch door de Nationale Bank van België.

§ 4. In de wetten waarin de woorden « winst- en verliesrekening » of « verlies- en winstrekening » worden gebruikt in verband met de handelsvennootschappen en de openbare instellingen waarvan de handelingen door de wet als daden van koophandel worden aangemerkt, worden die woorden vervangen door het woord « resultatenrekening ».

§ 5. De bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* of in de *Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad* van de balansen, de resultatenrekening en de toelichtingen daarop en van de concernjaarrekeningen van handelsvennootschappen, van handelsondernemingen, van vennootschappen die de rechtsvorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen en van openbare instellingen waarvan de handelingen door de wet als daden van koophandel worden aangemerkt, opgelegd door andere bepalingen dan die van deze wet, wordt vervangen door de neerlegging op de griffie van de rechtbank van koophandel overeenkomstig artikel 311.

In dat geval zijn de artikelen 312 en 313 mede van toepassing.

SECTION 4

**De certaines mentions à faire dans les actes**

Art. 314

Tous les actes, factures, annonces, publications, lettres, notes de commande et autres documents émanés des sociétés régies par le présent chapitre doivent contenir :

1° la dénomination sociale;
2° l'indication de la forme juridique de la société, reproduite lisiblement, en toutes lettres ou en abrégé conformément à l'article 31; cette indication doit se trouver immédiatement avant ou après la dénomination sociale;
3° l'indication précise du siège social;
4° les mots « Registre du Commerce » ou les initiales « R. C. » accompagnés de l'indication du siège du tribunal de commerce dans le ressort territorial duquel la société a son siège social et suivis du numéro d'immatriculation.

Si les pièces indiquées à l'alinéa 1er mentionnent le capital social ou le capital minimum statutaire, celui-ci devra être le capital libéré tel qu'il résulte du dernier bilan. Si ce bilan fait apparaître que le montant de l'actif net lui est inférieur, il ne peut être mentionné qu'avec l'indication de cet actif net.

Art. 315

Dans tous les actes ou pièces émanant de la société, la signature des administrateurs, gérants et autres agents doit être précédée ou suivie immédiatement du nom des signataires et de l'indication de la qualité en laquelle ils agissent.

Art. 316

Toute personne qui interviendra dans un acte où les prescriptions des articles 314 et 315 ne seront pas remplies pourra, suivant les circonstances, être déclarée personnellement responsable des engagements qui y sont pris par la société. En cas d'exagération du capital mentionné en méconnaissance de l'article 314, le tiers aura le droit de réclamer à cette personne, à défaut de la société, une somme suffisante pour qu'il soit dans la même situation que si l'actif net avait correspondu au capital mentionné.

SECTION 5

**Des commissaires investigateurs**

Art. 317

Sur requête d'un ou plusieurs associés détenant des titres d'une valeur de cinq millions de francs au moins ou groupant un vingtième des voix attachées à l'ensemble des titres ou parts existant au moment de l'introduction de la requête ou sur requête du Ministre des Affaires économiques ou de l'Economie régionale, du Conseil d'entreprise, de la délégation syndicale ou d'un ou plusieurs créanciers, le tribunal de commerce peut, s'il existe des indices d'atteinte grave ou de risque d'atteinte grave aux intérêts de la société, nommer un ou plusieurs commissaires ayant pour mission de vérifier les livres et comptes de la société ainsi que les opérations accomplies par ses organes.

AFDELING 4

**Enkele in de akten op te nemen vermeldingen**

Art. 314

Alle akten, facturen, aankondigingen, bekendmakingen, brieven, orders en andere stukken uitgaande van vennootschappen die onder de regeling van dit hoofdstuk vallen, vermelden :

1° de benaming van de vennootschap;
2° de rechtsvorm, voluit of verkort overeenkomstig artikel 31, op leesbare wijze geplaatst onmiddellijk vóór of na de benaming van de vennootschap;
3° de maatschappelijke zetel, nauwkeurig opgegeven;
4° het woord « Handelsregister » of de beginletters « H. R. » samen met de vermelding van de zetel van de rechtbank van koophandel binnen welker gebied de vennootschap haar maatschappelijke zetel is gevestigd, gevolgd door het inschrijvingsnummer.

Indien de in het eerste lid genoemde stukken het maatschappelijk kapitaal of het statutaire minimumkapitaal vermelden, moet dit het volgens de laatste balans gestorte kapitaal zijn. Blijkt uit die balans dat het netto-actief lager is dan dat kapitaal, dan moet het alleen met opgaaf van dat netto-actief worden vermeld.

Art. 315

In alle akten of stukken uitgaande van de vennootschap, moet onmiddellijk vóór of na de handtekening van de bestuurders, zaakvoerders en andere gemachtigden de naam van de ondertekenaars worden vermeld, alsmede de hoedanigheid waarin zij handelen.

Art. 316

Een ieder die optreedt in een akte waarin aan het voorschrift van de artikelen 314 en 315 niet is voldaan, kan naar omstandigheden zelf aansprakelijk worden gesteld voor de daarin door de vennootschap aangegane verbintenissen. Indien een hoger kapitaal wordt vermeld dan door artikel 314 is toegelaten en de vennootschap in gebreke blijft, kan iedere derde van hem een zodanig bedrag vorderen dat hij zich in dezelfde toestand bevindt als wanneer het netto-actief gelijk zou zijn geweest aan het vermelde kapitaal.

AFDELING 5

**Onderzoekscommissarissen**

Art. 317

Indien er aanwijzingen zijn van ernstige benadeling of van gevaar voor ernstige benadeling van de belangen van de vennootschap kan de rechtbank van koophandel, op verzoek van een of meer vennoten, houders van effecten ter waarde van ten minste vijf miljoen frank of bevoegd tot het uitbrengen van een twintigste gedeelte van de gezamenlijke stemmen verbonden aan alle bij de indiening van het verzoekschrift bestaande effecten, of op verzoek van de Minister van Economische Zaken of Streekeconomie, de ondernemingsraad, de vakbondsafvaardiging of een of meer schuldeisers, een of meer commissarissen benoemen, belast met de verificatie van de boeken en rekeningen van de vennootschap en van de handelingen, door haar organen verricht.

Les porteurs d'actions privilégiées sans droit de vote sont pris en considération pour l'application de cette disposition, comme si leurs titres leur conféraient un droit de vote correspondant à la quotité du capital qu'ils représentent.

La demande est introduite par une requête signifiée à la société. Le tribunal entend les parties en chambre du conseil et statue en audience publique.

Le jugement précise les questions ou les catégories de questions sur lesquelles porteront les investigations. Il fixe la consignation préalable à fournir le cas échéant par les demandeurs pour le paiement des frais. Ces frais pourront être compris dans ceux de l'instance à laquelle donneraient lieu les faits constatés.

Le tribunal détermine s'il y a lieu de donner de la publicité au rapport. Il peut notamment en imposer la publication, aux frais de la société, selon les modalités qu'il fixe.

## CHAPITRE IX

## De l'émission d'obligations

### Art. 318

Les obligations sont des titres négociables, représentant des créances payables en numéraire, faisant partie d'une émission collective et conférant des droits identiques pour une même valeur nominale ou des droits proportionnels à leur valeur nominale si les valeurs nominales des titres sont différentes.

Les bons de caisse sont des titres négociables présentant les mêmes caractères, mais dont l'échéance varie en fonction de la date d'émission de chacun des titres. Les articles 325 à 340 ne leur sont pas applicables.

### Art. 319

Les obligations remboursables par voie de tirage au sort ne peuvent être émises à un taux inférieur de plus de dix pour cent à leur taux de remboursement.

### Art. 320

La valeur nominale des obligations libellées en francs belges ne peut être inférieure à mille francs.

Les sociétés sont tenues de se conformer aux mesures arrêtées par le Roi quant à la forme des titres.

### Art. 321

Les obligataires peuvent, si la société ne remplit pas ses engagements envers eux, demander qu'elle soit déchue du bénéfice du terme et poursuivre le remboursement immédiat des obligations. Un délai peut être accordé à la société selon les circonstances.

### Art. 322

Pour chaque émission, il est tenu au siège social un registre des obligations nominatives dont tout obligataires pourra prendre connaissance. Ce registre contient : la désignation précise de chaque obligataire et l'indication du nombre de ses obligations, les transferts avec leur date ou la conversion en titres au porteur, lorsque les conditions de l'émission l'autorisent.

De houders van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht worden voor de toepassing van deze bepaling in aanmerking genomen alsof hun effecten hun stemrecht verleenden in verhouding tot het gedeelte van het kapitaal dat zij vertegenwoordigen.

De vordering wordt ingesteld bij verzoekschrift, dat aan de vennootschap wordt betekend. De rechtbank hoort partijen in raadkamer en doet uitspraak in openbare terechtzitting.

Het vonnis bepaalt nader de te onderzoeken punten of reeks punten. Het stelt het bedrag vast dat in voorkomend geval door de eisers voor de betaling van de kosten vooraf moet worden gestort. Deze kunnen worden opgenomen in de kosten van het geding waartoe de vastgestelde feiten aanleiding geven.

De rechtbank beslist of het verslag dient te worden openbaar gemaakt. Zij kan opleggen dat die openbaarmaking zal geschieden op kosten van de vennootschap en op de wijze die zij bepaalt.

## HOOFDSTUK IX

## Uitgifte van obligaties

### Art. 318

Obligaties zijn verhandelbare effecten die in geld betaalbare schuldvorderingen belichamen, in reeks worden uitgegeven, en voor dezelfde nominale waarde gelijke rechten verlenen, of rechten die evenredig zijn aan de nominale waarde van de effecten als deze een verschillende nominale waarde hebben.

Kasbons zijn verhandelbare effecten met dezelfde kenmerken, maar waarvan de vervaldag verschilt volgens de datum van uitgifte van ieder van deze effecten. De artikelen 325 tot 340 zijn daarop niet toepasselijk.

### Art. 319

Obligaties die bij loting terugbetaalbaar zijn, mogen niet worden uitgegeven tegen een bedrag dat meer dan tien ten honderd lager is dan hun aflossingswaarde.

### Art. 320

De nominale waarde van obligaties die in Belgische frank luiden, mag niet kleiner zijn dan duizend frank.

De vennootschappen zijn verplicht de voorschriften op te volgen die de Koning met betrekking tot de vorm van de effecten stelt.

### Art. 321

Als de vennootschap haar verplichtingen jegens de obligatiehouders niet nakomt, kunnen deze verval van de tijdsbepaling en onmiddellijke terugbetaling van hun obligaties vorderen. Aan de vennootschap kan naar omstandigheden uitstel worden verleend.

### Art. 322

Voor iedere uitgifte wordt in de maatschappelijke zetel een register gehouden van de obligaties op naam; elke obligatiehouder kan er inzage van nemen. In dat register worden aangetekend : de nauwkeurige gegevens betreffende de persoon van elke obligatiehouder met opgave van het getal van zijn obligaties, de overgangen met hun datum en, indien de uitgiftevoorwaarden in die mogelijkheid voorzien, de omzetting in toonderpapier.

Art. 323

L'obligation au porteur est revêtue de la signature d'un administrateur-gérant au moins; la signature peut être remplacée par une griffe.

Elle indique :

— la date de l'acte constitutif de la société et de sa publication;
— le nombre et la nature de chaque catégorie d'actions ou parts, ainsi que la valeur nominale des titres ou la part du capital qu'ils représentent;

— la durée de la société;
— le numéro d'ordre, la valeur nominale de l'obligation, l'intérêt, l'époque et le lieu du paiement de celui-ci et les conditions du remboursement;
— le montant de l'émission dont elle fait partie et les garanties spéciales qui y sont attachées;
— le montant restant dû sur chacune des émissions d'obligations antérieures avec l'énumération des garanties attachées à ces obligations.

Les obligations hypothécaires portent l'indication de l'acte constitutif d'hypothèque avec mention de la date de l'inscription et du rang de l'hypothèque; elles reproduisent les dispositions des articles 339, § 2, et 340.

Les dispositions des articles 75 et 79 relatives à la propriété et à la cession des actions, sont applicables aux obligations.

Art. 324

Les dispositions de l'article 77 relatives à la scission éventuelle du registre des actions nominatives en deux parties, sont applicables au registre des obligations nominatives.

Art. 325

Les obligataires, porteurs de titres faisant partie d'une même émission, forment une masse organisée conformément aux articles 326 à 338.

Art. 326

Un ou plusieurs représentants de la masse des obligataires peuvent être désignés par la société lors de l'émission ou par l'assemblée générale des obligataires.

Si aucun représentant n'a été désigné de la manière prévue à l'alinéa précédent, le Président du tribunal de commerce, dans le ressort duquel la société a son siège peut, en cas d'urgence, à la requête de la société, de tout obligataire ou de tout tiers intéressé, désigner un ou plusieurs représentants dont il fixe les pouvoirs.

Les représentants de la masse ne peuvent être administrateurs, gérants, commissaires ou préposés de la société.

L'assemblée générale des obligataires peut révoquer les représentants. Ils peuvent être révoqués également pour justes motifs par le Président du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège, à la requête de la société ou de tout obligataire. Les représentants, la société et l'obligataire requérant sont en tout cas entendus ou dûment appelés.

Art. 323

De obligatie aan toonder is voorzien van de handtekening van ten minste een bestuurder-zaakvoerder; die handtekening mag vervangen worden door een naamstempel.

Zij vermeldt :

— de datum van de oprichtingsakte van de vennootschap en van de bekendmaking van die akte;
— het getal en de aard van elke soort van aandelen, winstbewijzen en dergelijke effecten, alsmede de nominale waarde ervan of het gedeelte van het kapitaal dat zij vertegenwoordigen;
— de duur van de vennootschap;
— het volgnummer, de nominale waarde van de obligatie, de rentevergoeding, het tijdstip en de plaats waarop deze betaald wordt en de aflossingsvoorwaarden;
— het bedrag van de uitgifte waartoe de obligatie behoort en de bijzondere waarborgen eraan verbonden;
— het bedrag dat nog op elke vroegere uitgifte van obligaties verschuldigd is met opgaaf van de aan die obligaties verbonden waarborgen.

De hypothecaire obligatie vermeldt de akte tot vestiging, de datum van inschrijving en de rang van de hypotheek; tevens worden daarin de bepalingen van de artikelen 339, § 2, en 340 opgenomen.

De bepalingen van de artikelen 75 en 79 betreffende de eigendom en de overdracht van de aandelen zijn van overeenkomstige toepassing op de obligaties.

Art. 324

De bepalingen van artikel 77 betreffende de mogelijkheid tot splitsing in twee delen van het register van de aandelen op naam zijn van overeenkomstige toepassing op het register van de obligaties op naam.

Art. 325

De houders van obligaties van een zelfde uitgifte, vormen een groep georganiseerd overeenkomstig de artikelen 326 tot 338.

Art. 326

De vennootschap bij de uitgifte, of de vergadering van obligatiehouders naderhand kan een of meer vertegenwoordigers van de groep van obligatiehouders aanwijzen.

Is er geen vertegenwoordiger aangewezen op de in het vorig lid bepaalde wijze, dan kan de rechtbank van koophandel binnen welker gebied de zetel van de vennootschap is gevestigd, in spoedeisende gevallen, op verzoek van de vennootschap, van een obligatiehouder of van een belanghebbende derde, een of meer vertegenwoordigers benoemen, waarvan zij de bevoegdheid omschrijft.

Een groep van obligatiehouders kan niet vertegenwoordigd worden door een bestuurder, zaakvoerder, commissaris of aangestelde van de vennootschap.

De vergadering van obligatiehouders kan de vertegenwoordigers ontslaan. Deze kunnen, om gegronde redenen, eveneens worden ontslagen door de voorzitter van de rechtbank van koophandel binnen welker gebied de zetel van de vennootschap is gevestigd, op verzoek van de vennootschap of van een obligatiehouder. De vertegenwoordigers, de vennootschap en de verzoekende obligatiehouder worden in ieder geval gehoord, althans behoorlijk opgeroepen.

Les décisions du Président du tribunal de commerce prévues aux alinéas 2 et 4 sont publiées par extrait aux annexes du *Moniteur belge* conformément aux articles 12 à 14.

Art. 327

Sous réserve de prescriptions plus restrictives qui seraient arrêtées lors de leur nomination et sans préjudice de l'article 330, les représentants de la masse ont les pouvoirs ci-après :

1° ils exécutent les décisions prises par l'assemblée des obligataires;
2° ils acceptent pour compte de la masse des obligataires les sûretés destinées à garantir la dette de la société.

Ils libèrent les sûretés lorsque les obligations de la société sont exécutées;
3° ils accomplissent les actes conservatoires des droits des obligataires;
4° ils assistent aux opérations de tirage au sort des obligations et veillent à l'exécution régulière du plan d'amortissement et au paiement des intérêts;
5° en cas de faillite de la société, ils peuvent produire au passif pour l'ensemble des obligataires, sans préjudice du droit, pour chaque obligataire, de produire lui-même;

6° ils représentent en justice la masse des obligataires dans l'exercice de ses fonctions.

Art. 328

Les représentants répondent de l'exécution de leur mission, conformément aux règles du mandat, envers chaque obligataire.

Art. 329

Les frais de convocation et de fonctionnement de l'assemblée générale des obligataires ainsi que les frais des actes conservatoires accomplis par les représentants de la masse, sont supportés par la société qui est tenue d'en faire l'avance.

Les émoluments des représentants sont supportés par la société. Leur taxation peut être demandée au Président du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège soit par la société soit par les représentants.

Les autres frais et dépenses décidés par l'assemblée ou exposés par les représentants demeurent à charge des obligataires, sans préjudice du droit pour le tribunal saisi d'une contestation à laquelle les obligataires sont parties de les joindre aux dépens du procès. L'assemblée détermine la manière dont ils seront couverts. Elle peut décider qu'ils seront avancés par la société mais retenus par elle sur les intérêts servis aux obligataires. En pareil cas, le montant de l'avance ne peut excéder le dixième de l'intérêt net annuel. En cas de contestation sur l'opportunité ou le montant de l'avance, le Président du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège, statue sur requête des représentants.

Le Président statue sans recours, les parties ayant été entendues ou dûment appelées.

De beslissingen van de voorzitter van de rechtbank van koophandel, bedoeld in het tweede en het vierde lid, worden bij uittreksel in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt, overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 12 tot 14.

Art. 327

Behoudens beperkingen bij hun benoeming gesteld en onverminderd de toepassing van artikel 330, hebben de vertegenwoordigers van de groep van obligatiehouders de volgende bevoegdheden :

1° zij voeren de besluiten van de vergadering van obligatiehouders uit;
2° zij aanvaarden voor rekening van de groep van obligatiehouders de waarborgen gesteld als zekerheid voor de schuld van de vennootschap;
zij geven de waarborgen vrij wanneer de verplichtingen van de vennootschap zijn nagekomen;
3° zij nemen de maatregelen tot bewaring van de rechten van de obligatiehouders;
4° zij wonen de verrichtingen van de uitloting van de obligaties bij en zien toe op de juiste uitvoering van het aflossingsplan en de uitkering van de interest;
5° in geval van faillissement van de vennootschap zijn zij bevoegd tot indiening van de schuldvorderingen voor de gezamenlijke obligatiehouders, onverminderd het recht van iedere obligatiehouder om zulks voor zichzelf te doen;
6° in de uitoefening van die bevoegdheden vertegenwoordigen zij de groep van obligatiehouders in rechte.

Art. 328

De vertegenwoordigers zijn jegens iedere obligatiehouder voor de uitoefening van hun opdracht aansprakelijk overeenkomstig de regels van de lastgeving.

Art. 329

De kosten van de bijeenroeping en van de werking van de vergadering van obligatiehouders, alsmede de kosten van de bewarende maatregelen genomen door de vertegenwoordigers van de groep komen ten laste van de vennootschap, die ze moet voorschieten.
De bezoldiging van de vertegenwoordigers wordt gedragen door de vennootschap. De begroting ervan kan door de vennootschap of door de vertegenwoordigers worden gevraagd aan de voorzitter van de rechtbank van koophandel binnen welker gebied de zetel van de vennootschap is gevestigd.
De andere kosten en uitgaven waartoe de vergadering besluit of die door de vertegenwoordigers worden gedaan komen ten laste van de obligatiehouders, maar de rechtbank kan die kosten voegen bij de kosten van het geding waarin de obligatiehouders partij zijn. De vergadering bepaalt de wijze waarop die kosten worden gedekt en kan besluiten dat ze door de vennootschap zullen worden voorgeschoten en verhaald op de interest die aan de obligatiehouders toekomt. In zodanig geval mag het voorschot niet hoger zijn dan een tiende van de jaarlijkse netto-interest. Geschillen over de wenselijkheid of over het bedrag van het voorschot worden, op verzoek van de vertegenwoordigers, beslist door de voorzitter van de rechtbank van koophandel binnen welker gebied de zetel van de vennootschap is gevestigd.
De voorzitter doet uitspraak zonder dat daartegen voorziening openstaat, de partijen gehoord, althans behoorlijk opgeroepen.

Art. 330

Les représentants de la masse, les organes d'administration, de gestion, de surveillance et de contrôle, peuvent convoquer l'assemblée générale des obligataires.

Ils doivent le faire lorsqu'ils en sont requis par des obligataires groupant un vingtième des obligations en circulation dont les titulaires font partie d'une même masse.

Art. 331

L'assemblée groupe les obligataires qui font partie d'une même masse. Toutefois, lorsqu'une question est commune aux obligataires appartenant à plusieurs masses, ceux-ci sont convoqués en une assemblée unique.

Art. 332

Les convocations contiennent l'ordre du jour et sont faites par des annonces insérées deux fois à huit jours d'intervalle au moins et la deuxième fois huit jours au moins avant l'assemblée, dans le *Moniteur belge* et dans un journal de la province où se trouve le siège de la société.

Les convocations peuvent être faites uniquement par lettres recommandées si celles-ci sont adressées à toutes les personnes ayant le droit d'assister à l'assemblée, huit jours au moins avant la date de la réunion.

Des lettres missives sont adressées, huit jours au moins avant l'assemblée, aux obligataires en nom, mais sans qu'il doive être justifié de l'accomplissement de cette formalité.

Art. 333

Tous les obligataires ont, nonobstant toute disposition contraire mais en se conformant aux conditions de l'émission, le droit de voter par eux-mêmes ou par mandataires. Les dispositions de l'article 281 sont applicables aux mandats donnés en vue de représenter un obligataire à une ou plusieurs assemblées générales.

Les administrateurs, les gérants et les commissaires peuvent assister à l'assemblée avec voix consultative, ainsi que les autres personnes qui y seraient autorisées par l'assemblée elle-même.

L'assemblée est présidée par les représentants de la masse ou, à leur défaut, par le doyen d'âge des obligataires. Le président désigne, parmi les obligataires présents, un secrétaire et deux scrutateurs, qui forment, avec lui, le bureau de l'assemblée. Celui qui s'est conformé aux prescriptions de la loi et des conditions de l'émission en vue de participer à l'assemblée, peut, si son droit est contesté, prendre part au vote sur son admissibilité. Son mandataire porteur d'une procuration écrite a le même droit.

La société doit mettre à la disposition des obligataires au début de la réunion un état des obligations en circulation.

Pour le surplus, le mode de délibération est déterminé par les statuts, les conditions de l'émission et les dispositions de l'article 283, § 3, 2° à 6°. Les articles 277 alinéas 1er et 2 et 287 alinéas 1er et 2 s'appliquent aux obligataires. Le vote émis en vertu des conventions visées par ce dernier article est nul à moins qu'il ne soit prouvé qu'il est conforme à l'intérêt de la masse des obligataires. L'article

Art. 330

De vertegenwoordigers van de groep en de organen belast met het bestuur, het beheer, het toezicht of de controle, kunnen de vergadering van obligatiehouders bijeenroepen.

Zij moeten het doen wanneer daarom wordt verzocht door obligatiehouders die samen een twintigste gedeelte vertegenwoordigen van de in omloop zijnde obligaties waarvan de houders tot een zelfde groep behoren.

Art. 331

De vergadering bestaat uit de obligatiehouders die tot een zelfde groep behoren. In aangelegenheden die verschillende groepen van obligatiehouders betreffen, worden deze tot een gemeenschappelijke vergadering opgeroepen.

Art. 332

Bij de oproeping worden de te behandelen onderwerpen vermeld. Zij geschiedt door middel van een aankondiging die uiterlijk acht dagen vóór de vergadering, met een tijdsverschil van ten minste acht dagen, twee maal moet zijn geplaatst in het *Belgisch Staatsblad* en in een nieuwsblad uit de provincie waarin de zetel van de vennootschap is gevestigd.

Een brief wordt ten minste acht dagen vóór de vergadering toegezonden aan de houders van obligaties op naam, zonder dat van de vervulling van deze formaliteit een bewijs hoeft te worden overgelegd.

De oproeping mag ook enkel bij aangetekende brief worden gedaan, mits deze acht dagen vóór de dag van de vergadering gezonden wordt aan ieder die het recht heeft haar bij te wonen.

Art. 333

Niettegenstaande enige hiermee strijdige bepaling hebben alle obligatiehouders het recht om persoonlijk of bij gemachtigde te stemmen, mits zij de uitgiftevoorwaarden in acht nemen. De bepalingen van artikel 281 zijn van overeenkomstige toepassing op de machtigingen om een obligatiehouder op een of meer algemene vergaderingen te vertegenwoordigen.

De bestuurders, zaakvoerders en commissarisssen kunnen de vergadering met raadgevende stem bijwonen, evenals ieder die daartoe van de vergadering zelf toestemming heeft verkregen.

De vergadering wordt voorgezeten door de vertegenwoordigers van de groep, of bij hun ontstentenis, door de oudste obligatiehouder. Die voorzitter wijst uit de aanwezige obligatiehouders een secretaris en twee stemopnemers aan, die met hem het bureau van de vergadering vormen. Degene wiens toelating tot de vergadering wordt betwist, kan aan de stemming daarover deelnemen, mits hij heeft voldaan aan de voorschriften van de wet en de uitgiftevoorwaarden om aan de vergadering deel te nemen. Zijn schriftelijk gemachtigde heeft hetzelfde recht.

De vennootschap moet bij de aanvang van de vergadering een staat van de in omloop zijnde obligaties ter beschikking van de obligatiehouders stellen.

Voor het overige geschiedt de besluitvorming op de wijze bepaald in de statuten, de uitgiftevoorwaarden en de artikelen 283, § 3, 2° tot 6°. De artikelen 277, eerste en tweede lid, en 287, eerste en tweede lid, zijn van overeenkomstige toepassing op de obligatiehouders. Een stemming op grond van afspraken bedoeld in dit laatste artikel is nietig, tenzij wordt bewezen dat zij in overeenstemming is met de belan-

277, alinéa 3 s'applique également aux obligataires lorsque tout retard à la tenue d'une seconde assemblée pourrait entraîner un préjudice grave pour eux.

Art. 334

L'assemblée peut :

1° nommer ou révoquer les représentants de la masse dans les conditions prévues par l'article 326;
2° décider des actes conservatoires à faire dans l'intérêt commun;
3° modifier ou supprimer les sûretés particulières attribuées aux porteurs d'obligations;
4° proroger une ou plusieurs échéances d'intérêts, consentir à la réduction du taux de l'intérêt ou en modifier les conditions de paiement;
5° prolonger la durée de l'amortissement, le suspendre et consentir des modifications aux conditions dans lesquelles il doit avoir lieu;
6° dans les sociétés anonymes, accepter la substitution aux obligations d'actions de la société;
7° accepter la substitution aux obligations d'actions ou d'obligations d'autres sociétés;
8° décider la constitution d'un fonds destiné à assurer la défense des intérêts communs;
9° décider toutes autres mesures destinées à assurer la défense des intérêts communs des obligataires ou l'exercice de leurs droits, notamment l'exercice du droit prévu par l'article 357 en cas de fusion.

Les décisions prévues par les nos 4, 5, 6 et 7 ne peuvent être prises que si le capital social est entièrement appelé. Dans ces mêmes cas, ainsi que dans celui qui est prévu au 3°, l'assemblée ne peut statuer que sur le vu d'un état vérifié par les commissaires résumant la situation active et passive de la société arrêté à une date qui ne peut être antérieure de plus de deux mois à la décision et accompagné d'un rapport des organes chargés de la gestion justifiant les mesures proposées. Dans les sociétés anonymes, ce rapport doit être approuvé par le conseil de surveillance.

Lorsque la substitution d'actions aux obligations implique une augmentation du capital de la société, elle ne peut avoir d'effet que si cette augmentation est décidée par l'assemblée générale des actionnaires trois mois au plus tard après la décision de l'assemblée des obligataires.

Les décisions prises sont publiées par extraits aux annexes du *Moniteur belge* conformément aux articles 12 à 14 ainsi que les désignations et révocations des représentants de la masse intervenant sur base de l'article 326 alinéas 1er, 2 et 4.

Art. 335

§ 1er. Lorsque l'assemblée est appelée à se prononcer sur les questions prévues par les nos 1, 2, 8 et 9 de l'article 334, les décisions sont prises à la simple majorité des voix exprimées par les porteurs des titres représentés.

§ 2. Dans les autres cas, l'assemblée ne peut valablement délibérer que si ses membres représentent la moitié au moins du montant des titres en circulation.

Si cette condition n'est pas remplie, une nouvelle convocation est nécessaire et la nouvelle assemblée délibère valablement quelle que soit la portion représentée du montant des titres en circulation.

gen van de groep van aandeelhouders. Artikel 277, derde lid, is van overeenkomstige toepassing op de obligatiehouders wanneer enig uitstel bij het houden van een tweede vergadering, de obligatiehouders ernstig kan benadelen.

Art. 334

De vergadering kan :

1° de vertegenwoordigers van de groep benoemen en ontslaan overeenkomstig het bepaalde in artikel 326;
2° beslissen over de bewarende maatregelen die in het gemeenschappelijk belang moeten worden genomen;
3° de ten behoeve van obligatiehouders gestelde bijzondere zekerheden wijzigen of opheffen;
4° een of meer rentevervaldagen op een latere datum stellen, in de verlaging van de rentevoet toestemmen en de regeling voor de uitkering van de rente wijzigen;
5° de aflossingstermijn verlengen, de aflossing opschorten en bewilligen in wijzigingen van de regeling volgens welke zij moet geschieden;
6° in naamloze vennootschappen, bewilligen in de vervanging van obligaties door aandelen van de vennootschap;
7° bewilligen in de vervanging van obligaties door aandelen of obligaties van andere vennootschappen;
8° besluiten tot het vormen van een fonds ter verdediging van gemeenschappelijke belangen;
9° besluiten tot andere maatregelen ter verdediging van gemeenschappelijke belangen van de obligatiehouders of om de uitoefening van hun rechten te verzekeren, inzonderheid het recht omschreven in artikel 357 in geval van fusie.

In de gevallen onder 4, 5, 6 en 7 zijn de besluiten slechts rechtsgeldig indien het maatschappelijk kapitaal volledig is opgevraagd. In diezelfde gevallen, alsmede in het geval bedoeld onder 3°, kan de vergadering niet besluiten dan na kennisneming van een staat van actief en passief van de vennootschap die door de commissarissen is nagezien en niet meer dan twee maanden voordien is vastgesteld. Deze staat moet vergezeld gaan van een verslag van het beheersorgaan waarin de voorgestelde maatregelen worden verantwoord. In de naamloze vennootschappen moet dit verslag door de raad van toezicht zijn goedgekeurd.

Wanneer de omwisseling van obligaties in aandelen verhoging van het kapitaal van de vennootschap meebrengt, heeft zij geen gevolg, tenzij de algemene vergadering van aandeelhouders uiterlijk drie maanden na de beslissing van de vergadering van obligatiehouders tot die verhoging besluit.

De besluiten, alsmede de aanwijzing en het ontslag van de vertegenwoordigers op grond van artikel 326, eerste, tweede en vierde lid, worden bij uittreksel in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* bekendgemaakt overeenkomstig de artikelen 12 tot 14.

Art. 335

§ 1. Over punten als bedoeld onder 1°, 2°, 8° en 9° van artikel 334, besluit de vergadering bij gewone meerderheid van de stemmen uitgebracht door de houders van de vertegenwoordigde effecten.

§ 2. In de andere gevallen kan de vergadering alleen dan rechtsgeldig besluiten, indien de leden ten minste de helft van het bedrag der in omloop zijnde effecten vertegenwoordigen.

Indien deze voorwaarde niet vervuld is, is een nieuwe bijeenroeping nodig; de besluitvorming van de nieuwe vergadering is geldig, ongeacht het vertegenwoordigde bedrag van de effecten in omloop.

Aucune proposition n'est admise si elle n'est votée par des membres représentant ensemble, soit par eux-mêmes, soit par leurs mandants, les trois quarts au moins du montant des obligations pour lesquelles il est pris part au vote.

Art. 336

Lorsque la délibération est de nature à modifier les droits respectifs de plusieurs masses d'obligataires, elle doit, pour être valable, réunir dans chaque masse les conditions de présence et de majorité requises par l'article 335.

Art. 337

§ 1er. Les décisions de l'assemblée générale sont nulles dans les cas prévus par l'article 288, § 1er, 1°, 2° et 4°, ainsi que dans les deux cas suivants :

a) si elles sont prises sur des questions étrangères à l'ordre du jour ou si les décisions prises sur les questions visées à l'article 334, nos 3, 4, 5, 6 et 7 l'ont été en l'absence de l'état résumant la situation active et passive arrêtée à une date qui ne peut être antérieure de plus de deux mois à la décision ou en l'absence d'un rapport justifiant la mesure proposée;

b) si les décisions visées à l'article 334, nos 4, 5, 6 et 7 ont été prises, alors que le capital social n'avait pas été entièrement appelé au moment de la décision.

§ 2. Sans préjudice des articles 287 et 333, alinéa 7, n'est pas recevable à invoquer la nullité, celui qui a voté en faveur de la décision attaquée ou qui, expressément ou tacitement, a renoncé à s'en prévaloir, à moins que la nullité ne résulte de la violation d'une règle d'ordre public.

§ 3. L'action en nullité est dirigée contre la société et contre les représentants de la masse s'il en a été désigné. Si des motifs graves le justifient, le demandeur en nullité peut solliciter, en référé, la suspension provisoire de l'exécution des décisions attaquées. L'ordonnance de suspension et le jugement prononçant la nullité produisent leurs effets à l'égard de tous et sont publiés dans les mêmes formes que la décision annulée ou suspendue.

Art. 338

Les obligataires peuvent exercer individuellement leurs droits dans la mesure compatible avec les décisions prises par l'assemblée générale conformément à l'article 334.

Lorsque l'assemblée décide de confier à des représentants l'exercice collectif d'une action en justice, l'intentement de cette action suspend l'exercice des actions individuelles dans la mesure où celles-ci tendent aux mêmes fins que l'action collective.

Les actions individuelles déjà introduites sont jointes pour connexité à l'action collective. Les dépens relatifs aux actions individuelles peuvent être mis à charge de la société.

Les obligataires conservent le droit de poursuivre l'exécution des décisions passées en force de chose jugée avant l'exercice de l'action collective décidée par l'assemblée des obligataires.

Een voorstel is alleen dan aangenomen, wanneer het wordt goedgekeurd door leden die, samen uit eigen naam of als gemachtigde, ten minste het drievierde gedeelte van het bedrag van de obligaties waarvoor aan de stemming is deelgenomen vertegenwoordigen.

Art. 336

Een besluit dat de respectieve rechten van verschillende groepen van obligatiehouders kan wijzigen, moet, om rechtsgeldig te zijn, voor elke groep voldoen aan de vereisten inzake aanwezigheid en meerderheid gesteld bij artikel 335.

Art. 337

§ 1. De besluiten van de vergadering zijn nietig in de gevallen van artikel 288, § 1, 1°, 2° en 4°, alsmede in de twee hiernavolgende gevallen :

a) indien zij genomen zijn in aangelegenheden die niet op de agenda voorkwamen, of indien de besluiten over aangelegenheden genoemd in artikel 334, 3°, 4°, 5°, 6° en 7°, genomen zijn zonder kennisneming van een staat van actief en passief, die niet meer dan twee maanden voordien is vastgesteld, of van een verslag waarin de voorgestelde maatregel wordt verantwoord;

b) indien op het tijdstip waarop de besluiten bedoeld in artikel 334, 4°, 5°, 6° en 7° zijn genomen, het maatschappelijk kapitaal niet volledig was opgevraagd.

§ 2. Onverminderd de artikelen 287 en 333, zevende lid, kan de nietigheid niet worden ingeroepen door hem die voor het bestreden besluit heeft gestemd of die, uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend, ervan heeft afgezien zich daarop te beroepen, tenzij de nietigheid het gevolg is van de overtreding van een regel van openbare orde.

§ 3. De vordering tot nietigverklaring wordt ingesteld tegen de vennootschap en tegen de vertegenwoordigers van de groep, zo er zijn aangewezen. Indien daartoe gewichtige redenen zijn, kan de eiser tot nietigverklaring de voorlopige opschorting van de uitvoering van het bestreden besluit in kort geding vorderen. De beschikking tot opschorting en het vonnis van nietigverklaring heeft gevolg ten aanzien van allen en wordt bekendgemaakt in dezelfde vormen als het nietigverklaarde of opgeschorte besluit.

Art. 338

De obligatiehouders kunnen hun rechten individueel uitoefenen, voor zover zulks bestaanbaar is met de besluiten die de algemene vergadering overeenkomstig artikel 334 heeft genomen.

Wanneer de vergadering heeft besloten het instellen van een collectieve rechtsvordering aan gemachtigden op te dragen, schorst de indiening van die vordering de uitoefening van individuele vorderingen, voor zover deze dezelfde strekking hebben als de collectieve vordering.

Reeds ingestelde individuele vorderingen worden bij de collectieve vorderingen gevoegd op grond van hun samenhang. De kosten van de individuele vorderingen kunnen ten laste van de vennootschap worden gelegd.

De obligatiehouders behouden het recht om de beslissingen ten uitvoer te doen leggen die in kracht van gewijsde zijn gegaan vóór het instellen van de collectieve vordering waartoe de vergadering van obligatiehouders mocht hebben besloten.

Art. 339

§ 1er. La société peut établir une hypothèque pour sûreté d'obligations émises ou à émettre.

L'inscription est faite dans la forme ordinaire au profit de la masse des obligataires ou des futurs obligataires sous les deux restrictions suivantes :

1° la désignation du créancier est remplacée par celle des titres représentatifs de la créance garantie;
2° les dispositions relatives à l'élection de domicile ne sont pas applicables.

L'hypothèque prend rang à la date de l'inscription, sans égard à l'époque de l'émission des obligations.

§ 2. L'inscription doit être renouvelée à la diligence et sous la responsabilité des organes chargés de la gestion avant que quinze années se soient écoulées à compter du jour de la date d'inscription.
Tout obligataire a le droit de renouveler l'inscription aux frais de la société.

§ 3. L'inscription est réduite ou rayée lorsque les engagements de la société ont pris fin ou du consentement de l'assemblée des obligataires.

Les poursuites tendant à la purge, l'expropriation des immeubles grevés, la réduction ou la radiation d'une inscription hypothécaire sont dirigées contre les représentants de la masse.
Ceux-ci peuvent requérir la mise aux enchères et adjudications publiques, aux conditions prévues par l'article 115 de la loi du 16 décembre 1851.

Art. 340

La société débitrice d'obligations appelées au remboursement total ou partiel et dont le porteur ne s'est pas présenté dans l'année qui suit la date fixée pour le paiement, peut se libérer en consignant les sommes dues. La consignation a lieu à l'agence de la caisse des dépôts et consignations de l'arrondissement où se trouve le siège social.

## CHAPITRE X

## De la transformation et de la fusion des sociétés

### SECTION 1

### De la transformation

Art. 341

L'adoption d'une autre forme juridique par une société constituée dans l'une des formes énumérées à l'article 2 n'entraîne aucun changement dans la personnalité juridique de la société, qui subsiste sous sa nouvelle forme.

Art. 342

Toute transformation est constatée par un acte authentique à peine de nullité aux conditions et avec les effets prévus par l'article 17.

Art. 339

§ 1. De vennootschap kan een hypotheek geven tot zekerheid van uitgegeven of uit te geven obligaties.

De inschrijving wordt gedaan ten behoeve van de groep obligatiehouders of toekomstige obligatiehouders, in de gewone vorm met de twee volgende afwijkingen :

1° in plaats van de schuldeiser worden de effecten vermeld die de gewaarborgde schuldvordering belichamen;
2° het voorschrift betreffende de keuze van woonplaats is niet van toepassing.

De rang van de hypotheek wordt bepaald door de dagtekening van de inschrijving, ongeacht het tijdstip van uitgifte van de obligaties.

§ 2. De inschrijving moet door de zorg en onder de verantwoordelijkheid van het beheersorgaan vernieuwd worden voordat vijftien jaren verstreken zijn te rekenen van de dag van de inschrijving.
Iedere obligatiehouder heeft het recht de inschrijving op kosten van de vennootschap te doen vernieuwen.

§ 3. De inschrijving wordt verminderd of doorgehaald, wanneer de vennootschap haar verplichtingen heeft nagekomen of wanneer de vergadering van obligatiehouders daarin heeft toegestemd.
De rechtsvorderingen tot zuivering, uitwinning van bezwaarde onroerende goederen, vermindering of doorhaling van een hypothecaire inschrijving worden tegen de vertegenwoordigers van de groep ingesteld.
Dezen kunnen de veiling vorderen overeenkomstig artikel 115 van de wet van 16 december 1851.

Art. 340

Wanneer een houder van obligaties die voor gehele of gedeeltelijke aflossing zijn aangewezen, zich niet heeft aangemeld binnen een jaar na de dag die voor de betaling is bepaald, kan de vennootschap zich bevrijden door de verschuldigde bedragen in bewaring te geven. Dit geschiedt bij het agentschap van de Deposito- en Consignatiekas van het arrondissement waar de maatschappelijke zetel is gevestigd.

## HOOFDSTUK X

## Omzetting en fusie van vennootschappen

### AFDELING 1

### Omzetting

Art. 341

Wanneer een vennootschap, opgericht met een van de rechtsvormen genoemd in artikel 2, een andere rechtsvorm aanneemt, brengt zulks geen verandering teweeg in haar rechtspersoonlijkheid, die in de nieuwe vorm blijft voortbestaan.

Art. 342

De omzetting wordt, op straffe van nietigheid, bij authentieke akte vastgesteld volgens de regels en met de gevolgen bepaald in artikel 17.

L'acte reproduit les conclusions du rapport établi par le reviseur, conformément à l'article 343.

Art. 343

La proposition de transformation de la société fait l'objet d'un rapport justificatif établi par l'organe chargé de l'administration. Dans les sociétés anonymes et dans les sociétés à capital variable ou coopératives administrées suivant les règles des articles 90 à 113, le rapport est établi par les administrateurs-gérants et approuvé par le conseil de surveillance.

A ce rapport est joint un état résumant la situation active et passive de la société, arrêté à une date ne remontant pas à plus de trois mois.

Les commissaires de la société font rapport sur cet état et indiquent notamment s'il traduit d'une manière complète, fidèle et correcte la situation de la société. Lorsque la société n'a pas de commissaire, ce rapport est établi par un réviseur d'entreprise désigné par l'organe chargé de l'administration de la société.

En cas de transformation d'une société en nom collectif ou d'une société en commandite en une société autre qu'en nom collectif ou en commandite, le rapport des commissaires ou du reviseur indique quel sera le montant du capital après la transformation. Celui-ci ne pourra être inférieur à l'actif net tel qu'il apparaît à l'état.

Dans les autres cas, le capital social après la transformation sera égal au capital social avant la transformation. Si l'actif social net est inférieur à ce capital social, le rapport des commissaires ou du reviseur mentionnera en conclusion le montant de la différence.

Les rapports et le projet de modification des statuts font l'objet des mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1er, pour les sociétés anonymes, pour les sociétés privées à responsabilité limitée et les sociétés coopératives.

Ils sont adressés aux associés quinze jours au moins avant la décision à prendre par eux dans les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite.

Art. 344

La décision est prise par la société dans les conditions requises pour la modification des statuts, y compris des articles 290, 291, 292, 294 et 296, pour les sociétés anonymes, les sociétés privées à responsabilité limitée, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives. Toutefois :

1° dans les sociétés en commandite, la décision peut être prise par une assemblée générale des associés groupant au moins la moitié de l'avoir social et statuant à la majorité des quatre cinquièmes. Pour l'application de la présente disposition, il est attribué aux associés un pouvoir de vote proportionnel à leur participation dans l'avoir social et le quorum des présences se calcule par rapport à l'avoir social. Les statuts peuvent prévoir des conditions de quorum et de majorité plus rigoureuses.

L'accord des associés commandités est en outre requis;

2° dans les sociétés en nom collectif, la décision requiert en toute hypothèse l'accord de tous les associés;

In die akte wordt het besluit opgenomen van het verslag dat door de revisor is opgemaakt als voorgeschreven bij artikel 343.

Art. 343

Het voorstel tot omzetting van de vennootschap wordt toegelicht in een verslag van het bestuursorgaan. In de naamloze vennootschappen, en in de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen die overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, wordt het verslag door de bestuurders-zaakvoerders opgemaakt en door de raad van toezicht goedgekeurd.

Bij dit verslag wordt een staat van actief en passief van de vennootschap gevoegd, die niet meer dan drie maanden voordien is vastgesteld.

De commissarissen van de vennootschap brengen over die staat verslag uit en vermelden onder meer of daarin de toestand van de vennootschap op volledige, getrouwe en juiste wijze is weergegeven. Indien de vennootschap geen commissaris heeft, wordt dat verslag opgemaakt door een bedrijfsrevisor aangewezen door het bestuursorgaan van de vennootschap.

In geval van omzetting van een vennootschap onder firma of van een commanditaire vennootschap in een vennootschap met een andere rechtsvorm dan een van deze twee, wordt in het verslag van de commissarissen of van de revisor opgegeven hoeveel het kapitaal na de omzetting zal bedragen. Dit bedrag mag niet lager zijn dan het uit de staat blijkende netto-actief.

In de andere gevallen zal het maatschappelijk kapitaal na de omzetting gelijk zijn aan het maatschappelijk kapitaal vóór de omzetting. Indien het eigen vermogen kleiner is dan dat maatschappelijk kapitaal wordt het verschil vermeld in het besluit van het verslag van de commissarissen of van de revisor.

Voor de naamloze vennootschappen, de vennootschappen met veranderlijk kapitaal, de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid en de coöperatieve vennootschappen worden de verslagen en het ontwerp van statutenwijziging bekendgemaakt overeenkomstig de regels van artikel 296, § 1.

Voor de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschappen worden zij aan de vennoten toegezonden ten minste vijftien dagen voordat het besluit wordt genomen.

Art. 344

Het besluit wordt door de vennootschap genomen volgens de regels die voor een statutenwijziging zijn gesteld met inbegrip, voor de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschap, van de artikelen 290, 291, 292, 294 en 296, en behoudens de nadere bepalingen hierna :

1° in de commanditaire vennootschap kan het besluit met een viervijfde meerderheid worden genomen door een algemene vergadering van vennoten waarin ten minste de helft van het vennootschapsvermogen vertegenwoordigd is. Voor de toepassing van deze bepaling wordt aan iedere vennoot stemrecht toegekend in verhouding tot zijn deelneming in het vermogen en wordt het quorum naar het vermogen berekend. Bij de statuten kunnen strengere vereisten gesteld worden inzake quorum en meerderheid.

Bovendien is de instemming van de gewone vennoten vereist;

2° in de vennootschap onder firma is in ieder geval voor de rechtsgeldigheid van het besluit de instemming van alle vennoten vereist;

3° en cas de transformation en société en nom collectif, en société en commandite, en société à capital variable ou en société coopérative, l'accord de tous les associés, y compris, le cas échéant, les titulaires de parts non représentatives du capital social, est requis;

4° l'accord unanime des associés est toujours requis si, à la date de l'assemblée, la société n'existe pas depuis deux ans au moins.

Art. 345

En cas de transformation d'une société à capital variable ou d'une société coopérative, chaque associé à la faculté, nonobstant toute disposition contraire des statuts, de démissionner à tout moment au cours de l'exercice social sans avoir à satisfaire à aucune autre condition, dès la convocation de l'assemblée générale appelée à décider la transformation de la société. La démission doit être notifiée à la société par lettre recommandée déposée huit jours au moins avant l'assemblée. Elle n'aura d'effet que si la transformation est décidée.

Les convocations à l'assemblée reproduisent le texte de la présente disposition.

Art. 346

Immédiatement après la décision de transformation, les statuts de la société sous sa forme nouvelle, y compris les clauses qui modifieraient son objet social, sont arrêtés aux mêmes conditions de présence et de majorité que celles requises pour la transformation.

A défaut, la décision de transformation reste sans effet.

Art. 347

Les articles 62, 65, 7° et 8°, 66, alinéa 3, 67, 68 et 69 ne s'appliquent pas en cas de transformation en société anonyme.

Les articles 65, 7° et 8°, 146 et 151 ne s'appliquent pas en cas de transformation en société privée à responsabilité limitée.

Les articles 65, 7° et 8°, 247, en tant qu'il se rapporte à l'article 191, et 250 ne s'appliquent pas en cas de transformation en société à capital variable.

L'article 191 et l'article 194 ne s'appliquent pas en cas de transformation en société coopérative.

Les associés en nom collectif, les associés commandités, les gérants, les administrateurs-gérants et les administrateurs-membres du conseil de surveillance de la société qui se transforme sont solidairement tenus envers tout intéressé, malgré toute stipulation contraire :

1° de la réparation du préjudice qui est une suite immédiate et directe soit de la nullité dérivant de l'inobservation de l'article 342, soit de la fausseté des énonciations prévues par les articles 65, à l'exception du 7° et du 8°, 147 sauf en tant que cet article renvoie à l'article 65, 7° et 8°, 188, à l'exception du 7°, 248 et 300;

2° de la surévaluation de l'actif social net apparaissant à l'état prévu à l'article 343;

3° des engagements contractés par la société envers des tiers après la transformation en société coopérative tant que les conditions prescrites par les articles 187, 188, à l'exception du 7°, et 193 n'auront pas été remplies.

3° de omzetting in een vennootschap onder firma, commanditaire vennootschap, vennootschap met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschap, behoeft de instemming van alle vennoten, met inbegrip van de houders van aandelen die niet het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, zo die er zijn;

4° de algemene instemming van de vennoten is vereist indien de vennootschap op de dag van de vergadering niet meer dan twee jaar bestaat.

Art. 345

In geval van omzetting van een vennootschap met veranderlijk kapitaal of van een coöperatieve vennootschap, heeft iedere vennoot, niettegenstaande enige andersluidende bepaling in de statuten, het recht om zodra de algemene vergadering die over de omzetting moet besluiten is bijeengeroepen, op enig tijdstip in de loop van het boekjaar uit de vennootschap te treden ongeacht het tijdstip van het boekjaar en zonder dat hij aan enige andere voorwaarde moet voldoen. Van de uittreding moet aan de vennootschap kennis worden gegeven bij een aangetekende brief, die ten minste acht dagen vóór de vergadering ter post is afgegeven. De uittreding heeft enkel gevolg wanneer tot de omzetting wordt besloten.

In de oproeping tot de vergadering wordt de tekst van deze bepaling opgenomen.

Art. 346

Onmiddellijk na het besluit tot omzetting worden de statuten van de vennootschap in haar nieuwe vorm, met inbegrip van de bepalingen tot wijziging van haar doel, vastgesteld volgens dezelfde regels van aanwezigheid en meerderheid als die welke voor de omzetting gelden.

Bij gebreke daarvan blijft het besluit tot omzetting zonder gevolg.

Art. 347

De artikelen 62, 65, 7° en 8°, 66, derde lid, 67, 68 en 69 vinden geen toepassing bij omzetting in een naamloze vennootschap.

De artikelen 65, 7° en 8°, 146 en 151 vinden geen toepassing bij omzetting in een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid.

De artikelen 65, 7° en 8, 247 in zover dit naar artikel 191 verwijst, en 250 vinden geen toepassing bij omzetting in een vennootschap met veranderlijk kapitaal.

De artikelen 191 en 194 vinden geen toepassing bij omzetting in een coöperatieve vennootschap.

De vennoten onder firma, de gewone vennoten, de zaakvoerders, de bestuurders-zaakvoerders en de bestuurdersleden van de raad van toezicht van de vennootschap die wordt omgezet, zijn niettegenstaande enig hiermee strijdig beding, jegens belanghebbenden hoofdelijk aansprakelijk :

1° voor de schade die een onmiddellijk en rechtstreeks gevolg is hetzij van de nietigheid wegens het niet in acht nemen van artikel 342, hetzij van de onjuistheid van de vermeldingen voorgeschreven bij de artikelen 65, met uitzondering van 7° en 8°, 147, behalve voor zover daarin naar artikel 65, 7° en 8° wordt verwezen, 188 met uitzondering van 7°, 248 en 300;

2° voor de overwaardering van het eigen vermogen, blijkende uit de staat die bij artikel 343 is voorgeschreven;

3° voor de verbintenissen die de vennootschap na omzetting in een coöperatieve vennootschap jegens derden aangaat, zolang niet aan het voorschrift van de artikelen 187, 188 met uitzondering van 7°, en 193 is voldaan.

Tous ceux qui, en qualité de membres de l'un des organes de la société qui se transforme auront proposé, décidé ou exécuté la transformation de la société, seront réputés solidairement souscripteurs de la différence éventuelle entre le capital social de la société après la transformation et le capital social minimum prévu par la présente loi.

Art. 348

En cas de transformation d'une société en nom collectif ou d'une société en commandite, les associés en nom et les associés commandités restent tenus solidairement et indéfiniment à l'égard des tiers du passif antérieur à la publication de la transformation conformément aux articles 11, 14 et 15.

En cas de transformation en société en nom collectif ou en société en commandite, les associés en nom et les associés commandités sont tenus solidairement et indéfiniment du passif de la société antérieur à la transformation, à moins qu'ils n'en aient été exonérés par une résolution expresse prise par l'assemblée générale et publiée conformément aux articles 12 à 14.

Art. 349

Les articles 342 à 348 ne s'appliquent pas à la transformation d'une société en nom collectif en société en commandite par l'effet d'une clause des statuts aux termes de laquelle, en cas de décès d'un associé en nom, la société subsiste avec les héritiers de celui-ci, qui auront la qualité de commanditaires.

SECTION 2

**Des fusions**

Art. 350

La fusion par absorption est l'opération par laquelle une société transfère à une autre société l'intégralité de son patrimoine, activement et passivement, moyennant l'attribution à ses actionnaires ou à ses associés d'actions ou de parts d'intérêts de la société absorbante et, le cas échéant, d'une soulte en espèces ne dépassant pas le dixième de la valeur nette des apports de la société absorbée.

Art. 351

Dans chaque société, les conditions, les modalités et la justification détaillée de la fusion proposée font l'objet d'un rapport établi par l'organe chargé de l'administration. Dans les sociétés anonymes et les sociétés à capital variable ou coopératives administrées suivant les règles des articles 90 à 113, le rapport est établi par les administrateurs-gérants et approuvé par le conseil de surveillance.

Un rapport sur la situation des sociétés, sur les méthodes suivies pour établir les conditions de l'échange des actions ou parts et sur la justification de ces dernières est établi par un reviseur d'entreprise désigné par l'organe chargé de l'administration et choisi parmi les reviseurs reconnus en vertu de l'article 114 alinéa 3. Dans les sociétés dont les

Zij die als lid van een van de organen van de oorspronkelijke vennootschap het besluit tot omzetting hebben voorgesteld, genomen of uitgevoerd, worden beschouwd als hoofdelijk aansprakelijke inschrijvers voor het eventuele verschil tussen het maatschappelijk kapitaal na de omzetting en het maatschappelijk minimumkapitaal dat door deze wet wordt voorgeschreven.

Art. 348

In geval van omzetting van een vennootschap onder firma of van een commanditaire vennootschap, blijven de vennoten onder firma en de gewone vennoten jegens derden hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor het passief dat bestond vóór de bekendmaking van de omzetting als voorgeschreven bij de artikelen 11, 14 en 15.

In geval van omzetting in een vennootschap onder firma of in een commanditaire vennootschap, zijn de vennoten onder firma en de gewone vennoten hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor het passief van de vennootschap dat bestond vóór de omzetting, tenzij zij van die aansprakelijkheid uitdrukkelijk werden ontslagen bij een besluit van de algemene vergadering, bekendgemaakt als voorgeschreven bij de artikelen 12 tot 14.

Art. 349

De artikelen 342 tot 348 vinden geen toepassing op de omzetting van een vennootschap onder firma in een commanditaire vennootschap ter uitvoering van een bepaling uit de statuten waarbij, in geval van overlijden van een vennoot onder firma, de vennootschap voortduurt met zijn erfgenamen, die alsdan de hoedanigheid van commanditaire vennoot verkrijgen.

AFDELING 2

**Fusie**

Art. 350

De fusie door overneming is de rechtshandeling waarbij het vermogen van een vennootschap, zowel rechten als verplichtingen, in zijn geheel op een andere vennootschap overgaat tegen uitreiking van aandelen in de overnemende vennootschap aan de aandeelhouders of vennoten van de overgenomen vennootschap, eventueel met een bijbetaling in geld welke niet meer mag bedragen dan een tiende van de nettowaarde van de inbreng van de overgenomen vennootschap.

Art. 351

In elk van de vennootschappen worden de voorwaarden, de nadere regeling en een uitgewerkte verantwoording van de voorgestelde fusie uiteengezet in een verslag dat door het bestuursorgaan wordt opgemaakt. In de naamloze vennootschappen en in de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen die overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, wordt het verslag door de bestuurders-zaakvoerders opgemaakt en door de raad van toezicht goedgekeurd.

Een door het bestuursorgaan aangewezen bedrijfsrevisor maakt een verslag op over de toestand van de vennootschappen, de methodes volgens welke voorwaarden voor de inruiling van de aandelen zijn vastgesteld en de verantwoording van deze voorwaarden. In vennootschappen waarvan de commissarissen gekozen worden uit de bedrijfsrevisoren

commissaires sont choisis parmi les reviseurs d'entreprise, le rapport est établi par les commissaires. Les sociétés intéressées doivent communiquer aux reviseurs tous les documents utiles à l'accomplissement par eux de leur mission.

Les rapports font l'objet des mesures de publicité prévues par l'article 296, § 1er pour les sociétés anonymes, pour les sociétés à capital variable, pour les sociétés privées à responsabilité limitée et pour les sociétés coopératives.

Ils sont adressés aux associés quinze jours au moins avant la décision à prendre par eux dans les sociétés en nom collectif et les sociétés en commandite.

Art. 352

La décision est prise au sein de chacune des sociétés intéressées aux conditions requises pour la modification des statuts, y compris les articles 290, 291, 292, 294, 296, § 2, pour les sociétés anonymes, les sociétés privées à responsabilité limitée, les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives. Toutefois :

1° l'article 125, alinéa 5, ne s'applique pas aux sociétés anonymes et aux sociétés privées à responsabilité limitée et l'article 196, alinéa 4, ne s'applique pas aux sociétés coopératives et l'article 253, alinéa 4, ne s'applique pas aux sociétés à capital variable;

2° dans les sociétés en commandite, la décision peut être prise par une assemblée générale des associés groupant au moins la moitié de l'avoir social et statuant à la majorité des quatre cinquièmes. Pour l'application de la présente disposition, il est attribué aux associés un pouvoir de vote proportionnel à leur participation dans l'avoir social et le quorum des présences se calcule par rapport à l'avoir social. Les statuts peuvent prévoir des conditions de quorum et de majorité plus rigoureuses. L'accord des associés commandités est, en outre, requis;

3° dans les sociétés en nom collectif, la décision requiert en toute hypothèse l'accord de tous les associés. Il en est de même dans les sociétés coopératives lorsque la société absorbante n'est pas une autre société coopérative;

4° en cas d'absorption par une société en nom collectif, par une société en commandite, par une société à capital variable ou par une société coopérative, l'accord de tous les associés de la société absorbée y compris le cas échéant les titulaires de parts non représentatives du capital social, est requis;

5° les décisions prises au sein des sociétés absorbantes et absorbées sont en toute hypothèse constatées par acte public à peine de nullité, aux conditions et avec les effets prévus par l'article 17. L'acte reproduit les conclusions du rapport du réviseur prévu à l'article 351, alinéa 2.

Art. 353

Une société coopérative ne peut absorber une autre société que si les associés de cette autre société remplissent les conditions requises pour acquérir la qualité d'associé de la société absorbante.

die overeenkomstig artikel 114, derde lid, zijn toegelaten, wordt het verslag opgemaakt door de commissarissen. De betrokken vennootschappen moeten aan de revisoren inzage geven van alle stukken die dienstig zijn voor het vervullen van hun taak.

In de naamloze vennootschappen, de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschappen worden de verslagen bekendgemaakt volgens de regels van artikel 296, § 1.

In de vennootschappen onder firma en de commanditaire vennootschappen worden zij aan de vennoten toegezonden ten minste vijftien dagen voordat het besluit wordt genomen.

Art. 352

Het besluit wordt door elke betrokken vennootschap genomen volgens de regels die voor een statutenwijziging zijn gesteld met inbegrip, voor de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, de vennootschap met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschap van de artikelen 290, 291, 292, 294 en 296, § 2, en behoudens de nadere bepalingen hierna :

1° artikel 125, vijfde lid, is niet toepasselijk op de naamloze vennootschap en op de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, artikel 196, vierde lid, is niet toepasselijk op de coöperatieve vennootschap en artikel 253, vierde lid, is niet toepasselijk op de vennootschap met veranderlijk kapitaal;

2° in de commanditaire vennootschap kan het besluit met een vijfde meerderheid worden genomen door een algemene vergadering van vennoten waarin ten minste de helft van het vennootschapsvermogen vertegenwoordigd is. Voor de toepassing van deze bepaling wordt aan iedere vennoot stemrecht toegekend in verhouding tot zijn deelneming in het vermogen en wordt het quorum naar het vermogen berekend. Bij de statuten kunnen strengere vereisten gesteld worden inzake quorum en meerderheid. Bovendien is de instemming van de gewone vennoten vereist;

3° in de vennootschap onder firma is in ieder geval voor het nemen van het besluit de instemming van alle vennoten vereist. Hetzelfde geldt voor de coöperatieve vennootschap, wanneer de overnemende vennootschap zelf geen coöperatieve vennootschap is;

4° de overneming door een vennootschap onder firma, een commanditaire vennootschap, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een coöperatieve vennootschap behoeft de instemming van alle vennoten van de overgenomen vennootschap, met inbegrip van de houders van aandelen die niet het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen, zo die er zijn;

5° de besluiten van de overnemende vennootschap en van de overgenomen vennootschap moeten bij authentieke akte worden vastgesteld, op straffe van nietigheid, zoals nader geregeld en met de gevolgen bepaald bij artikel 17. In die akte wordt het besluit opgenomen van het verslag dat door de revisor overeenkomstig artikel 351, tweede lid, is opgemaakt.

Art. 353

Een coöperatieve vennootschap kan een andere vennootschap alleen dan overnemen, wanneer de vennoten van de andere vennootschap voldoen aan de vereisten voor het verkrijgen van de hoedanigheid van vennoot in de overnemende vennootschap.

Art. 354

L'article 345 s'applique en cas d'absorption d'une société à capital variable ou d'une société coopérative par une société d'un autre type.

Art. 355

La fusion est réalisée lorsque sont intervenues les décisions concordantes prises au sein des sociétés en cause.

Par l'effet de la fusion, tous les droits, biens et obligations de la société absorbée sont, de plein droit, transférés à la société absorbante à l'exception des droits et obligations essentiellement attachés à la personne de la société absorbée.

La fusion n'a d'effet à l'égard des tiers qu'après la publicité aux annexes du *Moniteur belge* de toutes les décisions visées à l'alinéa 1 et dans les conditions prévues par l'article 15.

Les actes visés par les articles 1er et 5 de la loi du 16 décembre 1851 sur la révision du régime hypothécaire et ceux visés par les chapitres II et III du Titre 1er du Livre II du Code de commerce et l'article 272 du même Livre sur les bateaux ne sont opposables aux tiers que dans les conditions prévues par les lois spéciales qui régissent ces opérations.

Art. 356

A moins qu'il n'en ait été décidé autrement par les sociétés en cause, les actions ou parts émises par la société absorbante, s'il en est, sont réparties entre actionnaires ou associés de la société absorbée à la diligence et sous la responsabilité des organes chargés de l'administration de cette dernière société, en fonction au moment de la fusion. S'il y a lieu, ces organes assurent la régularisation des registres de parts sociales. Les frais de ces opérations sont supportés par la société absorbante.

Dans les sociétés anonymes et dans les sociétés à capital variable ou coopératives administrées suivant les règles des articles 90 à 113, cette mission incombe aux administrateurs-gérants.

Art. 357

Dans les deux mois de la publication aux annexes du *Moniteur belge* de la décision prise par la société absorbée, les créanciers sociaux dont la créance est antérieure à cette publication peuvent exiger une sûreté nonobstant toute convention contraire. La société qui a décidé son absorption par une autre et la société par laquelle elle a décidé d'être absorbée peuvent, chacune, écarter cette demande en payant le créancier, même si sa créance est à terme.

A défaut d'accord et si le créancier n'est pas payé, la contestation est soumise par la partie la plus diligente au président du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société absorbée a son siège, par citation signifiée à l'autre partie. Le président détermine la sûreté à fournir par la société et fixe le délai dans lequel elle doit être constituée, à moins qu'il ne décide qu'aucune sûreté ne sera fournie, eu égard soit aux garanties ou privilèges dont jouit le créancier, soit à la solvabilité de la société absorbante.

Art. 354

Artikel 345 vindt toepassing ingeval een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een coöperatieve vennootschap wordt overgenomen door een vennootschap met een andere rechtsvorm.

Art. 355

De fusie is voltrokken zodra de betrokken vennootschappen daartoe overeenstemmende besluiten hebben genomen.

De fusie heeft tot gevolg dat al de rechten, goederen en verplichtingen van de overgenomen vennootschap van rechtswege op de overnemende vennootschap overgaan, met uitzondering van de rechten en verplichtingen die wezenlijk aan de persoon van de overgenomen vennootschap zijn verbonden.

De fusie heeft jegens derden gevolg vanaf de openbaarmaking van al de besluiten bedoeld in het eerste lid in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*; het bepaalde bij artikel 15 is daarop van toepassing.

De akten bedoeld in de artikelen 1 en 5 van de wet van 16 december 1851 tot herziening van de rechtsregeling der hypotheken en de akten bedoeld in de hoofdstukken II en III van titel 1, boek II, van het Wetboek van koophandel en in artikel 272 van hetzelfde boek betreffende de binnenschepen, kunnen aan derden slechts worden tegengeworpen overeenkomstig het bepaalde in de bijzondere wetten terzake.

Art. 356

Tenzij de betrokken vennootschappen anders besluiten, worden de door de overnemende vennootschap geleverde aandelen, zo die er zijn, aan de aandeelhouders of vennoten van de overgenomen vennootschap uitgereikt door en onder de verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan van laatstbedoelde vennootschap dat op het ogenblik van de fusie in dienst is. Dat orgaan zorgt zo nodig voor de bijwerking van de aandelenregisters. De kosten van deze verrichtingen komen ten laste van de overnemende vennootschap.

In de naamloze vennootschappen en de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen die overeenkomstig de regels van de artikelen 90 tot 113 worden bestuurd, berust die taak op de bestuurders-zaakvoerders.

Art. 357

Binnen twee maanden na de bekendmaking van het besluit van de overgenomen vennootschap in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*, kunnen de schuldeisers wier vordering vóór die bekendmaking is ontstaan, niettegenstaande enig hiermee strijdig beding, zekerheid eisen. Zowel de vennootschap die de overneming door een andere vennootschap heeft besloten, als de vennootschap die besloten heeft haar over te nemen kunnen die eis afweren door de schuldeiser te voldoen, zelfs als het een schuldvordering op termijn betreft.

Is er geen overeenstemming en is de schuldeiser niet voldaan, dan wordt het geschil door de meest gerede partij, bij een aan de andere partij betekende dagvaarding voorgelegd aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg binnen welker gebied de overgenomen vennootschap haar zetel heeft. De voorzitter bepaalt de zekerheid die de vennootschap moet stellen en de termijn waarbinnen zulks moet geschieden, tenzij hij beslist dat geen zekerheid moet worden gesteld, gelet op de waarborgen of voorrechten waarover de schuldeiser beschikt of op het betaalvermogen van de overnemende vennootschap.

Si la sûreté n'est pas fournie dans les délais fixés, la créance devient immédiatement exigible.

Art. 358

Le bilan et le compte de résultats de la société absorbée pour la période postérieure à la clôture du dernier exercice social dont les comptes ont été approuvés, sont établis par les organes d'administration de cette société, conformément aux dispositions de la présente loi qui lui sont applicables. Ils sont soumis aux associés de la société absorbante suivant les règles applicables à cette dernière pour ses comptes sociaux. Ceux-ci statuent également sur la décharge à donner aux organes d'administration et de contrôle sans préjudice de l'action réservée par l'article 360.

Art. 359

Lorsque la société absorbée est une société en nom collectif ou une société en commandite, les associés en nom et les associés commandités restent tenus de son passif dans les conditions prévues par l'article 44, alinéa 3, et par l'article 54 pour les associés qui perdent cette qualité.

Lorsque la société absorbante est une société en nom collectif ou une société en commandite, les associés en nom et les associés commandités sont tenus du passif de la société absorbée aux mêmes conditions que celles prévues pour les cessionnaires par l'article 44, alinéas 1 et 2, et par l'article 54.

Art. 360

Les associés de la société absorbée peuvent poursuivre individuellement et exercer contre les administrateurs, les gérants, les commissaires de cette société et, le cas échéant, les reviseurs nommés par elle, une action en responsabilité pour obtenir la réparation du préjudice qu'ils auraient subi par suite d'une faute commise à l'occasion des opérations de fusion.

Art. 361

La fusion par constitution d'une société nouvelle est l'opération par laquelle plusieurs sociétés transfèrent à une société nouvelle qu'elles constituent, l'intégralité de leur patrimoine, activement et passivement moyennant l'attribution à ses associés d'actions ou de parts d'intérêt de la société nouvelle et, le cas échéant, d'une soulte en espèces ne dépassant pas le dixième de la valeur nette des apports qu'elles effectuent.

Art. 362

La constitution de la société nouvelle est soumise aux conditions de forme et de fond prévues par la présente loi pour la constitution d'une société de ce type. Toutefois :

1° la constitution de la société nouvelle doit en toute hypothèse être constatée par acte authentique sous les sanctions prévues par l'article 22. L'acte reproduit les conclusions du rapport du reviseur prévu à l'article 351, alinéa 2;

2° les articles 62, 65, 7° et 8°, 66, alinéa 3, 67 et 68 ne s'appliquent pas à la société anonyme issue de la fusion;

Als de zekerheid niet binnen de bepaalde termijn is gesteld, wordt de schuldvordering dadelijk opeisbaar.

Art. 358

De balans en de resultatenrekening van de overgenomen vennootschap over het tijdvak na de afsluiting van het laatste boekjaar waarvoor de rekeningen zijn goedgekeurd worden door het bestuursorgaan van die vennootschap opgemaakt overeenkomstig de bepalingen van deze wet die op haar toepasselijk zijn. Zij worden onderworpen aan de goedkeuring van de vennoten van de overnemende vennootschap volgens de regels die voor deze laatste gelden. Die vennoten spreken zich eveneens uit over de aan de bestuurs- en toezichtsorganen te verlenen kwijting, onverminderd de vordering die op grond van artikel 360 kan worden ingesteld.

Art. 359

Indien de overgenomen vennootschap een vennootschap onder firma of een commanditaire vennootschap is, blijven de vennoten onder firma en de gewone vennoten voor het passief aansprakelijk, zoals bij artikel 44, derde lid, en bij artikel 54 is bepaald voor hen die de hoedanigheid van vennoot verliezen.

Indien de overnemende vennootschap een vennootschap onder firma of een commanditaire vennootschap is, zijn de vennoten onder firma en de gewone vennoten van de overgenomen vennootschap voor het passief aansprakelijk, zoals in artikel 44, eerste en tweede lid, en bij artikel 54, voor overnemers van aandelen is bepaald.

Art. 360

Elke vennoot van de overgenomen vennootschap kan de bestuurders, zaakvoerders en commissarissen van die vennootschap en de door haar benoemde revisoren in rechte vervolgen tot het verkrijgen van vergoeding voor de schade die hij heeft geleden ten gevolge van een bij de fusieverrichtingen begane fout.

Art. 361

De fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap is een rechtshandeling waarbij het vermogen van verscheidene vennootschappen, zowel rechten als verplichtingen, in zijn geheel overgaat op een door hen opgerichte nieuwe vennootschap tegen uitreiking aan haar vennoten van aandelen in de nieuwe vennootschap, eventueel met een bijbetaling in geld welke niet meer mag bedragen dan een tiende van de nettowaarde van hun inbreng.

Art. 362

Ten aanzien van de nieuwe vennootschap zijn de regels inzake vorm en inhoud die bij deze wet voor de oprichting van vennootschappen zijn gesteld, van overeenkomstige toepassing, behoudens de nadere bepalingen hierna :

1° de oprichting van de nieuwe vennootschap moet in ieder geval bij authentieke akte worden vastgesteld, op straffe van het bepaalde in artikel 22. In die akte wordt het besluit opgenomen van het verslag dat door de revisor is opgemaakt overeenkomstig artikel 351, tweede lid;

2° de artikelen 62, 65, 7° en 8°, 66, derde lid, 67 en 68 zijn niet toepasselijk op een door de fusie tot stand gekomen naamloze vennootschap;

3° les articles 65, 7° et 8° et 146 ne s'appliquent pas à la société privée à responsabilité limitée issue de la fusion;

4° les articles 65, 7° et 8° et 247 en tant qu'il se rapporte à l'article 191 ne s'appliquent pas à la société à capital variable issue de la fusion;

5° l'article 191 ne s'applique pas à la société coopérative issue de la fusion.

Art. 363

Les articles 356 à 360 s'appliquent à la fusion par constitution d'une société nouvelle. Chacune des sociétés qui fusionnent est considérée comme une société absorbée et la société nouvelle est considérée comme la société absorbante pour l'application de ces dispositions.

Les articles 351 à 354 s'appliquent aux sociétés qui fusionnent.

L'opération est réalisée par la constitution de la société nouvelle.

Ses effets sont déterminés conformément à l'article 355. Ils n'ont lieu à l'égard des tiers qu'après la publication des statuts de la société nouvelle aux annexes du *Moniteur belge* et dans les conditions prévues par l'article 15.

## CHAPITRE XI

## De la liquidation des sociétés dotées de la personnalité juridique

Art. 364

Les sociétés commerciales dissoutes entrent en liquidation, sans préjudice des règles particulières relatives aux fusions des sociétés.

La liquidation des sociétés dotées de la personnalité juridique a lieu suivant les règles énoncées au présent chapitre.

Art. 365

Les sociétés commerciales en liquidation conservent la personnalité juridique pour les besoins de cette liquidation.

Toutes les pièces émanant d'une société en liquidation, mentionnent qu'elle est en liquidation.

Art. 366

L'entrée en liquidation met fin de plein droit aux fonctions des administrateurs, des gérants et des commissaires.

Les administrateurs ou les gérants établissent cependant un bilan, un compte de résultats et l'annexe ainsi qu'un rapport à la date de la cessation de leurs fonctions.

Ils les soumettent à la vérification des commissaires et à l'approbation des associés suivant les règles organiques de la société en cause. L'assemblée des associés statue sur la décharge suivant ces mêmes règles.

Les pouvoirs dont dispose l'assemblée générale des associés, y compris le cas échéant, le pouvoir de modifier les statuts de la société, ne peuvent plus être exercés que pour les besoins de la liquidation.

3° de artikelen 65, 7° en 8°, en 146 zijn niet toepasselijk op een door de fusie tot stand gekomen besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid;

4° de artikelen 65, 7° en 8° en 247 in zover dit naar artikel 191 verwijst, zijn niet toepasselijk op een door de fusie tot stand gekomen vennootschap met veranderlijk kapitaal;

5° artikel 191 is niet toepasselijk op een door de fusie tot stand gekomen coöperatieve vennootschap.

Art. 363

De artikelen 356 tot 360 zijn van overeenkomstige toepassing op de fusie door oprichting van een nieuwe vennootschap. Voor de toepassing van die bepalingen wordt elke vennootschap die de fusie aangaat als een overgenomen vennootschap en de nieuwe vennootschap als de overnemende vennootschap beschouwd.

De artikelen 351 tot 354 zijn van overeenkomstige toepassing op de vennootschappen die de fusie aangaan.

De fusie is voltrokken door de oprichting van de nieuwe vennootschap.

De fusie heeft de gevolgen bepaald bij artikel 355. Jegens derden heeft zij gevolg vanaf de bekendmaking van de statuten van de nieuwe vennootschap in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad*, waarbij het bepaalde bij artikel 15 van toepassing is.

## HOOFDSTUK XI

## Vereffening van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid

Art. 364

Bij ontbinding van een handelsvennootschap treedt vereffening in, onverminderd de bijzondere regels betreffende de fusie van vennootschappen.

De vereffening van vennootschappen met rechtspersoonlijkheid geschiedt volgens de regels van dit hoofdstuk.

Art. 365

De handelsvennootschappen in vereffening behouden hun rechtspersoonlijkheid ten behoeve van die vereffening.

Op elk stuk dat van een vennootschap in vereffening uitgaat, wordt vermeld dat zij in vereffening is.

Art. 366

Het intreden van de vereffening heeft rechtens voor de bestuurders, de zaakvoerders en de commissarissen beëindiging van hun opdracht tot gevolg.

De bestuurders of de zaakvoerders zijn echter verplicht een balans, een resultatenrekening en een toelichting, alsmede een verslag op te maken, vastgesteld op de datum van de beëindiging van hun opdracht.

Die stukken leggen zij ter verificatie voor aan de commissarissen en ter goedkeuring aan de vennoten, volgens de regels die voor de betrokken vennootschap gelden. De vergadering van vennoten besluit over de kwijting volgens dezelfde regels.

De bevoegdheden van de algemene vergadering van vennoten, met inbegrip van de bevoegdheid om de statuten van de vennootschap te wijzigen, kunnen nog alleen worden uitgeoefend ten behoeve van de vereffening.

Art. 367

§ 1er. Sauf disposition contraire des statuts, le mode de liquidation est déterminé et les liquidateurs sont nommés par l'assemblée générale des associés.

Dans les sociétés en nom collectif et dans les sociétés en commandite, les décisions ne sont valablement prises que par l'assentiment de la moitié des associés possédant les trois quarts des parts d'intérêts dans la société.

§ 2. Quelle que soit la forme de la société, le tribunal désigne les liquidateurs et détermine le mode de liquidation :

1° à la demande de tout intéressé formulée par citation notifiée à la société et à défaut de clause statutaire ou de décision valablement prise par les associés dans les trois mois de la dissolution;

2° si la société est dissoute par application de l'article 1871 du Code civil ou des articles 45, alinéa 3, 56, alinéa 3, 141, 184 ou 242, ou 274 en tant que celui-ci renvoie à l'article 141;

3° dans les cas prévus par les articles 25 et 370.

§ 3. L'assemblée ou le tribunal lorsqu'il désigne les liquidateurs, nomme un ou plusieurs commissaires chargés de la surveillance de la situation financière de la société pendant la liquidation et pour la durée de celle-ci. Dans les sociétés anonymes ainsi que dans les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives ayant accompli une des opérations visées aux articles 228 et 245, ces commissaires doivent remplir les conditions prévues par les articles 114 à 116. Dans les sociétés à capital variable et les sociétés coopératives qui n'ont pas accompli une des opérations visées à l'article 187, § 2, ainsi que dans les sociétés à responsabilité limitée, ces commissaires doivent remplir les conditions prévues par les articles 115 et 116. Les commissaires sont révocables à tout moment par l'assemblée générale.

Leurs droits et leurs devoirs se déterminent, pour toutes les formes de sociétés, conformément aux articles 120, 121 et 123. Ils peuvent à tout moment convoquer l'assemblée générale des associés et lui faire toutes communications qu'ils jugent utiles concernant leur mission et les constatations faites dans l'accomplissement de celle-ci.

Art. 368

Les liquidateurs forment un collège qui délibère suivant le mode établi par les statuts et, à défaut de dispositions à ce sujet, suivant les règles ordinaires des assemblées délibérantes.

Ils peuvent répartir entre eux les charges de la liquidation si les statuts n'en disposent autrement et sans préjudice de leur responsabilité solidaire, conformément à l'article 382.

Si une personne morale est désignée comme membre d'un collège de liquidateurs, l'article 91, alinéa 2, s'applique.

Art. 369

A défaut de nomination de liquidateur, les gérants ou les administrateurs sont solidairement tenus à l'égard des tiers des obligations que la loi impose aux liquidateurs.

Art. 367

§ 1. Tenzij de statuten anders bepalen, stelt de algemene vergadering van vennoten de wijze van vereffening vast en benoemt de vereffenaars.

In de vennootschappen onder firma en in de commanditaire vennootschappen worden zodanige besluiten rechtsgeldig genomen door de helft van de vennoten, die het drievierde gedeelte van de aandelen in de vennootschap bezit.

§ 2. Voor alle vennootschappen, ongeacht hun rechtsvorm, benoemt de rechtbank de vereffenaars en stelt de wijze van vereffening vast :

1° bij gebreke van een statutaire bepaling of van een rechtsgeldig besluit door de vennoten genomen binnen drie maanden na de ontbinding, op dagvaarding van de vennootschap door een belanghebbende;

2° indien de vennootschap ontbonden wordt op grond van artikel 1871 van het Burgerlijk Wetboek of van de artikelen 45, derde lid, 56, derde lid, 141, 184, 242 of 274 in zover dit naar artikel 141 verwijst;

3° in de gevallen bedoeld in de artikelen 25 en 370.

§ 3. Wanneer de algemene vergadering of de rechtbank de vereffenaars aanwijst, benoemt zij een of meer commissarissen belast met het toezicht op de financiën van de vennootschap voor de duur van de vereffening. In de naamloze vennootschappen alsmede in de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en coöperatieve vennootschappen die een van de handelingen hebben verricht, genoemd in de artikelen 228 en 245, moeten de commissarissen voldoen aan de voorwaarden van de artikelen 114 tot 116. In de vennootschappen met veranderlijk kapitaal en de coöperatieve vennootschappen die geen handelingen hebben verricht bedoeld in artikel 187, § 2, alsmede in de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, moeten de commissarissen voldoen aan de voorwaarden van artikel 115 en 116. De commissarissen kunnen te allen tijde door de algemene vergadering worden ontslagen.

Hun rechten en verplichtingen worden voor alle vennootschappen, ongeacht hun rechtsvorm, bepaald overeenkomstig de artikelen 120, 121 en 123. Zij kunnen te allen tijde de algemene vergadering bijeenroepen en aan deze alle dienstig geachte mededelingen doen betreffende hun opdracht en hun bevindingen tijdens de uitoefening ervan.

Art. 368

De vereffenaars vormen een college dat beraadslaagt en besluit op de wijze bij de statuten bepaald of, bij stilzwijgen van de statuten, volgens de gewone regels van de vertegenwoordigende lichamen.

Tenzij de statuten anders bepalen, kunnen zij de vereffeningstaken onder elkaar verdelen, onverminderd hun hoofdelijke aansprakelijkheid overeenkomstig artikel 382.

Indien een rechtspersoon als lid van een vereffeningscollege is aangewezen, is artikel 91, tweede lid, van overeenkomstige toepassing.

Art. 369

Wanneer geen vereffenaar is benoemd, zijn de zaakvoerders of de bestuurders jegens derden hoofdelijk gehouden tot nakoming van de verplichtingen die de wet aan de vereffenaars oplegt.

Art. 370

Les liquidateurs peuvent être révoqués par le tribunal pour justes motifs à la demande de tout intéressé.

L'action est portée devant le tribunal par citation à la société et au liquidateur dont la révocation est demandée.

Le tribunal, s'il accueille la demande, désigne un ou plusieurs liquidateurs en remplacement du liquidateur révoqué et détermine le mode de liquidation.

En cas de démission, de décès ou d'incapacité d'un liquidateur, tout intéressé peut en faire désigner un autre conformément à l'article 367, § 2, s'il n'a pas été pourvu au remplacement par les associés, dans les trois mois de la vacance. En ce cas le tribunal peut déterminer le mode de liquidation.

Art. 371

A défaut de disposition contraire dans les statuts ou dans l'acte de nomination, les liquidateurs peuvent intenter et soutenir toutes actions pour la société, accomplir tous les actes conservatoires ou de simple administration, recevoir tous paiements, donner main-levée avec ou sans quittance, réaliser toutes les valeurs mobilières de la société, endosser tous effets de commerce, créer tous chèques et virements, transiger, ou compromettre sur toutes contestations. Ils peuvent aliéner les immeubles de la société par adjudication publique s'ils jugent la vente nécessaire pour payer les dettes sociales ou si le nombre des associés est de sept ou plus.

Ils peuvent, s'il y a lieu, faire au nom de la société l'aveu de la cessation de paiement, ou demander un concordat judiciaire.

Art. 372

Ils peuvent mais seulement avec l'autorisation de l'assemblée générale des associés, donnée conformément à l'article 367, § 1er, continuer, jusqu'à réalisation, l'industrie ou le commerce de la société, emprunter pour payer les dettes sociales, créer des effets de commerce autres que les chèques, hypothéquer les biens de la société, les donner en gage, aliéner ses immeubles, même de gré à gré et faire apport de l'avoir social ou d'une partie de celui-ci à d'autres sociétés autrement que par voie de fusion.

Art. 373

Les liquidateurs peuvent exiger des associés le paiement des sommes qu'ils se sont engagés à verser dans la société lorsqu'ils estiment que ce versement est nécessaire au paiement des dettes et des frais de liquidation.

Art. 374

Les liquidateurs paient les créanciers de la société dans l'ordre de leurs privilèges et ensuite au marc le franc, sans distinction entre les dettes exigibles et non exigibles sous déduction de l'escompte pour celles-ci.

Art. 370

Op vordering van een belanghebbende kunnen de vereffenaars om gegronde redenen door de rechtbank worden ontslagen.

De vordering wordt voor de rechtbank gebracht bij dagvaarding van de vennootschap en van de vereffenaar wiens ontslag wordt gevraagd.

Indien de rechtbank de vordering toewijst, benoemt zij een of meer vereffenaars ter vervanging van de ontslagen vereffenaar en stelt de wijze van vereffening vast.

In geval van aftreden, overlijden of het onbekwaam worden van een vereffenaar en binnen drie maanden niet door de vennoten in zijn vervanging is voorzien, kan iedere belanghebbende er een andere doen aanwijzen overeenkomstig artikel 367, § 2. In dit geval kan de rechtbank de wijze van vereffening vaststellen.

Art. 371

Tenzij de statuten of de akte van benoeming anders bepalen, kunnen de vereffenaars voor de vennootschap in rechte optreden als eiser of als verweerder, alle handelingen tot bewaring van recht en gewone bestuurshandelingen verrichten, betalingen in ontvangst nemen, opheffing verlenen met of zonder kwijting, alle roerende waarden van de vennootschap te gelde maken, handelspapier endosseren, cheques of giro-orders uitschrijven, dadingen of compromissen aangaan betreffende enig geschil. Zij kunnen de onroerende goederen van de vennootschap in openbare veiling verkopen, indien zij zulks nodig achten voor de voldoening van de schulden van de vennootschap of indien er zeven of meer vennoten zijn.

Zij kunnen, indien daartoe grond bestaat, ten name van de vennootschap de aangifte van staking van betaling doen of een gerechtelijk akkoord aanvragen.

Art. 372

Zij kunnen, doch alleen met machtiging van de algemene vergadering van vennoten, verleend overeenkomstig artikel 367, § 1, totdat het actief te gelde is gemaakt, het bedrijf van de vennootschap voortzetten, leningen aangaan voor de betaling van de schulden der vennootschap, ander handelspapier dan cheques uitgeven, de goederen van de vennootschap hypothekeren, die goederen in pand geven, haar onroerende goederen vervreemden, zelfs uit de hand, en het vermogen of een gedeelte ervan anders dan door fusie in andere vennootschappen inbrengen.

Art. 373

De vereffenaars kunnen van de vennoten betaling eisen van de bedragen die dezen zich verbonden hebben in de vennootschap te storten, indien zij zulks nodig achten voor de voldoening van de schulden en de vereffeningskosten.

Art. 374

De vereffenaars betalen alle schuldeisers van de vennootschap volgens de rang van hun voorrechten, vervolgens naar evenredigheid, zonder onderscheid tussen opeisbare en niet opeisbare schulden, onder aftrek van het disconto, wat deze laatste betreft.

Les liquidateurs peuvent, sous leur garantie personnelle, payer d'abord les créances exigibles si l'actif dépasse notablement le passif ou si les créances à terme ont une garantie suffisante et sauf le droit des créanciers de recourir aux tribunaux.

Ils consignent les sommes ou valeurs revenant à des créanciers qui n'auraient pu être atteints ou qui refuseraient le paiement. Cette consignation vaut paiement.

Toutefois, les dettes nées dans le chef de la société pendant la liquidation pour les besoins de celle-ci sont payées avant toute autre.

Art. 375

La société peut obtenir du tribunal de commerce un sursis pour le paiement de ses dettes, s'il est démontré que cette mesure est de nature à permettre le paiement intégral des créanciers grâce à une réalisation progressive de l'actif.

Le sursis peut être subordonné à toutes les conditions jugées conformes à l'intérêt commun des créanciers, telles la vérification préalable de l'actif et du passif, estimée en fonction de la liquidation, la nomination d'un ou de plusieurs liquidateurs désignés par le tribunal ou la répartition d'un ou plusieurs dividendes déterminés dans les délais à fixer par le tribunal.

Le tribunal, en accordant le sursis, en fixe la durée, qui ne peut excéder douze mois. Le sursis peut dans les mêmes conditions que le sursis originaire, être prolongé une ou plusieurs fois sans que sa durée totale puisse excéder deux ans.

Art. 376

La demande de sursis est formée par une requête déposée au greffe du tribunal de commerce du siège de la société, en même temps qu'un état détaillé de l'actif et du passif estimés en fonction de la liquidation, d'une liste nominative des créanciers et de la justification de la mesure sollicitée. Un extrait de la requête est publié au *Moniteur belge* dans les trois jours de son dépôt par les soins du greffier.

Art. 377

Le tribunal peut appeler ou entendre les créanciers poursuivants et toute autre personne intéressée par la demande de sursis.

Le jugement ou l'arrêt accordant, refusant ou révoquant un sursis de paiement ou accordant une prolongation du sursis est, à la diligence du greffier, publié par extrait au *Moniteur belge* dans les cinq jours de sa date.

Art. 378

Jusqu'à la décision accordant le sursis ou le refusant, le dépôt de la requête emporte de plein droit sursis à tous actes ultérieurs d'exécution et à toute déclaration de faillite.

La décision accordant le sursis produit le même effet pour la durée et sous les conditions qu'elle détermine.

De vereffenaars mogen, op eigen verantwoordelijkheid, de opeisbare schulden het eerst betalen, wanneer de baten aanmerkelijk groter zijn dan de schulden, of wanneer de schuldvorderingen op termijn voldoende gewaarborgd zijn, behoudens het recht van de schuldeisers om zich tot de rechtbank te wenden.

Zij geven de geldsommen of de waarden in consignatie die toekomen aan schuldeisers die niet konden worden bereikt of de betaling hebben geweigerd. Die consignatie geldt als betaling.

De schulden die in hoofde van de vennootschap gedurende de vereffening voor de behoeften ervan zijn ontstaan, worden vóór alle andere betaald.

Art. 375

De vennootschap kan van de rechtbank uitstel verkrijgen voor de betaling van haar schulden, indien blijkt dat die maatregel bevorderlijk is voor de algehele voldoening van de schuldenaars door de geleidelijke tegeldemaking van het actief.

Het uitstel kan worden afhankelijk gesteld van voorwaarden die tot het gemeenschappelijk voordeel van de schuldeisers strekken, zoals de voorafgaande verificatie van de baten en schulden gewaardeerd in verband met de vereffening, de benoeming van een of meer door de rechtbank aangewezen vereffenaars of de uitkering van een of meer dividenden tot een bedrag en binnen termijnen vast te stellen door de rechtbank.

Bij het verlenen van uitstel stelt de rechtbank de duur ervan vast, die twaalf maanden niet mag te boven gaan. Het uitstel kan volgens dezelfde regels als het eerste uitstel eenmaal of meermalen worden verlengd, maar mag in zijn geheel niet langer duren dan twee jaar.

Art. 376

Het uitstel wordt gevorderd bij een verzoekschrift, dat ter griffie van de rechtbank van koophandel van de zetel van de vennootschap wordt ingediend, samen met een gespecificeerde staat van baten en schulden gewaardeerd in verband met de vereffening, een naamlijst van de schuldeisers en een verantwoording van de verzochte maatregel. Een uittreksel uit het verzoekschrift wordt door toedoen van de griffier binnen drie dagen na de indiening bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.

Art. 377

De rechtbank kan de schuldeisers die betaling vervolgen en ieder die bij de vordering tot uitstel belang heeft, in het geding roepen of horen.

Het vonnis of arrest dat uitstel van betaling verleent, weigert of intrekt, dan wel een verlenging van het uitstel toestaat, wordt door toedoen van de griffier, binnen vijf dagen na de dagtekening, bij uittreksel bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.

Art. 378

De indiening van het verzoekschrift heeft rechtens tot aan de beslissing waarbij het uitstel wordt verleend of geweigerd, de opschorting ten gevolge zowel van alle latere tenuitvoerleggingen als van faillietverklaring.

De beslissing waarbij uitstel wordt verleend heeft hetzelfde gevolg op de tijd en voorwaarden die zij bepaalt.

Le sursis ne profite point aux codébiteurs, ni aux cautions qui ont renoncé au bénéfice de discussion. Il est sans effet relativement aux créances garanties par les privilèges, hypothèques ou nantissement, aux créances nées postérieurement au dépôt de la requête et aux créances visées par l'article 374, alinéa 4, déjà existantes au moment de ce dépôt.

Le tribunal pourra, selon les circonstances, accorder mainlevées des saisies pratiquées avant le sursis, après avoir entendu les liquidateurs et le créancier saisissant.

Art. 379

En cas de faillite de la société dans les six mois après le rejet d'une demande de sursis ou d'une demande de prolongation du sursis, la date de la cessation des paiements peut, par dérogation à l'article 442 du Code de commerce, être reportée à six mois avant le dépôt de la demande rejetée.

Art. 380

La révocation du sursis peut être demandée par toute personne intéressée s'il est devenu certain que l'actif social ne permettra plus le paiement intégral de toutes les dettes ou si les liquidateurs ont contrevenu à l'article 374 ou aux conditions imposées par le tribunal en vertu de l'article 375, alinéa 2.

La demande de révocation est formée par requête au tribunal de commerce qui statuera après avoir entendu la société et toute autre personne dont l'avis lui paraîtrait de nature à éclairer sa décision.

Un extrait de la requête est publié au *Moniteur belge* dans les trois jours de son dépôt, par les soins du greffier.

Le jugement sur la requête en révocation est susceptible des mêmes recours que le jugement statuant sur la demande de sursis.

La révocation du sursis ne libèrera pas les cautions qui se sont obligées à garantir le paiement total ou partiel du passif social ou l'exécution des conditions du sursis.

En cas de faillite dans les six mois après la révocation, l'époque de la cessation des paiements pourra, par dérogation à l'article 442 de la loi du 18 avril 1851, être reportée à la date de la demande de sursis faisant l'objet de cette révocation.

Art. 381

Après le paiement ou la consignation des sommes nécessaires au paiement des dettes, y compris les frais de liquidation, les liquidateurs distribuent aux associés, conformément aux statuts et à la loi, l'excédent de l'actif sans préjudice de l'article 268.

A défaut de disposition contraire des statuts et sous réserve des décisions qu'aurait prises l'assemblée générale en vertu de l'article 367, les liquidateurs distribuent aux associés les sommes ou valeurs qui peuvent former des répartitions égales et mettent à leur disposition commune les biens qui ont dû être conservés, pour qu'ils en fassent le partage entre eux.

Ils peuvent, moyennant l'accord unanime des associés, racheter les actions ou les parts de la société.

Het uitstel strekt niet ten behoeve van de medeschuldenaren en van de borgen die afstand hebben gedaan van het voorrecht van uitwinning. Het werkt niet ten aanzien van schuldvorderingen gewaarborgd door een voorrecht, een hypotheek of een pandrecht, van schuldvorderingen ontstaan na de indiening van het verzoekschrift en van de schuldvorderingen bedoeld in artikel 374, vierde lid, die reeds bij de indiening bestonden.

De rechtbank kan naar omstandigheden opheffing verlenen van voor het uitstel gelegd beslag, na de vereffenaars en de beslaglegger te hebben gehoord.

Art. 379

In geval de vennootschap failliet verklaard wordt binnen zes maanden na de afwijzing van een vordering tot uitstel of van een vordering tot verlening van het uitstel, kan de dag van staking van betaling, in afwijking van artikel 442 van het Wetboek van koophandel, worden bepaald op zes maanden vóór de indiening van de afgewezen vordering.

Art. 380

Intrekking van het uitstel kan worden gevorderd door ieder belanghebbende wanneer is komen vast te staan dat uit het vermogen van de vennootschap alle schulden niet meer volledig kunnen worden voldaan of wanneer de vereffenaars artikel 374 of de voorwaarden die de rechtbank op grond van artikel 375, tweede lid, hebben overtreden.

De intrekking wordt gevorderd bij verzoekschrift aan de rechtbank van koophandel, die uitspraak doet na de vennootschap te hebben gehoord, alsmede ieder wiens advies zij tot haar voorlichting dienstig acht.

Een uittreksel uit het verzoekschrift wordt door toedoen van de griffier binnen drie dagen na de indiening bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad*.

Tegen het vonnis op de vordering tot intrekking staan dezelfde rechtsmiddelen open als tegen het vonnis dat op de vordering tot uitstel is gewezen.

De intrekking van het uitstel bevrijdt de borgen niet die de gehele of gedeeltelijke voldoening van de passiefschuld van de vennootschap of de gehele of gedeeltelijke nakoming van de voorwaarden van het uitstel gewaarborgd hebben.

In geval de vennootschap binnen zes maanden na de intrekking failliet wordt verklaard, kan de dag van staking van betaling, in afwijking van artikel 442 van de wet van 18 april 1851, worden bepaald op de dag van de indiening van de vordering tot uitstel waarop de intrekking betrekking heeft.

Art. 381

Na betaling van de schulden of consignatie van de gelden die nodig zijn om de schulden met inbegrip van de vereffeningskosten te voldoen, keren de vereffenaars aan de vennoten het batig saldo uit overeenkomstig de statuten en de wet, onverminderd artikel 268.

Tenzij de statuten anders bepalen en behoudens de besluiten die de algemene vergadering op grond van artikel 367 mocht hebben genomen, verdelen de vereffenaars onder de vennoten de gelden en waarden die gelijk verdeeld kunnen worden, en zij laten de nog overblijvende goederen ter verdeling over aan de gezamenlijke vennoten.

Met algemeen goedvinden van de vennoten kunnen zij de aandelen van de vennootschap inkopen.

Art. 382

Les liquidateurs sont solidairement responsables envers la société et envers les tiers des fautes commises par eux dans l'accomplissement de leur mission même s'ils se sont répartis les tâches qui leur incombent.

Après la clôture de la liquidation, l'action sociale peut être exercée par les associés individuellement en proportion des droits qu'ils avaient dans la société.

La responsabilité des liquidateurs s'apprécie comme en matière de mandat.

Ils ne sont déchargés de leur responsabilité, quant aux faits auxquels ils n'ont pas pris part, que s'ils prouvent qu'aucune faute ne leur est imputable et s'ils ont dénoncé ces faits à l'assemblée générale des associés aussitôt après en avoir eu connaissance.

Art. 383

Lorsque les fonctions des liquidateurs prennent fin avant la clôture de la liquidation, ils font rapport à l'assemblée générale des associés sur l'exercice de leur mission et lui soumettent un état de la situation active et passive de la société arrêté à la date de la cessation de leurs fonctions, vérifié par les commissaires.

L'assemblée se prononce en ce cas par un vote distinct sur la décharge à accorder aux liquidateurs dont les fonctions ont pris fin.

La décharge n'est valable que si la situation et le rapport ne présentent aucune omission ni indication fausse dissimulant la situation réelle de la société et, quant aux infractions aux statuts, que si elles ont été spécialement indiquées dans la convocation.

Art. 384

Chaque année, les liquidateurs soumettent à l'assemblée des associés un bilan, un compte de résultats et l'annexe ainsi qu'un rapport exposant l'état de la liquidation et les causes qui ont empêché qu'elle soit terminée. Ces documents sont vérifiés par les commissaires qui font rapport à l'assemblée.

Le bilan, le compte de résultats ainsi que l'annexe sont établis et publiés suivant les règles propres à chaque type de société.

Le Président du tribunal de commerce du siège de la société peut à tout moment demander aux liquidateurs de lui faire rapport sur l'état de la liquidation et les causes qui en retardent la clôture. Le Président peut communiquer ce rapport à tout intéressé.

Lorsque la société bénéficie d'un sursis conformément à l'article 375, le rapport est déposé au greffe du tribunal de commerce et tout intéressé peut en prendre connaissance.

Art. 385

Lorsque la liquidation est terminée, les liquidateurs établissent un rapport sur les opérations de liquidation et soumettent leurs comptes à l'assemblée générale avec le rapport établi par les commissaires.

Art. 382

De vereffenaars zijn jegens de vennootschap en jegens derden hoofdelijk aansprakelijk voor hun tekortkomingen in de uitoefening van hun opdracht begaan, zelfs indien zij de taken onder elkaar hebben verdeeld.

Na de sluiting van de vereffening kan de vordering van de vennootschap jegens de vereffenaars door ieder vennoot afzonderlijk worden ingesteld voor de rechten die hij in het vermogen van de vennootschap had.

De aansprakelijkheid van de vereffenaars wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving.

Ten aanzien van de feiten waaraan zij geen deel hebben gehad, zijn zij van die aansprakelijkheid slechts ontslagen, indien zij aantonen dat hun geen schuld te wijten is en zij van die feiten aangifte hebben gedaan op de eerste algemene vergadering nadat zij ervan kennis hebben gekregen.

Art. 383

Wanneer de opdracht van de vereffenaars vóór de sluiting van de vereffening wordt beëindigd, doen zij aan de algemene vergadering van vennoten verslag van de vervulling van hun taak, onder overlegging van een door de commissarissen nageziene staat van actief en passief van de vennootschap vastgesteld op de dag van de beëindiging van hun opdracht.

De algemene vergadering spreekt zich alsdan bij afzonderlijke stemming uit over de kwijting te verlenen aan de vereffenaars wier opdracht is beëindigd.

De kwijting is alleen dan rechtsgeldig wanneer in de staat en het verslag geen gegevens zijn weggelaten en geen onjuiste gegevens voorkomen waardoor de ware toestand van de vennootschap wordt versluierd en, wat de overtredingen van de statuten betreft, wanneer deze in het bijzonder zijn vermeld in de oproeping.

Art. 384

Elk jaar leggen de vereffenaars aan de algemene vergadering van vennoten een balans en een resultatenrekening en de toelichting voor, alsmede een verslag over de stand van de vereffening, met vermelding van de redenen waarom zij niet kon worden voltooid. Deze stukken worden nagezien door de commissarissen, die aan de vergadering verslag uitbrengen.

De balans, de resultatenrekening en de toelichting worden opgemaakt en bekendgemaakt volgens de regels die gelden voor de betrokken vennootschap.

De voorzitter van de rechtbank van koophandel van de zetel van de vennootschap kan te allen tijde de vereffenaars gelasten hem verslag uit te brengen over de stand van de vereffening en de oorzaken van de vertraging van de sluiting. De voorzitter kan dat verslag aan iedere belanghebbende meedelen.

Wanneer de vennootschap uitstel van betaling heeft verkregen als bepaald in artikel 375, wordt het verslag neergelegd ter griffie van de rechtbank van koophandel, waar ieder belanghebbende er inzage kan van nemen.

Art. 385

Wanneer de vereffening ten einde is, brengen de vereffenaars verslag uit over de vereffeningsverrichtingen en doen aan de algemene vergadering rekening en verantwoording, onder overlegging van het door de commissarissen opgemaakte controlerapport.

L'assemblée générale statue sur les comptes et délibère, par un vote distinct, sur la décharge à donner aux liquidateurs et aux commissaires. Celle-ci n'est valable que si le rapport et les comptes ne présentent aucune omission ni aucune indication fausse dissimulant la situation de la société, et quant aux infractions aux statuts ou à la loi que si elles ont été spécialement indiquées dans la convocation.

L'assemblée statue sur la clôture de la liquidation.

La clôture est publiée conformément aux articles 12 à 14.

Art. 386

Le tribunal de commerce peut, à la demande de tout intéressé, prononcer la clôture de la liquidation lorsqu'il constate que les opérations de celle-ci sont terminées ou qu'elles peuvent l'être par la simple consignation des sommes et valeurs revenant aux créanciers et aux associés.

La demande est formée par citation dirigée contre la société et les liquidateurs. Si elle est admise, le tribunal entend le rapport des liquidateurs et celui des commissaires. Il statue sur leur décharge et sur celle des commissaires. Cette décharge est valable dans les conditions prévues à l'article 385.

Le tribunal par le même jugement ordonne la consignation, dans les conditions qu'il détermine, des sommes et valeurs revenant aux créanciers et aux associés, et désigne l'endroit où les livres et les documents sociaux seront déposés conformément à l'article 387.

La décision du tribunal est publiée conformément aux articles 12 à 14.

Art. 387

Après la clôture de la liquidation, le rapport des liquidateurs et celui des commissaires sont déposés au greffe du tribunal de commerce dans le ressort duquel la société a son siège social. Leur consultation est soumise aux dispositions des alinéas 4 et 5 de l'article 13 de la présente loi.

L'assemblée générale ou le tribunal désigne l'endroit où les livres et documents sociaux seront déposés et où ils devront être conservés pendant cinq ans au moins. Les livres et documents pourront être consultés par tout intéressé.

La décision prise à ce sujet est publiée en même temps que la décision de clôture.

La publication porte aussi sur l'indication des mesures prises en vue de la consignation des sommes ou valeurs revenant aux créanciers et aux associés et dont la remise n'aurait pu leur être faite.

Art. 388

La société cesse d'exister, même pour les besoins de sa liquidation, après la publication de la clôture de celle-ci aux annexes du *Moniteur belge*, dans les conditions prévues par les articles 12 à 15.

De algemene vergadering doet uitspraak over de rekeningen en besluit bij afzonderlijke stemming over de aan de vereffenaars en aan de commissarissen te verlenen kwijting. Deze is alleen dan rechtsgeldig wanneer in het verslag en de rekeningen geen gegevens zijn weggelaten en geen onjuiste gegevens voorkomen waardoor de ware toestand van de vennootschap wordt versluierd en, wat de overtredingen van de statuten en van de wet betreft, wanneer deze in het bijzonder zijn vermeld in de oproeping.

De algemene vergadering beslist over de sluiting van de vereffening.

De sluiting wordt bekendgemaakt overeenkomstig de regels van de artikelen 12 tot 14.

Art. 386

De rechtbank van koophandel kan op de vordering van een belanghebbende de sluiting van de vereffening uitspreken, wanneer zij vaststelt dat de vereffeningsverrichtingen zijn voltooid of kunnen worden voltooid door de enkele consignatie van de gelden en waarden die aan schuldeisers of vennoten toekomen.

De vordering wordt ingesteld bij dagvaarding van de vennootschap en de vereffenaars. Indien de rechtbank de vordering toewijst, hoort zij het verslag van de vereffenaars alsmede het controlerapport van de commissarissen en doet uitspraak over de kwijting aan hen en aan de commissarissen te verlenen. Zodanige kwijting is alleen dan rechtsgeldig, wanneer zij is gegeven op de voorwaarden bepaald in artikel 385.

In hetzelfde vonnis gelast de rechtbank de consignatie, op de voorwaarden die zij bepaalt, van de gelden en waarden die aan schuldeisers of vennoten toekomen en wijst de plaats aan waar de boeken en bescheiden van de vennootschap zullen worden neergelegd overeenkomstig artikel 387.

De beslissing van de rechtbank wordt bekendgemaakt overeenkomstig de regels van de artikelen 12 tot 14.

Art. 387

Na de sluiting van de vereffening worden het verslag van de vereffenaars en het controlerapport van de commissarissen neergelegd ter griffie van de rechtbank van koophandel in welker gebied de maatschappelijke zetel van de vennootschap is gevestigd. De inzage ervan geschiedt overeenkomstig het bepaalde in artikel 13, vierde en vijfde lid, van deze wet.

De algemene vergadering of de rechtbank wijst de plaats aan waar de boeken en bescheiden van de vennootschap moeten worden neergelegd en gedurende ten minste vijf jaar bewaard. Iedere belanghebbende kan van die boeken en bescheiden inzage nemen.

Het desbetreffende besluit wordt tegelijk met de beslissing tot sluiting bekendgemaakt.

De bekendmaking behelst bovendien opgave van de maatregelen genomen voor de consignatie van de gelden en waarden die aan schuldeisers of vennoten toekomen en hun niet konden worden afgegeven.

Art. 388

De vennootschap bestaat niet meer, zelfs niet ten behoeve van de vereffening, nadat de sluiting daarvan is bekendgemaakt in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* overeenkomstig de regels van de artikelen 12 tot 15.

Art. 389

Tout intéressé peut demander au tribunal d'ordonner la réouverture de la liquidation :

1° si la décision de clôture a été prise en fraude de ses droits;

2° s'il n'a pas été tenu compte de ses droits d'associé ou de créancier de la société dissoute;

3° si les liquidateurs n'ont pas fait emploi de toutes les sommes ou valeurs revenant à la société liquidée;

4° si l'intérêt de l'ensemble des créanciers le justifie.

L'action est dirigée contre les anciens liquidateurs ou, à leur défaut, contre un liquidateur ad hoc désigné, préalablement à l'assignation et sur requête, par le Président du tribunal de commerce du lieu de la clôture de la liquidation.

Le tribunal, lorsque la demande est admise, rétablit les anciens liquidateurs dans leurs fonctions ou pourvoit, s'il y a lieu, à leur remplacement.

## CHAPITRE XII

### Des sociétés momentanées et des sociétés en participation

Art. 390

La société momentanée est celle qui a pour objet de traiter, sans raison sociale, une ou plusieurs opérations déterminées. Les associés sont tenus solidairement envers les tiers avec lesquels ils ont traité.

Art. 391

La société en participation est celle par laquelle une ou plusieurs personnes s'intéressent dans les opérations qu'une ou plusieurs autres gèrent en leur propre nom.

Art. 392

Les sociétés momentanées et les sociétés en participation ont lieu entre les associés, pour les objets, dans les formes, avec les proportions d'intérêt et aux conditions convenues entre eux.

Art. 393

Les associés momentanés sont assignés directement et individuellement.

Il n'y a entre les tiers et le participant qui s'est tenu dans les termes d'une simple participation aucune action directe.

## CHAPITRE XIII

### Des sociétés étrangères

Art. 394

Les sociétés soumises à la loi d'un pays étranger peuvent faire leurs opérations et ester en justice en Belgique. Sans

Art. 389

Iedere belanghebbende kan de rechtbank verzoeken de heropening van de vereffening te gelasten :

1° indien het besluit van de algemene vergadering tot sluiting van de vereffening genomen is met bedrieglijke benadeling van zijn rechten;

2° indien geen rekening is gehouden met zijn rechten als vennoot of als schuldeiser van de ontbonden vennootschap;

3° indien de vereffenaars niet alle aan de vereffende vennootschap toekomende gelden of waarden hebben besteed;

4° indien het belang van de gezamenlijke schuldeisers zulks wettigt.

De vordering wordt ingesteld tegen de gewezen vereffenaars of bij hun ontstentenis, tegen een bijzonder vereffenaar, die vóór de dagvaarding op verzoekschrift wordt benoemd door de voorzitter van de rechtbank van koophandel van de plaats waar de vereffening is gesloten.

Wanneer de vordering wordt toegewezen, herstelt de rechtbank de gewezen vereffenaars in hun opdracht of voorziet, zo nodig, in hun vervanging.

## HOOFDSTUK XII

### Tijdelijke vennootschappen en vennootschappen bij wijze van deelneming

Art. 390

De tijdelijke vennootschap is een vennootschap die geen eigen naam voert en slechts een of meer bepaalde verrichtingen ten doel heeft. De vennoten zijn hoofdelijk aansprakelijk jegens derden met wie zij handelen.

Art. 391

De vennootschap bij wijze van deelneming is een vennootschap waarbij een of meer personen belang nemen in verrichtingen door anderen in eigen naam gedaan.

Art. 392

In een tijdelijke vennootschap of een vennootschap bij wijze van deelneming geldt tussen de vennoten wat zij ten aanzien van het doel, de vorm, de belangenverhouding en de voorwaarden onder elkaar hebben bedongen.

Art. 393

De vennoten van een tijdelijke vennootschap worden als afzonderlijke personen gedagvaard.

Derden en deelnemers die zich tot hun deelneming beperkt hebben, kunnen tegen elkaar geen rechtstreekse vordering instellen.

## HOOFDSTUK XIII

### Buitenlandse vennootschappen

Art. 394

Vennootschappen die worden beheerst door de wet van een vreemd land, kunnen in België optreden in en buiten

préjudice des articles 395 et 396, elles sont régies par la loi du lieu où se trouve leur siège social sauf les dérogations qui résulteraient des conventions internationales.

Art. 395

Les articles 7 à 16, 18 à 20, 297, § 1er, 311, 312, 313, 314, 315 et 316 sont applicables aux sociétés étrangères qui fondent en Belgique une succursale ou un siège quelconque d'opération.

A défaut d'écrit constatant la constitution de la société, la modification de ses statuts ou toute autre information ou décision soumise à publication, celle-ci porte sur un résumé écrit des statuts, de la modification, de l'information ou de la décision à publier, certifié conforme par les personnes ayant qualité pour engager la société.

Les personnes préposées à la gestion de l'établissement belge sont soumises à la même responsabilité envers les tiers que si elles géraient une société belge.

Art. 396

Toute société étrangère dont les titres sont inscrits à la cote officielle d'une bourse de commerce est tenue de publier, conformément aux dispositions de la présente loi, ses actes et ses comptes annuels. Elles doivent de même appliquer les dispositions de l'article 297, § 2. Les articles 312 et 313 sont applicables. Les titres des sociétés qui ne se conforment point à ces prescriptions ne peuvent être maintenus à la cote.

CHAPITRE XIV

**De la prescription**

Art. 397

Sont prescrites par cinq ans :

1° toutes actions contre les associés ou actionnaires, à partir de la publication soit de leur retrait de la société, soit d'un acte de dissolution ou de transformation de la société, soit à partir de son terme contractuel, ou encore, s'il s'agit d'une action en restitution de dividendes indûment distribués, à partir de la date des paiements reçus;

2° les actions tendant à faire ordonner la réouverture de la liquidation, à partir de la publication de la décision en prononçant la clôture;

3° toutes actions contre les administrateurs, gérants ou délégués, désignés conformément aux articles 98, 227 et 266, les commissaires, les reviseurs ou les liquidateurs ainsi que contre les représentants de la masse des obligataires, pour faits de leurs fonctions, à partir de ces faits ou, s'ils ont été celés par dol, à partir de leur découverte; dans le cas des articles 113, 169, 220 et 266, à partir de la date de la faillite de la société; dans le cas prévu par l'article 347, à partir de la publication de l'acte de transformation et dans les cas prévus par les articles 360 et 363, à partir de la publication de la fusion;

4° toutes actions en nullité pour vice de forme soit de l'acte constitutif d'une société anonyme, d'une société privée. Onverminderd het bepaalde in de artikelen 395 en 396, vallen zij onder de wet van de plaats waar hun maatschappelijke zetel is gevestigd, behoudens de afwijkingen voortvloeiende uit internationale overeenkomsten.

Art. 395

De artikelen 7 tot 16, 18 tot 20, 297, § 1, 311, 312, 313, 314, 315 en 316 zijn toepasselijk op de buitenlandse vennootschappen die in België een bijkantoor of enig centrum van werkzaamheden oprichten.

Indien er geen geschrift is tot vaststelling van de oprichting van de vennootschap, van de wijziging van haar statuten of van enig ander gegeven of besluit waarvan de openbaarmaking is voorgeschreven, geschiedt de bekendmaking in de vorm van een beknopt relaas, gewaarmerkt door de personen die bevoegd zijn de vennootschap te verbinden.

Zij die met het beheer van de Belgische vestiging zijn belast, dragen jegens derden dezelfde aansprakelijkheid als degenen die een Belgische vennootschap beheren.

Art. 396

Alle buitenlandse vennootschappen waarvan de effecten zijn opgenomen in de officiële notering van een handelsbeurs, moeten hun akten en jaarrekeningen openbaar maken overeenkomstig de bepalingen van deze wet. Zij moeten eveneens de bepalingen van artikel 297, § 2, toepassen. De artikelen 312 en 313 zijn van overeenkomstige toepassing. De effecten van de vennootschappen die deze voorschriften niet nakomen, worden niet meer in de notering opgenomen.

HOOFDSTUK XIV

**Verjaring**

Art. 397

Door verloop van vijf jaar verjaren :

1° de rechtsvorderingen tegen vennoten of aandeelhouders, te rekenen van de bekendmaking, hetzij van hun uittreding uit de vennootschap, hetzij van een akte van ontbinding of omzetting van de vennootschap, hetzij van het verstrijken van de tijd waarvoor de vennootschap is aangegaan, of, als het rechtsvorderingen betreft tot teruggave van ten onrechte uitgekeerde dividenden, te rekenen van de dag van uitbetaling;

2° de rechtsvorderingen tot heropening van de vereffening, te rekenen van de bekendmaking van het besluit tot sluiting ervan;

3° de rechtsvorderingen tegen de bestuurders, de zaakvoerders of de overeenkomstig de artikelen 98, 227 en 266 aangewezen gemachtigden, de commissarissen, de revisoren of de vereffenaars, alsmede tegen de vertegenwoordigers van de groep van obligatiehouders, die tot hun taak behoren, voor handelingen te rekenen van die handelingen of, indien ze met opzet zijn verborgen gehouden, te rekenen van hun ontdekking; in het geval van de artikelen 113, 169, 220 en 266, te rekenen van de datum van de faillietverklaring van de vennootschap; in het geval bedoeld in artikel 347, te rekenen van de bekendmaking van de akte van omzetting en in de gevallen bedoeld in de artikelen 360 en 363, te rekenen van de bekendmaking van de fusie;

4° de rechtsvorderingen tot nietigverklaring wegens vormgebrek, hetzij van de oprichtingsakte van een naamloze

vée à responsabilité limitée, d'une société à capital variable ou d'une société coopérative, soit d'un acte modificatif des statuts de ces sociétés, soit d'un acte de fusion ou de transformation, à partir de la publication de l'acte;

5° toutes actions contre les fondateurs d'une société, à raison des obligations que leur impose la présente loi, à partir de la publication de l'acte constitutif;

6° toutes actions contre les administrateurs ou gérants tenus des obligations des fondateurs en cas d'augmentation de capital, à partir de la publication de celle-ci;

7° toutes actions contre la société à la suite de la révocation des administrateurs ou gérants, à partir de la date de celle-ci;

8° toutes actions en remboursement de la valeur des parts, à partir de la date de l'exigibilité du remboursement;

9° toute action en nullité fondée sur l'article 149, alinéa 2, à compter de l'engagement contracté.

Art. 398

Sont prescrites par un an, toutes actions en nullité ou en dommages-intérêts prévues par les articles 288 et 337, à partir de la date de la décision attaquée.

## CHAPITRE XV

## Dispositions pénales

### SECTION 1

### Infractions relatives à la constitution des sociétés

Art. 399

Seront considérés comme coupables d'escroquerie et punis des peines portées par l'article 496 du Code pénal :

1° ceux qui, sciemment, dans l'acte constitutif prévu par les articles 61, 145, 188 et 245 ou dans le procès-verbal authentique visé à l'article 68, ou dans l'acte authentique d'augmentation du capital visé aux articles 125, 180, 236 et 270 auront affirmé l'existence de souscriptions qu'ils savaient fictives ou auront déclaré comme étant effectivement versés des fonds qui n'ont pas été mis définitivement à la disposition de la société;

2° ceux qui, sciemment, par simulation de souscriptions ou de versements, ou par la publication de souscriptions ou de versements qu'ils savent ne pas exister, ou en publiant les noms des personnes désignées contrairement à la vérité comme étant ou devant être attachées à la société à un titre quelconque ou par la publication de tous autres faits qu'ils savaient être faux ou en abusant de la faiblesse ou de l'ignorance d'autrui, auront soit obtenu ou tenté d'obtenir des souscriptions ou des versements ou la remise d'apports destinés à être gérés sous la forme d'une société en participation, soit provoqué des achats de parts, d'actions, d'obligations ou d'autres titres de société;

3° ceux qui auront frauduleusement attribué ou fait attribuer une valeur exagérée, soit à un apport en nature, soit à l'actif social net de la société en cas de fusion ou de transformation.

vennootschap, een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, een vennootschap met veranderlijk kapitaal of een coöperative vennootschap, hetzij van een akte tot wijziging van de statuten van zodanige vennootschappen, hetzij van een akte van fusie of omzetting, te rekenen van de bekendmaking van de akte;

5° de rechtsvorderingen tegen de oprichters van een vennootschap wegens de verplichtingen die hun bij deze wet worden opgelegd, te rekenen van de bekendmaking van de oprichtingsakte;

6° de rechtsvorderingen tegen de bestuurders of zaakvoerders wegens hun verplichting tot nakoming van de verbintenissen van de oprichters in geval van kapitaalverhoging, te rekenen van de bekendmaking hiervan;

7° de rechtsvorderingen tegen de vennootschap ten gevolge van het ontslag van de bestuurders of zaakvoerders, te rekenen van de dagtekening van dat ontslag;

8° de rechtsvorderingen tot terugbetaling van de waarde van de aandelen, te rekenen van de dag waarop die terugbetaling opeisbaar is geworden;

9° de vorderingen tot nietigverklaring gegrond op artikel 149, tweede lid, te rekenen van de dag waarop de verbintenis is aangegaan.

Art. 398

De vorderingen tot nietigverklaring of tot schadevergoeding waarin de artikelen 288 en 337 voorzien, verjaren door verloop van een jaar, te rekenen van de dagtekening van het bestreden besluit.

## HOOFDSTUK XV

## Strafbepalingen

### AFDELING 1

### Misdrijven betreffende de oprichting van vennootschappen

Art. 399

Als schuldig aan oplichting worden gestraft met de straffen gesteld in artikel 496 van het Strafwetboek :

1° zij die wetens, in de oprichtingsakte bedoeld in de artikelen 61, 145, 188 en 245, of in het authentiek procesverbaal bedoeld in artikel 68, of in de authentieke akte van kapitaalverhoging bedoeld in de artikelen 125, 180, 236 en 270 het bestaan van inschrijvingen opgeven die zij weten niet te bestaan, of verklaren dat gelden werkelijk gestort zijn die niet definitief ter beschikking van de vennootschap zijn gesteld;

2° zij die wetens door verdichting van inschrijvingen of stortingen, door bekendmaking van inschrijvingen of stortingen die zij weten niet te bestaan, door bekendmaking van namen van personen met de onware vermelding dat zij in enigerlei hoedanigheid aan de vennootschap verbonden zijn of zullen worden, door bekendmaking van enig ander feit dat zij weten onwaar te zijn, of door misbruik van andermans zwakheid of onwetendheid, hetzij een inschrijving, een storting of de afgifte verkrijgen van inbreng, bestemd om in de vorm van een vennootschap bij wijze van deelneming te worden beheerd, hetzij de aankoop van aandelen, obligaties of andere vennootschapseffecten uitlokken;

3° zij die in geval van fusie of omzetting, aan een inbreng in natura of aan het eigen vermogen van de vennootschap, met bedrieglijk opzet een overdreven waarde toekennen of doen toekennen.

Art. 400

Seront punis d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent à dix mille francs ou d'une de ces peines seulement, ceux qui n'auront pas fait les énonciations requises par les articles 61, 65, 67, 125, 145, 147, 180, 187, 188 et 248 et ceux qui auront omis de faire établir le rapport du reviseur d'entreprise ou du commissaire prescrit par les articles 62, 146, 191 et 247, en tant qu'il se réfère à l'article 191, pour la constitution de sociétés, par les articles 125 et 180 pour l'augmentation de capital statutaire, par les articles 196 et 253 pour l'augmentation du capital souscrit, par l'article 343 pour les transformations de sociétés et les articles 351 et 363 pour les fusions de sociétés.

En l'absence de but frauduleux, la peine d'emprisonnement n'est pas encourue.

SECTION 2

**Infractions relatives à l'administration des sociétés visées aux chapitres IV à VII**

Art. 401

Seront punies de la réclusion et d'une amende de cent à cent mille francs, les personnes qui auront commis un faux, avec une intention frauduleuse ou à dessein de nuire, dans les bilans, dans les comptes de résultats et dans l'annexe des sociétés, prescrits par la loi ou par les statuts ou dans les états résumant la situation active ou passive de la société, soit par fausses signatures, soit par contrefaçon ou altération d'écritures ou de signatures, soit par fabrication de conventions, dispositions, obligations ou de charges, ou par leur insertion après coup dans les bilans ou dans les comptes de résultats, soit par addition ou altération de clauses, de déclarations ou de faits que ces actes ont pour objet de recevoir ou de constater.

Celui qui aura fait usage de ces actes faux sera puni comme s'il était l'auteur du faux.

Art. 402

§ 1er. Seront considérés comme coupables d'abus de confiance et punis des peines portées par l'article 491 du Code pénal, les administrateurs ou gérants ainsi que les personnes qu'ils ont déléguées conformément aux articles 98, 220, 227 et 266, qui auront fait des biens ou du crédit de la société, ou des biens gérés dans le cadre d'une société en participation, un usage qu'ils savaient contraire à l'intérêt de la société ou des autres associés, à des fins personnelles ou pour favoriser une autre société ou entreprise dans laquelle ils étaient intéressés directement ou indirectement.

§ 2. Est également considérée comme coupable d'abus de confiance et punie des peines prévues par l'article 491 du Code pénal, toute personne qui, ayant connaissance, par fonction, profession ou état, de faits ou décisions qui, s'ils étaient rendus publics, seraient de nature à influencer de manière sensible le cours de titres inscrits à la cote officielle ou traités aux ventes publiques d'une bourse de fonds pu-

Art. 400

Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen worden gestraft zij die de vermeldingen voorgeschreven door artikel 61, 65, 67, 125, 145, 147, 180, 187, 188 of 248 niet hebben gedaan en zij die nalaten het verslag van de bedrijsrevisor of van de commissaris te doen opmaken als voorgeschreven door artikel 62, 146, 191 of 247 inzover dit naar artikel 191 verwijst voor de oprichting van een vennootschap, door artikel 125 of 180 voor de verhoging van het statutair kapitaal, door artikel 196 of 253 voor de verhoging van het geplaatste kapitaal, door artikel 343 voor de omzetting van vennootschappen en door artikel 351 of 363 voor de fusie van vennootschappen.

Als er geen bedrieglijk oogmerk is, wordt de gevangenisstraf niet opgelegd.

AFDELING 2

**Misdrijven betreffende het bestuur van de vennootschappen bedoeld in de hoofdstukken IV tot VII**

Art. 401

Met opsluiting en met geldboete van honderd frank tot honderdduizend frank worden gestraft zij die, met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden, valsheid plegen in de door de wet of de statuten voorgeschreven balansen, resultatenrekeningen en toelichting tot de jaarrekening van vennootschappen, of in staten van actief en passief van de venootschap hetzij door valse handtekeningen, hetzij door namaking of vervalsing van geschriften of handtekeningen, hetzij door overeenkomsten, beschikkingen, verbintenissen, of schuldbevrijdingen valselijk op te maken of achteraf in de balansen of in de resultatenrekeningen in te voegen, hetzij door toevoeging of vervalsing van bedingen, verklaringen of feiten die deze akten ten doel hebben op te nemen of vast te stellen.

Hij die van die valse akten gebruikt maakt, wordt gestraft alsof hij de dader van de valsheid was.

Art. 402

§ 1. Als schuldig aan misbruik van vertrouwen worden gestraft met de straffen gesteld in artikel 491 van het Strafwetboek, de bestuurders of zaakvoerders alsmede de personen aan wie zij opdracht hebben gegeven overeenkomstig de artikelen 98, 220, 227 en 266, die voor eigen doeleinden of ter begunstiging van een andere vennootschap of onderneming waarin zij middellijk of onmiddellijk belang hebben, van de goederen of van het krediet van de vennootschap, dan wel van goederen die in een vennootschap bij wijze van deelneming worden beheerd, een gebruik maken dat zij weten strijdig te zijn met de belangen van de vennootschap of van de andere vennoten.

§ 2. Als schuldig aan misbruik van vertrouwen wordt eveneens gestraft met de straffen gesteld in artikel 491 van het Strafwetboek, hij die door zijn bediening, beroep of staat wetenschap heeft van feiten of beslissingen die door hun ruchtbaarheid de koers gevoelig kunnen beïnvloeden van effecten die zijn opgenomen in de officiële notering van een Belgische beurs of aldaar op de veilingen worden verhan-

blics et de change du Royaume, aura acquis ou aliéné directement ou indirectement de tels titres en exploitant le fait ou la décision dont elle a connaissance, recommandé sur base de ces faits ou décisions l'aliénation ou l'acquisition de tels titres ou communiqué à un tiers ces faits ou décisions afin de l'en faire bénéficier, avant qu'ils soient rendus publics.

Les cours et tribunaux peuvent, en outre, condamner le contrevenant à une somme correspondante, en tout ou en partie, aux bénéfices que celui-ci a acquis directement ou indirectement en raison des opérations ayant donné lieu à condamnation pénale en vertu de l'alinéa 1er.

Cette somme est recouvrée comme l'amende.

En cas de condamnation en vertu de l'alinéa 1er du présent paragraphe, la nullité de l'opération peut être invoquée par la contrepartie de celui qui a exploité les faits ou décisions visés à l'alinéa 1er, sans préjudice de l'application de l'article 1338 du Code civil.

L'alinéa 1er du présent paragraphe n'est pas applicable en cas d'acquisition ou d'aliénation hors bourse lorsque les faits ou décisions ont été préalablement portés à la connaissance de la contrepartie.

§ 3. S'il existe des présomptions que l'infraction visée au paragraphe précédent a été commise et si un ou des ordres d'achat ou de vente ont été transmis en Belgique à l'intermédiaire d'une personne établie à l'étranger, la chambre du conseil du tribunal dans le ressort duquel se trouve la bourse de fonds publics et de change où le ou les ordres ont été exécutés peut, sur réquisition du juge d'instruction, ordonner que soient communiqués à celui-ci le nom et l'adresse du ou des donneurs d'ordre dans les délais et selon les modalités qu'elle fixe.

En cas de refus, la chambre du conseil peut, sur requête du procureur du Roi, interdire, pour une durée qui ne pourra être inférieure à un an ni supérieure à dix ans, l'exécution en Belgique de tout ordre transmis à l'intermédiaire de la personne établie à l'étranger visée à l'alinéa 1er.

Les ordonnances prononçant une interdiction conformément à l'alinéa 2 du présent paragraphe sont publiées par extrait, aux frais du condamné, au *Moniteur belge* et dans deux journaux quotidiens au moins. L'extrait contient :

1° les nom, prénoms, dénomination ou raison sociale et adresse de la personne établie à l'étranger et faisant l'objet de l'interdiction prononcée conformément à l'alinéa 2 du présent paragraphe;

2° la date de l'ordonnance et la juridiction qui l'a rendue;

3° les raisons et la durée de l'interdiction prononcée.

A dater de cette publication, il est interdit à quiconque, et spécialement aux banquiers, agents de change et agents de change correspondants, de collaborer de quelque manière et en quelque qualité que ce soit à l'exécution d'ordres transmis à l'intermédiaire de la personne établie à l'étranger et faisant l'objet d'une interdiction prononcée conformément à l'alinéa 2 du présent paragraphe. Seront punies d'un emprisonnement de huit jours à trois mois et d'une amende de vingt-six à mille francs ou d'une de ces peines seulement, toutes infractions au présent alinéa. En cas de récidive dans les cinq ans d'une condamnation, les peines peuvent être portées au double.

deld, en die, met gebruikmaking van die wetenschap omtrent feiten en beslissingen, middellijk of onmiddellijk zodanige effecten verkrijgt of vervreemdt, op grond van die feiten of beslissingen, de verkrijging of vervreemding van zodanige effecten aanbeveelt dan wel die feiten of beslissingen vóór hun openbaarmaking aan een ander mededeelt om zich die ten nutte te maken.

De hoven en rechtbanken kunnen de overtreder bovendien veroordelen tot betaling van een bedrag dat geheel of gedeeltelijk overeenstemt met het voordeel dat hij middellijk of onmiddellijk heeft getrokken uit de verrichtingen die op grond van het eerste lid tot de strafrechtelijke veroordeling aanleiding hebben gegeven.

Dit bedrag wordt ingevorderd zoals de geldboete.

In geval van veroordeling op grond van het eerste lid van deze paragraaf, kan de wederpartij van hem die van de wetenschap van de in het eerste lid bedoelde feiten of beslissingen gebruik heeft gemaakt, de nietigverklaring van de verrichting vorderen, onverminderd de toepassing van artikel 1338 van het Burgerlijk Wetboek.

Het eerste lid van deze paragraaf is niet toepasselijk in geval van verkrijging of vervreemding buiten de beurs, wanneer de feiten of beslissingen vooraf ter kennis van de wederpartij zijn gebracht.

§ 3. Indien er vermoedens zijn dat het in de vorige paragraaf omschreven misdrijf is begaan en de koop- of verkooporders in België zijn doorgegeven door de bemiddeling van een in het buitenland gevestigd persoon, kan de raadkamer van de rechtbank in welker gebied de beurs waar de orders zijn uitgevoerd, is gelegen, op vordering van de onderzoeksrechter gelasten dat de naam en het adres van de opdrachtgevers aan deze laatste worden medegedeeld binnen de termijn en op de wijze die zij bepaalt.

In geval van weigering kan de raadkamer, op vordering van de procureur des Konings, de uitvoering in België van enig order dat door de bemiddeling van de in het buitenland gevestigde persoon, bedoeld in het eerste lid, wordt doorgegeven, verbieden voor ten minste een jaar en ten hoogste tien jaar.

De beschikking waarbij het verbod overeenkomstig het tweede lid van deze paragraaf is uitgesproken, wordt op kosten van de veroordeelde bij uittreksel bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* en in ten minste twee nieuwsbladen. Het uittreksel vermeldt :

1° de naam, de voornamen, de benaming of de handelsnaam en het adres van de in het buitenland gevestigde persoon tegen wie het verbod overeenkomstig het tweede lid van deze paragraaf is uitgesproken;

2° de dagtekening van de beschikking en het gerecht die ze heeft gegeven;

3° de redenen en de duur van het opgelegde verbod.

Te rekenen van deze bekendmaking is het aan een ieder, inzonderheid aan bankiers, wisselagenten en wisselagentencorrespondenten verboden, op enigerlei wijze en in welke hoedanigheid ook mede te werken aan de uitvoering van orders doorgegeven door de bemiddeling van een in het buitenland gevestigd persoon tegen wie het verbod overeenkomstig het tweede lid van deze paragraaf is uitgesproken. Elke overtreding van het bepaalde in dit lid wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van zesentwintig frank tot duizend frank of met een van die straffen alleen. In geval van herhaling binnen vijf jaar na de veroordeling, kunnen de straffen worden verdubbeld.

Art. 403

Seront punis d'une amende de cent à dix mille francs :

1° les administrateurs ou gérants qui auront opéré ou réalisé soit la répartition entre les actionnaires ou les associés de dividendes fictifs, en l'absence d'inventaires, malgré les inventaires ou au moyen d'inventaires frauduleux, soit la répartition d'acomptes sur dividendes en l'absence de l'état de situation prévu à l'article 307, malgré cet état ou sur la base d'un état frauduleux, soit l'attribution de ristournes fictives;

2° les administrateurs ou les gérants qui, sciemment, auront racheté des actions ou parts sociales en diminuant le capital social ou la réserve légalement obligatoire, effectué des remboursements en contravention aux articles 204 et 257, en tant qu'il se réfère à l'article 204, fait des prêts, avances ou opérations en contravention aux articles 88 et 89, 160 et 265, en tant qu'ils se rapportent aux articles 88 et 89, et 213, fait par un moyen quelconque, aux frais de la société, des versements sur les actions ou parts ou admis comme faits des versements qui ne sont pas effectués réellement de la manière et aux époques prescrites, remboursé des cotisations en contravention aux articles 209 et 260, en tant qu'il se réfère à l'article 209;

3° les administrateurs ou gérants qui n'auront pas soumis à l'assemblée générale annuelle, dans les douze mois de la clôture de l'exercice et en se conformant aux articles 301 et 302, les documents visés par l'article 301, 1°, 2° et 3°;

4° les administrateurs ou gérants qui, intentionnellement ou par négligence, n'auront pas convoqué l'assemblée générale dans les cas prévus aux articles 140, 182, 240 et 274.

Si les infractions visées ci-dessus ont été commises dans une intention frauduleuse, elles seront punies d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent à dix mille francs ou d'une de ces peines seulement.

Art. 404

Seront punis d'une amende de cent à cent mille francs :

1° les administrateurs-gérants, gérants ou administrateurs qui négligent de signifier l'avis prévu par l'article 37, alinéa 2, dans le mois de la réalisation de la condition prévue par ce texte ou négligent de procéder aux aliénations prescrites par les alinéas 3 et 4 de cet article dans les délais y prescrits;

2° les administrateurs-gérants, les gérants, ou les administrateurs d'une société coopérative, qui contreviennent aux articles 106, 170, en tant qu'il se réfère à l'article 106, 220, en tant qu'il se réfère à l'article 106 ou à l'article 170, 220 et 266, en tant qu'ils se réfèrent à l'article 106, ainsi que les administrateurs, gérants ou commissaires au profit desquels ces contraventions ont été commises;

3° les administrateurs-gérants, les gérants ou les administrateurs d'une société coopérative qui, dans les hypothèses prévues par les articles 296, § 1er, 343, 351 et 363 négligent de soumettre à l'assemblée générale les rapports imposés;

4° les administrateurs qui, dans les cas prévus par l'article 296, § 2, et par l'article 344, négligent de soumettre à la Commission bancaire le rapport prescrit par la loi ou le dossier qui doit l'accompagner ou qui exécutent l'opération prévue nonobstant une suspension décidée par la Commission bancaire ou qui, dans les cas prévus par l'article 281, § 4, négligent de donner à la Commission bancaire l'avis

Art. 403

Met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank worden gestraft :

1° de bestuurders of zaakvoerders die bewerken of verrichten, hetzij de uitkering aan aandeelhouders of vennoten van een schijndividend, bij gebreke van een inventaris, ondanks de inventaris of op de grondslag van een bedrieglijke inventaris, hetzij de uitkering van een interimdividend bij gebreke van de staat bedoeld in artikel 307, ondanks zodanige staat of op de grondslag van een bedrieglijke staat, hetzij de toebedeling van een schijnbaar omzetdividend;

2° de bestuurders of zaakvoerders die wetens aandelen inkopen op zodanige wijze dat daardoor vermindering van het maatschappelijk kapitaal of van de verplichte wettelijke reserve ontstaat, terugbetalingen doen met overtreding van artikel 204 of 257 in zover dit naar artikel 204 verwijst, leningen, voorschotten of verrichtingen doen met overtreding van artikel 88, 89, 160 of 265 in zover dit naar de artikelen 88 en 89 verwijst, of 213, door enig middel, op kosten van de vennootschap geldstortingen op aandelen doen of geldstortingen die niet werkelijk op de voorgeschreven wijze en tijdstippen gedaan zijn als gedaan erkennen, bijdragen terugbetalen met overtreding van artikel 209 of 260 in zover dit naar artikel 209 verwijst;

3° de bestuurders of zaakvoerders die de stukken genoemd in artikel 301, onder 1°, 2° en 3°, niet binnen twaalf maanden na de afsluiting van het boekjaar en met inachtneming van de artikelen 301 en 302 aan de jaarvergadering voorleggen;

4° de bestuurders of zaakvoerders die met opzet of uit nalatigheid de algemene vergadering niet bijeenroepen in de gevallen van de artikelen 140, 182, 240 en 274.

Indien de hierboven omschreven misdrijven met bedrieglijk opzet zijn gepleegd, worden zij gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen.

Art. 404

Met geldboete van honderd frank tot honderdduizend frank worden gestraft :

1° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders die nalaten het bericht bedoeld in artikel 37, tweede lid, te berekenen binnen een maand nadat de in die tekst gestelde voorwaarde is vervuld, of die nalaten de bij het derde en het vierde lid van dat artikel voorgeschreven vervreemdingen te verrichten binnen de aldaar gestelde termijnen;

2° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders van een coöperatieve vennootschap, die artikel 106, 170 in zover dit naar artikel 106 verwijst, 220 in zover dit naar artikel 106 verwijst, 170, 220 of 266 in zover deze naar artikel 106 verwijzen, overtreden alsmede de bestuurders, zaakvoerders of commissarissen ten voordele van wie die overtredingen zijn begaan;

3° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders of bestuurders van een coöperatieve vennootschap die in de gevallen van de artikelen 296, § 1, 343, 351 en 363 nalaten de voorgeschreven verslagen aan de algemene vergadering voor te leggen;

4° de bestuurders die, in de gevallen van artikel 296, § 2, en van artikel 344, nalaten het bij de wet voorgeschreven verslag of het dossier waarvan het vergezeld moet gaan, aan de Bankcommissie voor te leggen, dan wel de voorgenomen verrichtingen uitvoeren niettegenstaande een opschorting waartoe de Bankcommissie heeft besloten, of die in de gevallen van artikel 281, § 4, nalaten het bij de wet

prévu par la loi ou le dossier qui doit l'accompagner, ou qui effectuent la sollicitation prévue nonobstant une suspension décidée par la Commission bancaire;

5° ceux qui refusent de donner à la Commission bancaire les renseignements qu'ils sont tenus de fournir en vertu de l'article 281, § 4, ou de l'article 296, § 2, ou qui donnent sciemment des renseignements inexacts ou incomplets;

6° ceux qui contreviennent aux articles 281, § 4, alinéa 3, et 296, § 2, alinéa 4;

7° les administrateurs, les gérants et les commissaires qui auront négligé de convoquer l'assemblée générale dans les délais prescrits par l'article 276, § 2;

8° les administrateurs ou les gérants qui auront contrevenu aux prescriptions des articles 87, §§ 1er, 2, 4 ou 5, 161 et 265, en tant que ce dernier article renvoie à l'article 87, § 6;

9° les administrateurs-gérants, gérants, ou les administrateurs de société coopérative, ainsi que les liquidateurs qui auront contrevenu aux articles 311 et 312;

10° les administrateurs-gérants ainsi que les personnes visées à l'article 395, alinéa 3, qui contreviennent à l'article 297, § 1er, et à ses arrêtés royaux d'exécution.

11° Les administrateurs et les gérants qui n'ont pas déposé le texte intégral des statuts de leur société dans une rédaction mise à jour, conformément à l'article 19, alinéa 1er, 2°, et ce dans le délai de trois mois à partir de la date des actes.

Art. 405

Si les infractions énoncées à l'article 404 ont été commises dans une intention frauduleuse ou si les documents visés à l'article 296 contiennent des renseignements sciemment inexacts, une peine d'emprisonnement d'un mois à un an pourra également être prononcée.

Art. 406

Seront punis d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cinquante à dix mille francs, ou d'une de ces peines seulement, ceux qui se seront fait garantir, promettre ou remettre des avantages pour voter dans un certain sens ou pour ne pas participer au vote ainsi que ceux qui auront garanti, promis ou remis ces avantages.

SECTION 3

**Infractions relatives au contrôle des sociétés visées aux chapitres IV à VII**

Art. 407

Seront punis d'une amende de cent à dix mille francs :

1° celui qui aura exercé ou continué d'exercer les fonctions de commissaire en contravention aux dispositions des articles 114, 115, 174, en tant qu'il se réfère à l'article 115, 228, en tant qu'il se réfère à l'article 114, 229 et 268, en tant qu'il se réfère, directement ou par renvoi, aux articles 114 et 115;

2° celui qui, étant commissaire ou l'ayant été, aura accepté une fonction ou un mandat contrairement aux dispositions des articles 110, 116, 174, en tant qu'il se réfère à l'article 116, 230 et 268, en tant qu'il se réfère, directement ou par renvoi, à l'article 116.

voorgeschreven advies of het dossier waarvan het vergezeld moet gaan, aan de Bankcommissie te verstrekken, of die het verzoek tot verlening van volmacht doet niettegenstaande de opschorting waartoe de Bankcommissie heeft besloten;

5° zij die weigeren aan de Bankcommissie de inlichtingen te verstrekken waartoe zij op grond van artikel 281, § 4, of van artikel 296, § 2, zijn verplicht of wetens onjuiste of onvolledige inlichtingen verstrekken;

6° zij die de artikelen 281, § 4, derde lid, of 296, § 2, vierde lid, overtreden;

7° de bestuurders, zaakvoerders of commissarissen die nalaten de algemene vergadering bijeen te roepen binnen de termijnen bepaald bij artikel 276, § 2;

8° de bestuurders of zaakvoerders die de voorschriften van artikel 87, §§ 1, 2, 4 of 5, 161 of 265 overtreden, in zover dit naar artikel 87, § 6, verwijst;

9° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders, of bestuurders van een coöperatieve vennootschap, alsmede de vereffenaars, die de artikelen 311 en 312 overtreden;

10° de bestuurders-zaakvoerders, alsmede de personen bedoeld in artikel 395, derde lid, die artikel 297, § 1, en de koninklijke besluiten tot uitvoering hiervan, overtreden.

11° De bestuurders of zaakvoerders die de volledige bijgewerkte tekst van de statuten van hun vennootschap niet hebben neergelegd, naar het voorschrift van artikel 19, eerste lid, 2°, en dit binnen de termijn van drie maanden te rekenen vanaf de datum van de akten.

Art. 405

Indien de in artikel 404 omschreven misdrijven met bedrieglijk opzet zijn gepleegd of indien de in artikel 296 bedoelde stukken gegevens bevatten die zij weten onjuist te zijn, kan eveneens een gevangenisstraf van een maand tot een jaar worden uitgesproken.

Art. 406

Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van vijftig frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die zich enig voordeel doet verzekeren, beloven of verstrekken om in een bepaalde zin te stemmen of aan een stemming niet deel te nemen, alsmede hij die zulk een voordeel verzekert, belooft of verstrekt.

AFDELING 3

**Misdrijven betreffende het toezicht op de vennootschappen bedoeld in de hoofdstukken IV tot VII**

Art. 407

Met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank wordt gestraft :

1° hij die de taak van commissaris uitoefent of blijft uitoefenen met overtreding van de bepalingen van artikel 114, 115, 174 in zover dit naar artikel 115 verwijst, 228 voor zover dit naar artikel 114 verwijst, 229 of 268 in zover dit rechtstreeks of ingevolge overeenkomstige toepassing naar de artikelen 114 en 115 verwijst;

2° hij die als commissaris of gewezen commissaris een taak of een opdracht aanvaardt in strijd met het bepaalde in artikel 110, 116, 174 in zover dit naar artikel 116 verwijst, 230 of 268, in zover dit rechtstreeks of ingevolge overeenkomstige toepassing naar artikel 116 verwijst.

Art. 408

Seront punis d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent à dix mille francs ou d'une de ces peines seulement :

1° les administrateurs ou gérants qui auront accordé aux commissaires ou à l'un d'eux des rémunérations, des avantages ou des crédits en dehors des émoluments fixés par l'assemblée générale et les commissanres qui les auront acceptés;
2° les administrateurs ou les gérants qui auront négligé de faire désigner des commissaires par l'assemblée générale.

SECTION 4

**Infractions relatives aux titres émis par les sociétés anonymes**

Art. 409

Seront punis d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent à cent mille francs ou d'une de ces peines seulement :

1° les administrateurs qui auront émis des bons de souscription sans se conformer aux conditions imposées par l'article 73;
2° ceux qui auront cédé des actions, titres ou bons de souscription en contravention aux articles 80, 81 et 82 ainsi qu'aux articles 216 et 263, en tant qu'il se réfère, par renvoi de l'article 216 à l'article 80, alinéa 1er;

3° les administrateurs-gérants, les gérants ou les administrateurs d'une société coopérative, qui auront contrevenu aux prescriptions de l'article 87, § 6, et des articles 160 et 265, en tant qu'ils se réfèrent à l'article 87, § 6.

Art. 410

Seront punis des peines prévues à l'article 403, ceux qui auront reçu, se seront fait promettre ou auront tenté d'obtenir une commission, une rémunération ou un avantage quelconque à l'occasion de l'admission d'un titre de société à la cote d'une bourse du Royaume lorsqu'en vertu de la loi ou du règlement leur intervention devait s'accomplir sans rémunération particulière.

Art. 411

Seront punis d'un emprisonnement d'un mois à deux ans et d'une amende de trois cents francs à dix mille francs ceux qui par des moyens frauduleux quelconques ont opéré ou tenté d'opérer la hausse ou la baisse du prix des actions, des obligations ou des autres titres de société.

SECTION 5

**Dispositions générales**

Art. 412

Les dispositions des sections 1 à 5 en tant qu'elles visent les administrateurs, les administrateurs-gérants ou les gérants sont applicables à tous ceux qui, directement ou par personne interposée, auront exercé l'administration ou la gestion de ces sociétés sous le couvert ou en lieu et place de leurs représentants légaux.

Art. 408

Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen worden gestraft :

1° de bestuurders of zaakvoerders die aan de commissarissen of aan een van hen een beloning, voordeel of krediet toestaan buiten de bezoldiging die de algemene vergadering heeft vastgesteld, evenals de commissarissen die ze aanvaarden;
2° de bestuurders of zaakvoerders die nalaten door de algemene vergadering commissarissen te doen aanwijzen.

AFDELING 4

**Misdrijven betreffende de effecten door naamloze vennootschappen uitgegeven**

Art. 409

Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd tot honderdduizend frank of met een van die straffen alleen worden gestraft :

1° de bestuurders die optiebewijzen uitgeven zonder het voorschrift van artikel 73 in acht te nemen;

2° zij die aandelen, winstbewijzen of soortgelijke effecten, of optiebewijzen overdragen met overtreding van artikel 80, 81 of 82, dan wel van artikel 216 of 263 in zover dit ingevolge overeenkomstige toepassing van artikel 216 naar artikel 80, eerste lid, verwijst;
3° de bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders, of bestuurders van een coöperatieve vennootschap, die het voorschrift overtreden van artikel 87, § 6, of van 160 of 265 in zover deze twee laatste artikelen naar artikel 87, § 6, verwijzen.

Art. 410

Met de straffen gesteld in artikel 403 wordt gestraft hij die een provisie, een beloning of enig voordeel ontvangt, zich doet beloven of poogt te verkrijgen naar aanleiding van het opnemen van effecten van een vennootschap in de notering van een Belgische beurs, wanneer zijn bemoeiing volgens de wet of het reglement zonder enige bijzondere beloning moet geschieden.

Art. 411

Met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van driehonderd frank tot tienduizend frank wordt gestraft hij die door enig bedrieglijk middel de stijging of daling van de prijs van aandelen, obligaties of andere vennootschapseffecten bewerkt of poogt te bewerken.

AFDELING 5

**Algemene bepalingen**

Art. 412

De bepalingen van de afdelingen 1 tot 5 die de bestuurders, bestuurders-zaakvoerders of zaakvoerders betreffen, zijn toepasselijk op allen die, rechtstreeks of door een tussenpersoon, het bestuur of het beheer van die vennootschappen uitoefenen door bemiddeling van of in de plaats van hun wettelijke vertegenwoordigers.

Art. 413

Les comptes annuels existent, au point de vue de l'application des articles 399 à 411 dès qu'ils sont soumis à l'inspection des associés.

Art. 414

Le livre Ier du Code pénal, sans exception du chapitre VII et de l'article 85, est applicable aux infractions prévues par la présente loi.

Art. 415

La preuve des imputations dirigées, à raison des faits relatifs à leur gestion ou à leur surveillance, contre les administrateurs, administrateurs-gérants, gérants, liquidateurs et commissaires des sociétés commerciales sera admise par toutes les voies ordinaires, sauf la preuve contraire par les mêmes voies, conformément aux articles 6, 7 et 8 du décret du 20 juillet 1831, sur la presse.

CHAPITRE XVI

**Dispositions modificatives, abrogatoires, diverses et transitoires**

I. *Dispositions modificatives*

Art. 416

Un article *4bis*, rédigé comme suit, est inséré dans les lois sur le concordat judiciaire, coordonnées le 25 septembre 1946 :

« *Article* 4bis. — Le concordat par abandon d'actif d'une société en liquidation peut être proposé par des créanciers représentant au total le cinquième du passif envers les tiers porté au dernier bilan, lorsque la société a cessé ses paiements et que la liquidation ne permettra pas le paiement intégral du passif.

La proposition est formée par une requête motivée, signifiée à la société et déposée au greffe du tribunal de commerce du siège social.

Les requérants déposeront au greffe la somme présumée nécessaire pour couvrir les frais de la procédure en obtention du concordat.

L'article 2, § 1er, alinéa 5, et § 2 n'est pas applicable lorsque le concordat par abandon d'actif est proposé par des créanciers. »

Art. 417

L'article 25, 11°, des lois relatifs au registre du commerce, coordonnées par l'arrêté royal du 20 juillet 1964, est remplacé par la disposition suivante :

« 11° accordant, prolongeant ou révoquant un sursis de paiement prévu au livre III, titre IV du Code de commerce, accordant à une société en liquidation un sursis de paiement, le refusant, le prolongeant, en modifiant les conditions, le révoquant ou ordonnant des mesures provisoires pendant l'instruction de la requête en sursis, en vertu des articles 375 à 380 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales. »

Art. 413

De jaarrekening bestaat, wat de toepassing van de artikelen 399 tot 411 betreft, zodra zij ter inzage van de vennoten is gelegd.

Art. 414

Boek I van het Strafwetboek, hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, is van toepassing op de in deze wet omschreven misdrijven.

Art. 415

Het bewijs van een tenlastelegging gericht tegen bestuurders, bestuurders-zaakvoerders, zaakvoerders, vereffenaars of commissarissen van handelsvennootschappen wegens feiten betreffende hun beheer of toezicht, kan door alle gewone middelen worden geleverd, behoudens het tegenbewijs door dezelfde middelen, overeenkomstig de artikelen 6, 7 en 8 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers.

HOOFDSTUK XVI

**Wijzigingsbepalingen, opheffingsbepalingen, diverse bepalingen en overgangsbepalingen**

I. *Wijzigingsbepaling*

Art. 416

Een artikel *4bis*, luidend als volgt, wordt in de wetten op het gerechtelijk akkoord, gecoördineerd op 25 september 1946, ingevoegd :

« *Artikel* 4bis. — Indien een vennootschap in vereffening haar betalingen heeft gestaakt en de volledige voldoening van de schulden niet mogelijk is, kan het gerechtelijk akkoord door boedelafstand worden voorgesteld door de schuldeisers die samen eenvijfde gedeelte van het passief jegens derden volgens de laatste balans vertegenwoordigen.

Het voorstel wordt bij een met redenen omkleed verzoekschrift aan de vennootschap betekend en op de griffie van de rechtbank van koophandel van de maatschappelijke zetel van de vennootschap ingediend.

De verzoekers deponeren ter griffie het bedrag dat vermoedelijk nodig is om de kosten van de rechtspleging tot verlening van het akkoord te dekken.

Artikel 2, § 1, vijfde lid en § 2, is niet van toepassing wanneer het akkoord door boedelafstand wordt voorgesteld door schuldeisers. »

Art. 417

Artikel 25, onderdeel 11, van de wetten betreffende het handelsregister, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 20 juli 1964, wordt vervangen door de volgende bepaling :

« 11° waarbij uitstel van betaling als bedoeld in boek III, titel IV van het Wetboek van Koophandel wordt verleend, verlengd of ingetrokken, waarbij ten aanzien van een vennootschap in vereffening uitstel van betaling wordt verleend, geweigerd, verlengd, ingetrokken, de voorwaarden verbonden aan dat uitstel worden gewijzigd of voorlopige maatregelen worden gelast tijdens de behandeling van het verzoek tot verlening van uitstel overeenkomstig de artikelen 375 tot 380 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen. »

Art. 418

Dans l'article 1er de l'arrêté royal n° 22 du 24 octobre 1934 portant interdiction à certains condamnés et aux faillis d'exercer certaines fonctions, professions ou activités et conférant aux tribunaux de commerce la faculté de prononcer de telles interdictions, les mots : « prévu par l'article 198, alinéa 2, des lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935 », sont remplacés par les mots « prévu par l'article 395, alinéa 3, de la loi du ..... ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales ».

Art. 419

L'article 22 de l'arrêté royal n° 43 du 15 décembre 1934 relatif au contrôle des sociétés de capitalisation est remplacé par la disposition suivante :

« *Article 22.* — Sont punis des peines prévues par l'article 404 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales, les gérants des sociétés coopératives soumises au présent arrêté qui n'ont pas déposé, en vue de leur publication aux Annexes du *Moniteur belge*, conformément au mode déterminé par la loi du ..... ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales, les comptes annuels, le rapport des commissaires et la situation du capital social dans les 30 jours après leur approbation. »

Art. 420

A l'alinéa 2 de l'article 26 de l'arrêté royal n° 185 du 9 juillet 1935 sur le contrôle des banques et le régime des émissions de titres et valeurs, les mots « aux articles 32 et 34 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales » sont remplacés par les mots : « aux articles 67 et 125 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales ».

Art. 421

Le 1° de l'article 27 du même arrêté royal est abrogé.

Art. 422

Dans l'article 33 du même arrêté royal les mots : « la liste prévue au 2° de l'article 76 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales » sont remplacés par les mots : « la liste des fonds publics, des actions, obligations et autres titres de sociétés qui composent le portefeuille ».

Art. 423

L'alinéa 3 de l'article 34 du même arrêté royal est remplacé par la disposition suivante : « Les dispositions du présent titre ne sont pas applicables aux ventes publiques d'actions, titres, parts bénéficiaires ou d'obligations, ordonnées par justice ou organisées périodiquement par les commissions des bourses de fonds publics et de change ».

Art. 418

In artikel 1 van het koninklijk besluit nr 22 van 24 oktober 1934 waarbij aan bepaalde veroordeelden en aan de gefailleerden verbod wordt opgelegd bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen en waarbij aan de rechtbanken van koophandel de bevoegdheid wordt toegekend dergelijk verbod uit te spreken, worden de woorden « Belgisch filiaal bedoeld in artikel 198, tweede lid, van de op 30 november 1935 gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen » vervangen door de woorden « Belgische vestiging bedoeld in artikel 395, derde lid, van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen ».

Art. 419

Artikel 22 van het koninklijk besluit nr 43 van 15 december 1934 betreffende de controle op de kapitalisatieondernemingen, wordt vervangen door de volgende bepalingen :

« *Artikel 22.* — Met de straffen gesteld in artikel 404 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen worden gestraft de zaakvoerders van de aan dit besluit onderworpen coöperatieve vennootschappen, die de jaarrekening, het verslag van de commissarissen en de stand van het maatschappelijk kapitaal niet binnen 30 dagen na hun goedkeuring neerleggen met het oog op de bekendmaking in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* op de wijze voorgeschreven bij de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen. »

Art. 420

In artikel 26, tweede lid, van het koninklijk besluit nr 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole en het uitgifteregime voor titels en effecten worden de woorden « in artikelen 32 en 34 van de wetten op de handelsvennootschappen » vervangen door de woorden « in de artikelen 67 en 125 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen ».

Art. 421

Artikel 27, onderdeel 1 van hetzelfde koninklijk besluit wordt opgeheven.

Art. 422

In artikel 33 van hetzelfde koninklijk besluit worden de woorden « de sub 2° van artikel 76 der samengevoegde wetten op de handelsvennootschappen voorziene lijst », vervangen door de woorden « de lijst van de openbare fondsen, van de aandelen, obligaties en andere vennootschapseffecten in portefeuille ».

Art. 423

Artikel 34, derde lid, van hetzelfde koninklijk besluit wordt vervangen door de volgende bepaling : « De bepalingen van deze titel zijn niet van toepassing op de veilingen van aandelen, effecten, winstbewijzen en obligaties die door het gerecht worden gelast, of op geregelde tijden door de commissies van de effecten- en wisselbeurzen worden gehouden ».

Art. 424

Dans l'article 42 du même arrêté, les mots : « à l'article 204 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales » sont remplacés par les mots : « à l'article 404 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales ».

Art. 425

Dans l'alinéa 3 de l'article 47 de l'arrêté royal n° 225 du 7 janvier 1936 réglementant les prêts hypothécaires et organisant le contrôle des entreprises de prêts hypothécaires, les mots : « conformément aux articles 10 et 78 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales » sont remplacés par les mots : « conformément à l'article 313 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales ».

Art. 426

1° L'alinéa 1er de l'article 70 de l'arrêté royal n° 225 est remplacé par un alinéa rédigé comme suit :

« Sont punis des peines prévues par l'article 404 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales, les gérants des sociétés coopératives soumises au chapitre II du présent titre, qui n'ont pas fait publier aux annexes du *Moniteur belge*, les comptes annuels, la situation du capital social et le rapport des commissaires dans la quinzaine de leur approbation. »

2° L'alinéa 2 de l'article 70 précité est abrogé.

Art. 427

L'article 5, 2°, f, de la loi du 10 juin 1964 sur les appels publics à l'épargne est remplacé par la disposition suivante :

« f) les articles 399 à 415 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales. »

Art. 428

1° A l'article 8, § 2, alinéa 4, de l'arrêté royal du 23 juin 1967 portant coordination des dispositions relatives au contrôle des caisses d'épargne privées, les mots : « par l'article 10 des lois sur les sociétés commerciales » sont remplacés par les mots : « par les articles 12 et 14 de la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales ».

2° L'article 18 du même arrêté royal est remplacé par la disposition suivante :

« *Article 18.* — Les actes et documents dont la publication est prescrite par les présentes dispositions coordonnées et par la loi du ..... modifiant la législation relative aux sociétés commerciales sont publiés dans un recueil spécial annexé au *Moniteur belge* ».

Art. 424

In artikel 42, van hetzelfde koninklijk besluit worden de woorden : « in artikel 204 der samengevoegde wetten op de handelsvennootschappen voorziene straffen », vervangen door de woorden « straffen gesteld bij artikel 404 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen ».

Art. 425

In artikel 47, derde lid, van het koninklijk besluit nr 225 van 7 januari 1936 tot reglementering van de hypothecaire leningen en tot inrichting van de controle op de ondernemingen van hypothecaire leningen worden de woorden : « overeenkomstig artikelen 10 en 78 der samengeschakelde wetten op de handelsvennootschappen », vervangen door de woorden « overeenkomstig artikel 313 van de wet van ... ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen ».

Art. 426

1° Artikel 70, eerste lid, van hetzelfde koninklijk besluit nr 225 wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Met de straffen gesteld bij artikel 404 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen worden gestraft, de zaakvoerders van de aan hoofdstuk II van deze titel onderworpen coöperatieve vennootschappen, die de jaarrekening, de stand van het maatschappelijk kapitaal en het verslag van de commissarissen niet binnen vijftien dagen na hun goedkeuring, in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* hebben doen bekendmaken. »

2° Artikel 70, tweede lid, wordt opgeheven.

Art. 427

Artikel 5, 2°, f, van de wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden, wordt door de volgende bepaling vervangen :

« f) de artikelen 399 tot 415 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen. »

Art. 428

1° In artikel 8, § 2, vierde lid, van het koninklijk besluit van 23 juni 1967, tot coördinatie van de bepalingen betreffende de controle op de private spaarkassen worden de woorden « door artikel 10 van de wetten op de handelsvennootschappen », vervangen door de woorden « door de artikelen 12 en 14 van de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen ».

2° Artikel 18 van hetzelfde koninklijk besluit wordt vervangen door de volgende bepaling :

« *Artikel 18.* — De akten en stukken waarvan de bekendmaking is voorgeschreven door deze gecoördineerde bepalingen en door de wet van ..... tot wijziging van de wetgeving betreffende de handelsvennootschappen, worden als bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* in een bijzondere verzameling bekendgemaakt ».

3° La première phrase de l'alinéa 2 de l'article 32 du même arrêté royal, est remplacée par la disposition suivante :

« Sont punis d'un emprisonnement d'un mois à un an et d'une amende de cent francs à dix mille francs ou d'une de ces peines seulement :. »

4° Les alinéas premier et 2 de l'article 34 du même arrêté royal sont remplacés par les dispositions suivantes :

« *Article 34.* — Sont punis d'une amende de cent à dix mille francs les gérants des sociétés coopératives soumises aux présentes dispositions coordonnées qui ne se sont pas conformés aux prescriptions de l'article 8, § 2, alinéas 4 et 5.

Les peines sont d'un mois à un an d'emprisonnement et d'une amende de cent à dix mille francs, ou d'une de ces peines seulement, si l'infraction a été commise dans un but frauduleux. »

II. *Dispositions abrogatoires*

Art. 429

Sont abrogées les lois sur les sociétés commerciales, coordonnées le 30 novembre 1935, modifiées par l'arrêté royal n° 64 du 30 novembre 1939, l'arrêté du Régent du 26 juin 1947, les lois des 7 juin 1949, 9 février, 10 novembre et 1er décembre 1953, 6 janvier et 30 avril 1958, 30 juin 1961, 14 mars et 23 juillet 1962, 23 février, 26 juin et 6 juillet 1967, 14 mars 1968, 6 mars 1973, 30 juin 1975 et 1er février 1977.

Toutefois, ces dispositions restent en vigueur dans la mesure nécessaire pour assurer l'application des dispositions transitoires ci-dessous.

III. *Dispositions diverses et transitoires*

Art. 430

La présente loi entrera en vigueur le premier jour du septième mois qui suivra celui au cours duquel elle aura été publiée au *Moniteur belge.*

Art. 431

Les sociétés antérieurement constituées doivent mettre leurs statuts en harmonie avec les dispositions de la présente loi dans le délai de dix-huit mois à compter de son entrée en vigueur. Dans l'intervalle, ces sociétés demeurent régies par les dispositions législatives et réglementaires antérieures, sous réserve de ce qui est prévu aux articles 433 à 446.

Art. 432

Dans les sociétés en nom collectif et en commandite simple, la mise en harmonie des statuts est décidée par les associés à la majorité des trois quarts des associés, calculée d'après les droits des associés dans l'avoir social.

Dans les autres sociétés, la décision est prise par l'assemblée générale des associés à la majorité des trois quarts des voix des présents.

Les décisions sont prises dans les formes et sont sujettes aux publications requises pour les modifications des statuts.

3° Artikel 32, eerste volzin van het tweede lid, van hetzelfde koninklijk besluit wordt vervangen door de volgende bepaling :

« Met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank of met een van die straffen alleen worden gestraft : ».

4° Artikel 34, eerste en tweede lid, van hetzelfde koninklijk besluit wordt vervangen door de volgende bepaling :

« *Artikel 34.* — Met geldboete van honderd frank tot tienduizend frank worden gestraft de zaakvoerders van een aan deze gecoördineerde bepalingen onderworpen coöperatieve vennootschap die zich niet gedragen naar de voorschriften van artikel 8, § 2, vierde en vijfde lid.

Indien het misdrijf met bedrieglijk opzet is gepleegd, zijn de straffen gevangenisstraf van een maand tot een jaar en geldboete van honderd frank tot tienduizend frank of een van die straffen alleen. »

II. *Opheffingsbepalingen*

Art. 429

De wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd op 30 november 1935, gewijzigd bij het koninklijk besluit nr 64 van 30 november 1939, het besluit van de Regent van 26 juni 1947, de wetten van 7 juni 1949, 9 februari, 10 november en 1 december 1953, 6 januari en 30 april 1958, 30 juni 1961, 14 maart en 23 juli 1962, 23 februari, 26 juni en 6 juli 1967, 14 maart 1968, 6 maart 1973, 30 juni 1975 en 1 februari 1977, worden opgeheven.

Die bepalingen blijven evenwel van kracht voor zover als nodig is voor de toepassing van de onderstaande overgangsbepalingen.

III. *Diverse bepalingen en overgangsbepalingen*

Art. 430

Deze wet treedt in werking de eerste dag van de zevende maand volgend op die gedurende welke zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt.

Art. 431

De voordien opgerichte vennootschappen moeten hun statuten in overeenstemming brengen met de bepalingen van deze wet binnen achttien maanden nadat zij in werking getreden is. Inmiddels blijven die vennootschappen onder de regeling van de vroegere wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen, behoudens hetgeen in de artikelen 433 tot 446 is voorgeschreven.

Art. 432

In de vennootschappen onder firma en de gewone commanditaire vennootschappen wordt over de aanpassing van de statuten besloten met een drievierde meerderheid van de vennoten, berekend naar hun rechten in het vermogen.

In de andere vennootschappen wordt het besluit genomen door de algemene vergadering van vennoten, met een drievierde meerderheid van stemmen van de aanwezige stemgerechtigden.

De besluiten worden genomen in de vorm en bekendgemaakt op de wijze, voorgeschreven voor de statutenwijzigingen.

Art. 433

Pendant le délai prévu à l'article 431, l'harmonisation des statuts peut être remplacée par une transformation de la société, conformément aux dispositions légales antérieures. Les statuts de la société transformée doivent être conformes aux dispositions de la présente loi.

Art. 434

A défaut de mise en harmonie des statuts ou de transformation régulière conformément aux articles 431 à 433 avant l'expiration du délai prévu à l'article 431, les clauses statutaires contraires aux dispositions de la présente loi seront réputées non écrites et les dispositions impératives de celle-ci seront applicables. Si, de ce fait, le fonctionnement de la société est rendu impossible, tout intéressé peut demander au Tribunal d'en prononcer la dissolution.

Art. 435

Seront punis d'une amende de cinquante à dix mille francs les administrateurs ou les gérants qui n'auront pas pris ou fait prendre, dans les délais prescrits, les mesures imposées par les articles 431 et 432.

Art. 436

Les articles 4, 11, 12 à 15, 36, 88, 89, 133, alinéa 2, à 139 et l'article 296 auquel l'article 139 se réfère, 141, 184, 281, 285 à 287, 289, 314 à 317, 347 et, dans la mesure nécessaire à son application, les dispositions visées par cet article, 388 et 389 sont applicables aux sociétés constituées antérieurement, dès l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 437

§ 1er. A. L'article 37 est applicable aux sociétés constituées antérieurement qui, après l'entrée en vigueur de la présente loi, acquièrent des participations réciproques.

Les sociétés qui possèdent des participations réciproques lors de l'entrée en vigueur de la présente loi, sont tenues de procéder à la notification prévue par l'article 37, alinéa 2, dans les six mois de cette entrée en vigueur et de se conformer, pour le surplus, aux dispositions de cet article.

B. L'article 404, 1°, est applicable si la notification n'a pas eu lieu dans le délai prévu au littera A ou si les aliénations n'ont pas été effectuées conformément aux dispositions de l'article 37, la responsabilité incombant aux administrateurs tant que la société ne sera pas administrée par les administrateurs-gérants.

§ 2. — A. L'article 87 et l'article 160 qui s'y réfère ainsi que l'article 161 sont applicables aux acquisitions postérieures à l'entrée en vigueur de la présente loi effectuées par des sociétés anonymes et des sociétés de personnes à responsabilité limitée, constituées avant cette entrée en vigueur, les administrateurs étant tenus de procéder aux modifications nécessaires des statuts, prévues par le § 5 dudit article 87, tant que la société anonyme ne sera pas administrée par des administrateurs-gérants.

Art. 433

Binnen de in artikel 431 gestelde termijn kan de aanpassing van de statuten worden vervangen door een omzetting van de vennootschap volgens de vroegere wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen. De statuten van de omgezette vennootschap moeten in overeenstemming zijn met de bepalingen van deze wet.

Art. 434

Bij gebreke van aanpassing van de statuten of van regelmatige omzetting overeenkomstig de artikelen 431 tot 433 voordat de in artikel 431 gestelde termijn is verstreken, worden de statutaire bepalingen die strijdig zijn met deze wet voor niet geschreven gehouden en zijn de bepalingen van dwingend recht van deze wet toepasselijk. Indien daardoor de werking van de vennootschap onmogelijk wordt, kan iedere belanghebbende in rechte, de ontbinding vorderen.

Art. 435

Met geldboete van vijftig frank tot tienduizend frank worden gestraft de bestuurders of zaakvoerders die de maatregelen voorgeschreven bij de artikelen 431 en 432 niet binnen de gestelde termijn hebben genomen of doen nemen.

Art. 436

De artikelen 4, 11, 12 tot 15, 36, 88, 89, 133, tweede lid, tot 139 en artikel 296 waarnaar artikel 139 verwijst, 141, 184, 281, 285 tot 287, 289, 314 tot 317, 347 en voor zover voor toepassing van dit artikel vereist, de bepalingen waarop het doelt, 388 en 389, zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de voordien opgerichte vennootschappen.

Art. 437

§ 1. — A. Artikel 37 is toepasselijk op de vroeger opgerichte vennootschappen die na de inwerkingtreding van deze wet wederzijdse deelnemingen verkrijgen.

De vennootschappen die bij de inwerkingtreding van deze wet wederzijdse deelnemingen bezitten, moeten de in artikel 37, tweede lid, bedoelde kennisgeving doen binnen zes maanden na die inwerkingtreding en zich voor het overige gedragen naar de bepalingen van dit artikel.

B. Artikel 404, 1°, is toepasselijk indien de kennisgeving niet binnen de onder A gestelde termijn is gedaan, of indien de vervreemdingen niet zijn verricht overeenkomstig het bepaalde bij artikel 37; de bestuurders, als zodanig bedoeld in de wetten die thans voor de handelsvennootschappen gelden, zijn verantwoordelijk zolang de vennootschap niet wordt bestuurd door bestuurders-zaakvoerders.

§ 2. — A. Artikel 87 en artikel 160 dat ernaar verwijst, alsmede artikel 161, zijn toepasselijk op verkrijgingen na de inwerkingtreding van deze wet door naamloze vennootschappen en vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid die vóór die inwerkingtreding zijn opgericht; de bestuurders als zodanig bedoeld in de wetten die thans voor de handelsvennootschappen gelden, staan in voor de statutenwijzigingen die door § 5 van vorengenoemd artikel 87 zijn vereist, zolang de vennootschap niet wordt bestuurd door bestuurders-zaakvoerders.

B. Lorsque, avant l'entrée en vigueur de la présente loi, une société anonyme ou une société de personnes à responsabilité limitée a acquis ses propres actions ou parts ou celles de la société qui la domine, ou des bons de souscriptions de ses propres actions ou d'actions de la société qui la domine, les § 2, alinéa 2, § 3, § 4 et § 5 tel que le littera A le rend applicable, et les §§ 6 et 7 de l'article 87 sont applicables dès l'entrée en vigueur de la présente loi, ainsi que l'article 160 qui s'y réfère et l'article 161.

Art. 438

L'article 160 et l'article 170, alinéa 1er, qui s'y réfère, sont applicables, dès l'entrée en vigueur de la présente loi aux sociétés anonymes et aux sociétés de personnes à responsabilité limitée constituées antérieurement, les administrateurs des sociétés anonymes visées étant ceux qualifiés tels par les lois antérieures sur les sociétés commerciales tant que la société ne sera pas administrée par des administrateurs-gérants et un conseil de surveillance.

Art. 439

Dès l'entrée en vigueur de la présente loi, les administrateurs des sociétés anonymes et les gérants des sociétés de personnes à responsabilité limitée sont solidairement responsables envers la société des fautes commises par eux, depuis cette entrée en vigueur, dans l'accomplissement de leur mission, même s'ils se sont réparti les tâches qui leur incombent.

Leur responsabilité s'apprécie comme en matière de mandat.

Ils répondent solidairement envers les tiers de tout dommage résultant d'infractions aux dispositions du Livre 1er, Titre IX du Code de commerce, aux obligations de la présente loi qui leur sont rendues applicables dès son entrée en vigueur et aux dispositions des statuts.

Art. 440

Les articles 109 à 112 sont applicables, dès l'entrée en vigueur de la présente loi, aux administrateurs qualifiés tels par les lois antérieures sur les sociétés commerciales, sans que l'article 101, alinéa 2, visé par l'article 109, soit applicable.

Art. 441

L'article 168 est applicable, dès l'entrée en vigueur de la présente loi, aux gérants des sociétés privées à responsabilité limitée.

Art. 442

Aussi longtemps que la loi du 22 juillet 1953 relative à la création de l'Institut des Reviseurs d'entreprises n'a pas été modifiée et que les experts comptables n'ont pas un statut légal en application de la loi-cadre du 1er mars 1976

B. Wanneer een naamloze vennootschap of een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid vóór de inwerkingtreding van deze wet eigen aandelen of winstbewijzen, of aandelen of winstbewijzen van de dominerende vennootschap, dan wel optiebewijzen voor haar eigen aandelen of voor aandelen van de dominerende vennootschap verkrijgt, zijn de § 2, tweede lid, § 3, § 4 en § 5 zoals onder A toepasselijk verklaard, en artikel 87, §§ 6 en 7 alsmede artikel 160 dat naar dit artikel verwijst, en artikel 161, vanaf de inwerkingtreding van deze wet van toepassing.

Art. 438

Artikel 160, en artikel 170, eerste lid, dat ernaar verwijst, zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de voordien opgerichte naamloze vennootschappen en personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid; de bestuurders van de bedoelde naamloze vennootschappen zijn die welke als zodanig worden bedoeld in de vroegere wetten op de handelsvennootschappen, zolang de vennootschap niet wordt bestuurd door bestuurders- zaakvoerders en een raad van toezicht.

Art. 439

Vanaf de inwerkingtreding van deze wet zijn de bestuurders van de naamloze vennootschappen en de zaakvoerders van de personenvennootschappen met beperkte aansprakelijkheid jegens de vennootschap hoofdelijk aansprakelijk voor de tekortkomingen die zij vanaf die inwerkingtreding in de uitoefening van hun opdracht begaan, zelfs als zij de op hen rustende taken onder elkaar hebben verdeeld.

Hun aansprakelijkheid wordt beoordeeld zoals inzake lastgeving.

Zij zijn jegens derden hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die het gevolg is van een overtreding van de bepalingen van boek 1, titel IX van het Wetboek van Koophandel, van de voorschriften van deze wet die vanaf de inwerkingtreding op hen toepasselijk zijn verklaard, of van de bepalingen van de statuten.

Art. 440

De artikelen 109 tot 112 zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de bestuurders, als zodanig bedoeld in de vroegere wetten op de handelsvennootschappen, zonder dat de bepalingen van artikel 101, tweede lid, aangehaald in artikel 109, worden toegepast.

Art. 441

Artikel 168 is vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de zaakvoerders van de besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.

Art. 442

Zolang de wet van 22 juli 1953 houdende oprichting van een Instituut der bedrijfsrevisoren niet is gewijzigd en de accountants geen wettelijke positieregeling hebben ter uitvoering van de kaderwet van 1 maart 1976 tot reglemente-

réglementant la protection du titre professionnel et l'exercice des professions intellectuelles prestataires de services, pour l'application des articles 114, 171, 228 et 268, les Commissaires de sociétés seront choisis pour les sociétés occupant 50 travailleurs et plus sur une liste de professionnels établie par le Ministre des Affaires économiques et pour les sociétés occupant moins de 50 travailleurs sur une liste de professionnels établie par le Ministre des Classes moyennes.

Art. 443

Les articles 142, 185, 241 et 274, alinéa 2, sont applicables dès l'entrée en vigueur de la présente loi aux sociétés constituées antérieurement sauf si les actions ou parts ont été réunies entre les mains d'une seule personne avant cette entrée en vigueur.

Art. 444

Sans préjudice des autres causes de cessation, le mandat donné avant l'entrée en vigueur de la présente loi, en vue de représenter un associé à une ou plusieurs assemblées générales, prendra fin de plein droit dix-huit mois à compter de l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 445

Les articles 288 (à l'exception de la disposition du § 1, 3°) et 337 sont applicables aux décisions antérieures à l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 446

L'article 317 s'applique dès l'entrée en vigueur de la loi, même si l'investigation sollicitée doit porter sur des faits antérieurs.

Art. 447

§ 1er. Les articles 321 et 325 à 340, y compris les articles 277, 283, § 3 et 288, § 1er, 1°, 2° et 4° auxquels ils se réfèrent, sont applicables, dès l'entrée en vigueur de la présente loi, aux obligations émises antérieurement à celle-ci. Toutefois, pour les sociétés anonymes, l'approbation du rapport de l'organe de gestion par le conseil de surveillance prévue par l'article 334, alinéa 2, n'est exigée qu'à partir du moment où la société aura adapté ses statuts aux dispositions de la présente loi; de même, la nullité d'une convention de vote sur base de l'article 333, alinéa 6, ne peut être invoquée et les conditions de présence et d'homologation par la Cour d'appel prévues par l'article 94 des lois coordonnées sur les sociétés commerciales demeurent applicables.

§ 2. Les articles 318 à 340, y compris les articles 75, 77, 79, 277, 283 § 3, 288 § 1er, 1°, 2° et 4° auxquels ils se réfèrent, sont applicables, dès l'entrée en vigueur de la présente loi, aux obligations émises après cette entrée en vigueur, même lorsque la société a été constituée antérieurement à celle-ci.

Toutefois, pour les sociétés anonymes, l'approbation du rapport de l'organe de gestion par le conseil de surveillance, prévue par l'article 334, alinéa 2, n'est exigée qu'à partir du moment où la société aura adapté ses statuts aux dispositions de la présente loi.

ring van de bescherming van de beroepstitel en van de uitoefening van de dienstverlenende intellectuele beroepen, worden de commissarissen van vennootschappen, voor de toepassing van de artikelen 114, 171, 228 en 268 gekozen uit een lijst van beroepscommissarissen, opgemaakt door de Minister van Economische Zaken, voor de vennootschappen met 50 of meer werknemers, of door de Minister van Middenstand, voor de vennootschappen met minder dan 50 werknemers.

Art. 443

De artikelen 142, 185, 241 en 274, tweede lid, zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de voordien opgerichte vennootschappen, tenzij de aandelen vóór de inwerkingtreding van deze wet in een hand zijn gekomen.

Art. 444

De vóór de inwerkingtreding van deze wet gegeven volmacht om een of meer vennoten in een of meer algemene vergaderingen te vertegenwoordigen vervalt rechtens achttien maanden na de inwerkingtreding van deze wet, onverminderd andere oorzaken van beëindiging.

Art. 445

Artikel 288, met uitzondering van § 1, 3°, en artikel 337, vinden toepassing op de besluiten genomen vóór de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 446

Artikel 317 is toepasselijk vanaf de inwerkingtreding van deze wet zelfs indien het gevraagde onderzoek vroegere feiten betreft.

Art. 447

§ 1. De artikelen 321 en 325 tot 340, met inbegrip van de artikelen 277, 283, § 3 en 288, § 1, 1°, 2° en 4° waarnaar zij verwijzen, zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de voordien uitgegeven obligaties. Voor de naamloze vennootschappen is echter de goedkeuring van het verslag van het beheersorgaan door de raad van toezicht, als voorgeschreven bij artikel 334, tweede lid, eerst vereist vanaf het ogenblik waarop de vennootschap haar statuten aan de bepalingen van deze wet heeft aangepast; zolang kan de nietigheid van een stemafspraak op grond van artikel 333, zesde lid, niet worden ingeroepen en gelden de vereisten inzake aanwezigheid en homologatie door het Hof van beroep, als bepaald bij artikel 94 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen.

§ 2. De artikelen 318 tot 340, met inbegrip van de artikelen 75, 77, 79, 277, 283, § 3, 288, § 1, 1°, 2° en 4°, waarnaar zij verwijzen, zijn vanaf de inwerkingtreding van deze wet toepasselijk op de na die inwerkingtreding uitgegeven obligaties, zelfs indien de vennootschap voordien is opgericht.

Voor de naamloze vennootschappen is echter de goedkeuring van het verslag van het beheersorgaan door de raad van toezicht, als voorgeschreven bij artikel 334, tweede lid, eerst vereist vanaf het ogenblik waarop de vennootschap haar statuten aan de bepalingen van deze wet heeft aangepast.

Art. 448

Les articles 354 à 389 s'appliquent à la liquidation de toutes les sociétés dotées de la personnalité morale, lorsque leur dissolution a eu lieu après l'entrée en vigueur de la présente loi.

Art. 449

Lorsqu'une fusion de sociétés est décidée après l'entrée en vigueur de la présente loi et qu'une de ces sociétés au moins, constituée avant l'entrée en vigueur de cette loi, n'y est pas encore soumise, sont applicables les articles 350, 351 (à l'exception de la seconde phrase du premier alinéa), 352, alinéa 2 (2° à 5°), 353, 354, en tant qu'il se rapporte à une société coopérative, 355, 356, à l'exception de l'alinéa 2, 357, 358, 359 à 363, sauf en tant que ce dernier article renvoie à l'article 352, alinéa 1, seconde phrase et 2 (1°) ainsi que pour la société à capital variable à l'article 354.

Sans préjudice de l'alinéa 1er, les décisions requises pour la fusion sont prises par cette société conformément au droit antérieur. Toutefois, les articles 29*bis*, 34, alinéas 2 et 3, 120*bis* et 122, alinéas 2 et 3, des lois antérieures sur les sociétés commerciales ne sont pas applicables.

Art. 450

§ 1er. Les sociétés en commandite par actions constituées avant la date de la mise en vigueur de la présente loi, sous le régime des lois relatives aux sociétés commerciales, coordonnées par l'arrêté royal du 30 novembre 1935, demeurent régies par les articles 105 à 115 desdites lois et subsisteront jusqu'au terme fixé conformément à leurs statuts. Elles ne peuvent pas être prorogées au-delà de ce terme.

§ 2. Elles sont, en outre, régies par les dispositions suivantes de la présente loi :

1° les articles 115 à 123, à l'expiration d'un délai de 18 mois à dater de l'entrée en vigueur de la présente loi et l'article 114 suivant les distinctions établies par l'article 424;

2° les articles 297 à 313, à partir de l'exercice social commençant après la date de la mise en vigueur de la loi;

3° les articles 314 à 316 à partir de la date de la mise en vigueur de la loi;

4° l'article 317 à partir de la même date, même si l'investigation sollicitée doit porter sur des faits antérieurs;

5° les articles 318 à 340 suivant les distinctions, adaptations et conditions prévues — sauf pour les sociétés anonymes — par l'article 445.

§ 3. Elles peuvent aussi, jusqu'à l'arrivée de leur terme, décider leur transformation en une société d'une autre forme juridique en se conformant aux articles 341, 342, alinéa 1er, 344, 3°, et 346.

Art. 451

Le Roi détermine la rémunération à percevoir par la Commission bancaire pour l'examen des dossiers qui doivent lui être présentés en vertu des articles 135, 281, 296, § 2, 352 et 363.

Art. 448

De artikelen 354 tot 389 zijn toepasselijk op de vereffening van al de vennootschappen met rechtspersoonlijkheid, wanneer hun ontbinding plaatsvindt na de inwerkingtreding van deze wet.

Art. 449

Wanneer na de inwerkingtreding van deze wet tot fusie wordt besloten, en een of meer vóór de inwerkingtreding van deze wet opgerichte vennootschappen daaraan nog niet onderworpen zijn, worden de volgende bepalingen toegepast : de artikelen 350, 351, met uitzondering van de tweede volzin van het eerste lid, 352, tweede lid, onderdelen 2 tot 5, 353, 354 in zover het betrekking heeft op een coöperatieve vennootschap, 355, 356 met uitzondering van het tweede lid, 357, 358, 359 tot 363, behouden in zover dit laatste artikel verwijst naar artikel 352, eerste lid, tweede volzin en tweede lid, onderdeel 1, alsmede voor de vennootschap met veranderlijk kapitaal, naar artikel 354.

Onverminderd het bepaalde bij het eerste lid worden de besluiten die voor de fusie zijn vereist, door die vennootschap genomen overeenkomstig het vroegere recht. De artikelen 29*bis*, 34, tweede en derde lid, 120*bis* en 122, tweede en derde lid, van de vroegere wetten op de handelsvennootschappen, vinden echter geen toepassing.

Art. 450

§ 1. De commanditaire vennootschappen op aandelen, die vóór de inwerkingtreding van deze wet zijn opgericht onder de gelding van de wetten op de handelsvennootschappen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 30 november 1935, worden verder beheerst door de artikelen 105 tot 115 van genoemde wetten en blijven voortbestaan tot dat de in de statuten bepaalde termijn is verstreken. Deze kan niet worden verlengd.

§ 2. Bovendien vallen zij onder de hierna volgende bepalingen van deze wet :

1° de artikelen 115 tot 123, na verloop van 18 maanden vanaf de dag van inwerkingtreding van deze wet en artikel 114 met het onderscheid gemaakt in artikel 424;

2° de artikelen 297 tot 313, met ingang van het boekjaar dat aanvangt na de dag van inwerkingtreding van de wet;

3° de artikelen 314 tot 316, vanaf de dag van de inwerkingtreding van de wet;

4° artikel 317, vanaf diezelfde dag zelfs indien het gevraagde onderzoek vroegere feiten betreft;

5° de artikelen 318 tot 340 met het onderscheid gemaakt in artikel 445 en de aanpassingen en voorwaarden daarin voorzien, behoudens voor de naamloze vennootschappen.

§ 3. Zij kunnen eveneens tot aan het einde van hun duur besluiten tot omzetting in een vennootschap met een andere rechtsvorm, waarbij de artikelen 341, 342, eerste lid, 344, 3°, en 346 worden in acht genomen.

Art. 451

De Koning stelt de vergoeding vast die door de Bankcommissie wordt geïnd voor het onderzoek van de dossiers die haar volgens de artikelen 135, 281, 296, § 2, 352 en 363 moeten worden voorgelegd.

Art. 452

Le Roi peut modifier les dispositions législatives existantes afin de mettre leur texte en concordance avec les dispositions de la présente loi.

Donné à Bruxelles, le 29 novembre 1979.

BAUDOUIN

PAR LE ROI :

*Le Ministre de la Justice,*

R. VAN ELSLANDE

Art. 452

De Koning kan de bestaande wetsbepalingen wijzigen ten einde de tekst ervan in overeenstemming te brengen met de bepalingen van deze wet.

Gegeven te Brussel, 29 november 1979.

BOUDEWIJN

VAN KONINGSWEGE :

*De Minister van Justitie,*

R. VAN ELSLANDE